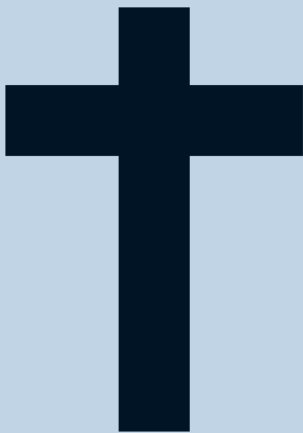

KILE JWUMPE SEMEŊI
JWUMPE NINTANMPE

New Testament in Senoufo, Supyire Farakala; spp

KILE JWUMPE SEMEŋI JWUMPE NINTANMPE

New Testament in Senoufo, Supyire Farakala; spp

copyright © 2008 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Supyire Sénoufo (Sénoufo, Supyire)

Translation by: Wycliffe Bible Translators

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright Information

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation text is made available to you under the terms of the Creative Commons License: Attribution-Noncommercial-No Derivative Works. (<http://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/3.0/>) In addition, you have permission to port the text to different file formats, as long as you do not change any of the text or punctuation of the Bible.

You may share, copy, distribute, transmit, and extract portions or quotations from this work, provided that you include the above copyright information:

You must give Attribution to the work.

You do not sell this work for a profit.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Permissions beyond the scope of this license may be available if you contact us with your request.

The New Testament

in Senoufo, Supyire

© 2008, Wycliffe Bible Translators, Inc. All rights reserved.

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2015-03-17

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 29 Jan 2022
9c94658e-b59d-5cd7-bd2e-4e0770667d41

Contents

ZIINI	1
URUTI	71
MACWO	76
MARIKA	131
LUKA	165
YUHANA	225
KAPYIINKII	265
OROMU SHIINBII	320
1 Kɔrenti Shiinbii	343
2 KɔRENTI SHIINBII	367
GALATI SHIINBII	382
EFESE SHIINBII	391
FILIFI SHIINBII	399
KɔLɔSI SHIINBII	405
1 TESALONIKI SHIINBII	411
2 TESALONIKI SHIINBII	417
1 TIMɔTI	420
2 TIMɔTI	428
TITI	433
FILEMɔ	436
EBURU SHIINBII	438
YAKUBA	457
1 PIYERI	463
2 PIYERI	470
1 YUHANA	474
2 YUHANA	480
3 YUHANA	482
ZHUDE	484
KACYEENKII	486

Dinyeɲi siɲkanni sémeɲi pi maha u pyi Zhenɛzi Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémeɲi funɲo jwumpe e ke

Nge sémeɲi u nyɛ Kile Jwumpe Sémpii puni niɲcyiɲi. U mege nyɛ Zhenɛzi, kuru mege jwɔhɔ ku nyɛ: «tasiige». Uru sémeɲi meɲ'á le tasiige, jaha na ye u na yu dinyeɲi tasiige ná sùpyaɲi niɲcyiɲi ná *Izirayeli shiinbii siɲkanni kyaa na.

Uru sémeɲi na yu kabwɔhii shuunni kyaa na. Mà lwó kuni 1 na mà sà nɔ 11 wuuni na, kuru cyage na yu dinyeɲi ná u funɲo yaayi puni siɲkanni kyaa na, mu à jwo sùpyaɲi niɲcyiɲi kani ná kapiini jyenɲkanni dinyeɲi i. Sùpyire kapegiiɲi nyahaɲi kurugo, Kile à jwo na uru sí múnayaayi puni shi bɔ ná lùbwɔh'e. Nka u à Nuhu shwɔ lire lùbwooni kakyaaare na, jaha na ye u mpyi a tii.

Mà lwó kuni 12 wuuni na mà sà nɔ sémeɲi takwɔge na, kuru cyage na yu *Ibirayima ná u tùluge shiinbii kyaa na, ná pire pi nyɛ Izirayeli shiinbii, pire mpiimu cye kurugo, Kile à jwo na uru sí jwó le niɲke sùpyishiɲi pun'á ke. Uru sémeɲi mú à li cyèe na Kile u nyɛ Kafooni, u nyii wuuni li nyɛ sùpyire shiɲi puni si dá uru na Ibirayima fiige. U à dá Kile na, ka Kile si u pyi u cevoo maa tumbyaara le ná u ná u tùluge e.

TUNMBYAARE na nyɛ mu à jwo kàaga, ti maha jà a pyi kànyi shuunni, lire nyɛ me cevee shuunni shwɔhɔl'e; yii maha nkaà yi'y'á na yii à pyi cɪnmpyii, lire nyɛ me shinnuu, na yii wà si kapii pyi u sanɲi na me, fo kacɛnɲkii kanni.

Kile dinye yaanɲkanni

¹ Dinye tasiige e, Kile à niɲyiɲi ná niɲke dá. ² Niɲke yyaha baa woge niɲgage ku mpyi. Lùbwɔhɔ ná numpini mpyi ku cyeyi puni i. *Kile Munaani sí mpyi na mpéele kuru lùbwɔhe niɲyiɲi na.

³ Ka Kile si jwo: «Bèɛnmpe pu fworɔ» ka bèɛnmpe si fworɔ. ⁴ Kile à bèɛnmpe nya p'á jwɔ, ka u u pu ná numpini láha yiye na. ⁵ Maa bèɛnmpe mege le canɲke, maa numpini mege le numpilage. Ka numpilage si wwɔ, ka nyège si múgo, ka kuru si mpyi canɲcyiige.

⁶ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo: «Lwɔhe ku táa, laaga ku pyi ku shwɔhɔl'e.» ⁷ Maa kuru laage yaa, mà tɛg'a niɲke lwɔhe ná niɲyiɲi lwɔhe láha yiye na. Ka lire si mpyi li jwuɲkanni na. ⁸ Ka Kile si kuru laage mege le niɲyiɲi. Ka numpilage si wwɔ, ka nyège si múgo, ka kuru si mpyi canzhɔwoge.

⁹ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo: «Niɲyiɲi jwɔhɔ lwɔhe ku bínni cyaga niɲkin i, cyage sanɲke ku pyi tawaga.» Ka lire si mpyi li jwuɲkanni na. ¹⁰ Ka u u tawage mege le niɲke, lwɔh'á à bínni cyage nka mu i ke, maa kuru mege le suumpe lwɔhe. Maa lire nya l'á jwɔ.

¹¹ Nyɛ ka Kile si jwo na yaayi shiɲi puni yi fyɪn niɲke na, sùmaɲi ná cire, yi i yaserɛ pyi yi tàanna ná yi shiɲi i. Ka lire si mpyi li jwuɲkanni na. ¹² Ka yaayi shiɲi puni si fyɪn niɲke na, sùmaɲi ná cire, maa yaserɛ pyi mà tàanna ná yi shiɲi i. Ka Kile si lire nya l'á jwɔ. ¹³ Ka numpilage si wwɔ, ka nyège si múgo, ka kuru si mpyi canntanrawoge.

¹⁴ Nyɛ ka Kile si núr'a jwo na bèɛnmpe yaayi yi pyi niɲyiɲi na, yi i canɲke ná numpilage tɛɛni láha. Yire yi pyi tàafyee mpiimu pi sí raa katángii ná

canyi ná yyeegii cyère ke. ¹⁵ Yire yaayi yi pyi ñnyinjii na, yi raa bēenmpe tírige ññke na. Ka lire si mpyi li jwuñkanni na. ¹⁶ Ka Kile si bēenme yaaya nimbwoyo shuunni yaa. Maa yi puni nimbwōhe yaha canñke ññjo na, maa nimbileni yaha numpilage ññjo na. Maa wōrigii mú yaa. ¹⁷ Kile à yire yaayi yaha ñnyinjii na, bà yi si mpyi s'a bēenmpe kaan ññke na me. ¹⁸ Maa yi tiñe canñke ná numpilage ññjo na, bà yi si mpyi si numpini ná bēenmpe tegeñi láha yiye na me. Ka Kile si lire ñya l'à ñwō. ¹⁹ Ka numpilage si wwō, ka ñyège si múgo, ka kuru si mpyi cansicyere woge.

²⁰ Ñye ka Kile si núr'a jwo: «Ñyii yaayi yi ñyaha teetee lwōhe e, sañcyēenre mú ti yiri t'a mpéele ñjaampe e.» ²¹ Maa lwōhe ñyii yaayi nimbwoyi ná lwōhe ñyii yaayi shinjii sanñji puni yaa teetee, maa yi pyi yi ñyaha yi tàanna ná yi shinjii puni i. Maa sañcyēenre yaa mú mà tàanna ná ti shinjii i. Maa lire ñya l'à ñwō. ²² Kile à jwō le y'á, maa jwo yi si teetee yi i suumpe lwōhe ñi. Maa jwo na sañcyēenre mú ti ñyaha ññke na. ²³ Ka numpilage si wwō, ka ñyège si múgo, ka kuru si mpyi canñkanñkuro woge.

²⁴ Ñye ka Kile si núr'a jwo ññke ku ñi ñyii yaayi shinjii puni na, mu à jwo yatōre, ññke yafiliyi, ná sige yaare, yi puni ná yi shinjii. Ka lire si mpyi li jwuñkanni na. ²⁵ Ka Kile si sige yaare yaa ti shinjii puni, maa yatōre yaa ti shinjii puni, maa ññke yafiliyi yaa yi shinjii puni mú. Ka u u lire ñya l'à ñwō.

²⁶ Cyire puni ñwōhō na, Kile à jwo: «Ñye nume, wuu sùpyañji yaa wuye fiige, u u mpyi wuu málwōrō. Bà u si mpyi si mpyi fyaabii puni ññjo na, si mpyi sañcyēenre ññjo na, si mpyi yatōre ññjo na, si mpyi ññke ná ku ññjo yafiliyi puni ññjo na me.»

²⁷ Ka Kile si sùpyañji yaa uye málwōrō.

U à u yaa u yabilinjii fiige.

Maa u yaa nò ná ceewe.

²⁸ Ka Kile si jwō le pi na, maa jwo: «Yii si, yii ññke ñi, yii i ntēen ku ññjo na. Yii i mpyi fyaabii ná sañcyēenre ná ñyii yaaga maha ñyii yaaga ku ñye ññke na ke, yire ññjo na.»

²⁹ Ñye ka Kile si núr'a jwo: «Yii wii. Mii à ññke sùmanji shinjii puni ná cire shinjii puni yaseere kan yii á, yi pyi yii yalyire. ³⁰ Mii à ñyēpuruge (ñyapuruge)* ná wyempuruyi puni kan sige yaare ná yatōre ná sañcyēenr'á, yire si mpyi ti yalyire.» Ka lire si mpyi li jwuñkanni na. ³¹ Ka Kile si li ñya na uru kapyiñkii pun'á ñwō sēe sèl'e. Ka numpilage si wwō, ka ñyège si múgo, ka kuru si mpyi canbaani woge.

2

¹ Ñye ñnyinjii ná ññke ná yi funñjo yaayi pun'á yal'a kwō amuni. ² Kile à kwō u báarañji puni na ke, ka u u ññ canñke baashonwoge e. ³ Puru ñampe kurugo, u à báraga le canñke baashonwoge e, maa kuru pyi u wogo, ka kuru canñke si kuye wwū canyi sanñji i.

⁴ Ñye ñnyinjii ná ññke yaanñkanni l'à pyi lire.

Adama ná Awa kani

Ñye tēni i Kafoonji Kile à ñnyinjii ná ññke yaa ke, ⁵ cige mpyi na sàha ñkwō a fýñ ññke na me, sùma mú mpyi na sàha ñkwō a fýñ me, ñaha na ye Kafoonji Kile mpyi na sàha zànha cyán me. Sùpya mú mpyi ññke na si ñkwō raa ku fàa me. ⁶ Kàñkurañjo* mpyi maha fwore ññke e, maha mpyi lwōhō na ku puni lwúu.

⁷ Ka Kafoonji Kile si jinjke pwoore tà lwó mà tég'a nàñi* cyeere yaa. Lire kàntugo, ka u u shinji kafεεge fwó a le u múnawyiini i, ka tire cyeere si mpyi nyii yaaga.

⁸ Ka Kafoonji Kile si cikóogó yaa Edeni k̀ini canja fworompe e, nàñi u à yaa ke, maa uru yaha wani. ⁹ Maa ciyi shinji puni pyi y'à fyin jinjke na, cire nisinante ntemu yasεere t'à táan ke. Maa shinji cige yaha cire puni ninjke e, ná cige nkemu ku maha sùpyanji pyi u à kacenni cè a wwú kapiini i ke.

¹⁰ Banji wà lwóhó mpyi na fwu na fwore Edeni k̀ini i, kuru ku mpyi na fwu cire jwóh'i, wani u mpyi a táa banjkenyi sicyεere. ¹¹ Banjkenjke ninjcyiige mege jye Pishon, kuru na fwu na ntùuli Kyavila k̀ini puni funjke e. Sεenji na jye lire k̀ini i. ¹² Uru sεenji jye sεenji yabili bilinji. S̀innε nùguntanga wumó mú na ntaa wani, pu mege jye bideliyomu, ná lulushinji wà, u mege jye onikisi. ¹³ Banjkenjke shonwoge mege jye Gikyon, kuru na fwu na ntùuli Kushi k̀ini puni funjke e. ¹⁴ Banjkenjke tanrawoge mege jye Tigiri. Kuru na fwu Asiri k̀ini canjafyinmpe e. Sicyerewoge mege jye Efirati.

¹⁵ Jye ka Kafoonji Kile si sùpyanji yaha Edeni cikóoge e, ur'à ku fàa, u s'a ku kàanmucaa. ¹⁶ Maa yi jwo u á: «Mu sí n-jà raa nte cire puni yasεere lyi, ¹⁷ njka mu aha bú kapiini ná kacenni j̀cèñi cige yasεere tà lyi canjke nkemu i ke, mu sí n-sii n-kwú.»

¹⁸ Jye lire kàntugo, ka Kafoonji Kile si jwo: «Nàñi u kwóro uye ninjkin, lire jye a jwó mε. Mii sí tegefoo yaa u á ngemu u sí n-yaa ná u e ke.» ¹⁹ Kafoonji Kile mpyi a pwoore tà lwó mà tég'a sige yaare ná sanjcyεenre puni yaa, jye, maa ti puni yaha sùpyanji taan, maa u kàanmucya, pyinjkanini na u sí ti meyi le ke, mege maha mege u à le ti mú ninjkin ninjkin na ke, yire meyi y'à pyi ti meyi. ²⁰ Nàñi mpyi a meyi le yatóore puni na, maa meyi le sanjcyεenre puni na, maa meyi le sige yaare puni na, mà li ta yire yaayi puni i u mpyi a tegefoo ta uye na, ngemu u sí n-yaa ná u e mε.

²¹ Jye ka Kafoonji Kile si nàñi jón'a cùnnó. Mà u yaha puru njómppe na, ka u u b̀eεncibileni là ninjkin wwú, maa kyambyimpe pà tég'a lire wyiini tò. ²² Lire b̀eεncibileni, Kafoonji Kile à yaa ceewe, mà kan nàñ'á. ²³ Tèni i nàñ'á ceenji nya ke, ka u funntangawunji si jwo

«Anhaan, numε sa, mii shinji u nge.

U kaciiy'à fworó mii kaciiyi i.

U cyeer'à fworó mii cyeere e.

U mege sí n-le ceewe,

Naha na ye u à fworó nàñi i*.»

²⁴ Lire kurugo nàñi sí u tunji ná u nunji yaha si mpwó u cwonji na, pi mú shuunni si mpyi shin ninjkin†. ²⁵ Nàñi ná ceenji cípyire wuu pi mpyi. Nka wà jye a mpyi a cwóñrò ná w'e mε.

3

Nàñi ná u cwonji à Kile jwómεeni yaha

¹ Jye Kafoonji Kile mpyi a sige yaare ntemu yaa ke, wwòñi u mpyi a cyiige tire puni na. Canjka, ka wwòñi si jwo ceenji'á: «Sèe wi na Kile à jwo, yii àha njkwó cikóoge cire yasεere tà lyi mà?» ² Ka ceenji si jwo: «Wuu sí n-jà cikóoge

* **2:23** *Eburubii shεenre e, nàñi ná ceenji jwunjkanini mpyi na njko si mpyi ninjkin. † **2:24** Pli maha jwo: Lire kurugo nàñi ná u cwonji sí n-wwó si mpyi shin ninjkin, nàñi ná u cwonji shwóñh'á yaa u jwó mà tòro nàñi ná u sifeebii wunji na.

cire yaseere lyi yoo!» ³ Nka cige ku nyε cikōoge niŋke e ke, Kile à jwo wuu àha kuru woore lyi me, na wuu bá ká n-sii n-bwòn ti na me, na lire ká mpyi, wuu sí n-kwù!» ⁴ Ka wwòŋi si jwo ceen'á: «Sèe bà me, yii si n-sii n-kwù me!» ⁵ Kile à yire jwo, naha na ye u à cè yii aha kure cige yaseere tà lyi canŋke ŋkemu i ke, yii sí n-pyi uru Kile yabiliŋi fiige, yii nyiigií sí múgo, yii sí kacenni cè n-wwù kapiini i.»

⁶ Nyε ka ceenji si li nya na ŋke cige yaseere sí n-táan sèl'e, ti lem'à jwɔ, ti mú sí n-jà sùpya yákili múgo, si mu pyi kacèŋe. Ka u u tà kwòn a lyi, maa tà kan u poon'á, u à lyi, uru na mpyi wani ná u e. ⁷ Pi à tire lyi ke, ka pi i piye pyiŋkanni nya, maa jɔcè na pire cípyire wuu pi nyε. Ka pi i ntashan cige wenyi yà kwòn a tutu mà le piye na.

Kile à lanŋke ŋkemu cyán nàŋi ná u cwoŋi ná wwòŋi na ke

⁸ Nyε yàkoŋke, nàŋi ná ceen'á à Kafoonji Kile túnmpé lógo, u u uye jaare cikōoge e ke, ka pi i fê a ŋwòho u yyaha na cire shwòhòl'e. ⁹ Ka Kafoonji Kile si nàŋi yyere: «Taa mu de?» ¹⁰ Ka u u Kile pyi: «Mii à mu túnmpé lógo cikōoge funŋke e ke, ka mii i fyá, naha na ye mii cípyire wu u nyε, lire l'á mii pyi mii à ŋwòho.» ¹¹ Ka Kile si jwo: «Joofo u à mu pyi na mu cípyire wunji u nyε ye? Mii à mu sige cige ŋkemu yaseere na ke, tire tà bà mu à lyi mà?» ¹² Ka nàŋi si jwo: «Ceenji mu à kan mii á ke, uru u à tà kan mii à lyi de!»

¹³ Ka Kafoonji Kile si ceenji yibe: «Naha shi mu à pyi amε ye?» Ka ceenji si jwo: «Wwòŋ'á mii jwɔfaanŋa, ka mii i tà lyi.»

¹⁴ Ka Kafoonji Kile si jwo wwòŋ'á:

«Ná mu s'á jɛn'a lire pyi,
mii à mu láŋa

yatɔre ná sige yaare sannte puni shwòhòl'e,
mu sí raa filili ma yaceni na
s'a nticyenŋi múre
ma shiŋi canmpyaagii puni i.

¹⁵ Mii sí pege le mu ná ceenji shwòhòl'e,
si kuru pege ninwe le mu yasege ná ceenji woge shwòhòl'e.
U aha mu ta, u sí mu jùŋke bwòn n-jya,
mu mú ká u ta, maa u nɔ nintaani na.»

¹⁶ Maa jwo ceen'á

«Mii sí là bàre mu laani jyjàŋi na.
Mu lahigií ziiŋi sí n-waha sèl'e.
Mu la si mpyi si ma poonji jà,
ŋka uru u sí n-pyi mu jùŋo na.»

¹⁷ Maa jwo nàŋ'á

«Mu à jɛn'a taha ma cwoŋi jwɔmɛeni fye e,
mii à yi jwo mu á ma hà cige ŋkemu yaseere lyi me,
tire mu à lyi.

Nyε jùŋk'á kèege mu kurugo,
mu sí raa ŋkàre sèl'e s'a ma jwɔlyiŋi taa jùŋke e
ma shiŋi canmpyaagii puni funŋke e.

¹⁸ Ngure ná nyεpege sí n-fyín jùŋke na,
mu jyjàŋi sí raa fworo mu yafaanyi i.

¹⁹ Mu sí raa lyi ma byɛeni fùnmpé e,
fo zà mu núruŋo jùŋke e,

naha na ye pworu ti jye mu,
mu sí nuru n-pa n-pyi tire pwoore ninure.»

Kile à Adama ná Awa kòr'a yige cikòoge e

²⁰ Nye cyire karigii puni kàntugo, Adama à u cwonji mege le Awa, naha na ye uru u à pyi sùpyire puni nunji. (Awa mege jwòhe ku jye shìji.)

²¹ Ka Kafoonji Kile si yatòre tà seeyi pyi vàanya mà le Adama ná u cwonji na. ²² Maa jwo «Nume, sùpyanji jye wuu fiige, u à kacenni ná kapiini cè a wwù yiye e. Wuu u sige u àha ñkwò shìji cige yaseere tà kwòn jjiyi si ñkwòro shì na fo tèekwombaa me.» ²³ Amuni l'à pyi, ka Kafoonji Kile si u kòr'a yige Edeni kini cikòoge e, maa u pyi u sà a jìñke fàa, Kile à u yaa ná jìñke ñkemu pwoore e ke.

²⁴ Nye amuni Kile à Adama ná Awa kòrò. Maa sherubenbii* pi yaha cikòoge canja fworompe e pi a ku kàanmucaa. Maa ñwòtòngò nawogo yaha ku u fyìnge, maa sùpyire tēgele kwòn shìji cige na.

4

Kaṅe ná Abeli à sàrayi wwù Kile á

¹ Nye Adama à wwò ná u cwonji Awa e, ka u u laa lwó maa Kaṅe si, maa jwo: «Ei! Mii à pùnambile si Kafoonji Kile barag'e.» ² Lire jwòhò na, ka u u nùr'a laa lwó, maa Kaṅe còonji *Abeli si. Ka Abeli si mpa mpyi mpàbyi, ka Kaṅe si mpa mpyi faapyi.

³ Tèni là à tòro ke, ka Kaṅe si u keṛege yaseere tà pyi sàraga Kafoonji á. ⁴ Ka Abeli mú si u mpàbilini là cù mpàpyire ñjncyiire e mà bò, maa li sinmpe kyaare pyi sàraga Kafoonji á. Ka Abeli ná u sàrage kyaa si ntáan Kafoonji á. ⁵ Nka Kaṅe ná u woge kyaa jye a mpyi a táan u á me. Ka lire si Kaṅe lùuni yìrige sèl'e, ka u u yyaha tanha.

⁶ Nye ka Kafoonji si Kaṅe yìbe: «Naha k'à mu lùuni yìrige fo mu à yyahe tanha ame ye? ⁷ Mu kapyiñkii ká mpí, kapiini mpyiñji lage sí n-pyi mu na bà nanjyaaga maha mpyi ná kyaare lage e, maa yatòoge pèr'a sige si ku ta jicù me. Nka mu s'à yaa mu u jicù maye na.»

⁸ Nye canjka, ka Kaṅe si u còonji pyi na pi shà sige e. Mà pi yaha wani, ka Kaṅe si jicwo u còonji Abeli na a bò.

⁹ Lire kàntugo, ka Kafoonji si Kaṅe yìbe: «Taa mu còonji, Abeli jye ke?» Ka Kaṅe si u pyi: «Mii à cè la? Taha mii u jye na còonji sañcwònsigini la?» ¹⁰ Ka Kafoonji si jwo: «Naha kafile mu à pyi ame ye? Mu à ma còonji bò ke? Mii à u sishange jya jìñke na ke, l'à pyi mu à jwo u na ñkwùli na mii u uru ñkoonji wwù. ¹¹ Nye jìñke k'à mu còonji sishange bya mu cye kurugo ke, kur'à mu lánja. ¹² Mà lwó nume na, mu aha nùr'a jìñke fàa, mu saha si raa nta pyi k'e me. Mu sí raa fahafaha raa ntùuli jìñke na.»

¹³ Ka Kaṅe si jwo Kafoonji á: «Mu à mii lùbyage pyi wēege lwòhò, mii sí n-jà ku bya me. ¹⁴ Nye mu à mii kòr'a yìrige faanji tapyige e. Mii sí n-sà ñwòhò mu yyaha na tatònge e, s'a fahafaha raa ntùuli jìñke na. Shin maha shin u à mii ta ke, uru sí mii bò.» ¹⁵ Ka Kafoonji si jwo Kaṅe á: «Lire mpyi jye me, shin maha shin u à mu bò ke, lire kapiini fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi baashuunni.» Ka u u fyè bwòn Kaṅe na, shin maha shin u á círe ná u e ke, urufoo kà ñkwò

* **3:24** Sherubenbii na jye Kile melekēebii shiji wà, fukanyi maha mpyi pi na, pi maha mpyi Kile jwo kurugo.

u bô me. ¹⁶ Ka Kaŋe si yîri Kafoonŋi taan, maa ŋkàr'a sà ntêen Nôdi kîni i Edeni canŋa fworompe e. *

Kaŋe tûluge kani

¹⁷ Lire ŋwôhò na, ka Kaŋe si ceewe lèŋe, maa pùnambile si u na, maa li mege le Enôki. Ka u u kànha faanra maa u jyanŋi Enôki mege le kuru na. ¹⁸ Nyê Enôki à Iradi si, ka Iradi si Mèkwuyayeli si, ka Mèkwuyayeli si Metushayeli si, ka uru si Lemeki si.

¹⁹ Lemeki mpyi ná cyee shuunni i. Wà mege na mpyi Ada, u saanŋi woge sí mpyi Zila. ²⁰ Ada à pùnambile si, lire mege nyê Yabali. Uru tûluge shiinbii pi na yatôere byîi, marii jaare na ntûuli. ²¹ Yabali cònnŋi u mpyi Yubali, uru u mpyi ŋkònbòwònbii ná tîmpirewyiibii tulyage. ²² Zila mú a pùnambile si, lire mege mpyi Tubali Kaŋe. Ur'à pyi tunntun. U mpyi maha dàŋyanŋi ná tòonnŋi tîre yaayi yaa. Tubali Kaŋe cònnŋi mpyi pùceebile, u mege mpyi Naama.

²³ Canŋka, Lemeki à jwo u cyeebil'á:

«Ada ná Zila, yii lógo na ŋwô na.

Yii niŋgyiigii múgo.

Nô maha nò cyege ká nò mii na ke, mii sí n-sii urufoo bô.

Nàŋjiibile maha nàŋjiibile l'à kampee tîri mii na ke, mii sí n-sii urufoo bô.»

²⁴ L'à cyêe na Kaŋe mbòŋi fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi baashuunni.

Ŋka, mii, Lemeki, mii mbòŋi fwooni sí n-tò urufoo na fo tooyi beetaanre ná ke ná baashuunni.»

²⁵ Nyê ka Adama si núr'a pùnambile si u cwonŋi na maa lire mege le Seti. Ka Awa si jwo: «Kaŋe à *Abeli bô. Lire e, Kile à pùnambilini labere kan mii á Abeli cyaga.» ²⁶ Nyê ka Seti mú si pùnambile si, maa li mege le Enôshi.

Lire tēni i, ka sùpyire si nta a li ŋwô cû na Kile pēre maa u pyi Kafoonŋi Kile.

5

Adama tûluge

¹ Adama tûluge shiinbii meyi yi nyê nje.

Canŋke Kile à sùpyanŋi yaa ke, u à u yaa uye fiige. ² U à u yaa nò ná ceewe, maa jwó le pi á, maa pi mege le sùpya.

³ Adama à yee ŋkuu ná beŋjaaga ná ke ta, maa pùnambile si uye málwòrò. Maa u mege le Seti. ⁴ Seti sinŋkwoni ŋwôhò na, Adama à yee ŋkwuu baataanre pyi sahanŋi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ⁵ U shìŋi canmpyaagil'à pyi yee ŋkwuu baaricyere ná beŋjaaga ná ke, ka u u ŋkwû.

⁶ Seti à yee ŋkuu ná kanŋkuro ta maa Enôsi si. ⁷ Enôsi sinŋkwoni kântugo na, Seti à yee ŋkwuu baataanre ná yee baashuunni ta. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ⁸ Seti shìŋi canmpyaagii pun'à pyi yee ŋkwuu baaricyere ná yee ke ná shuunni, ka u u ŋkwû.

⁹ Enôsi à yee beecyere ná ke ta, maa u jyanŋi Kena si. ¹⁰ Kena sinŋkwoni kântugo na, Enôsi à yee ŋkwuu baataanre ná ke ná kanŋkuro ta. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ¹¹ Enôsi shìŋi canmpyaagil'à pyi yee ŋkwuu baaricyere ná kanŋkuro, ka u u ŋkwû.

¹² Kena à yee beetaanre ná ke ta, maa u jyanŋi Malalēli si. ¹³ Malalēli sinŋkwoni kântugo na, Kena à yee ŋkwuu baataanre ná beeshuunni ta. Cyire

* **4:16** Nôdi mege ŋwôhe ku nyê: «tukanha baa», Edeni woge sí nyê: «kire nisinaŋa».

funŋke e, u à pyiibii piiberii si. ¹⁴ Kena shìŋi canmpyaagil'à pyi yye e ŋkwuu baaricyεere ná ke, ka u u ŋkwù.

¹⁵ Malalèli à yye beetaanre ná kan̄kuro ta, maa u jyaŋi Yεredi si. ¹⁶ Yεredi siŋkwooni kàntugo, Malalèli à yye ŋkwuu baataanre ná benjaaga ná ke ta. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ¹⁷ Malalèli shìŋi canmpyaagil'à pyi yye ŋkwuu baataanre ná yye beecyεere ná yye ke ná kan̄kuro, ka u u ŋkwù.

¹⁸ Zheredi à yye ŋkuu ná beetaanre ná shuunni ta, maa u jyaŋi Enòki si. ¹⁹ Enòki siŋkwooni kàntugo na, Zheredi à yye ŋkwuu baataanre ta. Cyire funŋke e u à pùnampyire ná pùceepyire si. ²⁰ Zheredi shìŋi canmpyaagil'à pyi yye ŋkwuu baaricyεere ná yye beetaanre ná shuunni, ka u u ŋkwù.

²¹ Enòki à yye beetaanre ná kan̄kuro ta, maa u jyaŋi Metushala si. ²² Metushala siŋkwooni kàntugo, Enòki à jaare Kile kuni i yye ŋkwuu taanre funŋ'i. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ²³ Enòki shìŋi canmpyaagil'à pyi yye ŋkwuu taanre ná yye beetaanre ná yye kan̄kuro. ²⁴ Enòki à u shìŋi puni pyi Kile kuni i. Lire kàntugo, u saha nyε a kwôro naha diŋyεŋi i mε, jaha na ye Kile à u lwó a kàr'a sà yaha uye taan.

²⁵ Metushala à yye ŋkuu ná beecyεere ná baashuunni ta, maa u jyaŋi Lemeki si. ²⁶ Lemeki siŋkwooni kàntugo na, Metushala à yye ŋkwuu baashuunni ná beecyεere ná shuunni pyi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ²⁷ Metushala shìŋi canmpyaagil'à pyi yye ŋkwuu baaricyεere ná beetaanre ná baaricyεere, ka u u ŋkwù.

²⁸ Tèni i Lemeki shìŋi mpyi yye ŋkuu ná beecyεere ná shuunni ke, u cwon' à pùnambile si u á. ²⁹ U à li mege le Nuhu, maa jwo: «Kafoonji Kile à jìŋke kεεge, maa wuu yaha báarawayi njemu na ke, nge pyàŋi u sí n-pa wuu funŋyi jìŋε, si wuu yige tire kanhare e.»*

³⁰ Nuhu siŋkwooni kàntugo na, Lemeki à yye ŋkwuu kan̄kuro ná beecyεere ná yye ke ná yye kan̄kuro pyi. Cyire funŋke e u à pyiibii piiberii si. ³¹ Lemeki shìŋi canmpyaagil'à pyi yye ŋkwuu baashuunni ná yye beetaanre ná yye ke ná yye baashuunni, ka u u ŋkwù.

³² Tèni i Nuhu shìŋi mpyi yye ŋkwuu kan̄kuro ke, u cwon' à pùnampyire taanre si a taha tiye na. Tire ti nyε Shemu ná Kyamu ná Zhafeti.

6

Kile à jwo na uru sí múnayaayi shi bò

¹⁻² Tèni i sùpyir'à li jwó cù na nyahage jìŋke na ke, Kile à nyii yaayi njemu dá nìŋyinj na ke, ka yire si li nya na pùceepyire t'à si jìŋke na ke, tire lem'à jwó, maa tire tà cwóonrò mà pyi pi cyee. ³ Lire e, Kafoonji Kile à jwo: «Mii si nyε sùpyire ti kwôro shì na mε, jaha na yε pi à cyé mii jwumpe na*. Mii sí pi yaha pi yye ŋkuu ná benjaaga ta, si nta pi shi bò. ⁴ Mà lwó lire tèni i, yire Kile yaday'à wwó ná sùpyiibii pworibil'e, maa pyi si pi na, pire pyiibii na mpyi sùpyibwoyo nintóonyo. Pire pi mpyi tècyiini nàntefeebii, pi mege mpyi a fworò sèl'e.

⁵ Nyε Kafoonji à li nya na sùpyire peg' à pèl'a tòro jìŋke na, na pi funŋò sòŋjore nyε a sii yaaga mε, fo kapiini kanni canŋa maha canŋa. ⁶ Lire kurugo, u à nùr'a li ta sùpyire njaambaan' à pwóro ti jjaanji na. Ka u u yyaha tanha sèl'e. ⁷ Maa jwo: «Mii à sùpyire yaa, ŋka mii sí ti shi bò jìŋke na, mà bàra yatòore ná

* **5:29** Nuhu mege jwóhe ku nyε: «funŋjε». * **6:3** «pi à cyé mii na», lire nyε mε: «pi nyε kwùŋi tεenre e»

sige yaare ná yafiliyi ná saŋcyɛnre na, ɲaha na ye numɛ mii ɲyin'à fwooro yi ɲjaambaani na.»⁸ Ɔka Nuhu wi ke, u kyaa mpyi a táan Kafooni Kile á.

Kile à jwo uru sí Nuhu ná u pyenge shiinbii shwɔ

⁹ Nuhu taɲjaani u ɲye nge: Nuhu mpyi a tí, tigare cyaga mpyi u na u tiini sùpyire shwɔhɔl'e mɛ. Kile kuni kanni i u mpyi na ɲaare. ¹⁰ Pùnampyire taanrenji u à ta ke, pire pi ɲye Shemu ná Kyamu ná Zhafeti.

¹¹ Lire tɛni i, diɲyɛɲ'à kɛɛge Kile ɲyii na. Sùpyire mpyi a pi tiye na, cyeyi puni i. ¹² Kile à pa li ɲya na diɲyɛɲ'à kɛɛge, sùpyire puni kapyiinkil'à pyi kapegii, ¹³ kuru cyage e, ka Kile si jwo Nuhu á: «Ná ɲiŋke kàmpanɲyi pun'à ɲi pege na, lire kurugo, mii à li yaha si sùpyire puni shi bò. Mii sí n-sii ti ná ɲiŋke kɛɛge siɲcyan. ¹⁴ Lire e, mu sí batobwɔhɔ yaa ná cige shiwoge e ná ɲyege e† maa u funɲke ná u kántuge wɔɔɔ ná mánalwɔhe e.

¹⁵ U yaanɲkanni li nde, u tɔnmpe ɲye meterii ŋkuu ná beeshuunni ná ke, u yeparampe ɲye meterii beɲjaaga ná kanɲkuro, u yerempe ɲye meterii ke ná kanɲkuro. ¹⁶ Yapwɔɔ yaa u na, maa meterɛ taaga yaha yapwɔɔ ná batonji ŋkɛrenkii shwɔhɔl'e. Maa tajyige yaa u ŋkɛre na, maa u yaa sankazuu: ɲwɔhɔbaga, niɲibaga ná niɲibaga.

¹⁷ Mii wi ke, mii sí n-pa zànbwɔhɔ cyán ɲiŋke na, yaaga maha yaaga ku na ɲɔni ke, si yire puni shi bò. Yafyin si n-kwɔro ɲyii na mɛ. ¹⁸ Mii sí tunmbyaara† le ná mu i. Jyɛ batonji i ná ma jyaabii ná ma cwonji ná ma napworibil'e.

¹⁹⁻²⁰ Ɔyii yaayi shiɲi puni sí n-pa mu á, saŋcyɛnre ná yatɔɔre ná sige yaare ná yafiliyi, bà yire sí mpyi si ŋkwɔro ɲyii na mɛ. Ma a yi shiɲi puni shuunni shuunni nò ná ceewe le bakwɔɔge e. ²¹ Ma a yalyire shiɲi puni lwɔ a le k'e, yii ná yir'á.»

²² Ɔye lire Nuhu à pyi. Kile à kyaa maha kyaa jwo u á ke, u à lire pyi.

7

Nuhu à jyɛ batonji i

¹ Lire kántuge, ka Kafooni Kile si yi jwo Nuhu á: «Nume, yii jyɛ uru batonji i, mu ná ma pyenge shiinbii, ɲaha na ye mii à li ɲya mu kanni u à tí mii yyahe taan sùpyire puni shwɔhɔl'e. ² Múnayaayi shiɲi puni yi sí n-jà n-kan sárage Kile á ke, mu sí yire nàmbaa baashuunni ná cyee baashuunni lɛɲɛ batonji i. Múnayaayi shiɲi puni yi ɲye yi sí n-jà n-kan sárage Kile á mɛ, ma a yire nò niŋkin ná ceewe niŋkin lɛɲɛ. ³ Ma a saŋcyɛnre shiɲi puni nàmbaa baashuunni ná cyee baashuunni lɛɲɛ, bà ti shiɲi si mpyi t'áha mpîni mɛ. ⁴ Ɔaha na ye ku sanɲa ɲye cibilaaga niŋkin, mii sí zàhɛ cyán ɲiŋke na, si nta canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni. Mii à múnayaaga maha múnayaaga yaa ke, mii sí yire puni shi bò ɲiŋke na.»

⁵ Kafooni à kyaa maha kyaa jwo Nuhu á ke, u à lire pyi.

⁶ Ɔye canɲke zànbwɔh' à pa ɲiŋke na ke, lir'à pyi mà Nuhu shiɲi ta yye ŋkwuu baani. ⁷ Ka Nuhu ná u jyaabii ná u cwonji ná u napworibii si jyɛ batonji i, si shwɔ zànbwɔhe na. ⁸⁻⁹ Múnayaayi yi sí n-jà n-pyi sárage Kile á, ná ɲje yi ɲye yi sí n-jà n-pyi sárage Kile á mɛ, ná saŋcyɛnre ná ɲiŋke yafiliyi pun'à pa jyɛ Nuhu

† **6:14** «ná ɲyege e» lire ɲye mɛ «maa bakwɔɔge táa táa bapya a fiige» † **6:18** TUNMBYAARE na ɲye mu à jwo káaga, ti maha já a pyi kányi shuunni, lire ɲye mɛ ceewe shuunni shwɔhɔl'e;

fye e batonji i, shuunni shuunni, nò ná ceewe, bà Kile yabilinji mpyi a yi jwo Nuhu á mɛ.

¹⁰ Cibilaaga à tòro ke, ka zànbwòhò si jcwò jìŋke na.

Lubwooni kani

¹¹ Lir' à pyi mà Nuhu shìŋi ta yyee ñkwuu baani. Lire yyeeni yìŋke shònwoge, canmbilini kɛ ná baashònwuuni, kuru canŋke jìŋke lùbilibii ná nìjyinjì wuubii pun' à múgo, ka lwòhe si fworò mà jìŋke cù.

¹² Nye ka zàŋhe si jcwò jìŋke na, canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni. ¹³ Kuru canŋke yabilinji, Nuhu ná u cwonji ná u napworibii ná u jyaabii taanrenji, Shemu, Kyamu, ná Zhafeti à jyè batonji i, ¹⁴ ná sige yaare ná yatòore shìŋi puni, ná jìŋke jyiyaare puni ná saŋcyɛnre shìŋi puni. ¹⁵ Yire múnayaayi pun' à jyè batonji i Nuhu fye e, yaaga maha yaaga ku na ñòni ke, yire puni shuunni shuunn' à jyè. ¹⁶ Múnayaayi puni, yi puni shuunni shuunn' à jyè batonji i, nò ná ceewe, mu à jwo bà Kile à yi jwo Nuhu á mɛ. Lire kántugo, ka Kafoonji si ku jwòge tò.

¹⁷ Nye zànbwòh' à cwo jìŋke na, maa mpa canmpyaa beeshuunni. Lwòh' à jyahà fo mà batonji yìrig' a taha, marii ñkèege ná u e. ¹⁸ Lwòh' à pa jyahà mà dùgo sèl' e jìŋke nìjyinjì na, ka batonji si yìr' a taha. ¹⁹ Ka lwòhe si wá na jyahage fo mà janyì nìntònyì puni jùŋò jò. ²⁰ Lwòh' à janyì tò, mà dùg' a nò mɛteriì baashuunni na. ²¹ Múnayaayi puni yi mpyi jìŋke na ke, yire pun' à kwù: saŋcyɛnre ná yatòore ná sige yaare ná yafiliyi ná sùpyire. ²² Múnayaaga maha múnayaaga ku mpyi jìŋke na ke, yire pun' à kwù, lwòhe wuyi kanni y' à kwòro jyi na. ²³ Kile à yi puni shi tò, mà lwò sùpyire na mà kàre yatòore na, mà sà nò yafiliyi ná saŋcyɛnre na. Nuhu ná múnayaayi yi mpyi ná u e batonji i ke, yire kanni y' à kwòro jyi na.

²⁴ Ka lwòhe si jìŋke jùŋò jò mà ta canmpyaa ñkuu ná beeshuunni ná kɛ.

8

Kile à zànbwòhe yyéŋe

¹ Nka Kile jye a funŋò wwò Nuhu ná sige yaare ná yatòore na batonji funŋke e mɛ. U à kafɛge pyi ku u fwu jìŋke na, ka lwòhe si wá na ntìre. ² Ka jìŋke lùbilibii ná nìjyinjì zàŋhe wyigigì si ntò, ka ku u yyére. ³ Ka lwòhe si wá na fwu na ñkèege, canmpyaa ñkuu ná beeshuunni ná kɛŋ' à ta cyi tòro ke, ka lwòhe fàŋhe si jcyèrɛ.

⁴ Yìŋke baashònwoge, canmpyikɛ ná baashònwuuni, ka batonji si ntíg' a tɛɛn Arara kìni janykɛ kà jany' i. ⁵ Ka lwòhe si ñkwòro na ntìre fo mà sà nò yìŋke ke woge na, kuru canmpyicyiini janyì jùjy' à fworò.

⁶ Canmpyaa beeshuunni kántugo, Nuhu mpyi a jwòge ñkemu yaa batonji na ke, ka u u ku múgo. ⁷ Ka u u fwònrògo yaha a fworò, ka kuru si wá na sà, marii ma, fo ka jìŋke lwòh' à sà ñkwò. ⁸ Ka u u mpánmpòrògo yaha k' à fworò, ku sà wíi kampyi lwòh' a kwò. ⁹ Nka mpánmpòròg' à fworò ke, ku jye a tatɛnge ta mɛ, lwòhe mpyi jìŋke cyeyi puni i, ka ku u nùr' a kàre Nuhu yyére. Ka u u cyége yìge mà tɛg' a ku cù a lèŋe batonji i.

¹⁰ Maa canmpyaa baashuunni yaha cyi à tòro, maa nùr' a mpánmpòròge yaha k' à fworò. ¹¹ Yàkonke, ka mpánmpòròge si láha a jyè batonji i ná olive cige wyempurug' e jwòge e. Lire e, Nuhu à cè na pà a fworò lwòhe e sèl' e. ¹² Maa canmpyaa baashuunni yaha cyi à tòro sahanjki, maa nùr' a mpánmpòròge yìge. K' à fworò kuru tòge e ke, ku saha jye a nùr' a pa u yyére mɛ.

¹³ Yyeeni Nuhu shìŋ'á pyi yyeen ŋkwuu baani ná yyeen niŋkin ke, lire yyeeni canmpyicyiini, niŋke mpyi a li ŋwɔ cù na lwòhe byii. Ka Nuhu si batonji niŋiŋwòge múgo maa wíi, maa li ŋya na lwòhe mpyi na ŋkwuu niŋke na. ¹⁴ Lire yyeeni yizhwónwoge canmpyibeeŋjaaga ná baashwónwuuni, lwòh'à kwòd niŋke na feefeefee.

¹⁵ Lire tèni i, ka Kile si jwo Nuhu á ¹⁶ «Fworo batonji i, mu ná ma cwonji, ná ma jyaabii ná ma napworibii. ¹⁷ Sige yaare ná yatòore ti ŋye ná mu i ke, ti shiŋi puni ná niŋke yafilii ná saŋcyeeŋre, yi puni yige, yi raa si niŋke cyeyi puni i, yi raa sini yi raa ŋyahage.»

¹⁸ ŋye Nuhu à fworo batonji i ná u jyaabii ná u cwonji ná u napworibil'e. ¹⁹ Sige yaare ná yatòore ná niŋke yafilii ná saŋcyeeŋre pun'à fworo batonji i, yi shiŋi pun'à fworo yiye niŋkin niŋkin.

²⁰ Ka Nuhu si sáraya tawwúgo yaa Kafoonji Kile mege na. Sige yaare ná yatòore ná saŋcyeeŋre ti sí n-já n-kan sáraya Kile á ke, u à tire tà pyi sáraya nizógoyo Kile á. ²¹ Ka yire *sárayi nùgutaangawuyi si Kafoonji Kile lùuni bò. Ka u u jwo uye funŋ'i: «Mii saha si ŋee niŋke kèege sùpyire kurugo me, sùpyanji múnaani méé ká ntaha kapegigii mpyinji na, fo u nimbilere wunji. Mii saha si ŋee múnayaayi puni shi bò, bà mii à li pyi me.»

²² Mà niŋke yaha wani, ŋeempe ná sùmakwòngigii si n-kwòd me, wyeere ná kafwuge si n-kwòd me, nùŋgwòhe ná bènge si n-kwòd me, numpilage ná canŋke mú si n-kwòd me.»

9

Kile à tunmbyara le ná Nuhu i

¹ ŋye Kile à jwò le Nuhu ná u jyaabil'á, maa jwo pi á: «Sege ku táan yii na, yii pyi niŋyahamii si, yii i niŋke ŋl.» ² Yii sí n-sii n-pyi fyagara yaaga niŋke múnayaayi pun'á, sige yaare ná yatòore ná saŋcyeeŋre ná niŋke yafilii ná fyaabii. Mii sí yi yaha yire puni niŋgo na. ³ Mii sí yire múnayaayi puni kan yii á yi pyi kyara, bà mii à fyánha a sùmanji kan yii á me.

⁴ Ŋka yii àha múnayaage kà pyi kyara si ku múnaani yaha k'e me, lire ŋwòho ku ŋye, yii àha ku sishange yaha k'e si ku pyi kyara me. ⁵ Yii sishange ku ŋye yii múnaani ke, yaaga maha yaaga k'à ku pyi k'à wu ke, mii sí yibige pyi ku kyaa na. Nanjyaaga ká sùpya bò, mii sí uru múnaani kyaa yíbe kuru nanjyaag'á, sùpya ká u supyiŋee bò, mii sí uru múnaani kyaa yíbe urufol'á.

⁶ Kile à sùpyanji yaa uye málwòɔ.

Lire e, sùpya ká u supyiŋee múnaani kwòd, urufoo wun'à yaa li kwòd sùpya cye kurugo mú.

⁷ ŋye yii pi ke, sege ku táan yii na, yii pyi niŋyahamii si, yii tég'a niŋke ŋl.»

⁸ Lire kántugo, Kile à nùr'a jwo Nuhu ná u pyiibil'á ⁹ «Numé, mii yabilinji sí *tunmbyara le mii ná yii shwòhòl'e si ti le ná yii túluge e, ¹⁰ si ti le ná múnayaayi puni i, mu à jwo saŋcyeeŋre, yatòore, sige yaare ná yaaga maha yaaga k'à fworo batonji i ná yii e ke. ¹¹ Tire tunmbyaare ti ŋye: zànbwòho saha si múnayaayi shi tò niŋke na me, zànbwòho saha si niŋke kèege me.»

¹²⁻¹³ ŋye mii à zànhanwòge yaa. Kuru ku sí n-pyi mii ná yii ná múnayaayi puni tunmbyaare táfyenji. Tire tunmbyaare sí n-kwòro n-yaha fo mu túluge tégèni. ¹⁴ Mii aha nahanyi bínni niŋke niŋyinj na, zànhanwòge sí n-fworo.

¹⁵ Lire tëni i, tunmbyaare mii à le mii ná yii ná múnyaaayi puni shwòhòl'e ke, tire sí n-kwòro mii funŋ'i. Mii saha sì zànbwòhò cyán ku kwò a múnyaaayi puni shi tò me. ¹⁶ Zànharŋwòoge sí raa n-fworo naharŋyi i. Mii aha kuru nya tëre o tëre e ke, mii funŋò sí n-cwo na tunmbyaare na, nte mii Kile à le mii ná òŋjke múnyaaayi puni shwòhòl'e ke.»

¹⁷ Nye lire pyinŋkanni na, tunmbyaare Kile à le ná òŋjke múnyaaayi puni i ke, Kile à jwo Nuhu á na tire tafyeŋi u nye zànharŋwòoge.

Nuhu ná u jyaabii

¹⁸ Nye Nuhu jyaabii pi nye Shemu ná Kyamu ná Zhafeti, u ná pire pi à fworo batonji i. Kyamu u nye *Kana tunji. ¹⁹ Pire pi nye Nuhu jyaabii taanrenji. Òŋjke sùpyishiŋi pun'á fworo pire tùluyi i.

²⁰ Nye Nuhu na mpyi faapyi. Uru u nye shincyyiwe mà *erezenŋi fàa. ²¹ Canŋka, Nuhu à erezenŋi sinmpe pà bya, ka pu u u cyán, ka u u ŋkàr'a sà sínni vaaŋjke bage e u cípyire wuŋi i. ²² Nye Kana tunji Kyamu, ur'à kàr'a sà u tunji Nuhu cípyire wuŋi ta u à sínni. Ka u u fwor'a kàr'a sà yi jwo u sìŋeɓii sanmpii shuunnin'á, cyiinŋi na. ²³ Ka Shemu ná Zhafeti sì vaaŋntimbwòhe kà lwò a yaha pi fukanyi na, maa jyè kàntugo mà sà pi tunji cípyire wuŋi tò. Pi à kàntugo wà pi tun'á, lire e pi nye a u vaaŋnyibaawuŋi nya me. ²⁴ Sinmp'à pa Nuhu yaha ke, ka u nyahe sì ncwo, nde u pyìibii puni kàntugowuŋ'á pyi ke, ka u u lire cè. ²⁵ Maa jwo

«Mii à Kana láŋa, u pyi u sìŋeɓii bilibii kàntugowuŋi.»

²⁶ Maa núr'a jwo

«Mii à Kafoonji Kile metanga yyere, uru u nye Shemu u Kilenji.
Kana u pyi Shemu biliwe.

²⁷ Kile u Zhafeti cyeyaayi nyaha, u u u yaha u sà ntèen u sìŋeɓi Shemu yyére. U u Kana yaha u pyi pi bilinji.»

²⁸ Nye zànbwòhe paŋkwooni kàntugo, Nuhu à yee òkwuu taanre ná beeshu-
unni ná ke pyi sahanji. ²⁹ U à kwú mà u shìŋi yaha yyee òkwuu baaricyere
ná beeshuunni ná ke.

10

Nuhu pyìibii tùluge.

¹ Nye zànbwòhe toronŋkwooni kàntugo na, Nuhu pùnampyire taanrenji, Shemu, Kyamu ná Zhafeti, pir'à pùnampyire tà ta. Pire tùluge ku nye ŋke. ² Zhafeti u pùnampyire ti nye, Gomeri, ná Magògi, ná Madayi, ná Yavani, ná Tubali, ná Meshèki, ná Tirasi. ³ Nye Asikenazi, ná Irifati, ná Togarama tùluy'à fworo Gomeri i. ⁴ Elisiya, ná Tarisisi, ná Kitimu, ná Dodanimu tùluyi s'à fworo Zhavani i. ⁵ Pire pi à kàr'a sà ntèen suumpe lwòhe òwòge taare e, pimu ná pi cyaga, pimu ná pi sheenre, pimu ná pi tubaya, pimu ná pi shi.

⁶ Kyamu u pùnampyire ti nye Kushi, ná Misirayimu, ná Puti, ná Kana. ⁷ Kushi u pùnampyire ti nye Seba, ná Kyavila, ná Sabita, ná Arayema, ná Sabiteka. Nye Sheba ná Dedan tùluy'à fworo Arayema e.

⁸ Kushi u pyàŋi wà mà u nye Nimiròdu. Uru u à pyi shincyyiwe òŋjke na mà fàŋhe pyi. ⁹ Maa mpyi lùuzupege. Lire kurugo, pi mpyi maha ŋko na mucyyiin'à pyi lùuzupege Nimiròdu fiige. ¹⁰ Nimiròdu à fyànha a tèn fàŋhe na Shiniyari kini kànyi nuŋ'i, yire yi nye: Babeli ná Ereki ná Akadi ná Kaline. ¹¹ U à pa yiri lire kini i, mà kàre Asiri wuuni i, maa kànya nijyahaya faanra wani: Ninive

ná Erobōti Iri ná Kalaka ¹² ná Ereseni, Ninive kànhe ná Kalaka kànbwōhe shwòhōji i.

¹³ Misirayimu, u à pyi Ludi shiimbii, ná Anami shiimbii, ná Lehabi shiimbii, ná Nafitu shiimbii, ¹⁴ ná Paturusi shiimbii, ná Kasiluki shiimbii, ná Kafitori shiimbii tunji. Nye Filisiti shiimbil'á fworo Kasiluhi shiimbil'e.

¹⁵ Kana à Sidon ta u pyānji nijcyiini. Lire kántugo, u à Kyeti ta. ¹⁶ Yebusi shiimbii, ná Amōri shiimbii, ná Girigashi shiimbii mú à fworo Kana e, ¹⁷ ná Kyivi shiimbii, ná Ariki shiimbii, ná Sini shiimbii, ¹⁸ ná Arivadi shiimbii, ná Zimari shiimbii, ná Kyamati shiimbii. Nye lire kántugo, Kana bagashiimbil'á caala. ¹⁹ Kana shiimbii kin'á sii Sidon na, mà kàre Gerari kàmpañke na, Gaza taan, maa nkàre Sòdōmu kàmpañke na, ná Gómōri, ná Adima, ná Zeboyimu, mà sà nò fo Leshana.

²⁰ Nye Kyamu tūluyi yi mpyi wani, yi puni ná yi tubaya, ná yi shēenre, ná yi cyaga, ná yi shi.

²¹ Shemu mú à pūnampyire si. Uru Shemu u à pyi Eberi shiimbii tulyage. Zhafeti yyahawūji u mpyi u wi. ²² Shemu pūnampyire t'á pyi Elamu, ná Ashuri, ná Arifasadi, ná Ludi, ná Aramu. ²³ Aramu pūnampyire t'á pyi, Uzi, ná Uli, ná Geteri, ná Masi.

²⁴ Arifasadi, ur'á Shelaki si, ka Shelaki si Eberi si. ²⁵ Eberi à pūnampyire shuunni si. Wà mege na mpyi Pelegi* jaha kurugo ye uru tiini i jìnk'á taa. U sijnēni mege na mpyi Yokitan. ²⁶ Ur'á Alimōdadi si, ná Shelefu, ná Kyazamaweti, ná Yeraki, ²⁷ ná Adoramu, ná Uzali, ná Dikila, ²⁸ ná Obali, ná Abimayeli, ná Seba, ²⁹ ná Ofiri, ná Kyavila, ná Yobabu. Nye pire puni pi jye Yokitan tūluyi. ³⁰ Pi mpyi a tēen Meshana ná Sefari janyji shwòhōji canja fworompe e.

³¹ Nye Shemu tūluyi yi mpyi wani, yi ná yi tubaga, ná yi shēenre, ná yi cyaga, ná yi shi.

³² Nye Nuhu pyiibii bayi y'á pyi yire, yi mú ná yi tūluyo, ná yi shi. Sūpyire shiŋi u à caala cyeyi puni i jìjke na, zànbwōhe paŋkwooni kántugo na ke, uru pun'á fworo Nuhu pyiibil'e.

11

Babeli etazhiŋi kani

¹ Tēecyiini i, dijnyēni sūpyire puni mpyi na shēenre niŋkin yu, pi jirigii kēēnŋkanni mú mpyi niŋkin. ² Pi à yiri canja fworompe e mà kār'a sà kaceebwōhe kà ta Shiniyari kini i, maa ntēen kuru cyage e. ³ Cannka, pi à yi jwo piy'á: «Yii a wá, wuu láfa wu, wuu u u fwō a waha.» Uru láfanji u pyi bage kafaayi, mánalwōhe sí mpyi pwoore cyaga. ⁴ Ka pi i jwo: «Yii a ma, wuu u kánha faanra, wuu u etazhi faanra, nge u sí raa bwūun kilenji na ke. Lire pyiŋkanni na, wuu mege sí n-pêe, wuu sí n-wwò, yaaga sí n-jà wuu caala jìjke na me.

⁵ Nye ka Kafoonji Kile si ntíge mà pa kànhe ná etazhiŋi wíi, jje sūpyire mpyi na faanre ke. ⁶ Maa jwo: «Nye yii pi wíi, pi pun'á pyi mu à jwo kire niŋkin sūpyire ti, pi puni na jwumò niŋkin yu mú. Nume, pi à báaranji sii. Pi aha nkōwō ame, pi aha yiri si kyaa maha kyaa pyi ke, yaaga si n-jà pi sige lire na me. ⁷ Wuu tíge, wuu u sà shēenre nijyahara tírige bà pi si mpyi pi àha raa

* 10:25 Pelegi mege jwōhe ku jye: «k'á taa».

piye jwumpe nùru me.»⁸ Lire Kafoonji à pyi, maa pi caala a láha piye na, mà tũgo ñiñke cyeyi puni i. Ka pi i kãñhe vãanrenji ñwɔ yyérenje.

⁹Lire kurugo, kuru cyage meḡ'à le Babeli, ñaha na ye wani Kafoonji à ñinyenji sùpyire puni jwumpe wũrugo, wani Kile à sùpyire kòr'a caala ñiñke cyeyi puni i. (Babeli ñwɔge ku ñye ñyàhanjurugunji.)

Burama tulyeyi

¹⁰ Ñye Shemu tũluge ku ñye ñke. Mà Shemu shiñi yaha yjee ñkuu, u à Arifasadi si. Zãnbwòh'à tòro yjee shuunni ka lire si mpyi. ¹¹ Arifasadi zĩñi kãntugo, Shemu à yjee ñkwuu kanjkuro ta sahanji. Cyire funñke e u à pyiibii piiberɛ ta.

¹² Mà Arifasadi shiñi yaha yjee beñjaaga ná ke ná kanjkuro, u à Shelaki si. ¹³ Shelaki zĩñi kãntugo, Arifasadi à nùr'a yjee ñkwuu sicyɛere ná yjee taanre ta sahanji. Cyire funñke e u à pyiibii piiberɛ ta.

¹⁴ Mà Shelaki shiñi yaha yjee beñjaaga ná ke, u à Eberi si. ¹⁵ Eberi zĩñi kãntugo Shelaki à yjee ñkwuu sicyɛere ná yjee taanre pyi sahanji. Cyire funñke e u à pyiibii piiberɛ ta.

¹⁶ Mà Eberi shiñi yaha yjee beñjaaga ná ke ná sicyɛere, u à Pelegi si. ¹⁷ Pelegi zĩñi kãntugo na, Eberi à yjee ñkwuu sicyɛere ná yjee beñjaaga ná ke pyi sahanji. Cyire funñke e u à pyiibii piiberɛ ta.

¹⁸ Mà Pelegi shiñi yaha yjee beñjaaga ná ke, u à Erehu si. ¹⁹ Erehu zĩñi kãntugo Pelegi à yjee ñkwuu shuunni ná baaricyɛere pyi sahanji. Cyire funñke e u à pyiibii piiberɛ ta.

²⁰ Mà Erehu shiñi yaha yjee beñjaaga ná ke ná shuunni, u à Serugi si. ²¹ Serugi zĩñi kãntugo, Erehu à yjee ñkwuu shuunni ná baashuunni pyi sahanji. Cyire funñke e u à pyiibii piiberɛ ta.

²² Mà Serugi shiñi yaha yjee beñjaaga ná ke, u à Nakwɔri si. ²³ Nakwɔri zĩñi kãntugo, Serugi à yjee ñkwuu shuunni pyi sahanji. Cyire funñke e u à pyiibii piiberɛ ta.

²⁴ Mà Nakwɔri shiñi yaha yjee beñjaaga ná baaricyɛere u à Teraka si. ²⁵ Teraka zĩñi kãntugo, Nakwɔri à yjee ñkuu ná yjee ke ná baaricyɛere pyi. Cyire funñke e u à pyiibii piiberɛ ta.

²⁶ Mà Teraka shiñi yaha yjee beetaanre ná ke, u à Burama ná Nakwɔri ná Aran si.

Teraka ná Burama kani

²⁷ Teraka u tũluge ku ñye ñke. U à Burama ná Nakwɔri ná Aran si, ka Aran si Loti si. ²⁸ Aran à kwù mà tufoonji yaha ñyii na. U mpyi a si Kalide kini i, wani u mú à kwù, Uri kãñhe e. ²⁹ Burama ná Nakwɔri, ka pire si cyee lɛñe. Burama cwonji meḡe mpyi Sarayi, Nakwɔri wunji meḡe sí mpyi Milika, uru na mpyi Aran pworu. U pworonji waberɛ meḡe na mpyi Yisika. ³⁰ Sarayi na mpyi cijirinje, lire e ur' à pyi pyà baa.

³¹ Ñye ka Teraka si Burama, ná Loti, ná Burama cwonji, Sarayi lwó a fworu Uri kãñhe e, Kalide kini i. Burama na mpyi Teraka jya, Loti sí ñye u ñampyige, Sarayi sí ñye u napworu. Ka pi i yiri na ñkèege zà ntèen *Kana kini i. Ñka pi à na Kyaran kãñhe e ke, ka pi i ñkwóro wani. ³² Teraka shiñi canmpyaagil' à pyi yjee ñkwuu shuunni ná kanjkuro, maa ñkwù Kyaran kãñhe e.

¹ Nye Kafoonji Kile mpyi a jwo Burama á: «Burama, fworro ma tupyenge e, fworro ma kánhe e, fworro ma kini i; kini mii sí n-cyêe mu na ke, ma a sà ntèen lire e.

² Mii sí mu pyi sùpyishi niyahawa tu, si jwó le mu á, si mu mege pèe, si sùpyire sannte pyi ti jwó ta mu cye kurugo.

³ Shin maha shin u à jwó le mu á ke, mii sí jwó le urufol'á. Nka shin maha shin u à mu cùmò leme pi ke, mii sí urufoo lája. Mii sí jwó le njike sùpyishiñi pun'á, mu cye kurugo.»

⁴⁻⁵ Ka Burama si nkàre bà Kafoonji à yi jwo u á me. U yyahafoonji jyanji Loti mú à kàre ná u e. Burama à yíri Kyaran kini i mà u shiñi ta yye beetaanre ná ke ná kan'kuro, maa u cwonji Sarayi ná Loti ná pi cyeyaayi puni lwó, ná pi báarapyibii puni, ná yaaga maha yaaga pi à ta Kyaran kini i ke, maa fwor'a kàre ná y'e *Kana kini i.

⁶ Pi à nò Kana kini i ke, maa nkàre fo Sikemu kánhe e, fo Mòri cibwòhe cyage e. Lire tène i, Kana shiinbii na mpyi kini i. ⁷ Ka Kafoonji si uye cyêe Burama na, maa yi jwo u á: «Mii sí nde kini kan mu túlug'á.» Ka Burama si sáraya tawwúgo yaa wani Kafoonji á, nge u à uye cyêe u na ke. ⁸ Maa yíri kuru cyage e mà kàre jànyí woge e, Beteli canñafyinmpe e. Maa vaañja baya kwòro Beteli kánhe ná Ayi woge shwòhòñi i. Beteli à pyi canñacwumpe e, Ayi sí nyè canñafyinmpe e. Ka u u núr'a sáraya tawwúgo yaa wani Kafoonji Kile á, maa u mege pèe. ⁹ Maa yíri kuru cyage e mà kàre yyaha na, na ntèn na wá Ngevi síwage kànmpañke na.

Burama à kàre Misira kini i

¹⁰ Nye lire tène i, katibwòh'à cwo kini na. Ka Burama si nkàre *Misira kini i, si sà tènle pyi wani, jaha na ye katege mpyi a pèe kini i sèl'e. ¹¹ Pi niñjyibii Misira e, ka Burama si jwo u cwonji Sarayi á: «Mii à cè na mu lem'à jwò sèl'e. ¹² Misira shiinbii ká mu jya, pi sí n-jwo na mii cwonji u nyè mu, si mii bò, si mu yaha nyii na. ¹³ Lire e, mii na mu jáare, wuu aha nò wani, maa jwo na mu na nyè mii còon, bà pi si mpyi si mii cùmò leme jwò mu kurugo, pi àha bú nkwo na bò me.»

¹⁴ Burama ná u cwonj'à nò Misira e ke, ka Misira shiinbii si li jya na u cwonji lem'à jwò sèl'e. ¹⁵ Misira saanji, Faron fyèjwòhòshiinbii mú à u jya, maa u kyaa jwo u á ke, ka pi i u lwó a kàre Faron bage e. ¹⁶ Lire e, ka Faron si Burama * cùmò leme jwò Sarayi kurugo, maa mpaa ná sikyaa, ná niyi, ná dùfaanya, ná bilinmbaa, ná bilicyee, ná dùfanicyee ná jwòhònya mú kan u á.

¹⁷ Nka Kafoonji Kile à pa yampime wá Faron ná u pyenge shiinbii na, Burama cwonji Sarayi kurugo. ¹⁸ Faron à li jya amuni ke, ka u u Burama yyere, maa yi jwo u á: «Naha mu à pyi mii na ame ye? Naha na mu nyè a sèenji jwo mii á na mu cwonji wi mà ye? ¹⁹ Naha na mu à mii pyi na mu còonji wi ye, maa mii yaha mii à u lwó a pyi na cwo ye? Ma cwonji we, u lwó a yíri naha!»

²⁰ Maa u shiinbii pyi na pi Burama ná u cwonji yige Misira kini i, pi ná pi cyeyaayi puni.

* **12:16** Faron: kuru mege na mpyi pèene mege nkemu ku mpyi na leni Misira kini saanbii puni na ke

13

Pyiŋkanni na Loti ná Burama à tɛn tɛn piye piye ke

¹ Ka Burama si yíri *Misira kɪni i maa nta a kàre Nɛgɛvi síwage e ná u cwɔŋi ná u cyeyaayi puni i. Loti mú mpyi ná u e. ² Yatɔɔre ná wyɛɛfyinŋi ná sɛɛnŋi mpyi a nyaha Burama á. ³ Lire kántugo, ka u u yíri Nɛgɛvi síwage e na ntɛn na ŋkɛɛge fo Beteli kánmpañke na, fo cyage e u mpyi a fyánha a u vǎanŋke bayi kwòro ke, Beteli ná Ayi kányi shwòhòl'e. ⁴ Cyage e u mpyi a fyánha a *sáraya tawwúge yaa ke, u à nɔ wani ke, maa Kafoonji Kile mege pɛe.

⁵ Loti u mpyi ná Burama e ke, u yatoore ná u pyɛnge shiɪnbii mpyi a nyaha mú. ⁶ Lire na, tatɛng'á cyɛɛ pi mú shuunni i, naha na yɛ pi cyeyaayi mpyi a nyaha sèl'e, pi mú shuunni mpyi na sì n-jà n-kwú cyage ninŋin i mɛ. ⁷ Mà bàra lire na, *Kana shiɪnbii ná Perezi shiɪnbii mú na mpyi kuru cyage e. Canŋka, ka yogo si mpa yíri Burama yatonahabii ná Loti wuubii shwòhòl'e, tatɛnge kurugo.

⁸ Burama à lire nya ke, ka u u jwo Loti á: «Maye sanja yaha, Loti, wuu àha yogo yaha ku yíri mii ná mu shwòhòl'e mɛ, lire nyɛ mɛ mii yatonahabii ná mu wuubii shwòhòl'e mɛ, naha na yɛ wuu na nyɛ cɪnmpyii. ⁹ Kɪn'à pɛe. Nke puni nyɛ tatɛnge mà? Ta wá wuu u ntɛn tɛn wuu mege cyeyi i. Kampyi kàmeni kánmpañke k'à mu táan, ta si wani, mii sí raa si kaniŋe woge na. Kaniŋe kánmpañke sí ká nta kuru k'à táan mu á, ta si wani, mii sí raa si kàmeni woge na.»

¹⁰ Ka Loti si nɔŋke yírig'a Zhurudɛn bafage wíi, lwòhe mpyi a nyaha kuru cyage e. Lire tɛni i Kafoonji mpyi na sàha ŋkwò a Sòdɔmu kànhe ná Gómɔri kànhe jyà mɛ, kuru cyage lemɛ mpyi a jwò fo mà sà nɔ Zowari kànhe na. K'à pyi mu à jwo Kafoonji cikòoge nisinaŋke kɪ, mu à jwo Misira kɪni li. ¹¹ Loti à kuru nya ke, ka u u Zhurudɛn bafage puni lwò a pyi u wogo, maa ŋkàr'a sà ntɛn kuru cyage e Beteli canŋafyinmpe e. Lire pyiŋkanni na, Burama ná Loti à tɛn tɛn piye piye. ¹² Ka Burama si ntɛn Kana kɪni i. Ka Loti si ŋkàr'a sà ntɛn kuru bafage kányi yà shwòhòl'e, maa u vǎanŋke bayi kwòro kwòro fo mà sà nɔ Sòdɔmu kànhe byanhampe e, ¹³ Sòdɔmu kànhe shiɪnbii mpyi shinmpii. Pi mpyi na kapegigii niŋyahagii pyi Kafoonji yyahe taan.

¹⁴ Loti ná Burama tɛɛnŋkwooni kántugo piye, ka Kafoonji Kile si jwo Burama á: «Burama, ma nyiigii yírigɛ nɔŋyɪni na, cyage e mu nyɛ ke, tɛn wani ma a wíi suumakulo ná wòrokulo yyɛre, canŋafyinmɛ ná canŋacwumò yyɛre. ¹⁵ Mu nyii wá kɪni ndemu na ke, mii sí lire kan mu ná ma tɔluge'á tɛekwòmbaa. ¹⁶ Mii sí mu tɔluge nyaha bà nɔŋke nticɛnŋi nyɛ mɛ. Kàmpyi sùpya sí n-jà nɔŋke nticɛnŋi tɔrɔ, nyɛ, sùpya mú sí n-jà mu tɔluge sùpyire tɔrɔ. ¹⁷ Yíri ma a kɪni jaare, ma a li tɔnmpɛ ná li pɛempe wíi, naha na yɛ mu á mii sí li kan.»

¹⁸ Ka Burama si vǎanŋyi bayi kòongɔ, ma a sà ntɛn Mamire cibwɔyi cyage e, kuru cyage na nyɛ Eburɔn taan. Ka u u núr'a sáraya tawwúgo yaa wani Kafoonji mege na.

14

Burama à saanbii pɪi tɪn maa Loti shwò pi na

¹ Nyɛ lire tɛni i, Amurafeli à pyi Shiniyari kɪni saanŋi, ka Ariyòki si mpyi Elasari kànhe saanŋi, ka Kídɔlamɛri si mpyi Elami kɪni saanŋi, ka Tidɛli si mpyi Golimi kùligii saanŋi, ² pire saanbii shiɪn sicyɛɛrɛn'á wwò maa sà saanli kanjkuro tɪn. Pire saanbii meyi yi nyɛ nje: Sòdɔmu saanŋi Bera, ná Gómɔri

saanji Birisa, ná Adima saanji Shinyabi, ná Zeboyimi saanji Shemeberi, ná Bela kánhe saanji, Bela mege ku nyé Zowari nijjaa ke.

3-4 Kuru káshige jùŋke ku mpyi: yye ke ná shuunni funŋ'i, saanji Kedolameri na mpyi pire saanbii kanjurunji jùŋo na. Nka yyeeni ke ná taanre wuuni i, pi à jùŋo kyán u na, maa piye ta Sidimi bafage e. (Suumpe Lwóhe Nyii Yaaga Baa Woge ku nyé kuru cyage e nijjaa.)

5 Lir'à pyi ke, yyeeni ke ná sicyere wuuni i, ka Kedolameri ná u saanreebii si yíri, maa sí ta Arafayiti shiinbii na, lir'à pyi Asiteroti Karinayimu kánhe e, maa sí ta Zuzi shiinbii na mú, lir'à pyi Amu kánhe e, maa sí ta Emi shiinbii na mú, Shave Kiriyatamu kánhe e. 6 Maa sí ta Kwori shiinbii na mú, pi janyí shwóh'le, na pi maha yire janyí pyi Seyiri; maa pi kór'a sà nò fo *Eli Paran taan, síwage nkere na. 7 Lire kántugo, ka pi i máhana a kàre Enimishipati kánhe e, pi maha kuru pyi Kadeshi mú, maa Amaleki shiinbii tùn mú, maa sí ta pi kùlgií puni na, ná Amari shiinbii, pire mpyi a téen Kyazazon Tamari kánhe e.

8 Nyé Sodomu saanji, ná Gómari saanji, ná Adima saanji, ná Zeboyimu saanji, ná Bela kánhe wunji ná pi maha kuru kánhe pyi Zowari ke; pire saanbil'à bégel'a pa yéere káshige mee na, Sidimi bafage e, 9 maa jwo na pire sí Elami saanji Kedolameri, ná Goyimi saanji Tideli, ná Shiniyari saanji Amurafeli, ná Elasari saanji Ariyoki tùn. Ka pire saanbii sicyereŋi, ná pire saanbii kanjurunji si ntúyi taha piye na káshige e.

10 Nyé Sidimi bafage mpyi a jí mána lwóhe kacyywyi na. Mâ pi yaha káshige na, ka Sodomu saanji ná Gómari wunji si fê, maa ntíg'a njwóhó yire kacyywyi i, ka pi sanmpii si fê a kàre janyí juy'i. 11 Tèni i Kedolameri ná u fyènjwóhóshiinbil'à jà pi na ke, ka pi i Sodomu ná Gómari shiinbii náfuunji ná pi njwólyinji puni kul'a kàre.

12 Burama yyahawunji jyanji, Loti u mpyi a téen Sodomu kánhe e ke, ka pi i uru ná u cyeyaayi puni kul'a kàre piye cye e mú. 13 Ka nàŋi wà si fê a shwó káshige na, maa sà yire yyaha jwo Burama á. (Burama mpyi *Eburu shini nàŋi wà.) Lir'à u ta u à téen Mamire cire cyage e. Mamire à pyi Amari u túluge shinŋi wà. Esikóli ná Aneri mpyi u sijné. Pire mpíi ná Mamire mpyi Burama wwojné. 14 Tèni i Burama à lógo na u cinmpworonji Loti na nyé cye e ke, ka u u u námbaabii píi nkwoo taanre ná ke ná baataanre bégele káshige mee na, mpíi pi à si u yabilinji pyenge e ke. Ka pi i pire saanbii fyè tóró fo Dan kúluni i. 15 Ka u u u káshikwóonbii táa kuruyo kuruyo, maa pire saanbii tùn numpilag'e, maa sí ta pi na, maa pi kór'a sà nò Kwoba kánhe na, kuru kánhe na nyé Damasi suumo kùlo kánmpanjke na. 16 Maa mpa ná pire saanbii náfuunji nijkuunji i ná u cinmpworonji Loti ná u cyeyaayi puni ná cyeebii ná sùpyire puni pi mpyi a cù a kàre ke.

Melikisedeki à jwó le Burama á

17 Nyé Burama à kàr'a sà Kedolameri ná u saanreebii tùn maa sí ta pi na ke, u nimpánji ka Sodomu saanji si fwor'a u jùŋo bê Shava bafage e. Pi mpyi a kuru nke mege le Saanji Bafage.

18 Nyé ka Salemu saanji Melikisedeki si mpa ná bwúuru ná *erezen sinn'e Burama á, uru nge sí na mpyi Kile nijyi wunji sáragawwunji wà. 19 Ka u u jwó le Burama á, maa jwo

«Kile nijyi wunji
ná uru u nyé nijyinjí ná jùŋke yaafonji ke,
uru u jwó le mu á, Burama.

²⁰ Kile n̄jyi wuŋi u k̄e,
ŋgemu u à mu zàmpeɛnbii le mu cye e ke.»

Ka Burama si u cyeyaayi puni yahaŋi wwû mà kan M̄elikisedeki á.

²¹ Lire kàntugo, ka Sòdõmu saanŋi si jwo Burama á: «N̄ye na shiinbii kan na á, ma a ŋkwôro ná na náfuunji i.» ²² Ka Burama si u pyi: «Mii sí n-kâa Kafoonji Kile na, Kile n̄jyi wuŋi, n̄jyinj̄i ná ñ̄ŋke yaafoonji, ²³ na mii sí yafyin shwõ mu na me, ali diizi meɛ, lire n̄ye me tanhaŋa meɛɛ, ñaha na ye ma hà bú ñkwõ ñjwo na mu à mii Burama pyi yaarafoo me. ²⁴ Mii sí yafyin shwõ mu na me, mii n̄ye a jwo n̄ñjiibil'á ñjyinj̄i ŋgemu lyí wani, ná mp̄ii pi à k̄are ná mii i k̄ashige takwõnge e ke, An̄eri, ná Èsikolì, ná Mamire, pire mp̄ii k̄oni sí pi n̄azhanŋi lwõ.

15

Kile à tunmbyaara le ná Burama e*

¹ N̄ye n̄cyii karigii puni kàntugo na, ka Kafoonji Kile si uye cyêe Burama na, maa jwo u á: «Burama, ma hà vyá me, mii u n̄ye mu sancwõnsiginji, mii sí kacɛn̄n̄ji n̄jyahagii pyi mu á.» ²⁻³ Ka Burama si u pyi: «Kafoonji, mii Kilenji, pyá n̄ye mii á me. Ñaha mu sí n-sii n-jà n-kan mii á, ñkemu ku sí n-jà là ñjwõ mii na ye? Mu n̄ye a t̄lugo kan mii á me. Mii bilinaŋi, Eliyezeri, u à si mii pyenge e, ná u tun'á ȳiri Damasi i ke, uru u sí n-pyi mii koolyinj̄i.» ⁴ Ka Kafoonji si Burama pyi: «Uru ŋge bà u si n-pyi mu koolyinj̄i me, mu yabilinj̄i sí pyànji ŋgemu si ke, uru u sí mu k̄oge lyí.»

⁵ Lire kàntugo, ka Kile si Burama yige ntàani na, maa yi jwo u á: «Burama, ma ñ̄ŋke ȳirige ma a w̄origii t̄rõ k̄amp̄yi mu sí n-jà, ñaha na ye mu t̄luge mú sí ñyaha amuni.» ⁶ N̄ye ka Burama si dá Kafoonji Kile ñjwõmugure na, ka Kafoonji Kile si jwo na u à t̄i u d̄aniyaŋi cye kurugo.

⁷ Lire kàntugo ka Kafoonji si jwo u á sahan̄ki: «Mii u n̄ye Kafoonji, ŋge u à mu yige Uri k̄anhe e, Kalide k̄ini i, maa nde k̄ini kan mu á ke.» ⁸ Ka Burama si u pyi: «Kafoonji, mii Kilenji, ñaha ku sí li cyêe mii na, si mii pyi mii u dá li na, na nde k̄ini sí n-pa n-pyi mii wuu ye?» ⁹ Ka u u jwo u á: «Yee taanre n̄ucwo, ná yee taanre sikacwo, ná yee taanre mp̄apoo c̄u, ná kuumpaana ñ̄ŋkin ná mp̄ánmp̄arõgo ñ̄ŋjaaga ñ̄ŋkin.» ¹⁰ Ka Burama si yire yaayi puni c̄u maa yi puni ñ̄ŋkin ñ̄ŋkinji t̄aa ñ̄ŋke e, maa yi kwõnyi yaha yaha yiye sicama na. Saŋcyɛɛnre ti ke, u n̄ye a tire kwõn kwõn me. ¹¹ Saŋcyɛɛnre ti maha tiye ñjwõ caa ná kyaare e ke, ka tire si wá na nt̄ire yatõre nimbonte kurugo, ka Burama si wá na ti k̄ore.

¹² N̄ye canñayiin'à pa a ñk̄eɛge tacwuge e ke, ka Burama si ñón'a c̄unnu. Ka numpini si u m̄ahana ka u u fyá s̄èl'e. ¹³ Ka Kafoonji si jwo u á: «Burama, li c̄e na canñka, mu t̄luge sí n-k̄are k̄ini laber'e si sà mp̄yi n̄ampwuun. Pi sí n-pyi billi lire k̄ini i, pi sí k̄anha fo si n̄o yee ñkwuu sicyɛɛre (400) na. ¹⁴ Ñka k̄ini li sí pi le tire bilere e ke, lire k̄ini sí n-kyaala mii cye e, lire k̄antugo, mu t̄luge sí n-ȳiri lire k̄ini i ná náfuubwõhe e. ¹⁵ Mu wi ke, mu sí n-kw̄i yyeñj̄i ke e. Mu sí lȳege lage kw̄õ si nta ñkw̄i. ¹⁶ Mu t̄luge bage sicyɛɛre woge, ku sí n̄uru n-pa ñaha, ñaha na ye k̄ini s̄upyire ti n̄ye Am̄ori shiinbii ke, pi kapegigii ká n̄o t̄ɛɛni na, mii sí pi k̄õrõ.»

¹⁷ N̄ye canñayiin'à cwo mà numpini l̄eɛ t̄eni ndemu i ke, ka Kile si nanñyanhii pyi cyi i n̄aŋguruge yige marii ñ̄i na nt̄uli yatõre kyaare nint̄aare

* **15: TUNMBYÈÈRE** na n̄ye mu à jwo k̄aaga, ti maha jà a pyi k̄anyi shuunni, lire n̄ye me cevee shuunni shwõh̄ol'e;

ná tiye shwòhòl'e. ¹⁸ Kuru canŋke yabilinji i, ka Kafoonji si tunmbyaara le ná Burama e, maa yi jwo u á: «Mii sí nde kɔni kan mu túlug'á, mà lwó *Misira baŋi na, mà kàre babwòhe na, ná pi maha kuru pyi Efirati. ¹⁹ Keni shiinbii ná Kenizi shiinbii, ná Kadimɔni shiinbii, ²⁰ ná Kyeti shiinbii, ná Perezi shiinbii, ná Arafayi shiinbii, ²¹ ná Amɔri shiinbii, ná *Kana shiinbii, ná Girigashi shiinbii, ná Zhebusi shiinbii, pi à tɛɛn kuru cyage e.»

16

Sumayila ziji kani

¹⁻³ Nye Burama à nɔ yyee ke na *Kana kɔni i, mà u cwonji Sarayi ta u sàha ŋkwò a pyà si u á mɛ. Nye bilicwonji wà na mpyi Sarayi á, u mɛge mpyi Agari, *Misira shin u mpyi u wi. Ka Sarayi si jwo Burama á: «Wíi, Kafoonji Kile à mii pyi cijirinje. Maye sannji yaha, ma a wwò ná mii báarapyinji i, li sí n-jà n-ta uru sí pyà si mii á.» Ka u u jwe Sarayi jwumpe na. Nye Sarayi à u báarapyinji Misira shinji lwó lire pyinjkanni na, mà kan u poonji Burama á, u pyi u cwo. ⁴ Ka Burama si wwò ná Agari e, ka u u yyé. Tèni i u à li ta na ur'à yyé ke, ka u u wá na yyejeere pyi ná u kafeɲcwonji i.

⁵ Sarayi à lire nya ke, ka u u yi jwo Burama á: «Nde Agari à pyi mii na nume ke, lir'à fworɔ mu i. Mii à na bilicwonji kan mu á. U à uye nya u à yyé ke, ka u yyahe si jyè mii woge e. Nye Kafoonji Kile u wuu láha wuye na!» ⁶ Ka Burama si Sarayi pyi: «Mu bilicwonji na nye mu yahare e, nde l'à táan mu á ke, lire mu sí n-pyi u na.» Yir'à jwo ke, ka Sarayi si kyaayi shinji puni tɛge Agari jun'i, fo ka u u fê a fworɔ pyenge e mà kàre tatɔnge e.

⁷ Ka Kafoonji Kile Melekenji si Agari nya síwage e lùbilinji wà taan, uru lùbilinji na nye Shuri síwage kuni taan. ⁸ Maa jwo Agari á: «Agari, Sarayi bilicwonji, taa mu à yiri ke, taa mu si ke?» Ka u u jwo: «Mii na fí na kafeɲcwonji Sarayi yyaha na.» ⁹ Ka Kafoonji Kile Melekenji si jwo: «Núru ma a sì ma kafeɲcwonji yyé, ma a sà maye kan u á. ¹⁰ Mii si mu túluge nyaha, fo ku si n-jà n-tɔrɔ mɛ.

¹¹ Wíi, mu yacerewu u nye,
mu sí n-si pùnambile,

ma a u mɛge le Sumayila*

jaha na ye Kafoonji à mu nàvunɲɔ parage lógo.

¹² Uru pyàŋi sí n-pyi sige dùfaanɲa fiige,

U sí n-pyi sùpyire puni kàshifoo,

sùpyire puni mú sí n-pyi u kàshifoo.

U sí n-láha u cɔnmpyiibii na.»

¹³ Ka Agari si jwo: «Ei! Sèe wi na nge u nye na mii jaa ke, mii à uru nya la?» Maa kuru mɛge le Kile na: «Kilenji u nye na mii jaa ke». ¹⁴ Lire kurugo, Agari mpyi lùbilinji ŋgemu taan ke, uru mɛg'á le Lakyayi Trɔyi (kuru mɛge jwòhe ku nye: «ŋgemu u nye nyii na ke, uru na mii jaa.») Uru lùbilinji na nye Kadɛshi kàhe ná Bèrɛdi kàhe shwòhòl'e.

¹⁵ Nye puru jwòhò na, Agari à pùnambile si Burama á. Ka u u li mɛge le Sumayila. ¹⁶ Agari à Sumayila si Burama á, mà Burama shinji yaha yyee beecyere ná baani.

17

Burama mɛg'á kɛɛnɲ'á pyi Ibirayima.

* **16:11** Sumayila mɛge jwòhe ku nye: «Kile à lógo»

¹ Nyε mà Burama shìŋi yaha yyeε beecyεere ná ke ná baaricyεere, ka Kafoonji Kile si núr'a uye cyéε u na, maa u pyi: «Mii u nyε Kile síŋi puni foo. Ta mii nyii wogigii kanni pyi tigire cyaga baa. ² Lire e, mà tàanna ná wuu *tunmbyaare e, mii sí mu tùluge nyaha sèl'e.»

³ Burama à yire lógo ke, ka u u niŋkure sín, maa jùŋke sôgo maa Kile pêe. Ka Kile si núr'a jwo u á sahaŋki ⁴ «Nyε wíi, tunmbyaare mii à le ná mu i ke, tire ti nyε nte: mu sí n-pyi sùpyishi nìnyahawa tu. ⁵ Mu mege saha si n-pyi Burama mε. Ku sí n-kêenŋε n-pyi *Ibirayima (Ibirayima mege jwôhe ku nyε sùpyishi nìnyahawa tu), jaha na yε sùpyishi nìnyahawa sí n-fworo mu i. ⁶ Mii sí mu pyilibii nyaha sèl'e. Mu pyilibii sí n-pyi sùpyishiŋi nìnyahawa, saanlii nìnyahamii sí n-fworo mu tùluyi i. ⁷ Tire tunmbyaare sí n-kwôro mii ná mu shwôhól'e, ti sí n-pyi mii ná mu tùluyi shwôhól'e tɛrigii puni i mú. Ti sí n-kwô mε. Lire kurugo, mii sí n-pyi mu ná ma tùluyi u Kilenji. ⁸ *Kana kɛni i mu nyε nìnjaa nàmparantεenre ke, mii sí lire kan mu ná ma tùluy'á. Li sí n-pyi pi wuu tɛrigii puni i, mii sí n-pyi pi Kilenji.»

Kile à pùnampyire ŋkwônŋi shεenre jwo Ibirayima á

⁹ Ka Kile si núr'a jwo *Ibirayima á sahaŋki: «Mu ná ma tùluyi nìmpaŋy'á yaa yii yákili yaha mii *tunmbyaare na, mà tàanna ná pi lyejwôyi. ¹⁰ Nde yii à yaa yii pyi mà yyaha tí ná tire tunmbyaare e ke, lire li nyε nde: mu ná ma tùluyi nìmpaŋy'á yaa yii a pùnampyire puni kwùun. ¹¹ Yii à yaa yii a ŋkwùun, lire li sí n-pyi mii ná yii tunmbyaare tafyeenji. ¹²⁻¹³ Pùnampyire pun'á yaa ti kwôn ti canzege canmpyibataanre wuuni na mà tàanna ná pi lyejwôyi i. Bilibii pi à si mu pyenge e ná mpii mu à shwô ke, pire pun'á yaa pi *kwôn. Lire e, tunmbyaare tafyeenji sí n-pyi yii sεεge na si li cyéε na ti sí n-pyi niŋkwombaara. ¹⁴ Pùnambilini ndemu ká mpyi li nyε a kwôn, maa uru fyèŋi yaha u sεεge na mε, ur'á yaa u kôr'a láha u kɛni shiɛnbii na, jaha na yε u nyε a yákili yaha mii tunmbyaare na mε.»

Kile à Ishaka ziji kyaa jwo

¹⁵ Nyε puru jwôhó na, Kile à yi jwo *Ibirayima á sahaŋki: «Ma hà núru raa ma cwonji Sarayi yiri sahaŋki Sarayi mε. Numε u mege sí n-kêenŋε n-pyi Sara* ¹⁶ Mii sí jwô le u á, si pyà kan u á mu á. Mii sí jwô le u á si u pyi sùpyishi nìnyahawa nu. Saanlii sí n-fworo u e mú.»

¹⁷ Ibirayima à puru lógo ke, ka u u niŋkure sín maa jùŋke sôgo, maa Kile pêe. Maa jcyàha maa jwo uye funŋ'i: «Sùpyaŋi u à yyeε ŋkuu ta ke, di uru sí pyà ta n-jwo yε? Sara shìŋi na nyε yyeε beecyεere ná ke, di uru sí n-jà pyà ta n-jwo sahaŋki yε?» ¹⁸ Maa jwo Kile á: «Sumayila yaha u shi ta, ma a jwô le u á.» ¹⁹ Ka Kile si u pyi: «Mii à lógo mu jwô na, ŋka mu cwonji Sara sí n-sii pùnambile si. Ma a li mege le Ishaka. Mii sí n-kwôro na *tunmbyaare na ná u e, ná u tùluge e. Tire tunmbyaare sí n-kwô mε. ²⁰ Sumayila wi ke, nde mu à jàare u kyaa na ke, mii sí lire pyi mu á. Mii sí jwô le á, si u pyilibii nyaha, si u tùluge nyaha sèε sèl'e. U sí jùŋufee ke ná shuunni si, mii sí u pyi tùlubwôhó tu. ²¹ ŋka nde li nyε mii tùmbyεere e ke, pyàŋi Sara sí n-si mu á yyeela numε cyiin ke, tire sí n-pyi mii ná ure shwôhól'e mú.»

Ibirayima ŋkwônŋi kani

²² Nyε Kile à puru jwumpe jwo a kwô *Ibirayima á ke, ka u u yíri u taan maa dùgo nìnyinji na.

* 17:15 Sara mege ku nyε saanji pworonji

²³ Nyε kuru canŋke, Ibirayima à Sumayila *kwòn, bilibii pi à si u pyenge e ná mpíi u à shwò ke, maa pire kwòn. Pùnambile maha pùnambile li nyε u pyenge e ke, Ibirayima à pire puni kwòn, bà Kile à yi jwo u á mε. ²⁴ Ibirayima yabilij' à kwòn mà u shìŋi yaha yee beecyεere ná ke ná baaricyεere. ²⁵ U jyanj Sumayila à kwòn mà u shìŋi yaha yee ke ná taanre. ²⁶ Nyε lire pyiŋkanni na, Ibirayima ná u jyanj Sumayila à kwòn cannugo. ²⁷ Bilinambaabii pi à si u pyenge e ná mpíi u à shwò ke, u à pire puni kwòn mú.

18

Sarayi mpyi a dá na uru sì pyà ta mε

¹ Ncyii karigii puni kántugo na, Kafoonj Kile à uye cyêe *Ibirayima na sahanjki Mamire cibwoyi taan. Pyiŋkanni na u à uye cyêe Ibirayima na ke, lire li nyε nde. Canŋka, mà u nintεenŋi yaha u vāanŋke bage jwòge na canvwuge tēni i, ² u à pa u jùŋke yīrige, maa wíl'a nāmbaa taanre nya pi à yyé u yyetiimpe na. Tēni i u à pi nya ke; ka u u fē a pi jùŋò bē, maa niŋkure sín pi taan maa jùŋke sògo, maa pi shéere, ³ maa jwo pi wà niŋkin á: «Mii jùŋufuonji, kampyi mii kyal' à táan mu á, mii na mu jáare, mii u nyε mu bilinanj ke, ma hà ntòro na pyenge taan mε. ⁴ Yii yyéere, pi i mpa ná lwòhe e, yii tooyi si jyé. Yii i ñò naha ŋke cige jwòh'i. ⁵ Mii sí n-sà yalyire cya mpa ŋkan yii á, bà yii si mpyi si fānha ta si nta yii kuni lwó mε. Naha kurugo ye yii à tòro yii bilinanj yyéere.» Ka pi i jwo: «Li pyi amuni.»

⁶ Ka Ibirayima si fyál'a jye Sara fye e u vāanŋke bage e, maa yi jwo u á: «Ta fyáa, maa mbyime yanjeyi taanre súma, maa tàntεenŋe te.» ⁷ U à puru jwo ke, maa fē a kàre u kàcwòge na, maa u ninage sinme woge kà cū mà kan u báarapyinj wà á. Ka u u kuru bò, maa ku yal'a shwòhò fwòfwò. ⁸ Puru jwòhò na, ka Ibirayima si mpa ná nùjirintanhaga ná nimpuruge e, ná nùkyaare nishwòhòre e, mà pa yaha nāmbaabii taanrenj taan, maa yyéere pi taan cige mbyimpe e, njyiŋi ká ŋkúunŋ si wà kan pi á. Ka pi taanrenj si wà na lyi.

⁹ Ka pi i Ibirayima yibe: «Taa mu cwonj Sara nyε ke?» Ka u u pi pyi: «U na nyε naha vāanŋke bage e.» ¹⁰ Ka pi wà niŋkin si jwo: «Nākaana nyε mε, mii sí núru n-pa naha mu yyéere yyeela numε cyiin. Lire sí mu cwonj ta u à pùnambile si.»

Sara mpyi u poonj kántugo, vāanŋke bage e, marii puru jwumpe núru. ¹¹ Lire tēni i, Ibirayima ná Sara mpyi a lyε sèe sèl'e. Sara pyitaani tēni mpyi a tòro. ¹² Nyε Sara à yire lógo ke, ka u u jcyàha uye funŋ'i. Maa jwo: «Tatange ŋkire mii niŋjyenŋwonj saha sí n-ta nāŋkwu i fo si zà nò pyà nta na ye? Mii pyengefoo mú à lyε.» ¹³ Ka Kafoonj si jwo Ibirayima á: «Naha kurugo Sara à cyàha uye funŋ'i, maa jwo na uru niŋjyenŋwonj saha sí n-jà pyà ta sèenj na mà ye? ¹⁴ Kani ndire li sí n-jà n-waha fo si Kafoonj, mii Kile jà ye? Yyeela numε cyiin, mii sí n-pa mu yyéere. Lire sí mu cwonj Sara ta u à pyà ta.» ¹⁵ Puru jwump' à jwo ke, ka Sara fyagara wuŋj si yi kyáala maa jwo: «Mii nyε a cyàha a de!» Ka Kafoonj Kile si jwo: «Mu à sàa cyàha.»

Ibirayima à Kile jáare Sòdumu kànhe zhwonj kyaa na

¹⁶ Nyε lire kántugo, ka pire nāmbaabii taanrenj si yīri na ŋkèege maa dùgo nanjke kà na maa Sòdumu kànhe kànmpañjke wíi. Ka *Ibirayima si pi tùugo. ¹⁷ Ka Kafoonj Kile si uye yibe: «Nde mii sí n-pyi Sòdumu ná Gòməri kányi na ke, tá mii à yaa mii u lire ŋwòhò Ibirayima na be? ¹⁸ Naha na ye nākaana nyε sii mε, Ibirayima sí n-pyi tұлubwòhò tu, kuru tұлuge fānhe sí n-pēe. Dinyε tұлuyi sanjyi sí jwó ta u cye kurugo. ¹⁹ Mii à u cwòonŋò bà u si mpyi si yi jwo u

pyiibii ná u pyenge shiinbil'á mpíi pí na ma u kántugo ke, na pí à Kafoonji, mii Kíle kuni jaare lí jaarenkanni na, pí à lí jaare ntiñi ná sèenji nún'í. Lire ká mpyi, mii à kyaa maha kyaa jwómee lwó Ibirayima á ke, mii sí lire pyi u á.»

²⁰ Lire kurugo, Kafoonji à jwo Ibirayima á: «Sódómu kánhe ná Góməri kánhe shiinbil'á lawwuge nkemu ta ke, kur'à pèe fo mà tòro, pí kapegigil'à nyaha sèe sèl'e. ²¹ Lire na, mii sí n-tíge n-sà wíi, l'aha nta nje pí na yu pí na ke, yire na ntúuli yi jwuñkanni na, sèenji na, sí jçé.»

²² Ka nàmbaabii shuunninji sanmpii sí yíri Ibirayima taan mà kàre Sódómu kánha kánmpañke na. Nka Ibirayima ninjyèren'à kwóro Kafoonji yyaha taan.

²³ Maa file u na maa jwo: «Mu sí jee shiincèenmpii ná shiinmpiibii shi bò sijnçyan la? ²⁴ Lí sí n-jà n-ta shiincèenmii beeshuunni ná ke na nyé kánhe e. Mu sí jee pire shi bò mú la? Mu sí kánhe yaha wani pire mpíi kurugo mà? ²⁵ Mà shiincèenmpii ná shiinmpiibii puni shi bò sijnçyan, lire nyé me mà pí sàranji tàanna, mii à cè na mu sí n-sii jee lire shinji i me. Mu u nyé dnyenji sùpyire puni sàrafoonji mà tàanna ná pí kapyiin'kil'e ke, mu sí n-jà n-pyi na mu nyé a kacenni cè a wwú kapiini i mà?» ²⁶ Ka Kafoonji sí u pyi: «Mii aha shiincèenmii beeshuunni ná ke ta Sódómu i, mii sí kánhe puni yaha wani pire mpíi kurugo.»

²⁷ Ka Ibirayima sí u pyi: «Mii káfoonji, mii à cè na mii nyé yafyin mu taan me, nka mii na mu jáare ma a na yaha sí jwo sahanji. ²⁸ Lí sí n-jà n-ta kánhe shiincèenmpii nyé a beeshuunni ná ke kwó me. Shiin kanjkuro sí n-jà n-fó. Nyé kanjkuro kanna ká fò shiin beeshuunni ná kenji i, pire kanjkurunji kurugo mu sí kánhe puni shi bò la?» Ka u u jwo: «Mii aha beeshuunni ná kanjkuro ta, mii sí kánhe yaha wani pire mpíi kurugo.»

²⁹ Ka Ibirayima sí núr'a jwo: «Lí sí n-jà n-ta kánhe shiincèenmpii nyé a tòro beeshuunni na me.» Ka Kafoonji Kíle sí jwo: «Pire mpíi kurugo mii sí yaaga pyi kánhe na me.»

³⁰ Ka Ibirayima sí núr'a jwo: «Mii káfoonji, ma hà lùuni yírigè na taan me. Mii sí n-jwo sahanji, l'aha nta kánhe shiincèenmpii pun'à bê bejjaaga ná ke na de?» Ka u u jwo: «Mii aha bejjaaga ná ke ta wani, mii sí yaaga pyi kánhe na me.»

³¹ Ka Ibirayima sí jwo: «Mii káfoonji, mii na mu jáare sí jwo sahanji, lí sí n-jà n-ta kánhe shiincèenmpii pun'à bê bejjaaga na?» Ka u u jwo: «Pire bejjaaganji kurugo, mii sí kánhe shi bò me.»

³² Ka u u núr'a jwo: «Mii káfoonji, ma hà lùuni yírigè na taan me, mii jwumpe sí n-yyére nke cyage e. Nyé kánhe shiincèenmpii puni ká mpyi ke de?» Ka u u jwo: «Pire kenji kurugo, mii sí kánhe shi bò me.»

³³ Kafoonji Kíle à jwo a kwó ná Ibirayima e ke, maa yíri u taan. Ka Ibirayima sí núr'a kàre u pyenge.

19

Kíle à Loti shwó maa Sódómu ná Góməri shi bò

¹ Nyé pire *Kíle melekèebii shuunninji pí à yíri *Ibirayima yyére ke, pí'á nò Sódómu i kuru canñke yáonñke. Maa Loti nintèenji ta kánhe shiinbii piyetabñke e. U à pí nja ke, ka u u yír'a pí núnjo bê. Maa ninjkure sín, maa njñke sògo, maa pí shéere. ² Maa jwo: «Mii núnjufèebii, mii na yii jáare, yii sumbage lèñe mii, yii bilinanji, pyenge e, sí lwóhe kan yii á, yii i yii tooyi jyé, yii i shwón naha. Nùmpañja nyésóoge na, yii i ntòro ná yii kúsheeni i.» Ka Kíle melekèebii sí u pyi: «Ónhò, wuu sí n-shwón naha cyíinji na.» ³ Ka Loti sí yí jwo a waha pí

á, fo pi à kàr'a sà shwòn u pyenge e. Maa njyì nintan shwòhò, maa bwúuruŋi nìnjìrimbaanji wà yaa, ka pi à lyí.

⁴ Maa nàmpwuunbii yaha sínimbaa, ka Sòdòmu kànhe shiinbii si mpa pyenge kwùulo. Nànjiiibii ná nàŋkolyeebii puni na mpyi wani. ⁵ Ka pi à Loti yyere maa yi jwo u á: «Nàmpwuunbii pi à sumbage lèŋe mu pyenge e ñke numpilage e ke, taa pi de? Pi yige naha, wuu u pi shwòn!» ⁶ Ka Loti si fwor'a pa pi fyee e cyilnŋi na, maa tajyige jwòge shwòhò nàmpwuunbii na. ⁷ Maa jwo sùpyir'á: «Mii cìnmpyibii, mii à yii náare, yii àha kapii pyi pi na me.» ⁸ Mii pùcerii shuunni na jye naha, pi sàha nàmbaa cè me, mii sí pire yige yii á, nde l'à táan yii á ke, yii i lire pyi pi na. Yii àha yaaga pyi mii nàmpwuunbii na mà de!» ⁹ Ka kànhe shiin si jwo Loti á: «Mu u yír'ani de!» Ka pi si jwo: «Yii pi ñge nàŋi wí de, uru nàmpwòŋi u à núr'a kèenŋe na *saliyani cyêre wuu na nume!» Ka pi i jwo Loti á: «Mu aha mpyi mu jye a yíri wuu yyaha na nume me, nde wuu sí n-pyi mu na ke, lire sí n-pi mà tòro nàmpwuunbii wuuni na.» Pi à jwre jwo ke, maa Loti ñòŋ'a lwò wani fànhe e, maa file na pi pire na si pyenge jwòge kebe.

¹⁰ Lire tènì i, ka Kile melekèebii mú shuunniŋi si pyenge múgo, maa Loti cù a lèŋe ku funŋke e, maa ku shwòhò. ¹¹ Sùpyire puni ti mpyi pyenge jwòge na ke, melekèebil' à tire puni pyi fyinmii, nànjii bàra nàŋkolyee na. Pi à pyi fyinmii ke, ka pi i pyenge jwòge cya a kànha.

¹² Ka Kile melekèebii mú shuunniŋi si jwo Loti á: «Mu nafeebii, mu pùnampyire, mu pùcepyire, shin maha shin u jye mu sùpya ke, pi puni yige ñke kànhe e. ¹³ Wuu sí ñke kànhe shi bò, naha na ye tigre pi na jcyáan ku shiinbii na ke, tire tigir' à pèe sèl'e Kafoonji Kile yyahe taan. Lire e, u à wuu tun wuu u pa ku shi bò.» ¹⁴ Jye ka Loti si fworò mà kàr'a sà jwo ná u pùceribii tanambaabil'e, maa jwo pi á: «Yii fworò ñke kànhe e, naha na ye Kafoonji Kile sí n-pa ku shi bò!» Nka pire mpyi a li yaha bàhaga na u jye.

¹⁵ Jye jye kwong' à nò ke, ka Kile melekèebii si li jwo a waha Loti á sahanŋi: «Yíri wahawaha, ma a ma cwòŋi ná ma pùcepyire mú shuunniŋi cù cyege na, bà pi si mpyi pi àha bú ñkwù ná kànhe e tasògoge e me.»

¹⁶ Jye Kile melekèebil' à li jya pi à jíŋe karigii tapyige e ke, ka pi i Loti cù cyege na, ná u cwòŋi ná u pùcepyire mú shuunniŋi, maa fworò ná pi e mà sà yaha kànhe kàntugo, naha na ye Kafoonji Kile la mpyi si pi shwò kwùŋi na. ¹⁷ Pi à fwor'a kwò kànhe e ke, ka Kile melekèŋi wà si jwo: «Yii a fí shwomò. Yii àha raa wí kàntugo me. Yii mú sí kà n-yyere ñke bafage cyage k'e me. Yii a fí, yii a sí ñajyi cyage e, bà yii si mpyi si shwò kwùŋi na me.» ¹⁸ Ka Loti si jwo: «Aa! mii jùŋufòŋi, wuu sí n-jà kuru cyage ta la? ¹⁹ Mu à jwò wuu na, maa wuu jùŋaara ta mà nò fo naha, ñka wuu sí n-jà n-fè nò ñajyi cyage e me, naha na ye mà jwo wuu nò wani ke, kakyaaare sí n-pyi, wuu sí n-kwù. ²⁰ Kànhe kà ku ñke, kuru laage jye a tòn me. Wuu sí n-jà n-fè nò wani, si sà ñwòhò, kuru kànhe mú jye a pèe me. Yii yiye sanmii yaha, yii kuni kan wuu á, wuu sà ñwòhò wani lire kànbileni na. Kànbwòhò bà mo. Yii wuu yaha wuu sà wuye shwò wani.»

²¹ Ka Kile melekèŋi si jwo Loti á: «Jye mii sí nde kani niŋkin pyi mu á sahanŋi. Kànhe kyaa mu à jwo ke, mii sí yaaga pyi ku na me. ²² Yii a fyàa, yii sà ñwòhò wani, naha na ye ná yii jye a nò wani me, kuni jye a kan mii á mii i jà a yafyin pyi me. Loti à kuru kànhe yyere nimbilere, lire e, kuru kànhe meŋ' à le Zowari. (Zowari meŋe jwòhe ku jye nimbilere.)

²³ Loti tèenòni Zowari kànhe e, lir' à bê ná canŋajyiini tèefworoni i. ²⁴ Lire tènì i, ka Kafoonji Kile si nage ná ñkirigini tìrige Sòdòmu ná Gòmòri jwù' i zànpya

fiige. Kafoonŋi yabilinŋi u à lire pyi. ²⁵ Maa yire kànyi puni shi tò, ná bafage, ná ku kànyi shiinbii puni, ná yaaga maha yaaga ku mpyi a fyin kuru òŋŋe na ke, yire pun'á súugo kuru nage cye kurugo.

²⁶ Nye pi ninŋàribii na, Loti cwonŋ'a yyaha kèenŋ'a wíi kàntugo. Ka u u ñkèenŋ'a pyi suunŋkununŋo sùpya fiige.

²⁷ Nye kuru canŋke nyeeɔoge na, cyage e Ibirayima à jwo ná Kafoonŋi i ke, ka u u yir'a kàre wani kuru tanuge e. ²⁸ Maa òŋŋe yirig'a wíi Sodomu ná Gomori kànyi ná kuru bafage kànmpañŋe puni i. Maa nanŋgurugo nya ku u yiri òŋŋe na, mu à jwo maan nanŋgurugo.

²⁹ Canŋke Kile mpyi na kuru bafage kànyi súuge ke, u funŋk'a cwo Ibirayima na, maa Loti shwɔ nage na. Lire pyinŋkanni na, kànyi na Loti mpyi a tèn ke, nag'a yire puni shi tò.

Loti ná u pworibii shuunninŋi kani

³⁰ Nye Loti nyee a ñen'a kwôro Zowari kànhe e me, maa ñkàr'a sà ntèen ñanŋe kànmpañŋe na, ñaha na ye u mpyi na fyáge. U ná u pworibii mú shuunninŋ'a sà ntèen ñanŋe wyige k'e.

³¹ Canŋka, Loti pworonŋi ninŋyèŋ'a jwo nimbilen'á: «Wuu tunŋ'a lyɛ, nò mú si nyee naha ñgemu u sí wuu lèŋe nàmbaga na, bà li nyee cyeyi puni i me. ³² Wuu *erezen sinme kan u bya, bà u funŋke si mpyi si wùrugo me. Lire ká mpyi, wuu u wwò ná u e, bà wuu si mpyi si pyii ta wuu tunŋi tùluge kà mpini me.» ³³ Kuru canŋke numpilage e, ka pi i sinmpe kan pi tunŋ'a. P'à u cyán ke, ka pworofoonŋi ninŋyèŋi si sà sínni ná u e. Nka tufoonŋi nyee a u téesinnini ná u tēeyirini cè me.

³⁴ Nyèg'a múgo ke, ka mucwofoonŋi si cɔonfoonŋi pyi: «Pilaga mii à sínni ná wuu tunŋi i. Ninŋjaa numpilage e, wuu sinmpe pà kan u á, u àha bya a wùrugo, mu sí n-sà sínni ná u e, bà mu mú si mpyi si pyàŋi wà ta, wuu tunŋi tùluge kà mpini me. ³⁵ Kuru canŋke numpilage e, ka pi i sinme kan tufoonŋ'a sahanŋi, ka u u bya fo mà wùrugo. Ka pworofoonŋi nimbileni si sínni ná u e. Tufoonŋi nyee a u téesinnini ná u tēeyirini cè mú me.

³⁶ Nye amuni Loti pworibii mú shuunninŋ'a lahgii lwó u á. ³⁷ Ka pworofoonŋi ninŋyèŋi si si pùnambile na, maa u mege le Mwabi. (Mwabi mege ñwɔhe ku nyee: «Tufoonŋ'a laa tège u na.») Uru u nyee Mwabi shinŋi tulyage fo mà pa nɔ ninŋjaa na. ³⁸ Ka cɔonfoonŋi si si pùnambile na mú, maa u mege le Beni Ami* . Uru u nyee Amɔni shinŋi tulyage fo mà pa nɔ ninŋjaa na.

20

Abimelēki à Ibirayima cwoŋi Sara kwɔn a lwó si mpyi u cwo

¹ Nye ka *Ibirayima si yiri u tateenŋnyee e, mà sà ntèen Negevi síwage yyéere, Kadēshi kànhe ná Shuri kùluni shwɔhɔl'e. Puru ñwɔhɔ na, u à tēenŋe pyi Gerari i mú.

² Nye u à nɔ wani ke, maa yi jwo sùpyir'á na Sara na nyee uru cɔon. Canŋka, ka Gerari saanŋi Abimelēki si Sara nya maa u lwó si mpyi u cwo. ³ Numpilage k'e, ka Kile si uye cyée Abimelēki ná ñɔoge k'e, maa yi jwo u á: «Abimelēki, mu sí n-kwú, ceenŋi mu à lwó ke, nɔ na nyee u á.»

⁴ Nye lir'á ta Abimelēki sàha ñkwò a wwò ná Sara e me. Ka u u jwo Kile á ñɔoge e: «Kafoonŋi, mu sí nyee mii ná na tùluge shi bò mà li ta wuu nyee a kapii pyi mà? ⁵ Nànŋi yabilinŋi bà u à mii pyi na uru cɔon wi mà? Ka ceenŋi mú si jwo na

* **19:38** Beni Ami mege ñwɔhe ku nyee: «Mii cinnmpyiibii pyànŋi.»

uru yyahafoo wi mà? Mii à nde kani pyi ná funvyinge e, mii nyε a kapii pyi mà dε!» ⁶ Ka Kile si yi jwo Abimeleki á kuru η̄ooge nin̄kin̄ji i: «Mii à cè na mu à nde kani pyi ná funvyinge e, na mu nyε a kapii pyi mε, lire na mii nyε a η̄εn'a mu yaha mu u wwò ná ceen̄ji i, si η̄kwò kapii pyi mε. ⁷ Numε, nàη̄ji cwoη̄ji kan u á. U sí jwò le mu á bà mu sí mpyi si shwò kwùη̄ji na mε, η̄aha na yε Kile sùpya u nyε u wi. Nka mu aha mpyi mu nyε a u cwoη̄ji kan u á mε, li cè na mu ná ma pyenge shiinbii puni sí n-kwù.»

⁸ Ka Abimeleki si ȳiri kuru nyεooge na, maa u bilibii puni yyere, maa yi yyahe jwo pi á. Pir'à yi lógo ke, ka pi i fyá sèl'e. ⁹ Ka Abimeleki si Ibirayima mú yyere, maa u pyi: «Naha shi mu à pyi wuu na amε yε? Lire tēni i ke, kapiini ndire mii à pyi mu na, fo mà pa nò mu u η̄ke lawwuge fiige nò mii ná na k̄ini shiinbii na yε? Nde mu à sà a pyi amε ke, li nyε a sii kapyii mε. ¹⁰ Naha na mu à nde pyi yε?» ¹¹ Ka Ibirayima si jwo: «Mii mpyi na s̄on̄ji na sùpya nyε a sii nde k̄ini i η̄gemu u na Kile p̄ere mε. Maa li yaha naye fun̄ji, na pi sí mii bò na cwoη̄ji kurugo. Lire na, mii à jwo na mii c̄on̄ wi. ¹² Lire na li wuuni mú i, mii c̄on̄ mú wi dε! Wuu na nyε tu na, η̄ka wuu nyε nu na mε. Mii cwo mú sí u nyε u wi. ¹³ Lire kurugo, can̄ke Kile à mii yige na tupyenge e ke, mii à yi jwo Sara á: «Nde mii na j̄áare mu á ke, wuu aha nò cyaga maha cyag'e, ma a yi jwo sùpyir'á na mii na nyε mu yyahafoo.»

¹⁴ Ka Abimeleki si sikyaa ná mp̄aa ná niyε, ná bilinambaa ná bilicyee kan Ibirayima á, maa u cwoη̄ji Sara n̄ur̄uj'a kan u á. ¹⁵ Maa jwo Ibirayima á: «Mii k̄ini li nde mu taan, cyage k'à mu t̄aan ke, sà nt̄en wani.» ¹⁶ Maa jwo Sara á mú: «Mii sí wȳεfyin̄ji darashii kampwoo kan mu yyahafoon'á, lire li sí li cȳee na mu z̄ov̄yinre wu u nyε nde kani i, mu shiinbii puni j̄ȳi na.»

¹⁷ Ka Ibirayima si jwò le Abimeleki á, ka Kile si u c̄uη̄j̄o, maa u cwoη̄ji ná u bilicyeebii puni c̄uη̄j̄o, ka pi i jà a pyi si sahan̄ki, ¹⁸ η̄aha na yε Kafoon̄ji Kile mpyi a zimbaa yama yaha u pyenge shiinbii na, Ibirayima cwoη̄ji Sara η̄kwòñ njwoη̄ji kurugo.

21

Ishaka z̄in̄ji kani

¹ Nyε Kafoon̄ji Kile mpyi a jwumpe mpemu jwo Sara á ke, u fun̄j̄o mpyi a wwò puru na mε. Pȳāη̄ji η̄w̄om̄εēni u mpyi a lwò Sara á ke, u à lire fun̄j̄o. ² Tēni kyaa Kile mpyi à jwo *Ibirayima á ke, lir'à nò ke, ka Sara si laa lwò maa p̄un̄abile si Ibirayima nin̄jyen̄kwon'á.

³ Nyε lire p̄un̄abilini Sara à si ke, ka Ibirayima si li mεge le Ishaka. ⁴ Ishaka z̄in̄ji can̄mpyibaataanrewuni na, ka Ibirayima si u *kwòñ, bà Kile mpyi a fȳanha a yi jwo u á mε. ⁵ Ibirayima na mpyi yyee η̄kuu u jyan̄ji Ishaka t̄eesiini i. ⁶ Ka Sara si jwo: «Ei! Kile à funntanga ná katanra kyaa pyi mii á nde dε!» *Shin maha shin ká li lógo, urufoo fun̄j̄ke sí n-t̄aan sèl'e.» ⁷ Ka Sara si n̄ur' a jwo: «Jofoo u mpyi si η̄εε njwo Ibirayima á na Sara na sí p̄un̄abile si fo si jirini kan u η̄w̄oo yε? Nka kuru can̄ke ku nyε nin̄jaa, mii à p̄un̄abile si u nin̄jyen̄kwon'á.»

Ibirayima à u cwoη̄ji Agari ná u jyan̄ji Sumayila yaha

⁸ Nyε pȳāη̄'á pa lyε a nò láhama jirime na ke, ka *Ibirayima si j̄ȳi nin̄jyahawa shwòh̄o maa kat̄aan nin̄bwooo pyi. ⁹ P̄un̄abilini *Misira shiinbii p̄woron̄ji Agari à si Ibirayima á ke, ka Sara si lire j̄ya li i Ishaka fwòh̄ore. ¹⁰ Maa jwo

* 21:6 Ishaka mεge η̄w̄ohe ku nyε: «katanra».

Ibirayima á: «Ŋge bilicwoŋi ná u jyanji kòró, ɲaha na ye u ná mii jyanji Ishaka ɲye a yaa pi wwò kòoge na me.» ¹¹ Puru jwump'á waha Ibirayima na sèl'e, ɲaha na ye Sumayila mú ɲye u pyàŋi wà. ¹² Ŋka Kile à jwo Ibirayima á: «Ma hà mpe jwumpe waha maye na me. Sara ká yaaga maha yaaga cya mu á mà yyaha tí ná bilicwoŋi ná u jyanji i ke, ma a lire pyi u á. ɲaha na ye túluge ɲwòmèni mú à lwò mu á ke, Ishaka e kuru sí n-fworo ¹³ Ŋka mu bilicwoŋi jyanji wí ke, mii sí supyishiŋi wà yige u e mú, ɲaha na ye mu jya wí.»

¹⁴ Kuru canŋke nùmpañña ɲyèsòoge na, Ibirayima à yíri maa yalyíre kan Agari á, maa lwòhe le bùl'i mà kan u á mú, maa pyàŋi kan u á, maa u kòró, ka u u ŋkàr'a sà a ɲaare na màre Berisheba síwage e. ¹⁵ Lwòh'á kwò ke, ka Agari si pyàŋi yaha tahe kà ɲwòh'i. ¹⁶ Maa ntèen u yyetiimpe na mà laaga wwù mæterií lada fiige, ɲaha na ye u la mpyi sí u jyanji ɲya takwúge e me. U à tèn wani ke, maa wá na mæe súu fo na ŋkwúli.

¹⁷ Ka Kile sí pyàŋi mæeni lógo. Ka Kile Melekenji si ntèen niŋyini na, maa Agari pyere maa yi jwo u á: «Agari, ɲaha k'á pyi ye? Ma hà vyá me, ɲaha na ye Kile à pyàŋi mæeni lógo mà u yaha tahe ɲwòh'i. ¹⁸ Yíri, ma a ma jyanji lwò, ma a u cù ná cyeyi shuunniŋi i. Mii sí supyishi niŋyahawa yige u e.» ¹⁹ Ka Kile si Agari ɲyigií múgo, ka u u lùbilinji wà ɲya maa kuru lwòhe kà kwò a le u bùlunji i mà pa ŋkan pyàŋ'á, u a bya.

²⁰⁻²¹ Ka Kile si pyàŋi ɲwòho tò, ka u u mpa lye maa ntèen Paran síwage e, maa mpa mpyi lùuzu niŋcènŋe ná sintaage e. Ka u nunji si u pyi u à Misira kini shiinbii pworonji wà lèŋe.

Ibirayima ná Gerari saanji Abimeleki kàage

²² Canŋka, Abimeleki à pa ná u kàshikwònbii ɲùŋufoonji Pikòli i, si jwo ná *Ibirayima i. Maa jwo u á: «Mii à li ɲya na Kile ɲye ná mu i ma karigii puni i. ²³ ɲye nume, mii la ɲye ma a ŋkâa Kile na mii á na mu si ɲee mii Abimeleki, lire ɲye me mii túluge ɲwòho yaha, si kapii pyi wuu wà na me, na mu sí raa kacennkii kanni pyi mii na, s'a cyi pyi kini i mu ɲye nàmpantèenre e ke, bà mii à fyánha a cyi pyi mu á me.» ²⁴ Ka Ibirayima si jwo: «Mii sí n-kâa lire na.»

²⁵ Ŋka bèennke Abimeleki báarapyiibil'á shwò Ibirayima na ke, u à Abimeleki cèege lire na. ²⁶ Ka Abimeleki si Ibirayima pyi: «Mii báarapyiŋi u à lire pyi ke, mii ɲye a u cè me, mu sí ɲye a yi jwo mii á me. Niŋjaa mii à yi lógo. ²⁷ Ka Ibirayima si mpàa ná sikyaa ná niyi kan Abimeleki á, ka pi i wwòŋege le piye shwòhòl'e.

²⁸ Lire ɲwòho na, ka Ibirayima si mpàayaali baashuunni wwù u mpàabil'e mà yaha piye. ²⁹ Ka Abimeleki si u yíbe: «ɲaha na mu à mpii mpàabii baashuunniŋi wwù mà yaha ŋkère na ye?» ³⁰ Ka u u jwo: «Mu aha ɲen'a mpii mpàabii shwò mii cye e, lire li sí li cyèe na mii u à ŋke bèennke túgo.»

³¹ Lire e, pi à kuru cyage mege le Berisheba, ɲaha na ye kuru cyage e Ibirayima ná Abimeleki à kâa piy'á.†

³² Tèni i pi à kâa piy'á mà kwò ke, ka Abimeleki ná u kàshikwònbii ɲùŋufoonji Pikòli si núr'a kàre Filisiti shiinbii kini i. ³³ Ka Ibirayima si támara cige cènme Berisheba i, maa Teekwombaa Kafoonji Kile mege pèe.

³⁴ Lire kàntugo, ka u u ntèen nàmpantèenre e mà mò Filisiti shiinbii kini i.

† 21:31 Berisheba mege ɲwòhe ku ɲye: «kàaga bèennke» lire ɲye me: «baashuunni bèennke».

22

Kile à Ibirayima kàanmucya a wí

¹ Nye nyeyi karigii puni kántugo, Kile à *Ibirayima kàanmucya mà wí. Pyyínkanni na u à u kàanmucya ke, lire li nde.

Canjka Kile à u yyere: «Ibirayima!» ka u u jwo: «Yo! Mii u nge.» ² Ka Kile si yi jwo u á: «Mu jyanj ninjinni, Ishaka kyaa l'á táan mu á ke, ta si ná u e Moriya kini i. Mii sí nanjke kà cyéé mu na, mu aha nò wani, ma a u pyi sárage nizógogo kuru cyage e.»

³ Ka Ibirayima si sòl'a yíri, maa u dùfaanjke kà cù, maa u báarapyiibii pii shuunni yyere ná u jyanj Ishaka. Maa kànciiyi yà jya maa yire lwó na njkèege sárage tawwúge e, cyage kyaa Kile à jwo u á ke. ⁴ Canmpyaa taanre jara pi à pyi. Canntanrawoge, ka Ibirayima si njnke dùrug'a wíl'a kuru cyage nya tatóngo e. ⁵ Maa jwo u báarapyiibil'á: «Yii tèn naha ná dùfaanjke e. Mii ná na pyànj sí n-kàre nanjke njn'í zà Kile pèe. Wuu aha njkwò, wuu si nùru n-pa.»

⁶ U à yire jwo ke, maa ntíl'a u jyanj tugo sárage súgo súgo kànciiyi na, maa na ná njwò lwó, ka pi i wá na naare na njkèege sjncyan kuru cyage e. ⁷ Ka Ishaka si jwo u tunj'á: «Baba!» ka Ibirayima si jwo: «Yo, na jya.» Ka Ishaka si jwo: «Nage nyé wuu á, kànciiyi mú nyé wuu á, njka mpàbilini li sí n-pyi sárage ke, taa lire si nyé ke?» ⁸ Ka Ibirayima si jwo: «Mpàbilini li sí n-pyi sárage ke, Kile yabilinj u si yire cwònrò.» Ka pi mú shuunni si wá na njkèege.

⁹ Cyage Kile mpyi a cyéé pi na ke, pi à nò wani ke, ka Ibirayima si sárage tawwúge yaa, maa kànciiyi dùrugo ku njn'í. U à kwò ke, maa u jyanj Ishaka cù a pwò, mà dùrugo ku njn'í kànciiyi na. ¹⁰ Maa njwòni wwú si ntége raa u jyanj kònré. Tèni i u à jwo u sí li taha jyafoonj yacige e ke, ¹¹ lire tènuuni i, ka Kafoonj Kile Melekenj si ntèn njnyinj na maa sêe: «Ibirayima! Ibirayima!» Ka u u jwo: «Yo!» ¹² Ka Kafoonj Melekenj si jwo: «Ma hà ma cyége yaha ku nò pyànj na me! Ma hà yaaga pyi u na me! Numé, mii à li cè, sèerj na, mu na Kile pèe, naha na yé mu nyé a cyé mà ma jyanj tàange wunj pyi sárage mà kan mii á mé.»

¹³ Ka Ibirayima si yyahe kèenj'a wí wí, maa mpál'a mpàpoo nya, u njnkil'á sùr'a yyére tahe k'e. Ka u u sà uru mpàpooj cù a pyi sárage nizógogo u jyanj cyaga. ¹⁴ Maa kuru cyage mege le Yawe-Jire. (Yawe-Jire mege njwòhò ku nyé: «Kafoonj Kile sí yi yyaha cwònrò.») Lire kurugo, sùpyire puni maha njko njnjaa: «Wuu aha nò Kafoonj Kile nanjke njn'í, Kafoonj Kile yabilinj sí yi yyahe cwònré.»

¹⁵ Nyé ka Kafoonj Kile Melekenj si ntèn njnyinj na, maa Ibirayima yyére tozhònwogo, ¹⁶ maa yi jwo u á: «Kafoonj Kile jwumpe pu nyé mpe: «Mii sí n-kàa naye mege na, nde mu à pyi amé ke, mu nyé a cyé mà ma jyanj tàange wunj kan sárage mii á mé, ¹⁷ lire kurugo, mii sí jwò le mu á, si mu tùluge nyaha warigii fiige, ná suumpe lwòhe nticennj fiige mú. Mu tùluge sí raa jini ku zàmpèenbii na. ¹⁸ Dinyenj sùpyishinj puni sí raa jwònj taa mu tùluge cye kurugo, naha na yé mu à nen'a mii njwamèni cù.»

¹⁹ Puru njwòhò na, ka Ibirayima ná u jyanj si nùr'a kàre báarapyiibii taan. Ka pi i kuni lwó a nùru na njkèege Berisheba e, Ibirayima tatènge e.

Erebeka tulyeji

²⁰ Nyé cyire karigii puni kántugo, y'à pa jwo *Ibirayima á. na u yyahafoonj Nakwòri cwònj Milika mú à pùnampyire ta. ²¹ Jyafoonj njnyinj mege nyé Uzi, shònwunj mege sí nyé Buzi, tanrawunj mege nyé Kemuyeli. Kemuyeli u

à Aramu si. ²² Milika jyaŋi sicyεrewuŋ'á pyi Kesεdi, maa Kyazo taha uru na, maa Pidilashi taha uru na, maa Yidilafi taha uru na, maa nta a Betuyeli taha uru na. ²³ Ka Betuyeli si mpa Erebeke si. Nye tire pùnampyire baataanrenji Milika à si Ibirayima yyahafooŋi Nakwəri á. ²⁴ Nakwəri cwoŋi shonwuŋi mege na mpyi Ereyuma, uru mú à pùnampyire si. Tire pùnampyire ti jye nte: Tebaki ná Gakyamu ná Takyashi ná Maaka.

23

Sara kwùŋi kani

¹ Sara à yyeε ŋkuu ná beŋjaaga ná baashuunni pyi ke, ² maa ŋkwú Kiriyati Ariba kànhe e *Kana kini i. Kuru kànhe mege mú ku jye Eburon. Ka *Ibirayima si mpa ntεen u cwoŋi buwuŋi taan marii yameeni súu. ³ Maa ŋkwò a pa yíri u taan, mà sà jwo ná Kyiti túluge shiinbil'e. ⁴ Maa jwo pi á: «Mii na jye nàmponŋo naha yii yyé. Yii taare cyage kà pére na á, si na cwoŋi buwuŋi lwó naye yyaha taan zà ntò.» ⁵ Ka Kyiti shiinbii si Ibirayima pyi: ⁶ «Wuu jùŋufooŋi, mu jye shinbwo wuu shwòhòl'e. Wuu fanjyi cyaga maha cyaga k'à mu táan ke, sà ma cwoŋi tò wani. Wuu wà si jcyé si u kwùubii tatonjke yaha mu á, mu u ma cwoŋi tò me.»

⁷ Ka Ibirayima si lyéele, maa Kyiti shiinbii shéere. ⁸ Maa yi jwo pi á: «Nye yii aha mpyi a jεε mii u na cwoŋi tò, lire e mii à yii jáare yii Zokyari jyaŋi Efuron jáare ná á. ⁹ Nāngyige ku jye u á Makipela e, u keεge tεgeni na ke, na u kuru kan na á. Mii sí ku wyérenji puni kan u á mà tàanna ná ku lwòore e, bà kuru cyage si mpyi mii u kwùubii tatonjke naha yii shwòhòl'e me.»

¹⁰ Nye mà pi yaha puru jwumpe na kànhe shiinbii piyetaŋjke e, Efuron yabilinji na mpyi wani ná Kyiti shiinbii sanmpil'e. Ka u u Ibirayima pyi pi puni jyii na: ¹¹ «On, mii jùŋufooŋi, wii, mii sí nangyige kan mu á, si keεge kan mu á si ntaha. Mii si yire puni kan mu á na kànhe shiinbii puni jyii na. Sà ma buŋi tò.»

¹² Ka Ibirayima si lyéele kànhe shiinbii jyii na, maa u shéere. ¹³ Maa jwo Efuron á pi puni jyii na: «Mii á mu jáare, maa keεge lwòore shwò si nta zà na cwoŋi tò wani.» ¹⁴ Ka Efuron si jwo Ibirayima á: ¹⁵ «Mii jùŋufooŋi, ŋke keεge lwòore si n-tòro wyérefyinni darashii ŋkwuu sicyεere (400) na me. Naha shi lire sí n-jà n-kéεge mii ná mu shwòhòl'e ye? Sà mà cwoŋi tò.» ¹⁶ Efuron à wyérenji jwoge ŋkemu jwo ke, kur'à bε Ibirayima á, ka u u uru wyérenji tòro Kyiti shiinbii jyii na mà kan Efuron á wyérefyinni darashii ŋkwuu sicyεere mà tàanna ná cwòhampii tòrompe e. ¹⁷ K'à ta amuni ke, Efuron keεge ku mpyi Makipela e, Mamire cyage canja fworompe e ke, keεge ná nangyige ku mpyi kuru cyage e ke, ná cige maha cige ku jye keεge e ke, ¹⁸ yire pun'à pyi Ibirayima wuyo. Kyiti shiinbii puni, pi mpyi kànhe shiin piye tabenjke e ke, l'à pyi pire puni jyii na.

¹⁹ Lire kántugo, ka Ibirayima si u cwoŋi Sara tò Makipela keεge nangyige e, kuru cyage jye Mamire cyage canja fworompe e. Kuru cyage mege mú ku jye Eburon, maa mpyi Kana kini i. ²⁰ Lire pyinjanni na, keεge ná nangyige ku mpyi wani ke, yire pun'à pyi Ibirayima wuyo, k'à pyi u kwùubii tatonjke. Kyiti shiinbil'á u à ku shwò.

24

Ishaka ná Erebeke nàmbage

¹ Nye Kafoonji Kile mpyi a jwó le *Ibirayima á u karigii puni i fo u à pa lye sèl'e. ² Nye canŋka, Ibirayima á jwo u báarapyiibii puni niŋjyen'á, ŋge u mpyi na u karigii puni cwóonre ke: «Mii à mu jáare, ma cyege le na cyiini jwóh'i*, ³ maa ŋkâa Kafoonji Kile na, niŋjyiŋi ná niŋke foo, na *Kana kini i mii à t'een ke, na mu sí j'ee lire kini púceebilini là lwó ŋkan mii jyanji Ishaka á u cwo me, ⁴ ŋka mu sí n-kàre mii kini i, mii cinmpyiibii yyére zà ceewe cya u á.»

⁵ Ka báarapyiŋi si u jwó shwó: «Ceenji ká mpyi u nye a j'en'a taha mii fye e lire kini i me, lire sanni i ke, tá mii à yaa mii u kàre ná mu jyanji i mu cinmpyiibii yyére i sà nt'een wani ná ceenji i la? ⁶ Ka Ibirayima si jwo: «Onhó de! ma hà zii ŋkàre ná na jyanji i wani me. ⁷ Kafoonji Kile, niŋjyiŋi foo, u à mii yige na tupyenge e ná mii kini i bà mii si mpyi si mpa naha nde kini i me, uru u à jwo ná mii i, maa ŋkâa na uru sí nde kini kan mii túlug'á. Uru yabilinji Kile, u sí u melekenji yaha mu yyaha na bà mu si mpyi si sà ceewe lwó na tupyenge e mii jyanji mee na me. ⁸ Ceenji ká j'cyé paŋa ná mu i, mii kàage tugure sí n-láha mu na, ŋka mii na li caa mu á, ma hà ŋkàre ná na jyanji i wani me!» ⁹ Ka báarapyiŋi si cyege le u jùŋufoonji Ibirayima cyiini jwóh'i, maa ŋkâa, na nde u à jwo ke, na lire uru sí n-pyi.

¹⁰ U à yire jwo ke, maa jwóh'onyó ke cù u jùŋufoonji, Ibirayima jwóh'onyi i, maa u jùŋufoonji yaceŋjyi shiŋi puni yà lwó a kàre, Meopotami kini i, Nakwóri kàhe na.

¹¹ U à nò wani ke, ka u u jwóh'onyi pyi y'á sínni kàhe kàntugo jcwóoni là jwó na. Lir'á b'è ná cyeebii yàkoŋo jwó lùkwuuni i. ¹² Maa jwo: «Kafoonji Kile, mu u nye mii jùŋufoonji, Ibirayima u Kilenji ke, mii na mu jáare, maa na niŋjaa karigii cwóonrò na á, maa jwó na jùŋufoonji na. ¹³ Nye mii niŋjyéreŋi u ŋge, nde jcwóoni taan. Kàhe shiibii púcyaabii sí n-pa a lwóhe kwóre. ¹⁴ Mii aha bú púcwonji ŋgemu pyi: «Mii à mu jáare ma lùkwoyaage f'een, si bya» ka u u j'en'a mii jwó shwó: «Bya, si ma jwóh'onyi kan yi bya mú» ke, uru u pyi mu bilinanji Ishaka cwonji, ŋgemu mu yabilin'á cyé mii na ke. Lire e, mii sí n-cè na mu à jwó mii jùŋufoonji, Ibirayima na.»

¹⁵ Mà u yaha puru jwumpe na, ka Betuyeli pworonji Erebeke si mpa ná u lùkwoyaage e fukange na, lwóhe takwóge e. Betuyeli tunji sí mpyi Ibirayima cónŋi Nakwóri, u nunji sí mpyi Milika. ¹⁶ Púceebile nisínana li mpyi lili. Li mpyi a nò shi cè me. Ka u u ntíge jcwóoni i maa u lùkwoyaage j'i a fworó. ¹⁷ Ka Ibirayima báarapyiŋi si fyál'a file u na, maa u pyi: «Mii à mu jáare, ma lùkwoyaage t'irige, si bya.» ¹⁸ Ka púcwonji si jwo: «Pa bya, Baba!» maa fyál'a lwóhe t'irige, maa u kan u a bya. ¹⁹ U à bya a kwò ke, ka púcwonji si jwo: «Mii sí mu jwóh'onyi kan yi bya mú.» ²⁰ Maa fyál'a lwóhe k'eenŋe yatóore yabyage e, maa núr'a kàre fwófwo mà sà kabere kwó. Amuni u à lwóhó niŋyahaga kwó a kan jwóh'ony'á y'á bya. ²¹ Ka nàŋi si yyére na wíi jwumóbaa, si j'cè kampyi Kafoonji sí n-si j'ee uru kúsheeni táan uru na.

²² Jwóh'ony'á bya a kwò ke, ka nàŋi si múnafegewe seŋnwu wwú uye j'ny'i, u mpyi a garamu baani kwò, ná seŋ kanj'cyinŋi shuunni, cyire niŋkin niŋkinŋi mpyi a nyaha garamu ŋkuu na. Maa yire kan Erebeke á. ²³ Maa u yíbe: «Jofoo pworó u nye mu ye? Na p'wóhó, tá wuu sí tashwóngó ta mu tunji pyenge e be?»

²⁴ Ka Erebeke si jwo: «Nakwóri ná Milika jyanji Betuyeli pworó u nye mii.»

²⁵ Maa núr'a jwo: «Yatóro yalyíre niŋyahara sí n-ta wani, yii tashwóngó mú sí n-ta wuu yyére.»

* **24:2** Tèecyiini i, kuru cyage sùpyire n'a mpyi na sí raa ŋkàre yaage kà na, amuni pi mpyi maha li pyi.

²⁶ Nànj'à yire lógo ke, ka u u niñkure sín, maa Kafoonji shéere. ²⁷ Maa jwo: «Mii à Kafoonji Kile kée, mii jùñufoonji, Ibirayima u Kilenji, naha na ye u à kacene pyi u na ma u jwəməefente cyée mii jùñufoonji na sèl'e. Kafoonji yabilinj u à kàre ná mii i, mii jùñufoonji cìmpyibii yyé.»

²⁸ Ka pùcwonji si fê a kàr'a sà yire yyahe jwo u nun'á. ²⁹⁻³⁰ U yyahafoonji wà mege na mpyi Laban. Tèni i ur'à múnafegeni ná kançinñkii nya u cəonji cyege na, maa u jwumpe lógo nànjì kànmpañke na ke, ka u u yír'a fê a kàre jcwòoni na, nànjì fye e mà sà u niñjyérenji ta jwəhənyì taan. ³¹ U à nɔ u na ke, maa jwo: «Yír'a jyè pyenge e. Kafoonji Kile à jwó le mu á. Naha na mu à tēn ntàani na ye? Mii à cyage kà bégele mu ná ma yatəore mee na.» ³² Ka pi i yír'a kàre sijn cyan Laban pyenge e. Pi à nɔ ke, ka pi i jwəhənyì tugure tírige, maa yatəorɔ njji kan y'a, wyere ná nye, maa lwohe kan nànjì ná u fyèjwəhəshiiñbil'á pi à pi tooyi jyé. ³³ Puru jwəhə na, pi à pa ná njji i pi á, ka nànjì si jwo: «Ná mii nye a na kapani jwo me, mii si n-lyí me. Ka Laban si jwo: «Mpe pu nye mu á ke, pu jwo sá.»

³⁴ Ka nànjì si jwo: «Mii na nye Ibirayima báarapyi. ³⁵ Kafoonji Kile à jwó le mii jùñufoon'á sèl'e, maa u pyi yaarafoo, u à mpáa ná sikyaa ná niye kan u á, ná wyéréfyin ná seen, ná báarapyii, nàmbaa bāra cyee na, ná jwəhənyɔ ná dūfaanya. ³⁶ Mii jùñufoonji cwonji Sara niñjyenkwon'á pùnambile si u á. Lire pùnambilin'á, u à u cyeyaayi puni kan.

³⁷ Canñka, u à jwo mii á na mii u kaa uru nyii na, na Kana kɪni i ur'à tēn ke, na mii si ceewe lwó uru jyan'á lire kɪni i me, ³⁸ na mii u kàre uru tukanhe na, uru shiinbii yyé, si ceewe cya wani uru jyan'á. ³⁹ Ka mii i u pyi: «Ceenji ká mpyi u nye a jən'a pa ná mii i mà de?» ⁴⁰ Ka u jwo: «Kafoonji Kile jwəməeni mii à cù tērigii puni i ke, uru yabilinj u si u melekenji wà le ná mu i, bà mu kuni si mpyi si ntáan, maa ceewe lwó mii tukanhe na ma kan na jyan'á me. ⁴¹ Mu aha shà ceenji jáare mii pyenge shiinbil'á, pi méé ká jcyé si u kan mu á, lire tēni i mu kàage tugure sí n-láha mu na.»

⁴² Nye lire e mii à pa yyéere nde jcwòoni jwəge na, maa jwo: «Kafoonji Kile, mii jùñufoonji Ibirayima u Kilenji, kampyi mu la nye mii kùsheeni si ntáan, ⁴³ lire tēni i ke, mii sí n-yyéere naha nde jcwòoni jwəge na, pùcwonji u sí n-pa lwəhe kwó ke, mii aha bú jwo u á: «Na jwəhə, si bya ma lwəhe e.» ⁴⁴ ka u u mii jwə shwə: «Bya, mii sí n-kwó kà kan mu jwəhəny'á mú» ke, uru u sí n-pyi mii jùñufoonji jyanji cwonji, Kafoonji Kile yabilinj'á nǵemu cyée ke.»

⁴⁵ Nye mà mii yaha puru jwumpe na, ka Erebeke si nɔ ná u lùkwoyaage e, fukange na, maa ntíg'a lwəhe kà kwó jcwòoni i. Ka mii u u pyi: «Na jwəhə, si bya.» ⁴⁶ Ka u u ntil'a lwəhe tírige na mii u bya, maa jwo na uru sí kà yige ñkan jwəhəny'á. Nye ka mii i bya. Puru jwəhə na, ka u u kà kwó a kan mii jwəhəny'á y'a bya. ⁴⁷ Ka mii i u yíbe: «Jofoo pworɔ u nye mu ye?» Ka u u jwo: «Nakwari ná Milika jyanji Betuyeli pworɔ u nye mii.» Ka mii i fégewe le u múnaani na, maa kançinñji le u cyeyi na. ⁴⁸ Lire kántugo, ka mii i niñkure sín Kafoonji Kile yyahe taan mii jùñufoonji Ibirayima u Kilenji, maa u shéere, naha na ye uru u à kuni niñcenni le mii taan, maa mii pyi mii à ceewe ta na jùñufoonji jyanji mee na, u cìmpyibii shwəhəl'e.

⁴⁹ Kampyi yii la nye si kacenne pyi mii jùñufoon'á si li cyée na yii na nye u cìmpyii, lire tēni i, yii lire jwo na á, yii aha nta yii mú si n-jà lire pyi me, yii yire jwo mú, bà mii si mpyi si na takàrege cè me.»

⁵⁰ Nye ka Laban ná Betuyeli si Ibirayima báarapyiŋi jwɔ shwɔ: «Nde kan'a fworɔ Kafooni e. Wuu si n-jà n-cyé me. ⁵¹ Erebeke u nge, u lwɔ ma a si, u u sà mpyi mu jùŋufooni jyanj cwoni, bà Kafooni à li yaa me.» ⁵² Ibirayima báarapyiŋ'á yire lógo ke, ka u u ninjure sín maa yyahe cyígile, maa Kafooni pèe. ⁵³ Maa pùcyaga yaaya wwù uye jwɔŋ'i mà kan Erebeke á, wyéɛfyinwuyo, ná sɛɛnwuyo ná vaaŋya, maa yaceŋnye mú kan pùcwoni yyahawuŋi ná u nun'á. ⁵⁴ Puru jwɔhɔ na, ka u ná u fyɛjwɔhɔshiinbii si liyi maa bya, maa sínni.

Nyèg'á múgo ke, ka Ibirayima báarapyiŋi si jwo Erebeke yyahawuŋi ná u nun'á: «Yii kuni yaha, mii sí núru na jùŋufooni yyé.» ⁵⁵ Ka pi i jwo: «Pùcwoni yaha u tère nimbilere pyi ná wuu e, canmpyaa ke fiige. Cyire ká ntòro, yii raa si ná u e.» ⁵⁶ Ka nàŋi si jwo: «Kafooni à mii kuni táan mà kwɔ, yii àha núru na cù n-yaha me. Yii na yaha s'a njkèege na jùŋufooni yyé.» ⁵⁷ Ka Erebeke shiinbii si jwo: «Nye wuu pùcwoni yyere, wuu u u yíbe.» ⁵⁸ Ka pi i u yyer'a yíbe: «Mu la nye si njkàre ná nge nàŋi i nume la?» Ka u u jwo: «Mii kèege.»

⁵⁹ Lire pyiŋkanni na, pi à pi cinnmpworocwoni Erebeke yaha a kàre ná Ibirayima báarapyiŋi ná u fyɛjwɔhɔshiinbil'e. Báarapyicwoni u mpyi a Erebeke byé ke, uru mú a kàre ná pi e. ⁶⁰ Mà jwo pi kuni lwɔ ke, pi à jwɔ le Erebeke á maa jwo «Wuu cinnmpworocwoni,

Kile u pyi niŋyahajyahamii kan ma á,

Kile u pi yaha pi jà pi zàmpeɛnbii na.» ⁶¹ Ka Erebeke ná u báarapyicyeēbii si yír'a kàr'a sà dùgo jwɔhɔŋyi jwɔŋ'i, maa ntaha nàŋi fye e.

amuni pi à kàre ná Erebeke e.

⁶² Lir'á ta Ishaka á yiri Lakyayi Ōɔyi lùbiliŋi cyage e maa mpa ntèen Ngevi síwage kànnpanŋke na. ⁶³ Canŋka yàkoŋɔ, Ishaka à fwor'a kàr'a sà a uye jaare sige e, marii funŋke caa. U à ta u jùŋke yírige si wíi ke, ka u u jwɔhɔŋyi nya yi i ma. ⁶⁴ Tèni i Erebeke nimpaŋ'á jùŋke yíríg'a Ishaka nya ke, ka u u ntíge jwɔhɔŋke jwɔŋ'i. ⁶⁵ Maa jwo Ibirayima báarapyiŋ'á: «Nàŋi njgire u na wuu bēni amɛ sige e ye?» Ka u u jwo: «Mii jùŋufooni Ishaka wí.» Erebeke á yire lógo ke, ka u u u vaaŋjke kà tég'a yyahe tò. ⁶⁶ Nye ka nàŋi si karigii toroŋkanni yyaha jwo Ishaka á.

⁶⁷ Nye ka Ishaka si njkàr'a sà Erebeke yaha u nunj Sara bage e, maa u pyi u cwo, maa u kyaa táan uy'á. Ka lire si Ishaka funŋke jínje u nunj kwùŋi woge na.

25

Ibirayima canmpyaagii sanŋkii toroŋkanni.

¹ Nye jcyii karigii puni kántugo, ka *Ibirayima si ceeni wabere lèŋe, uru mege na mpyi Ketura. ² Pùnampyire u à si Ibirayima á ke, tire meyi yi nye jje: Zimiran, ná Yokishan, ná Medan, ná Madiyan ná Yishibaki, ná Shukya. ³ Yokishan mú à pùnampyire shuunni si: Sheba ná Dedan. Uru u túluyi yi nye Ashuri shiinbii ná Letushi shiinbii ná Lemi shiinbii. ⁴ Madiyan u pùnampyire ti mpyi Efa, ná Eferi, ná Kyanòki, ná Abida, ná Elida. Nye pire pun'á pyi Ketura pyilibii ná u jampyire.

⁵ Nye Ibirayima á u kooŋe puni kan Ishaka á ⁶ Nka mà jwo u kwú ke, u à b̀nye pyi cyeebii sanmpii pyilibi'á maa pi tũugo canŋa fworompe kirigil'e mà laage tɔon u jyanj Ishaka na.

⁷ Nye Ibirayima shiŋi canmpyaagil'á pyi yyee njkuu ná beetaanre ná ke ná kanjuro. ⁸ U à lye fo mà lyege la kwɔ. Puru jwɔhɔ na, u à kwú maa sà bàra u

tulyeyi na. ⁹⁻¹⁰ Ka u jyaabii mú shuunni, Ishaka ná Sumayila, si u buwuŋi tò Makípela ɲaŋgyige e. Kuru ɲaŋgyige na mpyi Kyiti shiinbii keŋege k'e Mamire canɲa fworompe e. Kuru cyage Ibirayima mpyi a shwò Kyiti shinŋi Zokyari jyanji Efurɔn á. Nyɛ wani Ibirayima ná u cwonji Sara à tò.

¹¹ Ibirayima kwùŋi kàntugo, Kile à jwò le u jyanji Ishaka á sèl'e. Ishaka mpyi a tɛɛn Lakyayi Ɔroyi lùbilinji cyage e.

Sumayila tɔluge

¹² *Ibirayima jyanji Sumayila u tɔluge ku nyɛ ŋke: *Misira shiinbii pworonji Agari, Sara bilicwonj'á ŋgemu si Ibirayima á ke, ¹³ u pùnampyire meyi yi nyɛ nje mà tàanna ná pi tɛsiini i: pùnambilini niŋcyiini mege ku nyɛ Nɛbayoti, uru kàntugo Kedari ná Adibeli ná Mibisamu ¹⁴ ná Mishima ná Duma ná Masa ¹⁵ ná Kyadadi ná Tema ná Yeturi ná Nafishi ná Kedima á si.

¹⁶ Sumayila pùnampyire ti nyɛ tire. Pi meyi yi nyɛ nje mà tàanna ná pi kànyi i. Pi à pyi ɲùŋufee ke ná shuunni mà tàanna ná pi tatɛɛnyɛi i. ¹⁷ Yyee ŋkuu ná beɲjaaga ná ke ná baashuunni Sumayila à pyi maa ŋkwù maa sà bàra u tulyeyi na. ¹⁸ U pyilibii mpyi a tɛɛn mà lwó Kyavila kàhe na, mà kàre fo Shuri woge na, kuru cyage nyɛ *Misira kini ŋkère na, mà kàre Asiri kini kànmpañke na; pi à tɛɛn wani pi cinmpyibii puni ŋkère na.

Ishaka ŋampii: Ezawu ná Yakuba kani

¹⁹ *Ibirayima jyanji Ishaka taɲjaanji u nyɛ ŋge.

Nyɛ Ibirayima jya u mpyi Ishaka. ²⁰ Mà Ishaka shinji yaha yyee beeshuunni na, u à Betuyeli pworonji Erebeke lèŋe mà pyi u cwo. Erebeke na mpyi Laban cɔɔn. Aramu tɔluge shiin pi mpyi pi pi, Mesopotami kini i. ²¹ Ishaka cwonji Erebeke na mpyi cijirine, ka u u Kafoonji Kile ɲaare u na, ka Kile si u ɲaarge shwò, ka u u yere ŋamii laa na. ²² Yacen'à pa lyɛ ke, ka pyilibii si wá na piye fuuli nufoonji funŋke e, ka u u jwo: «Kampyi ame li nyɛ, tá ɲùŋɔ saha na nyɛ mii u kwóro shì na be?» Maa ŋkàr'a sà Kafoonji Kile yíbe. ²³ Ka Kafoonji Kile si jwo: «Sùpyishi shuunni u nyɛ mu funŋke e, mu aha pi si, pi si n-bê niŋkin na me, pi sí n-láhala. Pi mú shuunni i, wà fànha sí ɲyaha wà wogo na. Yyahawunji sí n-pyi cɔɔnfoonji biliwe.»

²⁴ Nyɛ Erebeke canzeg'à nɔ, ka u u si ŋamii. ²⁵ Ka pyànji niŋcyiini si si maa mpyi bòmbeewe, maa mpyi ná shire e, mu à jwo shire yaaga. Ka pi i u mege le Ezawu. ²⁶ Lire kàntugo, ka cɔɔnfoonji si si, uru nimpañ'á yyahafoonji nintaani cù, ka pi i uru mege le *Yakuba*. Pire ŋampil'à si mà Ishaka shinji ta yyee beetaanre na.

²⁷ Nyɛ pi à pa yyaha cwo, ka Ezawu si wá na lùuzoge pyi fo mà pa mpyi lùuzupege. Nka Yakuba sí wi ke, uru ɲùŋke mpyi a ɲiŋe, ka uru si ntɛɛn pyenge e. ²⁸ Ezawu kyaa li mpyi a táan Ishaka á, uru cye kurugo u mpyi maha kyaare taa na ŋkyàa. Nka Yakuba kyaa li mpyi a táan Erebeke á.

²⁹⁻³⁰ Canŋka, Yakuba mpyi na jàhii sore, cyire yyaha mpyi a ɲáanɲa. Ka Ezawu kategewunji si yíri sige e mà pa. Maa Yakuba pyi: «Katege naha na ŋko si mii bò, ma jàhigii niŋyegii cyi kan na á ɲjyi.» Lire kurugo, Ezawu meɲ'a le Eɔmɔ (kuru mege ɲwòhò ku nyɛ ku yyah'à ɲáanɲa.) ³¹ Ka Yakuba si jwo: «Mu aha ɲɛn'a ma lyɛge tɔɔnŋi fáa mii á jàhigii na fòl, lire e mii sí cyi kan mu á.» ³² Ka Ezawu si jwo: «Ei! Katege na ŋko si mii bò, ɲaha lyɛge tɔɔnŋi sí ɲwò mii

* ^{25:26} Yakuba mege ɲwòhò ku nyɛ u à nintaani cù, lire nyɛ me u à u ɲàŋwòhò

á ye?» ³³ Ka Yakuba si jwo: «Kâa na nyii na» ka Ezawu si nkâa, maa u lyege tóonji fáa Yakuba á jähigii na. ³⁴ Ka Yakuba si nta a jähigii cyi ná bwuurunji wà kan u á. Ka u u yire lyi maa bya, maa yir'a tóro.

Lire pyinjanni na, Ezawu à u lyege njini faha.

26

Ishaka ná Abimelēki à wwoŋeŋe le

¹ Nyē lire kântugo, ka katege si mpa jyē lire kini i. Kuru katege ná *Ibirayima tiŋi woge nyē a nūr'a pyi niŋkin mē.

Ka Ishaka si yīri mà kâre Filisiti shiinbii saanji Abimelēki yyēre, Gerari kânhe e. ² Ka Kafoonji Kile si uye cyēe Ishaka na, maa yi jwo u á: «Ma hà nkâre *Misira kini i mà de! Kini mii sí n-cyēe mu na ke, maa ntēen wani. ³ Tēen naha nde kini i. Mii sí n-pyi ná mu i si jwó le mu á, si nde kini puni kan mu ná ma tūlug'á. Lire pyinjanni na, jwomēeni mii à lwó mu tunji Ibirayima á ke, lire sí n-fūnjo. ⁴ Mii sí mu tūluge nyaha, bà wōrigil'á à nyaha mē, si nke cyage puni kan k'á. Niŋke sūpyishiŋi puni si jwōŋi ta mu tūluge cye kurugo, ⁵ jaha na ye Ibirayima á mii jwōmēeni cū, nde mii à jwo u á ke, lire u à pyi, u à mii tūnnture ná mii *saliyanji kurigii jaara.»

⁶ Nyē ka Ishaka si nkwōro Gerari i. ⁷ Pi n'a mpyi a Ishaka yībe u cwoŋi kyaa na, u mpyi maha jwo na uru cōon wi. U mpyi na fyáge na uru ká jwo uru cwoŋi wi, pi sí uru bò, jaha na ye Erebeke lemē mpyi a jwō sèl'e.

⁸ Pi à pa mō Gerari i ke, canjka Filisiti shiinbii saanji Abimelēki à wí finetiriŋi i, mà Ishaka ná u cwoŋi Erebeke jya, pi i bāhare siŋcyan mu à jwo wà ná u cwo, ⁹ ka u u Ishaka yyere maa yi jwo u á: «Nàkaana baa, mu ná nge ceenji baharanjann'a li cyēe na mu cwoŋi wi, jaha na mu à jwo mii á na mu cōon u nyē wi ye?» Ka Ishaka si jwo: «Mii à yi jwo jaha na ye mii mpyi na fyáge na yii sí mii bò u kurugo.» ¹⁰ Ka Abimelēki si jwo: «Naha kafille mu à pyi amē ye? L'à kwōro jcyere, mii shinji wà mpyi na si n-wwò ná mu cwoŋi i, mu mpyi na sí wuu pyi wuu lawwuugo ta.» ¹¹ Maa li jwo a waha u shiinbii pun'á: «Shinji ngemu ká bwōn Ishaka na, lire nyē mē u cwoŋi na ke, urufoo sí n-bò.»

¹² Nyē ka Ishaka si nkwōro Gerari i na faanji pyi. Ka Kile si jwó le u á, ka faanji si ntáan u na sēe sèl'e. ¹³ Ka u cyeyaayi si wá na nyahage, fo u à pa mpyi náfuufembwōhō. ¹⁴ Yatonjkurujwō shi niŋyahaya na mpyi u á, ná báarapyii niŋyahamii. Ka u nyipēenni si jyē Filisiti shiinbil'e. ¹⁵ Lire e, u tunji Ibirayima báarapyiibil'a bēenŋe maha bēenŋe tūgo u tiŋi i ke, ka pi i yire puni tò.

¹⁶ Puru jwōhō na, ka Abimelēki si jwo Ishaka á: «Ta sí, maa yīri wuu taan, jaha na ye mu à fānha tò wuu na. ¹⁷ Ka Ishaka si yīri kuru kânhe e, maa nkâre Gerari bafage e. Maa ntēen kuru cyage e.

¹⁸ Nyē bēenŋyi Ishaka tunji Ibirayima mpyi a tūgo, ka Filisiti shiinbii si yi tò Ibirayima kwūŋkwooni kântugo ke, nyē, Ishaka á nūr'a yire bēenŋyi pwoore wwū. Meyi Ibirayima mpyi a le yi na ke, maa yire meyi ninuyi le yi na sahanji.

¹⁹ Nyē canjka, Ishaka báarapyiibil'a bēenŋke kà tūgo kuru bafage e mà nò lwōhe na. ²⁰ Gerari yatōnahabil'á lire jya ke, ka pi i Ishaka wuubii tūn, maa jwo: «Ŋke lwōhe nyē wuu wogo.» Ka Ishaka si kuru bēenŋke mege le Yogo. ²¹ Ka Ishaka báarapyiibii si nūr'a bēenŋke kabere tūgo, ka pi i nūr'a tūn kuru kurugo. Ka Ishaka si kuru cyage mege le Mbembaanji. ²² Ka pi i yīri wani, maa sà bēenŋke kabere tūgo. Sūpya nyē a yogo *kwōn pi na kuru kurugo mē.

Ka u u kuru mege le Tafabwôhò maa jwo: «Numε Kafoonji Kile à wuu funnje nîje maa tafabwôhò kan wuu á, wuu sí n-jà nyaha numε kuru cyage e.»

²³ Puru jwôhò na, ka Ishaka si yîri kuru cyage e, maa nkàre Berisheba kànhe e. ²⁴ U canjkarege numpilage e, Kafoonji Kile à uye cyèe u na, maa u pyi: «Mii u nyε mu tunji Ibirayima u Kilenji, ma hà raa fyáge mε, naha na ye mii nyε ná mu i. Mii sí jwó le mu á, si mu túluge nyaha, mii báarapyiñi Ibirayima kurugo.»

²⁵ Ka Ishaka si sáraya tawwúgo yaa kuru cyage e, maa Kafoonji Kile mege pée. Maa u vâanjke bage kwôro wani, ka u báarapyiibii si bèenñke kà wwú.

²⁶ Canjka, Abimeleki ná u ceevoonji Ahusati ná u kàshikwôonbii jùnjufoonji Pikòli à yîri Gerari i mà kàre Ishaka yyére. ²⁷ Ka Ishaka si pi pyi: «Naha kurugo yii à pa mii yyére sahanji mà li ta mii kyal'à pεn yii á, yii mú s'a mii kàr'a yîrige yii cyage e ye?» ²⁸ Ka pi i jwo: «Wuu à li jya na Kafoonji Kile nyε ná mu i, lire kurugo wuu à pa mu yyére, wuu u mpa nkâa, wuu u wwojεεge le wuye shwôhòl'e. ²⁹ Mii la nyε maa nkâa, na mu sí kawaa pyi wuu wà na mε, mu à jwo bà wuu nyε wuu nyε a kapii pyi mu na mε, kacεñkii kanni wuu à pyi mu na. Wuu à mu yaha a yîri wuu yyére yyejññke e. Nyε numε Kafoonji Kile mú à jwó le mu á.»

³⁰ Ka Ishaka si lyimbwoo shwôhò pi á, ka pi i lyí maa bya. ³¹ Kuru canjke nùmpañja nyεsôoge na, ka pi i yîri maa wwojεεge le ná Ishaka e, maa jwômεε lwó piye shwôhòl'e. Lire jwôhò na, ka Ishaka si kuni kan pi á, ka pi i nkàre yyejññke e.

³² Nyε kuru canjke yabiliji, Ishaka báarapyiibii mpyi na bèenñe tùru, maa mpa kuru bèenñke kyaa jwo Ishaka á na pir'à ku tũg'a nò lwôhe na. ³³ Ka Ishaka si kuru bèenñke mege le Sheba*. Lire kurugo, kuru kànhe meg'a pa le Berisheba. Kuru mege ku na yîri fo nijjaa.

Ezawu à Kana kini cyeebii pìi shuunni lèñe.

³⁴ Mà Ezawu shìñi yaha yee beeshuunni na, u à Kyiti túluge cyeebii pìi shuunni lèñe nàmbaga na, Beri pworonji Yuditi ná Elòn pworonji Basimati.

³⁵ Pire cyeebii shuunniñi kan'à Ishaka ná u cwonji Erebeke lùgigi yîrige sèl'e.

27

Yakuba à u yyahafoonji jwóni ta nanjwôhore cye kurugo

¹ Tèni i lyεg'à pa nò Ishaka na ke, ka u nyinjyaanni si li jwô cù na nyεεge fo u à pa mpyi u sàha nyε na jaa na jçúu mε. Canjka, ka u u u jyanji njñjñji Ezawu yyere, ka u u shwò: «Yo!» ² Ka Ishaka si jwo: «Na jya, ku ke, mii à lye a kwò, ñka mii nyε a naye tèekwúu cè mε. ³ Nyε mii à mu jáare, maa ma lùuzoge yaayi lwó, sintaage ná taanpyaagii, maa sà kyara cya maa ma na á. ⁴ Kyaare shwôhòñkanni l'à táan mii á ke, maa ti shwôhò amuni ma kan na á ñkyà, bà mii si mpyi si jwó le mu á si yaa ná na tèekwúuni i mε.

⁵ Nyε puru jwumpe Ishaka á jwo u jyanji Ezawu á ke, Erebeke mpyi a puru lógo. Nyε Ezawu à pa nkàre sige e kyaare tacyag'e ke, ⁶ ka Erebeke si jwo u jyanji *Yakuba á: «Mii à mu tunji jwumpe lógo, mpemu u à jwo mu yyahafoonji Ezawu á ke. ⁷ U à jwo u á: “Sà kyaare cya na á, kyaare shwôhòñkanni l'à táan mii á ke, maa ti shwôhò amuni, ma kan na á, lire ká mpyi, mii sí jwó le mu á Kafoonji Kile yyahe taan, si nta ñkwú.”»

* 26:33 Sheba mege jwôhe ku nyε kàaga

⁸ Nye Yakuba, nje mii sí n-jwo mu á ke, yire lóg'a tàra, maa li pyi li jwuŋkanni na. ⁹ Sà sikyaa niŋcɛnmii shuunni cù maa ma. Kyaare shwòhòŋkanni l'à táan mu tun'á ke, mii sí ti shwòhò amuni, ¹⁰ ma sà ŋkan u á u kyà, u u jwó le ma á, mà jwo u kwú ke.»

¹¹ Ka Yakuba si jwo u nun'á: «Nàa, mii tun'á cè na shire na nye Ezawu na, shire sí nye mii na me. ¹² Mii tunj ká bú mpa jwo u sí n-bwòn mii na, u sí n-cè na Ezawu bà u nye mii me, mii sí n-pyi kafniviwiwe. Lire tɛni i ke, mà jwo mii u jwó ta ke, lanjaga mii sí n-ta.» ¹³ Ka nufoonji si jwo: «Lire ká bú mpyi, na jya, Kile u kuru lanjanke yaha ku cwo na na. Nje mii à jwo ke, lire pyi kanna, sà sikaabii cù a pa.»

¹⁴ Ka Yakuba si ntí'a kàr'a sà pire sikyaabii shuunniŋi cù a pa ŋkan u á. Kyaare shwòhòŋkanni l'à táan u tun'á ke, ka nufoonji si ti shwòhò amuni. ¹⁵ Maa u jyanj niŋcyiini Ezawu vaaŋnyi nisinaŋyi yà lwó bage e mà le Yakuba na. ¹⁶ Maa pire sikyaabii seeyi tɛg'a Yakuba cyeyi ná u yacige tò. ¹⁷ Bwuruŋi ná kyaare nintáanre u à shwòhò ke, maa yire kan Yakuba á.

¹⁸ Ka Yakuba si ŋkàre ná y'e, u tunj yyére. Maa u yyere: «Baba.» Ka Ishaka si jwo: «Yo! Mii jyanj ŋgi u nye mu ye?» ¹⁹ Ka Yakuba si u tunj jwò shwo: «Mii u nye mu jyanj niŋcyiini Ezawu. Nde mu mpyi a jwo mii á ke, lire mii à pyi. Mii à mu jaare, maa yír'a tɛɛn, maa na kyaare tà kyà, maa jwó le na á.» ²⁰ Ka Ishaka si jwo u jyan'á: «Ei! mu à kwò a kyaare ta la?» Ka Yakuba si jwo: «Mu Kafoonji Kile yabiliŋi u à sige táan mii na.»

²¹ Ka Ishaka si jwo: «Na jya, file na na, si bwòn ma na, si ŋcè kampyi sèe mii jyanj Ezawu u nye mu.» ²² Ka Yakuba si file u tunj na, ka u u taala a wíi, maa jwo: «Ei! Yakuba mejwuuni li nye nde de! Nka u cyeyi nye Ezawu wuyi fiige.» ²³ Ishaka mpyi a cè na Yakuba wi me, naha na ye shire mpyi u cyeyi na, u yyahafoonji Ezawu fiige. Ka u u wá na bégele si jwóni le u á. ²⁴ Nka mà jwo u jwóni le u á ke, u à u yíbe: «Sèe wí, mu u nye mii jyanj, Ezawu la?» Ka Yakuba si jwo: «Mii wí.» ²⁵ Ka Ishaka si jwo: «Na jya, lire tɛni i, kyaare tŋrige na taan si tà kyà si nta jwóni le ma á.» Ka Yakuba si kyaare tŋrige u taan, ka u u tà kyà. Ka Yakuba si mpa ná *erezen sinm'e, ka u u puru bya mú. ²⁶ Maa jwo: «Na jya, file na na, maa na pur'a cù, maa na shéere.» ²⁷ Ka Yakuba si file u na, maa u shéere amuni. Ishaka à u vaaŋnyi nùge ta ke, ka u u jwó le u á, maa jwo:

«Sèenji na, kerege na Kafoonji à jwó le? ke,
mii jyanj nùg'à táan kuru kerege fiige.

²⁸ Na jya, Kile u niŋyiŋi kameŋke kan ma á,
u u niŋke nàfuunji kan ma á mú,
u u sùmarji ná erezenji niŋyahawa kan ma á.

²⁹ Kile u ma yaha kŋrigii nùŋo na,
sùpyishi niŋyahawa s'a niŋkure sínni mu taan.
Kile u ma yaha mà pyi ma sŋɛebii saanwa,
mu sŋɛebii pi a niŋkure sínni mu taan.
Shin maha shin u à mu cùmò leme pi ke,
Kile u urufoo láŋa.

Shin maha shin sí u à mu cùmò leme jwò ke,
Kile u jwó le urufol'á.»

³⁰ Nye tɛni i Ishaka á kwò jwóni ndenji na Yakuba á, Yakuba mú s'à yíri u taan mà kwò ke, ka lire si bê ná Ezawu e, u à yíri sige e mú. ³¹ Ka uru mú si kyaare tà shwòhò a tŋrige tufoonji Ishaka taan. Maa jwo tufoon'á: «Baba, yíri maa ma

jyanji kyaare nizhwòhòre tà kyà maa jwó le u á.»³² Ka tufoonji si jwo: «Jofoo u nyé mu ye?» Ka u u jwo: «Mii u nyé mu jyanji niñcyiñi Ezawu.»

³³ Tèni i Ezawu à yire jwo ke, ka Ishaka si fyá fo na nyéenni sèl'e. Maa jwo: «Jofoo sí u à kyaare bò a shwòh'a pa ñkan mii á, mà mu ta mu sàha mpa mà ye? Wà a pa ná kyaare e naha, ka mii i tà kyà maa jwó le u á, u mú sí uru jwóni ta.»

³⁴ Nyé Ezawu à puru lógo u tunji jwò na ke, ka u lùuni si yîri, ka u u ñkyáala fànha na, maa tufoonji náare: «Baba, jwóni wà le mii á mú kè!»³⁵ Ka Ishaka si jwo: «Mu còonji u à fini maa wwú mu jwòh'i, maa mu jwóni ñajwòhòrò de!»

³⁶ Ka Ezawu si jwo: «Ei! Mège k'à le u na Yakuba*, kur'à u cù ke, lire kurugo u à mii ñajwòhòrò tooyi shuunni kè? U à mii lyege tòonji shwò a ta, nume maa núr'a mii jwóni ñañkaaga mú.» Maa núr'a jwo tufoonj'á: «Lire tèni i ke, mu nyé a sà a jwóni wà yaha mii á mà?»³⁷ Ka Ishaka si jwo Ezawu á: «Na jya, sèenji na, mii à jwóni le u á na u pyi mu jùñò na, maa jwóni le u á, bà u cinmpyiibii puni si mpyi u bilii mē, maa sùmanji ná erezenji jwóni le u á. Jwóni ñgire mii sí nùru n-le mu á ye?»³⁸ Ka Ezawu si jwo: «Baba, lire tèni i ke, uru jwóni kanni u nyé mu á la? Jwóni wà le na á mú!» U à puru jwo ke, maa mē le na sùu.³⁹ Ka tufoonji si jwo:

«Mu sí ññjke nàfuñji ta mē,
mu taare sí n-pyi kamēje baa.

⁴⁰ Mu kàshikwòñjwòñi li sí raa mu jwò caa.

Mu sí n-pyi ma kàntugowunji biliwe,
mu sí raa báare u á mu à jwo faapyinupee,
ñka cannka, mu sí tire bilere zhwúnji kebe n-láha ma yacige e
si mpyi may'á.

⁴¹ Nyé Ishaka à jwòobii mpiimu le Yakuba á ke, pir'à u nyipereenni le Ezawu e. L'à pa nò cyage k'e fo Ezawu na yu uye funñji: «Mii tunji tèekwúun'á byanhara, u àha ñkwú, ka wuu u kwùge pyi a kwò, mii sí na còonji Yakuba bò.»⁴² Ka wà si ñkàre Erebeke yyére, maa sà u jyanji Ezawu funzòñjare jwo u á. Ka Erebeke si u jyanji Yakuba yyere maa yi jwo u á: «Wíi, mu yyahafoonji Ezawu à jwo uru sí mu bò, bà uru funñjke si mpyi si ññje mē.»⁴³ Lire e, nde mii sí n-jwo mu á ke, yire lóg'a tàra, mu à yaa mu u fè a kàre Kyaran kîni i, mii yyahafoonji Laban yyére.⁴⁴ Maa ntèen uru yyére mà tère pyi, mà jwo mu yyahafoonji lùuni li tēen ke.⁴⁵ Sà ntèen wani fo mu yyahawunji lùuni ká ntèen, nde mu à pyi ke, fo u funñò ká wwò lire na. U funñò ká mpa wwò, mii sí n-jà mu nùruñò n-pa naha. Ná lire bà mē, mii sí n-pòon yii mú shuunni i cannugo.»

Yakuba à fè Ezawu yyaha na mà kàre Laban yyére, Mesopotami kîni i.

⁴⁶ Nyé ka Erebeke si ñkàr'a sà yi jwo Ishaka á na Kyiti shiinbii pworibii Esawu à lèñe ke, na pire cyeebil'à uru tegelē ta fo mà ñnyé la wwú uru na. Maa núr'a jwo na *Yakuba mú ká uru ceenji wà lèñe, lire tèni i ke, ur'à nyii yige kwùñji kurugo mà tóro lire na.

28

¹ Ka Ishaka si *Yakuba yyere maa jwó le u á, maa u pyi: «Ma hà ñkwò ma cwonji lwó *Kana kîni pùcepyire e mà de!»² Ta si fo Mesopotami kîni i, ma nunji tunji Betuyeli yyére, maa sà ma nunji yyahafoonji Laban pwròñji wà lwó a pyi ma cwo kuru cyage e.³ Kile Sini Punifoo u jwó le ma á, u u pyi niñyahamii

* 27:36 Yakuba mēge jwòhò ku nyé ñajwòhòrò

kan ma á, u ma pyi tülubwohò tu. ⁴ Jwóni Kile á le *Ibirayima á ke, u u uru fiige le mu ná ma tülug'á, kini i mu à tēen nāmpōnnte e, ná l'á kan Ibirayima á ke, bà mu si mpyi si lire ta me.»

⁵ Lire e, Ishaka á Yakuba yaha a kàre Mesopotami kini i, Aramu shinji Betuyeli jyanji Laban yyére. Laban sí u mpyi Yakuba ná Ezawu nunji Erebeke yyahafooji.

Ezawu à ceenji waberε lèje nàmbaga na.

⁶ Nyε Ezawu à pa li nya na Ishaka á jwó le *Yakuba á, maa u pyi u sà u cwōnji lwó Mesopotami kini i ke, maa li nya mú na u à jwó le u á, maa yi jwo u á na u àha ceewe lwó *Kana shiimbii pūceepyire e me. ⁷ Maa li nya mú na Yakuba á u tunji ná u nunji jwōmēeni cū, maa nkāre Mesopotami kini i ke, ⁸ lire e Ezawu à cè na Kana pūcyaa bil' à pen u tunji Ishaka á. ⁹ U à li nya amuni ke, ka u u yīr'a kàre *Ibirayima jyanji Sumayila yyére, maa u pwrōnji wà lwó nàmbaga na, mà bàra u cyeebii na. Uru pūcwōnji mege na mpyi Makyalati, u mujcwōnji mege sí nyε Nebayōti.

Yakuba ηοοge

¹⁰ Nyε *Yakuba á yīri Berisheba kànhe e na nkēege Kyaran kànhe e. ¹¹ U ninjāriñ'á sà nō cyage k'ε, numpilag'á wwò ke, ka u u shwōn wani, maa kafaage kà lwó a pyi jūntahaga, maa sinni.

¹² U à ηōó, mà katanñayciyiin nya l'á sín jñke na, fo nñyini na, ka *Kile mēlekeεbii si wá na dùru, marii ntīre li na. ¹³ Kafooji Kile yabilini mpyi a yyere Yakuba taan, maa yi jwo u á: «Mii u nyε Kafooji Kile, mu tulyage *Ibirayima ná mu tunji Ishaka u Kilenji. Cyage e mu à sinni amε ke, mii sí kuru cyage kan mu ná ma tülug'á. ¹⁴ Mu tüluge sí jyaha jñke nticyenni fiige. Mu sí n-pili canñafyinmpe ná canñacwumpe e, si mpili suumokulo ná wōrokul'e. Nñke supyishini puni sí jwó ta mu ná ma pyenge shiimbii cye kurugo. ¹⁵ Ma ninjyini táan maa lógo, mii sí n-pyi ná mu i ma tashèyi puni i, s'a mu kāanmucaa, si nūru ná mu i nde kini i sahanji. Mii sí n-si mu yyaha maye ninjin me, jwōmēε maha jwōmēε mii à lwó mu á ke, mii sí cyire puni fūñjō.»

¹⁶ Puru jwōhò na, ka Yakuba si jncél'a jnè, maa jwo: «Nàkaana baa, Kafooji na nyε nke cyage e, mii sí nyε a mpyi a li cè me.» ¹⁷ Ka u fyagarawunji si jwo: «Nke cyage nyε fyagara cyaga de! Numε mii à cè na Kile pyenge ná ninjini tajyige ku nyε naha.»

¹⁸ Nyε u à yīri kuru nyεsooge na ke, kafaage u mpyi a tég'a u jñke taha ke, maa kuru yīrig'a yyéenje mà pyi funjcwogoyaaga, maa sinmpe pà wu ku na, maa ku pyi Kile wogo. ¹⁹ Maa kuru cyage mege le Beteli, (kuru jwōhò ku nyε Kile pyenge) mà li ta tēcyiini i, kuru cyage mege na mpyi Luzi.

²⁰⁻²¹ Ka Yakuba si jwōfaaga fáa Kile á maa jwo: «Kafooji Kile, mu aha jn'en'a mii tēge, maa mii shwò kawagigii na, nde jani i, maa yalyīre ná vāanji nindeyi kan mii á, maa mii pyi mii à nūr'a pa yyenñke e na tupyenge e, maa mpyi mii u Kilenji*, ²² lire ká mpyi, nke kafaage mii à yyéenje amε, mà pyi funjcwogoyaaga ke, kuru cyage ku sí n-pyi Kile pyenge. Mii aha yaaga maha yaage ta ke, mii sí kuru yáhanji wwú njan mu, Kile á.»

* **28:20-21** maa mpyi mii u Kilenji: JWUNKANNI LABERE: lire ká mpyi, Kafooji sí n-pyi mii Kilenji

29

Yakuba à Leya ná Araseli lèñe mà pyi u cyee

¹ Lire kàntugo, ka *Yakuba si kuni lwó a kàre canṅafyinmpe k̄rigii k̄anmpañke na. ² Mà u niñkàrĩni yaha, u à sà nò b̄èññke k̄a na sige funṅke e. Mp̄akuruyo taanre ná sikyaa mpyi a sínni sínni ku ṅw̄oge na. Yat̄ore tabyage ku mpyi ku ki, kuru b̄èññke ṅw̄oge mpyi maha nt̄uni ná kafaabw̄oh'e. ³ Yat̄ore puni n'a mpyi a pa bínni, pi mpyi maha kuru kafaage k̄uñkul'a láha b̄èññke ṅw̄oge na maa ti kan t'a bya, maa ṅkw̄ò maa kuru fáage t̄èg'a ku ṅw̄ò tò. ⁴ Ka Yakuba si pire yatonahabii yíbe: «Mii c̄inmpyiibii, taa yii à yíri ke?» Ka pi i u pyi: «Wuu à yíri Kyaran k̄anhe e.» ⁵ Ka u u jwo: «Ta yii à Nakw̄ori ṅambilini, Laban c̄è b̄e?» ka pi i jwo: «Ḍon.» ⁶ Ka u u jwo: «U à c̄uñṅ la?» Ka pi i jwo: «Ḍon, u à c̄uñṅ, u pworonji Araseli nimpañi u ṅge ná mp̄abil'e.»

⁷ Nȳe ka Yakuba si jwo yatonahabil'á: «Yat̄ore t̄éeb̄nini s̄aha nò mà d̄e! Yii ṅȳe a c̄è na canṅke saha a ṅyaha mà? Yii yat̄ore yaha ti i bya, lire k̄antugo yii s̄a a ti náha.» ⁸ Ka yatonahabii si jwo: «Ná yat̄ore puni ṅȳe a b̄ín'a kw̄ò m̄e, wuu ṅȳe na lire pyi m̄e. T'aha b̄ín'a kw̄ò, wuu maha nta a kafaage láha b̄èññke ṅw̄oge na, maa ti kan t'a bya.»

⁹ Mà Yakuba yaha u u yu ná pi e, ka Araseli si nò wani ná u tunji yat̄ore e. Uru u mpyi na ti náha. ¹⁰ T̄èni i Yakuba à u yalwonji Laban pworonji Araseli ṅya ná yat̄ore e ke, ka u u ṅk̄ar'a s̄a kafaage láha b̄èññke ṅw̄oge na, maa ti kan t'à bya. ¹¹ Maa Araseli p̄ur'a c̄u maa u yal'a sh̄éere s̄èl'e, ka u ṅyanji funntange si ṅyilw̄ohe pyi ku u nt̄iri u ṅȳiigil'e. ¹² Maa jwo Araseli á na u tunji c̄inmpworo u ṅȳe ure, na uru na ṅȳe Erebeke jya. Ka Araseli si f̄e a k̄are pȳenge maa s̄a yi jwo u tunj'á. ¹³ T̄èni i Laban à u c̄onñi ṅyanji Yakuba kyaa lógo ke, ka u u f̄e a k̄are u fye e, maa s̄a u p̄ur'a c̄u, maa u sh̄éere, maa ṅk̄are ná u e pȳenge. Kyaa maha kyaa l'à pyi ke, ka Yakuba si cyire puni jwo u á. ¹⁴ Laban à yire lógo ke, ka u u jwo: «Mà s̄eenji jwo, mii ná mu na ṅȳe c̄inmpyii. Ka Yakuba si ṅkw̄oro na báaranji pyi Laban ȳȳere mà nò ṅȳñe niñkin na.»

¹⁵ Nȳe ka Laban si jwo u á canṅka: «Mii s̄ùpya u ṅȳe mu, ṅka lire ná li wuuni mu i, mu ṅȳe a yaa mu u a báare mii á mana m̄e. Ma s̄aranji jwo na á, s'a uru kaan ma á.»

¹⁶ Nȳe lir'à ta pworii shuunni na ṅȳe Laban á. Niñjyeni m̄ege mpyi Leya, nimbileni woge sí ṅȳe Araseli. ¹⁷ Leya lem̄e mpyi a ṅw̄ò mà Araseli kw̄ò m̄e. ¹⁸ Ka Araseli kyaa si nt̄aan Yakuba á. Ka u u jwo Laban á: «Mii sí báaranji pyi ȳȳe baashuunni i mu pworonji nimbilenji, Araseli kurugo.» ¹⁹ Ka Laban si jwo: «Mii u u kan mu á, lir'à pw̄òr̄o mii u u kan waber'á. T̄èen naha ná mii i.» ²⁰ amuni Yakuba à kw̄oro Laban ȳȳere, maa báaranji pyi ȳȳe baashuunni Araseli kurugo. Bà Araseli kyal'à t̄aan Yakuba á s̄èl'e m̄e, ṅcyii ȳȳeegii baashuunni'á pyi u á canmpyaa fiige.

²¹ Cyire ȳȳeegil'à tòro ke, ka Yakuba si jwo Laban á: «Na cwonji kan na á, t̄èn'à f̄unṅ. Mii la ṅȳe si u l̄èñe num̄e.» ²² Ka Laban si kuru cyage s̄ùpyire puni bínni, maa kat̄aan nimbwoo pyi.

²³ Nȳe kuru canṅke numpilage e, ka Laban si u pworonji Leya lwó a k̄are Yakuba ȳȳere. Ka Yakuba si shw̄on ná u e kuru numpilage e. ²⁴ Laban mpyi a u báarapyipucwonji w̄a kan Leya á, uru m̄ege mpyi Zilipa.

²⁵ Nȳeg'à pa múgo ke, ka Yakuba si li ta na Araseli bà m̄e, ṅka Leya wi. Maa jwo Laban á: «Naha mu à pyi ná mii i am̄e ȳe?» Lire t̄eni i ke, Araseli kurugo bà mii à báaranji pyi mu á mà? Naha na mu à mii nañw̄oh̄oṅ ȳe?» ²⁶ Ka Laban

si jwo u á: «Mà tàanna ná wuu tɛɛnni i, cɔɔnfoonji nyɛ na já a kan nàmbage e muɲcwɔfoonji yyaha na mɛ. ²⁷ Cikwɔɔnre cibilaage sannjke pyi ná Leya e. K'aha ɲkwɔ, wuu sí cɔɔnfoonji kan mu á mú, maa núr'a yyee baashuunninji wabɛre báara pyi mii á.» ²⁸ Ka Yakuba si kuru cibilaage sannjke pyi ná Leya e, ka Laban si u pworonji Araseli kan u á. ²⁹ Laban mpyi a u báarapyipucwonji wà kan Araseli á, uru mege mpyi Bila.

³⁰ Nyɛ ka Yakuba si shwòn ná Araseli e mú. Ka u kyaa si ntáan u á mà tòro Leya na. Ka Yakuba si núr'a báaranji pyi Laban á sahanjki fo yyee baashuunni.

Yakuba pyilibii kani

³¹ Ka Kafoonji Kile si li nyɛ na Leya kyaa nyɛ a táan *Yakuba á mɛ, ka u u sege táan u na. Maa sege pen Araseli na. ³² Ka Leya si yyére maa si pùnambile, maa li mege le Urubɛn: «Kafoonji Kile à mii nàvunɲke nyɛ, numɛ mii kyaa sí n-táan na poon'á*.»

³³ Ka u u núr'a yyére, maa si pùnambile, maa jwo: «Kafoonji Kile à lógo na mii kyaa nyɛ a táan na poon'á mɛ, lire kurugo u à nde pùnambilini kan mii á mú.» Maa li mege le Simiyon†.

³⁴ Ka Leya si núr'a yyére maa si pùnambile, maa jwo: «Numɛ kɔni, mii poonji sí mii mâra, ɲaha na yɛ mii à pùnampyire taanre si u á.» Maa li mege le Levi†.

³⁵ Ka u u núr'a yyére, maa pùnambile sicyɛrewu si, maa jwo: «Numɛ, mii sí Kafoonji kêe.» Lire kurugo, u à lire mege le *Zhudaš. Lire kântugo, ka u sege si yyére mà tère pyi.

30

¹ Nyɛ Araseli à pa li nyɛ na uru sàha ɲkwɔ a pyà ta *Yakuba á mɛ, ka u muɲcwonji yɲcyɛge si jyé u e. Ka u u jwo Yakuba á: «Pyilibii p̄i kan mii á mú. Fo lire bà mɛ, mii sí n-kwú.» ² Ka Yakuba lùuni si ȳri Araseli taan, maa jwo: «Lire tɛni i ke, mii u nyɛ Kile la? Kile bà u à mu sige pȳisini na mà?» ³ Ka Araseli si jwo: «Mii báarapyipucwonji Bila u ɲge, u lwó a pyi ma cwo, bà u si mpyi si pȳi ta mii á mɛ. Lire ká mpyi, pire pȳilibii sí n-pyi mii wuu.» ⁴ Lire pyiɲkanni na, Araseli à u báarapyipucwonji Bila kan Yakuba á, u à pyi u cwo.

Ka Yakuba si u lɛɲɛ. ⁵ Ka Bila si mpa laa ta, maa pùnambile si Yakuba á. ⁶ Ka Araseli si jwo: «Kile à mii tanga kan. Nde mii à jwo u á ke, u à lire lógo, maa pùnambile kan mii á. Lire kurugo, Araseli à li mege le Dan*.

⁷ Ka Araseli báarapyipucwonji Bila si núr'a laa lwó maa pùnambile shɔnwuu si Yakuba á. ⁸ Ka Araseli si jwo: «Sɛɛnji na, mii à zh̄inji le ná na muɲcwonji i, maa já u na.» Lire kurugo, u à lire pùnambilini mege le Nɛfitali†.

⁹ Nyɛ Leya à pa li nyɛ na uru seg'à *kwòn mà tère pyi ke, ka u u u báarapyipucwonji Zilipa kan Yakuba á, u à pyi u cwo.

¹⁰ Ka Zilipa si laa lwó, maa pùnambile si Yakuba á. ¹¹ Ka Leya si jwo: «Mii ɲ̀ɲk'à táan dɛ!» Lire kurugo, u à li mege le Gadi†.

* **29:32** Urubɛn mege ɲwɔhe ku nyɛ «Pùnambile li nde», lire nyɛ mɛ «U à mii nàvunɲke nyɛ.» † **29:33** Simiyon ɲwɔhe ku nyɛ U à lógo † **29:34** Levi ɲwɔhe ku nyɛ U à mii mâra § **29:35** Zhuda ɲwɔhe ku nyɛ U à kêe * **30:6** Dan mege ɲwɔhe ku nyɛ U à mii tanga kan † **30:8** Nɛfitali ɲwɔhe ku nyɛ «Mii à já» † **30:11** Gadi ɲwɔhe ku nyɛ ɲ̀ntanga

12 Ka Zilipa si núr'a pùnambile si Yakuba á. 13 Ka Leya si jwo: «Ei! funntange kyaa li nyε nde de! Cyeebii sí n-jwo na mii wuun'à jwɔ.» Maa lire pùnambilini mege le AsheriŠ

14 Nyε canŋka, sùmakwɔŋgii tɛni i, Uruben à fwor'a kàr'a sà mandaragɔri cige* kà nya kerεge e. Ka u u kuru cige fwuugii cyii tũgo a pa ŋkan u nunji Leya á. Ka Araseli si jwo Leya á: «Na pwɔhɔ, maa ma jyanji mandaragɔri cige fwuugii cyii kan na á.» 15 Ka Leya si jwo: «Na jaha? Mu à mii poonji shwɔ mii na, lire nyε a mu funŋke jĩje mε, fo mu sàha na ŋko mii u na jyanji fwuugii kan mu á si ntaha lire na ke?» Ka Araseli si jwo: «Nyε kampyi lire li, u sí n-pa ninjaa numpilage pyi ná mu i. Lire sí n-pyi mu jyanji fwuugii cyaga.» Ka Leya si nyε.

16 Nyε yàkonŋke Yakuba ninjirinji kerεge e, ka Leya si ŋkàr'a sà u nũŋɔ bê, maa yi jwo u á: «Mu sí n-shwɔn mii yyére ninjaa. Mii à na jyanji fwuugii tɛg'a mu fáa Araseli á ninjaa kàzhwɔnni mεε na.» Ka Yakuba si ŋkàr'a sà shwɔn Leya yyére kuru canŋka numpilage e. 17 Ka Kile si Leya jaarage shwɔ. Ka u u laa lwɔ maa pùnambilini kanŋkurowuuni si Yakuba á. 18 Maa jwo: «Mii à na báarapyipucwɔnji kan na poon'á ke, lire sàranji Kile à kan mii á amε.» Lire kurugo, u à lire pùnambilini mege le Isakari†.

19 Ka u u núr'a pa laa lwɔ maa pùnambilini baaniwuuni si Yakuba á. 20 Maa jwo: «Kile à bũnyεbwɔhɔ pyi mii á. Numε, mii poonji si mii le njire e, jaha na yε mii à pùnampyire baani si u á.» Ka u u lire pùnambilini mege le Zaboln‡.

21 Lire kàntugo, ka u u pũceebile si, maa lire mege le Dina.

22 Nyε ka Kile si funŋɔ cwo Araseli na, maa u jaarariyi shwɔ, ka u sege si jwɔ cù. 23 Ka u u laa lwɔ maa si pùnambile. Maa jwo: «Kile à silege láha mii na numε.» 24 Maa lire pùnambile mege le Yusufu. Maa jwo: «Kile u pùnambilini labεε bâra nde na mii áŠ.»

Yakuba á pa mpyi yaarafo

25 Nyε Yusufu siŋkwooni kàntugo Araseli á, ka *Yakuba si jwo canŋka Laban á: «Kuni kan na á, mii sí nũru n-kàre na tupyenge e. 26 Na cyeebii ná na pyiibii kan na á, pire kurugo mii à báaranji pyi mu á. Pi kan na á, mii kɛεge na tupyenge e. Nde mii à pyi mu á ke, mu yabilin'á li cè.» 27 Ka Laban si u pyi: «Kampyi mii kyal'á táan mu á, mii la nyε maa ntɛen naha. Naha kurugo yε mii à cεere pyi mà li nya na Kafoonji Kile à jwɔ le mii á mu cye kurugo. 28 Mu sàranji nyε yaage ŋkemu ke, kuru jwo na á, si kuru kan ma á.» 29 Ka Yakuba si jwo: «Báarenkanni na mii à báara mu á, ná nyahanŋkanni na mu yatɔɔr'á nyaha mii cye e ke, mu à li cè. 30 Yatɔɔre nimpigire ti mpyi mu á, mà mii ta mii sàha mpa mε, tir'á pũgo a pyi kurumbwɔhɔ. Kafoonji Kile à jwɔ le mu á mii cye kurugo. Numε, mà mii yaha naha, tɛni ndire mii sí n-ta si mbáare na pyenge shiinbil'á yε?»

31 Ka Laban si jwo: «Naha mu la nyε mii u kan mu á ma sàranji yε?» Ka Yakuba si jwo: «Mii nyε a tĩge yaage kabεε kurugo mε, jije mii sí n-jwo mu á ke, mu aha ntɛen yire taan, mii sí nũru raa mu yatɔɔre náha. 32 Nyε ninjaa, mii sí n-jyε mu yatɔɔre shwɔhɔl'e si ti wíi ninŋin ninŋin. Mpàabii puni pi nyε pi nyε a fĩniŋ mε, ná sikaabii puni pi à jéŋe ke, pire pi sí n-pyi mii sàranji. 33 Mu

§ 30:13 Asheri jwɔhe ku nyε funntange. * 30:14 Tire sũpyire mpyi na sɔnŋi na kuru cige fwuugii na nyε pyitawyerε † 30:18 Isakari jwɔhe ku nyε sàra wi ‡ 30:20 Zaboln jwɔhe ku nyε bũnyε, lire nyε mε njire § 30:24 Yusufu jwɔhe ku nyε «U à wà bâra

aha mpa mii yatöore kàanmucya canŋke ŋkemu i ke, kampyi mii à tíi, mu sí n-cè. Mu aha bú mpa sika maha sika ta ti shwòhòl'e ŋgemu u nyɛ u nyɛ a jéŋɛ mɛ, lire nyɛ mɛ mpà maha mpà u à ffiniŋɛ ke, mu kú n-cè n-jwo na mii à uru yú.

³⁴ Nyɛ ka Laban si jwo: «Bà mu à yi jwo mɛ, wuu yi pyi amuni.» ³⁵ Ŋka kuru canŋke yabilinji i, Laban à yíri maa sikaabii ninjɛɛbii, ná mpàabii ninjwòobii cwòɔnr'a yaha piye kanni na, ³⁶ maa pire kan u pyibil'á pi sà a pire nàha cyage kabɛr'e, bà pi laage si mpyi si ntòɔn Yakuba na mɛ. Canmpyaa taanre jara pi à pyi, maa nò kuru cyage e. Ka Yakuba si ŋkwòro na Laban yatöore sannte nàha.

³⁷ Nyɛ ka Yakuba si kabiipuruyo *kwòɔn, pepiliye cige na, ná amandiye cige na, ná pilatani cige na. Maa cyire kàbigigii kwooyi nimpuruyi yà láhala láhala maa yire tafyinyi yige yig'a yaha. ³⁸ Maa cyi le le yatöore yabyayi i, bà yatöore si mpyi t'aha a ma tabyage e ti raa cyi jaa mɛ.

Nyɛ yatöore tiye tèekòrɔŋ'á nò ke, ³⁹ ka ti i wá na tiye dùru tabyage e, marii cyire kàbigigii jaa, ka li i mpyi amuni, yatöor'á pa a sini ke, ka ti pyire si jéŋɛ.

⁴⁰ Yakuba mpyi a mpàɛɛbii cwòɔnr'a yaha piye kanni na. Mpàɛɛbii n'a mpyi na ŋkor'a pi dùru tɛni ndemu i ke, u mpyi maha pi yaha pi i Laban yatöore ninjɛɛre ná ninjwòore jaa, bà pi si mpyi pi aha si, pi pyiibii si jéŋɛ mɛ. Amuni Yakuba á pyi maa yatöore ninjyahara ta, maa ti yaha tiye kanni na. ⁴¹ Mà bàra lire na, yatöore sèwoore n'a mpyi na ŋkòr'a tiye dùru tabyage e, Yakuba mpyi maha cyire kàbigigii jempe wogigii le lùbyayaayi i, ti i jaa. ⁴² Ŋka ninjcwògore n'a mpyi na ma tabyage e, u mpyi maha jɛn'a kàbigigii le lwòhe e mɛ. Nyɛ lire pyinŋkanni na, mpàpyire ná sikapyire ninjcwògòr'á pyi Laban woro, ka nintubuunte si mpyi Yakuba woro.

⁴³ Nyɛ amuni Yakuba à pa mpyi nàfuufeembwòhò, u à sikyaa ná mpàa ninjyahamii ta. Báarapyicyee ná báarapyinambaa na mpyi u á, ná jwòhɔnyii ná dùfaanya.

31

Yakuba vèŋi kani

¹ Nyɛ l'á pa na nò cyage k'e, fo Laban pyiibil'á jwo na: «*Yakuba à wuu tunji cyeyaayi puni lwó a pyi u wuyo. Lire pyinŋkanni na, u à uye pyi yaarafoo.» Ka puru jwumpe si nò Yakuba na. ² Ka Yakuba mú si li jya na yyetange ku mpyi Laban á mà yyaha tíi ná ur'e ke, na u sàha nyɛ ná kur'e mɛ.

³ Nyɛ canŋka Kafoonji Kile à jwo Yakuba á: «Núru ma tupyenge e, cyage e mu à si ke. Mii sí n-pyi ná mu i.» ⁴ Pur'á jwo ke, ka Yakuba si ntɛɛn u yatöore cyage e sige e, maa wá tun u à Araseli ná Leya yyere. ⁵ Pi à pa ke, ka u u yi jwo pi á: «Mii à li jya yii tunji yyahe e, cùŋkanni na u mpyi a fyánha a mii cú ke, u sàha nyɛ amuni ná mii i mɛ. Ŋka mii tunji u Kilenji à kwòro ná mii i. ⁶ Yii yabilimpil'á cè na mii à báare yii tunj'á ná na fánhe puni i. ⁷ Lire ná li wuuni mú i, yii tunj'á mii najwòhòrò, maa mii sàranji kɛɛnɛɛ fo tooyo ke. Ŋka Kile nyɛ a jɛɛ u kapii pyi mii na mɛ. ⁸ U n'a mpyi a jwo na mii sàranji u sí n-pyi yatöore t'á jéŋɛ sèè sèl'e ke, ti puni pyiibii mpyi maha jéŋɛ sèl'e. Nyɛ u n'a mpyi a núr'a yi kɛɛnɛɛ, maa jwo mii sàranji u sí n-pyi ntemu ti nyɛ ti jye a jéŋɛ sèè sèl'e mɛ, yatöore pyire puni mpyi maha sini amuni. ⁹ Kile u à yii tunji yatöore shwò u na mà kan mii á. ¹⁰ Naha kurugo ye tɛni i yatöore mpyi na tiye dùru ke, mii à ŋòɔgò ŋòò, mà li jya sikaperigii cyi mpyi na sikacyeebii dùru ke, cyire pun'á jéŋɛ.

¹¹ Lire tēni i, Kile Melekenji à mii yyere nɔɔge e: «Yakuba» ka mii i shwɔ. ¹² Ka u u jwo: «Ma yyahe yirige maa wii: Sikaperigii cyi wá na dùru sikacyeebii na ke, cyire pun'á jéŋe jéŋe.» Maa jwo: «Mii à lire pyi, naha na ye jcyii puni Laban à pyi mu na ke, mii à cyire nya. ¹³ Kilenji u à uye cyêe mu na Beteli i ke, mii u jye ure. Kuru cyage e, mu à sinmpe wu kafaage na, maa ku pyi funjicwoyaaga, maa jwɔ fáa mii, Kile á. Nye nume yir'a fwororo nde kini i maraa si ma tasege e.»

¹⁴ Nye Araseli ná Leya á puru jwumpe lógo ke, ka pi i jwo: «Wuu nàzhan yaaga sàha jye naha me, wuu mú si kɔɔgo ta wuu tunji pyenge e me. ¹⁵ Wuu tunj'a wuu cú nàmpwuun fiige nume, u à wuu pére maa uru wyéreni lyi á kwɔ.»

¹⁶ Maa jwo Yakuba á sahanjki: «Kile à náfuunji ngemu shwɔ u na, mà kan mu á ke, uru na jye wuu ná wuu pyiibii wuu nume. Lire e ke, Kile à ndemu jwo mu á ke, lire pyi.»

¹⁷⁻¹⁸ Ka Yakuba si yiri, maa u cyeebii ná u pylibii dùrugo jwɔhɔnyijunji, maa kuni lwɔ na nkéegge u tunji Ishaka yyere, *Kana kini i. Maa nkàre ná u yatɔore ná u cyeyaayi puni i, nje u à ta Mesopotami kini i ke.

¹⁹ Tēni i Yakuba a fê ke, lir'a Laban ta u à kàre u mpàabii shire takwònge e. Nye pi ninjãribii na, ka Araseli si u tunji kacyanhigii yú. ²⁰ Lire pyinjãkanni na, Yakuba á wwú Aramu shinji Laban jwɔh'i, maa fwor'a kàre, u jye a jwo ná u e me. ²¹ Yaaga maha yaaga ku mpyi u woge ke, u à fyál'a yire puni lwɔ a kàre. U à Efirati banji *kwɔn, maa nkàre Galadi janyji kàmpnanjke na.

Laban à Yakuba fyè tɔrɔ

²² *Yakuba á canmpyaa taanre jaara, ka pi i nta a yi jwo Laban á na u à fê. ²³ Ka Laban ná u shiinbii pii si yiri, maa Yakuba fyè tɔrɔ canmpyaa baashuunni i, mà sà u ta Galadi janyji shwɔhɔl'e. ²⁴ Nka kuru canjke numpilage e, Kile à uye cyêe Aramu shinji Laban na nɔɔg'e, maa yi jwo u á: «Maye kàanmucya. Ma hà yaaga pyi Yakuba na mà de!»

²⁵ Nye tēni i Laban a Yakuba kòr'a ta ke, lir'a u ta u à u vaañjke bayi kwòro kwòro Galadi janyji shwɔhɔl'e. Ka Laban ná u fyèjwɔhɔshiinbii mú si pi wuyi kwòro wani cyage kabèr'e. ²⁶ Kántugo, ka Laban si nkàr'a sà Yakuba yibe: «Naha mu à pyi ame ye? Naha na mu à mii jwɔhɔ yaha maa mii pùceribii cú a fwororo, mu à jwo bilii pi à cú kàshige takwònge e ye? ²⁷ Naha na mu à wwú mii jwɔh'i maa jwɔh'a fwororo, mu jye a yi jwo mii á mà ye? Kàmpyi mu mpyi a yi jwo mii á, mii mpyi na sí katáan nimbwo pyi mu nkàranji mege na, ná myahigil'e, ná bãribii ná kãnbil'e. ²⁸ Mu bà jye a yyere mii u pishere kan na pyiibii ná na jampyir'á me! Naha funjɔ baara mu à pyi ame ye? ²⁹ Cyage e mu jye nume ke, mii si n-jã kapii pyi mu na. Nka tanjaa, mu tunji u Kilenji à jwo ná mii i. U à jwo: «Maye kàanmucya, mà hà yaaga pyi Yakuba na me.» ³⁰ Nye mii à cè na mu funjãk'á wyère, mu là jye si nkàre ma tukanha na. Nka naha kurugo mu ninjãrin'á à mii kacyanhigii yú ye?» ³¹ Ka Yakuba si u jwɔ shwɔ: «Mii mpyi na fyáge na mu sí ma pwòribii shwɔ mii na, lire kurugo mii à jwɔh'a fê a yiri mu taan. ³² Nka mu aha ma kacyanhigii ta naha shin maha shin á, urufoo sí n-bò. Cìmpyiibii puni pi mpai naha, kàmpyi mu wá ma yaaga nya, ku lwɔ.» Lir'á ta Yakuba mpyi a cè na Araseli u à u tunji kacyanhigii yú me.

³³ Nye ka Laban si sà jye Yakuba vaañjke bage e, maa cyeyi puni wii, maa sà jye báarapyicyeebii mú shuunni wuyi i, maa wii mú, maa jye Leya woge e, maa kuru wii. Puru jwɔhɔ na, maa sà jye Araseli woge e. ³⁴ Taa Araseli u mpyi a u tunji kacyanhigii jwɔhɔ a lwɔ a le jwɔhɔnjke yatènnjke jwɔh'i, maa ntèen ku

juŋ'i. Ka Laban si cyeyi puni wíi, u nyε a yaaga nya mε. ³⁵ Ka Araseli si jwo: «Baba, maye sannja yaha, cyeebii ládanji u naha mii na ninjaa, lire kurugo mii náha na si n-jà n-yíri mε.» Ka Laban si u kacyanhigii cya shinji puni, u nyε a cyi nya mε.

³⁶ Ka Yakuba lùuni si yíri u taan, fo ka ku pyi kàshi maa jwo u á: «Kapiini ndire mii à pyi yε? Naha kafille mii à pyi, ka mu u wá na mii fyé tǒrǒ amε ye? ³⁷ Mu à mii yaayi puni wíi ke, mu à ma yaaga nya la? Mu aha nta mu à kà nya, ku cyêe ma shiinbii ná mii wuubii na, pire sí mii ná mu láha wuye na. ³⁸ Yyee beŋjaaga mii à pyi mu á báaranji na. Mu mpàacyeebii ná mu sikacyeebil'à pyà maha pyà si ke, pire puni nyii wuubii pí à sí. Canja ninŋin mii nyε a mu mpàpooŋi wà bǒ a kyà mε. ³⁹ Nanjyaaga n'a mpyi a mu yatǒge kà cǔ, mii mpyi maha ntèenn'a yi jwo mu á mε, mii yabilinji mpyi maha kuru faare cya. Yatǒge kà n'a mpyi a yǔ, l'à pyi canjke e yoo, l'à pyi numpilage e yoo, mu mpyi maha jwo na mii u ku cyage cya. ⁴⁰ Canjke e, kafwuge mpyi maha mii sore, numpilage e, wyeere mpyi maha mii ndíri, fo mii si n-jà ŋǒǒ mε. ⁴¹ Cyii yyee beŋjaaga u nyε ŋge, mii nyε mu pyenge e. Mii à báara mu á yyee ke ná sicyεere, mu pworibii mú shuunni kurugo. Puru ŋwǒhǒ na, mii à yyee baani pyi báaranji na sahanjki si nta yatǒore tà ta. Njka mu à mii sàranji kèenŋe fo tooyi ke. ⁴² Mii tulyage *Ibirayima u Kilenji, ŋgemu yyaha fyagare e mii tunji Ishaka na jaare ke, kàmpyi uru Kilenji mpyi ná mii i mε, mu mpyi na si mii cyengayi wunji yaha, mii u kàre. Kile à mii kanhare ná mii báaranji nya, lire kurugo u à tange kan mii á tannja mu ŋǒge e.

Laban ná Yakuba à wwoŋεεge le

⁴³ Nyε ka Laban si *Yakuba ŋwǒ shwǒ: «Mii pyii pi nyε mu cyeebii, pi pyiibii mú na nyε mii pyii. Nte yatǒore nyε mii woro, yaaga maha yaaga na mu nyii nya ke, yire puni nyε mii wuyo. Naha mii si n-jà n-pyi na pworibii ná pi pyiibil'á ninjaa yε?» ⁴⁴ Maa núr'a jwo Yakuba á: «Wuu wwoŋεεge le, wuu u yaaga yaa mu à jwo shéere wuu ná wuye shwǒhǒl'e, bà kuru si mpyi s'a wuu funjǒ cwo tǐrigii puni i mε.»

⁴⁵ Ka Yakuba si kafaage kà lwǒ a yyéenŋe mà pyi funjǒcwogoyaaga, ⁴⁶ maa jwo u shiinbil'á na pi kafaayi yà bíl'a bínni. Y'à bíl'a bíl'a kwǒ ke, ka pi puni si wwǒ maa lyí yire kafaayi ŋkère na. ⁴⁷ Ka pi i yire kafaayi mεge le Shéere. Kuru mεge ku nyε Laban shéenre e Yegari Sahaduta maa mpyi Yakuba woore e Galeedi.

⁴⁸ Ka Laban si jwo: «ŋke kafaajanjke ku pyi mu à jwo shéere mii ná mu shwǒhǒl'e ninjaa. Lire kurugo, kuru cyage meg'a le Galeedi.» ⁴⁹ Njka kuru cyage meg'a pa le Mizipa mú, naha na yε Laban à jwo Yakuba á: «Wuu aha mpa mpyi wuu saha nyε na wuye jaá mε, Kafoonji Kile u pyi wuu kàanmucyafo.»

⁵⁰ Ka Laban si jwo Yakuba á sahanjki: «Mu aha mii pǔceribii cǔmǒ lemε pi, maa cyeebii piiberii lwǒ, sǔpya nyε wuu shèrefoo mà de! Ta maye kàanmucaa, naha na yε Kile u nyε wuu shèrefoo.» ⁵¹ Maa jwo sahanjki: «ŋke kafaajanjke wíi, na kafaage mii à yyéenŋe mà pyi funjǒcwogoyaaga ke, ⁵² yire yi pyi wuu shèrefoo, mii nyε a yaa mii u tǒro yire kafaayi taan ná funmpege e si ŋkàre mu yyéere mε, mu mú sí nyε a yaa mu u tǒro yi taan si mpa mii fyε e ná funmpege e mε.

⁵³ *Ibirayima u Kilenji ná Nakwǒri u kilenji, pire pi pyi wuu yukyaabii.» Ka Yakuba si ŋkâa Kile na, uru ŋgemu yyahafyagare e u tunji Ishaka na jaare ke.

⁵⁴ Lire kântugo, ka Yakuba si yatǒge kà pyi sárage kuru kafaajanjke cyage e. Maa pi yyer'a pa, ka pi i lyí sijncyan maa shwǒn wani.

32

Yakuba á bŷnyε tũugo u yyahafoonji Ezawu á

¹ Kuru canŋke nũmpañña nyẽsɔɔge na, Laban à yĩri maa pishεere kan u pucerebii ná u nampyr'á, maa jwó le pi á. Puru jwɔhɔ na, maa nũr'a kàre u pyenge. ² Nyε ka *Yakuba si ntòro ná jaani i. Mà u yaha u u ŋkèege u à círi ná *Kile mèlεkεebii pil'e. ³ Tèni i u à pi jya ke, ka u u jwo: «Kile tatèenge kà ku nyε ŋke!» Lire kurugo, pi à kuru cyage mege le Tatεenyi Shuunni.

⁴ Lire kàntugo, ka Yakuba si u shiinbii pii tun u yyahafoonji Ezawu yyére Seyiri nanyi i, Edomu kũluni i. ⁵ Maa yi jwo pi á na pi sà yi jwo uru jũŋufoonji Ezawu á na u bilinaŋi Yakuba u à pire tun, na uru na mpyi Laban yyére fo mà pa nɔ nijjaa na. ⁶ Maa nũr'a jwo pi á sahanŋi na pi yi jwo u á na niyi na nyε ur'á, mà bàra dũfaanyi na, ná sikyaa ná báarapyinambaa ná báarapyicyee, na ur'á yire nje jwo u jũŋufoonj'á, bà u si mpyi si uru cùmɔ leme jwɔ mε.

⁷ Nyε ka tũntunmpii si ŋkàr'a sà tire tũnture jwo Ezawu á maa nũr'a pa yi jwo Yakuba á: «Wuu à shà mu yyahafoonji yyére. Nàmbaa ŋkwuu sicyεere na wá u fye e na mu bēni.» ⁸ Tèni i Yakuba á yire lógo ke, ka u u fyá fo na jcyéenni. Sũpyire ti mpyi u á ke, ná sikaabii ná mpàabii ná niyi, ná jwɔhɔnyɪ, u à yire puni taa mà pyi kuruyo shuunni. ⁹ Maa jwo uye funŋ'i: «Ezawu ká bú jcwɔ kurunŋe kà na, ku sanŋke sɪ tashwɔɔ ta.»

¹⁰ Maa Kile jàare maa jwo: «Kafoonji Kile, mii tulyage *Ibirayima ná mii tunji Ishaka u Kilenji, mu à jwo mii á na mii u nũru na kɪni i, na tasege e, na mu sí jwɔ mii na. ¹¹ Mu à kacennji pyi mii á, maa ma jwɔmεefente cyēe mii na, mii u nyε mu bilinaŋi ke, mà li ta mii mpyi a yaa ná lire e mε. Mii niŋkàriŋi Laban yyére, tēni i mii à Zhurudɛn banji jyiile ke, yafyin mpyi mii cye e mε, fo kàbii kann. Nka nijjaa, mii à na sũpyire ná na yatɔre taa taa kurunji shuunni. ¹² Mii à mu jàare maa na shwɔ na yyahafoonji Ezawu na, jaha na yε mii na fyáge u aha ŋkwɔ mii ná na cyeebii ná na pylibii bɔ mε. ¹³ Kafoonji Kile, mu yabilinji u à jwo na mu sí jwɔ mii á, si mii tũluge jyaaha bà suumpe lwɔhe nticyenji nyε mε, fo wà si n-jà ku tɔrɔ mε.»

¹⁴ Nyε Yakuba á Kile jàara a kwɔ ke, maa shwɔn wani. Maa yà wwú u cyeyaayi i mà tũgo u yyahafoonji Ezawu á mà pyi bŷnyε. ¹⁵ Sikacyee ŋkwuu shuunni ná sikaperii benjaaga ná mpacyee ŋkwuu shuunni ná mpàpe benjaaga, ¹⁶ ná jwɔhɔnyεee benjaaga ná ke ná yi pyii, ná nũcyee beeshuunni ná nũpyahahii ke ná dũfaanicyee benjaaga ná dũfaanmpee ke, ¹⁷ maa yire kan u báarapyiibii pi màra, pi puni ná pi mege yatɔŋkurunjo. Maa yi jwo pi á: «Yii yaha na yyaha na, yii i laaga le le yatɔŋkuruyi ná yiye shwɔhɔl'e» ¹⁸ Maa yi jwo yatɔŋkurunŋe niŋcyiige foonj'á: «Mii yyahafoonji Ezawu ká bē ná mu i, maa mu yíbe: «Taa mu si ke? Joofo u báarapyi u nyε mu yε? Yatokurunŋe ku ŋke mu yyaha na ke, joofo wogo ki yε?» ¹⁹ Maa u jwɔ shwɔ: «Mu bilinaŋi Yakuba woge kɪ, u jũŋufoonji Ezawu u bŷnyε u nyε u wi. Uru yabilinji mú sí nyε kàntugo na ma. ²⁰ Puru ninumpe Yakuba á jwo yatɔŋkuruyi sanŋi feebii niŋkin niŋkin á. Maa yi jwo pi á na pi aha jɔcɪri ná Ezawu i, pi i puru jwumpe ninumpe taha u á. ²¹ Maa nũr'a jwo pi á: «Yii yi jwo u á na u bilinaŋi Yakuba sí n-pa kàntugo yyére.» Yakuba mpyi na yu uye funŋ'i: «Yatɔre nte mii à yaha a kàre naye yyaha na ke, tire ká ŋkan u á, u funŋke sí jɪŋε. Lire e, wuu aha bá wuye jya tēni ndemu i ke, lire kú n-jà u pyi u mii bē ná funntange e.

Yakuba á zhi le ná Kile e

²² Nye *Yakuba á yire bũnyeyaayi yaha a kàre uye yyaha na ke, ka u yabilinji si ntèen wani kuru canŋke numpilage e. Numpilag'à nɔ cyage e ke, ²³⁻²⁴ ka u u u cyeebii mú shuunninji ná u báarapyicyeebii shuunninji, ná u pyibii ke ná ninŋinji pyi pi à Yabɔki banj jyiile ná u cyeyaayi puni i.

²⁵ Puru jwɔhɔ na, maa ntèen uye ninŋin wani, ka nàŋi wà si mpa zhì le ná u e mà nɔ fo nyèkwɔnge na. ²⁶ Nàŋ'a pa li nya na uru si n-jà Yakuba cyán me, ka u u u bwɔn dishige na, ka ku u jwɔhɔ. ²⁷ Maa jwo Yakuba á: «Na yaha s'a ŋkèege, naha na ye nyèg'à múgo.» Ka Yakuba si jwo: «Ná mu nyè a jwɔ le mii á me, mii si mu yaha mu u ŋkàre mà de!» ²⁸ Ka u u jwo: «Di mu mege nyè ye?» Ka u u jwo: «Yakuba.» ²⁹ Ka nàŋi si jwo: «Mu mege saha si n-pyi Yakuba me, ku si n-pyi *Izirayeli, naha na ye mu à zhì le ná Kile e, mà bàra lire na, mu à sí ta sùpyire na*.» ³⁰ Ka Yakuba si u pyi: «Mii na mu jáare, maa ma mege jwo na á.» Ka nàŋi si jwo: «Naha na mu na mii mege yíbili ye?» U à yire jwo ke, maa jwɔ le Yakuba á. ³¹ Ka Yakuba si kuru cyage mege le Peniyeli†, maa jwo: «Mii yábilinji nyiigil'á Kile nya, lire na li wuuni mú i, mii à kwóro nyii na.»

³² Tèni i Yakuba à yíri Peniyeli i, mà banj *kwɔn ke, lir'à canŋa nyiini ta li i fwoe. Dishige njàŋi mpyi a u pyi u u sègere tajaarege e. ³³ Mà lwɔ kuru canŋke na, fo mà pa nɔ ninjaa na, Izirayeli shiimbii nyè na yatɔɔgo dishige kapaanre tasogoge kyaare kyàa me, naha na ye kuru cyage kapaanre tasogoge e Kile à Yakuba bwɔn.

33

Yakuba ná u yyahafoonji Ezawu à piye jũŋɔ bê

¹ Nye tèni i *Yakuba à pa jũŋke yírig'a wíi mà Ezawu nya u u u bēni ná nàmbaa ŋkwuu sicyere ke, ka u u u pyibii táa Leya ná Araseli, ná báarapyicyeebii shuunninji shwɔhɔl'e. ² Maa báarapyicyeebii yaha yyaha yyere ná pi pyibil'e, maa Leya ná u pyibii taha pire na. Maa nta a Araseli ná Yusufu yaha pi puni kántugo. ³ Ka u yabilinji si ntòro pi yyaha na, maa ninŋure sín sín fo tooyi baashuunni, mà jwo u jaar'a nɔ u yyahafoonji Ezawu na ke. ⁴ Ka Ezawu si fê a u jũŋɔ bê, maa u pur'a cù, maa u shéere. Ka pi mú shuunni si wá na myahii sùu funntange na.

⁵ Tèni i Ezawu à jũŋke yírig'a cyeebii ná pyibii nya ke, ka u u jwo: «Nte sùpyire ti nte mu fye e ke, mpirefee pi ye?» Ka Yakuba si jwo: «Mii, u nyè mu bilinaŋe ke, Kile à jwɔ mii na, maa pyibii mpiimu kan mii á ke, pire pi.» ⁶ Ka báarapyicyeebii ná pi pyibii si file maa ninŋure sín. ⁷ Ka Leya ná u pyibii mú si file, maa ninŋure sín. Kántugo, ka Yusufu ná u nunji Araseli si file maa ninŋure sín.

⁸ Pi à kwɔ ke, ka Ezawu si Yakuba yíbe: «Ná yatokurunŋe e mu à pa ke, naha wogo ki ye?» Ka Yakuba si u jwɔ shwɔ: «Mii la nyè si ti kan na jũŋufoonj'a bà mii kyaa si mpyi si ntáan u á me.» ⁹ Ka Ezawu si jwo: «Mii cɔnŋi, yatɔɔro ninjahara na nyè mii á mà kwɔ, tèn ná ma woore e.» ¹⁰ Ka Yakuba si jwo: «Mii na mu jáare, kampyi yog'à kwɔ mii ná mu shwɔhɔl'e, maa ŋge bũnyenji shwɔ. Mu mii beŋkann'à jwɔ mu à jwo Kile u à mii jũŋɔ bê. ¹¹ Mii na mu jáare maa ŋge bũnyenji shwɔ, naha na ye Kile à jwɔ le mii á sèl'e, yaaga kuu nyè mii na me.» Yakuba á pu jwo a waha amuni ke, ka Ezawu si nta a jɛe uru bũnyenji na.

* **32:29** Izirayeli jwɔhe ku nyè Kile u nyè na cyi cwɔnre † **32:31** Peniyeli jwɔhe ku nyè Kile yyahe

¹² Puru jwəhə na, ka Ezawu si jwo: «Nye wuu kuni lwó, wuu a si sɔncyan.»

¹³ Ka Yakuba si jwo: «Mii jùŋufooŋi, nàŋkopyire karigil'à waha, mpàpyire mú na nyɛ mii á, nùnaare tà na ŋwore. Wuu aha jani pée yi fánhe na, canŋa ninŋin kanna, yatəore sí n-kwú. ¹⁴ Lire e, mii jùŋufooŋi, yaha ma bilinanŋi yyaha na. Mii sí raa ŋkèege lùtaan na, yatəore kàntugo ná nàŋkopyire e, fo zà nɔ na jùŋufooŋi yyére Seyiri kùluni i.» ¹⁵ Ka Ezawu si jwo: «Lire tɛni i, mii sí na sùpyire tà le ná mu i kuni i.» Ka Yakuba si jwo: «Mii jùŋufooŋi, jùŋo nyɛ lire na mɛ, mii kyaa ká já à táan mu á mà kwò, lire kanni sí mii tìn.»

¹⁶ Nye kuru canŋke yabilinŋi, Ezawu à nùr'a kàre Seyiri kùluni i. ¹⁷ Nka Yakuba nyɛ a jɛn'a kàre Ezawu fye e mɛ, maa ŋkàre cyage kabɛr'e, maa бага faanra wani, maa kàcwəgə yaa u yatəər'á. Lire kurugo, pi à kuru cyage mɛge le Kacwəgə.

¹⁸ Yakuba à fworɔ Mɛsopotami kini i, ka u niŋcɛnɛ wuu si nɔ fo Sikemu kànhe e *Kana kini i. Ka u u u vaaŋŋke bayi kwòro kànhe yyaha yyére. ¹⁹ Cyage e u mpyi a u vaaŋŋke bayi kwòro ke, u à pa kuru cyage shwə Kyaməri shiinbil'á ná wyɛfɛyinnŋi darashii ŋkul'e. Kyaməri u mpyi Sikemu tunŋi. ²⁰ Ka Yakuba si sáraga tawwúgo faanra wani, maa ku mɛge le Eli Elohe *Izirayeli*.

34

Sikemu à Yakuba pworonŋi Dina jɔjini láha u na

¹ Nye Leya mpyi a pùceebileni ndemu si *Yakuba á, ná li mɛge nyɛ Dina ke, canŋka lire pùceebilin'á kàr'a sà fworɔ kuru kànhe pùcɛpyire tà na*. ² Tɛni i Kyivi kùlunifoo, Kyaməri jyanŋi, Sikemu à Dina jya ke, ka u u u cyán a cù maa wwò ná u e. Amuni, Sikemu à Dina jɔjini láha u na.

³ Nye lir'à pyi ke, ka Yakuba pworonŋi Dina kani si ŋɔmɔ para Sikemu yyahe e, ka u u wá na u fɔonŋi si u ta ndɛŋe mpyi u cwo. ⁴ Li nyɛ a pa jwə mɛ, fo Sikemu à kàr'a sà yi jwo u tunŋi Aməri á, na u Dina cya a kan ur'á, uru u pyi u cwo.

⁵ Nye ka Yakuba si mpa lógo na Sikemu à uru pworonŋi Dina jɔjini láha u na. Lir'à Yakuba jyaabii ta sige e ná yatəore e, ka u u fyáha, u nyɛ a yaaga jwo mɛ, fo tɛni i pi à pa yiri sige e ke.

⁶ Nye lire jwəhə na, ka Kyaməri ná u jyanŋi Sikemu si ŋkàre Yakuba yyére mà sà jwo ná u e. ⁷ Lir'à Yakuba jyaabii ta pi à pa mà yiri sige e, ka pi i puru jwumpe lógo, ka li i waha pi na sɛl'e, ka pi lùgigii si yiri sɛl'e, naha na ye Sikemu à kyaa pyi, ndemu *Izirayeli shiinbii na fún ke, u à wwò ná pi cɔonŋi Dina e fánhe e, kapyii sí bà mɛ.

⁸ Ka Kyaməri si yi jwo Yakuba ná u jyaabil'á, na pi pworonŋi kyal'à táan uru jyanŋi Sikemu á, na ur'à pi jáare pi u kan u á u pyi u cwo. ⁹ Maa nùr'a jwo pi á: «Yii wwɔŋɛge le ná wuu e, yii sí raa yii pùcɛpyire kaan wuu á nàmbaga na, yii raa wuu wubii lenŋi mú. ¹⁰ Yii sí n-kwòro naha ná wuu e. Kini sí n-yaha yii á, ndemu ká yii táan ke, yii a lire pyi. Yii kwòro naha, yii raa si yii jnyii cyeyi puni i, yii niŋke kà shwə yiy'á.»

¹¹ Ka Sikemu mú si jwo Dina sɔŋɛbii ná pi tunŋ'á: «Yii jɛɛ, yii i nde ninŋinnŋi pyi na á sa! Yii aha yaaga maha yaaga jáare mii á, mii sí kuru kan yii á.

¹² L'aha yii táan, yii cikwənwɛɛɛŋi jnyaha sɛɛ sɛl'e, mii sí uru kan yii á, li tɛgeni li nyɛ, yii i pùcwoŋi kan mii á.»

* **33:20** kuru mɛge jwəhe ku nyɛ Kile, Izirayeli u Kilenŋi * **34:1** Jwunŋanni labɛrɛ: lire pùceebilin'á yiri na lire kèege zà pùcyage kwàn kuru kànhe pùcɛpyire shwəhəl'e.

13 Ka Yakuba jyaabii si Sikemu ná u tunji Kyamõri jwõ shwõ ná cwõõre e, pi nyε a jεn'a tii u á mε, jaha na yε Sikemu mpyi a pi siηcεηji Dina njini láha u na. 14 Maa yi jwo Sikemu á: «Mà wuu cõõηji kan nõ á, ηgemu u nyε u nyε a *kwõn mε, lire na nyε kyaa wuu si jεε ndemu pyi mε. Kuru mú sí n-pyi silege wuu á. 15 Nje yii à jwo ke, wuu si jεε yire e mε, fo yii aha mpyi wuu fiige. Lire jwõõho ku nyε, yii pùnampyire pun'à yaa ti kwõn.

16 Nyε yii aha jεε lire e, lire tēni i wuu sí raa wuu pworibii kaan yii á, s'a yii wuubii lwúu mú. Wuu sí n-kwõro yii yyére, wuu puni sí n-pyi niηkin. 17 Nka yii aha mpyi yii nyε a jεε wuu jwumpe na, maa yii pùnampyire kwõn mε, wuu sí wuu pworõηji kan yii á mε, wuu mú sí n-kåre.»

18 Nyε ka puru jwumpe si bê Kyamõri ná u jyanji Sikemu á. 19 Ka Sikemu si lire kani cù ná sèl'e, jaha na yε Yakuba pworõηji kyaa mpyi a táan u á. Pi pyenge shiinbii puni mpyi a cyεge taha Sikemu na.

20 Ka Kyamõri ná u jyanji Sikemu si ηkåre kånhe shiinbii piyetabεηke e, maa sà jwo ná kånhe shiinbil'e, maa jwo: 21 «Nte sùpyir'à pa ná funjicεηη'i wuu yyére, wuu pi yaha pi i n-tēen wuu kini i, pi raa jaare pi a si pi nyii cyeyi puni i. Wuu kin'à pée, pi tatēenge si n-cya n-kånha mε. Wuu sí raa pi pworibii lēηε, s'a wuu wuubii kaan pi á mú. 22 Nka, wuu nambaabii puni niηkin niηkinji, kà mpyi pi nyε a kwõn, bà pi à li pyi mε, pi si jεε ntēen ná wuu e, wuu u mpyi shin niηkin mε. 23 Pi aha ntēen wuu á, lire tēni i ke, pi yatõore, ná pi cyeyaayi puni sí n-pyi wuu wuyo mà? Pi aha njemu jwo ke, wuu jεε yire e.» 24 Shin maha shin u à pa kånhe shiinbii piyetabεηke e ke, pire pun'à jεε Kyamõri ná u jyanji Sikemu jwõjwumpe na, ka kånhe nambaabii puni si ηkwõn.

25 Nyε pi kwõηηkwooni canmpyitanrawuuni na, mà pi yaha ná nõõyi i, li síηji mpyi pi na mà ja a kåshi sùulo mε, ka Yakuba jyaabii pii shuunni, Dina yyahawuubii, Simiyõn ná Levi, si pi ηwõhõgii lwõ a kår'a sà jcwõ kånhe shiinbii na, maa nambaabii puni bò. 26 Maa Kyamõri ná u jyanji Sikemu bò mú, maa pi cõõηji Dina yige Sikemu bage e mà kåre.

27 Lire kántugo, ka pi ná Yakuba jyaabii sanmpii si mpa kwùubii yaayi niηcεηηyi wwù pi na, maa kuru kånhe nàfuunji puni tugo, jaha na yε Sikemu mpyi a pi cõõηji njini láha u na. 28 Yatõore puni ti mpyi kånhe ná keriyi i ke, pi à tire puni lwõ, mu à jwo sikaabii ná mpàabii ná niyi ná dùfaanyi. 29 Maa kånhe nàfuunji puni ná pyiibii, ná cyeebii, ná yaaga maha yaaga ku mpyi kånhe e ke, maa yire puni lwõ.

30 Lire kántugo, ka Yakuba si sēe maa jwo Simiyõn ná *Levi á: «Yii à mii mεge kēεge, maa mii la wwù *Kana shiinbii ná Perezi shiinbii ná kini shiinbii sanmpii puni na. Mii shiinbii nyε a jyahaha mε, pi sí n-wwõ, si mpa mii ná na pyenge shiinbii puni bò. 31 Ka Simiyõn ná Levi si u jwõ shwõ: «Naha na pi mú à wuu cõõηji pyi mu à jwo fworobacwo yε?»

35

Kile à Yakuba pyi u sà ntēen Beteli i

1 Nyε canjka Kile à jwo *Yakuba á: «Yiri, mà sà ntēen Beteli i. Mu aha nõ wani, maa *sárayi tawwúgo faanra, mii, Kile á. Mii u à naye cyēe mu na, mu niyēηi ma yyahawunji Ezawu yyaha na ke.» 2 Ka Yakuba si yi jwo u pyenge shiinbii ná u fyējwõhõshiinbii pun'à: «Yii kacyanhigii puni yige yii shwõhól'e. Mesopotami kini yii à cyi ta. Yii yiye jyè a finiηε, yii vāanji yabεre le bà yii kyaa si mpyi si ntāan Kile á mε. 3 Naha na yε wuu sí n-kåre Beteli i, mii sí

sárayi tawwûgo yaa Kile á wani, uru ŋgemu u à mii naariyi lógo maa mii tège na kanhare tērigil'e, maa ŋkwôro ná mii i na jaani i ke.»

⁴Nye ka Yakuba shiinbii si pi kacyanhigii puni kan u á, ná pi sárage fēgempii. Ka Yakuba si wyige tūgo cibwohe kà jwəh'i Sikemu taan maa yi le wani. ⁵Lire kántugo, ka pi i ŋkàre. Ka Kile si kuru cyage kányi shiinbii fūguro sèl'e. Pi sūpya ŋye a jən'a taha Yakuba shiinbii fye e, si kàshi *kwôn pi na me.

⁶Nye Yakuba ná u fyējwəhəshiinbil'à kàre, mà sà nò Luzi i, kuru kànhe mege mú na ŋye Beteli, ku na ŋye *Kana k̀ni i. ⁷Ka Yakuba si sárayi tawwûgo yaa wani, maa ku mege le *Eli Beteli, jaha na ye Kile à uye cyéé uru na kuru cyage e tēni i uru mpyi na fi u yyahafoonji yyaha na ke*.

⁸Nye lire tēni i, ceenji u mpyi a Erebeke byé ke, ur'à kwû. Ka pi i u tò Beteli taan, cige kà jwəh'i, kuru cige mege k'á pa le: «Meesuuni Cige».

⁹Nye ka Kile si núr'a uye cyéé Yakuba na, maa jwó le u á, lir'à u ta u à yiri Mesopotami k̀ni i. ¹⁰Maa jwo u á: «Mu mege ŋye Yakuba, ŋka mu mege saha si n-pyi Yakuba me, ku sí n-pyi *Izirayeli.» Lire pyinjanni na, Kile à Yakuba mege le Izirayeli. ¹¹Maa núr'a jwo u á:

«Mii u ŋye Kile Siŋi Punifoo.

Mii sí pyi niŋyahamii kan mu á,

si mu pyi sūpyishinji wà tulyaga,

sūpyishi niŋyahawa ná saanlii sí n-fworo mu tūluge e.

¹²K̀ni mii à kan Ibirayima ná Ishaka á ke,

mii sí lire k̀ni kan mu ná ma tūlug'á.»

¹³Nye Kile à yiri cyage e u à jwo ná Yakuba e ke. ¹⁴Ka Yakuba si kafaabwəhə yyéēŋe kuru cyage e mà pyi funjcwogoyaaga, maa *erezen sinmpe pà pyi sárage mà wu ku na, lire kántugo maa sinmpe pà wu ku na, maa ku pyi Kile wogo. ¹⁵Nye cyage Kile à jwo ná Yakuba e ke, ka u u kuru mege le Beteli.

Benzhama zinj ná Araseli kwùŋi kani

¹⁶Nye ka Yakuba ná u shiinbii si mpa yiri Beteli i na ŋkèege Efirata kànhe kànmpañke na. Mà pi laage sannke yaha ku ŋye a təon Efirata na me, ka Araseli laani si yiri, ka u zinj si waha sèl'e. ¹⁷Mà u yaha u u laani yà, tēni i pyàŋ'á pa li jwə cù na fwore ke, ka lashwoŋi si jwo u á: «Ma hà vyá me, mu à p̀nambilini labere ta.»

¹⁸Nye Araseli mpyi na kuro caa. Tēni i u múnaani mpyi na ŋko si fworo u e ke, ka u u pyàŋi mege le Beni Oni† Ŋka kántugo, tufoon'á pa pyàŋi mege le Benzhama‡.

¹⁹Nye kuru cyage e Araseli à kwû. Ka pi i u tò Efirata kànhe kuni na. Kuru kànhe mege k'á pa le Betilehemu. ²⁰Ka Yakuba si kafaabwəhə yyéēŋe Araseli kwùnni jwəŋ'i. Ali niŋjaa kuru kafaage na ŋye wani na Araseli kwùnni cyéere.

Urubən à wwə ná u nubileni l'e

²¹Ka *Yakuba si yiri wani mà kàre Migidali Ederi wòrokulo kànmpañke na, maa u vāanŋke bayi kwòro wani, ²²Mà Yakuba yaha kuru cyage e, Urubən à wwə ná u nubileni Bila e. Yakuba à pa yire cè ke, ka li i waha u na sèl'e.

Yakuba jyaabii meyi yi ŋye nje

* **35:7** Eli Beteli mege jwəhe ku ŋye Kilenji u à uye cyéé Beteli i ke † **35:18** Beni Oni mege jwəho ku ŋye: Pyàŋi mii à ta yyefuge e ke ‡ **35:18** Benzhama mege jwəho ku ŋye pyàŋi u ŋye mii kàniŋe cyege na ke, lire ŋye me nò jyi cwo pyà

*Yakuba pùnampyire na mpyi ke ná shuunni. ²³ Mpii u cwoŋi Leya à si ke, pire pi nye Uruben, jyafoonji niŋcyiŋji, ná Simiyon, ná Levi, ná *Zhuda, ná Isakari, ná Zabolon. ²⁴ U cwoŋi Araseli wuubii pi mpyi Yusufu ná Benzhama ²⁵ U cwoŋi Araseli u báarapyicwoŋi Bila wuubii pi mpyi Dan ná Nefitali. ²⁶ U cwoŋi Leya u báarapyicwoŋi Zilipa wuubii pi mpyi Gadi ná Asheri. Pire pi nye Yakuba jyaabii. Mesopotami kini i pi à si.

Ishaka kwùŋi kani

²⁷ Nye *Yakuba à kàr'a sà nò Mamire cyage e, Kiriyaŋi Ariba kàŋhe taan, cyage e u tulyage Ibirayima mpyi ke, ná u tunji Ishaka mú sí nye ke. Kuru kàŋhe ku nye Eburon mú.

²⁸⁻²⁹ Nye Ishaka à pa nkwi mà u shiŋi yaha yye nkui ná beecyere, ka u jyaabii Ezawu ná Yakuba si u tò. Ka u u sà bàra u tulyeyi na. U mpyi a lye fo mà lyege la kwò.

36

Ezawu tùluge

¹ Ezawu ná pi maha u yiri Edomu mú ke, u tùluge ku nye nke.

² Ezawu mpyi a u cyebii Iwó *Kana kini pùcyaabii shwòhòl'e. U cwoŋi wà mege na mpyi Ada, Kyiti shiŋji Elon pwo u mpyi uru nge. Wà mege na mpyi Olibama, uru na mpyi Ana pwo, Ana yabiiŋji tunji u mpyi Zibeyon. Zibeyon na nye Kyivi shin. ³ Ezawu cwoŋi tanrawuŋi mege mpyi Basimati. Uru na mpyi Sumayila pwo, Nebayoti còon u mpyi uru nge. ⁴ Ezawu cwoŋi Ada u à Elifazi si. Ka u cwoŋi Basimati si Ereweli si. ⁵ Ka u cwoŋi Olibama si Yesi ná Yalamu, ná Kora si. Ezawu pùnampyire ti mpyi tire, Kana kini i t'à si.

⁶ Nye canŋka Ezawu à yiri ná u cyebii ná u pyiibii ná u shiinbii sanmpii puni i, ná u yatòre puni, ná yaaga maha yaaga u mpyi a ta Kana kini i ke, maa nkàre kini laber'e mà laaga tòn u còonji *Yakuba na. ⁷ Pi cyeyaayi jyaŋi kurugo pi mpyi si n-jà ntèen piye taan me. Kuru cyage mpyi a cyère pi yatòre e. ⁸ Lire l'à pyi kaŋuŋò, ka Ezawu si nkàr'a sà ntèen Seyiri ŋanyi i. Ezawu mege kà mú ku nye Edomu.

⁹ Nye Ezawu u mpyi a tèn Seyiri ŋanyi i ke, uru u nye Edomu shiinbii tulyage. U tùluge ku nye nke. ¹⁰ U yabiiŋji jyaabii meyi yi nye nje: Elifazi, u cwoŋi Ada jya u nye ure, Reweli, u cwoŋi Basimati jya u nye ure.

¹¹ Elifazi yabiiŋji pyiibii pi nye: Temani ná Omaru, ná Zefo, ná Gatamu, ná Kenazi. ¹² Elifazi mpyi a bilicwoŋi ŋemu lèje ná u mege nye Timina ke, uru u à Amaleki si. Pire pi nye Ezawu cwoŋi Ada ŋampyire.

¹³ Nye Ezawu jyanji Ewelele jyaabii pi mpyi Nakyati, Yeraki, Shama ná Miza.

Pire pi nye Ezawu cwoŋi Basimati ŋampyire.

¹⁴ Ezawu cwoŋi wà mege na mpyi Olibama, Ana pwo u mpyi u wi, u tulyage ku nye Zibeyon. Pùnampyire u à si Ezawu á ke, tire ti nye Yesi, ná Yalamu ná Kora.

¹⁵ Nye tùluyi y'à fwo Ezawu e ke, yire yi nye nje. U jyanji niŋcyiŋji Elifazi u tùluyi yi nye nje: Temana shiinbii ná Omaru wuubii ná Zefo wuubii ná Kenazi wuubii, ¹⁶ ná Kora wuubii, ná Gatamu wuubii, ná Amaleki wuubii. Pire puni pi à pyi Ezawu cwoŋi Ada u ŋampyire.

¹⁷ Ezawu jyaŋi Erewele u tùluyi yi mpyi a tɛɛn Edɔmu kɪni i ke, yire yi jɲɛ nje: Nakyati shiɪnbii ná Yeraki wuubii ná Shama wuubii ná Miza wuubii. Ezawu cwoŋi Basimati jampyire ti jɲɛ tire.

¹⁸ Tùluyi y'à fworo Ezawu ná u cwoŋi Olibama e ke, yire yi jɲɛ nje: Yeshi shiɪnbii ná Yalamu wuubii ná Kora wuubii. Olibama sí na mpyi Ana pworo.

¹⁹ Jɲɛ yire tùluyi pun'à fworo Ezawu e, pire pi jɲɛ Edɔmu shiɪnbii.

Edɔmu kɪnifeebii

²⁰⁻²¹ Jɲɛ Ezawu ná u jyaabil'à sà sùpyire ntemu ta Edɔmu kɪni i ke, pire pi mpyi Seyiri jyaabii. Seyiri sí mpyi Ōri tùluge shin. Jɲɛ tùluyi y'à fworo Seyiri i ke, yire yi jɲɛ nje: Lotan shiɪnbii, ná Shobali wuubii, ná Zibeyɔn wuubii, ná Ana wuubii, ná Dishɔn wuubii, ná Ezeri wuubii, ná Dishan wuubii.

²² Tùluyi y'à fworo Lotan e ke, yire yi jɲɛ nje Ōri shiɪnbii ná Emanu wuubii. U cɪmpworocwoŋi mege na mpyi Timina.

²³ Tùluyi y'à fworo Shobali i ke, yire yi jɲɛ nje Alivan shiɪnbii ná Manakyati wuubii ná Ebali wuubii ná Shefo wuubii ná Onami wuubii.

²⁴ Zibeyɔn jyaabii pi mpyi: Aya, ná Ana. Uru Ananji u à kàr'a sà fworo síwage e lùbilibii pìi na, pire mpyi na lùfwuge yige, mà u ta u u tunji Zibeyɔn dùfaanyi nàha. ²⁵ Ana jyaŋi mege mpyi Dishɔn, u pworonji mege sí mpyi Olibama.

²⁶ Tùluyi y'à fworo Dishɔn e ke, yire yi jɲɛ nje Emadan shiɪnbii, ná Esibɔn wuubii, ná Yitiran wuubii, ná Keran wuubii.

²⁷ Tùluyi y'à fworo Ezeri e ke, yire yi jɲɛ nje: Bilan shiɪnbii, ná Zaavan wuubii, ná Akan wuubii.

²⁸ Tùluyi y'à fworo Dishan e ke, yire yi jɲɛ nje: Uzi shiɪnbii, ná Aran wuubii.

²⁹ Jùŋufeebii pi à fworo Ōri tùluge e ke, pire pi jɲɛ mpii: Lotan, ná Shobali, ná Zibeyɔn, ná Ana, ³⁰ ná Dishɔn, Ezeri, ná Dishan. Pire pi à jùŋufente pyi Seyiri kɪni i.

Edɔmu kɪni saanbii

³¹ Saanbii pi à *saanre pyi Edɔmu kɪni i, mà *Izirayeli kɪni ta li saha ŋkwò a saanwa ta me, pire meyi yi jɲɛ nje: uru saanji ³² niŋcyiɪŋi u jɲɛ Beyɔri jyaŋi Bela, u kàŋhe mege na mpyi Dinaba. ³³ Bela à kwú ke, ka Yeraki jyaŋi Yobabu si ntɛɛn saanre tatɛnge e, Bozura kàŋha shin u mpyi ure. ³⁴ Yobabu à pa ŋkwú ke, ka Kwushamu si ntɛɛn saanre tatɛnge e. Uru mpyi na yíri Temani shiɪnbii kɪni i. ³⁵ Kwushamu à pa ŋkwú ke, ka Bedadi jyaŋi Kyadadi si ntɛɛn u tatɛnge e. Ur'à Madiyan shiɪnbii bò Mwabi kɪni i. U kàŋhe mege na mpyi Aviti. ³⁶ Kyadadi à pa ŋkwú ke, ka Samula si ntɛɛn saanre e u tatɛnge e. Uru mpyi na yíri Masireka e. ³⁷ Samula à pa ŋkwú ke, ka Shawuli si ntɛɛn saanre e u tatɛnge e. Uru mpyi na yíri Ereboti kàŋhe e banji jwɔge na. ³⁸ Shawuli à pa ŋkwú ke, ka Akibori jyaŋi Bala Kyanani sí ntɛɛn saanre e u tatɛnge e. ³⁹ Ur'à pa ŋkwú ke, ka Kyadari si ntɛɛn saanre tatɛnge e. U kàŋhe mege na mpyi Pawu. U cwoŋi mege na mpyi Mahatabeli. Mahatabeli nunji u jɲɛ Matiredi, Matiredi tunji u mpyi Mezahabu.

⁴⁰⁻⁴³ Jɲɛ jùŋufeebii pi à fworo Ezawu pyiibil'e ke, pire meyi yi jɲɛ nje: Timina, ná Aliva, ná Yekyeti, ná Olibama, ná Ela, ná Pɪnɔ, ná Kenazi, ná Temana, ná Mibizari, ná Magadiyeli, ná Iramu. Pire pi à jùŋufente pyi Edɔmu kɪni i. Pi puni mpyi a tɛɛn pi mege kùligil'e. Ezawu u à pyi Edɔmu shiɪnbii tulyage.

37

Yusufu ɲɔɔyi

¹ Nyɛ Yakuba á tɛɛn *Kana kɪni i. U tunɔi Ishaka mú mpyi a tɛɛnɛ pyi wani.

² Yakuba túluge tanjaanɔi u nyɛ ɲge.*

Mà Yusufu yaha yyeɛ kɛ ná baashuunni na, u ná u sɪɲɛɛbii, Bila jyaabii ná Zilipa wuubii, mpyi maha mpàabii ná sikyaabii nàha sɪɲɔyan. Yusufu mpyi maha mpaa pire kakuuyi yu pi tunɔi Yakuba á.

³ Nyɛ Yusufu kyaa li mpyi a táan Yakuba* á mà tòro u jyaabii sanmpii na, naha na yɛ u nɪɲjyewunɔi u à Yusufu ta. Lire e, Yakuba mpyi a vâanntinmbwôho nisinaɲa jwool'a kan u á. ⁴ Yusufu yyahafeebil'á li ɲya na pi tunɔi à u kyaa táan uy'á mà tòro pire na ke, ka Yusufu kyaa si ntíl'a pɛn pi á. Ali pi sàha mpyi na jwunɔenmɛ yu ná u e mɛ.

⁵ Canɲka, ka Yusufu si ɲɔɔɔ ɲɔɔ, maa kuru yyaha jwo u yyahafeebil'á, ka lire si là bâra pi shwôhɔɲi mɛɲɲi na. ⁶ U à yi jwo pi á «Yii na ɲɔɔge lógo! ⁷ Mii à ɲɔɔ mà wuu ɲya kɛɛge e, wuu u sùmanɔi kwùun, marii u pwu kàmpahii. Ka mii u kàmpaani là si mpa yír'a yyéɛ, ka yii wogigii si wá na ɲɔw na bûruli na yyérelɛ na mii wuuni kwùuli, mu à jwo cyi na mii wuuni pèɛ.» ⁸ Ka u yyahawuubii si jwo «Lire tɛni i, mu na sônɲi si ntɛɛn wuu ɲùɲɔ na si mpyi wuu fàhhafoo bɛ?» Ka pi i là bâra pi shwôhɔɲi mɛɲɲi na, u ɲɔɔge kurugo.

⁹ Lire kàntugo, Yusufu à núr'a ɲɔɔge kabɛɛ ɲɔɔ, maa kuru mú yyaha jwo u yyahafeebil'á. U à jwo «Mii à ɲɔɔge kabɛɛ ɲɔɔ sahanɔi, mii à canɲa ɲyiini, ná yɪɲke, là wɔrii kɛ ná nɪɲkin ɲya cyi à pa cyiye tírige mii taan.» ¹⁰ Maa kuru ɲɔɔge yyaha jwo u tunɔi ɲyiini na mú. Ka tufoonɔi si yogo jwo u na, maa u pyi «Naha ɲɔɔɔ fiige mu à ɲɔɔ amɛ yɛ? Lire tɛni i ke, mu la ku ɲyɛ mii ná mu nɲɪ ná mu sɪɲɛɛbii, wuu puni s'a nɪɲkure sínni mu taan kɛ?»

¹¹ Nyɛ ka Yusufu ɲyɪpɛɛnni si jyɛ u yyahawuubil'e u ɲɔɔyi kurugo, ɲka u tunɔi à puru jwumpe yaha uye funɲ'i, marii sônɲi pu na.

Yusufu yyahawuubil'á u pɛɛ

¹² Nyɛ Yusufu yyahawuubil'á pa ɲkàɛ Sikemu kùluni i ná pi tunɔi yatɔɔɛ e zàa nàha. ¹³ Canɲka, Yusufu tunɔi Yakuba à u yyer'a tun, maa jwo u á «Mu yyahawuubil'á kàɛ ná yatɔɔɛ e Sikemu i, ta ma si ma tun pi yyéɛ.» Ka Yusufu si u pyi «ɔɔn.» ¹⁴ Ka u u jwo «Sà wii, kampyi mu yyahawuubii ná yatɔɔɛ wá cùuɲɔ, maa mpa ná yyaha wwù kur'e.» Ka Yusufu si yírɪ Eburɔn bafage e u tunɔi taan mà kàɛ Sikemu kùluni i.

¹⁵ Ka nàɲi wà si sà bɛ ná u e sige e u u ɲaare na u yyahawuubii caa, ka u u yíbe «Naha mu na ɲcaa yɛ?» ¹⁶ Ka u u jwo «Mii na na yyahawuubii caa. Taa pi maha yatɔɔɛ nàha kɛ? Na pwôhɔ, maa pi saha cyéɛ na na.» ¹⁷ Ka nàɲi si jwo «Pi à yírɪ naha, mii à lógo pi ɲwɔ na, na pire na ɲkɛɛge Dotan e.»

Ka Yusufu si ɲkàɛ pi fye e mà sà pi ta wani kuru cyage e. ¹⁸ Ka u yyahawuubii si u ɲya tatɔɔnge e u u ma, maa ɲwɔ li na, na pi u bò. ¹⁹ Maa jwo piye shwôhɔl'e «Wuu ɲɔɔyífoo nimpanɔi u ɲge! ²⁰ Yii a wá, wuu u bò a cyán wyikuunɲke k'e, wuu u sà yi jwo na sige yaage kà k'à u bò a kyà. Wuu fyàha, wuu raa wii u ɲɔɔyi ká bú já a pyi sèɛ.»

²¹ Nyɛ pi puni nɪɲjyɛɲi, Urubɛn à u cɛɛnbii jwumpe lógo ke, ka u la si mpyi si Yusufu shwɔ pi na, maa jwo «Wuu àha u bò mɛ! ²² Yii àha ɲɛɛ sùpya bò mɛ! Yii u wà ɲke wyíge e, naha sige e, yii àha kapii pyi u na mɛ.» Urubɛn à puru

* 37:3 Yakuba mege kà mú nyɛ Izirayeli

jwo, naha na ye u la mpyi si Yusufu yige pi kântugo, si nûru ná u e zà nkan pi tun'á.

²³ Nye Yusufu à pa nò pi na ke, ka pi i vâanntinmbwøhe nisinaŋke ðir'a wwú u na. ²⁴ Maa u nɔɔŋ'a cyán wyige e, lwøhe mpyi k'e me. ²⁵ Puru jwøhø na, maa ntéen na liŋ.

Mà pi yaha njyŋi na, ka pi i mpa jùnyi yŋrig'a wíi mà Sumayila túluge cwøhømpii pii nimpamii nya ná jwøhø kurun'i mà yŋri Galadi kúluni i, yire jwøhønyii mpyi a tugo sɔnmpɛ nùgontaanwumpe ná látikolonji na, na nkegege *Misira kini i. ²⁶ Tèni i Zhuda à pi nya ke, ka u u yi jwo u sɔnɛbil'á «Wuu aha wuu cɔnnji bò maa li jwøhø, naha lire sí jwø wuu na ye? ²⁷ Yii a wá, wuu u u pére mpíi cwøhømpil'á. Wuu àha u bò me. Nka wuu li cè a jwo wuu cɔnnji wi, wuu wà wi.» Ka pi sanmpii si jɛɛ u jwumpe na.

²⁸ Nye pire Sumayila túluge cwøhømpil'á† nò wani ke, ka pi i Yusufu yige wyige e, mà pére pi á wyérefyinnji darashii bejnjaaga na. Ka pi i nɔkàre ná u e Misira kini i.

²⁹ Nye lire kântugo, Urubɛn à núr'a pa wyige jwøge na, na uru sí Yusufu yige. U à nò wani ke, ka u u fò Yusufu i wyige e. Ka u nàvunŋɔ wunji si u vâanntinŋke cù na jɔcwuun. ³⁰ Maa nɔkàre u cɛɛnbii cyage e, maa yi jwo pi á «Ei! Pyàŋi sàha wà bɛɛnŋke e mà de! Di mii sí nde kani pyi ye?»

³¹ Ka pi i Yusufu vâanntinmbwøhe lwø, maa sikapeni là bò, maa ku le kuru sishange e. ³² Puru jwøhø na, maa kuru vâanntinŋke túugo pi tun'á maa yi jwo u á «Wuu à nke vâanntinŋke ta sige e, ku wíi, kampyi mu jyanji woge ki.» ³³ Ka *Yakuba si ku wíi mà ku ta u jyanji Yusufu woge ki. Maa jwo «Ei! mii jyanji vâanntinŋke ku jye nke! Sige yaage kà k'à u cù maa u sulugo sulugo ame.»

³⁴ Ka nàvunŋke si Yakuba pyi u u u vâanntinŋke cwuun, maa kwùŋi vâanŋyii le, marii mɛɛ súu u jyanji kwùŋi na, canmpyaa nɔnyahagii funŋ'i. ³⁵ Ka u jyaabii ná u pworibii puni si mpa si u fɔɔnŋɔ, nka u la jye a mpyi wà si uru fɔɔnŋɔ me. U mpyi na nko «Mii sí n-kwòro mɛɛsuuni na fo sí n-kwù si nɔkàre kwùu kànha na, na jyanji fye e.» Maa nɔkwòro mɛɛsuuni na.

³⁶ Nye pire cwøhømpil'á nò Misira kini i ke, ka pi i Yusufu pére Potifara á. Uru u mpyi Misira kini saannji Farɔn sòrolashiibii jùŋufooŋji.

38

Pyinkanni na lenkwucwoŋi Tamari à pyi maa pyà ta ke

¹ Nye jɔcyii karigii puni kântugo na, *Zhuda à yŋri u sɔnɛbii taan mà sà ntéen Adulamu kànhe shinŋi wà yyére; uru mege na mpyi Kyira. ² Mà u yaha wani kuru cyage e, ka u u jyii yige *Kana kini pùcwoŋi wà kurugo maa uru lèŋe nàmbaga na, uru pùcwoŋi mege na mpyi Shuwa. ³ Ka u u laa lwó maa si pùnambile, ka Zhuda si li mege le Eri. ⁴ Ka u u núr'a yyére sahanjki maa si pùnambile, maa lire mege le Ona.

⁵ Lire kântugo, ka u u núr'a yyére, maa Ona tahare si pùnambile maa lire mege le Shela, lir'á Zhuda ta u à tɛɛn Kezibi kànhe e.

⁶ Nye Zhuda jyanji nɔncyiinji Eri à pa nò cipɛere na ke, ka u u ceewe kan u á, uru ceenji mege mpyi Tamari. ⁷ Nka Eri mpyi shinpi Kafoonji Kile jyii na. Lire kurugo, u à u múnaani wwú u e, u jye a já a shi ta me.

⁸ Ka Zhuda si yi jwo Eri cɔnnji Ona á: «Ma yyahafoonji cwøŋi lèŋe zàbanngara na, bà mu si mpyi si pyi si u na, mu yyahawunji si mpyi ná túluge e me. ⁹ Nka

† 37:28 Sumayila shiinbii mege kà ku jye Madiyan shiinbii mú.

Ona mpyi a cè na uru ká pyà ta u na, kuru túluge sì n-pyi uru wogo me, lire e tère o tère u à wwò ná u e ke, ka u u li pyi, bà u si mpyi u àha pyà ta u na me. ¹⁰ Nye bà u à pyi u nye a jee si pyi ta u na me, ka lire si mpèn Kafoonji Kile e, ka u u u múnaani wwù u e, uru mú nye a jà a shì ta me.

¹¹ Ka Zhuda si yi jwo u napworonji Tamari á: «Ta si ma tupyenge e, maa ntèen wani lenkwucwogore e nò baa, fo mii jyanj sanna Shela ká lye a nò cipeere na. Zhuda à yire jwo, naha na ye u mpyi na fyáge Shela kà nkwò nkwù u yyahawuubii fiige me, ka Tamari si nkàr'a sà ntèen u tunj pyenge.

¹² Nye canmpyal'à tòro ke, ka Zhuda cwonji si nkwù, uru na mpyi Shuwa pworo. U à u cwonji kwùnj yameeni sú a kwò, ka u funjke si jínje tenni ndemu i ke, ka u ná u cevoonji Kyira, Adulamu shinji si nkàre Tima e u mpàabii shire takwonge e. ¹³ Mà pi yaha pi sàha nkwò a kuni lwó me, ka wà si sà yire yyaha jwo Tamari á na u natunji wá na njko raa nkége Tima e, u mpàabii shire takwonge e. ¹⁴ Tèni i Tamari à yire lógo ke, ka u u u lenkwucwogore vaañnyi wwùl'a yaha, maa vaañjke kà tég'a u njùjke tò, maa uye sannj puni tò mú, maa nkàr'a sà ntèen Enayimu kànhe tajyjwoge na, Tima kànhe kuni mpyi a tòro kuru kànhe funjke e. U à nò wani ke, maa uye pyi mu à jwo fworobacwo. Nye Tamari à lire pyi, naha na ye Shela á pa lye a nò cipeere na, njka Zhuda nye a u pyi u a uru lèje me.

¹⁵⁻¹⁶ Nye Zhuda ninjkarinj'à sà nò wani, maa u nya ke, ka u u wá na sònnj na fworobacwonji wà u nye u wi, naha na ye u mpyi a yyahe tò ná vaañj'i, u mpyi a cè na uru napworonji wi me. Ka u u file u na, maa u pyi: «Ceewe, na pwòhò, mu kyaa na naha mii na» ka Tamari si u natunji pyi: «Mii aha jee mu ná, naha mu sí n-kan mii á ye?» ¹⁷ Ka u natunji si jwo: «Mu aha jee, mii sí sika kan mu á.» Ka u napworonji si jwo: «Mu à mii nya mii à jee mu na, mu sí ma cyeyaage kà kan mii á, mà jwo sikanj u nò mii na ke.» ¹⁸ Ka Zhuda si jwo: «Na cyeyaage njkire mii sí n-kan mu á ye?» Ka ceenji si u njwò shwò: «Mu mege tafyenj'à sème yaage njkemu na ke, ná ku meere, ná kàbiini li nde mu cye e ke. Ka Zhuda si yire puni kan u napworonj'à, maa sà wwò ná u e, ka u u laa lwó. ¹⁹ Lire kántugo, ka napworonji si yiri kuru cyage e maa nkàre u tupyenge e. Vaañnyi yi mpyi u na ke, maa yire wwùl'a yaha, maa núr'a u lenkwucwogore vaañnyi lwó a le sahanji.

²⁰ Nye lire njwòhò na, ka Zhuda si uru sikanj kan u cevoonji, Adulamu shinj'à, u sà njkan ceenj'à, u u uru cyeyaayi shwò, u à ma. Njka uru nye a sà ceenji cya a nya me. ²¹ Maa kuru cyage shiinbii yíbe: «Fworobaacwonji u mpyi naha ke, taa u nye ke? U mpyi naha kuni njwoge na.» Ka pi i u pyi: «Fworobaacwo nye a têt'a pyi naha mà nya me.» ²² Ka u u núr'a kàre Zhuda yyére, maa yi jwo u á: «Mii nye a jà a u cya a nya me. Mpii mii à ta wani kuru cyage e ke, pir'à jwo na fworobacwo sàha ntêt'a pyi wani me.» ²³ Ka Zhuda si jwo: «Ceenji u kwòro ná y'e ke! Wuu àha silege cya njaha wuye njunj'i me, mii nò, mii kòn'à sika tùugo u á. Mu aha mpyi mu nye a u nya me, y'à kwò.»

²⁴ Nye yinjyi taanre tatòroge e, ka pi i sà yi jwo Zhuda á, na u napworonji Tamari, na u à pyi fworobacwo, na u laa wu bá u nye. Ka Zhuda si jwo: «Yii u yige kànha kántugo, yii i u bò, yii u súugo!» ²⁵ Tèni i pi à jwo na pi sí raa u cwòre ke, ka u u wà tun u natunj'à, maa jwo: «Nànj njemu u à laani tégè mii na ke, uru mege tafyenj nye yaage njkemu na ke, ná ku meere ná u kàbiini yi nye nje, yi kàanmucya kampyi mu à yifoonji cè.» ²⁶ Ka Zhuda si ntèen li taan na uru wuyo yi, maa jwo na nge ceenj'à tanga ta uru na. U à nde kani pyi uru na, naha na ye uru nye a jèn'a u kan u jyanj, Shela á, zàbangara na me.

Nye mà láha lire tēni na, Zhuda saha nyε a sínni ná u e mε.

²⁷ Ceenji tētēgin' à pa nō ke, ka li i nta ŋamii laa li nyε u á. ²⁸ Tēni i laan' à pa yīri ke, ka pyàŋi wà si cyεge yige, ka lashwoŋi si ku cū, maa dizimεε nīnyaa pwo ku na, maa jwo na ŋεe u nyε nīnyāiŋi. ²⁹ Ka pyàŋi si nūr' a cyεge lēŋε wani, ka shōnwuŋi si fworō, ka lashwoŋi si jwo na u à kuni múgo, ka pi i uru mεge le Perēzi*. ³⁰ Lire kàntugo, ka u sanŋi si si, ná dizimεeni nīnyaaŋi i cyεge na, ka pi i uru mεge le Yeraki.

39

Potifara à Yusufu yaha u pyεnge karigii puni jùŋŋo na

¹ Nyε pire Sumayila tūluge cwōhōmpil' à kàre ná Yusufu i *Misira e, maa u pére Potifara á, Farōn sōrolashiibii jùŋufeembwōh' á.

² Mà u yaha u jùŋufooŋi Potifara pyεnge e, ka Kafooŋi Kile si ŋkwōro ná u e, maa u karigii puni jwō u á. ³ Ka Potifara si mpa li ŋya na Kafooŋi Kile na nyε ná Yusufu i, u àha cye le kyaa maha kyal' e ke, u maha lire jwō u cye e.

⁴ Ka Yusufu kyaa si ntāan u jùŋufooŋ' á fo u à u yaha u pyεnge karigii jùŋŋo na, maa u cyeyaayi puni le u cye e. ⁵ Potifara à Yusufu yaha u pyεnge karigii ná u cyeyaayi jùŋŋo na ke, ka Kafooŋi Kile si jwō le Potifara á, maa u pyεnge ná u sige karigii puni jwō Yusufu cye kurugo. ⁶ Lire kurugo, ka Potifara si u karigii puni puni le Yusufu cye e. U sàha mpyi na bwūun u cyeyaage kà na sahanjki mε, fo u yalyīre kanni.

Yusufu jùŋufooŋi cwōŋ' à nyii yige u kurugo

*Nyε Yusufu na mpyi nāŋjiiwe nisinaŋa, u lempe mpyi a jwō sēe sèl' e.

⁷ Canŋka, Yusufu jùŋufooŋi cwōŋ' à nyii yige Yusufu kurugo. Maa jwo «Sīni ná mii i.» ⁸ Ka u u jcyé maa jwo u á «Ōnhō dε! Mii jùŋufooŋi sàha nyε na cye leni kyal' e pyεnge e mε. U à u cyeyaayi puni le mii cye e.

⁹ Mii ná uru mú à pyi nīŋkin ŋke pyεnge e. U nyε a mii sige kyaa na mε, fo muye nīŋkin, ŋaha na ye mu u nyε u cwōŋi. Di mii sí jεε lire kapiini fiige pyi n-jwo Kile na ye?»

¹⁰ Canŋa maha canŋa, ceenji mpyi maha Yusufu yiri, ŋka Yusufu nyε a jεŋ' a sínni ná u e mε.

¹¹ Nyε canŋka Yusufu à jyē bage e na báaraŋi pyi, lir' à pyεnge shiinbii puni ta pi à fworō. ¹² Ka ceenji si Yusufu cū vāanntinŋke na, maa jwo na u sínni ná ur' e. Ka Yusufu si uye dir' a shwō u na, maa u vāanntinŋke fwōr' a yaha u cye e, maa fē a fworō ntāani na.

¹³ Nyε ceen' à Yusufu ŋya u à vāanntinŋke yaha u cye e, maa fworō ntāani na ke, ¹⁴ ka u u u pyεnge shiinbii puni yere, maa yi jwo pi á «Yii wīi, ná *Eburu nāŋi i mii poon' à pa ke, u à pa mpa wuu pyεnge mεge kēεge. U à pa mii fye e si jcwō mii na, ka mii i ŋkwūulo fānha na. ¹⁵ U à mii ŋya mii i ŋkwūuli ke, ka u u u vāanntinŋke wwūl' a yaha mii cye e, maa fē a fworō ntāani na.»

¹⁶ Nyε ka ceenji si ntēen ná Yusufu vāanntinŋke e na u poonji sigili. ¹⁷ U poon' à pa ke, ka u u jwo «Wīi, Eburu bilinan' i mu à pa ke, u la mpyi si mii njini láha mii na. ¹⁸ Ka mii i ŋkwūulo, ka u u u vāanntinŋke yaha mii cye e, maa fē a fworō ntāani na.»

¹⁹ Nyε ceen' à yire jwo Yusufu na ke, ka u poonji lūumi si yīri sèl' e. ²⁰ Ka u u Yusufu cū a le kāsujni i ná saanŋi kāsujyiibil' e. U à mō wani.

²¹ Ŋka lire ná li wuuni mu i, Kafooŋi Kile à kwōro ná Yusufu i, maa jwō u na, ka Yusufu kyaa si ntāan kasubage jùŋufooŋ' á. ²² Ka uru si Yusufu

* 38:29 Perēzi mεge jwōhe ku nyε kun' á múgo

yaha kàsuyjiibii puni ñùŋo na, maa u pyi u a pi kàanmucaa. Nye lire pyiŋkanni na, Yusufu mpyi na karigii puni yyaha cwoonre kasubage e. ²³ Kasubage kàanmucyafoon' à pa cyeyi láha karigii puni na, maa cyi kan Yusufu u u mpyi, naha na ye Kafoonji mpyi ná u e, marii u karigii puni ñwøge.

40

Yusufu à kàsuyjiibii pìi shuunni ñwøge ñwøhe jwo

¹ Nye ñcyii karigii kàntugo, *Misira saanji Faron* yabyaare kanfeebii ñùŋufoonji ná bwúurufwoobii ñùŋufoon' à kyaa pyi, ndemu lemε p' à pi Faron ñyii na ke.

² Ka u lùuni si yíri pire ñùŋufeebii mú shuunniŋi taan. ³ Maa jwo na pi pi cù a le kàsuni i. Kuru kasubage na mpyi sòrolashiibii ñùŋufembwøhe pyenge e, Yusufu mpyi kàsuni ŋemu i ke. ⁴ Sòrolashiibii ñùŋufembwøh' à pi lèŋe ná Yusufu i, maa u pyi u a pi kàanmucaa. Yusufu u mpyi na pi karigii puni cwoonre. Pi à tère pyi wani kasubage e.

⁵ Canŋka, mà pi yaha kasubage e, yabyaare kanfeebii ñùŋufoonji ná bwúurufwoobii ñùŋufoon' à ñwøge ñwø numpilage ninuge e. Pi shin maha shin ná u wogo, wà ná wà wogo ñwøho ñye niŋkin me. ⁶ Nye ñye sòoge na, Yusufu à pa pi kàanmucya ke, ka u u pi yyahayi ñya y' à tanha. ⁷ Ka u u pi yíbe: «Naha na yii yyahay' à tanha niŋjaa ye?» ⁸ Ka pi i jwo: «Wuu à ñwøge ñwø, sùpya sí naha naha ŋemu u sí n-jà yí ñwøhe cè ñjwo wuu á me.» Ka Yusufu si jwo «Yii ñye a cè na Kile u sí n-jà ñwøge ñwøhe jwo mà? Yii yii ñwøge jwo na á.»

⁹ Ka saanji yabyaare kanfeebii ñùŋufoonji si u u ñwøge jwo Yusufu á na «Mii ñwøge e, *erezen cige mii à ñya naye yyaha na, ¹⁰ ñkényi taanre na mpyi ku na, ku mpyi a fyèn, maa se, yaseere s' à nò. ¹¹ Faron lùbyaceni mpyi mii cye e, ka mii i erezenji nimpini lwó a yùg' a le lùbyaceni i mà kan u á.»

¹² Ka Yusufu si jwo u á «Mu ñwøge ñwøhe ku ñye ñke: cige ñkényi taanrenji ñwøhe ku ñye canmpyaa taanre. ¹³ Canmpyaa taanrenji ká fùñŋo, Faron sí mu yige kàsuni i si mu pèe si mu le ma báaranji niŋjyenji i. Mu sí raa yabyare kaan u á bà mu mpyi a fyánha na li pyi me. ¹⁴ Nka mu aha fèreme ta tènì ndemu i ke, ma hà funŋo wwò na na me, maa ñwø na na, maa na kyaa jwo Faron á, bà u si mpyi si mii yige kàsuni i me. ¹⁵ Naha kurugo ye pi à mii cù fànhe e mà yíri *Eburu shiinbii kini i mà kàre naha. Pi à mii le kàsuni i mà li ta mii ñye a kapii pyi me.»

¹⁶ Nye bwúurufwoobii ñùŋufoon' à li ñya na Yusufu à u shèrefoonji ñwøge ñwøhe jwo a táan u na ke, ka uru mú si jwo «Mii ñwøge e, sàhagii taanre na mpyi mii a tugo ñŋke e, bwúuru na mpyi cyi e. ¹⁷ Sàhani li mpyi cyi puni niŋyiŋi na ke, Faron ñyii bwúuruŋi shiŋi puni na mpyi lire e. Nye ka saŋcyenre tà si mpaa uru bwúuruŋi jòore sàhani i mii ñuŋ' i.»

¹⁸ Ka Yusufu si jwo «Mu ñwøge ñwøhe ku ñye ñke. Sàhagii taanrenji mú na ñye canmpyaa taanre. ¹⁹ Canmpyaagii taanre ká fùñŋo, Faron sí mu yige kàsuni i si mu dùrugo cige k' e si mu bò. Saŋcyenre sí n-pa a mu jòore.»

²⁰ Nye canmpyaagii taanren' à fùñŋo ke, ka canmpyitanrewuuni si mpa bè Faron canzege canmbilini na. Kuru canŋke kátáanni mege na, u à jyiŋi niŋyahawa shwøho kini shinbwobii puni mεe na. Maa yabyare kanfeebii ñùŋufoonji ná bwúurufwoobii ñùŋufoonji yige kàsuni i, u kini shiinbwobii puni

* **40:1** Faron: kuru mege na mpyi pèene mege ñkemu ku mpyi na leni Misira kini saanbii puni na ke

nyii na. ²¹ Maa yabyare yaafeebii ñuñufoonji le u báaraŋi niñjyenji i, ka uru si wá na yabyaare kaan u á. ²² Ŋka u à bwúuruŋi yaafeebii ñuñufoonji pwò cige e, mà tàanna ná Yusufu jwumpe e.

²³ Lire ná li wuuni mú i, mà lwó yabyaare kanfeebii ñuñufoonji'à fworo kàsuni i ke, u nyɛ a sòŋŋ'a nò Yusufu na me, u à funŋo wwò u na punò punò.

41

Yusufu à saanji Farɔn ɛɔyi ɲwɔhɔ jwo

¹ Nyɛ yɛɛ shuunni kàntugo, ka Farɔn yabilinji si ɛɔge kà ɛɔò. U à ɛɔò mà uye ɲya Nili banji ɲwɔge na. ² Maa niye nimbwoyo baashuunni ɲya, yi lem'à ɲwò sèl'e, y'à fworo lwòhe e, mà paa lyí banji ɲwɔge na. ³ Maa niye niñcwɔgɔrɔ baashuunni ɲya, yi lem'à pi sèl'e, yire mú à fworo lwòhe e, niyi niñcɛŋɲi baashuunni kàntugo, mà pa yyére yi taan banji ɲwɔge na. ⁴ Ka niñɲi niñcwɔgore baashuunni si niñɲi nimbwoyi baashuunni kyà. Puru ɲwɔhɔ na, ka Farɔn si ɲè ɛɔmpe na. ⁵ Nyɛ lire ɲwòhe na, ka u u núr'a ɛɔge kabere ɛɔò. Maa sùmaɲcahaya baashuunni ɲya y'à fworo sùmacige niñkin na, yi puni pyàŋi mpyi a bùuŋo, u leme mú s'à ɲwò. ⁶ Lire kàntugo, ka sùmaɲcahayi yabere baashuunni si fworo kuru sùmacige ninuge na, yire sùmaɲcahayi mpyi a cyére cyére, síwage kafɛge mpyi a yi waha. ⁷ Nyɛ sùmaɲcahayi y'à waha waha ke, yir'à sùmaɲcahayi niñcɛŋɲi lyí. Puru ɲwɔhɔ na, ka Farɔn si ɲè mà li ta na ɛɔgɔ ur'à ɛɔò. ⁸ Nyɛ kuru ɲyèsɔge na, ka Farɔn funŋke si mpɛn, ka u u *Misira kɪni céfeebii ná ɲcéfeebii puni yyere, maa u ɛɔyi yyahe jwo pi á, ɲka pi wà nyɛ a jà a ku kà yyaha cè a jwo u á me. ⁹ Lire tɛni i ke, ka Farɔn yabyaare kanfeebii ñuñufoonji si puru jwumpe lógo, maa jwo u á «Ŋgurugonji u à mii ta ke, mii funŋi'à cwo uru na niñjaa.» ¹⁰ Maa jwo «Canŋka, mu, Farɔn lùuni mpyi a yiri ma kɪni shiɪnbwoobii pii taan. Mu mpyi a mii ná bwúurufwoobii ñuñufoonji cù lire tɛni i, mà le sòrolashiibii ñuñufembwòhe kàsuni i. ¹¹ Mà wuu yaha wani, wuu mú shuunniŋi'à ɛɔyɔ ɛɔò numpilage ninuge e, yi ɛɔyi nyɛ a pyi niñkin me, yi ɲwòhe mú nyɛ a pyi niñkin me. ¹² *Eburu nàñjiŋi wà u mpyi ná wuu e kàsuni i, sòrolashiibii ñuñufoonji báarapyiŋi wà u mpyi a fyànha a pyi u wi. Ur'à wuu à wuu ɛɔyi yyaha jwo, ka u u yi ɲwòhe cè a jwo u á. ¹³ Pyiŋkanni na u à yi ɲwòhe jwo wuu á ke, y'à tòro li jwunŋkanni na. Mii à le na báaraŋi niñjyenji i, ka bwúurufwoobii ñuñufoonji si mpwò cige e.»

¹⁴ Nyɛ Farɔn à puru lógo ke, ka u u wà tun u sà Yusufu yyere. Ka pi i fyâl'a sà u yige kàsuni i, maa u ñuñke ná u mahajwonji kùlu, maa vaaŋɲi yabere le u na, maa ɲkàre ná u e Farɔn yyére. ¹⁵ Yusufu à nò wani ke, ka Farɔn si jwo u á «Mii à ɛɔgɔ ɛɔò, sùpya sí nyɛ a jà a ku ɲwòhe cè a jwo mii á me. Mii s'à lógo na ɛɔgɔ ká jwo mu á, mu maha jà a ku ɲwòhe jwo.» ¹⁶ Ka Yusufu si jwo saanŋi'à «Sɛnŋi na, Kile yabilinji u sí mu funŋke ɲiŋe si mu ɛɔge ɲwòhe jwo mu á.» ¹⁷ Ka Farɔn si u pyi «Mii ɛɔge e, mii à naye ɲya Nili banji ɲwɔge na. ¹⁸ Maa niye nimbwoyo baashuunni ɲya, yi lem'à ɲwò sèl'e, y'à fworo lwòhe e mà pa a lyí banji ɲwɔge na. ¹⁹ Lire ɲwòhe na maa niye niñcwɔgɔrɔ baashuunni ɲya, yi lem'à pi sèl'e, y'à fworo lwòhe e. Misira kɪni puni i, mii nyɛ a yi niyi lempe piŋkanni fiige ɲya me. ²⁰ Nyɛ ka niyi niñcɔyɔ si mpa nimbwoyi kyà. ²¹ Ŋka lire ná li wuuni mú i, l'à pyi mu à jwo yaaga nyɛ yi funŋi i me. Ka yi i ɲkwòro bà yi mpyi me. Lire kàntugo, mii à ɲè. ²² Nyɛ mii à núr'a ɛɔge kabere ɛɔò. Kur'e, mii à sùmaɲcahaya baashuunni ɲya y'à fworo sùmacige niñkin na, yi puni pyàŋi'à bùuŋo, u leme mú s'à ɲwò. ²³ Sùmaɲcahayi yabere baashuunni'à fworo yire

kàntugo, yi mpyi a cyére cyére, maa waha síwage kafεεge cye kurugo. ²⁴ Nye sùmancahayi y'à cyére ke, ka yire si niñcɛnɛnyi jò. Nye nje ɛɔɔyi mii à jwo na céefeebil'á, ɛka pi wà nyε a jà a yi ɲwòhe cè a jwo mε.» ²⁵ Ka Yusufu si yi jwo Faron á «ɛɔɔyi shuunniɲi mu à ɛɔɔ ke, yi nyε niñkin, nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire u à cyéε mu na. ²⁶ Niɲi niñcɛnɛnyi baashuunniɲi nyε yyeε baashuunni, sùmancahayi niñcɛnɛnyi baashuunniɲi mú nyε yyeε baashuunni. Yire puni na nyε ɛɔɔɔ niñkin. ²⁷ Niɲi niñcwɔɔyi baashuunniɲi (y'à fworɔ nje sanɲi kàntugo ke), yire nyε yyeε baashuunni katege. Sùmancahayi baashuunniɲi y'à cyére, kafεεge s'à yi waha ke, yire mú na nyε yyeε baashuunni katege. ²⁸ Bà mii à yi jwo mu Faron á numε mε, nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire u à cyéε mu na. ²⁹ Nyε yyeegii baashuunniɲi cyi na ma ke, sùmanɲi sí ɲwɔ Misira kɪni i sèè sèl'e. ³⁰ ɲka yyeegii cyiberii baashuunni sí n-pa kàntugo, cyire nyε katege, li sí n-pyi fo sùpyire funɲɔ sí n-wwɔ yyeegii baashuunniɲi sùmataani na. Katege sí kɪni puni kèεge. ³¹ Katege piñkanni sí n-sii sùpyire funɲɔ pyi ku wwɔ yyeegii nintɔrogii sùmatani na. ³² Kampyi mu à nje ɛɔɔyi ɛɔɔkanagii shuunni ɛɔɔ, lir'á li cyéε sɛɛɲi na, Kile kayaana li, li si mɔ si mpyi mε. ³³ Nyε numε, mu à yaa mu u wà cya, ɲgemu nyε yákilifoo maa mpyi kacɛɲε ke, ma yaha Misira kɪni puni ɲuɲɔ na. ³⁴ Maa sùpyire tà tɲε kɪni ɲuɲɔ na ná u e, bà li si mpyi sùmanɲi ɲgemu ká nta ke, uru u táa tatayi kanɲuro, si taage niñkin yaha ɲkère na, Misira kɪni puni yyeegii niñcɛnɛkii baashuunniɲi funɲke e mε. ³⁵ Sùmanɲi ká ɲwɔ yyeegii ɲcyiimu i ke, pi i wà bégel'a yaha mu, Faron mege na, kànyi puni na, pi raa u kàanmucaa. ³⁶ Yyeegii baashuunniɲi katege ká nɔ Misira kɪni na tɛni ndemu i ke, sùmanɲi u à bégel'a yaha ke, uru u sí n-tège raa sùpyire ɲwɔ caa. Lire ká mpyi, katege saha si kɪni kèεge mε.»

Yusufu à pyi Misira kɪni kacwɔnrɔɲi niñcyiɲi

³⁷ Nyε nje Yusufu à jwo ke, yir'á táan Faron ná u kɪni yyaha yyére shiɲbil'á. ³⁸ Ka Faron si jwo pi á «Sùpyanɲi ɲgi u sí n-jà n-ta, Kile à yákiili niñcɛnɛɲε le ɲgemu i ɲge nàɲi fiige ye?» ³⁹ Maa jwo Yusufu á «Bà Kile à ɲcyii karigii cyéε mu na mε, sùpya saha si nta ɲgemu u nyε yákilifoo, maa mpyi kacɛɲε mà mu kwɔ mε.» ⁴⁰ Maa núr'a jwo: «Mii sí mu tɲε na pyenge ná na kɪni shiɲbii ɲuɲɔ na. Mu aha ndemu jwo ke, lire pi sí n-pyi. Mii kanni u sí n-pyi mu ɲuɲɔ na *saanre tatɛnge kurugo. ⁴¹ Mii à *Misira kɪni puni ɲuɲufente le mu cye e niñjaa.» ⁴² U à puru jwo a kwɔ ke, maa u yabilinɲi fànhe kampefegenɲi wwú mà le Yusufu kampeeni na, maa vaaɲcɛnɛnyi le u na, maa sɛɛn ɲkɛɲcuro le u na. ⁴³ Maa Yusufu dùrugo shɔngɔ wɔtoro ɲuɲ'i mà taha u yabilinɲi wuɲi fye e. Sùpyire tà na mpyi pi yyaha yyére na ɲkwúli, marii yu «Yabwòhe, yabwòhe na ma!» Nyε lire pyiñkanni na, Faron à Misira kɪni ɲuɲufente puni kan Yusufu á. ⁴⁴ Maa jwo Yusufu á sahanɲi «Mii u nyε saanɲi Faron. ɲka sùpya saha nyε a yaa u kyaa pyi Misira kɪni puni funɲke e na mu bà u à kuni kan urufol'á mà ye.» ⁴⁵ Maa Yusufu mege le Zafinati Panɛkya. Maa ceewe kan u á, ceenɲi mege na mpyi Asanati. Ceenɲi tunɲi mege mpyi Potifira, uru u mpyi ɔni kànhe sáragawwuɲi. Ka Yusufu si ntèen lire pyiñkanni na Misira kɪni puni ɲuɲɔ na. ⁴⁶ U à báaranɲi sii Misira saanɲi Faron á, mà u shɲi ta yyeε beɲjaaga ná ke. Puru ɲwòhɔ na, u à yiri Faron taan, mà sà Misira kɪni puni ɲaara. ⁴⁷ Nyε yyeε baashuunniɲi funɲ'i, sùmanɲi à ɲwɔ sèl'e. ⁴⁸ Ka Yusufu si cyire yyeegii baashuunniɲi sùmanɲi wà bégele mà yaha Misira kɪni cyeyi puni i. U à kànha maha kànha wu bégele kuru kànhe e uye kanna na. ⁴⁹ Sùmanɲi u à bínni ke, uru mpyi a ɲyaha mu à

jwo suumpe lwəhe jwəge nticɛɛŋŋi fiige. Pi mpyi a li jwə cū na u peseli, ŋka pi à pa li jwə yyéɛɛ, jaha na ye u pɛ̀ɛge mpyi na si n-jà n-cè me.

⁵⁰ Nye mà jwo katege tɛni li nɔ ke, Yusufu mpyi a pùnampyire shuunni si u cwonji Asanati na, Ōni kànhe sàragawwunji Potifira pworonji u mpyi u wi. ⁵¹ Ka Yusufu si u jyanji ninjɛyiŋi mege le Manase, jaha na ye Kile à uru funŋə wwə u yyefuge karigii puni na, njyii cyi à u ta mà u yaha u tupyenge e ke* ⁵² Maa u jyanji shɔnwunji mege le Efirayimu, jaha na ye ur'à kyaala kini ndemu i ke, Kile à pyiibii kan ur'à lire kini iŋ. ⁵³ Nye yyeegii baashuunniŋi sùmanji u mpyi a jwə Misira kini i ke, cyir'à pa ŋkwə. ⁵⁴ Lire kàntugo, bà Yusufu mpyi a yi jwo me, ka yyeegii baashuunniŋi katege si sii. Katege mpyi kirigii sanŋkii puni i, ŋka yalyire na mpyi Misira kini cyeyi puni i. ⁵⁵ Nye katege mú a pa nɔ Misira kini puni na tɛni ndemu i ke, sùpyir'à paa ŋkwúuli Farɔn taan na u yalyire kan pir'á. Ka u u pi pyi «Yii a si Yusufu yyéɛ, u àha njemu jwo yii á ke, yii i lire pyi.» ⁵⁶ Kuru kateg'à cwo Misira kini puni na. Ka Yusufu si sùmanji tayahayi jwə múgo, marii u pɛ̀ɛli Misira shiinbil'á, jaha na ye katege mpyi a pɛ̀ɛ sɛl'e kini i.

⁵⁷ Mà bàra lire na, katege mpyi a jyè dijyɛŋi puni i. Ka sùpyire si wá na yiri kirigii puni i, na ma na sùmanji shuu Yusufu á, Misira kini i.

42

Yusufu yyahawuubil'à ninjɛɛ sɛn u á Misira kini i

¹ Ka *Yakuba si mpa lógo na sùmanji na ntaa *Misira e. Ka u u yi jwo u jyaabil'á «Naha kurugo yii à tɛen naha na yiye wíi ye? ² Mii à lógo na sùmanji na ntaa Misira e. Yii a si, yii sà wà shwə wani wuu á, bà wuu si mpyi si shwə katege na me.» ³ Ka Yusufu yyahawuubii kɛŋi si yir'a kàr'a sà sùmanji wà shwə Misira e. ⁴ Nka Yakuba jye a Yusufu cɔonji Benzhamma yaha u à kàre ná pi e me, u mpyi na fyáge na kapii kà ŋkwə u ta wani me. ⁵ Nye Yakuba jyaabii kanni bà pi mpyi na sùmanji shuu me, jaha na ye katege mpyi a jyè *Kana kini puni i.

⁶ Lir'à ta Yusufu u jye Misira kini puni jwə na, uru u mpyi na sùmanji pɛ̀ɛli sùpyir'á. Yusufu yyahawuubil'à pa nɔ wani ke, ka pi i ninjɛɛ sɛn, maa yyahayi sɔgo u taan. ⁷ Yusufu à u yyahawuubii jya tɛni ndemu i ke, maa ntíl'a pi cè, ŋka u à uye yaha mu à jwo u jye a pi cè me. Maa yu ná pi e, mu à jwo u lùun'à yiri pi taan. Maa jwo «Taa yii à yiri ke?» Ka pi i u pyi «Wuu à yiri Kana kini i mpa sùma shwə naha.»

⁸ Yusufu méɛ mpyi a u yyahawuubii cè ke, ŋka pire mpyi a u cè me. ⁹ Nɔoyi Yusufu mpyi a ŋɔ u yyahawuubii kyaa na ke, ka u funŋke si njcwo yire na. Maa jwo pi á «Yii à pa mpa kini ŋwəhə ŋgí, cyeyi yii sí n-jà n-tùn l'e ke, si yire cè.» ¹⁰ Ka u yyahawuubii si jwo «Wuu jwəfoonji, lire bà me! Mu bilibil'à pa mpa sùma shwə kanna. ¹¹ Wuu puni jye tu ninjin pyii. Sɛenji wuu na yu. Wuu jye a pa mpa kini ŋwəhə ŋgí me.» ¹² Ka Yusufu si nùr'a jwo «Sèe bà me! Yii à pa kini tawíge e, cyeyi yii sí n-jà n-tùn ke, si yire cè.» ¹³ Ka pi i jwo «Wuu na jye mu bilii. Wuu na mpyi sɛnɛ ke ná shuunni, wuu puni na jye tu ninjin pyii, wuu à tɛen Kana kini i. Wuu puni kàntugo wunji jye ná wuu tunji i pyenge, wà ninjin à pínni.» ¹⁴ Ka Yusufu si jwo «Nje mii à jwo ke, yire yi jye sɛenji. Yii à pa mpa wuu kini ŋwəhə ŋgí kanna. ¹⁵ Mii sí yii kàanmucya, ná yii puni nimbileni

* **41:51** Manase mege jwəhe ku jye: «U à mii funŋke pyi k'à wwə.» † **41:52** Efirayimu mege jwəhe ku jye: «U à pùnampyire kan»

nye a pa me, mii à kâa Faron mege na, yii si n-yîri naha me. ¹⁶ Yii wà ninŋkin u nûru u a si yii cõonŋi fye e, u raa ma ná u e. Yii sanmpii sí n-kwõro naha kàsunŋi i. Mii sí yii jwumpe kâanmucya si ñcè kampyi sèe yii à jwo. Yii aha mpyi yii nyè a lire pyi me, lire tènì i ke, mii à kâa Faron mege na, na yii à pa kîni ñwõh'a wîi.» ¹⁷ Yusufu à yire jwo ke, maa pi le kàsunŋi i canmpyaa taanre.

¹⁸ Canntanrawoge, ka u u jwo pi á «Numè, nde mii sí n-jwo yii á ke, yii aha lire pyi, lire tènì i ke, mii saha si yaage pyi yii na me, naha na ye mii na fyáge Kile na. ¹⁹ L'aha nta yii na sèenŋi yu, lire tènì i ke, yii wà ninŋkin u tèn naha kàsunŋi i, yii sanmpii s'a si ná sùmanŋi i, yii sà ñkan yii pyenge shiinbii katege wuubil'á. ²⁰ Puru ñwõhõ na, yii ninûrubii yii raa ma ná yii cõonŋi nimbileni i naha, lire ká mpyi, mii sí n-cèn na yii à sèe jwo. Lire e, mii si yii bò me.» Ka u yyahawuubii si ntèen lire taan.

²¹ Ka pi i wá na yu piy'á «Sèenŋi na, wuu à kapii pyi wuu cõonŋi Yusufu na, u kyaaga wuñ'á wuu ñáare na wuu uru ñûnaare ta, ñka wuu nyè a ñee me. Lire kurugo, ñke yyefuge pun'á wuu ta ñijnjaa.» ²² Ka Uruben si jwumpe lwó maa jwo «Mii ná yi jwo yii á na wuu àha kapii pyi ñge pyàñi na mà? Yii nyè a ñen'a mii jwumpe lógo me. Ku ke nume, kuru kyaage fwooni Kile na ntûni wuu na amè.»

²³ Nyè pi nyè a mpyi a cè na Yusufu na pire jwumpe nûru me, naha na ye wà u mpyi na Yusufu jwumpe kèenŋi pi á. ²⁴ Yusufu à puru jwumpe lógo pi ñwõ na ke, ka u u yîri pi taan mà sà mee sú. Maa nûr'a pa jwo ná pi e. Lire kântugo, maa Simiyon cû pi nyii na, mà le kàsunŋi i.

²⁵ Maa u báarapyiibii pyi na pi pi bõrigii ñi sùmanŋi na, pi i pi puni sùmanŋi lwõore le pi bõrigil'e, pi i pi kuni ñyjiñi kan pi á. Ka báarapyiibii si li pyi amuni. ²⁶ Ka pi i pi bõrigii dùrugo dùfaanyi ñunŋ'i na ñkèege.

²⁷ Pi à sà nõ cyage k'e, lir'á numpilage ta k'á wwõ, ka pi i shwõn wani. Ka pi wà ninŋkin si u boni ñwõ múgo si yalyîre kan u dùfaanŋk'á, maa u sùmanŋi lwõore ta wani. ²⁸ Maa jwo pi sanmpil'á «Ei! pi naha mii sùmanŋi lwõore nûrunŋ'a le mii boni i, u we.» Pi sanmpil'á lire ñya ke, ka li i mpen pi e. Ka pi i fyá fo na ñcyèenni, maa jwo «Naha Kile à pyi wuu na amè ye?»

²⁹ Nyè pi à pa nõ pi tunŋi Yakuba yyére, Kana kîni i ke, nde l'á pi ta ke, ka pi i lire puni jwo u á, maa jwo ³⁰ «Misira ñunŋufoonŋi nyè a jwo ná wuu e tîcènme na me. U à jwo na wuu à kâr'a sà pire kîni ñwõhõ ñgí kannna. ³¹ Wuu à yi jwo na sèeshiin pi nyè wuu, na wuu nyè a pa mpa kîni ñwõhõ ñgí me. ³² Wuu à yi jwo u á na wuu na mpyi sîñee ke ná shuunni wuu tunŋi na, wà ninŋkin sàha nyè me, wuu puni kântugo wuñi na nyè ná wuu tunŋi i, Kana kîni i.

³³ Nyè ka u u jwo «Kani li sí mii pyi mii u dá na yii na nyè sèeshiin ke, lire li nde. Yii yii sîñeenŋi wà ninŋkin yaha naha, yii sanmpii sí sùmanŋi lwó a sà ñkan yii pyenge shiinbii katege wuubil'á. ³⁴ Yii aha ñkàre, yii nûr'a pa ná yii puni kântugo wuñi i naha mii yyére. Lire e, mii sí n-cè na yii nyè a pa mpa kîni ñwõhõ ñgí me, na yii na nyè sèeshiin. Lire ká mpyi, mii sí yii sîñeenŋi yaha. Lire kântugo, yii sí n-jà raa si kîni cyeyi puni i s'a pèrempe ná zhwonŋi pyi yiy'á.»

³⁵ Nyè tènì i pi à pa sùmanŋi wwú pi bõrigil'e ke, ka pi puni si pi wyérenŋi ta wani. Pi à u ñya ke, ka pi ná pi tunŋi si fyá sèe sèl'e. ³⁶ Ka pi tunŋi Yakuba si jwo «Ei! yii sí mii pyi mii u pðon ná pylilib'l'e de! Yusufu sàha nyè me, Simiyon mú sàha nyè me, ka yii la si nûr'a pyi si Benzhamà shwò mii na la? Naha na yii à tire tigure puni tège mii ñunŋ'i ye?» ³⁷ Ka Uruben si jwo tufoonŋ'á «Mii aha mpyi mii nyè a nûr'a pa ná Benzhamà e mu yyére me, maa na jyaabii mú shuunni bò! Benzhamà yaha na cye e, l'aha fwooro cyaga maha cyag'e, mii sí nûru n-pa

ná u e mu yyére.» ³⁸ Ka Yakuba si jwo «Ɔnhɔ, mii jyanŋi si n-sii n-kàre ná yii e Misira e me, jaha na ye u ná nge u nyɛ jirini na ke, ur'à kwù, maa uye ninŋkin yaha. Kyaa ká bú u kùshewunŋi ta, yii sí mii ninŋyenŋwonŋi nàvunŋɔ wunŋi yaha mii u kàre kwùu kànha na.»

43

Yusufu yyahawuubil'à nùru na nkɛɛge Misira e ná Benzhama e.

¹ Nyɛ katege mpyi na nàare *Kana kɪni i. ² *Yakuba jyaabii mpyi a pa ná sùmanŋi nŋemu i, mà yiri *Misira e ke, uru mpyi a kwò, ka Yakuba si yi jwo pi á «Yii nùru, yii a si Misira e, yii sà sùmanŋi wà cya.» ³ Ka u jyanŋi *Zhuda si u pyi «Misira nàŋ'á yi jwo a waha, na wuu aha mpyi wuu nyɛ a nùr'a shà ná wuu cɔɔnŋi i me, na uru si wuu cumɔ leme nŋwɔ me. ⁴ Lire e, kampyi mu sí nŋɛ wuu cɔɔnŋi yaha u kàre ná wuu e, wuu sí sà sùmanŋi shwɔ mpa mu á. ⁵ Nka mu aha mpyi mu sí nŋɛ u yaha u kàre ná wuu e me, wuu sí me, jaha na ye nàŋ'á jwo na wuu cɔɔnŋi ká mpyi u nyɛ ná wuu e me, na uru si wuu cumɔ leme pi.»

⁶ Ka tufoonŋi Yakuba si jwo «Yii à kapii pyi mii na de! Naha na yii à yi jwo nge nàŋ'á na cɔɔnfoonŋi waberɛ na nyɛ yii á ye?» ⁷ Ka u pyiibii si u pyi «Nàŋi u à wuu yyahayi fwɔhɔɔ ná yibi yi i, wuu ná wuu pyɛnge shiinbii kyaa na, u à jwo «Yii tunŋi na nyɛ shi na la? Sɪnŋɛnŋi waberɛ na nyɛ yii á la?» Ka wuu mú si u nŋwɔ shwɔ: «Ɔɔn.» Di wuu mpyi na sí n-jà n-cɛ, na u sí n-jwo, wuu a ma ná wuu cɔɔnŋi i ye?»

⁸ Ka Zhuda si jwo «Baba, pyàŋi yaha na cye e, u raa si ná wuu e, wuu yaha wuu yiri, wuu a si, wuu sà yalyire cya bà katege si mpyi k'àha wuu puni bò naha me. ⁹ Mii sí n-yyére ná pyàŋi nùŋɔ karigil'e. Kyaa ká u ta, maa na yíbe. Mii aha mpyi mii nyɛ a nùr'a pa ná u e mu yyére me, lire tɛni i, mii nŋɛɛge wuu u sí n-pyi tɛrigii puni i mu yyahe taan. ¹⁰ Kàmpyi wuu mpyi a cwùunnɔ me, nume mpyi a wuu ta wuu à tooyi shuunni pyi mà kwò.»

¹¹ Ka pi tunŋi Yakuba si jwo «Nyɛ ná yii nkàriŋi sí naha pyi fànha, lire tɛni i, nde yii sí n-pyi. Yii wuu kɪni yacenyi yà le yii bɔrigil'e, yii a si yii sà nkan Misira nàŋ'á: wyɛere tà ná nùguntanga yaayi yà ná sɛere tà, ná cire yasɛere tà mu à jwo pisitasi ná amandi woore tà. ¹² Yii yii wyérenŋi fiigii shuunni lwó, lire e wyérenŋi pi à le yii bɔrigil'e ke, yii nùru ná u e, pi sí n-jà n-ta pi à wurugo.

¹³ Nyɛ yii yii cɔɔnŋi lwó, yii i nùru yii a si Misira nàŋi yyére. ¹⁴ Kile Sɪnŋi Punifoo u yii nùŋaare le nàŋi i, bà u si mpyi si yii sɪnŋɛnŋi sanŋi ná Benzhama yaha pi a ma me. Nka kàmpyi mii à yaa mii u pɔɔn ná pyiibil'e, lire tɛni i sí n-pɔɔn pi e.»

¹⁵ Nyɛ Yusufu yyahafeebil'à uru bùnyenŋi lwó, wyérenŋi i pi mpyi a yaa pi à nkɛɛge ke, maa uru fiigii shuunni lwó. Ka pi ná Benzhama si yiri mà kàre Yusufu yyére Misira e. ¹⁶ Tɛni i Yusufu à Benzhama nŋa ná pi e ke, ka u u jwo u báarapyiibii nùŋufoonŋi á «Mpii shiinbii lɛnŋe pyɛnge e, maa yatɔɔge kà bò a shwɔhɔ, pi sí canŋalyige lyi ná mii yabilinŋi i ninŋjaa.»

¹⁷ Ka nàŋi si lire pyi. Maa nkàre ná pi e Yusufu pyɛnge e. ¹⁸ Yusufu yyahafeebil'à pi nŋa pi à kàre ná pire e Yusufu pyɛnge e ke, ka pi i fyá, maa jwo «Wyérenŋi u à kwôro toŋcyiige e wuu bɔrigil'e ke, mu sí n-ta lire kurugo, pi à pa ná wuu e naha nke cyage e. sí wwò wuu na nŋcú mpyi pi billi, si wuu dùfaanyi ta mú.»

¹⁹ Tire fyagare funŋke e, pi à file Yusufu báarapyiibii nùŋufoonŋi na, pyɛnge nŋwɔge na, maa jwo ná u e. ²⁰ Pi a jwo: «Yàkenŋi yaha, wuu nùŋufoonŋi, wuu à tɛl'a pa sùma shwɔ naha. ²¹⁻²² Wuu sùmanŋi shwɔnŋcyiini na, wuu à nùr'a nɔ

wuu tashwonge e ke, wuu à borigii múgo mà sùmanji lwòore ta wani, uye jwo na. Wuu nyε a wyérenji lefoonji cε wuu borigil'e mε. Numε wuu à nùru ná uru wyérenji i wuye cye e mpa nkan. Wuu à pa ná wyérenji waber'e mpa sùmanji wà shwò.» ²³ Ka báarapyiibii nùñufoonji si jwo pi á «Tapege nyε mε, yii àha lire tège yiye funño pεn mε. Yii Kilenji, yii tunji u Kilenji, uru u à uru wyérenji yaha yii borigil'e. Ná lire bà mε, sùmanji lwòore yii à kan ke, ur'à nò mii na.» Nàñ'à puru jwo a kwò ke, maa mpa ná Simiyon e mà pa nkan pi á.

²⁴ Maa pi lèñe Yusufu bage e, maa lwòho kan pi à pi tooyi jyé, maa yalyíre kan pi dùfaanyí'á. ²⁵ Pi à pa ná bùnyenji yaayi njemu i Yusufu mεε na ke, ka pi i yire bégel'a yaha, na u sigili canvwuge na. Yi mpyi a jwo pi á na pi ná Yusufu sí n-pa lyí sijcyan u pyenge e.

²⁶ Yusufu à pa tēni ndemu i ke, ka pi i yire yaayi kan u á, maa ninjkure sín u taan, maa fwù kan u á sèl'e. ²⁷ Ka Yusufu si pi yibe «Yii à cùñò la? Yii tunji kyaa yii à jwo na u à lyε ke, u à cùñò la? U saha na nyε nyii na la?» ²⁸ Ka pi i u pyi «Mu bilinanji u nyε wuu tunji ke, u nyε nyii na, u à cùñò.» Ka pi i nùr'a ninjkure sín Yusufu taan, maa u shéere.

²⁹ Tēni i Yusufu à u jirinwòròñenji Benzhama nya ke, maa jwo «Yii còññi kyaa yii à jwo ke, uru u nyε ñge la?» Ka pi i jwo «Uru wi.» Ka Yusufu si jwo Benzhama á «Mii nyañi, Kile u jwò le ma á.» ³⁰ Ka Benzhama nyañi funntange si Yusufu ta fo mà mεεsuu tírige u funñ'i. Ka u u fyál'a jyè u baashonge e, maa mεε sú.

³¹ Puru jwòho na, u à u yyahe jyé, maa fworo u baashonge e. Mεεsuuni lage saha mpyi u na, nka u à jà a cù uye na. Maa jwo u báarapyiibil'á na pi a ma ná yalyíre e. ³² Ka pi i Yusufu njyñi wwù uye kanni na, maa u sijnεebii wunji wwù uye kanni na. Misira shiinbii pi mpyi ná pi e ke, maa pire wunji wwù uye kanni na, ñaha na yε Misira shiinbii mpyi na ñεεg'a lyí ná *Eburu shiinbil'e mε. Mà tàanna ná pi Kile kuni i, lire nyε a tíi mε. ³³ Ka pi i Yusufu sijnεebii tñje u yyaha na, lyega lyega, mà lwò ninjyeni na mà kàre nimbileni na. Ka pi kàkyanhala wuubii si wá na piye wíi. ³⁴ Yalyíre ti mpyi Yusufu taan ke, ka u u tire tà kan pi á. Maa pi sanmpii nàzhanji fiigii kanjkuro kan Benzhama á. Ka pi i lyí maa bya, maa mùguro ná Yusufu i.

44

Yusufu à u yyahawuubii kàanmucya a wíi sahanjki.

¹ Nyε puru jwòho na, Yusufu à yi jwo u báarapyiibii nùñufoon'á «Mpii shiinbii borigii ñi ñi sùmanji na, pi fànhe sí n-jà ñgemu na ke, uru kan pi á. Maa pi puni wyérenji taha taha sùmanji na pi borigil'e. ² Maa nta a mii wyérefyiñji fùññcwokwuuni le pi puni nimbileni boni i, u wyérenji juñ'i.» Nyε bà Yusufu à yi jwo mε, ka báarapyiibii nùñufoonji si li pyi amuni.

³ Nyé'g'á múgo ke, ka pi i kuni kan *Yakuba jyaabil'á. Ka pi i pi tugure taha pi dùfaanyi juñ'i mà kàre. ⁴ Pi à fworo kànhe e ke, mà pi ta pi sàha ñkwò a laaga wwù mε, ka Yusufu si u báarapyiibii nùñufoonji yyere, maa yi jwo u á na u yír'a taha pi fye e wahawaha, na u aha nò pi na, u u yi jwo pi á «Naha na yii à kacenni fwoonni tò ná kapiñi i ye? ⁵ Ta yii nyε a mii nùñufoonji fùññcwokwuuni lwò mε, ná nde e u maha cεere pyi ke? Yii à kapiñi nimbwoo pyi amε de!»

⁶ Nyε báarapyiibii nùñufoon'á pi kòr'a ta ke, maa yi jwo pi á amuni. ⁷ Ka pi i u pyi «Wuu nùñufoonji, ñaha na mu na puru jwumpe shiñi yu ye? Kile u wuu shwò lire kani shiñi na. ⁸ Wyérenji wuu à nya wuu borigil'e ke, wuu nyε a

yîri ná u e *Kana kîni i mà pa ñkan mu á mà? Di wuu sí n-pyi si wyêrefyin, lire ñye me seen yu mu ñuñfooñi bage e ye? ⁹ Ñye nde fũñcwokwuuni ká ñye wuu shin maha shin ñuñ'i ke, yii urufoo bò, wuu sanmpii sí n-pyi yii bilii.» ¹⁰ Ka báarapyiibii ñuñfooñi si jwo «Ñye ñje yii à jwo ke, mii à ñe, ñka fũñcwokwuuni ká nta shinñi ñgemu ñuñ'i ke, urufoo u sí n-pyi mii biliwe, yaaga sí n-pyi yii sanmpii na me.»

¹¹ Ka pi puni si ntl'a pi borigii tîrige, maa cyi múgo. ¹² Ka báarapyiibii ñuñfooñi si wá na borigii funñyi wíi. Maa ku sii pi puni niñjyeni na, mà pa ñkwò nimbileni na. Ka fũñcwokwuuni si sà nta Benzhamá boni i. ¹³ L'à pyi amuni ke, ka li i tatenge fô pi na fo pi na pi vâantjinyi cwuun. Maa núr'a pi tugure taha dùfaanyi na, maa nûru kânhe e.

Zhuda à Yusufu ñáare Benzhamá kyaa na

¹⁴ Ka *Zhuda ná u sîñeεbii si ñkàre Yusufu pyenge e, mà sà u ta wani sahanji, maa niñkure sín u taan maa u shéere. ¹⁵ Ka u u jwo pi á «Naha kafille yii à pyi ame ye? Yii ñye a cè na mii shiñi maha kañwòhòni ñaa mà?» ¹⁶ Ka Zhuda sí jwo «Wuu ñuñfooñi, ñaha wuu sí n-jwo be? Jwumò sàha ñye wuu á me, dí wuu sí wuye shwò n-jwo nde kani na ye? Kile à wuu ñwòhò múgo wuu kapyiñkil'e. Numε, wuu mpíi wuu à pyi wuu ñuñfooñi bilii, wuu ná nge u boni i fũñcwokwuun'à ñya ke.» ¹⁷ Ka Yusufu sí jwo: «Kile u na shwò nde kani shiñi mpyiñi na. Mii fũñcwokwuun'à ñya ñgemu u bor'e ke, uru kanni, u sí n-pyi mii biliwe. Yii sanmpii pi ke, yaaga ñye mii ná yii shwòhòl'e me. Yii a si yii tunji yyé.»

¹⁸ Ka Zhuda si file Yusufu na, maa yi jwo u á: «Mii ñuñfooñi, maye sanña yaha, maa ma bilinanji yaha u jwo ná mu i. Ma hà lùuni yîrige na taan me. Sèenji na, mu ná saanji Faròn tayîrige ñye niñkin fânhe e. ¹⁹ Mii ñuñfooñi, wuu pañcyiini naha, mu u ná wuu yîbe na wuu tunji saha na ñye wani la? Na còñfooñi wabere na ñye wuu á la? ²⁰ Ka wuu u mu pyi na wuu tunji na ñye wani, u à lye, na wuu còññi wà na ñye wani mú, wuu tunj'à uru si, mà u ta u à lye sèl'e mà kwù. Yyahafoo ná mpyi uru nge còññi'á mú, ñka ur'à kwù, pi shuunninji mpyi jirinwòñe. Ñye còñfooñi kanni u ñye wani numε, u kyal'à táan wuu tunj'à sèl'e. ²¹ Mu à jwo na wuu a ma ná u e mu yyé, bà mu si mpyi si u ñya me. ²² Ka wuu u mu pyi na pyànji sî n-jà n-yîri u tunji taan me. Lire ká mpyi, tufooñi sí n-kwù. ²³ Ka mu u jwo wuu á na, wuu còññi ká mpyi u ñye a pa me, na mu saha si wuu cumu leme ñwò me.»

²⁴ Tèni i wuu à núr'a kàre wuu tunji yyé ke, ka wuu u mu jwumpe niñjwumpe taha u á. ²⁵ Canñke wuu tunj'à jwo na wuu núr'a pa sùmanji wà shwò ke, ²⁶ wuu à yi jwo u á, na wuu sí n-jà n-pa ná wuu còññi ñye ná wuu e me, ñaha na ye *Misira nàñ'á jwo na, wuu còññi ká mpyi u ñye ná wuu e me, uru sí wuu cumu leme ñwò me. ²⁷ Mu bilinanji, wuu tunj'à jwo «Yii à cè na mii cwonji Araseli à pùnampyire shuunni si mii á, ²⁸ niñkin à wil'a fô, mii na sòññi sige yaage kà ku si nta k'à uru cù. ²⁹ Yii aha mpa nge lwó mú, yaaga ká u ta wani, yii sí mii niñjyekwòñi yaha mii u kwù nàvunñke e.»

³⁰ Ñye numε wuu aha núr'a kàre mu bilinanji, wuu tunji yyé, mà li ta pyànji u ñye u karigii puni ke, uru ñye ná wuu e me, ³¹ nàvunñke sí u niñjyekwòñi bò. Lire tèni i, wuu pi ñye mu bilibii ke, wuu pi sí n-pyi lire ñuñke. ³² Mii ñuñfooñi, mii u à jwo na mii sí n-yyé ná pyànji ñuñò karigii puni i. Mii aha mpyi mii ñye a nûru ná u e u tunji yyé me, lire tèni i, mii ñcège wuu, u sí n-pyi torigii puni i u yyahe taan. ³³ Lire kurugo, mii ñuñfooñi, maye sanña yaha, maa na

yaha si nkwōro naha pyà̄ni cyaga, si mpyi mu biliwe, maa pyà̄ni yaha u a si ná u yyahafeebil'e pyenge. ³⁴ Di mii sí n-kàre n-jwo na tunji yyére mà li ta pyà̄ni nyé ná mii i mà ye? Ei! Mii sí n-jà n-kàre zà na tunji kyaaga wunji nya me!»

45

Yusufu à uye cyêe u sijnɛbii na

¹ Nyé *Zhuda à kwò puru jwumpe na ke, Yusufu nyé a jà a cù uye na sùpyire shwòhòl'e me, ka u u sêe maa jwo sùpyire puni ti fworò bage e. Tèni i Yusufu à uye cyêe u sijnɛbii na ke, sùpyanji wabere mpyi ná pi e me. ² Yusufu à mɛɛ sù, fo *Misira shiinbii pi mpyi ntaani na ke, pir'á u mɛɛni lógo, ka pure jwumpe si nò Faron pyenge.

³ Ka Yusufu si yi jwo u sijnɛbil'á «Mii u nyé Yusufu! Mii tunji saha na nyé shì na la?» ka pi i fyá fo pi nyé a jà a u jwò shwò me. ⁴ Ka u u yi jwo pi á lùtaan na «Yii file na na.» Pi à file u na ke, ka u u jwo «Mii u nyé yii sijnɛni Yusufu, nge yii à pére cwòhòmpil'á pi i nkèege Misira e ke. ⁵ Yii wà nyé a yaa u funjke pen u u uye la wwú na yii à mii pére naha me. Kile u à mii tũgo naha yii yyaha na, bà mii si mpyi si sùpyire tà shwò kwùni na me. ⁶ Katege yee shuunni cyi nyé njyii kɪni i. Nyé faanji saha si n-jà n-pyi me, sùmanji mú si n-kwò̄n me, fo yee kanjuro ká ntòro sahanji ⁷ Kile u à mii tũgo yii yyaha na naha, bà yii tũluge si mpyi si nkwōro njjke na si nyaha me. ⁸ Yii bà pi à mii tun naha me, Kile yabilinji wí. U à mii tũge naha, maa mii pyi Faron kacwònròni njjcyiinji, maa mii yaha u bage puni njjke na, maa mii pyi Misira kɪni puni njjufembwòhe.

⁹ Nyé yii a fyáa, yii a si mii tunji yyére, yii i sà yi jwo u á na u jyanji Yusufu à jwo na Kile à uru pyi Misira kɪni puni njjufooonji. Na u a fyáa, u a ma naha uru yyére. ¹⁰ Na u sí n-pa n-tèen uru taan Gozheni i, u ná u pylibii ná u njampyi, ná u yatòre ná u cyeyaanyi puni. ¹¹ Na uru sí n-pa yalyíre kan u á, naha na ye katege sí n-pyi yee kanjuro funji sahanji. U aha mpa naha u ná u pyenge shiinbii ná u yatòre si n-fò yaag'e me. ¹² Yii yabilimpíi nyii wà li na, mii kántugo wunji Benzhama yabilinji nyii nyé li na, na mii Yusufu u nyé na yu ná yii e. ¹³ Pèente ti nyé mii i naha Misira kɪni i ke, ná yii yabilimpíi mu à ndemu nya ke, yii a sì, yii sà li jwo mii tun'á. Lire kántugo, yii i nta, yii a ma ná na tunji i naha fwòfwò.»

¹⁴ Nyé Yusufu à puru jwo ke, maa cyeyi mígine u còonji Benzhama yacige e maa mɛɛ sù, ka Benzhama mú si u wuyi mígine Yusufu yacige e, maa mɛɛ sù. ¹⁵ Ka Yusufu mɛɛsuwunji si u cyeyi mígine u yyahawuubii puni njjkin njjkin yacyi'e. Ka pi i nta a jwo ná u e.

Faron à Yakuba yyere na u pa ntèen Misira kɪni i

¹⁶ Nyé tèni i Yusufu sijnɛbii mpan'á nò Faron ná u kɪni yyaha yyére shiinbii na ke, ka lire si ntáan pi e. ¹⁷ Ka Faron si Yusufu yyere, maa yi jwo u á «Yi jwo ma sijnɛbil'á na pi pi dùfaanyi tugo sùmanji na, pi núru pi a si *Kana kɪni i. ¹⁸ Na pi aha nò wani, pi pi tunji ná pi pyenge shiinbii puni lwó, pi a ma, pi pa ntèen naha na taan. Mii sí *Misira kɪni tacenjke kà kan pi á. Pi sí n-pa a kɪni njjynji njjcennji lyí.» ¹⁹ Maa jwo Yusufu á sahanji «Yi jwo ma sijnɛbil'á na mii à jwo pi shònyi wòtorobii pii lwó naha Misira e, pi i sà pi pyibii ná pi cyeebii ná pi tunji lwó, pi a ma. ²⁰ Pi aha mpyi pi nyé a jà a pa ná yaayi y'e me, lire kà pi funjò pen me, naha na ye Misira kɪni tacenyi puni njjcennjke ku sí n-kan pi á.»

²¹ Nye Farɔn à ndemu jwo ke, ka *Yakuba jyaabii si lire pyi. Ka Yusufu si shɔnyi wɔtorobii pii kan pi á, mà tàanna ná Farɔn jwumpe e. Maa jjiyiŋi wà kan pi á na pi a uru lyí kuni na. ²² Maa vǎanvɔnyɔ kan pi puni ninjin ninjin'á, maa wyɛrefyiŋi darashii ŋkwuu taanre ná vǎanvɔnyɔ kan kuro kan Benzama á. ²³ Maa dǔfaanmpeeye ke tugo Misira jjiyiŋi nijcɛnɛni na, maa dǔfaancyaa ke tugo sǔmapanyi ná bwúuruŋi ná jjiyiŋi shiŋi wabere na, pi i sà yire puni kan uru tun'á, bà pi si mpyi pi aha ma, pi uru pyi kuni jjiyiŋi me. ²⁴ Lire jwɔha na, u à kuni kan u siŋɛbil'á na pi a si. Maa jwo pi á «Yii áha ŋkwɔ ntùn kuni na mà dɛ!»

²⁵ Ka pi i yiri Misira e, mà kàr'a sà nɔ Kana kɔni i, pi tuni Yakuba yyére. ²⁶ Pi à nɔ ke, ka pi i yi jwo pi tun'á «Yusufu na wá shi na! Uru yabilinɔ u à tɛen Misira kɔni jùŋɔ na.» Ka li i Yakuba paa maa u yákiliŋi wurugo fo u à fyáha fyiii, jaha na ye u jye á dá pi jwumpe na me. ²⁷ Nka jyafeebil'á pa a Yusufu jwumpe puni yu u á tɛni ndemu i ke, shɔnyi wɔtorobii Yusufu mpyi a yaha a pa u talwóge e, ka u u pire nya ke, ka u yákiliŋi si nta a tɛen. ²⁸ Maa jwo «Mii jyanɔ Yusufu na jye shi na la? Mii saha jye na yaaga caa mà tɔro lire na me. Mii kɛge zà na jyiini tɛge u na mà jwo mii u kwú ke.»

46

Yakuba kàreŋkanni Misira kɔni i.

¹ *Yakuba ninjariŋi *Misira e, u à kàre ná u cyeyaayi puni i. U à sà nɔ Berisheba e ke, maa sáraya wwú u tuni Ishaka u Kileni á. ² Ka Kile si uye cyéé u na kuru numpilage e, maa u yyere «Yakuba, Yakuba!» Ka u u jwo «Yo!» ³ Ka Kile si jwo «Mii u jye Kile, mu tuni u Kileni. Ma hà raa fyáge si ŋkàre Misira e me, jaha na ye mii si mu túluge nyaha wani kuru cyage e. ⁴ Mii, Kile yabilinɔ u si n-kàre ná mu i Misira e, mii yabilinɔ mú u sí n-pa mu yige wani si nuru mpa naha. Yusufu yyére, mu sí n-kwú, uru mú u sí mu nyiigi tɔ.»

⁵ Nye Yakuba à yiri Berisheba kàhe e. Farɔn mpyi a wɔtorobii mpiimu yaha pi sà u lwó ke, ka u jyaabii si u lɛŋe pire wɔtorobil'e, ná pi cyebii ná pi pylibii. ⁶ Maa pi yatɔre mú lwó, ná yaayi puni pi mpyi a ta *Kana kɔni i ke. Ka Yakuba ná u pyenge shiinbii puni si ŋkàre Misira e ⁷ Lire pyinŋkanni na Yakuba à kàre Misira kɔni i ná u pyenge shiinbii puni i: u jyaabii, ná u puceribii, ná u nampyire.

Yakuba pyenge shiinbii meyi

⁸ Nye *Yakuba pylibii ná u nampyire pi à kàre *Misira e ke, pire meyi yi jye nje. U jyanɔ ninjyiŋi mege ku jye Uruben. ⁹ Uruben jyaabii pi mpyi, Kyanɔki, Palu, Kyezirɔn, ná Karimi. ¹⁰ Simiyɔn wuubii pi mpyi Yemuwoli, Yamini, Owadi, Yaken, Zokiyari, Shawuli. *Kana shin u mpyi Shawuli nunji. ¹¹ *Levi wuubii pi mpyi Gerishɔn, Kehati, Merari. ¹² *Zhuda wuubii pi mpyi Eri, Ona, Shela, Perɛzi, ná Yeraki. Nka Eri ná Ona mpyi a kwú Kana kɔni i. Perɛsi u jyaabii pi mpyi Kyezirɔn ná Kyamuli. ¹³ Isakari wuubii pi mpyi Tola, Puya, Yobo ná Shimirɔn. ¹⁴ Zabalɔn wuubii pi mpyi Serɛdi, Elon, ná Yalɛli. ¹⁵ Tire pùnampyire Leya à si Yakuba á, mà pi yaha Mesopotami kɔni i, ná u pworonɔ Dina. Leya pylibii ná u nampyire na mpyi shiin bejjaaga ná ke ná taanre. ¹⁶⁻¹⁸ Nye bilicwonɔ Laban mpyi a kan u pworonɔ Leya á ke, uru mege mpyi Zilipa, u à Gadi ná Ashɛri si Yakuba á. Gadi jyaabii pi mpyi Sifyɔn, Kyagi, Shuni, Ezibɔn, Eri, Arɔdi, ná Arɛli. Ashɛri wuubii pi mpyi Yimina, Yishiva, Yishiwi, Beriya ná pi pucerɛni Serakyi. Beriya wuubii pi mpyi Kyeberɛ, ná

Malikiyeli. Zilipa pyilibii ná ñampyire mpyi shiin ke ná baani. ¹⁹ Yakuba cwoŋi Araseli u jyaabii mpyi Yusufu ná Benzhamá. ²⁰ Yusufu à jyaá shuunni ta Misira e, pire pi mpyi Manase ná Efrayimu. U cwoŋi Asanati, u à pire si u á. Asanati na mpyi Potifira pworonji wà. Potifera na mpyi Ŋni kànhe sáragawwuŋi wà. ²¹ Benzhamá jyaabii pi mpyi Bela, Bekeri, Ashibeli, Gera, Naamani, Eki, Ŋrashi, Mupimi, Kwupimi ná Aridi. ²² Araseli pyilibii ná ñampyire mpyi shiin ke ná sicyere.

²³⁻²⁵ Nyé bilicwoŋi Laban mpyi a kan u pworonji Araseli á, na u mege mpyi Bila ke, u à Dan ná Nefitali si Yakuba á. Dan jyaŋi u mpyi Kwushima. Nefitali jyaabii pi mpyi Yazeli, ná Guni, Yezeri, ná Shilemu. Zilipa pyilibii ná u ñampyire na mpyi shiin baashuunni. ²⁶ Süpyire t'à kàre Misira e ná Yakuba e ke, u yabiliŋi jyaabii ná u ñampyire, pi puni mpyi shiin beetaanre ná baani. U napworibii nyé a tòro me.

²⁷ Nyé jyaá shuunni mú à si Yusufu á Misira e, lire pyinŋkanni na, Yakuba ná u shiinbii pun'à bê shiin beetaanre ná ke na Misira e.

Yakuba ná u pyenge shiinbil'à nò Misira e

²⁸ Nyé mà jwo *Yakuba u kuni lwó u a ñkèege *Misira kini i ke, u à *Zhuda yaha a kàre uye yyaha na, Yusufu yyére, u sà yi jwo u á na uru wá na ma Misira e, Gozheni kùluni i.

²⁹ Yusufu à yire lógo ke, ka u u shonge wòtoronji wà bégel'a kàr'a sà u tunji Yakuba ñùŋò bɛ? Gozheni i. U à nò u tunji na ke, maa u cyeyi mígine u tunji yacige e, maa mee sú sèl'e. ³⁰ Ka Yakuba si jwo Yusufu á «Numé, mii méé ká ñkwú, lire nyé a waha mii na mé, ñaha na ye mii à mu ñya a kwò, mà cè na mu saha na nyé shì na.» ³¹ Ka Yusufu si yi jwo u sijnɛbii ná u pyenge shiinbii sanmpil'á «Mii sí sà yi jwo Faron á na mii sijnɛbii ná mii tunji shiinbii pi mpyi *Kana kini i ke, na pi à pa. ³² Mii sí yi jwo u á na mii shiinbii na nyé yatombyii, si yi jwo u á na yii à pa ná yii sikyaabii, ná yii mpàabii, ná yii ñiyyi, ná yii cyeyaayi puni i. ³³ Faron ká yii yyere, maa yii yíbe «Ñaha báara fiiwe yii na mpyi ye?» ³⁴ yii yi jwo u á «Mu bilibii na yatòre byíi mà lwó pi ñanŋocyyere e fo numé, wuu ná wuu tiibii pun'à lire pyi.» Lire ká mpyi, u sí yii yaha yii pi tɛen Gozheni kùluni i, ñaha na ye mà tàanna ná pi Kile kuni i, Misira shiinbii nyé a yaa pi a wwúu kari na ná yatombyii bil'e mé.»

47

Yusufu à u pyenge shiinbii cyéé Faron na

¹⁻² Nyé Yusufu à kàre ná u sijnɛbii pii kanŋure e, maa sà yi jwo Faron á «Mii tunji ná mii sijnɛbil'à yíri *Kana kini i mà pa, ná pi mpàabii, ná sikyaabii, ná ñiyyi, ná pi cyeyaayi puni i. Pi nyé Gozheni kùluni i.» U à puru jwo a kwò ke, maa pire sijnɛbii kanŋuroni cyéé u na. ³ Ka Faron si pi yíbe «Báaraŋi ñgire yii na mpyi ye?» Ka pi i u pyi: «Wuu ñùŋufoonji, wuu na nyé yatombyii, wuu tiibii fiige. ⁴ Wuu à pa ñampantɛenre na mu kini i. Wuu wuuni i, yalyíre sàha nyé wuu yatòr'á mé. Kateg'á pèe Kana kini i. Wuu yaha wuu u ntɛen Gozheni kùluni i.»

⁵ Ka Faron si jwo Yusufu á «Nyé ná mu tunji ná mu sijnɛbii s'à pa mu yyére, ⁶ *Misira kini li nde mu taan, ma tunji ná ma sijnɛbii yaha kini taceŋyi puni ñjɛcɛŋke e, Gozheni kùluni i. Mu aha pii ta ma cìmpyibiil'e mpiimu pi à yatombyii cè sèl'e ke, maa pire yaha pi a mii yabiliŋi yatòre náha.»

⁷ Ka Yusufu si mpa ná u tunji *Yakuba e mà pa jicyêe Farôn na. Ka Yakuba si jwó le Farôn á. ⁸ Farôn à Yakuba nya u à lyê ke, ka u u u yyeegii dânji yíbe. ⁹ Ka Yakuba si u pyi: «Mii yyeê ñkuu ná beñjaaga ná ke u nyê ninjyee, cyire mii à pyi jani na. Mii nyê a lyê sèl'e mē, mii tiñji mú s'à waha, mii si n-jà shì nintòonwò ta, na tiibii fiige mē.» ¹⁰ U à puru jwo ke, maa jwó le Farôn á sahanjki, maa nta a kàre.

¹¹ Ka Yusufu si cyage kà kan u tunji ná u sìjɛɛbil'á bà Farôn mpyi a yi jwo mē, u à kìnì tacenñke kà kan pi á, Gozheni kùluni i. ¹² Maa jyjy kan pi á mà tàanna ná sùpyire dânji i.

Kateg'à nàara Misira e sahanjki

¹³ Nyê jyjy yaaga sàha mpyi na ntaa *Misira kìnì puni i mē, katege mpyi a nàara sèl'e. Ka Misira ná *Kana kìrigii sùpyire fânhe sí ñkwò fo mà cwògò katege cye e. ¹⁴ Ka Yusufu si sùmanji pére pi á, maa cyire kìrigii wyérenj puni shwò mà yaha nàfuunji tamàrage e Farôn mē na.

¹⁵ Misira kìnì ná Kana kìnì wyérenj'á pa ñkwò tēni ndemu i ke, ka Misira shiinbii si mpa Yusufu yyére maa yi jwo u á «Yalyíre kan wuu á, ma hà wuu yaha katege ku bò mē. Wyére saha nyê a sii wuu á mē.» ¹⁶ Ka Yusufu si yi jwo pi á «Wyére ká mpyi u nyê yii á mē, yii pa yii yatòore fáa sùmanji na.» ¹⁷ Ka pi i wá na ma ná pi yatòore e yyeeni puni i Yusufu yyére. Ka u u wá na pi shònyi ná mpàabii ná síkyaabii ná niyi ná dùfaanyi fáre sùmanji na.

¹⁸ Lire yyeen'á pa ñkwò ke, ka pi i mpa Yusufu yyére sahanjki, maa yi jwo u á «Wuu ñùñufoonji, wuu wyérenj'á kwò, wuu à pa ná wuu yatòore puni i mu yyéle. Wuu sí li ñwòho mu na mē, yaaga sàha nyê wuu pi kan mu á ná wuu yabilimpíi ná wuu taare bà mē. ¹⁹ Ma hà jɛe wuu yaha wuu kwú ma taan mē, wuu taare kà ñkwòro sùpyiibaa mē. Wuu ná wuu taare shwò, yalyíre kan wuu á. Wuu ná wuu taare sí n-pyi Farôn yahare e. Wuu la nyê sí ñkwú si wuu taare yaha sùpyiibaa mē, sùma kan wuu á, wuu nùgo. ²⁰ Ka Yusufu si Misira taare puni shwò Farôn mēge na, ñaha na yê, kateg'á ta Misira shiinbil'e ke, ka pi i pi taare puni pére Farôn á.

Lire pyinjanni na taare pun'á pa mpyi Farôn woro. ²¹ Ka Misira kìnì sùpyire puni si mpa mpyi Farôn bilii, mà lwó kìnì ñùñke kà na, ma sà fworo ku sannjke na. ²² Taare t'á kwòro shwombaa ke, tir'á pyi sàragawwuubii woore. Farôn mpyi a *saliyanji wà tiñe sàragawwuubii kurugo, nte u mpyi na ñkaan pi á ke, tire mpyi a já na pi jwò caa. Lire l'á pi ta pi nyê a pi taare pére mē.

²³ Ka Yusufu si yi jwo sùpyir'á «Nyê nume, mii à yii ná yii taare shwò a kan Farôn á ninjaa. Mii sí sùmashinji kan yii á yii nùgo. ²⁴ Nka sùmakwòongii ká nò, yii sí sùmanji táa tataáyì kanjuro, si taaga ninjin kan Farôn á. U sanji sí n-pyi shinji, ná yii pyenge shiinbii jwòlyinj.

²⁵ Ka pi i Yusufu pyi «Wuu ñùñufoonji, mu à wuu shwò katege na. Nyê ná mu s'à lire kacenni nimbwoni pyi wuu á, wuu sí n-pyi Farôn bilii.» ²⁶ Ka Yusufu si to le Misira kìnì i: «Nùngwòho maha nùngwòho, yii sí yii sùmanji nintanji táa tataáyì kanjuro si taaga ninjin kan Farôn á.» Uru tonji nyê wani fo ninjaa. Sàragawwuubii u taare kanni t'á kwòro ti nyê a pyi Farôn woore mē.

²⁷ Nyê lire pyinjanni na, *Izirayeli shiinbil'á tēn Gozheni kùluni i, Misira kìnì i. Ka pi cyeyaani ná pi pylibii si mpa nyaha.

²⁸ Lire kàntugo, *Yakuba à yyeê ke ná baashuunni pyi Misira kìnì i. U shìñji yyeegii pun'á bê yyeê ñkuu ná beeshuunni ná baashuunni na. ²⁹ U tèekwúun'á nò ke, ka u u u jyanji Yusufu yyere, maa yi jwo u á «Kampyi mii kyal'á táan mu

á, ma tàange ná ma jwɔmɛfente cyêe na na. Mii aha ñkwû ma hà na tò Misira e mɛ, mii la jɲɛ maa ma cyɛge le na cyiini jwɔh'i, maa ñkâa, na mu si jɲɛ mii tò Misira e mɛ. ³⁰ Mii aha ñkwû, maa na buwuñj lwó a yige Misira kini i, mà sà ntò na tulyeyi tatonke e.» Ka Yusufu si jwo ur'à yi lógo, na uru sí li pyi, bà u à yi jwo mɛ. ³¹ Ka Yakuba si jwo «Lire tɛni i, mu sí n-kâa mii á.» Ka Yusufu si ñkâa. Lire kântugo, ka Yakuba si niñkure sín u yasínniñke jùñj yyére, maa Kile pɛe.

48

Yakuba à jwó le Yusufu jyaabil'á

¹ Lire kântugo, ka pi i mpa yi jwo Yusufu á, na u tunj *Yakuba jɲɛ a cùñj mɛ. Ka Yusufu ná u jyaabii shuunniñj, Manase ná Efrayimu, si ñkâre Yakuba taan. ² Tɛni i y'à jwo Yakuba á na u jyanj Yusufu wá na ma u yyére ke, ka u u ñkârama a yîr'a tɛen u yasínniñke na.

³ Yusufu à pa ke, ka u u yi jwo u á «Kile Sini Punifol'à uye cyêe mii na Luzi kânhe e, *Kana kini i, maa jwó le mii á. ⁴ Maa jwo mii á «Mii sí pyi niñyahamii kan mu á, si mu shiinbii jɲaha, si pi pyi sùpyishi niñyahawa, si nde kini kan mu tùlug'á, li sí n-pyi pi wuu tɛrigii puni i.» ⁵ Maa núr'a yi jwo Yusufu á «Pùnampyire shuunniñj mu à ta naha *Misira kini i, mà mii ta mii sàha mpa mu yyére naha mɛ, Efrayimu ná Manase, pire sí n-pyi mii pyi, bà Uruben ná Simiyon jɲɛ mɛ. ⁶ Ñka pyilibii mu sí n-ta pire kântugo ke, pire sí n-pyi mu yabilinj wuu. Pi sí pi nantan kooje ta Efrayimu ná Manase cye kurugo. ⁷ Mii na lire pyi Araseli kurugo, ñaha na ye mii niñjirinj Mesopotami kini i, mu nuñj Araseli à kwû mii á Kana kini i, Efirata kânhe taan. Ka mii i u tò kuru cyage e Efirata kânhe kuni na.» (Efirata kânhe pi maha mpyi Betilehemu numɛ.)

⁸ Yakuba à Yusufu pyilibii jɲa ke, ka u u jwo «Mpii pi jɲɛ mpii ye?» ⁹ Ka Yusufu si jwo «Kile à pùnampyire shuunniñj ntemu kan mii á naha Misira e ke, tire ti.» Ka Yakuba si jwo «Maye sanña yaha, maa pi file na na, bà mii si mpyi si jwó le pi á mɛ.»

¹⁰ Jɲɛ lyage mpyi a Yakuba jɲijɲaani cyéɛñɛ. U sàha mpyi na ñaa na jɲúu mɛ. Ka Yusufu si u pyilibii file u na, ka u u pi lwó a taha u tooyi na, maa pi pur'a cù. ¹¹ Maa jwo Yusufu á «Mii mpyi a tɛen ná l'e na mii saha sí mu jɲa mɛ. Ñka li le, Kile à li yaa mii à mu pyilibii yabilimpjii jɲa.» ¹² Ka Yusufu si u pyilibii láha u tunj tooyi na, maa niñkure sín jùñke na u taan maa yyahe cyígile.

¹³ Lire kântugo, maa u jyanj Efrayimu yaha u kàniñɛ cyage na, maa Manase yaha u kàmɛnɛ woge na. Maa file ná pi e u tunj na, maa Efrayimu yyérenɛ tufoonj kàmɛni na, maa Manase yyérenɛ u kàniñke na. ¹⁴ Ñka u tunj Yakuba à u cyeyi para a taha, maa u kàniñɛ cyɛge taha Efrayimu jùñke na, mà li ta uru u jɲɛ còñfoonj, maa u kàmɛni taha yyahafoonj Manase woge na. ¹⁵ Maa jwó le Yusufu á maa jwo

«Mii tulyage *Ibirayima ná mii tunj Ishaka, pir'à Kilenj ñgemu pɛe ke, uru u jwó le mpii pyilibil'á.

Uru Kilenj jɲɛ ná mii i, mà lwó mii canzege na, mà pa bwòn numɛ na.

¹⁶ Kile Mɛlɛkɛñj u à mii shwó kawagii puni na ke,

Uru u jwó le mpii pyilibil'á.

Mpii pyilibii pi mii mɛge pyi ku kwôro shi,

Mii tulyage Ibirayima ná mii tunj Ishaka mɛge kà mpîni mɛ.

Pi tùluge ku jɲaha jùñke na.»

17 Nye Yusufu à li nyà na u tunj'à u kàniŋe cyege taha cɔɔnfooni Efrayimu nùŋke na ke, ka li i mpen u e, ka u u tufooni kàniŋe cyege láha Efrayimu nùŋke na mà taha Manase woge na. 18 Maa jwo «Baba, mu à wurugo, nge u nyɛ jyafooni njncyiŋi ke, uru u nùŋke na mu mpyi a yaa mu u ma kàniŋe cyege taha.» 19 Nka tufooni nyɛ a nyɛ mɛ, maa jwo «Mii jyanj, mii à yi cè fo mà jwɔ. Manase u tɔluge mú sí nyaha n-pyi shiŋi wà. U sí n-pyi shinbwo, nka u kántugo wuŋi sí n-pée u na. U cɔɔnŋi tɔluge sí nyaha n-pyi shi nnyahawa.» 20 Ka Yakuba si jwɔ le pi á kuru canŋke, maa jwo «*Izirayeli shiinbii sí raa jwɔŋi leni ná yii mege e. Pi sí n-pa a nko «Kile u jwɔ le yii á, bà u à u le Efrayimu ná Manase á mɛ.»» Lire pyiŋkanni na, Yakuba à Efrayimu yaha Manase yyaha na.

21 Lire jwɔhɔ na, ka u u yi jwo Yusufu á «Mii à na tashàge byanhara, nka Kile sí n-pyi ná yii e. U sí yii pyi yii núru yii tulyeyi kɔni i, Kana kɔni i. 22 Mà bàra lire na, mii sí mu kɔɔge nyaha n-tòro mu sɔnyɛbii sanmpii woge taan. Mii sí Sikɛmu kùluni kan mu á. Mii à kuru shwɔ Amɔri shiinbii na, ná na kàshikwɔnnyɔni ná sintaage e.

49

Yakuba à nùmpañja jwumpe jwo mà yyaha tí ná u pyiibil'e

1 Lire kántugo, ka *Yakuba si u jyaabii yyere maa jwo: «Yii a ma, yii i mpa bínni na taan, karigii nimpañkii cyi sí nɔ yii na ke, mii sí cyire jwo yii á.

2 Yakuba jyaabii, yii a ma yii i mpa bínni, yii lógo yii tunj *Izirayeli* jwɔ na.

3 Urubɛn, mu u nyɛ mii jyanj njncyiŋi,

Mu u nyɛ mii nànte yaage, mii à mu si mà mii ta nànjjiwe.

Pèente mu à ta ke, tir'a fànha tò mu sɔnyɛbii sanmpii woore na.

Fànhe ku nyɛ mu i ke, kur'à nyaha mu sɔnyɛbii sanmpii woge na.

4 Nka mu na nyɛ mu à jwo lwɔhɔ nkemu k'à dùgo jí a fwo na fwu ke, mu tɛɛnm'à pɛn.

Mu à dùgo ma tunj yasinnjke njunji, maa wwò ná ma tunj cwonji w'e.

Lire kurugo, mu saha si yyaha yyerenj ta mɛ

5 Simiyɔn ná *Levi kapyiŋkii nyɛ niŋkin,
pi maha pi kàshikwɔnnyɔhɔgii lwúu marii kakyaaare pyi.

6 Mii nyɛ a sii ná pi e pi ngywòŋi i mɛ

Pi kapyiŋkii mú sí nyɛ a táan mii á mɛ

Naha kurugo ye mà pi lùyiriwuubii yaha, pi à sùpyire tà bò, pi pege kurugo.

Mà pi yaha bàhage na, pi à nùpyahii cyi sirakapanya *kwɔn.

7 Mii à pi láŋa pi lùyirini kurugo, naha na ye lùyirini l'à pi wà lire kapiini mpyiŋi na.

Mii à pi láŋa pi lùyirintoroni kurugo, naha na ye lùyirintoroni l'à pi wà lire kapiini mpyiŋi na

Mii sí pi tùluyi pyi yi láha yiye na Izirayeli kɔni i,

Yi sí n-tɛɛn n-tɛɛn yiye Yakuba kɔni† puni yyaha kurugo.

8 *Zhuda, mu sɔnyɛbii sí raa mu père,

mu sí ma cyege taha ma zàmpɛɛnbii kaŋɛkwuunni na,

* 49:2 Yakuba mege kà ku nyɛ Izirayeli † 49:7 Yakuba kɔni ná Izirayeli kɔni nyɛ niŋkin

mu sɪŋɛbii sí raa niŋkure sínni mu á.

⁹ Mii jyaŋi, Zhuda, mu na ɲɛ mu à jwo cànrage ku maha sà ɲaare maa sige yaare tà cú a kyà, maa núr'a pa sínni, maa tooyi sànhana.

Mà ku yaha tasínage e, jofoo u sí ɲɛ n-jwo na uru sí ku kòrò n-yírigé yɛ?

¹⁰ *Saandre kàbiini sí n-fworo Zhuda pyenge e me, ɲùɲufente kàbiini sí n-kwôro u tùluge cye e, *suppyishiŋi sanŋi sí raa làampunŋi kaan u á, si ŋkúu u á.

¹¹ Zhuda, mu *ɛɛZEN cikòge sí ɲwò sèe sèl'e, fo si mpyi mu mée ká dùfaanŋke pwo k'e, lire sí yaaga kèege me. Mu sí raa ma vâanntinŋke jyíi ɛɛZENŋi lwòhe s'a ma vâanntinmbwòhe jyíi ɛɛZENŋi sinmpe e.

¹² Mu ɲyígii sí raa ɲí ɛɛZENŋi lwòhe cye kurugo, nùjirimpe sí mu ɲkyanhagii pyi cyi fíniŋe.

¹³ Zabulôn tatèenge sí n-pyi suumpe lwòhe ɲwòge na, batoo nimbwoo sí raa yyereli kuru cyage e, mu kîni sí n-kàre sà nò fo Sidôn kànha na.

¹⁴ Isakari fành'à ɲyaha dùfaanŋa fiige, u tatèeng'à bɛ yatòre tabyige na,

¹⁵ u à tatèenge ɲya k'à ɲwò, kîni mú s'à tãan ke, ka u u wá na báaraŋi niŋgaŋi pyi mu à jwo biliwe.

¹⁶ Dan sí u kîni shiinbii shwò u zàmpeɛnbii na, Izirayeli tùluyi sanŋyi fiige.

¹⁷ U na ɲɛ mu à jwo wwò ɲgemu u à sínni kuni i ke, mu à jwo màcwòn kujcwòre e, u maha shònyi nòni tooyi na, shòndugubil'a sí wá na ɲcwo.

¹⁸ Kafoonŋi Kile, mii à tɛɛn ná l'e na mu sí mii shwò.

¹⁹ Gadi wi ke, kakuumpyiibii pìi sí n-pa n-cwo u na, si u tun. ɲka u sí pi kòrò n-caala.

²⁰ Asheri wi ke, yafaayi sí raa ɲwòge u kîni i. Saanbii ɲjyíŋi niŋcɛnŋi sí raa ntaa l'e.

²¹ Nɛfitali na ɲɛ mu à jwo cèŋɛ, ɲkemu ku ɲɛ kuy'á ke, ku maha cèmpyire nisínante sini.

²² Yusufu fành'à ɲyaha mu à jwo sige dùfaanŋa ku ɲɛ lwòhò ɲwò na; mu à jwo sige dùfaanmbile kafaawaga ɲunŋ'i.

²³ Sintaayifeebil'à taha u fye e, maa u ɲwò ná tãanbil'e, maa u kànha sèl'e.

²⁴ ɲka u sintaag'à kwôro u cye e, Yakuba u Kilenŋi Siŋifol'à fànha kan u cyey'á.

Uru Kilenji u nyε Izirayeli kàanmucyafoonji,
 uru mú u nyε Izirayeli tanwòhoge.

²⁵ Mu tunji u Kilenji u sí mu tège,
 Kile Sinji Punifoo u sí jwó le mu á,
 si nìnyiiñi zànhe kan mu á,
 si jwó le mu á,
 si njñke lùbilibii kan mu á,
 si mu pyiibii pyi pi nyaha;
 si mu yatwore pyi ti púgo.

²⁶ Jwóobii Kile à le mu tunj'á ke,
 pir'à fànha tò njanyi niñjeyi yacenyi na,
 Kile u jwó le Yusufo á amuni,
 Kile u jwó le u á,
 uru ñgemu u nyε u cìnmpyiibii njñgo na ke.

²⁷ Benzama na nyε mu à jwo sige pwun katege wu.
 Nyège na, u maha sige yaare tà cú a kyà,
 yàkoñke u maha tà táa táa u pyiibii na.»

²⁸ Nyε Izirayeli tüluyi ke ná shuunniñ'á fworó mpíi shiín ke ná shuunniñi
 i. Pi tunji Yakuba jwumpe nizanmpe pu mpyi mpe mà yyaha tíi ná pi puni
 niñkin niñkinji i, wà ná wà wumò nyε a pyi niñkin me.

Yakuba kwùñi kani

²⁹ Nyε lire kàntugo, ka *Yakuba si yi jwo a waha u jyaabil'á na: «Mii aha bú
 ñkwú, yii i sà na tò na tulyeyi tatonke e, ñangyige ku nyε Kyiti shinji Efiròn
 kerεge e ke, wani yii sí n-sà mii tò na tulyeyi taan. ³⁰ Kuru ñangyige na nyε
 Makípela kerεge e, Mamire cyage e, *Kana kini i. *Ibirayima u à kuru cyage
 shwò Kyiti tüluge shinji Efiròn á, mà pyi u kwúu tatòñgo. ³¹ Wani Ibirayima ná
 u cwoñi Sara, ná Ishaka ná u cwoñi Erebeke à tò, wani mii à na cwoñi Leya tò
 mú. ³² Kuru kerεge ná ñangyige ku nyε k'e ke, yire pun'à shwò Kyiti shiínbil'á.»

³³ Nyε Yakuba à puru jwumpe jwo a kwò u jyaabil'á ke, maa tooyi dùrugo
 yasínnjke na, maa sínni, ka u múnàani si fworó u e.

50

¹ Tèni i Yusufo à cè na u tunj'á kwú ke, ka u u u yyahe búru u woge na, maa
 mεε sú.

² U à kwò mεεsuni na ke, maa u wyempyiibii pyi pi à u tunji buwuñi yal'a
 yaa ná nùnguntangayaayi i mà yaha. ³ Ka pi i ñkwòro u njjaani na fo mà sà nta
 canmpyaa beeshuunni, ñaha na ye *Misira kini làda u mpyi ure. Ka Misira
 shiínbii si yameeni sú fo canmpyaa beetaanre ná ke. ⁴ Cyire canmpyaaagil'à
 fúnñgo ke, ka Yusufo si yi jwo Faròn fyèñwòhòshiínbil'á «Kampyi sée wi, mii
 kyal'à táan yii á, yii na pwòhò yii sà yi jwo Faròn á, ⁵ na mà mii tunji yaha u sàha
 ñkwú mε, u à yi jwo mii á na uru ká ñkwú, mii i sà uru tò u fanñke nintùgoge e
 *Kana kini i, mii s'à káa u á na mii sí li pyi. Lire kurugo, mii la nyε si sà na tunji
 tò si láha núru mpa.» ⁶ Nyε puru jwump'á nò Faròn na ke, ka u u yi jwo Yusufo
 á «Sà ma tunji tò Kana kini i, maa núru, ñaha na ye mu à káa mà kwò u á na mu sí
 lire pyi.» ⁷ Yusufo niñkàriñi ná u tunji buwuñi i, Faròn kini njñufeebii pun'á sà u
 tùgo, Faròn nàñkolyeebii ná Misira kini nàñkolyeebii sanmpii puni, ⁸ ná Yusufo
 pyenge shiínbii puni, ná u sññeebii, ná u tunji pyenge shiínbii puni. Pyiibii ná

yatɔɔre kanni t'à kwôro Gozheni kùluni i, Misira kîni i. ⁹ Shɔnyi wòtorobii ná shɔndugubii mú na mpyi ná pi e. Sùpyinyahara ti mpyi tiye fye e na nkéɛge.

¹⁰ Tafafyinge ku nyɛ Zhurudɛn banji kàntugo, ná ku mege nyɛ Atadi ke, pi à nɔ wani maa yameɛni sú, maa kwuuyi wà sèl'e. Canmpyaa baashuunni pi à pyi kuru kwùge na wani. ¹¹ Kana shiinbii pi nyɛ lire kîni i ke, pir'à kuru kwùge pyinbii nyɛ Atadi tafafyinge e ke, maa jwo «Ŋke à pyi kwùbwohɔ Misira shiinbil'à dɛ!» Lire kurugo, pi à kuru cyage mege le na *Abeli Misirayimu, kuru cyage na nyɛ Zhurudɛn banji kàntugo*^{*}

¹² Lire pyinbii na, *Yakuba mpyi a njemu jwo u pyilibil'à u kwùge kyaa na ke, lire pi à pyi. ¹³ Pi à kàre ná u buwunji i Kana kîni i. Nanngyige ku nyɛ Makipela kɛɛge e ke, mà sà ntò wani. *Tbirayima u mpyi a kuru cyage shwo Kyiti tùluge shinŋi Efirɔn á, mà yaha kwuutatonŋ, kuru cyage laage nyɛ a tɔɔn Mamire woge na me. ¹⁴ Yusufu à u tunji tò a kwò ke, ka u u nùr'a kàre Misira kîni i. U sɔnyɛbii ná shin maha shin u mpyi a kàre ná u e tufoonji tatonŋke e ke, ka pire puni si nùr'a pa Misira e.

Yusufu yyahafebil'à yàfa cya u á

¹⁵ Nyɛ Yusufu sɔnyɛbil'à li nya na pire tunj'à kwù ke, ka pi i jwo: «Yusufu ká yîri wuu kurugo nume de! Wuu à kapiini ndemu pyi u na ke, u aha jwo u sí lire fwooni tò wuu na de!» ¹⁶ Ka pi i wà yaha a kàr'a sà yi jwo Yusufu á «Mà jwo mu tunji u kwù ke, u mpyi a jwo na ¹⁷ wuu sà jwo ná mu i, wuu u mu njàare, maa náanji maa yàfa ma sɔnyɛbii na, njaha na ye pi à kapii pyi mu na.» Ka pi i jwo Yusufu á «Wuu na nyɛ mu tunji Kilenji bilii, náanji (maa yàfa*) maa ma sɔnyɛbii kapiini yàfa pi na.» Yusufu à puru jwumpe lógo ke, ka u u meɛ sú.

¹⁸ Ka u yyahawuubii si nkàr'a sà ninŋare sín u taan, maa jwo «Mu bilibii pi mpii.» ¹⁹ Ka u u pi pyi «Yii àha vyá me, mii u nyɛ Kile la? ²⁰ Yii pi ke, yii la mpyi si kapii pyi mii na, ŋka Kile à li kɛɛnŋ'a pyi kacenne, maa li kàntugo pyi nde ninjaa, bà sùpyire ninjahara si mpyi si shwo me. ²¹ Lire e ke, yii àha raa fyáge me, mii sí yii ná yii pyilibii puni le na kaloge njwòh'i.» Maa jwo ná pi e tìpoom'i, mà pi zòmpii tɔŋe.

Yusufu kwùŋi

²² Lire kàntugo, Yusufu ná u cìnmpyiibil'à kwôro *Misira e. Yusufu shɔŋi tɛgen'à pyi yee nkuu ná ke. ²³ U à u jyanji Efirayimu pyilibii ná u njampyire nya. Nyɛ Manase njampyir'à si ke, ka Yusufu si pire pyi u pyii. Manase njampyire na mpyi Makiri pyii.

²⁴ Canŋka Yusufu à jwo u sɔnyɛbil'à «Li sì mɔ me, mii sí n-kwù, ŋka yii i dá li na na Kile sí yii le u kaloge njwòh'i, si yii yige nde kîni i. Kîni njwòmɛɛni u à lwò wuu tulyeyi *Tbirayima ná Ishaka ná *Yakuba á ke, u sí n-kàre ná yii e wani.» ²⁵ Lire kàntugo, Yusufu à u sɔnyɛbii pyi «Yii kâa na nyii na, na Kile ká bú yii yige Misira e, yii ninŋaribii, yii sí n-kàre ná mii kaciiyi i.»

²⁶ Nyɛ Yusufu à pa nkùwù mà u shɔŋi yaha yee nkuu ná ke ke, ka pi i u buwunji bégele ná latikol'e mà le keshu funŋ'i mà tò Misira kîni i.

* **50:11** Abeli Misirayimu, njwòhɔ ku nyɛ Misira shiinbii yameɛni tasùge.

Uruti

Elimileki ná u pyenge shiinbil'a kênne Mwabi kini i

¹ Tèni i *Izirayeli fânhe mpyi yukyaabil'a ke, katibwôho mpyi kini i. Lire kurugo, nàñi wà ná u cwo ná u jyaabii shuunniñ'a fworô Betilehemu i, kuru nyé *Zhuda kini kânhe kà, sà tɛɛnɛ pyi Mwabi kini i. ² Nàñi mege na mpyi Elimileki, ceenji woge sí i mpyi Nahami, pyiibii wuyi sí i mpyi Makulôn ná Kiliyôn. Efirata tûluge wuubii pii pi, mà yîri Betilehemu kânhe e, Zhuda kini i. Lire tɛɛnni funŋke e Mwabi i, ³ ka Elimileki si ŋkwû, maa Nahami ná u jyaabii yaha. ⁴ Ka pire si Mwabi kini cyeebii pii lèŋe, wà mege na mpyi Oripa, sannji woge sí nyé Uruti. Yyee ke fiige pi a pyi, ⁵ ka Makulôn ná Kiliyôn si ŋkwû mú. Ka Nahami si ŋkwôro nò ná pyii baa.

Uruti a taha Nahami ñwôh'i na ñkêege Betilehemu i.

⁶ Ka Nahami si lógo na Kafoonji Kile na wá u kini shiinbii tège ná yalyire e. Lire e, ka u u wá na bégele si yîri Mwabi kini i, s'a wá u kini i ná u napworibii mú shuunni i. ⁷ Ka u u yîri u tateenge e, u ná u napworibii mú shuunni i, mà kuni lwó a núru na ñkêege *Zhuda kini i. ⁸ Ka Nahami si yi jwo pi a: «Yii núru, yii a si yii nɛɛbii yyére. Tɛɛɛŋkanni na yii a mii ná niŋkwûubii tège ke, Kile u yii tège amuni. ⁹ Kile u yyeñŋke kan yii mú niŋkin niŋkin a, yii nàmbayi i.» Maa táange fwúu kan pi a, ka pi mú shuunni si mee le na súu. ¹⁰ Ka pi i u pyi: «Ŋnhô, wuu sí raa ñkêege ná mu i mu shiinbii yyére.»

¹¹ Ka Nahami si yi jwo pi a: «Mii napworibii, yii núru, yii a si. Naha kurugo yii sí n-tɛɛn mii yyére ye? Mii yyeegil'a nò cyage ŋkemu i ke, mii saha si n-jà pyii si, mpiimu pi si n-jà n-pyi yii nàmbaa me. ¹² Yii na yaha naha, yii núru yii a si yii shiin pyenge, naha na ye mii a lyé a kwò, mii saha si n-jà nàmbaga jyé me. Mii méɛ n'a mpyi na sí nò ta niñjaa, si pùnampyire ta u a, ¹³ yii si n-jà pire sige fo pi aha lyé me. Yii si n-jà nàmbaabii sanmpii cyé me. Kafoonji Kile a yyefuge yaha mii na, yii s'aha ntaha mii fye e, yii si n-ta kuru yyefuge e, lire laage sí i nyé mii na me.» ¹⁴ Ka pi mú shuunni si myahii le na súu sahanŋi, ka Oripa si táange fwúu kan, maa kântugo wà pi nacwoñ'a, ka Uruti si jcyé, maa yyére u taan.

¹⁵ Ka Nahami si yi jwo u a: «Mu nyii wà ma na yyahafoonji cwonji na, u a núru na ñkêege u shiinbii ná u yasunji'y'a. Ma mú u núru u fiige mà si ma shiinbii pyenge.» ¹⁶ Ka Uruti si yi jwo:

«Ma hà na kárama si njîri ma taan,
s'a ñkêege na shiinbii yyére me.
Cyage maha cyage e mu a kàre ke,
mii mú sí n-kàre wani.
Cyage maha cyage e mu a tɛɛn ke,
mii mú sí n-tɛɛn wani.
Mu shiinbii mú sí n-pyi mii shiinbii,
mu Kilenji mú sí n-pyi mii Kilenji.

¹⁷ Mu aha ŋkwû cyage ŋkemu i ke,
kuru cyage e mii sí n-kwû.
Mii sí n-tɛɛn ná mu i,
fo mà sà nò kwùñi na.
Cyage e mu sí n-tò ke,

wani mii mú sí n-tò.

Lire ká mpyi li jye a pyi me,
Kafoonji u kawaa pyi mii na!»

¹⁸ Nahami a pa ntéen ná l'e na Uruti na sí n-si n-kàre ná u e ke, ka u u puru jwumpe yyéje. ¹⁹ Ka pi mú shuunni si nkàre Betilehemu i. Pi a nò Betilehemu i ke, ka li i kánhe shiinbii puni kàkyanhala, ka cyeebii si jwo: «Ei! Nahami u jye amé la?» ²⁰ Ka Nahami si jwo: «Yii àha nùru na yyere Nahami me (Nahami jwòhe jye jùntangafoo), yii a na yire Mara (Mara jwòhe sí jye jùmpengéfoo), jaha na ye Kafoonji Sinji Punifoo la mii lùbyage pyi weege lwòhò mii shìnjì funjke e. ²¹ Mii ninjkarinjì cyeyi mpyi a jì, Kile s'a mii pyi mii a nùru ná cyenjaayi i. Yii àha zii nùru na yyere Nahami me. Kafoonji Sinji Punifoo u jye kani jyafoo ná li cévoo ke, uru u a pònjì nò mii na.»

²² Lire pyinjanni na, Nahami a nùr'a pa, mà yìri Mwabi kini i, ná u napworonji Uruti i, u jye Mwabi kini shin ke. Pi tèepani Betilehemu i, lir'a bê ná sùmakwòongil'e.

2

Uruti a báare Bwazi kerége e

¹ Jye Nahami poonji Elimileki pyenge shin maa mpyi u cévoo, ur'a pyi wani. U mege na mpyi Bwazi, maa mpyi yaara ná megefoo.

² Canjka, Mwabi Uruti a yi jwo Nahami a: «Mii kèege sige e. Njemu ká bú sà mii jùjaara ta ke, mii sí sà sùma fùgo urufoo fye e. Ka Nahami si jwo: «Ta si, mii pworonji.» ³ Ka Uruti si yìri, maa nkàr'a sà sùmanjì kòoge fùru sùmakwòonbii fye e. U jùntancyage k'a pa mpyi, u a sà bê ná Bwazi kerége e, Elimileki pyenge shinjì wà.

⁴ Canjka a ta ku nò cyage e ke, ka Bwazi si yìri Betilehemu i mà nò wani, maa pi shéere, maa jwo: «Kile u pyi ná yii e.» Ka pi i u jwò shwò: «Kile u jwò le ma a.» ⁵ Ka Bwazi si sùmakwòonbii jùnjufoonji yìbe na: «Jofoo wu u jye nde cibileni ye?» ⁶ Ka u u jwò shwò mà jwo: «Mwabi kini cibileni l'a pa ná Nahami i mà yìri Mwabi i ke, lire li. ⁷ U a kuni cya mii a, si ntaha sùmakwòonbii fye e, s'a fùru pi kantugo. Mà lwò jyege na, u na jye u tooyi na, nume u a nè na téen vùjke e si njò.»

⁸ Lire kantugo, ka Bwazi si yi jwo Uruti a na: «Ninjiyini tège, mii pworonji, mà hà nùru njìri naha nke kerége taan, s'a nkèege kabèr'e s'a sùma fùru me. Mà hà laaga tòn naha na me, téen mii sùmakwòoncyeebii taan. ⁹ Mà wíi sèl'e, cyage e pi na ntùli ke, maa ntaha pi fye e. Mii sí yi jwo nànjii pyir'a pi àha raa bàhare ná mu i me. Byage ká ma ta, maa sà bya pi kucwòhil'e. ¹⁰ Ka Uruti si ninjkure sín, maa yyahe cyígile, maa jwo: «Mii na jye nàmponjò, ka jaha sí mu pyi mu a mii jaare ta ye?» ¹¹ Ka Bwazi si u jwò shwò: «Nde mu a pyi ma nacwòj'a, mu poonji njkwùnjì kantugo ke, pi a li jwo mii a. Mà bàre lire na, mu a yìri ma tunjì ná ma nunjì taan ma tasege e, maa mpa ntéen kini labèr'e ná sùpyishinjì w'e, njemu u jye mu jye a pyi a u cè a lye me. ¹² Nde mu a pyi ke, Kile u ma sàra lire na. Kafoonji, *Izirayeli Kilenjì nge fukanyi jwòh'ì mu a maye njwòhò ke, u ma kan sèe sèl'e.»

¹³ Ka Uruti si jwo: «Kàfoonji Bwazi, mu a sùpygire pyi ná mii i. Mu a màban le mii i, maa lùtaanjwumbo jwo ná mii i, mà li ta, mii bá jye mu bilicwònjì wà kwò me.»

¹⁴ Tèelyiin'a nò ke, ka Bwazi si Uruti yyere u pa lyî ná pire e, maa bwúurukwônga kan, u a nígini cyenge e, u a lyî. Uruti a pa ntèen sùmakwòonbii taan, ka Bwazi si u kan sùmakaaga na. Ka u u lyî a tin fo mà u sanŋi yaha. ¹⁵ Uruti a sà a fworò sahanŋi, ka Bwazi si yi jwo u sùmakwòonbil'a: «Yii u yaha ba, u a yúu niŋkwònyahanŋi i jwuyahama baa.» ¹⁶ Yii a sùmanŋcyahayii yà cyán, ur'a yire bílili. Yii bà sàha yaaga jwo lire na mɛ. ¹⁷ Ka Uruti si sùmanŋi fùg'a canŋke kwò Bwazi kerege e. Yàkonŋe, ka u u nintanŋi bwòn mà taha a sàhala jî. ¹⁸ U a yîri sige e mà pa, maa mpa u sùmanŋi nivugutanŋi cyêe u nacwonŋi na. Maa u canŋa lyige sanŋke wu mà kan u a.

Nahami a Kile mstange yyere.

¹⁹ Ka nacwonŋi si u yíbe na: «Taa mu a nge sùmanŋi puni fùg'a ta niŋjaa ke? Taa mu a canŋke pyi ke? Kile u jwó le ngemu u a jùnaara ta ma na ke, ur'a.» Ka u u nacwonŋi pyi na ur'a canŋke pyi nanŋi ngemu kerege e ke, na u mɛge na jye Bwazi. ²⁰ Ka Nahami si jwo: «Bwazi mú na jye wuu byanhama shin, u na jye wuu kòoge lyifoonŋi wà, u sàha ŋkwò u cyege láha wuu jyii wuubii ná niŋkwuubii na mɛ, Kile u jwó le u a.» ²¹ Ka Uruti si yi jwo u a, na uru nge nanŋi bà a jwo, na uru u ntèen u kerege e sùmakwòonbii kantugo, fo uru sùmanŋi ká *kwòn a kwò. ²² Ka Nahami si yi jwo Uruti jyii na sahanŋi, na lire nde a táan ur'e, naha na ye u aha ŋkàre wabere u kerege e, u sí n-jà yyefugo ta wani. ²³ Ka Uruti si ntèen Bwazi kerege e ná u sùmakwòonbil'e, fo ka pi i sà sùmanŋi kùuyi puni kwòn mà kwò. Lire tɛni i, u mpyi na shùun nacwonŋi yyere.

3

Uruti a kàre Bwazi sùmanŋi fyiini na.

¹ Canŋka, Nahami a jwo Uruti a: «Mii pworonŋi, mii sí mu le nàmbage e, bà mu si mpyi sà fɛɛɛm ná yeyinjɛ ta mɛ. ² Nge nanŋi, Bwazi u mpyi a mu yaha mu u sùmanŋi fùru u báarapyiibii jwòh'i ke, mu a li cè wuu byanhamu shin u jye u wi. Nke numpilage e, u sí n-sà u sùmanŋi pyànŋi wwú fyiini na. ³ Lire tɛni i, mu a yaa mu u wili, maa ntiri, maa ma vāanŋyɛ niŋanŋyɛ lwó a le, maraa si fyiini na. Nka ma hà u yaha u ma cè mà u ta u sàha ŋkwò a lyî maa bya a kwò mɛ. ⁴ Mu aha shà, mu sí n-sà wii u tasínage e, cyage e u na uye nòni ke, maa wii u tooyi yyere, maa vāanntonŋi yirige, mu sí tasínage ta, maa sími wani. Nde mu a yaa mu u mpyi ke, u sí lire jwo mu a.» ⁵ Ka Uruti si u jwò shwò na: «Mu aha ndemu jwo mii a ke, mii sí lire pyi.» ⁶ Maa ŋkàre sùmanŋi fyiini na. Bà u nacwonŋi a yi jwo u a mɛ, ka u u sà ntòro amuni. ⁷ Bwazi a lyî maa bya, u múguro wuŋi, maa ŋkàr'a sà sínni sùmapayanŋi ŋkwùunni taan. Tɛni i u a nɔò ke, ka Uruti si mpeel'a file u na, maa tasínaga ta u tooyi yyere, vāanntonŋi jwòh'i, maa uye sànhana. ⁸ Numpilag'a lyɛ ke, ka Bwazi si jɛ, fo na jcyɛɛnni. L'a pāa u sèl'e, u a yir'a ceewe ta u a sínni u tooyi yyere. ⁹ Ka u u yibe: «Jo u jye mu ye?»: «Mii u jye Uruti, mu bilicwonŋi. Mii na li jàare mu a, maa vānŋke cyege kà tò na na, maa na lwó mà le ma màrampe e. Mu na jye wuu pyenge kòolyibil'e.» ¹⁰ Ka Bwazi si yi jwo Uruti a: «Kile u jwó le ma a. Mu a li cyêe sahanŋi ma nacwonŋi pyenge shiimbii na, na mu na jye ceewe niŋcɛnŋɛ. Mu numɛ kacɛnn'a jwò niŋcyiini na, naha na ye mu jye a jyii yige si nàmbaga lɛnɛ nānŋiiw'a mɛ, fòŋfoò bàre ntafoo na mɛ. ¹¹ Lire tɛni i, mii pworonŋi, ma hà nùru raa fyáge mɛ, mu aha yaaga maha yaaga cya, mii sí lire pyi mu a, naha na ye nke kànhe shiimbii pun'a li cè na mu na jye ceewe niŋcɛnŋɛ. ¹² Kuru cyage e, sèe u jye u wi, mii na jye mu pyenge kòolyinjɛ wà, nka wà a nùr'a mu pyenge shiimbii byanhara

mà tòro mii na. ¹³ Numpilage sannke pyi naha. Nyège na, mu kyaa ká mpyi u na, u a bú mu lwó, li sí n-pyi kacenne. Nka u aha mpyi u nyé a li pyi mé, mii s'a na jwóméeni kan mu a, Kafoonji Kile nyii wunji mege na, mii sí mu lwó. Síni fo nyènkwoŋge. ¹⁴ Ka Uruti si ntéen Bwazi tooyi yyére fo nyènkwoŋge, maa yíri. Bwazi la mpyi wà si jicé na nge ceen'a yíri uru yyére fyiini na mé. ¹⁵ Ka u u jwo na Uruti u u vánhke sánha u u ku cù sèl'e. U a ku sánha ke, maa ku cù. Ka Bwazi si sùmanji yanyeyi baani le k'e, maa u tège, ka u u ku tugo maa núr'a kàre pyenge. ¹⁶ Uruti a núr'a pa u nacwoŋji yyére ke, ka uru si u yíbe: «Di y'a tòr'a jwo yé, mii napworonji?» Nde Bwazi a pyi u a ke, ka u u jyè yi yyahe e mà jwo, ¹⁷ maa sùmanji cyéé mú, maa núr'a jwo na li nyé a mpyi a táan Bwazi a uru cyengayi wunji si mpa Nahami yyére mé. ¹⁸ Ka Nahami si jwo: «Téen naha, mii napworonji fo wuu aha nde tugo mà nò li tégèni na. Ná Bwazi nyé a nde kani cwònrò mé, u si taŋŋò ta wuu nyii na mé.»

4

Bwazi a Uruti lèŋe nàmbaga na

¹ Ka Bwazi si nkàre kànhe bàanni i, maa sà ntéen, koolyiŋji shéenre u a jwo ke, ka uru si mpa ntùuli, ka Bwazi si u yyere: «Mucyiin pa naha, maa mpa ntéen» ka nàŋi si mpa maa ntéen. ² Ka Bwazi si kànhe yyecwugofeebii shiin ké yyere mà pa ntìŋe ná piye e. Tèni i pir'a pa ntéen ke, ³ ka u u yi jwo koolyiŋji nyii na: «Mu a li cè, Nahami, u a yíri Mwabi kini i mà pa, si mpaá lwófoo caa wuu cinmpworonji Elimèlèki kerége na. ⁴ Mii a li ta maa yi jwo mu ningyiigii taan, si yi cyéé mu na naha, mpíi pi naha naha ná wuu shiinbii yyecwugofeebii pi naha naha ke, pire nyii na. Mu u nyé koolyiŋji, kampyi mu sí kerége lwó, maa ku lwó Nahami cye e. Kampyi mu si ku lwó mé, maa yi jwo sí li cè, naha na ye wà nyé mu ná nke kerége shwòhòl'e mé, mii u a taha mu na.» Ka u u jwo uru sí ku lwó. ⁵ Ka Bwazi si jwo: «Mu aha kerége lwó, mu a yaa u lenkwucwoŋji Uruti lwó mà pyi ma cwo bà kooŋge si mpyi si nkwoŋro kufoonji ninkwùŋji pyenge e mé.» ⁶ Ka nàŋi si jwo: «L'aha mpyi amuni, mii a fwoŋro kooŋge e, naha na ye, mii na fyáge mii kooŋge kà nkwoŋ mpíni mé. Lire tèni i, Bwazi, mu yabíliŋji u ku lwó, sèenji na, mii sí n-jà ku lwó mé.» ⁷ Tèecyiini i, *Izirayeli shin n'a mpyi na sí li cyéé na nde kani cyiin na yal'a kwó, u mpyi maha u tanhanke wwu maha kan u shèrefoonji'a. Lir'a pyi kalyee Izirayeli a ndemu l'a li cyéé na mbè a pyi nde kani na ke. ⁸ Kuru cyage e, koolyiŋji, ka uru si yi jwo Bwazi a: «Mu yabíliŋji mu u ku lwó.» Maa u tanhanke wwu mà kan u a. ⁹ Bwazi, ka uru si yi jwo yyecwugofeebii nyii na, na sùpyire ti mpyi wani u shiinbii ke: «Mii a ku lwó Nahami cye e, yii mú puni nyii na. Yaaga maha yaaga ku nyé Elimilèki, Kilwón ná Makilwón wogo ke, ¹⁰ ninjaa mii a nge ceenji Mwabi shinji Uruti lwó mà pyi na cwo, Makilwón lenkwucwoŋji, bà kooŋgefoo mege ku mpyi si nkwoŋro ku na mé.» ¹¹ Bàanni shiinbii puni, ka pire si jwo l'a pyi pire nyii na, maa jwo: «Kile u li pyi nge ceenji u nge u u nkòr'a jyè mu pyenge e ke, u pyi Araselì ná Leya fiige, mpíi mú shuunni pi a Izirayeli bage sii ke. Ma náfuunji u púgo, Efrata túluge e, mu mege ku táan, Kile u ma yaha mà pyà mege le Betilehemu kànhe e. ¹² Kile u pyi ninyahamii kan ma a, nde cibileni na. Ma pyenge si n-pyi Perézì woge fiige, nge Tamara a si *Zhuda a ke.» ¹³ Ka Bwazi si Uruti lèŋe u cwo, maa wwò ná u e tasínage na. Ka Kafoonji Kile si mpa ná l'e, ka u u laa ta, maa mpa si pùnambile. ¹⁴ Ka cyeebii si jwo Nahami a: «Kafoonji Kile a yaa u kée. Ninjaa, u sàha nyé mu yaha koolyi baa mé. Kile u yaha u pyi metangafoo Izirayeli. ¹⁵ Mu

nyii na yal'a fworō ma napworōji na, mà tòro pùnampyire baashuunni na. U na ꝓcáa mu na, ur'a si, pyà na ngemu u sí n-pa fànhe kabere kan mu a, si mu tège ma canmpyaagii sanḡkil'e ke.» ¹⁶ Ka Nahami si pyàḡi lwó, maa u ta uye na, maa mpyi u byifoo. ¹⁷ Ka u cijeebii si múguronji pyi ná u e sèl'e, maa pyàḡi mege le Obedi. Nye Obedi u a pa mpyi Zhese tunji, ka uru si mpyi saanrefooji *Dawuda tunji. ¹⁸ Saanrefooji Dawuda tasiige ku ḡke: Perezi u a pyi Ezirōn tunji, ¹⁹ ka uru si Aramu si, ka Aramu si Aminadabi si, ²⁰ ka uru si Nakisōn si, ka Nakisōn si Salamō si, ²¹ ka uru si Bwazi si, ka Bwazi si Obedi si, ²² ka uru si Zhese si, ka Zhese si Dawuda si.

Macwo Jwumpe Nintanmpe Jwuŋkanni Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémeŋi funŋə jwumpe e ke

Yesu cyelempyaŋi Macwo pi maha u pyi Levi ke, uru u à ŋge sémeŋi séme, múnalwəəre shwofoo u mpyi u wi. Nka mà jwo u pyi Yesu cyelempya ke, u à múnalwəəre shwoshwo báaraŋi yaha. Yesu kareŋkwooni kàntugo ñjyŋi na, Macwo à Yesu kapyiŋkii séme, si li cyéè sùpyaŋi shiŋi u ŋye Yesu ke, si li cyéè mú na Shwofoonji kyaa Kile mpyi a jwo na u sí n-pa ke, uru u ŋye Yesu.

Yee ñjyahagii funŋ'i Yahutuubii mpyi na Kile Nijcwəŋrəŋi pi Shwofoonji mpaŋi sigili. Kile túnntunmpil'à jwo uru Shwofoonji mpaŋi kyaa na. Macwo sémeŋ'à li cyéè na pyàŋi u à si Beŋilehemu kàŋhe e, ná u mege ŋye Yesu ke, uru u ŋye uru Shwofoonji. Karigii cyi à li cyéè na Yesu u ŋye uru Shwofoonji ke, Macwo sémeŋ'à cyire puni kyaa jwo. Jwumpe Kile túnntunmpil'à jwo fo téeŋni i ke, Macwo à nuru puru pà kurugo maa li cyéè na nde Yesu mpyi na mpyi ke, Kile túnntunmpil'à jwo lire kyaa na mà jwo u pa ke.

Macwo mú à li cyéè na Yesu u ŋye Yahutuubii saanŋi ŋgemu u à Kile Saanre jwə cù ñŋke na ke. Mpii pi à taha u fye e ke, pyiŋkanni na Kile Saanre sùpyaŋ'à yaa u pyi ke, u maha pire kàlali lire na. Ti ŋye saanre sannte fiige me. Kile Saanre sùpyaŋ'à yaa u Kile kyaa táan uy'á u tòro wyéŋi na, nde u la ŋye sùpyire sannte t'a mpyi ur'á ke, u raa lire pyi t'á (7.12) u u zàmpeŋbii kyaa táan uy'á mú (6.44).

Ŋye sùpyir'à Yesu bò, ŋka Kile à u ñè. Lire kàntugo Yesu à uye cyéè u cyelempyiibii na, maa pi pyi na pi a Jwumpe Nintanmpe yu ñŋke supyishiŋi pun'á.

Mà jwo Yesu u si ke, Kile mpyi a jwo na u mege sí n-pyi: «Emanuweli». Kuru mege jwəhe ku ŋye: «Kile na ŋye ná wuu e» (1.23). Yesu cye kurugo, Kile à pa sùpyire shwəhol'e. Mpe jwumpe p'à tég'a sémeŋi ñŋə kuu na: «Mii na ŋye ná yii e canŋa maha canŋa fo si sà ñə ñjyŋi téekewooni na» (28.20).

Yesu Kirisita à fworu mpiimu i ke, pire meyi (Luka 3.23-38)

¹ Ŋye Yesu Kirisita à fworu mpiimu i ke, pire meyi yi ŋye nje: Yesu à fworu saanŋi Dawuda e, Dawuda s'à fworu Ibirayima tùluge e.

² Ŋye Ibirayima à Ishaka si,
ka Ishaka si Yakuba si,
ka Yakuba si Zhuda ná u siŋeŋbii si,

³ Ka Zhuda si Pərezi ná Zera si. (Pire nuŋi mege mpyi Tamari.)
Ka Pərezi si Esirən si,

ka Esirən si Aramu si,
⁴ ka Aramu si Aminadabu si,
ka Aminadabu si Nashəni si,
ka Nashəni si Salamani si,

⁵ ka Salamani si Bwazi si. (Uru nuŋi mege mpyi Arahabu.)
Ka Bwazi si Obədi si. (Uru nuŋi mege mpyi Uruti.)

Ka Obədi si Zhese si,
⁶ ka Zhese si saanŋi Dawuda si.

Ka saanŋi Dawuda si Solomani si. (Uru nuŋi u mpyi Uri cwəŋi.)

7 Ka Solomani si Oroboyamu si,
ka Oroboyamu si Abiya si,
ka Abiya si Azafu si.

8 Ka Azafu si Zhozafati si,
ka Zhozafati si Zhoramu si,
ka Zhoramu si Oziyasi si.

9 Ka Oziyasi si Zhoyatamu si,
ka Zhoyatamu si Akazi si,
ka Akazi si Ezekiyasi si,

10 ka Ezekiyasi si Manase si,
ka Manase si Amōni si,
ka Amōni si Zhoziyasi si,

11 ka Zhoziyasi si Zhekoniya ná u s̄jɛɛbii si. (Lire tēni i Babilōn shiimbil'á
Izirayeli shiimbii kul'a kàre piye yyére.)

12 Nyɛ pi à pi cye yaha Babilōn i, ka pi i nūr'a pa ke,

ka Zhekoniya si Salatiyeli si,
ka Salatiyeli si Zorobabeli si,
ka Zorobabeli si Abiyudi si,

13 ka Abiyudi si Eliyakimu si,
ka Eliyakimu si Azori si,
ka Azori si Sadaki si,

14 ka Sadaki si Akimu si,
ka Akimu si Eliyudi si,
ka Eliyudi si Eliyazari si,

15 ka Eliyazari si Matan si,
ka Matan si Yakuba si,

16 ka Yakuba si Yusufu si.

Nyɛ Yusufu cwōŋi mɛge mpyi Mariyama. Uru u à Yesu si, ŋgemu pi maha
yiri Kile Njɛcwōnrōŋi ke.

17 Mā lwó Ibirayima tēni na mà pa nɔ saannji Dawuda wuuni na, tulyeye
kɛ ná sicyɛɛr'á tòro. Mà lwó saannji Dawuda tēni na fo mà sà nɔ tēni i Babilōn
shiimbil'á Izirayeli shiimbii kul'a kàre piye yyére ke, ka tulyeye kɛ ná sicyɛɛre
si ntòro mú. Mà lwó Izirayeli shiimbii tèecūni na Babilōn shiimbil'á, mà sà nɔ
Kile Njɛcwōnrōŋi tèesini na, ka tulyeye kɛ ná sicyɛɛre si ntòro mú.

Yesu ziji kani

(Luka 2.1-7)

18 Nyɛ Yesu Kirisita sinjanni l'á pyi nde: Mariyama u nyɛ u nunji ke, uru na
mpyi Yusufu tàcwo. Njaka mà jwo Yusufu u u lɛŋɛ ke, u yacere wu u mpyi Kile
Munaani sífente cye kurugo. 19 U tànōŋi Yusufu mpyi a tíi, u la nyɛ a mpyi si
Mariyama mɛge kɛɛge mɛ. U la mpyi si u nàmbage fyinne ŋwōhɔre e.

20 Mà u yaha ná tire sònjɔre e, ka Kafoonji Kile mèlɛkɛŋi wà si uye cyêe
u na ŋɔɔge k'e, maa jwo: «Dawuda tɔluge shinji Yusufu, ma hà raa fyáge si
ma tàcwoŋi Mariyama lɛŋɛ mɛ, njaha na yɛ yaceni li nyɛ u á ke, Kile Munaani
sífente cye kurugo u à li ta. 21 U sí n-pa si pùnambile, maa li mɛge le Yesu*, njaha
na yɛ uru u sí n-pa u shiimbii kapegigii yáfa pi na, si pi shwɔ.» 22 Ncyii karigii
pun'á pyi bà li si mpyi Kafoonji Kile à u túnntunji tun ná jwumpe mpemu i ke,
puru si fúnŋɔ mɛ. U mpyi a jwo: 23 «Yii lógo, pùcepyinɔcembaala sí n-pa laa

* 1:21 Yesu mɛge njwɔhe ku nyɛ: «Kafoonji Kile u nyɛ Shwofoonji.»

lwó si pùnambile si, uru pyàŋi mege sí n-le Emanuweli†» kuru mege jwóhe ku nyé: «Kile nyé ná wuu e.»

²⁴ Nyé Yusufu à pa jè ke, maa li pyi bà Kafoonji Kile mèlèkɛŋi mpyi a yi jwo me, maa Mariyama lèŋe mà pyi u cwó. ²⁵ Nka u nyé a sínni ná Mariyama i me, fo mà sà nò u tètigeni na. U à tige pùnambile, ka Yusufu si li mege le Yesu.

2

Ncèfeebii pil'à sà fworó Yesu na, maa u pèe

¹ Nyé Yesu à si Zhude kùluni i, Betilèhemu kànhe e. L'à pyi Saanji Eródi tɛni i. Ka jécèfeebii pii si yíri canjafyinmpe e mà pa Zheruzalému kànhe e, ² maa yíbe: «Yahutuubii saanji u à si numɛ ke, taa u nyé ke? Wuu à u woni nya mà wuu yaha canjafyinmpe e. Lire e wuu à pa mpa u pèe.» ³ Saanji Eródi à puru jwumpe lógo ke, ka lire kani si u ná Zheruzalému shiinbii puni funŋo wwóŋo sèl'e. ⁴ Ka u i Kile sáragawwuubii jùnjufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii puni bínni maa pi yíbe na Kile Njɛcwónrɔŋi kyaa l'à jwo ke, taa ur'à yaa u si ke? ⁵ Ka pire si u pyi: «U à yaa u si Betilèhemu kànhe e, Zhude kùluni i. Yire Kile tũntunŋ'á sémɛ na

⁶ «Betilèhemu u nyé Zhude kùluni kànhe kà ke, kuru bà ku nyé Zhude kùluni kànyi puni nimbileni mà de! Naha kurugo yɛ jùnjufoonji wà sí n-pa fworó k'e, ŋgemu u sí n-pyi mii sùpyire, Izirayeli shiinbii jùŋo na ke*.»

⁷ Nyé ka Eródi si jécèfeebii jwóh'a yere, maa pi yíbe na tɛni ndire e won'à fworó ye. ⁸ Nyé lire kántugo ka u u pi yaha a kàre Betilèhemu kànhe e, pi sà yíbe pyàŋi kyaa na sèl'e, pi aha u nya, pi i mpa yi jwo ur'à, uru sí n-sà u pèe mú. ⁹ U à puru jwo ke, ka jécèfeebii si ŋkàre. Pi mpyi a fyánha a woni ndemu nya canjafyinmpe e ke, lire ninuun'à fworó pi yyaha na, maa pi yyaha cù. Cyage e pyàŋi mpyi ke, l'à nò wani ke, maa yyére kuru cyage ñnyí na. ¹⁰ Ncèfeebil'à li nya l'à yyére ke, ka pi funjyi si sàa táan. ¹¹ Ka pi i jyé bage e, mà pyàŋi ná u nunji Mariyama nya, maa ninjøre sín maa pyàŋi pèe. Lire kántugo maa pi yaayi jwó múgo, maa sɛn† ná wusuna‡ ná miri§ kan pyàŋ'á. ¹² Lire kántugo ka Kile si yi jwo pi á ŋooge k'e, na pi àha nùru ŋkàre Eródi yyére me. Nyé ka pi i kuni labɛɛ lwó a kàre pi kɛni i.

Yesu sifeebil'à fɛ a kàre ná u e Misira kɛni i

¹³ Nyé jécèfeebii karenjkwoni kántugo, Kafoonji Kile mèlèkɛŋi wà à uye cyéé Yusufu na ŋooge k'e, maa u pyi: «Yíri, maa pyàŋi ná u nunji lwó, maa fí maa si Misira kɛni i, maa ntɛn wani fo mii aha mu pyi ma nùru ma a ma tɛni ndemu i ke, naha na yɛ Eródi na pyàŋi caa raa bùu.» ¹⁴ Nyé ka Yusufu si yíri numpilage e, maa pyàŋi ná u nunji lwó mà kàre Misira kɛni i. ¹⁵ U à kwóro wani fo saanji Eródi à pa ŋkwú. Lire pyinjamni na, nde Kafoonji Kile mpyi a jwo u tũntunŋi cye kurugo ke, lir'à fúnŋo. U mpyi a jwo: «Mii à na Jyanyi yyer'a yige Misira kɛni i*.»

¹⁶ Nyé saanji Eródi à pa li kàanmucya mà li nya na jécèfeebil'à uru jwóhɔ yaha ke, ka u lùuni si yíri sèe sèl'e. Maa jwo na pùnampyire ti nyé Betilèhemu kànhe ná ku kwùmpe kànyi na, ná pi sàha ntòro yee shuunni na me, na pi pire

† 1:23 Ezayi 7.14 * 2:6 Mishe 5.1 † 2:11 Sɛɛŋji: uru na nyé yaaga ŋkemu pi mpyi maha ŋkan saanji'á ke. † 2:11 Wusunani: uru na nyé yaaga ŋkemu pi mpyi maha ŋkan Kile á ke. § 2:11 Miri: Uru na nyé yaaga ŋkemu pi mpyi maha ntég'a bunji bégele si u tò ke. * 2:15 Oze 11.1

puni bò, ñaha na ye mà tàanna ná jicèfeebii jwumpe e, uru pyàñi mpyi a yaa u ta cyire yyeegii shuunninji ñwòhòntaan pùnampyire e. ¹⁷ Nde Kile túnntunji Zheremi mpyi a jwo ke, lir'à fúnñò, u mpyi a jwo:

¹⁸ «Mejwul'à fworo Arama kànhe e, myahigil'à sú maa yameeni sú sèl'e. Araseli u ñye na u pyilibii yameeni súu, u la ñye wà si uru fòññò me, ñaha na ye u pyilibil'à wíl'a fò†.»

¹⁹ Ñye saanji Eròdi à pa ñkwú ke, ka Kafoonji Kile mèlekenji wà si uye cyêe Yusufu na ñòoge k'e, mà u yaha Misira kini i. ²⁰ U à jwo Yusufu á: «Yiri ma a pyàñi ná u nunji lwó ma a nuru ma a si Izirayeli kini i, ñaha na ye mpíi pi mpyi na pyàñi caa raa bùu ke, pire saha ñye me.» ²¹ Ñye ka Yusufu si yiri maa pyàñi ná u nunji lwó a núr'a kàre Izirayeli kini i.

²² Ñka Yusufu à pa lógo na Arikilasi à téen ñùñufente na Zhude kùluni i u tunji Eròdi kwùñkwooni kántugo ke, ka lire si u pyi u u fyáge takarege e wani. Ñye ka Kile si núr'a jwo ná u e ñòoge k'e. Ka u u yiri wani mà kàre Galile kùluni i, ²³ maa sà ntéen kànhe kà na, kuru mege ñye Nazareti. Lire pyinñkanni na, Kile túnntunmpii jwump'à fúnñò. Pi mpyi a jwo: «U sí raa yiri Nazareti shinñi.»

3

Yuhana Batizelipiyinji na kuni bégeli Yesu yyaha na (Marika 1.1-8; Luka 3.1-20; Yuhana 1.19-28)

¹ Ñye yee nijyahagil'à tòro ke, ka Yuhana Batizelipiyinji si uye cyêe Zhude kùluni síwage e maa Kile jwumpe yu. ² U mpyi maha ñko: «Kile Saanre tèn'à byanhara, yii yii toronñkanni kèenñe.» ³ Yuhana kyaa Kile túnntunji Ezayi mpyi a jwo, tènì i u à jwo na:

«Sùpya mejwu u na fwore síwage e fànha na “Yii kuni yaa Kafoonji mee na, yii kumpyere nintiire yaa u á*.”»

⁴ Ñye Yuhana vaañntinñke mpyi a yaa ná ñwòhòñji shire e, u mpyi a uye pwo ná seepwòge e. U ñyini mpyi kampenñyi ná tuwyyi seere. ⁵ Zheruzalemu kànhe shiinbii ná Zhude kùluni kanyi sanñyi shiinbii puni ná Zhuruden banji taan shiinbii puni mpyi maha fwore na si u yyé. ⁶ Maa ntèn li taan na pire kapyiinñkii ñye a tí me, Yuhana sí i pi batizeli Zhuruden banji lwòhe e.

⁷ Farizheenbii ná Sadusiibii nijyahara mpyi na ma si mpa piye batize u yyé. Yuhana à pire ñya pi i ma ke, maa jwo: «Yii màcwòn fiige sùpyiibii, joofo u à yii pyi na batizelinji kanni sí n-jà yii shwò Kile lùyirini nimpani na ye? ⁸ Yii a katiigii pyi, lire si li cyêe na yii zòompil'à kèenñe. ⁹ Yii àha ñkwò raa sòññi na li teganì li ñye yii tulyage ku ñye Ibirayima mà de! Ñaha na ye mii sí yi jwo yii á, Kile sí n-jà ñje kafaayi kèenñe n-pyi Ibirayima ñampyire†.

¹⁰ Yii li cè na kaciig'à céll'a yaha cire ndire taan. Cige maha cige ku ñye ku ñye na yasere ñicenne seni me, kuru sí n-kwòn n-wà nage e. ¹¹ Mii wi ke, mii na yii batizeli lwòhe e si li cyêe na yii toronñkann'à kèenñe, ñka wà sí n-pa mii kántugo, uru tayyereg'à fànha tò mii woge na. Ali mà u tanhanñyi meere sàñha, mii ñùñk'à cyére lire mpyinji i. Uru u sí n-pa raa yii batizeli ná Kile Munaani ná

† 2:18 Zheremi 31.15 * 3:3 Ezayi 40.3 † 3:9 Yahutuubii mpyi na sòññi na Kile sí pire shwò, mà lire ñùñke pyi pir'à fworo Ibirayima e. Yuhana 8.33, 37, 39: yii yire cyeyi kála.

nage e. ¹² U ntanhe nyε u cye e, u u u sùmanji nimbwònni fwu. U sí u sùmapyanji le bwùunni i, si simwòhòjke sùugo nafugombaage e.»

Yuhana à Kile Jyanji Yesu batize
(Marika 1.9-11; Luka 3.21-22)

¹³ Nyε ka Yesu si yíri Galile kùluni i, mà kàre Yuhana yyére Zhurudεn banji jwòge na, si sà uye kan u batize. ¹⁴ Nka Yuhana la mpyi si jcyé maa u pyi: «Mu u à yaa mu u mii batize, ka mu u nùr'a pa mii á la?» ¹⁵ Ka Yesu si u pyi: «Bà mii à yi jwo mε, jεε wuu u yi pyi amuni numε, jaha na ye lire cye kurugo wuu sí Kile jwumpe kuni jaara si nò li tεgeni na.» Nyε ka Yuhana si jεε maa u batize. ¹⁶ Yesu à batize a kwò ke, maa ntíl'a fworò lwòhe e. Lire tèenuuni i, ka nìnyinji si múgo. Ka u u Kile Munaani jya li i ntíri mpánmpòrògo fiige, mà pa ntéen u na, ¹⁷ ka mejwuu si fworò nìnyinji i na: «Jge u nyε mii Jyanji, u kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiin kil'à táan mii á mú.»

4

Sitaanninji na jcaa si Yesu sòn u kapii pyi
(Marika 1.12-13; Luka 4.1-13)

¹ Lire kántugo ka Kile Munaani si Yesu yyaha cù mà kàre síwage e, bà Sitaanninji si mpyi si u sòn ngíi kampyi u sí jεε kapii pyi mε. ² Ka u u súnji le a ta canmpyaa beeshuunni ná numpiliyi beeshuunni, ka katege si nta a u ta. ³ Sitaanninji u maha zònnji pyi ke, ka uru si file u na maa jwo: «Ná Kile Jyanji sí u nyε mu, yi jwo njε kafaay'á na yi kέεnn'a pyi bwúuru.» ⁴ Ka Yesu si u pyi: «Y'à séme Kile Jwumpe Semεji i na
“Yalyire kanni bà ti nyε na sùpyanji jwò caa mε,
njka jwumpe puni pu nyε na fwore Kile jwòge e ke*.”»

⁵ Nyε lire kántugo ka Sitaanninji si njkàre ná Yesu i Kile kànhe njicwònròge Zheruzalemu i, maa sà dùgo ná u e Kilejaarebage njjcyage e, ⁶ maa jwo: «Ná Kile Jyanji sí u nyε mu, kwò n a cwo njjke na, jaha na ye y'à séme Kile Jwumpe Semεji i na

“Kile sí u mèlekεεbii pyi pi mu cwòhò ná pi cyeyi i,
bà li si mpyi kafaaga kà njkwò mu tòge kà bänni mε†.”»

⁷ Ka Yesu si u pyi: «Y'à séme Kile Jwumpe Semεji i mú na “Ma hà raa ma Kafoonji Kile jwò cwòre mε‡.”»

⁸ Lire kántugo ka Sitaanninji si njkàre ná Yesu i janjke kà nintònnntòngò jwur'i, maa dijnyenji kírígii puni náfuunji cyé u na, ⁹ maa jwo: «Mu aha jεn'a ninjure sín mii á maa mii pée, mii sí jcyii kírígii njufente puni kan mu á.» ¹⁰ Nyε ka Yesu si jwo «Sitaanna wà we, yíri na taan! Y'à séme Kile Jwumpe Semεji i na
“Ta ma ninjure sínni ma Kafoonji Kile á, ma a uru kanni pères§.”»

¹¹ Nyε lir'à pyi ke, ka Sitaanninji si láha Yesu na, ka Kile mèlekεεbii pii si file u na, yaayi kyaa li mpyi u na ke, maa yire kan u á.

Bèenmε nimbwom'à fworò

¹² Nyε Yesu à pa lógo na pi à Yuhana Batizelipyinji cù a le kàsuri i ke, ka u u nùr'a kàre Galile kùluni i. ¹³ Nka u nyε a sà ntéen Nazareti kànhe e mε, maa njkàr'a sà ntéen Kapεrenamu kànhe e. Kuru kànhe na nyε banji jwòge na,

* 4:4 Duterenòmu 8.3 † 4:6 Zaburu 91.11, 12 ‡ 4:7 Duterenòmu 6.16 § 4:10 Duterenòmu 6.13

Zabulon ná Nefitali taare e. ¹⁴ Nye lire pyinƙanni na, ka Kile tūnntunƙi Ezayi jwumpe si fūnɗo. U mpyi a jwo:

¹⁵ «Zabulon tūluge taare ná Nefitali tūluge taare, ti nye Galile kùluni i, banji jwɔge na, Zhuruden banji canɗacwumpe e ke, Yahutuubii ná supyishinji sanji shiinbii, pi à tēen t'e ke, ¹⁶ pire mpyi numpini i, bēenme nimbwom'à fworɔ pi á, pi mpyi a tēen kùluni i, kwùŋi numpini i, bēenme nimbwom'à fworɔ pi á*.»

¹⁷ Mā lwó lire tēni na, ka Yesu si li jwɔ cū na Kile jwumpe yu, maa yi yu sùpyir'á na: «Kile Saanre tēn'à byanhara, yii yii toronƙanni kēenɗe.»

Yesu à fyaamii sicyeere yyer'a pyi u cyelempyii
(Marika 1.16-20; Luka 5.1-11)

¹⁸ Canɗa mā Yesu yaha u u jaare Galile banji jwɔge na, u à sɗeε shuunni nya, Simɔ pi maha mpyi Pyeri ke, ná Andire. Pi mpyi na cwòo wàa banji i. Fyácyaa pi mpyi pi pi. ¹⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii taha na fye e. Bà yii na fyaabii caa me, mii sí yii taanna, yii raa sùpyire caa t'a ma mii á.» ²⁰ Ka pi i ntíl'a pi cwòobii yaha, maa ntaha Yesu fye e.

²¹ Nye pi à ta naha vili yyaha na sahanƙi ke, ka Yesu si núr'a sɗeε shuunni nya, pire pi mpyi Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana. Pi ná pi tunji Zebedi mpyi a tēen bakwɔge funnke e, na pi cwòobii takegeyi yaa. Ka Yesu si pi yyere, ²² ka pi i ntíl'a kàntugo wà bakwɔge ná pi tunji na, maa ntaha u fye e.

(Luka 6.17-19)

²³ Yesu à Galile kùluni puni jaara, u mpyi maha sùpyire kálali Kile Jwumpe kálambayi i, maa Jwumpe Nintanmpe yu pi á mà yyaha tíi ná Kile Saanre e. U mpyi maha yampii puni ná cwòhómɔfeebii puni cùŋi pi shwòhòl'e. ²⁴ Lire e u mege mpyi a fworɔ Siri kini puni i. Pi mpyi maha si ná yampii shinji puni i u yyere: cifwure feebii ná jɗacyaanbii ná kirikirisantji feebii ná supyimuruɗi. Yesu mpyi maha pire puni cùŋi. ²⁵ Supyikuruɗo nimbwòho mpyi maha ntaha u fye e, tire sùpyire na mpyi Galile shiin ná Dekapoli kùluni shiin ná Zheruzalemu kàhe ná Zhude kùluni sanni shiin ná Zhuruden banji kàmpañke sanɗke shiin.

5

Jofoo wuu l'à jwɔ ye?
(Luka 6.20-23)

¹ Nye Yesu à kuru supyikuruɗke nya ke, maa dùg'a tēen janƙe kà na. Ka u cyelempyibii si file u na. ² Ka u u jwumpe lwó maa sùpyire kálali na:

³ «Mpii pi à pi fànhajcyereere cè Kile kàmpañke na ke, pire wuun'à jwɔ, naha na ye Kile Saanre nye pire woro.

⁴ Mpii pi nye na myahii sùu ke, pire wuun'à jwɔ, naha na ye Kile sí n-pa pi fòŋɗo.

⁵ Mpii pi nye jùmpinɗefee ke, pire wuun'à jwɔ, naha na ye njɗke jwómæeni Kile à lwó ke, kuru sí n-kan pi á kòɔgo.

⁶ Ntūŋi lage nye mpiimu na bà jɗyɗi ná lwòhe lage maha mpyi wà na me, pire wuun'à jwɔ,

* 4:16 Ezayi 8.23–9.1

ɲaha na ye pi sí n-pa n-tin.

⁷ Mpii pi ɲye na ɲùɲaara taa sùpyire sannte na ke, pire wuun'à ɲwɔ, ɲaha na ye Kile sí n-pa ɲùɲaara ta pi na.

⁸ Mpii pi ɲye ná zòvyinre e ke, pire wuun'à ɲwɔ, ɲaha na ye pi sí n-pa Kile ɲya.

⁹ Mpii pi ɲye na sisure leni sùpyire shwɔhɔl'e ke, pire wuun'à ɲwɔ, ɲaha na ye Kile sí n-pa raa pi yiri uru pyiibii.

¹⁰ Mpii sùpyire ɲye na ɲkyérege pi Kile ɲwɔmɛɛcuni kurugo ke, pire wuun'à ɲwɔ,

ɲaha na ye Kile Saanre ɲye pire woro.

¹¹ Sùpyire na yii mpiimu cyere, marii yii kyérege, marii kafinare ná jwumpimpe shiɲi puni yu yii na, mii mɛge kurugo ke, yii wuun'à ɲwɔ.

¹² Lire ká mpyi, yii a yógore, yii i mpyi funntange e, ɲaha na ye Kile à sàra nimbwo bégel'a yaha yii mɛɛ na ɲɲyɲi na. Kile túnntunmpii pi à tòro yii yyaha na ke, amuni pi à pire kyérege.

Yesu wuubii ɲye suumɔ ná bèɛnmɛ fiige
(Marika 9.50; Luka 14.34-35)

¹³ Yii pi ɲye dɲɲyɲi suumpe. ɲye suumpe tìpoompe ká fworɔ p'e, ɲaha ku sí n-jà pu pyi pu táan sahanɲi ye? Pu saha sí n-jà yafyin ɲwɔ mɛ, pu sí n-wà cyɲɲi na, sùpyire s'a pu tánhani.

¹⁴ Yii pi ɲye dɲɲyɲi bèɛnmpe. Kàñhe k'à tɛɛn ɲaɲa ɲuɲ'i ke, kuru sí n-jà ɲwɔhɔ mɛ. ¹⁵ Wà ɲye na fùkina mîni si u le ɲcyígile cere ɲwɔh'i mɛ. ɲka u maha dũruge yaage ká ɲuɲ'i, bà u bèɛnmpe si mpyi s'a nɔni bage shiinbii puni na mɛ. ¹⁶ Lire pyɲkanni na, yii bèɛnmɲp'à yaa p'a ɲi sùpyire puni ɲyii na, pi raa yii kacɛnɲkii ɲaa, s'a yii Tuɲi ɲɲyɲi wuɲi pêre.

Yesu à jwo Musa Saliyaɲi kyaa na

¹⁷ Yii àha raa sɔnɲi na mii à pa mpa Kile túnntunɲiMusaSaliyaɲi ná Kile túnntunmpii sanmpii jwumpe fyɲɲɛ mɛ. Mii ɲye a pa mpa pu fyɲɲɛ mɛ, ɲka mii à pa mpa pu fũnɲɔ. ¹⁸ Sɛɛɲi na mii sí yi jwo yii á, fo mà sà ɲɲyɲi ná ɲɲke kwɔ, Saliyaɲi sɛmɛɲi gyanrampe pà, lire ɲye mɛ u sɛmɛbilini là si n-sii n-pɲɲni mɛ, fo mà sà nɔ karigii puni tɛɛni na. ¹⁹ Lire e ke shin maha shin ká ɲge Saliyaɲi tabilere ɲɲɲin kèɛge, maa sùpyire sannte leni lire kumpiini i ke, urufoo u sí n-pyi Kile Saanre shiinbii puni nimbileni. ɲka shinɲi u ɲye na uru Saliyaɲi kurigii ɲaare marii sùpyire sannte taanni u na ke, urufoo sí n-pyi shinbwo Kile Saanre e. ²⁰ Mii sí yi jwo yii á, yii aha mpyi yii ɲye na Kile Saliyaɲi kurigii ɲaare mà tòro Kile Saliyaɲi cyɛlentiibii ná Farizhɛɛnbii na mɛ, yii sí n-jà n-ɲyɛ Kile Saanre e mɛ.

Yesu à pi sɔnɲɔ lùyirini kyaa na

²¹ Yii à yi lógo na y'à jwo yii tulyey'á na “Ma hà sùpya bò mɛ. Shin maha shin u à sùpya bò ke, urufoo sí n-yíbe lire na*.” ²² Mii wi ke, mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u lùu yírigɛ u shinɲɛ taan ke, urufoo sí n-yíbe lire na. ɲgemu ká u shinɲɛ pyi “Sɲɲɔɲɔ!” ke, yukyaala kurunɲke sí urufoo yíbe. ɲgemu ká u shinɲɛɲi pyi “Sɲcyerefool!” ke, urufol'à yaa u wà nafugombaage e.

* 5:21 Ekizodi 20.13

²³ Lire e ke mu aha a si sárage wwû Kile á, ka li i ntíge mu funñ'i na mu shin_{nye}ni wà à mu la wwû, ²⁴ tìl'a sárage yaayi yaha sárayi tawwuge taan ma a nùr'a sà jwo a bē ná urufol'e, ma a nta a pa ma sárage wwû.

²⁵ Wà ha mu yyere fànhe e, ka yii i wà na ñkèege wani, mu à yaa mu u jwumaben_{ye} cya fwɔfwɔ ná urufol'e kuni na, bà u si mpyi u àha ma le yukyaan_{ji} cye e, uru si ma le u báarapyin_{ji} cye e, pi i ma le kàsun_{ji} i me. ²⁶ Sèen_{ji} na mii sí yi jwo mu á, mu aha mpyi mu ny_e a lire pyi me, mu si n-sii n-fworo wani ná mu ny_e a urufoo fwooni tò feefee mà yē!

Yesu à jwo jacwɔre ná ciyahani kyaa na

²⁷ Yii à yi lógo na y'à jwo “Ma hà zínna ná wabere cwo e me†.” ²⁸ Mii wi ke, mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à ceewe wíi fo ká tasinnage wuuni si sà ntíge urufoo funñ'i ke, urufol'à jacwɔrɔ pyi a kwɔ ná u e u zòmbilini na. ²⁹ Mu kàniñe nyibilini ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwûl'a wà tatɔnge e. Naha na yē mu u mpɔn ma cyeeere cyage kà nin_{kin} i, lire sí n-pwɔrɔ mu á pi mu cyeeere puni wà nafugombaage e. ³⁰ Mu kàniñe cyege ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwɔn a wà tatɔnge e. Naha na yē mu u mpɔn ma cyeeere cyage kà nin_{kin} i, lire sí n-pwɔrɔ, mu cyeeere puni ti ñkwɔ a sà jyè nafugombaage e.

³¹ Y'à jwo mú na “Ñgemu ká u cwon_{ji} nàmbage kwɔ ke, urufol'à yaa u ciyaha séme kan u á†.” ³² Nka mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u cwon_{ji} nàmbage kwɔ, mà li ta jacwɔrɔ nùñɔ taan bà u à ku kwɔ me, li maha mpyi mu à jwo urufol'à kuni kan u á, u a jacwɔre pyi. Shin maha shin u à ciyahawa lèñe ke, urufoo mú à jacwɔrɔ pyi.

Yesu à pi sñhɔ kàage kyaa na

³³ Yii mú à yi lógo na y'à jwo yii tulyey'á na “Ma hà raa ñkàre tawage e me, ñka mu aha ñwɔfaaga fáa Kafoon_{ji} Kile á, mu à yaa mu u ku wwû.” ³⁴ Nka mii sí yi jwo yii á, yii ny_e a yaa yii a ñkàre punɔ punɔ me. Yii àha raa ñkàre ninyin_{ji} na me, naha na yē uru u ny_e Kile fànhe tatɔnge. ³⁵ Yii àha raa ñkàre ñin_{ke} na mú me, naha na yē kuru ku ny_e u tooyi tatahage. Yii àha ñkwɔ ñkàa Zheruzalemu kànhe na me, naha na yē kuru ku ny_e “Saanbwɔhe kànhe.” ³⁶ Yii àha raa ñkàre yii nùny_{ji} na me, naha na yē yii wà si n-jà u nùny_{junke} kà nin_{kin} kèen_{ye} mpyi nivyinge, lire ny_e me nin_{gwɔhɔ} me. ³⁷ Kani ndemu ká mpyi “Ɔn” kyaa ke, yii jwo “Ɔn” ndemu sí ká mpyi “Ɔnhɔ” wuu ke, yii jwo “Ɔnhɔ” kàaga baa. Mpemu ká ntaha puru na ke, pur'à fworo Sitaann_{ji} i.

Yesu à jwo na wuu àha raa ñkoon_{ji}gwuure pyi me

(Luka 6.29-30)

³⁸ Yii à yi lógo na y'à jwo “Wà ha wà nyii jya, urufoo wuuni mú à yaa li jya, wà ha wà ñkyàan wwû, urufoo wuuni mú à yaa li wwû§.” ³⁹ Nka mii sí yi jwo yii á, wà ha kawaa pyi yii na, yii àha li ñkoon_{ji} wwû u na me. Wà ha kantawaa bwɔn mu mùmpenge k'e, ku san_{ñke} kèen_{ye} urufol'á* . ⁴⁰ Wà la ká mpyi si mu yyere fànhe yyere si mu vāanntinmbilini shwɔ mu na, ma vāanntinmbwɔhe kan u á mú†. ⁴¹ Wà ha tuguro kárama a tège mu ñun_{ji} i mà sà yaha culumetiri nin_{kin}

† **5:27** Ekizodi 20.14 † **5:31** Duterenomu 24.1 § **5:38** Ekizodi 21.24; Levitiki 24.20; Duterenomu 19.21 * **5:39** Yahutuubil'á, mà kantawaa bwɔn sùpya e, lire mpyi mu à jwo mu à urufoo cyahala sée sèl'e. † **5:40** Yahutuubii yyere, vāanntin_{ñke} pi mpyi maha le a taha ñwɔhɔ woge na ke, kuru pi mpyi maha ntég'a piye tò numpilage e. Lire kurugo can_{ñke} kanni i pi mpyi maha já a kuru ninyi vāanntin_{ñke} kan wà á, ñka numpilage e bà me (Ekizodi 22.26; Duterenomu 24.13).

na†, ti tugo mà sà yaha culumetiriri shuunni na, ná urufol'e. ⁴² Wà ha mu jáare, urufoo kan. Wà ha mu cyeyaaga jáare si là pyi ná k'e si nùru mpa ku kan mu á, ma hà jicyé mε.

Yesu à jwo na wuu wuu zàmpeɛnbii kyaa táan wuy'á
(Luka 6.27-28, 32-36)

⁴³ Yii à yi lógo na y'à jwo “Mu kyal'à táan ngemu á ke, na ma uru kyaa táan may'á, mu kyal'à pɛn ngemu á ke, maa uru kyaa pɛn may'á.” ⁴⁴ Nka mii sí yi jwo yii á, yii yii zàmpeɛnbii kyaa táan yiy'á, yii raa Kile jáare yii kyéregēfēebil'á. ⁴⁵ Lire e yii sí n-pyi yii Tunji nìnyi wunji pyi. Naha na ye uru u maha canjanyiini pyi li i fwoore shinpiibii ná shincɛmpil'á, maa zàhe kaan shintiibii ná shintiimbaabil'á. ⁴⁶ Yii kyal'à táan mpiimu á ke, yii aha pire kanni kyaa táan yiy'á, sàranji ngire yii sí n-ta lire e Kile yyéere ye? Múnalwòore shwofeebii mújye na lire pyi mà? ⁴⁷ Yii aha a yii cɛnmpyiibii kanni shéere, lire jye kakyanhala kyaa la? Kilecembraabii mújye na lire pyi mà? ⁴⁸ Lire e ke yii pyi tigre cyaga baa, yii Tunji nìnyi wunji fiige.

6

Yesu à jwo fònjfeebii tēgɛnkanni kyaa na

¹ Yii a yiye kàanmucaa, yii àha raa kacɛnkii pyi sùpyire njinyage na mε. Lire baare e yii sí sàra ta yii Tunji nìnyi wunji'á mε.

² Lire e mu aha a si bùjye pyi fònjfoonji wà na, mp̄ii pi à fyɛnmε tò wwoṃo na ke, ma hà li pyi pire fiige mε. Pi maha tũmpe pyi maa piye cyère Kile Jwumpe kàlambayi ná kàhe kanjwòra tateɛnyi i, bà sùpyire si mpyi s'a pi metange yiri mε. Nka sèenji na mii sí yi jwo yii á, pir'à pi sàranji ta a kwò. ³ Nka mu aha si bùjye pyi wà na, mu kàmene cyege jye a yaa ku mu kàniɛ cyege kapyiini cè mε, ⁴ bà mu bùjyeni si mpyi si njwòho mε. L'aha mpyi amuni, mu Tunji u jye na kanjwòhigii jaa ke, uru sí mu sàra.

Yesu à pi taanna Kilejarege pyinjanni na
(Luka 11.2-4)

⁵ Yii aha a si raa Kile jáare, mp̄ii pi à fyɛnmε tò wwoṃo na ke, yii àha raa li pyi pire fiige mε. Na yyérelì Kile Jwumpe kàlambayi ná kunjgarigil'e maa Kile jáare, bà sùpyire si mpyi s'a pi jaa mε, lire l'à táan pi á. Nka sèenji na mii sí yi jwo yii á, pir'à pi sàranji ta a kwò. ⁶ Mu wi ke, mu aha a si raa Kile jáare, jyé ma bage funjke e maa ku tò, maa ma Tunji Kile jáare kuru tanjwòhoge e. Lire ká mpyi, mu Tunji u jye tanjwòhoge e, maa karigii niñwòhigii puni jaa ke, uru sí mu sàra. ⁷ Mu aha a Kile jáare, ma hà raa nùruli jwumpe kurugo, bà Kilecembraabii maha li pyi mε. Naha na ye pi maha sònni na pire jwunyahampe pu sí Kile yaha u pire jarege shwò. ⁸ Lire e yii àha mpyi pi fiige mε. Yii li cè na yaage nkemu kyaa ku jye yii na ke, mà jwo yii pi ku jáare ke, yii Tunji Kile maha ku cè. ⁹ Lire e ke yii aha a Kile jáare, yii jwo “Wuu Tunji u jye nìnyiɛni na ke, mu mεge ku táan.

¹⁰ Ma pyi saanwa sùpyire puni jùnjò na.

Mu jyii wuuni li pyi jùjke na,
bà li jye na mpyi nìnyiɛni na mε.

¹¹ Wuu niñjaa njyini kan wuu á.

† 5:41 Kuni mpyi a kan Ɔrɔmu sòrolashiibil'á pi pi yaayi tugure tēge sùpya njun'i pi i u pyi u culumetiri niñkin ná taaga jaara ná t'e.

¹² Wuu kapegigii yàfa wuu na,
bà wuu maha wuu shiŋɲɛɓii wogigii yàfani pi na mɛ.

¹³ Ma hà yaaga yaha ku wuu yyaha kɛɛɲɛ kapegil'á mɛ,
maa wuu shwɔ Sitaanniŋi na.

[Naha na yɛ mu u ɲyɛ fàŋhe ná síŋi ná pèentefoo,
fo tèekwombaa.
Amiina.]”

¹⁴ Yii li cè na sùpyir'á kapegigii ɲcyiimu pyi yii na ke, yii aha cyire yàfa ti na,
yii Tuŋi ɲiŋyi wuŋi mú sí yii wogigii yàfa yii na. ¹⁵ Nka yii aha mpyi yii ɲyɛ na
ɲɛg'a sùpyire kapegigii yàfa ti na mɛ, yii Tuŋi mú sí yii wogigii yàfa yii na mɛ.

Yesu à jwo súnŋi kyaa na

¹⁶ Yii aha súnŋi le, mpíi pi à fyɪnmɛ tò wwoɔ na ke, yii àha yyahayi tanha
pire fiige mɛ, pire maha li pyi sùpyire si ɲcè na pi à súnŋi le. Nka sèɛŋi na mii
sí yi jwo yii á, pir'á pi sàraŋi ta a kwò. ¹⁷ Mu wi ke, mu aha súnŋi le, ma yyahe
jyé, maa látikolo le ma ɲɲke e, ¹⁸ bà sùpyire sí mpyi t'àha ɲkwò mu súnleni cè
mɛ, fo mu Tuŋi u ɲyɛ taŋwohoyi i ke, uru kanni. Lire ká mpyi, mu Tuŋi u ɲyɛ
na kaŋwohigii ɲaa ke, uru sí mu sàra.

Nàfuuŋi sèe wuŋi kani ná karigii cyi ɲyɛ cyi ɲyɛ a yaa cyi sùpyaŋi funŋo pɛn mɛ (Luka 12.22-34)

¹⁹ Yii àha raa nàfuuŋi caa raa bégeli yiye mɛɛ na ɲɲke na mɛ. Ntɔɔŋŋi ná
zúnŋi maha u kɛɛge, nàŋkaabii maha bayi fúruge marii u lwúu. ²⁰ Nka yii nàfuu
tabegege ɲiŋcɛɲɛ yaa yiye mɛɛ na ɲiŋyiŋi na. Wani ntɔɔŋŋi ná zúnŋi ɲyɛ na
nàfuu kɛɛge mɛ, nàŋkaabii mú ɲyɛ na u lwúu mɛ. ²¹ Naha na yɛ cyage e sùpyaŋi
nàfuuŋi ɲyɛ ke, wani u sòŋŋore maha mpyi.

²² Sùpyaŋi ɲyiigii cyi ɲyɛ u bɛɛnmpe. Ngemu u ɲyii cyi à ɲwò ke, urufoo puni
maha mpyi bɛɛnmpe e mú. ²³ Ngemu wogigii sí cyi à kɛɛge ke, urufoo puni mú
maha mpyi numpini i. Mu aha jwo na mu na ɲyɛ bɛɛnmpe e, mà li ta numpini
i mu ɲyɛ, tahala maha ntaha lire numpini na!

²⁴ Yii li cè na báara pyiŋi sí n-sii n-jà raa báare ɲɲufɛe shuunn'á mɛ. Lire ká
mpyi, u sí ɲɲufooŋi wà kyaa táan uy'á, si u sanŋi kyaa pɛn uy'á. U mú sí n-kúu
wà na, si kántugo wà u sanŋi na. ɲyɛ amuni li ɲyɛ, nàfuuŋi lag'á tateɛɲɛ fò yii
mpiimu na ke, yii sí n-jà n-pyi Kile báara pyi mɛ.

²⁵ Lire e mii sí yi jwo yii á, yalyire yii sí raa lyî, ná vâaŋyi yii sí raa leni
ke, yire taŋkanni ká yii funŋo pɛn mɛ. Tá sùpyaŋi múnaani tayyérege ɲyɛ a
fàŋha tò yalyire na, ka u cyeere tayyérege mú sí fàŋha tò vâaŋyi na mɛ? ²⁶ Yii
saŋcyɛɛnre wí ke! Ti ɲyɛ na ɲɛmɛ núru mɛ, ti ɲyɛ na sùma kwùun mɛ, ti ɲyɛ na
sùma bégeli bwùunni i mɛ. Nka yii Tuŋi u ɲyɛ ɲiŋyiŋi na ke, uru na ti ɲwò caa.
Tá yii ɲyɛ a pɔwò saŋcyɛɛnre na sèl'e mɛ? ²⁷ Funmpɛɛnre sí n-jà yii jofoo pyi
u já a nimbilere bàra u shiŋi canmpyaagii na yɛ?

²⁸ Naha na yii à vâaŋyi nindeyi kani tɛg'a yiye funŋo pɛn yɛ?
Yafwòhɔfwohoyi yi maha fyɪn sige e maa yafyɛɛnre nisinante yaa ke, yii
sòŋŋo yire kyaa na ke! Yi ɲyɛ na báara pyi mɛ, yi mú ɲyɛ na kòɔɔ pinni mɛ.

²⁹ Nka saanŋi Solomani ná u nàfuufente puni i, u vâanndenke kà lemɛ ɲyɛ a já a
ɲwò mà ɲke yafwòhɔfwohoge kà ɲiŋkin yafyɛɛnre kwò mɛ. ³⁰ Yafwòhɔfwohoyi
yi ɲyɛ sige e ɲiŋjaa, ná nùmpaŋŋa yi sí n-le nage e ke, Kile ká yire lemɛ pyi
p'á ɲwò amuni, yii ɲyɛ a li cè na nàkaana baa Kile sí vâanya kan yii á mà? Yii
dányan'á cyére de! ³¹ ɲyɛ yii àha funŋyi pɛn s'a ɲko “Naha wuu sí n-lyi yɛ?
Naha wuu sí n-bya yɛ? Taa wuu sí vâanya ta n-le ke?” mɛ. ³² Kilecambaabii pi

maha funɲyi ɓɛn ná yire yaayi kani i tɛrigii puni i. Yii sí pi ke, yaaga maha yaaga kyaa li ɲye yii na ke, yii Tunji Kile à yire puni cè. ³³ Mâ jwo yii a yire yaayi caa ke, yii yacyage ɲiɲcyiig'â yaa ku pyi Kile Saanre ná ntiɲji. Lire ká mpyi, Kile sí yire yaayi sanɲyi puni kan yii á. ³⁴ Yii àha karigii nimpaanɲii tɛgɛ yiye funɲɔ ɓɛn mɛ, ɲaha na yɛ nùmpanɲke sí raa sònɲi kuye na. Canɲa maha canɲa ná ku kawaagii cyi ɲye.

7

Yii àha raa pi sanmpii cêge me
(Luka 6.37-38, 41-42)

¹ Yii àha raa pi sanmpii cêge me, lire ká mpyi Kile mú sí yii cêge me. ² Naha na yɛ bà yii na sùpyire sannte cêge me, amuni Kile mú sí yii cêge. Cùɲkanni na yii ɲye na sùpyire sannte cwôre ke, amuni Kile mú sí yii cù. ³ Naha na mu ɲye na ɲyèsenni ɲaa ma cìmpworonɲi ɲyiini i, mà li ta bànnanɲi u ɲye mu wuuni i ke, mu ɲye na uru ɲaa mà yɛ? ⁴ Mâ tâanna ná lire e, di mu sí n-jà n-jwo ma cìmpworon'á na u yyére ma a ɲyèsenni wwú u ɲyiini i, mà li ta bànnanɲi ɲye mu wuuni i yɛ? ⁵ Mu u à fylɲmɛ tò wwomɔ na ke, fyâna a bànnanɲi wwú ma ɲyiini i, lire ká mpyi, mu sí raa ɲaa raa ɲcwúu ɲyèsenni tawwuge e ma cìmpworonɲi ɲyiini i.

⁶ Yaayi yi ɲye Kile wuyo ke, yii àha raa yire kaan pwuunbil'á mɛ, lire baare e pi sí n-jà n-yîri yii kurugo sí yii sulugo. Yii àha raa yii kónɲi loɲgara wunɲi cyáan caabii taan mɛ, lire baare e pi sí raa u tánhani.

Kile maha u pyiibii ɲareyi shuu
(Luka 11.9-13)

⁷ Yii a Kile ɲáare, u sí yii kan, yii a ɲcaa, yii sí n-ta, yii a bàrage kúuli, ku sí múgo yii á.

⁸ Yii li cè na shin maha shin u ɲye na ɲáare ke, uru maha ntaa.

Shin maha shin u ɲye na ɲcaa ke, uru maha ɲaa.

Shin maha shin ká bàrage kúu ke, ku sí múgo urufol'á.

⁹ Joofoo u ɲye yii shwôhól'e, ɲgemu u sí ɲɛɛ kafaaga kan u pyâɲh'á, mà li ta bwúuru u à ɲáare u á yɛ? ¹⁰ Lire ɲye mɛ, mà wwò kan u á mà li ta fya u à ɲáare yɛ? ¹¹ ɲye yii sùpyiibii pi à pi ke, cyage e yii maha já a yacɛɲye kan yii pyiibil'á ke, yii ɲye a cè a jwo na yii Tunji u ɲye ɲiɲyiɲi na ke, ur'à bégel'a tòro yii taan si yacɛɲye kan u ɲáarafebil'á mà?

¹² Lire e yaaga maha yaaga yii la ɲye sùpyire sannte s'a mpyi yii á ke, yii lire pyi pi á mú. Yire Kile tùnntunɲi Musa Saliyanɲi ná Kile tùnntunmpii sanmpii sémebil'á jwo.

Kurigii shuunnɲi kani
(Luka 13.24)

¹³ Yii jyè tajɲiɲwɔge nimbileni i. Naha kurugo yɛ kuni li maha kakyaare na sùpyanɲi na ke, lire tajɲiɲwɔg'â pèe, lire kùn'à pèe, lire e shinɲyahara ɲye na ɲaare. ¹⁴ ɲka kuni li maha shiɲi niɲkwombaanɲi kaan ke, lire tajɲiɲwɔg'â cyéɛɛ, li ɲarama à ɓɛn, li ɲarafebilii ɲye a ɲyaha mɛ.

Cige maha ɲcè ku yasɛɛre e
(Luka 6.43-44; 13.25-27)

¹⁵ Kafɲiviniibii pi maha piye pyi Kile tùnntunmii fiige ke, yii a yiye kàanmucaa pire na. Pi aha a ma yii á, pi maha piye pyi mpàa fiige, mà li ta pi funɲy'á pi sige yaayi fiige. ¹⁶ Yii sí pi cè pi kapyiɲkii cye kurugo. Wâ sí

n-jà ɛɛzen cige yasere kwòn nguro cige na la? Lire nyɛ mɛ, mà fizhiye cige yasere kwòn nguro cige na la? ¹⁷ Lire pyiŋkanni na, cicɛnɲke yasɛɛr'á jwò, cipege woore s'à pi. ¹⁸ Cicɛnɲɛ si n-jà raa yasere nimpere seni mɛ. Cipege mú si n-jà raa yasere niɲcennɛ seni mɛ. ¹⁹ Cige maha cige ku nyɛ ku nyɛ na yasere niɲcennɛ seni mɛ, ku si n-kwòn n-wà nage e. ²⁰ Lire e ke yii sí pi cè pi kapɛyĩkil'e, bà cige maha ɲcè ku yasere e mɛ.

²¹ Mpii puni pi nyɛ na mii pyi “Kafoonji, Kafoonji” ke, pire puni si n-nyè Kile Saanre e mɛ, mii Tunji nɲnyi wunji nyii wuuni pyifeebii kanni pi nyɛ jyifeebii. ²² Kuru canɲke ká nò, shinɲyahara sí n-pa mii pyi “Kafoonji, Kafoonji, wuu mpyi na Kile túnnture yu mu mɛge na, marii jínabii kòre na yige mu mɛge na, marii kabwòhii niɲyahagii pyi mu mɛge na mà?” ²³ Lire tɛni i, mii sí yi jwo tire sùpyir'á “Mii nyɛ a sàa yii cè mà nyɛ mɛ. Yii yĩri na taan, yii kapimpyiibii!”

Yákilifoŋji ná funɲɔ baa shinɲi kani

(Luka 6.47-49)

²⁴ Shin maha shin ká mii jwumpe lógo, maa pu kurigii ɲaare ke, urufoo sí n-jà n-tàanna ná yákilifoŋji w'e ngemu u à u bage faanra kafaafoge ɲun'ji ke. ²⁵ Kuru bage faanraɲkwooni kántugo, zànbwòh'á cwo, ka dùyi si ɲí na fwu na fwore, ka kafɛɛge si wá na fwu sèe sèl'e na kuru bage ɲòɲji, ɲka ku nyɛ a cwo mɛ, ɲaha na ye ku nintaani na nyɛ kafaafogo ɲun'ji.

²⁶ ɲka shin maha shin ká mii jwumpe lógo, maa mpyi u nyɛ na pu kurigii ɲaare mɛ, urufoo na nyɛ mu à jwo funɲɔ baa shin, ngemu u à u bage faanra nticyɛnɲi ɲun'ji ke. ²⁷ Kuru bage faanraɲkwooni kántugo, zànbwòh'á cwo, ka dùyi si ɲí na fwu na fwore, ka kafɛɛge si wá na fwu sèe sèl'e na kuru bage ɲòɲji, ka ku puni si mpi a wu.»

²⁸ Yesu à puru jwumpe jwo a kwò ke, ka u kàlanɲi pyiŋkanni si sùpyire kákyanhala. ²⁹ Naha na ye u mpyi na pi kálali ná Kile sífente e. U kàlanɲi pyiŋkanni ná Kile Saliyanɲi cyelentiibii wunji pyiŋkanni mpyi niɲkin mɛ.

8

Yesu à tògofoo cùɲɔ

(Marika 1.40-45; Luka 5.12-16)

¹ Yesu à tige ɲanɲke na ke, ka shinɲyahara si ntaha u fye e. ² Ka tògofooŋji wà si file u na maa niɲkure sín u fere e maa jwo: «Kafoonji, mu aha ɲɛɛ, mu sí n-jà mii tòge láha mii na si mii finiɲɛ.» ³ Nyɛ ka Yesu si u cyɛge sánha maa bwòn u na maa jwo: «Mii à ɲɛɛ, tòge ku láha ma na!» Ka tòge si ntíl'a láha u na. ⁴ Ka Yesu si u pyi: «Cù ma ɲwòge na, ma hà yaaga jwo sùpya á mɛ, ɲka ta sì, maa sà maye cyèe sáragawwunji na u u ma kàanmucya, sárage kyaa Kile túnntunɲiMusa à jwo tògofeebii kyaa na ke, maa kuru wwù. Lire li sí li cyèe na mu à cùɲɔ*.»

Yesu à sòrolashiibii ɲùɲfoŋji wà báarapyi cùɲɔ

(Luka 7.1-10; Yuhana 4.43-54)

⁵ Mà Yesu yaha u u jyè Kapɛrenamu kànhe e, Ɔɔmu sòrolashiibii yyaha yyére shinɲi wà à file u na maa u ɲáare na: ⁶ «Kafoonji, mii báarapyiɲi nizinniɲi na wà bage e. U à mùruɲɔ, maa ɲkyaali sèl'e.» ⁷ Ka Yesu si u pyi: «Mii u sà u cùɲɔ la†?» ⁸ Ka sòrolashiibii yyaha yyére shinɲi si jwo: «Kafoonji, mii ɲùɲk'á cyère

* **8:4** Tògofooŋji ká ɲcùɲɔ, sáragawwunji mpyi maha yaa u u cyeere kàanmucya sèl'e si ɲcè kampyi u à cùɲɔ, u u nta a uye cyèe sùpyire na. † **8:7** Mà tàanna ná Yahutuubii Kile kuni i, shinɲi u nyɛ u nyɛ pi Kile kuni i mɛ, Yahutu nyɛ a mpyi a yaa u jyè uru pyenge e mɛ. U aha lire pyi, u mpyi maha ɲwòhò Kile yyaha taan.

mu u jyè mii pyenge e. Mu aha jwuŋkanŋa ninŋin jwo, kuru sí mii báarapyiŋi cùuŋɔ. ⁹Mii wí ke, sòrolashiibii pìi na nyɛ mii ñuŋɔ na, mii sí nyɛ pìi ñuŋɔ na. Mii aha wà pyi “Ta si” u maha ŋkàre. Mii aha wabere pyi “Ta ma” u maha mpa. Mii aha na bilinji pyi “Nde pyi” u maha lire pyi.»

¹⁰Yesu à yire lógo ke, ka li i u kàkyanhala. Mpii pi mpyi u fye e ke, ka u u jwo pir'á: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mii sàha ntél'a sùpya nya ná nge dáníyanji fiige e Izirayeli shiinbii shwòhòl'e me! ¹¹Mii sí yi jwo yii á, shinŋyahara sí raa yíri canŋafworompe ná canŋajyimpe e, si mpa lyí ná Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba e Kile Saanre e. ¹²Ŋka Izirayeli shiinbii mɛɛ na Kile Saanre à bégele ke, pire pìi sí n-wà cyíinnji na numpini i. Wani pi si raa myahigii sùu s'a ŋkyànhigii kùru.»

¹³Nyɛ Yesu à puru jwo ke, maa sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi pyi: «Ta si pyenge. Ná mu à dá mii na, nde mu à cya ke, lire li pyi.» Ka u báarapyiŋi si ntíl'a cùuŋɔ lire tɛnuuni i.

*Yesu à Pyeri nafɛɛcwɔŋi cùuŋɔ
(Marika 1.29-34; Luka 4.38-41)*

¹⁴Nyɛ Yesu à kàre Pyeri pyenge mà sà Pyeri nafɛɛcwɔŋi ta tasinnage e cifwuro cye e. ¹⁵Ka Yesu si bwòn u cyɛge na, ka cifwure si láha u na. Ka u u yíri, maa njyi kan Yesu á.

¹⁶Yàkoŋk'á nò ke, ka pi i wá na ma ná jínacyaanbii ninŋyahamil'e Yesu á. Ka u u jínabii kàr'a yige pi e ná u ñwòjwumpe e, maa yampii puni cùuŋɔ. ¹⁷Nyɛ lire pyiŋkanni na, ka Kile tũntunŋi Ezayi jwumpe si fũnŋɔ, u mpyi a jwo: «U à jyè wuu ná wuu cwòhòmpɛ shwòhòl'e, maa wuu yampe láha wuu na†.»

*Mpii la ku nyɛ si ntaha Yesu fye e ke
(Luka 9.57-62)*

¹⁸Nyɛ shinŋyahara mpyi a pa Yesu kwúulo, lire kurugo ka u u u cyelempyiibii pyi pi bani jyiile ná ur'e. ¹⁹Ka Kile Saliyanji cyelentunji wà si file u na maa u pyi: «Cyelentunji, mii sí n-taha mu fye e ma tasheyi puni i.» ²⁰Ka Yesu si u pyi: «Wiyigii na nyɛ sigepwuunbil'á, shèere mú sí nyɛ sàncycɛɛnr'á. Ŋka tashwòngɔ nyɛ Supyanji Jyanji á mɛ.» ²¹Ka u cyelempyanji wabere si u pyi: «Kafoonji, yyére, mii aha na tunji tò, mii sí n-ta n-pa n-taha mu fye e.» ²²Ka Yesu si u pyi: «Taha mii fye e, maa kwúubii yaha pi a piye tũni.»

*Yesu à kafeebwòhe yyéɛɛɛ bani ñuŋ'i
(Marika 4.35-41; Luka 8.22-25)*

²³Nyɛ Yesu à jyè bakwòoge e, ka u cyelempyiibii si jyè u fye e. ²⁴Ka kafeebwòhò si yíri na fwu bani ñuŋ'i, fo lwòhe na ŋko si bakwòoge tò. Lir'á Yesu ta u u ñwúuni. ²⁵Ka pi i file u na, maa u jè maa jwo: «Kafoonji, yíri maa wuu shwò, lire baare e wuu sí n-kwòro lwòhe e.» ²⁶Ka u u pi pyi: «Naha na yii na fyáge ye? Naha na yii dáníyan'á cyéɛɛ ye?» Maa yír'a yyére maa fánha cyán kafɛɛge ná bani lwòhe na. Ka yi puni si yyére siu! ²⁷Ka pi puni si wá na ŋkyáali u na, maa jwo: «Naha supyifiwiwe u nyɛ nge nàŋi, fo ka kafɛɛge ná lwòhe si ntɛɛn u wuuni taan ye?»

*Yesu à jínacyaan shuunni cùuŋɔ
(Marika 5.1-20; Luka 8.26-39)*

† 8:17 Ezayi 53.4

²⁸ Nye ka Yesu si banji jyiil'a sà nò Gadara shiinbii kùluni i. Ka jínacyaan shuunni si fworò fanjyi i[§] mà u jùhò bê. Pi mpyi a pi sêe sèl'e, fo wà sàha mpyi na jà a tòro kuru kuuge e mε. ²⁹ Ka pi i wá na yu fànha na: «Kile Jyanji, naha mu nye na jcaa wuu á ye? Mu à pa mpa kawaa pyi wuu na mà ta tēni sàha nò mà?»

³⁰ Nye lir'á caakurumbwòhò ta ku u lyí pi byanhampe e. ³¹ Ka jínabii si Yesu jáare sèl'e na: «Mu aha wuu kòr'a yige mpíi sùpyiibil'e, ma a wuu yaha wuu sà jyè mpíi caabil'e.» ³² Ka u u pi pyi: «Yii a sì.» Ka pi i fworò pire nàmbaabii shuunninji i, maa sà jyè pire caabil'e, ka caakuruñke puni si sùrug'a yíri janñke numpenge na, mà cwo cwo banji i mà kwú. ³³ Ka cáanahabii si fê a kàre kànhe e, jcyii cyi à pyi ke, maa sà cyire yyaha jwo, mà cye cyán jínacyaanbii wogigii na. ³⁴ Ka kànhe shiinbii puni si ntíl'a fwor'a kàre Yesu jùhò tabenji i. Pi à sà u nya ke, maa u jáare sèl'e na u fworò pire kùluni i.

9

Yesu à supyimurujò cùhò maa ku kapegigii yàfa ku na
(Marika 2.1-12; Luka 5.17-26)

¹ Nye ka Yesu si jyè bakwòoge e, maa banji jyiil'a kàre u yabilinji kànhe e. ² Ka pi i mpa u á ná yanji w'e u yasinninñke e, u mpyi a mùrujò. Yesu à pi nya pi à dá uru na ke, maa jwo supyimuruñk'á: «Na jya, màban le maye e! Mu kapegigil'á yàfa mu na.»

³ Nye Kile Saliyanji cyelentiibii pi mpyi wani ke, ka pire pii si wá na sònnji piye funj'i na Yesu na Kile mεge kēεge. ⁴ Ka Yesu si ntíl'a pi sònnjore cè, maa jwo pi á: «Naha na yii nye ná nte sònnjopeere shinji i ye? ⁵ Mà jwo “Mu kapegigil'á yàfa mu na” ná “Yíri, ma a jaare” yii nyi na, cyire kapyaaḡii mú shuunni i, ndire jwumò p'à táan ye? ⁶ Nka yii pi li cè na síñji na nye Supyanji Jyanji á naha jinñke na, u wà kapegii yàfa u na.» Lire e u à jwo supyimuruñk'á: «Yíri, maa ma yasinninñke lwò, maa si pyenge.» ⁷ Ka u u ntíl'a yír'a kàre pyenge. ⁸ Sùpyir'á lire nya ke, ka pi i fyá maa Kile pēe, uru ngemu u à nge síñji fiiginji kan sùpyir'á ke.

Yesu à lyí ná mεpεnge shiinbil'e
(Marika 2.13-17; Luka 5.27-32)

⁹ Yesu à yíri wani ke, u à sà múnalwòore shwofooñji wà nya u à tēen u báaranji tapyige e, u mεge mpyi Macwo. Ka Yesu si u pyi: «Yír'a taha na fye e.» Ka u u yír'a taha u fye e.

¹⁰ Nye lire kántugo ka Yesu ná u cyelemppiibii si sà ntēen na lyí Macwo bage e ná mεpεnge shiinbii ninyahamil'e mu à jwo múnalwòore shwofeebii ná piiberii. ¹¹ Farizheenbii pil'á lire nya ke, maa Yesu cyelemppiibii pyi: «Naha na yii cyelentuñji na lyí ná múnalwòore shwofeebii ná mεpεnge shiinbii piiberil'e ye?» ¹² Yesu à yire lógo ke, maa jwo: «Mpii pi à cùhò ke, wemppyinji kyaa nye pire na mε, mpíi pi na yà ke, pire na u kani nye. ¹³ Kile à jwo u Jwumpe Semēñji i “Yii a jùñaara taa yii shinjēebii na, lir'á táan mii á mà tòro sáragawwuuni na*.” Nye yii sònnjò puru jwumpe jwòhe na. Naha na ye mpíi pi nye na piye sònnji na pir'á tíi ke, mii nye a pa jinñke na pire tayyerege e mε. Nka mpíi pi à li cè na pire nye a tíi mε, pire tayyerege e mii à pa.»

§ 8:28 Yahutuubii maha pi fanjyi wwú kafaayi jññ'i. Pi maha ku jwòge yal'a yaa fo maha tateññòñy yaa mú. * 9:13 Oze 6.6

Jwumpe Nintanmpe fành' à nyaha Yahutuubii làdaabii woge na
(Marika 2.18-22; Luka 5.33-39)

¹⁴ Lire kântugo Yuhana Batizelipiyiñi cyelempyiibil' à pa Yesu yíbe na ñaha na pire ná Farizhëenbii maha súññi leni, Yesu cyelempyiibii sí ñye na u leni má yé? ¹⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Cipooñi ceveebii sí n-jà yyaha tanha, mà pi yaha ná cipooñi i cikwòonre na la? Nka tēni là na ma, cipooñi sí n-pa n-yíge pi shwòhòl'e. Lire tēni i pi sí n-ta raa súññi leni.

¹⁶ Wà ñye na vāanvòññò taha na vāanñyēga tacwòngò jwooli mē. Lire ká mpyi, vāanvòññke maha vāanñyēge kēēge, tacwòng'a si nāara a pēe. ¹⁷ Wà mú sí ñye na sinmpurugo leni seeye boolyegil'e† mē. Lire baare e p'aha mpa ntanha, pu maha pu yalenke jya, maa wu, yalenk'a si ñkēēge. Pi maha sinmpuruge leni seeyi boofòññkil'e, yire mú shuunnñi y' à bē.»

Yesu à ceenji wà cùuñjò, maa Zharusi pworonji buwuñji ñè
(Marika 5.21-43; Luka 8.40-56)

¹⁸ Ñye mà Yesu yaha puru jwumpe na, Yahutuubii ñùñfuooñi wà à pa ñiñkure sín u taan maa jwo: «Yesu! Mii pworonj' à kwú numē. Maye sanñja yaha, maa mpa ma cyeyi taha u na, u sí ñè.» ¹⁹ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si yíri na ñkēēge ná u e.

²⁰ Mà pi ñiñkaribii yaha, ceenji wà à file Yesu na maa bwòn u vāanntinñke zhwòore na. Lùwulinñkwombaayi mpyi uru ceenji na yee ke ná shuunni funñ'i. ²¹ U mpyi na yu uye funñ'i: «Mii aha bú jà a bwòn u vāanñyi na, mii sí n-cùuñjò.»

²² Ka Yesu si yyaha kēēñj' a wíl' a u ñya, maa jwo u á: «Na pworò, ma hà raa fyáge mē, ñaha na ye mu dániyanj' à mu cùuñjò.» Ka ceenji si ntíl' a cùuñjò.

²³ Yesu à sà nò uru ñùñfuooñi pyenge e, maa kwùge tinmpirigii wylifeebii ná supyinyahare ñya ti i ñyàha na wùruge tiye e ke, maa jwo pi á: ²⁴ «Yii caala a yíri naha, pùceebilini ñye a kwú mē, li na ñwúuni.» Ka pi i wá na ñcyàhali u na.

²⁵ Sùpyir' à fwor' a kwò pyenge e ke, ka Yesu si jyè bage e, maa pyàñi buwuñji cù cyēge na, ka u u yíri. ²⁶ Ka lire kani si ñcaala lire kùluni puni i.

Yesu à fyinmii shuunni ná búbu cùuñjò

²⁷ Yesu à fworò wani na ñkēēge ke, ka fyinmii shuunni si ntaha u fye e maa wá na yu fàhna na: «Dawuda Tuluge Shinñi, ñùñaara ta wuu na!» ²⁸ U à sà jyè pyenge e ke, ka pire fyinmpii si file u na. Ka u u pi pyi: «Yii à dá na mii sí n-jà yii cùuñjò la?» Ka pi i jwo: «Dòn, mu sí n-jà, kàfoonji.» ²⁹ Ka u u bwòn pi ñyiigii na maa jwo: «Li sí n-pyi yii á mà tàanna ná yii dániyanji i.» ³⁰ Ka pi i ntíi na ñaa. Ka u u yi jwo a waha pi á na pi a piye kàanmucaa, pi àha wà yaha u li cē mē. ³¹ Nka pi à yíri wani ke, pi à kàr' a sà a lire kani yu lire kùluni puni i.

³² Ñye pir' à yíri Yesu taan ke, ka pii si mpa ná búbu e. Jínanji wà u mpyi u e. ³³ Yesu à jínanji kòr' a yige ke, ka búbuñi si ntíi na yu. Supyinyahare ti mpyi wani ke, ka lire si tire kàkyanhala, ka ti i wá na ñko: «Wuu sàha ñkwò a nde kani fiige ñya Izirayeli kini i mē!» ³⁴ Nka Farizhëenbil' à jwo na jínanbii ñùñfuooñi fàhhe cye kurugo, Yesu ñye na jínanbii kòre na yige pifeebil'e.

Sùmakòog' à pēe, ñka sùmakwòonbil' à cyère

³⁵ Ñye Yesu mpyi na ñaare na màre kànbwoyi ná kànpyeere puni na. U mpyi na sùpyire kálali Kile Jwumpe kàlambayi i, maa Jwumpe Nintanmpe yu mà yyaha tíi ná Kile Saanre e, maa yampii puni ná cwòhòmòfeebii puni cùuñji.

† 9:17 Seeyi boni na ñye boro, Yahutuubii maha ndemu jwoolo ná yatòore seeyi i maa lwohe, lire ñye mē ñùjirimpe, lire ñye mē èrèzen sinmpe leni l'e ke.

³⁶ U à supyinyahare nya ke, ka pi nùnaare si u ta sèl'e, naha na ye ti mpyi a kànha maa ncwónrò, mu à jwo mpàa pi nye piye nùño kurugo. ³⁷ Ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Sùmakòòg'á pèe, nka sùmakwòonbil'á cyére. ³⁸ Lire e ke yii kerége foo náare, u u pli bâra sùmakwòonbii na.»

10

*Yesu à u cyelempyiibii yyer'a tun
(Marika 3.13-19; Luka 6.12-16)*

¹ Lire kántugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi yyere, maa fànhe kan pi á, pi ja pi a jínabii kòre pi a yige pifeebil'e, pi raa yampii puni ná cwòhòmfèebii puni cùuŋi. ² Tùnnuntumpii ke ná shuunniŋi meyi yi nye nje: njncyiŋi u nye Simò pi maha mpyi Pyeri ke, ná u sijereti Andire ná Zebede jyaabii Yakuba ná u còonŋi Yuhana ³ ná Filipi ná Baritelemi ná Tomasi ná Macwo nge u mpyi na múnalwòore shuu ke, ná Alife jyanj Yakuba ná Taadi* ⁴ ná Simò pi maha mpyi Zeloti† ke, ná Zhudasi Isikariyoti nge u sí n-pa Yesu le cye e ke.

(Marika 6.7-13; Luka 9.1-6)

⁵ Pire shiin ke ná shuunniŋi Yesu à yeere maa nta a pi tun. U à jwo pi á: «Yii àha njyè Samari shiinbii kànyi ná supyishiŋi sanŋi wuy'e me, ⁶ nka yii a si Izirayeli shiinbii yyéere, pire mpiimu pi nye mu à jwo mpàpinniŋi ke. ⁷ Mà yii niŋkaribii yaha, yii a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á na Kile Saanre tèn'à byanhara. ⁸ Yii raa yampii cùuŋi, yii raa kwùubii jèni, yii raa tògofèebii cùuŋi, yii raa jínabii kòre yii a yige sùpyire e. Yii à ti ta mana, yii a ti kaan mana. ⁹ Yii àha seen, lire nye me wyére, lire nye me wyéerepya lwó si nde yii dufaabil'e me. ¹⁰ Yii àha kùshebòri lwó me, yii àha vaaantinye shanwuyo lwó me, yii àha tanhaŋyi yabere lwó mbàra yii tooyi wuyi na me, yii àha kàbii lwó me. Yii li cè na báarapyiŋ'á yaa u a nkaan u a lyi.

¹¹ Yii aha jyè kànbwòh'e, lire nye me kànbilere e, yii sùpya cya ngemu u sí nye yii sunmbage na ke. Yii aha uru sùpya ta, yii i nkwòro wani fo yii sà nò yii tēekani na. ¹² Yii aha jyè pyenge maha pyeng'e ke, yii pi shéere “Kile u yyeŋiŋke kan yii á.” ¹³ Kuru pyenge shiin ká yii fwùŋi shwò, pi sí kuru yyeŋiŋke ta. Nka pi aha mpyi pi nye a yii fwùŋi shwò me, pi sí kuru yyeŋiŋke ta me.

¹⁴ Yii aha nkàre cyage k'e, ka pi i yii sunmbage cyé, maa mpyi pi nye a jèŋ'a yii jwumpe lógo me, yii níwvorobii kuru kànhe e, yii yii tooyi bambaŋi kwòro kwòr'a wu wani‡. ¹⁵ Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, canŋke Kile sí sùpyire puni sàra si ntaanna ná ti kapyiŋkil'e ke, nde li sí yire kànyi sùpyire ta ke, lire sí n-waha mà tòro Sòdomu kànhe ná Gòmòri kànhe shiinbii wuuni na.»

(Marika 13.9-13; Luka 21.12-17)

¹⁶ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Yii lógo! Mii sí yii tun, nka yii sí n-pyi sùpyire shwòhòl'e mu à jwo mpàa pi nye sige yaaya shwòhòl'e. Yii a yiye kàanmucaa bà wwòdo nye me, yii pyi tateennugo sùpyii mpánmpòroyò§ fiige. ¹⁷ Yii a yiye kàanmucaa sùpyire na, naha na ye pi sí n-kwò n-pa raa yii yiri yukyaabii yyéere, s'a yii bwùun ná kàsrigil'e pi Kile Jwumpe kàlambayi i. ¹⁸ Pi mú sí n-kwò raa

* **10:3** Taadi, kuru ku nye u mege shanwoege. Mege njncyiige ku nye Zhudasi (Luka 6.16). † **10:4** Zeloti: kuru mege jwòhe ku nye: «kini kyal'à táan ngemu á sèl'e ke». ‡ **10:14** Mà tooyi bambaŋi kwòro kwòr'a wu kànha na: lire jwòhe ku nye, wuu nàzhan à fworo yii karigil'e, yii nùño tuguro ti. Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wí. § **10:16** Yahutuubii mpyi maha mpánmpòroyi wii fyinme ná tateennugo sanjcyenre.

yii cwôre raa si fânhafeebii ná saanbii yyére, mà li ñunke pyi na yii na ñye mii cyelempyii. Lire cye kurugo yii sí mii kyaa jwo Yahutuubil'á, sí mii kyaa jwo supyishinji sanñ'á mú. ¹⁹ Nka tēni i pi sí n-pa raa yii leni cye e ke, jwumpe yii sí n-jwo, ná pyinƙanni na yii sí pu jwo ke, yii áha lire tēge yiye funñɔ pēn mē. Jwumpe yii á yaa yi jwo ke, lire tēni yabilinji i, puru sí n-tūge yii funñ'i. ²⁰ Yii li cē na yii yabilimpil'e bà puru jwumpe sí n-fworo mē, yii Tunji u ñye Kile ke, uru Munaani li sí raa yu yii cye kurugo.

²¹ Pii sí n-pa raa pi cìmpyibii kaan pi a bùu, tiibii pii sí n-pa raa pi pyiibii kaan pi a bùu, pyiibii pii mú sí n-pa n-yíri pi sifeebii kurugo si pi kan pi bò. ²² Yii kyaa sí n-pēn sùpyire pun'á mii mēge kurugo. Nka ngemu ká já a uye waha maa ntēen Kile kuni i fo mà sà nō tēgeni na ke, urufoo sí n-shwō. ²³ Pi aha yii kyérege kânhe k'e, yii fē a fworo kur'e, yii raa sí kabēr'e. Sēenji na mii sí yi jwo yii á, mà jwo yii pi Izirayeli shiinbii kányi puni ñaara a kwò ke, Supyanji Jyanji sí nūru n-pa.

²⁴ Cyelempyanji si n-jà n-pēe n-tòro u cyeleuntuji na mē, biliwe mú ñye a pēe u káfoonji na mē. ²⁵ Li tēgeni li ñye cyelempyanji u pa mpyi cyeleuntuji fiige, bilinji mú sí mpa mpyi u káfoonji fiige. Ná pi á já a pyēngefoo tàanna ná jínabii ñunfoonji Belizebuli i, mpíi pi ñye pyēngefoo shiinbii ke, pire wuuni sí n-tòro mà?

(Luka 12.2-9)

²⁶ Lire kurugo yii áha raa fyáge pi na mē. Yii li cē, kyaa maha kyaa l'à ñwòhò ke, cyire puni sí n-pa raa ñaa. Kyaa maha kyaa li ñye numpini i ke, lire là mú sí n-kwôro ñcēmbaa mē. ²⁷ Mii aha jwumpe mpemu jwo yii á numpini i ke, yii a puru yu canñke e. Mpe mii á jwo yii á katilwòhòre e ke, yii dùgo yii a puru jáare katanñyi ñun'i. ²⁸ Mpíi pi maha já a sùpyanji cyeere bò, ná pi sí n-jà u múnaani bò mē, yii áha raa fyáge pire na mē. Kilenji u maha já a sùpyanji múnaani ná u cyeere shi bò nafugombaage e ke, uru na yii á yaa yii a fyáge.

²⁹ Tá zíziine shuunni maha mpére daashi ñinƙin kanna mē? Nka lire zíziini là ñinƙin sí n-kwú yii Tunji Kile pàama mē. ³⁰ Yii pi ke, ali ñunjoore ti ñye yii ñunji i ke, Kile á tire puni pērege cē. ³¹ Lire kurugo yii áha nūru kyaa tēge yii yiye funñɔ pēn mē! Yii shin maha shin kan'à waha Kile na mà tòro tire zíziine ñiyahara na.

³² Shin maha shin ká yyére li na sùpyire ñyii na na uru na ñye mii wu ke, mii Tunji u ñye ñinjiñi na ke, mii mú sí n-yyére li na uru ñyii na na urufoo na ñye mii wu. ³³ Nka ngemu ká mii cyé sùpyire ñyii na ke, mii Tunji u ñye ñinjiñi na ke, mii mú sí urufoo cyé uru ñyii na.

(Luka 12.51-53; 14.26-27)

³⁴ Yii áha raa sōñji na mii á pa si mpa jwumabenke le sùpyire ná tiye shwòhòle ñinke na mà dē! Mii ñye a pa ná yyeñinke e mē, ná káshige e mii á pa. ³⁵ Naha kurugo ye mii á pa mpa “jyafoonji ná tufoonji láha piye na, si pworofoonji ná nufoonji láha piye na, si napworonji láha nacwonji na. ³⁶ Pii u zàmpeñmii sí n-pa n-pyi pi pyēnge shiinbii yabilimpíi*.” ³⁷ Shinji u á u tunji, lire ñye mē u nunji kyaa táan uy'á mà tòro mii na ke, urufoo ñye a yaa ná mii cyelempyigire e mē. Shinji u á u jyanji, lire ñye mē u pworonji kyaa táan uy'á mà tòro mii na ke, urufoo ñye a yaa ná mii cyelempyigire e mē. ³⁸ Shinji la ku ñye si mpyi mii cyelempya ke, urufoo u taha mii fye e, pi méé mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Lire baare e urufoo ñye a yaa ná mii cyelempyigire e mē. ³⁹ Ngemu la ká mpyi si u ñinjaanji yaa ñwò ke, urufoo

* 10:36 Mishe 7.6

nùmpañke sí n-kèege, nka ngemu ká kàntugo wá u nijnjaan'á mii kurugo ke, urufoo sí nùmpañta ta.

(Marika 9.41)

⁴⁰ Shin maha shin ká yii cùmu lemε jwɔ ke, urufoo mú à mii cùmu lemε jwɔ, ngemu sí ká mii cùmu lemε jwɔ ke, urufoo mú à mii tunvoonji cùmu lemε jwɔ.

⁴¹ Ngemu ká Kile túnntunji wá cùmu lemε jwɔ, mà lire jùñke pyi na u na Kile túnnture yu ke, tònñi Kile sí n-pa n-kan Kile túnntumpil'á ke, uru tònñi Kile sí n-kan urufol'á. Sùpyire ti jye na fyáge Kile na ke, wà ha tire tà cùmu lemε jwɔ, mà lire jùñke pyi na ti na fyáge Kile na, Kile sí urufoo sára tire fiige. ⁴² Ngemu ká lùññe fùñcwokwuyaga kan nje nàñkocyaanji wá á, mà lire jùñke pyi na u na jye mii cyelempya ke, sèenji na mii sí yi jwo yii á, urufoo sí n-sii lire tònñi ta.»

11

¹ Jye Yesu à kwò yire yereyi ñkanji na u cyelempyiibii ke ná shuunnin'á ke, maa ñkàr'a sà a sùpyire kálali, maa Jwumpe Nintanmpe yu pi á pi kànyi na.

Yuhana Batizelipiyi à túnntunmii tun Yesu á

(Luka 7.18-35)

² Jye mà Yuhana Batizelipiyi yaha kàsuni i, u mpyi a Kile Nijcwónrñi kapyiñkii kyaa lógo. Ka u u cyelempyiibii pii tun Yesu á ³ pi sà yibe na: «Ñge kyaa l'á jwo na u sí n-pa ke, mu u jye u wi laa, wuu a waberε sigili?»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à ndemu lógo maa ndemu jya ke, yii a si, yii i sà lire yyaha jwo Yuhana á na ⁵ “Fyinmpii naha na jaa, tonkegeyifeebii sí i jaare, tógofeebii na jcuunji, jùñcunnibii sí i nùru, kwùubii sí i jèni, Jwumpe Nintanmpe sí i yu fòñfeebil'á. ⁶ Jye mii kapyiñkii ká mpyi cyi jye a ngemu pyi u à cye láha mii na mε, urufoo wuun'à jwɔ.»

⁷ Jye Yuhana cyelempyiibil'à kàre ke, ka Yesu si wá na Yuhana kyaa yu sùpyir'á, u à jwo: «Canñke yii ná ñkàre síwage e ke, taha jyege yii mpyi a kàr'a sà wí kafεεge sí i ku jyáha la? ⁸ Naha yii sí mpyi a kàr'a sà wí ye? Váansinayafoo la? Yii li cè na mpii pi maha vâansinayi leni ke, pire maha mpyi saanbii bayi i. ⁹ Lire sanni i ke, naha yii mpyi a sà wí ye? Kile túnntunjo la? Mii sí yi jwo yii á, u bá à fánha tò Kile túnntunjo na. ¹⁰ Naha kurugo ye Kile Jwumpe Semεñi à jwo ngemu kyaa na na

“Wíi, mii sí na túnntunji tun

u sà mu kuni yaa mu yyaha na*” ke,

uru túnntunji u jye Yuhana. ¹¹ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, sùpya sàha ñkwò a si ngemu u à fánha tò Yuhana Batizelipiyi na mε, lire ná li wuuni mú i, Kile Saanre shiinbii puni nimbilen'à fánha tò Yuhana na.

¹² Mà lwó Yuhana Batizelipiyi Kile jwumpe tējuwuuni na, mà pa nò nume na, mpii la ku jye si jyé Kile Saanre e ke, shinpiibii na pire kyéreege, pi s'à piye waha si jyé t'e. ¹³ Kile túnntunji MusaSaliyanji ná Kile túnntunmpii sanmpil'á jwo Kile Saanre kyaa na, fo mà pa nò Yuhana tēni na. ¹⁴ Kampyi yii sí n-jà n-dá pu na, Elinji mpañi shēenre Kile Jwumpe Semεñi a jwo ke, yii li cè uru u jye Yuhana. ¹⁵ Ngemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u ñingyigigii cyán sèl'e.

¹⁶ Ná naha shi i mii sí nte sùpyire shiñi tàanna ye? Ti na jye mu à jwo nàñkopyire, ntemu ti jye na bàhare káfuge na ke, tà na bàhare maa ñko ti shērefeebil'á ¹⁷ “Wuu à tinnipini wyl yii á, yii jye a jēn'a kwòho mε. Wuu à

* 11:10 Malaki 3.1

jáhampe myahigii cêe yii á, yii nyε a nyen'a mee sú me.”¹⁸ Yii li cè, Yuhana à pa ke, u mpyi na nyjyitɔɔn wu lyi me, u mú mpyi na sinme byii me, ka pi i jwo na jina u nyε u e.¹⁹ Nyε Supyanj Jyanj à pa, maa lyi maa byii, ka pi i jwo na u sɔnɔre nyε a taha yaage kabere na me, fo nyjynji ná sinmbyaani kanni, maa núr'a pyi mepenge shiinbii cevoò mu à jwo múnalwɔɔre shwofeebii.

Nka yákilifente Kile maha nkaan ke, tire ká mpyi wá á, li maha jicé urufoo kapyiin'kil'e.»

Yesu à kànyi yà faha

(Luka 10.13-15)

²⁰ Nyε kànyi na Yesu à tòro maa kakyanhala karii nyjyahagii pyi, ka yire kànyi shiin si mpyi pi nyε a nyen'a pi toronjanni kèenɔe me, ka Yesu si wá na yire shiinbii fare.²¹ U à jwo: «Yii Korazen kànhe shiinbii, yii wuun'à kèege! Yii Betisayida kànhe shiinbii, yii wuun'à kèege! Naha na ye kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Tiri kànhe ná Sidon kànhe e†, cyire mpyi a pyi, nume mpyi na sí pi ta pi à pi toronjanni kèenɔe maa láha kapegigii na fo tɛemɔni i, maa cafuborigii le mà pyi pi vaaɔnyi, maa cwɔɔnre wu piye na.

²² Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, canjke Kile sí sùpyire puni sâra si ntâanna ná ti kapyiin'kil'e ke, nde li sí n-pyi yii na ke, lire sí n-waha mà tòro Tiri ná Sidon kànyi wuuni na.

²³ Yii Kaperenamú kànhe shiinbii pi ke, yii na sɔnɔni na yii sí n-kàre Kile yyére nyjynji na be? Lire mpyi nyε me, yii sí n-sii n-túrige fo njhke njwɔhɔ shiinbii cyage e. Naha kurugo ye kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Sɔdɔmu kànhe e cyire mpyi a pyi, ku shiinbii mpyi na sí n-yyére pi kapegigii na. Ku mú mpyi na sí n-pyi wani fo mà sà nɔ nyjja na.²⁴ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, canjke Kile sí sùpyire puni sâra si ntâanna ná ti kapyiin'kil'e ke, nde li sí yii Kaperenamú kànhe shiinbii ta ke, lire sí n-waha n-tòro Sɔdɔmu kànhe shiinbii wuuni na.»

Yesu u maha tanjɔnke kan sùpyanj'á

(Luka 10.21-22)

²⁵ Nyε Yesu à kwɔ puru na ke, maa jwo: «Tufoonji Kile, nyjynji ná njhke Kafoonji, mii fwù nyε mu na, naha na ye kani mu à njwɔhɔ yákilifeebii ná kaceempii na ke, mu à lire cyéé nanjopyire na.²⁶ Sèe wi, Tufoonji, mu à lire pyi mà tãanna ná ma nyii wuuni i.»

²⁷ Lire kántugo maa jwo sùpyir'á: «Mii Tunji à karigii puni le mii cye e. Sùpya nyε a Jyafoonji cè Tufoonji baare e me. Sùpya mú nyε a Tufoonji cè Jyafoonji baare e me, fo Jyafoonji la ká mpyi si u cyéé ngemu na ke.

²⁸ Yii a ma mii yyére, yii pi à kànha maa ntugo ke, mii sí tanjɔn kan yii á.
²⁹ Yii a báaraɔ pyi mii á, yii i na yaha s'a yii kèenɔni. Lire ká mpyi, yii sí tanjɔn ta, naha na ye mii nyε njumpinεfoo, mii karigii mú sí nyε a waha me.³⁰ Mii báaraɔ pyim'à tãan, tugure mii si n-tègε yii njunji ke, tir'à faha.»

12

Nje Yesu à jwo canjɔnke kyaa na ke

(Marika 2.23-28; Luka 6.1-5)

¹ Nyε canjka, Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na ntùuli sùma kooyi y'e, kuru canjke na mpyi canjɔnɔ. Cyelempyiibii katege wuubii pi mpyi, ka pi i

† 11:21 Tiri ná Sidon na mpyi kànbwoyo shuunni njemu y'à cè ná kapegigii mpyinji i ke (Ezayi 23.1-18; Ezekiyeli 26; Zhoweli 3.4-8; Amosi 1.9-10).

sùmanjahayi yà kwòn na mínage na ñkùru*.² Farizhɛɛnbii pìl'à lire jya ke, maa Yesu pyi: «Wíi, mu cyelempyiibii na canñonke kafuunnkii pyi†!»

³ Ka u u pi pyi: «Nde Saanni Dawuda à pyi ke, yii jye a lire kâla mà? Canñka mà u ná u fyèjwòhòshiiinbii katege wuubii yaha, ⁴ u à jyè Kile bage e, maa sárage bwúuruji wà lwó a kyà, maa wà kan u fyèjwòhòshiiinbil'á. Mà li ta sárage wuubii kanni pi mpyi a yaa pi jà a uru bwúuruji kyà.

⁵ Taha yii jye a li kâla Kile Jwumpe Semenji i na sárage wuubii ká báara pyi Kilejaarebage e canñonke e, lire jye na ntòre kapegigil'e mɛ? ⁶ Mii sí yi jwo yii á, wà na jye naha ñgemu u à pèe Kilejaarebage na ke. ⁷ Jwumpe Kile à jwo na yii aha a jùjaara taa yiye na, na lir'à táan ur'á mà tòro sárage wuubii na † ke, kampyi yii mpyi a puru jwòhe cè, sùpyire ti nte yii à ti cège mà li ta ti jye a yaaga pyi mɛ, yii mpyi na sì jee lire pyi mɛ. ⁸ Supyanji Jyanji ká kyaa maha kyaa jwo mà yyaha tíi ná canñonke e ke, li sì n-jà n-tòro lire na mɛ.»

Yesu à cyenkwugofoo cùuñò canñonke e

(Marika 3.1-6; Luka 6.6-11)

⁹ Lire kántugo Yesu à yíri wani, maa ñkàre kuru cyage shiin Kile Jwumpe kàlambage e. ¹⁰ Lir'à nàñi wà ta wani ná cyenkwuge e. Ka pi i Yesu pyi: «Mà sùpya cùuñò canñonke e, tá lir'à yaa ná mpyi i s?» Kañuñò pi mpyi na jcaa ná kuru yibige e, si nta tìgire cyán Yesu na. ¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Jofoo u jye yii shwòhòl'e, ná mpà ninjin na jye u á, ka uru mpàñi si jcwò wyige e mà bè ná canñonke e, urufoo sí jee u yaha wwùmbaa ye? ¹² Yii jye a li cè na sùpyanji tayyèreg'à pèe mpàñi woge na sèe sèl'e mà? Yii li cè, mà tàanna ná Kile Saliyanji i, kacenni mpyinj'à jwò canñonke e.» ¹³ Jye u à kwò puru na ke, maa jwo cyenkwugefol'á: «Ma cyège sànhana.» U à ku sànhana ke, ka ku u jcuñuñò ku sanñke fiige.

¹⁴ Jye Farizhɛɛnbii pi mpyi wani ke, ka pire si fwor'a kàr'a sà piye taanna Yesu bonkanni na.

Kile báarapyiñi ñiñcwònròñi u jye Yesu

¹⁵ Yesu à pa yire cè ke, maa yíri kuru cyage e, u ñiñkareñi, shiñyahara mpyi a taha u fye e, ka u u yampiì puni cùuñò. ¹⁶ Maa yi jwo a waha pi á na pi àha sùpya yaha u yi cè mɛ. ¹⁷ Lire pyiñkanni na, Kile túnntunji Ezayi jwump'à fùñuñò, u mpyi a jwo: ¹⁸ «Kile à jwo:

“Mii báarapyiñi u jye ñge, mii à u cwònrò.

U kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiñkil'à táan mii á mú.

Mii sí na Munaani pyi li tèn u e,

u sí raa supyishinji sanñi leni kuni nintiini i.

¹⁹ U sí raa jwumò dirili ná wà e mɛ, u sí raa sère wà na mɛ.

Wà sì u jwuyahama lógo sùpyire tabinni yi i mɛ.

²⁰ Ali kanñyaange, u sì ku kebe mɛ,

fùkinanji u jye na tafuguyo caa ke, u sì uru fùgo mɛ.

U sí n-kwòro pur'e,

fo si ntinji kuni le sùpyire puni taan.

* **12:1** Kile Jwumpe Semenji à li cyèe na wà katege wu ká a ntùli kerege e, na u sí n-jà sùmanji wà kwòn ná cyège e, si jnyí wani kerege e (Duterenomu 23.25). † **12:2** Mà tàanna ná Farizhɛɛnbii sònñonkanni i, mu aha sùma kwòn ná cyège e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelempyiibii cège na pi à báara pyi canñonke (Ekizodi 34.21). ‡ **12:7** Oze 6.6 § **12:10** Farizhɛɛnbii u sònñonkanni i, shiñji u jye na múnaa tawwuyo caa ke, uru kanni wà sí n-jà n-tège canñonke.

21 Supyishiŋi puni sí n-pa pi sòŋŋɔre taha u na*.”»

*Pyiŋkanni na Yesu maha jínabii kòre ke
(Marika 3.22-30; Luka 11.14-23)*

22 Nyɛ lire kàntugo, ka pi i mpa ná jínacyanŋi w'e Yesu á. Uru nàŋi mpyi na jaa mɛ, maa mpyi búbu. Ka Yesu si u cùŋŋɔ u à jà na yu maa jaa. 23 Ka li i sùpyire puni bilibili fo pi na piye yíbili maa ŋko: «Taha Dawuda Tuluge Shin bà u nyɛ ŋge nàŋi mɛ?» 24 Nyɛ Farizhɛɛnbil' à yire lógo ke, ka pi i jwo: «Ŋge nàŋi nyɛ a sli na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná fànhe kabɛ'e, jínabii jùŋufooŋi Belizebuli woge kàntugo na mɛ!»

25 Ná Yesu sí mpyi a pi funzòŋŋɔre cè, ka u u jwo pi á: «Kire maha kire li nyɛ na liye tùnni ke, lire maha mpa jya. Kànhe ŋkemu, lire nyɛ mɛ pyenge ŋkemu shiín ká yíri piye kurugo ke, kuru maha mpa jya mú. 26 Sitaanninŋi ká a u báarapyiibii kòre, u na uye tùnni. Lire ká mpyi, u saanre si n-kwò mà? 27 Yii aha jwo na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná jínabii jùŋufooŋi Belizebuli fànhe e, lire sannì i ke, yii shiínbii pi nyɛ na pi kòre ke, ná jofoo u fànhe e pire maha pi kòre yɛ? Yii shiínbii yabilimpìi pi sí jwumpe pyi pu cwo yii jwun' i. 28 Nka yii li cè na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná Kile Munaani fànhe e, lir' à li cyèe na Kile Saanre à nɔ yii na mà kwò. 29 Wà si n-jà n-nyè fàhahanyahagafoo bage e, si u yaayi lwò, ná u nyɛ a bage foo pwò a cyán maa nta a jyè mà yɛ. Urufoo ká jà a u pwò a cyán, lire e u maha jà a bage yaayi pyi u jɛɛmpe.

Sùpyanŋi sí n-yibe u jwòjwumpe kurugo

30 Shinŋi u nyɛ u nyɛ ná mii i mɛ, urufoo nyɛ mii zàmpɛn, ŋgemu u nyɛ u nyɛ na mii tɛre na sùpyire wàa tiye na mɛ, urufoo na ti jùŋŋ kyáŋge.

31 Lire kurugo mii sí yi jwo yii á: kapegigií shiŋi puni ná Kile mɛkɛɛge jwumpe puni sí n-jà yàfa sùpyire na. Nka ŋgemu ká Kile Munaani mɛge kɛɛge ke, lire si n-sii yàfa urufoo na mɛ. 32 Wà ha jwumpime jwo Supyanŋi Jyanŋi na, lire sí yàfa urufoo na. Nka ŋgemu ká jwumpime jwo Kile Munaani na ke, lire kapiini sí yàfa urufoo na ŋge tìŋi i mɛ, li mú sí yàfa urufoo na tìŋi nimpanŋi i mɛ.

(Luka 6.43-45)

33 Cige ká jwò, ku maha yasɛɛ niŋcɛnne pyi. Cige ká mpyi ku nyɛ a jwò mɛ, ku nyɛ na yasɛɛ niŋcɛnne pyi mɛ. Cige shiŋi maha jɛcè ku yasɛɛre cyɛ kurugo. 34 Yii màcwòn fiige sùpyiibii! Mà pege yaha yii funŋ' i, yii si n-sii n-jà jwunɛnne jwo mɛ. Sùpyanŋi zòmbilin' à jì ndemu na ke, lire u jwòge maha yu. 35 Ŋgemu u zò u à jwò ke, uru maha jwunɛnne pyi. Ŋgemu u nyɛ ná zòmpi i ke, uru maha jwumpime yu. 36 Mii sí yi jwo yii á, canŋke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiŋkil'e ke, jwumò maha jwumò sùpyir' à jwo, ná pu nyɛ laaga baa ke, Kile sí ti yibe puru puni na. 37 Shin maha shin jwòjwumò kurugo, Kile sí n-jwo na u à tii, lire nyɛ mɛ u à cɛɛge.»

*Yesu tayyèreg' à fànha tò Zhonasi woge na, ŋka sùpyire nyɛ a u jwòmɛeni cù mɛ
Marika 8.11-12; Luka 11.29-32*

38 Nyɛ ka Kile Saliyanŋi cyelentiibii pìi ná Farizhɛɛnbii pìi si jwumpe lwò maa jwo: «Cyelentunŋi, wuu la naha maa kani là pyi a cyèe wuu na, ndemu li sí li cyèe na mu à fworo Kile e ke.» 39 Ka Yesu si pi pyi: «Mpii pi à pi, maa kàntugo wà Kile na ke, pire maha jca a si kakyanhala kani là jya tapyige e. Nka nde l' à pyi Kile tūntunŋi Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha si n-pyi n-cyèe pi na mɛ. 40 Yii li cè, bà Zhonasi a canmpyaa taanre

* 12:21 Ezayi 42.1-4

ná numpiliyi taanre pyi fyabwóhe funŋke e me, amuni Supyaŋi Jyaŋi mú sí canmpyaa taanre ná numpiliyi taanre pyi fannŋke e. ⁴¹ Cannŋke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiinkil'e ke, Ninive kànhe šiinbii sí n-pa n-yíri n-yyére si pire kapimpyiibii cêege, ŋaha na ye Zhonasi à sà Kile jwumpe jwo Ninive šiinbil'á ke, pi à pi toronŋkanni kênŋe. Mà li ta wà na ŋye naha, ŋgemu u tayyérege k'à fánha tò Zhonasi woge na ke, pire kapimpyiibii sí ŋye a ŋen'a pi toronŋkanni kênŋe me.

⁴² Kuru cannŋke, saancwoŋi u mpyi Sheba kini ñòŋò na ke, uru mú sí n-pa n-yíri n-yyére si pire kapimpyiibii cêege, ŋaha na ye uru saancwoŋi mpyi a yíri diŋyeni ñòŋke kà na, mà sà saannj Solomani yákilifente jwumpe lógo. Mà li ta wà na ŋye naha, ŋgemu u yákili u à pêe Solomani wuŋi na ke, pi sí ŋye a ŋen'a lógo uru ñwò na me.

(Luka 11.24-26)

⁴³ Jína ká fworo sùpya e, u maha sà ŋaara síwage yyaha kurugo maa tatenge cya. U aha mpyi u ŋye a kà ta me, ⁴⁴ u maha jwo “Mii sí nùru raa wà na tayirige e.” ŋye u aha nùr'a pa urufoo ta bawaga fiige, ŋkemu k'à pwó, maa ku funŋke bége'l'a ñwò ke, ⁴⁵ u maha nùr'a kàr'a sà jínahii baashuunni lwó a bàra uye na, mpíi pi à pi mà tòro u yabiliŋi na ke, maha mpa jyè urufo'l'e. Lire ká mpyi, urufoo pyiŋkanni ñwònn'a si nàar'a pi mà tòro ñiŋyeeeni na. Amuni pire kapimpyiibii wuuni mú sí n-pyi.»

Mpii pi ŋye Yesu nuŋi ná Yesu cìmpyiibii ke

(Marika 3.31-35; Luka 8.19-21)

⁴⁶ Mà Yesu yaha puru jwumpe na ná sùpyire e, u nuŋi ná u cìmpyiibil'à pa yyére cyínni na, maa ŋcaa si jwo ná u e. [⁴⁷ Ka wà si Yesu yyere maa jwo: «Mu nuŋi ná mu cìmpyiibii naha cyínni na, pi naha na mu kyaa pyi.»] ⁴⁸ Ka Yesu si urufoo pyi: «Mpire pi ŋye mii nuŋi ná mii cìmpyiibii ye?» ⁴⁹ U à puru jwo ke, maa cyege sánha u cyelempyiibii kàmpañke na, maa jwo: «Mii nuŋi ná mii cìmpyiibii pi ŋye mpíi. ⁵⁰ Yii li cè na mii Tuŋi u ŋye ñiŋyiŋi na ke, ŋge u ŋye na uru ŋyii wuuni pyi ke, uru u ŋye mii cìmpworonj ná mii nuŋi.»

13

Ñeenugunji bàtaage

(Marika 4.1-20; Luka 8.4-15)

¹ Kuru cannŋke yabiliŋi i, Yesu à fworo bage e maa ŋkàr'a sà ntéen banj ñwòge na. ² Ka shiŋyahara si mpa bínni u taan, li ŋye a pa ñwò me, ka u u jyè a téen bakwòge k'e lwohe ñuŋ'i, ka sùpyire si yyére kùmpoge na. ³ Ka u u ti kála karii ñiŋyahagii na ná bàtaay'i. ⁴ U à jwo: «Ñeenugunji wà u ná fwo'r'a kàre ñeeme tanuguge e. Mà u yaha u u sùmashiŋi wàa fini fiige, wà à cwo kuni ñwòge na, ka saŋcyeenre si mpa uru jò.

⁵ Ka wà tacwugo si mpa bê ná kafaafoge e, pworo ñiŋyahara mpyi kuru cyage e me. Ka uru si fyín wahawaha, ŋaha na ye u mpyi a jyè ñiŋke e sèl'e me.

⁶ ŋye cannŋk'à pa fworo ke, ka yifyinre si fàan maa waha, ndìre kuunji na.

⁷ Ka wà tacwugo si mpa bê ŋgurotaha na, ka ŋge si yír'a uru cù.

⁸ ŋka wà tacwug'à pa bê ná ñiŋke ñiŋcennŋke e, maa fyín, maa lye, maa se. Sùmácare tà à sùmapyaŋi se mà nò ŋkuu ŋkuu (100) na, tà mpyi beetaanre taanre (60) tà mpyi bejjaaga ná ke ke.

⁹ ŋgemu la ká mpyi si karii yyaha cè ke, urufoo u u ñiŋyigigii cyán sèl'e.»

10 Ka Yesu cyelempyiibii si file u na, maa u yíbe: «Naha na mu nyɛ na bàtaayi yu sùpyir'á yɛ?» 11 Ka Yesu si pi pyi: «Karigii cyi à yyaha tii ná Kile Saanre e, ná cyi à ñwòhò ke, yii á cyire ñcɛñ'á kan, u si nyɛ a kan sùpyire sannt'á mɛ. 12 Naha kurugo yɛ ñgemu u à yaaga cè ke, là sí n-bàra urufoo u tacenke na sèl'e. Nka ñgemu u nyɛ u nyɛ a yaaga cè mɛ, urufoo bá na sònni na ur'á nimbileni ndemu cè ke, lire sí n-shwò urufoo na. 13 Lire kurugo mii na bàtaayi yu pi á, naha na yɛ pi nyiigil'á cwòro, nka pi nyɛ na jaa mɛ, ñingyigii na nyɛ pi á, nka pi nyɛ na núru mɛ, pi nyɛ na karii yyaha cini mɛ. 14 Kile túnntunji Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo ke, pur'á fúnñò pi kàmpanñke na. U mpyi a jwo:

“Yii sí raa núru, nka yii sí raa yafyin yyaha cini mɛ.

Yii nyiigii sí n-cwòro nka yii sí raa yafyin jaa mɛ.

15 Yii li cè, nte sùpyire ñingyigil'á waha,

pi à pi ñingyigii tò, maa pi nyiigii tò,

bà pi si mpyi pi àha raa jaa s'a núru mɛ,

pi yákiilibii mú ká raa karii yyaha cini mɛ.

Naha kurugo yɛ pi la nyɛ sí núru mpa mii yyére, mii i pi shwò mɛ*.”

16 Nka yii pi ke, yii wuun'á ñwò, naha na yɛ yii na jaa yii nyiigil'e, maa núru yii ñingyigil'e. 17 Sɛɛni na mii sí yi jwo yii á, nde yii à nya maa ndemu lógo ke, Kile túnntunmii ñiyahamii ná Kile ñwòmɛɛcuvée ñiyahamii la mpyi si lire nya, si li lógo. Nka pi nyɛ a jà a li nya, maa li lógo mɛ.

18 Nyɛ kuru bàtaage k'á jwo mà yyaha tii ná ñɛɛnuguni i ke, yii ku ñwòhe lógo. 19 Kuni ñwòge na, sùmashinji tacwug'á pa bê ke, kuru ku nyɛ mu à jwo shinji u à Kile Saanre kani jwumpe lógo, maa mpyi u nyɛ a pu yyaha cè mɛ, ka Sitaanniji si mpa pu wwù u funñ'i ke.

20 Kafaafoge ñuñ'i sùmashinji tacwug'á pa bê ke, kuru ku nyɛ mu à jwo sùpyire t'á Kile jwumpe lógo maa ntíl'a ñɛɛ pu na ná funntange e ke. 21 Nka pu nyɛ a jà a ndire le t'e mɛ, ti ñwòmɛɛni kɛngɛmɛ nyɛ a pɛn mɛ. Kawaa, lire nyɛ mɛ yyefugo kyaa ká ti ta Kile jwumpe kurugo, ti maha fworó Kile kuni i.

22 Nguere shwòhòl'e sùmashinji tacwug'á pa bê ke, kuru ku nyɛ mu à jwo sùpyire t'á Kile jwumpe lógo, ka ñnyɛñji karigii funmpɛɛnre ná nàfuunji lage si pu cwònrò, pu nyɛ a jà a yasɛɛ pyi mɛ.

23 Nñke ññcɛñke na sùmashinji tacwug'á pa bê ke, kuru ku nyɛ mu à jwo sùpyire ti nyɛ na Kile jwumpe núru maa pu yyaha cini ke. Tire sùpyire na nyɛ sùmasɛñe fiige, sùmacire tà à sùmanji se mà ñò ñkuu ñkuu (100) na, ka tà si se mà ñò beetaanre taanre (60) na, ka tà si se mà ñò bejaaga ná ke ke na.»

Nyèpege bàtaage

24 Nyɛ Yesu à nùr'a bàtaage kà jwo pi á na: «Kile Saanre à fworó nde kani kurugo: faapyiñi wà à sùmashi ññcɛññe ñúgo u kerege e. 25 Mà sùpyire yaha ñòmpɛ na numpilage e, u zàmpeññi wà à pa nyèpege kà shi wà kerege e maa nùr'a kàre. 26 Nyɛ ka ku ná sùmanji si fyin maa lyɛ sɛñcyan.

27 Kerege foo báarapyiibil'á sà kerege ta amuni ke, ka pi i sà u pyi “Ññufoonji, sùmashinji mu mpyi a ñúgo ma kerege e ke, taha u bà mpyi a ñwò mɛ? Nyèpege sí ku wà kerege e ke, taa kur'á yiri ke?” 28 Ka kerege foo si jwo “Mii zàmpeññi wà u à ñke báarapege pyi amɛ.” Ka báarapyiibii si u pyi “Mu la nyɛ wuu u sà ku kòong'a wwu sùmanji shwòhòl'e la?” 29 Ka kerege foo si jwo “Yii ku yaha wani, lire baare e, ku takòonge e yii sí raa sùmanji kòonge ná k'e. 30 Yii ku ná sùmanji yaha u a lyɛge sɛñcyan, sùmakwòngii ká ñò, mii sí yi jwo sùmakwònbil'á pi

* 13:15 Ezayi 6.9-10

i kuru nyèpege kwòn a yige sùmanji i, pi pwò pwò pi i ku súugo fòlò, pi i nta a sùmanji kwòn a le na bwùnni i.»»

*Kile Saanre maha sù nimbilere maa mpêre
(Marika 4.30-34; Luka 13.18-21)*

³¹ Nyè Yesu à nùr'a bàtaage kà jwo pi á. U à jwo: «Kile Saanre na nyè mu à jwo mutaridi cige pyà nàñi wà à ngemu nùgo u cikòoge e ke. ³² Kuru cige pyàñ'á yílege cire sannte puni wunji na. Nka u aha nùgo, u maha fyín maa mpyi cibwòhò mà tòro kanyege yawyere puni taan, fo sañcyenre maha ti shèere yaa ku ñkényi i.»

³³ U à nùr'a bàtaage kà jwo pi á na: «Kile Saanre na nyè mu à jwo bwúrunji yírigeyirige yaani. Ceewe ká li nimbilere le farini mbyime ñnyaham'i mà cwònhò, li maha puru mbyimpe ñncwònhòmpe puni yírigé.»

³⁴ Nyè Yesu à puru jwumpe puni jwo bàtaayi'á sùpyir'á. Bàtaayi jwumpe baare e, u mpyi na pabere yu ná t'e me. ³⁵ Lire e jwumpe Kile túnntunji mpyi a jwo ke, pur'á fúnñ, u mpyi a jwo:

«Bàtaayi mii sí raa yu pi á,

karigii cyi à ñwòhò fo ñnyenji tasiige e ke, cyire mii sí raa yu pi á.»

Yesu à nyèpege bàtaage ñwòhe jwo

³⁶ Nyè Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa jyè bage e, ka u cyelempyibii si file u na, maa jwo: «Bàtaage mu à jwo mà yyaha tíi ná nyèpege e sùmanji shwòhòl'e ke, kuru yyaha jwo wuu á.»

³⁷ Ka u u pi pyi: «Sùmashinji ññcennji nùgufooni u nyè Supyanji Jyanji. ³⁸ Kerenge e sùmashinji ññcennji'à nùgo ke, kuru ku nyè ñnyenji. Sùmashinji ññcennji u nyè mpíi pi à ñe Kile Saanre na ke, nyèpege ku nyè Sitaanninji fyèñwòhòshinbii.

³⁹ Zàmpenji u à nyèpege wà sùmanji shwòhòl'e ke, uru u nyè Sitaanninji. Sùmakwòonre ti nyè ñnyenji tèekwooni, sùmakwòonbii pi nyè Kile mèlekèebii.

⁴⁰ Pynkanni na nyèpege maha ñkòong'a wwu sùmanji shwòhòl'e maa ku súugo ke, amuni li mú sí n-pyi ñnyenji tèekwooni. ⁴¹ Kuru canjke Supyanji Jyanji sí u mèlekèebii tun. Yaaga maha yaaga ku nyè na sùpyire ññò kyángé Kile na, ná mpíi pi maha Kile Saliyanji kèege ke, pi sí pire puni cwòonrò n-yige Kile Saanre e,

⁴² sí ñgà nafugombaage e. Wani pi sí raa mee súu s'a ñkyànhigii kùru. ⁴³ Nka mpíi pi à Kile ñwòmèeni cù ke, pire sí raa bèenmpe yige canja nyii fiige pi Tunji Saanre e. Ngemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u ñnyigigii cyán sèl'e.»

Nàfuunji ñnyòhòñi ná kòonji kani

⁴⁴ Kile Saanre na nyè sahanji mu à jwo nàfuu ngemu u à ñwòhò kerenge k'e ke. Nàñi wà à sà fworò uru nàfuunji na tañwòhòge e, maa u yal'a ñwòhò sahanji. U funntanga wunji, maa ñkàr'a sà u cyeyaayi puni pér'a tég'a kuru kerenge shwò.

⁴⁵ Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: cwòhòñi wà u mpyi na kòon nisanaja caa. ⁴⁶ U à kòonbile longara wu ñya ke, maa ñkàr'a sà u cyeyaayi puni pére, maa li shwò.

Nde li sí n-pyi ñnyenji tèekwooni i ke

⁴⁷ Kile Saanre à fworò nde kani kurugo: fyacuumpii pi mpyi a cwò wà lwòhe e, ka uru cwòñi si fyaabii shinji puni cù. ⁴⁸ U à ñi ke, ka pi i u ñir'a yige kùmpoge na, maa ntèen maa fyaabii ññcennmpii cwòonr'a le yalenje e, maa tòn baa wuubii wà. ⁴⁹ Nyè amuni li mú sí n-pyi ñnyenji tèekwooni

† 13:35 Zaburu 78.2

i. Kile m̄l̄k̄eεbii sí shinpiibii c̄w̄ōn̄r̄ō si ŋgw̄ú shinc̄en̄mp̄il'e, ⁵⁰ si pi wà nafugombaage e. Wani pi sí raa m̄eε s̄úu s'a ŋkyànhigii k̄uru.

⁵¹ Yesu à puru jwo ke, maa u cyelempyiibii yíbe na pi à mpe jwumpe lógo la? Ka pi i jwo: «Ɔ̄ōn̄, wuu à pu lógo.» ⁵² Ka Yesu si jwo: «Kile Saliyan̄i cyelentūji cye k'à le mà yyaha tíi ná Kile Saanre e ke, uru maha kàla niv̄ōn̄ŋō ta maha bára nin̄jyen̄i na maha yaha uye e, mu à jwo n̄af̄ūn̄ŋō na yige na ŋkaan.»

Yesu kàthe shiinbil'à cyé u na

(Marika 6.1-6; Luka 4.16-30)

⁵³ Yesu à kw̄ò puru jwumpe na ke, maa yíri wani, ⁵⁴ maa ŋkàre u tukanhe na. U à n̄o wani ke, maa jyè pi Kile Jwumpe kàlambage e, maa s̄up̄yire kàlali. U kàlan̄i pyin̄kanni mpyi a s̄up̄yire kàkyanhala fo pi na ŋko: «Di u à pyi maa mpyi yákiifoo ye? Di u à pyi maa kakyanhala karigii pyi ye? ⁵⁵ Taha cikyan̄an̄i tooyo wun̄ji bà u j̄ye u wi m̄e? Taha u nun̄ji bà u j̄ye Mariyama m̄e? U cin̄mpyiibii bà pi j̄ye Yakuba ná Yusufu ná Sim̄o ná Zhude mà? ⁵⁶ U ná p̄uc̄eribii pi j̄ye nu na ke, p̄ire j̄ye naha ná wuu e mà? Di u s'à pyi maa já na j̄cyii karigii pyi ye?» ⁵⁷ Nȳe tíre s̄ōn̄ŋō à pi pyi pi à j̄n̄ŋō tugo Yesu na. Ka Yesu si jwumpe lw̄ó maa jwo pi á: «Kile t̄un̄ntun̄ŋō maha le j̄jire e cyeyi puni i fo u tukanhe ná u t̄up̄yenge ye!» ⁵⁸ Nȳe pi dánabaare kurugo, Yesu j̄ye a kakyanhala karii nin̄yahagii pyi wani m̄e.

14

Yuhana Batizelipyin̄i kw̄un̄kanni

(Marika 6.14-29; Luka 9.7-9)

¹ Nȳe saan̄ŋi Er̄ōdi à pa a Yesu sh̄en̄re núru ke, ² maa jwo u báarapyiibil'á: «Yuhana Batizelipyin̄i wi, u à j̄n̄ è à f̄woro kw̄un̄ji i, lire kurugo u à já na kakyanhala karigii pyi am̄e.»

³⁻⁴ Yii li cè na Er̄ōdi mpyi a u s̄in̄ēn̄i Filipi cwōŋi kw̄ōn̄ a lw̄ó mà pyi u cwo. Uru ceen̄ji m̄ege na mpyi Er̄ōdiyadi. Lire e ka Yuhana si yi jwo Er̄ōdi á na u j̄ye a yaa u u s̄in̄ēn̄i cwōŋi shw̄ō u na m̄e. Ka puru jwumpe si waha Er̄ōdi na, ka u u pi pyi pi à Yuhana c̄u a p̄w̄o a le kàsun̄ji i. ⁵ Er̄ōdi la mpyi si Yuhana b̄ò, ŋka u mpyi na fyáge Yahutuubii yyaha na, j̄aha na ye pi puni mpyi a li cè na Yuhana na j̄ye Kile t̄un̄ntun̄ŋō.

⁶ Nȳe Er̄ōdi canzeg'à pa m̄ahana a n̄o lire yyeeni ke, ka u u pii yyere maa kataan̄ pyi. Nȳe mà pi yaha lire kataanni na, Er̄ōdiyadi p̄worōn̄'à pa a ŋkw̄òh̄ōli shinyyerebii shw̄òh̄ōl'e, ka lire si ntáan̄ Er̄ōdi e, ⁷ fo u à k̄aa p̄uc̄wōn̄'á na u aha yaaga maha yaaga jáare ur'á ke, kuru sí n-kan u á. ⁸ Ka p̄uc̄wōn̄i nun̄ji si jwo a kan p̄uc̄wōn̄'á na u sà jwo saan̄ŋ'á na u Yuhana Batizelipyin̄i j̄n̄ŋke kw̄ōn̄ a le ŋkunan'í, u pa ŋkan ur'á. ⁹ Ka puru jwumpe si saan̄ŋi yyahe pyi k'à tanha. Ŋka u mpyi na si n-jà n-cyé m̄e, j̄aha na ye u mpyi a k̄aa u shinyyerebii j̄yii na. Nȳe ka u u p̄ii pyi pi sà Yuhana j̄n̄ŋke kw̄ōn̄ kàsun̄ji i pi pa ŋkan p̄uc̄wōn̄'á. ¹⁰ Nȳe ka pi i Yuhana j̄n̄ŋke kw̄ōn̄ ¹¹ mà le ŋkunan'í, mà kan p̄uc̄wōn̄'á, ka u u ku kan u nun̄'á.

¹² Nȳe lir'à pyi ke, ka Yuhana cyelempyiibii si mpa u buwun̄ji lw̄ó mà sà ntò, maa sà u s̄ange wyi Yesu á.

Yesu à shiin̄ kampw̄oh̄ii kan̄kuro j̄w̄ō cya

(Marika 6.30-44; Luka 9.10-17; Yuhana 6.1-14)

¹³ Nȳe Yesu à puru jwumpe lógo ke, maa yíri kuru cyage e, maa jyè bakw̄ōge k'e, mà kàre sige fun̄ŋke e. S̄up̄yir'à pa u saha cè ke, maa f̄woro pi

kànyi i, maa ñkàre u fye e tɔɔre na. ¹⁴ Yesu à fworò bakwɔɔge e mà pi ñya pi à ñyaha sèl'e ke, ka pi ñjñaare si u ta sèl'e, yampii pi mpyi tire sùpyire shwòhòl'e ke, ka u u pire cùunjo.

¹⁵ Nyɛ yàkoŋk'à pa nò ke, ka u cyelempyiibii si file u na maa jwo: «Cyelentuŋi! Sige funŋke e wuu ñyɛ, canŋke s'à kwò a kwò. Sùpyire cye yaha bà ti si mpyi si sà ñjyi shwò ñwòkurugo kànyi i mɛ.» ¹⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Lire ñyɛ a pi kakarala kwò mɛ, yii yabilimpii pi pi kan pi lyi.» ¹⁷ Ka pi i u pyi: «Bwúuru ñùnyò kanjuro ná fyapya shuunni kanna cyi naha wuu ñun'i.» ¹⁸ Ka u u pi pyi: «Yii a ma ná y'e.»

¹⁹ Nyɛ pi à pa ná y'e ke, ka u u sùpyire pyi t'à tɛn ñyɛge ñun'i. Pi à tɛnn'a kwò ke, ka u u bwúuru ñùnyi kanjuruŋi ná cyire fyapyaagii shuunniŋi lwò, maa yyahe yirige ñiŋyiŋi i, maa fwù kan Kile á yi kyaa na. Maa bwúuruŋi kwò ñwò ñwò ñwò kan u cyelempyiibil'á, pi à kan sùpyir'á. ²⁰ Sùpyire ti mpyi wani ke, tire pun'à lyi a tin. Ka pi i ñkwò maa shàhii ke ná shuunni ñi ñjyìpaanyi na. ²¹ Pire lyilyibil'e, nambaabii kanni mpyi a shiin kampwòhii kanjuro (5.000) kwò, cyeebii ná ñanŋopyire ñyɛ a tɔɔre mɛ.

Yesu à ñaara lwòhe ñun'i

(Marika 6.45-52; Yuhana 6.16-21)

²² Nyɛ lire ñwòhò na, mà Yesu yaha u u sùpyire cye yare, u à u cyelempyiibii pyi pi à jyè bakwɔɔge e, maa baŋi jyiile u yyaha na. ²³ Nyɛ Yesu à ti cye yaha ke, maa ñkàr'a sà Kile ñáare ñanŋke kà na, u kanni. U à kwòro wani fo mà pa nò yàkoŋke na.

²⁴ Nyɛ bakwɔɔge e cyelempyiibii mpyi na baŋi jyiile ke, lir'à kuru ta ku u byanhare lwòhe ñiŋke na. Ka kafɛɛge si wá na fwu na lwòhe tɛre na bakwɔɔge ñwòŋi na wàa kàmpanyi puni na. ²⁵ Nyɛ numpilag'à pa lyɛ ke, ka Yesu si yiri na ñaare na ñkɛɛge pi fye e lwòhe ñun'i. ²⁶ Cyelempyiibil'à u ñimpaŋi ñya lwòhe ñun'i ke, maa fyá sèl'e fo na ñcyɛɛnni maa jwo: «Buŋi wà fwòŋgo ku ñyɛ ñke!» Mà pi fyagara wuubii yaha, pi mpyi na kwuuyi wàa. ²⁷ Mà pi yaha pur'e, ka Yesu si ntíl'a jwumpe lwò maa pi pyi: «Yii yáklilibii tɛre, yii àha vyá mɛ, mii wi.»

²⁸ Ka Pyeri si jwo: «Kampyi mu u ñyɛ u wi, na yaha si ñaara lwòhe ñun'i, si ma ñùŋò bɛ.» ²⁹ Ka Yesu si u pyi: «Ta ma.» Ka u u fworò bakwɔɔge e na ñaare na Yesu ñùŋò bɛni lwòhe ñun'i. ³⁰ Nka u à pa kafɛɛge ñya k'à pɛe maa fyá ke, ka u u li ñwò cù na ntíri lwòhe ñwòh'i, maa ñkwúuli: «Kafooŋi, na shwò!» ³¹ Ka Yesu si ntíl'a cyɛge sàhna, maa u cù maa jwo: «Mu dányan'á cyére de! Naha na mu ñyɛ a funŋke pyi ñiŋkin mà yɛ?» ³² Ka Yesu ná Pyeri si jyè bakwɔɔge e, ka kafɛɛge si ntíl'a yéere. ³³ Nyɛ lir'à pyi ke, mpyi pi mpyi bakwɔɔge e ke, ka pire si ñiŋkure sín Yesu á maa jwo: «Nàkaana baa, Kile Jyan'i u ñyɛ mu.»

Yesu à yamii cùunjo Zhenzarɛti kàmpanyi na

(Marika 6.53-56)

³⁴ Nyɛ Yesu ná u cyelempyiibil'à baŋi jyiile ke, maa jyè Zhenzarɛti kùluni i. ³⁵ Kuru cyage shiinbii mpyi a Yesu cè, lire e pi à Yesu mpaŋi jwo puru màhampe puni i. Ka sùpyire si wá na ma ná yampii shinŋi puni i Yesu á. ³⁶ Pi mpyi na Yesu ñáare na u pire yaha pi i bwò ñ u vaaŋntinŋke zhwòɔre na kanna. Yampii pi mpyi maha bwúun u na ke, pire puni mpyi maha ñcùunŋi.

15

Karigii cyi ñyɛ na wuu ñwòre Kile yyahe taan ke

(Marika 7.1-23)

¹ Nye canŋka Farizheɛnbii p̄li ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii p̄il'à ȳiri Zheruzalemu kànhe e mà pa Yesu ȳyére, maa u ȳibe: ² «Naha na mu cyelemppi-
ibii n̄ye na wuu tulyeyi làdaabii karigii leni n̄jire e mà ȳe? Naha na pi aha a si
raa lȳi, pi n̄ye na pi cyeyi jȳi mà tàanna ná pire làdaabil'e mà ȳe*?»

³ Ka Yesu si pi pyi: «Naha na ȳii à kàntugo wà Kile toŋ'á, maa ntaha làdaabii
fye e ȳe? ⁴ Yii li cè na Kile à jwo “Ma tunji ná ma nuŋi p̄e†. Ngemu ká
jwumpime jwo a wà u tunji, lire n̄ye me u nuŋi na ke, urufoo sí n-bò‡.” ⁵ N̄ka
ȳii pi ke, ȳii maha yi yu s̄up̄yir'á na “Wà ha jà a jwo u sifeebil'á na yaayi uru
mpyi a yaa u t̄eg'a pi t̄eg'e ke, na ur'á yire kan Kile á mà kwò, ⁶ na urufoo m̄e
ká mpyi u n̄ye na yaaga kaan u sifeebil'á sahan̄ki me, na tapege n̄ye yire e me.”
Mà tàanna ná lire e, ȳii à kàntugo wà Kile jwump'á, maa ntaha ȳii làdaabii fye e.
⁷ Yii pi à fyinme tò wwomò na ke! Kile t̄unntun̄ji Ezayi mpyi a jwumpe mpemu
jwo ȳii kyaa na ke, pur'á s̄aa pyi s̄e. U mpyi a jwo na

⁸ “Kile à jwo ‘Nte s̄up̄yire na mii p̄ere n̄wòyi i kanna,

mà li ta pi z̄omp̄ii laag'á t̄on̄ mii na.

⁹ Pi na mii p̄ere tawage e,

naha na ȳe kàlaŋi pi n̄ye na n̄kaan ke,

ur'á lwò a pwò s̄up̄yire làdaabii kanni na Š.'”»

¹⁰ Puru n̄wòhò na, Yesu à s̄up̄yire ȳyere maa jwo t'á: «Yii n̄nyigigii p̄ere, ȳii
raa n̄uru s̄èl'e. ¹¹ Yaaga maha yaaga ku n̄ye na jȳe s̄up̄yaŋi n̄wòge e ke, kuru
ká n̄ye na jà a u n̄wòhò me. N̄ka n̄je yi n̄ye na fwore s̄up̄yaŋi n̄wòge e ke, yire yi
maha jà a u n̄wòhò.»

¹² N̄ye Yesu à puru jwo ke, ka u cyelemppiibii si file u na maa jwo: «Mu n̄ye
a cè na mu jwump'á waha Farizheɛnbii na mà?» ¹³ Ka Yesu si pi pyi: «Cige
maha cige ku n̄ye ku n̄ye a cenme mii Tunji n̄nȳi wuŋi cye kurugo me, yire
puni sí n-kò n-wà. ¹⁴ Yii Farizheɛnbii yaha wani, fyinmii pi à fyinmii yyaha
cù. Fȳin ká u fyin̄ne kàbii cù, pi mú shuunn̄ji sí n-t̄ige wyige k'e.»

¹⁵ Ka Pyeri si jwo: «Puru jwumpe n̄wòhe jwo wuu á.» ¹⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Yii
yabilimp̄ii, ali nume yákilitan n̄ye ȳii á mà? Mpe mii na yu ke, ȳii n̄ye na puru
n̄uru mà? ¹⁷ Yii n̄ye a li cè na yaaga maha yaaga ku maha jȳe s̄up̄yaŋi n̄wòge
e ke, na u yaceni i kuru maha n̄kàre, u aha shà yaare e, k'a si fworo mà? ¹⁸ N̄ka
n̄je yi n̄ye na fwore s̄up̄yaŋi n̄wòge e ke, u z̄òŋi i yire maha fwore, yire mú sí yi
maha u n̄wòhò Kile á. ¹⁹ Yii li cè na s̄up̄yaŋi z̄òŋi i s̄on̄j̄opeere maha fwore, mu
à jwo: sup̄yibuuni ná jacwòore ná silege baa karigii ná n̄n̄kaage ná kafinare
ná jwoore. ²⁰ Cyire karigii cyi maha s̄up̄yaŋi n̄wòre Kile á. Lire baare e mà
yalyige lȳi cyeyi n̄jȳimbaa, lire n̄ye na j̄in'a s̄up̄ya n̄wòhò me.»

Sup̄yish̄iŋi san̄ji cwon̄ji wà à dá Yesu na

(Marika 7.24-30)

²¹ Ka Yesu si ȳiri wani mà kàre Tiri ná Sidon kànyi kàmp̄an̄jke na. ²² Mà pi
yaha wani, Kana shiin̄bii cwon̄ji* wà à pa Yesu á, maa jwo fànha na: «Kafoon̄ji!
Dawuda Tuluge Shin̄ji! N̄j̄naara ta na na, maa sà na pworoŋi kàanmucya.
J̄inaŋi wà u wá a u t̄en̄me p̄en.» ²³ Yesu n̄ye a p̄en'a u n̄wò shwò me. Ka

* **15:2** Yahutuubii n'a mpyi na sí raa lȳi, pi mpyi maha pi cyeyi jȳe j̄ȳin̄kanni là na maa s̄on̄ji na lire
j̄ȳin̄kanni maha pire f̄in̄je Kile á. Mà tàanna ná Ekizodi 30.18-21 i, Kile s̄aragawwuubii kanni pi mpyi a
yaa pi a lire pyi, n̄ka Farizheɛnbil'á jwo na shin maha shin u n̄ye na Kilejarege pyi ke, na pire pun'á
yaa ná l'e. † **15:4** Ekizodi 20.12; Duterenōmu 5.16 ‡ **15:4** Ekizodi 21.17; Levitiki 20.9 § **15:9**
Ezayi 29.13 * **15:22** Nge ceen'á fworo sup̄yish̄iŋi w'e, ngemu u mpyi a fyànha a pyi Izirayeli shiin̄bii
zàmp̄en̄mii ke.

cyelempyiibii si jwo Yesu á: «Ŋge ceenji cye yaha, naha na ye u na ŋkwúuli wuu jwòh'i.» ²⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Izirayeli shiinbii kanni mɛɛ na Kile à mii tun, pire mpiimu pi nyɛ mpàa nimpinnimii fiige ke.»

²⁵ Nka lire ná li wuuni mú i, ceen'á pa ninjkure sín Yesu taan maa jwo: «Kafoonji! Cye le na á.» ²⁶ Ka Yesu si jwo: «Mà nàŋkopyire yalyire lwó a wà pwunmpyir'á†, lire nyɛ a jwò mɛ.» ²⁷ Ka ceenji si jwo: «Kafoonji, yire nyɛ sèe, nka pyengefoo ká a lyí, njyipaane ti maha jcwò jinke na ke, pwunmpyire maha tire lyí.» ²⁸ Nyɛ ceen'á yire jwo ke, ka Yesu si jwo: «Ceewe, nka mu naha a dá mii na de! Nde mu à cya mii á ke, lire sí n-pyi mu á.» Nyɛ ka u pworonji si ntíl'a cùunjo.

*Yesu à shiin kampwòhii sicyɛere jwò cya
(Marika 8.1-10)*

²⁹ Nyɛ lire kántugo Yesu à yíri kuru cyage e maa ŋkàre Galile banji jwòge na, maa dùg'a tɛɛn janke kà jwòh'i. ³⁰ Ka supyikurumbwòhò si mpa u á. Kuru supyikurunke e, pii mpyi a pa ná dishiyifel'e, pii s'à pa ná fyinmil'e, pii sí nyɛ ná yatannkegeyefel'e, pii sí nyɛ ná búbul'e, pii sí nyɛ ná yampii shi njyahamil'e. Pi mpyi na ma ná pire yampil'e Yesu á, ka u u pi cùunjo. ³¹ Li mpyi a sùpyire bilibili mà búbuubii nya pi à jà na yu, yatannkegeyifeebii sí i jcwòh'i, dishiyifeebii sí i jaare, fyinmpii sí i jaa, lire kurugo pi à Izirayeli shiinbii u Kilenji kée.

³² Nyɛ ka Yesu si u cyelempyiibii yvere maa jwo: «Ŋke supyikurunke jùnaare naha mii na, naha na ye pi canŋke taanre woge ku nyɛ naha mii taan, yalyire nyɛ pi á mɛ. Mii la nyɛ si pi cye yaha njyimbaa mɛ, lire baare e katege sí pi fanha kwò kuni na.» ³³ Ka cyelempyiibii si jwo: «Di wuu si n-jà njyi ta naha ŋke síwage e, si ntɛge ŋke supyikurunke fiige jwò cya ye?» ³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Bwúuru nùnyo jùuli yi wá yii jwòh'i ye?» Ka pi i jwo: «Bwúuru nùnyo baashuunni ná fyapyire ti naha wuu jwòh'i.» ³⁵ Ka u u sùpyire pyi t'à tɛɛn jinke na, ³⁶ maa bwúuru nùnyo baashuunninji ná tire fyapyire lwó, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwòn kwòn mà kan u cyelempyiibil'á, ka pire si yi táa ti na. ³⁷ Kuru supyikurunke pun'à lyí a tin, ka pi i ŋkwò maa saanya baashuunni jí njyipaanyi na. ³⁸ Pire lyilyibil'e, nambaabii kanni mpyi kampwòhii sicyɛere (4.000) cyeebii ná nàŋkopyire nyɛ a tɔrɔ mɛ.

³⁹ Nyɛ lire jwòhò na, u à ta a sùpyire cye yaha, maa jyè bakwòoge k'e, mà kàre Magadan kùluni i.

16

Farizheebii ná Sadusiibil'á jwo na Yesu u kyaa pyi, nde l'à li cyèe na u à fworo Kile e ke

(Marika 8.11-21; Luka 12.54-56)

¹ Nyɛ canŋka Farizheebii ná Sadusiibil'á file Yesu na, si u pɛre jcwò, maa u pyi na u kani là pyi ndemu l'à li cyèe na u à fworo Kile e ke.

[² Ka Yesu si pi pyi: «Yii aha kilenji yyahe nya k'à náanja yàkonke, yii maha jwo na zànhe sí n-pa ninjaa mɛ. ³ Nyège na, yii aha kilenji yyahe nya k'à wwò, yii maha jwo na zànhe sí n-pa ninjaa. Nyɛ yii à jà a cyire karigii puni tɛepyiinŋkii cè, ka naha si li ta jcyii cyi nyɛ na mpyi yii shwòhal'e nume ke, yii nyɛ a jà a cyire cè mà ye?]⁴ Mpii pi à pi, maa kántugo wà Kile na ke, pire maha jcaa

† 15:26 Sùpyiibii pi nyɛ pi nyɛ Yahutuú mɛ, Yahutuubii mpyi maha pire wí pwuun fiige.

si kacyyeele nya tapyige e. Nka nde l'à pyi Kile tũntunji Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha si n-pyi n-cyêe pi na me.» Nye u à puru jwo ke, maa yiri pi taan mà kàre.

⁵ Lire kântugo ka Yesu cyelempyiibii si banji jyiil'a kàre kũmpoge sanjke na. Pi à sà nò ke, ka pi i li kàanmucya mà li ta pi funnj'a wwò, pi nye a bwúuru lwò me. ⁶ Ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii a yiye kàanmucaa Farizheenbii ná Sadusiibii bwúuruji yirigeyirige yaani na.» ⁷ Ka u cyelempyiibii si pi funnji cya puru jwumpe na, maa jwo piye shwòhòl'e: «Bà wuu à pyi wuu nye a pa ná bwúuru i me, lire e u à mpe jwo be?»

⁸ Nye Yesu à pa pi kunjke jwòhe cè ke, maa jwo: «Yii dányan'á cyéere del Naha kurugo bwúuruji wuun'à yii funnjò wwòdòjò ye?» ⁹ Ali nume yii yákilibii saha njkwò a múgo mà? Canjke mii à bwúuru jũnyi kanjuruji tég'a nàmbaa kampwòhii kanjuruji (5.000) jwò cya, ka shàhigii dání ngemu si jĩ njyipaanyi na pi lyĩnkwooni kântugo ke, yii funnj'a wwò lire na la? ¹⁰ Canjke mii à bwúuru jũnyi baashuunninji tég'a nàmbaa kampwòhii sicyereji (4.000) jwò cya, ka yii i njkwò maa saanyi jĩ njyipaanyi na pi lyĩnkwooni kântugo ke, taha yii funnj'a wwò lire na mú? ¹¹ Ná yii funnjò nye a wwò lire na me, mii à yii pyi na yii a yiye kàanmucaa Farizheenbii ná Sadusiibii bwúuruji yirigeyirige yaani na, ka yii i wá na sònnji na bwúuru kyaa mii nye na yu ke, naha na yii nye a jà a puru jwumpe jwòhò cè mà ye?»

¹² Nye ka cyelempyiibii si li cè na bwúuruji yirigeyirige yaani na bà Yesu à jwo pi a piye kàanmucaa me, nka Farizheenbii ná Sadusiibii kàlanji kyaa li.

*Pyeri à jwo na Kile Njncwònròji u nye Yesu
(Marika 8.27-30; Luka 9.18-21)*

¹³ Nye Yesu à kàr'a sà nò Sezare Filipi kũluni na ke, maa u cyelempyiibii yibe: «Jofoo sũpyire nye na Supyanji Jyanji sònnji ye?» ¹⁴ Ka pi i u pyi: «Pii wá na njko na Yuhana Batizelipiyinji u nye mu, pii sí i njko na Kile tũntunji Eli u nye mu, pii sí i njko na Kile tũntunji Zheremi u nye mu, pii mú sí i njko na Kile tũntunmpii sanmpii pi à tòro ke, na uru wá u nye mu.» ¹⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Jofoo yii nye na mii sònnji ye?» ¹⁶ Ka Simò Pyeri si jwo: «Kile Njncwònròji u nye mu, Kilenji nyii wunji Jyanji.»

¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Zhonasi jyanji Simò! Mu wuun'à jwò. Naha na ye sũpya bà u à nge sèenji cyêe mu na me, mii Tunji u nye njnyinji na ke, uru u à u cyêe mu na. ¹⁸ Mii sí jwo mu á, mii sí mu mege le Pyeri (kuru jwòhe ku nye kafaaga.) Mii sí kuru kafaage tège na dánafeebii kurunjke jwòhò cyán, kwũni mú bà si n-jà yaaga pyi kuru nkemu na me. ¹⁹ Mii sí Kile Saanre tirikyanhigii kan mu á. Mu aha njcyé kyaa maha kyaa na njnke na ke, lire mú sí njcyé ta u à pyi lire na njnyinji na. Mu aha jee kyaa maha kyaa na njnke na ke, lire mú sí jee ta u à pyi lire na njnyinji na.» ²⁰ Nye ka Yesu si yi jwo a waha cyelempyiibil'á na pi áha njkwò yi jwo sũpya á na uru u nye Kile Njncwònròji me.

*Kyaage Yesu sí n-ta ke, u à kuru kyaa jwo
(Marika 8.31-33; Luka 9.22)*

²¹ Nye mà lwò fo lire tèni na, ka Yesu si wá na u cyelempyiibii kálali na fánha ki uru u kàre Zheruzalemu kànhe e, si njkyaala sèl'e kacwònrubii ná Kile sáragawwuubii njũufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii cye e. Pi sí uru bò, njka uru kwũni canmpyitanrewuuni, uru sí jè. ²² Nye Yesu à puru jwo ke, ka Pyeri si u fèen njkere na maa u cèege na: «Ma hà puru jwo me, Kafoonji! Kile u ma shwò lire na, lire fiige kà zii ma ta me.» ²³ Ka Yesu si Pyeri wíi ná njynkeni i

maa jwo: «Yiri na taan, Sitaanna wà we! Mu na mii ñũño kyáŋge. Mu ñye na sônñi Kile ñyii wuuni na me, fo sùpyire ñyii wuuni!»

*Pyiŋkanni na wuu à yaa wuu taha Supyaŋi Jyaŋi Yesu fye e ke
(Marika 8.34-9.1; Luka 9.23-27)*

²⁴ Ñye ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Ñgemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufol'à yaa u cyé u yabiliŋi ñyii karigii na, u u ntéen kyaage taan u u ntaha mii fye e, pi méé ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. ²⁵ Naha na ye ñgemu la ká mpyi si u ñiŋjaanji yaa ñwò ke, urufoo sí ñumpanŋa ta me, ñka ñgemu ká kántugo wà u ñiŋjaan'á mii kurugo ke, urufoo sí ñumpanŋa ta. ²⁶ Naha li sí ñwò sùpyan'á mà ma ñyii yaayi puni ta ñge diŋyeni i ñiŋjaa, mu ñumpanŋke si sà ñkéege ye? Sùpya si n-jà yafyin tège u múnaani ñũño wwù ñumpanŋa me. ²⁷ Yii li cè na canŋka, Supyaŋi Jyaŋi sí núru n-pa ná u Tunji sinampe ná u mèlekéebil'e. Kuru canŋke, u sí shin maha shin sâra si ntàanna ná u kapyiŋkil'e. ²⁸ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii mpïi pi ñye naha ke, pi na ñye yii e, pire si n-kwù ná pi ñye a Supyaŋi Jyaŋi saanra wuŋi ñimpanji ñya mà yé.»

17

*Yesu pyiŋkann'à kèenŋe
(Marika 9.2-13; Luka 9.28-36)*

¹ Ñye canmpyaa baani kántugo, ka Yesu si Pyeri ná Yakuba ná u còonñi Yuhana lwò, maa ñkàre ná pire kanni i ñanŋke ká nintòonŋo ñuŋ'i. ² Mà pi yaha wani, Yesu pyiŋkann'à pa ñkèenŋe pi ñyii na. U yyahe mpyi na ñi canŋa ñyiini fiige, ka u vaaŋŋi si ffiniŋe bèenmpe fiige. ³ Kuru tanuge e, ka tèecyiini Kile tũntunmpiiMusa ná Eli si mpa Yesu cyelempyiibii mú taanre ñyii na, mà pa a yu ná u e. ⁴ Ka Pyeri si jwo Yesu á: «Kafoonji, wuu à pa naha ke, lir'à ñwò. Mu aha ñeé, mii sí vùnyò taanre kwòro naha, ñiŋkin sí n-pyi mu wogo, ñiŋkin sí n-pyi Musa wogo, ñiŋkin sí n-pyi Eli wogo.»

⁵ Mà Pyeri yaha puru jwumpe na, ka ñahaŋa si mpa pi tò, kuru ñahaŋke mpyi na bèenmpe yige. Ka mejuwu si fworu kuru ñahaŋke e na: «Mii Jyaŋi u ñye ñge, u kan'à waha mii na sèl'e, u kapyiŋkil'à táan mii á mú, yii a núru u ñwò na.» ⁶ Ñye cyelempyiibil'à lire mejuwu ni lógo ke, ka fyagare si pi ta fo pi à cwo cwo ñiŋke na maa yyahayi cyígile. ⁷ Ka Yesu si file maa bwòn pi na maa jwo: «Yii yiri, yii àha raa fyáge me.» ⁸ Ñye pi à ta naha yyahayi yíriŋe ke, pi saha jwo a wà ñya me fo Yesu kanni.

⁹ Mà pi yaha pi i ntiri ñanŋe na, ka Yesu si yi jwo a waha pi á: «Nde yii à ñya ke, yii àha ñkwò li jwo sùpya á me, fo Supyaŋi Jyaŋi ká ñè a fworu kwùŋi i.»

¹⁰ Ñye ka cyelempyiibii si u pyi: «Ko Kile Saliyaŋi cyelentiibii s'à jwo na Kile tũntunŋi Eli u à yaa u fyánha a pa Kile Niŋcwònŋi yyaha na.» ¹¹ Ka u u pi pyi: «Sèe wi, Eli à yaa u fyánha a pa si karigii puni kurigii ti. ¹² Ñka mii sí yi jwo yii á, Eli à pa a kwò, sùpyire ñye a u cè me, maa u pyi pi ñyii pyiŋkanni na. Lire pyiŋkanni ninuuni na, pi sí Supyaŋi Jyaŋi kyérege mú.» ¹³ Ñye u à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii si li cè na Yuhana Batizelipyiŋi kyaa u ñye na yu.

*Yesu à pyàŋi wà jina kàr'a yige u e
(Marika 9.14-29; Luka 9.37-43a)*

¹⁴ Ñye pi à kàr'a si nò sùpyire cyage e ke, ka ñanji wà si mpa ñiŋkure sín Yesu fere e maa jwo: ¹⁵ «Kafoonji, mii na mu ñáare maa ñwò na jyaŋi na, kirikirisannji u ñye u e na u kànre sèl'e, u maha u cyáan nage e tèrigii cyil'e, maa u cyáan

lwòhe e tèrigii cýll'e. ¹⁶ Mii à pa ná u e mu cyelempyiibii yyére, ñka pire ñye a já a u cùuñò me.»

¹⁷ Ka Yesu si jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii nimpibii, fo ñaha tère e mii sí n-kwôro ná yii e ye? Mii sí yii kapyiinkii kwú naye e n-sà nò fo ñaha tère na ye? Yii a ma ná pyàñi i na á.» ¹⁸ Ñye pi à pa ná pyàñi i ke, ka Yesu si fànha cyán jínanj na, ka u a fworo pyàñi i, ka pyàñi si ñcùuñò lire tèenuuni i.

¹⁹ Ñye lire kàntugo, ka cyelempyiibii si file Yesu na pi mege cyage e maa u yíbe na ñaha na pire ñye a já a ñge jínanj kòr'a yige pyàñi i mà ye? ²⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii dánayanj ñcyérenj u à pa ná l'e. Sèenj na mii sí yi jwo yii á, yii dánayanj mée n'a mpyi a cyére mutaridi bile fiige, yii mpyi na si n-jà ñke ñanke pyi «Kò a yíri ñaha ñke cyage e» ku mú mpyi na sí lire pyi. Yaaga mpyi na si n-jà yii já pyige me. [²¹ Kileñaarege ná súnnj baare e, ñge jínanj shinj ñye na fwore sùpa e me.]»

Yesu à u kwùñi ná u ñèñi kya a jwo sahanjki

(Marika 9.30-32; Luka 9.43b-45)

²² Canñka mà Yesu ná u cyelempyiibii yaha siñcyan Galile kùluni i, u à jwo pi á: «Pi sí n-pa Supyanj Jyanj le sùpyire cye e pi bò, ²³ ñka u kwùñi canmpyitanrewuuni, u sí ñè.» Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e.

Yesu ná Pyeri à Kileñaarebage wyérenj sàra

²⁴ Ñye Yesu ná u cyelempyiibil'à sà nò Kapere namu kàñhe e ke, mpii pi maha Kileñaarebage wyérenj shuu ke, ka pire si file Pyeri na maa u pyi: «Taha yii cyeluntuñi bà ñye na Kileñaarebage wyérenj sàrali me*?» ²⁵ Ka Pyeri si pi pyi: «U maha u sàrali ke!» U à jyè bage e ke, ka Yesu si jwumpe lwó yyecyiige na, maa jwo: «Simò, ñaha mu ñye na sòññi ye? Joofo na ñge dñyenyi saanbii maha múnalwòore shuu, lire ñye me na wyérewwuuge cyáan ye? Pi pyiibii na laa, nàmpwuunbii na?» ²⁶ Ka Pyeri si jwo: «Nàmpwuunbii.» Ka Yesu si jwo: «Pi pyiibii kòñi ñye a yaa pi a u sàrali me. ²⁷ Ñka ná wuu la sí ñye si ñcyé u sàraga pi lùgigii cyi kwò a yíri me, lire e, ta si banj ñwòge na, maa ma myàhani wà lwòhe e. L'aha fyanj niñcyiinj ñgemu cù ke, maa uru ñwòge múgo, mu sí wyére ta wani, uru sí n-bê mii ná mu wunji na.»

18

Sùpyanj u ñye shinbwoñi Kile Saanre e ke

(Marika 9.33-37; Luka 9.46-48)

¹ Ñye lire tēni i, ka cyelempyiibii si file Yesu na, maa u pyi: «Joofo u ñye shinbwoñi Kile Saanre e ye?»

² Ñye ka Yesu si pyàñi wà yyere, maa u yyéñe pi shwòhòl'e, maa jwo: ³ «Sèenj na mii sí yi jwo yii á, ná yii ñye a kèenñe mà pyi nàñkopyire fiige me, yii sí n-sii n-jà n-jyè Kile Saanre e me. ⁴ Lire e shinñi u à uye tírige ñge pyàñi fiige ke, uru u sí n-pyi Kile Saanre shinbwoñi.

⁵ Shin maha shin u à ñen'a ñge pyàñi fiige cùmu lemē ñwò mii kurugo ke, urufol'à mii cùmò lemē ñwò mú.

Karigii cyi maha sùpyanj yaha kapiini na ke, u à yaa u láha cyire na

(Marika 9.42-48; Luka 17.1-2)

* **17:24** Yahutuubil'à, shin maha shin u mpyi a nò yee beñjaaga ná kàntugo na ke, yee maha yee uru mpyi maha yaa u wyérenjwòge kà sàra Kileñaarebage e (Ekizodi 30.11-16).

⁶ Nte nàŋkopyire t'à dá mii na mà kwò ke, shin maha shin ká lire là ninŋkin nùŋò kyán, l'à pwòró urufol'á pi kafaabwòhò pwò u yacige e, pi i u wà banj i.

⁷ Dìnyeyi sùpyire wuun'à kèege pi nùŋkyan karigii kurugo. Karigii cyi nyé na sùpyire nùŋò kyáŋge ke, cyire mpyimbaa nyé me. Nka ngemu ká mpyi kaŋuŋò maa sùpya nùŋò kyán Kile na ke, urufoo wuun'à kèege!

⁸ Mu cyege kà ninŋkin, lire nyé me mu tóoge kà ninŋkin ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwòh a wà tatònge e, naha na ye mu cye ninŋkin wuŋi, lire nyé me mu tóoge ninŋkin wuŋi u jyè shìŋi ninŋkwombaanji i, lir'à pwòró pi mu wà nafugombaage e ná ma tooyi shuunniŋi ná ma cyeyi shuunniŋi i.

⁹ Mu nyiini là ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwúl'a wà tatònge e, naha na ye mu nyii ninŋkin wuŋi u shìŋi ninŋkwombaanji ta, lir'à pwòró pi mu wà nafugombaage e ná ma nyiiŋii shuunniŋi i.»

Mpàŋi nimpinniŋi bàtaage
(Luka 15.3-7)

¹⁰ Ka Yesu si núr'a jwo u cyelempyiibil'á: «Yii a yiye kàanmucaa de! Yii àha ŋcwò nge nàŋkocyaanji w'e me. Naha na ye mii sí yi jwo yii á, pi mèlekeebii* ŋye nìnyinji na mii Tunji Kile yyahe taan tèrigii puni i. [¹¹ Mpii pi à pìnni ke, Supyaŋi Jyaŋi à pa mpa pire shwò.]

¹² Naha yii nyé na sòŋŋi ye? L'aha mpyi mu à jwo mpàa ŋkuu (100) na nyé wà á, ka ninŋkin si mpìnni pire e, tá urufoo si pi sanmpii beecyere ná ke ná baacyereŋi (99) yaha waber'á naŋke ŋuŋ'i, si sà a nimpinniŋi caa me? ¹³ Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, u aha jà a u cya a nya, u nyayanji funntange sí n-pêe u á mà tòro pi sanmpii beecyere ná ke ná baacyereŋi (99) woge na, pire mpiimu pi ŋye pi nyé a pìnni me.

¹⁴ Amuni li mú nyé, yii Tunji u nyé nìnyinji na ke, li nyé a táan ur'á nge pyàŋi wà ninŋkin si mpìnni me.»

Wurugooŋi lenkanni kuntiini i

¹⁵ «Mu cìnmpworo ká wurugo mu á, sà u yyer'a fèen, mu ná uru kanni, maa u kapyiini cyèe u na. U aha ŋen'a lógo mu á, yii cìnmpworoge sí n-tèen ku lyempe e. ¹⁶ Nka u aha mpyi u nyé a ŋen'a lógo mu á me, shin ninŋkin, lire nyé me shiin shuunni yyer'a bàra maye na, maa jwo ná u e, bà y'à séme na “Karigii pun'à yaa cyi cwòŋrò shiin shuunni taanre nyii na†” me. ¹⁷ U aha ŋcyé lógogo pir'á, sà yi yyaaha jwo dánafeebii kurunŋk'á. U aha mpyi u nyé a lógo dánafeebii kurunŋk'á me, ma hà nùru raa u leni Kile kuni ŋaarafeebil'e me, ta u wíi mu à jwo múnalwòre shwofoo.

¹⁸ Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, yii aha ŋcyé kyaa maha kyaa na nìŋke na ke, lire mú sí ŋcyé ta u à pyi lire na nìnyinji na. Yii aha ŋee kyaa maha kyaa na nìŋke na ke, lire sí ŋee ta u à pyi lire na nìnyinji na mú.

¹⁹ Mii sí yi jwo yii á mú, sèeŋi na, yii shiin shuunni ká bê li na, maa yaaga maha yaaga ŋàare mii Tunji á, uru u nyé nìnyinji na ke, u sí kuru kan yii á. ²⁰ Naha kurugo ye cyaga maha cyag'e shiin shuunni taanr'à bínni mii mege na ke, mii nyé pi shwòhòl'e.»

Yàfambaanji kani

* **18:10** Yahutuubii mpyi na sòŋŋi na shin maha shin ná u mèleke u nyé nìnyinji i, ngemu u nyé na u kàanmucaa ke, na sùpyire tí nyé ná tàyýerege e ke, tire u mèlekeebii kanni pi mpyi na sí n-jà nò Kile cyage e. † **18:16** Duterèŋamu 17.6; 19.15

²¹ Nye ka Pyeri si file Yesu na, maa jwo: «Kafoonji! Mii cɛnmpworo ká ɛkwôro na wuruge mii á, tooyi jùuli i mii à yaa mii u yàfa u na ye? Fo tooyo baashuunni la?» ²² Ka Yesu si u pyi: «Mii si n-jwo mu á tooyo baashuunni me. Nka mii sí n-jwo mu á tooyo beetaanre ná ke (70) tateɛnye baashuunni†!

²³ Lire kurugo Kile Saanre à fworo nde kani kurugo: saanji wà u ná mpyi a li lwò uye funji' i si u báarapyiibii fwòhigii pèrege cè, bà pi si mpyi si cyi sàra me. ²⁴ Mà u yaha cyire fwòhigii kataanmpe na, pi à pa ná báarapyiiji w'e u yyere, saanji miliyoo nijyahamii fwooo mpyi uru nàni na. ²⁵ Ná lire fwooni sàrasara sí mpyi uru báarapyiiji na me, ka u jùɛufoonji si jwo na pi u ná u cwoɛni ná u pyiibii ná u cyeyaayi puni père, bà lire fwooni si mpyi si ntò me. ²⁶ Nye báarapyiij' à yire lógo ke, maa ninj'kure sín u jùɛufoonji fere e maa jwo “Mii jùɛufoonji! Maye sanja yaha, maa na tàanna, mii sí mu fwooni puni tò mu á.” ²⁷ Nye u jùɛnaar' à jyè jùɛufoonji i ke, ka u u lire fwooni puni yaha a cyán, maa u cye yaha.

²⁸ Nye ka uru báarapyiiji si fworo na ɛkèege mà sà bê ná u báarapyiɛɛɛni w'e. U wyéɛbilere fwooo mpyi uru na, ka u u uru cyán a cwôro yacige e, maa u pyi “Na fwooni sàra!” ²⁹ Ka u báarapyiɛɛɛni si ninj'kure sín u fere e, maa u jàare sèl'e “Maye sanja yaha maa na tàanna, mii sí mu fwooni tò.” ³⁰ Nka u jye a jye me, maa nàni tò kàsuni i, fo u aha uru fwooni tò.

³¹ Nye u báarapyiɛɛɛbii sanmpil' à lire nya ke, ka li i mpen pi e sèl'e, ka pi i ɛkàr' a sà yire paara jùɛufoonj' á. ³² Ka jùɛufoonji si pi pyi pi à u yyere. U à pa ke, ka jùɛufoonji si u pyi “Shinpi wà we! Mii à mu fwooni puni yaha a cyán, naha na ye mu à mii jàare. ³³ Mii à mu jùɛnaara ta tanj'kanni ndemu na ke, mu mpyi na si n-jà jùɛnaara ta ma báarapyiɛɛɛni na amuni mà?” ³⁴ Nye ka jùɛufoonji lùyiri wunji si uru báarapyiiji pyi pi à le kàsuni i u a njkaali fo u aha uru fwooni puni tò.

³⁵ Nye lire pyinj'kanni na li mú jye, yii shin maha shin u jye u jye na yàfani u cɛnmpworonji na ná u zòmbilini puni i me, amuni Kile sí urufoo cù.»

19

Nɛni jye à yaa u u cwoɛni nàmbage kwò me (Marika 10.1-12)

¹ Nye Yesu à kwò puru jwumpe na ke, maa yiri Galile kùluni i, mà kàre Zhude kùluni i, Zhuruden banj kántugo. ² Shinj'yahara mpyi a taha u fye e, mpii pi mpyi na yà ke, ka u u pire cùɛɛɛ wani.

³ Ka Farizhɛɛɛnbii pii si file si u pɛɛɛ jɛcù ná jwumpe e, maa u yibe: «Mà tàanna ná wuu Saliyanj i, tà nɛn' à yaa u jà a u cwoɛni nàmbage kwò jùɛnyi puni na bɛ?»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Nje y' à séme Kile Jwumpe Semɛni i ke, yii jye a yire kàla mà? Dɛnyɛni tasiige e, dɛnyɛni Davoonji à “sùpyanji yaa nò ná ceewe*.” ⁵ “Lire kurugo nɛni sí u tunji ná u nunji yaha si mpwò u cwoɛni na, pi mú shuunni si mpyi shin ninj'kin†.” ⁶ Lire e pi saha si n-pyi shin shuunni me, njka pi sí n-pyi shin ninj'kin. Lire kurugo Kile à mpiimu pyi ninj'kin ke, sùpya jye a yaa u pire láha piye na me.»

† 18:22 Pii maha jwo: «tooyo beetaanre ná ke ná baashuunni (77).» * 19:4 Zhɛɛɛzi 1.27 † 19:5 Zhɛɛɛzi 2.24. Lire jwòhe ku jye: «Lire kurugo nɛni ná u cwoɛni sí n-wwò si mpyi shin ninj'kin, nɛni ná u cwoɛni shwòhɛn' à yaa u jwò mà tòro nɛni ná u sifeebii wunji na.»

⁷ Nyɛ ka Farizhɛɛnbii si núr'a jwo: «Lire sannɪ i ke, ɲaha na Kile tũntunɲiMusa s'à jwo na nò ká a ŋko raa u cwoɲi nàmbage kwùu, u nàmbage kwòkwò sɛmɛɲi kan ceen'á, u u nta a ku kwò yɛ?» ⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Yii ɲíjngage kurugo, Musa à cyeebii nàmbakwooni kuni kan yii á. Lire baare e dɲɲɛɲi tɛsiini i, amuni bà li mpyi mɛ. ⁹ Ŋka mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à u cwoɲi nàmbage kwò ɲɲɲke kabɛɛ na, mà ta jacwɔɔ bà mɛ, maa ceenɪ wabɛɛ lɛɲɛ ke, urufol'à jacwɔɔ pyi.»

¹⁰ Nyɛ ka cyelempyiibii si jwumpe lwó maa jwo: «Kampyi nàɲi tayyérege ku ɲyɛ kure mà yyaha tíi ná u cwoɲi i, ɲùɲò mú bá naha cilenɛni na mɛ.» ¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sùpyire puni si n-jà cilenɛmbaani na mɛ, fo Kile ká li pyime táan mpiimu á ke. ¹² Karii ɲɲyahagii na ɲyɛ wani ɲcyiimu cyi maha já a nàɲi sige cilenɛni na ke. Pii na ɲyɛ wani, pi si n-jà ceewe lɛɲɛ mɛ, ɲaha na yɛ pi à si amuni. Pii u cilenɛmbaani ɲùɲk'à fworò sùpyire e, ɲaha na yɛ pi à pi nànte kɛɛge. Pii mú maha ɲcyé cilenɛni na Kile Saanre kurugo. Ŋgemu u si n-jà ɲɛɛ puru jwumpe na ke, urufoo u ɲɛɛ pu na.»

Yesu à jwó le nàɲkopyire tà á

(Marika 10.13-16; Luka 18.15-17)

¹³ Nyɛ lire kàntugo, sùpyiibii pil'à pa ná nàɲkopyire t'e Yesu yyére, bà u si mpyi si u cyeyi taha ti na, si Kile ɲáare t'á mɛ. Ka cyelempyiibii si pi faha. ¹⁴ Ka Yesu si jwo: «Yii nàɲkopyire yaha t'a ma mii yyére, yii àha ti sige na na mɛ. Naha kurugo yɛ sùpyire t'à tiyɛ pyi nte nàɲkopyire fiige ke, Kile Saanre ɲyɛ pire woro.» ¹⁵ Nyɛ u à puru jwo ke, maa u cyeyi taha ti ɲùɲyi na maa jwó le t'á, maa nta a yíri kuru cyage e mà kàre.

Nàfuufoonɪ kani

(Marika 10.17-31; Luka 18.18-30)

¹⁶ Nyɛ mà Yesu ɲɲkarenɪ yaha, nàɲi wà à file u na maa jwo: «Cyelentunɪ! Kacenni ndire mii à yaa mii u pyi si shɲi ɲɲkwombaanɪ ta yɛ?» ¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Naha na mu ɲyɛ na mii yíbili kacenni kyaa na yɛ? Shin ɲɲkin kanna u à ɲwɔ. Mu la ká mpyi si shɲi sɛɛ wunɪ ta, ta Kile tonɪ kurigii ɲaare.» ¹⁸ Ka nàɲi si Yesu yíbe: «Kurigii ɲcyire yɛ?» Ka Yesu si jwo: «“Ma hà sùpya bò mɛ, ma hà zínni ná wabɛɛ cwo e mɛ, ma hà nàɲkaaga pyi mɛ, ma hà vini ntaha wà na mɛ, ¹⁹ ma tunɪ ná ma nunɪ pɛɛ†.” “Ma supyɲɛɲi kyaa táan may'á bà mu kyal'à táan may'á mɛ§.”» ²⁰ Ka nàɲjiɲi si Yesu pyi: «Mii na cyire karigii puni pyi. Naha shi saha k'à mii fò yɛ?» ²¹ Ka Yesu si u pyi: «Kampyi mu la ɲyɛ si mpyi tigiɛcyaga baa, ta si maa sà ma cyeyaayi puni pɛɛ, maa uru wyɛɛɲi kan fòɲfeebil'á. Lire ká mpyi, mu sí nàfuu ta Kile yyére. Maa nta a pa ntaha na fye e.»

²² Nyɛ uru nàɲjiɲi'á puru lógo ke, ka u yyetanha wunɪ si ɲkàre, ɲaha na yɛ nàfuubwɔhɔ foo u mpyi u wi.

²³ Nyɛ ka Yesu si yi jwo u cyelempyiibil'á: «Sɛɛɲi na mii sí yi jwo yii á, nàfuufoonɪ jɲim'à pɛn Kile Saanre e. ²⁴ Mii sí yi jwo yii á sahanɪ, ɲwɔhɔɲi jɲim'à táan músenɛɲi wyiini i, mà tòro nàfuufoonɪ u jyé Kile Saanre e.» ²⁵ Ka puru si u cyelempyiibii kàkyanhala fo mà tòro, ka pi i jwo: «Lire sannɪ i ke, jofoo u sí n-jà nùmpañja ta bɛ?» ²⁶ Ka Yesu si pi wíi wíi maa jwo: «Lir'à sùpyire já, ɲka kyaa ɲyɛ na Kile ɲini mɛ.»

²⁷ Ka Pyeri si jwumpe lwó maa Yesu pyi: «Wuu de? Wuu à kàntugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e! Wuu nàzhanni u nyε ngire ye?» ²⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yaayi puni ká mpa mpyi níwonyo tēni ndemu i ke, Supyani Jyani ká mpa ntēen u fānhe tatēenge nisinaŋke e tēni ndemu i ke, yii pi nyε mii fyēnwōhōshiinbii ke, yii sí n-pa n-tēen fānhe tatēenye ke ná shuunni i, s'a Izirayeli tūluyi ke ná shuunni shiinbii kēenji. ²⁹ Nyε shin maha shin ká jēn'á kàntugo wà u bayi, lire nyε me u siŋεbii, lire nyε me u sifeebii, lire nyε me u pylibii, lire nyε me u kerēyi na mii mege kurugo ke, urufoo sí yire fiigii ŋkuu (100) ta, si shiŋi niŋkwombaanji ta. ³⁰ Ŋka yyahe yyére shiin niŋyahamii sí n-pyi kàntugo yyére shiin, kàntugo yyére wuu niŋyahamii mú sí n-pyi yyahe yyére wuu.»

20

Báarapyiibii sàranji kani Kile saanre e

¹ «Nyε Kile Saanre à fworō nde kani kurugo: kerεge foonji wà à yiri nyèsōoge na maa ŋkār'á sà a báarapyii caa u ερεzen cikōoge báaranji mεε na. ² Báarapyiibii kerεge fol'á ta ke, u ná pir'á bē canmpunke sàranji na. Nyε ka u u pi yaha a kàre cikōoge e. ³ Canŋk'á pa nō cyage e ke, ka kerεge foo si sà sùpyire tà ta káfuge na pi à tēen là mpyimbaa. ⁴ Ka u u pi pyi “Yii yiri mú, yii a sí na ερεzen cikōoge e, yii i sà a báaranji pyi, yii ná sàranji u à yaa ke, mii sí uru kan yii á.” ⁵ Ka pire si ŋkàre cikōoge e. Nyε ka cikōoge foo si nūr'a fworō canvwuge na, maa pii ta. Canvyinge laage e, maa nūr'a pii ta, maa pire puni pyi pi à kàre kerεge e. ⁶ Yàkonke laage e u à pa fworō sahanji, mà sà pii ta pi i yyérelī cyage k'e, ka u u jwo pir'á “Naha na yii à yyérel' a canŋke kwò là mpyimbaa ye?” ⁷ Ka pire si u pyi “Mu aha li nya amuni, wà nyε a wuu lwó báaranji na niŋjaa mε.” Ka u u jwo “Yii a sí na ερεzen cikōoge e.”

⁸ Nyε yàkonk'á pa nō ke, ka cikōoge foo si jwo u pyenge kacwōnŋŋ'á “Báarapyiibii yyere ma a pi sàranji kan pi á, ŋka báarapyiibii pi à pa kàntugo ke, ku síi pire na, ma a sí niŋcyiibil'á.” ⁹ Mpii pi à pa yàkonke ke, pir'á canmpunke sàranji ta. ¹⁰ Nyε ka báarapyiibii niŋcyiibii sí file, maa sōnŋi na pire u nintanji si nyaha, ŋka yaaga nyε a bâra u na mε, pi shin maha shin à canmpunke sàranji ta mú.

¹¹ Nyε wyérenji canŋkwōoni kàntugo pi á, ka pi i wá na cikōoge foo jūŋke tare maa ŋko ¹² “Mpii pi à pa yàkonke ke, tēre nimbilere kanna báara pir'á pyi, ka mu u wuu ná pire u sàranji pyi niŋkin, mà li ta wuu à canmpuni pyi báaranji na, canŋke kafuge e.” ¹³ Ka cikōoge foo si jwumpe lwó maa jwo pi wà niŋkin á “Na cevoo, mii nyε a cwo mu na mε. Taha canmpunke sàranji na bà mii ná mu mpyi a bē mε? ¹⁴ Ma sàranji shwō maa yiri naha. Nge u à kan mu á ke, l'á tãan mii á mii i uru ninunji kan kàntugo yyére shinpan'á. ¹⁵ Lire sannī i, taha mii wu bà u nyε na wyérenji mε? Kacēnni mii à pyi ke, taha lire yjncyεge ku nyε mu i?”

¹⁶ Amuni li mú nyε, kàntugo yyére shiin niŋyahamii sí n-pyi yyahe yyére shiin, yyahe yyére shiin niŋyahamii mú sí n-pyi kàntugo yyére shiin.»

Yesu saha à jwo u kwūŋi ná u jēŋi kyaa na

(Marika 10.32-34; Luka 18.31-34)

¹⁷ Nyε mà Yesu niŋkarenji yaha Zheruzalemu kànhe e, u à u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi yyere pi mege cyage e kuni na maa jwo: ¹⁸ «Wuu niŋkaribii pi mpii Zheruzalemu i, wani pi sí Supyani Jyani le Kile sáragawwuubii jūŋufēebii

ná Kile Saliyanji cyelentiibii cye e. Pire sí n-jwo na u à yaa u bò, ¹⁹ si u le Kilecembaabii cye e, pire sí u fwóhə̀ɔ, si u bwɔ̀n ná tiripaanni i, si u kwòro cige na si mbò. Nka u kwùjji canmpyitanrewuuni, u sí jɛ́.»

Zebede jyaabii yacyage

(Marika 10.35-45)

²⁰ Nyɛ ka Zebede cwɔ̀nji si file Yesu na ná u jyaabil'e, maa niɲkure sín, maa u jàare. ²¹ Ka Yesu si u yibe: «Naha shi la ku wá mu na ye?» Ka u u jwo: «Mii jyaabii pi mpii ke, mu aha mpa ntɛ̀en ma saanre e tɛ̀ni ndemu i ke, ma a wá yaha u tɛ̀en ma kàniɲke na, ma a u sanɲi yaha ma kàmeni na.» ²² Ka Yesu si pi pyi: «Yaage yii na jàare mii á ke, yii jɲɛ a ku shi cè mɛ. Kyaage lwohe mii sí n-bya ke, yii sí n-jà kuru bya la?» Ka pi i u pyi: «Ɔ̀ɔ̀n, wuu sí n-jà.» ²³ Ka u u pi pyi: «Yii sí kyaage lwohe bya mii fiige. Nka mà tɛ̀en mii kàniɲke ná mii kàmeni na, mii bà u jɲɛ yire kanvoonji mɛ. Mii Tunji à yire tateɲni bégele sùpyire ntemu mɛɛ na ke, u sí yi kan tir'á.»

²⁴ Nyɛ Yesu cyelempyiibii keɲi sanɲ'á puru jwumpe lógo ke, ka pire lùgigii si yíri mpii cɔ̀nmpyiibii shuunniɲi taan. ²⁵ Yesu à pa kuru cyage wíl'a jɲa ke, maa yi jwo u cyelempyiibii pun'á: «Yii a núru, yii à cè naha jɲiɲke na, kɔ̀ni nùɲufeebii maha ntɛ̀en kɔ̀ni sùpyire jɲɲ'i fàɲhe e, kɔ̀ni shinbwoobil'a sì wá na pi fàɲhe cyáan kɔ̀ni sùpyire na. ²⁶ Li jɲɛ a yaa li pyi amuni yii shwə̀həl'e mɛ. Ngemu la ku jɲɛ si mpyi shinbwo yii shwə̀həl'e ke, urufol'á yaa u uye pyi yii sanmpii báarapyi. ²⁷ Ngemu la ku jɲɛ si mpyi yii yyaha yyére shinɲi ke, urufol'á yaa u uye pyi yii sanmpii biliwe. ²⁸ Naha kurugo ye Supyanji Jyanji jɲɛ a pa diɲyeɲi i sùpyire si mpa mpyi u báarapyi mɛ. U à pa si mpa uye pyi sùpyire báarapyi, si uye kan pi bò, si mpyi shinɲyahara kapegigii shwə̀shwə̀ lwə̀ɔ̀.»

Yesu à fyinmii shuunni nyii múgo

(Marika 10.46-52; Luka 18.35-43)

²⁹ Yesu ná u cyelempyiibii niwvorobii Zheriko kàɲhe e, supyikurumbwə̀hə̀ mpyi a taha u fye e. ³⁰ Fyinnmii shuunni mpyi a tɛ̀en kuni jwə̀ge na, pir'á pa lógo na Yesu u jɲɛ na ntùuli ke, ka pi i wá na yu fàɲha na: «Kafoonji! Dawuda Tuluge Shinɲi! Nùɲaara ta wuu na.» ³¹ Ka sùpyire si pi faha na pi fyáha. Nka pi jɲɛ a jɛ̀n'a fyáha mɛ, maa là bàra pi sɛ̀ge na: «Kafoonji! Dawuda Tuluge Shinɲi! Nùɲaara ta wuu na!»

³² Ka Yesu si yyére maa pi yyere maa pi yíbe: «Naha yii la jɲɛ mii u pyi yii á ye?» ³³ Ka pi i jwo: «Kafoonji, wuu nyiiɲii múgo, wuu raa jaa.» ³⁴ Nyɛ ka pi jùɲaare si u ta sèl'e, ka u u bwɔ̀n pi nyiiɲii na. Lire tɛ̀ni mujye e, ka pi i nti na jaa, maa ntaha u fye e.

21

Saanɲi Yesu à jyè Zheruzalemu kàɲhe e

(Marika 11.1-11; Luka 19.28-40; Yuhana 12.12-19)

¹ Mâ pi yaha pi i byanhare Zheruzalemu kàɲhe na, pi mpyi a nɔ̀ Bɛtifaɲje kàɲhe na, Olivye cire ɲaɲke kàmpaɲke na. Ka Yesu si u cyelempyiibii pi shuunni tun, ² maa pi pyi: «Kàɲhe ku jɲɛ yii yyaha na ke, yii a sì k'e. Yii aha sà nɔ̀ wani, yii sí n-tíi pi ta pi à dùfaanɲcwo ná u pyà pwə̀ wani. Yii i yi sàɲha, yii pa ɲkan na á. ³ Wá ha yà jwo yii na, yii i urufoo pyi “Yi kyaa li jɲɛ Kafoonji na, u aha ɲkwə̀ yi na, yi sí n-pa.”»

⁴ Yesu à yire dùfaanɲi cya, bà tɛ̀ecyiini Kile tùnntunɲi jwumpe si mpyi si fùɲɲɔ̀ mɛ. U mpyi a jwo: ⁵ «Yii yi jwo Siyɔ̀n kàɲhe shiinbil'á na:

“Yii wí! Yii saanji wá na ma yii yyé, u nùŋk'á pi sèl'e, u à dùg'a tɛɛn dùfaanna nɔŋ'i*, dùfaannunji pyige kà nɔŋ'í.”»

⁶Nye ka cyelemppiibii mú shuunni si ñkàre, nde Yesu mpyi a jwo ke, maa sà lire pyi. ⁷Pi à pa ná dùfaannunji ná u pyige e ke, maa pi vaaŋnyj yà taha ku na, ka Yesu si dùg'a tɛɛn na ñkèege.

⁸Sùpyire ninyahara mpyi kuni nɔwoge na, ka ti ninyahara si ti vaaŋntinnyj yà wwù mà pili pili Yesu yyaha na kuni i, ka pii si weyi kwòn kwòn a pili kuni i†. ⁹Sùpyire ti mpyi Yesu yyaha na ná nte ti mpyi u kántugo ke, tire puni mpyi na ñkwùli maa ñko:

«Yabwòhe! Dawuda Tuluge Shinji wi!

Ngemu u nyɛ na ma Kafoonji Kile mege na ke, Kile u jwó le u á§!

Pèente ti taha Kile na ninyicyeyi puni i.»

¹⁰Nye Yesu à pa jyè Zheruzalemu kànhe e ke, ka kànhe puni si yír'a taha, fo pi na piye yíbili: «Taha joofo u wà urufoo ye?» ¹¹Ka sùpyire si pi pyi: «Yesu wi, Kile tũntunji u à yíri Nazareti i, Galile kùluni i ke.»

Yesu à cwòhampii kàr'a yige Kileñaarebage ntàani na
(*Marika 11.15-19; Luka 19.45-48; Yuhana 2.13-22*)

¹²Nye ka Yesu si ñkàre Kileñaarebage ntàani na. Mpii pi mpyi na pɛrempe ná zhwonji pyi wani ke, maa pire kòre, maa wyérefaabii tàbalibii ná sanmpanmperebii yateɛnnyj ɔɔŋ'a cyán cyán*. ¹³Maa pi pyi: «“Mii bage sí n-pa a yiri Kileñaarebaga†.” Yire y'à sémɛ Kile Jwumpe Semɛŋi i. Nka yii pi ke, yii à ku kɛɛŋŋ'a pyi “nàŋkaalii tabinniga‡”.»

¹⁴Ka fyinmpii pii ná dishiyifeebii pii si file u na Kileñaarebage e, ka u u pire cùuŋɔ. ¹⁵Nye Kile sàragawwuubii nùŋufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibil'á cyire kakyanhala karigii nya tapyige e, maa nàŋkopyire nya ti i yu fánha na: «Yabwòhe! Dawuda Tuluge Shinji wi!» ke, ka pire lùuni si yír'i§, ¹⁶maa Yesu pyi: «Nje pi nyɛ na yu ke, taha mu wá na yi nùru me?» Ka Yesu si pi pyi: «Mii naha na yi nùru. Taha yii sàha ñkwò a mpe jwumpe kàla Kile Jwumpe Semɛŋi i na “Kile à u pèente jwumpe le nàŋkopyire ná jirinwòɔ pyilibii nɔwɔyi i*” me?»

¹⁷Ka Yesu si yíri pi taan, maa fworo kànhe e, mà kàre Betani kànhe e, maa shwòn wani.

Yesu à fizhiye cige lánja
(*Marika 11.12-14, 20-24*)

¹⁸Kuru canja nùmpañja, Yesu ninurunji na ñkèege Zheruzalemu i, ka katege si u ta. ¹⁹Ka u u fizhiye cige nya kuni na, maa file ku na. Wyɛɛre baare e, u

* **21:5** Saanwa ká dùgo dùfaanna na, lire li mpyi yyeŋinje ná maye ntirigenji sanjyɛenni. † **21:5**

Zakari 9.9 ‡ **21:8** Saanji pi nyɛ na mpère ke, pi maha nɔyii karigii pyi si u bɛ (2 Saanbii 9.13).

§ **21:9** Zaburu 118.26 * **21:12** Yahutuubii pi mpyi maha yíri cyeyi yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha pire wyéɛŋi fare Kileñaarebage wunji na. Lire pyinŋkanni na, wyéɛŋwoge ku mpyi a yaa k'a sàrali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha ja a kuru sàra, maa nùr'a ja a ntège pyi. Yatòre ti maha yaa ti ja a pyi sàraga ke, pɛrempyiibii mpyi maha tire pɛrɛli pir'á. Pi mpyi maha ti lwòore dùrugo. † **21:13**

Ezayi 56.7 ‡ **21:13** Zheremi 7.11 § **21:15** «Nde l'á pi lùuni yírige ke»: lire bà li nyɛ na Yesu à pɛrempyiibii kòro kanna me, nka u à fyinmpii ná dishiyifeebii yaha pi à jyè Kileñaarebage e. Lire na

mpyi kafuun Yahutuubil'á. * **21:16** Zaburu 8.3

nye a yasere ta ku na me†, maa jwo ku na: «Ma hà zli nùru yasere se nya me!»
Ka cige si ntíl'a waha.

²⁰ Cyelepnyibil'à lire nya ke, ka li i pi bilibili fo pi à yíbe na: «Di nke fizhiye cig'à pyi maa waha tènnumi i ye?» ²¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii aha nta yii à dányanji pyi ná funnjo ninjin i, nde mii à pyi nke fizhiye cige na ke, yii sí lire fiige pyi, lire kanni bà me, yii aha jwo nke nanke ku kò a yiri ku tatenge e ku sà ncwo banji i, lire sí n-pyi. ²² Yii aha Kile náare yaaga maha yaaga kurugo ná dányanji i ke, yii sí kuru ta.»

Pi à Yesu yíbe u fánhe tatage kyaa na
(Marika 11.27-33; Luka 20.1-8)

²³ Ka Yesu si jyè Kilenaarebage e, maa sùpyire kálali. Mà u yaha lire na, ka Kile sáragawwuubii núnufeebii ná Yahutuubii kacwónribii si shà u yyé, maa u yíbe: «Ná kuni ndire e mu na ncyii karigii pyi ye? Joofo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi ye?»

²⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe kyaa ninjin na, yii aha mii ncwo shwò, lire tèn i, nge u à kuni kan mii á, mii u a ncyii karigii pyi ke, mii sí n-ta urufoo cyéé yii na. ²⁵ Mii à jwo yo, joofo u mpyi a Yuhana Batizelipyinji tun u pa a sùpyire batizeli ye? Kile laa, sùpyire?»

Nye ka pi i nkàr'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na náha na wuu sí nye a ncwen'a dá u na mà ye? ²⁶ Wuu sí ká jwo na sùpya u mpyi a u tun, sùpyire sí li yaha wuu na me, náha na ye pi pun'à tèn ná l'e na Yuhana na mpyi Kile túnntunngò.» ²⁷ Pi à piye taanna a kwò ke, maa nùr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shinji u mpyi a u tun ke, wuu nye a cè me.»

Ka Yesu si pi pyi: «Nye l'aha mpyi amuni, nge u à kuni kan mii á, mii u a ncyii karigii pyi ke, mii mú sí uru cyéé yii na me.»

Jyafeebii shuunninji kani

²⁸ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Naha shi yii nye na sònnji mpe e ye? Nànji wà u ná mpyi ná jyafee shuunni i, maa jwo nincyiin'á “Na jya, sà báara na erenzen cikòoge e ninjaa.” ²⁹ Ka jyafoonji si jwo “Mii náha na sì me.” Nka kántugo yyé, u à pa ntêr'a nùru, maa nkàre cikòoge e. ³⁰ Ka tufoonji si puru ninumpe taha jyafoonji shonwuñ'á, ka uru si jwo “Baa, mii sí n-kàre” nka u nye a pa nkàre me. ³¹ Pire shiin shuunninji i, u ngire u à tufoonji nyii wuuni pyi ye?»

Ka pi i jwo: «Jyafoonji nincyiinji.» Ka Yesu si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, múnalwòore shwofeebii ná fwòrobacyeebii sí n-jyè Kile Saanre e yii yyaha na. ³² Naha kurugo ye Yuhana Batizelipyinji à pa ntinji kuni cyéé yii na, yii nye a ncwen'a dá u na me. Nka múnalwòore shwofeebii ná fwòrobacyeebil'à ncwen'a dá u na. Yii sí pi à lire nya ke, yii nye a ncwen'a têt'a nùru maa dá u na me.»

Erenzen kòoge faafeebii bàtaage
(Marika 12.1-12; Luka 20.9-19)

³³ Ka Yesu si nùr'a jwo: «Yii bàtaage kà lógo sahanji. Pyengefoonji wà u ná erenzen cikòogo yaa, maa ku kwúulo, erenzen lwòhe maha wwú wyige nkemu i ke, maa kuru tugo, maa nkubaga yaa cikòoge kàanmucyafoonji mpe na. Lire kántugo maa faafee lwò a yaha k'e, u ná pire s'a ku yasere táali piye na, maa nta a kàre kùlutòonl'e. ³⁴ Nye erenzenji yasere tèekwòonn'à pa nò ke, ka u u u báarapyiibii pii tun u cikòoge faafeebil'á pi sà uru nàzhan yasere shwò pi a ma.

† 21:19 Nke fizhiye cige ku nye ná wepyahayi i yasere baa ke, kuru na nye Yahutuubii núnufeebii fiige, mpiimu pi à fyinme tò wwoomò na ke.

³⁵ Ka faafeebii si pire báarapyiibii cyán a cû, maa wà bwòñ, maa wà bò, maa u sanñi wà ná kafaayi i. ³⁶ Ka cikóoge foo si núr'a báarapyiibii piibere tun pi á, pire mpyi a nyaha mà tòro njncyiibii na, ka faafeebii si pire pyi njncyiibii fiige. ³⁷ Ka cikóoge foo si nkànha a u yabiliñi jyanji tun pi á, maa jwo “Pi sí n-sílege mii jyanji na.” ³⁸ Nka faafeebil'á cikóoge foo jyanji nya ke, maa wá na yu piy'á “Cikóoge foo koolyiñi u nyé nge. Yii a wá, wuu u bò, kóoge sí n-pyi wuu wogo.” ³⁹ Ka pi i jyafooji cyán a cû mà wà cikóoge kántugo, maa u bò.»

⁴⁰ Nyé Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire yíbe: «Numε, cikóoge foo ká mpa, naha u sí n-pyi ku faafeebii na be?» ⁴¹ Ka pi i u pyi: «Cikóoge foo sí pire shinpiibii puni bompere bò, si cikóoge kan piiberil'á, mpiimu pi sí raa ku yaseere kaan u á ti tēewwuuni i ke.» ⁴² Ka Yesu si jwo: «Nje y'á séme Kile Jwumpe Semεñi i ke, taha yii nyé a yire kála me? Y'á séme:

“Bafaanribil'á cyé kafaage nkemu na ke, kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbiini na. Kafooji Kile u à lire pyi,

l'à pyi kakyanhala wuu nyii na†.”

⁴³ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á: yii sí n-yige Kile Saanre e, si supyishinji wabere lèñe t'e, mpiimu pi sí raa Kile nyii wuuni pyi ke. [⁴⁴ Nyé shin maha shin u à cwo kuru kafaage juñ'i ke, urufoo sí n-kyεεge n-kyεεge, kuru kafaage sí ká jcwó shin maha shin juñ'i ke, ku sí urufoo cwòñhòñ.]

⁴⁵ Nyé Kile šaragawwuubii jñufeebii ná Farizhεεñbil'á Yesu bàtaayi lógo ke, ka pi i nta a cè na pire kyaa na u mpyi. ⁴⁶ Ka pi i wá na jcaá si u cû, nka pi mpyi na fyáge sùpyire yyaha na, naha na ye sùpyire mpyi a tēen ná l'e na u na nyé Kile tūntunñə.

22

Cikwóonre lyimbwooni bàtaage

(Luka 14.15-24)

¹ Ka Yesu si núr'a bàtaaga jwo pi á, u à jwo: ² «Kile Saanre à fworó nde kani kurugo: saanji wà à kataan nimbwoo bégele u jyanji cikwóonre tooy'e. ³ U à bégel'a kwò ke, mpii pi mpyi a yyere ke, ka u u báarapyiibii tun pi sà pire pyi pi a ma, ka pi i jcyé paña. ⁴ Ka u u núr'a báarapyiibii pli tun, maa pire pyi “Yii sà yi jwo shinyerebil'á na mii naha a lyimbwoo yaa, na mii naha a na nupyahigii cyii ná yatòre sinme woore tà bò, na mii naha a bégel'a kwò, na pi a ma cikwóonre zàñneεg'á.”

⁵ Nka pi wà nyé a saanji yini lwó a wíi me. Ka wà bá si yír'a kàre u kerεge e, ka wà si nkàre u cwòhònt'á, ⁶ ka pi sanmpii si saanji báarapyiibii cyán a cû, maa pi kyérege, maa pi bò. ⁷ Ka saanji lùumi si yíri, ka u u káshikwóonbii yírige pi à sà pire shinbompíi bò, maa pi kànhe súgo.

⁸ Nyé ka u u núr'a jwo u báarapyiibil'á “Cikwóonre njyiñ'á bégele, nka shinyerebii ná uru njyiñi mpyi a yaa me. ⁹ Yii a si kujnyi na, yii aha shin maha shin nya ke, yii uru yyere cikwóonre zàñneεge na.” ¹⁰ Ka báarapyiibii si yír'a kàre kurigii jwóyi na. Shin maha shin pi à ta wani ke, maa pire puni pyer'a pa ntég'a cikwóonre bage jñi, shinpii bàra shincenmii na.

¹¹ Ka saanji si jyè si shinyerebii wíi, mà nàñi wà ta pi shwòhòl'e, cikwónvaanji baa. ¹² Ka saanji si u pyi “Na cevoo! Di mu à pyi maa jyè naha mà ta cikwónvaanji nyé mu na mà ye?” Uru nàñi nyé a yà ta a jwo me.

† 21:42 Zaburu 118.22,23

¹³ Ka saanji si u báarapyiibii pyi “Yii u tooyi ná u cyeyi pwò, yii i u wà cyínnji na numpini i, wani sùpyire maha myahigii súu marii ñkyañhigii kùru.”»

¹⁴ Yesu à bàtaage jwo a kwò ke, maa núr'a jwo: «Yii li cè na Kile à shinnyahara yyere, ñka shinnyahara jnye a cwòonro me.»

Pi à Yesu yibe múnalwòore ñkanji kyaa na

(Marika 12.13-17; Luka 20.19-26)

¹⁵ Jnye ka Farizheenbii si ñkàr'a sà piye taanna, si kànhàña cyán Yesu na, bà pi si mpyi si u ta ñcù ná u yabilinji ñwòjwumpe e me. ¹⁶ Maa pi cyelempyiibii pii ná Eròdi tonkuni shiinbii pli tun Yesu á*, ka pire si sà u pyi: «Cyelentunji! Wuu à li cè na mu jnye na fyáge sèenji tajwuge e me. Jwumpe mu sí jnye na yu mà yyaha tíi ná Kile kuni i ke, puru na jnye sèe, mu jnye na fyáge sùpya na me, mu jnye a sùpya pwòonjo sùpya na me. ¹⁷ Lire e ke ma tanyage jwo wuu á: wuu à yaa wuu a múnalwòore kaan Òromu saanbwòhe Sezari á la?»

¹⁸ Ñka Yesu mpyi a fworò pire cwofeebii cwòore ñwòho na, ka u u pi pyi: «Yii pi à fyínmè tò wwomò na ke, ñaha na yii na mii pere si ñcù ye? ¹⁹ Wyérenji yii jnye na ntège na múnalwòore sàrali ke, yii uru wà cyèe na na wee.» Jnye ka pi i uru wyérenji tóonjke kà cyèe u na. ²⁰ Ka u u pi pyi: «Jofoo ñàñja ná u mege ku jnye ñge wyérenji na ye?» ²¹ Ka pi i u pyi: «Saanbwòhe Sezari.» Ka Yesu si pi pyi: «Jnye yii a Sezari wunji kaan Sezari á, yii raa Kile wunji kaan Kile á.» ²² Pi à Yesu jwòshwòore lógo ke, ka li i pi kàkyañhala, ka pi i yíri u taan mà kàre.

Sadusiibil' à Yesu yibe kwùubii ñèñi kyaa na

(Marika 12.18-27; Luka 20.27-40)

²³ Kuru cannuge e, Sadusiibii pi maha jwo na kwujene jnye nùmpañja me, pire pil' à file Yesu na maa jwo: ²⁴ «Cyelentunji! Kile túnntunñiMusa à jwo “Nò ká ceewe lèñe maa ñkwù mà ta u jnye a pyà si u na me, u còonj' à yaa u ceenji lèñe zànbangara na, u u pyi si u na, u yyahafoonji ñinjkunji mege na.” ²⁵ Jnye sijnje baashuunni na mpyi naha wuu yyéere. Pi puni ñinñjen' à ceewe lèñe maa ñkwù, u jnye a pyà ta u na me. Ngemu u à taha u na ke, ka uru si ceenji lèñe. ²⁶ Ka uru mú si mpa ñkwù, u jnye a pyà ta u na me. Ka tanrewunji wuuni mú si mpyi amuni fo mà sà ñkwò pi baashuunniñi na. ²⁷ Pire puni kántugo, ka ceenji mú si mpa ñkwù. ²⁸ Jnye ná pire nàmbaa baashuunniñi puni s' à uru ceenji lèñ' à círi, kwùubii ñèñi kà bú nta sèe, pi aha bú ñè cannjke ñkemu i ke, pi ñgir' à ceenji sí n-kan ye?»

²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à wurugo, lir' à ta yii jnye a Kile Jwumpe Semenji yyahe cè, si nta jnyéere Kile sífente na me. ³⁰ Yii li cè, Kile yyéere, sùpyire ká ñè a fworò kwùñi i, nò si ceewe lèñe me, ceewe mú si n-kan nò á me. Ti sí n-pyi Kile mèlèkèebii fiige. ³¹ Nje y' à sème Kile Jwumpe Semenji i kwujeni kyaa na ke, yii jnye a yire kàla mà? Kile à jwo ³² “Mii u jnye Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba u Kilenj'.” Nye puru jwump' à li cyèe na pire mpii nyii wuu pi jnye wani Kile yyéere. Sùpyire nyii woore ti maha Kile père, kwùubii kyaa bà me.»

³³ Sùpyire ti mpyi na núru Yesu jwò na ke, u kàlan' à pire puni kàkyañhala.

Kile Saliyanji kabilini l' à fànha tò cyi sanjkii na ke

(Marika 12.28-34; Luka 10.25-28)

* **22:16** Eròdi shiinbii ná Farizheenbii mpyi na bèni me. Òromu shiinbii fànhe mpyi a táan Eròdi shiinbil' á, ka pi i wá na sòñji na múnalwòore ñgwùñ' à yaa. Farizheenbii mpyi na sòñji Kafoonji Kile u jnye pire ñunjo na: lire e, mà múnalwòore kan Òromu saanbwòhe Sezari á, lir' à li cyèe na mu à jne u fànhe na maa jnyé Kafoonji Kile na. † **22:32** Ekizodi 3.6

³⁴ Nye Farizheenbil' à pa lógo na Yesu à jwumpe cyán Sadusiibii na ke, ka pi i ñkàr'a sà bínni Yesu taan. ³⁵ Kile Saliyanj cyelentuñ wà na mpyi pi e, ka uru la si mpyi si Yesu pere ñcú maa u yíbe: ³⁶ «Cyelentuñ! Saliyanj kabilini ndi l'à fàha tò cyi sanñkii na ye?»

³⁷ Ka Yesu si u pyi: «“Ma Kafoonj Kile kyaa táan may'á ná ma zòmbilini ná ma múnaani ná ma sòñjore puni i†.” ³⁸ Saliyanj kabilini ñjncyiini li ñye lire, lire l'à fàha tò cyi sanñkii puni na. ³⁹ Shonwuuni l'à taha lire na ke, lire tayyereg' à pèe ñjncyiini fiige. Lire li ñye “ma supyiñeñj kyaa táan may'á bà mu kyal' à táan may'á mēš.” ⁴⁰ Kile Saliyanj kapyaañj sanñkii puni ná Kile túnntunmpii jwump' à lwó a pwó ñcyii kapyaañj shuunniñj na.»

*Kile Njncwónrñj ñye Dawuda Tuluge Shin kanna me
(Marika 12.35-37; Luka 20.41-44)*

⁴¹ Mà Farizheenbii nimbinnibii yaha, Yesu à pi yíbe. ⁴² U à jwo: «Kile Njncwónrñj kyaa l'à jwo ke, ñaha yii ñye na sòñj mà yyaha tíi ná u e ye? Jofoo túluge e u sí n-fworo ye?» Ka pi i Yesu pyi: «Dawuda Tuluge Shin wi.» ⁴³ Ka Yesu si pi pyi: «Mà Kile Munaani yaha l'à Dawuda yyaha cù, ñaha kurugo u à u yyere uru Kafoonj ye? ⁴⁴ Yii li cè na Dawuda à jwo “Kafoonj Kile à jwo mii Kafoonj á ‘Ta ma a pa ntèen na kàniñe cyege na, fo mii aha mu zàmpeenbii le mu tooyi ñwòh'i*.’”

⁴⁵ Ná Dawuda na Kile Njncwónrñj yiri “Kafoonj” lir' à li cyèe na Dawuda Tuluge Shin kanna bà me, u Kafoo mú wi, sèe bàl' à?»

⁴⁶ Pi wà ñye a jà a Yesu ñwó shwó me. Mà láha kuru canñke na, wà saha ñye a ñen' a u yíbe me.

23

Yesu à Kile Saliyanj cyelentiibii ná Farizheenbii cège
(Marika 12.38-40; Luka 11.39-52; 20.45-47)

¹ Nye supyiñyahare ti mpyi a taha Yesu fye e ke, ka u u tire ná u cyelempyiibii pyi: ² «Kile Saliyanj cyelentiibii ná Farizheenbii ñye ndemu laage e ke, lire li ñye: na Musa Saliyanj yyaha yu sùpyir' á. ³ Karigiñ pi ñye na yu yii á ke, yii cyire le barag'e yii raa cyi kurigiñ ñaare, ñka nde pi yabilimpii ñye na mpyi ke, yii àha raa lire pyi me. Ñaha kurugo ye nde pi maha yu ke, lire bà pi maha mpyi me. ⁴ Pi maha Kile Saliyanj pyi tuguro sùpyire ñun' i, ti si n-jà ntemu lwó me, pi yabilimpii sí ñye na ñeeg' a sùpyire tège ti ñwòñj na, ali nimbilere me.

⁵ Pi kapyiñkii puni ñye sùpyire ñyinyaga karigiñ. Lire kurugo yaayi i pi maha Kile Jwumpe sème maha le a pwó pi byahigiñ ná pi cyeyi na ke, pi maha yire pyi nitabaaya. Mà bàra lire na, pi maha pi vaañntinmbwoyi zhwòñre tòn*. ⁶ Wà ha pi yyere kataan ñjyi na, lire ñye me pi aha shà Kile Jwumpe kàlambayi i, bwompe tatèenyi pi maha ñcaa. ⁷ Sùpyire tabinniñj i, pi la maha mpyi sùpyire s'a pire pèe s'a pi shéere, s'a pi yiri “Cyelentuñ”.

† 22:37 Duterenomu 6.5 § 22:39 Levitiki 19.18 * 22:44 Zaburu 110.1 * 23:5 Yahutuubii mpyi maha Kile Saliyanj jwumpe pà sème maha le yatòre seeyi i, maha mpwó pi byahigiñ na, lire ñye me kámene cyege na (Ekizodi 13.9; 16; Duterenomu 6.8). Pi maha zhwòre le pi vaañntinñj ñwòñkuyi na, s'a piye funñj cwo pi Saliyanj na (Nomburu 15.37-41; Duterenomu 22.12). Farizheenbil' à cyire karigiñ cù ná sèl'e si li cyèe na pire na Kile ñaare mà tóro sùpyire sannte na.

⁸ Nka yii pi ke, yii àha jee sùpya u a yii pyi “Cyelentuŋi” me, naha na ye yii mú puni na jye cinmpyii, Cyelentu niŋkin u jye yii á. ⁹ Yii àha raa sùpyaŋi wà tufige yiri “Tufooŋi” niŋke na me, naha na ye Tufoo niŋkin u jye yii á, uru u jye niŋyini na. ¹⁰ Yii àha sùpyire yaha t'a yii pyi “Nùŋufooŋi” me, naha na ye Nùŋufoo niŋkin u jye yii á, uru u jye Kile Niŋcwōnrōŋi. ¹¹ Ngemu u jye yii shwōhāl'e shinbwoŋi ke, urufoo u pyi yii sanmpii báarapyi. ¹² Shin maha shin u à uye dūrugo ke, urufoo sí n-tírige, nka shin maha shin u à uye tírige ke, urufoo sí n-dūrugo.

¹³ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheebii, yii pi à fyinme tò wwomō na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii na Kile Saanre tajyiŋwōge tūni, yii sí n-ŋyē me, mp̄ii la ku jye si jye ke, maa pire tēgele kwōn.

[¹⁴ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheebii, yii pi à fyinme tò wwomō na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii maha lenkwucyeebii cyeyaayi shuu pi na ná yii ŋwōtanyi i. Yii maha Kile j̄aare na mōni sùpyire ŋyinyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa yii ta ke, lire sí n-waha sèl'e.]

¹⁵ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheebii, yii pi à fyinme tò wwomō na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii maha j̄aare niŋke ná lwōhe cyeyi puni ŋuŋ'i, maa sùpyire caa na lēŋi yii Kile kuni i. Nka yii aha wà ta, nde li sí urufoo pyi u yaa ná nafugombaage ŋyilyi i fo tooyi shuunni mà tōro yii yabilimp̄ii taan ke, lire kuni yii maha le urufoo taan.

¹⁶ Yii wuun'à kèege! Naha na ye yii fyinmii wuubii pi à sùpyire yyaha cū, maa ŋko pi á na sùpya ká ŋkâa Kilej̄aarebage na, kuru ŋgwūŋi jye fānha urufoo na me, ŋka wà ha ŋkâa Kilej̄aarebage funŋke seŋŋi na, kuru ŋgwūŋi na jye fānha urufoo na. ¹⁷ Yii na jye funŋō baa shiin maa mpyi fyinmii, seŋŋi u à fānha tò laa, Kilej̄aarebage k'à seŋŋi le ŋjire e ke, kuru k'à fānha tò? ¹⁸ Yii à jwo mú na sùpya ká ŋkâa sárayi tawwuge na, na yafyin sí urufoo ta me, ŋka sárage yaage k'à wwūl'a yaha sárayi tawwuge ŋuŋ'i ke, na sùpya ká ŋkâa kuru na, na urufol'à yaa u kuru káage wwū. ¹⁹ Fyinmii pi pi! Sárage yaage k'à fānha tò laa, sárayi tawwuge ku maha sárage le ŋjire e ke, kuru ki? ²⁰ Shinŋi u à kâa sárayi tawwuge na ke, urufoo mú à kâa ku ŋūŋō yaayi puni na. ²¹ Shinŋi u à kâa Kilej̄aarebage na ke, urufol'à kâa Kilej̄aarebage ná ku foŋi Kile na. ²² Shinŋi u à kâa niŋyini na ke, urufol'à kâa Kile saanre yatēŋŋe ná ku tēŋfoŋi Kile na.

²³ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheebii, yii pi à fyinme tò wwomō na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii maha yii nānayeŋi ná kaŋyeŋi yafwōhōfwōhōre sannte puni yāhaŋi wwū, mà li ta karigii cyi à fānha tò Saliyaŋi kapyaaŋi puni na ke, yii à cyire fēnn'a yaha ŋkere na. Cyire cyi jye: ntiŋi ná ŋūj̄aare ná ŋwōmeefente. Cyire yii sí mpyi a yaa yii a mpyi, yii i cyi sanŋkii bāra cyire na. ²⁴ Fyinmii pi pi! Yii à sùpyire yyaha cū mà li ta yii yabilimp̄ii jye na j̄aa me. Yii maha yii lūbyage fyiinne si sisonŋi wwū k'e, mà li ta yii na ŋwōhōyi jwoore k'e†!

²⁵ Yii Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Farizheebii, yii pi à fyinme tò wwomō na ke, yii wuun'à kèege! Naha na ye yii maha yii yajigiyi kántuyi jyfi na fiŋiŋi, mà li ta yi funŋy' à ŋi nāŋkaage ná sōŋŋōpeere na. ²⁶ Yii Farizheebii, yii na jye fyinmii! Yajigiyi funŋy' yii à yaa yii fyānha a jyé, lire ká mpyi, kántugo yyēreŋi mú maha fiŋiŋe.

† 23:24 Yahutuubill'á, sisonmp̄ii ná ŋwōhōy' à ŋwōhō.

²⁷ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizheεnbii, yii pi à fyiñme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kɛεge! Naha na ye yii na nyε mu à jwo fanjyeye, pi à njemu finije ke, mu aha yi kántuge wíi, mu a si yi leme ta p'à jwɔ, yi funjke s'à jñ kaciyyi ná kàkyayi na[†]. ²⁸ Amuni yii nyε, yii maha yiye pyi mu à jwo yii à tí sùpyire sannte nyii na, mà li ta yii à fyiñme tò wwomɔ na, yii funjyi s'à jñ pege na.

²⁹ Yii Kile Saliyanji cyelentiibii ná Farizheεnbii, yii pi à fyiñme tò wwomɔ na ke, yii wuun'à kɛεge! Naha na ye yii maha Kile túnntunmpii kwònhigii yaa na faanre, sùpyire t'à tí ke, maa kacεnjkuure yaa tire kwònhigii na, ³⁰ maa njko “Kampyi wuu mpyi wuu tulyeyi tiñji i, wuu mpyi na si jεε n-bàra pi na si Kile túnntunmpii bò mε.”

³¹ Lire pyinjanni na, yii yabilimpil'à li cyêe na mpai pi à Kile túnntunmpii bò ke, yii mú à pi pire fiige. ³² Nyε sòñke yii tulyey'à lyéele ke, yii yyaha le yii i ku fàl'a nɔ ku tegeri na! ³³ Wwòpiyi yà ye! Yii màcwɔn tùlugo sùpyiibii! Di yii sí n-jà n-shwɔ n-jwo nùmpañja nage na ye?

³⁴ Lire e ke yii lógo, mii sí raa Kile túnntunmpii pìi ná yákilifeebii pìi ná Kile Saliyanji cyelentiibii pii tunni yii á. Yii sí n-bò pi e, si pii kwòro cige na, si pii bwòn Kile Jwumpe kàlbabayi i, si pii kyéerege kànyi yyaha kurugo. ³⁵ Lire e Kile sí n-tige yii na pire shintiibii puni mbòñji i: Abeli u à tí ke, mà lwó uru téeboni na, fo mà sà nɔ Baraki jyanji Zakari mbòñji na, Zakari pi à bò Kileñaarebage sèecyage ná sárayi tawwuge shwòhol'e ke. ³⁶ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Kile sí yii ná yii tulyeyi cɛεge tire boore puni kurugo.»

*Yesu à jwo Zheruzalemu kànhe kyaa na
(Luka 13.34-35)*

³⁷ Ka Yesu si núr'a jwo: «Ei! Zheruzalemu shiinbii, yii Zheruzalemu kànhe shiinbii, yii pi maha Kile túnntunmpii bùu, maa Kile jwumpe jwufeebii wàa ná kafaay'i maha bùu ke, y'à tooyo niñyahaya kwò mii la mpyi si yii bínni yiye e s'a yii kàanmucaa, bà njkùnunji maha u pyire bínni tiye e, maa bùru ti jwuj'i mε. Njka yii nyε a jεε lire e mε. ³⁸ Ku ke numε! Kile si cye wwu yii kànhe taan si yii yaha yiye kanna na. ³⁹ Yii li cè, mà lwó numε na, yii nyiini saha si n-tɛge mii na mε, fo canjke yii sí n-pa raa njko “Njemu u nyε na ma Kafoonji Kile mεge na ke, Kile u jwó le ur'áŠ.»

24

*Yesu à jwo na Kileñaarebage sí n-jya
(Marika 13.1-23; Luka 21.5-24)*

¹ Nyε mà Yesu yaha u u si raa fwoore Kileñaarebage e, ka u cyelempyiibii si file u na maa u pyi na u Kileñaarebage jwɔñkanni wíi. ² Ka u u pi pyi: «Njke basinañke yii nyε na ñan'amε ke, sèenji na mii sí yi jwo yii á, canja na ma, ku puni sí n-sii n-pwòn n-cyán, si ku njkunji puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

³ Nyε ka Yesu sí n-kàr'a sà ntèen Olivye cire ñañke jwuj'i. Ka u cyelempyiibii kanni si file u na, maa u pyi: «Wuu cyelentuñji, ñaha tère e cyire karigii sí n-pyi

[†] 23:27 Yee maha yee, bilereñkwoñji kataanni ká byanhara, sùpyire maha kwònhigii finije, bà shinparantorobii si mpyi s'a cyi ñaa raa jwúu, pi àha njkwò ntòro mbwòn cyi na mε. Naha na ye pi aha bwòn cyi na, pi saha nyε a finije Kile á mε fo mà cibilaage máhana, pi mú saha si n-jà n-pyi bilereñkwoñji kataanni i mε. § 23:39 Zaburu 118.26

yε? Nde li sí mu tēenuruni ná dijnyεnj tēekwooni cyēe wuu na ke, lire jwo wuu á.»

⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye kàanmucaa! Yii àha sùpya yaha u yii wurugo mε. ⁵ Yii li cè na shinnyahara sí mii mεge le piye na, si mpa jwo yii á na Kile Nijcwōnrōnj kyaa l'á jwo ke, na pire pi nyε ure. Pi sí raa shinnyahara jwō fáanji s'a wuruge. ⁶ Yii sí raa kàshiyi shenre nūru yiye táan, s'a yi shenre nūru laatōnyí i, lire káa yii funnjō pēn mε. Yii li cè na cyire karigii mpyimbaa nyε mε, nka lire bà li nyε dijnyεnj tēekwooni mε. ⁷ Supyishinj wà sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo wà na, kini là sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo là na. Katibwōhe ná njnke jcyēēnneji sí n-pyi cyeye njnyahay'e. ⁸ Ncyii karigii puni na nyε kanhare tasiige, bà laani maha yíri maa nta a yaa ná li zinj i mε.

⁹ Pi sí n-pa raa yii leni cye e, pi raa yii kyérege, s'a yii bùu, yii kyaa sí n-pēn supyishinj pun'á mii mεge kurugo. ¹⁰ Lire sí shinnyahara pyi ti fworō Kile kuni i, s'a tiye leni zàmpeēnbii cye e, si tiye kyaa pēn tiy'á. ¹¹ Kafinivinibii pii sí n-pa piye pyi Kile tūntunmii, si shinnyahara wurugo. ¹² Pege mpēenji kurugo, tange sí n-pa n-cyére shinnyahara á. ¹³ Nka ngemu ká já a uye waha maa ntēen Kile kuni i fo mà sà nō tēgeni na ke, urufoo sí n-shwō.

¹⁴ Jwumpe Nintanmpe p'á yyaha tíi ná Kile Saanre e ke, puru sí n-jwo dijnyεnj supyishinj pun'á, bà pi si mpyi si sēenji lógo mε. Lire kántugo dijnyεnj tēekwooni sí n-ta nō.

¹⁵ Nyε yapege k'á sàa pēn Kile á, ná Kile tūntunni Daniyeli à ku kyaa jwo ke*, yii aha kuru nya Kilejaarebage sēecyage e tēni ndemu i ke, ngemu ká mpe jwumpe lógo ke, urufoo u yyaha le u u pu jwōhe cya a cè! ¹⁶ Nyε lire tēni ká nō mà shin maha shin ta Zhude kùluni i ke, pīrefee pi a fi pi a wá njnyí kàmpañke na. ¹⁷ L'aha ngemu ta u bage kàtanjke njnj' i ke, urufoo ká nūru ntíge sí yaaga lwó bage e mε, u u ntí'l'a tíge u a fi. ¹⁸ L'aha ngemu ta kεrege e ke, urufoo ká nūru raa ma pyēge si mpa u vāanntimbwōhe lwó mε. ¹⁹ Cyire canmpyaagii sí n-waha lahigiiffee ná pyīnēebii na sèl'e. ²⁰ Yii a Kile njáare, bà yii canvenjke si mpyi k'áha mbê ná wyeere tēni i, lire nyε mε ná cannjōjke e mε. ²¹ Yire canjnyí sí n-waha sèl'e. Mà lwó dijnyε tasiige e, mà pa bwōn njnjaa na, uru ngahanj fiige saha mpyi a nya mε, fo mà sà dijnyε kwó, uru ngahanj fiige saha mú sí n-pyi mε. ²² Kàmpyi Kafoonj Kile mpyi a uru ngahanj tēni bere mε, sùpya mpyi na si n-shwō mε. Nka u à u tēni bere u njncwōnrībii kurugo, bà pire si mpyi si shwō mε.

²³ Nyε shin ká jwo yii á na Kile Nijcwōnrōnj na wá naha, lire nyε mε u wá mēnj i, yii àha ndá urufoo na mε. ²⁴ Naha kurugo ye kafinivinibii pii sí n-yíri na pire pi nyε Kile Nijcwōnrōnj, pii sí raa nko na pire na nyε Kile tūntunmii. Pi sí raa kacyeenjkii cyēe, s'a kakyanhala karigii pyi, bà pi si mpyi, kampyi pi sí n-já, s'a Kile njncwōnrībii mú bá wuruge mε. ²⁵ Yii lógo! Mii à njcyii karigii jwo yii á, mà jwo cyi tēni li nō ke.»

*Yesu sí nūru n-yíri njnyinj na si mpa
(Marika 13.24-27; Luka 21.25-28)*

²⁶ Ka Yesu si nūr'a jwo: «Nyε wà ha jwo yii á na Kile Nijcwōnrōnj na wá síwage e, yii àha njkàre wani mε. Wà ha yii pyi na u na wá bage k'e, yii àha ndá yire na mε. ²⁷ Bà sùpyire puni maha kilejini nya l'á yíri dijnyεnj njnke kà na, maha sà fworō njnke sanjke na mε, amuni Supyanj Jyanj sí nya u cannuruge. ²⁸ Cyage e yakwugo nyε ke, wani cinmpunjnyí nyε na bínnini.

* 24:15 Daniyeli 9.27; 11.31; 12.11

²⁹ Cyire canmpyaagii yyefuge ká ntòro,
 “Canṅa nyiini sí n-tíi n-pyi numpire,
 yiṅke sàha mú sí raa bèenme yige me.
 Worigii sí raa n-cwu,
 yire kakyanhala yaayi yi nyε nṅinyi na ke,
 yire sí n-cúnṅo n-cúnṅo n-yíri yi tateenyi í†.”

³⁰ Nyε lire tēni i, Supyaṅi Jyaṅi fyēṅi sí n-ta nya nṅinyi na, ṅiṅke supyishiṅi puni sí raa mεε súu, pi puni sí u nimpaṅi nya nahanyi i ná fānhe ná sinampe nimbwompe e. ³¹ Lire kántugo mpurubwòhò mεε sí n-fworo fānha na, u sí u mēlekεebii tun diṅyēṅi kāmpannyi sicyεreṅi puni na, pi i Kile niṅcwōnribii wà piye na, mà lwó diṅyēṅi ṅiṅke kà na mà sà nò ku sanṅke na.»

Yii a kacyeenḱii kàanmucaa

(Marika 13.28-31; Luka 21.29-33)

³² Ka Yesu si nūr'a jwo: «Yii fizhiye cige kàanmucya a wíi ke! K'aha ṅkényε nívōnyò yige, maa fūn tēni ndemu i ke, yii maha jwo na nūṅwòh'á byanhara. ³³ Lire pyiṅkanni na, yii aha mpa cyire karigii puni nya cyi i mpyi, yii i ntēen ná l'e na tèn'á byanhara, li bá a nò. ³⁴ Sēṅi na mii sí yi jwo yii á, mpíi pi à dá mii na ke, pire sí cyire karigii nya tapyige e†. ³⁵ Nṅinyi ná ṅiṅke sí n-pa n-tòro, ṅka mii jwumpe sí n-kwòro fo tèekwombaa.»

Kile kanni u à Supyaṅi Jyaṅi Yesu tēnuruni cè

(Marika 13.32-37; Luka 17.26-30, 34-36)

³⁶⁻³⁷ Ka Yesu si nūr'a jwo: «Nde li nyε Supyaṅi Jyaṅi nūruṅi ke, shin niṅkin nyε a sii ṅgemu u à u tēnuruni ná u cannuruge cè mε. Ali Kile mēlekεebii ná Jyafoonji nyε a kuru canṅke cè mε. Tufoonji Kile kanni u à ku cè. Karigii cyi mpyi na mpyi Nuhu tiṅi i ke, cyire shiṅi sí raa n-pyi. ³⁸ Nuhu tiṅi i, mà jwo lùbwooni li pa ke, sùpyire mpyi na lyí marii byii, cyeebii mpyi na ṅkaan nambaabil'á, nambaabii sí i cyeebii lēṅi fo mà sà nò canṅke Nuhu à jyè bakwòoge e ke, ³⁹ pi mpyi na sōṅṅi yafyin na mε, ka lùbwooni si mpa pi puni shi bò. Nyε amuni Supyaṅi Jyaṅi tēnuruni mú sí n-pa n-pyi.

⁴⁰ Nyε lire tēni ká shiin shuunni ta kεrege e, wà sí n-lwó si u sanṅi yaha. ⁴¹ L'aha cyee shuunni ta pi i sūmaṅi tirili tirage na, wà sí n-lwó si u sanṅi yaha.

⁴² Lire e ke yii bégele tērigii puni i, naha na ye yii nyε a yii Kafoonji cannuruge cè mε. ⁴³ Yii lógo! Kāmpyi bage foo mpyi maha nāṅkaanji tēpani cè numpilage e, u mpyi maha si ṅεε zínni ṅóó si u yaha u kakyaare pyi mε. ⁴⁴ Lire kurugo yii mú à yaa yii bége! a kwòro, naha na ye canṅke ku nyε yii nyε a tēen ná k'e mε, kur'e Supyaṅi Jyaṅi sí n-pa.

⁴⁵ Nyε báarapyiṅi na ṅiṅufoon'á dá pi sanmpii shwòhòl'e, u yákiṅi mú s'á pēe ke, uru báarapyiṅi shiṅi ṅiṅufoonji maha yaha u u pyenge karigii cwōnre, maa nṅyṅi kaan báarapyiibii sanmpil'á u tēekan'l'e. ⁴⁶ Lire e báarapyi maha báarapyi ṅiṅufoo, u à pa u ta u u báaraṅi niṅcēṅṅi pyi amuni ke, uru wuuni sí ṅwò. ⁴⁷ Sēṅi na mii sí yi jwo yii á, uru báarapyiṅi ṅiṅufoonji sí u pyenge karigii puni ṅiṅufente le u cye e. ⁴⁸ Nka báarapyiibii kacwōnronṅi ṅgemu ká mpyi shinpi maa sōṅṅi uye funṅ'i na uru ṅiṅufoonji sí mò lire kùluni i, ⁴⁹ maa wá na u báarapyiṅeēbii bwùun, maa uye yaha nṅyṅi ná sinmbyaani laage e ná sinmbyampi i ke, ⁵⁰ canṅke ku nyε uru báarapyiṅi nyε a tēen ná k'e mε, ná tēni li nyε u nyε a sōṅṅo ná l'e mε, u ṅiṅufoonji sí n-páa n-pa. ⁵¹ U sí uru báarapyiṅi

† 24:29 Ezayi 13.10; 34.4 ‡ 24:34 Pii maha jwo: «nde tēni shiinbii sí cyire karigii nya tapyige e.»

kyéregé sèè sèl'e, mpíi pí à fyìnme tò wwoomò ná ke, sí u ná píre sàranjì pyi nínjìn. Wani u sí raa mee súu s'a ñkjànhigii kùru.»

25

Pùceepyire keñjì bàtaage

¹ Ka Yesu sí nùr'a jwo: «Kile Saanre ñjyñjì sí n-fworo nde kani kurugo: pùceepyire ke tí ná fùkinabii lwó a kàre cipoonjì ñùñò tabenke e. ² Pí shiín kanjuro ná mpyi funñò baa, pí sanmpii kanjuruñjì sí mpyi yákilifee. ³ Mpíi pí mpyi funñò baa ke, pí r'á pí fùkinabii lwó a kàre, pí ñye a sinme lwó piye cye e me. ⁴ Ñka yákilifeebil'á pí fùkinabii lwó maa sinmpe pà lwó piye cye e.

⁵ Ñye cipoonj'á mò u ñye a pa me, ka ñoompe sí pí puni jà, ka pí i ñjó. ⁶ Ñye ññk'á pa ñi ke, ka mejwuú sí fworo fànha ná “Cipoonjì u ñge! Yii fworo, yii i u ñùñò bé!” ⁷ Ka tire pùceepyire keñjì sí ñe ñoompe ná, maa pí fùkinabii bégele. ⁸ Ka funñò baa wuubii sí wá ná yákili wuubii pyi “Yii sinmpe pà kan wuu á, ñaha ná ye wuu fùkinabii naha ná sí raa fùre sinñkuunjì ná!” ⁹ Ka píre sí pí pyi “Ná sinmpe e wuu naha a pa ke, puru naha ná sí n-jà wuu ná yii ta me. Yii a sí sinmperébii yyé, yii i sà pà shwò.”

¹⁰ Ñye mà pí yaha pí i ñkèege sinmpe tashwòge e, ka cipoonjì sí mpa. Mpíi pí mpyi á bégele ke, ka píre sí jyè ná u e cikwòonre bage e, ka pí i ku shwòha.

¹¹ Ñye tèt'á pyi ke, ka pùceepyire kanjuruñjì sanjì mú sí mpa maa jwo “Ñùñufoonjì, ñùñufoonjì! Ñwòge múgo wuu á.” ¹² Ka u u pí pyi “Sèenjì ná mii sí yi jwo yii á, mii ñye a yii cè me.”

¹³ Ñye ka Yesu sí u cyelempyiibii pyi: «Yii bégele tèt'igii puni i, ñaha ná ye yii ñye a Kafoonjì cannuruge ná u ttepani cè me.»

Báarapyiibii taanrenjì bàtaage (Luka 19.11-27)

¹⁴ Ka Yesu sí nùr'a jwo: «Li sí n-pyi mu à jwo nànjì wà kùshe wu u à u báarapyiibii yyere, maa u náfuunjì le pí cye e. ¹⁵ U à wyérefyinñjì tóonyò ñkwuu kanjuro (500) kan wà nínjìn á, maa ñkwuu shuunni (200) kan wà á, maa ñkuu (100) kan tanrewunj'á. U à wyérefyinñjì kan pí á mà tàanna ná pí shin maha shin pèrege e, pí raa tòn caa u ná, maa ñkàre. ¹⁶ Wyérefyinñjì ñkwuu kanjuruñj'á kan ñgemu á ke, ka uru sí ntíl'a kàr'a sà a cwòhonte pyi, maa ñkwuu kanjuro tòn ta mà bàra u wyérefyinñjì na. ¹⁷ Ñkwuu shuunniñj'á kan ñgemu á ke, ka uru mú sí li pyi amuni, maa ñkwuu shuunni tòn ta mà bàra u wyérefyinñjì na. ¹⁸ Ñkuunj'á kan ñgemu á ke, ka uru sí ñkàr'a sà wyii kwòñ ñjñke ná, maa u ñùñufoonjì wyérefyinñjì le a ñwòha.

¹⁹ Tère nimbwol'á tòro ke, ka píre báarapyiibii ñùñufoonjì sí nùr'a pa, maa pí puni yíbe pí wyérefyinñjì báaranjanni ná. ²⁰ Wyérefyinñjì ñkwuu kanjuruñjì mpyi a kan ñgemu á, ka u u ñkwuu kanjuro tòn ta mà bàra u ná ke, ka uru sí file maa jwo “Ñùñufoonjì, wyérefyinñjì tóonyò ñkwuu kanjuro mu mpyi a kan mii á, mii à u báara mà ñkwuu kanjuruñjì wabere ta. U we.” ²¹ Ka ñùñufoonjì sí jwo “L'á ñwò, mu ná ñye báarapyi ñjñcennje maa mpyi dánasupya. Mu à pyi dánasupya kapyere e, lire e mii sí kabwòhii le mu cye e. Ta ma, wuu u múguro síncyan.”

²² Ñye wyérefyinñjì ñkwuu shuunniñjì mpyi a kan ñgemu á ke, ka uru sí file maa jwo “Ñùñufoonjì, wyérefyinñjì tóonyò ñkwuu shuunni mu mpyi a kan mii á, mii à u báara mà ñkwuu shuunniñjì wabere ta. U we.” ²³ Ka ñùñufoonjì sí u pyi “L'á ñwò, mu ná ñye báarapyi ñjñcennje maa mpyi dánasupya. Mu à pyi

dánasupya kapyεεre e, lire e mii sí kabwǎhii le mu cye e. Ta ma, wuu u múguro síjcyan.”

²⁴ Nye wyérefyinni ŋkuuŋi mpyi a kan ŋgemu á ke, ka uru si file maa jwo “Nùŋufooŋi, mii mpyi a li cè na mu kataanmp'á waha, mu nye a keεge ŋkemu núgo me, mu maha kuru sùmanj kwǎn, mu nye a sùmashi wá cyage ŋkemu i me, mu maha kuru sùmanj bégele. ²⁵ Lire kurugo mii à fyá, maa sà wyige túgo, maa mu wyérenj le a ŋwǎhǎ ñŋke e. Mu wyérenj u ŋge, u shwǎ.” ²⁶ Ka ñùŋufooŋi si u pyi “Mu nye báarapyi ñjicεnŋe me, kayamafoo u nye mu. Taha mu mpyi a cè na mii nye a keεge ŋkemu núgo me, na mii maha kuru sùmanj kwǎn, na mii nye a sùmashi wá cyage ŋkemu i me, na mii maha kuru sùmanj bégele la? ²⁷ Nye mu à yire puni cè, ñaha na mu sí nye a mpyi a jà a mii wyérenj yaha wyérenj bwùnni na mà ye? Kampyi mu mpyi a lire pyi, mii à núr'a pa ke, mii mpyi na sí u ná u tǔonŋi ta.

²⁸ Yii wyérefyinni ŋkuuŋi shwǎ u na, yii kan kampwooni (1.000) fol'á. ²⁹ Yii li cè, shin maha shin u nye ná yaage e ke, kà sí n-bàra urufoo woge na, ku u nyaha. Nka shin maha shin cyengayi wu u nye ke, yaaga sì n-kan urufol'á me. Nimbileni urufoo bá na sǔnŋi uye cye e ke, lire sí n-shwǎ u na. ³⁰ Yii ŋge báarapyiŋi laaga baa wuŋi wá cyíŋŋi na numpini i, kuru cyage e sùpyire maha mee súu maa ŋkyǎnhigii kùru.”»

Nùmpañja karigii cwǎonrǎŋkanni

³¹ Ka Yesu si núr'a jwo: «Supyanj Jyanj ká mpa ná u sinampe ná u mèlekεebii puni i tēni ndemu i ke, u sí n-tēn u fānhe tatεenge nisinanŋe e. ³² Supyishinj puni sí n-pa bínni u taan, u sí pi cwǎonrǎ sí ŋgwǎ piye e, bà yatonahanj maha mpǎabii cwǎonr'a wwú sikyaabil'e me* . ³³ U sí mpǎabii yaha u kǎniŋe cyεge na, si sikyaabii yaha u kǎmεne woge na. ³⁴ Nye mpai pi nye kǎniŋe cyεge na ke, saanŋi sí n-jwo pir'á “Yii a ma naha, mii Tunj à jwǎ le yii á. Yii pa jyè u Saanre e, u à tire ntemu bégel'a yaha yii mεε na fo ñjnyenj tēsiini i ke. ³⁵ Naha kurugo ye tēni i katege mpyi mii na ke, yii à mii kan mii à lyí, byag'á mii ta ka yii i mii kan mii à bya. Mii mpyi nǎmpǎonnte e, ka yii i mii sunmbage lēŋe. ³⁶ Vǎanŋkuuŋi mpyi mii na, ka yii i vǎanya kan mii á, yii mpyi na yà, ka yii i sà mii kǎanmucya. Mii mpyi kǎsujj i, ka yii i sà fworo mii na.”

³⁷ Nye pire shintiibii sí n-jwo “Kafooŋi, ñaha tère e wuu à mu katege wuŋi nya, maa mu kan mu à lyí, lire nye me mà mu byaga wuŋi nya, maa mu kan mu à bya ye? ³⁸ Naha tère e wuu à mu nǎmpǎonŋǎ wuŋi nya, maa mu sunmbage tǎrige, lire nye me mà mu nya vǎanŋkuuŋi i, maa vǎanya kan mu á ye? ³⁹ Naha tère e wuu à mu yanŋwuŋi, lire nye me mu kǎsujje wuŋi nya, maa sà fworo mu na ye?” ⁴⁰ Saanŋi sí pi pyi “Sēenj na mii si yi jwo yii á, yii aha ñcyii kacεnŋkii pyi mii cǎnmpyiibii puni nimbileni là na, yii li cè na mii na yii à cyi pyi.”

⁴¹ Lire kǎntugo mpai pi nye u kǎmεne cyεge na ke, u sí pire pyi “Yii à lǎŋa, yii laaga tǔon na na, yii raa sì nafugombaage e, kuru ŋkemu k'á bégel'a yaha Sitaanniŋi ná u mèlekεebii mεε na ke. ⁴² Naha kurugo ye katege mpyi mii na, yii nye a mii kan mii a lyí me, byage mpyi mii na, yii nye a mii kan mii a bya me. ⁴³ Mii mpyi nǎmpǎonnte e, yii nye a ñen'a mii sunmbage lēŋe me, vǎanŋkuuŋi mpyi mii na, yii nye a ñen'a vǎanya kan mii á me. Tēni i mii mpyi na yà, ná tēni i mii mpyi kǎsujj i ke, yii nye a ñen'a sà fworo mii na me.”

* **25:32** Yahutuubii yyére, yatonahampii maha mpǎabii ná sikyaabii náhe síjcyan. Numpilage e, mpǎabii la maha mpyi sí sínni ntǎani na, bage zinniŋi sí u à tǎan sikyaabil'á. Nye yatonahampii maha pi cwǎonr'a wwú piye e.

⁴⁴ Nye pire mú sí u yíbe “Kafoonji, naha tère e wuu à mu katege wunji ná mu byaga wunji ná mu nàmɔ̀nɔ̀nɔ̀ wunji ná mu vàanɔ̀kuu wunji ná mu yanɔ̀wunji ná kàsujye wunji nya, maa mpyi wuu nyɛ a mu tège mà yɛ?” ⁴⁵ U sí pi pyi “Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ná yii nyɛ a cyire kacɛnɔ̀kii pyi mii cìnmppyiibii puni nimbileni là na mɛ, yii mú nyɛ a cyi pyi mii na mɛ.” ⁴⁶ Nye pire sí n-pyi yɛfuge niɔ̀kwombaage e, nka mp̄ii pi à t̄ii ke, pire sí n-pyi sh̄n̄ji niɔ̀kwombaaji i.»

26

Pi à vùnɔ̀ pwɔ̀ Yesu na, si u bò

(Marika 14.1-2; Luka 22.1-2; Yuhana 11.45-53)

¹ Nye Yesu à kwɔ̀ puru jwumpe puni na, maa jwo u cyelempyiibil'á: ² «Yii à li cè na cyi sanɔ̀kii nyɛ canmpyaa shuunni bilereɔ̀kwoɔ̀ji kataanni sí nɔ̀, pi sí Supyanji Jyanji le cye e, si u kwɔ̀ro cige na si mbò.»

³ Nye ka Kile sàragawwuubii n̄n̄jufeebii ná Yahutuubii kacwɔ̀nribii si sà piye bínni Kile sàragawwuubii n̄n̄jufembwohe Kayifu pyenge e, ⁴ maa b̄ê li na si Yesu cya j̄c̄ú ná cwɔ̀ore e, si u bò. ⁵ Pi mpyi na yi yu piy'á: «Li nyɛ a yaa li pyi kataanni tooy'e mɛ, lire baare e s̄up̄yire sí n-cânra.»

Ceenji wà à sinme n̄nguntanga wumɔ̀ wu Yesu n̄n̄jke na

(Marika 14.3-9)

⁶ Yesu na mpyi Betani kànhe e tògofoonji* Simɔ̀ bage e. ⁷ Mà pi yaha talyige e, ceenji wà à file u na ná lonɔ̀garacwol'e†, li mpyi a j̄i sinmpe n̄nguntanga wumpe lonɔ̀gara wumpe pà na, maa puru sinmpe wu Yesu n̄n̄jke na. ⁸ Nye u cyelempyiibil'á lire nya ke, ka li i mp̄en pi e fo pi na n̄ko: «N̄ge n̄kɛɛɛɛn̄ji n̄n̄jke ku nyɛ naha yɛ? ⁹ Mpe sinmpe mpyi na sí n-jà n-pérɛ wyéreyahaga na, si ntaha f̄on̄fofeebii tège.»

¹⁰ Nye mpe pi mpyi na yu ke, ka Yesu si mpa puru cè, maa pi pyi: «Naha na yii nyɛ na n̄ge ceenji c̄éɛge yɛ? Kacɛnne u à pyi mii na. ¹¹ F̄on̄fofeebii nyɛ naha ná yii e t̄erigii puni i, nka mii wi ke, mii sí n-pyi ná yii e t̄erigii puni i mà de! ¹² U à mpe sinmpe wu mii na, si mii cyeere bégele njaha fann̄ke mɛe na. ¹³ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Jwumpe Nintanmpe ká nɔ̀ cyaga maha cyag'e ke, nde n̄ge ceen'á pyi niɔ̀jaa ke, lire sí n-jwo wani bà li si mpyi si n̄kwɔ̀ro s̄up̄yire funn̄ji' i mɛ.»

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e

(Marika 14.10-11; Luka 22.3-6)

¹⁴ Nye wà na mpyi cyelempyiibii ke ná shuunn̄ji i, pi mpyi maha uru pyi Zhudasi Isikariyoti, ka uru sí n̄kàre Kile sàragawwuubii n̄n̄jufeebii yyére, ¹⁵ maa pi pyi: «Mii aha yii tège, ka yii i Yesu c̄ú, naha yii sí n-kan mii á yɛ?» Ka pire si wyéreyfin̄ji beɔ̀njaaga ná ke kan u á. ¹⁶ Mà lwɔ̀ lire t̄eni na, ka Zhudasi si wá na pyiɔ̀kanna caa si Yesu le pi cye e.

Kataanni n̄jȳn̄ji karigii n̄cwɔ̀nɔ̀n̄ji kani

(Marika 14.12-21; Luka 22.7-14, 21-23; Yuhana 13.21-30)

¹⁷ Nye bw̄úruɔ̀n̄ji niɔ̀jirigembaan̄ji kataanni can̄cyiige, ka Yesu cyelempyiibii si mpa u pyi: «Taa mu la nyɛ wuu u sà bilereɔ̀kwoɔ̀ji kataanni n̄jȳn̄ji karigii cwɔ̀nɔ̀ ke?» ¹⁸ Ka u u pi pyi: «Yii shà mucyinn'á kànhe funn̄jke e, na

* **26:6** Pli na s̄on̄ji na t̄eni i Yesu à kàre n̄ge n̄n̄ji yyére ke, u mpyi a c̄ùn̄j'á kwɔ̀. † **26:7** Lire cwooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mege nyɛ: «alibatiri».

cyelentuŋ'à jwo na uru tèn'à byanhara, na uru la nyɛ si mpa kataanni njyɛŋi lyi ná u cyelempyiibil'e u yyére.» ¹⁹ Nyɛ ka cyelempyiibii si li pyi bà Yesu mpyi a yi jwo mɛ, maa kataanni njyɛŋi karigii cwɔɔnɔ wani.

Yesu à jwo na uru cyelempyaŋi wà sí uru le cye e

²⁰ Nyɛ yàkɔŋk'à pa nɔ ke, ka Yesu si mpa ntɛɛn na lyi ná u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi i. ²¹ Mâ pi yaha njyɛŋi na, ka u u pi pyi: «Sɛɛŋi na mii sí yi jwo yii á, shin ninŋin na naha yii shwɔhɔl'e, ŋge u sí n-pa mii le cye e ke.»

²² Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e fo pi shin maha shin na u yibili: «Mii la, Kafoonji?» «Mii la, Kafoonji?»

²³ Ka u u pi pyi: «Ŋgemu cyɛge ku naha ná mii woge e yalyire yaage e ke, urufoo kyaa li. ²⁴ Supyaŋi Jyaŋi ŋkwùmbaa nyɛ mɛ, bà l'à sémɛ u kyaa na Kile Jwumpe Semɛŋi i mɛ. Nka ŋgemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'à kèɛge! Urufoo zimbaaŋi mpyi na sí n-pwɔɔ u zinj na.»

²⁵ Zhudasi u mpyi na sí n-pa u le cye e ke, ka uru si u yibe: «Cyeleuntuŋi, mii wi la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu yabilinŋi u à yi jwo!»

Wwɔŋɛge njyɛŋi

(Marika 14.22-26; Luka 22.14-20; 1 Kɔɛnti Shiinbii 11.23-25)

²⁶ Mâ pi yaha pi i lyi, Yesu à bwúuruŋi lwó, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwɔn kwɔn a kan u cyelempyiibil'á maa jwo: «Yii ŋge shwɔ a lyi, mii cyeere ti.»

²⁷ Lire kântugo maa fùŋɔcwokwuuni lwó, ɛɛɛɛn sinmɛ mpyi l'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa pu kan pi á maa jwo: «Yii puni pi pà bya. ²⁸ Naha na ye puru pu nyɛ mii sishange, tunmbyaare nivɔnnte Kile à le ke, tire sishange ki, k'à wu shinnyahara kapegii yàfaŋi kurugo. ²⁹ Mii sí yi jwo yii á, mii saha si ɛɛɛɛn sinmɛ bya mɛ, fo canŋke mii sí nuru pu bya ná yii e mii Tunji Saanre e ke.»

³⁰ Nyɛ ka pi i Kile pèente myahigii cɛe maa nta a fwoɔ bage e, maa ŋkàre Olivye cire ŋaŋke ŋuŋ'i.

Yesu à jwo na Pyɛri sí n-pa jwo na u nyɛ a uru cè mɛ

(Marika 14.27-31; Luka 22.31-34; Yuhana 13.36-38)

³¹ Pi à nɔ wani ke, ka Yesu si pi pyi: «Ninjaa numpilage yabilinŋi i, yii puni sí n-fê si mii kanni yaha, ŋaha na ye y'à sémɛ Kile Jwumpe Semɛŋi i: “Mii si mpànaŋaŋi bò, mpàkurunŋke puni sí n-caala†.»

³² Ka Yesu si nùr'a pi pyi: «Ŋka mii aha ŋè a fwoɔ kwùŋi i tɛni ndemu i ke, mii sí n-sà yii sige Galile kùluni i.» ³³ Ka Pyɛri si u pyi: «Pi sanmpii puni mɛɛ ká fê, maa mu yaha, mii kyaa bà mɛ!» ³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Sɛɛŋi na mii sí yi jwo mu á, ninjaa numpilage yabilinŋi i, ŋkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nɔ tooyo taanre na mu nyɛ a mii cè mɛ.» ³⁵ Ka Pyɛri si jwo: «Pi mɛɛ ká mpyi na sí mii bò ná mu i, mii si n-sii n-jwo na mii nyɛ a mu cè mɛ.» Ka cyelempyiibii sanmpii puni si yire ninuyi taha.

Yesu à Kile jáare Zhetisemani cikɔɔge e

(Marika 14.32-42; Luka 22.39-46)

³⁶ Nyɛ ka Yesu ná u cyelempyiibii si ŋkàr'a sà nɔ cyage k'e, kuru mɛge na nyɛ Zhetisemani, ka u u pi pyi: «Yii tɛɛn naha mà jwo mii u sà Kile jáare mɛyyere ke.» ³⁷ Ka u ninŋarenŋi si ŋkàre ná Pyɛri ná Zebede jyaabii shuunniŋi i. Ka

yyetanhare ná funmpεenre si sii u á. ³⁸ Ka u u pi pyi: «Mii funŋke naha a pεn fo na ŋko si mii bò. Yii tēen naha, yii i ŋkwōro nyii na ná mii i.»

³⁹ Ka u u ŋkàre yyaha yyére, maa uye wà ŋŋke na, maa yyaha cyígile, maa Kile jáare na: «Tufooŋi, kampyi mu sí jεε, na shwò ŋke kyaage lwahe mbyañi na. Ŋka ma hà na nyii wuuni pyi mε, ma nyii wuuni pyi.» ⁴⁰ Lire kàntugo maa núr'a pa u cyelempyiibii yyére, mà sà pi ta pi i ŋwúuni. Ka u u Pyeri jε, maa u pyi: «Yii jye a já a nde tēni ninŋinŋi pyi nyii na ná mii i mà? ⁴¹ Yii tēen nyii na, yii raa Kile jáare, bà yii si mpyi si fánha ta Sitaanniŋi na, u àha ŋkwò yii sòn ŋgà kapii na mε. Nàkaana baa, sùpyañ'á bégel'a yaha kacεnŋkii mεε na, ŋka u fánh'á cyéε.»

⁴² Lire kàntugo ka u u núr'a yíri pi taan tozhonwogo mà sà Kile jáare na: «Mii Tunji, kampyi mii si n-jà n-shwò ŋke kyaage na mε, mu nyii wuuni li pyi.»

⁴³ Ka u u núr'a pa u cyelempyiibii yyére mà pa pi ta pi à ŋjò, pi mpyi na sí n-jà nyiiŋi múgo n-yaha mε.

⁴⁴ Ka Yesu si núr'a yíri pi taan mà kàre Kile tãjarege e tontanrewogo, maa nuru jwumpe ninumpe kurugo. ⁴⁵ U à kwò ke, maa núr'a pa u cyelempyiibii cyage e maa pi pyi: «Yii saha na ŋwúuni la? Yii yíri, tēn'à nò, Supyaŋi jyaŋi sí n-le kapimpyiibii cye e. ⁴⁶ Yii yíri, wuu a sì, ŋge u sí mii le cye e ke, uru naha a nò naha.»

Yesu ŋcùŋi kani

(Marika 14.43-50; Luka 22.47-53; Yuhana 18.3-12)

⁴⁷ Nyε mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Zhudasi si nò wani, uru na jye cyelempyiibii kε ná shuunniŋi wà. U mpyi a pa ná shinjyahar'e, kàshikwòŋŋwòoyi ná kàbiyii mpyi pire cye e. Kile sàragawwuubii ñŋufeebii ná Yahutuubii kacwònrìbii pi mpyi a pi tun. ⁴⁸ Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi a jwo a kan u cùveebil'á na: «Yii aha mii jya mii à sùpyañi ŋgemu púr'a cù maa u shéere ke, uru wi. Yii i u cù.» ⁴⁹ Pi à nò ke, ka Zhudasi si file Yesu na, maa jwo: «Fwù pilaga na, wuu cyelentuŋi» maa u púr'a cù. ⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Na cevoò, ndemu tapyige e mu à pa ke, lire pyi.» Nyε ka sùpyire sannte si file maa Yesu cù.

⁵¹ Ka Yesu cyelempyaŋi wà si u kàshikwòŋŋwòoge dir'a wwù mà taha a sàragawwuubii ñŋufembwòhe báaraŋyini ningenŋke kà kwòn a cyán. ⁵² Ka Yesu si cyelempyaŋi pyi: «Ma ŋwòoni le li fwuuni i, naha na ye ŋgemu u jye na kàshige kwùun ná ŋwòoni i ke, ŋwòoni li sí n-tége urufoo bò mú. ⁵³ Taha mu na sòŋŋi na mii si n-jà na Tunji pyi u mèlekεε kàshicyeye kε ná shuunni tùugo naha mii á nume, pi i nte sùpyire tun mε? ⁵⁴ Ŋka lire ká mpyi, ñje y'á jwo Kile Jwumpe Semεŋi i ke, di yire sí n-fùŋŋò n-jwo ye?»

⁵⁵ Ka Yesu si jwo sùpyir'á: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwòŋŋwòoyi ná kàbiyii i mpa jcu, mu à jwo kakuumpyi u jye mii. Mii mpyi maha sùpyire kálali Kilejaarebage e canŋa maha canŋa, yii sí jye a mii cù mε. ⁵⁶ Ŋka nde mpyiŋi sí Kile túnntunmpii jwumpe fùŋŋò.»

Nyε ka Yesu cyelempyiibii puni si fē, maa u yaha.

Yesu na jye yukyaabii cye e

(Marika 14.53-65; Luka 22.54-55, 63-71; Yuhana 18.13-14, 19-24)

⁵⁷ Mpii pi à Yesu cù ke, ka pire si ŋkàre ná u e Kile sàragawwuubii ñŋufembwòhe Kayifu yyére. Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Yahutuubii kacwònrìbii mpyi a bínni wani. ⁵⁸ Mà pi yaha pi i ŋkèεge ná Yesu i, Pyeri à tēen laage e, marii sì pi fye e fo mà sà jyε sàragawwuubii ñŋufembwòhe pyenge

e, maa sà ntéen pyenge saɲcwɔnsigibii shwɔhɔl'e, si karigii sannkii toronkanni nya. ⁵⁹ Kile sáragawwuubii nùɲufeebii ná yukyaala kurunke shiinbii puni mpyi na pyinƙanna caa si Yesu cêege ná kafinare e, si u ta mbòš. ⁶⁰ Ali mà li ta shiɲyahara mpyi a yà jwo, ŋka pi ɲye a nùɲò sée wogo ta ŋkemu ku sí mpa ná l'e u bò me. Ka shiin shuunni si ŋkwò a pa jwo: ⁶¹ «Ŋge nàɲ'á jwo na uru sí n-jà Kileɲaarebage jya, si núru ku faanra canmpyaa taanre funɲ'i.»

⁶² Ka sáragawwuubii nùɲufembwòhe si yíri maa Yesu pyi: «Mpe jwumpe puni p'á jwo mà yyaha tí ná mu i ke, ɲaha mu u à cè p'e ye?» ⁶³ Ka Yesu si fyáha. Ka sáragawwuubii nùɲufembwòhe si u pyi: «Kile ɲyii wunji mege na, káa wuu á, maa yi jwo wuu á kampyi mu u ɲye Kile Nijcwɔnrɔɲi, maa mpyi Kile Jyanji?»

⁶⁴ Ka Yesu si u pyi: «Nje mu à jwo ke, yire yi. Ŋka mii sí yi jwo yii á, mà lwò nume na, yii sí Supyanji Jyanji ninteenɲi ɲya Kile Sinji Punifoo kàniɲe cyege na. Yii mú sí u nimpanji ɲya ɲahanyi i mà yíri niɲyini na.»

⁶⁵ Yesu à puru jwo ke, ka sáragawwuubii nùɲufembwòhe lùyiri wunji si u yabilinji vaaɲntinƙe cwɔn*, maa jwo: «U à Kile mege kèege, wuu saha ɲye a tíge wà ɲwɔjwumɔ kurugo me. Yii à u Kile mekèege jwumpe lógo. ⁶⁶ ɲaha yii ɲye na sòɲɲi ye?» Ka pi i u pyi: «U à yaa u bò.» ⁶⁷ Lire kàntugo ka pi i ntilwòhe wà u yyaha e, maa kanƙuruyo cyán u e, ka pii si kantawahii bwòn u e, ⁶⁸ maa jwo: «Kile Nijcwɔnrɔɲi, mu ɲye a jwo na mu na ɲye Kile tùnɲunɲi mà? Nge u à mu bwòn ke, uru mege yyere wuu á!»

Pyeri à jwo na uru ɲye a Yesu cè me

(Marika 14.66-72; Luka 22.56-62; Yuhana 18.15-18, 25-27)

⁶⁹ Pyeri ninteenɲi mpyi pyenge e ntàani na, ka báarapyicwoɲi wà si file u na maa jwo: «Mu mú mpyi ná Galile kùluni shinɲi Yesu e!» ⁷⁰ Ka Pyeri si yi kyáala sùpyire puni ɲyii na, na: «Mii náha à mu jwumpe yyaha cè me.»

⁷¹ Lire kàntugo ka Pyeri si yír'a kàre pyenge tajyɲwòge yyére. Ka báarapyicwoɲi wabere si u ɲya, mpii pi mpyi wani ke, maa jwo pir'á: «Ŋge nàɲi mpyi ná Nazareti kàhe shinɲi Yesu e.» ⁷² Ka Pyeri si núr'a yi kyáala na: «Mii à káa na mii ɲye a ŋge nàɲi cè me!»

⁷³ Tère nimbiler'á tòro ke, mpii pi mpyi wani ke, ka pire si file Pyeri na, maa jwo: «Nàkaana baa, mu na ɲye pi wà, mu ɲjini lwòɲkanni naha a li cyé.» ⁷⁴ Nye ka Pyeri si jwo: «Kampyi mii à ŋge nàɲi cè, Kile kà na yaha me!» Ka ŋkùpoɲi si ntil'a mee sú.

⁷⁵ Ka Pyeri funƙe si ɲcwo Yesu jwumpe niɲjwumpe na na: «Ŋkùpeyiini sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na mu ɲye a mii cè me.»

Nye ka Pyeri si fwooro pyenge e maa sà mee sú sèe sèl'e.

27

Pi à kàre ná Yesu i fàɲhafoonji Pilati yyére

(Marika 15.1; Luka 23.1-2; Yuhana 18.28-32)

Š 26:59 Mà tàanna ná Yahutuubii saliyanji i, li mpyi a ɲwò mà kyaa cwɔnrɔ numpilage e me. Mà báara lire na, kani li mpyi na sí n-jà n-pa ná kwù i ke, lire mpyi maha yaha canmpyaa shuunni sí ntòro. Tèni i pi à Yesu yibe ke, pi ɲye a tòro cyire kurigil'e me. * 26:65 Yahutuubil'á, sùpya ká jwumɔ jwo Kile na, mpemu ɲye a yaa pu jwo u na me, mpii pi a puru jwumpe lógo ke, pire maha yíri maa pi vaaɲnyi cwɔn.

¹ Nyèsòoge na, Kile sáragawwuubii ñùñufeebii puni ná Yahutuubii kacwónribil'à sà piye ñya, maa jwo a bê Yesu mbòñi na, ² maa u pwò maa ñkàre ná u e fànhafoonji Pilati yyére*.

*Zhudasi kwùñji kani
(Kapyiñkii 1.18-19)*

³ Zhudasi u ñye Yesu lefoonji pi cye e ke, u à pa li ñya na pi à jwo na pi sí Yesu bò ke, ka li i mpen u e, ka u u wyérefyinñji beñjaaga ná kenji núruñjo Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwónribii na, ⁴ maa jwo: «Mii à kapii pyi, mii à sùpya kan kwùñ'á, ñgemu u ñye u ñye a kapii pyi me.»

Ka pi i u ñwò shwò: «Wuu ñaha ñye pur'e me, mu wuyo yi ñye yire.» ⁵ Ka Zhudasi si wyérefyinñji wá Kileñaarebage e, maa yiri pi taan mà sà uye pwò a bò. ⁶ Ka Kile sáragawwuubii ñùñufeebii si uru wyérefyinñji kuu maa jwo: «Mà tàanna ná wuu Saliyanji i, wuu ñye a yaa wuu u le Kileñaarebage wyérenji yalenke e me, ñaha na ye supyibowyeré wi.» ⁷ Ka pi i jwo a bê li na si sà coge faanrafoonji wà kerége shwò ná uru wyérenji i, si mpyi nàmpwuunbii fanñya. ⁸ Lire na, pi à kuru kerége mege le: «Sishange Kerége» mà pa nò ná ñijnjal'e.

⁹ Lire pyiñkanni na, jwumpe Kile túnntunñji Zheremi mpyi a jwo ke, pur'à fúnñjo. U mpyi a jwo: «Pi à wyérefyinñji tanmpyara beñjaaga ná ke lwo. Izirayeli shiimbil'à uru tòrò mà yaha supyibowyeré, ¹⁰ maa sà coge faanrafoonji kerége shwò ná ur'e, bà Kafoonji Kile à yi jwo mii á me†.»

Pilati à Yesu yíbe

(Marika 15.2-5; Luka 23.3-5; Yuhana 18.33-38)

¹¹ Ka pi i Yesu yyéneñe fànhafoonji Pilati yyaha na, ka u u yíbe na: «Yahutuubii saanñji u ñye mu la?» Ka Yesu si jwo: «Mu aha jwo amuni yo.» ¹² Ka Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwónribii si ntíge Yesu na kariii ñijnyahagil'e, ñka u ñye a yafyin jwo me. ¹³ Ka Pilati si jwo: «Ncyii karigii pi na yu na ntare mu na ke, mu ñye na cyi núru mà?» ¹⁴ Yesu ñye a sàa yafyin jwo u á me, ka lire si fànhafoonji kakyanhala sèl'e.

Yesu kataanmp'à cwòñr'a yaha u mbòñi na

(Marika 15.6-15; Luka 23.13-25; Yuhana 18.39--19.16)

¹⁵ Nye li mpyi kalyee fànhafoon'á, bilerenkwonji kataanni n'a mpyi a nò, sùpyire ká kàsujyiñji ñgemu ñáare u á ke, u maha uru yaha u à fworo. ¹⁶ Lire tèni i, wá mpyi kàsuni i, sùpyire puni mpyi a u cè. U mege mpyi Barabasi. ¹⁷⁻¹⁸ Pilati mpyi a cè na yinçyége kurugo, Kile sáragawwuubii ñùñufeebil'à Yesu Kirisita le uru cye e. Lire e sùpyir'à bínni ke, ka Pilati si pi pyi: «Jofoo yii la ñye mii i yige ye? Barabasi laa, Yesu pi maha mpyi Kirisita ke?»

¹⁹ Nye mà Pilati yaha yukyaalabage e, ka u cwonji si túnnturo yaha a shà u á, na nge ñañji u ñye ñcège cyaga baa ke, na u àha ñkwò u ñwòge le u kyal'e me, ñaha na ye kariii ñijnyahagil'à uru kànha ñòoge e pilaga u kyaa na.

²⁰ Nye ka Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwónribii si sùpyire fòññ'a ta na ti Barabasi ñáare, ti i Yesu yaha pi bò. ²¹ Ka fànhafoonji si nùr'a pi yíbe: «Mpii shiimbii shuunniñji i, jofoo yii la ñye mii i yige ye?» Ka pi i jwo: «Barabasi!» ²² Ka Pilati si pi yíbe: «Yesu pi maha mpyi Kirisita ke, ñaha mii sí n-pyi uru na ye?» Ka pi puni si jwo: «U kwòrò cige na!» ²³ Ka Pilati si nùr'a pi

* **27:2** Fànhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsujyiñji wà bò. † **27:10** Zakari 11.12,13; Zheremi 19.1-13; 32.6-9

yíbe: «Kapiini ndire u à pyi mà sà nò u bò yé?» Ka pi i wá na ñkwúuli fànha na: «U kwòro kworokworocige na!»

²⁴ Pilati à li ñya na uru jwumpe fành'à cyére, tùmpe sí i ñyahage na ma ke, ka u u lwòhò lwò a u cyeyi jyé sùpyire ñyii na, maa jwo: «Mii à na cyeyi jyé a yige ñge nàñi kani i. Yii á li ñyè nume.» ²⁵ Ka sùpyire puni si u ñwò shwò: «U kwùñi nùmpaññe tugure ti pyi wuu ná wuu pyilibii woro.»

²⁶ Lire tènì i ka Pilati si Barabasi yige mà tàanna ná sùpyire ñyii wuuni i, maa pi pyi pi à Yesu bwòd nà kàsòrigil'e, maa u kan pi sà ñkwòro kworokworocige na.

Sòrolashiibil'à cyàha Yesu na

(Marika 15.16-20; Yuhana 19.2-3)

²⁷ Ñyè ka Pilati sòrolashiibii ùi si ñkàre ná Yesu i pi tateenge e, maa sòrolashiibii piiberii yéer'a pa u kwùulo, ²⁸ maa u vàanñyi wwù u na, maa vàanntinmbwòhò ñiñyega le u na, ²⁹ maa ñguro cín mà pyi saanra ñùntoñò mà tò u na, maa kàbii le u kàniñyè cyege e, marii ñiñkure sínni u taan, marii u fwòhòre marii ñko: «Yahutuubii Saanñi, wuu à mu shéere!» ³⁰ Marii ntilwòhe wàa u na, maa kàbiini shwò u na mà taha na u bwùun ñùñke e. ³¹ Pi à u fwòhòr'a kwò ke, maa vàanntinmbwòhe ñiñyega wwù u na, maa u yabilinji vàanñyi le u na, maa ñkàre ná u e si sà ñkwòro kworokworocige na.

Pi à Yesu kwòro cige na

(Marika 15.21-32; Luka 23.26-43; Yuhana 19.17-27)

³² Ñyè mà sòrolashiibii yaha pi i ñkèege ná Yesu i tabonke e, pi à círi ná Sireni kàñhe shinñi w'e, u mège mpyi Simò. Ñyè ka pi i u kàrama u à Yesu kworokworocige tugo. ³³ Ñyè pi à sà nò cyage k'e, pi maha kuru cyage mège pyi: «Ñuñkwòoge Cyage» ³⁴ maa yasorogo le sinm'e mà kan Yesu á, u bya bà u sèege si mpyi si ñiñyè me. U à ku nées'a wí ke, u ñyè a ñen'a ku bya me.

³⁵ Sòrolashiibil'à u kwòr'a kwò ke, maa ñkyaanwooni tég'a u vàanñyi taa piye na, bà pi puni si mpyi si pi nàzhanji cè me. ³⁶ Lire kàntugo maa ntèen wani na u kàanmucaa.

³⁷ Ñyè ka wà si u mbòñi ñùñke sém'a taha kworokworocige na u ñùñke ñiñyiñi na. Y'à séme: «ÑGE U ÑYÈ YESU, YAHUTUUBII SAANÑI.»

³⁸ Ñyè pi mpyi a nàñkaalii shuunni kwòro kworokworocige na Yesu taan. Wà mpyi u kàniñke na, u sanñi sí ñyè u kàmeni na. ³⁹ Sùpyire nintorore mpyi maha u fwòhòre, marii ñiñyi kwòre, ⁴⁰ marii ñko: «Mu u mpyi maha jwo na mu sí Kileñaarebage cyán si ku faanre canmpyaa taanre e ke, mu u ñyè amè la? Mu yabilinji u maye shwò. Kampyi Kile Jyanji u ñyè mu, tige kworokworocige na may'á!»

⁴¹ Ñyè ka Kile sàragawwuubii ñùñfeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii ná Yahutuubii kacwònrìbii mú si wá na u fare marii ñko: ⁴² «U à ùi shwò, maa mpyi u ñyè a jà a uye shwò me. Kampyi uru u ñyè Izirayeli saanñi, u tige cige na nume, lire ká mpyi, wuu sí n-dá u na. ⁴³ U à u cyège taha Kile na, maa jwo na uru ñyè Kile Jyanji. Kampyi u kyal'à táan Kile á, Kile à yaa u u shwò nume.»

⁴⁴ Nàñkaabii pi mpyi a kwòro u taan ke, ka pire mú si wá na u fare amuni.

Yesu kwùñi

(Marika 15.33-41; Luka 23.44-49; Yuhana 19.28-30)

⁴⁵ Ñyè canñke mpyi a nò ñùñò ñiñi i, ka numpini si mpâl'a jyè kìnì cyeyi puni i, mà tère pyi fo mà sà byanhara yàkonke na. ⁴⁶ Lire tènì i, ka Yesu si jwo fànha

na: «Eli, Eli, lama sabakatani†?» Lire jwøhe ku nyε: «Mii Kilenji, mii Kilenji, jaha na mu à kàntugo wà mii á ye§?»⁴⁷ Mpii pi mpyi wani ke, ka pire pii si yire lógo, maa jwo: «Yii lógo! U naha na Kile túnntunji Eli yiri, na u pa uru tēε.»

⁴⁸ Lire tèenuuni i, ka pi wà si fê a sà sìcogo fyinme lùtanhage k'e, maa ku nórò kábii na, mà yaha Yesu jwøge taan, u u ku ta a shwònrò. ⁴⁹ Ka pi sanmpii si jwo: «Wuu a u wíi kampyi Eli sí n-pa u shwò.»

⁵⁰ Ka Yesu si núr'a jwo fàha na, maa u múnaani kan Kile á. ⁵¹ Lire tèni i, ka Kilejaarebage táataa vāanŋke si ntíl'a cwòn ninke e, mà lwó ninyini na fo jwòh'i. Ka ninke si nyéenne, ka kafaabwoyi si jya. ⁵² Ka fanjyi si múgo. Kile wuubii pi mpyi a kwù ke, ka pire pii ninyahara si jè, ⁵³ maa fworò fanjyi i. (Nyε Yesu à pa jè ke, ka pi i jyé Zheruzalemu kànhe e mà piye cyéé shinnyahara na.) ⁵⁴ Nyε Jromu sòrolashiibii yyaha yyéé shinji ná mpii pi mpyi na Yesu kàanmucaa ná u e ke, tèni i pir'à ninke nya k'à cyéenne, karigii cyi à pyi ke, maa cyire nya ke, ka pi i fyá sèe sèl'e, maa jwo: «Nàkaana baa, nge nāni mpyi Kile Jyaji.»

⁵⁵ Cyee ninyahamii mpyi a yyéé tatōnge e marii wíi. Pire cyeebii mpyi a taha Yesu fye e mà yíri Galile kùluni i, marii u tère. ⁵⁶ Mariyama u mpyi na yíri Magidala kànhe e ke, ná Mariyama u nyε Yakuba ná Yusufu nunji ke, ná Zebede jyaabii nunji mpyi pi e.

Yesu ntòji kani

(Marika 15.42-47; Luka 23.50-56; Yuhana 19.38-42)

⁵⁷ Yàkoŋk'à nò ke, ka nàfuufoonji wà si mpa, u mege mpyi Yusufu, Arimati kànhe shin u mpyi u wi. U mú na mpyi Yesu cyelempya. ⁵⁸ Ka u u nò Pilati na, maa sà Yesu buwuŋi jáare u á. Ka Pilati si pi pyi pi u kan u á. ⁵⁹ Ka Yusufu si Yesu buwuŋi lwó a sà mpwò vāanmtofonji w'e, ⁶⁰ maa u le fanŋke e, kuru mpyi a tùgo kafaaga junji, u mpyi a ku kwòn a yaha uye mεε na, bu mpyi na sàha ŋkwò a tò k'e mà nya mε. Ka u u kafaabwòhò kùunŋul'a pa ntò fanŋke jwøge na, maa ŋkàre. ⁶¹ Nyε Magidala Mariyama ná Mariyamanji sanji mpyi a tènn'a yyaha kan fanŋk'á.

Fanŋke kàanmucyaji

⁶² Kuru canja numpanja mpyi canŋŋke, ka Kile sàragawuubii jùnjuféebii ná Farizheenbii si ŋkàre sijnyan Pilati yyéé ⁶³ maa jwo: «Nùnjufoonji, l'à tige wuu funji na nge kafiniviniŋi, mà u yaha nyii na, u mpyi maha jwo uru ká ŋkwò, canmpyaa taanre uru sí jè. ⁶⁴ Kuru cyage e, mu à yaa mu u pii yaha pi a fanŋke kàanmucaa fo canjyi taanreŋi ká mpa fùnnò. Lire ká mpyi li nyε a pyi mε, u cyelempyibii sí n-jà n-pa u bunji yú, si jwo na u à jè a fworò kwùni i. Tire kafinare kàntuge sí n-waha si ntòro ninjyire na.»

⁶⁵ Ka Pilati si pi jwò shwò: «Kàanmucyafeebii na nyε wani, yii a sì, yii i sà pi pyi, pi a ku kàanmucaa pyiŋkanni l'à táan yii á ke.» ⁶⁶ Ka pi i ŋkàr'a sà fanŋke yal'a tò, maa fyé bwòn kafaage na, maa kàanmucyafeebii tñε wani.

† **27:46** Yesu na ŋkwúli Arameni sheenre e. Tire sheenre e, Eli jwøhe ku nyε: «Mii Kilenji». Mpii pi nyε pi nyε na tire sheenre nùru mε, pire mpyi na sñnji na Kile túnntunji Eli Yesu nyε na yiri. Yahutuubii pli na sñnji na ná Eli nyε a kwù mε, na sùpya ká mpyi kyaage e, na u sí n-pa urufoo shwò (2 Saanbii 2.1-12).

§ **27:46** Zaburu 22.2

28

Yesu à jè a fworò kwùñi i

(Marika 16.1-8; Luka 24.1-12; Yuhana 20.1-10)

¹ Nye canḡḡk'à tòro ke, cibilaage canḡcyiige* jyeḡḡge na, Magidala Mariyama ná Mariyamañi sanḡ'à pa mpa fanḡke wíi. ² Ka nḡñke si mpàl'a cyéenne sèe sèl'e. Kafoonji Kile mèlekèñi wà mpyi a yíri nḡñyini na, maa ntíg'a pa kafaabwòhe kùñkul'a láha a yaha ḡkere na, maa ntèen ku na. ³ U mpyi na jì kileñini bèenmpe fiige, u vāanḡyi mú s'à fininḡ weewee. ⁴ Ka saḡcwānsigibii si fyá na jcyéenni, fo mà sà jcírige.

⁵ Ka mèlekèñi si jwo cyeebil'á: «Yii àha raa fyáge me. Yesu pi à kwòro cige na ke, mii à li cè na uru yii na jcaaa. ⁶ U jye naha me, u à jè bà u mpyi a yi jwo me! Yii u buwuñi tasinnage wíi! ⁷ Nume, yii a si fwòfwò, yii i sà yi jwo u cyelempyiibil'á na “U à jè a fworò kwùñi i. U à kàr'a sà yii sige Galile kùluni i. Yii sí sà u jya wani.” Yire yi mpyi mii á, mii u jwo yii á.»

⁸ Ka pi fyagara wuubii ná funntanga wuubii si fè a yíri fanḡke na, na fi na ḡkège fwòfwò si sà yi jwo Yesu cyelempyiibil'á. ⁹ Ka Yesu si mpàl'a pi nḡñò bè mà pi yaha kuni na, maa pi shéere. Ka pi i file u na, maa nḡñkure sín, maa u cù tooyi na, maa u pèe. ¹⁰ Ka Yesu si jwo: «Yii àha raa fyáge me. Yii a si, yii sà mii cinmpyiibii pyi na pi a si Galile kùluni i. Wani pi sí sà mii jya.»

Sòrolashiibii ná sáragawwuubii kafinare kani

¹¹ Mà cyeebii yaha kuni na, sòrolashiibii pi mpyi na fanḡke kàanmucaa ke, ka pire pìi si jye kànhe e, mà sà yi puni yyaha jwo Kile sáragawwuubii jḡñufeebil'á. ¹² Ka sáragawwuubii jḡñufeebii si wwò ná Yahutuubii kacwānribil'e, maa jwo a bê li na, maa wyérenyahaga kan sòrolashiibil'á, ¹³ maa jwo: «Yii a yi yu yii a ntùuli na u cyelempyiibil'á pa numpilage e, mà pa u buwuñi yú, mà yii yaha ḡḡmpe na. ¹⁴ Fānhāfoonji ká yire lógo, wuu sí n-jà yi cwānro ná u e, bà yii si mpyi si shwò kyaage na me.» ¹⁵ Ka pi i wyérenji lwó, maa li pyi bà pi à yi jwo pi á me. Ka puru jwumpe si jcaala Yahutuubii shwòhol'e fo mà pa nò nḡñjaa na.

Yii sà supyishini puni pyi mii cyelempyii

(Marika 16.14-18; Luka 24.36-49; Yuhana 20.19-23; Kapyyiñkii 1.6-8)

¹⁶ Ka cyelempyiibii ke ná nḡñkinji si ḡkàre Galile kùluni i. Yesu mpyi a nḡñke ḡkemu kyaa jwo pi á ke, ka pi i sà dùgo kuru na, mà u ta wani. ¹⁷ Pi à sà u jya ke, maa u pèe, ḡka pi pìi funyò mpyi na pi kyáali. ¹⁸ Ka Yesu si file pi na, maa pi pyi: «Nḡñyini ná nḡñke síñi pun'à kan mii á. ¹⁹ Lire e yii a si yii sà supyishini puni pyi mii cyelempyii, yii s'a pi batizeli Tufoonji ná Jyafoonji ná Kile Munaani mege na, ²⁰ yii raa pi taanni karigii puni mii à jwo a waha yii á ke, cyire na. Mii na jye ná yii e canḡa maha canḡa fo si sà nò dḡñyeni tēekwooni na.»

* 28:1 Yahutibil'á cibilaage canḡcyiige ku jye kárinji.

Marika Jwumpe Nintanmpe Jwuŋkanni Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémeŋi funŋò jwumpe e ke

Marika na mpyi Yesu cyelempyaŋi Pyeri wwoŋɛɛ. Kakyanhala karigii Yesu mpyi a pyi maa kàlaŋi ŋgemu kaan ke, mà bâra lire na, pyiŋkanni na pi à u kwòr'a bò cige na ná pyiŋkanni na Kile à u jè a yige kwùŋi i ke, Marika à cyire karigii puni lógo Pyeri jwò na. Cyi lógoŋkwooni kàntugo u à cyi sém'a kan dánafeebil'á, pire mpyi yyefuge e.

Tèni i Yesu à jwo u yabiliŋi kyaa na ke, u à li cyèe na uru u jye Supyaŋi Jyaŋi. Lir' à li cyèe na ur'á Kile à síŋi puni kan. Puru funŋke e, sùpyire sàraŋi síŋi ná kapegigii yàfaŋi síŋ' à kan ur'á. Cyire pun' à li cyèe na sùpyaŋi u à fworo Kile e ke, Yesu wi. Marika à li cyèe na Kile Jyaŋi u jye Yesu. U na jye Kile, maa mpyi sùpya.

Ná Yesu à kwòro kworokworocige na wuu kurugo, mpíi pi maha ntaha u fye e ke, pi à yaa pi kyaala mú u kurugo. Dánafeebil'á Marika à jwumpe jwo ke, wuu ná pire, wuu pun' à yaa wuu bégel'a yaha kyaage mɛɛ na Yesu kurugo. Yesu à jwo: «Ŋgemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufol' à yaa u cyé u yabiliŋi jyii karigii na, u u ntèen kyaage taan u u ntaha mii fye e, pi méɛ ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Naha na ye ŋgemu la ká mpyi si u niŋjaan' yaa jwò ke, urufoo si nùmpañja ta mɛ, ŋka ŋgemu ká kàntugo wà u niŋjaan' á mii ná Jwumpe Nintanmpe kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta.» (8.34-35).

*Yuhana Batizelipyiŋi na kuni bégele Yesu yyaha na
(Macwo 3.1-12; Luka 3.1-18; Yuhana 1.19-28)*

¹ Jwumpe Nintanmpe pu jye na Kile Jyaŋi Yesu Kirisita kyaa yu ke, puru jwòkwòɔnre ti jye nte. ² Kile à fyànha a jwo u tùnntunŋi Ezayi sémeŋi i:

«Wíi, mii sí na tùnntunŋi tun mu yyaha na,

u sà kuni yaa mu mɛɛ na* ,

³ sùpya mejwuú sí n-pa raa fwore síwage e fànha na

“Yii kuni yaa Kafoonji mɛɛ na,

yii kumpyeɛ nintiire yaa u á†.”»

⁴ Lire pyiŋkanni na, Yuhana Batizelipyiŋi à kàre síwage e mà sà uye cyèe, marii sùpyire batizeli, marii yi yu pi á na: «Yii yii toroŋkanni kèɛŋɛ, yii i batize, bà Kile si mpyi si yii kapegigii yàfa yii na mɛ.» ⁵ Zheruzalemú kànhe ná Zhude kùluni shiínbii niŋyahamii mpyi na si u yyé, maa ntèn li taan na pire kapyiŋkii jye a tíi mɛ, Yuhana sí i pi batizeli Zhurudɛn baŋi lwohe e. ⁶ Jye Yuhana vaaŋntinŋke mpyi a yaa ná jwòhɔŋi shire e, u mpyi maha uye pwu ná seepwòge e, maa uye jwò caa ná kampɛɛŋyíi ná tuwyíi sɛɛe e. ⁷ U mpyi na yi yu sùpyir'á: «Ŋge u na ma mii kàntugo ke, uru tayyéreg' à fànha tò mii woge na. Ali mà naye tírige si nta mpyi u tanhaŋyíi mɛɛre sànhafoo, mii jùŋk' à cyère lire mpyiŋi i. ⁸ Mii wi ke, mii à yii batize lwohe e, ŋka uru wi ke, uru sí yii batize ná Kile Munaani i.»

---

* 1:2 Malaki 3.1 † 1:3 Ezayi 40.3

Yuhana à Kile Jyanji Yesu batize
(Macwo 3.13-17; Luka 3.21-22)

⁹ Cyire canmpyaagil'e, Yesu à yiri Nazareti kànhe e Galile kùluni i mà kàre Yuhana yyére. Ka Yuhana si u batize Zhuruden banji lwòhe e. ¹⁰ Yesu níworoŋi lwòhe e, ka u u ninyiŋi nya u u múru, ka Kile Munaani si ntíg'a téen u na mpánmporògo fiige. ¹¹ Ka mejwuu si fworò ninyiŋi i na: «Mii Jyanji u nyé mu, mu kan'à waha mii na sèl'e. Mu kapyiŋkil'à táan mii á mú.»

Sitaanniŋi na jcaa si Yesu sòn u kapii pyi
(Macwo 4.1-11; Luka 4.1-13)

¹² Lire kántugo ka Kile Munaani si nkàre ná Yesu e síwage e. ¹³ U à canmpyaa beeshuunni pyi wani sige yaare shwòhòl'e. Cyire canmpyaagii funŋke e, ka Sitaanniŋi si file u na, maa jcaa si u sòn ngà kapii na. Kile mèlèkèebii mpyi ná u e, marii u tère.

Yesu à fyacumii sicyere yyer'a pyi u cyelemphyi
(Macwo 4.12-25; Luka 4.14-15; 5.1-11)

¹⁴ Nyé Yuhana Batizelipyiŋi lenkwooni kántugo na kàsuni i, ka Yesu si nkàre Galile kùluni i, marii Kile Jwumpe Nintanmpe yu, na ntùuli. ¹⁵ U mpyi na yi yu sùpyir'á: «Tèn'à nò, Kile Saanre tèn'à byanhara. Yii yii toronkanni kèenŋe, yii dá Jwumpe Nintanmpe na.»

¹⁶ Canŋka Yesu niŋaraŋi Galile banji jwòge na, u à fyácyaa shuunni nya, Simò ná u siŋeŋi Andire, pi mpyi na cwòò wàa banji i. ¹⁷ Ka u u yi jwo pi á: «Yii taha na fye e. Bà yii na fyaabii caa me, mii sí yii taanna yii raa sùpyire caa t'a ma mii á.» ¹⁸ Ka pi i ntíl'a pi cwòobii yaha, maa ntaha Yesu fye e. ¹⁹ Nyé pi á ta naha vili yyaha na sahanŋi ke, ka Yesu si núr'a siŋe shuunni nya, pire pi mpyi Zebede jyaabii, Yakuba ná Yuhana. Pi ná pi tunji Zebede mpyi a téen pi bakwòoge funŋke e, na pi cwòobii takegeyi yaa. ²⁰ Ka Yesu si ntíl'a pi yyere, ka pi i pi tunji Zebede ná u báarapyiibii yaha wani bakwòoge e, maa ntaha u fye e.

Yesu à jinanji wà kòr'a yige nàŋi w'e
(Luka 4.31-37)

²¹ Ka Yesu ná u cyelemphyiibii si nkàre Kapèrenamu kànhe e. Canŋonŋe, ka u u jyé Kile Jwumpe kàlambage e, na sùpyire kàlali. ²² Mpii pi mpyi wani na nùru u jwò na ke, u kàlanji pyiŋkanni mpyi a pire kàkyanhala, jaha na ye u nyé a mpyi na pi kàlali Kile Saliyanji cyelentiibii fiige me, ŋka ná Kile sífente e u mpyi na pi kàlali.

²³ Lire tènì i, jínacyanŋi wà mpyi wani Kile Jwumpe kàlambage e, ka uru si jwo fànha na: ²⁴ «Nazareti kànhe shinŋi Yesu, jaha shi ku nyé wuu ná mu shwòhòl'e ye? Mu à pa mpa wuu shi bò la? Mii à mu cè, nge u à fworò Kile e ke, uru u nyé mu!» ²⁵ Ka Yesu si fànha cyán jinanji na: «Ma jwòge tò! Maa fworò nge nàŋi i!» ²⁶ Ka jinanji si nàŋi cúnŋò cúnŋò, maa ŋkwúulo fànha na, maa fworò u e. ²⁷ Ka lire si sùpyire puni kàkyanhala fo ti na yu tiy'á: «Naha ku ŋkire ye? Kàlavonŋò nge nàŋ'à kan ná Kile fànhe e, u maha fànhe cyáan jínabii mú na pi i nùru u jwò na!» ²⁸ Ka Yesu mege si fworò Galile kùluni puni i.

Yesu à yamii niŋyahamii cùŋŋò
(Macwo 8.14-17; Luka 4.38-41)

²⁹ Lire kántugo ka Yesu ná u cyelemphyiibii si fworò Kile Jwumpe kàlambage e, maa nkàre ná Yakuba ná Yuhana e, Simò ná Andire yyére. ³⁰ Pi à sà Simò nafençwoŋi ta u à sínni cifwuro cye e, ka pi i u kyaa jwo Yesu á. ³¹ Ka Yesu si

file u na tasinnage e, maa u cù cyege na a yîrige. Ka cifwure si ñkwò, ka u u yîri na sore pi á.

³² Yàkòñke, canña nyiin'à cwo ke, ka pi i ñkàre ná yampii puni ná jínacyaanbil'e Yesu yyére. ³³ Kànhe shinnyahara mpyi a bínni bage ñwoge na. ³⁴ Ka u u yampe shinj ninyahamafee cùñño, maa jínacyaanbii ninyahamii jínahii kòr'a yige pi e, maa jwumpe kwòn jínabii na, ñaha na ye pi mpyi a u cè Kile wunji wà.

*Yesu kapani
(Luka 4.42-44)*

³⁵ Kuru canña nùmpañña nyèsòoge na, ka Yesu si yîr'a fworó, maa ñkàre sige funñke e si sà Kile ñáare. ³⁶ Simó ná u shèr'eebil'à yîr'a fò u e ke, maa ñkàr'a sà a u caa. ³⁷ Pi à u ñya ke, maa u pyi: «Sùpyire puni wá na mu caa.» ³⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Wuu a si wuu taan kányi na. Mii à yaa mii i Jwumpe Nintanmpe jwo wani mú, ñaha na ye mii kapani li.» ³⁹ Lire e ka u u wá na ñaare Galile kùluni puni i, maa Jwumpe Nintanmpe yu Kile Jwumpe kàlambayi i, maa jínabii kòre na yige pifebil'e.

*Yesu à tògofoo cùñño
(Macwo 8.1-4; Luka 5.12-16)*

⁴⁰ Ka tògofooñji wà si file Yesu na, maa niñkure sín u fere e, maa u ñáare fànha na, maa jwo: «Mu aha ñee, mu sí n-jà mii tòge láha mii na, si mii ffinñe.» ⁴¹ Nànji ñùñaar'à Yesu ta ke, ka u u u cyege sánha maa bwòn u na, maa jwo: «Mii à ñee, tòge ku láha ma na!» ⁴² Ka tòge si ntíl'a láha u na, ka u u ñcùñño. ⁴³ Ka Yesu si u cye yaha, maa li jwo a waha u á: ⁴⁴ «Cù ma ñwoge na, ma hà yaaga jwo sùpya á me, ñka ta si, maa sà maye cyéé sáragawwunji na u u ma kàanmucya, sárage kyaa Kile túnntunñji Musa à jwo tògofeebii ñcùññoñji kyaa na ke, maa kuru wwú. Lire li sí li cyéé na mu à cùñño†.» ⁴⁵ Nka nàñi ñye a jà a cù u ñwoge na me. U à kàr'a sà a yi yu cyeyi puni i, ka li i mpyi Yesu saha si n-jà n-tí n-nyé kànha na me. U mpyi sige funñke e, ñka lire ná li wuuni mú i, sùpyire mpyi na yîri cyeyi puni i, na u taa wani.

2

*Yesu à supyimurunño cùñño maa ku kapegii yàfa ku na
(Macwo 9.1-8; Luka 5.17-26)*

¹ Canmpyal'à tòro ke, ka Yesu si núr'a kàre Kapere namu kànhe e. Ka sùpyire si lógo na u ñye wani bage k'e, ² maa mpa bínni mà bage ñi. Tateenge sàha mpyi me, bage ñwoge mpyi a ñi. Ka Yesu si wá na Kile jwumpe yu pi á. ³ Lire na u ñye, ka pi i mpa ná yañi w'e, u mpyi a múrunño. Nàmbaa sicyeere mpyi a u tugo. ⁴ Nka sùpyire ñyahanji kurugo, pi ñye a jà a nò ná u e Yesu na me. Ka pi i dùgo bage kàtanñke na, maa kuru fúru, maa yañi ná u yasinnñke le a tríge kuru wyige e Yesu fere e sùpyire shwòhòl'e. ⁵ Yesu à li ñya na mpii nàmpil'à dá uru na ke, ka u u jwo supyimurunñk'à: «Na jya, mu kapegigil'à yàfa mu na.»

⁶ Kile Saliyanji cyelentiibii pi mpyi a tēen wani kuru cyage e ke, ka pire si wá na yu piye funñ'i: ⁷ «Ñaha na nge nàñi ñye na mpe jwumpe shinj yu ye? U na Kile mege kēege. Fo Kile kanni bà me, wà si n-jà sùpya kapegii yàfa u na me!» ⁸ Ka Yesu si ntíl'a pi funñño sòññoore cè, maa yi jwo pi á: «Ñaha na yii ñye ná nte sòññoore shinj i ye? ⁹ Mâ jwo “Mu kapegigil'à yàfa mu na” ná “Yîri, ma

† 1:44 Tògofooñji ká ñcùñño, sáragawwunji mpyi maha yaa u u cyeere kàanmucya sèl'e si ñcè kampyi u à cùñño, u u nta a uye cyéé sùpyire na (Levitiki 14.2-32).

a ma yasinningke lwó ma a jaare” yii nyii na cyire kapyaaɡii mú shuunni i ndire jwumó p'à táan ye? ¹⁰ Nka yii pi li cè na li síni na nyε Supyaŋi Jyaŋi na, naha jɪŋke na, u wà kapegii yáfa u na.» ¹¹ Lire e u à jwo supyimuruŋk'á: «Ta núru na jwó na, yíri ma a ma yasinningke lwó, ma a sí pyenge.» ¹² Ka nàni si ntíl'a yíri, maa u yasinningke lwó mà fworó sùpyire puni jyi na, ka li i pi puni kákyanhala, ka pi i Kile pèe sèl'e, maa jwo: «Wuu sàha nde fiige jya me!»

*Yesu à lyi ná mepenge shiinbil'e
(Macwo 9.9-13; Luka 5.27-32)*

¹³ Yesu à núr'a kàre Galile banj jwóge na. Ka shinnyahara si wá na ma u yyére, ka u u wá na pi kálali. ¹⁴ U nintoroŋ'a Alife jyaŋi Levi jya u à tēen múnalwóore tashwóge e. Ka u u yi jwo u á: «Yír'a taha na fye e». Ka Levi si yír'a taha u fye e. ¹⁵ Canjka Levi à Yesu ná u cyelempyiibii yyere pi sà lyi. Múnalwóore shwofeebii ná mepenge shiinbii piiberii mpyi a nyaha Yesu fyējwóhóshiinbil'e, ka Levi si pi niyahamii yyere pi sà lyi mú. ¹⁶ Kile Saliyaŋi cyelentiibii pi mpyi Farizheenbii tonkuni i ke, pire pil'à lire jya ke, maa Yesu cyelempyiibii pyi: «Naha na yii cyelentuŋi na lyi ná múnalwóore shwofeebii ná mepenge shiinbii piiberil'e ye?» ¹⁷ Yesu à yire lógo ke, maa jwo: «Mpii pi à cúuŋo ke, wempyiŋi kyaa nyε pire na me, mpii pi na yà ke, pire na u kani nyε. Mpii pi nyε na piye sōŋŋi na pir'à tíi ke, mii nyε a pa jɪŋke na pire tayyerege e me. Nka mpii pi à li cè na pire nyε a tíi me, pire tayyerege e mii à pa.»

*Jwumpe Nintanmpe fānh'à nyaha Yahutuubii làdaabii woge na
(Macwo 9.14-17; Luka 5.33-39)*

¹⁸ Nyε Yuhana Batizelipyiŋi cyelempyiibii ná Farizheenbii mpyi maha súnji leni, ka sùpyire tà si mpa Yesu pyi: «Naha na Yuhana Batizelipyiŋi cyelempyiibii ná Farizheenbii wuubii maha súnji leni, mu cyelempyiibii sí nyε na u leni mà ye?» ¹⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Cipooŋi ká mpyi ná cikwōnbil'e, pi sí n-jà n-pyi lyimbaa lire tēni i la? Mà pi ná uru yaha síjcyan pi sí n-sii n-jà n-kwóro lyimbaa me. ²⁰ Nka tēni là na ma, cipooŋi sí n-pa n-yige pi shwóh'al'e. Lire tēni i pi sí n-ta raa súnji leni.»

²¹ Ka Yesu si núr'a jwo: «Wà nyε na vāanvōŋŋo tēge na vāanjiyēga tacwōŋgo jwooli me. Lire ká mpyi, vāanvōŋŋe maha vāanjiyēge kēge, tacwōŋg'a si nāara a pēe. ²² Wà mú sí nyε na sinmpurugo leni seeye boolyegil'e* me. Lire baare e p'aha mpa ntanha, pu maha pu yalenke jya, maa wu, yalenk'a si ŋkēge. Sinmpurug'à yaa k'a leni seeyi boofōŋŋkil'e!»

*Nje Yesu à jwo canjŋe kyaa na ke
(Macwo 12.1-8; Luka 6.1-5)*

²³ Nyε canjka Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na ntùuli sùma kooyi y'e. Kuru canjke na mpyi canjŋo. Ka u cyelempyiibii si cye le sùmaŋi i na ŋkwùun na mínage na ŋkùru†. ²⁴ Farizheenbii pil'à lire jya ke, maa Yesu pyi: «Wíi, jaha na mu cyelempyiibii na canjŋe kafuunŋkii pyi ye†?» ²⁵ Ka u u pi pyi: «Nde saanji Dawuda à pyi ke, yii nyε a lire kála mà? Canjka mà u ná u

* **2:22** Seeyi boni na nyε boro, Yahutuubii maha ndemu jwooli ná yatóore seeyi i maa lwohe, lire nyε me nùjirimpe, lire nyε me erzen sinmpe leni l'e ke. † **2:23** Kile Jwumpe Semēŋi à li cyēe na wà katege wu ká a ntùuli kerēg'e, na u sí n-jà sùmaŋi wà kwōn ná cyēge e, si jyiŋi wani kerēge e (Duterenōmu 23.25).

† **2:24** Mà tàanna ná Farizheenbii sōŋŋŋkanni i, mu aha sùma kwōn ná cyēge e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelempyiibii cēge na pi à báara pyi canjŋe (Ekizodi 34.21).

fyèŋwəhoshiinbii katege wuubii yaha, ²⁶ u à jyè Kile bage e, lire tēni i Abyatari u mpyi Kile sáragawwuubii ñufembwəhe, maa sárage bwúuruŋi wà lwó a kyà, maa wà kan u fyèŋwəhoshiinbil'á. Mà li ta sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi já a uru bwúuruŋi kyà.»

²⁷ Lire kántugo ka Yesu si yi jwo pi á: «Canŋəŋk'á yaa sùpyire mεε na, ku ñyε a yaa ku pyi tuguro pi á mε. Sùpyire ñyε a yaa canŋəŋke mεε na mε. ²⁸ Lire l'á li ta Supyaŋi Jyaŋi ká kyaa maha kyaa jwo ali mà yyaha tí ná canŋəŋke e ke, li sí n-jà n-tóro lire na mε.»

3

*Yesu à cyenkwugofoo cùŋə canŋəŋke
(Macwo 12.9-14; Luka 6.6-11)*

¹ Canŋka Yesu à nūr'a jyè Kile Jwumpe kàlambage e, mà sà nàŋi wà ta wani ná cyenkwuge e. ² Ka pi i wá na u kàanmucaa, kampyi u sí uru nàŋi cùŋə canŋəŋke e, si nta tígire cyán u na. ³ Ka u u jwo cyenkwugefoon'á na u yír'a yyére sùpyire shwəhəl'e, pi raa u ñaa, ⁴ maa pi yibe: «Mà tàanna ná Kile Saliyaŋi i, kacenni mpyiŋi u à ñwə canŋəŋke e laa, kapiini mpyiŋi? Mà sùpya múnaa shwə laa, mà sùpya múnaa wwú*?» Ka pi puni si fyáha. ⁵ Ka Yesu si ñyiŋkeni le pi e, maa yyahe tanha pi na, u à li ta pi ñyε a cyenkwugefoo ñúnaare ta mε. Maa jwo cyenkwugefol'á: «Ma cyege sánhana.» U à ku sánhana ke, ka ku u ñcùŋə. ⁶ Ñyε Farizhεenbii pi mpyi wani ke, ka pire si fworə Kile Jwumpe kàlambage e, maa ntíl'a kār'a sà wwó ná Erədi toŋkuni shiinbil'e Yesu boŋkanni kyaa na.

Shinŋyahara la ñyε si Yesu ñya

⁷ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si fwor'a kàre Galile baŋi kàmpaŋke na. Supyikuruŋə nimbwəhə mpyi a taha u fye e. Tire sùpyire mpyi a yíri Galile kùluni ná Zhude wuuni ⁸ ná Zheruzalemu kàhe ná Iduma kùluni ná Zhurudən baŋi kántugo yyére kùluni ná Tiri ná Sidən kànyi na. U kapyiŋkii kyaa sùpyire mpyi na nùru, maa ntaha u fye e. ⁹⁻¹⁰ U mpyi na shinŋyahara cùŋi, lire e yampii puni la mpyi si bwəŋn u na. Ka u u li ñáare u cyelempyiibil'á na pi bakwəge ka bége!a yaha ur'á, uru ká bú ŋkwə a já laaga wwú sùpyire na, t'áha bú uru fenre mε. ¹¹ Jínacyaan n'a mpyi a u ñya, pi mpyi maha ñcwə u fere e, maa ŋkwúulo, maa jwo: «Kile Jyaŋi u ñyε mu!» ¹² Njka Yesu mpyi maha yi jwo a waha pi á na pi áha sùpya yaha u yi cè mε.

*Yesu túnntunmpii kε ná shuunniri ñcwəŋŋəŋi kani
(Macwo 10.1-4; Luka 6.12-16)*

¹³ Lire kántugo ka Yesu si dugo ñaŋke kà na. Mpii kyaa li ñyε u na ke, maa pire yyer'a yige pi sanmpii shwəhəl'e, ka pire si n-kàre u fye e. ¹⁴ Shiin kε ná shuunni u à cwəŋŋr'a pyi u túnntunmpii pi i mpyi ná u e tērigii puni i, u s'a pi tunni pi raa Kile jwumpe yu, ¹⁵ maa fánhe kan pi á, pi já pi a jínabii kōre pi a yige pifeebil'e. ¹⁶ Shiin kε ná shuunniri u à cwəŋŋrə ke, pire mεyi yi ñyε: Simə ná Yesu à u mεge le Pyeri ke, ¹⁷ ná Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana, Yesu mpyi maha pire yiri Bwonεrizhe, lire ñwəhe ku ñyε pi fánh'á ñyaha kiletinni fiige, ¹⁸ ná Andire ná Filipi ná Baritelemi ná Macwo ná Tomasi ná Alife jyaŋi

* ³⁴ Farizhεenbii u sənŋəŋkanni i, shinŋi u ñyε na múnaa tawwuyə caa ke, uru kanni wà sí n-jà n-tége canŋəŋke.

Yakuba ná Taadi† ná Simo, pi maha mpyi Zeloti‡ ke, 19 ná Zhudasi Isikariyoti, nge u sí n-pa Yesu le cye e ke.

*Pyiŋkanni na Yesu maha jínabii kòre ke
(Macwo 12.22-32; Luka 11.14-23; 12.10)*

20 Lire kántugo Yesu ná u cyelempyiibil'á núr'a pa pyenge, ka shinnyahara si núr'a pa pi jwo tò sahan̄ki ná pi funmpen karigil'e, fo mà u ná u cyelempyiibii pyi pi nyé a talyige ta me. 21 Yesu cìnmpyiibil'á u kapyiŋkii kyaa lógo ke, maa wá na sôn̄ji na u jùmbwuun'á kèege, maa shà zà u cù.

22 Kile Saliyanj cyelentiibii pi à yíri Zheruzalemu kànhe e ke, ka pire si wá na n̄ko na jínabii n̄jufuon̄ji Belizebuli u nyé Yesu i, na ná uru fànhe e u na jínabii kòre na yige pifeebil'e.

23 Nyé ka Yesu si pi yyere, maa bàtaaya jwo pi á. U à jwo: «Sitaanniŋi sí n-jà uye kòrò la? 24 Kire maha kire li nyé na liye tùnni ke, lire k̄ini fànhe maha n̄kwò.

25 Pyenge maha pyenge shiin ká yíri piye kurugo ke, kuru pyenge fànhe maha n̄cyé. 26 Sitaanniŋi ká a u báarapyiibii kòre, u na uye tùnni. Lire ká mpyi, u fànhe sí n-cyére si mpa n̄kwò. 27 Wá sí n-jà n-jyé fànhan̄yahagafoo bage e si u yaayi lwó, ná u nyé a bage foo pwò a cyán maa nta a jyè mà ye. Urufoo ká já a u pwò a cyán, lire e u maha já a bage yaayi pyi u n̄empe. 28 Sèen̄ji na mii sí yi jwo yii á, sùpyire kapegii ná ti Kile mekege karigii puni sí yáfa ti na, 29 n̄ka ngemu ká Kile Munaani mege kèege ke, lire sí n-sii yáfa urufoo na me, urufoo sí lire kapiini tugure lwó fo tèekwombaa.»

30 Yesu à yire jwo amuni, naha na ye pi mpyi na n̄ko na jinan̄ji wà u nyé u e.

*Mpii pi nyé Yesu nun̄ji ná Yesu cìnmpyiibii ke
(Macwo 12.46-50; Luka 8.19-21)*

31 Mà Yesu yaha kuru cyage e, u nun̄ji ná u cìnmpyiibil'á pa yyére cyínn̄ji na, maa wà tun u u yyere. 32 Shinnyahara mpyi a tenn'a u kwùlo, ka pi i mpa yi jwo u á: «Mu nun̄ji ná mu cìnmpyiibii naha cyínn̄ji na, pi naha na mu kyaa pyi.»

33 Ka u u pi pyi: «Mpire pi nyé mii nun̄ji ná mii cìnmpyiibii ye?» 34 Ka u u nyiigii yírig'a le sùpyire e, maa jwo: «Mpii ninteen̄bii pi nyé mii nun̄ji ná mii cìnmpyiibii.

35 Yii li cè, nge u nyé na Kile nyii wuuni pyi ke, uru u nyé mii cìnmpworon̄ji ná mii nun̄ji.»

4

*N̄eenugun̄ji bàtaage
(Macwo 13.1-23; Luka 8.4-15)*

1 Puru jwòhò na, Yesu à kàre Galile ban̄ji jwòge na, ka shinnyahara si mpa bínni u taan, ka u u wá na ti kálali sahan̄ki. Sùpyir'á pa nyaha sèl'e ke, li nyé a pa jwò me, ka u u jyé a t̄en bakwòge k'e lwòhe jwun̄'i. Ka ti i yyére kùmpoge na, 2 ka u u ti kála karigii n̄nyahagii na ná bàtaay'i. U à jwo: 3 «Yii a n̄uru, n̄eenugun̄ji wà u ná fwor'a kàre n̄empe tanuguge e. 4 Mà u yaha u u sùmapyan̄ji wàa fin̄i fiige, sùmashin̄ji wà à cwo kuni jwòge na, ka san̄cyen̄re si mpa uru jò.

5 Ka wà tacwugo si mpa bê ná kafaafoge e, pworo n̄nyahara mpyi kuru cyage e me. Ka uru si fyín wahawaha, naha na ye u mpyi a jyè n̄j̄ke e sèl'e me.

6 Nyé can̄k'á pa fworo ke, ka yifyinre si fāan maa waha, ndire kuun̄ji na.

† 3:18 Taadi, kuru ku nyé u mege shonwoge. Mege n̄j̄cyiige ku nyé Zhudasi (Luka 6.16). ‡ 3:18 Zeloti: kuru mege jwòhe ku nyé: «kini kyal'á t̄aan ngemu á sèl'e ke.»

7 Ka wà tacwugo si mpa bê ñgurotaha na, ka ñgure si uru cû, u ñye a jà a yasere pyi me.

8 Ñka wà tacwug'à pa bê ñiñke tacenñke na, maa fyin maa yiri fwofwo. Sùmacire tà à sùmapyanji se mà nò ñkuu ñkuu (100) na, tà mpyi beetaanre taanre (60) tà mpyi bejjaaga ná ke ke.

9 Ngemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u ñingyigigii cyán sèl'e.»

10 Yesu à puru jwumpe jwo a kwò ke, ka u ná u cyelempyiibii ke ná shuunninji ná shiin ñiñkin ñiñkin si yiri sùpyire sannte taan. Ka pire si sà a u yibili u bàtaayi ñwòhe na. 11 Ka u u pi pyi: «Kani l'à yyaha tíi ná Kile Saanre e ná l'à ñwòhò ke, yii á lire ñcèn'á kan. Ñka mpe jwumpe puni ñwòh'á ñwòhò sùpyire sannte na. 12 Lire kurugo

“pi na Kile kapyiinñkii wíi maa ñcyé cyi ñyaga,
pi na Kile jwumpe núru maa ñcyé pu lógogo,
ñaha na ye nde pi la ñye si zii vyilinne ke,
lire li ñye, mà núr'a sà piye kan Kile á,
bà pi kapegigii si mpyi si yàfa pi na me*.”»

13 Ka Yesu si yi jwo pi á sahanñki: «Yii aha mpyi yii ñye a ñke bàtaage yyahe cè me, di yii sí yi sanñyi yyahe cè n-jwo ye? 14 Ñeenugunji u ñye Kile jwumpe jwufoonji. 15 Kuni ñwòge na sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku ñye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, kuru tanuge e, ka Sitaanninji si pu wwù pi funñ'i ke. 16 Kafaafoge ñun'ji sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku ñye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, maa ntíl'a ñee pu na ná funntange e ke. 17 Ñka pu ñye a jà a ndire le t'e me, tire ñwòmeeni kèngeme ñye a pen me. Kawaa, lire ñye me yefugo ká ti ta Kile jwumpe kurugo, ti maha fworò Kile kuni i. 18 Ñgure shwòh'òl'e sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku ñye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, 19 ka diñyeñji karigii funmpèenre ná nàfuunji lage ná yaayi shinji puni lage si ti ta, ka tire sòñjore si pu cwónrò, pu ñye a jà a yasere pyi me. 20 Ñiñke ñiñcenñke na sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku ñye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa ñee pu na ke, tire sùpyire ti maha Kile ñyii wuuni pyi. Tire sùpyire na ñye sùmasenñe fiige, sùmacire tà à sùmanji se mà nò bejjaaga ná ke ke na, tà à yasere pyi mà nò beetaanre taanre (60) na, tà à yasere pyi mà nò ñkuu ñkuu (100) na.»

*Kile jwumpe na ñye fùkina fiige
(Luka 8.16-18)*

21 Ka Yesu si núr'a jwo pi á: «Wà ñye na fùkina mîni si u le ñcyígile yaaga ñwòh'i me, ñka u maha dùrugo yaage kà ñun'ji. 22 Yii li cè, kyaa maha kyaa l'à ñwòhò ke, cyire puni sí n-pa raa ñaa. Kyaa maha kyaa l'à yaa numpini i ke, lire là mú si n-kwòro ñcèmbaa me. 23 Ngemu la ká mpyi si kariii yyaha cè ke, urufoo u u ñingyigigii cyán sèl'e.»

24 Maa núr'à jwo pi á: «Kile jwumpe yii na núru ke, yii pu yaha yiye funñ'i, ñaha na ye Kile si yii kan n-tàanna ná yii lógonñkanni i. Puru ñwòhò na, u si n-pa tà bàra yii ñiñcente na. 25 Lire tènì i, shin maha shin u na ñcaaa si Kile jwumpe yyahe cè ke, Kile sí là taha uru u ñiñcempe na. Ñka shin maha shin u ñye u ñye na pu núru me, nimbileni u à cè ke, lire sí n-pínni.»

Kile Saanre na ñye sùmapya fiige

* 4:12 Ezayi 6.9, 10

²⁶ Ka Yesu si nûr'a jwo: «Kile Saanre à fworo nde kani kurugo: nàñi wà u maha sùmashi nûru u kerεge e. ²⁷ Uru nàñi'á ñóó numpilage e yo, u ñye ñyiyi na canñke e yo, sùmappañi sí n-fyîn, sùmacire sí raa lyεge. Nka nàñi si pà cê lire pññkanni i mε. ²⁸ Nññke maha sùmañi pyi u à fyîn, sùmacige ku maha fyânha a fworo, lire kântugo sùmañcyahañk'a si nta a fworo sùmacige na, kàsanrage na sùmappañi maha mpa fworo sùmañcyahañke na. ²⁹ Sùmappañi ká lyε a nò u tegeri na, nàñi maha ntíl'a kòonñañi lwó na u kwúun, ñaha na yε sùmakwongigii tèn'à nò.»

*Kile Saanre maha sù nimbilere maa mpêre
(Macwo 13.31-32, 34; Luka 13.18-19)*

³⁰ Ka Yesu si nûr'a jwo: «Ná ñaha shi i mii sí n-jà Kile Saanre tàanna ye? Ti ñye mu à jwo ñaha be? ³¹ Ti na ñye mu à jwo mutaridi cige yasεε, nàñi wà à sà ntemu núgo u cikóoge e ke. Kuru cige pyàn'á yílege cire sannte puni wunji na. ³² Nka u aha núgo, u maha fyîn, maa yíri maha ntòro kañyege yawyεere puni taan. Ku maha ñkényi yige, yire maha mpêe fo sañcyεenre maha ti shêere yaa yi mbyimpe e.» ³³ Ñye yire bàtaayi shinji ññyahaya Yesu mpyi maha yu sùpyir'á mà tàanna ná ti yi ceñkanni i. ³⁴ Puru jwumpe shinji baare e, u mpyi na paberε yu ná t'e mε. Nka u ná u cyelempyiibii kanni ká mpyi tènì ndemu i ke, u mpyi maha pu puni ñwòhe yu pi á.

*Yesu à kafeebwòhe yyéne banji ñun'i
(Macwo 8.23-27; Luka 8.22-25)*

³⁵ Kuru canñke yàkoñke, ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Wuu a si banji kùñke na.» ³⁶ Ka pi i sùpyire cye yaha, maa ñkàre ná Yesu i banji ñun'i, bakwooyi yaberε mpyi pi ñwòh'i. ³⁷ Ka kafeebwòhe si yíri na fwu, ka lwòhe si wá na ñcyânre na jyè bakwóoge e fo na ñko si ku ñí. ³⁸ Yesu mpyi bakwóoge kântugo yyére mà ñññke taha ñüntahaga na, na ñwúuni. Ka pi i u ñè maa jwo: «Cyelentuñi, wuu na ñko si ñkwôro lwòhe e, lire ñye a mu funñò pen mà?» ³⁹ U à ñè ke, maa yír'a fànha cyán kafeεge na, maa lwòhe pyi ku téen. Ka kafeεge si yyére, ka lwòhe si ntéen siu! ⁴⁰ Lire kântugo ka Yesu si pi pyi: «Ñaha na yíi na fyáge amε ye? Naha na yíi sàha ñkwò á dá mii na mà ye?» ⁴¹ Ka u cyelempyiibii si fyá sèl'e, marii yi yu piy'á: «Jofoo u ñye ñge nàñi fo ka kafeεge ná lwòhe si ntéen u wuuni taan ye?»

5

*Yesu à jínahii ññyahamii kòr'a yige nàñi w'e
(Macwo 8.28-34; Luka 8.26-39)*

¹ Ñye ka Yesu ná u cyelempyiibii si nò banji kùñke na, wani Gadara shiinbii ñye. ² Yesu à tíg'a fworo bakwóoge e ke, ka jínacyaññi wà si ntíl'a fworo fanñyi i*, maa mpa u ñññò bê. ³ Uru nàñi mpyi na shùun fanñyi i. Sùpya sàha mpyi na si n-jà u pwo mε, u mpyi maha u yapwoyi puni kwúun, ali yòroyi. ⁴ Tooyi ññyahay'e, pi mpyi maha u cwôre, marii u tooyi ná u cyeyi pwu ná yòroy'e. Nka u mpyi maha yire puni kyεεge. Sùpyire puni fàn'h'à pa ñcyéεe u e, maa u ñya, maa u yaha wani. ⁵ Pilaga bàra canñna na, nàñi mpyi maha ñaare fanñyi i, marii dùru ñañyi ñun'i, marii ñkwúuli, marii uye kúuli na fwóroge kafaayi na.

⁶ Mà u yaha puru na, u à téen tatóonge e maa Yesu ñya, maa fê a pa ññkure sín u taan. ⁷ Maa jwo fànha na: «Yesu, Kilenji ñññyi wunji ñyanji, ñaha shi ku ñye

* 5:2 Yahutuubii maha pi fanñyi wwú kafaayi ñun'i. Pi maha ku ñwóge yal'a yaa fo maha tateenñño yaa mú.

wuu ná mu shwòhòl'e ye? Mii na mu jáare, Kile kurugo, ma hà kawaa pyi na na mà de!» ⁸ U à puru jwo, jáaha kurugo ye Yesu mpyi a jínanji pyi na u fworò u e. ⁹ Ka Yesu si nànjì yíbe u mege na, ka u u jwo: «Mii mege nyé Shínjyahara, jáaha na ye wuu à jyahá.» ¹⁰ Nyé ka jínacyanji si Yesu jáare fánha na na u àha pire kòre njjige lire kùluni i mē.

¹¹ Nyé lir'á caakurumbwòhò ta ku u lyí nanke kà numpenge na wani. ¹² Ka jínbii si Yesu jáare sèl'e, na u pire yaha pire pi sà jyé kuru caakurunke e. ¹³ Ka u u jwē. Ka pi i fworò nànjì i maa sà jyé caabil'e. Lir'á pyi ke, ka caabii si sùrug'a yíri nanke numpenge na mà cwo cwo banji i. Pi mpyi a caalii kampwòhii shuunni (2.000) kwò, ka pi puni si njkwòro lwòhe e.

¹⁴ Ka caabii kàanmucyafeebii si fè a kàr'a sà a yi yu kànhe ná sishwònbugure puni i. Ka sùpyire si mpa lire kani wii. ¹⁵ Pi à nò Yesu na ke, ka pi i nànjì nya, nge e jínbii mpyi ke, u à tēen u taan. Vàanji na mpyi u na, u mpyi a tēen tanuge e, ka pi i fyá.

¹⁶ Nde l'á jínacyanji ná caabii ta ke, mpiimu pi à lire nya ke, ka pire si sà a li yu na ntùli sùpyir'á, fworonkanni na jínbil'á fworò nànjì i maa jyé caabil'e ke. ¹⁷ Sùpyir'á puru jwumpe lógo ke, ka pi i wá na Yesu jáare sèl'e na u fworò pire kùluni i.

¹⁸ Yesu nínjyinjì bakwòoge e, nànjì i jínbii mpyi ke, ka uru si u jáare sèl'e s'a njkēge ná u e. ¹⁹ Nka Yesu nyé a jwē mē, maa jwo: «Núru, ma a si pyenge, kabwooni Kafonji Kile njúnaare wuñ'á pyi mu á ke, ma a sà lire yyaha jwo ma pyenge shiinbil'á.» ²⁰ Ka nànjì si njkàre, nde Yesu à pyi u á ke, mà sà a yire yu na màre Dekapoli kùluni i. Lir'á sùpyire puni kàkyanhala.

*Yesu à ceenji wà cùnjò, maa Zharusi pworonji buwuñi jè
(Macwo 9.18-26; Luka 8.40-56)*

²¹ Yesu à nùr'a banji jyiil'a kēenje kúnke sanjke na ná bakwòoge e. U à fworò ke, ka shínjyahara si mpa u kwùulo. Mà u yaha kuru cyage e, ²² ka Kile Jwumpe kálambage njúfoonji wà si nò wani, u mege mpyi Zharusi. U à Yesu nya ke, maa nínkure sín u taan, ²³ maa u jáare sèl'e: «Maye sanji yaha, mii pworonji wá na kuro caa, pa ma cyeyi taha u na, bà u si mpyi si jncùnjò mē.»

²⁴ Ka Yesu si yír'a kàre ná u e, ka shínjyahara si ntaha u fye e fo na u fwòonji. ²⁵ Tire sùpyire shwòhòl'e ceenji wà mpyi wani, yyee ke ná shuunni funñ'i, lùwulinjkwombaayi mpyi u na. ²⁶ U mpyi a kànha wempyiini taan, u cyeyaare mpyi a kwò, u à shà wempyii nínjahamii yyére, njka pà nyé a sàa fworò yampe e mē, fo pu na nàare. ²⁷ U à Yesu kyaa lógo ke, ka u u mpa sùpyire shwòhòl'e Yesu kántugo yyére, maa bwòn u vāanji na.

²⁸ U mpyi na u ye funñ'i: «Mii aha bú jà a bwòn u vāanji na, mii sí n-cùnjò.» ²⁹ U à bwòn Yesu vāanji na ke, ka lùwulinjkwombaayi si ntíl'a kwò, ka u u li cè uye e na ur'á cùnjò. ³⁰ Ka Yesu si ntíl'a li cè uye e na fánhe kà à fworò ur'e, maa yyaha kēenñ'a le sùpyire e, maa jwo: «Jofoo u à bwòn mii vāanji na ye?» ³¹ Ka u cyelempyiibii si u pyi: «Mu jyiil'á na nyé nte sùpyire puni na, t'á mu fēnre kàmpañji puni na, maa núru na yíbili na jo u à bwòn mu na ye?» ³² Lire ná li wuuni mú i, ka Yesu si wá na wíi na màre sùpyire shwòhòl'e, nge u à bwòn u na ke, si uru cè. ³³ Ceenji u mpyi a bwòn u na ke, ur'á fyá fo na jwēenñi, nde l'á u ta ke, u à lire cè, ka u u mpa nínkure sín Yesu yyaha na, maa sēenji puni jwo u á. ³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Na pworò, mu dáníyan'á mu shwò mpe yampe na, ta si yyeñjke ná fērempe e.»

³⁵ Mâ u yaha puru jwumpe na, pil'â yîri jùnjufooŋi Zharusi pyenge e mà pa yi jwo Zharusi á: «Kile wuuni na wá à nò mu pworonji na. Ma hà nûru cyelentuŋi yaha u uye kànha u a ma me.» ³⁶ Nka Yesu jye a puru jwumpe lwó a wíi me, maa yi jwo nàŋ'á: «Ma hà raa fyáge me, dá mii na kanna.» ³⁷ Ka pi i yîri na ñkèege Kile Jwumpe kálambage jùnjufooŋi yyéere. Yesu jye a jee sùpyanji wabere u kuni bínni ná ur'e me, fo Pyeri ná Yakuba ná u cìmpworonaji Yuhana. ³⁸ Pi à nò jùnjufooŋi pyenge e ke, ka Yesu si shinjyahara jya ti i jyàha na wùruge tiye e, marii myahigii sùu marii kwuuyi wàa. ³⁹ U à jyé ke, ka u u pi pyi: «Naha kurugo yii na tûpyaagii wàa marii myahigii sùu ye? Pyàŋi jye a kwú me, u na ñwúuni!» ⁴⁰ Ka pi i wá na jcyàhali u na. Ka u u pi yige ntàani na. Bage e pyàŋi mpyi a sínni ke, ka u u jyé wani ná pyàŋi sifeebii ná u cyelempyiibii taanrenji i.

⁴¹ Maa pyàŋi buwuŋi cù u cyege na, maa yi jwo u á pi sheenre e: «Talita kumi!» Lire jwòhe ku jye: «Mii pworonji, ta nûru, yîri!» ⁴² Kuru cyage mujye e, ka pùcwoŋi si yîri na jaare, u mpyi yyee ke ná shuunni. Ka lire sí sàa pi puni kàkyanhala. ⁴³ Ka Yesu si yi jwo a waha pi á na pi àha ñkwó wà yaha u nde kani cè me, maa pi pyi na pi jyi kan u á.

6

*Yesu kànhe shiìnbil'á cyé u na
(Macwo 13.53-58; Luka 4.16-30)*

¹ Lire kántugo Yesu à nûr'a kàre u tukanhe Nazareti i, u cyelempyiibii mpyi u fye e. ² Canŋonk'á pa nò ke, ka u u wá na sùpyire kálali Kile Jwumpe kálambage e. Lir'á u lógofeebii ñinyahamii kàkyanhala, ka pi i wá na ñko: «Nte yákilifente ti jye u á ke, ná jcyii kàkyanhala karigii u na mpyi ke, ta u à jà a cyire puni ta ke? ³ Taha cíkyanganji bà u jye u wi me? Mariyama pyiibii pi jye Yakuba ná Zhoze ná Zhude ná Simó ná pùceribii pi jye naha kànhe e ke, pire mpíi yyaha wuŋi bàl'á?» Jye tire sònŋor'á nàara a pi pyi pi a jùŋo tugo Yesu na.

⁴ Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo pi á: «Kile tùnntunŋo maha le jjiire e cyeyi puni i, fo u cìmpyiibii ná u tukanhe ná u tupyenge ye.» ⁵ Pi jye a dá Yesu na mae, lir'á u sige u jye a kàkyanhala kariii ñinyahagii pyi wani me. U à u cyeyi taha yamii ñinjin ñinjin na, maa pire cùuŋo. ⁶ Pi dánbaare Yesu na, lir'á u kàkyanhala. Ka u u wá na kàlanji pyi na ntùuli kuru kàmpanŋke kànyi na.

*Yesu à u cyelempyiibii tun pi sà a Kile jwumpe yu
(Macwo 10.5-15; Luka 9.1-6)*

⁷ Lire kántugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi yyere na ntunni shuunni shuunni pi sà a Kile jwumpe yu. Maa fànhe kan pi á mú, pi a jínabii kòre pi a yige pifeebil'e. ⁸ Maa yi jwo pi á: «Fo kàbii bà me, yii àha yaage kabere lwó raa ñkèege kuni i me, yii àha yalyire lwó me, yii àha boro lwó me, yii àha wyéŋe lwó nde dufaabil'e me. ⁹ Yii tanhanya lwó, ñka yii àha vāanntinnyi shuunni lwó me.»

¹⁰ U à kwó maa pi pyi: «Yii aha ñkàre kànha maha kànha na, ka wà si jee yii sunmbage na ke, yii à yaa yii pi tēen wani fo mà sà yaa ná yii tēekani i. ¹¹ Nka yii aha ñkàre cyage k'e, ka pi i yii sunmbage cyé, maa mpyi pi jye a jēn'a yii jwumpe lógo me, yii ñivworobii kuru kànhe e, yii yii tooyi bambaŋi kwóro kwór'a wu wani, lir'á kajwuu kwó kuru kànhe shiini na.»

¹² Ka pi i ñkàr'a sà a Kile jwumpe yu sùpyir'á, na pi pi toronkanni kēenŋe. ¹³ Marii jínacyaanbii ñinyahamii jínahii kòre na yige pi e, marii yamii ñinyahamii tiri ná sinmpe e marii Kile jáare, ka pi i wá na jcyūuŋi.

*Yuhana Batizelipyinji kwùṅkanni
(Macwo 14.1-12; Luka 9.7-9)*

¹⁴ Lire tēni i, Yesu mɛg' à fworò cyeyi puni i, ka saannji Eròdi si u kyaa lógo. Pii mpyi na ṅko: «Yuhana Batizelipyinji u à jè a fworò kwùṅji i, lire kurugo u à jà na kakyanhala karigii pyi amɛ.» ¹⁵ Pii sí i ṅko na Kile túnntunṅji Eli u à núr'a pa, pii mú sí i ṅko na tēecyiini Kile túnntunṅji wà u à jè a fworò kwùṅji i.

¹⁶ Eròdi à cyire karigii lógo ke, maa jwo: «Yuhana Batizelipyinji jùṅke mii à pyi pi à kwòṅ ke, uru u à jè a fworò kwùṅji i.»

¹⁷⁻¹⁸ Yii li cè na Eròdi mpyi a u sijnɛɛni Filipi cwoṅji kwòṅ a lwó mà pyi u cwo. Uru ceenji mɛge na mpyi Eròdiyadi. Lire e ka Yuhana si yi jwo Eròdi á na u jye a yaa u u sijnɛɛni cwoṅji shwò u na mɛ. Ka puru jwumpe si waha Eròdi na, ka u u pi pyi pi à Yuhana cù a le kàsunji i.

¹⁹ Ka Eròdiyadi lùni mú si yíri, maa wá na boṅkanni caa Yuhana na. ṅka u yabilinji mpyi na si n-jà mɛ. ²⁰ Eròdi mpyi na fyáge Yuhana na, jaha na ye u mpyi a cè na Yuhana à tfi maa mpyi Kile sùpya. Lire kurugo u mpyi a yaha u na. Eròdi n'a mpyi a u mejwuuni lógo, u funṅke mpyi maha mpen. Lire ná li wuuni mú i, Yuhana jwumpe mpyi maha ntáan u á.

²¹ Jye Eròdi canzeg' à pa mǎhana a nò lire yyeeni ke, ka u u kataan bégele u wwojɛebii ná sòrolashiibii jùṅjufeebii ná Galile kùluni shinbwoobii mɛɛ na. Kuru canṅke Eròdiyadi sí u nimpyiini pyi Yuhana na. ²² Eròdiyadi mpyi a nǎmbage lèṅɛ saannj' á ná pùceebilini ndemu i ke, mà sùpyire yaha kataanni na, lir' á jyè na ṅkwòḥòli, ka li kyaa si ntíl' a táan Eròdi ná u shinyyerebil' á. Ka saannji si jwo pùceebilin' á: «Yaage na mu na jɛcáa ke, ku cyéé, mii sí ku kan mu á.» ²³ Maa ṅkáa pùceebilin' á, na u aha yaaga maha yaaga jǎare ur' á ke, uru sí ku kan u á, ali u nijnarege mɛɛ k' à bɛ uru kùni taaga niṅkin na. ²⁴ Ka pùceebilini si fworò ntáani na, maa u nuṅji yíbe: «Naha mii à yaa mii u jǎare ye?» Ka nufoonji si u pyi: «Yi jwo u á na u Yuhana Batizelipyinji jùṅke kan ma á.»

²⁵ Kuru cyage mujye e, pùceebilin' à fyál' a jyè saannji yyére maa yi jwo u á: «Mii la jye mà Yuhana Batizelipyinji jùṅke kwòṅ a le ṅkunan' i mà kan na á numɛ.» ²⁶ Puru jwump' à saannji yyahe tanha sèl' e, ṅka mà u yaha u à kǎa pùcwoṅj' á u shinyyerebii jyiini na, u la sǎha mpyi si jɛcyé mɛ. ²⁷ Kuru tanuge e, ka u u sòrolashinji wà tun u sà Yuhana jùṅke kwòṅ, u a ma. Ka uru si ṅkǎre kasubage e mà sà Yuhana jùṅke kwòṅ, ²⁸ mà le ṅkunan' i mà pa ṅkan pùceebilin' á, ka uru sà ṅkan u nuṅj' á.

²⁹ U cyelempyiibil' à u mbòṅji kyaa lógo ke, maa mpa u lwó a sà ntò.

*Yesu à shiin kampwǎhii kanjuro jwò cya
(Macwo 14.13-21; Luka 9.10-17; Yuhana 6.1-14)*

³⁰ Jye Yesu túnntunmpil' à piye bínni u taan, maa pi kapyiinjkii puni ná pi kǎlanji nimpyiini puni jwo u á. ³¹ Sùpyiibii nimpaaampii ná niṅkaribii mpyi a jyahara a tòro, fo mà Yesu ná u cyelempyiibii sige yalyire na, ka u u yi jwo pi á: «Yii a wá wuu yíri naha, wuu raa si wuu mɛge cyage sige e, yii i sà ṅò wani.»

³² Ka pi i bakwòoge lwó mà kǎre pi mɛge cyage e sige e. ³³ Shinjyahara à pi niṅkaribii jya mà pi cè. Ka kuru cyage kǎmpañnyi kǎnyi shinjyahara si fè à núr' a sà pi caanra sige e.

³⁴ Yesu à fworò bakwòoge e mà pi jya pi à jyahara sèl' e ke, ka pi jùṅnaare si u ta sèl' e, jaha na ye pi mpyi mu à jwo mpàa pi jye piye jùṅò kurugo. Ka u u wá na pi kǎlali kariii nijyahagii na. ³⁵ U cyelempyiibil' à tēni jya li i ntùuli ke,

ka pi i file u na maa jwo: «Cyeleuntuji! Sige funŋke e wuu nyɛ, canŋke s'á kwò a kwò. ³⁶ Sùpyire cye yaha t'a sì sishwɔnbugure ná kànyi na, ti sà yalyire cya a shwɔ.» ³⁷ Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimpìi pi pi kan pi lyí.» Ka pi i u pyi: «Wuu méé ká ŋkàr'a sà shin nɪŋkin canmpyaa ŋkwuu shuunni (200) báara sàra tɛg'a bwúuru shwɔ mà pà ŋkan pi á, uru sí n-jà pi ta la?» ³⁸ Ka Yesu si núr'a pi yíbe: «Yii sà wíi! Bwúuru nɪnyɪ jùuli yi wá yii á yé?» Ka pi i sà kàanmucyaga pyi, maa mpa Yesu pyi na bwúuru nɪnyɔ kanjuro ná fyapya shuunni yi wá wani.

³⁹ Nyɛ ka Yesu si u cyelempyiibii pyi na pi sùpyire tɪŋɛ tɪŋɛ, kuruyo kuruyo nyèpuruge nɪnɪ'i. ⁴⁰ Ka pi i ntɛɛn shiin ŋkuu ŋkuu (100) ná shiin beeshuunni ná kɛ kɛ kurunɪi. ⁴¹ Ka Yesu si bwúuru nɪnyɪ kanjuruŋi ná fyapyaagii shuunniŋi lwó u cyeyi i, maa yyahe yirige nɪnyɪŋi i maa fwù kan Kile á yi kyaa na. U à kwò ke, maa bwúuruŋi ná fyapyaagii kwòŋ kwòŋ mà kan u cyelempyiibil'á pi à taa sùpyire na. ⁴² Sùpyire ti mpyi wani ke, tire pun'á lyí a tin. ⁴³ Bwúuruŋi ná fyaabii paanyi y'á kwòro ke, yire mpyi a shàhii kɛ ná shuunni nɪ. ⁴⁴ Mpii pi à lyí ke, pire nambaabii kanni mpyi shiin kampwòhii kanjuro (5.000).

Yesu à ñaara lwòhe nɪnɪ'i
(Macwo 14.22-23; Yuhana 6.16-21)

⁴⁵ Nyɛ lire nɪwòho na, mà Yesu yaha u u sùpyire cye yare, u à u cyelempyiibii pyi pi à jyè bakwòoge e, maa banj jyiile u yyaha na, Betisayida kàhe yyére. ⁴⁶ Yesu à ti cye yaha ke, maa ŋkàr'a sà Kile ñáare ñanŋke kà na. ⁴⁷ Numpilag'á wwò mà u cyelempyiibii ta bakwòoge e banj nɪŋke e, uru kanni u mpyi nɪŋke na. ⁴⁸ Numpilyage na, kafɛɛge mpyi na pi bêni, ka Yesu si li ñya na pi à kànha bakwòoge mpuruŋi taan. Pi sàha mpyi na jin'a ku pyi ku u ŋkɛɛge fwòfwò mɛ. Ka Yesu si yiri na ñaare na ŋkɛɛge pi fye e lwòhe nɪnɪ'i. U à byanhara pi na ke, ka u la si mpyi s'a ntùuli pi ŋkere na. ⁴⁹ Ŋka pi à u nimpanji ñya lwòhe nɪnɪ'i ke, pi mpyi na sòŋŋi na bunj wá fwòŋgo ki, ka pi i yiri na kwuugii wàa, ⁵⁰ ñaha na yɛ pi puni nyii mpyi u na, pi puni zòmpii mpyi a kwòŋ. Ka Yesu si ntíl'a jwumpe lwó maa pi pyi: «Yii yákilibii tɪŋɛ, yii àha vyá mɛ, mii wi.»

⁵¹ Ka u u jyè bakwòoge e pi fye e, ka kafɛɛge si ntíl'a yyére. Lir'á pi puni kàkyanhala fo pi funŋò jwump'á kwò. ⁵² Pi nyɛ a mpyi a cè supyishiŋi u nyɛ Yesu mɛ. Kakyanhani u à pyi mà bwúuruŋyahage kan sùpyir'á ke, lir'á pyi pi nyii na, ŋka pi funɪnyɪ mpyi a múgo mɛ.

Yesu à yamii cùuŋò Zhenezareti kàmpanyɪ na
(Macwo 14.34-36)

⁵³ Nyɛ Yesu ná u cyelempyiibil'á banj jyiile ke, maa nò Zhenezareti kùluni i, maa bakwòoge yyéŋɛ banj nɪwòge na. ⁵⁴ Pi à fworo bakwòoge e ke, ka sùpyire si Yesu ñya a cè, ⁵⁵ maa ŋkàre cyeyi puni i mà sà a Yesu mpanj kyaa yu. Cyaga maha cyag'e pi mpyi a u kyaa lógo ke, pi mpyi maha ma ná yampil'e na yiri kàmpanyɪ puni na, pi yasinnɪnyɪ nɪnɪ'i. ⁵⁶ Yesu n'a mpyi a nò cyaga maha cyag'e ke, kànbwòho yo, kànbilere yo, sishwɔn bùguro yo, sùpyire mpyi maha mpa ná yampil'e maha mpa yaha tafage e, marii u ñáare na u pi yaha pi a bwúun u vaaantɪnŋke zhwòore na kannna. Yampii pi mpyi maha bwúun u na ke, pire puni mpyi maha nɪcùuŋi.

7

Karigii cyi nyɛ na wuu nɪwòre Kile yyahe taan ke
(Macwo 15.1-20)

1 Kile Saliyanji cyelentiibii pîi mpyi a yîri Zheruzalemu kânhe e, ka pi ná Farizheebii si sà bínni Yesu taan. 2 Maa li kàanmucya mà li nya na u cyelempyiibii mpyi na lyî ná cyeyi nîjwôhoyi i Kile yyahe taan, naha na ye pi nye a yi jyè mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e me.

3 Farizheebii ná Yahutuubii sanmpii n'a mpyi na sí raa lyî, pi mpyi maha cyeyi yal'a jyè a fîniŋe Kile yyahe taan mà tàanna ná pi tulyeyi làdaabil'e. 4 Lire pyinjanni na, pi n'a mpyi a yîri caange na, pi mpyi maha wili maha piye fîniŋe Kile yyahe taan mà tàanna ná làdaabil'e, maa nta a lyî. Làdaabii pîi saha na mpyi yaayi njyîni kyaa na, mu à jwo: fûnjcwoyi ná pwoore cwôhigii ná dânyeni yaayi ná yatēnyî.

5 Ka Farizheebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii si Yesu yîbe: «Naha na mu cyelempyiibii nye na wuu tulyeyi làdaabii* kurigii jaare mà ye? Naha na pi nye na cyeyi jyîi mà tàanna ná làdaabil'e maa nta na lyî mà ye†?» 6 Ka Yesu si pi pyi: «Yii pi à fyîmme tò wwomô na ke! Kile tûntunni Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo yii kyaa na ke, pur' à sâa pyi sêe. L' à sême Ezayi sêmeŋi i na Kile à jwo:

“Nte sûpyire na mii pêre njwôyi i kanna, mà li ta pi zôompîi laag' à tōon mii na.

7 Pi na mii pêre tawage e, naha na ye kâlani pi nye na nkaan ke, ur' à lwô a pwô sûpyire làdaabii karigii na‡.”»

8 Ka Yesu si nûr'a yi jwo pi á: «Yii à cyé Kile tonji na, maa ntaha sûpyire làdaabii fye e. 9 Yii na sônŋi na yii tângana na nye mà cyé Kile tonji na, maa ntaha yii yabilimpîi làdaabii fye e. 10 Kile tûntunni Musa à jwo na “Ma tunji ná ma nunji pêe, ngemu ká jwumpime jwo a wà u tunji, lire nye me u nunji na ke, urufoo sí n-bôš.” 11-12 Nka yii pi ke, yii na sûpyire kâlali nge làdani na, u mege nye Kôroban. Sûpya ká jwo na uru nâfuunji na nye Kôroban, lire njwôhe ku nye na ur' à u kan Kile á, na fânhe saha nye uru na u u sifeebii tēge me. 13 Lire pyinjanni na, yii làdaabii kurugo, Kile jwump' à pyi kanjwô baa sûpyire nyii na, nka lire kanni bà me, yii na cyire njyîi karigii shini njyahagii pyl.»

14 Puru njwôho na, Yesu à nûr'a sûpyire ywere, maa yi jwo t'á: «Yii puni, yii ningyigigii múgo, yii i na jwumpe lógo, yii i pu yyaha cè sèl'e. 15 Yaayi yi na jyîi sûpyanji funŋke e ke, kuru ká nye a sii na jin'a u njwôho me. Nka njemu yi na fwore sûpyanji funŋke e ke, yire yi maha sûpyanji njwôho Kile yyahe taan. [16 Ngemu la ká mpyi si kariî yyaha cè ke, urufoo u na ningyigigii cyán sèl'e.]»

17 Têni i Yesu à yîri sûpyire taan mà jyè bage e ke, ka u cyelempyiibii si u yîbe lire tãanlini njwôhe na. 18 Ka u u pi pyi: «Yii yabilimpîi, ali nume yákilitan nye yii á mà? Mpe mii na yu ke, yii nye na puru nûru mà? Yaaga maha yaaga k' à yîri cyînni na mà jyè sûpyanji funŋke e ke, kuru si n-jà u njwôho me. 19 Tire nte yalyire nye na jyè sûpyanji zômbilini funŋke e me, lage e ti maha jyè, lire kântugo, urufoo ká shà yaare e, ti maha fworo.» Pure jwumpe cye kurugo, Yesu à li cyêe na yalyire pun' à fîniŋe.

* 7:5 wuu tulyeyi làdaabii: Saliyanji Kile mpyi a kan Musa á ke, Kile Saliyanji cyelentiibii mpyi a wà bâra uru na. Saliyanji pi à bâra Musa wunji na ke, uru ná Musa wunji puni mpyi a tàanna pi nyii na. † 7:5 Yahutuubii n'a mpyi na sí raa lyî, pi mpyi maha pi cyeyi jyè jyiŋkanni là na maa sônŋi na lire jyiŋkanni maha pire fîniŋe Kile á. Mà tàanna ná Ekizodi 30.18-21 i, Kile sáragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi a lire pyi, nka Farizheebii' à jwo na shin maha shin u nye na Kile pêre ke, na pire pun' à yaa ná l'e. ‡ 7:7 Ezayi 29.13 § 7:10 Ekizodi 20.12; Duterenomu 5.16 Ekizodi 21.17; Levitiki 20.9

²⁰ U a jwo: «Ncyii cyi nyε sùpyanji zònji na ke, cyire cyi maha u jwóhò Kile yyahe taan. ²¹ Naha kurugo ye sònñopeere maha fwore sùpyanji zòmbilini i, mu à jwo tasinnage keεme karigii ná nàñkaage ná supyibuuni ná ²² jacwòore ná ntiimbaanji ná pege ná nàjwòhare ná silegebaare ná nyipεenni ná jwoore ná yàmpeente ná funñòbaare. ²³ Cyire jcyii kapegii cyi nyε na fwore zòmbilini i ke, cyire cyi maha sùpyanji jwóhò Kile yyahe taan.»

Supyishinji sanji cwoñi wà à dá Yesu na
(Macwo 15.21-28)

²⁴ Ka Yesu si yíri wani mà kàre Tiri ná Sidon kànyi kàmpaññe na. U à ño wani ke, maa jyè bage k'e. U la nyε a mpyi wà si uru kyaa cè me. Nka u nyε a jà a ñwòhò me. ²⁵⁻²⁶ Ka ceenji wà si u kyaa lógo, maa ntíl'a pa njnkure sín u fere e. Uru ceenji mpyi Yahutu me, u mpyi na yíri Sirofenisi kùluni i*. Jínanji wà mpyi u pworonji i, ka u u Yesu jáare na u u kòr'a yige u e. ²⁷ Ka Yesu si ceenji pyi: «Yyére nàñkopyire si lyí a tìn fòlò, naha na ye mà nàñkopyire yalyire lwó a wà pwuumpyir'á, lire nyε a jwò me.» ²⁸ Ka ceenji si u pyi: «Kafoonji, yire nyε sèe, nka pwuunbii pi maha ntèn tàbalanji jwòh'i ke, pire maha nàñkopyire yalyire paanre lyí.» ²⁹ Ka Yesu si yi jwo u á: «Mu jwòshwòr'á jwò, mu sí n-jà nùru pyεngε, mii à jínanji yige mu pworonji i.» ³⁰ Ka u u nùr'a kàre pyεngε mà sà pyànji ta u à sínni yasinninñe na, jínanji mpyi a fworo u e.

Yesu à nàñi wà ninjyigii múgo

³¹ Ka Yesu si yíri Tiri ná Sidon kànyi kàmpaññe na, maa ñkàre Galile banji kàmpaññe na, maa sà jyè Dekapoli kùluni i. ³² Ka pi i shà ná nàñi w'e u yyére. Uru nàñi mpyi jùñcunnò, jwumpε s'á waha u á mú sèl'e. Ka pi i Yesu jáare na u u cyεge taha u na, bà u si mpyi si jicùññò me.

³³ Ka Yesu si nàñi cù mà yíri sùpyire taan mà kàre tatònge e. Kuru cyage e, u à kampeeni le u ninjyigigil'e, maa ntilwòhe ta u njini na. ³⁴ Maa jùññe dùrugo kilenji i, maa ñò a kùññò, maa jwo: «Efata» lire jwòhe ku nyε: «Yii múgo!» ³⁵ Lire tēni mujye e, ka ninjyigigii mú shuunni si múgo, ka njini mú si sànhà. Ka u u wá na ntíli na yu.

³⁶ Yesu à nùr'a pa sùpyire cyage e ke, maa yi jwo a waha pi á, na pi àha sùpyanji wabere yaha u yi cè me. Nka u jwump'á pyi kee p'à pi náara, ka pi i ntíl'a sà a pu yu na ntùuli. ³⁷ Sùpyire ti mpyi wani ke, li mpyi a pire puni kàkyanhala sèl'e, ka pi i wá na ñko: «Karigii ninjēññkii kanni u na mpyi. U maha jùñcunnibii pyi pi i nùru, maa búbuubii pyi pi i yu!»

8

Yesu à shiin kampwòhii sicyεεre jwò cya
(Macwo 15.32-39)

¹ Cannka shinjyahara à pa bínni Yesu taan sahanji, yalyire sí nyε a mpyi pi á me, ka Yesu si u cyelempyiibii yyere maa jwo: ² «Ŋke supyikurunñe jùñaare naha mii na sèe sèl'e, pi canñke taanre woge ku nyε naha mii taan, yalyire nyε pi á me. ³ Mii aha pi katege wuubii yaha a kàre pi kànyi na, pi fànhe sí n-kwò kuni na, naha na ye pi pii tayiriy'à tòn.» ⁴ Ka u cyelempyiibii si u yíbe: «Taa nte sùpyire puni tintin yalyire sí n-ta naha ñke síwage e ke?» ⁵ Ka Yesu si pi yíbe: «Bwúuru jùñyo jùuli yi wá yii á ye?» Ka pi i jwo: «Baashuunni.»

* **7:25-26** Nge ceen'á fworo supyishinji w'e, ñgemu u mpyi a fyánha a pyi Izirayeli shiinbii zàmpenmii ke.

⁶ Ka u u sùpyire pyi t'à t'èen jùŋke na. Maa bwúuru jùŋnyi baashuunninji lwó, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwòn kwòn mà kan u cyelempyiibil'á pi táa sùpyire na, ka pire si u táa pi na. ⁷ Fyapyire mú na mpyi wani, ka Yesu si tire lwó, maa fwù kan Kile á ti kyaa na, maa tire mú kan u cyelempyiibil'á pi táa sùpyire na. ⁸ Kuru supyikurun'á lyí a tìn, ka pi i ñkwò maa saanya baashuunni jùŋnyipaanyi na. ⁹ Pi mpyi a shiin kampwòhii sicyeere (4.000) kwò. Lire kántugo ka Yesu si pi yaha a kàre.

Farizheenbil'à jwo na Yesu u kyaa pyi, nde l'à li cyêe na u à fworo Kile e ke (Macwo 16.1-12)

¹⁰ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si ntíl'a jyè bakwòoge k'e mà kàre Dalimanuta kùluni i. ¹¹ Pi à nò ke, ka Farizheenbii pii si mpa Yesu jwòge waha. Pi à jwo na u kani là pyi u cyêe pire na ndemu l'à li cyêe u à fworo Kile e ke. Kànhanja pi mpyi a cyán Yesu na. ¹² Lir'à pèn u e ke, ka u u ñò a kùunjo fànhe na, maa jwo: «Naha na nte sùpyire jye na kacyelee caa mii á ye? Sèenji na mii sí yi jwo yii á, là si n-cyêe ti na me.» ¹³ Ka u ná u cyelempyiibii si yíri pi taan mà jyè bakwòoge e, maa banji jyiile.

¹⁴ Ka u cyelempyiibii funjo si wwò yalyire na, bwúuru jùŋjo niŋkin kannu ku mpyi pi á bakwòoge e. ¹⁵ Ka Yesu si yi jwo a waha pi á: «Yii a yiye kàanmucaa Farizheenbii ná Eròdi bwúuruŋi yirigeyirige yaani na.» ¹⁶ Ka u cyelempyiibii si pi funjyi cya puru jwumpe na, maa jwo piye shwòh'le: «Bà wuu à pyi wuu jye a pa ná bwúuru i me, lire e u à mpe jwo be?»

¹⁷ Jye Yesu à pa pi kununke jwòhe cè ke, maa jwo: «Naha kurugo bwúuruŋi wuun'à yii funjo wwòŋjo ye? Ali nume yii yákilibii sàha ñkwò a múgo mà? Yii funjyi sàha à tò la? ¹⁸ Nyiigii na jye yii á, yii jye na jaa mà? Niŋgyigii na jye yii á, yii jye na nùru mà? Yii funjyi jye na jcwu kyaa na mà? ¹⁹ Canjke mii à bwúuru jùŋnyi kanjkurunji kwòn kwòn mà kan shiin kampwòhii kanjkurun'á (5.000) ke, pi lyiŋkwooni kántugo, shàhigii jùuli yii à jù bwúuru kwòonre na ye?» Ka pi i jwo: «Ke ná shuunni.» ²⁰ «Lire kántugo canjke mii à bwúuru jùŋnyi baashuunninji tég'a shiin kampwòhii sicyeerenji (4.000) jwò cya à de? Pi lyiŋkwooni kántugo, saanyi jùuli yii à jù bwúuru kwòonre na ye?» Ka pi i jwo: «Baashuunni.» ²¹ Ka Yesu si pi pyi: «Ali nume, yii funjyi sàha ñkwò a múgo mà?»

Yesu à fyinŋi wà cùunjo

²² Puru jwòho na, Yesu ná u cyelempyiibil'á kàre Betisayida kànhe e. Pi à nò wani ke, ka pi i mpa ná fyinnaŋi w'e, maa Yesu jáare na u bwòn u na. ²³ Ka Yesu si u cù cyege na, maa ñkàre kànhe kántugo, maa sà u ntilwòhe tég'a u jyiigii cwuugo, maa cyeyi cyígile cyi na. U à pa cyeyi láha tènì ndemu i ke, maa u yíbe: «Mu wá na yaaga jaa la?» ²⁴ Ka nàŋi si jyiigii múgo maa jwo: «Mii naha na sùpyire jaa, ñka ti naha mu à jwo cire ti jaare.»

²⁵ Ka Yesu si nùr'a cyeyi cyígile u jyiigii na, tènì i u à pa yi láha ke, ka nàŋi si uye ta u à cùunjo, fo u na jaa na jcwúu. ²⁶ Ka Yesu si u pyi u nùru, u a si pyenge, u sàha bú ntòro kànhe e me.

Pyeri à jwo na Kile Niŋcwòonrèŋi u jye Yesu (Macwo 16.13-20; Luka 9.18-21)

²⁷ Yesu ná u cyelempyiibil'á wá na ñkèege Sezare Filipi kùluni kànyi na. Mà pi yaha kuni na, ka u u pi yíbe: «Sùpyire na mii sònni joofo ye?» ²⁸ Ka pi i u pyi: «Pii wá na ñko Yuhana Batizelipiyinji u jye mu, pii sí i ñko na Kile tùnntunŋi Eli u jye mu, pii mú sí i ñko na Kile tùnntunmpii sanmpii pi à tòro ke, na uru wà u jye mu.» ²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Joofo yii jye na mii sònni ye?» Ka Pyeri

si u pyi: «Kile Nijcwɔnrɔŋi u nyɛ mu.» ³⁰ Ka Yesu si yi jwo a waha pi á, na pi áha ŋkwɔ yire jwo sùpya á uru kyaa na mɛ.

*Kyaage Yesu sí n-ta ke, u à kuru kyaa jwo
(Macwo 16.21-23; Luka 9.22)*

³¹ Cyire karigii kántugo, ka Yesu si wá na u cyelempyiibii kálali, maa jwo: «L'à pyi fánha kyaa Supyaŋi Jyaŋi u kyaala sèl'e. Kacwɔnrɔribii ná Kile sáragawwuubii nùŋufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii sí n-cyé u na, si u bò. Nka u kwùŋi canmpyitanrewuuni u sí nɛ.» ³² Yesu à cyire karigii jwo a finiŋe pi nyii na. Ka Pyeri si u yyer'a fɛɛn ŋkere na, maa u cêɛge u jwumpe kurugo. ³³ Ka Yesu si yyahe kɛɛnŋ'a u cyelempyiibii wíi, maa Pyeri faha: «Yiri na taan, Sitaanna wà we! Mu nyɛ na sɔŋŋi Kile nyii wuuni na mɛ, fo sùpyire nyii wuuni!»

*Pyiŋkanni na wuu à yaa wuu taha Supyaŋi Jyaŋi Yesu fye e ke
(Macwo 16.24-28; Luka 9.23-27)*

³⁴ Lire kántugo ka Yesu si u cyelempyiibii ná shinnyahara yyere, maa yi jwo pi á: «Ŋgemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufool'à yaa u cyé u yabiliŋi nyii karigii na, u u ntɛɛn kyaage taan u u ntaha mii fye e, pi méɛ ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. ³⁵ Naha na ye ŋgemu la ká mpyi si u niŋjaanji yaa jwɔ ke, urufoo si nùmpañja ta mɛ, nka ŋgemu ká kántugo wà u niŋjaanji'á mii ná Jwumpe Nintanmpe kurugo ke, urufoo sí nùmpañja ta. ³⁶ Naha li sí jwɔ sùpyanji'á mà ma nyii yaayi puni ta nge diŋyɛŋi i niŋjaa, mu nùmpañjke si sà ŋkêɛge ye? ³⁷ Sùpya si n-jà yafyin tɛge u múnaani nùŋo wwú nùmpañja mɛ. ³⁸ Lire kurugo ŋgemu u na nyige Supyaŋi Jyaŋi ná u jwumpe na sùpyire nyii na, nte ti na kapegigii pyi maa kántugo wà Kile á ke, Supyaŋi Jyaŋi ká bú mpa ná u Tunji sinampe ná Kile mèlɛkɛɛbil'e canjke ŋkemu i ke, u sí n-cyé urufoo na.

9

¹ Sɛɛŋi na mii sí yi jwo yii á, yii mpai pi nyɛ naha ke, pi na nyɛ yii e, pire si n-kwú ná pi nyɛ a Kile Saanre nya, ti i ma ná síŋi puni i mà ye.»

*Yesu pyiŋkann'à kɛɛnŋe
(Macwo 17.1-13; Luka 9.28-36)*

² Canmpyaa baani kántugo, ka Yesu si Pyeri ná Yakuba ná Yuhana lwó, maa ŋkàre ná pire kanni i ñanŋe kà nintɔɔŋo ñuŋ'i. Mà pi yaha wani, Yesu pyiŋkann'à pa ŋkɛɛnŋe pi nyii na. ³ Ka u vaaŋnyi si mpál'a finiŋe fo na ñi. Yi mpyi a finiŋe finiŋiŋkanni ndemu na ke, sùpya nyɛ ñiŋke na ŋgemu u si n-jà yaaga pyi ku finiŋe amuni mɛ. ⁴ Kuru tanuge e, ka tɛɛcyiini Kile tũntunmpiiEli ná Musa si mpa Yesu cyelempyiibii mú taanre nyii na, mà pa a yu ná u e. ⁵ Ka Pyeri si Yesu pyi: «Wuu cyelentunji, wuu à pa naha ke, l'à jwɔ sèl'e. Wuu yaha wuu u vùnyo taanre kwòro, niŋkin sí n-pyi mu wogo, niŋkin sí n-pyi Musa wogo, niŋkin sí n-pyi Eli wogo.» ⁶ Pyeri à puru jwumpe jwo uye nùŋo kurugo, naha na ye u ná u shɛrefeebii shuunniŋi mpyi a fyá a tòro. ⁷ Mà pi yaha puru na, ñahaŋa à tige mà pi tò, ka mejwu si fworu kuru ñahaŋke e: «Mii Jyaŋi u nyɛ ŋge, u kan'à waha mii na sèl'e. Yii a núru u jwɔ na.» ⁸ Ka Yesu cyelempyiibii si mpál'a wíi wíl'a maha, pi saha nyɛ a sùpya nya mɛ, fo Yesu kanni.

⁹ Mà pi yaha pi i ntiri ñanŋe na, ka Yesu si yi jwo a waha pi á na nde pi á ñya ke, na pi áha ŋkwɔ li jwo sùpya á mɛ, fo Supyaŋi Jyaŋi ká nɛ a fworu kwùŋi i. ¹⁰ Ka u cyelempyiibii si puru jwumpe yaha piye funŋ'i, nka pi mpyi na piye yíbili: «Mà nɛ a fworu kwùŋi i jwòhe ku nyɛ naha ye?»

11 Nyε ka cyelempyiibii si u pyi: «Ko Kile Saliyaŋi cyelentiibii s' à jwo na Kile tũntũnŋi Eli u à yaa u fyánha a pa Kile Nĩncwɔnrɔŋi yyaha na.» 12 Ka u u pi pyi: «Sée wi, Eli à yaa u fyánha a pa si karigii puni kurigii tii. Nka li mú à séme Kile Jwumpe Semɛŋi i na “Supyaŋi Jyaŋi à yaa u kyaala sèl'e, sùpyire kuro mú si mpyi u e mɛ.” Yii à sônŋo lire na la? 13 Mii sí yi jwo yii á, Eli à pa a kwò, pi à u pyi pi nyii pyĩŋkanni na, bà l' à séme u kya a na Kile Jwumpe Semɛŋi i mɛ.»

Yesu à pyàŋi wà jina kòr'a yige u e
(Macwo 17.14-21; Luka 9.37-43a)

14 Tèni i Yesu ná u cyelempyiibii taanren' à nɔ pi sanmpii cyage e ke, pi à sà shin'nyahara ta t' à pi kwũulo, Kile Saliyaŋi cyelentiibii pii mpyi a nákaana ta ná pi e. 15 Sùpyir' à pa Yesu nya ke, l' à paa pi puni i sèl'e. Ka pi i fè a kàre u fye e maa u shéere. 16 Ka Yesu si u cyelempyiibii yíbe: «Naha shi na yii ná pire na yiye kyáli ye?»

17 Ka wà si Yesu pyi tire sùpyire shwòhòl'e: «Cyelentunji, mii à pa ná na jyaŋi i mu yyéere. Jinaŋi wà u nyε u e, ur' à u pyi búbu. 18 Uru jinaŋi ká yiri ná u e cyaga maha cyag'e ke, u maha u cyán nĩŋke na, u maha ŋkyànhigii kùru, u nɔwage mú maha ŋkànŋi, fo u maha mpa shiile. Mii à mu cyelempyiibii náare pi jinaŋi kòr'a yige u e, pi nyε a jà mɛ.» 19 Ka Yesu si jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii nĩmpiiibii, fo naha tère e mii sí n-kwòro ná yii e ye? Mii sí yii kapyiĩŋkii kwú naye e sà nɔ fo naha tère na ye? Yii a ma ná pyàŋi i na á.»

20 Ka pi i mpa ná u e. Tèni i jinaŋ' à Yesu nya ke, ka u u pyàŋi cyán na kúu ŋkúu nĩŋke na, maa u nɔwage pyi ku u ŋkànŋi. 21 Ka Yesu si pyàŋi tunji yíbe: «Fo naha tère e jinaŋ' à jyè u e ye?» Ka tufooni si u pyi: «Mà lwó fo u nĩmbilere wunji na. 22 Tèni l'e, jinaŋi maha u cyán nage e, tèni l'e maa u cyán lwòhe e si nta u bò. Kampyi mu sí n-jà cyaga pyi, wuu nũnaare ta, maa wuu tège.» 23 Ka Yesu si u pyi: «Mu à jwo kampyi mii sí n-jà cyaga pyi. Nka mu aha jà a dá mii na, karigii puni sí n-jà n-pyi mu á.» 24 Ka pyàŋi tunji si ntí'l'a jwo fánha na: «Mii à dá, ŋka na tège, naha na ye mii daniyaŋi fánh' à cyéere.»

25 Yesu à sùpyire nya t' à lwó a tò u na ke, ka u u fánha cyán jinaŋi na, maa u pyi: «Jinaŋi, mu u na jyè sùpyire e marii pi pyi búbuu ná nũncunni ke, fworò ŋge pyàŋi i, ma sàha nũru nĩjyè u e mɛ.» 26 Ka jinaŋi si kwuugo wà, maa pyàŋi cúnŋo cúnŋo fánha na, maa fworò u e. Pyàŋ' à pyi mu à jwo u à kwú, fo shin'nyahara à jwo u à kwú. 27 Ka Yesu si u cù cyége na a yĩrige, ka pyàŋi si yyéere.

28 Yesu à jyè bage e ke, ka u cyelempyiibii si u ŋwòh'a yíbe: «Naha na wuu nyε a jà a ŋge jinaŋi kòr'a yige pyàŋi i mà ye?» 29 Ka Yesu si pi pyi: «Kilejarege kanni ku nyε na jin' a ŋge jinaŋi shĩŋi kòr'a yige sùpya e.»

Yesu à u kwũni ná u nèŋi kya a jwo sahanŋi
(Macwo 17.22-23; Luka 9.43b-45)

30 Yesu ná u cyelempyiibii nĩŋkaribil' à Galile kùluni jyiile, ŋka u la nyε a mpyi sùpya si li cè mɛ, 31 naha na ye u mpyi na u cyelempyiibii kálali, marii yu pi á: «Pi sí n-pa Supyaŋi Jyaŋi le sùpyire cye e pi bò, ŋka u kwũni canmpyitanrewuuni, u sí nè.» 32 Pi nyε a pyi a puru jwumpe nɔwòhe cè mɛ, fyagare s' à pi sige pi nyε a jà a u yíbe mɛ.

Sùpyaŋi u nyε nũnufoo Kile yyéere ke
(Macwo 18.1-5; Luka 9.46-48)

33 Ka Yesu ná u cyelempyiibii si nɔ Kaperɛnamu kànhe e. Tèni i pi a jyè bage e ke, ka u u pi yíbe: «Naha nákaana yii mpyi a ta kuni na ye?» 34 Ka pi i

fyâha, jahaha na ye nâkaante jûnke ku mpyi na pire puni i, joofo u nyɛ jûnjufooŋi ye. ³⁵ Ka Yesu si ntɛɛn, maa pi shiin ke ná shuunninji yyere, maa yi jwo pi á: «Ŋgemu la ká mpyi si mpyi jûnjufoo ke, urufol'á yaa u uye pyi kántugo yyére wuŋi, u raa báare pi sanmpil'á.»

³⁶ Ka Yesu si pyàŋi wà cû a pa pi shwôhól'e, maa u lwó, maa yi jwo pi á na: ³⁷ «Shin maha shin u à jɛn'a ŋge pyàŋi fiige cümü leme jwô mii kurugo ke, urufol'á mii cümü leme jwô núf. Shin maha shin si u à mii cümü leme jwô ke, urufoo mú à mii tunvoonji cümü leme jwô.»

*Ŋgemu ká mpyi u nyɛ wuu zàmpeɛ mɛ, uru na nyɛ ná wuu e
(Luka 9.49-50)*

³⁸ Ka Yuhana si yi jwo Yesu á: «Cyelentunji, wuu à nàŋi wà nya u u jínabii kòre na yige sùpyire e ná mu mege e, ka wuu u u sige li na, jahaha na ye wuu wà bà mɛ.» ³⁹ Ka Yesu si u pyi: «Yii àha u sige li na mɛ, sùpya si n-jà raa kakyanhala pyi ná mii mege e, si ntíi núru mii mege kɛɛge ntaha lire na mɛ. ⁴⁰ Ŋgemu u nyɛ u nyɛ wuu zàmpeɛ mɛ, urufoo na nyɛ ná wuu e. ⁴¹ Amuni li mú nyɛ shin maha shin u à fûnjɔwokwu nyaga lwôho kan yii á mà lire jûnke pyi na yii na nyɛ Kile Nijɔwônɔŋi wuu ke, sɛɛnɔŋi na mii sí yi jwo yii á, urufoo sí n-sii lire tɔonji ta.»

*Karigii cyi maha sùpyari yaha kapiini na ke, u à yaa u láha cyire na
(Macwo 18.6-9; Luka 17.1-2)*

⁴² Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Nte nàŋkopyire t'á dá mii na mà kwò ke, shin maha shin ká lire là ninjin jûnɔ kyán, l'á pwóɔ urufol'á pi kafaabwôho pwô u yacige e, pi i u wà banji i. ⁴³ Mu cyege kà ninjin ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwôn a wà, maa jyè ná ku sanŋke e shiŋi ninjkwombaani i. Lir'á pwóɔ mu á, mu ná ma cyeyi shuunninji u jyè nafugombaage e. [⁴⁴ «Fyɛɛnre ti maha sùpyire kyaare lyi kuru cyage e ke, tire nyɛ na ŋkwúu mɛ, kuru cyage nage mú nyɛ na fûru mɛ.»] ⁴⁵ Mu tɔage kà ninjin ká a si mu pyi mu u kapii pyi, ku kwôn a wà, maa jyè shiŋi ninjkwombaani i ná tɔage ninjin i. Lir'á pwóɔ mu á, mu ná ma tooyi shuunninji u jyè nafugombaage e. [⁴⁶ «Fyɛɛnre ti maha sùpyire kyaare lyi kuru cyage e ke, tire nyɛ na ŋkwúu mɛ, kuru cyage nage mú nyɛ na fûru mɛ.»] ⁴⁷ Mu nyiini là ká a si mu pyi mu u kapii pyi, li wwúl'a wà, mu nyii ninjin wuŋi u jyè Kile Saanre e. Lir'á pwóɔ mu á, mu ná ma nyiigii shuunninji u jyè nafugombaage e. ⁴⁸ «Fyɛɛnre ti maha sùpyire kyaare lyi kuru cyage e ke, tire nyɛ na ŋkwúu mɛ, kuru cyage nage mú nyɛ na fûru mɛ*.»

⁴⁹⁻⁵⁰ Kyaage k'à náanɔ nage fiige ke, kuru kyaage Kile sí n-tɛge u shiinbii toronkanni kɛɛnɔŋe. Suump'á taan, suumpe tipoompe ká fwoɔ p'e, jahaha ku sí n-jà pu pyi pu taan sahanji ye? Yii pyi suumɔ nijɔɛnme, yyejinke ku pyi yii shwôhól'e.»

10

*Yesu à jwo na nɔŋi ná u cwonji nyɛ a yaa pi piye yaha mɛ
(Macwo 19.1-12; Luka 16.18)*

¹ Yesu ná u cyelempyiibil'á kàre Zhude kùluni i, Zhuruden banji kántugo. Wani sahanji, ka sùpyire si mpa bínni u taan. Ka u u núr'a cye le u kapyinjyeeni i, na ti kálali. ² Ka Farizhɛɛnbii pii si file u na, si u pɛɛɛ jɔcú ná jwumpe e, maa u yíbe: «Mà tàanna ná Kile Jwumpe Semɛŋi i, nò sí n-jà u cwonji yaha la?» ³ Ka Yesu si pi pyi: «Naha Kile túnntunji Musa à séme lire nde kyaa

* 9:48 Ezayi 66.24

na ye?» ⁴ Ka pi i u pyi: «Musa à jwo na mu aha ceenji nàmbage kwòkwò sémeŋi kan u á, na mu sí n-jà u yaha*.»

⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii njíngage kurugo, lir'à séme tonji i mà kan yii á. ⁶ Nka mà lwó díjnye tasiige e, Kile à “sùpyanji yaa nò ná ceewe†.” ⁷⁻⁸ “Lire kurugo nòŋi sí u tunji ná u nunji yaha si mpwò u cwonji na, pi mú shuunni si mpyi shin ninjin‡.” Lire e, pi saha si n-pyi shiin shuunni me, nka pi sí n-pyi shin ninjin. ⁹ Lire kurugo Kile à mpiimu pyi ninjin ke, sùpya nyé a yaa u pire láha piye na me.»

¹⁰ Tèni i pi à núr'a jyè bage e ke, ka Yesu cyelempyiibii si núr'a u yíbe cyire karigii kyaa na. ¹¹ Ka Yesu si pi pyi: «Shin maha shin u à u cwonji yaha maa ceenji waberε lèŋe ke, urufol'à jacwòrò pyi mà yyaha tíi ná ceenji nijcyiinji i. ¹² Ceewe mú ká nàmbaga fworò, maa nàmbaga lèŋe nòŋi waber'á, uru ceenji mú à jacwòrò pyi.»

Yesu à jwó le nàŋkopyir'á

(Macwo 19.13-15; Luka 18.15-17)

¹³ Nyé lire kàntugo, sùpyiibii pil'à pa ná nàŋkopyire t'e Yesu yyére, bà u si mpyi si u cyeyi taha ti na, si jwó le t'á me. Ka cyelempyiibii si pi faha. ¹⁴ Yesu à lire nya ke, ka li i mpen u e, ka u u jwo u cyelempyiibil'á: «Yii nàŋkopyire yaha t'a ma mii yyére, yii àha ti sige me, naha na ye sùpyiibii pi nyé nàŋkopyire fiige ke, Kile Saanre nyé pire woro. ¹⁵ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, nǵemu ká mpyi u nyé a jæn'a uye tírige pyà fiige me, urufoo si n-sii n-jà n-jyè Kile Saanre e me.» ¹⁶ Ka u u nàŋkopyire cù a ta uye na, maa jwó le t'á.

Nàfuufoonji kani

(Macwo 19.16-30; Luka 18.18-30)

¹⁷ Ncyii karigii puni kàntugo, Yesu ná u cyelempyiibil'à kuni lwó sahanji. Mà pi yaha pi i ñkèege, nàŋi wà à fê a sà ninjure sín Yesu taan, maa jwo: «Cyelentuŋi nijcennji, naha shi mii à yaa mii u pyi si shìŋi ninjkwombaani ta be?» ¹⁸ Ka Yesu si u pyi: «Mu à jwo na mii à jwò wa? Kile kanni baare e, sùpya nyé a jwò me. ¹⁹ Mu à Kile tonji kurigii cè mà kwò “Ma hà sùpya bò me, ma hà zinni ná waberε cwo e me, ma hà nàŋkaaga pyi me, ma hà vini ntaha wà na me, ma hà jcwu sùpya na me, ma tunji ná ma nunji pèe§.”» ²⁰ Ka nàŋi si Yesu pyi: «Cyelentuŋi, mii na cyire karigii puni pyi fo mà mii yaha nàŋkocyeere e.»

²¹ Ka Yesu si u wíi, maa u kyaa táan uy'á, maa u pyi: «Yaaga ninjin k'á mu fò, ta sì, maa sà ma cyeyaayi puni pére, maa uru wyérenji kan fòŋofeebil'á. Lire ká mpyi, mu sí nàfuu ta Kile yyére. Maa nta a pa ntaha na fye e.» ²² Puru jwumpe nyé a u táan me, ka u yyetanha wunji si ñkàre, naha na ye nàfuubwòho foo u mpyi u wi.

²³ Lir'à pyi ke, ka Yesu si yyahe kèenŋe, maa sùpyire wíi wíi, maa yi jwo u cyelempyiibil'á: «Nàfuufoonji jyim'à pen Kile Saanre e.» ²⁴ Lire jwòmeen'à Yesu cyelempyiibii funŋò wwòoŋò, ka u u núr'a pi pyi: «Mii pyiibii, li pyim'à sàa pen, wà u jyè Kile Saanre e. ²⁵ Nwòhòŋi jyim'à táan músenneŋi wyiini i mà tòro nàfuufoonji u jyè Kile Saanre e.» ²⁶ Ka puru sí nàara a u cyelempyiibii kàkyanhala fo mà tòro, ka pi i wá na yu piy'á: «Lire sanni i ke, jofoo u sí n-jà

* **10:4** Duterenomú 24.1-4 † **10:6** Zhenezi 1.27 ‡ **10:7-8** Zhenezi 2.24. Lire jwòhe ku nyé: «Lire kurugo nòŋi ná u cwonji sí n-wwò si mpyi shin ninjin, nòŋi ná u cwonji shwòhòŋ'á yaa u jwò mà tòro nòŋi ná u sifeebii wunji na.» § **10:19** Ekizodi 20.12-16; Duterenomú 5.16-20

nùmpañja ta be?» ²⁷ Ka Yesu si pi wí wí, maa jwo: «Lir'à sùpyire jà, ñka kyaa ñye na Kile jini me, ñaha kurugo ye karigii puni sñji ñye u á.»

²⁸ Ka Pyeri si jwumpe lwó maa u pyi: «Wuu de? Wuu à kántugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e.» ²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Séenji na mii sí yi jwo yii á, shin maha shin ká ñen'a kántugo wà u bayi, lire ñye me u sñæebii, lire ñye me u sifeebii, lire ñye me u pyiibii, lire ñye me u kerey'á, mii ná Jwumpe Nintanmpe kurugo ke, ³⁰ urufoo sí yire yaayi fiige ñkuu (100) ta naha ñge ñjnyeni i. Urufoo sí baya ná sñæe ná ñee ná pyii ná kereye ta, ñka sùpyire mú sí urufoo yyaha fwóhæwó mii mege ná Jwumpe Nintanmpe kurugo. ñjnyeni nimpanji i, urufoo sí shñi ññkwombaani ta. ³¹ Ñka yyaha yyére shiin ñjnyahamii sí n-pyi kántugo yyére shiin, kántugo yyére wuu ñjnyahamii mú sí n-pyi yyaha yyére wuu.»

*Yesu saha à jwo u kwùji ná u ñèji kyaa na
(Macwo 20.17-19; Luka 18.31-34)*

³² Yesu ná u fyèñwóhæshiinbii mpyi kuni i na ñkæge Zheruzalemu kånhe e, uru u mpyi yyaha na. Ñka pi fyagara wuu pi mpyi a taha u fye e. Ka u u nùr'a u cyelempyiibii ke ná shuunnñi yyer'a file uye na, karigii cyi sí u le ke, maa jyè cyire yyahe e na yu pi á. ³³ Maa jwo: «Wuu ññkaribii pi mpíi Zheruzalemu kånhe e, Supyanji Jyanji sí n-le Kile sáragawwuubii ññufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii cye e. Pire sí n-jwo na u à yaa u bò, si u kan Kilecembraabil'á. ³⁴ Pire sí u fwóhæwó, si ntilwøhe wà u na, si u bwón ná kàsorigil'e, si u bò. Ñka u kwùji canmpyitanrewuuni u sí ñè.»

*Zebede jyaabii yacyage
(Macwo 20.20-28)*

³⁵ Lire kántugo ka Zebede jyaabii Yakuba ná Yuhana si file Yesu na, maa u pyi: «Wuu cyelentunji, nde wuu sí n-pa n-cya mu á ke, lire pyi wuu á.» ³⁶ Ka Yesu si pi yibe: «Naha yii la ñye mii u pyi yii á ye?» ³⁷ Ka pi i u pyi: «Mu aha mpa mpyi ma Saanre pèente e tènì ndemu i ke, ma a wuu wà ññkin yaha ma kàññke na, ma a u sanñi yaha kàmèni na.» ³⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Yaage yii na ñàare mii á ke, yii ñye a ku shi cè me. Kyaage lwøhe mii sí n-bya ke, yii sí n-jà kuru bya la? Kyaage e mii sí mbyíigime ke, yii sí n-jà mbyíigime kur'e mii fiige la?» ³⁹ Ka pi i u pyi: «Òn, wuu sí n-jà.» Ka u u pi pyi: «Yii sí kyaage lwøhe bya, sí mbyíigime kyaage e mii fiige. ⁴⁰ Ñka mà téen mii kàññke ná mii kàmèni na, mii bà u ñye yire kanvoonji me. Kile à yire tateenyi bégele sùpyire ntemu me na ke, u sí yire kan pir'á.»

⁴¹ Ñye Yesu cyelempyiibii keñi sanñ'à puru lógo ke, ka pire lùgigii si yíri Yakuba ná Yuhana taan. ⁴² Yesu à pa kuru cyage wil'a ñya ke, maa jwo u cyelempyiibii pun'á: «Yii a nùru, yii à cè naha ññke na, mpíi pi à yaha kini ññufeebii ke, pire maha ntéen kini sùpyire ññ'i fànhe e, kini shinbwoobil'a sí wá na pi fànhe cyáan kini sùpyire na. ⁴³ Ñka li ñye a yaa li pyi amuni yii shwóhól'e me. Ngemu la ku ñye si mpyi shinbwo yii shwóhól'e ke, urufof'á yaa u uye pyi yii sanmpii báarapyi. ⁴⁴ Ngemu la ku ñye si mpyi yii yyaha yyére shinñi ke, urufoo u pyi pi sanmpii puni biliwe. ⁴⁵ Naha kurugo ye Supyanji Jyanji ñye a pa ñjnyeni i sùpyire si mpa mpyi u báarapyi me. U à pa si mpa uye pyi sùpyire puni báarapyi, si uye kan pi bò, si mpyi shinñyahara kapegii shwóshwó lwøwó.»

*Yesu à fyinñi wà ñyii múgo
(Macwo 20.29-34; Luka 18.35-43)*

⁴⁶ Ka Yesu ná u cyelempyiibii si nɔ Zheriko kànhe na. Pi nivworobii kànhe e, shinjyahara na mpyi pi fye e, pi à Time jyanj Baritime fyin wunji ta u à tɛɛn kuni jwɔge na, na jàare. ⁴⁷ U à lógo na Nazareti kànhe shinji Yesu u wá na ntùuli ke, ka u u wá na yu fánha na: «Yesu, Dawuda Tuluge Shinji, jùñaara ta na na!» ⁴⁸ Ka shinjyahara si u faha na u fyâha. Njka u jye a jɛn'a fyâha mɛ, maa là bâra sɛɛge na: «Dawuda Tuluge Shinji, jùñaara ta na na!» ⁴⁹ Ka Yesu si yyére maa jwo: «Yii u yyere.» Ka pi i sà u yyere, maa u pyi: «Funjke jínjɛ, ma a yákiliñi tñjɛ, Yesu na mu yiri. Yíri, ma a ma.»

⁵⁰ Fyinnj'à puru lógo ke, maa u vâanntinñjke wwûl'a wà jñjke na, maa búrug'a yíri na njkɛge Yesu yyére. ⁵¹ U à nɔ u taan ke, ka Yesu si u yíbe: «Naha mu la jye mii u pyi mu á ye?» Ka fyinnji si u pyi: «Cyelemtunji, mii la jye si núru s'a jaa.»

⁵² Ka Yesu si u pyi: «Ta si, mu dáníyanj'à mu cùñjɔ.» Ka u jyiigii si ntíl'a múgo, ka u u ntaha Yesu fye e.

11

Saanji Yesu à jyè Zheruzalɛmu kànhe e (Macwo 21.1-11; Luka 19.28-40; Yuhana 12.12-19)

¹ Mâ pi yaha pi i byanhare Zheruzalɛmu kànhe na, pi mpyi a nɔ Olivye cire nanjke njkere na, Betifajye ná Betani kányi taan. Ka Yesu si u cyelempyiibii pii shuunni tun, ² maa pi pyi: «Kànhe ku jye yii yyaha na ke, yii a si k'e. Yii aha nɔ wani, yii sí n-tíi dùfaanñjaaga ta k'à pwo, sùpya sàha njkwò a dùgo ku na mà jya mɛ. Yii i ku sánha, yii pa njkan na á. ³ Wà ha bú yii yíbe na “Naha na yii jye na ku sàñre ye?” yii urufoo pyi na “Ku kyaa li jye Kafoonji na. U aha njkwò ku na, ku sí n-pa.”»

⁴ Jye ka cyelempyiibii mú shuunni si njkàr'a sà dùfaanñjaage ta k'à pwo pyenge jwɔge na, kuni taan. Ka pi i wá na ku sàñre. ⁵ Sùpyire ti mpyi wani ke, ka tire tà si cyelempyiibii pyi: «Hɛn! Naha yii na mpyi amɛ ye? Naha kurugo yii jye na dùfaanñjke sàñre ye?»

⁶ Ka cyelempyiibii si pi jwɔ shwɔ bà Yesu mpyi a yi jwo pi á mɛ. Ka tire sùpyire si dùfaanñjke yaha pi cye e na pi a si ná k'e. ⁷ Cyelempyiibil' à pa ná dùfaanñjke e Yesu yyére ke, maa pi vâanñyi yà taha ku na, ka Yesu si dùg'a tɛɛn na njkɛge. ⁸ Ka shinjyahara si ti vâanntinñji yà wwû mà pili pili Yesu yyaha na kuni i, ka nijyahara si jyè kerɛyi i na wyɛere kwùun na jcyáan kuni i*.

⁹ Sùpyire ti mpyi Yesu yyaha na, ná nte ti mpyi u kántugo ke, tire puni mpyi na njwùuli na:

«Yabwòhe!
Njgemu u jye na ma Kafoonji Kile mɛge na ke,
Kile u jwó le u á†

¹⁰ Yabwòhe! Yabwòhe!
Saanre ti jye na ma ke,
Kile u jwó le t'á.

Wuu tulyage Dawuda Saanre ti.
Pèente ti taha Kile na nijnyicyeyi puni i!»

¹¹ Yesu à nɔ Zheruzalɛmu i ke, maa njkàre Kilejaarebage e. U à yaayi puni wí wí ke, maa fwor'a kàre Betani kànhe e ná u cyelempyiibii ke ná shuunñji i, jaha na ye numpilage mpyi na wwùu.

* **11:8** Saanji pi jye na mpère ke, pi maha cyire karigii pyi si u bɛ (2 Saanbii 9.13). † **11:9** Zaburu 118.26

*Yesu à fizhiye cige lája
(Macwo 21.18-19)*

¹² Kuru canja numpanja, pi nijjiribii Betani i, ka katege si Yesu ta. ¹³ Ka u u fizhiye cige kà nya tatònge e ná wyεere e, maa file ku na a wíi, kampyi u sí yasere ta ku na. Nka u à nò ku jwòh'i ke, u jnye a yasere ta k'e fo wyεere bà mē†, naha na ye ku téeseni mpyi sàha njkwò a nò mē. ¹⁴ Ka Yesu si jwo cig'á: «Sùpya saha si n-sii yasere ta mu na, si njyí mē.» Ka u cyelempyiibii si puru jwumpe lógo.

*Yesu à cwòhòmpii kòr'a yige Kileñaarebage ntàani na
(Macwo 21.12-17; Luka 19.45-48; Yuhana 2.13-22)*

¹⁵ Kántugo, Yesu ná u cyelempyiibil'à nò Zheruzalemu kànhe e, ka u u nkàre Kileñaarebage ntàani na. Mpii pi mpyi na pèrempe ná zhwoŋi pyi wani ke, maa pire kòre, maa wyérefaabii tàbalibii ná sanmpanmperebii yatēnyji njòŋ'a cyán cyán. ¹⁶ U jnye a jne sùpya u à jyè ná yapereŋi i Kileñaarebage ntàani na mēš. ¹⁷ Puru jwòhò na, ka u u wá na pi puni kálali, marii nko: «“Mii bage sí n-pa a yiri Kileñaarebaga supyishiŋi pun'á*.” Yire y'à séme Kile Jwumpe Semerŋi i. Nka yii pi ke, yii à ku kēenŋ'a pyi “nàŋkaalii tabinniga†”.»

¹⁸ Kile sàragawwuubii jùnjufeebii ná Kile Saliyanj cyelembil'à puru lógo ke, ka pi i wá na Yesu bonkanni caa. Pi mpyi na fyáge u na, naha na ye u kàlanj mpyi a tatēnge wwú shinjyahar'e. ¹⁹ Yàkoŋk'à nò ke, ka Yesu ná u cyelempyiibii si sfworo kànhe e.

*Yesu à jwo dániyanj ná Kileñarege ná kapegigii yàfani kyaa na
(Macwo 21.20-22)*

²⁰ Kuru canjke numpanja jnyège na, pi nintorobil'à fizhiye cige nya k'à waha fo ndire e. ²¹ Ka Pyeri funjò si ncwo Yesu jwumpe nijjwumpe na, maa u pyi: «Wuu cyeleuntuŋi, wíi, fizhiye cige mu à lája tanjaa ke, ku naha a waha.»

²² Ka Yesu si u pyi: «Yii dá Kile na. ²³ Sēenj na mii sí yi jwo yii á, sùpya ká dá Kile na ná u zòmbilini puni i, urufoo ká jwo na nke nanjke ku yiri ku tatēnge e, ku sà ncwo banj i, urufoo ká nta u à dá li na, nde u à jwo ke, lire sí n-pyi. ²⁴ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á, yii aha Kile náare yaaga maha yaaga kurugo ke, yii dá li na na yii à kuru yaage ta a kwò, lire ká mpyi, Kile sí kuru yaage kan yii á. ²⁵ Nka yii aha yír'a yyéere na Kile náare, ka li i ntíge yii funj'i na yii à tíge shin na, yii tire tígere kwò, bà yii Tunj u jnye njnyinj na ke, uru mú sí n-pyi si yii kapegigii yáfa yii na mē. [²⁶ Naha na ye yii aha mpyi yii jnye na yiye shwòhòlò wogigii yàfani yiye na mē, yii Tunj Kile u jnye njnyinj na ke, uru sí n-pa yii kapegigii yáfa yii na mú mē.]»

*Pi à Yesu yíbe u fànhe tatage kyaa na
(Macwo 21.23-27; Luka 20.1-8)*

²⁷ Yesu ná u cyelempyiibil'à núr'a kàre Zheruzalemu kànhe e, maa sà jyè Kileñaarebage e. Yesu nijaranj ku funjke e, Kile sàragawwuubii jùnjufeebii ná Kile Saliyanj cyelembil'à Yahutuubii kacwònribil'à kàre u yyéere. ²⁸ Maa u

† **11:13** Nke fizhiye cige ku jnye ná wejnyahayi i yasere baa ke, kuru na jnye Yahutuubii jùnjufeebii fiige, mpiimu pi à fyinme tò wwoomò na ke. **§ 11:16** Yahutuubii pi mpyi maha yiri cyeyi yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha pire wyérenj fare Kileñaarebage wunj na. Lire pyinjanni na, wyérenjwage ku mpyi a yaa k'a sàrali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha já a kuru sàra, maa núr'a já a ntége pyi. Yatòre ti maha yaa ti já a pyi sàraga ke, pèrempyiibii mpyi maha tire pérelì pir'á. Pi mpyi maha ti lwòore dùrgo.

* **11:17** Ezayi 56.7 † **11:17** Zheremi 7.11

yíbe: «Ná kuni ndire e mu na ꞑcyii karigii pyi ye? Joofo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi ye?» ²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe kyaa ninḱin na, yii aha mii ꞑwɔ shwɔ, lire tɛni i nḱe u à kuni kan mii á mii u a ꞑcyii karigii pyi ke, mii sí urufoo cyêe yii na. ³⁰ Mii à jwo yo, joofo u mpyi a Yuhana Batizelipyinj tun u pa a sùpyire batizeli ye? Kile wi laa, sùpyire tí? Yii na ꞑwɔ shwɔ!» ³¹ Nyɛ ka pi i nḱàr'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na ꞑaha na wuu sí nyɛ a ꞑɛn'a dá u na mà ye? ³² Nḱa wuu mú sí n-jà n-jwo na sùpya u à u tun mà dɛ!» Pi mpyi a fyá sùpyire na, ꞑaha na ye tire sùpyire puni mpyi na sɔnnj na Yuhana na mpyi a sii Kile túnntunḱɔ. ³³ Pi à piye taanna a kwɔ ke, maa núr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shinji u mpyi a u tun ke, wuu nyɛ a cè mɛ.» Ka Yesu si pi pyi: «Nyɛ l'aha mpyi amuni, nḱe u à kuni kan mii á, mii u a ꞑcyii karigii pyi ke, mii mú sí uru cyêe yii na mɛ.»

12

*Ɛɛɛɛn kɔɔge faafeebii bàtaage
(Macwo 21.33-46; Luka 20.9-18)*

¹ Lire kàntugo Yesu à bàtaaga jwo sùpyir'á. U à jwo: «Nàñi wà u ná ɛɛɛɛn cikɔɔɔ yaa, maa ku kwúulo, ɛɛɛɛn lwɔhe maha wwú wyige nḱemu i ke, maa kuru tũgo, maa nḱubaga yaa cikɔɔge kàanmucyafoonji mɛɛ na. Lire kàntugo maa faafee lwɔ a yaha k'e, u ná pire s'a ku yasɛɛɛ táali, maa nta a kàre kùlutɔɔnl'e. ² Nyɛ ɛɛɛɛnñi yasɛɛɛ tɛekwɔɔnn'a pa nɔ ke, ka u u a báarapyinj wà tun cikɔɔge faafeebil'á u sà uru nàzhan ɛɛɛɛnñi shwɔ u a ma. ³ Nḱa uru túnntunḱ'á nɔ pi na ke, ka pi i u cú maa u bwɔn, maa u cyɛngayi wunji kòr'a tũgo. ⁴ Ka cikɔɔge foo sí núr'a báarapyi shɔnwu tun, ka pi i uru bwɔn nḱnḱe e, maa u cyahala sèl'e. ⁵ Ka u u shin tanrewu tun, ka pi i uru cú a bò. Puru ꞑwɔhɔ na, u à shinjyahara tun, ka pi i pii bwɔn maa pii bò. ⁶ U túnntunmpil'e, shin ninḱin kanna u mpyi tunmbaa, u jyasege ku mpyi kure, u kyaa mpyi a táan u á sèl'e. Ka u u nḱànhà a uru tun pi á, maa jwo “Pi sí n-silege mii jyanj na.” ⁷ Nḱa jyafoonj'á nɔ wani ke, ka pi i yi jwo piy'á na: “Cikɔɔge foo koolyinj u nyɛ nḱe. Yii a wá, wuu u bò, kɔɔge sí n-pyi wuu wogo.” ⁸ Ka pi i u cú maa u bò, maa u wà cikɔɔge kàntugo yyéɛ.

⁹ Nyɛ ꞑaha cikɔɔge foo sí n-pyi ye? Nàkaana baa, u sí n-pa mpìi faafeebii bò si u cikɔɔge le piibɛɛ cye e.

¹⁰ Nje y'á sémɛ Kile Jwumpe Semɛnji i ke, taha yii nyɛ a yire kála mɛ? Y'á sémɛ “Bafaanribil'á cyé kafaage nḱemu na ke, kuru k'á pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbìini na.

¹¹ Kafoonji Kile u à lire pyi, l'á pyi kakyanhala wuu nyii na*.”»

¹² Nyɛ Yesu à puru jwumpe jwo amuni ke, ka Yahutuubii nḱnḱufeebii sí wá na u caa si u cú, ꞑaha na ye pi mpyi a cè na u à nḱe bàtaage jwo a wá pire na. Nḱa supyjyahara na mpyi wani kuru cyage e, ka pi i fyá tire na, maa Yesu yaha u a kàre.

*Pi à Yesu yíbe múnalwɔɔɛ nḱannj kyaa na
(Macwo 22.15-22; Luka 20.19-26)*

¹³ Lire kàntugo Yahutuubii nḱnḱufeebil'á Farizhɛɛnñii pii ná Ɛɛɛɛdi tonḱuni shiinbii pii yaha a kàre Yesu yyéɛ, bà pi si mpyi si u ta ꞑcú u ꞑwɔmɛɛni kurugo

* 12:11 Zaburu 118.22,23

me†. 14 Ka pire si sà Yesu pyi: «Wuu cyelentunji, wuu à li cè na mu nyɛ na fyáge sèenji tajwuge e me, mu nyɛ na fyáge sùpya na me, mu nyɛ a sùpya pwóɔŋɔ sùpya na me, mu na sùpyire kálali ná sèenji i Kile kuni naaranƙanni na. Lire na, wuu la nyɛ si mu yíbe, wuu à yaa wuu a múnalwɔɔre kaan Ɔɔmu saanbwɔhe Sezari á la? 15 Naha mu na sɔnɔnji yɛ?» Nka Yesu mpyi a cè na pi à fyinme tò wwomɔ na, maa pi pyi: «Naha na yii na mii pɛre si jɔcú yɛ? Yii wyérébile kan na á, si li wíi.» 16 Ka pi i mpa ná l'e, ka u u pi yíbe: «Jofoo nàŋja ná u mɛge ku nyɛ nge wyérenji na yɛ?» Ka pi i jwo: «Saanbwɔhe Sezari». 17 Ka u u pi pyi: «Yii a Sezari wunji kaan Sezari á, yii raa Kile wunji kaan Kile á.» Ka puru jwumpe si pi puni pàa.

Sadusiibil'à Yesu yíbe kwùubii nɛnɛi kyaa na (Macwo 22.23-33; Luka 20.27-40)

18 Nyɛ Sadusiibii pi maha jwo na kwuɔnɛnɛ nyɛ nùmpañja me, pire pil'à file Yesu na maa u yíbe: 19 «Wuu cyelentunji, Kile túnntunɔnjiMusa à mpe jwumpe sɛme wuu Saliyanji i na “Nò ká ceewe lɛnɛ, maa nkwú, mà u ta u nyɛ a pyà ta ceenji na me, u cɔɔnɔŋ'à yaa u ceenji lɛnɛ zànbangara na, u u pyii si u na, u yyahafoonji niɔkwunji mɛge na†.” 20 Nyɛ sɔnɛɛ baashuunni na mpyi wani, pi puni niɔnyenji mpyi a ceewe lɛnɛ maa nkwú, u nyɛ a pyà ta u na me. 21 Ka sɔnɛnɛni shɔnwunji si ceenji lwɔ maa nkwú, u nyɛ a pyà ta u na me. Ka tanrewunji wuuni si mpyi amuni. 22 Ka pire nàmbaabii baashuunniɔnji puni si ceenji lɛnɛ mà taha taha piye na, nka pi wà nyɛ a pyà ta u na me. Pire puni kàntugo, ka ceenji mú si mpa nkwú. 23 Nyɛ ná pire nàmbaa baashuunniɔnji puni s'à uru ceenji lɛn'a círi, kwùubii nɛnɛi ká bú nta sèe, pi aha bú jɛ canƙe nƙemu i ke, pi nƙir'á, ceenji si n-kan yɛ?»

24 Ka Yesu si pi pyi: «Yii à wurugo sùpyire nɛnɛi kyaa na, lir'à ta yii nyɛ a Kile Jwumpe Semɛnɛi yyaha cè, si nta nyére Kile sífente na me. 25 Yii li cè, Kile yyére, sùpyire ká jɛ a fworo kwùnji i, nò si ceewe lɛnɛ me, ceewe mú si n-kan nò á me. Ti si n-pyi Kile mèlɛkɛɛbii fiige.

26 Nje túnntunɔnji Musa à sɛme kwuɔnɛni kyaa na ke, yii nyɛ a yire kála mà? Kuru cyage e, l'à sɛme na Kile à jwo ná Musa e tahe nage woge taan na “Mii u nyɛ Ibirayima, ná Ishaka, ná Yakuba u KilenjiS.”

27 Nyɛ puru jwump'à li cyéɛ na pire mpíi nyii wuu pi nyɛ wani Kile yyére. Sùpyire nyii woore ti maha Kile pɛre, kwùubii kyaa bà me. Yii na sɔnɔnji na sùpyire si jɛ n-fworo kwùnji i me, kuru cyage e yii à sàa wurugo.»

Kile Saliyanji kabilini l'à fànha tò cyi sanƙkii na ke (Macwo 22.34-40; Luka 10.25-28)

28 Kile Saliyanji cyelentunji wà à Yesu ná nte sùpyire jwumpe lógo, maa li jya na Yesu à pi jwɔ shwɔ a jwɔ ke, ka u u file Yesu na, maa u yíbe: «Saliyanji kabilini ndi l'à fànha tò cyi sanƙkii na yɛ?» 29 Ka Yesu si u pyi: «Kile Saliyanji kabilini niɔnyii ni li nyɛ “Izirayɛli shiinbii, yii lógo, wuu Kafoonji Kile kanni u nyɛ Kafoonji. 30 Ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á, ná ma zòmbilini puni ná ma múnaani puni ná ma sɔnɔɔre puni ná ma fànhe puni i*.” 31 Shɔnwuuni li nyɛ

† 12:13 Erodí shiinbii ná Farizhɛɛnɔbii mpyi na bèni yɛ. Ɔɔmu shiinbii fànhe mpyi a táan Erodí shiinbil'á, ka pi i wá na sɔnɔnji na múnalwɔɔre nƙwùŋ'á me. Farizhɛɛnɔbii mpyi na sɔnɔnji Kafoonji Kile u nyɛ pire jɔɔ na: lire e, mà múnalwɔɔre kan Ɔɔmu saanbwɔhe Sezari á, lir'à li cyéɛ na mu à nyɛ u fànhe na maa jɔcyé Kafoonji Kile na. † 12:19 Duterenamú 25.5-6 § 12:26 Ekizodi 3.6 * 12:30 Duterenamú 6.4, 5

“Ma supyiɲɛɛɲi kyaa táan may'á bà mu kyal'à táan may'á mɛ.” Kile Saliyanɲi kapyaagii puni i, là ɲyɛ a pɛl'a cyire shuunniɲi kwɔ̄ mɛ†.»

³² Ka uru Kile Saliyanɲi cyelentuɲi si Yesu pyi: «Wuu cyelentuɲi, mu à sèè jwo, Kile ɲyɛ niɲkin, wà saha ɲyɛ a bàra u na mɛ. ³³ Bà mu à jwo, ma Kafoonɲi Kile kyaa táan may'á, ná ma zòmbilini puni ná ma yákiɲi puni ná ma fànhe puni i, maa ma supyiɲɛɛɲi kyaa taan may'á bà mu kyal'à táan may'á mɛ, lir'à pwōrɔ sárayi nizogoyi ná sárayi kuuyi sanɲi na.»

³⁴ Yesu à li ɲya na Kile Saliyanɲi cyelentuɲi'à uru ɲwɔ̄ shwɔ̄ ná yákiɲifente e ke, ka u u pyi: «Mu laage ɲyɛ a tɔɔn Kile Saanre na mɛ.» Lire kántugo wà saha ɲyɛ a ɲɛn'a Yesu yíbe mɛ.

*Kile Niɲcwɔ̄nrɔ̄ɲi ɲyɛ Dawuda Tuluge Shin kanná mɛ
(Macwo 22.41-46; Luka 20.41-44)*

³⁵ Mà Yesu yaha u u sùpyire kálali Kileɲaarebage e, u à pi yíbe: «Kile Saliyanɲi cyelentiibii maha jwo na Kile Niɲcwɔ̄nrɔ̄ɲi na ɲyɛ Dawuda Tuluge Shin. Naha yii na sɔ̄nɲi pur'e be? ³⁶ Jwumpe Dawuda à jwo mà Kile Munaani yaha l'à u yyaha cú ke, yii sɔ̄nɲɔ̄ puru na. U à jwo:

“Kafoonɲi Kile à jwo mii Kafoonɲi á,
‘Ta ma a pa ntɛɛn na kàniɲɛ cyɛge na,
fo mii aha mu zàmpɛɛnbii le
mu tooyi ɲwɔ̄h'i†.’ ”

³⁷ Ná Dawuda na Kile Niɲcwɔ̄nrɔ̄ɲi yiri “Kafoonɲi” lir'à li cyèe na Dawuda Tuluge Shin kanná mɛ, u Kafoo mú wi, sèè bàl'à?»

Shiɲyahare ti mpyi wani na núru Yesu ɲwɔ̄ na ke, puru jwumpe mpyi a táan t'á sèl'e.

*Yesu à Kile Saliyanɲi cyelentiibii cɛ̄ɛge
(Macwo 23.1-36; Luka 20.45-47)*

³⁸ Mà Yesu yaha u u sùpyire kálali, u à yi jwo t'á: «Yii a yiye kàanmucaa Kile Saliyanɲi cyelentiibii na, pi maha vàanntinmbwoyi leni na ɲaare. Sùpyire tabinniyi i, pi la maha mpyi pi raa pire père s'a pire shéere. ³⁹ Pi aha shà Kile Jwumpe kàlambayi i, lire ɲyɛ mɛ wà ha pi yyere kataan ɲyi na, bwompe tateɲyi pi maha ɲcaa. ⁴⁰ Mà bàra lire na, pi maha lenkwucyeebii cyeyaayi puni shuu pi na ná pi ɲwɔ̄tanyi i. Pi maha Kile ɲáare na mɔ̄ni sùpyire ɲyiɲyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa pi ta ke, lire sí n-waha sèl'e.»

*Bùɲyɛɲi lenkwucwoɲi'à pyi ke
(Luka 21.1-4)*

⁴¹ Kileɲaarebage e, Yesu mpyi a tɛ̄nn'a yyaha kan bùɲyɛɲi yalenk'á, maa shiɲyahara wyéɛɲi lenkanni wíi. Nàfuufeebii niɲyahara mpyi na wyéɛɲi niɲyahawa leni. ⁴² Lenkwucwoɲi kanhamafoonɲi wà mú mpyi a pa bùɲyɛ pyi, ná daashipyara shuunni i. ⁴³ Ka Yesu si u cyelempyiibii yyere, maa yi jwo pi á: «Sèɛɲi na mii sí yi jwo yii á, nge lenkwucwo fòɲɔ̄foonɲi'à bùɲyɛɲi nge mu pyi ke, ur'à fànha tɔ̄ pi sanmpii puni wuɲi na. ⁴⁴ Naha na ye pi sanmpii pun'à wwú pi cyeyaayi niɲyahayi i, mà kan Kile á. Nka nge lenkwucwoɲi kanhamafoonɲi wi ke, u ɲuɲɔ̄ wyéɛɲi puni u à kan Kile á, canɲke yalyire lwōre mú bá ɲyɛ u á mɛ.»

† 12:31 Levitiki 19:18 ‡ 12:36 Zaburu 110.1

13

*Yesu à jwo na Kileñaarebage sí n-jya
(Macwo 24.1-14; Luka 21.5-19)*

1 Yesu ná u cyelemppiibil'à fworo Kileñaarebage e ke, ka pi wà nin̄kin si Yesu pyi: «Wuu cyelentuñi, mu u ñke Kileñaarebage ñwõñkanni wii! Kafaabwoyi y'à tég'a ku faanra, ku faanran̄kanni s'a à jwõ sèl'e!» 2 Ka u u pi pyi: «Ñke basinañke yii ñyè na ñan'amè ke, canña na ma, ku puni sí n-sii n-pwõn n-cyán, si ku ñkunuyi puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

3 Ñyè ka Yesu sí n-kàr'a sà ntèen Olivye cire ñañke ñun'i, maa yyaha kan Kileñaarebage á. Ka u cyelemppiibii pii sicyèrè: Pyèri ná Yakuba ná Yuhana ná Andire si file u na. Mà pi kanni yaha ná Yesu i, ka pi i u yíbe: 4 «Wuu cyelentuñi, ñaha tère e cyire karigii sí n-pyi yè? Cyi tēepyiini ká nò, ñaha ku sí li cyèe wuu na yè?»

5 Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye kàanmucaal! Yii àha sùpya yaha u yii wurugo mē. 6 Yii li cè na shin̄nyahara sí mii mēge le piye na, si mpa jwo yii á na Kile Nijcwõnrõñi kyaa l'à jwo ke, na pire pi ñyè ure. Pi sí raa shin̄nyahara ñwõ fáanñi s'a wuruge. 7 Yii aha mpa a kàshiyi shen̄rè nùru yiye táan, maa yi shen̄rè nùru laataonyi i, lire kà yii funño pèn mē. Yii li cè na cyire karigii mpyimbaa ñyè mē, ñka lire bà li ñyè dijnyen̄i tēekwooni mē. 8 Supyishin̄i wà sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo wà na, kini là sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo là na. Nijke ñcyèenn̄en̄i ná katibwòhe si n-pyi cyeye nijnyahay'e. Cyire ñcyii na ñyè kanhare tasiige, bà laani maha yíri maa nta a yaa ná li zinj̄i i mē.

9 Ñyè mii sí yii funño cwo li na si ñjaha na sùpyire sí raa yii yiri yukyaabii yyère, pi sí raa yii bwùun mú Kile Jwumpe kàlambayi i. Pi sí raa yii yiri fànhafeebii ná saanbii yyère. Cyire puni sí n-pyi yii na mà li ñun̄ke pyi na yii na ñyè mii cyelempii. Cyire karigii ñun̄o taan, yii sí mii kyaa jwo pi á. 10 Jwumpe Nintanmpe à yaa pu fyànha a jwo supyishin̄i pun'á. 11 Ñyè sùpyire ká mpa a yii cwòre na ñkèege yukyaabii yyère, lire tēni i jwumpe yii sí n-jwo wani ke, yii àha puru kani tēge yiye funño pèn mē. Yii aha nò wani yukyaabii cyage e, Kile sí n-pa jwumpe mpemu kan yii á lire tēni i ke, yii puru jwo, ñaha na yè yii sí raa yu ná yii funño sònjare e mē, Kile Munaani fànhe sí n-pyi yii e. 12 Pii sí n-pa raa pi cìnmppiibii kaan pi a bùu, tiibii pii sí n-pa raa pi pyìbii kaan pi a bùu, pyìbii pii mú sí n-pa raa yíri pi sifeebii kurugo s'a pi kaan pi a bùu. 13 Yii kyaa sí n-pèn sùpyire pun'á mii mēge kurugo. Ñka ñgemu ká jà a uye waha maa ntèen Kile kuni i fo mà sà nò tēgeni na ke, urufoo sí n-shwò.

14 Yapege k'à sàa pèn Kile á ke, yii aha kuru ñya k'à jyè a tēen Kileñaarebage funñke e na ku ñwòre Kile yyahe taan tēni ndemu i ke, ñgemu ká mpe jwumpe lógo ke, urufoo u yyaha le u u pu ñwòhe cya a cè! Lire tēni ká nò, mà sùpyire ntemu ta Zhude kùluni i ke, pi a fi, pi a wá ñanyi kàmpañke na. 15 L'aha ñgemu ta u bage kàtanñke ñun'i ke, urufoo kà nùru ntige si yaaga lwó bage e mē, u u ntíl'a tige u a fi. 16 L'aha ñgemu ta kerēge e ke, urufoo kà nùru raa ma pyēnge si mpa u vāantimbwòhe lwó mē. 17 Cyire canmpyaagii sí n-waha lahigiifee ná pyìñebii na sèl'e. 18 Yii a Kile ñáare, bà li tēni si mpyi l'aha mbê ná wyeere tēni i mē. 19 Cyire canmpyaagii sí n-waha sèl'e. Mà lwó dijnyè tasiige e, mà pa bwõn nijjaa na, uru ñgahan̄i fiige sàha mpyi a ñya mē, fo mà sà dijnyè kwò, uru ñgahan̄i fiige saha mú sí n-pyi mē. 20 Kàmpyi Kafaon̄i Kile mpyi a uru ñgahan̄i tēni bere mē, sùpya mpyi na sí n-shwò mē. Ñka u à uru ñgahan̄i tēni bere u nijcwõnr̄ibii kurugo, bà pire si mpyi si shwò mē.

²¹ Nye shin ká jwo yii á na Kile Nijɔwɔnrɔŋi na wá naha, lire nyɛ mɛ u wá mɛŋi i, yii áha ndá urufoo na mɛ. ²² Naha kurugo yɛ kafɔnɔvɔnɔbii pɔi sí n-yíri na pɔre pi nyɛ Kile Nijɔwɔnrɔŋi, pɔi sí raa ŋko na pɔre na nyɛ Kile tɔnntunmii. Pi sí raa kacyeɛŋkii cyɛre, s'a kakyanhala karigii pyi, bá pi si mpyi s'a Kile nijɔwɔnrɔbii wuruge, kampyi pi sí n-já mɛ. ²³ Yii a yiye kàanmucaa cyire karigii puni na, mii à cyi puni jwo yii á mà jwo cyi tɛni li nɔ ke.

Supyaŋi Jyaŋi Yesu sí nuru n-yíri nɔnyɔŋi na si mpa
(Macwo 24.29-31; Luka 21.25-28)

²⁴ Nye yyefuge kántugo,
“Canŋa nyiini sí n-pyi numpire,
yiŋke saha mú sí raa bèɛnmɛ yige mɛ.

²⁵ Wɔrigii sí raa jɔcwu,
yire kakyanhala yaayi yi nyɛ nɔnyɔŋi na ke, yire sí n-cúnŋɔ n-cúnŋɔ n-yíri yi tateɛnyi i*.”

²⁶ Nye lire tɛni i, pi sí Supyaŋi Jyaŋi nya jahapɔi i, u à yíri nɔnyɔŋi na ná fánbwɔhe ná sínampe e. ²⁷ Lire kántugo u sí u mɛlɛkɛɛbii tun diɔnyɛŋi kàmpaŋɔyi sicyɛɛɛɛŋi puni na, pi i Kile nijɔwɔnrɔbii wá piye na, mà lwɔ diɔnyɛŋi jùŋke kà na mà sà nɔ ku sanŋke na.

Yii a kacyeɛŋkii kàanmucaa
(Macwo 24.32-35; Luka 21.29-33)

²⁸ Yii fizhiye cige kàanmucya a wii ke! K'aha ŋkɛnyɛ nɔvɔnyɔ yige, maa fún tɛni ndemu i ke, yii maha jɔcɛ na nùŋgwɔh'á byanhara. ²⁹ Lire pyiŋkanni na, yii aha mpa cyire karigii nya cyi i mpyi, yii i li cɛ na tɛn'á byanhara, li bá à nɔ. ³⁰ Sɛɛŋi na mii sí yi jwo yii á, mpii pi a dá mii na ke, pɔre sí cyire karigii nya tapyige e†. ³¹ Nɔnyɔŋi ná jùŋke sí n-pa n-tòro, ŋka mii jwumpe sí n-kwòro fo tèekwombaa.

Kile kanni u à Supyaŋi Jyaŋi Yesu tɛnuruni cɛ
(Macwo 24.36-44)

³² Nde li nyɛ Supyaŋi Jyaŋi nùruŋi ke, shin niŋkin nyɛ a sii ŋgemu u à u tɛnuruni ná u cannuruge cɛ mɛ. Ali Kile mɛlɛkɛɛbii ná Jyafoonɔ nyɛ a kuru canŋke cɛ mɛ. Tufoonɔ Kile kanni u à ku cɛ. ³³ Yii a yiye kàanmucaa, yii i ŋkwòro nyii na, jaha na ye yii nyɛ a u tèɛpani cɛ mɛ. ³⁴ Li sí n-pyi mu à jwo nàŋi wá kúshe wu u à u pyɛnge karigii puni táa báarapyiibii na, maa yi jwo a waha pyɛnge jwɔge tɛɛnfoon'á, na u a ku kàanmucaa sɛl'e, maa ŋkàre. ³⁵⁻³⁶ Lire pyiŋkanni na, yii bégele tɛrigii puni i, yii i ŋkwòro nyii na, bá pyɛngefoo si mpyi u aha mpa, u áha mpa yii ta yii i ŋwúuni mɛ. Naha kurugo yɛ yàkoŋɔ u sí n-pa yo, jùŋjɔŋe na yo, ŋkúuŋi mɛɛni na yo, jyɛge na yo, yii nyɛ a cɛ mɛ. ³⁷ Mpe mii sí n-jwo yii á ke, puru mii sí n-jwo pi sanmpii pun'á “Yii kwòro nyii na.”»

14

Pi à vùnŋɔ pwɔ Yesu na, si u bɔ
(Macwo 26.1-5; Luka 22.1-2; Yuhana 11.45-53)

¹ Cyi sanŋkii mpyi a kwòro canmpyaa shuunni, bilɛɛŋkwonɔ kataanni ná bwúuruŋi niŋjirigembaaŋi kataanni sí nɔ. Kile sáragawwuubii jùŋjufɛebii ná Kile Saliyaŋi cyɛlɛntiibii mpyi na Yesu caa jɔcú ná cwɔɔre e, si u bɔ. ² Pi mpyi

* **13:25** Ezayi 13.10; 34.4 † **13:30** Pii maha jwo: «nde tɛni shiinbii sí cyire karigii nya tapyige e.»

na yi yu piy'á: «Li nyε a yaa li pyi kataanni tooy'e mε, lire baare e sùpyire sí n-cánra.»

Ceeŋi wà à sìnme nùguntanga wumɔ wu Yesu nùŋke na (Macwo 26.6-13)

³ Yesu ná u cyelempyiibii na mpyi Betani kànhe e, tògofoonji* Simɔ bage e. Mà pi yaha talyige e, ceeŋi wà à file u na ná lonɔaracwol'e†, li mpyi a nɔ sìnmpε nùguntanga wumpe lonɔara wumpe pà na‡. Maa cwooni jwɔge kebe, maa sìnmpε nùguntanga wumpe wu Yesu nùŋke na. ⁴ Nyε sùpyire ti mpyi ná Yesu i ke, ka tire tà si wá na ŋkunnɔ tiye shwɔhɔl'e na: «Ŋge ŋkèεgeŋi nùŋke ku nyε ŋkire ye? ⁵ Mpe sìnmpε ná mpyi a pére, pu mpyi na sí wyéreyahaga ta, si ntaha fòŋfeebii tège. Pu lwɔɔre mpyi na sí n-jà shin ninŋin yyee ninŋin báara sàra kwɔ.» Ka pi i wá na ceeŋi fare. ⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Yii láha ceeŋi na! Naha na yii nyε na u cèεge ye? Kacεnne u à pyi mii na. ⁷ Fòŋfeebii nyε naha ná yii e tèrigii puni i, tɛni ndemu ká yii táan ke, yii sí n-jà pi tège, ŋka mii wi ke, mii sí n-pyi ná yii e tèrigii puni i mà de! ⁸ Ceeŋ'á u nimpyiini pyi. U à mii cyeere bégel'a yaha na fanŋke sigili§. ⁹ Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, Jwumpe Nintanmpε ká nɔ cyaga maha cyag'e ke, nde ŋge ceeŋ'á pyi ninjaa ke, lire sí n-jwo wani bà li si mpyi si ŋkwɔro sùpyire funŋ'i mε.»

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e (Macwo 26.14-16; Luka 22.3-6)

¹⁰ Zhudasi Isikariyoti na mpyi cyelempyiibii ke ná shuunniŋi i, ka uru si shà Kile sáragawwuubii nùŋufeebii yyére, maa yi jwo pi á na uru sí Yesu le pi cye e. ¹¹ Ka puru jwumpe si pi funŋyi táan sél'e, ka pi i wyéreyahaga jya u á. Mà lwɔ lire tɛni na, ka Zhudasi sí wá na pyinŋanna caa si Yesu le pi cye e.

Kataanni njiyini karigii ŋcwɔnŋi kani (Macwo 26.17-25; Luka 22.7-14, 21-23; Yuhana 13.21-30)

¹² Nyε bwúuruŋi ninjirigembaanji kataanni canŋcyiige, Yahutuubii mpyi maha nténe na mpábili pyi sáraga pi bilereŋkwoŋi kurugo. Kuru canŋk'á nɔ ke, ka Yesu cyelempyiibii si u yiibe: «Taa mu la nyε wuu u sà bilereŋkwoŋi kataanni njiyini shwɔhɔ ke?» ¹³ Ka Yesu si pi pii shuunni tun, maa yi jwo pi á: «Yii a si kànhe e, yii sí n-bê ná nàŋi w'e, u à lwɔhɔ kucwoo tugo. Yii i ntaha u fye e fo u aha sà jyé pyεnge ŋkemu i ke. ¹⁴ Yii aha sà nɔ wani, yii i yi jwo pyεngefoon'á, ná yii cyelemtun'á jwo yii á u yiibe, na bage ŋkire e uru ná u cyelempyiibii sí kataanni njiyini lyí ye. ¹⁵ Yii aha kuru yibige pyi, uru nàŋi sí batɔnge ninjibabilini là cyéye yii na, l'á bégel'a jwɔ sél'e. Lire babilini i, yii sí kataanni njiyini karigii cwɔnŋo.» ¹⁶ Ka cyelempyiibii si ŋkàre, pi à sà nɔ kànhe e ke, ka pi i sà yi ta Yesu jwuŋkanni na. Ka pi i kataanni njiyini karigii cwɔnŋo wani.

Yesu à jwo na uru cyelempyanji wà sí uru le cye e

¹⁷ Nyε yàkɔŋk'á pa nɔ ke, ka Yesu si mpa ntéen na lyí ná u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi i. ¹⁸ Mà pi yaha njiyini na siŋcyan, Yesu à pi pyi: «Sèeŋi na mii sí yi jwo yii á, yii mpɔ pi naha na lyí ná mii i ke, yii wà ninŋin naha na sí n-pa

* **14:3** Pli na sòŋŋi na tɛni i Yesu à kàre ŋge nàŋi yyére ke, u mpyi a cùŋu'a kwɔ. † **14:3** Lire cwooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mege nyε: «alibatiri». ‡ **14:3** Puru sìnmpε mpyi a ta cige ŋgemu i ke, kuru mege na nyε «naridi». § **14:8** Yahutuubil'á, sùpya ká ŋkwú, pi mpyi maha nùguntanga wyéreyahaga ná sìnme nùguntanga wumɔ tég'a urufoo tiri. Lire kyaa na, Yesu nyε ŋke cyage e.

mii le cye e.» ¹⁹ Ka puru jwumpe si cyelempyiibii yyahayi tanha sèl'e fo pi shin maha shin na u yibili: «Mii wi la? Mii wi la?» ²⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii shiin ke ná shuunninji wà wi, nge cyege ku naha na mii woge e njyinj yaage e ke. ²¹ Supyanji Jyanji nkùwùmbaa nyε me, bà l'à séme u kyaa na Kile Jwumpe Semεnji i me. Nka ngemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'à kèege! Urufoo zimbaanji mpyi na sí n-pwóro u zinj na.»

Wwoyεge njyinj

(Macwo 26.26-30; Luka 22.15-20; 1 Kεrenti Shiinbii 11.23-25)

²² Mā pi yaha pi i lyi, Yesu à bwúuruñi lwó, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwón kwón mā kan u cyelempyiibil'á, maa jwo: «Yii nge shwó a lyi, mii cyeere ti.» ²³ Lire kántugo maa funncwokwuuni lwó, ερεzen sinme mpyi l'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa pu kan pi á, ka pi puni si pu bya. ²⁴ Ka u u pi pyi: «Puru pu nyε mii sishange, tunmbyaare nivónnte Kile à le ke, tire sishange ki, nke k'à wu si ntaha shinnyahara ná Kile shwóhɔñji yaa ke. ²⁵ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, mii saha si ερεzen sinme bya me, fo canjke mii sí n-uru pu bya Kile Saanre e ke.»

²⁶ Nyε ka pi i Kile pèente myahigii cêe maa nta a fworo bage e, maa nkàre Olivye cire nanjke njñ'i.

Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u nyε a uru cè me

(Macwo 26.31-35; Luka 22.31-34; Yuhana 13.36-38)

²⁷ Pi à nò wani ke, ka Yesu si pi pyi: «Yii puni sí n-fè si mii kanni yaha, naha na ye y'à sème Kile Jwumpe Semεnji i “Mii sí mpánahanji bò, mpàkurunje puni sí n-caala*.”»

²⁸ Ka Yesu si n-ur'a pi pyi: «Nka mii aha nè a fworo kwùñji i tènì ndemu i ke, mii sí n-sà yii sige Galile kùluni i.» ²⁹ Ka Pyeri si u pyi: «Pi sanmpii puni méε ká fè, maa mu yaha, mii kyaa bà me.» ³⁰ Ka Yesu si u pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo mu á, njnjaa numpilage yabilinj i, nkùpooñji mεeni shónwuuni sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na na mu nyε a mii cè me.» ³¹ Ka Pyeri si n-ur'a u njwómεeni taha maa yi jwo a waha: «Pi méε ká mpyi na si mii bò ná mu i, mii sí n-sii n-jwo na mii nyε a mu cè me.» Ka cyelempyiibii sanmpii puni si yire ninuyi jwo.

Yesu à Kile jáare Zhetisemani cikóoge e

(Macwo 26.36-46; Luka 22.39-46)

³² Nyε ka pi i nò cyage k'e, kuru mεge nyε Zhetisemani. Ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «Yii téen naha mà jwo mii u sà Kile jáare mεyyere ke.»

³³ Ka u ninjarenji si nkàre ná Pyeri ná Yakuba ná Yuhana i. Ka yyetanhare ná funmpεenre si sii u á. ³⁴ Ka u u pi pyi: «Mii funnje naha a pen fo na nko si mii bò. Yii téen naha yii i nkúwóro nyii na.»

³⁵ Ka u u nkàre yyaha yyére, maa uye wà njñjke na, maa Kile jáare, bà lire tènì kyaage si mpyi si njà ntòro u taan me. ³⁶ U mpyi na nko: «Mii Tu Baba, li fànhe nyε mu i mà já a karigii puni pyi. Na shwó nje kyaage lwóhe na. Nka ma hà na nyii wuuni pyi me, ma nyii wuuni pyi.»

³⁷ Lire kántugo ka Yesu si n-ur'a pa u cyelempyiibii yyére, mà sà pi ta pi i njwúuni. Ka u u Pyeri nè, maa u pyi: «Simó, mu na njwúuni bε? Mu nyε a já a nde tènì ninjkinji pyi nyii na ná mii i mà? ³⁸ Yii téen nyii na, yii raa Kile jáare, bà yii si mpyi si fànha ta Sitaanninji na, u àha nkúwó yii sòn ngà kapii na me. Nákaana baa, sùpyanj zòmbilin'à bégel'a yaha kacεnjki mεε na, nka u fàn'h'à cyéε.»

* 14:27 Zakari 13.7

³⁹ Lire kântugo ka Yesu si núr'a file yyaha yyére, maa wá na Kile jáare ná puru jwunumpe e. ⁴⁰ Ka u u núr'a pa u cyelempyiibii yyére mà pa pi ta pi à ñóó, pi mpyi na si n-jà jyiigii múgo n-yaha με. Nje pi sí n-jwo Yesu á ke, pi saha ñye a cè με.

⁴¹ Ka Yesu si núr'a kàre yyaha na, maa núr'a pa nò u cyelempyiibii na tontanrawoge e, maa pi pyi: «Yii saha na ñwúuni la? Nòomp'à ta, tèn'à nò. Numé, Supyanj Jyanj si n-le kapimpyiibii cye e. ⁴² Yii yíri, wuu raa si, naha na ye ñge u si mii le cye e ke, uru na naha naha.»

Yesu ñcùñj kani

(Macwo 26.47-56; Luka 22.47-53; Yuhana 18.3-12)

⁴³ Ñye mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Zhudasi si nò wani, uru na ñye cyelempyiibii ke ná shuunniñj wà. U mpyi a pa ná shinjyahar'e, kàshikwónñwóoyi ná kàbiyii mpyi pire cye e. Kile sáragawwuubii ññufeebii ná Kile Saliyanj cyelentiibii ná Yahutuubii kacwónribii pi mpyi a pire tun.

⁴⁴ Zhudasi u mpyi na sí u le pi cye e ke, uru mpyi a jwo a kan u cùveebil'á: «Yii aha mii ñya mii à sùpyanj ñgemu púr'a cù maa u shéere ke, urufoo wi. Yii i u cù, yii a sí, yii raa u kàanmucaa sèl'e.» ⁴⁵ Pi à nò ke, ka Zhudasi si ntíl'a file Yesu na, maa jwo: «Wuu cyelentunj» maa u púr'a cù.

⁴⁶ Ñye ka sùpyire si cye taha Yesu na, maa u cù. ⁴⁷ Ka Yesu cyelempyanj wà ñinjin si u kàshikwónñwóoge wwú mà taha a Kile sáragawwuubii ññufembwòhe báarapyiñj ñinjenke kà kwón a cyán. ⁴⁸ Ka Yesu si yi jwo pi á: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwónñwóoyi ná kàbiyii i mpa ñcù, mu à jwo kakuumpyi u ñye mii. ⁴⁹ Mii mpyi ná yii e canja maha canja. Mii mpyi maha sùpyire kálali Kileñaarebage e, yii sí ñye a mii cù με. Ñka nde mpyiñj sí Kile túnntunmpii jwumpe fúnj.»

⁵⁰ Ka u cyelempyiibii puni si fê, maa u yaha. ⁵¹ Nàñjiñj wà u mpyi a taha u fye e, väännto kanna u mpyi a taha a uye mígine. Ka pi i u cù väänntonj na.

⁵² Ka u u láha u na, maa wá na fi u cípyire wunji.

Yesu na ñye yukyaabii cye e

(Macwo 26.57-68; Luka 22.54-55, 63-71; Yuhana 18.13-14, 19-24)

⁵³ Mpii pi à Yesu cù ke, ka pire si ñkàre ná u e Kile sáragawwuubii ññufembwòhe yyére. Kile sáragawwuubii ññufeebii puni ná Yahutuubii kacwónribii ná Kile Saliyanj cyelentiibii mpyi a piye bínni wani. ⁵⁴ Mà pi yaha pi i ñkèege ná Yesu i, Pyeri à téen laage e, marii sí pi fye e fo sáragawwuubii ññufembwòhe pyenge e. U à sà nò ke, maa jyè pyenge e, maa ntéen sañcwónsigibii taan na uye ware.

⁵⁵ Sáragawwuubii ññufeebii ná yukyaala kurunke shiinbii puni mpyi na karnjoo caa si Yesu bò. Ñka pi ñye a yaaga ta με. ⁵⁶ Shinjyahara mpyi na fini Yesu na, ñka pi jwumpe ñye a bê ñinjin na με. ⁵⁷ Pil'à pa yíri, maa fini na pir'à lógo na u à jwo: ⁵⁸ «Mii sí sùpyire Kileñaarebage nivanrage cyán, sí nùru ku faanra canmpyaa taanre funj'i sùpya baa.» ⁵⁹ Puru mpe ññjoo taan sahanjki, pi jwumpe ñye a jà a pyi ñinjin με.

⁶⁰ Ka sáragawwuubii ññufembwòhe si yíri sùpyire shwòhol'e, maa Yesu yíbe: «Mpe jwumpe puni p'à jwo mà yyaha tí ná mu i ke, naha mu à cè p'e ye?»

⁶¹ Ka Yesu sí fyáha fyii, u ñye a yaaga jwo με. Ka sáragawwuubii ññufembwòhe si núr'a u yíbe: «Kile Njñcwónrñj u ñye mu la? Kilenj Njñcennj Jyanj u ñye mu la?» ⁶² Ka Yesu sí u pyi: «Óon, mii wi! Yii sí Supyanj Jyanj ñya u à téen Sinj

Punifoo Kile kàniŋe cyege na, lire kàntugo yii mú sí u nimpanji nya jahanyi i, mà yiri nìnyinji na.»

⁶³ Yesu à puru jwo ke, ka sàragawwuubii jùnjufembwòhe lùyiri wuŋi si u yabilinji vāantinnjke cwǎn†, maa jwo: «Wuu saha nye a tige wà jwǎjwumò kurugo me. ⁶⁴ Yii à u Kile mekege jwumpe lógo. Naha yii nye na sǎnŋi ye?» Ka pi puni si ntɛɛn li taan na u à kapii pyi, na u mú s'á yaa u bò. ⁶⁵ Ka pii si wá na ntilwòhe wàa u na, maa u yyahe pwò, maa kanjuruyo cyán u e, maa u yíbe: «Mu nye a jwo na mu na nye Kile tǔntuntunjo mà? Nge u à mu bwǎn ke, uru mege ywere wuu á!» Ka pyenge saŋcwǎnsigibii si kantawahii bwǎn bwǎn u e.

Pyeri à jwo na uru nye a Yesu cè me

(Macwo 26.69-75; Luka 22.56-62; Yuhana 18.15-18, 25-27)

⁶⁶ Lir' à Pyeri ta u mpyi jwǎhǎntaan pyenge funnke e. Ka Kile sàragawwuubii jùnjufembwòhe báarapycwǎnŋi wà si mpa ⁶⁷ Pyeri ta u u na ware, maa u yal'a wii maa u pyi: «Mu mú mpyi ná Nazareti Yesu e!» ⁶⁸ Ka Pyeri si yi kyáala maa jwo: «Ceewe, mpe mu na yu ke, mii nye a puru cè me.» Lire kàntugo ka Pyeri si fworò ntàani na mà sà yyére tajjipwòge na, [ka ŋkùpoonji si mee sú.] ⁶⁹ Lire kàntugo ka uru ceenji ninunji si núr'a Pyeri nya kuru cyage e. Sùpyire ti mpyi wani ke, ka u u tire pyi: «Nge nàŋi nye pi wà.» ⁷⁰ Ka Pyeri si núr'a yi kyáala. Nye tɛr' à pyi ke, mpìi pi mpyi wani ke, ka pire si yi jwo Pyeri á: «Nàkaana baa, mu na nye Yesu fyèjwǎhoshinŋi wà, jaha na ye mu mú na nye Galile kùluni shin.» ⁷¹ Nye ka Pyeri si jwo: «Kampyi mii à nge nàŋi cè, Kile kà na yaha me!» ⁷² Ka ŋkùpoonji si ntíl'a mee sú tozhǎnwogo. Ka Pyeri funnke si jcwò Yesu jwumpe nìjwumpe na na: «Ŋkùpoonji meeni shǎnwuuni si mu ta mu à jwo a nǎ tooyo taanre na na mu nye a mii cè me.» Nye ka Pyeri si wá na mee súu.

15

Pilati à Yesu yíbe

(Macwo 27.1-2, 11-14; Luka 23.1-5; Yuhana 18.28-38)

¹ Kuru canjke nyèsooge na, ka Kile sàragawwuubii jùnjufeebii ná Yahutuubii kacwǎnrìbii ná Kile Saliyanji cyelentiibii ná yukyaala kurunjke shiinbii sanmpii puni si piye bínni, maa wwò a jwo, maa Yesu cú a pwò maa ŋkàre ná u e fǎnhafoonji Pilati á*. ² Ka Pilati si u yíbe: «Yahutuubii Saanji u nye mu la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu aha jwo amuni yo.»

³ Ka Kile sàragawwuubii jùnjufeebii si tìgire nìnyahara cyán Yesu na. ⁴ Ka Pilati si núr'a u yíbe: «Tìgire pi à cyán mu na ke, mu nye a pà cè a jwo tire e mà?» ⁵ Yesu saha nye a jwo me. Ka lire si Pilati kàkyanhala sèl'e.

Yesu kataanmp' à cwǎnr'a yaha u mbòŋi na

(Macwo 27.15-26; Luka 23.13-25; Yuhana 18.39–19.16)

⁶ Yyee maha yyee Yahutuubii bilereŋkwǎnŋi kataanni n'a mpyi a nǎ, Pilati mpyi maha kàsujyi ninjin yaha, nge sùpyire mpyi maha jáare u á ke. ⁷ Nàŋi wà, ná u mege na mpyi Barabasi, uru mpyi a le kàsujji i, jaha na ye u ná u wwoŋeebii mpyi a cǎnra Jromu shiinbil'á, fo mà booro pyi. ⁸ Ka sùpyire si file Pilati na, maa u jáare na nde u maha mpyi pir'á yyee maha yyee ke, na u lire pyi. ⁹ Ka Pilati si pi yíbe: «Li sí n-bè yii á, mii u Yahutuubii Saanji yige kàsujji i la?» ¹⁰ U mpyi a cè na yìncyege na Kile sàragawwuubii jùnjufeebil'á Yesu le cye e.

† 14:63 Yahutuubil'á, sùpya ká jwumò jwo Kile na, mpemu nye a yaa pu jwo u na me, mpìi pi à puru jwumpe lógo ke, pire maha yiri maa pi vāanŋyi cwǎn. * 15:1 Fǎnhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kàsujjini wà bò.

11 Nka Kile sáragawwuubii ñùñfueebil'à sùpyire sòn na ti Pilati ñáare u Barabasi yige kàsunji i, u u Yesu yaha wani.

12 Ka Pilati si núr'a pi yíbe: «Ñge yii na mpyi Yahutuubii Saanñi ke, ñaha yii ñye na sônñi mii i mpyi uru na ye?» 13 Ka pi i jwo fánha na: «U kwòro cige na!» 14 Ka Pilati si núr'a pi yíbe: «Kapiini ndire u à pyi mà sà nò u bò ye?» Nka pi saha na kwuugii wáa fánha na, marii ñko: «U kwòro cige na!» 15 Pilati la mpyi si sùpyire ñyii wuuni pyi, maa Barabasi yige kàsunji i, maa pi pyi pi à Yesu bwòn ná kàsorigil'e, maa u kan pi sà ñkwòro kworokworocige na.

*Sòrolashiibil'à Yesu fwóhàrò
(Macwo 27.27-31; Yuhana 19.2-3)*

16 Ka sòrolashiibii si ñkàre ná Yesu i pi tatεenge e, maa sòrolashiibii sanmpii yyer'a pa, 17 maa vāanntinmbwòhò ñnyεga† le u na, maa ñguro cín mà pyi saanra ñuntòñò mà tò u na. 18 Lire kántugo ka pi i wá na u fwóhàre, marii ñko: «Yahutuubii Saanñi, wuu à mu shéere!» 19 Marii u bwúun ñùñke e ná kábiini i, marii ntilwòhe wáa u na, marii ññkure sínni u taan, maa piye pyi mu à jwo pi na u père. 20 Pi à u fwóhàr'a kwò ke, maa vāanntinmbwòhe ñnyεge wwú u na, maa u yabibiliñi vāanñyi le u na, maa ñkàre ná u e si sà ñkwòro kworokworocige na.

*Pi à Yesu kwòro cige na
(Macwo 27.32-44; Luka 23.26-43; Yuhana 19.17-27)*

21 Nyε mà sòrolashiibii yaha pi i ñkèεge ná Yesu i tabonke e, pi à círi ná nàñi w'e u à yíri sige e, u mεge mpyi Simò, Sireni kànhe shin u mpyi u wi. Alεzandiri ná Urufusi yii tunji u mpyi u wi. Nyε ka pi i u kárama u à Yesu kworokworocige tugo. 22 Ka pi i ñkàre ná u e cyage mege ku ñye Gólikota ke, lire ñwòhe ku ñye: «Ñuñkwòoge Cyage.» 23 Pi à nò wani ke, maa wyεere tà le sinmpe e mà kan Yesu á u bya, ñka u ñye a ñen'a ti bya mε. 24 Sòrolashiibil'à Yesu kwòr'a kwò ke, maa ñkyaanlwooni tég'a u vāanñyi taa piye na, bà pi puni si mpyi si pi nàzhanñi cè mε. 25 U à kwòro cige na ñyège tēni baacyεere wuuni na. 26 U à bò ñùñke ñkemu na ke, kíkwooni na pi mpyi na sí kuru séme ke, pi à li séme kuru cyage e: «YAHUTUUBII SAANÑI». 27 Nàñkaalii shuunni mpyi a kwòro ná Yesu i. Wà mpyi u kàññke na, u sanñi sí ñye u kāmēni na. [28 Lire pyinñkanni na, mpe p'à séme Kile Jwumpe Semēñi i u kyaa na ke, pur'à fūññò: «U à tòrò ná kapimpyiibil'e.»]

29 Sùpyire nintorore mpyi maha u fwóhàre, marii ñùñyi kwòre, marii ñko: «Mu u mpyi maha jwo na mu sí Kileñaarebage cyán si ku faanre canmpyaa taanre e ke, mu u ñye amε la?» 30 Mu yabibiliñi u maye shwò, maa ntige kworokworocige na.»

31 Kile sáragawwuubii ñùñfueebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii mpyi na u fare, marii ñko piy'á: «U à pii shwò, maa mpyi u ñye a já uye shwò mε. 32 Kile Nijcwònròñji! Izirayeli Saanñi! Mu aha já a tige ñke cige na may'á, wuu sí n-dá mu na!» Mpii pi mpyi a kwòro u taan ke, pire má mpyi na u fare.

*Yesu kwùñi
(Macwo 27.45-56; Luka 23.44-49; Yuhana 19.28-30)*

33 Nyε canñke mpyi a nò ñùñò ñinji i, ka numpini si mpál'a jyè kìni cyeyi puni i, mà tère pyi fo mà sà byanhara yàkonke na. 34 Lire tēni i, ka Yesu si jwo

† 15:17 Vāanntinnyεge»: Yahutuubii yyéere, pi mpyi maha kuru vāanntinñke jwoolo maha ñkan saanbii ná shinbwoobil'á.

fànha na: «Eloyi, Eloyi, lama sabakatani†?» Lire jwøhe ku jye: «Mii Kilenji, mii Kilenji, naha na mu à kântugo wà mii á ye?»

³⁵ Mpii pi mpyi wani ke, ka pire pii si yire lógo, maa jwo: «Yii lógo! U naha na Kile túnntunjiEli yiri na u pa uru tège.» ³⁶ Ka pire wà ninjin si fê a sà sicogo fyinme lütanhage k'e, maa ku nórɔ kábii na, mà yaha Yesu jwøge taan, u u ku ta a shwɔnrɔ. Maa jwo: «Yii u yaha wani, wuu a wíi kampyi Eli sí n-pa u tírige nke cige na.» ³⁷ Ka Yesu si núr'a sêe fànha na, ka u múnaani si fworu u e.

³⁸ Jye ka Kilejaarebage táataa vâanŋke si jcwɔn ninke e, mà lwɔ nŋyinj na fo jwɔh'i.

³⁹ Jye Ɔrɔmu sòrolashiibii yyaha yyére shinji u mpyi a yyére Yesu yyaha na ke, u à ta naha u kwùŋkanni nya ke, ka u u jwo: «Nàkaana baa, ŋge nàŋi mpyi Kile Jyanji.»

⁴⁰ Cyee kurunɔ mpyi a yyére laage e, marii wíi. Mariyama u mpyi na yíri Magidala kànhe e ke, ná Mariyama, u jye Yakuba bilere ná Zhoze nunji ke, ná Salome mpyi pi e. ⁴¹ Pire cyeebii pi mpyi a taha Yesu fye e mà u yaha Galile kùluni i marii u tère. Cyee nŋyahamii mú mpyi wani, pi mpyi a taha u fye e mà kàre Zheruzalemu kànhe e.

Yesu ntòŋi kani

(Macwo 27.57-61; Luka 23.50-56; Yuhana 19.38-42)

⁴² Jye yàkòŋke mpyi a nɔ a kwɔ, ka pi i wá na canŋòŋke bégeli, lire jwøhe ku jye: kuru canŋa nùmpañja mpyi canŋòŋke. ⁴³ Arimati kànhe shinji Yusufu, uru na mpyi yukyaala kurunŋe sêe shinji wà. U cyege mpyi a taha Kile Saanre tēepani na. Ka uru si jùnɔ waha maa ŋkàre Pilati yyére si Yesu buwunji náare u á. ⁴⁴ Pilati à Yesu kwùŋi lógo ke, l'à u paa, ka u u sòrolashiibii yyaha yyére shinji yyer'a pa yíbe kampyi u tēekwuun'à mo. ⁴⁵ Tèni i sòrolashiibii yyaha yyére shinji'à Pilati pyi na Yesu à kwù ke, ka u u kuni kan Yusufu á na u sà u tírige kworokworocige na. ⁴⁶ Ka Yusufu si vâanvyinge shwɔ, maa Yesu buwunji tírige kworokworocige na, mà le k'e, mà sà ntò fanŋke e. Kuru fanŋke mpyi a tùgo kafaaga na. Ka u u kafaabwøho kùunŋkul'à pa ntò fanŋke jwøge na. ⁴⁷ Magidala Mariyama ná Zhoze nunji Mariyama mpyi na Yesu buwunji tasinnage wíi.

16

Yesu à jwø a fworu kwùŋi i

(Macwo 28.1-8; Luka 24.1-12; Yuhana 20.1-10)

¹ Jye canŋòŋk'à tòro ke, Magidala Mariyama ná Yakuba nunji Mariyama ná Salome, ka pire mú taanre si ŋkàr'a sà sinme nùguntanga wumɔ shwɔ si ntège Yesu buwunji tiri. ² L'à pyi cibilaage canŋcyiige* jyešɔɔge na. Tèni i pi à nɔ kafaage fanŋke na ke, canŋa jyiini mpyi na fworu. ³ Pi ninŋaribii mpyi na ŋko piy'á: «Joofo u sí n-pa kafaabwøhe kùunŋkuu n-láha wuu á fanŋke jwøge na ye?» ⁴ Pi à ta naha pi jyiigii yírigé ke, ka pi i kafaabwøhe ta k'à kùunŋkul'a lwɔ fanŋke jwøge na. ⁵ Pi à nɔ wani ke, maa jye fanŋke e, mà nàŋjiwe nya u à vâanvyinge le, mà tēen kàniŋke na, ka cyeebii si fyá sèl'e. ⁶ Ka nàŋjiŋi si pi pyi: «Yii àha vyá me. Nazareti Yesu pi à kwòro cige na ke, uru yii na jca la? U à jwø a fworu

† 15:34 Yesu na ŋkwùli Arameni shēenre e. Tire shēenre e, Eloyi jwøhe ku jye: «Mii Kilenji». Mpii pi jye pi jye na tire shēenre nùru me, pire maha sòŋŋi na Kile túnntunji Eli Yesu jye na yiri. Yahutuubii pii na sòŋŋi na, ná Eli jye a kwù me, na sùpya ká mpyi kyaage e, na u sí n-pa urufo shwɔ (2 Saanbii 2.1-12). * 16:2 Yahutibil'à cibilaage canŋcyiige ku jye kárinji.

kwùŋi i, u nyε naha mε. Yii u buwuŋi tasinnage wí. ⁷ Yii sà yi jwo Pyεri ná cyelempyiibii sanmpil'á “U à kàr'a sà yii sige Galile kùluni i. Yii sí sà u nya wani, bà u à fyànha a yi jwo a yaha mε.” ⁸ Nyε ka cyeebii si fê a fworò fanŋke e. Pi puni mpyi a fyá fo na nyεenni. Li funmpεenr'á pi pyi pi nyε a nyen'a yaaga jwo sùpya á mε.

Mpiimu na Yesu à uye cyêe ke

(Macwo 28.9-10, 16-20; Luka 24.13-49; Yuhana 20.11-23; Kapyiŋkii 1.6-8)

[⁹ Yesu à nyè a fworò kwùŋi i cibilaage canjcyiige nyèsooge na ke, Magidala Mariyama na u à fyànha a uye cyêe, nge e Yesu à jínabii baashuunniŋi kòr'a yige ke. ¹⁰ Ka uru ceenji si nkàr'a sà yi jwo Yesu fyèŋwòhòshiiinbil'á. Pi mpyi a tèn yyetanhare e, marii myahigii súu. ¹¹ Nka tèn i pi a lógo na Yesu à nyè a fworò kwùŋi i, na u wá nyii na, na Mariyama à u nya ke, pi nyε a sàa dá mε.

¹² Lire kàntugo Yesu à uye kèenŋ'a cyêe u fyèŋwòhòshiiinbii pi shuunni na mà pi yaha pi i nkèege sige e. ¹³ Ka pire si núr'a pa yi jwo pi sanmpil'á, nka pire mú saha nyε a dá mε.

¹⁴ Kàsanrage na, Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii ke ná niŋkinŋi na mà pi yaha pi i lyi. U à pi faha pi dánabaare na, naha na ye mpíi pi à u nya u à nyè a fworò kwùŋi i, maa mpyi nyii na ke, u cyelempyiibii nyε a nyen'a dá pire jwumpe na mε. ¹⁵ Puru jwòhò na, ka Yesu si pi pyi: «Yii a sì ònyenji nùnyi puni na, yii s'a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyire pun'á. ¹⁶ Ngemu ká dá pu na, maa batize ke, urufoo sí nùmpañja ta, nka shin maha shin u à pu lógo, maa mpyi u nyε a dá pu na mε, Kile sí urufoo tùn. ¹⁷ Mpii pi à dá mii na ke, pire sí raa kakyanhala karigii jcyiimu pyi ke, cyire cyi nyε: pi sí raa jínabii kòre, pi sí raa yu shεenre taber'e, ¹⁸ pi sí raa wwòobii cwòre, nka pi sì raa yaage pyi pi na mε. Pi méε ká bàha bya, ku si n-jà kapii pyi pi na mε. Pi sí raa cyeyi tare yampii na, s'a Kile náare pi na pi raa jcuunji.»

Yesu à kò a dùgo niŋyiŋi na

(Luka 24.50-53; Kapyiŋkii 1.9-11)

¹⁹ Kafoonji Yesu à puru jwumpe puni jwo a kwò ke, ka Kile si u kò a dùrgo niŋyiŋi na, ka u u sà ntèen Kile kàniŋe cyεge na.

²⁰ Nyε ka u cyelempyiibii si nkàr'a sà a Jwumpe Nintanmpe yu cyeyi puni i. Kafoonji mpyi maha pi tère báaranji puni i, kakyanhala karigii pi mpyi maha mpyi Yesu mεge na ke, cyire mpyi maha fànha kaan pi jwump'á, mà li cyêe na sèe wi.]

Luka Jwumpe Nintanmpe Jwuṅkanni Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémeṅi funṅṅ jwumpe e ke

Luka na mpyi wempyi, Yahutu bà u mpyi u wi me. Mpii pi jye pi jye Yahutuu me, Luka la mpyi si Kile Jyanji Yesu kyaa jwo pir'á. Lire kurugo mpii pi à Yesu jya maa lógo u jwò na ke, u à file pire na maa Yesu karigii yyaha cya pir'á.

Yesu à si fòṅṅfee pyenge. Mpànahabii pi à sii mpànahabii ke, pir'á u zin'à fyánha a jwo. Kile jye a sùpya p'wòṅṅ sùpya na me, u à jwo na shin maha shin u à uye cè kapimpyiṅe maa jye Yesu na ke, urufoo sí nùmpañṅa ta. Fòṅṅfeebii ná yampii ná nàṅkopyire ná lenṅkwucyeebii ná círimpii ná zàmpeebii ná supyishinji sanji u mpyi u jye laage e pil'á me, pire puni kyaa mpyi a táan Yesu á. Tèni i Yesu à kwòro cige na ke, mpii pi à u kwòro ke, u à Kile jáare na u yàfa pire na.

Yesu à jè a fworò kwùṅi i ke, u à uye cyèe u cyelempyiibii na, maa pi pyi na pi tèn Zheruzalemú kànhe e, pi i Kile Munaani sige, Kile mpyi a lire ndemu jwóméé lwó pi á ke. Yesu à puru jwo ke, maa dùg'a kàre nìjyini na, pi jyi na.

Karigii cyi à pyi lire kàntugo ke, Luka à cyire séme sémeṅi waber'e, uru mege na jye: «Yesu Tunntunmpii Kapyiṅkii Seméṅi».

Luka sémeṅi kaseméni

¹⁻³ Yyaha yyére shinji Tofli, karigii cyi à pyi naha wuu yyére ke, cyire cyii mii jye na sémeṅi si ntun mu á. Shinjyahara mú à cyii séme cyire karigil'e, mà táanna ná sùpyire cyi jwuṅkanni i, mpiimu jyi na cyi pun'à pyi ke, ná pire pi à pa mpyi Jwumpe Nintanmpe jwufeebii ke. Lire e mii mú à li ta kacenne maa cyi yyaha cya fo cyi tasiige e maa cyi yal'a séme si ṅkan mu á, ⁴ bà mu si mpyi si li cè na karigii cyi à jwo mu á ke, na cyire na jye sèe me.

Kile mèlekéṅi wà à Yuhana Batizelipiyini zini kyaa jwo

⁵ Tèni i Eròdi mpyi Zhude kùluni saanji ke, Kile sàragawwuṅi wà na mpyi Abiya u sàragawwukuruṅke e, u mege mpyi Zakari. U cwonji mpyi Aron tùluge shin, u mege sí mpyi Elizabeti. ⁶ Pi mú shuunninji mpyi a tii Kafoonji Kile yyahe taan, pi mpyi a u jwóméeni cù karigii puni i, marii u tonji kurigii puni jaare. ⁷ Nka pyà mpyi pi á me, jaha na ye Elizabeti mpyi cijirinje. U ná u poonji mú si mpyi a lyé a kwò.

⁸ Canṅka Zakari mpyi sàragawwubaaranji na Kile yyahe taan, jaha na ye mähani mpyi a nò pi sàragawwukuruṅke na. ⁹ Mà táanna ná sàragawwuubii làdaabil'e, pi mpyi maha ṅkyaanlwooni tég'a sàragawwuṅi wà cwòṅṅrò, ur'a si jyè Kilejaarebage funṅke e maa wusunani súugo. Nye ka kuru canṅke wuṅi si mpa bê Zakari na. ¹⁰ Mà u yaha u u wusunani súuge, sùpyire puni mpyi ntàani na na Kile jáare. ¹¹ Ka Kafoonji Kile mèlekéṅi wà si mpàl'a fworò Zakari na, maa yyére wusunani tasogoge kàniṅe cyage na. ¹² Zakari à u jya ke, maa fyá sèl'e.

¹³ Ka mèlekéṅi si u pyi: «Ma hà vyá me Zakari, Kile à mu jarege lógo. Mu cwonji Elizabeti sí mu kan pùnambile na, maa li mege le Yuhana. ¹⁴ Uru pyàni zini kani sí n-pyi mu á funntanga ná múguro kyaa. Li mú sí n-pyi shinjyahara á funntanga kyaa, ¹⁵ jaha na ye u sí n-pyi shinbwo Kafoonji Kile yyahe taan.

U si raa sinmpe pa tufiige byii me. Kile Munaani si u ni terigii puni i, ali ma u yaha zimbaa. ¹⁶ U si Izirayeli shiinbii nijyahamii yyaha keenne Kafoonji pi Kilenji a. ¹⁷ U kapyiinkii si n-pyi Kile tunntunniEli wogigii fiige. Ba Kile Munaani mpyi a fyanha a fanche kan Eli a me, amuni li si fanche kan u a, u u Kafoonji kuni begele, u u tiibii na pyibii shwõhõni yaa. Mpii pi a jũhõ kyân Kile na ke, u si pire keenne n-pyi shintillii, si supyishinjì wà begele njaha Kafoonji yyaha na.»

¹⁸ Ka Zakari si jwo mèlekenj'á: «Di mii sí puru sèenji cè n-jwo ye? Naha kurugo ye mii ná na cwoñji shìnj'á tòro zi taan.» ¹⁹ Ka mèlekenji si u pyi: «Mii u nyé Gabiriyeli. Mii u nyé Kile taan u tunnture laage e. U à mii tun mii u pa mpe jwumpe nintanmpe jwo mu á. ²⁰ Mu nyé a jeni'a tèn mii jwõmugure taan me, mà li ta nde mii à jwo mu á ke, li sí n-pyi li tēpyi'e. Lire kurugo mu sí n-pyi búbu, mà lwõ nume na fo mà sà yaa ná li tēpyiini i.»

²¹ Lire tēni mpyi a sùpyire puni ta ti i Zakari sigili na njànre, naha na ye u mpyi a mō Kilejaarebage funnje e. U mōñji mpyi a pi puni pãa. ²² U à jà a pa fworo ke, ka u u mpyi búbu, u nyé a jà a jwo ná pi e me, ka pi i jicè na Kile à kani là cyèe u na Kilejaarebage funnje e. Ka u u wá na yu ná cyeyi i. ²³ Nyé Zakari sáragawwubaarañji canmpyaagil'á fũñhõ ke, ka u u njàre pyenge.

²⁴ Canmpyal'á tòro ke, ka u cwoñji Elizabeti si laa ta, maa njwõhõ yinye kanjuro funnj'i. Maa jwo uye funnj'i: ²⁵ «Kile à jwõ mii na ná nde e de! U à mii pyitambaani silege láha mii na sùpyire nyii na.»

Kile mèlekenji wà à Yesu zinjì kyaa jwo

²⁶ Nyé Elizabeti laani yinje baani woge e, ka Kile si u mèlekenji Gabiriyeli tun Galile kùluni kànhe kà na, ku mege nyé Nazareti. ²⁷ Pùcwoñji wà u mpyi wani, u mege mpyi Mariyama. Saannji Dawuda tұлuge shinñji Yusufu tàcwo u mpyi u wi. ²⁸ Ka mèlekenji si jyè uru pùcwoñji yyère, maa jwo: «Mii à mu shéere, Kafoonji Kile à jwõ mu na maa mpyi ná mu i.» ²⁹ Ka puru jwumpe si Mariyama funnjõ wwõõhõ sèl'e, ka u u wá na uye yibili uru fwùñji njñke na. ³⁰ Ka mèlekenji si yi jwo u á: «Ma hà vyá me Mariyama, Kile à jwõ mu na. ³¹ Mu sí laa ta, li sí n-si pùnambile, maa li mege le Yesu*». ³² U sí n-pyi shinbwo, u mege sí n-le Kilenji njnyì wunji Jyaji. Kafoonji Kile si u tulyage Dawuda saanre fanche kan u á. ³³ U sí n-pyi Yakuba shinjì† jũhõ na fo tèekwombaa. U fanche si n-kwõ me.» ³⁴ Ka Mariyama si yi jwo mèlekenj'á: «Di lire sí n-pyi n-jwo ye? Naha kurugo ye mii sàha njkwõ a nò cè me.»

³⁵ Ka mèlekenji si u pyi: «Kile Munaani sí n-pa n-tèn mu jũñji. Kilenji njnyì wunji u síñji sí n-pyi mbyilme fiige mu jũñji. Lire kurugo pyànji mu sí n-si ke, uru sí n-pyi Kile wu, u mege sí n-le Kile Jyaji. ³⁶ Mu cinmpworocwoñji Elizabeti, uru nijjyenkwonji mú à laa ta, u sí pùnambile si. Sùpyire mpyi na uru ngemu sòñji cijirinje ke, u laani yibaani woge ku nyé nke. ³⁷ Sèenji na, kyaa nyé na Kile jini me.» ³⁸ Ka Mariyama si yi jwo u á: «Kafoonji bilicwo u nyé mii, Kile u li pyi mii á bà mu à yi jwo me.» Ka mèlekenji si yiri u taan maa njàre.

Mariyama à sà fworo u cinmpworocwoñji Elizabeti na

³⁹ Cyire canmpyaagil'e, ka Mariyama si yir'a fyâl'a kàre njanyi kùluni i, Zhude kànhe kà na. ⁴⁰ Maa jyè Zakari pyenge e, maa Elizabeti shéere. ⁴¹ Tēni i Elizabeti à Mariyama fwùñji lógo ke, ka u pyànji si nyàha u funnje e. Ka Kile

* **1:31** Yesu mege jwõhe ku nyé: «Kafoonji Kile u nyé Shwofoonji.» † **1:33** Yakuba shiinbii pi maha mpyi Izirayeli shiinbii.

Munaani si Elizabeti jî, ⁴² ka u u jwo fânha na Mariyama á: «Kile à jwó le mu á mà tòro cyeebii puni taan! Pyàni mu sí n-si ke, Kile sí jwó le ur'á mú! ⁴³ Jo u nyé mii, fo mii Kafoonji nunji yabiliji u pa mii yyére ye? ⁴⁴ Naha kurugo ye mii sí yi jwo mu á, tēni i mii à mu fwùnji lógo ke, funntang'à mii pyàni pyi u à nyàha mii funnke e. ⁴⁵ Mu wuun'à jwó, jaha na ye kani jwómēeni Kafoonji Kile à lwó mu á ke, mu à jēn'a dá lire na.»

Mariyama à Kile kēe

⁴⁶ Nyé ka Mariyama si jwo:

«Mii à Kafoonji Kile kēe ná na zòmbilini puni i,
⁴⁷ mii funnke naha a táan sèl'e mii Shwofoonji Kile kurugo.

⁴⁸ Naha na ye mii u nyé u bilicwoŋji ke,
 u à jēn'a jwó mii na, maa kacēnne pyi mii na,
 mii ná na cyēempe puni i.

Mà lwó nume na,
 tīnji nimpānji sùpyire puni sí n-pa raa ŋko na mii wuun'à jwó.

⁴⁹ Naha kurugo ye Kile Sinji Punifol'à kabwòhii pyi mii á,
 u meŋ'à táan.

⁵⁰ Mpii pi maha fyáge u na ke,
 u maha pire jùnaara taa tērigii puni i, maa kacēnŋkii pyi pi á.

⁵¹ U maha kakyanhala karigii pyi
 ná u cyēge fânha nyahaga woge e.

Mpii pi nyé ná yámpeente funnke e ke,
 u maha pire tūn a caala.

⁵² U maha fānhafeebii tīrig'a lwó pi fānhe jūŋ'i,
 mpii pi à piye tīrige ke, u maha pire dūruŋo.

⁵³ U maha yacēnyyi kaan kategefeebil'á fo maha pi funnyi jīŋe.
 U maha nāfuufēebii cyēngaya wuubii yare pi i ŋkēge.

⁵⁴⁻⁵⁵ Jwómēeni u mpyi a lwó wuu tulyey'á ke, u à lire fūnŋo.
 U à pa u báarapyiibii Izirayeli shiinbii tēge

U maha kacēnŋkii pyi lbirayima
 ná u tūlug'á tērigii puni i.»

⁵⁶ Nyé ka Mariyama si ŋkwōro Elizabeti yyére fo mà nō yi nyé taanre fiige na,
 lire kántugo maa nūr'a kàre u kànhe na.

Yuhana Batizelipyiŋi ziji kani

⁵⁷ Nyé Elizabeti tēetigen'à pa nō ke, ka u u si pūnambile. ⁵⁸ Tēni i Elizabeti tēēŋjēebii ná u cīnmpyiibil'á lógo na Kafoonji Kile na wá à kacēnne nimbwoo pyi u na ke, ka li i mpyi u ná pi á funntanga nimbwòho.

⁵⁹ Pyàni ziji canmpyiibaatanrewuuni na, ka pi i ŋkàre u takwōnge e. Pi la mpyi si u tuŋi Zakari mege le u na, ⁶⁰ ka pyàni nunji si jwo: «Ōnhò, u mege sí n-le Yuhana.» ⁶¹ Ka pi i u pyi: «Ŋka kuru mege fiige nyé mu sùpya na mà de!»
⁶² Ka pi i Zakari búbu wuŋi kà, maa u yíbe pyàni mege na. ⁶³ Ka u u pi pyi pi kwōŋŋo lwó a kan ur'á. Pi à pa ná k'e ke, ka u u yi séme ku na: «Pyàni mege sí n-le Yuhana» ka li i pi puni paa.

⁶⁴ Nyé lire tēnuuni i, ka Zakari njini si sànhà, ka u jwōge si múgo, ka u u wá na yu marii Kile pēre. ⁶⁵ Ka cyire karigii si u tēēŋjēebii ná u kwūumpe shiinbii kākyanhala, fo mà sà nō Zhude janyi cyeyi kànyi puni na. Pi puni mpyi na cyire karigii shēnre yu pi bàrānwōyi i.

⁶⁶ Ka lire kani lógofeebii puni si li yaha piye funñ'i, marii sônñi li na. Pi shin maha shin mpyi na uye yíbili: «Ŋge pyàñi sí n-pyi ñaha shi be?» Sèenji na, Kafoonji Kile cyege mpyi ná u e.

Zakari à Yesu mpañi kyaa jwo

⁶⁷ Nyɛ ka Kile Munaani si pyàñi tunji Zakari ñî, maa u pyi u à mpe jwumpe jwo:

⁶⁸⁻⁶⁹ «Wuu Kafoonji Kile kêe,

Izirayeli shiinbii u Kilenji,

ñaha na ye u à Shwofoo ñjncenñe yige

u báarapyinji Dawuda tùluge e mà kan wuu á.

U à pa si mpa u shiinbii tège

si pi ñùñò wwù bilere e.

⁷⁰ Uru shɛɛnre Kile tũntunmpii mpyi a jwo fo tɛmɔni i

⁷¹ na u sí wuu yige wuu zàmpeɛnbii cye e,

wuu kyal'á pɛn mpiimu á ke, si wuu shwò pire na.

⁷² Lire cye kurugo, u à kacɛnne pyi wuu tulyeyi na.

Nde u mpyi a jwo u tunmbyaare tooy'e ke, u à lire pyi.

⁷³⁻⁷⁴ U mpyi a ñwɔmɛɛni ndemu lwó wuu tulyage Ibirayima á,

na u sí wuu yige wuu zàmpeɛnbii cye e,

bà wuu si mpyi s'a uru père fyagara baa me,

u à lire pyi.

⁷⁵ Kile à lire pyi bà wuu si mpyi s'a katiigii pyi u yyahe taan,

si ntaha uru kanni fye e wuu shinji puni i mɛ.»

⁷⁶ Lire kàntugo ka Zakari si jwo u pyàñ'á:

«Mii pyàñi, pi sí n-pa raa mu pyi Kilenji ññyi wuñi tũntunñi,

ñaha na ye mu sí n-pa ñaara Kafoonji yyaha na, si u kuni yaa.

⁷⁷ Mu sí yi yyaha jwo Kile wuubil'á na

u sí pi kapegigii yàfa pi na, si pi shwò.

⁷⁸ Wuu Kilenji ñùñaare ná u kacɛnñkii kurugo,

u à bèɛnmpe yige wuu á mà yíri ññyiñi na, mu à jwo canña ñyiini niv-worovɔnni.

⁷⁹ Mpii pi mpyi a tɛɛn kwùñi numpini i ke, u à bèɛnmpe yige pir'á.

U à yyenñjke kuni le wuu taan.»

⁸⁰ Nyɛ uru pyàñi mpyi na lyege, Kile Munaani sí i fànhe kaan u á. Ka u u ñkwóro sige funñke e fo mà sà nɔ u tɛɛcyeeni na Izirayeli shiinbii na.

2

Yesu ziji kani

(Macwo 1.18-25)

¹ Nyɛ tɛni là à pa nɔ, ka saanbwòhe Ogusiti si tũnturo tun na sùpyire puni

mɛyi yi séme. ² Lire l'á pyi mɛsemɛni ñjncyiini, l'á pyi mà Kirinisi ta Siri kini

ñùñò na. ³ Sùpyire puni mpyi na si na pi mɛyi sémeni pi tukanyi na. ⁴ Ka

Yusufu si yíri Nazarɛti kànhe e Galile kùluni i mà kàre saanñi Dawuda kànhe

na, Betilɛhemu i, Zhude kùluni i, ñaha na ye Yusufu mpyi Dawuda tùluge sùpya.

⁵ U ná u tàcwoñi Mariyama mpyi a kàre wani mɛyi zɛmɛñi kurugo. Mariyama

laa wuñi u mpyi. ⁶ Mà pi yaha Betilɛhemu i, ka Mariyama laani tɛesini si nɔ.

⁷ Ka u u u jyanji ñjncyiini si, maa u le vaañyi i mà sinnede yatɔore yabyage

funñ'i, ñaha na ye pi mpyi a tatirige ta nàmpwuunbii tashwonge e mɛ.

Kile mèlèkèñi wà à Yesu ziji kyaa jwo mpànahabii pìl'á

⁸ Nye mpànahabii pìi na mpyi puru kwùumpe e. Pi mpyi maha shwùun nyii na sige e, marii pi mpàabii sañcwònñi sigili. ⁹ Ka Kafoonji Kile mèlèkèñi wà si uye cyêe pi na, ka Kafoonji Kile sinampe bèenmpe si mîni kuru cyage e mà pi kwùulo, ka pi i fyá sèe sèl'e. ¹⁰ Ka mèlèkèñi si yi jwo pi á: «Yii àha vyá me, mii sí múguro kyaa nimbwoo jwo yii á, lire sí n-pyi yii shinj puni wuu. ¹¹ Nijjaa numpilage yabilini i, Shwofol'à si yii á Dawuda kánhe na. Uru u nye Kile Nijcwònñi ná Kafoonji. ¹² Amé yii sí li cè, yii sí pìmpinjnyega ta pi à le a síninjé väänjyi i yatàare yabyage k'e.»

¹³ Lire tēni i, ka mèlèkèkuruñò nimbwòhò si mpâl'a pa bínni uru mèlèkèñi taan, marii Kile pēre na:

¹⁴ «Pèente ti taha Kile na nijyini na.

Mpii kyaa l'à táan Kile á ke, yyeñjñke ku pyi jññke na pire shwòhòl'e.»

¹⁵ Tēni i mèlèkèbil'à yiri mpànahabii taan mà ðugo nijyini na ke, ka mpànahabii si yi jwo piy'á: «Yii a wá, wuu u shà Bètilèhemu i, Kafoonji Kile à wuu pyi wuu à kani ndemu cè ke, wuu u sà lire wí.» ¹⁶ Ka pi i fyál'a kàr'a sà Mariyama ná Yusufu ta wani, maa pìmpinjnyege nizinnage nya yatàare lùbyakwàoge funñ'i. ¹⁷ Pi à pìmpinjnyege nya ke, jwumpe Kile mèlèkèñi mpyi a jwo pi á ku kyaa na ke, ka pi i puru puni jwo, ¹⁸ ka li i mpyi kakyanhala pu lógofeebii pun'á. ¹⁹ Nka Mariyama wi ke, ur'à cyire karigii yaha u yákiñi na, marii sòññi cyi na. ²⁰ Lire kántugo ka mpànahabii si núr'a kàre pi tayirige e, pi mpyi na Kile pēre marii u kēre pi karigii nindogogii ná nijyagii kurugo. Cyire karigil'à pyi bà Kile mèlèkèñi mpyi a cyi jwo me.

Pi à kàre ná Yesu pìmpinjnye wuñi i Kileñaarebage e

²¹ Pyàñi canzege canmpyibaatanrewuuni na, ka pi i u kwòn, maa u mege le Yesu. Kile mèlèkèñi mpyi a kuru mege le pyàñi na mà jwo u nuñi u u laani ta ke.

²² Nye mà tàanna ná MusaSaliyanji i, siiveente canmpyaagil'à kwò ke, ka Yusufu ná Mariyama si ñkàre Zheruzalemu kánhe e ná pyàñi i mà sà ñkan Kafoonji Kile á, ²³ bà l'à sémé Kafoonji Kile Saliyanji i na: «Pùnampyire nijcyiire puni sí n-pyi Kafoonji Kile woro*.»

²⁴ Sárage kyaa Kafoonji Kile mpyi a jwo Saliyanji i mà yyaha tíi ná siivoonji tufeempe kani i ke, pi à kuru wwù mú. Kuru sárage ku mpyi: «Sanmpanra shuunni, lire nye me sanmpanmpwòñjaara shuunni†.»

²⁵ Nàñi wà na mpyi wani Zheruzalemu i, u mege mpyi Simiyon. U mpyi a tíi maa fyáge Kile na. U mpyi na Izirayeli shiinbii Tegēfoonji mpanji sigili. Kile Munaani mpyi ná u e. ²⁶ L'à li cyêe u na na u si n-kwù ná u nye a Kafoonji Kile Nijcwònñi nya me. ²⁷ Nye tēni i Yesu sifebil'à sà nò ná u e Kileñaarebage e Kile Saliyanji karigii mee na ke, ka Kile Munaani si Simiyon yyaha cù a lèñe Kileñaarebage e. ²⁸ Ka u u pìmpinjnyege cù u cyeyi i, maa Kile kēe na:

²⁹ «Kafoonji Kile, mii u nye mu báarapyini ke, nume mu sí n-jà mii yaha mii u kwù yyeñjñke e,

nde mu à jwo ke, mu à lire pyi a kwò,

³⁰ ñaha na ye Shwofoonji mu à tun ke, mii nyiin'à uru nya nijjaa.

³¹ Nge mu à kan ðinyeñi sùpyire shinj puni kurugo ke,

³² u sí n-pyi bèenme mpemu pu sí mu cyêe supyishinj puni na ke,

* 2:23 Ekizodi 13.2, 12 † 2:24 Levitiki 12.8

Izirayeli shiinbii pi nyɛ mu wuubii ke, si pire mege pyi ku táan.»

³³ Puru jwumpe Simiyɔn mpyi a jwo Yesu kyaa na ke, puru mpyi a Yesu sifeebii kàkyaanhala. ³⁴ Ka Simiyɔn si jwó le pi á, maa yi jwo Yesu nuɗi Mariyama á: «Ŋge pyàŋi kapani li nyɛ Izirayeli shiinbil'á, mà shinɗyahara cyán si shinɗyahara yîrige. U sí n-pyi kacyyeele, ŋka pii sí n-cyé li na. ³⁵ Lire pyiŋkanni na, supyiŋyahara funzɔnɗore sí n-yige cyiɗni na. Mu wi ke Mariyama, kani là sí n-pa mu súugo ma zòŋi na, mu à jwo kàshikwɔnɗwɔ l'á mu sú u na.»

³⁶⁻³⁷ Cɨjnyɛni wà na mpyi wani, u mpyi a yyeɛ beecyyɛɛɛre ná sicyɛɛɛɛre (84) kwò, uru na mpyi Kile túnntunɗo, u mege mpyi Ana. U tunji mege mpyi Fanuweli. Ashɛri túluge sùpya u mpyi u wi. Uru ceɛŋi mpyi a yyeɛ baashuunni pyi nàmbage e, ka u poonji si ŋkwú. Ka u u ŋkwóro nò baa. Pilaga bâra canɗa na, u mpyi maha mpyi súnleni ná Kileŋarege na Kileŋaarebage e. ³⁸ Uru cɨjnyɛni mú à sà Yesu sifeebii ta wani, maa Kile kêe, mpii pi mpyi na Zheruzalɛmu kàŋhe shiinbii ɗuɗgwuure sigili ke, maa Yesu kyaa jwo pir'á.

³⁹ Nyɛ Yusufu ná Mariyama à Kafoonji Kile Saliyaŋi kurigii puni ɗaara a kwò ke, maa núr'a kàre Nazareti i, pi kàŋhe na, Galile kùluni i. ⁴⁰ Pyàŋi mpyi na lyɛge ná fàŋhe e, u yákiŋi mpyi a pêe sèl'e. Kile mpyi a ɗwɔ u na maa mpyi ná u e.

Yesu ná u sifeebil'à kàre bilereŋkwoŋi kataanni na

⁴¹⁻⁴² Yyeɛ maha yyeɛ, Yesu sifeebii mpyi maha ŋkàre ná u e Zheruzalɛmu kàŋhe e bilereŋkwoŋi kataann'á mà tàanna ná Yahutuubii làdanji i. Nyɛ yyeeni kataann'á pi à kàre mà Yesu shiŋi yaha yyeɛ ke ná shuunni na ke, ⁴³ lire kataann'á pa ŋkwò, ka pi i nùru na ŋkèege ke, ka Yesu si ntèen Zheruzalɛmu i u sifeebii pàama.

⁴⁴ Pi mpyi na sòŋni na Yesu ná pire shèɛfeebii pi sí n-ta pi i ma siŋcyan. Pi à ɗaara a canɗke kwò, pi nyɛ a u ɗya mɛ, ka pi i wá na u caa pi cɨmpyiibii ná pi shincempii shwòhól'e. ⁴⁵ Pi à u cya a kàŋha pire shwòhól'e ke, maa nùru na u caa na ŋkèege Zheruzalɛmu i. ⁴⁶ Canmpyaa taanre tatoroge e, ka pi i sà u ta u à tɛen Kileŋaarebage e Kile Saliyaŋi cyelentiibii shwòhól'e, marii pi jwumpe nùru, marii pi yíbili. ⁴⁷ Mpii pi mpyi na u jwumpe nùru ke, u yákiŋfente ná u ɗwòshwòore mpyi a pire puni kàkyaanhala. ⁴⁸ Tèni i u sifeebil'à u ɗya ke, ka li i mpáa pi e, ka u nuɗi si u pyi: «Yesu, ɗaha mu à pyi ná wuu e amɛ ye? Mii ná mu tunji funmpɛn wuubii mpyi na mu caa.» ⁴⁹ Ka u u pi pyi: «Naha na yii nyɛ na mii caa ye? Yii nyɛ a cè na mii à yaa mii u a na Tunji karigii cwòɔnre mà?» ⁵⁰ Ŋka u sifeebii mpyi a puru jwumpe ɗwòhe cè mɛ.

⁵¹ Nyɛ ka Yesu si núr'a kàre ná u sifeebil'e Nazareti kàŋhe e. U mpyi a pi ɗwòmɛɛni cù. Ka u nuɗi si cyire karigii puni yaha uye funɗ'i, marii sòŋni cyi na.

⁵² Yesu mpyi na lyɛge, là sí i bàrali u yákiŋfente na. U kyaa mpyi a táan Kile á, maa ntáan sùpyir'á mú.

3

Yuhana Batizelipiyiŋi na kuni bégeli Yesu yyaha na (Macwo 3.1-12; Marika 1.1-8; Yuhana 1.19-28)

¹ Mà saanbwohe Tiberi yaha u saanre yyeɛ ke ná kanɗuro wuuni na, lir'à Pɔnse Pilati ta Zhude kùluni ɗuɗo na, Eròdi sí nyɛ Galile wuuni ɗuɗo na, u yyahafoonji Filipi sí nyɛ Iture ná Tirasoniti kùlígii ɗuɗo na, Lizaniyasi sí nyɛ

Abileni kùluni nùṅṅò na, ² Ana* ná Kayifu mú sí nyε sáragawwuubii nùṅṅufente na, lire yyeeni mà Zakari jyanj Yuhana yaha síwage e, Kile à u tun u sà a uru jwumpe yu. ³ Ka u u ṅkàre Zhurudɛn banj nṅwage kùluni puni i, mà sà a jaare na puru jwumpe yu sùpyir'á. U mpyi na yi yu pi á: «Yii yii toroṅkanni kɛ́ɛnɛɛ, yii batize, bà Kile si mpyi si yii kapegigii yáfa yii na me.» ⁴ Nde Yuhana mpyi na mpyi amuni ke, lire na mpyi a sémé tèecyiyi Kile tùnntunɛj Ezayi sémɛɛɛj i na:

«Sùpya mejwuu sí n-pa raa fwore síwage e fánha na

«Yii kuni yaa Kafaonj mɛɛ na,

yii kumpyɛɛ nintiire yaa u á,

⁵ yii i kacyyeyi puni nɛ́ a tàanna,

yii i jaɲyi ná mpògigii puni cɛɛg'a tàanna,

kurigii cyi à nahana ke, yii i cyire yal'a tíi,

kurigii cyi à náhara ke, yii i cyire yal'a nṅwò.

⁶ Lire ká mpyi, sùpyire puni sí li nya na Kile u nyε Shwofoonj†.»

⁷ Nyε ka shinɲahara si wá na ma Yuhana yyéɛ si mpa batize, ka u u pi pyi: «Yii màcwɔn fiige sùpyiibii, joofo u à yii pyi na batizeliɲj kanni sí n-jà yii shwò Kile lùyirini nimpani na yɛ? ⁸ Yii a katiigii pyi, lire sí li cyéɛ na yii zòompil'à kɛ́ɛnɛɛ. Yii àha zii raa sòṅɲj kanna na yii tulyage ku nyε Ibirayima mà de! Naha na yɛ mii sí yi jwo yii á, Kile sí n-jà nje kafaayi kɛ́ɛnɛɛ n-pyi Ibirayima jampyire‡. ⁹ Yii li cè na kaciig' à cɛ́l'a yaha cire ndire taan. Cige maha cige ku nyε, ku nyε na yasɛɛ nɲɛɛnne pyi mɛ, kuru sí n-kwòɛn n-wà nage e.»

¹⁰ Nyε ka sùpyire si Yuhana yíbe: «Lire tɛ̀ni i ke, jaaha wuu à yaa wuu pyi bɛ?» ¹¹ Ka u u pi pyi: «Vaanntinnye shuunni nyε ṅgemu á ke, urufol'à yaa u kà kan kà bafoonj'á. ṅgemu u nyε ná yalyire e ke, urufol'à yaa u tà kan kategefoonj'á mú.»

¹² Nyε múnalwòɛre shwofeebii pi mpyi a pa mpa batize ke, ka pire mú si Yuhana yíbe: «Cyelentuɲj, jaaha wuu à yaa wuu pyi bɛ?» ¹³ Ka u u pi pyi: «Múnalwòɛre nṅwage pi à pyi yii a shuu sùpyir'á ke, yii àha wyéɛ shwò wà na si ntòro kuru nṅwage taan mɛ.» ¹⁴ Ka sòrolashiibii pìi mú si u yíbe: «Wuu de? Naha wuu à yaa wuu pyi yɛ?» Ka u u pi pyi: «Yii àha sùpyanji wà tufige wyéɛ cyán zhwò u na mɛ, yii àha vini ntaha wà na mú mɛ. Nka yii sàranj u yii funɲyi nɲɛ.»

¹⁵ Nyε sùpyire puni sòṅṅɔre mpyi a taha Kile Nɲɛcwòɛnɲɔni nimpanj kani na, uru ṅgemu u sí n-pa pi shwò ke. Lire e pi mpyi na ṅko piye funɲ'i: «Tá Yuhana bà u à yaa u ta u wi mɛ?» ¹⁶ Mà pi yaha ná tire sòṅṅɔre e piye funɲ'i, ka Yuhana si pi pyi: «Mii wi ke, mii na yii batizeli lwòhe e kanna. Nka wà sí n-pa mii kántugo, uru tayyéreg'à fánha tò mii woge na. Ali mà u tanhaɲyi mɛɛɛɛ sánha, mii nùṅk'à cyéɛ lire mpyinji i. Uru u sí n-pa raa yii batizeli ná Kile Munaani ná nage e. ¹⁷ U ntanhe nyε u cye e, u u u sùmanj nimbwòɛnɲj fwu. U sí sùmapyanj le u bwùunni i, si simwòhɛnke súugo nafugombaage e.»

¹⁸ Nyε Yuhana à yereyɛ nɲyahaya kan sùpyir'á sahanjki Yesu kyaa na.

¹⁹ Saanɲj Erɔdi mpyi a u sɲɛɛɛj cwɔɲj Erɔdiyadi kwòɛn a lwò. Mà bàra lire na, u mpyi a kapyimbaagii ncyiimu pyi sahanjki ke, ka Yuhana si u cɛ́ɛɛɛ cyire puni na. ²⁰ Lire nyε a jà a bɛ Erɔdi á mɛ, ka u u kapiini là bàra là na, maa Yuhana cù a le kàsɔɲj i.

* **3:2** Nge Ananji na mpyi nò. † **3:6** Ezayi 40.3-5 ‡ **3:8** Yahutuubii mpyi na sòṅɲj na Kile sí pire shwò, mà lire nùṅke pyi pir'à fwoɔ Ibirayima e. Yuhana 8.33,37,39: yii yire cyeyi kàla.

Yuhana à Kile Jyanji Yesu batize
(Macwo 3.13-17; Marika 1.9-11)

²¹ Nyε mà Yuhana Batizelipyinji yaha u sàha ηkwò a le kàsuni i mε, canηka sùpyire puni mpyi na ma u yyére marii batizeli, ka Yesu mú si mpa batize, maa Kile jáare. Mà u yaha kuru jáarege na, ka nìnyinji si múgo. ²² Ka Kile Munaani si liye pyi mpánmporògo fiige mà tìg'a tèen Yesu na, ka mejwuu si fworò nìnyinji i na: «Mii Jyanji u nyε mu, mu kan'à waha mii na sèl'e. Mu kapyiinkil'à táan mii á mú.»

Yesu à fworò mpiimu i ke
(Macwo 1.1-17)

²³ Tèni i Yesu à báaranji sii ke, u shìnji mpyi a yee bejjaaga ná ke kwò. Sùpyire mpyi na sònji na Yusufu jya u nyε u wí.

Yusufu yabilin'á fworò Aheli i.

²⁴ Aheli à fworò Matati i.

Matati à fworò Levi i.

Levi à fworò Meleki i.

Meleki à fworò Zhanayi i.

Zhanayi à fworò Yusufu i.

²⁵ Yusufu à fworò Maticya i.

Maticya à fworò Aməsi i.

Aməsi à fworò Nahumu i.

Nahumu à fworò Esili i.

Esili à fworò Nagayi i.

²⁶ Nagayi à fworò Maati i.

Maati à fworò Maticya i.

Maticya à fworò Σεμε i.

Σεμε à fworò Zhoseki i.

Zhoseki à fworò Zhoda i.

²⁷ Zhoda à fworò Zhwónani i.

Zhwónani à fworò Eresa i.

Eresa à fworò Zorobabeli i.

Zorobabeli à fworò Salatiyeli i.

Salatiyeli à fworò Neri i.

²⁸ Neri à fworò Meleki i.

Meleki à fworò Adi i.

Adi à fworò Kosamu i.

Kosamu à fworò Elimadan i.

Elimadan à fworò Eri i.

²⁹ Eri à fworò Zhosuwe e.

Zhosuwe à fworò Eliyezeri i.

Eliyezeri à fworò Zhorimu i.

Zhorimu à fworò Matati i.

Matati à fworò Levi i.

³⁰ Levi à fworò Simiyón i.

Simiyón à fworò Zhuda i.

Zhuda à fworò Yusufu i.

Yusufu à fworò Zhonamu i.

Zhonamu à fworò Eliyakimu i.

³¹ Eliyakimu à fworò Meleya i.

Meleya à fworò Mena i.

Mena à fworò Matata i.

Matata à fworo Natan i.
 Natan à fworo Dawuda i.
³² Dawuda à fworo Zhese e.
 Zhese à fworo Obedi i.
 Obedi à fworo Bwazi i.
 Bwazi à fworo Salamoni i.
 Salamoni à fworo Naasun i.
³³ Naasun à fworo Aminadabu i.
 Aminadabu à fworo Adimi i.
 Adimi à fworo Arini i.
 Arini à fworo Esiramu i.
 Esiramu à fworo Pɛɛzi i.
 Pɛɛzi à fworo Zhuda i.
³⁴ Zhuda à fworo Yakuba i.
 Yakuba à fworo Ishaka i.
 Ishaka à fworo Ibirayima i.
 Ibirayima à fworo Teraka i.
 Teraka à fworo Nakwari i.
³⁵ Nakwari à fworo Serugi i.
 Serugi à fworo Erewu i.
 Erewu à fworo Pɛɛgi i.
 Pɛɛgi à fworo Eberi i.
 Eberi à fworo Shelaki i.
³⁶ Shelaki à fworo Kayinamu i.
 Kayinamu à fworo Arifasadi i.
 Arifasadi à fworo Shemu i.
 Shemu à fworo Nuhu i.
 Nuhu à fworo Lemeki i.
³⁷ Lemeki à fworo Metusala i.
 Metusala à fworo Enaki i.
 Enaki à fworo Zheredi i.
 Zheredi à fworo Malaleli i.
 Malaleli à fworo Kena i.
³⁸ Kena à fworo Enosi i.
 Enosi à fworo Seti i.
 Seti à fworo Adama i.
 Adama à fworo Kile e.

4

Sitaanniŋi na ɲcaa si Yesu sɔn u kapii pyi

(Macwo 4.1-11; Marika 1.12-13)

¹ Nye mà Yesu yaha u à ɲi Kile Munaani na, u à yiri Zhurudɛn banji ɲwɔge na mà kàre síwage e.

² U à canmpyaa beeshuunni pyi síwage e, u ɲye a yafyin lyi mɛ, ka katege si u ta. Cyire canmpyaagii funɲke e, ka Sitaanniŋi si file u na maa ɲcaa si u sɔn ngà kapii na.

³ Nye ka u u Yesu pyi: «Ná Kile Jyani sí u ɲye mu, yi jwo ɲke kafaag'á ku kɛɛɲ'a pyi bwúuru.» ⁴ Ka Yesu si u pyi: «Y'á sɛme Kile Jwumpe Semɛɲi i «Yalyire kanni bà ti ɲye na sùpyaɲi ɲwɔ caa mɛ*.»»

⁵ Lire kántugo ka Sitaanniŋi si dùgo ná u e ɲiɲyiɲi na, maa diɲyeɲi kɪrigii puni cyêe u na yyerege ɲiɲkin, ⁶ maa u pyi: «Mii sí ɲcyii kɪrigii puni ɲùɲufente

* 4:4 Duterɛnomu 8.3

ná cyi náfuonji kan mu á, naha na ye t'à kan mii á. Shinji u à táan mii á ke, ur'á mii sí ti kan. ⁷ Mu aha nen'a ninjkure sín maa mii pée, yire puni sí n-pyi mu wuyo.» ⁸ Ka Yesu si u pyi: «Y'à sémé Kile Jwumpe Semenje i:

“Ta ma ninjkure sinni ma Kafoonji Kile á, maa uru kanni pére†.”»

⁹ Lire kántugo ka Sitaanniñi si nkàre ná Yesu i Zheruzalemu kàhe e, maa sà dùgo ná u e Kile naarebage njnycyage e, maa yi jwo u á: «Ná Kile Jyanji sí u nyé mu, kwòn a cwo njjke na, ¹⁰ naha na ye y'à sémé Kile Jwumpe Semenje i: “Kile sí u mèlèkèebii tun, pi a mu kàanmucaa.

¹¹ Pi sí mu cwòhò ná pi cyeyi i,

bà li si mpyi kafaaga kà nkòwò mu tóoge kà bânni mè‡.”»

¹² Ka Yesu si u pyi: «Y'à sémé Kile Jwumpe Semenje i “Ma hà raa ma Kafoonji Kile jwò cwòre mè§.”»

¹³ Nyé Sitaanniñi à Yesu sòn a kànha shinji puni u kapii pyi ke, maa yîri u taan maa u yaha na tènì labere sigili.

*Yesu kànhe shiinbil'à cyé u na
(Macwo 13.53-58; Marika 6.1-6)*

¹⁴ Lire kántugo ka Yesu si núr'a kàre Galile kùluni i. Kile Munaani fànhe mpyi u e sèl'e. Ka u mege si fworò lire kùluni puni i. ¹⁵ U mpyi na Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á Kile Jwumpe kàlambayi i, ka tire puni si wá na u metanga yiri.

¹⁶ Ka Yesu si nkàr'a sà nò Nazarèti i. Kuru kànhe na u à lyé. Canjòjke e, ka u u jyé Kile Jwumpe kàlambage e bà u mpyi maha ntéa na lí pyi mè, maa yîr'a yyére si Kile Jwumpe kála. ¹⁷ Ka pi i Kile túnntunji Ezayi sémèñi kan u á, ka u u u jwò múgo maa cyage kà kála:

¹⁸ «Kafoonji Kile Munaani nyé mii njñ'i.

U à mii cwònrò na mii u pa Jwumpe Nintanmpe jwo fònjafeebil'á,

si kàsujyibii njahanji kyaa jwo pi á,

si fyinmpii nyiigii mùgoñi kyaa jwo pi á,

mpii pi nyé cwònròmpe e ke, si pire yige pi kyéregfeebii cyé e,

¹⁹ tènì i Kafoonji Kile sí jwò sùpyire na si kacenne pyi ti na ke, si lire kyaa jwò*.»

²⁰ Lire kántugo ka Yesu si Kile Jwumpe Semenje jwò tò maa u kan Kile Jwumpe kàlambage kacwònròñ'á, maa ntèen. Ka sùpyire puni si ti nyiigii le u e.

²¹ Ka Yesu si yi jwo pi á: «Kile Jwumpe yii à lógo nume ke, pur'à fúnjò yii nyii na njnjaa.» ²² Pi puni mpyi na u metange yu. Jwumpe u à jwo ke, ka puru si mpyi kakyanhala pi pun'á. Ka pi i wá na yi yu piye shwòhòle: «Taha Yusufo jyanji bà mè?»

²³ Ka Yesu si pi pyi: «Mii à li cè na yii sí nde tãanlini jwo n-wà mii na “Wempyinji, maye cùnjò ma yabilinji” si mii cêege na kakyanhala karigii yii à lógo na mii à pyi Kapere namu kànhe e ke, na naha na mii nyé a cyire fiige pyi naha na tukanhe na mà ye?» ²⁴ Maa núr'a jwo pi á: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Kile túnntunji wà tufige maha le njjire e u tukanhe e mè. ²⁵ Nka sèenji na mii sí yi jwo yii á, Kile túnntunji Eli tññi i, lenkwucyeebii mpyi a nyaha Izirayeli kñi i. Yee taanre ná yjnyé baani funñi zànhe nyé a pa mè, ka katibwòhò si nkwo kñi puni na. ²⁶ Nka Kile nyé a Eli tun Izirayeli lenkwucwoñi wà yyére mè, fò kñi labere wu, uru mpyi Sarepita kànhe na, Sidon kùluni i.

²⁷ Mâ bâra lire na, Kile tûntunji Elize tûnji i, tógofee nijyahamii na mpyi Izirayeli i, ñka pi wà nyε a pa Elize yyére si ticuumpe ta mε, fo kini labεε wu, u mεge mpyi Nama, Siri kini shin u mpyi u wi.»

²⁸ Mpii puni pi mpyi Kile Jwumpe kàlambage e ke, tēni i pir'à puru jwumpe lógo ke, ka pi lùgigii si yîri sèl'e. ²⁹ Ka pi i yîri, maa Yesu kòr'a yige kànhe e. Pi kànhe mpyi a cyán ñanke kà ñun'i, ka pi i ñkàre ná u e ñanke ñunicyage e, si u ñoñò ñcyán ñanke kacbage e. ³⁰ Ka Yesu si pi paha a fworo.

Yesu à jínanji wà kòr'a yige nàni w'e

(Marika 1.21-28)

³¹ Ka Yesu si ñkàre Galile kùluni kànhe kà na, kuru mεge nyε Kapεεnamu, maa wá na sùpyire kálali canñonke e. ³² Ka u kàlanji si sùpyire kàkyanhala, ñaha na yε u mpyi na pi kálali ná Kile sífente e.

³³ Lire tēni i, jínacyanji wà mpyi wani Kile Jwumpe kàlambage e, ka uru si jwo fànha na: ³⁴ «Ei! Nazareti kànhe shinji Yesu, ñaha shi ku nyε wuu ná mu shwòhòl'e yε? Mu à pa mpa wuu shi bò la? Mii à mu cε, nge u à fworo Kile e ke, uru u nyε mu!» ³⁵ Ka Yesu si fànha cyán jínanji na: «Ma ñwòge tò! Maa fworo nge nàni i!» Ka jínanji si nàni cyán sùpyire shwòhòl'e, maa fworo u e. U nyε a kapii pyi u na mε. ³⁶ Ka lire si sùpyire puni kàkyanhala fo ti na yu tiy'á: «Mpe nyε jwumò dε! U maha fànha cyáan jínabii na ná u sífente e, pi a si wá na fwore pifeebil'e.» ³⁷ Ka Yesu mεge si fworo lire kùluni puni i.

Yesu à Pyεri nafεncwoñi cùuñ

(Macwo 8.14-17; Marika 1.29-34)

³⁸ Ka Yesu si fworo Kile Jwumpe kàlambage e, mà kàre Simò pyεngε. U à sà Simò nafεncwoñi ta u à sínni cifwuro cye e. Ka pi i li cya Yesu á, u pa ñwò u na. ³⁹ Ka Yesu si file u na, maa fànha cyán cifwure na, ka ti i láha u na. Ka u u ntíl'a yîri na sore pi á.

⁴⁰ Canñanyiiwoore na, yama shi maha shi pu mpyi kànhe e ke, ka pi i mpa ná pire puni i Yesu yyére. Ka u u cyeyi taha pi puni niñkin niñkinji na, maa pi cùuñ. ⁴¹ U mpyi na jínacyaanbii nijyahamii jínahii kòre na yige pi e. Pire jínabii mpyi na yu fànha na: «Kile Jyanji u nyε mu!» Nka Yesu mpyi maha fànha cyáan pi na, maa jwumpe kwùun pi na, ñaha na yε pi mpyi a cε na uru u nyε Kile Nijnwònrñji.

Yesu kapani

(Marika 1.35-39)

⁴² Nyε nyég'á pa múgo ke, ka u u fwor'a kàre sige funñke e. Shinjyahara mpyi a fworo na u caa. Pi à pa u cya a ñya ke, ka pi la si mpyi u u ñkwòro ná pire e. ⁴³ Ka u u yi jwo pi á: «Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tí ná Kile Saanre e ke, mii à yaa mii u puru jwo kányi sanñy'á, ñaha na yε lire mεε na mii à tun.»

⁴⁴ Lire e ka Yesu si wá na ñaare na màre na Jwumpe Nintanmpe yu Zhude kùluni Kile Jwumpe kàlambayi i.

5

Yesu à fyacumii taanre yyer'a pyi u cyelempyii

(Macwo 4.18-22; Marika 1.16-20)

¹ Nyε canñka mà Yesu nijyerenji yaha Zhenεzareti banji ñwòge na, sùpyire mpyi a yyér'a u kwùulo Kile jwumpe ndògonji kurugo, fo na piye ñoñji kàmpanñyi puni na, na u fεnre. ² Ka u u mpa wíl'a bakwooyo shuunni ñya banji ñwòge na. Fyácyaabii mpyi a fworo yire bakwooyi i na pi cwòobii jyji.

³ Ka Yesu si sà jyè kuru bakwòoge k'e, Simò woge ku mpyi ku ki, maa yi jwo Simò á: «Bakwòoge lwó banji jwòoge na mà file yyaha yyére dooni.» Simò à lire pyi ke, ka Yesu si ntéen bakwòoge funŋke e, maa Kile jwumpe yu sùpyir'á.

⁴ Nye tēni i u à pa ŋkwò Kile jwumpe njwunji na ke, maa jwo Simò á: «Bakwòoge file lwòhe tacugunke e, yii i yii cwòobii wà, yii i fyaabii pìi cya.»
⁵ Ka Simò si u pyi: «Cyelentunji, wuu à numpilage puni pyi fyácyaaani na, wuu jye a yafyin ta me, ŋka ná mu s'á jwo amuni, mii sí cwòŋi wà sahanji.»
⁶ Nye pi à cwòobii wà ke, ka pi i fyaa niŋyahamii cù fo cwòobii na ŋkwùun.
⁷ Nye pi shèrefeabii pi mpyi bakwòoge sanŋke e ke, ka pi i pire yyere na pi pa pire tēge. Ka pi i bakwooyi shuunniŋi jñ fyaabii na, fo bakwooyi mpyi na ŋko raa ntiri lwòhe jwòh'i.

⁸ Simò Pyeri à lire jya ke, maa niŋkure sín Yesu fere e, maa jwo: «Kafoonji, laaga tōon na na, jaha na ye mii jye kapimpyiŋe.»
⁹ Fyaabii pi mpyi a cù ke, Simò ná u shèrefeabii mpyi a fyá pi jyahankanni na.
¹⁰ Zebede jyaabii pi mpyi ná Pyeri e, ná pire pi jye Yakuba ná Yuhana ke, pire mpyi a fyá mú. Ka Yesu si Simò pyi: «Ma hà vyá me. Mà lwó nume na, bà mu mpyi na fyaabii caa na jcwòre me, amuni mu sí raa sùpyire caa t'a bàrali mii na.»
¹¹ Nye ka pi i nùr'a pa banji jwòoge na, maa kàntugo wà bakwooyi ná yi funŋo yaayi puni na, maa ntaha Yesu fye e.

Yesu à tògofoo cùuŋo

(Macwo 8.1-4; Marika 1.40-45)

¹² Mà Yesu yaha lire kùluni kànhe kà na, tògofoonji wà na mpyi wani, tòge mpyi a u tēge ta sèl'e. Tēni i u à Yesu jya ke, ka u u niŋkure sín u fere e, maa yyahe cyígile, maa u jáare: «Kafoonji, mu aha jee, mu sí n-jà mii tòge láha mii na si mii finiŋe.»
¹³ Nye Yesu à yire lógo ke, maa cyēge sánha maa bwòon u na, maa jwo: «Mii à jee, tòge ku láha ma na!» Ka tòge si ntí'l'a láha u na.

¹⁴ Ka Yesu si u pyi: «Cù ma jwòoge na, ma hà yaaga jwo sùpya á me. Ŋka ta si, maa sà maye cyēe sáragawwunji na u u ma kàanmucya, sárage kyaa Kile túnntunŋi Musa à jwo tògofeabii jcwòuŋi kyaa na ke, maa kuru wwù. Lire li si li kye pi na na mu à cùuŋo*.»

¹⁵ Nye ka Yesu mege si li jwò cù na fwore sèl'e. Shinjyahara mpyi maha mpa a binnini u taan, maa u jwumpe nùru, u a si wá na pi cùuŋi.
¹⁶ Ŋka Yesu mpyi maha ŋkwò a yíri pi taan, maa sà Kile jáare síwage funŋke e.

Yesu à supyimuruŋo cùuŋo maa ku kapegigii yàfa ku na

(Macwo 9.1-8; Marika 2.1-12)

¹⁷ Canŋka mà Yesu yaha Kile jwumpe njwunji na, Farizhēenbii pìi ná Kile Saliyanj cyelentiibii pìi mpyi wani. Pire mpyi a yíri Galile kùluni ná Zhude kùluni kànyi puni ná Zheruzalem kànhe na. Ka Yesu si wá na yampii cùuŋi ná Kafoonji Kile sífente e.
¹⁸ Ka sùpyire tà si yanj wà tug'a pa u yasinninke e, uru nàŋi mpyi a múruŋo. Pi la mpyi si jyè bage e si u file Yesu na.
¹⁹ Ŋka sùpyire jyahani kurugo, pi jye a jà a tajyige ta ná u e me; ka pi i ðugo bage kàtanŋke na, maa kuru fùru, maa supyimuruŋke ná ku yasinninke le a tūrige kuru wyige e Yesu fere e sùpyire shwòh'ol'e.
²⁰ Yesu à li jya na mpìi nàmpil'á dá uru na ke, ka u u jwo supyimuruŋk'á: «Nà wà we, mu kapegigil'á yàfa mu na.»
²¹ Kile Saliyanj cyelentiibii ná Farizhēenbii pi mpyi wani ke, ka pire si wá na ŋkunni

* **5:14** Tògofoonji ká jcwòuŋo, sáragawwunji mpyi maha yaa u u cyeere kàanmucya sèl'e si jicé kampyi u à cùuŋo, u u nta a uye cyēe sùpyire na (Levitiki 14.2-32).

maa jwo: «Naha na nge nànjì nyε na Kile mεge kεεge ye? Fo Kile kanni bà mε, wà sì n-jà sùpya kapegigii yàfa u na mε!»

²² Nyε Yesu à pa pi kununke nùŋke cè ke, maa pi pyi: «Naha na tire nte sònŋore shinji nyε yii funŋyi i ye? ²³ Mà jwo “Mu kapegigil'à yàfa mu na” ná “Yiri, maa jaare” yii nyii na, cyire kapyaagii mú shuunni i ndire jwumɔ p'à táan ye? ²⁴ Nka yii pi li cè na siji na nyε Supyanji Jyanji á naha nùŋke na, u wà kapegii yàfa u na.» Lire e u à jwo supyimurunŋk'á: «Ta núru na jwɔ na. Yiri maa ma yasinninŋke lwó maa si pyenge.» ²⁵ Lire tēnuuni i, ka nànjì si yiri maa u yasinninŋke lwó a fworɔ sùpyire nyii na, na Kile kēre, na nŋkεεge pyenge. ²⁶ Ka li i pi puni bilibili. Pi mpyi na Kile kēre, maa nŋko: «Ei! Wuu à kakyanhala kariii nya nijnjaa dε!»

Yesu à lyi ná mεpεnge shiinbil'e

(Macwo 9.9-13; Marika 2.13-17)

²⁷ Lire kàntugo ka Yesu si fworɔ ntàani na, maa wil'a múnalwɔore shwofoonji wà nya u à tēn u báaraŋji tapyige e. U mεge mpyi Levi. Ka Yesu si yi jwo u á: «Yir'a taha na fye e.» ²⁸ Ka Levi si báaraŋji puni jwɔ yaha maa ntaha Yesu fye e.

²⁹ Lire kàntugo Levi à kataan nimbwoo pyi Yesu mεε na u pyenge e. Shinŋyahara mpyi na lyi ná pi e sijnŋyan. Pire shwɔhɔl'e, múnalwɔore shwofeebii mpyi a nyaha. ³⁰ Farizhεenbii ná Kile Saliyanji cyelentiibii pil'à lire nya ke, maa Yesu cyelemppiibii yibe: «Naha na yii nyε na lyi marii byii ná múnalwɔore shwofeebii ná mεpεnge shiinbii piiberil'e ye?» ³¹ Ka Yesu si pi pyi: «Mpii pi à cùunŋ ke, wemppiŋji kyaa nyε pire na mε, mpii pi na yà ke, pire na u kani nyε. ³² Mpii pi nyε na piye sònŋji na pir'à tíi ke, mii nyε a pa nùŋke na pire tayyerege e mε. Nka mpii pi à li cè na pire nyε a tíi mε, pire tayyerege e mii à pa, bà pi si mpyi si pi toronŋkanni kēεnŋe mε.»

Jwumpe Nintanmpe fành'à nyaha Yahutuubii làdaabii woge na

(Macwo 9.14-17; Marika 2.18-22)

³³ Ka pi i u pyi: «Tèrii nijnyahagil'e Yuhana Batizelipyiŋji cyelemppiibii ná Farizhεenbii wuubii maha súnŋji leni marii Kile jáare, mu wuubii sí maha lyi marii byii canŋa maha canŋa.» ³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Yii na sònŋji na yii sí n-jà fàhha cyán cifonŋji poonji ceveebii na, pi i súnŋji le mà cipoonji yaha ná pi e la? ³⁵ Nka tēni là na ma, cipoonji sí n-pa n-yige pi shwɔhɔl'e. Lire tēni i pi sí n-ta raa súnŋji leni.»

³⁶ Ka Yesu si tãanlini là jwo pi á na: «Wà nyε na vāanvɔnŋɔ kwunn'a tég'a vāanŋjyεga tacwɔngɔ jwooli mε. Lire ká mpyi, mu maha vāanvɔnŋke kεεge, vāanvɔnŋke kwɔnge ná vāanŋjyεge sí nyε na jin'a yiye lwó mε.

³⁷ Wà mú sí nyε na sinmpurugo leni seeye boolyεgil'e† mε. Lire baare e p'aha mpa ntanha, pu maha pu yalenŋke jya, maa wu, yalenŋk'a si nŋkεεge. ³⁸ Sinmpurug'à yaa k'a leni seeyi boofonŋkil'e.

³⁹ Lire ná li wuuni mú i, sùpya nyε a sii na sinntanhaga byii maa núr'a yyaha yige sinmpurugo kurugo mε. Naha kurugo ye u maha jwo na nintanhage k'à táan.»

† 5:37 Seeyi boni na nyε boro, Yahutuubii maha ndemu jwooli ná yatɔore seeyi i maa lwɔhe, lire nyε mε nùjirimpe, lire nyε mε ɛezen sinmpe leni l'e ke.

6

*Nje Yesu à jwo canṅṅke kyaa na ke
(Macwo 12.1-8; Marika 2.23-28)*

¹ Nye canṅka, Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na ntùuli sùma kooyi y'e. Kuru canṅke na mpyi canṅṅṅo. Ka u cyelempyiibii si sùmancahayi yà kwòn a cwuugo pi cyeyi i mà kùn*. ² Farizheenbii pìl'à lire nya ke, maa Yesu pyi: «Naha na yii nyé na canṅṅke kafuunṅkii pyi yé†?» ³ Ka u u pi pyi: «Nde saanṅi Dawuda à pyi ke, yii nyé a lire kâla mà? Canṅka mà u ná u fyèṅwəhəshiinbii katege wuubii yaha, ⁴ u à jyè Kile bage e, maa sàrage bwúuruṅi wà lwò a kyà, maa wà kan u fyèṅwəhəshiinbil'á. Mà li ta sàragawwuubii kanni pi mpyi a yaa pi jà a uru bwúuruṅi kyà.» ⁵ Ka Yesu si núr'a jwo pi á: «Supyanṅi Jyanṅi ká kyaa maha kyaa jwo mà yyaha tí ná canṅṅke e ke, li si n-jà n-tòro lire na me.»

*Yesu à cyenkwugofoo cùṅṅo canṅṅke e
(Macwo 12.9-14; Marika 3.1-6)*

⁶ Nye Yahutuubiicanṅṅke kabər'e, Yesu à jyè Kile Jwumpe kàlambage k'e, maa li ṅwə cù na Kile jwumpe yu. Nāṅi wà na mpyi sùpyire shwəhol'e, uru kaniṅe cyege mpyi a kwù. ⁷ Ka Kile Saliyanṅi cyelentiibii ná Farizheenbii si wà na Yesu kàanmuca; kampyi u si nyé sùpya cùṅṅo canṅṅke e, si nta tigire cyán u na. ⁸ Ka Yesu si pi funzonṅore cè, maa yi jwo cyenkwugefoon'á na u yír'a yyére sùpyire shwəhol'e, pi raa u jaa, ka nāṅi si yír'a yyére. ⁹ Mà u yaha tayyérege e, ka Yesu si jwo: «Mii sí yii yibe, mà tàanna ná Kile Saliyanṅi i, kacenni mpyiṅi l'à ṅwə canṅṅke e laa, kapiini mpyiṅi? Mà sùpya múnaa shwə laa, mà sùpya múnaa wwù?»

¹⁰ Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire puni wíi wíl'a máha, maa jwo cyenkwugefol'á: «Ma cyege sànhana.» U à ku sànhana ke, ka ku u ṅcùṅṅo.

¹¹ Nye Kile Saliyanṅi cyelentiibii ná Farizheenbil'à lire nya ke, ka pi lùgigii si yíri. Ka pi i ṅkàr'a sà piye taanna, nde pi sí n-jà n-pyi Yesu na ke, si lire cè.

*Yesu túnntunmpii ke ná shuunniṅi ṅcwəṅṅṅi kani
(Macwo 10.1-4; Marika 3.13-19)*

¹² Canṅka Yesu à dūg'a kàr'a sà Kile ṅáare ṅanṅke kà na. U à numpilage puni pyi Kileṅarege na wani. ¹³ Nyèg'à pa múgo ke, ka u u cyelempyiibii yyere, maa shiin ke ná shuunni cwəṅṅṅo pi shwəhol'e, mà pyi u túnntunmii. ¹⁴ Pire túnntunmpii ke ná shuunniṅi meyi yi ṅje: Simə, ná Yesu à u mege le Pyeri ke, ná Pyeri siṅeṅṅi Andire ná Yakuba ná Yuhana ná Filipi ná Baritelemi ¹⁵ ná Macwo ná Tomasi ná Alife jyanṅi Yakuba ná Simə pi maha mpyi Zeloti† ke, ¹⁶ ná Yakuba jyanṅi Zhudasi ná Zhudasi Isikariyoti ṅge u sí n-pa Yesu le cye e ke.

(Macwo 4.23-25)

¹⁷ Nye ka Yesu si ntíge ná u túnntunmpil'e ṅanṅke ṅṅ'í, maa mpa yyére tafage k'e. U cyelempyiibii niṅyahamii ná supyiṅyahara mpyi wani. Tire sùpyire mpyi a yír'i Zhude kùluni i, Zheruzaləmu kánhe ná kùluni cyeyi saṅyi puni i, mà bára Tiri ná Sidən kànyi na, yire kànyi nyé suumpe lwohe ṅwəge na. ¹⁸ Tire sùpyire mpyi a pa si mpa a Yesu jwumpe nùru, si ticumpe ta. Jínabii mpyi

* **6:1** Kile Jwumpe Seməṅi à li cyéé na wà katege wu ká a ntùuli kereg'e, na u sí n-jà sùmanṅi wà kwòn ná cyege e, si ṅjyi wani kerege e (Duterenəmu 23.25). † **6:2** Mà tàanna ná Farizheenbii sònṅṅkanni i, mu aha sùma kwòn ná cyege e, mu à báara pyi. Lire e pi à Yesu cyelempyiibii cēge na pi à báara pyi canṅṅke. ‡ **6:15** Zeloti: kuru mege ṅwohe ku nyé: «kini kyal'à táan ṅgemu á sèl'e ke».

*Yii àha raa pi sanmpii cêege me
(Macwo 7.1-5)*

³⁷ Yii àha raa pi sanmpii cêege me, lire ká mpyi Kile mú si yii cêege me. Yii àha raa sùpyire sannte la wwû me, lire e Kile mú si yii la wwû me. Wà ha kyaa pyi yii wà na, urufoo u lire yàfa. Lire ká mpyi, Kile mú si yii kapegigii yàfa yii na. ³⁸ Yii a sùpyire sannte kaan, lire e Kile mú si yii kan, yaage e yii à sumare pyi maa pi sanmpii kan ke, Kile sí kuru yaage jí si ku cúnḡo cúnḡo si ku fíi si kà bâra ku na fo yaage si jí raa wuni.»

³⁹ Lire kántugo ka Yesu si tãanlini là jwo pi á na: «Fyinḡi wà sí n-jà u fyinḡe kábii cù la? Lire ká mpyi, pi mú shuunninḡi puni si n-tíge wyige k'e mà? ⁴⁰ Cyelempyanḡi tacenḡe si n-jà n-pêe n-tòro u cyelentuḡi woge taan me, ḡka cyelempyanḡi cyege k'à le a jwò ke, uru u tacenḡe maha mpyi u cyelentuḡi woge fiige.

⁴¹ Naha na mu jye na jyèsenḡi jaa ma cìmpworonḡi jyiini i, mà li ta bànnanḡi u jye mu wuuni i ke, mu jye na uru jaa mà ye? ⁴² Mà tàanna ná lire e, di mu sí n-jà n-jwo ma cìmpworonḡi'á na u yyére maa jyèsenḡi wwû u jyiini i, mà li ta bànnanḡi u jye mu wuuni i ke, mu jyii jye uru na mà ye? Mu u à fyinḡe tò wwomò na ke, bànnanḡi wwû ma jyiini i fòlò, lire ká mpyi, mu sí raa jaa raa jcwúu jyèsenḡi tawwuge e ma cìmpworonḡi jyiini i.

*Cige maha jncè ku yasere e
(Macwo 7.16-20; 12.33-35)*

⁴³ Cige njncenḡe jye na yasere nimpere yaa me, cipege mú jye na jìn'a yasere njncenne yaa me. ⁴⁴ Cire puni maha jncini ti yasere cye kurugo, lire jwòho ku jye: wà si n-jà fizhiye cige yasere kwòḡn ḡjuro cige na me, wà mú si n-jà erezenḡe cige yasere kwòḡn kilege taha na me. ⁴⁵ Ngemu u zò u à jwò ke, uru maha jwujncenḡe yu. Ngemu u jye ná zòmpi i ke, uru maha jwumpimpe yu. Yii li cè, sùpyanḡi zòmbilin'á jí ndemu na ke, lire u jwòge maha yu.»

*Yákilifoḡi ná funḡo baa shinḡi kani
(Macwo 7.24-27)*

⁴⁶ Ka Yesu si núr'a jwo: «Naha kurugo yii maha mii pyi “Kafoonḡi, Kafoonḡi” mà li ta yii sí jye na mii jwumpe kurigii jaare mà ye? ⁴⁷ Shin maha shin u à pa mii á, maa mii jwumpe lógo, maa pu kurigii jaare ke, urufol'à fwooro yaage ḡkemu na ke, mii sí kuru cyéye yii na. ⁴⁸ Urufoo na jye mu à jwo bafaanranḡi u à jḡḡke tũgo fo mà sà nò kafaage na, maa u bage nintaani cyán ku na ke. Bag'á faanra a kwò ke, ka zànbwoho si mpa, ka lwòhe si wá na fwu na ma na ku kúuli, ḡka bage jye a cwo me, jaha na ye ku nintaan'á cyán a jwò. ⁴⁹ Nka shinḡi u jye na mii jwumpe nùru, maa mpyi u jye na pu kurigii jaare me, urufoo na jye mu à jwo bafaanranḡi u à u bage nintaanḡi cyán jntiḡe na ke. Zành'à pa, ka lwòhe si wá na fwu na ma na ku kúuli ke, ka bage si ntíl'a pi a wu.»

7

*Yesu à sòrolashiibii yyaha yyére shinḡi wà bilina cùḡo
(Macwo 8.5-13; Yuhana 4.43-54)*

¹ Yesu à puru jwumpe puni jwo a kwò sùpyir'á ke, maa ḡkàre Kapereḡnamu kàḡhe e. ² Ḍròmu sòrolashiibii yyaha yyére shinḡi wà na mpyi wani kuru kàḡhe e ná biliwe e. Uru bilinanḡi kani mpyi a waha u na. Ka yampime si mpa uru bilinanḡi cù, fo u na ḡko s'a kuro caa.

³ Nye uru jũũfoonj'a à Yesu kyaa lógo ke, maa Yahutuubii kacwɔnrībii p̄i tun pi sà Yesu j̄aare u u mpa uru bilinaŋi cùũŋɔ. ⁴ Pi à nɔ Yesu yyére ke, maa u j̄aare f̄anha na, maa jwo: «Ŋge jũũfoonj'a yaa ná mpwɔh'e, mu à yaa mu u u pwɔhɔ. ⁵ Naha kurugo yɛ wuu Yahutuubii kyal'a táan u á sèl'e. Uru mú sí u à wuu Kile Jwumpe kàlambage faanra.»

⁶ Nye ka Yesu si j̄ee maa ñkàre ná pi e. Tèni i pi à sà byanhara sòrolashiibii yyaha yyére shinji pyenge na ke, lir'à sòrolashiibii yyaha yyére shinji ta u à u ceveebii p̄i tun pi sà yì jwo Yesu á: «Kafoonji, ma hà maye kànha mpa mii pyenge e mɛ, naha na yɛ mii jũũk'a cyére mu u jyè mii pyenge e. ⁷ Lire kurugo mii à li kàanmucya mà li ta na mii yabiliŋi j̄yɛ a yaa mii u shà mu fye e mɛ. Nka jwũkanŋa niŋkin jwo, kuru sí mii bilinaŋi cùũŋɔ. ⁸ Mii wi ke, sòrolashiibii p̄i na j̄yɛ mii jũũŋɔ na, mii sí j̄yɛ p̄i jũũŋɔ na. Mii aha wà pyi “Ta si” u maha ñkàre. Mii aha wabere pyi “Ta ma” u maha mpa. Mii aha na biliŋi pyi “Nde pyi” u maha lire pyi.»

⁹ Nye Yesu à puru jwumpe lógo sòrolashiibii jũũfoonji ceveebii j̄wɔ na ke, ka uru nãŋi kani si u kàkyaanhala. Supyikurunke ku mpyi a taha Yesu fye e ke, ka u u yyaha k̄ɛɛŋj'a pi wíi wíi, maa jwo: «Mii sí yì jwo yii á, mii sàha ntèl'a sũpya j̄ya ná ŋge dáníyaŋi fiige e mɛ, ali Izirayeli shiĩnbii shwɔhɔl'e mii j̄yɛ a u fiige j̄ya mɛ.»

¹⁰ Mà jwo tũntunmpii pi núr'a nɔ sòrolashiibii yyaha yyére shinji pyenge e ke, pi à sà uru bilinaŋi ta u à cùũŋɔ.

Yesu à nãŋjiibili niŋkwuu j̄è

¹¹ Lire kàntugo ka Yesu ná u cyelempyiibii si yíri na ñkèege Nayimu kànhe e, shinjyahara mpyi a taha pi fye e.

¹² Pi à sà byanhara kànhe tajjij̄wɔge na ke, ka pi i j̄círì ná kànhe shiĩnbii pil'e, pi i ñkèege ná nãŋjiibilini là niŋkwul'e fanj̄yi i. Lenkwucwoŋi wà u pyiniŋkinge ku mpyi ku ki. Kànha shiĩnbii niŋyahamii mpyi a taha lenkwucwoŋi na, pi i ñkèege uru buŋi tatonke e. ¹³ Kafoonji Yesu à uru ceenji m̄ɛsuwuŋi j̄ya ke, ka u jũũaare si jyè u e, ka u u u pyi: «Fyâha, ma hà raa m̄ɛ sũu mɛ!»

¹⁴ U à yire jwo ke, maa file buŋi lwɔfeebii na, maa bwɔn kariyi na, ka pi i yyére. Ka u u jwo buŋ'á: «Nãŋjiiwe, yíri!» ¹⁵ Ka nãŋjiini si yír'a t̄ɛɛn, maa li j̄wɔ cù na yu, ka Yesu si u kan u nuŋ'á.

¹⁶ Shin maha shin u mpyi wani ke, ka li i pi puni bilibili, fo pi na Kile p̄ere marii ŋko: «Kile tũntunŋi nimbwoŋi wà u à uye cyéɛ wuu na! Kile à pa u shiĩnbii t̄ɛge!» ¹⁷ Nde Yesu à pyi ke, ka sũpyire si sà a lire yu Zhude kùluni ná li kwũumpe kùligii puni i.

Yuhana Batizelipyiŋi à tũntunmii tun Yesu á (Macwo 11.2-19)

¹⁸ Nye karigii Yesu à pyi ke, ka Yuhana cyelempyiibii si ñkàr'a sà cyire puni yyaha jwo u á. Yuhana à yire lógo ke, maa u cyelempyiibii p̄i shuunni yyér'a ¹⁹ tun pi sà Kafoonji Yesu yíbe na: «Y'á jwo na ŋge u sí n-pa ke, uru u j̄yɛ mu laa, wabere wuu à yaa wuu a sigili?» ²⁰ Pire cyelempyiibil' à kàr'a sà nɔ Yesu na ke, maa u pyi: «Yuhana Batizelipyiŋi à wuu tun na wuu pa mu yíbe na “Ŋgemu kyaa l'á jwo na u sí n-pa ke, mu u j̄yɛ u wi laa, wuu a wabere sigili?”»

²¹ Lire tèni mpyi a Yesu ta u u yamii niŋyahamii ná cwɔhɔmɔfee niŋyahamii cùũŋi, maa j̄inabii kòre na yige pifeebil'e, maa fyinmii niŋyahamii j̄yii múru. ²² Nye ka Yesu si tũntunmpii pyi: «Yii à ndemu lógo maa ndemu j̄ya ke, yii a

sì, yii i sà lire yyaha jwo Yuhana á na: fyinmpii naha na jaa, tonkeeyifeebii sí i jaare, tógofeebii sí i jwùunji, nùnjcunnibii sí i nùru, kwùubii sí i jèni, Jwumpe Nintanmpe sí i yu fònjofeebil'á. ²³ Nyé mii kapyiinjkii ká mpyi cyi nyé a ngemu pyi u à cye láha mii na me, urufoo wuun'à jwò.»

²⁴ Yuhana túnntunmpil'à nùr'a kàre ke, ka Yesu si wá na Yuhana kyaa yu sùpyir'á, u à pi pyi: «Cannke yii ná nkàre síwage e ke, taha nyé yii mpyi a kàr'a sà wii kafége sí i ku jyàha la? ²⁵ Naha yii sí mpyi a kàr'a sà wii ye? Vàansinayafo la? Yii li cè na mpil pi maha vâansinayi leni, maa pi nyii karigii pyi, maa pi nyii njyinjì lyí ke, pire maha mpyi saanbii bayi i.

²⁶ Nyé lire sannì i ke, naha tawiige e yii mpyi a kàre ye? Kile túnntunjo la? Mii si yi jwo yii á, u bá à fànha tò Kile túnntunjo na. ²⁷ Naha kurugo ye Kile Jwumpe Semènjì à jwo ngemu kyaa na na

“Wii, mii sí na túnntunji tun

u sà mu kuni yaa mu yyaha na*» ke,

uru túnntunji u nyé Yuhana.

²⁸ Mii sí yi jwo yii á, sùpya sàha nkàwò a si ngemu u à fànha tò Yuhana na me, lire ná li wuuni mú i, Kile Saanre shiinbii puni nimbilen'à fànha tò Yuhana na.

²⁹ Sùpyire ti mpyi na nùru Yuhana jwò na, mà bàra múnalwòore shwofeebii na ke, pire puni mpyi a tèn ná l'e na Kile à tíi, maa jéé ka Yuhana si pi batize.

³⁰ Nka Kile mpyi a ndemu yaa mà yyaha tíi ná sùpyire e ke, Farizhenbii ná Kile Saliyanjì cyelentiibii nyé a jéé lire na me, maa jcyé pi nyé a jèn'a batize me.

³¹ Ná naha shi i, mii sí nte sùpyire shinjì tàanna ye? Ti ná naha shi k'à fworò bè? ³² Ti na nyé mu à jwo nànkopyire, ntemu ti nyé na bàhare káfuge na ke, tà na bàhare maa nko ti shèrefeebil'á:

“Wuu à tünmpini wyi yii á, yii nyé a jèn'a kwòhò me.

Wuu à jáhampe myahigii cèe yii á, yii nyé a jèn'a mée sú me.”

³³ Yii li cè, Yuhana Batizelipyinjì à pa ke, u mpyi na njyi tòn wu lyí me, u mú mpyi na sinme byii me, ka yii i jwo na jina u nyé u e. ³⁴ Supyanjì Jyanjì à pa, maa lyí maa byii, ka yii i jwo na u sònjore nyé a taha yaage kabere na me, fo njyinjì ná sinmbyaani kanni, maa nùr'a pyi mepenge shiinbii cevoo mu à jwo múnalwòore shwofeebii.

³⁵ Nka yákilifente Kile maha nkaan ke, tire ká mpyi wà á, li maha jwè urufoo kapyiinjkil'e.»

Yesu à fwòrobacwojì wà kapegigii yàfa u na

³⁶ Nyé Farizhenjì wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Simò. Cannka uru nànj'á Yesu yyere na u sà lyí ná ur'e, ka u u jéé maa nkàre, ka pi i sà nkùulo na lyí.

³⁷ Mà pi yaha wani, ceenji wà na mpyi kuru kànhe e, kànhe sùpyire puni mpyi na uru ceenji cyère kamyahii na, u kapegigii kurugo. Uru ceen'á pa jwè na Yesu na nyé uru Farizhenjì bage e ke, ka u u mpa ná lonjaracwol'e†, l'á jì sinme nùguntanga wumò na. ³⁸ Maa ntòro Yesu kántugo yyére mà sà yyére u tooyi taan, maa mée sú sèe sèl'e, fo nyii lwòh'à wu mà Yesu tooyi jijé, maa u nùnjooore tég'a yi cwuugo, maa yi pùr'a cù, maa puru sinmpe nùguntanga wumpe tég'a yi tiri.

* 7:27 Malaki 3.1 † 7:37 Lire wooni mpyi a yaa ná yaage k'e, kuru mege nyé: «alibatiri».

³⁹ Nye Farizhenji u mpyi a Yesu yyere ke, ur'à lire nya ke, maa jwo uye funnj'i: «Kampyi sèenji na nge nàji na nye Kile tũntunjo, u mpyi na sí li cè na ceenji shinji u nye na bwũun uru na ke, na u nye kapimpyinjε.» ⁴⁰ Ka Yesu si Farizhenji funzonjore cè, maa u pyi: «Simò, jwumò na naha mii u jwo mu á.» Ka Simò si u pyi: «Ta yu, cyelentunji.»

⁴¹ Ka Yesu si jwo: «Nàji wà fwòhii na mpyi shiin shuunni na, u kampwòhii nkwoo kanjuro (500.000) na mpyi wà na, u sanji wunji sí nye kampwòhii beeshuunni ná kε (50.000). ⁴² Ná li síji sí nye a pyi pi wà na mà já a u fwooni tò mε, ka uru nàji si cyire fwòhigii yàfa pi na. Nye pire shiin shuunni i, uru nàji kyaa sí n-táan pi jofol'á mà tòro u sanji na ye?»

⁴³ Ka Simò si u pyi: «Mii na sònji ngemu u fwoo li mpyi a pèe sèl'e ke, nàji kyaa sí n-táan ur'á mà tòro u sanji na.» Ka Yesu si u pyi: «Mu à sèe jwo.»

⁴⁴ Maa yyaha kèenne ceenji yyere maa jwo Simò á: «Mu à nge ceenji nya la? Mii à pa mu yyere, mu bá nye a lwòhò kan mii i na tooyi jyé mε. Nka nge ceenji wi ke, u à mii tooyi jyé ná u nyilwòhe e, maa yi cwuugo ná u njũjoore e. ⁴⁵ Mu nye a mii pũr'a cú maa mii shéere mε, nka nge ceenji wi ke, mà lwó u à jyé bage e ke, u à kwòro na mii tooyi shwòonre ná u jwòge e. ⁴⁶ Mu nye a mii njũke tiri ná sinn'e mε, nka nge ceenji wi ke, u à mii tooyi tiri ná sinnε nũguntanga wum'í. ⁴⁷ Lire kurugo mii sí yi jwo mu á, kapegigii u à pyi ke, cyi ná cyi nyahanji mú i, cyi pun'á yàfa u na. Lire e u à mii kyaa táan uy'á sèe sèl'e. Kapegii nimpigir'à yàfa ngemu na ke, urufoo tàange nye a pèe mε.»

⁴⁸ Lire kàntugo ka Yesu si ceenji pyi: «Mu kapegigil'à yàfa mu na.» ⁴⁹ Mpii pi mpyi na lyí sɔncyan ná Yesu i ke, ka pire si wà na nko piye funnj'i: «Naha supyifiuwe u nye nge nàji mà sà nò, fo u u sùpyire kapegigii yàfani ti na ye?»

⁵⁰ Nka Yesu nye a puru jwumpe lwó a wíi mε, maa jwo ceen'á: «Mu dáníyan'á mu shwò, ta si yyeninjke e.»

8

Cyeebii pi mpyi a taha Yesu ná u cyelempyiibii jwòh'í ke

¹ Lire kàntugo ka Yesu si wà na jaare na ntũuli kànbwoyi ná kànpyεere na, maa Jwumpe Nintanmpe yu mà yyaha tíi ná Kile Saanre e. U cyelempyiibii kε ná shuunni mpyi ná u e. ² Cyeebii u à cùunjo, mà bàra mpiimu jínahii u à kòr'a yige pi e ke, pire pii mú na mpyi ná u e. Wà mege na mpyi Mariyama, pi mpyi maha uru pyi Magidala Mariyama mú (uru nge ceenji i Yesu mpyi a jínbii baashuunni kòr'a yige) ³ ná Cwuzá cwonji Zhanε (Cwuzá u mpyi na saanji Eròdi karigii cwòonre) ná Suzani ná cyeebii piiberii njyahamii. Pire cyeebii mpyi maha pi cyeyaayi yà kaan Yesu ná u cyelempyiibil'á, pi i piye tère.

Nεenugunji bàtaage

(Macwo 13.1-23; Marika 4.1-20)

⁴ Nye canjka shinnyahara à pa bínni Yesu taan, tire sùpyire mpyi a yíri kánya njnyahaya na, ka u u bàtaaga jwo pi á. U à jwo: ⁵ «Nεenugunji wà u ná fwor'a kàre jεεmε tanuguge e. Mà u yaha u u sùmapyanji wàa fini fiige, wà à cwo kuni jwòge na, ka kuntorobii si uru tánhana, ka sanjyεenre si mpa u jò. ⁶ Ka wà tacwugo si mpa bê ná kafaafoge e, maa fyín. U nye a mò mε, maa waha, naha na ye mbyime nye a pyi kuru cyage e mε. ⁷ Ka wà tacwugo si mpa bê ngurotaha na, maa fyín, maa wà na lyεge, ka ngure si u cú. ⁸ Nka wà tacwug'à

pa bê ná ñjñke tacɛɲjke e, maa fyɪn, maa lyɛ, maa se. Sùmacige maha sùmacig'a à sùmapyanji se mà nɔ ŋkuu (100) na.»

Yesu à kuru bàtaage jwo ke, maa jwo fàŋha na: «Ŋgemu la ká mpyi si kari yya cè ke, urufoo u u ñjngyigii cyán sèl'e.»

⁹ Ka u cyelempyiibii si u yíbe: «Kuru bàtaage ñwòhe ku ñye ñaha shi ye?» ¹⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Karigii cyi à yyaaha tí ná Kile Saanre e ná cyi à ñwòhò ke, yii á cyire ñcɛɲ'a kan, ŋka sùpyire sannt'a bàtaay'i cyi à jwo:

“bà pi si mpyi s'a pu wíi, pi àha raa pu ñaa raa ñcwúu mɛ,

s'a pu núru, pi àha raa pu yyaaha cini mɛ*.”

¹¹ Kuru bàtaage ñwòhò ku ñye: sùmashinji u ñye Kile jwumpe. ¹² Kuni ñwòge na sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku ñye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, ka Sitaanninji si pu wwú pi funñ'i, bà pi si mpyi pi àha ndá pu na, si shwò mɛ.

¹³ Kafaafoge ñun'i sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku ñye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa ñɛɛ pu na ná funntange e, ŋka pu ñye a já a ndire le t'e mɛ. Pi maha mpyi Kile kuni i tère nimbilere e kanna, kawaa ká pi ta, pi maha fwooro l'e.

¹⁴ Ŋgure shwòhòl'e sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku ñye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo, ŋka mà jwo tère nimbilere li nɔ ke, funmpɛɛnre karigii ná nàfuunji lage ná ŋge ñjnyɛɲi múguronji karigii maha pu cwònrɔ, fo pu yaseere si n-jà nɔ mɛ.

¹⁵ Ñjñke ñjñcɛɲjke na sùmashinji tacwug'à pa bê ke, kuru ku ñye mu à jwo sùpyire t'à Kile jwumpe lógo maa ñɛɛ pu na ná funñò ñjñkin i, maa ñkwòro pu ñun'i ná ñwòmɛɛ ñjñkin i ke, tire sùpyire ti maha tiye waha tɛrigii puni i, marii Kile ñyii wuuni pyi.

Kile Jwumpe na ñye fùkina fiige

(Marika 4.21-25)

¹⁶ Wà ñye na fùkina mîni si u le ñcyígile yaaga ñwòh'i mɛ. Ŋka u maha mîni maa u dùrugo yaage kà ñun'i, bà u si mpyi s'a bɛɛnmpe yige bage jyifeebil'á mɛ. ¹⁷ Ñye kyaa maha kyaa li ñye numpini i ke, cyire puni sí n-pa n-yige bɛɛnmpe na, kyaa maha kyaa l'à ñwòhò ke, lire là si n-kwòro ñcɛmbaa mɛ.

¹⁸ Lire kurugo jwumpe yii ñye na núru mii ñwò na ke, yii yákili yaha pu na sèl'e, ñaha na ye ŋgemu u à yaaga cè ke, kà sí n-bàra urufoo u tacɛɲke na. Ŋka ŋgemu u ñye u ñye a yafyin cè mɛ, ali u na sòñji na ur'à nimbileni ndemu cè ke, lire sí n-shwò u na.»

Mpii pi ñye Yesu nunji ná Yesu cìnmppyiibii ke

(Macwo 12.46-50; Marika 3.31-35)

¹⁹ Ñye ka Yesu nunji ná u cìnmppyiibii si mpa u yyéere. Ŋka sùpyire ñyahañji kurugo, pi ñye a já a tabaraga ta u na mɛ. ²⁰ Ka wà si Yesu pyi: «Mu nunji ná mpu cìnmppyiibii naha cyiññi na, pi naha na mu kyaa pyi.» ²¹ Ka Yesu si jwo: «Mpii pi ñye na Kile jwumpe núru, marii pu kurigii ñaare ke, pire pi ñye mii nunji ná mii cìnmppyiibii.»

Yesu à kafeebwòhe yyéɛɛɛ banji ñun'i

(Macwo 8.23-27; Marika 4.35-41)

²² Canñka Yesu à u cyelempyiibii pyi: «Yii a wá, wuu u banji jyiil'a kɛɛɛɛ kùmpoge sanñke na.» Ka pi i jyé bakwòoge e na banji jyiili. ²³ Mà pi yaha pi i ñkɛɛge lwohe ñun'i, ka Yesu si mpa ñjò, ka kafeebwòhò si wá na fwu na lwohe

* 8:10 Ezayi 6.9

lwúu na wàa bakwóoge funŋke e. Ku mpyi na ŋko si jî lwòhe na, fo na ŋko s'a ntîri lwòhe jwòh'i. ²⁴ Ka cyelempyiibii si Yesu jè, maa jwo: «Cyelentunji, cyelentunji, wuu sí n-kwú de!» Ka Yesu si yîri maa fànha cyán kaféegge na, maa lwòhe pyi: «Tèen tanuge e!» Ka kaféegge si yyére, ka lwòhe si ntéen. ²⁵ Ka u u cyelempyiibii yíbe maa jwo: «Taha yii bá jye a dá mii na me?» Nka cyelempyiibii fyangara wuubii ná pi kakyanhala wuubii pi mpyi, ka pi i wá na piye yíbili: «Jofoo u jye ŋge nàŋi fo ka kaféegge ná lwòhe si ntéen u wuuni taan ye?»

Yesu à jínahii niŋyahamii kòr'a yige nàŋi w'e

(Macwo 8.28-34; Marika 5.1-20)

²⁶ Jye ka Yesu ná u cyelempyiibii si banji jyiil'a sà nò Gadara shiinbii kùluni i, lire kùluni na jye Galile wuuni yyetiimpe na banji kàntugo. ²⁷ Pi niwvorobii bakwóoge e, ka kuru kànhe nàŋi wà si Yesu jùŋò bê, jínabii mpyi uru nàŋi i. Li mpyi a mɔ, u sàha mpyi na vâanŋyi leni mɛ, u sàha mpyi na shùun kànhe e me, fo fanŋyi í†. ²⁸ Tèni i uru nàŋ'a Yesu jya ke, ka u u ŋkwúulo, maa jcwwo Yesu fere e, maa jwo fànha na: «Yesu, Kilenji nìŋyi wunji Jyanji, jaha mu jye na jcaa mii á ye? Mii na mu jáare, ma hà kawaa pyi na na mà de!»

²⁹ Nàŋ'a yire jwo, jaha na ye Yesu mpyi a jínanji pyi na u fworu u e. Uru jínanji mpyi maha u cyáan tèrii niŋyahagil'e. Sùpyire mpyi maha uru nàŋi cwòre maa u cyeyi ná u tooyi pwu ná yòrɔ'y'e, bà u si mpyi si ntéen tanuge e mɛ, ŋka u mpyi maha yire yapwoyi puni kwùun. Lire kàntugo jínanji mpyi maha sì ná u e síwage e.

³⁰ Jye ka Yesu si nàŋi yíbe u mege na, ka u u jwo: «Mii mege jye Shinjyahara.» U à yire jwo jaha na ye jínabii pi mpyi u e ke, pire mpyi a jyahá. ³¹ Ka pire jínabii si Yesu jáare na u àha pire kòrò ŋkàre kacweyicugunŋke e mɛ.

³² Jye lir'a caakurumbwòhò ta ku u lyi jianŋke kà numpenge na wani, ka jínabii si Yesu jáare sèl'e na u pire yaha pire pi sà jyè kuru caakurunŋke e, ka u u jɛɛ. ³³ Jye ka jínabii si fworu nàŋi i maa sà jyè caabil'e. Ka kuru caakurunŋke puni si sùrug'a yîri jianŋke numpenge na mà cwo cwo banji i mà kwú.

³⁴ Cáanahabil'à lire jya ke, maa fê a kàr'a sà a yi yu kànhe ná sishwònbugure puni i. ³⁵ Ka sùpyire si fwor'a kàre si sà cyire karigii jya. Nàŋi i jínabii mpyi ke, ka pi i sà u ta u à tèen Yesu fere e ná vâanŋyi i tanuge e, ka pi i fyá. ³⁶ L'à pyi piimiun jyii na ke, ka pire si nàŋi cuunŋkanni jwo pi sanmpil'á. ³⁷ Jye ka Gadara kùluni shiinbii puni si Yesu jáare na u fworu pire kùluni i, jaha na ye pi mpyi a fyá u yaha na sèl'e. Ka Yesu si jyè bakwóoge e s'a ŋkèege.

³⁸ Nàŋi i jínabil'à fworu ke, ka uru si Yesu jáare sèl'e, na uru na ŋkèege ná u e. Ka Yesu si u nùruŋò maa jwo: ³⁹ «Núru, ma a si pyenge, kabwooni Kile à pyi mu á ke, ma a sà lire yyaha jwo ma pyenge shiinbil'á.» Ka nàŋi si ŋkàre kànhe funŋke e, nde Yesu à pyi u á ke, maa sà a lire yu na ntùuli cyeyi puni i.

Yesu à ceenji wà cùŋŋò, maa Zharusi pworonji buwunji jè

(Macwo 9.18-26; Marika 5.21-43)

⁴⁰ Jye tèni i Yesu à nùr'a banji jyiil'a kèenŋe kùŋke sanŋke na ke, ka shinjyahara si u jùŋò bê, jaha na ye pi puni mpyi na u sigili. ⁴¹ Kile Jwumpe kàlambage kà jùŋufoo na mpyi wani, uru mege mpyi Zharusi, ka uru nàŋi si mpa niŋkure sín Yesu fere e maa u jáare fànha na na u shà uru pyenge e,

† 8:27 Yahutuubii maha pi fanŋyi wwú kafaayi junŋ'i. Pi maha ku jwóoge yal'a yaa fo maha tateenŋonŋo yaa mú.

⁴² Jaha na ye pworonji ninjinji u mpyi u á, ná u mpyi a yee ke ná shuunni kwò ke, uru mpyi na yà, fo u mpyi na nko raa nkòwù.

Nye Yesu ninjarenji Zharusi pyenge e, sùpyire mpyi a u kwùulo kàmpañyi puni na, fo na u fènrè piye shwòhòl'e.

⁴³ Ceenji wà na mpyi tire sùpyire shwòhòl'e, lùwulinjkwombaayi mpyi u na yee ke ná shuunni funj'i. Wempyiibii mpyi a kwò u cyeyaare puni na, nka wà nyè a jà a u cùunjo mè.

⁴⁴ Nye ka u u mpa Yesu kàntugo yyére maa bwòn u vàanji zhwòore na, ka yampe si ntíl'a kwò. ⁴⁵ Ka Yesu si sùpyire yíbe: «Jofoo u à bwòn mii na ye?» Ka sùpyire puni si wá na nko: «Mii bà mè.» Ka Pyeri si jwo: «Cyelentunji, mu nyii nyè sùpyire na t'à mu fènrè kàmpañyi puni na mà?» ⁴⁶ Ka Yesu si jwo: «Wà kan'à bwòn mii na, jaha na ye mii à lí kàanmucya mà lí nya na fànhe kà a fworo mii i.»

⁴⁷ Nye ceen'á lí nya na nde ur'à pyi ke, na Yesu à lí cè ke, ka u u fyá fo na jcyèenni, maa mpa ninjure sín Yesu fere e, nde l'à u pyi u à bwòn Yesu na ke, ná pyinjanni na u à uye nya u à cùunjo tèenuuni mujye e ke, u à yire yyaha jwo Yesu á sùpyire puni nyii na. ⁴⁸ Ka Yesu si u pyi: «Na pworo, mu daniyan'á mu cùunjo. Kile u yyeninke kan ma á.»

⁴⁹ Mà Yesu yaha puru jwumpe na, túnntunji'á yíri njùnfuonji Zharusi pyenge e mà pa yi jwo Zharusi á: «Kile wuuni na wá à nò mu pworonji na. Ma hà nùru cyelentunji yaha u uye kànha u a ma mè.» ⁵⁰ Yesu à yire lógo ke, maa jwo Zharusi á: «Ma hà raa fyáge mè, dá mii na kanna, mu pworonji sí n-yíri.»

⁵¹ Nyè pi à sà nò Zharusi pyenge jwòge na ke, Yesu nyè a jee sùpyanji wabere u jyè ná ur'e mè, fo Pyeri ná Yuhana ná Yakuba ná pyànj tunji ná pyànj nunji.

⁵² Sùpyire puni ti mpyi pyenge e ke, pire puni mpyi na myahigii súu marii nkòwùli pyànj nkòwùnj na. Ka Yesu si pi pyi: «Yii àha raa mèe súu mè, pyànj nyè a kwù mè, u na njwúuni!» ⁵³ Ka pi i wá na jcyàhali u na, jaha na ye pi à lí cè na pyànj'á kwù.

⁵⁴ Nyè ka Yesu si pyànj buwunji cù u cyege na, maa jwo fànha na: «Pyà, yíri!»

⁵⁵ U à yire jwo ke, ka pyànj múnaani si nùr'a jyè u e, lire tèenuuni mujye e, ka u u yíri, ka Yesu si pi pyi pi njyi kan u á. ⁵⁶ Ka lire kani si pyànj sifeebii bilibili. Ka Yesu si yi jwo pi á na pi àha nde kani jwo sùpyanji wà tufiig'á mè.

9

Yesu à u cyelempyiibii tun pi sà a Jwumpe Nintanmpe yu (Macwo 10.5-15; Marika 6.7-13)

¹ Lire kàntugo ka Yesu si u cyelempyiibii ke ná shuunni pyi pi à bínni u taan, maa síni ná fànhe kan pi á, bà pi si mpyi s'a jínabii puni kòre s'a yige pifeebil'e, s'a yampii cùunji mè. ² Lire jwòho na, u à pi tun pi sà a Kile Saanre kyaa yu sùpyir'á, pi raa yampii cùunji. ³ U à pi pyi: «Yii àha nkòwò yaaga lwó yiye cyè e lire kùsheeni na mè, mu à jwo kábii, lire nyè mè boro ná bwúuru ná wyére. Yii wà hà nkòwò vāanntinje kabere lwó mbàra u yacige woge na mè. ⁴ Yii àha nkàre kànha maha kànha na, ka wà si jee yii sunmbage na, yii tèen wani fo mà sà yaa ná yii tèekani i. ⁵ Nka kànhe nkemu shiin kampyi pi nyè a jee yii i yii sunmbage tírige pire yyére mè, yii níwvorobii kuru kànhe e, yii yii tooyi bambanji kwòro kwòr'a wu wani, lir'à kajwuu kwò kuru kànhe shiin na.»

⁶ Nyè ka pi i yíri'á kàr'a sà a Jwumpe Nintanmpe yu na màre kanyi puni i, maa yampii cùunji.

Saanji Erōdi na uye yĩbili na Yesu nyε jofoo ye

(Macwo 14.1-12; Marika 6.14-29)

⁷ Nyε Yuhana bonkwooni kàntugo, saanji Erōdi à pa Yesu kapyiin̄kii lógo, ka li i u yákiin̄ji wūrugo sè'l'e, naha na ye p̄li mpyi na ŋko na Yuhana Batizelip̄yiñji u à jè a fwooro kwùñji i. ⁸ P̄li sí i ŋko na Kile t̄n̄ntun̄ñji Eli u à núr'a pa, p̄li mú sí i ŋko na t̄écyiini Kile t̄n̄ntun̄ñji wà u à jè a fwooro kwùñji i. ⁹ Ka Erōdi si jwo: «Mii à pi pyi pi à Yuhana j̄ñ̄ñke kwòñ, jofoo sh̄en̄re mii saha sí nyε na nuru ame ye?» Ka u u wá na Yesu caa si u j̄ya.

Yesu à shiin kampwəhii kan̄kuro j̄wə cya

(Macwo 14.13-21; Marika 6.30-44; Yuhana 6.1-14)

¹⁰ Nyε Yesu t̄n̄ntun̄mpil'à núr'a pa ke, maa pi kapyiin̄kii puni jwo u á, ka u u yiri ná pi e s̄up̄yire sannte taan mà kàre pi mege cyage e Betisayida kànhe kàmpañ̄ke na. ¹¹ S̄up̄yir'à pa pi saha cè ke, maa ñkàre wani pi fye e. Ka u u pi cümü lem̄e j̄wə, maa Kile Saanre kyaa jwo pi á. Mp̄ii pi mpyi na yà pi e ke, maa p̄ire cūñ̄jə.

¹² T̄eni i can̄ñk'à pa a nt̄iri ke, ka Yesu cyelemp̄yibii ke ná shuun̄ñji si file u na maa yi jwo u á na u s̄up̄yire cye yaha, bà pi si mpyi si sà j̄ȳi ná tashwənyə cya kànyi ná sishwəñbugure e me, naha na ye sige fun̄ñke e p̄ire nyε. ¹³ Ka Yesu si pi pyi: «Yii yabilimp̄ii pi pi kan pi lȳi.» Ka pi i u pyi: «Bwúuru j̄ñ̄nyə kan̄kuro ná fyap̄yaa shuun̄ni cyi naha wuu á kanna, fo l'aha nta wuu yabilimp̄ii sí n-sà j̄ȳi cya mpa ŋkan nte sup̄ȳj̄yahare pun'á.»

¹⁴ Tire s̄up̄yire e, nambaabii kanni mpyi a shiin kampwəhii kan̄kuro (5.000) kwò, ka Yesu si u cyelemp̄yibii pyi pi à s̄up̄yire t̄ñ̄e t̄ñ̄e kuruyo kuruyo, yire kuruyi niñkin niñkin̄ji puni mpyi a shiin beeshuun̄ni ná ke ke kwò.

¹⁵ Nyε ka pi i s̄up̄yire puni t̄ñ̄e t̄ñ̄e, bà Yesu mpyi a yi jwo me. ¹⁶ Ka Yesu si yire bwúuru j̄ñ̄nyə kan̄kuro ná cyire fyap̄yaañji shuun̄ñji lwò, maa yyahe ȳirige ñ̄ñ̄ȳñji i, maa fwù kan Kile á yi kyaa na, maa yi kwòñ kwòñ a kan u cyelemp̄yibil'á, pi kan s̄up̄yir'á. ¹⁷ S̄up̄yire puni ti mpyi wani ke, tire pun'á lȳi a t̄in. Ka pi i sh̄ahii ke ná shuun̄ni j̄ñ̄ j̄ȳi paanyi na.

Pyeri à jwo na Kile N̄ñ̄cwəñrəñji u nyε Yesu

(Macwo 16.13-21; Marika 8.27-31)

¹⁸ Nyε lire kàntugo, mà Yesu ná u cyelemp̄yibii yaha, u à yiri pi taan, maa sà Kile j̄n̄are. U à kwò ke, maa núr'a pa, maa pi yibe: «S̄up̄yire na mii s̄on̄ñji jofoo ye?» ¹⁹ Ka pi i u pyi: «P̄li wá na ŋko na Yuhana Batizelip̄yiñji u nyε mu, p̄li sí i ŋko na Kile t̄n̄ntun̄ñji Eli u nyε mu, p̄li mú sí i ŋko na Kile t̄n̄ntun̄mp̄ii pi à tòro ke, na uru wà u à jè a fwooro kwùñji i.» ²⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii de? Jofoo yii nyε na mii s̄on̄ñji ye?» Ka Pyeri si u pyi: «Kile N̄ñ̄cwəñrəñji u nyε mu.» ²¹ Ka Yesu si yi jwo a waha pi á na pi àha ñkwò yire jwo s̄up̄ya á me.

²² Maa núr'a jwo: «L'á pyi f̄anha kyaa Sup̄yan̄i Jyan̄i u kyaala sè'l'e. Yahutuubii kacwəñribii ná Kile s̄aragawwuubii j̄ñ̄ñ̄f̄eebii ná Kile Saliyan̄i cyelentiibii sí n-cyé u na, si u bò. N̄ka u kwùñji canmp̄yitanrewuuni, u sí j̄ñ̄.»

Pyin̄kanni na wuu à yaa wuu taha Sup̄yan̄i Jyan̄i Yesu fye e ke

(Macwo 16.24-28; Marika 8.34-9.1)

²³ Lire kàntugo ka Yesu si yi jwo u lógofeebii pun'á: «Ŋgemu la ká mpyi si ntaha mii fye e ke, urufol'à yaa u cyé u yabilin̄ji j̄ȳii karigii na, u u nt̄en̄ kyaage taan u u ntaha mii fye e can̄ña maha can̄ña, pi méε ká mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. ²⁴ Naha na ye Ŋgemu la ká mpyi si u niñjaan̄ji yaa j̄wə ke, urufoo si n̄mpañ̄ja ta me, ñka Ŋgemu ká kàntugo wà u niñjaan̄j'á

mii kurugo ke, urufoo sí nùmpañña ta. ²⁵ Naha li sí jwò sùpɔyãñ'á mà ma jyi yaayi puni ta ñge ðɔyɛñi i niñjaa, mu nùmpaññke si sà ñkèege ye?

²⁶ Lire kurugo ñgemu u na jcyige Supyañi Jyañi ná u jwumpe na ke, u aha bú mpa ná u sinampe ná u Tuñi wumpe ná Kile mèlèkèebii wumpe e canñke ñkemu i ke, u sí n-cyé urufoo na. ²⁷ Sèñji na mii sí yi jwo yii á, pì na jye yii e, pi si n-kwú ná pi jye a Kile Saanre jya mà ye!»

Yesu yyahe pyiñkann'à kèenñe

(Macwo 17.1-8; Marika 9.2-8)

²⁸ Jye canmpyaa baataanre fiig'à tòro puru jwumpe jwuñkwooni kàntugo ke, ka Yesu si ñkàre ná Pyeri ná Yuhana ná Yakuba e ñañke kà na, si sà Kile jáare. ²⁹ Mà Yesu yaha Kilejarege na, u yyahe pyiñkann'à kèenñe, ka u vaañji si fiiñe weewee fo na jì. ³⁰ Lire tèenuuni i, ka nàmbaa shuunni si mpa jwo ná u e. Pire pi mpyi tèeyiini Kile tũntunmpiiMusa ná Eli. ³¹ Pi mpyi a pa ná sinampe e. Pyiñkanni na Yesu mpyi na sí n-kàre n-sà u báarañi fũññò si ñkwú Zheruzalèmu kànhe e ke, maa lire jwo u á.

³² Lire tèni mpyi a ñòmpe ta Pyeri ná u shèrefeebii na sèl'e. Ñòmpe'à pa láha pi na ke, ka pi i ñkàre ná Pyeri níjyereebii jya ná Yesu i u sinampe e. ³³ Tèni i ñkàre ná Pyeri mpyi na yíri Yesu taan ke, ka Pyeri si jwo u á: «Wuu cyelentuñi, wuu à pa naha ke, lir'à jwò sèl'e. Wuu vũnyò taanre kwòro, niñkin sí n-pyi mu wogo, niñkin sí n-pyi Musa wogo, niñkin sí n-pyi Eli wogo.» Pyeri mpyi a puru jwumpe jwo uye jũññò kurugo.

³⁴ Mà Pyeri yaha puru jwumpe na, ka jahañke si mpa pi tò. Mà jahañke yaha ku u pi tũni, ka pi i fyá. ³⁵ Ka mejwu si fworu kuru jahañke e na: «Mii Jyañi u jye ñge, mii á u cwòñro. Yii á núru u jwò na.» ³⁶ Lire mejwuuni fworonkwooni kàntugo, Yesu baare e, cyelempyiibii saha jye a wà jya mɛ. Nde pi à jya ke, ka pi i lire yaha piye funñ'i, pi jye a yaaga jwo wà á lire tèni i mɛ.

Yesu à pyàñi wà jina kòr'a yige u e

(Macwo 17.14-18; Marika 9.14-27)

³⁷ Kuru canña nùmpañña, Yesu ná u cyelempyiibii nintigibii ñañke na, ka supyikurumbwòhò sí sà u jũññò bɛ. ³⁸ Tire sùpyire shwòhòl'e, ka nàñi wà si jwo fànha na: «Cyelentuñi, mii na mu jáare, maa na jyañi kàanmucya. Uru niñkinñi u jye mii á. ³⁹ Jinañi wà u jye u e, u aha yíri u kurugo, u maha ñkwúuli, jinañi maha u cúnñò cúnñò fànha na, u jwòge maha bàafwòhe yige, u maha u kànha sèl'e, maa nta a fworu u e. ⁴⁰ Mii á mu cyelempyiibii jáare pi jinañi kòr'a yige u e, ñka pi jye a jà mɛ.»

⁴¹ Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo: «Ei! Yii dánabaa sùpyiibii nimpibii, fo jaha tère e mii sí n-kwòro ná yii e ye? Mii sí yii kapyiñkii kwú naye e sà ño fo jaha tère na ye? Ta ma ná ma jyañi i naha.»

⁴² Jye mà pi yaha pi i filili ná pyàñi i Yesu na, ka jinañi si pyàñi cúnñò cúnñò fànha na maa u cyán jũñke na. Jye ka Yesu si fànha cyán jinañi na, maa u pyi u á fworu pyàñi i, maa u kan u tun'á. ⁴³ Sùpyire ti mpyi wani ke, Kile sífente mpyi a ñkàre puni kàkyañhala.

Yesu à jwo u kwũñi kyaa na sahañki

(Macwo 17.22-23; Marika 9.30-32)

Karigii Yesu mpyi a pyi ke, cyire mpyi a sùpyire puni kàkyañhala. Mà pi yaha pur'e, ka u u yi jwo u cyelempyiibil'á: ⁴⁴ «Yii mpe jwumpe lóg'a tàra, li saha si mɔ mɛ, pi sí Supyañi Jyañi le cye e, pi i pi jyi wuuni pyi u na.» ⁴⁵ Ñka

cyelempyiibii nyε a mpyi a puru jwumpe yyaha cε me, naha na ye pu njwøhe mpyi a njwøhø pi na, pi mú sí mpyi na fyáge si u yíbe pu njwøhe na.

*Sùpyanji u nyε njũufoo Kile yyéere ke
(Macwo 18.1-5; Marika 9.33-37)*

⁴⁶ Nyε ka nàkaana si mpa yíri cyelempyiibii ná piye shwøhø'l'e, tire njũnke ku mpyi na pire puni i joofoo u nyε njũufooŋi ye. ⁴⁷ Yesu à pa tire nàkaante njũnke cε ke, maa pyàŋi wà lwó a yaha uye taan, ⁴⁸ maa jwo cyelempyiibil'á: «Shin maha shin u à nge pyàŋi cùmu lemε njwø mii kurugo ke, urufoo mú à mii cùmu lemε njwø. Ngemu ká mii cùmu lemε njwø ke, urufoo mú à mii tunvoonji cùmu lemε njwø. Nyε ngemu u à uye pyi yii puni kàntugo yyéere wuŋi ke, uru u nyε yii puni njũufooŋi.»

*Ngemu ká mpyi u nyε wuu zàmpen me, uru na nyε ná wuu e
(Marika 9.38-40)*

⁴⁹ Nyε ka Yuhana si jwo Yesu á: «Cyelentuŋi, wuu à nàŋi wà nya u u jínabii kàre na yige sùpyire e ná mu mege e, ka wuu u u sige li na, naha na ye wuu wà bà me.» ⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Yii àha u sige li na me, naha na ye ngemu u nyε u jye wuu zàmpen me, urufoo na nyε ná wuu e.»

⁵¹ Nyε tēni i Yesu tēefworon'á pa byanhara nge diŋyēŋi i, s'a nkéegε njinyiŋi na ke, ka u u sàa li lwó uye funŋ'i si nkàre Zheruzalemu kànhe e, ⁵² maa tūntunmii tūugo uye yyaha na, ka pire si nkàr'a sà nō Samari kànhe kà na, maa sunmbage tatirige cya Yesu meε na kuru kànhe shiinbil'á. ⁵³ Nka kuru kànhe shiinbii nyε a jεε me, naha na ye Zheruzalemu i u mpyi na nkéegε.

⁵⁴ Tēni i u cyelempyiibii pii shuunni Yakuba ná Yuhana à pa yire lógo ke, maa jwo: «Kafooŋi, mu sí wuu yaha wuu nage yige njinyiŋi na wuu tírige pi njũŋ'i wuu u pi shi bò mà?» ⁵⁵ Ka Yesu si yyaha kēēŋŋ'a le pi e maa pi faha sèl'e*. ⁵⁶ Lire kàntugo ka pi i ntòr'a kàre kànhe kabere na.

*Mpii la ku nyε si ntaha Yesu fye e ke
(Macwo 8.19-22)*

⁵⁷ Mà pi ninjkaribii yaha, ka nàŋi wà si Yesu pyi: «Kafooŋi, mii sí n-taha mu fye e ma tasheyi puni i.» ⁵⁸ Ka u u pyi: «Wyigii na nyε sigepwuunbil'á, shèere mú sí nyε saŋcyεεnr'á. Nka tashwøngø nyε Supyanji Jyanji á me.» ⁵⁹ Maa wabere pyi: «Taha na fye e.» Ka uru si jwo: «Kafooŋi, yyéere, mii aha na tunji tò, mii sí n-ta n-pa n-taha mu fye e.» ⁶⁰ Ka Yesu si u pyi: «Kwùubii yaha pi a piye tūni, nka mu wi ke, ta si maa sà a Kile Saanre kyaa yu.» ⁶¹ Ka wabere si jwo: «Kafooŋi, mii la nyε si ntaha mu fye e, nka na yaha si sà yi jwo na pyεnge shiinbil'á fòlò.» ⁶² Ka Yesu si u pyi: «Shin maha shin u à nùtuuge cù nũfaanji na, maa wíi kàntugo ke, urufoo nyε a yaa ná Kile Saanre e me.»

10

Yesu à tūntunmii beetaanre ná ke ná shuunni tun pi sà a Jwumpe Nintanmpe yu

¹ Lire kàntugo Kafooŋi Yesu à núr'a shiin beetaanre ná ke ná shuunni cwønrø u fyēnjwøhøshiinbil'e, mà tun shiin shuunni shuunni uye yyaha na, kànyi puni ná cyeyi puni i u mpyi a yaa u tòro ke.

* **9:55** Sémebii pii maha jwo: «Ka Yesu si yyaha kēēŋŋ'a le pi e maa pi faha sèl'e. Sòŋŋøpeere ti nyε yii e ame ke, yii nyε a ti shi cε me. Supyanji Jyanji nyε a pa si sùpyire shi bò me, nka u à pa si pi múnahigii shwø.

² Maa yi jwo pi á: «Sùmakwɔɔg'á p̄e, ŋka sùmakwɔɔnbil'á cyére. Lire e ke yii keɛge foo náare, u u pii bára sùmakwɔɔnbii na. ³ Mii à yii tun, yii a si. Yii sí n-pyi sùpyire shwɔhol'e, mu à jwo mpàa pi nyɛ sige yaaya shwɔhol'e.

⁴ Yii àha wyére lwó nde yiye ñuŋ'i mɛ, yii àha boro lwó mɛ, yii àha tanhaŋyi yabere lwó mbàra yii tooyi wuyi na mɛ. Mà yii ñiŋkaribii yaha, yii àha raa yyérelì kuni na s'a fwù yii mɛ.

⁵ Yii aha jyè pyenge maha pyeng'e ke, yii jwumpe ñiŋcyiimpe pu pyi “Kile u yyeŋiŋke kan yii á.” ⁶ Nyɛ sùpya ká nta kuru pyenge e, ŋgemu u nyɛ na ñcáa yyeŋiŋke na ke, urufoo sí kuru yyeŋiŋke dúbabii ta. Ŋka l'aha nta uru sùpya nyɛ kuru pyenge e mɛ, pire dúbabii sí n-kwòro yii á. ⁷ Pyenge ŋkemu ká nyɛ yii sunmbage na ke, yii tɛen wani. Pi aha yalyire ná yabyeere ntemu kan yii á ke, yii raa tire lyí, ñaha na u b̄aarapyiŋi s̄araŋ'á yaa u kan u á. Yii àha raa sunmbage k̄eɛŋiŋi raa màre mɛ.

⁸ Yii aha ŋkàre kànha maha kànha na, ka pi i nyɛ yii na, maa yalyire ntemu kan yii á ke, yii i tire lyí. ⁹ Yii i kuru kànhe yampii cùuŋɔ, yii i yi jwo kànhe shiinbil'á na Kile Saanre à byanhara pi na.

¹⁰ Ŋka yii aha ŋkàre kànha maha kànha na, ka pi i yii sunmbage cyé ke, yii jyè kuru kànhe pyenkuuŋi i, yii i yi jwo pi á ¹¹ “Ali yii kànhe bambanji u à ta wuu tooyi na ke, wuu sí uru kwòro kwòro n-yaha yii na*.” Ŋka lire ná li wuuni mú i, yii li cè na Kile Saanre à byanhara yii na.”

¹² Mii sí yi jwo yii á, ñiŋyeni canŋkwage, nde li sí kuru kànhe shiinbii ta ke, lire sí n-waha mà tòro nde li sí n-pyi Sɔdɔmu kànhe shiinbii na ke.»

Yesu à kanyi yà faha (Macwo 11.20-24)

¹³ Ka Yesu si núr'a jwo: «Yii Korazen kànhe shiinbii, yii wuun'à k̄eɛge! Yii Betisayida kànhe shiinbii, yii wuun'à k̄eɛge! Ñaha na ye kakyanhala karigii cyi à pyi wani yii yyére ke, kampyi Tiri kànhe ná Sidon kànhe e cyire mpyi a pyi, nume mpyi na sí pi ta pi à pi toronŋkanni k̄eɛŋe maa láha kapegigii na fo t̄eemɔni i, maa cafub̄origii le mà pyi pi v̄aanŋyi, maa cwɔɔnre wu piye na†.

¹⁴ Lire l'á li ta, canŋke Kile sí sùpyire puni s̄ara si nt̄aanna ná ti kapyiŋkil'e ke, nde li sí yii ta ke, lire sí n-waha mà tòro Tiri ná Sidon kanyi‡ wuuni na.

¹⁵ Yii Kaperenam u kànhe shiinbii pi ke, yii na s̄onŋi na yii sí n-kàre Kile yyére ñiŋyiŋi na be? Lire mpyi nyɛ mɛ, yii sí n-sii n-t̄irige fo ñiŋke ñwɔhɔ shiinbii cyage e.»

¹⁶ Lire k̄antugo ka Yesu si núr'a jwo u t̄unntunmpil'á: «Ŋgemu ká ñen'a lógo yii ñwɔ na ke, l'á pyi mu à jwo mii ñwɔ na urufol'á lógo. Ŋgemu ká yii cyé ke, l'á pyi mu à jwo mii urufol'á cyé mú. Ŋgemu sí u à mii cyé ke, l'á pyi mu à jwo mii tunvoŋi urufol'á cyé mú.»

¹⁷ Nyɛ ka pire t̄unntunmpii beetaanre ná ke ná shuunniŋi si ŋkàre mà sà t̄ere pyi, ka pi funntanga wuubii si núr'a pa, maa jwo: «Kafoonji, mu mege cye kurugo, ali j̄nabil'á kúu wuu á.» ¹⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Mii à Sitaanniŋi ñya, u à ȳiri ñiŋyiŋi na ñyaa ñiŋkin, kileŋini fiige, mà pa ñcwɔ ñiŋke na. ¹⁹ Nyɛ mii à li síŋi kan yii á, yii a ñaare wwòobii ná n̄ŋgyahigii ñuŋ'i, yii i wuu z̄amp̄enŋi f̄anhe fwòonɔ yiye tooy'e, yafyin si n-jà kapii pyi yii na mɛ. ²⁰ Lire ná li wuuni

* **10:11** Mà ma tooyi bambanji kwòro kwòr'a yaha kànha na»: lire ñwɔhe ku nyɛ, wuu n̄azhan à fworo yii karigil'e, yii ñuŋɔ tuguro ti. † **10:13** Nde mpyi kyaa ndemu l'á li cyèe na pi a piye c̄eɛge pi kapegigii na ke. ‡ **10:14** Tiri ná Sidon na mpyi k̄anbwoyo shuunniŋjemu y'á cè ná kapegigii mpyiŋi i ke (Ezayi 23.1-18; Ezekiyeli 26; Zhouweli 3.4-8; Amosi 1.9-10).

mú i, yii áha funnyii táan na jínabil'a kúu yii á mé, nka yii pyi funntange e, naha kurugo ye yii méy'à séme Arijinanji i.»

*Sùpya nyé a Kile cè Jyafoonji Yesu baare e me
(Macwo 11.25-27; 13.16-17)*

²¹ Lire tèenuuni i, ka Kile Munaani si Yesu funnje pyi k'à táan sèl'e, ka u u Kile kèe maa jwo: «Tufoonji Kile, ninyinji ná njnje Kafoonji, mii fwù nyé mu na, naha na ye kani mu à njwòhò yákilifeebii ná kaceempii na ke, mu à lire cyèe nànkopyire na. Sèe wi, Tufoonji, mu à lire pyi mà tàanna ná ma nyii wuuni i.»

²² Lire kántugo ka u u jwo sùpyir'á: «Mii Tunji à karigii puni le mii cye e. Sùpya nyé a Jyafoonji cè Tufoonji baare e mé. Sùpya mú nyé a Tufoonji cè Jyafoonji baare e mé, fo Jyafoonji la ká mpyi si u cyèe ngemu na ke.»

²³ Lire kántugo ka Yesu si yyaha kèenye u cyelempyiibii kann'á maa yi jwo pi á: «Karigii yii na jaa ke, mpyi pi na cyire jaa ke, pire wuun'á njwò. ²⁴ Mii sí yi jwo yii á, nde yii à nya maa ndemu lógo ke, Kile túnntunmii nijyahamii ná saanlii nijyahamii la mpyi si lire nya, si li lógo. Nka pi nyé a já à li nya maa li lógo mé.»

Bàtaage Yesu à jwo mà yyaha tí ná Samari shinji nijcenji i ke

²⁵ Canjka Kile Saliyanji cyelentunji wà à yír'a yyére si Yesu père jcwú maa jwo: «Wuu cyelentunji, naha mii à yaa mii u pyi si shnji nijkwombaanji ta ye?» ²⁶ Ka Yesu si u pyi: «Nde l'á séme Kile Saliyanji Semenji i ke, naha mu à cè lire e ye?»

²⁷ Ka u u Yesu pyi: «Y'á séme Saliyanji Semenji i na “Ma Kafoonji Kile kyaa táan may'á ná ma zómbilini puni ná ma múnaani puni ná ma fànhe puni ná ma sònjore puni i. Mà bàra lire na, ma supyijeneji kyaa táan may'á bà mu kyal'à táan may'á méš.” ²⁸ Ka Yesu si u pyi: «Mu njwòshwòr'á njwò. Mu aha já na lire pyi, mu sí shnji nijkwombaanji ta.»

²⁹ Nka nànji la mpyi si tànga kan uy'á maa jwo: «Jofoo u nyé mii supyijeneji ye?» ³⁰ Ka Yesu si u njwò shwò ná bàtaag'e na:

«Nànji wà u ná yíri Zheruzalemu kànhe e na njkège Zheriko kànhe e. Mà u yaha kuni na, ka kakuumpyiibii pii si jcwó u na, maa u cyeyaayi puni cyán a shwò u na, maa u bwòn fo mà u bannaga a yaha kwùubii ná nyii wuubii shwòhòl'e, maa yíri u taan.

³¹ Lir'á bê ná Kile sàragawwunji w'e u u ma lire kuni i, ur'à pa nò nànji nijcwunji na ke, maa fènn'a tòro u taan. ³² Nyé ka Kilejaarebage báarapyinji wà si mpa a ntùuli lire kuni ninuuni i, uru na mpyi Levi túluge shin, uru mú à pa nò nànji nijcwunji na ke, maa fènn'a tòro u taan.

³³ Lire kántugo ka Samari shinji wà kúshe wu si wá na ma lire kuni i mú. Ur'à pa nò nànji nijcwunji na ke, ka u njúnaare si u ta. ³⁴ Ka u u file u na, maa u nòoyi wyére yal'a pyi, maa u lwó a dùrugo u dúfaannje junji, maa njkàre ná u e nàmpwuunbii tatrige bage k'e, maa yaha u na. ³⁵ Kuru canja nùmpantja, maa bage sàranji wwù uye junji mà kan bage foonj'á, maa yi jwo u á “Yaha nge nànji na, mu aha wyére maha wyére wwù u njùjo taan ke, mii aha núr'a pa, mii sí uru puni nùrujo mu na.” ³⁶ Nyé Yesu à puru jwo ke, maa uru Saliyanji cyelentunji pyi: «Mpii shiin taanrenji i, mu á, nji u à nge nànji nimbannaanji pyi u supyijeneji ye?» ³⁷ Ka u u Yesu pyi: «Nànji u à u njúnaara ta ke, uru u nyé u supyijeneji.» Ka Yesu si u pyi: «Ta sí, maa sà lire fiige pyi.»

Karigii cyi à Marita yyaha nj ke, cyire ná Mariyama wuuni nyé ninjin me

³⁸ Mâ Yesu ná u cyelempyiibii yaha ñani na na ñkèege Zheruzalemu kânhe e, pi à sà nò kânhe kà na, maa sunmbage lèñe ceeni wà yyére. Uru ceeni mege na mpyi Marita. ³⁹ Marita kântugo wunji wà na mpyi wani, uru mege mpyi Mariyama, ka uru si ntéen Kafoonji Yesu taan marii u jwumpe núru. ⁴⁰ Lir'à Marita cyege ta k'à cwônro sushwòhòbaaranj na, ka u u file Yesu na maa jwo: «Kafoonji, taha mu bá u à mii còonji ñya u à téen, maa mii kanni yaha mii i báaranj pyi me? U pyi u yír'a na tège ke!» ⁴¹ Ka Kafoonji si u pyi: «Marita, Marita, mu yyah'à wyère ná kariii ñiñyahagil'e maa cyi tég'a maye funño pen. ⁴² Ñka kyaa ñiñkin kanni li ñye tòn wuuni mà tòro cyi sannkii puni taan, lire Mariyama à pyi. Sùpya si n-jà u láha lire mpyinji na me.»

11

Yesu à u cyelempyiibii taanna Kileñarege pyinjkanni na (Macwo 6.9-13; 7.7-11)

¹ Cannka Yesu mpyi na Kile ñáare cyage k'e. U à kwò Kileñarege na ke, ka u cyelempyanji wà si u pyi: «Kafoonji, wuu taanna Kileñarege pyinjkanni na, bà Yuhana a u cyelempyiibii taanna ku na me.» ² Ka Yesu si u pyi: «Yii aha a si raa Kile ñáare, yii jwo:

“Tufoonji,

mu mege ku táan.

Ma pyi saanwa sùpyire puni ñùño na.

³ Wuu canña maha canña ñjyñji kan wuu á.

⁴ Wuu kapegigii yàfa wuu na,

ñaha na ye wuu maha wuu shinñeebii wogigii puni yàfani pi na.

Ma hà yaaga yaha ku wuu yyaha kéenñe kapegigil'á me.”

⁵ Ñye maa núr'a pi pyi: «L'aha mpyi mu à jwo cevoò na ñye yii wà á, ka urufoo si yír'a kàre ñiññke na uru cevoonji yyére, maa sà u bage kúu mà jwo “Na cevoò, bwúuru ñùnyi taanre kan na á, ⁶ ñaha na ye mii à nàmponño ta, yalyire sí naha mii u kan u á me.” ⁷ Yii na sònnji na uru cevoonji sí n-téen bage funñke e si jwo “Ma hà zii mpa na yyaha fwóhò me. Mii à bage tò a kwò, mii ná na pyiibii naha a sínn'a kwò, mii saha naha na si n-jà n-yíri bwúuru kan mu á me” la? ⁸ Mii sí yi jwo yii á, u méε ká mpyi u ñye a yír'a bwúuruñji kan mu á yii cempe kurugo me, u mekεgere* yyaha na, yaaga maha yaaga mu ñye na ñcaa ke, u sí n-yíri kuru kan mu á.

⁹ Mii sí yi jwo yii á, yii a Kile ñáare, u sí yii kan, yii a ñcaa, yii sí n-ta, yii a bàrage kúuli, ku sí múgo yii á.

¹⁰ Naha kurugo ye shin maha shin u ñye na Kile ñáare ke, Kile sí urufoo kan.

Ngemu u ñye na ñcaa ke, urufoo sí n-ta.

Ngemu ká a bàrage kúuli ke, ku sí múgo urufol'á.

¹¹ Jofoo u ñye yii shwòhol'e, ngemu u sí ñee wwò kan u pyañ'á mà li ta fya u à ñáare u á ye? ¹² Lire ñye me, mà nóngyaa lwò a kan u á, mà li ta ñkúcere u à ñáare ye?

¹³ Ñye yii sùpyiibii pi à pi ke, cyage e yii maha já a yacenñye kan yii pyiibil'á ke, yii ñye a cè a jwo na yii Tunji u ñye ñiñyinj na ke, na ur'à bégel'a tòro yii taan si u Munaani le u ñáaraféebil'e mà?»

Pyinjkanni na Yesu maha ñinabii kòre ke (Macwo 12.22-30; Marika 3.22-27)

* **11:8** Pli maha jwo: «mu ñyàhavyeεnre».

14 Canŋka Yesu mpyi na jínanji wà kòre na yige nàŋi w'e, uru jínanji mpyi a nàŋi pyi búbu. Tèni i jínanji'á pa fworo u e ke, ka uru nàŋi si li jwò cù na yu. Sùpyire ti mpyi wani ke, ka li i pi puni kàkyanhala.

15 Nka pil'á jwo sùpyire shwòhàl'e, na jínabii jùŋufooŋi Belizebuli† u à síŋi kan Yesu á, u u jínabii kòre na yige pifeebil'e. 16 Pii la na mpyi si Yesu pɛɛ jɛcù, maa jwo na u kani là pyi ndemu li sí li cyêe pire na na u à fworo Kile e ke.

17 Nka Yesu mpyi a pi funzòŋɔre cè maa yi jwo pi á: «Kire maha kire li jye na liye túnni ke, lire maha mpa jya. Pyenge maha pyenge shiin ká yíri piye kurugo ke, kuru maha mpa jya mú.

18 Ná yii na sòŋŋi na jínabii jùŋufooŋi Belizebuli fànhe cye kurugo mii jye na jínabii kòre na yige sùpyire e, jye Sitaanniŋi báarapyiibii ká ntáa maa piye túnni, pi saanre si n-kwò mà? 19 Yii aha jwo na mii na jínabii kòre na yige pifeebil'e ná Belizebuli fànhe e, lire sannii i ke, yii shiinbii pi jye na pi kòre ke, ná jofoo u fànhe e pire maha pi kòre ye? Yii shiinbii yabilimpíi pi sí jwumpe pyi pu cwo yii jwun'i. 20 Nka mii aha a jínabii kòre na yige pifeebil'e ná Kile fànhe e, lir'á li cyêe na Kile Saanre à nò yii na mà kwò.

21 Yii li cè na fàhŋajyahagafoo ká kàshikwònyaaya lwó a tɛn u pyenge jwòge na marii ku saŋcwòŋŋi sigili, sùpya si n-jà u yaage ká lwó mɛ. 22 Nka wabɛɛ ká mpa jɛcwo pyengefoo na, ŋgemu u à fànha tò u na, maa jà u na ke, pyengefoo cyêe mpyi a taha kàshikwònyaayi jjemu na ke, urufoo sí yire shwò u na, si u cyeyaayi cyán zhwò u na, si ntáa.

23 Shinji u jye u jye ná mii i mɛ, urufoo jye mii zàmpɛn, ŋgemu u jye u jye na mii tère na sùpyire wàa tiye na mɛ, urufoo na ti jùŋò kyáŋge.

(Macwo 12.43-45)

24 Jína ká fworo sùpya e, u maha sà ñaara síwage yyaha kurugo, maa tatɛnge cya. U aha mpyi u jye a kà ta mɛ, u maha jwo “Mii sí nùru raa wà na tayirige e.” 25 Nye u aha nùr'a pa urufoo ta бага fiige jkemu k'á pwó maa ku funŋke bégel'a jwò ke, 26 u maha nùr'a kàr'a sà jínahii baashuunni lwó a bâra uye na, mpíi pi à pi mà tòro u yabilinji na ke, maha mpa jye urufol'e. Lire ká mpyi, urufoo pyiŋkanni nívònn'a si nàara a pi mà tòro niŋjyeeni na.»

Shinji wuuni l'á jwò ke

27 Jye mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka ceenji wà si jwumpe lwó sùpyire shwòhàl'e maa jwo u á: «Ceenji u à mu si maa mu byé ke, uru wuun'á jwò de!»

28 Ka Yesu si ceenji pyi: «ŋgemu u jye na Kile jwumpe nùru, marii pu kurigii ñaare ke, urufoo wuun'á sàa jwò.»

Yesu tayyèrèg'á fànha tò Zhonasi woge na, ŋka sùpyire jye a u jwò mɛɛni cù mɛ (Macwo 12.38-42)

29 Sùpyir'á pa binni mà Yesu kwúulo ke, ka u u jwo: «Nte sùpyir'á pi. Ti la na jye mii u kakyanhala kani là pyi si jcyêe ti na ndemu l'á li cyêe na mii à fworo Kile e ke. Nka nde l'á pyi Kile túnntunŋi Zhonasi na ke, lire baare e kakyanhala kyaa saha si n-pyi n-cyêe ti na mɛ. 30 Nde l'á pyi Zhonasi na ke, lir'á li cyêe Ninive kànhe shiinbii na na Kile u mpyi a u tun. Lire pyiŋkanni na, nde li sí n-pa Supyanji Jyanji ta ke, lire li sí li cyêe nte sùpyire na na Kile u à u tun.

31 Canŋke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná ti kapyiŋkil'e ke, saancwoŋi u mpyi Sheba kini jùŋò na ke, uru sí n-pa n-yíri n-yyéɛ, si nte sùpyire cɛge, ñaha na ye uru saancwoŋi mpyi a yíri diŋyɛŋi jùŋke kà na, mà sà saanŋi

† 11:15 Belizebuli: Sitaanniŋi mɛge ká ku jye ku ki.

Solomani yákilifente jwumpe lógo. Mà li ta wà na nyé naha, ngemu u yákili u à pèe Solomani wunji na ke, ti sí nyé a nyen'a lógo uru jwò na mé.

³² Kuru cannke, Ninive shiinbii mú sí n-pa n-yíri n-yyére, si nte súpyire cêege, naha na ye Zhonasi mpyi a sà Kile jwumpe jwo Ninive shiinbil'á ke, pi à pi toronkanni kêenye. Mà li ta wà na nyé naha, ngemu u tayyérege k'à fánha tò Zhonasi woge na ke, nte súpyire sí nyé a nyen'a ti toronkanni kêenye mé.»

*Bêenmpe sêe wumpe kani
(Macwo 5.15; 6.22-23)*

³³ Ka Yesu si núr'a jwo: «Wà nyé na fúkina mîni si u le nyéyigile cere jwòh'i mé. Nka u maha dùrugo yaage kà jwòh'i, bà u si mpyi s'a bêenmpe yige bage jyifeebil'á mé. ³⁴ Súpyani nyiigii cyi nyé u bêenmpe. Ngemu u nyii cyi à jwò ke, urufoo puni maha mpyi bêenmpe e mú. Ngemu wogigii sí cyi à kêege ke, urufoo puni mú maha mpyi numpini i. ³⁵ Lire e ke yii yiye kâanmucya a wii, yii bêenmpe kà bú nkòwò nta numpire mé. ³⁶ Yii nyiigii kà jwò sêe sèl'e, lâmpañi bêenmpe sí yii pyi yii a jaa yii a jcwúu kuni i.»

*Yesu à Farizhenbii ná Saliyañi cyelentiibii cêege
(Macwo 23.1-36; Marika 12.38-40)*

³⁷ Mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Farizhenji wà si sà u yere na u pa lyi uru yyére, ka u u nyé. Tèni i pi à nyiñi kwúulo si raa lyi ke, ³⁸ ka li i Farizhenji kàkanyhala, naha na ye u à li kâanmucya mà li nya na Yesu nyé a u cyeyi jyé mà táanna ná Yahutuubii ládaabil'e, maa nta na lyi mé.

³⁹ Kafoonji Yesu à li nya l'á Farizhenji kàkanyhala ke, maa pi pyi: «Yii Farizhenbii pi ke, yii maha yii yajigiyi kântuyi jyí na fininji, mà li ta yii funny'á jî nàjkaage ná pege karigii na. ⁴⁰ Yii na nyé sijnonyò! Kilenji u à yaage kântuge yaa ke, uru mú bà u à ku funnke yaa mà? ⁴¹ Yii nàjkaage ná pege yaha, yii raa yii cyeyaayi kaan fòñofeebil'á. Lire ká mpyi, yii sí n-pyi fyinme súpyii.

⁴² Yii Farizhenbii pi ke, yii wuun'à kêege! Naha na ye yii maha yii nànyenji ná kanyeyi yafwòhòfwòhòre sannte puni yáhanji wwú, yii sí nyé na katiigii pyi, maa Kile kyaa táan yiy'á mé. Mà li ta lire l'á yaa li pyi yii kapyiini njncyiini, yii i nta a cyi sanjki bàra lire na. ⁴³ Yii Farizhenbii pi ke, yii wuun'à kêege! Naha na ye yii aha nkàre Kile Jwumpe kàlambayi i, bwompe tateenyi yii maha jcaa. Súpyire tabinniyi i yii la maha mpyi súpyire s'a yii père s'a yii shéere.

⁴⁴ Yii wuun'à kêege! Yii na nyé mu à jwo fanjyeyi, súpyire maha jaare na ntúuli njemu jwòh'i piye pàama ke.»

⁴⁵ Mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka Kile Saliyañi cyelentuñi wà si jwo: «Cyelentuñi, mpe jwumpe saha nyé Farizhenbii kanni wumò mà de! Mu na wuu cyere mú de!» ⁴⁶ Ka Yesu si u pyi: «Yii Kile Saliyañi cyelentiibii wuun'à kêege mú, naha na ye yii à Kile Saliyañi pyi tuguro súpyire jwòh'i, pi si n-jà ntemu lwó mé. Yii yabilimpíi mú sí nyé na nyeg'a pi tège ti njwòh'i na, ali nimbilere mé. ⁴⁷ Yii wuun'à kêege! Naha na ye yii tulyey'á Kile túnntunmpii mpiimu bò tèecyiini i ke, yii à pire kwònhigii yaa na faanre. ⁴⁸ Lire l'á li cyé na kapegigii yii tulyey'á pyi ke, na cyir'á bê yii á, naha na ye pir'á Kile túnntunmpii bò. Nka yii pi ke, yii na pi kwònhigii faanre. ⁴⁹ Kile à téen u yákilifente e maa jwo «Mii sí raa na túnntunmpii pi tunni pi á, pi sí pii bò si pi sanmpii kyérege.»

⁵⁰ Lire kurugo Kile túnntunmpii pi à bò mà lwó fò tèecyiini i ke, Kile sí n-pa yii ná yii tulyeyi cêege pire kyaa na, ⁵¹ mà lwó Abeli mbòh'i na, fo mà sà nò Kile túnntunji Zakari mbòh'i na, Zakari pi à bò Kilejaarebage sèecyage ná sárayi

tawwuge shwəhəl'e ke. Sèenji na mii sí yi jwo yii á, Kile sí yii ná yii tulyeyi cêege tire boore puni kurugo.

⁵² Yii Kile Saliyanj cyelentiibii, yii wuun'à kêege! Naha kurugo ye kuni li maha sùpyire pyi t'à Kile jwumpe cè ke, yii à para pi yaha lire kuni i. Yii yabilimpíi nyé na lire kuni jaare me, mpii la ku nyé s'a li jaare ke, maa pire tagéle kwòñ.»

⁵³ Nyé puru jwumpe puni kàntugo, ka Yesu si fworu uru Farizhenji bage e na nkèege. Ka Saliyanj cyelentiibii ná Farizhenbii lùyiri wuubii sí yibi yi shinji puni taha u na. ⁵⁴ Pi mpyi na lire pyi si nta u pèrɛ jɔcú u jwəshwəore cye kurugo.

12

*Yesu à u cyelempyiibii yeɛ na pi àha fyinme tò wwomə na me
(Macwo 10.26-27)*

¹ Lire tēni i, ka supyikuruŋə nimbwəhə si mpa bínni Yesu taan fo na piye fwòŋji. Pi mpyi a shiin kampwəhii lada kwò. Ka Yesu si jwumpe sii u cyelempyiibii na maa jwo: «Yii a yiye kàanmucaa, yii àha fyinme tò wwomə na Farizhenbii fiige me. Pi na nyé bwúuruŋji yirigeyirige yaani fiige lire ndemu li maha mbyimpe niŋcwənhəmpe yirige sùpyanji pàama ke. ² Yii li cè, kyaa maha kyaa l'à ŋwəhə ke, cyire puni sí n-pa raa jaa. Kyaa maha kyaa li nyé numpini i ke, lire là mú si n-kwôro jɔcəmbaa me. ³ Lire l'à li ta, yii aha jwumə maha jwumə ŋwəh'a jwo numpini i ke, puru sí n-lógo canŋke e, yii aha jwumə maha jwumə jwo katilwəhəre e yii bayi kùrɔŋcwəngil'e ke, puru sí n-pa raa jáare katanji jɔŋ'i.»

*Wuu a fyáge Kile na, wuu nyé a yaa wuu kyaa tég'a wuye funŋə pən me
(Macwo 10.28-31)*

⁴ Ka Yesu si núr'a jwo: «Yii pi nyé mii ceveebii ke, mii sí yi jwo yii á, ŋgemu u nyé u si n-jà yaage kabere pyi sùpyanji na u mbòŋji kàntugo me, yii àha raa fyáge uru yyaha na me. ⁵ Yii à yaa yii a fyáge ŋgemu yyaha na ke, uru u nyé Kile, jaha na ye uru u maha já a sùpyanji wà nafugombaage e u boŋkwooni kàntugo. Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii a fyáge Kile na.

⁶ Tá zíziine kanjuro maha mpère daashii shuunni kanna me? Nka Kile à yaha ti puni niŋkin niŋkinji na, marii ti saŋcwənnji sigili. ⁷ Yii pi ke, yii li cè na yii kan'à waha Kile na mà tōro tire zíziine niŋyahara na. Ali jùŋjoore ti nyé yii jùŋji i ke, Kile à tire puni pèrɛge cè. Lire kurugo yii àha nuru kyaa tège yiye funŋə pən me.»

*Mà nɛɛ Supyanj Jyanj Yesu na, lire nyé me mà cyé u na
(Macwo 10.32-33, 12.32, 10.19-20)*

⁸ Ka Yesu si núr'a jwo: «Mii sí yi jwo yii á, shin maha shin ká yyére li na sùpyire nyii na na uru na nyé Supyanj Jyanj wu ke, Supyanj Jyanj mú sí n-yyére li na Kile mèlekɛebii nyii na na urufoo na nyé uru wu. ⁹ Nka ŋgemu ká mii cyé sùpyire nyii na ke, mii mú sí urufoo cyé Kile mèlekɛebii nyii na. ¹⁰ Sùpya ká jcyé Supyanj Jyanj jwumpe na, lire kapiini sí n-jà yàfa urufoo na. Nka ŋgemu ká Kile Munaani mege kèege ke, lire kapiini sí yàfa urufoo na me.

¹¹ Pi aha mpa a yii cyáan na jcwôre na nkèege Kile jwumpe kàlambayi jùŋfueebii, lire nyé me kini yyaha yyére shiinbii ná yukyaabii yyére tēni ndemu i ke, jwumpe yii sí n-jwo pi i jɔcə na yii na nyé sèenji jɔŋ'i ke, yii àha puru kani

tège yiye funnɔ pɛn mɛ, ¹² naha na yɛ lire tɛni yabilɔni i, jwumpe yii à yaa yii jwo ke, Kile Munaani sí puru tɔrige yii funnɔ'i.»

Nàfuunji sèe wunji kani ná karigii cyi nyɛ cyi nyɛ a yaa cyi sùpyanji funnɔ pɛn mɛ (Macwo 6.19-34)

¹³ Mâ Yesu yaha puru jwumpe na, ka nàni wà si jwo u á sùpyire shwòhòl'e: «Wuu cyelentunji, mii la nyɛ maa yi jwo mii yyahafoon'á na u wuu tunji kòoge taa, u u na nàzhan woge kan na á.» ¹⁴ Ka Yesu si u pyi: «Ei! Nà wà we! Jofoo u à mii tɔige mà pyi yii kacwɔnrɔni, lire nyɛ mɛ yii tunji kòoge táafoonji yɛ?»

¹⁵ Nyɛ Yesu à uru nàni jwɔ shwɔ amuni ke, maa yi jwo u lógofeebii pun'á: «Yii a yiye kàanmucaa, yii àha nàfuunji lage yaha ku tatɛnge fò yii na mɛ. Naha kurugo yɛ sùpyanji nàfuunji mɛé ká nyaha fo mà sà mpyi u tayahaga na jca na njkanre, yii li cè na uru nàfuunji si n-jà urufoo sige kwùni na mɛ.»

¹⁶ Mâ tàanna ná puru jwumpe e, ka Yesu sí bàtaaga jwo pi á na: «Nàfuufoonji wà u ná mpyi ná kɛrege e, kuru kɛrege yafaayi mpyi na jwɔge u á sèl'e. ¹⁷ Canjka ka u u ntɛn maa funjke cya maa jwo uye funnɔ'i "Mii sàha naha na kapyii cè mɛ, naha na yɛ tayahaga nyɛ mii nijjyee sùmanji na mɛ." ¹⁸ U à funjke kyáala a kwò ke, maa jwo "Nde mii sí n-pyi ke, lire li nyɛ, mii sí na bwònhigii jya, si nùru nimbwòhii faanra, si na sùmanji ná na yaayi sanjyi puni le cyire e. ¹⁹ Lire ká mpyi, mii sí n-jwo naye funnɔ'i, na mii à yee nijyahagii njji bégel'a yaha naye mɛe na. Mii saha si raa naye kànrɛ mɛ, s'a lyí s'a byii si mpyi funntange e kanna." ²⁰ Nyɛ uru nàfuufoonji'á puru jwo uye funnɔ'i mà kwò ke, ka Kile si jwo u á "Mu funnɔ baa shinji! Nke numpilage yabilɔni i, mu sí n-kwù. Yaayi mu à bégel'a yaha maye mɛe na ke, jofoo u sí n-pyi ná yire e yɛ?"

²¹ Nyɛ amuni li mú nyɛ, shin maha shin u nyɛ na nàfuunji caa na bínnini nge dijnyɛni i uye mɛe na, mà li ta nàfuufu nyɛ urufol'á Kile yyére mɛ, urufoo sí n-pa n-kwù n-yiri u taan nge nàfuufuoonji fiige.»

²² Nyɛ ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Lire e mii sí yi jwo yii á, yalyire yii sí raa lyí ná vāanji yii sí raa leni ke, yire tanjanni kà yii funnɔ pɛn mɛ. ²³ Naha kurugo yɛ sùpyanji munaani tayyereg'á fànha tò yalyire na, ka u cyeere tayyerege mú si fànha tò vāanji na. ²⁴ Yii sanjyɛnre kàanmucya ke! Ti nyɛ na faa pyi mɛ, ti nyɛ na sùma kwùun mɛ, sùma tabegege mú nyɛ t'á mɛ. Nka Kile maha ti jwɔ caa. Tá yii nyɛ a pɔwɔrɔ sanjyɛnre na sèl'e mɛ? ²⁵ Funmpɛnre si n-jà yii jofoo pyi u jà a nimbilere bâra u shiji canmpyaagii na yɛ?»

²⁶ Nyɛ kampyi funmpɛnre si n-jà yafyin bâra yii shiji canmpyaagii na mɛ, naha na yii à yaayi sanjyi kani tég'a yiye funnɔ pɛn yɛ? ²⁷ Yafwòhòfwòhòyi yi maha fyín sige e maa yafyɛnre nisinante yaa ke, yii sònjɔ yire kyaa na ke! Yí nyɛ na báara pyi mɛ, yi mú nyɛ na kòonɔ pínni mɛ. Nka saanji Solomani ná u nàfuufente puni i, u vāanndenke kà lemɛ nyɛ a jà a jwɔ mà nke yafwòhòfwòhòge kà ninjin yafyɛnre kwò mɛ. ²⁸ Yafwòhòfwòhòyi yi nyɛ sige e nijjaa, ná nùmpañja yi sí n-le nage e ke, Kile ká yire lemɛ pyi p'á jwɔ amuni, yii nyɛ a li cè na nàkaana baa Kile sí vāanji kan yii á mà? Yii daniyan'á cyére dɛ!

²⁹ Yii yalyire ná yii yabyɛre tanjanni nyɛ a yaa li tatɛnge fò yii na mɛ. ³⁰ Mpii pi nyɛ pi nyɛ a dá Kile na mɛ, pire pi maha funjyi pɛn ná yire yaayi kani i tɛrigii puni i. Yii sí pi ke, yaaga maha yaaga kyaa li nyɛ yii na ke, yii Tunji Kile à yire puni cè. ³¹ Mâ jwo yii kwòro yii a yire yaayi caa ke, yii yacyage

nijncyiig'à yaa ku pyi Kile Saanre. Lire ká mpyi, u sí yire yaayi sanjnyi kan yii á.»

³² Ka Yesu si núr'a jwo u cyelempyiibil'á: «Yii na nyε mu à jwo mpàkuruŋɔ nimbilere, ŋka yii àha raa fyáge mε, ŋaha na ye l'à táan yii Tuŋi Kile e mà yii le u Saanre e. ³³ Yii yii cyeyaayi pére, yii i uru wyérenj tég'a fòŋɔfeebii tège. Yii náfuu tabegege nijncenŋe yaa yiye mεε na nijnyini na, ŋkemu ku nyε ku náfuunji sí n-kwò mε. Nàŋkaalii ná ntòon nyε kuru cyage e si ŋkwò u kègege mε. ³⁴ Yii li cè, cyage e sùpyanj náfuunji nyε ke, wani u sòŋŋɔre maha mpyi.»

*Báarapyini nijncenŋi ná báarapyini nimpini kani
(Macwo 24.36-51)*

³⁵ Ka Yesu sí núr'a jwo u lógofeebil'á: «Yii yii báarapyi vaaŋnyi le yii i bégele tèrigii puni i. Yii i yii làmpaabii mìn'a yaha tèrigii puni i. ³⁶ Yii pyi mu à jwo báarapyii mpiimu pi à bégel'a tèn pyenge e, na pi jùŋufoonji tēepani sigili, u aha yiri cikwòonre cyage e, mà pa tère o tère e, maa mpa pyenge ŋwoge kúu ke, pi i yír'a ku múgo u á. ³⁷ Nyε jùŋufoonji ká mpa báarapyiibii mpiimu ta ŋóombaa ke, pire wuuni sí ŋwò. Sēenji na mii sí yi jwo yii á, lire ká mpyi, jùŋufoonji sí uye pwo sí njyi yaa ŋkan báarapyiibii puni niŋkin niŋkin'á, pi lyi. ³⁸ Lire e ke jùŋufoon'á pa jùŋiŋke na yo, u à pa ŋkùpecyiini na yo, u aha mpa báarapyiibii mpiimu ta ŋóombaa ke, pire wuuni kòni sí ŋwò.

³⁹ Yii li cè na kàmpyi bage foonji mpyi maha nàŋkaanji tēepani cè, u mpyi maha sí jεε u yaha u kakyaaare pyi mε. ⁴⁰ Lire e ke yii mú à yaa yii bégel'a kwòro, ŋaha na ye tēni i Supyanj Jyanj sí nuru n-pa ke, yii nyε a lire cè mε.»

⁴¹ Yesu à puru jwo ke, ka Pyeri si u pyi: «Kafoonji, mu à ŋke bàtaage jwo mà yyaha tí ná wuu kanni i laa, sùpyire puni kyaa li?»

⁴² Ka Yesu si u pyi: «Báarapyini na, jùŋufoon'á dá pi sanmpii shwòhòl'e, u yákiŋi mú s'à pée ke, uru báarapyini shiŋi jùŋufoonji maha yaha u u pyenge karigii cwòonre, maa njyiŋi kaan báarapyiibii sanmpil'á u tēekanl'e. ⁴³ Nyε báarapyi maha báarapyi jùŋufoo, u à pa u ta u u báaranj nijncenŋi pyi amuni ke, uru wuuni sí ŋwò. ⁴⁴ Sēenji na mii sí yi jwo yii á, uru báarapyini jùŋufoonji sí u pyenge karigii puni jùŋufente le u cye e.

⁴⁵ Ŋka báarapyiibii kacwòonrɔŋi ŋgemu ká a sòŋŋi uye funŋ'i na uru jùŋufoonji sí mɔ lire kùluni i, maa wá na u báarapyiŋebii bwùun, maa uye yaha njyiŋi ná mbyanj laage e, maa sinmpe byii na ŋcwò ke, ⁴⁶ canŋke ku nyε uru báarapyini nyε a tēen ná k'e ná tēni li nyε u nyε a sòŋŋò ná l'e mε, u jùŋufoonji sí n-pâa n-pa. Kapii maha kapii u à pyi ke, jùŋufoonji sí u kyérege cyire puni na, mpai pi nyε pi nyε Kile kuni i mε, si u ná pire sàranj pyi niŋkin.

⁴⁷ Báarapyini u à jùŋufoonji nyii wuuni cè maa mpyi u nyε na li pyi mε, uru báarapyini bwòonre nizhwòore sí nyaha de! ⁴⁸ Ŋka báarapyini u nyε u nyε a u jùŋufoonji nyii karigii cè mε, maa ntòr'a wurug'a kapyimbaala pyi ndemu l'à yaa ná bwònr'e ke, urufoo si bwònrɔ nijyahara shwò mε.

Amuni li mú nyε, Kile à yaaya nijyahaya kan ŋgemu á ke, u maha yaaya nijyahaya cya urufol'á. U aha kariij nijyahajyahagii le ŋgemu cye e ke, u sí urufoo yibe kariij nijyahajyahagii kyaa na mú.»

*Sùpyire sí n-láhala tiye na Yesu kurugo
(Macwo 10.34-36)*

⁴⁹ Ka Yesu sí núr'a jwo: «Mii à pa mpa nage le jùŋke na. Mii la mpyi numε si ku ta k'à mìn'a kwò. ⁵⁰ Ŋka mii à yaa mii u mbyígime yyefuge e fòlò, mu à jwo

bà sùpyanji ká a ñka si batize pi maha u mbyíngime lwòhe e pyinƙanni ndemu na me. Mii funvwugo wunji u nyé na cyire karigii canmpyige sigili.

⁵¹ Yii àha raa sònni na mii à pa si mpa jwumabenke le sùpyire ná tiye shwòhòl'e ñjike na mà de! Mii sí yi jwo yii á, mii à pa mpa mbèmbaanji le sùpyire ná tiye shwòhòl'e. ⁵² Lire kurugo mà lwò nume na, shiin kanƙuro sí n-pyi pyenyi y'e, pi si n-bê me. Shiin taanre sí n-wwò s'a shiin shuunni túnni, shiin shuunni sí n-wwò s'a shiin taanre túnni. ⁵³ Pyenyi y'e, tufoonji sí n-yíri jyafoonji kurugo, jyafoonji mú sí n-yíri tufoonji kurugo. Nufoonji sí n-yíri pworofoonji kurugo, pworofoonji mú sí n-yíri nufoonji kurugo. Nacwonji sí n-yíri napworonji kurugo, napworonji mú sí n-yíri nacwonji kurugo.»

*Kacyeenkii ñcèni
(Macwo 16.2-3)*

⁵⁴ Supyikurunke ku mpyi wani ke, ka Yesu si núr'a jwo kur'á: «Yii aha kilenji njya u à wwò canñacwumpe* e, yii maha jwo na zàha sí n-pa, nàkaana baa ku mú maha mpa. ⁵⁵ Kafεεge ká a fwu na yíri wòro kùl'e, yii maha jwo na kafuge sí n-pêe ñijnjaa de! Amuni li mú maha mpyi. ⁵⁶ Yii pi à fyinme tò wwomò na ke, yii à ja a cyire karigii puni tèepyiinƙii cè, ka ñaha si li ta ñcyii cyi nyé na mpyi yii shwòhòl'e nume ke, yii nyé a ja a cyire cè mà yé?

(Macwo 5.25-26)

⁵⁷ Naha na kani yii à yaa yii pyi ke, yii nyé a ja a lire cè yiy'á si li pyi pyinƙanna nijcenne na mà yé?

⁵⁸ Wà ha mu fyere fàhne e, ka yii i wá na ñkεεge wani, mu à yaa mu u jwumabenke cya fyerefwò ná urufof'e kuni na, bà u si mpyi u àha ma le yukyaanji cye e, uru si ma le u báarapyinji cye e, pi i ma le kàsunji i me. ⁵⁹ Mii sí yi jwo mu á, mu aha mpyi mu nyé a lire pyi me, mu si n-sii n-fworo wani ná mu nyé a urufoo fwooni tò feefee mà yé!»

13

Yii à yaa yii toronƙanni kéenƙe

¹ Nyé mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka sùpyire tà si mpa Galile kùluni shiinbii ñi mbò jwo u á. Fànhafoonji Pilati u mpyi a ñi tun pi à sà pire bò Kileñaarebage e mà pi yaha pi i sárayi wwù. ² Ka Yesu si pi pyi: «Nte sùpyire ti nte pi à bò ame ke, yii na sònni na pire kapegigii ñimpyiinƙii cyi mpyi a nyaha mà tòro Galile kùluni shiinbii sanmpii wogigii na be? ³ Lire bà me, ñka mii sí yi jwo yii á, ná yii nyé a yii toronƙanni kéenƙe me, yii puni mú sí n-ƙwù. ⁴ Silowe batɔnge k'à keb'a cwo Zheruzalemu kàhne shiinbii ke ná baataanrenji mpiimu ñunji mà bò ke, yii na sònni na pire kapegigii ñimpyiinƙii cyi à nyaha mà tòro Zheruzalemu kàhne shiinbii sanmpii wogigii na be? ⁵ Lire bà me, ñka mii sí yi jwo yii á, ná yii nyé a yii toronƙanni kéenƙe me, yii puni mú sí n-ƙwù.»

⁶ Nyé ka Yesu si bàtaaga jwo pi á na: «Nàñi wà na mpyi ná ερεzen cikɔoge e. ερεzen cire shwòhòl'e fizhiye cige na mpyi wani. Cikɔoge foo mpyi maha si na kuru cige kàanmucaa u aha ñkwò a yasere ta ku na. Ñka u shèe maha shèe, u mpyi maha sà yafyin ta ku na me. ⁷ Ka u u yi jwo u báarapyin'á "Wii, cyi yjee taanre cyi nyé ñcyii, mii na ma na ñke cige kàanmucaa kampyoi k'à yasere yaa, mii sí sà tà ta ku na me. Ku kwòn à wà, ñaha na yé ku nyé cikɔoge cire sannte

* 12:54 Izirayeli ñni i, canñacwumpe e zàhne ñijnyahaga maha yiri.

shwòhòl'e kaŋwò baa.” ⁸ Ka báarapyiŋi si u pyi “Mii jùŋufooni, mii na li caa mu á, maa ku yaha ku niŋjyee pyi, mii sí ku jùŋke tũgo n-kwúulo si ŋkyàra le ku taan. ⁹ Lire ká mpyi, ka ku u yaserɛ pyi yyeela, ku sí n-yaha wani. Nka k'aha mpyi ku nyɛ a yaserɛ pyi mɛ, maa nta a ku kwòn.”»

Yesu à dàfoo cùŋɔ canŋɔŋke e

¹⁰ Nyɛ Yahutuubiicanŋɔŋke k'e, Yesu mpyi na sùpyire kálali Kile Jwumpe kàlambage k'e. ¹¹ Sùpyire shwòhòl'e ceenji wà na mpyi wani, jínani wà mpyi u e, uru jínani mpyi a yyeɛ kɛ ná baataanre pyi u e, maa dàŋi yampe yaha u na, fo mà u pyi u saha nyɛ na jà a tìl'a yyéɛ mɛ. ¹² Nyɛ Yesu à u nya ke, maa u yyere maa jwo u á: «Ceewe, mu yamp'á láha mu na niŋjaa.» ¹³ U à puru jwo ke, maa u cyei taha u na, lire tɛenuuni i, ka ceenji túbunji si ntíl'a sànhana, ka u u Kile kɛe.

¹⁴ Nyɛ tɛni i Kile Jwumpe kàlambage jùŋufoon'á Yesu nya u à ceenji cùŋɔ canŋɔŋke e ke, ka li i u lùuni yírige sèl'e, ka u u jwumpe lwó maa jwo sùpyir'á: «Cibilaage e, yii à yaa yii a báaranji pyi canmpyaa baani funŋ'i, lire e ke yii a ma, yii a cicuumpe caa cyire canmpyaagil'e, ŋka canŋɔŋke e bà mɛ!» ¹⁵ Ka Kafooni Yesu si u pyi: «Yii pi à fyinmɛ tò wwoomɔ na ke, joofo u nyɛ yii shwòhòl'e ŋgemu u nyɛ u nyɛ na u nniyi, lire nyɛ mɛ u dùfaanji sàŋre canŋɔŋke e maa yi kan y'á bya mà yɛ? ¹⁶ Ná yii maha jà a lire pyi, ŋge ceenji sí u nyɛ Ibirayima túluge shin ke, ka Sitaanniŋi si u cú a pwò, fo yyee kɛ ná baataanre e, ka naha si li ta tire pwòore kà njà zànha ndáha uru ceenji na canŋɔŋke e mà yɛ?» ¹⁷ Nyɛ Yesu à puru jwo ke, ka u zàmpeɛnbii puni si silege. Nka sùpyire sannte puni mpyi funntange e Yesu kabwòhigii nimpyiŋkii puni kurugo.

Kile Saanre maha sii nimbilere maa mpêre

(Macwo 13.31-33; Marika 4.30-32)

¹⁸ Nyɛ ka Yesu si núr'a kàlanji sogo maa jwo: «Kile Saanre nyɛ mu à jwo naha bɛ? Ná naha shi i mii sí ti tàanna bɛ? ¹⁹ Ti na nyɛ mu à jwo mutaridi cige yasere, nàŋi wà a sà ntemu núgo u cikòoge e ke. Kuru cige pyàŋi maha yílege, ŋka u aha fyin, cige maha lyɛge fo maha mpa mpyi cibwòhò, saŋcyɛnr'a si wà na ti shèere yaa ku ŋkɛnyi i.»

²⁰ «Ná naha shi i mii sí Kile Saanre tàanna sahanji yɛ? ²¹ Ti na nyɛ bwúuruŋi yírige yirige yaani fiige. Ceewe ká li nimbilere le farini mbyimɛ niŋyaham'i mà cwònhò, li maha puru mbyimpe niŋcwònhòmpe puni yírige.»

Nùmpaŋke tata kuni na nyɛ mu à jwo tajyiŋwò nimbilere

(Macwo 7.13-14, 21-23)

²² Nyɛ lire kàntugo ka Yesu si ntòro ná jani i, na ŋkèege Zheruzalɛmu kànhe kàmpaŋke na. U niŋkarenji mpyi na Kile jwumpe yu sùpyir'á kànbwoyi ná kànpɛere na. ²³ Ka nàŋi wà si u pyi: «Kafooni, tá nùmpaŋa tafɛebii sí nyaha bɛ?» Ka Yesu si pi pyi: ²⁴ «Yii fànha le yii i jyè tajyiŋwòge nimbileni i, naha na yɛ mii sí yi jwo yii á, tɛni là na ma shinnyahara la sí n-pa n-pyi si jyè kuru tajyiŋwòge e, ŋka pi si n-pa jà mɛ. ²⁵ Tɛni i bage foo sí n-pa n-yíri si bage tò si ku shwòhò ke, lire ká yii ta cyinŋi na, yii sí raa bage kúuli s'a ŋko “Kafooni! Nwòge múgo wuu á.” Lire ká mpyi, Kafooni sí n-jwo yii á na uru nyɛ a yii cɛ mɛ. ²⁶ Lire tɛni i, yii sí raa ŋko “Ko wuu ná mu à tɛl'a líyí maa bya sɛncyan ke! Mu mú s'á Kile jwumpe jwo wuu á wuu kànhe pyɛnkuuŋi i, ka mu u núr'a jwo na mu nyɛ a wuu cɛ mà?” ²⁷ Yii aha puru jwo, u sí nuru yi taha yii á na uru nyɛ a yii cɛ mɛ, na yii yíri uru taan, yii kapimpyiibii.

²⁸ Nyε mà yii yaha cyĩnnji na, yii aha mpa yii tulyeyi Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba ná Kile tũntũmpii puni n̄ya Kile Saanre e tēni ndemu i ke, yii n̄vũnn̄o wuubii sí raa myahigii súu s'a n̄kyàn̄higii kũru. ²⁹ Sũpyire tà mú sí raa yĩri ðĩnyeri n̄ũnyi sicyyεeri na, si mpa jyè Kile Saanre e, si lyĩ. ³⁰ Lire tēni i, sũpyire ti nyε numε k̄antugo yyére ke, tire tà sí n-pa n-pyi yyaha yyére. Mpii pi nyε numε yyaha yyére ke, pire pii mú sí n-pa n-pyi k̄antugo yyére.»

*Yesu à jwo Zheruzalemu k̄anhe kyaa na
(Macwo 23.37-39)*

³¹ Nyε lire tēni yabiliji i, ka Farizhεenbii pii si file Yesu na, maa yi jwo u á: «Mu à yaa mu u fworó nde kũluni i feefee, ma a si cyage kabēr'e, n̄aha na yε saann̄ji Erōdi wá na mu caa raa búu.» ³² Ka Yesu si pi pyi: «Yii a si, yii i sà yi jwo Erōdi cwofoon̄'á, na mii naha na j̄ínabii k̄òre na yige pifeebil'e marii yampii cũnn̄ji n̄cyii canmpyaagii shuunn̄nji i, cyire ká nt̄oro, canntanrewoge e mii báarañi sí n-kw̄o. ³³ Mii à yaa mii u cyire canmpyaagii taanren̄ji pyi si sà na báarañi fũnn̄o Zheruzalemu k̄anhe e. Naha kurugo yε Kile tũntũnn̄ji wà tufiige nyε a yaa u b̄o cyage kabēr'e Zheruzalemu k̄antugo mε.»

³⁴ Ka Yesu sí n̄úr'a jwo: «Ei! Zheruzalemu shiinn̄bii, yii Zheruzalemu k̄anhe shiinn̄bii, yii pi maha Kile tũntũmpii wà ná kafaayi i maha búu ke, y'à tooyo n̄j̄nyahaya kw̄o, mii la mpyi si yii bínni yiye e, s'a yii k̄aanmucaa, bà n̄kũnn̄ji maha u pyire bínni tiye e maa búru ti n̄ũn̄' i mε. N̄ka yii nyε a n̄εε lire e mε. ³⁵ Ku ke numε! Kile sí cyε ww̄ú yii k̄anhe taan si yii yaha yiye kanna na. Mii sí yi jwo yii á, yii n̄yiini saha sí n-t̄ègε mii na mε, fo can̄n̄ke yii sí n-pa raa n̄ko «N̄gemu u nyε na ma Kafoon̄ji Kile mεgε na ke, Kile u jw̄o le ur'á*.»

14

Yesu à yan̄ji wà cũnn̄o can̄n̄n̄ke k'e sahan̄ki

¹⁻² Nyε Yahutuubiican̄n̄n̄ke k'e, Farizhεenbii n̄ũn̄ufoon̄ji wà mpyi a Yesu yyere na u sà lyĩ uru yyére, ka Yesu si n̄εε. Sũpyire ti mpyi wani uru shinbwon̄ji pyenge e ke, n̄añi wà yan̄gwu na mpyi tire shw̄oh̄l'e, puru yampe mpyi a u cyere cyeyi yà pyi y'à fwo. Ka pi i wá na Yesu k̄aanmucaa kamp̄yí u sí n̄εε uru yan̄ji cũnn̄o can̄n̄n̄ke e.

³ Ka Yesu si jwumpe lw̄o maa Kile Saliyan̄ji cyelentiibii ná Farizhεenbii yĩbe: «Mà t̄aanna ná wuu Saliyan̄ji i, wà à yaa u jà a yan̄ja cũnn̄o can̄n̄n̄ke e la*?» ⁴ Ka pi i fyáha, pi wà nyε a n̄en̄'a u n̄w̄o shw̄o mε. Ka Yesu si u cyeyi taha yan̄ji na maa u cũnn̄o, maa u pyi u a sí pyenge.

⁵ Lire k̄antugo ka Yesu sí n̄úr'a pi yĩbe: «Jofoo u nyε yii shw̄oh̄l'e, ná urufoo jyan̄ji, lire nyε mε u n̄ũni wà ká n̄cw̄o b̄εenn̄' i mà b̄é ná can̄n̄n̄ke e, urufoo si n̄εε u yaha ww̄ũmbaa yε?» ⁶ Pi nyε a n̄en̄'a u n̄w̄o shw̄o mε.

N̄ũnjirire ná n̄ũzogore kani

⁷ Nyε Yesu à pa li k̄aanmucya mà li n̄ya na Farizhεenn̄' à sũpyire ntemu yyere ke, na bwompe tatεenyi kurugo pi puni nyε na fi ke, ka u u n̄ke bàtaage jwo pi á:

⁸ «Sũpya ká mu yyere cikw̄on̄r̄o na, ka mu u shà, ma hà zà nt̄ēn̄ yateenn̄ȳi puni yyaha yyére woge e mε. Naha kurugo yε u aha nta u à shinbwon̄ji wà yyere n̄gemu u à f̄anha tò mu na ke, ⁹ uru ká mpa, ka yii yyerefoon̄ji si mu pyi,

* **13:35** Zaburu 118.26 * **14:3** Farizhεenbii u s̄onn̄n̄kanni i, shin̄ji u nyε na múnaa tawwugo caa ke, uru kanni wà sí n-jà n-t̄ègε can̄n̄n̄ke.

na ma yîri maa kuru yatεεn̄ke kan uru shinbwon'á, mu silege wun̄i u sí n-yîri n-sà n-tèen fo kàntugo yyére yatεεn̄ke e. ¹⁰ Lire e mii sí yi jwo yii á, pi aha yii wà yyere lire kataanni fiige na, mu aha shà, sà ntèen yatεεn̄yi puni kàntugo yyére woge e. Lire ká mpyi, mu yyerefoon̄j ká li n̄ya na mu à yaa ná yatεεn̄ke yyaha yyére woge e, maa sà mu pyi “Na cevoo, yîri ma a ma naha, yatεεn̄ke yyaha yyére woge e.” Lire tène i, mu n̄n̄jke sí n-yîrige ma lȳn̄ebii shwòh̄l'e.

¹¹ Lire e yii li cè, shin maha shin u à uye dùrugo ke, Kile sí urufoo dùrugo.»

¹² Nye nànj̄i u mpyi a Yesu yyere na u sà lȳi uru yyére ke, ka Yesu si yi jwo ur'á: «Mu aha a n̄ko si s̄upyii yyere pi pa lȳi mu yyére can̄jke e, lire n̄ye m̄e numpilage e, mu s̄upyire n̄jnyerere n̄ye a yaa ti pyi mu ceveebii ná mu s̄j̄n̄ebii ná mu c̄inmpyibii ná mu t̄ε̄n̄j̄n̄ebii náfuufebii m̄e. Naha kurugo ȳe pire mú sí n-jà mu yyere can̄jka, nde mu à pyi pi á ke, si lire fwooni tò mu á. ¹³ Nka mu aha sí raa kataan pyi, mu à yaa mu u f̄on̄j̄feebii ná cwòh̄m̄ofebii ná dishiyifeebii ná f̄yinmpii yyere. ¹⁴ Lire ká mpyi, mu wuuni sí n̄wò, mp̄ii pi à t̄i ke, Kile ká pire n̄è a yige kwùnj̄i i can̄jke n̄kemu i ke, kacenni mu à pyi tire s̄upyire na ke, u sí lire fwooni tò mu á, naha na ȳe pi n̄ye a mpyi a já a mu kacenni fwooni tò mu á m̄e.»

*Lyimbwooni bàtaage
(Macwo 22.1-10)*

¹⁵ Nye Yesu lȳn̄ebii'á puru jwumpe lógo ke, ka pi wà nin̄kin si jwumpe lwò maa jwo u á: «Mp̄ii pi sí n-jyè Kile Saanre e si lȳi ke, pire wuun'á n̄wò!» ¹⁶ Ka Yesu si uru nànj̄i n̄wò shwò ná bàtaag'e na:

«Can̄jka nànj̄i wà u ná n̄jȳi n̄jnyahawa shwòh̄, maa shin̄nyahara yyere pi sà lȳi uru yyére. ¹⁷ Teelyiin'á pa nò ke, ka u u u báarapyinj̄i tun u sà s̄upyire yyere pi pa lȳi. ¹⁸ Nka pi pun'á kari m̄ε̄ge le maa n̄cyé karaga uru n̄jȳi talyige e. Sh̄incyij̄i báarapyinj̄'á yyere ke, ka uru si yi jwo u á “Sà yi jwo ma n̄j̄ufoon̄'á na u uye san̄ja yaha na á, mii à kerεge shwò, mii à yaa mii u sà ku kàanmucya.”

¹⁹ Ka báarapyinj̄i si n̄kàr'a sà wabere yyere, ka uru si u pyi “Sà yi jwo ma n̄j̄ufoon̄'á na u uye san̄ja yaha na á, mii à nupyahii ke shwò, mii s'á yaa mii u sà cyi taanna faanj̄i na.”

²⁰ Ka u u n̄ur'a kàr'a sà wabere yyere, ka uru mú si u pyi “Sà yi jwo ma n̄j̄ufoon̄'á na mii à ceewe f̄uru num̄e. Lire kurugo mii si n-jà n-shà m̄e.”

²¹ Nye ka báarapyinj̄i si n̄ur'a pa puru jwumpe yyaha jwo u n̄j̄ufoon̄'á. Ka u l̄uuni si ȳiri, maa jwo báarapyinj̄'á na u fȳâl'a sà f̄on̄j̄feebii ná cwòh̄m̄ofebii ná dishiyifeebii ná f̄yinmpii yyere, s̄upyire tabinniyi ná pyenkuunj̄i i, u a ma.

²² Nye báarapyinj̄'á sà pire yyere ke, maa jwo u n̄j̄ufoon̄'á “Mii n̄j̄ufoon̄j̄i, mii à mu t̄un̄ture pyi n̄ka tateenȳe nin̄gaya saha na naha de!” ²³ Ka n̄j̄ufoon̄j̄i si u pyi “Sà ma a n̄aare ma a m̄are kumbwoyi ná kerεkuubil'e, ma a f̄anha le ma a s̄upyire kárama t'a ma, bà tateenyi san̄j̄i si mpyi si n̄i m̄e. ²⁴ Mii sí yi jwo yii á, s̄upyire t'á yyere yyecyiige na, ka ti i n̄cyé pan̄ja ke, pire wà cye si n-jyè mii n̄jȳi i m̄e.”»

*Pyin̄kanni na wà sí n-jà n-pyi Yesu cyelempya ke
(Macwo 10.37-38)*

²⁵ Can̄jka mà Yesu yaha n̄ani na, supyikuruñ̄o nimbwòh̄o mpyi a taha u fye e. Ka u u yyaha k̄ε̄n̄j̄e pi á, maa jwo: ²⁶ «Shin maha shin la ku n̄ye si mpyi mii cyelempya ke, ná urufoo n̄ye a mii kyaa táan uy'á mà tòro u tunj̄i ná u nunj̄i ná u cwon̄j̄i ná u pyibii ná u s̄j̄n̄ebii na, maa mii kyaa táan uy'á, ali mà tòro u

yabilinji na me, urufoo nye a yaa ná mii cyelempyigire e me. ²⁷ Shinji la ku nye si mpyi mii cyelempya ke, urufoo u taha mii fye e, pi méé mpyi na sí urufoo bò kworokworocige na. Lire baare e urufoo nye a yaa ná mii cyelempyigire e me.

²⁸ Jofoo u nye yii shwòhòl'e, ná urufoo la nye si batòngò faanra, u si n-téen si funnje kyaala fòlò, si li kàanmucya kampyi u si n-pa n-jà ku faanra n-kwò mà ye? ²⁹ Ná urufoo nye a lire pyi me, maa ku jwò cù na faanre, kàntugo ka bage sannje si u já faanraga, mpíi pi na ntùuli marii ku jaa ke, pire sí raa urufoo cyàhali, ³⁰ s'a nko: "Aa! Nge nàh'à u bage jwò cù na faanre, ka ku u mpa u já faanraga."

³¹ Amuni li mú nye, l'aha mpyi mu à jwo saanji wà na nko raa kàshi kwùun u saanjenji wà na ná u kàshikwòonbii kampwòhii kenji (10.000). Tá u sí n-téen si funnje kyaala si ncè kampyi u kàshikwòonbii sí n-jà u zàmpenji kàshikwòonbii kampwòhii bejjaaganji (20.000) tòn me? ³² Nka u aha li kàanmucya mà li nya na u sí n-jà uru saanji na me, u sí n-wyèrè sisurufoo tùugo u sà jwumabenje cya u á.

³³ Nye amuni li mú nye, yii ngemu ká mpyi u nye a kàntugo wà u cyeyaayi puni na me, urufoo si n-jà n-pyi mii cyelempya me.

Yesu wuubii nye suumò ná bènme fiige

(Macwo 5.13; Marika 9.50)

³⁴ Suumpe na nye yacenje. Nka pu tìpoompe ká fworò p'e, jaha ku sí n-jà pu pyi pu táan sahanji ye? ³⁵ Pu saha si n-jà là jwò njìjke na me, pu mú si n-jà n-pyi nkyàra me. Pu sí n-wà cyiinji na.

Nye shin maha shin la ku nye si kari yyaaha cè ke, urufoo u ningyigigi pèrè, u raa nùru.»

15

Mpàni nimpinniji bàtaage

(Macwo 18.12-14)

¹ Nye canjka, mepenge shiinbii pii njyahamii mu à jwo múnalwòore shwofebii mpyi a pa bínni Yesu taan s'a u jwumpe nùru. ² Nye Farizhenbii ná Kile Saliyanji cyelentiibil'à lire nya ke, ka pi i wá na nkunni piye shwòhòl'e na: «Naha na nge nàh'à jen'a mepenge shiinbii yaha pi i bàrali u na, fo maha bínnini na lýi ná pi e ye?»

³ Nye Yesu à pi kununje lógo ke, maa nje bàtaage jwo pi á na:

⁴ «Jofoo u nye yii shwòhòl'e, kampyi mpàa nkúu (100) pi nye urufof'á, ka wà ninjin si mpínni, tá urufoo maha pi sanmpii beecyere ná ke ná baacyerenji (99) yaha waber'á sige e, maa sà a nimpinniji caa fo u aha nya me? ⁵ U aha u cya a nya tènì ndemu i ke, u funntanga wunji sí u lwó nde yacige e, ⁶ si mpa pyenge. U aha mpa ná u e, u sí u ceveebii ná u teenjenbii yyere si jwo "Yii a ma, wuu u mpa múguro sijcyan. Mii mpàni u mpyi a pínni ke, mii á u nya."

⁷ Mii sí yi jwo yii á, amuni li mú nye, kapimpyiye ninjin ká u toronkanni kèenje, funntange ku maha mpyi njyinj na uru kanni kurugo ke, kur'à pèe sèl'e. Kuru funntange fiige nye na mpyi njyinj na, shiin beecyere ná ke ná baacyere (99) kurugo me, pire mpiimu pi nye na sònni na pir'à tíi na pire saha nye a yaa pi pi toronkanni kèenje me.»

Wyèrfyinji nimpinnini bàtaage

⁸ Ka Yesu sí nùr'a bàtaage kabèrè jwo na:

«Ceenji ngire u nyɛ, kampyi wyéréfyinji daashii ke u nyɛ u á, ka ninƙin si jɛwo mà pɛnɛ bage e, na u si lùuni táan si làmpa mɛni si bage kùrɔ̀ɔ̀wɔ̀ngii puni yaa mpwó, si u cya fo si u nyɛ mà yɛ? ⁹ U aha u nyɛ tɛni ndemu i ke, u si u pucyaabii ná u cɛɛɛbii yyere si yi jwo pi á “Yii a ma, wuu u mpa múguro siɲcyan. Mii wyéréni u mpyi a pɛnɛ ke, mii á u nyɛ.” ¹⁰ Lire pyinƙanni na, mii sí yi jwo yii á, kapimpyinɛ ninƙin ká u toronƙanni kɛɛnɛ, kuru maha mpyi funntanga nimbwɔ̀hɔ̀ Kile mèlɛkɛbil'á nìnyinji na.»

Jyafoonji nimpinninji bàtaage

¹¹ Nyɛ ka Yesu sí núr'a bàtaage kabere jwo pi á na: «Nàni wà u ná mpyi ná jyaa shuunni i. ¹² Canƙa ka jyafoonji nimbileni si jwo tufoonj'á “Baba, mii nàzhann'á yaa u pyi ngemu yii kooɛe ke, yii ku táa yii i uru kan na á!” Nyɛ ka tufoonji si jɛɛ, maa u nàfuunji táa u jyaabii shuunni shwɔ̀hɔ̀l'e. ¹³ Canmpyal'á tòro ke, ka jyafoonji nimbileni si u cyeyaayi puni pɛre, maa fwor'a kàr'a sà ntɛn kiritɔ̀nni l'e ná u wyéréni i. Mà u yaha wani, ka u u cye le jùɔ̀ baa karigil'e na mpyi, fo mà pa njkwɔ̀ u nàfuunji na.

¹⁴ Tɛni i u à u nàfuunji kɛɛg'a kwɔ̀ feefee ke, ka lire mú si bê ná katibwɔ̀h'e k'á cwo lire kɛni na. Ka ngahaji si li jɛwɔ̀ cù na u taa. ¹⁵ Y'á pa u yyaha já ke, ka u u njàr'a sà jyè báaranji i lire kɛni shinji wà á, ka uru si njàr'a sà u yaha sige e, u u caabii náhe. ¹⁶ Katege kurugo, u la mpyi maha mpyi s'a caabii yalyire lyí. Nka wà mpyi maha tà kaan u á mɛ.

¹⁷ Nyɛ mà u yaha pur'e, ka u u mpa sɔ̀nɔ̀ uye funji canƙa maa jwo “Báarapyi nìnyahamii na nyɛ mii tunj'á wuu kɛni i, pi puni na lyí na ntɛnɛ fo na cyeyi wwú njyinjɛ i. Nka mii wi ke, katege ku nke ku u njko raa mii bùu naha. ¹⁸ Nde mii sí n-pyi nume ke, lire li nyɛ nde: mii sí nùru raa wà na tunji yyére, sí sà yi jwo u á na mii à kapii pyi Kile na, maa kapii pyi u na. ¹⁹ U saha nyɛ a yaa u mii cù u pyà fiige mɛ, njka u à yaa u mii cù mu à jwo u báarapyi.”

²⁰ Nyɛ u à funnɛ kyaala a kwɔ̀ ke, maa kuni lwɔ̀ na njkɛge u tunji yyére. Mà u yaha u sàha njkwɔ̀ a nɔ̀ pyenge na mɛ, ka tufoonji si u nimpinji nyɛ tatɔ̀ngɛ e, ka u jùɔ̀naare si u ta, ka u u fɛ a jyafoonji jùɔ̀ bɛ, maa sà u púr'a cù mà ta uye na. ²¹ Ka jyafoonji si jwo u á “Baba, mii à kapii pyi Kile na, maa kapii pyi mu na de! Mu saha nyɛ a sàa yaa mu u mii cù ma pyà fiige mɛ.”

²² Ka tufoonji si u báarapyiibii yyere maa jwo “Yii fyál'a sà vāanntinmbwoyi puni nisananɛ lwɔ̀ yii pa le u na, yii i kampefegenji wà le u na, yii i tanhanji yà le u na, ²³ yii i sà kàcwɔ̀ge nùji nɛnɛnɛn cù, yii pa bò, wuu u lyí wuu u múguro sèl'e. ²⁴ Naha kurugo yɛ mii jyanji u nge ke, mii mpyi a li yaha na u à kwù, njka u nyii wunj'á pa, u mpyi a pɛnɛ, njka mii à u nyɛ sahanji.” Ka múguronji si jɛwɔ̀ cù pi á.

²⁵ Lir'á pyi mà uru nàni jyanji nìnyenji ta sige e. Nyɛ tɛni i u à yíri sige e na ma mà pa byanhara pyenge na, na yatire tɛnɛmpe nùru, maa kwɔ̀hɔ̀kwɔ̀hɔ̀bii jaa ke, ²⁶ ka u u báarapyinji wà yyere mà yíbe, nde li nyɛ pyenge e ke, si lire cè. ²⁷ Ka báarapyinji si u pyi “Mu kántugo wunji u à pa, lire e yii tunj'á wuu pyi wuu à sà kàcwɔ̀ge nùji nɛnɛnɛn cù mà pa bò, naha na yɛ uru jyanji nɛnɛnɛn wu à núr'a pa.”

²⁸ Yyaha wunj'á puru lógo ke, ka u lùuni si yíri, u nyɛ a jɛn'a jyè pyenge e mɛ. Ka tufoonji si fwor'a pa si mpa u fɔ̀nɔ̀ si ndɛnɛ pyenge e. ²⁹ Ka jyafoonji si jwumpe lwɔ̀ maa jwo tufoonj'á “Cyi yyee jùuli cyi nyɛ jcyii mii na báaranji pyi yii á biliwe fiige yɛ? Canƙa ninƙin, yii sàha mii tun, ka mii i jcyé mɛ. Nka ali sikabilini nintiini yii nyɛ a li kan mà nyɛ mii ná na ceveebil'á wuu u múguro

sijncyan me. ³⁰ Nka mu jyanji u à mu nàfuunji lwó a sà ñkèege cibahani i ke, ur'a pa ke, ka mu u kàcwøge nùni nijncenji cú mà bò u na.”

³¹ Ka tufoonji si jwumpe lwó maa jwo jyafoonji nijjyen'á “Mii jyanji, ma hà lire waha maye na me, mii ná mu u nyε naha tèrigii puni i ke, ko mii cyeyaayi puni nyε mu wuyo ke! ³² Wuu mpyi a li yaha na mu kàntugo wun'á kwú, ñka u jyii wun'á núr'a pa. U mpyi a pínni ñka wuu à núr'a u nya. Lire e ke wuu à yaa wuu pyi funntange ná múguronji i.”»

16

Báarapyiñi sijncyiime wunji bàtaage

¹ Nyε Yesu à núr'a bàtaage kà jwo u cyelempyiibil'á na: «Nàfuufoonji wà u ná mpyi a báarapyi lwó a yaha u u u karigii cwøonre. Kàntugo, ka nàfuufoonji si mpa a nùru sùpyire ñwø na, na u báarapyiñi wá na u cyeyaayi kèege. ² Ka u u báarapyiñi pyi “Mii à lógo na mu na mii cyeyaayi kèege, ñaha k'á pa ná lire e be? Nyε bégele ma a ma báaranji pyiñkanni yyaha jwo na á, ñaha na ye mu báaranji sí n-kwò nijjaa.”

³ Ka báarapyiñi si jwo uye funji “Mii ñùñufoon'á jwo na mii báaranji sí n-yyére nijjaa. Nyε ñaha mii sí raa n-pyi be? Faapyi fànha nyε mii i me. Na ñaare na lyi, kuru silege mú sí nyε mii na. ⁴ Nyε nde mii sí n-pyi ke, mii naha a li cè nume. Mii aha lire pyi, mii ñùñufoonji ká mii yaha tèni ndemu i ke, sùpyire sannte sí mii màra pi pyenyi i.”

⁵ U ñùñufoonji fwøhigii mpyi mpiimu na ke, ka u u pire yyer'a yíbe niñkin niñkin maa shincyiiñi pyi “Mii ñùñufoonji jùuli u nyε mu na ye?” ⁶ Ka u u jwo “U sijnccerii ñkuu (100) fwoo li nyε mii na.” Ka báarapyiñi si u pyi “Téen fwøfwø, maa ma fwøhigii sémeñi lwó, maa yi kèenn'á séme na u sijnccerii beeshuunni ná ke fwoo li nyε mu na.”

⁷ Maa núr'a wabere yíbe “Mu de? Mu fwooni nyε jùuli ye?” Ka uru si jwo “Sùmapyanji bõrii ñkuu (100).” Ka báarapyiñi si u pyi “Téen, maa ma fwøhigii sémeñi lwó, maa yi kèenn'á séme na u sùmapyanji bõrii beecyere (80) fwoo li nyε mu na.”

⁸ Uru báarapyiñi méε nyε u à u ñùñufoonji nàfuunji kèege ke, ñùñufoon'á u kèe, ñaha na ye u à yákili ta maa u nùmpañke yaa. Nyε mpii pi nyε numpini i ke, pire maha pi ná piye shwøhõñi karigii cwøonre ná yákilifente e pyiñkanni ndemu na ke, mii à ñke bàtaage jwo pire kyaa na si ntège yii yere, yii mpiimu pi nyε bèenmpe e ke, bà yii si mpyi sí yii nùmpañke bégele me.»

Wà si n-jà raa báare ñùñufee shuunn'á me

⁹ Nyε ka Yesu si núr'a jwo: «Yii àha nàfuunji yaha yii karigii puni yyaha yyéere me, lire nyε a tí me. Yii a cevee caa yiye na ná u e, lire ká mpyi, yii canmpyaagii ká ñkwò ñge diñyeni i tèni ndemu i ke, Kile sí yii lèñe u pyenge e, yii sí n-pyi wani fo tèkwombaa.

¹⁰ Shinji u maha kapyere pyi ná fyim'i ke, urufoo mú maha kabwøhigii pyi ná fyimpe e. Nka shinji u nyε u nyε na kapyere pyi ná fyim'i me, kabwøhii méε ká le urufoo cye e, u nyε na cyi pyi ná fyimpe e me.

¹¹ Yii aha mpyi yii nyε a jà a ñge diñyeni nàfuunji báara ná fyimpe e me, nàkaana baa Kile mú sí ñεε sèe nàfuu le yii cye e me.

¹² Yaage ku nyε sùpñyanji wabere wogo ke, yii aha mpyi yii nyε a kuru báara ná fyimpe e me, ñke Kile à bégel'a yaha yii yabilimpii méε na ke, nàkaana baa, u mú sí ñεε kuru kan yii á me.

13 Yii li cè na báarapyiŋi si n-sii n-jà raa báare nùŋufee shuunn'á me. Lire ká mpyi, u sí nùŋufoonji wà kyaa táan uy'á, si u sanŋi kyaa pen uy'á. U mú sí n-kúu wà na, si kántugo wà u sanŋi na. Nyé amuni li nyé, náfuunji lag'á tateenge fò yii mpiimu na ke, yii si n-jà n-pyi Kile báarapyii me.»

(Macwo 11.11-13; 5.31-32; Marika 10.11-12)

14 Nyé Farizheenbil' à puru jwumpe puni lógo ke, ka pi i wá na Yesu fwóhore, naha na ye náfuunji kani mpyi a pépe pi á. 15 Ka Yesu si pi pyi: «Yii pi ke, yii maha yiye pyi mu à jwo yii à tíi sùpyire nyii na, mà li ta Kile à yii zòmpii cè. Yii li cè, yaage k'á pépe sùpyire nyii na ke, kur'á pen Kile á.

16 Nyé MusaSaliyanji ná Kile túnntunmpii sanmpii jwump'á kwóro tooy'e fo mà pa nò Yuhana Batizelipyiŋi tènì na. Mà lwó Yuhana Batizelipyiŋi na, jwumpe Nintanmpe p'á yyaha tíi ná Kile Saanre e ke, puru na ye sùpyir'á. Sùpyire puni la mú si nyé si fánha le si jyé tire saanre e*. 17 Yii li cè na niŋk'á mpinni táanja a tóro Kile Saliyanji jwumbilini là ninŋin mpinni na.

18 Shin maha shin ká u cwonji yaha maa ceenji wabere lèŋe ke, urufol'á jacwóro pyi. Shin maha shin u à ciyahawa lèŋe ke, urufoo mú à jacwóro pyi.»

Kanhamafooji Lazari ná náfuufooji bàtaage

19 Ka Yesu si nùr'a bàtaage ká jwo sùpyir'á na: «Náfuufooji wà na mpyi wani, u mpyi maha vaaŋnyi nisinanyi longara wuyi leni, maa u nyii karigii pyi, maa u nyii njyiŋi lyi canŋa maha canŋa. 20 Kanhamafooji wà nizinniwe mpyi maha mpyi uru náfuufooji pyenge jwóge na. Uru nàŋi cyeere puni mpyi nòoyó, u mege mpyi Lazari†. 21 U la mpyi maha mpyi s'a uru náfuufooji njyipaanyi caa raa lyi, nka u mpyi maha yi taa me. Mà bàra lire na, pwuunbii mpyi maha mpa a u nòoyi laali.

22 Ka kanhamafooji si mpa nkúw, ka Kile mèlèkèebii si mpa u lwó a kàr'a sà yaha Ibirayima taan Arijiŋani i. Lire kántugo ka náfuufooji mú si mpa nkúw, ka pi i sà u tò. 23 Mà náfuufooji yaha kyaage e niŋke jwóhò shiinbii cyage e, u à wíl'a Lazari nya Ibirayima taan tatónge e Arijiŋani i.

24 Nyé ka náfuufooji si Ibirayima yyere fánha na “Mii tunji Ibirayima, nùnaara ta na na, maa Lazari pyi u sà u kampeeni fyinme lwóhe e, u pa ntég'a na nkóŋge niŋe. Naha kurugo ye kyaage e mii naha naha nke nage e ke, kur'á pépe sèl'e!” 25 Ka Ibirayima si u pyi “Na pyá, mu à yaa mu u li cè na mu à ma tiŋji puni pyi ntáanji kanni na. Nka Lazari sí wi ke, ur'á u tiŋji puni pyi kanhare e. Numé, Lazari nyé naha yeyeniŋke e, mu sí nyé yyefuge e. 26 Mà bàra lire na, kacyewyicugunò na nyé wuu ná yii shwóhòl'e. Lire kurugo wà si n-jà n-yíri naha wuu yyére, si nkàre yii yyére me. Wà mú si n-jà n-yíri wani yii yyére, si mpa naha wuu yyére me.”

27 Nyé ka náfuufooji si jwo “Mii tunji Ibirayima, l'aha mpyi amuni, mii na mu jáare, ma a Lazari tun diŋyeniŋi i, mii tunji pyenge e. 28 Siŋe kanŋkuro na nyé wani mii kántugo. Lazari yaha u sà pi yeŋe, bà pi si mpyi pi áha nkúw mpa nke yyefuge e naha me.” 29 Ka Ibirayima si náfuufooji pyi “Kile túnntunji Musa ná Kile túnntunmpii sanmpii jwumpe na nyé pi á, pi à yaa pi nyé pire jwumpe na.” 30 Ka náfuufooji si jwo “Mii tunji Ibirayima, lire kanni si n-jà pi pyi pi lógo me, nka wà ha jè a fworo kwùŋi i maa nkàr'a sà jwo ná pi e, lire e pi sí pi toronŋkani kèŋŋe.” 31 Ka Ibirayima sí nùr'a u pyi “Pi aha mpyi pi nyé a nyé

* 16:16 Pii maha jwo: «Shin maha shin la ku nyé si jyé ke, urufol'á yaa u fánha le u u puru jwumpe cú ná cyeyi shuunniŋi i.» † 16:20 Lazari mege jwóhe ku nyé Kile u nyé tegefooji.

Kile tũntunji Musa ná Kile tũntunmpii sanmpii jwumpe na me, ali wà méé ká jè, maa ñkàr'a sà jwo ná pi e, pi si jee urufoo jwumpe na me.»

17

Wà jye a yaa u wà ñũjò kyán Kile na me

(Macwo 18.6-7, 21-22; Marika 9.42)

¹ Canŋka Yesu à jwo u cyelempyiibil'á: «Karigii cyi maha sũpyanji ñũjò kyán Kile na ke, cyire mpyimbaa jye a sii me. Nka ñgemu ká mpyi kanũjò maa sũpya ñũjò kyán Kile na ke, urufoo wuun'à kèege! ² Li bá sí n-pwóro urufol'á pi kafaabwòhò pwò u yacige e, pi i u wà banji i, mà tòro u nde nàñkobilini là ñĩkin ñũjò kyán. ³ Lire e ke yii a yiye kàanmuca.

Mu cĩmpworonji ká mu mũmpenme pyi, u yere maa u yere. U aha mu yerege lógo, maa toronkanni kèenne, mu à yaa mu u yàfa u na lire kani i. ⁴ Canŋke ñĩkinji i, mu cĩmpworonji ká mu mũmpenme pyi mà sà nta fo tooyo baashuunni, tógò maha tógò u a sì mpa uye mpĩnni kan mu á, mu à yaa mu u yàfa u na cyire karigii puni i.»

⁵ Ka Yesu tũntunmpii si u pyi: «Kafoonji, jye lire sanni i ke, là bàra wuu daniyanji na.» ⁶ Ka Kafoonji si pi pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, yii daniyanji méé n'a mpyi a cyère mutaridi bile fiige, yii mpyi na sí n-jà ñke cĩbwòhe pyi ku kò kuy'á, ku u sà jũcũru banji i, ku mú mpyi na sí lire pyi.»

Báarapyinji jye a yaa ná ñkèenji waber'e me

⁷ Ka Yesu si nũr'a jwo: «L'aha mpyi mu à jwo báarapyi na jye yii wà á, ka u u yĩri faa sige e, lire jye me yatòre tanahage e mà pa, tá urufoo sí jee báarapyinji pyi u tĩl'a tēen u u lyĩ la? ⁸ Tá urufoo sí báarapyinji pyi u vāanwòhòyi wwu, u u shwòhò a kan uru u lyĩ si bya, lire kántugo báarapyinji si nta a lyĩ si bya me? ⁹ Báarapyinji méé ká u tayyerege ñĩ, u jye a yaa ná ñkèenji waber'e me!

¹⁰ Amuni li mú jye, báaranji Kile à kan yii á ke, yii aha uru pyi a kwò, yii li cè na yii jye a yaa ná ñkèenji waber'e me. Naha kurugo ye nde yii mpyi a yaa yii pyi ke, lire yii à pyi.»

Yesu à tógofee ke cũũjò

¹¹ Jye mà Yesu ñĩkarenji yaha Zheruzalemu kànhe e, u mpyi na ñkèege Samari kũluni ná Galile wuuni tegẽjkuunji i. ¹² U à sà byanhara kànhe kà na, ka tógofee ke si wá na u ñũjò bēni, maa ntēen laage e, ¹³ maa jwo ná u e fānha na: «Yesu! Cyelentunji! Ñũnaara ta wuu na!» ¹⁴ Yesu à pi jya ke, maa pi pyi: «Yii a sì, yii sà yiye cyēe Kile sáragawwuubii na.» Mà pi ñĩkaribii yaha, ka pi i jũcũũjò.

¹⁵ Jye pi wà ñĩkin a uye jya u à cũũjò ke, maa nũru na Kile kēre fānha na, na ma. ¹⁶ U à pa nò Yesu na ke, maa ñĩkure sín u taan maa yyahe cyígile ñĩnke na maa fwù kan u à sèl'e. Uru nàñi na mpyi Samari shin. ¹⁷ Ka Yesu si jwumpe lwó maa jwo: «Tá shiin ke bà mii à cũũjò me? Taa pi sanmpii baacyereñi jye ke? ¹⁸ Nge nàñi u jye u jye Yahutu me, uru kanni baare e, sũpya jye a ta mpĩ shiin kēñi i, si nũru n-pa fwù kan Kile á mà?» ¹⁹ Maa yi jwo nàñ'á: «Yĩri ma a sì, mu daniyanj'á mu cũũjò.»

Yii bégele yii a Yesu cannuruge sigili

(Macwo 24.23-28, 37-41)

²⁰ Jye lire kántugo, ka Farizheenbii si Yesu yĩbe Kile Saanre tēsiini kyaa na, ka u u pi pyi: «Kile Saanre sí n-pyi, ñka ti sí n-pyi yawiige, ²¹ sũpyire sí raa

ɲkemu cyêre piye na s'a ɲko “Yii wíi, ti te naha!” lire ɲye me “Ti te mɛnɲi i!” me. Yii li cè na Kile Saanre ɲye yii shwòhòl'e.»

²² Maa jwo u cyelempyiibil'á: «Tèni là na ma, canɲke Supyaɲi Jyaɲi à yaa u pa ke, yii la sí n-sii n-pyi kuru canɲke ku wyèr'a nò, ɲka ku sí nò lire tèni i me. ²³ Sùpyire sí n-pa raa ɲko “U naha naha!” lire ɲye me “U wá me yyére!” Nka yii àha ntaha pi ɲwòh'i, si ɲkàre wani me. ²⁴ Bà sùpyire puni maha kileɲini ɲya l'à yíri dɲyɛnɲi ɲɲɲke kà na, maha sà fworò ɲɲɲke sanɲke na me, amuni Supyaɲi Jyaɲi sí ɲya u cannuruge.

²⁵ Nka mà jwo kuru canɲke ku nò ke, u à yaa u kyaala sèl'e, sùpyire niɲyahara sí u cyé.

²⁶ Nye Supyaɲi Jyaɲi tènuruni ká byanhara, karigii cyi mpyi na mpyi Nuhu tiɲi i ke, cyire shɲi sí raa n-pyi. ²⁷ Nuhu tiɲi i, sùpyire mpyi na lyí, marii byii, maa cyeebii lèɲi, marii pi pyiibii kaan nàmbaya na, fo mà sà nò canɲke Nuhu a jyè bakwòɔge e, ka lùbwooni si sùpyire sannte puni shi bò ke.

²⁸ Nye amuni Loti tèni i sùpyire mú mpyi. Pi mpyi na lyí, maa byii, marii zhwoɲi ná pɛrɛmpe pyi, maa cire cɛnmi, maa bayi faanre. ²⁹ Nka canɲke Loti à fworò Sòɔmu kànhe e ke, ka nage ná ɲkriɲiɲi si fworò niɲyɲiɲi na zànpya fiige, mà wu kànhe sùpyire na, maa pi shi bò, ³⁰ ɲye canɲke Supyaɲi Jyaɲi sí nùru uye cyé sùpyire na ke, amuni kuru canɲke sí n-pâa pi e.

³¹ Kuru canɲke ká nò, mà ɲgemu ta u bage kàtanɲke ɲɲɲ'i ke, urufoo kà nùru ntige si yaaga lwò bage e me, u tìl'a tige u a fí. L'aha mpyi mà ɲgemu ta kɛrege e ke, urufoo kà nùru raa ma pyenge me. ³² Nde l'à Loti cwoɲi ta ke, yii sòɲɲò lire na ke! ³³ Shinɲi u ɲye na li caa u niɲjaanɲi si ɲwò ke, urufoo nùmpaɲɲke sí n-kège. Nka shinɲi u à u niɲjaanɲi kège mii kurugo ke, urufoo sí nùmpaɲɲa ta.

³⁴ Mii sí yi jwo yii á, lire tèni ká bɛ ná numpilage e, mà shiɲi shuunni ta pi à sínni yasinnɲe niɲkin na, wà sí n-lwò si u sanɲi yaha. ³⁵ L'aha cyee shuunni ta pi i sùma súu siɲcyan, wà sí n-lwò si u sanɲi yaha. [³⁶ L'aha mpyi mà nàmbaa shuunni ta kɛrege e, wà niɲkin sí n-lwò si u sanɲi yaha.]»

³⁷ Nye ka cyelempyiibii si Yesu yíbe: «Kafoonɲi, taa lire sí n-pyi ke?» Ka u u pi pyi: «Cyage e yakwugo ɲye ke, wani cinmpunɲyɲi ɲye na bínnini.»

18

Yukyaanɲi nintiimbaanɲi bàtaage

¹ Ka Yesu si bàtaaga jwo u cyelempyiibil'á maa li cyé pi na na pi à yaa pi kwòro Kileɲarege na tɛrigii puni i, pi àha sàa le me. ² U à jwo pi á: «Yukyaanɲi wà u mpyi kànhe kà na, u mpyi na fyáge Kile na me, u kuro mú sí mpyi sùpya e me.

³ Lenkwucwoɲi wà mú na mpyi kuru kànhe e, sùpyaɲi wà mpyi a u mùmpɛnme pyi. Uru lenkwucwoɲi mpyi maha si uru yukyaanɲi yyére tɛrigii puni i, bà u si mpyi si u ná uru nàɲi láha piye na me. ⁴ Ceen'á mɔ uru zhà maa nùrunɲi i, ɲaha na ye yukyaanɲi la mpyi si lire pyi me. Ka ceenɲi si li wyèɲɲe u ɲwòh'i, fo u à pa jwo uye funɲ'i “Mii méé ɲye mii ɲye na fyáge Kile na me, maa mpyi mii kuro ɲye sùpya e me, ⁵ ná ɲge lenkwucwoɲi s'à mii yyaha fwòhòrò mà nò ɲke cyage e, mii sí u ná uru nàɲi láha piye na. Ná lire ɲye a pyi me, mii si yyeyɲɲe ta u ɲyíi na me.”»

⁶ Puru jwunɲkwooni kàntugo, ka Kafoonɲi Yesu si u cyelempyiibii yíbe: «Yii à uru yukyaanɲi nintiimbaanɲi jwumpe lógo ke! ⁷ Nye ná u s'à uru ceenɲi tanga kan, Kile niɲcwòɲribii pi ɲye Kile ɲwòh'i marii u ɲáare pilaga bàra canɲa na ke, Kile sí n-sii pire tanga kan. Yii li cè u à lùuni bò ná pi e. ⁸ Mii sí yi jwo yii

á, Kile sí tanga kan pir'á wahawaha. Nka lire ná li wuuni mú i, Supyani Jyani cannuruge ká nò ñhke na, tá u ñye a yaa u pa dánafee ta ku na me?»

Farizhenji ná múnalwóore shwofooji bàtaage

⁹ Lire kántugo ka Yesu si núr'a bàtaage kabere jwo mà yyaha tí ná sùpyiibii píl'e, mpiimu pi ñye na piye sònni na pir'á tí maa piye pwóro sùpyire sannte na ke. U à jwo: ¹⁰ «Shiin shuunni pi ná ñkàre Kileñaarebage e zà Kile ñáare. Wà na mpyi Farizhen, u sanji sí ñye múnalwóore shwofoo. ¹¹ Mà pi yaha Kileñaarebage e, ka Farizhenji sí yír'a yyé u mege cyage e, maa Kile ñáare na «Kile, mii à fwù kan mu á, ñaha na ye mii à pwóro sùpyire sannte na, mpiimu pi ñye na nàñkaage pyi, marii jacwóore pyi, mà bàra kapegigii sanñkii shiñi puni na ke. Mii à pwóro ñge múnalwóore shwofooji na mú. ¹² Cibilaaga maha cibilaaga, mii maha canmpyaa shuunni sún le. Yaaga maha yaaga mii à ta ke, mii maha yire puni yáhanj wwu.»

¹³ Múnalwóore shwofooji wi ke, ka uru si yír'a yyére tatóonge e Kileñaarebage funñke e, maa ñhke sògo, maa mejwuuni tírige maa jwo «Kile, mii na mu ñáare, maa lùññe wà ma lùuni na, ñaha na ye mii ñye kapimpyiñe.»

¹⁴ Ñye mii sí yi jwo yii á, Kile à múnalwóore shwofooji kapegigii yàfa u na, ka u u núr'a kàre pyenge. Nka Farizhenji wi ke, uru u kapegigii ñye a yàfa u na me. Yii li cè na shin maha shin u à uye pèe ke, Kile sí urufoo tírige. Ngemu u à uye tírige ke, Kile sí urufoo dùrugo.»

Yesu à jwó le nàñkopyire tà á

(Macwo 19.13-15; Marika 10.13-16)

¹⁵ Lire kántugo ka pi i mpa ná pyiibii píl'e Yesu yyére, bà u si mpyi si cyeyi taha pi na, si jwó le pi á me. Cyelempyiibil' à lire ñya ke, mpii pi à pa ná pyiibil' e ke, ka pi i pire faha. ¹⁶ Ka Yesu si pyiibii file uye na, maa jwo: «Yii àha pi sige na na me. Yii li cè na sùpyiibii pi ñye mpii pyiibii fiige ke, Kile Saanre ñye pire woro. ¹⁷ Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ngemu ká mpyi u ñye a ñen'a uye tírige pyá fiige me, urufoo si n-sii n-jà n-yyé Kile Saanre e me.»

Nàfuufooji kani

(Macwo 19.16-30; Marika 10.17-31)

¹⁸ Ñye canñka, Yahutuubii yyaha yyére shinñi wà à Yesu yíbe: «Cyelentuñi ñiñcèñji, ñaha shi mii à yaa mii u pyi si shiñi ñiñkwombaanji ta be?» ¹⁹ Ka Yesu si u pyi: «Ñaha na mu ñye na mii yiri ñiñcèñji ye? Kile kanni baare e, sùpya ñye a ñwó me. Mu à sòñño lire na la? ²⁰ Mu à Kile Saliyanji kurigii cè mà kwò «Ma hà zínni ná wabere cwo e me, ma hà sùpya bò me, ma hà nàñkaaga pyi me, ma hà vini ntaha wà na me, ma tunji ná ma nunji pèe*.» ²¹ Ka nàñi si Yesu pyi: «Cyelentuñi, mii na cyire karigii puni pyi fo mà mii yaha nàñkocyeere e.»

²² Ñye uru nàñ' à puru jwo ke, ka Yesu si u pyi: «Yaaga ñiñkin saha à mu fò, ta sì ma a sà ma cyeyaayi puni pére, ma a yi wyérenji taa taa fòñafeebii na. Lire ká mpyi, mu sí nàfuu ta Kile yyére. Ma a nta a pa ntaha na fye e.»

²³ Tèni i uru nàñ' à puru jwumpe lógo ke, ka li i mpen u e, ñaha na ye nàfuubwòho foo u mpyi u wi. ²⁴ Yesu à u ñya u à yyahe tanha ke, maa jwo u á: «Nàfuufeebii jyim' à sàa pen Kile Saanre e. ²⁵ Ñwòhòñi jyim' à táan músennèñi wyiini i mà tòro nàfuufooji u jyè Kile Saanre e.»

* 18:20 Èkizodi 20.12-16, Duterènomu 5.16-20

²⁶ Nye mpíi pí à puru jwumpe lógo ke, ka píre sí jwo: «Lire sanni í ke, jofoo u sí n-jà nùmpañña ta be?» ²⁷ Ka Yesu sí pí pyi: «Kani l'á sùpyire já ke, lire nyé na Kíle jini me.»

²⁸ Ka Pyeri sí jwumpe lwó maa Yesu pyi: «Wuu de? Wuu à kántugo wà wuu karigii puni na, maa ntaha mu fye e.» ²⁹ Ka Yesu sí pí pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, shin maha shin u à jɛn'a kántugo wà u pyenge, lire nyé me u cwonji, lire nyé me u cinmpyiibii, lire nyé me u sifeebii, lire nyé me u pyiibii na Kíle Saanre kurugo ke, ³⁰ urufoo sí píre fiigii nijyahamii ta mà u yaha naha dijnyenji í, sí shìnji ninjkwombaanji ta dijnyenji nimpañji í.»

Yesu à jwo u kwùnji ná u jèñi kyaa na sahanji

(Macwo 20.17-19; Marika 10.32-34)

³¹ Lire kántugo ka Yesu sí u cyelempyiibii ke ná shuunninji yyére maa yi jwo pí á: «Wuu ninjaribii pí mpíi Zheruzalemu kánhe e. Kyaa maha kyaa Kíle túnntunmpil'á sème Supyanji Jyanji kyaa na ke, cyire puni sí n-tòro cyi jwunjkanni na. ³² U sí n-le Kílecembaabii cye e, píre sí raa u fwóhore, s'a u cyere, s'a ntilwóhe wàa u na, ³³ sí u bwòn ná kàsorigil'e, sí u bò. Nka u kwùnji canmpyitanrewuuni, u sí jè.»

³⁴ Cyelempyiibil'á puru jwumpe lógo, nka pí mpyi a já a pu jwóhe cè me, naha na yé pu jwóhe mpyi a njwóhò pí na.

Yesu à fyinnanji wà nyii múgo

(Macwo 20.29-34; Marika 10.46-52)

³⁵ Nye Yesu ná u cyelempyiibii ninjaribii Zheruzalemu kánhe e, pí à sà byanhara Zheriko kánhe na ke, ka pí í fyinnanji wà ta u à tèn kuni jwóge na na sùpyire jáare.

³⁶ Sùpyire màhanj'á jyè u ninjyigigil'e ke, ka u u yíbe: «Naha na sùpyire nyé na nge màhanji pyi amé ye?» ³⁷ Ka pí í yi jwo u á na Nazareti kánhe shìnnji Yesu u nyé na ntùuli. ³⁸ Fyinnanj'á puru lógo ke, maa jwo fànha na: «Dawuda Tuluge Shinnji Yesu, jùñaara ta na na!» ³⁹ Mpíi pí mpyi yyaha yyére ke, ka píre sí u faha na u fyáha. Nka u nyé a jɛn'a fyáha me, maa là bára u jwunjkanni na: «Dawuda Tuluge Shinnji, jùñaara ta na na!»

⁴⁰ Ka Yesu sí yyére, maa pí pyi pí u cú a pa. Pí à pa ná u e ke, ka Yesu sí u yíbe: ⁴¹ «Naha mu la nyé mii u pyi mu á ye?» Ka fyinnji sí u pyi: «Kafoonji, mii la nyé sí nùru s'a naa.» ⁴² Ka Yesu sí u pyi: «Ta naa, mu daniyanj'á mu cùuñ.» ⁴³ Lire tènuuni í, ka fyinnji sí ntíi na naa, maa ntaha u fye e, maa Kíle kèe. Sùpyir'á lire nyá ke, maa Kíle kèe mú.

19

Yesu ná múnalwóore shwofoonji Zanke kani

¹ Nye mà Yesu yaha u u ntùuli Zheriko kánhe e, ² nàñji wà na mpyi wani kuru kánhe e, u mege mpyi Zanke. Múnalwóore shwofeebii jùñufoonji wà u mpyi u wi. Nàfuufufo u mpyi u wi. ³ U la mpyi sí Yesu nyá, sí jécè sùpñanji u nyé u wi ke. Nka u mberenji ná sùpyire nyahanji kurugo, u nyé a já a Yesu nyá me. ⁴ Ka u u fè a kàre yyaha yyére, maa sà dùgo sikomòri cige e, kuni jwóge na, bà lí sí mpyi Yesu ká mpa a ntùuli ku jwóh'i, sí u ta nyá me. ⁵ Yesu à pa nò kuru cyage e ke, maa jùñke yirig'á wí cige e, maa jwo: «Zanke, fyál'a tíge naha, naha na yé mii à yaa mii u sunmbage lèñe mu pyenge e nijjaa.»

⁶ Ka Zanke sí fyál'a tíge maa Yesu jùñò bè ná funntange e maa njkàre ná u e pyenge e. ⁷ Sùpyire puni tí mpyi wani maa lire nyá ke, ka lí í mpèn pí e, fo pí

na ñkundi piye shwòhòl'e, marii ñko: «Ñge nànj' à kàr'a sà sunmbage lèñe ñge kapimpyiñi pyenge e.»

⁸ Ñka mà pi yaha tire jwoore na, Zanke nijjyeren' à kwòro Kafoonji Yesu taan, maa yi jwo u á: «Kafoonji, mii sí na cyeyaayi puni taaga niñkin kan fòñfèebil'á. Yaaga maha yaaga mii à cýán a shwò sùpyire na ke, mii sí yire yaayi puni fiigii sicyere kan kan pi á.»

⁹ Ka Yesu si jwo: «Zhwon' à nò ñke pyenge na nijjaa, ñaha na ye ñge nàñi mú na ñye Ibirayima tùluge shin. ¹⁰ Mii sí yi jwo yii á, mpii pi à pînni ke, Supyanji Jyanji à pa mpa pire cya si pi shwò.»

*Báarapyiibii bàtaage
(Macwo 25.14-30)*

¹¹ Mà sùpyire yaha ti i nùru Yesu ñwò na, pi à pa byanhara Zheruzalemu kànhe na ke, ka Yesu si li kàanmucya mà li ñya na sùpyire sònñor' à taha li na na Kile Saanre sí n-sii lire tènì yabilinji i. Lire kurugo u à ñke bàtaage jwo pi á ¹² na:

«Fànhafoonji wà jya u ná mpyi na ñkèege kiritòonl'e, bà lire kini saanbwòhe si mpyi si u tñe mpyi saanwa, u u nùr'a pa ntèen u yabilinji kini shiinbii ñùñò na me.

¹³ Mà jwo u lire kùluni tóoge lwó ke, u à u báarapyi ke yyere, maa wyéefyinnji tóonyò ke kan pi puni niñkin niñkin á, maa pi pyi na pi à cwòhonte pyi ná u e, pi i tóon ta u na, mà jwo uru u nùr'a pa ke.

¹⁴ Ñka uru ñge nàñi kyaa mpyi a táan u kini shiinbil'á me. U karenkwooni kàntugo, ka pi i tùnntunmii tun saanbwòh'á, maa yi jwo u á na pire la ñye u u ñge nàñi tñe pire ñùñò na me. ¹⁵ Ñka lire ná li wuuni mú i, saanbwòh'á u pyi saanwa, ka u u nùr'a pa u kini i. U à pa ke, maa u báarapyiibii yyere, mpiimu á u niñkarenji mpyi a wyérenji kan ke, si ñcè kampyi pi à tóon ta u na. ¹⁶ Ka báarapyiñi niñcyiñi si mpa maa jwo “Kafoonji, wyérenji mu mpyi a kan mii á ke, mii à cwòhonte pyi ná u e, mà u fiigii ke tóon ta.” ¹⁷ Ka saanji si yi jwo uru báarapyiñ'á “Fwù faa na. Mu na ñye báarapyi niñcennje. Ná mu s'á pyi dánasupya kapyere e, mii sí mu tñe n-pyi ñùñufoo kànyi ke ñùñò na.”

¹⁸ Ñye ka báarapyiñi shònwuñi si mpa maa jwo “Ñùñufoonji, wyérenji mu mpyi a kan mii á ke, mii à cwòhonte pyi ná u e mà u fiigii kanjuro ta.” ¹⁹ Ka saanji si yi jwo ur'á mú “Mii sí mu tñe kànyi kanjuro ñùñò na.”

²⁰⁻²¹ Ka báarapyiñi wabere si mpa maa jwo “Ñùñufoonji, wyérenji mu mpyi a kan mii á ke, u we, mu yyahafyagar' à mii ta, ka mii i u le a pwò vāannje k'e, mà bégele, ñaha na ye mu à kyán, mu cyege ñye a yaage ñkemu yaha me, mu maha kuru lwó, mu ñye a kerenge ñkemu nùgo me, mu maha kuru sùmanji kwòñ.” ²² Ka saanji si yi jwo u á “Mu ñye báarapyi niñcennje me. Jwumpe mu à jwo mii na ke, mà tàanna ná pur'e, mu ná ndemu l'á yaa ke, mii sí lire pyi mu na. Mu à cè na mii na ñye supyikyanga, na mii ñye a yaage ñkemu yaha me, mii maha kuru lwó, mii ñye a kerenge ñkemu nùgo me, mii maha kuru sùmanji kwòñ. ²³ Ñye mu à yire puni cè, ñaha na mu sí ñye a mpyi a já a mii wyérenji yaha wyérenji bwùnni na mà ye? Kampyi mu mpyi a lire pyi, mii à nùr'a pa ke, mii mpyi na sí u ná u tóonji ta.”

²⁴ Mpii pi mpyi ná saanji i wani ke, ka saanji si yi jwo pir'á “Yii na wyérenji shwò ñge báarapyiñi na, yii kan báarapyiñi niñcyiñi'á, ñgemu u à cwòhonte pyi mà u wyérenjñke fiigii ke ta ke.” ²⁵ Ka pi i saanji pyi “Kafoonji, wyérenji u ñye uru báarapyiñ'á ke, ur'á ñyaha mà kwò.” ²⁶ Ka saanji si pi pyi “Yii lógo! Shin maha shin u ñye ná yaage e ke, kà sí n-bàra urufoo woge na. Ñka shin maha

shin cyengaya wu u nyε ke, yaaga si n-kan urufol'á mε. Nimbileni urufoo bá na sɔnni uye cye e ke, lire sí n-shwɔ u na. ²⁷ Nyε numε, mii zampɛɛnbii pi mpyi na li kɔre bà mii si mpyi mii áha bú mpyi saanwa pire nyɔ na mε, yii pi cú a yige naha, yii i pi bò na nyii na.»»

Saanji Yesu à jyè Zheruzalemu kànhe e

(Macwo 21.1-11; Marika 11.1-11; Yuhana 12.12-19)

²⁸ Nyε Yesu à puru jwumpe puni jwo ke, maa ntòro sùpyire yyaha na na nkéεge Zheruzalemu kànhe e. ²⁹ Tèni i pi à sà byanhara Betifajye ná Betani kányi na, Olivye cire nanke taan ke, ka Yesu si u cyelempyiibii pii shuunni tun, ³⁰ maa pi pyi: «Kànhe ku nyε yii yyaha na ke, yii a si k'e. Yii sí sà pi ta pi à dùfaanjaaga pwɔ wani, sùpya sàha nkɔɔ a dùgo ku na mà nya mε. Yii i ku sàha, yii a ma yii pa nkan na á. ³¹ Wà ha yii yíbe na “Naha na yii nyε na ku sàre ye?” yii i urufoo pyi “Ku kyaa li nyε Kafoonji na.»»

³² Ka cyelempyiibii mú shuunni si nkàre. Jwuɔkanni na Yesu mpyi a yi jwo pi á ke, ka pi i sà yi ta amu. ³³ Tèni i pi à wá na dùfaanɔke sàre ke, ka ku feebii si jwo: «Hen! Naha na yii nyε na ku sàre ye?» ³⁴ Ka pi i pi pyi: «Ku kyaa li nyε Kafoonji na.» Nyε pi à yire jwo ke, ka dùfaanɔke feebii si pi yaha pi à ku sàha a kàre.

³⁵ Ka pi i mpa ná kuru dùfaanɔke e Yesu yyére, maa pi vaaɔnyii yà taha ku na, maa Yesu pyi u à dùgo ku na. ³⁶ Ka pi i wá na nkéεge. Mà pi ninɔkaribii yaha, ka sùpyire si wá na ti vaaɔntinnyii yà wwú na mpili Yesu yyaha na kuni i*. ³⁷ Pi mpyi a byanhara Zheruzalemu kànhe na mà kwɔ. Pi à nɔ Olivye cire nanke tatigige e ke, ka u fyɛɔwɔhɔshiiɔnbii puni funntanga wuubii si li nyɔ cú na Kile kère fàha na Yesu kakyanhala karigii kurugo, pi à cyire nyɔnyii nya ke. ³⁸ Pi mpyi na yu fànha na:

«Saanji nimpanji u nge Kafoonji Kile mεge na ke,

Kile u jwɔ lé u á!

Kilenji u nyε ninyiɔni na ke,

uru u nyε yeyenkefoo!

Kile mεge ku kée ninyicyeyi puni i!†.»

³⁹ Nyε Farizhɛɛnbii pi mpyi sùpyire shwɔhɔl'e ke, ka pire pli si Yesu pyi: «Cyelentuɔni, ma cyelempyiibii faha, bà pi si mpyi si fyáha mε.» ⁴⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Mii cyelempyiibii mée ká fyáha, nje kafaayi sí raa nkɔwúli pi cyaga.»

Yesu à mεε sú Zheruzalemu kànhe shiinbii kurugo

⁴¹ Nyε pi à sà byanhara Zheruzalemu kànhe nyɔwɔge na, ka Yesu si kànhe nya ke, maa mεε sú ku shiinbii kurugo maa jwo: ⁴² «Kuni i yeyenke nyε na ntaa ke, kàmpyi yii mpyi a lire lwɔ a wii, li mpyi na sí n-táan mii i ninjaa de! Nka lir'á nyɔhɔ yii na numε.

⁴³ Nyε canja na ma, yii zampɛɛnbii sí n-pa n-cwo yii na, si yii kwúulo kancinne fiige, si kàsɔɔɔ le ntaha yii kwúulo, si yii fenre kàmpanyii puni na.

⁴⁴ Pi sí yii kànhe jya si ku nkunuyii puni waraga feefee, si yii puni bò, naha na ye Kile à pa yii ntégeni mεε na, nka yii nyε a li cé ná u e mε.»

Yesu à cwɔhɔmpii kòr'a yige Kileɔaarebage ntàani na

(Macwo 21.12-17; Marika 11.15-19; Yuhana 2.13-22)

* **19:36** Saanji pi nyε na mpère ke, pi maha nde kani pyi si u bε (2 Saanbii 9.13). † **19:38** Zaburu 118.26

⁴⁵ Lire kàntugo ka Yesu si ñkàre Kileñaarebage ntàani na. Mpii pi mpyi perempe na wani ke, maa pire kòrò†. ⁴⁶ Maa yi jwo pi á: «“Mii bage sí n-pyi Kileñaarebaga.” Yire y'à sémé Kile Jwumpe Semenji i. Nka yii pi ke, yii à ku kèenŋ'a pyi “nàñkaalii tabinnigaŠ.”» ⁴⁷ Yesu mpyi maha Kile jwumpe yu Kileñaarebage ntàani na canŋa maha canŋa. Ka Kile sàragawwuubii ñuñufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná yyaha yyére shiinbii si wá na pyiŋkanna caa si u bò. ⁴⁸ Nka u cùŋkanni mpyi a pi funŋo wwòŋo, ñaha na ye u jwumpe mpyi a sùpyire puni ñumbogigii shwò a ta.

20

Pi à Yesu yíbe u fàñhe tatage kyaa na
(Macwo 21.23-27; Marika 11.27-33)

¹ Canŋka mà Yesu yaha u u sùpyire kâlali maa Jwumpe Nintanmpe yu t'à Kileñaarebage ntàani na, ka Kile sàragawwuubii ñuñufeebii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Yahutuubii kacwònrìbii si shà u yyére, ² maa u yíbe: «Ná kuni ndire e mu na ñcyii karigii pyi ye? Joofo u à kuni kan mu á, mu u a cyi pyi ye?»

³ Ka Yesu si pi pyi: «Mii mú sí yii yíbe, ⁴ joofo u mpyi a Yuhana tun u pa a sùpyire batizeli ye? Kile laa sùpyire?» ⁵ Ka pi i ñkàr'a sà piye taanna maa jwo: «Wuu aha jwo na Kile u mpyi a Yuhana tun, u sí n-jwo na ñaha na wuu sí ñye a ñen'a dá u na mà ye? ⁶ Wuu sí ká jwo na sùpya u mpyi a u tun, sùpyire sí wuu wà n-bò ná kafaayi i, ñaha na ye pi pun'à dá na Yuhana na mpyi Kile tũntunŋo.»

⁷ Pi à piye taanna a kwò ke, maa nùr'a kàr'a sà Yesu pyi: «Shinŋi u mpyi a u tun ke, wuu ñye a cè me.» ⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Ñye l'aha mpyi amuni, ŋe u à kuni kan mii á, mii u a ñcyii karigii pyi ke, mii mú si uru cyéye yii na me.»

Erezen kooŋe faafeebii bàtaage
(Macwo 21.33-46; Marika 12.1-12)

⁹ Lire kàntugo ka Yesu si bàtaaga jwo sùpyir'á. U à jwo: «Nàŋi wà u ná erezen cikooŋo yaa, maa faafee lwó a yaha k'e, u ná pire s'a ku yasere táali piye na, maa nta a kàre kùlutònl'e mà sà mò wani. ¹⁰ Ñye erezenŋi yasere tèekwònn'à pa nò ke, ka u u bàarapyiŋi wà tun faafeebil'á u sà uru nàzhan erezenŋi shwò, u a ma. Nka uru tũntunŋ'a nò pi na ke, ka pi i u cù maa u bwòn, maa u cyenŋaya wuŋi kòr'a tũgo.

¹¹ Ka cikooŋe foo si nùr'a bàarapyi shonwu tun pi á, ka pi i uru bwòn maa u cyahala, maa uru cyenŋaya wuŋi kòr'a nùruŋo mú.

¹² Ka u u nùr'a shin tanrewu tun pi á. Ka pi i sà uru cù, maa u bwòn mà bànnaga, maa u yige cikooŋe kàntugo.

¹³ Ñye ka cikooŋe foo si ñkànha a jwo “Ñaha mii sí n-pyi nume be? Jyaŋi ñiŋkinŋi u ñye mii á, ná u kyal'à táan mii á ke, mii sí uru tun pi á. Shwòhol'e, pi aha uru ñya, pi si n-silege uru na.” ¹⁴ Nka faafeebil'à cikooŋe foo jyaŋi ñya ke, maa wá na yu piy'á “Cikooŋe foo koolyiŋi u ñye ŋge. Yii a wá, wuu u bò, kooŋe

† 19:45 Yahutuubii pi mpyi maha yiri cyei yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha pire wyérenji fare Kileñaarebage wuŋi na. Lire pyiŋkanni na, wyérenjwoŋe ku mpyi a yaa k'a sàrali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha já a kuru sàra, maa nùr'a já a ntéŋe pyi. Yatòre ti maha yaa ti já a pyi sàraga ke, pérempyiibii mpyi maha tire pérelì pir'á. Pi mpyi maha ti lwòore dùruŋo. § 19:46 Ezayi 56.7, Zheremi 7.11

sí n-ta n-pyi wuu wogo.” ¹⁵ Nye u à pa nò pi na ke, ka pi i u cù a wà cikòoge kàntugo maa u bò.»

Yesu à puru jwo ke, maa sùpyire yíbe: «Naha cikòoge foo sí n-pyi ye?

¹⁶ Nàkaana baa, u aha mpa, u sí pi puni bò si cikòoge kan piiberil'á.»

Nye sùpyir'á puru lógo ke, maa jwo: «Ei! Kile u wuu shwò lire shin na de!»

¹⁷ Ka Yesu si pi wii maa jwo: «Y'á séme Kile Jwumpe Semerji i na:

“Bafaanribil'à cyé kafaage nkemu na ke,

kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbini na *.”

Di puru jwumpe jwòhe jye ye?

¹⁸ Nye shin maha shin u à cwo kuru kafaage jwò'i ke, urufoo sí n-kyegege n-kyegege, kuru kafaage sí ká jcwò shin maha shin jwò'i ke, ku sí urufoo cwònhò.»

¹⁹ Nye Yesu à puru jwumpe jwo amuni ke, ka Kile sàragawuubii jwòfeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii si wá na jcaa si cye taha u na, si u cù lire tèenuuni i, naha na ye pi mpyi a cè a jwo na u à nke bàtaage jwo a wà pire na. Nka pi mpyi na fyáge sùpyire na. ²⁰ Nye ka pi i wá na Yesu kàanmucaa, maa cwòfeebii pii yaha pi à kàr'a sà piye pyi sèeshiin si kànhaŋa cyán u na, si nta u cù u jwójwumpe kurugo, si u le Jromu shiinbii fànhafoonji u jye kuru cyage e ke, uru cye e.

Pi à Yesu yíbe múnalwòore nkannji kyaa na

(Macwo 22.15-22; Marika 12.13-17)

²¹ Nye pire cwòfeebii'à sà nò Yesu yyére ke, maa jwo: «Wuu cyelentunji, wuu à li cè na mu jwumpe ná mu kàlan'á tii, mu jye na fyáge sùpya na ma kàlanji tapyige e me. Jwumpe mu sí jye na yu mà yyaha tii ná Kile kuni i ke, puru na jye sèe. ²² Wuu sí mu yíbe, wuu à yaa wuu a múnalwòore kaan Jromu Saanbwòhe Sezari á la?»

²³ Ka Yesu si ntil'a li cè pi e, na cwòfee pi jye pi pi, maa pi pyi: ²⁴ «Yii wyérébile cyé na na wee.» Pi à là cyé u na ke, ka u u pi pyi: «Jofoo nànja ná u mege ku jye nge wyérenji na ye?» Ka pi i jwo: «Saanbwòhe Sezari.» ²⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Nye yii a Sezari wunji kaan Sezari á, yii raa Kile wunji kaan Kile á.»

²⁶ Nye pire cwòfeebii jye a jà a jwumò ninjkin ta Yesu jwò na sùpyire jyi na, mpe pu sí n-pa ná l'e pi jà a u cù me. Yesu jwòshwòore mpyi a pi tegele ta fo pi à fyáha fyi.

Sadusiibil'à Yesu yíbe kwùubii nèji kyaa na

(Macwo 22.23-33; Marika 12.18-27)

²⁷ Nye Sadusiibii pi maha jwo na kwurène jye nùmpañja me, pire pil'à file Yesu na maa jwo: ²⁸ «Wuu cyelentunji, Kile túnntunji Musa à mpe jwumpe séme wuu Saliyanji i na “Nò ká ceewe lèŋe, maa nkùwù, mà u ta u jye a pyà ta u na me, u còŋŋ'á yaa u ceenji lèŋe zànbangara na, u u pyii si u na, u yyahafoonji ninjkwunji mege na.”

²⁹ Nye siŋee baashuunni na mpyi wani, pi puni ninjyeni mpyi a ceewe lèŋe maa nkùwù, u jye a pyà ta u na me, ³⁰ ka siŋeenji shònwunji si ceenji l'wò maa nkùwù mà u yaha pyàtambaa. ³¹ Ka tanrewunji wuuni mú si mpyi amuni fo mà sà nkùwò pi baashuunni na. Pire siŋeebii pun'á uru ceenji ninjkinji lèŋ'a círi, maa nkùwù, pi wà jye a pyà ta u na me. ³² Pire puni kàntugo, ka ceenji mú si mpa nkùwù. ³³ Nye ná pire nàmbaa baashuunni puni s'á uru ceenji lèŋ'a círi,

* 20:17 Zaburu 118.22

kwùubii ñèñji ká bú nta sèe, pi aha bú ñè canñke ñkemu i ke, pi ñgir'á ceenji sí n-kan ye?»

³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Ñge ñiyeyeni i, nambaabii na cyeebii lèñji, cyeebii sí i nambayi jyè, ³⁵ ñka sùpyire t'à yaa ná ñiyeyeni nimpanji i, ná Kile sí ti ñè n-yige kwùñji i ke, tire e, nambaabii si cyee lèñje me, cyeebii mú si nambaya jyè me. ³⁶ Pi sí n-kwòro shi na fo tèekwombaa, si mpyi Kile mèlèkèebii fiige. Ná Kile s'à pi ñè a yige kwùñji i lir'á li cyèe na pi à pyi Kile pyii.

³⁷ Kile tũntunñji Musa sémeñji mú à yi finin'a jwo wuu á na kwùubii maha ñèni. Tèni i Kafoonji Kile à jwo ná Musa e tahe nage woge taan ke, u à jwo “Mii u ñye Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba u Kilenji†.” ³⁸ Ñye puru jwump'à li cyèe na pire mpíi ñyii wuu pi ñye wani Kile yyére. Sùpyire ñyii woore ti maha Kile père, kwùubii kyaa bà me. Kile yyére, sùpyire puni ñyii wuu pi ñye.»

³⁹ U à puru jwo ke, ka Kile Saliyanji cyelentiibii pìi si file u na, maa jwo: «Cyelentunji, mu naha a jwumpe cè de!» ⁴⁰ Lire kàntugo wà saha ñye a ñen'a Yesu yibe me.

*Kile Nijcwənrəñji ñye Dawuda Tuluge Shin kann a me
(Macwo 22.41-46; Marika 12.35-37)*

⁴¹ Ñye ka Yesu si jwumpe lwó, maa jwo: «Mpii pi maha jwo na Kile Nijcwənrəñji na ñye Dawuda Tuluge Shin ke, ñaha yii na sòññji pur'e be?

⁴² Jwumpe Dawuda à jwo Zaburu sémeñji i ke, yii sòññjo puru na mú. U à jwo: “Kafoonji Kile à jwo mii Kafoonji á,

‘Ta ma a pa ntèen na kàniñje cyege na,

⁴³ fo mii aha mu zàmpeenbii le

mu tooyi ñwəh'i‡.’”

⁴⁴ Ná Dawuda na Kile Nijcwənrəñji yiri “Kafoonji” lir'á li cyèe na Dawuda Tuluge Shin kann bà me, u Kafoo mú wi, sèe bàl'à?»

*Yesu à Kile Saliyanji cyelentiibii faha
(Macwo 23.1-36; Marika 12.38-40)*

⁴⁵ Mà sùpyire yaha ti i nùru Yesu ñwə na, u à yi jwo u cyelempyiibil'á: ⁴⁶ «Yii a yiye kàanmucaa, yii àha ñkwò mpyi Kile Saliyanji cyelentiibii fiige me. Mà vaañntinmbwoyi le na ñaare, lire l'à táan pi á. Sùpyire tabinniyyi i, pi la maha mpyi pi a pire père pi raa pire shéere. Pi aha shà Kile Jwumpe kàlambayi i, lire ñye me wà ha pi yyere kataan ñyii na, bwompe tatèenyi pi maha ñcaa. ⁴⁷ Mà bàra lire na, pi maha leñkwucyeebii cyeyaayi puni shuu pi na ná pi ñwətanyi i. Pi maha Kile ñaare na mawni, sùpyire ñyiñyage na. Lire kurugo nde li sí n-pa pi ta ke, lire sí n-waha sèl'e.»

21

*Bùnyeyeni leñkwucwoj' à pyi ke
(Marika 12.41-44)*

¹ Ñye Yesu à pa wíl'a náfuufeebii pìi ñya pi i ma na pi bùnyeyeni leni u yalenke e. ² Leñkwucwoj' kanhamafoonji wà mú mpyi a pa bùnyeyeyi ná daashipyara shuunni i. ³ Ka Yesu si u lógofeebii pyi: «Sèenji na mii sí yi jwo yii á, ñge leñkwucwo fòñfoonji' à bùnyeyeni ñgemu pyi ke, ur'á fànha tò pi sanmpii puni wunji na. ⁴ Naha na ye pi sanmpii pun'à wwù pi cyeyaayi ñiyahayi i, mà kan

Kile á. Nka nge lenkwucwoŋi kanhamafoonji wi ke, u nùŋo wyérenji puni u à kan Kile á, canŋke yalyire lwɔɔre mú bá nyɛ u á mɛ.»

*Yesu à jwo na Kileŋaarebage sí n-ya
(Macwo 24.1-14; Marika 13.1-13)*

⁵ Lire kántugo ka pii si jwo ná Yesu i Kileŋaarebage kyaa na na k'à faanra ná kafaayi nisinanyi i, maa sùpyire bùnyɛ yaayi niŋkanyi tɛg'a ku wiime tán. Ka Yesu si pi pyi: ⁶ «ŋke basinanke yii nyɛ na ŋan'ame ke, canŋa na ma, ku puni sí n-sii n-pwɔn n-cyán, si ku ŋkunanyi puni waraga, fo si ku kafaayi láha láha yiye na.»

⁷ Ka pi i Yesu pyi: «Wuu cyelentunji, naha tère e cyire karigii sí n-pyi ye? Cyi tɛpyiini ká nɔ, naha ku si lí cyé wuu na ye?»

⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a yiye káanmucaa! Yii áha sùpya yaha u yii wurugo mɛ. Yii li cè na shinŋyahara sí mii mege le piye na, si mpa jwo na Kile Niŋcwɔnronji kyaa l'à jwo ke, na pire pi nyɛ ure. Pi sí n-pa raa ŋko sùpyir'á na diŋyeni tɛkwoon'à byanhara. Nka yii áha ntaha pi fye e mɛ.

⁹ Yii sí n-pa raa káshiyi ná nyáhanŋurugunji kyaa núru, lire kà yii funŋo pɛn mɛ. Yii li cè na cyire karigii mpyimbaa nyɛ mɛ, ŋka lire bà lí nyɛ diŋyeni tɛkwooni mɛ.

¹⁰ Supyishiŋi wà sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo wà na, kàni là sí n-pa n-yíri n-sà n-cwo là na. ¹¹ Niŋke sí n-pa raa nyéenni cyeyi y'e s'a kakyaare pyi sèl'e, yampimpe ná katege sí n-pyi cyeyi y'e, fyagara yaayi ná kakanhala kacyeenŋkii yaayi mú sí n-pa raa naa niŋyini i.

¹² Nka mà jwo cyire karigii cyi sii cyi a mpyi ke, pi sí raa yii kyérege, s'a yii cwôre s'a ŋkèege Kile Jwumpe kálambayi i, si nta raa yii cèege s'a yii tûni kásunji i. Pi sí raa yii yiri saanbii ná fánhafeebii yyére. Pi sí raa cyire puni pyi yii na mii mege kurugo. ¹³ Lire sí n-pyi tère niŋcenne yii á yii já yii a mii kyaa yu pi á. ¹⁴ Lire e ke jwumpe yii sí n-jwo si ntége pi nùŋo bê ke, yii áha puru kani tɛge yiye funŋo pɛn mɛ. ¹⁵ Naha kurugo ye mii yabilinji u sí puru tûrige yii funŋ'i, si yákili niŋcenne kan yii á, bà yii si mpyi si jwumpe nwoŋe yaha yii zampɛnbii na mɛ. ¹⁶ Yii sifeebii ná yii siŋɛebii ná yii cìmpyiibii ná yii ceveebii sí raa yii leni cye e, pi i yii pii bò. ¹⁷ Yii kyaa sí n-pɛn sùpyire pun'á mii mege kurugo. ¹⁸ Nka lire ná li wuuni mú i, ali yii wà nùŋjũŋo niŋkin sí n-sii n-pínni mɛ. ¹⁹ Lire kurugo yii yiye waha yii i ntéen Kile kuni i. Lire ká mpyi, yii sí n-shwɔ.

²⁰ Nyɛ yii áha mpa zampɛnbii nya pi à Zheruzalému kánhe kwúulo ná pi káshicyeyi i tɛni ndemu i ke, yii i ntéen ná l'e ku téejyaan'à byanhara. ²¹ Lire tɛni ká nɔ, mà shin maha shin ta Zhude kùluni i ke, pifree pi a fi, pi a wá nanyi kàmpanŋke na. L'aha mpiimu ta Zheruzalému yabilinji i ke, pifree pi fé a fworo kánhe e. L'aha mpiimu ta sige e ke, pire kà núru piye ta raa ma kánhe e mɛ. ²² Naha kurugo ye cyire canmpyaagil'e, Kile sí Zheruzalému shiinbii sâra si ntáanna ná pi kapyiŋkil'e. Lire mpyini cye kurugo jwumpe Kile tũntunmpil'á sème ke, puru sí n-fũnŋo. ²³ Cyire canmpyaagii sí n-waha lahigiife ná pyineebii na sèl'e. Yii li cè, Kile lùuni sí n-yíri kùni sùpyire taan sèl'e, yyefugo nimbwɔhɔ ku sí n-pyi kini i. ²⁴ Pi zampɛnbii sí n-pa niŋyahara bò pi e ná káshikwɔnŋwɔoyi i, si pi niŋyahamii cù ŋkàre bilere na diŋyɛ yyaha kurugo. Supyishiŋi sannji sí n-pa Zheruzalému jya, si fánha cyán ku na, fo sí n-pa nɔ Kile nyii tɛni na.

*Yesu sí núru n-yíri niŋyini na si mpa
(Macwo 24.29-31; Marika 13.24-27)*

²⁵ Lire kàntugo kakyanhala kacyeenkii sí n-pa raa n-pyi canḡa n̄yiini ná yinḡe ná w̄origil'e. Suumpe lùbwøhe sí n-pa raa fuuli raa ȳiri s'a t̄unmpe pyi sèl'e. Puru t̄unmpe sí supyishin̄i puni pyi u a fyáge sèl'e. ²⁶ Kawaani li sí n-pa diḡyeni ná u funḡoyaayi ta ke, lire funmpeenre sí p̄i bò. Yii li cè n̄inyin̄i yaayi sí n-pa n-cúnḡo n-cúnḡo n-ȳiri yi tateenyi i.

²⁷ Nȳe lire t̄eni i, pi sí Supyan̄i Jyan̄i nimpan̄i n̄ya nah̄anyi i, ná sífente ná sinampe teḡeḡe baa wumpe e.

²⁸ Yii aha cyire karigii n̄ya cyi à s̄i na mpyi t̄eni ndemu i ke, yii i yii n̄inyi ȳirige, yii i yyahayi le n̄inyin̄i i, n̄aha na ye t̄eni i Kile sí yii shwø ke, lire t̄en'a byanhara.»

Yii a kacyeenkii kàanmucaa

(Macwo 24.32-35; Marika 13.28-31)

²⁹ Nȳe ka Yesu si yyecyeene pyi na: «Yii fizhiye cige ná cire sannte puni kàanmucya a w̄i ke! ³⁰ Yii aha mpa ti n̄ya ti i f̄unni, yii maha nt̄een ná l'e na n̄ḡgwoh'à byanhara. ³¹ Lire pyin̄kanni na, yii aha mpa cyire karigii n̄ya cyi i mpyi, yii i nt̄een ná l'e na Kile Saanre t̄en'a byanhara. ³² S̄eḡi na mii sí yi jwo yii á, mp̄ii pi à dá mii na ke, pire sí cyire karigii n̄ya tapyige e* . ³³ N̄inyin̄i ná ninḡe sí n-pa n-tòro, n̄ka mii jwumpe sí n-kwòro fo tèkwombaa.

³⁴ Yii a yiye kàanmucaa! Yii àha yii s̄onḡore taha lyim̄bwooni ná sinm̄byaani ná n̄ge diḡyeni yaayi n̄cyan̄i na fo mii cannuruge ku pa n-pâa yii e m̄e. Bà fyan̄i maha mp̄al'a uye n̄ya cwon̄i i m̄e, ³⁵ amuni mii cannuruge sí n-pâa diḡyeni s̄upyire puni i. ³⁶ Lire e yii àha s̄aa le m̄e, yii kwòro Kileḡarege na t̄erigii puni i, bà yii si mpyi si f̄anha ta, si shwø kawaagii nimpaan̄kii na, si jà n̄jȳere Supyan̄i Jyan̄i yyahe taan m̄e.»

³⁷ Canḡke e Yesu mpyi maha Kile jwumpe yu s̄upyr̄i'á Kileḡarebage e, n̄ka numpilage e, n̄anḡe pi maha mpyi Olivye cire n̄anḡe ke, u mpyi maha n̄kàr'a sà shwòn wani. ³⁸ Nȳes̄oḡe na, s̄upyire puni mpyi maha n̄kàre Kileḡarebage e, maha sà a n̄uru u n̄wø na.

22

Zhudasi à bégele si Yesu le cye e

(Macwo 26.1-5, 14-16; Marika 14.1-2, 10-11; Yuhana 11.45-53)

¹ Nȳe Yahutuubii mpyi maha kataanni là pyi, pi mpyi maha lire m̄eḡe pyi bilereḡkwoḡi kataanni, lire nȳe m̄e bwúurun̄i nin̄jirigembaan̄i kataanni. Lire kataann'a pa byanhara ke, ² ka Kile s̄aragawwuubii n̄ḡufeebii ná Kile Saliyan̄i cyelentiibii si wá na pyin̄kanna caa si Yesu n̄wohø mbò, n̄aha na ye pi mpyi na fyáge s̄upyire na.

³ Nȳe Zhudasi pi maha mpyi: «Isikariyoti» ke, Sitaannin̄i mpyi a s̄onḡopeere tà t̄irige uru funḡ'i. Yesu t̄unntunm̄pii ke ná shuunnin̄i wà u mpyi u wi. ⁴ Nȳe ka u u ȳir'a kàr'a sà jwo a n̄wø ná Kile s̄aragawwuubii n̄ḡufeebii ná Kileḡarebage s̄an̄cwonsigibii n̄ḡufeebil'e, bà u si mpyi si pyin̄kanna ta si Yesu le cye e m̄e. ⁵ Ka lire si nt̄aan pi e sèl'e, ka pi i wȳere n̄wø jya u á. ⁶ Nȳe ka u u n̄ee, maa li n̄wø cù na pyin̄kanna caa si Yesu le pi cye e, s̄upyire p̄aama.

Kataanni n̄jȳin̄i karigii n̄cwøn̄n̄oḡi kani

(Macwo 26.17-25; Marika 14.12-21; Yuhana 13.21-30)

* **21:32** P̄i maha jwo: «nde t̄eni sh̄in̄bii sí cyire karigii n̄ya tapyige e.»

⁷ Nye bwúuruŋi niŋjirigembaaŋi kataanni tooy'e, canŋke Yahutuubii mpyi a yaa pi yatəore tà pyi sáraga pi bilerenŋwŋŋi kurugo ke, ⁸ ka Yesu si Pyeri ná Yuhana tun maa yi jwo pi á: «Yii a si, yii sà kataanni njyŋi karigii cwəənrə.»

⁹ Ka pi i Yesu yíbe: «Taa mu la nyé wuu u sà li karigii cwəənrə ke?» ¹⁰ Ka u u pi pyi: «Yii aha sà nə kánhe tajyŋwəge na, yii sí n-bê ná nàŋi w'e, u à lwəhə kucwo tugo. Yii i ntaha u fye e fo u aha sà jyé pyenge ŋkemu i ke. ¹¹ Yii aha sà nə wani, yii i yi jwo pyengefoŋ'á, na yii cyelentun'á jwo yii sà u yíbe, na bage ŋkire e uru ná u cyelempyiibii sí kataanni njyŋi lyi yé. ¹² Yii aha kuru yibige pyi, uru nàŋi sí batəonge niŋyibabilini là cyé yii na, l'à bégel'a jwə səl'e. Kuru bage e, yii sí kataanni njyŋi karigii cwəənrə.»

¹³ Nye ka Pyeri ná Yuhana si ŋkàr'a sà yi ta Yesu jwunŋanni na. Ka pi i kataanni njyŋi karigii cwəənrə wani.

Wwoŋge njyŋi

(Macwo 26.26-30; Marika 14.22-26; 1 Kərenti Šiunbii 11.23-25)

¹⁴ Nye tēyliiin'á nə ke, ka Yesu ná u tūntunmpii ke ná shuunniŋi si njyŋi kwūulo na lyi. ¹⁵ Ka u u yi jwo pi á: «Mii à sàa li lwə naye funŋ'i fo tēeməni i si zii nde kataanni njyŋi lyi ná yii e, si nta ŋkyaala. ¹⁶ Mii sí yi jwo yii á, mii saha si n-sii ŋge njyŋi fiige lyi mē, fo canŋke Kile sí u kalyiini jūŋke pyi ku fūŋə u Saanre e ke.»

¹⁷ Lire kántugo ka u u fūŋcwokwuu lwə ná eɾeɾeɾen sinn'm'e, maa fwù kan Kile á pu kyaa na, maa jwo cyelempyiibil'á: «Yii eɾeɾeɾen sinnme shwə a taa yiye na, yii jwo. ¹⁸ Mii sí yi jwo yii á, maa láha niŋjaa na, mii saha si eɾeɾeɾen sinnme bya mē, fo Kile Saanre tēni ká nə.»

¹⁹ Lire kántugo ka Yesu si bwúuruŋi lwə, maa fwù kan Kile á u kyaa na, maa u kwəŋ kwəŋ a kan u cyelempyiibil'á, maa jwo: «ŋge bwúuruŋi u nyé mii cyeere, t'á kan yii kurugo ke. Yii a nde pyi, yii raa yiye funŋə cwo na na.»

²⁰ Nye pi à kwə njyŋi na ke, ka Yesu sí fūŋcwokwuuini lwə, eɾeɾeɾen sinnme mpyi l'e, maa jwo cyelempyiibil'á: «Nde fūŋcwokwuuni li nyé Kile tunmbyaare niwəŋte, t'á le ná yii e mii sishange niŋŋuŋke cye kurugo ke.

²¹ Nka lire ná li wuuni mú i, yii li cē, ŋgemu u sí n-pa mii le cye e ke, urufoo cyēge na naha ná mii woge e njyŋi yaage e. ²² Sēŋi na, Kile à li lwə Supyanj iyanj u bə. Nka ŋgemu u sí n-pa u le cye e ke, urufoo wuun'á kēge!»

²³ Nye Yesu cyelempyiibil'á yire lógo ke, ka pi i wá na piye yibili na joofo u nyé pire shwəhəl'e, ŋgemu u sí jne n-pa lire kapiini shinj pyi yé.

Jwunyahama à yiri cyelempyiibii shwəhəl'e na joofo u nyé pire shwəhəl'e niŋjooŋi yé

²⁴ Lire kántugo ka jwunyahama si mpa yiri cyelempyiibii shwəhəl'e. Puru jwunyahampe jūŋke ku mpyi na joofo u nyé pire shwəhəl'e niŋjooŋi yé. ²⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii li cē, naha jūŋke na, saanbii maha fənhe pyi kəni sūpyire ŋun'i. Mpii ŋun'i pi sí nyé na kuru fənhe pyi ke, pi la maha mpyi pire s'a pi kére s'a ŋko na pi na nyé sēeshiin. ²⁶ Nka yii wuuni nyé a yaa li pyi amuni mē, yii puni yyaha yyére šinŋ'á yaa u pyi yii puni kántugo yyére šinŋi. ŋgemu la ku nyé si mpyi yii puni niŋjooŋi ke, urufol'á yaa u uye pyi yii puni báarapyi.

²⁷ Báarapyiŋi u maha njyŋi sore u niŋjooŋi'a si ntēen maa lyi kanna ke, pire šiin shuunniŋi i, ŋgire u nyé yyaha yyére šinŋi yé? Tá ŋge u à tēen marii lyi kanna ke, uru bà mē? Nka mii wi ke, mii nyé báarapyi yii shwəhəl'e.

²⁸ Yii pi ke, yii à kwəro ná mii i na yyefuge tērigil'e. ²⁹ Lire kurugo bà mii Tunj à mii tiŋ'á pyi saanwa mē, amuni mii mú sí yii tiŋe n-pyi saanlii. ³⁰ Lire

e yii sí n-pa lyí si bya ná mii i, mii Saanre e. Yii sí n-pa n-tèen saanre tateenyi y'e, s'a Izirayeli túluyi ke ná shuunninji shiinbii kèenji.»

*Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u nyε a uru cè me
(Macwo 26.31-35; Marika 14.27-31; Yuhana 13.36-38)*

³¹ Lire kántugo ka Yesu si jwo Simo Pyeri á: «Simo! Simo! Sitaanninji à li cya si yii nyàha ngúrugo, bà sùmpayanji maha nyàha a wùrugo tafwøge e ntanh'e me.

³² Nka mii à Kile jáare mu kurugo, bà mu si mpyi si nkwo Kile kuni i me. Mu aha maye cège ma kapyiini na, si nùru raa ma mii yyé tēni ndemu i ke, ma a maban le ma cìmpyiibii dánafeebil'e.» ³³ Ka Simo Pyeri si Yesu pyi: «Kafoonji, l'à pyi kàsujyire yo, l'à pyi kwù yo, mii à bégele cyire puni mēē na ná mu i.»

³⁴ Ka Yesu sí u pyi: «Pyeri, mii sí yi jwo mu á, ninjaa nkùpecyiini sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na na mu nyε a mii cè me.»

³⁵ Lire kántugo ka Yesu si u cyelempyiibii pyi: «Tēni i mii à yii tun, maa yii pyi na yii àha wyéē ná boro ná tanhanyi yabere lwó mbàra yii tooyi wuyi na me, tá yaaga kul'à yii ta be?» Ka pi i u pyi: «Yaaga kuu nyε a wuu ta me.»

³⁶ Ka Yesu si jwo: «Numε, wyéē na nyε yii ngemu á ke, urufoo u u lwó, yii ngemu u nyε ná bor'e ke, urufoo u li lwó, ngemu u nyε kàshikwəŋwə baa ke, urufoo u u vāantintinke pér'a tég'a là shwə. ³⁷ Naha kurugo yε mii sí yi jwo yii á, Kile túnntunmpil'à jwumpe mpemu séme mii kyaa na ke, puru tēefunəŋ'nà byanhara. Y'à séme na “Pi à u cū kapimpyinε fiige*.” Nde l'à séme mii kyaa na ke, lire tēepyiin'à byanhara.» ³⁸ Ka cyelempyiibii si jwo: «Kafoonji, kàshikwəŋwəhii shuunni cyi jcyii.» Ka Yesu si pi pyi: «Yi à ta†.»

*Yesu à Kile jáare Zhetisemani cikøge e
(Macwo 26.36-46; Marika 14.32-42)*

³⁹ Nyε lire kántugo, ka Yesu si yiri wani mà kàre Olivye cire nanke na, bà u mpyi maha ntēe na li pyi me. Ka u cyelempyiibii si nkàre u fye e. ⁴⁰ Pi à sà nò kuru cyage e ke, ka Yesu si pi pyi: «Yii à Kile jáare bà yii si mpyi si fánha ta Sitaanninji na, u àha nkwo yii sòn ngà kapii na me.»

⁴¹ Yesu à puru jwo ke, maa yiri cyelempyiibii taan, maa laaga nimbilere le u ná pi shwəhol'e, maa ninjkure sín, maa Kile jáare. ⁴² U Kilejarege e, u à jwo: «Tufoonji, kampyi mu si jεε, na shwə nke kyaage lwəhe mbyanji na. Nka ma hà na nyii wuuni pyi me, ma nyii wuuni pyi.» [⁴³ Nyε lire tēni i, ka Kile mèlekenji wà si yiri ninjyini na, maa maban le u e. ⁴⁴ Yesu yákiini mpyi a wùrugo sèl'e, ka u u nùr'a là bàra Kilejarege na, fo u fùnmp' à kēenji'a pyi sishan na jcwə jinke na.]

⁴⁵ U à kwò Kilejarege na ke, maa yir'a kàre u cyelempyiibii cyage e, mà sà pi nāvunə wuubii ta pi à nō. ⁴⁶ Maa pi jε, maa jwo: «Di k'à ta a jwo, ka yii i nō ye? Yii yiri, yii i Kile jáare, bà li si mpyi Sitaanninji kà nkwo yii sòn ngà kapii na me.»

*Yesu jcyini kani
(Macwo 26.47-56; Marika 14.43-50; Yuhana 18.3-11)*

⁴⁷ Nyε mà Yesu yaha puru jwumpe na, ka pi i wíl'a supyikurunə nya ku u ma. Zhudasi u mpyi Yesu cyelempyiibii ke ná shuunninji wà ke, uru u mpyi a ku yyaha cū. Pi à pa nò Yesu na ke, ka Zhudasi si file u na, maa u pùr'a cū, maa u shéere. ⁴⁸ Ka Yesu si jwo: «Zhudasi, uru fwūnji mu à pyi si Supyanji Jyanji le cye e ke!»

* 22:37 Ezayi 53.12 † 22:38 Pii maha jwo: «Ka Yesu si pi pyi “Cyire ká mpyi na sí n-jà yo!”»

⁴⁹ Nyε Yesu cyelempyiibil' à pa li nyà ná Yesu tacunke e pi à pa ke, ka pi i Yesu yíbe: «Kafoonji, wuu kàshikwònḡwòhigii lwó pi mεε na la?» ⁵⁰ Ka pi wà ninḡin si ntíl'a u kàshikwònḡwòḡge tég'a Kile sáragawwuubii jùḡufembwòhe báarapyinji kàniḡe ninḡenḡe kwòḡn a cyán. ⁵¹ Ka Yesu si jwo: «Yii kakyaare jwò yaha!» U à yire jwo ke, maa nàḡi ninḡenḡe lwó a sogo.

⁵² Lire kàntugo Kile sáragawwuubii jùḡufeebii ná Kileḡaarebage saḡcwòḡnsigibii jùḡufeebii ná Yahutuubii kacwònribii pi mpyi a pa Yesu tacunke e ke, ka u u yi jwo pi á: «Yii à pa mii fye e ná kàshikwònḡwòḡyi ná kábiiyi i, si mpa jicú mu à jwo kakuumpyi u nyε mii, ⁵³ mà li ta, tēni i mii mpyi maha mpyi ná yii e canḡa maha canḡa Kileḡaarebage e ke, yii nyε a yaaga pyi mii na mε. Nka nde tēni na nyε yii ná numpinifoo† wuu.»

Pyeri à jwo na uru nyε a Yesu cè mε

(Macwo 26.57-58, 69-75; Marika 14.53-54, 66-72; Yuhana 18.12-18, 25-27)

⁵⁴ Nyε ka pi i Yesu cù a kàre Kile sáragawwuubii jùḡufembwòhe pyenge e. Mà pi ninḡkaribii yaha, ka Pyeri si ntēen laage e, marii si pi fye e, fo mà sà jyε pyenge e. ⁵⁵ Pi mpyi a na le, na ware ntàani ninḡe e, ka Pyeri si mpa ntēen pi shwòhòl'e.

⁵⁶ Nyε báarapyicwoḡi wà à pa Pyeri nintēenḡi nyà nage taan ke, maa u yal'a wii, maa jwo: «Ḣge nàḡi na nyε Yesu fyèḡwòhòshiinbil'e.» ⁵⁷ Ka Pyeri si yi kyáala: «Ceewe, mii nyε a u cè mε.»

⁵⁸ Lire kàntugo ka nàḡi wà si Pyeri wii maa jwo: «Mu mú na nyε Yesu fyèḡwòhòshinnji wà.» Ka Pyeri si jwo: «Sèe bà me!»

⁵⁹ Nyε tēr'à pyi ke, ka wabere si núr'a yi jwo a waha na: «Nàkaana baa, ḡge nàḡi na mpyi ná Yesu i, ḡaha na yε Galile kùluni shin u nyε u wi.» ⁶⁰ Ka Pyeri si u pyi: «Mii nàha a mu jwumpe yyeshage cè mà de!»

Nyε mà Pyeri yaha puru na, ka ḡkùpoonji si ntíl'a mεε sú. ⁶¹ Ka Kafoonji Yesu si yyaha kēenḡe maa Pyeri wii. Ka u funḡke si jcwò Kafoonji jwumpe ninḡjwumpe na na: «Mà jwo ḡkùpecyiini li mεε sú ninḡjaa ke, lire sí mu ta mu à jwo a nò tooyo taanre na na mu nyε a mii cè mε.»

⁶² Nyε ka Pyeri si fwooro pyenge e, maa sà mεε sú sèe sèl'e.

Pi à kàre ná Yesu i Yahutuubii Kile kuni yyaha yyére shiinbii yyére

(Macwo 26.59-68; Marika 14.55-65; Yuhana 18.19-24)

⁶³ Nyε mpai pi mpyi na Yesu kàanmucaa ke, ka pire si wá na u fwòhòre, maa u bwúun. ⁶⁴ Maa u yyahe pwo, maa u yibe: «Mu nyε a jwo na mu na nyε Kile túnntunḡò mà? Ḣge u à mu bwòḡn ke, uru mεge yyere wuu á!» ⁶⁵ Maa jwunjwumbaampe pabere ninḡyahama jwo u na.

⁶⁶ Nyε jwég' à pa múgo ke, ka Yahutuubii kacwònribii ná Kile sáragawwuubii jùḡufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii si piye bínni, maa ḡkàre ná Yesu i pi yukyaala kurunḡe yyére. ⁶⁷ Maa u yíbe: «Kile Ninḡcwònḡḡḡi u nyε mu la? Yi yyaha jwo wuu á.» Ka u u pi pyi: «Mii mée ká yi jwo yii á, yii si n-dá yi na mε. ⁶⁸ Mii sí ká yii yíbe, yii si jεε mii jwò shwò mε. ⁶⁹ Nka mà lwó numε na Supyanji Jyanji sí n-sà n-tēen Kile Sinifoo kàniḡe cyεge na.»

⁷⁰ Nyε Yesu à yire jwo ke, ka pi puni si u pyi: «Lire sannii ke, Kile Jyanji u nyε mu la?» Ka u u pi pyi: «Nje yii à jwo ke, yire yi nyε yi yi.» ⁷¹ Ka pi i jwo: «Wuu saha nyε a tige wà jwòjwumò kurugo mε, ḡaha na yε wuu yabilimpil' à lógo u jwò na mà kwò.»

† 22:53 Sitaanninji u nyε numpinifoo.

23

*Pi à kàre ná Yesu i fànhafoonji Pilati yyére
(Macwo 27.1-2, 11-14; Marika 15.1-5; Yuhana 18.28-38)*

¹ Nye ka pi puni si yîri siŋcyan, maa ñkàre ná Yesu i fànhafoonji Pilati yyére*.
² Pi à sà nɔ wani ke, maa fin'a taha Yesu na Pilati á na: «Wuu à sà nge nàŋi ta u u sùpyire ñùŋɔ kyáŋge, na pi ñye a yaa pi a múnalwɔɔre kaan saanbwɔhe Sezari á me. U à jwo na uru u ñye Kile Nijɔwɔnrɔŋi, na uru na ñye saanwa.» ³ Ka Pilati si Yesu yíbe: «Yahutuubii saannji u ñye mu la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu aha jwo amuni yo.» ⁴ Ka Pilati si jwo Kile sáragawwuubii ñùŋufeebii ná sùpyire sannt'á: «Mii nàha tìgire cyaga ta nge nàŋi na, ñkemu ku sí n-pa ná l'e u bò me.» ⁵ Ka pi i núr'a yi jwo a waha Pilati á: «U wá na sùpyire ñùŋɔ kyáŋge ná u jwumpe e Yahutuubii kùluni puni i, mà lwó Galile kùluni na, fo mà pa nɔ naha wuu na.»

Pi à kàre ná Yesu i saannji Erɔdi yyére

⁶ Tèni i Pilati à yire lógo ke, maa pi yíbe na Galile kùluni shin u ñye nge nàŋi la. ⁷ Ka pi i u pyi: «Ɔɔn.» Ka Pilati si pi pyi: «Yii a si ná u e, saannji Erɔdi yyére, ñaha na ye uru u ñye Galile kùluni ñùŋɔ na, ñka u ñye Zheruzalému kànhe e ñyíi canmpyaagil'e.»

⁸ Nye pi à sà nɔ ná Yesu i saannji Erɔdi yyére ke, ka li i ntáan Erɔdi i sèl'e, ñaha na ye u mpyi a Yesu kyaa lógo tèmóni i, u la mpyi Yesu si kakyanhala kani là pyi uru ñyii na. ⁹ Lire kurugo Erɔdi à yibi yi ñiyahaya pyi u na. Ñka u ñye a yafyin jwo me. ¹⁰ Nye lir'á Kile sáragawwuubii ñùŋufeebii ná Kile Saliyanji cyelentiibii mú ta pi à kàre wani Erɔdi yyére. Ka pire si wá na sêre Yesu na, maa kafinare shiŋi puni fini u na. ¹¹ Ka Erɔdi ná u sòrolashiibii si Yesu fwóhɔɔ maa u faha sèl'e. Maa vaaŋntinje nisinaŋa le u na, maa pi pyi pi à núr'a kàre ná u e Pilati yyére.

¹² Pilati ná Erɔdi mpyi a bêni me. Ñka mà lwó kuru canjke na, pi à pyi cevee.

*Yesu kataanmp'á cwɔɔnr'a yaha u mbòŋi na
(Macwo 27.15-26; Marika 15.6-15; Yuhana 18.39-19.16)*

¹³ Pi à núr'a sà nɔ ná Yesu i Pilati yyére ke, ka Pilati si bínn'a tɛɛn ná Kile sáragawwuubii ñùŋufeebii ná Yahutuubii yyaha yyére shiinbii ná Yahutuubii sanmpil'e, ¹⁴ maa jwo: «Yii à pa ná nge nàŋi i naha mii yyére, maa jwo na u wá na sùpyire ñùŋɔ kyáŋge. Ñka mii à u yíbe yii puni ñyii na, yaaga maha yaaga yii à jwo a taha u na ke, mii ñye a kuru kà zò ta u na me. ¹⁵ Erɔdi mú si ñye a tìgire cyaga ta u na me, lire kurugo u à u núr'ɔŋ'a tùugo naha wuu á. Mii á, nge nàŋi kɔni ñye a kyaa pyi ndemu li sí n-pa ná l'e u bò me. ¹⁶ Lire kurugo mii sí na sòrolashiibii pyi, pi u bwɔn si u cye yaha.»

[¹⁷ Nye yye maha yye, Yahutuubii bilereŋkwoŋi kataanni i, Pilati mpyi maha kásujinji wà cye yaha, lire na mpyi kalyee.] ¹⁸ Ka sùpyire puni si bínn'a jwo fánha na: «Nge nàŋi bò, maa Barabasi cye yaha!» ¹⁹ Mà li ta, Barabasi mpyi a ñyàhãŋgurugunji wà pyi kànhe e, maa booro pyi, lire kurugo pi mpyi a u cú a tò kásunji i.

²⁰ Pilati la mpyi si Yesu cye yaha, lire e u à núr'a pi yíbe. ²¹ Ka pi i sêe maa jwo: «U kwòro cige na! U kwòro cige na!»

²² Ka Pilati si núr'a jwumpe lwó tontanrewogo maa jwo: «Kapiini ndire nge nàŋ'á sàa pyi be? Mii nàha à ñùŋɔ ta ñkemu ku sí u pyi u bò me. Lire e ke mii sí sòrolashiibii pyi pi u bwɔn si u cye yaha.»

* **23:1** Fànhafoonji Pilati kanni u mpyi na sí n-jà kuni kan pi kásujinji wà bò.

²³ Ka pi i núr'a sêe fânha na: «U kwòro cige na!» Nyε pi mahan'á pa Pilati yyaha já ke, ²⁴ ka u u nyε maa pi nyii wuuni pyi.

²⁵ Pi mpyi a Pilati jáare na u nàni ngemu cye yaha, mà li ta uru nàni mpyi a nyàhanjurugunji ná boore pyi ke, ka Pilati sí uru cye yaha. Nde pi à cya u á Yesu kyaa na ke, maa lire pyi pi á.

Pi à Yesu kwòro cige na

(Macwo 27.32-56; Marika 15.21-41; Yuhana 19.17-30)

²⁶ Mà sòrolashiibii yaha pi i nkéεge ná Yesu i tabonke e, pi à círi ná nàni w'e u à yíri sige e, u mege mpyi Simo, Siréni kánhe shin u mpyi u wi. Ka pi i Yesu kworokworocige kárama a tège u nyun'i, maa u pyi u à taaha Yesu fye e.

²⁷ Supyikuruṅo nimbwòho mpyi a taaha pi fye e na nkéεge mú. Cyeebii pii na mpyi pi e, nàvunṅke mpyi a pire pyi pi i myahii súu Yesu kurugo. ²⁸ Ka Yesu si yyaha kēεnṅe maa pire cyeebii wii maa jwo: «Zheruzalemu kánhe cyeebii, yii áha raa mεε súu mii kurugo mε. Yii a mεε súu yii ná yii pyiibii kurugo. ²⁹ Naha kurugo ye cijiriṅyi yi nyε yi sáha pyii si mà nyá nta raa ṅko mà pyii kan pi à ṅwòr'a nyá mε, tēni là na ma, sùpyire sí n-pa raa ṅko, pire wuun'á ṅwò. ³⁰ Lire tēni i, sùpyire sí raa ṅko nyá'á “Yii cwo wuu nyun'!” s'a ṅko mpògogil'á “Yii cεεg'á wuu ṅwò tò'!” ³¹ Naha kurugo ye pi aha nyii karigii shiṅi pyi cipuruge na, naha pi sí n-pyi cíwage na ye†?»

³² Pi mpyi na nkéεge ná kapimpyimii shuunni i si zà bò ná Yesu i mú.

³³ Nyε pi à sà nò cyage k'e, pi maha kuru cyage mege pyi: «Nyunkwòge Cyage» maa Yesu ná pire kapimpyiibii shuunniṅi kwòro ciyi na wani. Wà mpyi u kàninṅke na, u sanṅi sí nyε u kàmení na.

³⁴ Ka Yesu si jwo: «Tufoonji, yáfa pi na, naha na ye nde pi à pyi ke, pi nyε a li kapii cè mε.»

Lire kántugo ka sòrolashiibii si nkyaanlwooni tég'a u vāanṅyi taa piye na.

³⁵ Shiṅnyahara mpyi a yyére wani marii wii. Ka Yahutuubii yyaha yyére shiinbii si wá na Yesu fwòhòre na: «U à sùpyire tà shwò, u uye shwò numε ke! Lire e wuu sí n-sii n-cè na uru u nyε Kile Njncwònrṅi.» ³⁶ Ka sòrolashiibii mú sí file u na ná lùtanhage e maa u fwòhòrò ³⁷ maa jwo: «Kampyi mu u nyε Yahutuubii saanṅi, maye shwò.» ³⁸ Pi mpyi a yi sém'a tارا Yesu kworokworocige nṅyiniṅi na na «YAHUTUUBII SAANNI U NYE NGE.»

³⁹ Nyε kapimpyiibii pi mpyi a kwòro ná Yesu i ke, ka uru wà si u faha maa jwo: «Mu nyε a jwo na mu u nyε Kile Njncwònrṅi mà? Maye shwò, maa wuu shwò mú!» ⁴⁰ Ka kapimpyiṅi sanṅi si u shèrefoonji cēεge maa jwo: «Mu nyε na fyáge Kile na mà? Ko kuru yyefuge ninuge e mu ná uru nyε!» ⁴¹ Wuu pi ke, ṅke yyefuge nyε wuu njncyaga, naha na ye kapiini wuu à pyi ke, lire l'á ku nò wuu na. Nka ṅge nàṅi wi ke, u nyε a kapii pyi mε.»

⁴² U à puru jwo ke, maa Yesu jáare na: «Yesu, mu aha mpa ntēen ma saanre tatεnṅe e tēni ndemu i ke, ma a yákili yaha na na.» ⁴³ Ka Yesu si u pyi: «Sēenji na mii sí yi jwo mu á, njjajaa mu sí n-pyi ná mii i Arijinanji i.»

Yesu kwùṅi

(Macwo 27.45-56; Marika 15.33-41; Yuhana 19.28-30)

⁴⁴ Canṅke mpyi a nò nyṅo ninji i, ka numpini si mpál'a jyé kini cyeyi puni i, mà tère pyi fo mà nò canvyinge na. ⁴⁵ Vāanṅke k'à tég'a Kilejaarebage taa mà pyi shuunni ke, ka kuru si njcwòn ninṅke e.

† 23:30 Oze 10.8 ‡ 23:31 Naha ṅke cyage e, Yesu a uye tàanna ná cipuruge e maa Yahutuubii tàanna ná cíwage e.

46 Ka Yesu si jwo fànha na: «Tufooni, mii sí na múnaani yaha mu cye e!» U à yire jwo ke, ka u múnaani si fworu u e.

47 Oronu sòrolashibii yyaha yyére shinni u mpyi wani tayyérege e ke, ur' à lire nya ke, ka u u Kile pèe maa jwo: «Sèenji na, nje nànji mpyi a tii!»

48 Süpyire ti mpyi a pa cyire karigii tawiige e ke, ka pire puni nàvunjo wuubii si nuru na nkéége pi pyenyi i maa myahigii súu. 49 Yesu ceveebii ná cyeebii pi mpyi a taha Yesu fye e mà yiri Galile kùluni i ke, pire puni mpyi a yyére tatònge e, maa jcyii karigii wíi tapyige e.

Yesu ntòji kani

(Macwo 27.57-61; Marika 15.42-47; Yuhana 19.38-42)

50-51 Yahutuubii kànhe mege pi maha mpyi Arimati ke, nànji wà na mpyi na yiri kuru kànhe na, u mege na mpyi Yusufu. U mpyi Yahutuubii yukyaala kurunke e. Uru nànji na mpyi süpa nyicenne, maa ntii. U sònjore mpyi a taha Kile Saanre tèepani na. Yukyaala kurunke shiinbii sanmpii mpyi a jwo a bê kani ndemu na Yesu kyaa na maa li pyi ke, u jye a nen'a jyè lire e me. 52 Maa nkàr'a sà Yesu buwuji náare Pilati á, si sà ntò. 53 Pilati à jee ke, ka Yusufu si nkàr'a sà Yesu buwuji tírige kworokworocige na, maa u pwò vâanntonji w'e, mà sà ntò. Fannke e u à sà Yesu tò ke, kuru mpyi a tugo kafaaga juyi, bu mpyi na sàha nkwo a tò kur'e mà nya me. 54 Kuru canja numpanja mpyi na sí n-pyi canjoke.

55 Cyeebii pi mpyi a Yesu tũug'a yiri fo Galile kùluni i mà pa ke, ka pire si nkàre ná Yusufu e fannke na si sà Yesu buwuji síninjikanni nya fannke fannke e. 56 Lire kântugo ka pi i nùr'a kàre pyenge, maa sà sinme nũguntanga wumò ná wusuna yaa mà yaha. Canjok'à nò ke, mà tàanna ná Yahutuubii Saliyanji i, ka pi i njò.

24

Yesu à jnè a fworu kwùnji i

(Macwo 28.1-10; Marika 16.1-8; Yuhana 20.1-10)

1 Cibilaage canjcyiige* jyekwonge na, sinmpe nũguntanga wumpe ná wusunani pire cyeebii mpyi a yal'a yaha ke, ka pi i yire lwò na nkéége fannke na. 2 Kafaage ku mpyi a tég'a fannke jwò tò ke, pi à sà nò wani ke, ka pi i sà kuru ta k'à kũnjul'a láha fannke jwòge na. 3 Ka pi i jyè fannke e maa wíi, nka pi jye a Kafoonji Yesu buwuji nya me. 4 Ka li i pi bilibili. Mà pi yaha pur'e, ka pi i mpál'a nàmii shuunni nya pi à vâanvynweeweere le mà yyére.

5 Ka pire cyeebii fyagara wuubii si ninjure sín maa yyahayi cyigile njike na. Ka pire nàmpii shuunnini si jwo pi á: «Naha na yii jye na jyii shinni caa kwùubii shwòhò'e ye? 6 U jye naha me. U à jnè a fworu kwùnji i. Jwumpe u mpyi a jwo yii á mà u yaha ná yii e Galile kùluni i ke, yii funjo cwo puru na. 7 U mpyi a jwo na “Fànha ki, Supyanji Jyanji u le kapimpyiibii cye e, pi i u kwòro cige na. U kwùnji canmpyitanrewuuni, u sí jnè n-fworu kwùnji i.”»

8 Pi à puru jwo a kwò ke, ka cyeebii funjyi si cwo Yesu jwumpe ninjwumpe na. 9 Ka pi i yiri fannke na maa nkàr'a sà yi puni yyaha jwo cyelempyiibii ke ná ninjinni ná pi shèrefebii sanmpii pun'á. 10 Cyeebii pi mpyi a kàre fannke na ke, pire pi mpyi: Mariyama u mpyi na yiri Magidala kànhe e ke, uru ná Zhane ná Yakuba nunji Mariyama mà bàra cyeebii piiberi na. Pire cyeebii pun'à yiri fannke na, maa mpa jwumpe ninumpe jwo Yesu tũntunmpil'á. 11 Nka pi mpyi

* 24:1 Yahutibil'á cibilaage canjcyiige ku jye kárinj.

na sònni na òòò baa jwumò cyeebil'à jwo. Pi nyé a dá pu na mé. ¹² Lire ná li wuuni mú í, ka Pyeri si yíri maa fê a kàre fannke na, maa sà jáara a wíi ku funnke e. Lempé kanni baare e, u nyé a yafyin nya mé. Ka li i u bilibili, ka u u núr'a kàre pyenge.

Yesu à uye cyéu u fyènwòhòshiinbii pìi shuunni na, pi i ñkèege Emayusi kànhe e
(Marika 16.12-13)

¹³ Kuru canñke ninuge e, Yesu fyènwòhòshiinbii pìi shuunni mpyi na ñkèege kànhe kà na, kuru kànhe mege na mpyi Emayusi. Ku ná Zheruzalému kànhe laage mpyi a tòro culumetirii ke ná shuunni na mé. ¹⁴ Karigii cyi mpyi a pyi lire tènì i ke, pi mpyi na cyire puni yu piy'á, na ñkèege. ¹⁵ Maa pi yaha jwumpe na piye shwòhò'e, ka Yesu yabilinji si file pi na, maa kuni bínni ná pi e. ¹⁶ Pi mpyi na Yesu jaa, ñka l'à pi mu à jwo yaage kà k'à para pi yyaha na, mà pi pyi pi nyé a já a u cè mé.

¹⁷ Ka Yesu si pi yíbe: «Naha shi yii na yu, na ñkèege amé ye?» Ka pi yyetanha wuubii si yyé. ¹⁸ Nge mege ku mpyi pi e Kilopasi ke, ka uru si jwo: «Karigii cyi à pyi numé Zheruzalému i ke, mu kanni baare e, sùpya nyé a sù Zheruzalému i cyi cèmbaa mé.»

¹⁹ Ka Yesu si pi yíbe: «Naha shi k'à pyi ye?» Ka pi i u pyi: «Kile túnntunji Yesu u mpyi a yíri Nazareti kànhe e, ná Kile mpyi a fánha le u jwumpe ná u kapyiinkil'e sùpyire nyii na ke, nde l'à u ta ke, lire ke! ²⁰ Wuu Kile sáragawwuubii òòòufeebii ná wuu yyaha yyé shiinbil'à u le cye e, pi à u kwòro cige na a bò. ²¹ Wuu mpyi na sònni na uru u sí n-pa Izirayeli shiinbii òòòò wúwò bilere e. Nka u à kwú ke, cyi canmpyaa taanre u nyé ñge. ²² Wuu kurunke e, cyeebii píl'à pa jwumpe pà jwo wuu á, mpemu p'à sàa wuu bilibili sèe sèl'e ke. Nyége na, pi à sòl'a kàre u fannke na, ²³ maa mpa wuu pyi na pire nyé a sà u buwunji ta wani mé, na pir'à Kile mèlekèebii pii nya, ka pire mèlekèebii si yi jwo pir'à na Yesu à jè a fworo kwùni i. ²⁴ Bà cyeebil'à yi jwo wuu á mé, wuu shèrèfeebii pii mú à shà fannke na, mà sà yi ta amuni, ñka pire mú nyé a u nya mé.»

²⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Yii yákili baafeebii, yii dama nyé a táan Kile túnntunmpii jwumpe na mà de! ²⁶ Lire kyaalanjanni na, bà Kile Njncwònròni mpyi a yaa u kyaala u u nta a jyé Kile sinampe e mà?»

²⁷ Lire kántugo mà lwó Kile túnntunji Musa sémèbii na, mà sà nò fo Kile túnntunmpii sanmpii puni sémèbii na, jwumpe p'à sémé u kyaa na pire sémèbil'e ke, ka u u puru yyaha jwo pi á.

²⁸ Kànhe na pi mpyi na ñkèege ke, pi à sà nò kuru na ke, ka Yesu si uye pyi mu à jwo u ko raa ntùuli s'a ñkèege yyaha yyé. ²⁹ Ka pi i u jàare na u àha ñkàre mé, na numpilage na ñko raa wwu. Ka u u jyé pyenge e maa ntèen wani ná pi e. ³⁰ Tènì i pi à pa ñkwùlo s'a lyi ke, ka u u bwúuruji lwó, maa fwù kan Kile á, maa u kwòn kwòn a kan pi á. ³¹ Lir'à pyi ke, ka pi yákilibii si múgo, ka pi i jicé na Yesu wi. Lire kántugo ka u u mpál'a pínni pi na.

³² Ka pi i wá na yi yu piy'á na: «Tènì i u mpyi na Kile Jwumpe Semèni yyaha yu wuu á kuni na ke, wuu funnyi mpyi a táan sèe sèl'e de!» ³³ Ka pi i ntíl'a yíri, maa núr'a kàre Zheruzalému kànhe e, mà sà cyelempyiibii sanmpii ke ná ninjinji ná pi shèrèfeebii ta pi à bínni. ³⁴ Ka pire cyelempyiibii si jwo pi á na Kafoonji Yesu à jè nàkaana baa, na Simò yabilinji'à u nya!

³⁵ Nyɛ nde l'à mpíi shiín shuunnínjɪ ta mà pi níŋkaríbii yaha ke, ná pyínkanni na pi à Yesu cè, tɛni i u à bwúuruŋjɪ kwòŋ kwòŋ mà kan pi á ke, ka pi i yire puni yyaha jwo.

Yesu à uye cyèe u cyelempyiibii na

(Macwo 28.16-20; Marika 16.14-18; Yuhana 20.19-23; Kapyiŋkii 1.6-8)

³⁶ Mà cyelempyiibii yaha puru jwumpe na, ka pi i mpâl'a Yesu níŋjyerɛŋjɪ nya piye shwòhòl'e. Ka u u jwo: «Kile u yyeŋjɪŋke kan yii á.» ³⁷ Ka pi i fyá fo mà tatɛngɛ fò piye na, ñaha na yɛ pi mpyi na sòŋŋi na bunjɪ wà fwòŋgò pir'à nya.

³⁸ Ka Yesu si pi pyi: «Ñaha na yii ñyɛ na fyáge bɛ? Ñaha k'à nte sòŋŋɔre shiŋjɪ tírige yii funŋjɪ yɛ? ³⁹ Yii na kantahigii ná na tooyi wíi, yii i ñcè na mii wi. Yii bwòŋ na na a wíi, bufwòŋgò ñyɛ na mpyi ná cyere ná kaciŋy'i mii fiige mɛ.»

⁴⁰ Mà u yaha puru jwumpe na, u à u kantahigii ná u tooyi cyèe pi na.

⁴¹ Pi mpyi a dá Yesu ñɛŋjɪ na mɛ, ñaha na yɛ u ñɛŋjɪ mpyi a pi funŋjɪyɪ táan fo mà pi bilibili. Ka Yesu si pi yíbe: «Yalyige na wá ñaha yii á la?» ⁴² Ka pi i fyafwògò kan u á. ⁴³ Ka u u ku shwò a kyà pi ñyii na. ⁴⁴ Maa jwo: «Tɛni i mii mpyi ná yii e ke, mii à yi jwo yii á na yaaga maha yaaga k'à sémɛ mii kyaa na MusaSaliyanjɪ ná Kile túnntunmpii sanmpii sémɛbii ná Zaburu sémɛŋjɪ i ke, cyire pun'à yaa cyi tòro cyi jwuŋkanni na.»

⁴⁵ Nyɛ u à yire jwo ke, maa pi yákilibii múgo, bà pi si mpyi si Kile Jwumpe Semɛŋjɪ ñwòhe cè mɛ. ⁴⁶ Maa núr'à jwo pi á: «L'à sémɛ amuni na Kile Níŋcwòŋŋɔŋjɪ sí n-kyérege n-bò, ŋka u kwùŋjɪ canntanrawoge u sí ñɛ. ⁴⁷ Na mà lwò Zheruzalemu kànhe na, Jwumpe Nintanmpe sí n-jwo u mege na supyishinjɪ pun'à, na pi pi toroŋkanni kɛɛŋŋɛ pi i láha kapegigii na, bà Kile si mpyi si cyi yáfa pi na mɛ. ⁴⁸ Nyɛ kyaa maha kyaa mii à pyi ke, yii à cyire puni nya tapyige e, yii a cyi yu yii a màre. ⁴⁹ Yii tɛɛn Zheruzalemu i, mii Tunjɪ Kile à sífente ntemu ñwòmɛ lwò ke, fo mii aha tire tírige yii ñun'jɪ tɛni ndemu i ke.»

Yesu à kò a dùgo ñiŋyɪŋjɪ na

(Marika 16.19-20; Kapyiŋkii 1.9-11)

⁵⁰ Lire kántugo ka Yesu si ñkàre ná u cyelempyiibil'e Betani kànhe taan. Pi à sà ñò wani ke, ka u u u cyeyi yírige, maa jwó le pi á. ⁵¹ Mà u yaha u u dùbabii leni pi á, u à kò a yíri pi shwòhòl'e mà kàre ñiŋyɪŋjɪ na. ⁵² Ka cyelempyiibii si wá na u kère. Pi à kwò ke, ka pi funntanga wuubii si núr'a kàre Zheruzalemu kànhe e.

⁵³ Canŋa maha canŋa pi mpyi maha piye bínnini Kileñaarebage e, marii Kile kère.

Yuhana Jwumpe Nintanmpe Jwuŋkanni Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémenji funŋo jwumpe e ke

Yuhana à mpe jwumpe séme, bà pu lógofeebii si mpyi si dá li na na Yesu u jye Kile Nijcwónrɔŋi ná Kile Jyanji me (20.30-31). Yesu jwɔjwumpe ná u kapyiŋkii jwɔhe k'à ŋwɔhe ke, Yuhana à cyaga yaha sèl'e kur'á.

Sémenj'á taa tatéenye shuunni. Tatéenge nijcyiige na Yesu kakyanhala karigii cyi baashuunni kyaa yu (1-12). Cyi na yiri kacyeenkii, jaha kurugo ye cyi à li cyé na Kile Jyanji u jye Yesu. Yesu ná mpii pi à bínn'a tēen jwumo na ke, ŋke cyage na yu lire kyaa na mú, mu à jwo u ná Yahutuubii Kile kuni yyaha yyére shinji (3) u ná Samari shiinbii cwoŋi (4) u ná yampii (5-9).

Kalaŋi Yesu jye na ŋkaan ke, ur'á li cyé na uru u jye:

Njyŋi u à yiri nijyŋi i ke

Mpanahaŋi nijcɛŋi

Dijyɛŋi bɛɛnmpe

Tajyɔwɔge

Kuni i wà sí n-jà nɔ Kile yyére ke

Sɛɛŋi

Ŋge u maha kwùubii jèni ke

Ŋge u maha shiŋi nijkwombaŋi kaan ke.

Lire cyèŋkanni na, Yesu à uye cyé dijyɛŋi puni na.

Sémenji tatéenge shɔnwoge na yu Yesu vworoŋi kyaa na dijyɛŋi i, s'a ŋkèege Tufoonji Kile yyére (13-21). Yesu na yu ná u cyelempyiibii ke ná shuunninji i maa pi yerɛge mà yyaha tí ná u tɛɛfworoŋi i pi shwɔhɔ'e (13-16). Yesu à u Tuŋi Kile jáare u cyelempyiibii kyaa na, maa pi le u cye e (17).

Kántugo yyére, Yahutuubii Kile kuni yyaha yyére shiinbil'á u cù, ka pi i u bɔ kworokworocige na, maa u buwunji tɔ (18-19). Lire jwɔhe na, ka u u jè a fworo kwùŋi i maa uye cyé u cyelempyiibii na (20-21).

Yesu na mpyi Yahutu, u cyelempyiibii mú sí mpyi Yahutuu, ŋka Yesu kyaa mpyi a pen Yahutuubii jùŋufeebil'á. Kile Saliyaŋi cyelentiibii ná Kile sáragawwuubii jùŋufeebii pi mpyi Yesu zampɛnbii.

Yuhana sémenji jye na Yesu ziji ná u nàŋkocyeere kyaa yu me. Ŋka u à yi ffini'a jwo na Kile Jwumpe pu jye Yesu, puru ná Kile u à wwɔ fo tasiige e. Yesu cye kurugo, Kile à pa ntéen sùpyire shwɔhɔ'e. Lire pyiŋkanni na, ti sí n-jà n-pyi Kile pyii. Mà Yesu yaha jŋke na, u à sɛnmeg'a wwɔ ná Tufoonji i maa u tũnture pyi. Shin maha shin u na Kile caa ke, urufoo sí n-jà u cè Yesu cye kurugo.

Kile Jwumpe à pyi sùpya

¹ Mà jwo dijyɛŋi u sii ke, Jwumpe mpyi wani mà mɔ. Pu mpyi ná Kile e. Puru Jwumpe pu mpyi Kile yabilinji. ² Ŋge u jye puru Jwumpe ke, u mpyi wani ná Kile e, mà jwo dijyɛŋi u sii ke. ³ Uru cye kurugo Kile à yaayi puni dá. Yaaga maha yaaga k'à dá ke, kuru kà jye a dá u baa me. ⁴ Ur'e shiŋi nijkwombaŋi'á fworo, uru u maha bɛɛnmpe kaan sùpyir'á. ⁵ Puru bɛɛnmpe na jì numpini

i, nka numpini nyε a jà pu na mε*. ⁶ Tèni là à pa nɔ, ka Kile si nàŋi wà pyi u tũntunŋɔ, u mege na mpyi Yuhana. ⁷ U à pa mpa a bɛɛnmpe kyaa yu, bà sùpyire puni si mpyi si dá pu na u jwumpe cye kurugo mε. ⁸ Uru yabilinji bà u mpyi puru bɛɛnmpe mε, u mpyi a pa si mpa pu kyaa jwo kannna. ⁹ Nge u mpyi bɛɛnmpe sèesee wumpe ke, ur'á pa diŋyɛŋi i mpa bɛɛnmpe kan sùpyir'á.

¹⁰ U mpyi diŋyɛŋi i, diŋyɛŋi'á dá u cye kurugo, lire ná li wuuni mú i, diŋyɛŋi sùpyir'á u cyé. ¹¹ U à pa u yabilinji shiinbii yyére, pi nyε a jεε u na mε. ¹² Nka mpyi pi à jεε u na maa dá u mege na ke, u à kuni kan pire pun'á pi pyi Kile pyi. ¹³ Pi nyε a Kile pyifente ta sùpyire woore taŋkanni na mε. Pi nyε a ta nɔ ná u cwo pyi taŋkanni na mε. Sùpya jyyi kyaa bà l'á pi pyi amuni mε. Nka Kile yabilinji u à jεε maa pi pyi u pyi.

¹⁴ Nyε puru Jwumpe à pa mpyi sùpya, maa ntɛɛn wuu shwɔhɔl'e mà tère pyi. Wuu à u pèente jya. Uru u nyε Jyafoonji niŋkinji mà fworɔ Tufoonji Kile e ke, ur'e tire pèente nyε. Uru u à jwɔ wuu na sèl'e, maa sèenji cyé wuu na.

¹⁵ Nyε Yuhana à Yesu kyaa jwo. U à jwo fànha na: «ŋge kyaa mii mpyi a jwo na u sí n-kwɔ n-pa mii kántugo ke, ur'á fànha tò mii na, jaha na yε mà jwo mii u si ke, u mpyi wani mà kwɔ.»

¹⁶ U à jwɔ wuu na sèl'e maa kacɛnni là tɛg'a kacɛnni là fũnŋɔ wuu á†. ¹⁷ Yii li cè, Kile mpyi a u Saliyanji kan Musa cye kurugo, numε u à jwɔ wuu na maa sèenji cyé wuu na Yesu Kirisita cye kurugo. ¹⁸ Sùpya sàha ŋkwɔ a Kile jya a jya mε. Nka Jyafoonji niŋkinji u nyε Kile yabilinji, maa mpyi Tufoonji Kile taan ke, uru u à Kile pyiŋkanni cyé wuu na.

*Pi na Yuhana yibili uye kyaa na
(Macwo 3.1-12; Marika 1.1-8; Luka 3.1-18)*

¹⁹ Nyε Yahutuubii jũŋufeebil'á sáragawwuubii p̄li ná Levi tũluge shiinbii p̄li yírige Zheruzalemu kánhe e mà tun Yuhana á, pi sà u yíbe na jofoo u nyε u wí yε? ²⁰ Pi à u yíbe ke, u nyε a yaaga ŋwɔhɔ pi na mε, u à t̄l'a jwo pi á: «Mii bà u nyε Kile Niŋcwɔnrɔŋi mε.» ²¹ Ka pi i u yíbe: «Jofoo sí u nyε mu yε? Mu u nyε Kile tũntunŋi Eli la?» Ka Yuhana sí pi pyi: «Ɔnhɔ, uru bà u nyε mii mε.» Ka pi i núr'a u pyi: «Kile tũntunŋi wuu na sigili ke, uru u nyε mu la‡?» Ka u u núr'a jwo: «Ɔnhɔ.» ²² Ka pi i ŋkànha a jwo: «Jofoo sí u nyε mu yε? Yà jwo wuu á, wuu sà jwo wuu tunveebil'á. Jofoo mu yabilinji na maye sɔnŋi yε?» ²³ Ka Yuhana si pi jwɔ shwɔ ná Kile tũntunŋi Ezayi jwɔjwumpe e na:

«Mejwul'á fworɔ síwage e fànha na

“Yii kuro nintiile yal'a yaha Kafoonji mεε na.”

Nyε mii Yuhana u nyε ná lire mejwuuni i§.»

²⁴ Sùpyire ti mpyi a tun Yuhana yyére ke, Farizhɛɛnbii p̄li na mpyi ná pi e. ²⁵ Ka pire si núr'a u yíbe: «Mu bà u nyε Kile Niŋcwɔnrɔŋi mε, mu nyε Eli mε, mu sí nyε Kile tũntunŋi niziginji mε, ka jaha si mu ta mu u sùpyire batizeli yε?» ²⁶ Ka Yuhana si pi pyi: «Mii na sùpyire batizeli lwohe e kannna. Yii shwɔhɔl'e, nàŋi

* **1:5** Pli maha jwo: «Puru bɛɛnmpe na j̄li numpini i, nka numpini nyε a jεε pu na mε.» † **1:16** Pli maha jwo: «Wuu à kacɛnni là ta là kántugo.» ‡ **1:21** Yahutuubii mpyi na Kile tũntunŋɔ sigili ŋgemu u nyε Musa fiige ná u mpyi na sí n-pa t̄erigii nizanz̄kil'e ke. Pii mpyi na sɔnŋi na uru Kile tũntunŋi u sí n-pyi Kile Niŋcwɔnrɔŋi (Duterɛnɔmu 18.15-18; Kapyiŋkii 3.22). § **1:23** Ezayi 40.3

wà na nyε wani, yii nyε a u cε mε, ²⁷ uru sí n-pa mii kàntugo, nka mii nùŋk'à cyéε u tanhaŋyi mεεre zàhhaŋi i u tooyi na* .»

²⁸ Cyire karigil'à pyi Bētani kànhe e, Zhuruden baŋi kàntugo. Kuru cyage e, Yuhana mpyi na sùpyire batizeli.

Yesu u nyε Kile Mpabilini

²⁹ Kuru canŋa nùmpaŋŋa, Yuhana à Yesu nya u u si u yyére ke, maa jwo sùpyir'á: «Yii wii, Kile Mpabilini li nyε nde, lire li sí n-pa diŋyε sùpyire kapegigii yáfa ti na. ³⁰ Uru kyaa mii mpyi a fyánha a jwo yii á, tēni i mii à jwo “Nàŋi wà na ma mii kàntugo, nka u à pée mii na, maa mpyi mii yyaha na, naha na ye mii à si mà u ta.” ³¹ Mii yabilinji mpyi a cε na uru wi mε. Nka mii à pa mpa a sùpyire batizeli lwøhe e, bà Izirayeli shiinbii si mpyi si u cε mε.»

³² Puru kàntugo, mpe Yuhana à jwo: «Mii à Kile Munaani nya l'à yiri nŋyini na mpánmporɔɔɔ fiige, mà pa ntēen Yesu na. ³³ Mii yabilinji mpyi a u cε mε. Nka nge u à mii tun mii u pa a sùpyire batizeli lwøhe e ke, uru u à yi jwo mii á na mii aha bú Kile Munaani nya l'à tíg'a pa ntēen ngemu na ke, uru u sí raa sùpyire batizeli ná Kile Munaani i. ³⁴ Mii à li nya li jwuŋkanni na. Lire e mii à jwo sùpyir'á na “Nge nàŋi u nyε Kile Jyanj'.”»

Yesu cyelempyiibii niŋcyiibii

³⁵ Kuru canŋa nùmpaŋŋa, Yuhana mpyi a yyére wani ná u cyelempyiibii pii shuunni i. ³⁶ Ka u u Yesu nintoroŋi wii, maa jwo: «Yii wii, Kile Mpabilini li nyε nde!»

³⁷ Yuhana cyelempyiibii mpaii shuunniŋ'à puru jwumpe lógo ke, maa ntaha Yesu fye e. ³⁸ Yesu à yyahe kēenŋ'a wíl'a pi nya pi à taha uru fye e ke, maa pi yíbe: «Naha yii na ncaa ye?» Ka pi i u pyi: «Arabi (lire nwohe ku nyε cyelentuŋi) taa mu à tírige ke?» ³⁹ Ka u u pi pyi: «Yii a ma, yii sí ku nya.» Ka pi i nkaŋe ná u e, maa sà pyenge nya, maa ntēen wani. Canvyinge tēni li mpyi li li, ka pi i canmpaange pyi ná u e.

⁴⁰ Mpii nambaabii shuunniŋi pi mpyi a Yuhana jwumpe lógo, maa ntaha Yesu fye e ke, pire wà mεge na mpyi Andire, Simɔ Pyeri siŋeŋi. ⁴¹ Ka Andire si ntí'a kàr'a sà u siŋeŋi Simɔ cya a nya, maa yi jwo u á: «Wuu à Masiyanj nya.» (Lire nwohe ku nyε Kile Niŋcwɔnrɔŋi.) ⁴² Maa ntí'a tòro Simɔ yyaha na mà kàre Yesu yyére. Pi à sà nɔ u na ke, ka Yesu si wá na Simɔ wii maa nkaɔ a jwo: «Mu u nyε Simɔ, Yuhana jyanj, pi sí n-pa a mu yiri Sefasi.» (Girekiibii sheenre e, pi maha jwo: «Pyeri».)

Filipi ná Natanayeli à taha Yesu fye e

⁴³ Kuru canŋa nùmpaŋŋa, ka Yesu si yiri na nkaŋe Galile kùluni i, mà bē ná Filipi i, maa u pyi: «Taha na fye e!» ⁴⁴ Filipi na mpyi Bētisayida kànhe shin. Andire ná Pyeri kànhe ku nyε kuru mú. ⁴⁵ Filipi à sà Natanayeli nya ke, maa u pyi: «Nàŋi kyaa Kile tūntunŋi Musa à jwo u Saliyanj sémeŋi i, ná Kile tūntunmpii sanmpii mú à u kyaa jwo ke, wuu à u nya. U à yiri Nazareti kànhe e, u mεge nyε Yesu, Yusufu jyanj.» ⁴⁶ Ka Natanayeli si jwo: «Yacēnŋe sí n-sii n-jà n-fworo Nazareti† i la?» Ka Filipi si u pyi: «Ta ma wuu u shà, mu yabilinji sí n-sà nya.»

* **1:27** Yahutuubii mpyi maha pi nàmpwuunbii tanhaŋyi mεεre sàhha, maa pi tooyi jyé. Pi bilibii pi mpyi maha lire pyi. Pi nàmpwuunbii sunmage shwoŋkanni li mpyi lire. † **1:34** Sémebii pii maha jwo: «Kile Niŋcwɔnrɔŋi». ‡ **1:46** Nazareti na nyε kànbilere ndemu li nyε wà mpyi a li le njire e mε. Wà mpyi na sí Yesu le njire e u tasege e mε.

⁴⁷ Yesu à Natanayeli nya u u si u á ke, maa jwo: «Ŋge à sii Izirayeli shinŋi yabiliŋi, ŋaha na ye u funŋk'á sàa finiŋe.» ⁴⁸ Ka Natanayeli si jwo: «Taa mu à mii cè ke?» Ka Yesu si u pyi: «Mii mpyi a mu ŋya fizhiye cigeš ŋwòh'i, maa mu cè, ka Filipi si nta a mu yyere.» ⁴⁹ Ka Natanayeli si jwo: «Cyelentunji, Kile Jyanji u ŋye mu, Izirayeli Saanji.» ⁵⁰ Ka Yesu si u pyi: «Bà mii à mu pyi na mii à mu ŋya fizhiye cige ŋwòh'i me, lire kanni kurugo mu à dá mii na la? Mu sí n-pa karigii cyiiberɛ nya ŋcyiimu cyi à pèe nintoroni na ke!» ⁵¹ Maa núr'a jwo: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, canŋka yii sí n-kwò nŋyini ŋya u à múgo, si Kile mèlekɛɛbii ŋya pi i dùru na ntiri Supyanji Jyanji ŋunji*.»

2

Yesu à lwòho kèenŋ'a pyi ɛɛzen sinme

¹ Ŋye canmpyaa shuunn'à tòro, ka pi i wá na cikwònrɔ pyi Kana kànhe e, Galile kùluni i. Yesu nunji na mpyi wani tire cikwònrɛ cyage e. ² Yesu ná u cyelempyiibii mpyi a yyere wani. ³ Ŋye mà pi yaha cikwònrɛ múguroŋi na, ka ɛɛzen sinme si mpa ŋkùunɔ. Ka Yesu nunji si yi jwo u á: «Pi sinmp'à kwò.» ⁴ Ka Yesu si u pyi: «Nufoonji, mii à mu náare, ma hà ma ŋwòge le na karigil'e me. Tèni sàha ŋkwò a nɔ mii á me.»

⁵ Ŋye ka u nunji si yi jwo báarapyiibil'á: «U aha mpa kyaa maha kyaa jwo yii á ke, yii i lire pyi.»

⁶ Lir'à cwoyo baani ta wani. Yahutuubii mpyi maha piye jyí na finiŋe ná yire cwoyi lwòhe e, mà tàanna ná pi Kile kuni i. Lwòhe litirii ŋkuu (100) fiige mpyi maha jyè yire cwoyi niŋkin niŋkinji i. ⁷ Ka Yesu si báarapyiibii pyi: «Yii jye cwoyi ŋi ŋi lwòhe na.» Ka pi i yi ŋi fo mà nɔ yi ŋwòyi na.

⁸ Lire kántugo ka Yesu si pi pyi: «Yii kà kwò nume, yii sà ŋkan cikwònrɛ ŋjyíni táafoon'á.» Ka pi i sà kà kan u á. ⁹ Ka ŋjyíni táafoonji si lwòhe bya a wíi, mà ku ta ɛɛzen sinme, u sí ŋye a pu tayirige cè me. Ŋka báarapyiibii pi mpyi a lwòhe kwó ke, pire mpyi a pu tayirige cè. Ka u u ntíl'a cifonŋi poonji yyere, ¹⁰ maa yi jwo u á: «Sùpyire puni maha fyánha a ɛɛzen sinme nintanmpe kan pu byafeebil'á, pi aha niŋyahama bya, mpe pu ŋye pu ŋye a táan amuni me, puru maha nta a kan pi á. Ŋka mu wi ke, ɛɛzen sinme nintanmpe mu à yaha kántugo!»

¹¹ Ŋye lire l'à pyi kyaa niŋcyiile, mà li cyèe na Yesu na ŋye kakyanhala sùpya. Lir'à pyi Kana kànhe e, Galile kùluni i. Lire pyiŋkanni na, Yesu à u sífente cyèe sùpyire na, ka u cyelempyiibii si dá u na. ¹² Lire kántugo Yesu ná u nunji ná u cìmpyiibii ná u cyelempyiibil'á kàre Kapɛɛnamu kànhe e. Pi ŋye a mɔ wani me.

Yesu à cwòhòmpii kàr'a yige Kileŋaarebage ntàani na (Macwo 21.12-13; Marika 11.15-17; Luka 19.45-46)

§ 1:48 Fizhiye cige»: kuru cige ŋkényi mpyi a lyèe na ŋko raa bwùun niŋke na. Kuru cige ŋwòh'i Yahutuubii mpyi maha si na pi funŋyi caa Kile jwumpe na, maa Kile náare, maa Kile jwumpe Semɛni kálali. * 1:51 Yesu cye kurugo, u cyelempyiibii sí Kile sinampe ŋya, bà Yakuba à pu ŋya ŋwòge e, tèni i u à katannacyiini ŋya l'à sín niŋke na maa sà sín kilɛni na me (Zhenzi 28.12).

¹³ Nye Yahutuubii bilerenkwonji kataanni mpyi a byanhara. Ka Yesu si nkàre Zheruzalému kànhe e, ¹⁴ mà sà sùpyire ta ti i niye ná mpàa ná kùmpanhii pérelì Kileñaarebage ntàani na, wyérefaabii nintεnbii na mpyi wani mù*.

¹⁵ Ka u u mεere pyi kàsoro mà tég'a pi puni kòr'a yige Kileñaarebage ntàani na, maa pi mpàabii ná pi niyi kòrò, maa wyérefaabii wyérenji lwó a wu, maa pi tàbalibii ηòòη'a cyán cyán. ¹⁶ Maa jwo sanmpanmperebil'á: «Yii nje yaayi lwó a yige naha, yii àha na Tunji bage kέenηe mpyi yapεembaga me.» ¹⁷ Yesu à lire pyi ke, ka u cyelempyiibii funnjo si ncwo li na na l'à séme Kile Jwumpe Semεnji i na: «Mu bage kani na mii súuge nanjyaan fiige†.» ¹⁸ Ka Yahutuubii jùñufebii si Yesu yíbe: «Kakyanhala kani ndi mu sí n-pyi n-cyēe wuu na, wuu u jicè na jcyii karigii puni mpyinji kun'à kan mu á ye?» ¹⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii ηke Kileñaarebage jya, mii sí ku núruηo n-faanra canmpyaa taanre funn'ii!» ²⁰ Ka pi i jwo: «Ei! Pi à yee beeshuunni ná baani pyi ηke Kileñaarebage vaanranji na. Joofo ninjin u jye mu, si ηkwò mpa ku faanra ηkwò canmpyaa taanre funn'ii ye?»

²¹ Nka Kileñaarebage kani Yesu à jwo ke, u yabilinji cyeere kyaa u mpyi na yu. ²² Nye Yesu à pa jè a fwo kwùñi i ke, ka li i ntige u cyelempyiibii funn'ii na Yesu mpyi a ηke cyage jwo. Ka pi i dá Kile Jwumpe Semεnji ná Yesu jwojwumpe na.

²³ Tèni i Yesu mpyi Zheruzalému i Yahutuubii bilerenkwonji kataanni na ke, shinjyahara à u kakyanhala karigii jya, ka cyire si pi pyi pi à dá u na. ²⁴ Yesu mpyi a pi puni zòompìi cè, lire kurugo u mpyi a dá pi na me. ²⁵ U à shin maha shin funnjo kani cè, lire kurugo jùñjo sàha mpyi sùpya u à u supyiñεnji yu u á me.

3

Kile Munaani maha shìñi ninjkwombaanji kaan

¹ Farizhenji wà na mpyi wani, u mεge na mpyi Nikodemu, maa mpyi Yahutuubii jùñufofo. ² Canjka numpilage e, u à kàre Yesu á maa sà yi jwo u á: «Cyelentuñi, wuu à li cè na Kile à mu yaha a pa, mu u mpa a wuu kálali, naha na ye kakyanhala karigii mu na mpyi ke, wà si n-jà cyire pyi ná Kile jye a sii ná urufol'e me.» ³ Ka Yesu si u pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, sùpya si n-jà n-yye Kile Saanre e, ná u jye a núr'a si nìnyinji na me.» ⁴ Ka Nikodemu si jwo: «Sùpya ká lye a kwò, di u sí núru n-si sahanji ye? Wà sí n-jà núru u nunji funnke e si si la?»

⁵ Ka Yesu si u pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, shin maha shin ká mpyi u jye a si lwòhe ná Kile Munaani fànhe e me, uru si n-sii n-jà n-yye Kile Saanre e me. ⁶ Njemu ká si sùpyii sijnkana na ke, urufoo na jye shintiwe, nka ngemu ká si Kile Munaani sijnji i ke, Kile Munaani na jye urufol'e. ⁷ Mii à jwo na yii núr'a si nìnyinji na ke, lire kà ma kàkyanhala me. ⁸ Cyage k'à táan kafεεg'á ke, wani ku maha fwu na nkéεge, mu maha ku fwofwò túnmpε núru. Nka mu si ku tayirige cè me, mu mú si ku takarege cè me. Amuni Kile Munaani maha mpyi sùpyanji i.»

* **2:14** Yahutuubii pi mpyi maha yiri cyeeyi yabere e ke, wyérefaabii mpyi maha pire wyérenji fare Kileñaarebage wuñi na. Lire pyinjanni na, wyérenjwo ge ku mpyi a yaa k'a sàrali Kileñaarebage e ke, pi mpyi maha jà a kuru sàra, maa núr'a jà a ntège pyi. Yatòre ti maha yaa ti jà a pyi sàraga ke, pérempyiibii mpyi maha tire pérelì pir'á. Pi mpyi maha ti lwòore dùrujo. † **2:17** Zaburu 69.10

⁹ Ka Nikodemu si jwo: «Di cyire karigii sí n-jà n-pyi n-jwo ye?» ¹⁰ Ka Yesu si u pyi: «Mu u nyε Izirayeli shiinbii cyelentu ke, mu yabilinj saha nyε cyire karigii ncèmbaa la?» ¹¹ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, nje wuu à cè ke, yire wuu na yu. Nje wuu à nya ke, yire wuu na yu mú. Nka yii la nyε si nyε wuu ninjwumpe na mε. ¹² Mii na njñke karigii kyaa yu yii á, yii sí nyε a dá mε, mii aha bú mpa a ninjyinj wogigii kyaa yu yii á, di yii sí n-jà n-dá n-jwo ye? ¹³ Mà li ta wà nyε a dùgo njñyinj na mε, fo nge u à yiri wani mà tíge naha njñke na ke, uru u nyε Supyanj Jyanj.

¹⁴ Bà Kile túnntunjiMusa à dànyenji yal'a pyi wwò fiige, maa cyiin cùru, maa u dùrugo sùpyire shwòhòl'e mε, amuni Supyanj Jyanj sí n-sii n-dùrugo, ¹⁵ bà li si mpyi ngemu ká dá u na ke, uru si shìnj njñkwombaanj ta mε.»

¹⁶ Kile à sàa dijnyε sùpyire kyaa táan uy'á fo u à u Jyanj ninjkinji kan sáraga, ngemu ká dá u na ke, urufoo nùmpañke kà nkége mε, nka u shìnj njñkwombaanj ta. ¹⁷ Kile nyε a u Jyanj tun dijnyenji i u pa yoge kwòñ sùpyire na mε. Nka u à u tun, bà sùpyire si mpyi si shwò u cye kurugo mε. ¹⁸ Ngemu ká dá u na ke, uru nàzhan nyε Kile yoge e mε. Ngemu sí u nyε u nyε a dá u na mε, yog'à kwòñ urufoo na mà kwò, naha na ye u nyε a dá Kile Jyanj ninjkinji mεge na mε. ¹⁹ Kile yoge njñke ku nyε: bèenmp'a pa dijnyenji i, ka sùpyire si jcyé pu na, maa ntaha numpini fye e, naha na ye pi kapyiinjkii nyε a njwò mε. ²⁰ Shin maha shin u na kapegigii pyi ke, bèenmpe nyε a táan urufol'a mε. U nyε na nyεg'a fworò bèenmpe na, sùpyire s'a u kapyiinjkii jaa mε. ²¹ Nka ngemu ká mpyi sèenji njñ'j ke, uru maha fworò bèenmpe na, bà sùpyire si mpyi s'a u kapyiinjkii jaa, si jncé na u na nyε Kile kuni i mε.

Nje Yuhana à jwo Yesu kyaa na ke

²² Lire kántugo ka Yesu ná u cyelemppiibii si njkàre Zhude kùluni i. U à tèen wani ná pi e mà canmpyaa pyi, marii sùpyire batizeli. ²³ Yuhana mú mpyi na sùpyire batizeli cyage k'e, naha na ye lwohe mpyi a nyaha wani. Kuru cyage mεge mpyi Enòni, maa mpyi Salèmi taan. Ka sùpyire si wá na si u yyére, u si i ti batizeli. ²⁴ Lir'à pyi a Yuhana ta u sàha jyé kàsunj i mε.

²⁵ Canjka Yuhana cyelemppiibii pìi ná Yahutunj wà à nàkaana ta. Tire mpyi a lwó a pwò Yahutuubii Kile kuni njylviniinj kyaa na. ²⁶ Tire nàkaante njñò taan, Yuhana cyelemppiibil'à kàr'a sà yi jwo u á: «Wuu cyelentunj, mu ná nànj u mpyi sijcyan Zhurudèn banj kùñke na ke, mu à ngemu kyaa jwo ke, u we, u u sùpyire batizeli numε. Sùpyire puni mú si wá na nkégege u yyére.»

²⁷ Ka Yuhana si pi pyi: «Kile ká mpyi u nyε a ndemu le sùpyanj i mε, u nyε na lire taa mε. ²⁸ Yii yabilimpìi na nyε mii shéii, mii à yi jwo yii á na mii bà u nyε Kile Njncwònrònj mε, nka Kile à mii yaha a pa u yyaha na. ²⁹ Cikwònrè tèepyiini i, cipooñj ká jwo na uru ná u cifonñ'à bè, u cevoonj funñke maha ntáan sèl'e. Amuni, mii funñke puni mú maha ntáan, tère o tère e mii à lógo na sùpyire njnyahara wá a taha Yesu fye e ke.

³⁰ Numε, là à yaa l'a bàrali Yesu tayyérege na, là s'a fworè mii woge e, ³¹ naha na ye nge u à yiri njñyinj na mà pa ke, uru u nyε sùpyire puni njñò na. Nge u à ta naha njñke na ke, uru na nyε njñke wu, njñke karigii uru mú sí raa yu. Nka nge u à yiri njñyinj na ke, uru u nyε dijnyenji puni njñò na. ³² Nde u à nya, ná nde u à lógo ke, lire u na yu, shinnyahara sí nyε a nyε u jwumpe na mε. ³³ Nka ngemu ká nyε u jwumpe na ke, urufol'à li fininj'a cyé na ur'à dá li na na Kile na sèenji yu. ³⁴ Nge Kile à tun ke, Kile Munaani à kan ur'à tégelε baa, lire e u à já na Kile jwumpe yu sùpyir'á. ³⁵ Jyafoonj kyal'à táan Tufoonj á, fo ka u u yaayi

puni le u cye e. ³⁶Ngemu ká dá Jyafoonji na ke, urufof'á shìnjì nìjkwombaanji ta. Ngemu ká jcyé u na ke, urufoo sí uru shìnjì nìjkwombaanji ta me, ñka Kile lùuni sí n-yíri n-yaha urufoo taan.»

4

Yesu na yu ná Samari kùluni cwoŋji i

¹ Yesu à pa jçè na Farizhæenbil'à pa lógo na uru na cyelempyiibii pìi taa na batizeli, pi mú s'à jyaha Yuhana wuubii na. ² Mâ sèenji jwo, Yesu yabilinjì bà u mpyi na sùpyire batizeli me, u cyelempyiibii pi mpyi na li pyi. ³ Yesu à pa pi jwumpe nìjkwumpe lógo ke, maa fworo Zhude kùluni i maa nùru na ñkæge Galile wuuni i. ⁴ U nìjkarènjì mpyi a yaa u Samari kùluni jyiile, u u nta a nò Galile wuuni na. ⁵ Ka u u sà nò Samari kànhe kà na, kuru mege mpyi Sikari. Tèecyiini i, Yahutuubii tulyage Yakuba mpyi a kege ñkemu kan u jyanji Yusufu á ke, Sikari na jye kuru taan. ⁶ Yakuba bèenñke na mpyi wani. Yesu à jaara a kànha ke, maa sà ntèen kuru bèenñke taan. Canñke mpyi a nò jùñjò nìjì i.

⁷ Ka Samari shiinbii cwoŋji wà si mpa mpa lwòhò kwó. Ka Yesu si jwo u á: «Lwòhe kà kan na á, si bya.» ⁸ Lir'à u cyelempyiibii ta pi à jyè kànhe e si njyì cya zhwò. ⁹ Ka ceenji si u pyi: «Na jaha? Mu na jye Yahutu, mii sí jye Samari shin, jaha na mu na ma lùbyage jáare mii á ye?» (Lire kajwuuni jùñke ku jye Yahutuubii ná Samari shiinbii jye a mpyi na wwùu kyaa na me.) ¹⁰ Ka Yesu si ceenji pyi: «Yaage Kile maha ñkaan mana ke, kàmpyi mu mpyi a kuru cè, sùpyanjì u na mu jáare lùbyage na ke, kàmpyi mu mpyi a uru cè, mu u mpyi na sí u jáare, u mpyi na sí lwòhò kan mu á, ñkemu ku maha shìnjì sèe wunji kan sùpyanj'á ke.»

¹¹ Ka ceenji si jwo Yesu á: «Nùnjufoonji, bèenñcere jye mu á me, ñke bèenñke s'à cùgo sèl'e, taa mu sí kuru lwòhe ta si ñkan mii á ke? ¹² Wuu tulyage Yakuba u à ñke bèenñke kan wuu á ke, mu à pèe uru na la? U ná u pyiibii ná u yatòare mpyi na ñke bèenñke lwòhe byii.»

¹³ Ka Yesu si u pyi: «Shin maha shin u jye na ñke bèenñke lwòhe byii ke, byage saha sí urufoo ta. ¹⁴ Ñka ñgemu ká mii lùkange bya ke, byage saha sí n-sii urufoo ta me. Jaha na ye lwòhe mii sí n-kan u á ke, kuru sí n-pyi u funñke e lùbili. Uru lùbilinjì sí u pyi u shìnjì nìjkwombaanji ta.»

¹⁵ Ka ceenji si jwo: «Nùnjufoonji, kuru lwòhe kà kan na á, byage kà n-sii nùru na ta me, mii sàha kà nùru mpa lwòhò kwó naha me.»

¹⁶ Ka Yesu si jwo: «Sà ma poonji yyere, ma a ma.» ¹⁷ Ka ceenji si u pyi: «Nò jye mii á me.» Ka Yesu si u pyi: «Mu u jwo na nò jye mu á me, mu à sèe jwo. ¹⁸ Mu à nàmbaya kanjuro jyé mà kwò, ñge á mu jye nume ke, uru mú bá jye mu poo me. Sèe mu à jwo.»

¹⁹ Ka ceenji si u pyi: «Nùnjufoonji, mii naha li jya, Kile tùnntunñjò u jye mu. ²⁰ Wuu tulyey'à Kile pèe ñke ñanñke na, ñka yii Yahutuubii, yii maha jwo na Zheruzalèmu kanni i Kile tapeenñke jye.» ²¹ Ka Yesu si u pyi: «Ceewe, ñje mii sí n-jwo mu á ke, mu à yaa mu u dá yire na, tèni là sí n-kwò nò, yii saha sí raa sí ñke ñanñke na, lire jye me Zheruzalèmu kànhe e si nta raa Tufoonji père me. ²² Yii Samari shiinbii na ñgemu père ke, yii jye a uru cè me, wuu Yahutuubii, wuu sí na ñgemu père ke, wuu à uru cè, jaha na ye Shwofoonji à fworo Yahutuubil'e. ²³ Tèni sí n-pa nò, li bá à nò a kwò, mpii pi jye Tufoonji pèveebii sèe wuubii ke, Kile Munaani li sí raa sèenji cyère Kile karigii kyaa na

pir'á. Tire sùpyire shiñi Tufoonji Kile na jcaá t'a uru pêre. ²⁴ Kile na jye Munaa, wà jye na u jaa me. Sùpyire sí n-jà raa u pêre kanna tēni i Kile Munaani sí sēenji cyēe ti na ke.»

²⁵ Ka ceenji si u pyi: «Mii à cè na Masiyanji sí bá n-pa (nge pi na yiri Kile Niñcwōnrōnji ke). U aha mpa, u sí yaayi puni yyaha jwo wuu á.» ²⁶ Ka Yesu si ceenji pyi: «Mii u na yu ná mu i ke, mii u jye ure.»

²⁷ Mā Yesu ná ceenji yaha puru jwumpe na, ka cyelempyiibii si ntíl'a nō wani. Ka li i pi kākyanhala*. Li mpyi pi funñ'i mà u yíbe jaha kurugo u na yu ná nge ceenji i ye, lire jye me jaha u na jcaá u á ye, nka pi wà jye a jà a u yíbe me. ²⁸ Ka ceenji si u kucwooni yaha bēēnñke taan, maa jyè kànhe e, maa yi jwo sùpyir'á: ²⁹ «Yii a ma yii pa wíi. Nānji wà u nge u à mii kapyiñkii puni cè a jwo mii á. Kile Niñcwōnrōnji kyaa li na yu ke, u sí n-jà n-pyi ure.» ³⁰ Ka sùpyire si fworō kànhe e, na nkēēge Yesu yyére.

³¹ Mā ceenji yaha kànhe e, ka Yesu cyelempyiibii si yi jwo u á: «Wuu cyelentuñi, mu à yaa mu u mpa lyí amuni.» ³² Ka u u pi pyi: «Yalyige na jye mii á, mii u lyí, yii jye a nkemu cè me.» ³³ Ka u cyelempyiibii si wá na yi yu piye shwōhól'e na wà u à pa yalyire kan u á be? ³⁴ Ka Yesu si jwo: «Nge u à mii tun ke, mii u uru jyii wuuni pyi, tūnture u à kan mii á ke, mii u tire pyi fo ti tēēni, mii yalyire ti jye tire.» ³⁵ Yii maha jwo yñye sicyere yi jye nūgunte ná sūmakwōnni shwōhól'e. Nka mii sí yi jwo yii á, yii yyahayi yīrige, yii i sùpyire nimpante wíi. Ti na jye bā sūma maha nō a tēēn kerege e, na nkōwōññi sigili me. ³⁶ Nge u na sūmañi kwūun ke, uru na u sarañi tal'a kwò. Uru sarañi u jye: sùpyire u na ntaa ke, tir' à shñi niñkwōmbaanji ta. Lire pyiñkanni na, jēnugunji ná sūmakwōññi na múgure siñcyan. ³⁷ Tāanlini l' à jwo na “Wà na nūru, wabere sí i nkōwūun” ke, l' à sēe jwo. ³⁸ Mii à yii tūngo yii sà kerege nkemu sūma kwōn ke, yii jye a ku fāa me. Mpii pi à báarañi pyi ke, ka yii i pire kanhare tōōñji ta.»

³⁹ Ka Samari kànhe sùpyire niñyahara si dá Yesu na, ceenji jwumpe cye kurugo, u mpyi a yi jwo pi á na Yesu à uru kapyiñkii puni cè a jwo ur'á. ⁴⁰ Tire sùpyir'á nō Yesu taan ke, maa u jáare na u tēēn wani pire yyére, ka u u ntēēn wani mà canmpyaa shuunni pyi, ⁴¹ maa jwo ná pi e, ka Samari shiinbii niñyahamii sí dá Yesu na sahañki, jaha na ye u yabilinji u à jwo ná pi e. ⁴² Ka pi i yi jwo ceenji'á: «Numē wuu saha jye a dá Yesu na mu jwōjwumpe kanni kurugo me, wuu à lógo u yabilinji jwō na, wuu à li cè na uru u jye diñyēñi Shwofoonji, sēenji na.»

Yesu à shinbwoñi wà jya cūñjo
(Macwo 8.5-13; Luka 7.1-10)

⁴³ Cyire canmpyaaagii shuunniñ' à tōro ke, ka Yesu si yīri wani mà kàre Galile kùluni i ná u cyelempyiibil'e. ⁴⁴⁻⁴⁵ U à nō wani ke, sùpyire ti mpyi a kàre Zheruzalemu kànhe e Yahutuubii kataanni cyage e, maa nūr'a pa ke, pir'á u bē ná funntange e, nka lir'á ta pi à Yesu kapyiñkii puni jya a kwò wani. Yesu yabilinji mpyi a jwo: «Kile tūntunñō maha le njire e u tukanhe e me.»

⁴⁶ Yesu à nūr'a pa Kana kànhe e, Galile kùluni i. Wani u mpyi a lwohe kēēñ' a pyi ēēzen sinme. Fānhafembwōhe kà na mpyi Kapereñamu kànhe e, u jyañi mpyi na yà sèl'e. ⁴⁷ Kuru fānhafembwōh' à lógo na Yesu à fworō Zhude kùluni i, mà kàre Galile wuuni i ke, maa nkār'a sà u jáare na u shà ná ur'e Kapereñamu

* 4:27 Li mpyi a cyelempyiibii kākyanhala, jaha na ye Yahutuubii cyelentu jye a mpyi a yaa u jwo ná ceewe e me, mà bára lire na, Samari shiinbii ná Yahutuubii mpyi a táan me.

kànhe e u sà uru jyanji cùuŋɔ, ɲaha na ye u à yà fo sí raa ŋkwùu. ⁴⁸ Ka Yesu si u pyi: «Yii aha mpyi yii ɲye a kacyeenji ná kabwòhii ɲya me, yii si n-sii n-dá me.» ⁴⁹ Ka shinbwoŋji si Yesu pyi: «Nùŋufooŋji, ta ma, wuu a si fwòfwò, fo lire bà me, mii pyàŋji sí n-kwù.» ⁵⁰ Ka Yesu si yi jwo u á: «Ta si, mu jyanji na ɲye ɲyii na.»

Ka u à dá Yesu jwumpe na, maa ntíl'a yír'a kàre. ⁵¹ Mà u yaha u u ŋkèege pyenge, u bilibil'á u ɲùŋɔ bê, maa yi jwo u á: «Mu pyàŋji na wá ɲyii na!» ⁵² Ka u u pi yíbe: «Tèni ndire e u à pwòrɔ ye?» Ka pi i u pyi: «Cifwur'á u yaha, tanjaa mà canŋke yaha ɲùŋɔ niŋi i.»

⁵³ Ka tufoonji funŋɔ si ɲcwo na tèni i Yesu mpyi a u pyi: «Mu jyanji na ɲye ɲyii na» ke, lire tènuuni i pyàŋ'á cùuŋɔ. Ka u ná u pyenge shiinbii puni si dá Yesu na.

⁵⁴ Lire l'á pyi kacyeeni kakyanhala wuuni shonwuuni nde Yesu à pyi ke, u à li pyi mà u ta u à yíri Zhude kùluni i na ŋkèege Galile wuuni i.

5

Yesu à faanwa cùuŋɔ Betisayida kànhe e

¹ Puru ɲwòhɔ na, Yahutuubii kataanni là mpyi na mpyi Zheruzalemu kànhe e, ka Yesu si núr'a kàre wani. ² Ncwògɔ na mpyi wani, mpàabii tajyige taan, pi mpyi maha kuru ɲcwòge mege yiri Eburubii shɛnre e: «Betizata». Nkubaya kanjuro na mpyi wani kuru cyage e. ³ Yamii niɲyahamii mpyi maha sínnini yire ŋkubayi ɲwòh'i. Pii na mpyi fyinmii, pii sí ɲye dshiyifee, pii sí ɲye faanlii. [Pi puni mpyi maha sínnini wani na ɲcwòge lwohe tɛɲyahani sigili, ⁴ ɲaha na ye Kile mèlɛkɛɲji wà mpyi maha yíri niɲyini i maha mpa kuru lwohe ɲyàha tɛrigii cyil'e. Lwòhe ká ɲyàha tèni ndemu i ke, yamafoo maha yamafoo ká fyànha a jyè k'e ke, uru wumpe mpyi maha láha u na.]

⁵ Nàŋi wà na mpyi pi shwòhòl'e, u yamp'á u ta fo mà nɔ yyee benjaaga ná ke ná baataanre na. ⁶ Yesu à nàŋi nizinnini ɲya, maa ɲcè na u à mɔ yampe na mà tòro ke, maa u yíbe: «Mu la ɲye si ɲcùuŋɔ la?» ⁷ Ka nàŋi si u pyi: «Na cevoo, sùpya ɲye mii á nge u sí n-jà mii lɛɲe ɲcwòge e me. Ku lwohe ká ɲyàha tèni ndemu i ke, mii la ká mpyi si jyè, wà maha mii caanra.» ⁸ Ka Yesu si u pyi: «Yíri, ma a ma yasinninke lwó, ma a ɲaare.» ⁹ Ka nàŋi si ntíl'a cùuŋɔ maa ku lwó na ɲaare.

ɲye kuru canŋke sí mpyi Yahutuubii canŋɔŋɔ, ¹⁰ ka Yahutuubii ɲùŋufɛebii pii si jwo nàŋi niɲcuuŋ'á: «Niɲjaa ɲye canŋɔŋke, mu ɲye a yaa mu u ma yasinninke tũgo ma a ɲaare me*.» ¹¹ Ka nàŋi si pi pyi: «Ŋge u à mii cùuŋɔ ke, ur'á jwo “Ma yasinninke lwó, ma a ɲaare!”» ¹² Ka pi i núr'a u yíbe: «Joofo u à mu pyi “Ma yasinninke lwó ma a ɲaare” ye?» ¹³ Nka nge u à u cùuŋɔ ke, u sàha mpyi a uru cè me, sùpyire mpyi a ɲyaha kuru cyage e, ka Yesu si mpínni ti shwòhòl'e.

¹⁴ Lire kántugo Yesu à sà u ɲya Kileɲaarebage ntàani na, maa u pyi: «Lógo, mu à cùuŋ'á kwò. Ma hà nùru cye le kapiini laber'e nde li sí mu pyi mu u kyaa ta nde l'á waha niɲcyiini na me.» ¹⁵ Ka nàŋi si ŋkàr'a sà yi jwo Yahutuubii ɲùŋufɛebil'á na Yesu u à uru cùuŋɔ. ¹⁶ Ka pi i wá na pyiŋkanna caa si kapii pyi Yesu na, ɲaha na ye u à wà cùuŋɔ canŋɔŋke e. ¹⁷ Ka Yesu si pi pyi: «Mii Tunji

* **5:10** Musa Saliyanji mpyi a li cyèe na báara ká raa mpyi canŋɔŋke e me. Kile Saliyanji cyelentiibil'á là báara u na na wà méé ká tuguro lwó kuru canŋke, urufol'á báara pyi.

na báaraŋi pyi tèreŋi puni i, lire kurugo mii mú à yaa mii a báare†.»¹⁸ Yesu à puru jwo ke, ka Yahutuubii ñuñfeebii si nâara na u caa raa bùu, ñaha na ye u kuro ñye canŋŋke e me, maa núr'a jwo na uru Tunji u ñye Kile, maa uye tàanna ná Kile e.

Kile à kuni kan Yesu á u sùpyire sâra

¹⁹ Ka Yesu si núr'a jwumpe lwó maa jwo: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, Jyafoonji si n-jà yaaga pyi uy'á me, u aha ndemu ñya u Tunji u u mpyi ke, lire u maha mpyi. Karigii puni Tufooni maha mpyi ke, cyire Jyafoonji maha mpyi mú,²⁰ ñaha na ye Jyafoonji kyal'à táan Tufooni á. Lire e u maha u karigii nimpyiŋkii puni cyère u na. Karigii cyi à pèe yii niñyanŋkwógigii na ke, u sí cyire cyèe u na u pyi, bà li si mpyi si yii kàkyanhala me.²¹ Bà Tufooni na sùpyire ñèni na yige kwùŋi i, marii shìŋi kaan t'á me, amuni Jyafoonji maha shìŋi kaan u ñyii wuubil'á.²² Tufooni bà u sí sùpyire sâra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e me, u à kuni kan Jyafoonji á u a lire pyi,²³ bà sùpyire puni si mpyi s'a Jyafoonji père, Tufooni pèenŋkani na me. Ngemu ká mpyi u ñye na Jyafoonji père me, Tufooni u à u tun ke, u mú ñye na uru père me.

²⁴ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu ká mii jwumpe lógo maa dá mii tunvooni na ke, urufol'à shìŋi niñkwombaanji ta. U nàzhan saha ñye Kile yoge e me, u à fworó kwùŋi i mà jyè shìŋi niñkwombaanji i mà kwò.

²⁵ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á sahanŋi, tèni là na ma, li bá à nò a kwò, kwùubii sí raa Kile Jyanji mejwuuni nùru, mpiimu ká u jwumpe lógo maa ñe pu na ke, pire sí shìŋi niñkwombaanji ta.²⁶ Bà Tufooni ñye shìŋi niñkwombaanji foo me, amuni u à Jyafoonji pyi uru shìŋi kanfoo mú,²⁷ maa kuni kan u á u sùpyire sâra u tàanna ná pi kapyiŋkil'e, ñaha na ye uru u ñye Supyanji Jyanji.²⁸ Jwumpe puni mii à jwo a kwò ke, puru kà yii kàkyanhala me, tèni là na ma, kwùubii puni sí raa Supyanji Jyanji mejwuuni nùru.²⁹ Kwùubii puni sí ñè n-fworo pi fanji i. Mpii pi à kacenŋi pyi ke, pire sí shìŋi niñkwombaanji ta, kapimpyiibii nântanji u ñye kwùŋi.³⁰ Mii si n-jà kyaa pyi naye e me, nde mii Tunji à jwo ke, ná lire e mii sí sùpyire sâra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e. Mii sùpyire sàranŋann'a tii, ñaha na ye mii ñye na li pyi na ñyii wuuni me, fo na tunvooni ñyii wuuni.

Yesu à jwo na uru jwumpe na ñye sèe

³¹ Kàmpyi mii yabilinji u mpyi na yu naye kyaa na, mii jwumpe mpyi na si n-jà n-pyi sèe me.³² Waberε u à mii kyaa jwo, mii à cè u jwumpe ñye sèe.³³ Ñye yii à pii tun Yuhana á, ka u u sèenji kanni jwo pi á mii kyaa na.³⁴ Mii wi ke, mii ñye a naye tiiŋe sùpya ñwómuguro na me, ŋka mii na ñcyii karigii yu yii á, bà yii si mpyi si shwò me.³⁵ Yuhana à pyi bà fùkina ñye na ñi yii shwòhol'e me. Puru bèenmpe kurugo yii à tère nimbilere pyi funntange e.³⁶ Kani là à mii kyaa jwo, lire fành'á ñyaha mà tòro Yuhana jwumpe na. Karigii Tufooni à kan mii á maa jwo na mii u cyi pyi a fùŋŋe ke, cyire kyaa na mii ñye. Sèenji na, ñcyii karigil'á li cyèe na Tufooni u à mii tun.³⁷ Tufooni u à mii tun ke, uru u maha mii kyaa yu. Ŋka yii sàha u mejwuuni lógo mà ñya me, yii sàha u ñya mà ñya me.³⁸ U jwumpe ñye a tateŋge ta yii e me, ñaha na ye yii ñye a dá u tūntunŋi na me.³⁹ Yii na Kile Jwumpe Semenji kálali ná funŋiŋke e, ñaha na ye yii na sòŋŋi na yii sí shìŋi niñkwombaanji ta u e, uru si u ñye na mii kyaa yu.

† 5:17 Y'à jwo Zhenezi 2.2-3 i na Kile à ñò u báaraŋi na canŋŋke. Yahutuubil'à dá yire na maa ñe li na piye funŋi na Kile na niñyiŋi ná ñiŋke kèenŋi canŋŋke e mú. Ná li sí ñye amuni, pi ñye a yaa pi Yesu cège me.

40 Lire ná li wuuni mú i, yii nyɛ a ɲɛn'a pa mii á bà yii si mpyi si uru shìŋi ta me.

41 Sùpyire t'a mii père, lire bà mii nyɛ na ɲcaa me. 42 Mii à li cè mú na tàange nyɛ yii zòompii na mà yyaha tíi ná Kile e me. 43 Mii à pa na Tunji mege na, ka yii i mii cyé, ŋka kàmpyi sùpyaŋi wabere u mpyi a pa uye mege na, yii mpyi na sí ɲɛ uru na. 44 Yii shìŋɲɛebii pi a yii père, lire l'à táan yii á. Mà li ta ŋge u à síi Kile ke, pèente uru maha ŋkaan ke, yii nyɛ na tire caa me. Nyɛ di yii sí n-jà n-dá mii na n-jwo ye? 45 Yii àha raa sòŋŋi na mii u sí na Tunji sòn yii na me. Kile túnntunŋiMusa na yii sònŋor'à taha ke, uru u sí u sòn yii na. 46 Kàmpyi sèeŋi na yii mpyi a dá Musa na, yii mpyi na sí n-dá mii na mú, ɲaha na ye u à mii kyaa jwo u sèmeŋi i. 47 Nyɛ yii aha mpyi yii nyɛ a dá uru sèmeŋi jwumpe na me, di yii sí n-jà n-dá n-jwo mii ɲwəjwumpe na ye?»

6

Yesu à shiin kàmpwəhii kanƙuro ɲwə cya

(Macwo 14.13-21; Marika 6.30-44; Luka 9.10-17)

1 Lire kàntugo Yesu à kàre Galile baŋi kùŋke na, uru baŋi mege mú na nyɛ Tiberiyadi. 2 Shinɲahara mpyi a taha u ɲwəh'i, ɲaha na ye u mpyi na kakyanhala karigii ɲcyiimu pyi na yampii cùŋŋi ke, pi ɲyii mpyi cyire na. 3 Pi à nɔ baŋi kùŋke na ke, ka Yesu ná u cyelempyiibii si sà dũgo ɲaŋke kà na, maa ntèen wani. 4 Yahutuubiibilereŋkwoŋi kataanni sí mpyi a nɔ a kwò. 5 Mà pi yaha wani, Yesu à wíl'a sùpyire niɲyahara ɲya ti i si u yyére, ka u u jwo Filipi á: «Taa wuu sí bwúuru ta n-shwə n-kan nte sùpyire puni ti lyí ke?» 6 Yesu à puru jwo si Filipi zò shwə. Sèeŋi na, u mpyi a u nimpyiini cè a kwò. 7 Ka Filipi si u pyi: «Wuu mée ká sà shin niŋkin canmpyaa ŋkwuu shuunni (200) báara sàra tég'a bwúuru shwə mà pa ntáa nte sùpyire na, ti puni si bwúuru kwənrə ta me.» 8 Mà pi yaha puru jwumpe na, Yesu cyelempyaŋi pi maha mpyi Andire, Simə Pyeri sɲɛeŋi ke, ka uru si jwo Yesu á: 9 «Mii à bwúuru * ɲùnyə kanƙuro ná fyapyaa shuunni ɲya nàŋjiibilini là á naha. Ŋka ɲaha yire sí n-jà ɲwə nte sùpyire puni na ye?»

10 Ka Yesu si pi pyi: «Yii sùpyire pyi ti tèn.» Ka ti i ntèen nyɛge na, ɲaha na ye kuru cyage nyɛge mpyi a ɲyaha. Nàmbaabii mpyi a kàmpwəhii kanƙuro (5.000) kwò. 11 Ka Yesu si bwúuru ɲùnyi lwó maa fwù kan Kile á, maa yi kan pi à táa sùpyire nintèenre na, maa fyaabii kan pi à táa ti na mú. Ka ti puni si lyí a tìn.

12 Ti pun'à lyí a tìn ke, ka u u jwo u cyelempyiibil'á: «Paanyi y'à kwòro ke, yii yire kuu, bà yi si mpyi y'àha ŋkèege me.» 13 Ka pi i yire kul'a tég'a shàhii ke ná shuunni ɲí.

14 Lire kakyanhala kani Yesu à pyi ke, sùpyir'à lire ɲya, maa jwo: «Sèeŋi na, ŋge u nyɛ Kile túnntunŋi, ŋge kyaa l'à jwo na u sí n-pa diɲyɛŋi i ke†.»

15 Yesu à li ɲya na sùpyire la nyɛ si uru cù fànhe e si mpyi saanŋi ke, ka u u yiri ti taan, maa núr'a dũgo ɲaŋke ɲun'í uye niŋkin.

Yesu à ɲaara lwəhe ɲun'í

(Macwo 14.22-33; Marika 6.45-52)

16 Yàkɔɲwəor'à nɔ ke, ka Yesu cyelempyiibii si ŋkàre baŋi ɲwəge na. 17 Numpilag'à wwə a Yesu yaha u sàha ŋkwò a nɔ pi yyére me. Ka pi i bakwəoge

* 6:9 Bwúurun'á yaa ná sùmashinŋi ŋgemu i ke, uru mege nyɛ orizhi. † 6:14 Yahutuubii mpyi na Kile túnntunŋi wà sigili, Musa fiige (Duterenomu 18.15). Pil'à kàlaŋi wà kan na uru sí bwúurunŋi pyi u yiri niɲyini i, u tige ɲiŋke na, bà Musa à li pyi me.

kà lwó si jyiile s'a nkèege Kaperenamú kànhe e. ¹⁸ Mà pi yaha bakwóoge e ka kafeebwóhó si yíri na lwóhe nyàha sèl'e. ¹⁹ Pi à culumetirii kan̄kuro pyi na si baan'á lwóhe jun̄'i ke, ka pi à Yesu nya u u jaare lwóhe jun̄'i, na si pi á, ka fyagare si pi cú sèl'e. ²⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii àha vyá me, mii wi.» ²¹ Lire tènì i, l'à táan pi á Yesu u jyè ná pire e bakwóoge e, ka pi i ntíl'a nò pi tashage e.

Sùpyire na Yesu caa

²² Kuru can̄na nùmpañna, sùpyire ti mpyi a kwóro wani ban̄i kùñke na ke, ka tire si jncè na bakwóoge nin̄kin ku mpyi wani, maa jncè na Yesu jye a jyè kur'e ná u cyelempyiibil'e me, jaha na ye pire kanni pi à jyè a kàre. ²³ Nka bakwooyi yaberε mpyi a yíri Tiberiyadi kànhe e. Kafoon̄i Yesu à fwù kan Kile á, maa bwúuruñi taa taa sùpyire na cyage nkemu i ke, yi mpyi a yyére kuru cyage taan. ²⁴ Nye sùpyir'á pa li nya na Yesu jye wani me, u cyelempyiibii mú sí jye wani me, maa jyè yire bakwooyi i mà kàre Kaperenamú kànhe e Yesu tacyage e.

Yalyire ti maha sh̄injì nin̄kwombaan̄i kaan ke

²⁵ Pi à sà Yesu nya ban̄i kùñke san̄ke na ke, maa jwo: «Cyelentun̄i, tènì ndire e mu à pa naha ye?» ²⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Sèen̄i na mii sí n-sii yi jwo yii á, kakyanhala karigii yii à nya mii u mpyi ke, cyire kurugo bà yii na mii caa me, nka yalyire yii à lyí fo mà tìn ke, tire kurugo yii na mii caa. ²⁷ Yalyire ti na fwónre ke, yii àha raa báare tire kurugo me, nte ti jye ti jye na fwónre me, ná ti maha sh̄injì nin̄kwombaan̄i kaan ke, yii a báare tire kurugo. Supyan̄i Jyan̄i u jye tire yalyire kanvoon̄i, jaha na ye Tufoon̄i à uru cwóonr'a yaha lire mε na.»

²⁸ Ka pi i Yesu yibe: «Naha wuu à yaa wuu a mpyi Kile jyii kani ye?» ²⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Kile jyii kani li jye yii dá u tùnntun̄i na.»

³⁰ Ka pi i núr'a u pyi: «Kakyanhala kani ndire mu sí n-pyi n-cyèe wuu na, wuu u ja a dá mu na ye? Naha mu sí n-pyi ye? ³¹ Mà wuu tulyeyi yaha síwage e, pi à manin̄i lyí bà l'à séme Kile Jwumpe Sem̄n̄i i “U mpyi maha yalyire kaan pi i lyí ntemu t'à yíri n̄inyin̄i i ke†.”» ³² Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Sèen̄i na mii sí n-sii yi jwo yii á, yalyire t'à yíri n̄inyin̄i i ke, Kile tùnntun̄iMusa bà u à tire kan me. Nka mii Tun̄i kanni u maha sée yalyire kaan, ntemu t'à yíri n̄inyin̄i i ke. ³³ Jaha na ye yalyire Kile maha nkaan ke, tire ti jye nte t'à yíri n̄inyin̄i i ke, tire ti maha sh̄injì nin̄kwombaan̄i kaan dijye sùpyir'á.» ³⁴ Ka pi i u pyi: «Kafoon̄i, mu à yaa mu a tire yalyire kaan wuu á t̄erigii puni i.»

³⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Mii u jye yalyire nte ti maha sh̄injì nin̄kwombaan̄i kaan sùpyir'á ke. Ngemu ká mpa mii á ke, katege saha si n-sii urufoo ta me; ngemu ká dá mii na ke, byaga saha si n-sii urufoo ta me. ³⁶ Bà mii à yi jwo yii á mà kwò me, yii à mii nya, yii sí sàha j̄en'a dá mii na me. ³⁷ Mpii mii Tun̄i na nkaan mii á ke, pire puni si raa ma mii á. Ngemu ká mpa mii á ke, mii si n-sii uru kòrò n-yige cyiin̄i na me. ³⁸ Mii jye a yíri n̄inyin̄i na mà pa n̄in̄ke na si mpa a na jyii wuuni pyi me, mii à pa mpa a na tunvoon̄i jyii wuuni pyi. ³⁹ Mii tunvoon̄i jyii wuuni li jye, mpii puni u à kan mii á ke, mii àha zii nkwo pi wà nin̄kin yaha u p̄inni me, nka mii u pi puni jè a yige kwùñi i dijye can̄kwóge. ⁴⁰ Nde li jye mii Tun̄i jyii wuuni ke, lire li jye shin maha shin ká Jyafoon̄i nya, maa dá u na ke, urufoo sí sh̄injì nin̄kwombaan̄i ta, mii mú sí urufoo jè n-yige kwùñi i dijye can̄kwóge.»

† 6:31 Ekizodi 16.4; Nemi 9.15; Zaburu 78.24, 25

41 Yesu à jwo na uru u nyε yalyire t'à yīri nīnyīni i ke, ka puru jwumpe si mpεn Yahutuubii nūnjufeebil'e, ka pi i wá na ŋkunni piye shwəhəl'e. 42 Maa jwo: «Yusufu jyanj Yesu bál'a? Wuu à u tunji cè mà u nunji cè, ka u u mpa a ŋko na ur'à yīri Kile yyére la?»

43 Ka Yesu si jwo: «Yii kununje jwə yaha. 44 Sùpya si n-pa mii á, Tufoonji u à mii tun ke, ná uru bà u à pa ná u e mε. Urufoo ká mpa mii á, mii sí u jε n-yige kwūnji i dijyε canŋkwoge. 45 Kile tūntunmpii sémebil'e, yii sí mpe jwumpe ta wani “Kile yabilinji sí pi puni kála^S.” Shin maha shin ká Tufoonji jwumpe lógo, maa jεε pu na ke, uru sí n-pa mii á. 46 Ŋka lire jyε a li cyéε na wà a Tufoonji jya mε, fo nge u à yīri Kile yyére ke. Uru u à Tufoonji jya. 47 Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ngemu u à dá mii na ke, shīnji nīŋkwombaanji na jyε urufol'á. 48 Yalyire ti maha shīnji nīŋkwombaanji kaan sùpyir'á ke, mii u jyε tire. 49 Mà yii tulyeyi yaha síwage e, pi à maninji lyí. Lire ná li wuuni mú i, pi à kwú. 50 Ŋka nte t'à yīri nīnyīni na mà tíge jīnke na ke, ngemu ká tire lyí ke, u saha sí n-kwú mε. 51 Mii u jyε tire yalyire shīnji woore mà yīri nīnyīni na. Shin maha shin u à tire yalyire tà lyí ke, urufoo sí shīnji nīŋkwombaanji ta. Yalyire mii sí n-kan dijyεnji si shīnji nīŋkwombaanji ta ke, mii cyeere ti jyε tire.»

52 Yesu à yire jwo ke, ka nákaante si yīri Yahutuubii shwəhəl'e na: «Di nge nàni sí n-jà u cyeere kan wuu lyí yε?»

53 Ka Yesu si nūr'a yi jwo pi á: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, yii aha mpyi yii jyε a Supyanj Jyanj kyaare kyà, maa u sishange bya mε, yii sí shīnji nīŋkwombaanji ta mε. 54 Ngemu ká mii cyeere kyà maa mii sishange bya mú ke, shīnji nīŋkwombaanji na jyε urufol'á. Mii sí urufoo jε n-yige kwūnji i dijyε canŋkwoge, 55 naha na yε mii cyeere ti jyε yalyire sée woore, mii sishange mú sí jyε lūbyage sée woge. 56 Ngemu ká mii cyeere kyà maa mii sishange bya ke, urufoo sí n-kwôro mii wwojεεge e, mii mú sí n-kwôro urufoo woge e. 57 Tufoonji u jyε shīnifoo ke, ur'à mii tun, ur'e mii à shīnji ta, lire pyīŋkanni na, ngemu ká mii cyeere kyà ke, urufoo sí shīnji sée wunji ta mii cye kurugo. 58 Yalyire t'à yīri nīnyīni na ke, tire ti jyε nte. Yii tulyey'a ntemu lyí maa ŋkwú ke, ti jyε tire fiige mε. Ngemu ká tire yalyire lyí ke, urufoo sí shīnji nīŋkwombaanji ta.»

59 Nyε Yesu à sùpyire kála ná mpe jwumpe e Kapεrnamu kàhe Kile Jwumpe kàlambage e.

Yesu jwumpe maha shīnji nīŋkwombaanji kaan

60 Nyε Yesu à puru jwumpe jwo amuni ke, ka u cyelemppiibii nīnyahamii si jwo: «Sèenji na, mpe jwump'á waha a tòro. Jo u sí jεε mpe e yε?»

61 Yesu à cè na jpe ur'à jwo ke, na yir'á waha u cyelemppiibii na, lire e pi na ŋkunni, ka u u yi jwo pi á: «Mpe jwump'á yii yà mú la? 62 Yii aha bá Supyanj Jyanj jya u u dùru u tayirige e nīnyīni na de? Naha yii sí n-jwo yε? 63 Kile Munaani li maha shīnji sée wunji kaan sùpyan'á, ná lire bà mε, sùpyanji yabilinji fànhe si n-jà yaaga pyi mε. Jwumpe mii à jwo yii á ke, p'à fworó Kile Munaani i, pu sí maha uru shīnji kaan. 64 Ŋka pìi na jyε yii e, pi jyε a dá mε.»

Nyε mà lwó fo tasiige e, mpìi pi jyε pi jyε a dá mε, ná nge u sí Yesu le cye e ke, u mpyi a pire cè. 65 Ka Yesu si nūr'a pi pyi: «Lire kurugo mii à yi jwo yii á na sùpya si n-jà n-pa mii á ná Tufoonji Kile jyε a li fànhe kan urufol'á mà yε.»

66 Mà lwó kuru canŋke na, u cyelemppiibii nīnyahamil'à nūru u fye e, pi saha jyε a jεn'a taha u jwəh'i mε. 67 Ka Yesu si u cyelemppiibii ke ná

shuunniŋi pyi: «Yii sí de, yii sí ɲɛɛ n-kàre mú la?» ⁶⁸ Ka Simo Pyeri si u pyi: «Kafooni, joofo yyére wuu sí raa ŋkèege, shiŋi niŋkwombaani jwumpe sí ɲye mu á ye? ⁶⁹ Wuu à li cè maa dá li na na ŋge u à fworro Kile e ke, uru u ɲye mu.»

⁷⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Tá mii bà u à yii ke ná shuunniŋi cwɔnɔ mɛ? Nka yii wà niŋkin na naha zàmpeŋ.» ⁷¹ Simo Isikariyoti jyaŋi Zhudasi kyaa Yesu mpyi a jwo ke, uru u sí n-pa u le cye e, maa li ta u na ɲye cyelempyiibii ke ná shuunniŋi niŋcwɔnrɔbil'e.

7

Yesu cìnmpyiibii ɲye a dá u na mɛ

¹ Lire kántugo Yesu à tɔro ná ɲani i Galile kùluni i, u ɲye a ɲɛn'a jyɛ Zhude kùluni i mɛ, ɲaha na ye Yahutuubii ɲùŋufeebii mpyi na u caa si mbò.

² Yahutuubii vùnɲyi kataanni mpyi a byanhara a kwɔ. ³ Ka Yesu cìnmpyiibii si mpa u fye e, maa yi jwo u á: «Mu à yaa mu u yíri naha numɛ mà kàre Zhude kùluni i, bà mu cyelempyiibii pi ɲye kuru cyage e ke, pire si mpyi si mu kakyanhala karigii ɲya mɛ. ⁴ Ngemu la ká mpyi sùpyire si u cè ke, uru ɲye a yaa u a karigii pyi ŋwɔhɔre e mɛ. Ncyii kakyanhala karigii mu na mpyi amɛ ke, li pyi bà diɲyeŋi puni si mpyi si cyi ɲya mɛ.»

⁵ Yesu cìnmpyiibii mpyi na puru puni yu, ɲaha na ye pi ɲye a dá u na mɛ. ⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Lire tèpeyiini sàha ŋkwɔ a nɔ mii á mɛ. Tère o tère l'à táan yii á ke, yii maha yii ɲyii wuuni pyi. ⁷ Yii kyaa si n-jà n-pɛn diɲye sùpyir'á mɛ, ŋka mii kyal'à pɛn t'á, ɲaha na ye mii na li yu t'á na ti kapyiŋkii ɲye a ɲwɔ mɛ. ⁸ Yii pi ke, yii a si kataann'á. Nka mii wi ke, mii kèege numɛ mɛ, ɲaha na ye tɛni sàha nɔ mii á mɛ.» ⁹ U à yire jwo pi á ke, maa ntɛɛn wani Galile kùluni i.

Yesu à kàre vùnɲyi kataanni cyage e

¹⁰ ɲye Yesu cìnmpyiibil'à kàr'a kwɔ kataann'á ke, ka Yesu si ŋwɔh'a kàre uye niŋkin. ¹¹ Lir'à ta Yahutuubii ɲùŋufeebii mpyi na u caa sùpyire shwɔhɔl'e, fo na yíbili: «Taa u ɲye ke?»

¹² Sùpyire shwɔhɔl'e, jwumɔ niɲyahama mpyi na ŋkuni Yesu kyaa na. Pii mpyi na ŋko: «Ŋge nàŋi ɲye sùpya niɲcɛŋɛ» pii sí i ŋko: «Sèe bà mɛ, u na sùpyire leni kuni nimpini i.» ¹³ Mpe jwumpe puni mpyi na ŋwɔhɔni na yu, ɲaha na ye pi mpyi na fyáge Yahutuubii ɲùŋufeebii na.

Yahutuubii píl'à nàkaana pyi ná Yesu i

¹⁴ Tèni i kataann'à nɔ niŋke e ke, ka Yesu si ŋkàre Kileɲaarebage ntàani na, maa cye le na sùpyire kálali. ¹⁵ Ka Yahutuubii ɲùŋufeebii sí wá na ŋkyáali marii ŋko: «Di ŋge nàŋ'á pyi maa Kile Jwumpe Semɛŋi cè na yu amɛ, wá sí ɲye a u kála pu na mà ye?»

¹⁶ Ka Yesu si jwo pi á: «Jwumpe na mii na sùpyire kálali ke, mii wumɔ bà mɛ, mii tunvooni wumɔ pi. ¹⁷ Ngemu la ká mpyi s'a Kile ɲyii wuuni pyi ke, urufoo sí n-pa n-cè kampyi mii kàlaŋ'á fworro Kile e, lire ɲye mɛ mii yabilini i u à fworro. ¹⁸ Ngemu ká a yu u yabilini mɛge na ke, uye pèente urufoo maha ɲcaa. Nka ŋemu la ká mpyi u tunvooni s'a mpère ke, urufoo cye e sɛɛni ɲye. Kafinara ɲye urufoo karigil'e mɛ. ¹⁹ Kile tũntunniMusa bà u à Saliyaŋi kan yii á mà? Yii wá sí ɲye na cyire karigii kuni ɲaare mɛ. ɲye ɲaha na yii sí na mii caa raa bùu ye?» ²⁰ Ka pii si jwo sùpyire shwɔhɔl'e: «Jínacyan u ɲye mu, sùpya ɲye na mu caa raa bùu mà de!»

21 Ka Yesu si pi pyi: «Mii à sàa ta naha kabwoo niŋkin pyi canŋoŋke e ke, ka lire si yii kàkyahanla la? 22 Yii maha pùnampyire kwùun canŋoŋke e, maa jwo na Musa u à lire kuni kan yii á (mà li ta Musa bà u à ñkwòŋŋi sii me, ñka yii tulyeyi yi.) 23 Ná yii maha pùnampyire kwùun canŋoŋke e, si nta raa Musa Saliyaŋi kuni naare, ñye ñaha na yii na ntíri mii na na mii à sùpya nimpunjo cùuŋo canŋoŋke e ye? 24 Yii àha raa sùpyire la wwu kanyaani kanni na me, ñka yii fyànha a sèeŋi cya yii cè, yii i nta a pà jwo.»

25 Mà Yesu yaha jwumpe na, Zheruzalemù kànhe shiinbii pìi mpyi na ñko: «Tá nàŋi pi na ñcaa si mbò ke, uru bà u ñye ñge me? 26 Ñka u we, u u yu sùpyire shwòhòl'e, pi s'à fyànha maa u yaha wani. Kampyi wuu ñùŋufeebil'à téen li taan na Kile Nijcwònròŋi kyaa l'à jwo ke, na uru wi de? 27 Wuu s'à ñge nàŋi tayirige cè, mà li ta Kile Nijcwònròŋi ká mpa, sùpya niŋkin si u tayirige cè me.»

28 Ñye mà Yesu yaha kàlani na Kileñaarebage e, u à jwo fànha na: «Yii à mii cè, maa mii tayirige cè mú la? Ñka mii ñye a pa nay'á me, sèeŋi na wà u à mii tun, yii ñye a u cè me. 29 Mii s'à u cè, ñaha na ye mii à yíri u yyéere, uru mú sí u à mii tun.» 30 Yesu à yire jwo ke, pi la mpyi si u cù. Ñka sùpya ñye a ja me, ñaha na ye u téeçùni mpyi na sàha ñkwò a nò me. 31 Lire ná li wuuni mú i, sùpyire shwòhòl'e shinŋyahara à dá Yesu na, tire sùpyire mpyi na ñko: «Kile Nijcwònròŋi ká bú mpa, kakyanhala kani ndire u sí n-pa n-pyi mà núr'a tòro ñge nàŋi wuuni taan ye?»

Yahutuubii ñùŋufeebil'à pìi tun pi sà Yesu cù

32 Mpe sùpyire mpyi na ñkunni Yesu kyaa na ke, p'à jyè Farizheenbii niŋgyigil'e. Ñye ka Kile sàragawwuubii ñùŋufeebii ná Farizheenbii si Kileñaarebage saŋcwònsigibii pìi tun pi sà Yesu cù. 33 Ka Yesu sí jwo: «Mii saha sí tère nimbilere pyi yii shwòhòl'e, lire ká ntòro, mii sí nùru na tunwoonji yyéere. 34 Yii sí raa mii caa, yii si mii ñya me, ñaha na ye cyage e mii sí n-pyi ke, yii si n-ja nò wani me.» 35 Ka Yahutuubii ñùŋufeebii si wá na ñko piy'á: «Lire tènì i ke, taa ñge nàŋi la ñye s'a ñkèege, marii ñko na wuu si n-ja uru ñya mà ye? Yahutuubii pi à caala a kàr'a sà ntéen Girekiibii shwòhòl'e ke, kampyi pire yyéere u la ñye s'a ñkèege, si sà a pi kálali de? 36 Di mpe jwumpe ñwòhe ñye ye “Yii sí raa mii caa, yii si mii ñya me, ñaha na ye cyage e mii sí n-pyi ke, yii si n-ja nò wani me?”»

Yesu à jwo uru sí Kile Munaani kan dánafeebil'à

37 Ñye kataanni canzanŋk'à nò ke, kuru sí k'à pyi canmbwòhe, ka Yesu si yír'a yyere sùpyire yyaha na, maa jwo fànha na: «Byaga ká wà ta, urufoo u a ma mii yyéere, u u mpa bya. 38 Ñgemu ká dá mii na ke, lwòhe ku maha shìŋi kaan ke, kuru sí raa fwu raa fwore urufoo funŋke e ba fiige, bà l'à sème Kile Jwumpe Semerŋi i me.» 39 Kile Munaani li mpyi na sí n-pa n-kan dánafeebil'à ke, lire kyaa Yesu mpyi na yu ame. Lire tènì i Kile Munaani mpyi na sàha ñkan me, ñaha na ye Yesu mpyi na sàha dùgo ñiŋyiŋi na u pèente e me.

Sùpyire ñwòjwump'à taa Yesu kyaa na

40 Sùpyire shwòhòl'e, shinŋyahara à Yesu jwumpe lógo ke, ka pìi si wá na ñko: «Nàkaana ñye me, Kile túnntunŋi wuu na sigili ke, uru u ñye ñge nàŋi.» 41 Pii bá mpyi na ñko na Kile Nijcwònròŋi wi. Ka pìi si jwo: «Di Kile Nijcwònròŋi sí n-ja n-yíri Galile kùluni i n-jwo ye? 42 Li ñye a sème Kile Jwumpe Semerŋi i na Kile Nijcwònròŋi sí n-fworo saanŋi Dawuda tùluge e mà? Maa núr'a sème “U sí n-yíri Dawuda kànsege na, Betilehemu kànhe e.”» 43 Ka sùpyire funzòŋjore

si ntáa Yesu kyaa na. ⁴⁴ Pii mpyi wani sùpyire shwòhòl'e, pire la mpyi si u cù, ñka pi wà nyε a cye taha u na mε.

⁴⁵ Ka Kileñaarebage sañcwònsigibii si nùr'a kàre Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Farizhεenbii yyére. Ka pire si pi yíbe: «Di k'à ta a jwo, ka yii i mpa maa u yaha yε?» ⁴⁶ Ka pi i pi pyi: «Wuu sàha ñkwò a ñge ñàñi jwumpe fiige lógo wuu ñingyigil'e mε!» ⁴⁷ Ka Farizhεenbii si pi pyi: «Yii mú à yiye yaha u à wurugo la?» ⁴⁸ Tá yii sàha ñkwò a lógo na wuu ñùñufoonji wà ñiñkin, lire nyε mε Farizhεenji wà ñiñkin à dá u na? ⁴⁹ Mpii pi à dá u na ke, pire wà nyε a yaage cè MusaSaliyanji i mε, pi pun'à láña.»

⁵⁰ Pi wà na mpyi wani, uru mεge mpyi Nikodemu. Uru u mpyi a shà Yesu yyére canñka numpilage e. Ka uru si jwumpe lwó, maa jwo Farizhεenbil'á: ⁵¹ «Mà tàanna ná wuu Saliyanji i, wuu si n-sii n-jà yoge kwòñ shin na, mà li ta wuu nyε a fyánha a lógo u jwò na, lire nyε mε wuu nyε a u kapyiini cè mε.» ⁵² Ka pi i u pyi: «Lire e ke Galile kùluni shin mú u nyε mu la? Sà Kile Jwumpe Semεñi wíi, mu si n-sii li ñya wani na Kile túnntunñi wà sí n-yíri Galile e mε.»

[⁵³ Pi à puru jwo ke, ka pi puni si yír'a caala mà kàre pi pyenyi i.

8

Pi à ceewe cù ná ñàñi w'e

¹ Ka Yesu si ñkàr'a sà dùgo Olivye cire ñanñke na. ² Kuru canña nùmpañja ñyèsòoge na, maa nùr'a pa Kileñaarebage ntàani na. Shinñyahara à pa bínni u taan, ka u u ntéen na pi kálali. ³ Mà u yaha u u sùpyire kálali, Kile Saliyanji cyelentiibii pii ná Farizhεenbii pil'à shà ná ceewe e u yyére, na u à ta a cù ná ñàñi w'e jacwòrò na. Pi à u yyéñe Yesu taan, sùpyire shwòhòl'e, ⁴ maa jwo: «Wuu cyelentuñi, ñge ceen'á ta a cù ná ñàñi w'e u u jacwòre pyi. ⁵ Mà li ta Kile túnntunñiMusa s'à jwo Saliyanji i na uru ceenji shin'á yal'a wà a bò ná kafaay'e. Naha mu s'à jwo yε?»

⁶ Kànhaña pi à cyán Yesu na ná ñke yibige e, bà pi si mpyi si u ta ñcù u yabiliñji ñwòjwumpe kurugo mε. Nka Yesu à lyéele na séméni ñiñke na ná kampeeni i. ⁷ Ka pi i ñkwòro na u yíbili. Ka u u ñkwò a yír'a yyére maa pi pyi: «Ñge u nyε yii shwòhòl'e kapii baa ke, uru u fyánha a kafaaga lwó a tég'a u wà.»

⁸ Yesu à puru jwo ke, maa nùr'a lyéele na séméni ñiñke na. ⁹ Mpii pi à pa ná ceenji i ke, pir'à Yesu ñwòjwumpe lógo ke, ka pi i wá na fwore ñiñkin ñiñkin, mà lwó ñàñkolyeebii na fo mà pa nò kántugo wuubii na. Yesu kanni u à kwòro wani ná ceenji i. ¹⁰ Yesu à pa ñiñke yír'ig'a wíi, u nyε a sùpya ñya ná ceenji i mε, maa jwo: «Ceewe, mpii pi à mu la wwu ke, taa pi nyε ke? Wà nyε a jwo mu à yaa mu u bò mà?» ¹¹ Ka ceenji si Yesu pyi: «Kafoonji, wà nyε a yire jwo mε.» Ka Yesu si jwo: «Nyε mii mú si n-jwo mu à yaa mu u bò mε. Ta si, ñka ma hà nùru lire kapiini fiige pyi mε.»]

Yesu u nyε Kile bèenmpe, mpe p'à pa diñyεñi i ke

¹² Lire kántugo Yesu à nùr'a jwumpe lwó maa jwo sùpyir'á: «Mii u nyε diñyεñi bèenmpe. Ngemu ká ntaha mii fye e ke, urufoo saha si n-sii ñaare numpini i mε, ñka urufoo sí n-pyi bèenmpe e mpe pu sí shiñji ñiñkwombaanji nò urufoo na ke.»

¹³ Ka Farizhεenbii si u pyi: «Mu yabiliñji kanni u nyε na maye kyaa yu, mu jwump'à wuu pεn.»

¹⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Mii yabiliñji mée ká sí i na naye kyaa yu, sèenji mii na yu yii á, naha na yε mii à naye tayirige cè, maa na takarege cè. Yii si pi ke, yii

nyε a mii tayirige cε me, yii mύ nyε a mii takarege cε me. ¹⁵ Yii na mii karigii wii mà tàanna ná sùpyire sònḡḡkanni i. Mii wi ke, mii nyε na sùpya kapyinji wii lire pyinḡkanni na me. ¹⁶ Mii aha a sùpyire karigii kataampe cwòḡḡre tēni ndemu i ke, mii maha li pyi ná ntiiḡi i, ḡaha na yε mii kanni bà u maha mpyi me, Tufoonji u à mii tun ke, uru maha mpyi ná mii i. ¹⁷ L'à séme yii yabilimp̄ii Saliyaḡi i, na shiin shuunni ḡwòḡwumpe ká mpyi ninḡkin kyaa na, lire li nyε sēḡḡi. ¹⁸ Mii yabilinji na naye kyaa yu, Tufoonji u à mii tun ke, uru mú na mii kyaa yu.»

¹⁹ Ka pi i Yesu pyi: «Taa mu tunji nyε ke?» Ka u u pi pyi: «Yii nyε a mii yabilinji cε me, si nta ḡjyére mii Tunji na la? Yii n'a mpyi a mii cε, yii mpyi na sí mii Tunji cε mú.»

²⁰ Yesu à mpe ḡwumpe puni ḡwo mà u yaha Kileḡaarebage ntàani na u kàlanji pyi Kile bḡnyεḡi yaayi yalenḡke taan. Sùpya nyε a ḡà a u cύ me, ḡaha na yε u tēcūni mpyi na sàha ḡkwò a nò me.

Yesu à uye cyéε

²¹ Ka Yesu si núr'a ḡwo: «Mii sí n-pa n-kàre, mii sí ká bú n-kàre, yii sí n-pa a mii caa. ḡka yii sí n-kwú ná yii kapegigii tugure e. Cyage e mii kēεge ke, yii sí n-ḡà nò wani me.»

²² U à puru ḡwo ke, ka Yahutuubii ḡḡḡfēebii si wá na yu piy'á: «Taha u sí uye bò maa ḡko na cyage e uru sí n-kàre ke, na wuu si n-ḡà nò wani me?»

²³ Ka Yesu si pi pyi: «Yii à ta naha ḡke ḡḡḡke na, mii s'á yíri nḡyḡi na. Naha ḡḡe dḡnyεḡi wuu pi nyε yii, ḡka mii nyε naha dḡnyεḡi wuu me. ²⁴ Lire na, mii à yi ḡwo yii á na yii sí n-kwú ná yii kapegigii tugure e. Yii aha mpyi yii nyε a dá li na na “Mii u nyε ḡḡe u nyε ke”* me, yii sí n-kwú ná yii kapegigii tugure e.»

²⁵ Ka pi i Yesu pyi: «ḡo u nyε mu lire sann̄i i ye?» Ka u u pi pyi: «Mii nyε ḡḡemu ke, mii à fyánha a yire ḡwo yii á. ²⁶ Kariii nḡyahagii na nyε mii u ḡwo yii á si yii cēεḡe yii kapyinḡkii nḡyahagil'e. ḡḡe mii à lóḡo na tunvoon'á ke, yire mii na yu dḡnyε sùpyire pun'á. Mii tunvoonji u nyε sēḡḡifoo.»

²⁷ Pi nyε a mpyi a li cε na Yesu na yu Tufoonji Kile kyaa na me. ²⁸ Lire kurugo ka Yesu si yi ḡwo pi á: «Yii aha mpa Supyaḡi ḡyaḡi yíriḡe nḡyḡi na tēni ndemu i ke, yii sí n-ta n-cé na “Mii u nyε ḡḡe u nyε ke”†. Yii sí n-ta n-cé na mii nyε a s̄i na yaage pyi nay'á me, nde na Tufoonji à mii kàla ke, lire kanni mii na mpyi.

²⁹ Sēε, mii tunvoonji nyε ná mii i, u nyε a mii yaha naye ninḡkin me, ḡaha na yε nde l'à bē u á ke, lire mii maha mpyi tēriḡii puni i.»

³⁰ Yesu à puru ḡwo ke, ka shinḡyahara si dá u na.

Yesu à pēε Ibirayima na

³¹ Yahutuubii pi à dá Yesu na ke, ka u u ḡwo pir'á: «Yii aha mii ḡwòḡwumpe cύ, sēḡḡi na yii à pyi mii cyelempyii. ³² Lire tēni i, yii sí sēḡḡi cε, sēḡḡi mú sí yii yige bilere e.»

³³ Ka Yahutuubii ḡḡḡfēebii si u pyi: «Wuu na nyε Ibirayima tùluge shiin. Wuu nyε a sàa pyi a ḡya wà biliwe me, ka ḡaha sí mu ta mu à ḡwo na wuu sí n-fworo bilere e ye?» ³⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Sēḡḡi na mii sí n-sii yi ḡwo yii á, ḡḡemu ká ḡkwòro na kapegigii pyi ke, urufoo na nyε kapegigii biliwe. ³⁵ Mà li ta bilinji nyε pyenge ḡkemu i ke, u nyε a s̄i na ḡin'a pyi kuru pyenge shin me, ḡka pyengefoo ḡyaḡi u à s̄i pyenge shinḡi yabilinji. ³⁶ ḡyafoonji ká yii shwò kapegigii

* **8:24** Kile à uye cyéε Musa na, maa ḡwo na uru meḡe ku nyε: «Mii u nyε ḡḡe u nyε ke.» † **8:28** Kile à uye cyéε Musa na, maa ḡwo na uru meḡe ku nyε: «Mii u nyε ḡḡe u nyε ke.»

bilere na, lire e yii sí n-sì n-fworo t'e. ³⁷ Mii à li cè na yii na j̄ye Ibirayima t̄luge shiin, lire ná li wuuni mú i, yii na j̄caa si mii bò, j̄aha na ye mii jwumpe j̄ye a tatεngε wwú yii e mε. ³⁸ Mii wi ke, karigii mii à j̄ya na Tunj á ke, cyire mii na yu. Ncyii yii mú à lógo yii tunj'á ke, cyire yii na mpyi.»

³⁹ Ka pi i u pyi: «Wuu tunj u j̄ye Ibirayima.» Ka Yesu si pi pyi: «Yii n'a mpyi s̄enji na Ibirayima pyi, karigii u mpyi na mpyi ke, yii mú mpyi na sí raa cyire pyi. ⁴⁰ M̄a jwo yii pi à lire pyi ke, ka yii i wá na mii caa raa búu na mii na s̄enji yu yii á, bà mii à u lógo Kile á mε. Ibirayima sí j̄ye a lire fiige pyi mà j̄ya mε.

⁴¹ Yii tunj maha karigii j̄cyiimu pyi ke, cyire yii maha mpyi.» Ka pi i u pyi: «Wuu j̄ye k̄as̄ōgo k̄un̄ō pyi mε. Wuu Tunj na j̄ye nin̄kin, Kile wi.» ⁴² Ka Yesu si pi pyi: «K̄amp̄yi s̄e Kile u j̄ye yii Tunj, mii kyaa mpyi na sí n-táan yii á, j̄aha na ye mii à fworo Kile e, uru u à mii yaha a pa naha. Mii j̄ye a pa nay'á mε, uru u à mii tun. ⁴³ Naha na yii j̄ye na mii jwumpe yyaha cini mà ye? Mii à li ta, yii la j̄ye si pu lógo mε. ⁴⁴ Sitaannin̄ji u j̄ye yii tunj, lire e l'à táan yii á, yii pi a u j̄yii wogigii pyi. Supyibon̄ō u j̄ye u wi, fo mà lwó tasiige e, u s̄aha nt̄l'a s̄enji jwo a j̄ya mε, j̄aha na ye s̄eibili nin̄kin j̄ye u fun̄jke e mε. U aha fini, u maha jwo a táanna ná u fun̄ō s̄on̄jore e, j̄aha na ye kafinare jwufoo wi, kafinare tunj mú wi. ⁴⁵ Nka mii wi ke, s̄enji kanni mii na yu, lire kurugo yii j̄ye a dá mii na mε. ⁴⁶ Yii puni shw̄oh̄l'e, jofoo nin̄kin u sí n-jà li cyèe na mii à kapii pyi ye? Mii sí i s̄enji yu yii á, ka yii i mpyi yii j̄ye a dá mii na j̄aha na mà ye? ⁴⁷ Ngemu ká mpyi Kile wu ke, urufoo maha Kile jwumpe núru. Mu aha yii j̄ya yii j̄ye na pu núru mε, yii j̄ye Kile wuu mε.»

⁴⁸ Ka Yahutuubii j̄n̄jufeebii si Yesu pyi: «Wuu t̄anga na j̄ye mà jwo mu na j̄ye Samari shin kanna, j̄ina na j̄ye mu i.» ⁴⁹ Ka Yesu si pi pyi: «J̄ina j̄ye mii i mε. S̄enji na, mii na na Tunj p̄ère, yii sí j̄ye na mii p̄ère mε. ⁵⁰ Mii j̄ye na na yabilin̄j mp̄enji caa mε, nka wá u j̄ye wani, uru u j̄ye na mii mp̄enji caa, uru u sí n-pa t̄ange kan mii á. ⁵¹ S̄enji na mii sí n-si yi jwo yii á, ngemu ká mii jwumpe lógo maa j̄ye pu na ke, urufoo si n-si n-kwú mε.»

⁵² Ka Yahutuubii j̄n̄jufeebii si Yesu pyi: «Numε wuu à li cè s̄enji na na j̄ina na j̄ye mu i. Ibirayima à kwú, Kile t̄un̄ntun̄mpii puni mú à kwú, ka mu u j̄en'a jwo na ngemu ká mu jwumpe lógo maa pu kurigii j̄aare ke, urufoo saha si n-kwú mε. ⁵³ Mu à p̄e wuu tulyage Ibirayima na la? Ur'á kwú, Kile t̄un̄ntun̄mpii mú à kwú. Jofoo mu na maye s̄on̄ji ye?» ⁵⁴ Ka Yesu si pi pyi: «Mii n'a mpyi na naye p̄ère, mii mp̄enji mpyi na sí là j̄w̄o mε. Nka mii Tunj u na mii p̄ère. Yii à jwo na uru u j̄ye yii Kilen̄ji, ⁵⁵ mà li ta, yii j̄ye a u cè mε, mii s'á u cè. Mii n'a mpyi a jwo na mii j̄ye a u cè mε, mii mpyi na sí n-pyi yii fiige kafiniviniwe. Nka mii à u cè, maa u jwumpe kurigii j̄aare. ⁵⁶ L'à táan yii tulyage Ibirayima á mà mii canmp̄anjke j̄ya. U à ku j̄ya ke, ka u fun̄jke si nt̄aan s̄el'e.» ⁵⁷ Ka Yahutuubii j̄n̄jufeebii si Yesu pyi: «Ei! mu s̄aha yyee beeshuunni ná ke ta mε, maa jwo mu à Ibirayima j̄ya la?» ⁵⁸ Ka Yesu si pi pyi: «S̄enji na mii sí n-si yi jwo yii á, mà Ibirayima ta u s̄aha si mε “Mii u j̄ye.”»

⁵⁹ Puru jwumpe kurugo, ka pi i kafaaya lwó si nt̄εε Yesu wá†, nka u à njw̄h'a fworo Kilej̄aarebage e mà kàre.

9

Yesu à fyinn̄ji wà c̄un̄j̄o

† 8:59 M̄a táanna ná Yahutuubii Saliyan̄ji i, wá ká Kile mege k̄εge, urufoo mpyi maha yaa u wá ná kafaaye.

1 Yesu nintononj'a fyinnji wà nya, uru nànjì fyin wuñjì u à si. 2 Ka Yesu cyelempyiibii si u yìbe: «Wuu cyelentunji, naha k'à nge nànjì fyin wuñjì pyi u à si yè? U kapegigii fyè wi laa, u sifeebii wogigii fyè?» 3 Ka Yesu si pi pyi: «U fyinntè ná u kapegigii ná u sifeebii wogigii nyè cyiye kur'e mɛ, l'à pyi si Kile sífente cyêe. 4 Wuu à yaa wuu mii tunvoonji túnnture pyi canñke e, lire tènì ká ntòro wuu taan, numpilage sí n-wwò, báara saha si n-jà n-pyi mɛ. 5 Mâ mii yaha naha dɔnyenji ì, mii u nyè dɔnyenji bèennmpe.» 6 Yesu à puru jwo ke, maa ntilwòhe cyán nɔñke na mà tèg'a pworò fànhara, maa tire tèg'a fyinnanji nyiigii cwuugo, 7 maa yi jwo u á, na u sà u yyahe jyé Silowe jcwògè e (Silowe jwòhe ku nyè: «tùnnunñò»). Ka fyinnji si ñkàr'a sà ku jyé, ka u nyiigii si múgo, ka u u nùru.

8 Nyè u tɛɛnyɛebii ná mpíi pi mpíi maha u nintɛɛnnji jaa u u sùpyire jáare ke, ka pire si piye yìbe: «Ei! Tá nge nànjì bà wuu mpíi maha jaa u à tɛɛn na jáare mɛ?» 9 Ka pìi si jwo: «Uru wì» ka pìi si jwo: «Uru bà mɛ, u málwòrò ti kanna.» Ka nànjì yabilinji si mpa jwo: «Mii wì.» 10 Ka pi i u yìbe: «Di mu nyiigil' à pyi maa múgo yè?» 11 Ka u u jwo pi á: «Nànjì pi maha mpíi Yesu ke, uru u à pworò fànhara a tìri mii nyiigii na, maa jwo na mii i sà yyahe jyé Silowe jcwògè e. Ka mii i ñkàr'a sà ku jyé. Mii à ku jyé ke, ka mii i ntíi na jaa na jcwúu.» 12 Ka pi i u yìbe: «Taa uru nànjì nyè ke?» Ka u u pi pyi: «Mii nyè a u takarega cè mɛ.»

13 Nyè nànjì nyiigii cyi à múgo ke, ka pi i ñkàrè ná u e Farizhɛɛnbii yyère. 14 Canñke Yesu à pwoore fànhara a tèg'a u nyiigii tìri cyi i nta a múgo ke, kuru na mpíi Yahutuubiicanñò* . 15 Lire kurugo Farizhɛɛnbii mú à u yìbe nyiigii múgunkanni na. Ka u u jwo pi á: «Pworò u à fànhara a tìri mii nyiigii na, ka mii i sà yyahe jyé maa ntíi na jaa.» 16 Ka Farizhɛɛnbii pìi si jwo: «Nànjì u à fyinnji cùunñò ke, u sì n-jà n-yíri Kile yyère mɛ, naha na yè u nyè a canñòñke le dá e mɛ.» Nka pìl' à jwo: «Kàmpyi u mpíi kapimpyi, u mpíi na si n-sii n-jà jcyii kakyanhala karigii pyi mɛ.» Lire pyinñkanni na, pi nyè a jà a bè ninñin na mɛ.

17 Ka pi i nùr'a nànjì yìbe: «Mu wì ke, naha mu na sònnji ma nyiigii múgufoonji kyaa na yè?» Ka u u pi pyi: «Kile tùnnunñò wì.» 18 Nka Yahutuubii nùnjufɛebii nyè a jɛn'a dá li na na u à si fyin, kàntugo ka u nyiigii si nta a múgo mɛ. Lire e pi à u sifeebii yyere, 19 maa pi yìbe: «Sèe wi nge nànjì nyè yii jya la? Sèe u fyin wuñjì u à si la? U aha nta u à si fyin, di u à pyi marii jaa numɛ yè?» 20 Ka u sifeebii si jwo: «Wuu à li cè na wuu pyà wi, maa li cè wuu à u si fyin. 21 Nka bà u à pyi marii jaa numɛ mɛ, wuu nyè a cè mɛ. Wuu mú sí nyè a u nyiigii múgufoonji cè mɛ. U saha nyè pyà mɛ, yii à yaa yii i u yìbe, u yabilinji sí yi jwo yii á.» 22 Nànjì sifeebil' à yire jwo Yahutuubii nùnjufɛebii yyaha fyagare na. Pi mpíi a jwo a bè li na na ngemu ká jwo na Yesu u nyè Kile Nɔñcwònrɔñji ke, pi sí urufoo kòrò n-yige Kile Jwumpe kàlambage e†. 23 Lire na, u sifeebil' à jwo na u saha nyè pyà mɛ, pi u yìbe.

24 Ka Farizhɛɛnbii si nùr'a nànjì yyere, maa u pyi: «Sèenji jwo Kile yyahe taan, nànjì u à mu nyiigii múgo ke, wuu à u cè kapimpyi.» 25 Ka nànjì si jwo: «U à pyi kapimpyi yo, u nyè a pyi kapimpyi mà yo, mii nyè a yire cè mɛ, ñka kani ninñinji mii à cè ke, lire li nyè mii mpíi fyin, ñka numɛ mii na jaa na jcwúu.» 26 Ka pi i nùr'a u yìbe: «Naha u à pyi mu na yè? Di u à mu nyiigii múg'a jwo yè?»

* 9:14 Yahutuubii Saliyanji nyè a mpíi a jɛɛ báarañji wà tufiige u a mpíi canñòñke e mɛ, lire mpíi na fún pi á. Pi mpíi maha sònnji na mà yanja cùunñò, lire na nyè mu à jwo urufol' à báara pyi. † 9:22 Pi aha wà kòrò Kile Jwumpe kàlambage e, sùpyire sannte mpíi maha urufoo wíi mu à jwo u à kwù, pi kuro sàha maha mpíi urufol' e mɛ.

27 Ka nàŋi si pi pyi: «Mii à yi jwo yii á mà kwò, ñka yii ñye a lógo mii ñwò na me, ñaha yyaha yii la ñye mii u núr'a jwo yii á ye? Taha yii la mú ñye si mpyi u cyelemphyii la?» 28 Ka pi i u cyahala, maa jwo: «Mu u ñye u cyelemphyani, wuu sí na ñye Kile túnntunŋiMusa cyelemphyii. 29 Wuu à cè na Kile à jwo ná Musa e, ñka ñge nàŋi wi ke, wuu bá ñye a u tayirige cè me.» 30 Ka u u pi pyi: «Nde ñye kakyanhala de! Yii à jwo na yii ñye a u tayirige cè me, u s'à mii ñyiigii múgo. 31 Wuu pun'à cè na Kile ñye na nuru kapimpyi á me. Nge u na u père marii u ñyii wogigii pyi ke, uru ñwò na u maha nuru. 32 Mà lwò ñiñye tasiige e, wuu sàha sàa lógo na sùpyani u à si fyin ke, na wà à jà a uru ñyiigii múgo me. 33 Kàmpyi ñge nàŋi mpyi a fworò Kile e me, u mpyi na sì n-jà yaaga pyi me.» 34 Ka Farizhēnbii si jwo nàŋ'á: «Mu à si kapimpyi, tacenŋe ñye mu i me! Ka mu u ñkwò a pa a wuu leni kure e la?» Maa u kòro.

35 Ñye Yesu à pa lógo na pi à nàŋi kòro ke, maa sà u yíbe: «Mu à dá Supyani Jyani na la?» 36 Ka nàŋi si u yíbe: «Wuu cyelentunji, joofo kyaa na mu ñye ye? Mii la ñye si u cè si dá u na.» 37 Ka Yesu si u pyi: «Uru mu à ñya ame, u u yu ná mu i.» 38 Ka nàŋi si jwo: «Kafoonji, mii à dá mu na» maa ninjure sín Yesu taan. 39 Lire tēni i, ka Yesu si jwo: «Mii à pa ñiñyeŋi i si mpa sùpyire kapyiñkii kataampe cwònrò, bà fyinmpii si mpyi s'a ñaa, ñyafeebii si mpyi fyinmii me.»

40 Farizhēnbii pi mpyi wani maa puru lógo ke, ka pire si u pyi: «Mà tàanna ná mu jwuñkanni i, wuu mú na ñye fyinmii be?» 41 Ka Yesu si pi pyi: «Yii n'a mpyi fyinmii, yii kapegii tugure mpyi na sí n-láha yii na, ñka yii na sòñji na yii ñyiigil'à múgo ke, lire e yii kapegii tugure sí n-kwòro yii na.»

10

Yesu u ñye mpànahaji ñiñcenŋi

1 Ñye ka Yesu si núr'a jwo: «Sēenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ñgemu ká a ñcaa si jyè mpàbage e, u sí ñye a jyè mpàbage ñwòge e me, maa dùgo kàsòoge na a jyè ke, urufoo na ñye nàñkaawa, maa mpyi nàñkalyeга. 2 Ñka ñgemu ká jyè mpàbage ñwòge e ke, uru u ñye mpànahaji yabilinji. 3 Mpàbage kàanmucyafoonji maha yír'a ku múgo u á. Mpàabii maha u mejwuuni nuru, u maha u yabilinji mpàabii yiri ninjin ninjin pi meyi na, maha yige ntàani na. 4 U aha u wuubii nàha a yige ntàani na, u maha ñaare pi yyaha na pi a si ntaha u fye e, ñaha na ye pi à tēe u mejwuuni na a kwò. 5 Pi si n-sii n-taha nàmpòñŋo fye e me, pi bá sí raa fi u yyaha na, ñaha na ye pi ñye a u mejwuuni cè me.» 6 Yesu à ñke bàtaage jwo pi á, ñka pi ñye a ku ñwòhe cè me.

7 Ñye ka Yesu si núr'a pi pyi: «Sēenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, mii u ñye mpàbage ñwòge. 8 Mpii pi à pa mii yyaha na ke, pire puni na ñye nàñkaalii, pi mú na ñye nàñkalyeŋe, ñka mpàabii ñye a lógo pi á me. 9 Mii sí u ñye mpàbage ñwòge. Ñgemu ká jyè mii i ke, urufoo sí n-shwò. Uru sí raa jyè, s'a fwore u ñeempe. Mii sí raa yalyire kaan urufol'á mú. 10 Nàñkaanji kapani li ñye nàñkaage ná boore ná kakyaare kanni. Ñka mii wi ke, mii à pa si shiñji ninjkwombaanji ná ferempe kan na mpàabil'á.

11 Mii u ñye mpànahaji ñiñcenŋi. Mpànahaji ñiñcenŋi maha u múnaani kan bà u mpàabii si mpyi si shwò me. 12 Sàrampanahawa ñye mpàabii foo me. U aha sige yaaga ñya, u maha fē maa mpàabii yaha. Sige yaage maha pìi cù, pi sanmpil'a sì ñcaala. 13 Sàrampanahaji sí n-fē, ñaha na ye wýéré u caa, u kuro ñye mpàabil'e me.

14-15 Mii wi ke, mii u nyε mpànaḥaḅi niḅcεḅḅi. Bà Tufooḅi Kile à mii cè, ka mii mú si u cè mε, amuni mii à na mpàabii cè, mii mpàabii s'à mii cè mú. Mii sí na múnaani kan na mpàabii kurugo. 16 Mpàabii p̄i na nyε mii á, pi nyε ḅke mpàbage e mε*. Mii à yaa mii i pi náha a pa, pi i mpa mii mεjwuuni lógo. Lire e pi puni sí n-pa wà piye na mpyi mpàbaga niḅkin, mpànahawa niḅkin sí n-pyi pi j̄uḅo na. 17 Mu aha mii Tuḅi nyε u à mii kyaa táan uy'á, lir'à ta mii sí na múnaani kan, si nuru li shwò. 18 Sùpya si n-jà mii múnaani wwù mii i fāhe e mε. Mii sí li kan nay'á. Síḅi nyε mii á mà li kan, síḅi nyε mii á mà li shwò sahaḅki. Yire mii Tuḅi à jwo mii u pyi.»

19 Yesu jwòjwumpe mpe kurugo, Yahutuubii jwòm̄yahigil'à táa sahaḅki. 20 Niḅyahara mpyi na ḅko: «Jína na nyε u e, sícyere mú na nyε u e. Naha kurugo yii à yyéere marii u jwumpe nuru ye?» 21 Ka p̄i si jwo: «Ei! mpe nyε jínacyan jwumò mε. Jínacyan sí n-jà f̄yinmii pyi pi a jaa la?»

Yesu à jwo uru u nyε Kile Jyaji

22 Nyε Yahutuubii Kilejaarebage kataanni li maha mpyi Zheruzalemu kånhe e yee maha yee ke, lir'à pa nò mà bē ná wyeere tēni i. 23 Mà pi yaha lire kataanni na, ka Yesu si wá na jaare na màre Kilejaarebage ntàani na, saanḅi Solomani ḅkubabwòhe jwòh'i. 24 Ka Yahutuubii j̄uḅufeebii p̄i si mpa Yesu kwùulo maa u yibe: «Naha tère e mu sí wuu yige numpini i ye? Kampyi mu u nyε Kile Niḅcwòḅḅi, yire f̄finiḅ'a jwo wuu á.»

25 Ka Yesu si pi pyi: «Mii à yi jwo yii á mà kwò, ḅka yii nyε a dá mii na mε. Karigii mii na mpyi na Tuḅi mege na ke, cyire maha mii kyaa yu. 26 ḅka lire ná li wuuni mú i, yii nyε a dá mii na mε, jaha na ye yii nyε mii mpàabii p̄i mε. 27 Mii mpàabii na mii mejwuuni nuru, mii à pi cè, pi maha ntaha mii fye e mε. 28 Mii sí sh̄ḅi niḅkwombaanḅi kan pi á, pi nump̄anḅke si n-kèeḅge mε. Sùpya saha si n-jà pi diri n-shwò mii na mε. 29 Mii Tuḅi u à pi kan mii á ke, ur'à p̄e diḅnyεḅi yaayi puni na. Wà mú si n-jà pi diri n-shwò Tufooḅi na mε. 30 Mii ná Tufooḅi na nyε niḅkin.»

31 Yesu à puru jwo ke, ka Yahutuubii j̄uḅufeebii si núr'a kafaaya bile si ntēḅe u wà mbò. 32 Ka Yesu si pi pyi: «Kacεḅḅi niḅyahagii mii à ta Tufooḅi á, maa cyire pyi yii j̄yii na ke, cyire shwòh'è li ndi kurugo yii la nyε si mii wà mbò ye?» 33 Ka pi i u pyi: «Mu kacεḅni là kurugo bà mε, ḅka mu Kile mεkεεḅḅe jwumpe kurugo. Mu shintiiwe, ka mu u wá na maye pyi Kile.»

34 Ka Yesu si pi pyi: «Li nyε a séme yii yabilimp̄i Saliyanḅi i na Kile à jwo “Yi na nyε kileebii p̄i†” mà? 35 Wuu s'à li cè na Kile Jwumpe Semεḅi si n-jà n-kēεḅḅe mε, Kile s'à jwumpe kan mpiimu á ke, u na pire yire “kileebii” p̄i. 36 Mii wi ke, Tufooḅi à mii cwòḅḅ'a tun naha diḅnyεḅi i. Mii à jwo na mii u nyε Kile Jyaji ke, ka yii i mpyi di mà jwo na mii na Kile mege kēεḅḅe ye? 37 Karigii mii à pyi ke, kampyi yii à li j̄ya na cyire nyε mii Tuḅi wogigii mε, yii àha ndá na jwumpe na mε. 38 ḅka yii aha nta yii à cè na mii à j̄cyii karigii pyi mà tàanna ná Kile j̄yii wuuni i, yii mée ká mpyi yii nyε a dá mii na mε, yii dá li na na cyire karigil'à fworo Kile e. Lire tēni i yii sí li cè na sēḅḅi na, mii ná Tufooḅi à sàa wwò.» 39 Lire tēni i, ka pi i núr'a ȳiri s'a Yesu cwòre puru jwumpe kurugo, ḅka u à shwò pi na.

40 Ka Yesu si núr'a kàr'a sà ntēḅḅen Zhurudεḅanḅi k̄ḅḅke na, cyage e Yuhana mpyi a fyāna na sùpyire batizeli ke. 41 Ka sùpyire niḅyahara si shà u yyéere

* 10:16 Mpi pi nyε pi nyε Yahutuu mε, ná pi sí n-pa dá Yesu na ke, pire kyaa na Yesu nyε naha ḅke cyage e. † 10:34 Zaburu 82.6

kuru cyage e. Marii nko tiy'á: «Yuhana nyε a kakyanhala karii pyi wuu á mε, nka yaaga maha yaaga u à jwo nge nàñi kyaa na ke, yire pun'à pyi sèe.» ⁴² Ka pi ninyahara si dá Yesu na wani.

11

Lazari kwùñkanni

¹⁻² Betani kànhe e, sijnε taanre na mpyi wani: Mariyama ná Marita ná Lazari. Mariyamañi u mpyi a sinmpe nùguntanga wumpe wu Kafoonji Yesu tooyi na, maa pu cwuugo ná u nùñjoore e ke, uru sijnεñi Lazari mpyi na yà sèl'e. ³ Ka sijnεbii pùcèribii si wà tun u sà yi jwo Yesu á: «Kafoonji, mu cevoonji naha a pyi yampi.» ⁴ Yesu à tire tùnnture lógo ke, maa jwo: «Mpe yampe nyε a pa si Lazari bò mε. Nka p'à pa si pèene taha Kile mεge na, bà pèene si mpyi si ntaha Kile Jyanji na mú mε.»

⁵ Marita ná Mariyama ná Lazari, pire shiin taanrenji kyaa mpyi a táan Yesu á. ⁶ U à Lazari yampe kyaa lógo ke, maa ntéen wani kuru cyage e, mà canmpyaa shuunni pyi. ⁷ Lire kántugo maa jwo u cyelempyiibil'á: «Yii a wá, wuu nùru wuu a si Zhude kùluni i.» ⁸ Ka u cyelempyiibii si jwo: «Cyelentunji, li nyε a mō mε, Zhude shiinbii la mpyi si mu wà mbò ná kafaayi i, ka mu u nùr'a jwo wuu a si wani la?» ⁹ Ka u u jwo: «Tá bèenmpe nyε canñke e mà lwó nyège na fo yàkñke na mε? Nyε nge u na ñaare canñke e ke, u uye burugumō nyε a táan mε, ñaha na ye dijnyeñi bèenmpe na nyε wani. ¹⁰ Nka sùpya ká a ñaare numpini i, u uye burugumō nyε a pèn mε, ñaha na ye bèenmpe nyε wani mε.»

¹¹ Puru ñwōhō na, ka Yesu si pi pyi: «Wuu cevoonji Lazari à ñóó, mii sí n-sà u jè.» ¹² Ka cyelempyiibii si jwo: «Kafoonji, kampyi ñóompe kanni pi, u sí n-yíri.» ¹³ Lazari kwùñi kyaa Yesu mpyi na yu, nka u cyelempyiibii mpyi na sōñji na ñóompe yabilñi kyaa u na yu. ¹⁴ Ka Yesu si nùr'a yi fínin'a jwo pi á: «Lazari à kwù. ¹⁵ L'à pyi mii kántugo na ke, l'à táan mii i, ñaha na ye nde sí yii pyi yii i dá mii na. Numε yii a wá, wuu a si u taan.» ¹⁶ Cyelempyanji mεge ku nyε Tomasi, ná pi maha u pyi: «Ñarji ke, ka uru si jwo u shèfēebil'á: «Yii a wá, wuu a si ná wuu cyelentunji i, wuu u sà ñkwù ná u e.»

Yesu à Lazari buwuñi jè

¹⁷ Nyε Yesu à nō Betani kànhe e, mà pi ta pi à Lazari le fanñke e, canñke sicyεere woge e u à nō wani*. ¹⁸ Betani ná Zheruzalemu kànhe laage nyε a mpyi a tōon mε. Ku laage nyε a tōro culumetirii taanre na mε. ¹⁹ Yahutuubii ninyahamii mpyi a shà Marita ná Mariyama yyére mà sà fwù pyi, pi sijnεñi ñkwùñi na.

²⁰ Marita à pa lógo na Yesu na ma, u s'à byanhara kànhe na ke, maa yír'a sà u nùñō bē, ka Mariyama si ntéen bage e. ²¹ Marita à sà nō Yesu na ke, maa jwo: «Kafoonji, kampyi mu mpyi naha, mii sijnεñi mpyi na si n-kwù mε. ²² Nka mii à cè, cyage e wuu nyε amε ke, mu aha kyaa maha kyaa ñáare Kile á ke, u sí lire pyi mu á.» ²³ Ka Yesu si jwo: «Marita, mu sijnεñi sí jè n-fworo kwùñi i!» ²⁴ Ka Marita si jwo: «Mii à cè dijnye canñkwoge kwùubii ká mpa a jèni, mii sijnεñi mú sí jè.» ²⁵ Ka Yesu si jwo: «Mii u nyε kwùubii jèfoonji maa mpyi shìñi nìñkwombaañjifooni. Ngemu ká dá mii na ke, urufoo mée ká ñkwù, u sí shìñi nìñkwombaañj ta. ²⁶ Ngemu ká uru shìñi ta maa dá mii na ke, urufoo saha si

* **11:17** Yahutuubii cyelentiibii mpyi maha sōñji na sùpyanji ká ñkwù, u múnaani maha ntéen u taan maha canmpyaa taanre pyi; cyire kántugo urufoo nyε na jin'a yiri sahanji mε.

n-sì n-kwû mε. Marita, mu à dá lire na la?» ²⁷ Ka u u jwo: «Ɖɔn Kafoonji, mii à dá li na na mu u jɲε Kile Nɲɔcwɔnrɔnji, Kile Jyanji, nge u mpyi a yaa u pa diɲɲɛnji i ke.»

²⁸ Nye Marita à puru jwo ke, maa núr'a kàre pyenge e, maa sà u sɲɛɛnji Mariyama nɔwɔh'a yyere maa yi jwo u á: «Wuu cyelentuɲ'à pa, u à jwo mà shà.» ²⁹ Mariyama à yire lógo ke, maa yíri fwɔfwɔ mà kàre Yesu yyére. ³⁰ Lir'à Yesu ta u sàha jyé kánhe e mε. Cyage e Marita à u bê a ta ke, wani u saha mpyi. ³¹ Yahutuubii pi mpyi na Mariyama fɔɔnɲi bage e ke, pir'à u jɲa u à pâl'a fworó ke, maa yír'a taha u fye e mú, pi mpyi na sɔnɲi na u à kàre fannke na zà a mεε súu.

³² Mariyama à sà nɔ Yesu na ke, maa jɔcwo u fere e, maa jwo: «Kafoonji, kàmpyi mu mpyi naha, mii sɲɛɛnji mpyi na sɲ n-kwû mε.» ³³ Yesu à Mariyama jɲa u u mεε súu, Yahutuubii pi mpyi wani kuru cyage e ke, maa pire jɲa pi i mεε súu mú ke, ka u lùuni si yíri, ka u u yyahe tanha, ³⁴ maa pi yíbe: «Taa yíi à Lazari buwuɲi yaha ke?» Ka pi i jwo: «Kafoonji, pa ku cyage wíi.» ³⁵ Ka Yesu si mεε sù. ³⁶ Yahutuubii pi à Yesu mεεsuwuɲi jɲa ke, ka pire si jwo: «Yíi wíi, nge nàɲi kyaa mpyi a táan u á dε!» ³⁷ Ka pii si jwo: «Uru u à fyin nàɲi nyiigiú múgo, u mpyi na sɲ n-jà Lazari sige kwùɲi na mà?»

³⁸ Puru jwumpe saha à Yesu lùuni yírige sèe sèl'e. Nye pi à sà nɔ fannke na, kur'à pyi kafawyige, maa kafaaga tég'a ku tò. ³⁹ Ka Yesu si pi pyi: «Yii kafaage láha fannke jɔwɔge na.» Buɲi sɲɛɛnji Marita mpyi wani, ka uru si Yesu pyi: «Kafoonji, mu sí u nùge ta ku u fwoe, u canmpyaa sicyεere cyi jɲε nɲɲaa fannke e.» ⁴⁰ Ka Yesu si u pyi: «Mii jɲε a yi jwo mu á na mu aha dá mii na na mu sí Kile sífente jɲa mà?» ⁴¹ Ka pi i kafaage láha fannke jɔwɔge na. Ka Yesu si jùɲke dùrugo nɲɲɲi i, maa jwo: «Tufoonji, mii fwù jɲε mu na, naha na ye mu à mii jarege shwɔ.» ⁴² Mii wi ke, mii à cè na mu maha jεεge mii jareyi puni i, nka mii na yu amε, bà sùpyire puni ti naha a mii kwùulo ke, tire si mpyi si dá li na na mu u à mii tun mε.» ⁴³ U à puru jwo ke, maa jwo fànha na: «Lazari, yír'a fworó naha!» ⁴⁴ Ka u u ntíl'a fworó fannke e, u tooyi ná u cyeyi mpyi a pwɔ, u yyahe s'à tò ná vàanɲi i, ka Yesu si pi pyi pi yire puni sànhana a láha u na, pi i u yaha u a si.

Pi à vùnɲɔ pwɔ Yesu na, si u bò

(Macq 26.1-5; Marika 14.1-2; Luka 22.1-2)

⁴⁵ Yahutuubii pi mpyi a kàre Mariyama yyére, maa Yesu kapyiɲkii jɲa ke, pi nɲɲahara à dá u na. ⁴⁶ Nka pire pill'à kàr'a sà Yesu kapyiɲkii kyaa jwo Farizhɛɛnbil'á.

⁴⁷ Nye ka Kile sáragawwuubii jùɲufɛebii ná Farizhɛɛnbii si piye jɲa, maa wwò a jwo ná yukyaala kurunke e Yesu kakyanhala karigii kyaa na. Pi mpyi na piye yíbili: «Nge nàɲ'à kakyanhala kariii nɲɲahagii pyi! Naha wuu sí n-pyi ye? ⁴⁸ Wuu aha u yaha u u jɲcyii karigii pyi, sùpyire puni sí n-dá u na. Lire e ke Ɖɔmɔ shiinbii sí n-pa wuu Kileɲaarebage jɲa, si wuu shiɲi puni bò.»

⁴⁹ Wà na mpyi pi e, pi maha uru pyi Kayifu. Uru u mpyi Kile sáragawwuubii jùɲufembwɔhe lire yyeeni. Ka uru si pi pyi: «Yii jɲε a yaage cè mε! ⁵⁰ Yii jɲε a cè shin nɲɲin u kwù kɲi puni kurugo, lir'à pwórɔ kɲi sùpyire puni ti kéεge mà?» ⁵¹ Nye Kayifu mpyi a puru jwumpe yige uye e mε. Bà u mpyi sáragawwuubii jùɲufembwɔhe lire yyeeni mε, lire kurugo Kile à puru jwumpe le u jɔwɔge e, u jwo na Yesu à yaa u kwù Izirayeli kɲi sùpyire cyaga. ⁵² Nka Izirayeli sùpyire kanni kurugo bà u sí n-kwû mε. Kile pyiibii pi jɲε diɲɲε yyaha

kurugo ke, u à yaa u kwû si pire puni wà piye na, si mpyi nin̄kin. ⁵³ Kuru can̄jke, Yahutuubii n̄n̄jufeebil' à bê li na na Yesu à yaa u bò. ⁵⁴ Ka Yesu si láha uye n̄cyéeni na s̄upyr'á. Maa yíri wani mà kàre kànhe kà na síwage taan, kuru mege n̄ye Efrayimu, mà sà tère pyi wani ná u cyelempyiibil'e.

⁵⁵ N̄ye Yahutuubii bilereñkwoñi kataanni mpyi a byanhara, ka shin̄nyahara si yíri cyeyi yabere e mà pa Zheruzalemu kànhe e mà kataanni ta lí sàha n̄o me, si mpa piye finiñe Kile yyahe taan. ⁵⁶ Pi mpyi na Yesu caa, maa nkàre Kileñaarebage ntàani na. Maa wá na piye yíbili: «Di ku n̄ye ye? Lire e ke u si n-pa kataanni na mà?» ⁵⁷ Lir' à Kile sáragawwuubii n̄n̄jufeebii ná Farizh̄eñbii ta pi à yi jwo s̄upyr'á mà kwò na shin maha shin ká Yesu saha cè ke, urufoo u sà yi jwo pir'á, bà pire si mpyi si u ta n̄cû me.

12

Mariyama à Yesu tooyi tiri ná sinn̄e n̄uguntan wum' i

¹ Yahutuubiibilereñkwoñi kataanni mpyi a byanhara, ku san̄ja mpyi can̄mpyaa baani. Ka Yesu si n̄ur'a kàre Betani kànhe e. Lazari u mpyi a n̄è a yige kwùñi i ke, uru na mpyi kuru kànhe e. ² Ka pi i yal'a shwòh̄o Yesu á kuru kànhe na, Marita u mpyi na tire yalyire karigii cwòonre. Lazari mú na mpyi ná Yesu i talyige e. ³ Mà pi yaha pi i lyí, Mariyama à sinn̄e n̄uguntan wumò lon̄gara wumò* bwuu wu Yesu tooyi na, maa u n̄n̄jjoore t̄èg'a yi cwuugo. Ka sinn̄pe n̄ge si bage fun̄jke puni n̄í. ⁴ Yesu cyelempyan̄i mege ku n̄ye Zhudasi Isikariyoti, n̄ge u mpyi na sí n-pa Yesu le cye e ke, ka uru si jwo: ⁵ «Naha na mpe sinn̄pe n̄ye a pére maa pu wyéren̄i kan fòñofeebil' á mà ye? Pu lwòore mpyi na sí n-jà shin nin̄kin yye nin̄kin báara sàra kwò.» ⁶ Zhudasi mpyi a puru jwumpe jwo fòñofeebii kurugo me, u na mpyi n̄añkaawa, uru u mpyi na wyéren̄i bégeli, u mpyi maha wyéren̄i lwúu. ⁷ Ka Yesu si jwo: «Láha ceeni na! Mii can̄ton̄jke kurugo u à nde pyi. ⁸ Fòñofeebii n̄ye naha ná yii e t̄èrigii puni i, mii sí sí n-pyi ná yii e t̄èrigii puni i mà de!»

Sáragawwuubii n̄n̄jufeebil' à jwo pire sí Lazari bò

⁹ N̄ye Yahutuubil' à lógo na Yesu na n̄ye Betani kànhe e ke, ka pi nin̄yahamii si nkàre wani. Pi n̄ye a mpyi a kàre Yesu yabiliñi kanni n̄yan̄i kurugo me, n̄ka Lazari u à n̄è a yige kwùñi i ke, si uru n̄ya mú. ¹⁰ Kile sáragawwuubii n̄n̄jufeebil' à puru lógo ke, maa jwo: «Kampyi lire li, wuu sí Lazari bò» ¹¹ naha na ye Lazari kurugo Yahutuubii nin̄yahamii mpyi na dányan̄i pyi Yesu na, marii fwoire pire jwòh' i.

Saan̄ji Yesu à jyè Zheruzalemu kànhe e

(Macwo 21.1-11; Marika 1.1-11; Luka 19. 28-40)

¹² N̄ye kuru can̄jke n̄umpan̄ja na, shin̄nyahara na mpyi Zheruzalemu kànhe e Yahutuubii bilereñkwoñi kataann' á, pi à lógo na Yesu na wá kuro na. ¹³ Ka pi i sháhan̄ken̄yi kyeege maa fwo na Yesu b̄eni. Pi mpyi na n̄ko fànha na: «Yabwòhe!

N̄gemu u n̄ye na ma Kafoon̄ji Kile mege na ke, Kile u jwò le u á!

Izirayeli saan̄ji wi' t̄.»

¹⁴ Yesu à dùfaan̄jaaga ta a dùg'a t̄een, mu à jwo bà l' à séme Kile Jwumpe Sem̄en̄ji na na:

* **12:3** Puru sinn̄pe mpyi a ta cige n̄gemu i ke, kuru mege mpyi: «naridi». † **12:13** Zaburu 118.25, 26

15 «Siyon kànhe pyilibii, yii àha raa fyáge me!

Yii wíi, yii saanji na ma,

u à téen dùfaanjaaga† juŋ'iS.»

16 Cyelempyiibii nyε a mpyi a pu yyaha cè lire tēni i me, ŋka Yesu à pa jè à fworò kwùŋi i, mà jyè Kile pèente e ke, lire kani li mpyi a séme u kyaa na ke, ka pi funŋyi si nta a cwo lire na, maa li ŋya na l'à tòro li jwuŋkanni na.

17 Nyε sùpyire ti mpyi ná Yesu i, Lazari buwuŋi taŋŋke e fanŋke na ke, tire mpyi na lire kani yyaha yu. 18 Lire kakyanhani Yesu à pyi ke, lire kyaa sùpyir'à lógo maa fwor'a kàr'a sà u jùŋò bē. 19 Farizheenbil'à lire ŋya ke, maa wá na yu piy'á: «Yii yabilimpíi jyii wà u na ke! Ali yafyin, wuu si n-jà li pyi ŋge nàŋi na me, jaha na ye diŋye pun'à taha u fye e.»

Nùmpanŋke ná pèente taŋkanni

20 Kataanni tēni i, mpii pi mpyi a pa Zheruzalemu i mpa Kile jáare ke, Girekiibii pii na mpyi pire shwòhòl'e. 21 Ka pire Girekiibii pii sí yír'a nò Filipi na, ŋge u mpyi na yíri Betisayida kànhe e, Galile kùluni i ke, maa jwo: «Wuu na mu jáare, wuu la nyε si Yesu ŋya.» 22 Ka Filipi si ŋkàr'a sà yi jwo Andire á, ka pi mú shuunni sí yír'a kàre Yesu yyére, mà sà yi jwo. 23 Ka Yesu si pi pyi: «Tèn'à nò numε, Supyanji Jyanji u jyè u pèente e.» 24 Maa núr'a jwo: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, sùmabilini ká mpyi li nyε a jyè ñŋke e maa fwónhò me, li maha ŋkwòro liye ñŋkin, ŋka l'aha jyè ñŋke e maa fyín a fworò, li maha yasεε ñŋyahara pyi. 25 Ngemu la ká mpyi si u ñŋjaanji yaa jwò ke, urufoo si nùmpanŋa ta me, ŋka ŋgemu ká kàntugo wà u ñŋjaan'á ke, urufoo sí nùmpanŋa ta. 26 Shin maha shin la ká mpyi s'a báare mii á ke, u à yaa u taha mii fye e. Cyage e mii nyε ke, mii báarapyinji sí n-pyi wani mú. Ngemu ká a báare mii á ke, Tufoonji sí urufoo pèe.»

Yesu à u kwùŋi kyaa jwo

27 Ka Yesu si núr'a jwo: «Numε, mii funŋk'à pεn, tá mii nyε a yaa mii u Tufoonji jáare u na shwò nde tēni yyefuge na me? Ŋka mii à pa diŋyεŋi i nde tēni yyefuge mεε na. 28 Tufoonji, ma mege mpèenji cyéε.» Ka mejwu u si yíri ñŋyinjina: «Mii à ku pèe mà kwò, ŋka mii sí ku pèe sahanŋi.»

29 Sùpyire ti mpyi wani kuru cyage e, maa lire mejwuuni lógo ke, ka pii si jwo: «Kilen'à tìn.» Ka pii si jwo: «Kile mèlekenji wà u à jwo ná u e.» 30 Ka Yesu si pi pyi: «Nde mejwuuni nyε a fworò ñŋyinjina na mii kurugo me, yii kurugo l'à fworò. 31 Numε Kile sí yoge kwòŋ diŋyε sùpyire na, si ŋge diŋyεŋi ñŋufooŋi kòrò ñŋirige u ñŋufente na. 32 Mii aha bú yíri ñŋke na mà dùgo ñŋyinjina na, mii sí sùpyire puni yyaha kèŋŋe naye yyére.» 33 Yesu mpyi na sí n-kwú pyiŋkanni ndemu na ke, lire u mpyi a jwo a cyéε sùpyire na amε. 34 Ka sùpyire si u pyi: «L'à séme Kile Jwumpe Semεŋi i na “Kile Ñŋcwoŋrεŋi si n-sii n-kwú me.” Ŋka mu à jwo na Supyanji Jyanji à yaa u lwò a yírige ñŋyinjina na. Lire tēni i ke, jo u nyε Supyanji Jyanji ye?» 35 Ka Yesu si pi pyi: «Bèenmpe saha nyε yii shwòhòl'e, pu si mò sahanŋi me, yii a jaare pu na, bà numpini si mpyi l'aha bú mpâa yii e me, numpini jaarafoonji nyε a u tashage cè me. 36 Bèenmpe na nyε yii shwòhòl'e numε, ŋge u à puru bèenmpe kan ke, yii dá uru na, bà yii si mpyi si mpyi puru bèenmpe e me.»

Yesu à puru jwo ke, maa yíri pi taan ma kàre cyage kabεr'e, maa sà ŋwòhò wani.

† 12:15 Saanwa ká dùgo dùfaanŋa na, lire li mpyi yyeŋŋke ná maye ntirigenji saŋcyεenni. S 12:15 Zakari 9.9

Yahutuubii nùnjufeebii nyε a dá Yesu na mε

³⁷ Yesu mɛn'á kakyanhala karii nijyahagii pyi sùpyire nyii na ke, lire nyε a pi pyi pi á dá u na mε. ³⁸ Lir'á pyi ke, Kile túnntunji Ezayi á jwumpe mpemu jwo tɛɛcyiini i ke, pur'á fúnŋɔ na:

«Kafoonji Kile, joofo u á dá wuu jwumpe na yε?

Jofo na Kafoonji Kile á u sífente cyêe yε*?»

³⁹ Nde li mpyi a pi pyi pi si n-já n-dá mε, Ezayi á lire yyaha jwo. U á jwo:

⁴⁰ «Kile á pi pyi fyinmii,

maa pi funnyi tò,

naha na yε nde pi la nyε si zì vyìinne ke,

lire li nyε nyijyaani

ná karigii yyahe jɔcɛŋi

ná pi mpanji mii Kile yyére si ticuumpe ta†.»

⁴¹ Ezayi mpyi a Yesu pɛente nya, maa u kyaa jwo, lire kurugo u mpyi a puru jwumpe jwo.

⁴² Nka puru jwumpe ná pu wuuni mú i, Yahutuubii nùnjufeebii nijyahamil'á dá Yesu na, nka Farizhɛɛnbii yyaha fyagare kurugo, pi nyε a jɛn'a yi jwo a yige mε, pi áha bú nkwò pi kòre njige Kile Jwumpe kálambage e mε. ⁴³ Sùpyire t'a Yahutuubii nùnjufeebii pɛre, lir'á táan pi á mà tóro Kile u a pi pɛre.

Yesu jwumpe ná Tufoonji wumpe nyε ninjin

⁴⁴ Canŋka Yesu á jwo fánha na: «Nǵemu ká dá mii na ke, urufoo nyε a dá mii kanni na mε, urufoo mú á dá mii tunvoonji na. ⁴⁵ Nǵemu ká mii nya ke, urufoo mú á mii tunvoonji nya. ⁴⁶ Mii wi ke, mii á pa nge dijnyɛŋi i si mpyi bɛɛnmε, bà shin maha shin u á dá mii na ke, urufoo ká nùrujaare numpini i mε. ⁴⁷ Nǵemu ká mii jwumpe lógo, u sí nyε na pu kurigii jaare mε, mii bà u sí yoge kwòn urufoo na mε. Mii nyε a pa si mpa yoge kwòn dijnyɛŋi na mε, mii á pa si mpa u shwò. ⁴⁸ Nǵemu ká mii ná na jwumpe cyé ke, yoge sí n-kwòn urufoo na. Mii jwumpe nijjwumpe pu sí yoge kwòn urufoo na dijnyɛŋi canŋkwoge. ⁴⁹ Mii nyε a jwo naye nùŋɔ kurugo mε, mii Tunji u á mii tun ke, uru u á mii jwumpe nijjwumpe puni cyêe mii na. ⁵⁰ Mii mú s'á cè na puru jwumpe pu maha shiji ninjkwombaanji kaan sùpyan'á. Tufoonji á yi jwo mii á jwuŋkanni ndemu na ke, amuni mii á yi taha yii á.»

13*Yesu à u cyelempyiibii tooyi jyé*

¹ Yahutuubiibilereŋkwoŋi kataanni mpyi a nɔ a kwò, Yesu mpyi a cè na uru tɛɛfworon'á nɔ nge dijnyɛŋi i s'a nǵɛɛge u Tunji Kile yyére. Nyε ka u u u tàange tɛɛɛɛ baa woge cyêe u dijnyɛŋi tãanɛɛbii na.

² Yesu ná u cyelempyiibii mpyi na numpilaga lyige lyí, lir'á Sitaanninji ta u à sònŋɔre le Simɔ Isikariyoti jyanji Zhudasi i u u Yesu le cye e. ³ Yesu mpyi a cè na Tufoonji á sífente puni le uru cye e, maa jɔcè mú na ur'á fworó Kile e, na uru sí nùru n-kàre Kile yyére.

⁴ Ka u u yíri talyige e, maa u vãanntinmbwòhe wwù mà yaha, maa vãanŋke ká lwò mà tɛg'a uye bínni*. ⁵ Maa lwòhe ká le yaage k'e mà tɛge na u cyelempyiibii puni ninjkin ninjinnji tooyi jyí, maa yi cwuuge ná vãanŋke e.

* **12:38** Ezayi 53.1 † **12:40** Ezayi 6.10 * **13:4** Yire vãanŋji ná yi lenjanni Yesu mpyi a le ke, bilibii pi mpyi maha mpyi amuni, bilibii báara u mpyi tooyi nijyŋi mú.

⁶ U à pa nɔ Simɔ Pyeri na ke, ka uru la si mpyi si jɔcyé, maa jwo: «Kafoonji, mu yabilinji u sí mii tooyi jyé la?» ⁷ Ka Yesu si u pyi: «Nde mii na mpyi ke, mu si n-jà lire jwɔhe cè numɛ mɛ, fo kàntugo yyére.» ⁸ Ka Pyeri si jwo: «Ɔnhɔ! Mu si n-sii mii tooyi jyé mɛ.» Ka Yesu si jwo: «Mii aha mpyi mii jɔyɛ a mu tooyi jyé mɛ, mii ná mu kawwoo saha jɔyɛ mɛ.» ⁹ Ka Simɔ Pyeri si jwo: «Kafoonji, l'aha mpyi amuni, ma hà na tooyi kanni jyé mɛ, mii cyeyi ná jùŋke mú jyé.» ¹⁰ Ka Yesu si jwo: «Ŋgemu u à wùl'a cwó ke, urufoo tɛgeni li jɔyɛ mà tooyi jyé. Jɔyɛ yii s'à fininɛ, ŋka yii puni bà mɛ.» ¹¹ Yesu mpyi a cè na wà sí uru le cye e, u bá mpyi a urufoo cè, lire na u à jwo pi puni jɔyɛ a fininɛ mɛ.

¹² Yesu à pi tooyi jyé a kwò ke, maa u vaaŋntinŋke le maa ntɛn talyige e maa pi yíbe: «Nde mii à pyi yii na numɛ ke, yii à lire jwɔhe cè la? ¹³ Yii maha mii yiri “Cyelentunji” ná “Kafoonji.” Yii tanga na jɔyɛ, mii u jɔyɛ ure. ¹⁴ Jɔyɛ mii u jɔyɛ yii Kafoonji ná Cyelentunji ke, mii à yii tooyi jyé, kuru cyage e yii mú à yaa yii a yiye tooyi jyé. ¹⁵ Mii à nde pyi a cyéé yii na, bà mii à li pyi mɛ, yii mú s'à li pyi ná yiye e. ¹⁶ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, báarapyinji si n-jà n-pêe u jùŋufoonji na mɛ, túnntunji mú si n-jà n-pêe u tunvoonji na mɛ. ¹⁷ Numɛ, yii à jɔcyii karigii cè, yii aha jɛɛ na ntùuli cyi jwunŋkanni na, yii wuuni sí jwɔ.»

¹⁸ Yii puni kyaa na bà mii jɔyɛ mɛ, mpii mii à cwɔɔnɔ ke, mii à pire cè. Ŋka Kile Jwumpe Semɛnɔ à mpemu jwo ke, p'à yaa pu fùŋŋ. L'à séme “Mii lyinɛɛn'á mii tɔɔge lwó†.”

¹⁹ Mii na puru yu yii á numɛ, si yaa ná li tɛɛpyiini i l'à nɔ, l'aha bú nɔ, bà yii si mpyi si jɔcè na “Mii u jɔyɛ ŋge u jɔyɛ ke†.” ²⁰ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ŋgemu ká jɛɛ mii túnntunji na ke, urufol'á jɛɛ mii na, ŋgemu sí ká jɛɛ mii na ke, urufol'á jɛɛ mii tunvoonji na mú.»

*Yesu à jwo na Zhudasi sí uru le cye e
(Macwo 26.20-25; Marika 14.17-21; Luka 22.21-23)*

²¹ Jɔyɛ Yesu à puru jwumpe jwo ke, ka u funŋke si mpɛn sèl'e. Ka u u pu finin'á jwo pi á: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, shin ninŋin na naha yii shwɔhɔl'e, ŋge u sí n-pa mii le cye e ke.»

²² U à puru jwo ke, ka cyelempyiibii si wá na piye wíi, shinŋi kyaa na Yesu jɔyɛ ke, pi jɔyɛ a cè mɛ. ²³ Yesu cyelempanyanji kyaa li mpyi a táan u á sèl'e ke, uru u mpyi a tɛɛn u taan talyige e. ²⁴ Ka Simɔ Pyeri si cyége yírigɛ u á, na u Yesu yíbe shinŋi kyaa na u jɔyɛ ke. ²⁵ Ka uru cyelempanyanji si fɛɛn Yesu kàmpannɛke na, maa u yíbe: «Kafoonji, joofo kyaa na mu jɔyɛ yɛ?» ²⁶ Ka Yesu si u pyi: «Mii sí ŋke bwúurukwonge fyinmɛ. Mii aha ku kan ŋgemu á ke, urufoo kyaa li. Amuni u à bwúuruŋi lwó, maa u kan Simɔ Isikariyoti jyanji Zhudasi á.» ²⁷ Cyage e bwúuruŋ'á kan Zhudasi á ke, ka Sitaanninji si ntíl'a jyé u e. Ka Yesu si u pyi: «Nde mu la jɔyɛ si mpyi ke, li pyi fwɔfwɔ.»

²⁸ Ŋka Yesu lyinɛɛnɔ wà mpyi a mpe jwumpe jwɔhɔ cè mɛ. ²⁹ Zhudasi u mpyi na wyɛɛnɔ bégeli ke, ka pli si wá na sɔŋnɔ na Yesu à u tun u sà kataanni yaayi yà shwɔ, lire jɔyɛ mɛ u sà fòŋfɛebii pii kan§. ³⁰ Zhudasi à bwúurukwonge shwɔ a lyí cyage ŋkemu i ke, maa ntíl'a funŋke wyɛɛn'á fworɔ. Numpilage mpyi a wwò a kwò.

Yesu à to nivɔŋŋ kan u cyelempyiibil'á

† **13:18** Zaburu 41.10 † **13:19** Kile à uye cyéé Musa na, maa jwo na uru mege ku jɔyɛ: «Mii u jɔyɛ ŋge u jɔyɛ ke.» § **13:29** Bilereŋkwoŋi kataanni i, Kileŋaarebage jwɔyɔi mpyi maha múg'a yaha. Lire pinyinŋkanni na, fòŋfɛebii mpyi maha sa ntɛn wani, sùpyir'a si wá na si na yaayi kaan pi á.

³¹ Nyε Zhudasi Isikariyoti à fworo ke, ka Yesu si jwo u cyelempyiibil'á: «Supyanji Jyanji sí u pèente ta numε, Kile pèente sí raa jaa u e. ³² Lire ká mpyi, li saha si mō mε, Kile sí u sífente kan Supyanji Jyanji á pi ηgwòñi funñke e. ³³ Mii pylibii, mii saha si mō ná yii e mε. Yii si raa mii caa, ñje mii á jwo Yahutuubii ññufeebil'á ke, mii sí yire jwo yii á numε mo, cyage e mii na ηkèεge ke, yii sí n-jà nō wani mε. ³⁴ Lire kurugo mii sí to nivòññō kan yii á. Yii yiye kyaa táan yiy'á. Bà yii kyal'á táan mii á mε, yii yiye kyaa táan yiy'á lire pyiñkanni na. ³⁵ Tàange ká mpyi yii shwòhòl'e, lire e sùpyire puni sí n-cè na yii ñje mii cyelempyii.»

*Yesu à jwo na Pyeri sí n-pa jwo na u ñje a uru cè mε
(Macwo 26.31-35; Marika 14.27-31; Luka 22.31-34)*

³⁶ Ka Simō Pyeri si Yesu yíbe: «Kafoonji, lire tēni i ke, taa mu kèεge ke?» Ka Yesu si u pyi: «Mu sí n-jà n-pa mii fye e numε mε, kántugo yyére, mu sí n-ta n-pa mii fye e.» ³⁷ Ka Pyeri si núr'a u pyi: «Kafoonji, ñaha kurugo mii sí n-jà n-pa mu fye e numε mà ye? Mii à tēen li tēenl'e si na múnaani kan mu kurugo.» ³⁸ Ka Yesu si u pyi: «Sèe la? Mu sí ñee ma múnaani kan mii kurugo la? Sēenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, ηkùpēcyyiini sí mu ta mu á jwo a nō tooyo taanre na na mu ñje a mii cè mε.»

14

Yesu à jwo na uru u ñje kuni l'á kàre Kile yyére ke

¹ Lire kántugo Yesu à jwo u cyelempyiibil'á: «Yii àha kyaa tēge yiye funñō pēn mε. Yii dá Kile na, yii dá mii na mú. ² Mii Tunji pyenge e, tateenge na ñje wani sél'e, kàmpyi lire bà mε, mii mpyi na si ñee n-jwo na mii sí tateenge bégele n-yaha yii yyaha na mε. ³ Mii aha cyage bégel'a kwò, mii sí nūru n-pa yii fye e, si yii lwò sí ηkàre cyage e mii sí n-pyi ke. ⁴ Cyage e mii na ηkèεge ke, yii à lire kuni cè a kwò.»

⁵ Ka Tomasi si Yesu pyi: «Kafoonji, wuu bá ñje a mu tashage cè mε, di wuu sí n-pyi si kuni cè ye?» ⁶ Ka Yesu si u pyi: «Mii u ñje kuni, mii u ñje ná sēenji i, mii u ñje shiñi ñiñkwombaanjifoñi. Sùpya si n-jà nō Tufoonji yyére ná urufoo ñje a tōro mii yyére mε. ⁷ Kàmpyi yii mpyi a mii cè, yii mpyi na sí mii Tunji cè mú. Numε yii à u cè, yii à u ñya mú.»

⁸ Ka Filipi si jwo: «Kafoonji, Tufoonji cyée wuu na, lire kanni sí wuu tìn.» ⁹ Ka Yesu si u pyi: «Filipi, ñiñjaa kyaa bà l'á mii ná yii yaha siñcyan mε, mu sí saha ηkwò a mii cè mà? Shiñji u à mii ñya ke, urufol'á Tufoonji ñya mú. Ka mu u núr'a jà a jwo na mii u Tufoonji cyée yii na la? ¹⁰ Lire tēni i ke, mu ñje a dá li na na mii ná Tufoonji à sàa wwò mà? Mpe mii na yu yii á ke, mii ñje na pu yige naye e mε. Mii ná Tufoonji u à wwò, ka u u wá na u karigii pyi mii cye kurugo. ¹¹ Yii dá na jwumpe na na mii ná Tufoonji a sàa wwò. Mii jwumpe ká mpyi pu ñje a yii tìn mε, yii dá li na mii kapyiñkii kurugo. ¹² Mii kèεge Tufoonji yyére, lire kurugo sēenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, ηgemu ká dá mii na ke, karigii mii na mpyi ke, urufoo mú sí n-jà raa cyire pyi, urufoo sí n-pa raa cyii pyi ñcyiimu cyi à pēe ndògogii na ke. ¹³ Yii aha kyaa maha kyaa ñáare Tufoonji á ná mii mege e ke, mii sí lire pyi, bà Jyafoonji si mpyi si Tufoonji pèente cyée sùpyire na mε. ¹⁴ Yii aha kyaa maha kyaa ñáare ná mii mεge e ke, mii sí lire pyi.»

Yesu à jwo na Kile Munaani sí n-pyi ná uru cyelempyiibil'e

¹⁵ Kampyi mii kyal'à táan yii á, yii sí raa mii tonji kurigii jaare. ¹⁶ Mii sí Tufoonji jaare u u Tegefoonji waberε kan yii á, bà uru si mpyi si nkwoóro ná yii e tèrigii puni i mε. ¹⁷ Kile Munaani li jye uru Tegefoonji. Lire maha sèenji yu, dijye sùpyire si n-jà li ta mε, naha na ye pi jye na li naa, nta njyère si li cè mε. Nka yii pi ke, yii à li cè, naha na ye li jye yii taan maa mpyi yii e mú. ¹⁸ Mii sí yii yaha círimii fiige mε. Nka mii sí nuru n-pa yii fye e. ¹⁹ Li saha si mō mε, dijye sùpyire saha si raa mii naa mε, nka yii pi ke, yii sí raa mii naa. Mii sí bá jè n-fworo kwùnji i, lire kurugo yii mú sí shùnji ninjkwombaanji ta. ²⁰ Kuru canjke ká nō, yii sí n-cè na mii à wwò ná Tufoonji i, yii sí n-cè na yii à wwò ná mii i mú, mii mú s'à wwò ná yii e. ²¹ Ngemu ká mii tonji karigii lógo, maa cyi kurigii jaare ke, urufol'à mii kyaa táan uy'á. Ngemu ká mii kyaa táan uy'á ke, mii Tunji mú sí urufoo kyaa táan uy'á, mii mú sí urufoo kyaa táan nay'á, si naye cyéε urufoo na.»

²² Yesu cyelempyanji wà mεge na mpyi Zhudasi, uru ná Zhudasi Isikariyoti jye shinnu mε, ur'à jwo: «Kafoonji, naha na mu sí maye cyéε wuu na, si mpyi mu sí maye cyéε dijye sùpyire na mà ye?» ²³ Ka Yesu si u pyi: «Ngemu ká mii kyaa táan uy'á ke, urufoo sí raa mii jwumpe kurigii jaare. Mii Tunji mú sí urufoo kyaa táan uy'á. Wuu sí n-pa n-téen urufoo yyéε. ²⁴ Ngemu u jye u jye a mii kyaa táan uy'á mε, urufoo sí raa mii jwumpe kurigii jaare mε. Mpe yii na nuru mii jwō na ke, mii jye a pu yige naye e mε, Tufoonji u à mii tun ke, ur'e p'à fworo. ²⁵ Mii na jje puni yu yii á, mà mii yaha ná yii e sahanjki. ²⁶ Tufoonji sí n-kwò Tegefoonji ngemu tun yii á mii mεge na, ná uru u jye Kile Munaani ke, karigii puni mii à jwo yii á ke, uru sí yii funjō cwo cyire na.

²⁷ Mii kèεge, nka mii sí yyejinjke kan yii á. Yyejinjke ku jye mii á ke, kuru ná dijyenji woge jye ninjin mε, lire e yii funmpεnre ná fyagare láha yiye na. ²⁸ Yii à yi lógo mii jwō na mà kwò na mii na nkèεge, nka mii sí nuru n-pa yii yyéε. Kampyi yii à mii kyaa táan yiy'á, yii sí raa múgere na mii kèεge Tufoonji yyéε, naha na ye Tufoonji'à péε mii na. ²⁹ Mii à yii sōnj'a yaha numε, si yaa ná jcyii karigii tèpeyiini i l'à nō, bà yii si mpyi si dá mii jwumpe na li tèpeyiini i mε.

³⁰ Mii saha si n-jwo ná yii e si mō mε, naha na ye nge dijyenji jùñufoonji'à yíri mii fye e. Nka lire jye a li cyéε na u à fánha ta mii na mε. ³¹ Nde Tufoonji à jwo mii á ke, lire mii maha mpyi, bà dijye sùpyire si mpyi si jcè na mii à Tufoonji kyaa táan nay'á mε.» Yesu à puru jwo ke, maa jwo: «Yii a wá, wuu yíri naha.»

15

Yesu à jwo na uru na jye ερεzen cige

¹ Ka Yesu si núr'a jwo: «Mii u jye ερεzen cige sèε woge, mii Tunji u jye ku faafoonji. ² Nkéñε maha nkéñε ku jye mii na, ku sí jye na yasεε pyi mε, u sí kuru kwōn n-wà. Nka nkéñε maha nkéñε ku jye mii na, marii seni ke, u sí kuru bínni, là s'a bārali ku zenji na. ³ Kàlanji mii à kan yii á ke, uru kurugo yii à fininj'a kwò Kile yyahe taan. ⁴ Yii tēen mii wwojεεge e, mii sí n-tēen ná yii e mú. Ερεzenji nkéñε si n-jà n-se ná ku jye a ta cige na mà ye. Amuni yii jye, ná yii jye a tēen mii wwojεεge e mε, yii sí n-jà yafyin pyi Kile a mε. ⁵ Mii u jye ερεzen cige, yii pi jye ku nkéñyi. Ngemu ká ntēen mii wwojεεge e, ka mii i ntēen urufoo woge e ke, urufoo sí raa kacεnñji ninjyahagii pyi Kile á. Mii aha mpyi mii jye ná yii e mε, yii sí n-jà yafyin pyi Kile á mε.

⁶ Ngemu ká mpyi u nyε a pen'a t'ēen mii wwojεεge e me, urufoo sí n-wà cyínni na, bà εεεzenji nkéjyi maha nkwòn a wà me. Yi sí n-waha, pi sí yi lwò n-wà nage e. ⁷ Yii aha ntēen mii wwojεεge e, ka mii jwumpe si nkwòro yii funj'i, kyaa maha kyaa yii na jcaaa ke, yii aha lire jáare, li sí n-pyi yii á. ⁸ Yii aha kacennji nijyahagii pyi Kile á, lire li sí li cyēe na yii nyε mii cyelempyii. Lire e mii Tunji mege sí n-pēe.

⁹ Bà mii kyal'à táan na Tunji á me, amuni yii kyal'à táan mii á. Yii tēen mii t'ange e. ¹⁰ Yii aha a mii tonji kurigii jaare, yii sí n-kwòro mii t'ange e, bà mii à na Tunji wunji kurigii jaara maa nkwòro u t'ange e me.

¹¹ Mii na mpe puni yu bà funntange ku nyε mii i ke, kuru si mpyi si yii j'i me. Lire e yii funntange sí n-fúnjō. ¹² Mii tonji u nge: yii yiye kyaa táan yiy'á, bà yii kyal'à táan mii á me. ¹³ Maa ma múnaani kan kwùj'á ma ceveebii kurugo, t'ange si n-tòro kuru na me. ¹⁴ Nde mii à jwo yii á ke, yii aha a lire pyi, lire e yii sí n-pyi mii cevee. ¹⁵ Mii saha si raa yii yiri na báarapyii me, jaha na ye báarapyiñi sí n-jà u káfoonji karigii puni cè me. Nka mii à yii pyi na ceveebii, jaha na ye kyaa maha kyaa mii à ta na Tunji á ke, mii à yii kála cyire puni na. ¹⁶ Yii bà pi à mii cwònrō mà de! Nka mii u à yii cwònrō mà pyi túnmtunmii, yii raa báare Kile á, u u mpyi báara ngemu t'ònnji u nyε u sí n-kwò me. Lire pyiñkanni na, yii aha kyaa maha kyaa jáare mii Tunji á ná mii mege e ke, u sí lire kan yii á. ¹⁷ Nde mii na jcaaa yii á ke, lire li nyε yii yiye kyaa táan yiy'á.»

Djnye sùpyire sí n-pa dánafeebii tún

¹⁸ «Yii kyaa ká mpen djnye sùpyir'á, yii li cè na mii kyal'à fyánha a pen pi á. ¹⁹ Yii ná djnye sùpyire n'a mpyi ninjin, yii kyaa mpyi na sí n-táan pi á, jaha na ye yii mpyi na sí n-pyi pi á. Nka yii saha nyε pi á me, mii à yii cwònrō pi shwòhò'e. Lire kurugo yii kyal'à pen pi á.

²⁰ Jwumpe mii à fyánha a jwo yii á ke, yii funjke cwo puru na na báarapyiñi sí n-jà n-pēe n-tòro u jùñufoonji na me. Ná pil'à mii kyéreege, pì sí yii kyéreege mú. Ná pil'à jεε mii jwumpe na, pì sí jεε yii wumpe na mú. ²¹ Nyε cyire karigii puni sí n-pyi yii na mii mege kurugo, jaha na ye nge u à mii tun ke, pi nyε a uru cè me. ²² Mii n'a mpyi mii nyε a pa maa jwo ná pi e me, làwwugo mpyi na sí n-jà n-cyán pi na me. Nka numε tashwògō nyε pi na me. ²³ Mii kyal'à pen ngemu á ke, mii Tunji kyaa mú à pen urufol'á. ²⁴ Karigii cyi à sì sùpya sàha cyi pyi a jya me, kàmpyi mii mpyi a cyire pyi a cyēe pi na me, pi kapegigii yoge sàha mpyi na sí n-jà n-kwòn pi na me. Nka numε, pi mén'a cyi jya ke, lire ná li wuuni mú i, pi à mii ná Tufoonji kyaa pen piy'á. ²⁵ Lire pyiñkanni na, nje yi mpyi a séme pi Kile Jwumpe Semeni i na “Pi à mii kyaa pen piy'á jùñō baa*» ke, yir'à fúnjō.

²⁶ Nyε Tεεgefoonji mii sí n-tun yii á, si jjiiri Tufoonji yyéree ke, uru u nyε Kile Munaani, li maha sēenji yu. L'aha mpa, li sí raa mii kyaa yu sùpyir'á. ²⁷ Yii mú sí raa mii kyaa yu sùpyir'á, jaha na ye mii ná yii na nyε sijncyan fo mii karigii tasiige e.»

16

Kile Munaani kapyiñkii

¹ Ka Yesu sí núr'à jwo: «Mii à jcyii karigii puni jwo yii á, bà li si mpyi, tēni ká nō, yaaga kà njà yii kēenje njige Kile kuni i me. ² Pi sí n-pa raa yii kōre s'a

* 15:25 Zaburu 35.19; 69.5

yige Kile Jwumpe kàlbambayi i. Tèni labèrè sí n-pa nò, ñgemu ká já a yii wà bò ke, urufoo sí raa sònñi na ur'à báara Kile á amuni. ³ Pi sí cyè le cyire karigii puni i s'a mpyi yii na, ñaha na ye pi ñye a Tufoonji Kile cè mē, pi ñye a mii cè mú mē. ⁴ Mii à ñcyii karigii puni jwo yii á mà yaha, li ñùñke ku ñye cyi tèèpyiini ká nò, yii i li cè na mii à cyi jwo yii á mà kwò.

Mii ñye a cyi jwo yii á fo tasiige e mē, ñaha na ye mii mpyi ná yii e. ⁵ Numē mii kēēge na tunvoonji yyère, sùpya ñye a ta yii e mà mii takarege yíbe mē. ⁶ Nka mii à já a mpe jwumpe jwo ná yii e ke, ka yii yyahayi si ntanha. ⁷ Lire ná li wuuni mú i, sèenji mii na yu, mii ñkàrèñ'á pwóroo yii á, ñaha na ye ná mii ñye a kàre mē, Tēgefoonji sí n-pa yii á mē. Nka mii aha ñkàre, mii sí u tũugo yii á. ⁸ U aha mpa, u sí ññye sùpyire kapegigii cyēe pi na, si li cyēe pi na na pi ñye a tíi Kile yyahe taan mē, pi karigii sònñonkanni sí ñye a ñwò mē. ⁹ U sí pi kapiini cyēe pi na, ñaha na ye pi ñye a dá mii na mē. ¹⁰ U sí li cyēe pi na na pi ñye a tíi mē, ñaha na ye mii sí nũru n-kàre na Tuñi yyère, yii saha sí mii ñya mē. ¹¹ U sí li cyēe pi na na pi sònñonkanni ñye a ñwò mē, ñaha na ye yog'á kwòñ a kwò ñge ññyeñi ñùñufoonji na.

¹² Karii ññyahagii na ñye mii u jwo yii á sahanji, ñka cyi fành'á pēe yii na numē. ¹³ Lire e Kile Munaani li maha sèenji cyère ke, lire ká mpa, li sí yii yyaha cū, si sèenji puni cyēe. Li jwumpe sí raa fworo li yabilinji i mē. Mpe li sí n-lógo ke, puru li sí n-jwo yii á. Li sí raa karigii ñimpaanjii yu yii á mú. ¹⁴ Li sí pèente taha mii na, ñaha na ye mii jwumpe li sí raa yu yii á. ¹⁵ Yaaga maha yaaga ku ñye Tufoonji á ke, kuru na ñye mii á. Lire kurugo mii á jwo na Kile Munaani li sí mii jwumpe lwò s'a yu yii á.»

Yesu ñkàrèñi sí u cyelempyiibii yyahayi tanha

¹⁶ Yesu à jwo u cyelempyiibil'á: «Ncyère, yii saha sí mii ñya mē. Ncyère, yii sí mii ñya sahanji.» ¹⁷ Yesu à puru jwo ke, ka u cyelempyiibii pii sí wá na piye yíbili: «Ñje u à jwo ke, yire ñwòhe ku ñye ñaha ye? U à jwo “Ncyère yii saha sí mii ñya mē, ñka lire kántugo, ñcyère yii sí mii ñya.” U à jwo mú “Mii kēēge Tufoonji yyère.” ¹⁸ Uru ñcyèrèñi ñwòhe ku ñye ñaha ye? Wuu ñye a uru yyaha cè mē.» ¹⁹ Yesu à cè na pi sí raa uru yíbili ke, maa jwo: «Mii à jwo “Ncyère yii saha sí mii ñya mē, maa nũr'a jwo ñcyère yii sí mii ñya ke” lire na yii na yiye yíbili la? ²⁰ Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, yii sí mēe sù, yii sí n-paara, ñka ññye sùpyire sí múguro. Yii yyahayi sí n-tanha, ñka yii yyetanhare sí n-kèenñe mpyi funntanga. ²¹ Ceenji yaceni ká yíri, li zinjii funmpēenre maha u pyi u a yyahe tanha, ñaha na ye pyànji tēesini yyefug'á nò u na. Nka u aha sí a kwò, kuru funntange cyè e, u maha funñò wwò yyefuge na. ²² Amuni yii wuuni sí n-pyi. Yii sí yyaha tanha numē, ñka mii saha sí yii ñya. Lire tèni i, yii ná funntange ku sí n-pyi, sùpya sí n-jà kuru shwò yii na mē.

²³ Kuru canñke ká nò, yii saha sí yaaga yíbe mii á mē. Sèenji na mii sí n-sii yi jwo yii á, yii aha mii Tuñi ñáare kyaa maha kyaa na ná mii mege e ke, u sí lire pyi yii á. ²⁴ Yii sàha ñkwò a yaaga ñáare Tufoonji á ná mii mege e mē. Yii u ñáare, u sí yii kan. Lire ká mpyi, yii funntange sí n-fũññò.

Yesu cyelempyiibii sí raa Kile ñáare Yesu mege na

²⁵ Nye mii à jwo ná yii e tãanliñkil'e, ñka tèni là sí n-pa nò, mii saha sí raa yu ná yii e amuni mē, mii sí raa fñinjii raa yu yii á Tufoonji kyaa na. ²⁶ Kuru canñke ká nò, yii sí raa Tufoonji ñáare ná mii mege e, li saha sí nò mii u a u ñáare yii kyaa na mē. ²⁷ Naha na ye Tufoonji yabilin'á yii kyaa tãan uy'á, na yii

á mii kyaa táan yiy'á, maa dá li na na mii à fworu ur'e. ²⁸ Sèe wi, mii à fworu Tufoonji i, maa mpa dijnyenji i, numε mii na yíri dijnyenji i s'a nkéεge Tufoonji yyére.»

Yesu à fànha ta dijnyenji na mà kwò

²⁹ Yesu à puru jwo ke, ka cyelempyiibii si jwo: «Wíi, mu na fíninji na yu, mu saha nyε ná táanlinji yu mε. ³⁰ Numε wuu à cè na mu à karigii puni cè a kwò, mu saha nyε na ntèn pi i mu yíbe mε, lire e wuu à dá na mu à fworu Kile e.»

³¹ Ka Yesu si pi pyi: «Sèe yii à dá mii na numε la? ³² Nyε tènì là sí n-pa nò, li bá à nò a kwò, yii puni sí n-fê n-caala, shin maha shin sí n-kàre u pyεnge e, si mii kanni yaha. Nka sèenji na, mii kanni bà u si n-pyi mε, Tufoonji nyε ná mii i. ³³ Mii à mpe jwo, bà yii si mpyi si yyejinke ta mii ná yii wwojεεge e mε. Yii si n-kyaaala naha dijnyenji i, nka yii màban le yiye e, mii à fànha ta dijnyenji na mà kwò.»

17

Yesu à Kile jáare uye kyaa na

¹ Yesu à puru jwo ke, maa u jyiigii yírige njnyinji na, maa jwo: «Tufoonji, tèn'à nò numε, mu u pèene taha ma Jyanji na, bà u si mpyi si pèene taha mu na mú mε. ² Nyε mu à fànhe kan u á súpyire puni jùhò na, mpii mu à kan u á ke, u u shìji ninjkwombaarji kan pir'á. ³ Pi shìji ninjkwombaarji sí u nyε pi mu kanni cè Kilenji sèe wunji, pi i mu túnntunji Yesu Kirisita cè mú. ⁴ Mii à mu pèe naha jùhke na. Túnnture mu mpyi a kan mii á ke, t'à fúnhò. ⁵ Tufoonji, na pèe maye yyére numε, bà mii mpyi a pèe mu taan mà dijnyenji ta u sàha sii mε.

Yesu à Kile jáare u cyelempyiibii kyaa na

⁶ Súpyire mu à cwònrò dijnyenji i mà kan mii á ke, mii à mu mεge cyêe ti na. Pi mpyi mu wuu, mu s'à pi kan mii á, pi mú s'à jεε mà mu jwumpe yaha piye funji. ⁷ Numε, pi à cè na yaaga maha yaaga mu à kan mii á ke, na kur'à fworu mu i. ⁸ Jwumpe mu à jwo mii á ke, puru mii à jwo pi á mú, pi s'à jεε pu na. Pi à tèn li taan sèenji na na mii à yíri mu yyére, maa dá li na na mu u à mii tun.

⁹ Mii nyε na mu jáare dijnyε súpyire kyaa na mà de. Mpii mu à kan mii á ke, pire kyaa na mii na mu jáare, naha na yε pire pi nyε mu wuubii. ¹⁰ Yaaga maha yaaga ku nyε mii á ke, kuru na nyε mu wogo, yaaga maha yaaga ku nyε mu á ke, kuru mú na nyε mii wogo. Mii cyelempyiibii pi sí mii pèente pyi ti cè. ¹¹ Mii sí n-fworu nge dijnyenji i, mii kèεge mu yyére, pi sí n-kwòro naha. Tufoonji njncenji, pi màra ma tàanna ná ma mεge mpèenji i, mu a kuru nkemu kan mii á ke, bà pi si mpyi si mpyi ninjin mii ná mu fiige mε. ¹² Tènì i mii mpyi ná pi e ke, mii à pi màra mà tàanna ná mu mεge mpèenji i, mu à nkemu kan mii á ke. Mii à pi puni kàanmucya maa pi shwò, pi wà nyε a pínni mε, fo li mpyi a jwo a yaha nge u sí n-pínni ke, mpe pu mpyi a séme Kile Jwumpe Semenji i ke, ka lire si puru pyi p'à fúnhò.

¹³ Nka numε mii kèεge mu yyére, mii na jcyii puni yu mà mii yaha naha dijnyenji i, bà pi si mpyi si mii funntange puni ta mε. ¹⁴ Mii à pi kàla mu jwumpe na. Pi kyal'à pen dijnyε súpyir'á naha na yε pi nyε nge dijnyenji wuu mε, bà mii nyε mii nyε nge dijnyenji wu mε. ¹⁵ Mii nyε na mu jáare maa pi lwó a yige naha dijnyenji i mà de, mii na mu jáare ma raa pi kàanmucua Sitaanninji na. ¹⁶ Pi nyε nge dijnyenji wuu mε, bà mii mú nyε mii nyε nge dijnyenji wu mε. ¹⁷ Sèenji cyêe pi na, bà pi si mpyi si piye puni kan mu á mε. Mu jwumpe pu nyε uru sèenji.

18 Bà mu à mii tun dijnyeŋi i me, amuni mii à pi tun wani mú. 19 Mii à naye puni kan mu á pi kurugo, bà pi mú si mpyi si piye puni kan mu á me.

Yesu à Kile jáare dánafeebii sanmpii kyaa na

20 Mii jye na mu jáare pire kanni kyaa na me, mpai pi sí n-dá mii na pi jwumpe kurugo ke, mii na mu jáare pire kyaa na mú, 21 bà pi puni si mpyi si mpyi niŋkin me. Tufooji, mii ná mu à sàa wwò pyiŋkanni ndemu na ke, pi puni pi pyi niŋkin ná wuu e amuni, lire e dijnye sùpyire sí n-dá li na na mu u à mii tun.

22 Pèente mu à kan mii á ke, tire mii à kan pi á, bà pi si mpyi si wwò si mpyi niŋkin mii ná mu fiige me. 23 Pyiŋkanni na mii ná pir'à wwò mà pyi niŋkin, ka mii ná mu si wwò mà pyi niŋkin ke, pi wwò pi i mpyi niŋkin amuni. Lire ká mpyi, dijnye sùpyire sí n-cè na mu u à mii tun, si jècè na mu à pi kyaa táan may'á, bà mu à mii kyaa táan may'á me. 24 Tufooji, mii aha mpyi cyage ŋkemu i ke, sùpyire mu à kan mii á ke, mii la jye tire ti tèn, tir'à mii pèente wíi wani, mu à tire ntemu kan mii á ke, naha na ye mu à mii kyaa táan may'á, mà dijnyeŋi ta u sàha si me. 25 Tufooji, mu u à tí ke, dijnye sùpyire jye a mu cè me, ŋka mii wí ke, mii à mu cè, mii cyelempyiibii mú à cè na mu u à mii tun. 26 Mii à pi pyi pi à mu cè, mii sí pi pyi pi mu cè sahanji. Bà mu à mii kyaa táan may'á me, kuru tàange fiige ku pyi pi shwòhò'e, mii ná pire si wwò wuu u mpyi niŋkin.»

18

Pi à sà Yesu cú

(Macwo 26.47-56; Marika 14.43-50; Luka 22.47-53)

1 Jye Yesu à puru jwumpe jwo ke, ka u ná u cyelempyiibii si fwor'a kàre Sedəɾən dùge kàntugo. Cikəɔgə na mpyi kuru cyage e, ka pi i jyè kuru funŋke e. 2 Yesu mpyi a tée na si ná u cyelempyiibil'e kuru cyage e. Jye Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi a kuru cyage saha cè. 3 Mà Yesu ná u cyelempyiibii sanmpii yaha kuru cyage e, ka Zhudasi si nɔ wani. Sòrolashikuruŋə ná Kilejaarebage saŋcwənsigibii pii na mpyi ná Zhudasi i. Kile sàragawwuubii jùŋufeebii ná Farizheɛnbii pi mpyi a pire tun ná Zhudasi i. Fùkinahii ná bɛɛnmɛ yaayi yabɛɛ ná kàshikwɔnyaaya na mpyi pi cye e. 4 Karigii cyi mpyi na sí Yesu ta ke, u mpyi a cyire cè a kwò. Ka u u file pi na, maa pi yíbe: «Jofoo yii na jca a ye?» 5 Ka pi i u pyi: «Nazareti kànhɛ shinŋi Yesu.» Ka Yesu si pi pyi: «Mii u ŋge!»

Lir'à ta Zhudasi u mpyi na sí Yesu le cye e ke, uru mpyi pi shwòhò'e. 6 Tèni i Yesu à jwo: «Mii u ŋge!» ke, ka pi i wá na nùruli kàntugo fò mà sà jcwɔ jìŋke na. 7 Ka u u nùr'a pi yíbe: «Jofoo yii na jca a ye?» Ka pi i jwo: «Nazareti kànhɛ shinŋi Yesu.» 8 Ka u u nùr'a pi pyi: «Mii jye a jwo yii á mà kwò na mii u ŋge mà? Kampyi mii yii saha na jca a, yii na fyèjwòhòshiiŋbii yaha pi a si.» 9 Lir'à pyi ke, jwumpe Yesu à jwo na: «Mii Tunji, shin maha shin mu à kan mii á ke, u wà jye a pìnni mɛ*» ka puru si fùŋgə.

10 Lir'à Simə Pyeri ta ná kàshikwɔŋwəɔg'e, ka u u ku dir'a wwú mà tɛg'a Kile sàragawwuubii jùŋufembwòhe báarapyiŋi kàniŋe niŋŋeŋke kwòŋ a cyán. Uru báarapyiŋi mege na mpyi Malikusi. 11 Ka Yesu si Pyeri pyi: «Ŋwəɔni le li fwuuni i. Lire sanni i ke, kyaage lwòhe mii Tunji à yaha mii mɛɛ na ke, mu la jye mii u ku bya mà?»

* 18:9 Yuhana 6.39

¹² Nyε Yesu à puru jwo ke, ka sòrolashiibii ná pi nùnjufoonji ná Kileñaarebage saɲcwənsigibii si u cù maa u cyeyi pwə. ¹³ Maa fyánha a kàre ná u e Ana† yyére, Kayifu nafenanji u nyε ure. Kayifu u mpyi sáragawwuubii nùnjufembwəhe lire yyeeni. ¹⁴ Uru u mpyi a Yahutuubii nùnjufeebii yeε na: «L'à pwórwə shin ninjin kanna u kwú sùpyire puni cyaga.»

Pyeri à jwo na uru nyε a Yesu cè mε

(Macwo 26.69-70; Marika 14.66-68; Luka 22.55-57)

¹⁵ Pi ninjaribii ná Yesu i, Simə Pyeri ná cyelempyanji waber'à taha pi fye e, màceñe na mpyi uru cyelempyanji ná sáragawwuubii nùnjufembwəhe shwəhə'e. Lire kurugo u mú à jyè ná pi e Kile sáragawwuubii nùnjufembwəhe pyenge e. ¹⁶ Pyeri mpyi a kwóro pyenge ñwəge na, cyíinji na. Nge cyelempyanji u mpyi sáragawwuubii nùnjufembwəhe shincenji ke, ka uru si fworó cyíinji na, bilicwonji u mpyi na pyenge ñwəge kàanmucaa ke, maa jwo ná ur'e, maa Pyeri lèñe pyenge funñke e.

¹⁷ Nyε Pyeri ninjyiñi, ka uru bilicwonji si jwo u á: «Tá mu mú nyε nge nàñi cyelempyanji wà mε?» Ka Pyeri si jwo: «Ɔnhə, mii nyε u wà mε!» ¹⁸ L'à pyi wyeere tēni i, báarapyiibii ná Kileñaarebage saɲcwənsigibii mpyi a yyére na kyànhigii nage ware, Pyeri mú mpyi a yyére na ku ware ná pi e.

Kile sáragawwuubii nùnjufembwəh'à Yesu yíbe

(Macwo 26.59-66; Marika 14.55-64; Luka 22.66-71)

¹⁹ Nyε Kile sáragawwuubii nùnjufembwəh'à Yesu yíbe u cyelempyiibii ná u kàlanji kyaa na. ²⁰ Ka Yesu si u pyi: «Mii nyε a kyaa jwo ñwəhəre e mε. Tère maha tère mii mpyi maha sùpyire kálali Kile Jwumpe kàlambayi ná Kileñaarebage e, cyeyi i Yahutuubii maha piye bínnini ke. Mii nyε a yafyin jwo ñwəhəre e mε. ²¹ Naha kurugo mu saha na mii yíbili ye? Mpii pi à ñen'a mii jwumpe lógo ke, sà pire yíbe nje mii à jwo pi á ke, pir'à yi lógo fo mà ñwə.»

²² Yesu à puru jwo ke, Kileñaarebage kàanmucyafoonji u mpyi a yyére u taan ke, ka uru si kantawaa bwəñ u e, maa u pyi: «Sáragawwuubii nùnjufembwəhe ñwə mu à shwə amε la?» ²³ Ka Yesu si nàñi pyi: «Kampyi jwumpime mii à jwo, cyage k'à pu pi ke, kuru jwo na á. Kampyi jwumpime bà mε, ñaha na mu à mii bwəñ ye?» ²⁴ Nyε ka Ana† si u cyempwə wunji tūugo sáragawwuubii nùnjufembwəhe Kayifu yyére.

Pyeri saha à jwo na uru nyε Yesu cyelempya mε

(Macwo 26.71-75; Marika 14.69-72; Luka 22.58-62)

²⁵ Mà Simə Pyeri yaha u u nage ware, wà à u pyi: «Tá mu mú nyε nge nàñi cyelempyanji wà mε?» U nyε a tēen li taan mε, maa jwo: «Ɔnhə, mii nyε u wà mà de!»

²⁶ Nyε nàñi ninñenke Pyeri a kwəñ ke, Kile sáragawwuubii nùnjufembwəhe báarapyinji wà na mpyi uru cinmpworó. Ka uru báarapyinji si Pyeri pyi: «Lire sannii i ke, mii yabílinji nyiigii nyε a kànha a mu ná uru ñya cikəoge e mà?»

²⁷ Ka Pyeri si núr'a yi kyáala. Ka ñkùpooñi si ntíl'a mεε sú.

Pilati à Yesu yíbe

(Macwo 27.1-2, 11-31; Marika 15.1-20; Luka 23.1-5, 13-25)

²⁸ Lire kántugo pi à yíri ná Yesu i Kayifu yyére maa ñkàre fànhafoonji pyenge§. L'à pyi nyēsəoge na. Nka Yahutuubii nyε a ñen'a jyè fànhafoonji pyenge e mε.

† 18:13 Nge Ananji na mpyi nə. ‡ 18:24 Nge Ananji na mpyi nə. § 18:28 Fànhafoonji Pilati kanni u mpyi na si n-jà kuni kan pi kàsuyinji wà bə.

Lir'à pyi bà pi fwónrɔ baa wuubii si mpyi si bilereŋkwoŋi kataanni njjɔŋi lyi Kile yyahe taan me*. ²⁹ Lire kurugo fànhafoŋi Pilati à fworo pi fye e cyínni na, maa pi yíbe: «Ŋge nàŋi làwwuge jùŋke ku jye ŋkire yii á yé?» ³⁰ Ka pi i u pyi: «Ŋge nàŋi n'a mpyi u jye a kapii pyi me, wuu mpyi na sí u le mu cye e me.» ³¹ Ka Pilati si pi pyi: «Yii yabilimpíi pi u cù yii i u kataanmpe cwónrɔ yii tàanna ná yii Saliyaŋi i.» Ka Yahutuubii jùŋufeebii si u pyi: «Kuni jye a kan wuu á, wuu sùpya bò me.»

³² Lir'à pyi ke, jwumpe Yesu mpyi a jwo u mbòŋi kyaa na ke, ka puru si fúnŋɔ. ³³ Lire tɛni i, ka Pilati si núr'a jyè u bage e, maa Yesu yyere, maa u yíbe: «Yahutuubii Saanŋi u jye mu la?» ³⁴ Ka Yesu si u pyi: «Mu à yi jwo maye e laa, pii pi à yi jwo mu á mii kyaa na?» ³⁵ Ka Pilati si u pyi: «Mu à mii jya Yahutu la? Mu kàni shiinbii ná Kile sáragawwuubii jùŋufeebii pi à mu le mii cye e. Naha mu à pyi yé?» ³⁶ Ka Yesu si u pyi: «Mii Saanre jye naha dijyeyi woro me. Kàmpyi ti mpyi naha woro, mii fyɛŋwɔhɔshiinbii mpyi na sí kàshige kwɔn, bà Yahutuubii jùŋufeebii si mpyi pi àha njà mii cù me, ŋka sɛɛŋi na, mii Saanre jye naha woro me.» ³⁷ Ka Pilati si u pyi: «Lire e ke saanwa u jye mu la?» Ka Yesu si u pyi: «Mu yabilinŋi u à jwo na mii jye saanwa! Mii à pa si dijyeyi i, si sɛɛŋi cyèe sùpyire na. Shin maha shin la ku jye s'a jaare sɛɛŋi fye e ke, urufoo sí jɛe raa mii jwumpe nùru.» ³⁸ Ka Pilati si jwo: «Naha k'à sli sɛɛŋi yé?»

U à puru jwo ke, maa fwor'a kàre Yahutuubii yyere sahanŋi, maa sà yyere pi yyaha na, maa pi pyi: «Mii nàha sàa tìgire cyage ta ŋge nàŋi na me! ³⁹ Jye ná lire na jye kalyee, yee maha yee bilereŋkwoŋi kataanni ká na, mii maha yii sùpya yige kàsŋi i, li sí n-bé yii á mii u Yahutuubii Saanŋi yige la?» ⁴⁰ Ka Yahutuubii si jwo fànha na: «Ōnhɔ, uru yaha wani! Barabasi yige!» Mà li ta uru ŋge na mpyi kapimpíyí.

19

¹ Jye Pilati à yi jya amuni ke, maa jwo na pi Yesu cù, pi i u bwɔn ná kàsor'e. ² Ka sòrolashiibii si ŋguro cín mà pyi saanra jùntonɔ mà tò u na, maa saanlii vaaŋntinmbwɔhɔ nɔjyega le u na. ³ Maa file u na, marii ŋko: «Yahutuubii Saanŋi, wuu à mu shéere!» Maa wá na kantawahigii bwùun u e.

⁴ Ka Pilati si núr'a fworo cyínni na, maa sùpyire pyi: «Mii sí yii yaha yii fworo ná u e tafage e, bà yii si mpyi si jɛcè na mii nàha a sàa tìgire cyaga ta u na me.» ⁵ Ka Yesu si fworo tafage e, ŋgure nìntonŋke jye u jùŋke na, saanbii vaaŋntinmbwɔhe sí jye u yacige e. Ka Pilati si jwo sùpyir'á: «Nàŋi u ŋge.»

⁶ Tɛni i Kile sáragawwuubii jùŋufeebii ná Kilejaarebage saŋcwɔnsigibii jyiigil'à tɛge Yesu na ke, ka pi i jwo fànha na: «U kwòro cige na! U kwòro cige na!» Ka Pilati si jwo: «Yii yabilimpíi pi u cù, yii sà ŋkwòro cige na*, mii nàha a sàa tìgire cyaga ta u na me.» ⁷ Ka Yahutuubii jùŋufeebii si Pilati pyi: «Saliyaŋi wà na jye wuu á, mà tàanna ná ur'e, u à yaa u bò, naha na ye u à jwo uru u jye Kile Jyaŋi.»

⁸ Pilati à puru lógo ke, ka là si bàra u fyagare na sahanŋi. ⁹ Ka u u núr'a jyè ná Yesu i bage e, maa u yíbe: «Taa mu à yíri ke?» Ka Yesu si fyàha u na. ¹⁰ Ka

* **18:28** Mà tàanna ná Yahutuubii Saliyaŋi i, shinŋi u jye u jye Yahutu me, Yahutu n'a mpyi a jyè uru wà pyenge e, li mpyi maha mpyi mu à jwo uru Yahutuŋi à jwóhɔ Kile á. Lire n'a mpyi a pyi, uru Yahutuŋi mpyi na jà a lire yyeeni bilereŋkwoŋi kataanni pyi sahanŋi me. * **19:6** «Yii yabilimpíi pi u cù, yii sà ŋkwòro cige na»: puru jwumpe e, Pilati mpyi na pi fwóshare; u mpyi a sàa li cè na Ōɔmu shiinbii jye na jɛg'a kuni kan Yahutuubil'á pi sùpya bò me.

Pilati si u pyi: «Mu à fyâha mii na la? Mu nyε a cè na síŋi nyε mii á mà mu yaha, lire nyε mε mà mu kwòro cige na mà?» ¹¹ Ka Yesu si u pyi: «Kile u à uru síŋi kan mu á nɪŋjaa. Ná lire bà mε, mu mpyi na si n-jà kyaa pyi mii na mε. Lire e nge u à mii cú mà le mu cye e ke, urufoo u kapiin'à pèe mu wuuni na.»

¹² Yesu à puru jwo ke, ka Pilati si wá na kaɲuŋɔ caa si Yesu ta ɲjaha. Nka Yahutuubii saha mpyi ŋko fánha na: «Mu aha nge nàŋi yaha, mu saha si n-pyi Ɔromu saanbwahe Sezari cevoonji mε. Shin maha shin u à uye pyi saanwa ke, urufoo sí n-pyi Sezari zàmpeŋ.»

¹³⁻¹⁴ Kuru canŋke nùmpañja na mpyi bilereŋkwonji kataanni. Canvwuge na, Pilati à puru jwumpe lógo ke, maa Yesu yige cyíinnji na sahanji. Tafabwòho na mpyi wani, k'à yaa ná kafaayi i, Eburubii shεεnre e ku mεge nyε: «Gabata». Ka Pilati si ntéen wani u yukyaala tateenge e, maa jwo Yahutuubii ɲùŋufeebil'á: «Yii saanji u nyε nge!» ¹⁵ Ka pi i wá na ŋko fánha na: «Yii u bò! Yii u bò! Yii u kwòro cige na!» Ka Pilati si pi pyi: «Mà yii saanji yabilinji kwòro cige na la?» Ka Kile sáragawwuubii ɲùŋufeebii si u pyi: «Saanwa nyε wuu á mà tòro Sezari na mε†!» ¹⁶ Kántugo ka Pilati si Yesu yaha pi á pi sà ŋkwòro kworokworocige na.

Yesu à kwòro cige na

(Macwo 27.32-44; Marika 15.21-32; Luka 23.26-43)

Ka sòrolashiibii si Yesu cú a kàre. ¹⁷ Maa fworo ná u e kàhe kántugo, maa u kworokworocige tège u yabilinji ɲuŋ'i. Ka pi i ŋkàre cyage k'e, pi maha kuru yiri: «Nunŋkwòge Cyage» Eburubii shεεnre e pi maha ku yiri: «Golikota». ¹⁸ Kuru cyage e pi à Yesu kwòro cige na, maa shiin shuunni kwòro ciyi na u taan. Wà mpyi u kaniŋke na, u saanji sí nyε u kàmenɪ na. ¹⁹ Ka Pilati si pi pyi pi à sémere pyi mà dùruŋo Yesu kworokworocige na na: «YESU NAZARÉTI KANHE SHINŊI, YAHUTUUBII SAANŊI.» ²⁰ Yahutuu ɲɪnyahara à tire sémere kála, ɲaha kurugo yε Yesu takworoge ná kàhe laage mpyi a tɔn mε. Mà bàra lire na, tire sémere mpyi a séme Eburubii ná Ɔromu shiinbii ná Girekiibii shεεnre e. ²¹ Ka Kile sáragawwuubii ɲùŋufeebii si ŋkàr'a sà yi jwo Pilati á na u mpyi a yaa u séme: «Yahutuubii Saanji» mε, u mpyi a yaa u séme na nge nàŋ'á jwo na uru u nyε Yahutuubii Saanji. ²² Ka Pilati si pi pyi na nte t'à séme a kwò ke, tire ti sí n-sii n-yaha wani.

²³ Nyε sòrolashiibil'á Yesu kwòr'a kwò cige na ke, maa u vànnyɪ lwó a taa tataayi sicyεere, pi shin maha shin à taaga lwó, ka pi i u vànntinmbwòhe lwó mú, kuru na mpyi jwòonkuriibaa. ²⁴ Maa jwo piy'á na pi àha kuru vànntinŋke taa mε, na pi ŋkyaanwooni pyi, nge u sí ku ta ke, urufoo sí n-cè. Jwumpe p'á séme Kile Jwumpe Semɛŋi i ke, lir'á pyi bà puru si mpyi si fùŋŋo mε. L'à séme: «Pi à mii vànnyɪ taa piye na,

maa ŋkyaanwooni pyi mii vànntinmbwòhe kurugo†.»

Lire nde sòrolashiibil'á pyi.

²⁵ Yesu nuŋi ná u nuŋi sínyεŋi ná Kilopasi cwoŋi Mariyama ná Mariyama mà yiri Magidala kàhe e, pire mpyi a yyére Yesu kworokworocige taan. ²⁶ Yesu à u nuŋi ɲya, maa u ɲyii cyelempyanji ɲya u taan ke, maa jwo nufoon'á: «Nàa, mu jyanji u nyε nge.» ²⁷ Maa núr'a jwo u cyelempyan'á: «Mu nuŋi u nyε nge.» Mà lwó kuru canŋke na, ka cyelempyanji si u kèŋŋe uye yyére.

† 19:15 Shinji u nyε u nyε a Kile cè mε, Yahutuubii mpyi na ɲεεge urufoo u pyi pire saanji mε. Lire e ke pi nyε a sèŋi jwo mpe jwumpe e mε. † 19:24 Zaburu 22.19

*Yesu kwùjì kani**(Macwo 27.45-56; Marika 15.33-41; Luka 23.44-49)*

²⁸ Lire kántugo mà Yesu yaha u à cè na karigii pun'à fùnnò, u à jwo: «Byage naha mii na.» U à puru jwo bà Kile Jwumpe Semènjì si mpyi si fùnnò mè. ²⁹ Lir'à cwooni là ta wani, l'à jì lùtanhaga na. Ka sòrolashiibii si sícogo fyinme kuru lwòhe e mà dùrugo kàbii na, mà yaha Yesu jwòge taan, lire kàbiini na mpyi izope cige. ³⁰ Yesu à kuru lùtanhage néesè ke, maa jwo: «Numè cyi pun'à fùnnò.» Lire kántugo u à jùŋke sògo maa u múnaani kan Kile á.

Sòrolashijì wà à Yesu buwujì fùru

³¹ Nyè kuru canŋke nùmpañja mpyi Yahutuubiicanŋòŋò, kuru mpyi a pèe canŋòŋyì sanŋyì na. Lire kurugo Yahutuubii jùŋufeebii là nyè a mpyi pi kwòro ciyi na canŋòŋke e mè. Ka pi i ñkàre Pilati á maa sà u jáare na u pire yaha pi sà pi tooyi bwòn a kyèegè, pi i wyèr'a kwù, pi i pi buwuubii tírige ciyi na. ³² Ka sòrolashiibii si ñkàre, mpii shuunninjì pi mpyi a kwòro Yesu taan ke, ka pi i niŋcyiinjì tooyi kyèegè, maa nta a shònwujì wuyi kyèegè. ³³ Pi à nò Yesu na ke, mà uru ta u à kwù a kwò. Lire kurugo pi saha nyè a uru u tooyi kyèegè mè. ³⁴ Lire ná li wuuni mú i, sòrolashijì wà à Yesu sù a fùru ñkere na ná tàanbil'e. Ka sishange ná lwòhe si ntú na fwore kuru tafuruge e.

³⁵ Sùpjanjì u à jcyii karigii séme ke, uru yabilinjì u à cyi jya, u jwumpe mú na nyè sèe. U à cè cècè na sèenjì uru na yu, bà yii si mpyi si dá mú mè. ³⁶ Nyè jcyii karigii mpyinjì'à Kile Jwumpe Semènjì fùnnò. L'à séme:

«U kaciige kà si n-kebe mèŋ.»

³⁷ L'à séme Kile Jwumpe Semènjì cyage k'e mú na:

«Ŋge pi à sù a fùru ke, pi sí n-pa yyahayi le u e si raa wí*.»

*Yesu ntòjì kani**(Macwo 27.57-61; Marika 15.42-47; Luka 23.50-56)*

³⁸ Lire kántugo Arimati kànhe shinŋi Yusufu à kàre Pilati yyére si Yesu buwujì jáare u á. Yesu cyelempyanjì wà u mpyi u wì, ñka u mpyi na uye ñwòhòni Yahutuubii jùŋufeebii yyaha fyagare na. Pilati à jèe ke, ka Yusufu si ñkàr'a sà Yesu buwujì lwó. ³⁹ Nyè Nikodemu, ñge u ná ntél'a kàre Yesu fye e canŋka numpilage e ke, ka uru si mpa ná miri ná aloyesi sinme lwòhe e, pu nùg'à táan, pu s'à wùrugo, pu s'à cúluyi beŋjaaga ná ke kwò. ⁴⁰ Ka pire šiinjì shuunninjì si pi pyi pi à Yesu buwujì lwó, maa u le u tòto vaaŋnyì i, maa puru sinmpe nùguntanga wumpe wu u na, bà Yahutuubii maha pi kwùubii bégeli mà jwo pi pi tò mè. ⁴¹ Cyage e Yesu à kwòro cige na ke, cikògò na mpyi wani, fanŋa niwòŋò na mpyi kuru cikòge e, bu mpyi na sàha ñkwò a tò kur'e mà jya mè. ⁴² Kuru yàkòŋke ku mpyi Yahutuubii canŋòŋke zòŋŋòŋi. Kuru fanŋke laage mú sí nyè a mpyi a tòn mè, lire kurugo ka pi i Yesu buwujì le wani.

20*Cyelempyiibil'à sà Yesu fanŋke ñingage ta**(Macwo 28.1-10; Marika 16.1-8; Luka 24.1-12)*

§ **19:36** Ekizodi 12.46; Nomburu 9.12; Zaburu 34.21. Yyee maha yyee bilereŋkwoŋi kataanni ká na, Izirayeli šiinjii mpyi maha mpàbili bò maha mpyi sàraga pi kapegigi yàfanjì kurugo. Lire mpàbili kaciige kà maha yaa ku kebe mè. Yesu u à lire mpàbilini fáa, lire e Kile jnyè a jèe Yesu kaciige kà si ñkebe mè. * **19:37** Zakari 12.10

¹ Cibilaage canjcyiige* nyèsooge na, nyege mpyi na sàha jà a cwó me, Magidala Mariyama à kàre fannjke na mà sà li ta kafaage pi mpyi a tég'a ku jwò tò ke, kur'à lwó wani. ² Nyé ka u u fê a kàre Simò Pyeri ná cyelempyanji kyaa li mpyi a táan Yesu à sèl'e ke, pire yyére, maa pi pyi: «Pi à Kafoonji buwuñi lwó a yige fannjke e, wuu sí nyé a u tayahaga cè me.»

³ Ka Pyeri ná uru cyelempyanji si fwooro na nkéage fannjke na. ⁴ Pi mú shuunni mpyi na fi, njka cyelempyanj'à Pyeri caanra fannjke na. ⁵ U à lyéele ke, maa lempe nya njjke na, njka u nyé a jyé me. ⁶ Li nyé a mō me, ka Simò Pyeri si nō wani, maa ntíl'a jyé fannjke e, maa lempe wii. ⁷ Vāanjiyi yi mpyi a tég'a Yesu njjke tò ke, yire na mpyi a kúrul'a yaha yi mege cyage e, yi ná lempe nyé a mpyi tanuge e fannjke e me.

⁸ Nyé cyelempyanji u mpyi a fyánha a nō ke, ka uru mú si jyé maa nya, maa dá. ⁹ Fo mà sà nō lire tēni na, cyelempyiibii nyé a mpyi a yi yyaha cè na Kile Jwumpe Semēñi à jwo na Yesu mpyi na sí n-sii jè n-fwooro kwūñi i me. ¹⁰ Puru jwòhō na, cyelempyiibii mú shuunn'à núr'a kàre pyenge.

*Yesu à uye cyêe Magidala Mariyama na
(Macwo 28.9-10; Marika 16.9-11)*

¹¹ Nyé ka Mariyama si mpa yyére fannjke jwòge na, maa mee le na sūu. Ka u mēesuwuñi si njkwò a lyéel'a wii fannjke e, ¹² mà Kile mèlekēebii pii shuunni nya ná vāanvynñyi i, pi à tēen Yesu buwuñi tasinnage e. Pi wà à tēen Yesu njjke tayahage e, ka u sanji si ntēen Yesu tooyi woge e. ¹³ Ka pi i u yíbe: «Ceewe, njaha na mu na mee sūu ye?» Ka u u pi pyi: «Pi à mii Kafoonji buwuñi lwó a yige, mii sí nyé a u tayahaga cè me.» ¹⁴ U à ta u puru jwo a kwò ke, maa yyaha kēenñ'a wii mà Yesu nya u à yyére, njka u nyé a mpyi a cè na uru wii me. ¹⁵ Ka Yesu si jwo: «Ceewe, njaha na mu na mee sūu ye? Joofo mu na jcaā ye?» Ka u u wá na sōññi na cikōoge faafoonji wi, ka u u u pyi: «L'aha nta mu u à Yesu lwó, u saha cyêe na na si sà u lwó.» ¹⁶ Ka Yesu si jwo: «Mariyama!» Ka u u yyaha kēenñe Yesu yyére maa jwo Eburubii shēenre e: «Arabonil!» Lire jwòhe ku nyé: «Cyelentunji!» ¹⁷ Ka Yesu si u pyi: «Ma hà na cū n-yaha me, mii sàha njkwò a dūgo Tufoonji yyére me, njka sà yi jwo mii cinmpyiibil'á na mii naha na dūru na Tunji yyére, uru mú sí u nyé yii Tunji, na mii naha na dūru na Kilenji yyére, uru mú sí u nyé yii Kilenji.» ¹⁸ Ka Mariyama si njkàr'a sà a yi yu cyelempyiibil'á: «Mii à Kafoonji nya!» Nje Yesu à jwo u á ke, maa wá na yire yu.

*Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii na
(Macwo 28.16-20; Marika 16.14-18; Luka 24.36-49)*

¹⁹ Kuru cannuge, cibilaage canjcyiige yàkonjke, Yesu cyelempyiibii mpyi a bínni bag'e, maa ku shwòhō piye na Yahutuubii njñufēebii yyaha fyagare na. Ka Yesu si mpa yyére pi shwòhòl'e maa pi pyi: «Kile u yyeñjñke kan yii á.» ²⁰ Mà u yaha puru na, u à u kantahigii ná u kāmpanjke cyêe pi na. Cyelempyiibil'á Kafoonji nya ke, ka pi funjke si ntāan sèl'e. ²¹ Ka Yesu si núr'a pi pyi: «Kile u yyeñjñke kan yii á! Bà Tufoonji à mii tun me, amuni mii à yii tun.» ²² Yesu à puru jwo a kwò ke, maa jwòge kafēege fwò pi na, maa pi pyi: «Yii Kile Munaani ta.» ²³ Yii aha mpiimu kapegigii yàfa pi na ke, pire wogigii sí n-yàfa pi na, yii aha jcyé mpiimu wogigii na ke, pire wogigii sí n-kwòro pi na.

Yesu à uye cyêe Tomasi na

* **20:1** Yahutubil'á cibilaage canjcyiige ku nyé kárinji.

²⁴ Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii ke ná shuunniŋi na canŋke ŋkemu i ke, ŋge mege ku ŋye pi e Tomasi ná pi maha u pyi: «Ŋaŋi» ke, uru ŋye a mpyi ná pi e me. ²⁵ Ka cyelempyiibii sanmpii si u pyi: «Wuu à Kafoonji nya!» Ka u u pi pyi: «Mii aha mpyi mii ŋye a sikanŋkii fyèŋi nya u cyeyi i me, mii sí ŋye a na kampeeni tège fyèŋi na, maa bwòn u ŋkèni tafuruge nɔɔpiige na me, mii sí n-dá me.»

²⁶ Cibilaaga niŋkin à tòro ke, ka cyelempyiibii si núr'a piye bínni bage e, maa ku shwòhò piye na, Tomasi na mpyi ná pi e lire tèni i, ka Yesu sí mpa yyére pi shwòhòl'e, maa jwo: «Kile u yyeŋiŋke kan yii á.» ²⁷ Maa Tomasi yyere na u file uru na, maa jwo: «Kampeeni taha naha, na cyeyi wii, ma cyege file, maa ku le na ŋkèni tafuruge e. Fworo dánabaare e, ma a dá.» ²⁸ Ka Tomasi si u pyi: «Mii Kafoonji ná mii Kilenji!» ²⁹ Ka Yesu si u pyi: «Mu à mii nya ke, lire e mu à dá, mpii pi à dá mii na, mà li ta pi ŋye a mii nya me, pire wuun' à jwò.»

Yuhana sémeŋi kasemeni

³⁰ ŋye Yesu à kakyanhala kariii niŋyahagii pyi u cyelempyiibii ŋyii na, cyire kyaa ŋye a jwo ŋge sémeŋi i me. ³¹ Ŋka ŋcyii cyi à séme ke, cyir'a séme bà yii si mpyi sí dá li na na Yesu u ŋye Kile Niŋcwònrɔŋi ná Kile Jyaŋi me. Yii aha dá u na, yii sí shiŋi niŋkwombaani ta u mege kurugo.

21

Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii pi baashuunni na

¹ ŋye cyire karigii kántugo, Yesu à uye cyêe u cyelempyiibii na sahanŋi Tiberiyadi baŋi jwòge na. Ame u à uye cyêe pi na: ² kuru cyage e, Yesu cyelempyiibii pi baashuunni na mpyi wani, pire e Simo Pyeri, ná Tomasi pi maha mpyi: «Ŋaŋi» ke, ná Natanayeli u à yiri Galile kùluni i Kana kànhe e ke, ná Zebede jyaabii mú shuunni. ³ Ka Simo Pyeri si pi pyi: «Mii na ŋkèege fyaa tacuŋi i.» Ka cyelempyiibii sanmpii si jwo: «Wuu mú na ŋkèege ná mu i.» Ka pi i fworo lire e, mà sà jyè bakwòoge e na cwòobii wàa lwòhe e, ŋka kuru canŋke numpilage e, pi ŋye a fya niŋkin ta me.

⁴ Nyèg'à pa múgo ke, ka pi i Yesu niŋjyereni nya baŋi jwòge na, ŋka pi ŋye a núr'a u cè me. ⁵ Ka Yesu si pi pyi: «Na pyi, yii à fyaabii pli ta la?» Ka pi i u pyi: «Wuu ŋye a yaaga ta me.» ⁶ Ka Yesu si pi pyi: «Yii cwòŋi wà bakwòoge kaniŋke na, yii sí pli ta.» Pi à cwòŋi wà ke, fyaabii nyahaŋi cye e pi ŋye a ja à cwòŋi dir'a yige lwòhe e me. ⁷ Cyelempyanji kyaa li mpyi a táan Yesu á ke, ka uru si jwo Pyeri á: «Kafoonji wi!» Simo Pyeri u mpyi a u vaaŋnyi wwú marii fyaabii caa ke, tèni i u à lógo: «Kafoonji wi!» ke, ka u u láha a yi le maa jyè lwòhe e. ⁸ Ka cyelempyiibii sanmpii si wá na ŋkèege bakwòoge e kùmpoge yyére, cwòŋi mpyi a jii fyaabii na, ka pi i wá na u dirili. Pi ná lwòhe jwòge laage mpyi a tɔɔn me, ku mpyi a kuye wwú metirii ŋkul'e (100) me.

⁹ Pi à nɔ kùmpoge na maa ntíge ke, ka pi i naŋkyanhii nya, fyaa sí ŋye cyi juŋ'i, bwúuru mú na mpyi wani. ¹⁰ Ka Yesu si pi pyi: «Yii a ma ná yii fyaabii niŋcumpii pli'e.» ¹¹ Ka Simo Pyeri si dùgo kùmpoge na, maa cwòŋi dir'a yige ná fyaabwoyi i. Pi puni na mpyi ŋkuu ná beeshuunni ná ke ná taanre (153) ŋka fyaabii na pi nyahaŋi mú i, cwòŋi ŋye a cwɔn me. ¹² Ka Yesu si pi pyi: «Yii a ma, yii pa lyi.» Cyelempyanji wà ŋye a jien'a u yibe na: «Jo u ŋye mu ye?» me, naha na ye pi mpyi a cè na Kafoonji wi. ¹³ Ka Yesu si file, maa bwúuruŋi lwó, maa u táa pi na, maa fyaabii mú kan pi á.

14 Kuru k'à pyi Yesu tontanrawoge mà uye cyêe u cyelempyiibii na, mà lwò u à jè a fworò kwùñi i ke.

Yesu à Pyeri yíbe

15 Pi à lyí a kwò ke, ka Yesu si jwo Simò Pyeri á: «Yuhana jyanji Simò, tàange ku jye mu i mà yyaha tíi ná mii i ke, tá kur'à pèe mà tòro ñke ku jye pi sanmpil'e mà yyaha tíi ná mii i be?» Ka Pyeri si u pyi: «Ɖon, Kafoonji! Mu yabilñi jye a cè na mu kyal'à táan mii á mà?» Ka Yesu si jwo u á na u a uru mpàpyiyi jwò caa. 16 Maa núr'a jwo tozhonwogo: «Yuhana jyanji Simò, mii kyal'à táan mu á la?» Ka u u jwo: «Ɖon, Kafoonji! mu à cè na mu kyal'à táan mii á.» Ka Yesu si yi jwo u á na u a uru mpàabii kàanmucaa. 17 Ka Yesu si núr'a jwo tontanrewogo: «Yuhana jyanji Simò, mii kyal'à táan mu á la?» Ka Pyeri si yyaha tanha na Yesu à uru yíbe a ta taanre na u kyal'à táan ur'á la, maa Yesu pyi: «Kafoonji, mu à karigii puni cè, mu à cè na mu kyal'à táan mii á.» Ka Yesu si yi jwo u á na u a uru mpàabii jwò caa.

18 Maa núr'a u pyi: «Sèenji na mii sí n-sii yi jwo mu á, mu nàñjiwe wuñi mpyi maha vāanntinñke le, maa maye pwò, cyage k'à táan mu á ke, maa ñkàre wani. Ñka mu aha mpa lye, mu sí cyeyi yírigè*, waberε sí mu vāanntinñke le mu na, si mu pwò si ñkàre ná mu i cyage ku jye ku jye a táan mu á mε.»

19 Kwùñkanni na Pyeri mpyi na sí n-kwù si pèene taha Kile na ke, lire Yesu mpyi na yu ná mpe jwumpe e. Puru jwòho na, ka Yesu si Pyeri pyi: «Taha na fye e.»

Cyelempyanji kyaa l'à táan Yesu á ke

20 Cyelempyanji kyaa li mpyi a táan Yesu á ke, Pyeri à yyaha kèenñ'a wíi mà uru jya u u ma pi kántugo. Cannka mà pi yaha pi i numpilaga lyíge lyí, uru cyelempyanji u ná mpyi a tēen maa fēen Yesu kàmpañke na, maa u yíbe: «Kafoonji, joofo u sí mu le cye e ye?» 21 Nyε Pyeri à uru cyelempyanji jya ke, maa jwo Yesu á: «Kafoonji, ñge de, jaha ku sí uru ta ye?» 22 Ka Yesu si u pyi: «Mii la ká mpyi uru u kwòro kwùmbaa fo mii cannuruge, mu jaha ku jye lire e ye? Mu wi ke, taha mii fye e kannna.» 23 Puru jwumpe cye kurugo, dánafeebil'à jwo cyeyi puni i na uru ñge cyelempyanji si n-kwù mε. Mà li ta Yesu jye a jwo Pyeri á na u si n-kwù mε. Mpe Yesu à jwo ke, puru p'à pyi: «Mii la ká mpyi u kwòro kwùmbaa fo zà nò mii cannuruge na, mu jaha ku jye lire e ye?»

24 Uru cyelempyanji ninuñi u à jcyii karigii puni jwo, uru mú sí u à cyi séme. Wuu mú s'à cè na cyi na jye sèe.

25 Nyε Yesu à karigii cyiiberii nijyahagii pyi. Li n'a mpyi a yaha na cyire karigii cyi le cyi mεge sémiij ninñin ninñin i, mii na sòññi pire sémebiij tayahaga mpyi na si n-ta dijyeni i mε.

* 21:18 «Mu sí cyeyi yírigè»: lire na mpyi kyaa mà li cyêe na pi sí Pyeri kwòro cige na, si mbò.

Yesu Tunntunmpii Kapyiin^{kii} Semɛŋi Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémeŋi funŋə jwumpe e ke

Karigii Yesu à pyi nɪŋke na ke, Luka à cyire yyaha jwo u sémeŋi nɪŋcyiŋi i. Nge sémeŋi shɔnwuŋi i, pyiŋkanni na Yesu à kàre nɪŋyɪŋi na, ná pyiŋkanni na u à Kile Munaani tun u fyɛɪwəhəshiiŋbil'á ke, u na yire yyaha yu. Jwumpe Nintanmpe p'á yyaha tí ná Yesu i ke, Kile Munaani à Yesu fyɛɪwəhəshiiŋbii yyaha cù, ka pi i puru jwo dɪŋyɛŋi cyeyi puni i.

Pi n'a mpyi na puru Jwumpe Nintanmpe yu Yahutuubil'á, pi mpyi maha li cyé pi na na Yesu u jye Kile Nɪŋcwənrɔŋi, ŋgemu jwəməe Kile mpyi a lwó na u sí sùpyire shwə ke. Mpii pi jye pi jye Yahutuu mɛ, pi n'a mpyi na pu yu pir'á, pi mpyi maha li cyé pi na na Kileni u à yaayi puni dá ke, na uru la jye si pi ná uye shwəhəŋi yaa. Pi mpyi maha yi yu sùpyire pun'á na li sɪŋi jye Kile na mà yampii cùŋə si pi shwə Sitaanniŋi na. Pi mpyi maha yi yu sùpyire pun'á mú na Yesu à kwú kworokworocige na, sùpyire kapegigii tугure yàfanj kurugo; na sùpyir'á yaa ti toroŋkanni kɛɛŋŋe, ti i dá Yesu na, bà Kile Munaani si mpyi si ti yyaha cù mɛ.

Karigii téesiini i, Yesu túnntunmpii mpyi na sɔŋŋi na Yahutuubii làda karigii tayyérege na jye Yesu kuni jaaraŋi i. Ka Kile Munaani si yi fɪnɪŋ'a cyé pi na na Jwumpe Nintanmpe na jye supyishiŋi puni wumə. Nde li jye na wii ke, lire li jye mà toroŋkanni kɛɛŋŋe maa dá Yesu na. Lire e ke mà maye kan pi à kwòŋ si nta mpyi Yahutu mà tàanna ná pi làdaabil'e, mpii pi jye pi jye Yahutuu mɛ maa dá Yesu na ke, lire mpyiŋi fánha jye pire jɔŋ'i mɛ.

Jwumpe Nintanmpe à jwo cyaga maha cyag'e ke, pil'á jɛe pu na, ka pii si pu cyé. Cyeye nɪŋyahay'e mpiimu pi à pu cyé ke, pir'á Yesu fyɛɪwəhəshiiŋbii kyérege, maa pi le kàsŋi i. Poli na mpyi pi kyéregefebil'e, ka Yesu si uye cyé u na maa u pyi u túnntunŋə. Lire kántugo ka Poli si wá na jaare na màre kànyi na, maa Jwumpe Nintanmpe yu maa dánafeebii kuruyi tɪŋi. U à ŋgaha nɪŋyahawa ta uru báaraŋi i. Luka u à ŋge sémeŋi séme ke, uru na mpyi ná u lire kùsheeni là na.

Yesu à jwo cyelempyiibil'á na pi sí Kile Munaani ta

¹⁻² Mii cɪŋmpworɔŋi Tofili, mà lwó tɛni i Yesu à u karigii sii na mpyi maa sùpyire yerɛge ná Kile jwumpe e, fo mà sà nɔ u tɛkoŋjirini na mà kàre nɪŋyɪŋi na ke, mii mpyi a cyire puni yyaha jwo mu á na sémeŋi nɪŋcyiŋi i. Nka mà jwo Yesu u kàre nɪŋyɪŋi na ke, túnntunmpii u mpyi a cwənrɔ ke, karigii pire mpyi a yaa pi a mpyi ke, Kile Munaani mpyi a u pyi u à cyire puni jwo pi á.

³ Yesu jɛŋkwooni kántugo mà fworɔ kwùŋi i, u à uye cyé pi na pyiŋkannigii nɪŋyahagii na. U à lire pyi canmpyaa beeshuunni funŋ'i bà pi si mpyi si jɛcè na, sɛɛŋi na, uru na jye nyii na mɛ. U mpyi maha Kile Saanre kyaa yu pi á mú.

⁴ Canŋka mà u ná pi yaha pi i lyi sɪŋcyan, u à yi jwo pi á na pi àha laaga tɔɔn Zheruzalɛmu kànhe na mɛ, na yaage jwəməeɛni Tufoonj à lwó, ná uru mpyi a ku kyaa jwo pi á ke, pi kuru sige, ⁵ na Yuhana à pi batize ná lwəhe e, ŋka mà jwo canmpyaa cyi tɔro ke, pi sí batize ná Kile Munaani i.

*Yesu à kò a dùgo nɪŋyɪŋi na
(Marika 16.19-20; Luka 24.50-53)*

⁶ Nye mà túnntunmpii nimbinnibii yaha Yesu taan, pi à u yíbe: «Kafoonji, lire tènei i mu sí Izirayeli shiinbii saanre nùruŋɔ pi á la *?» ⁷ Ka u u pi pyi: «Mii Tunji à tènei ná canmbilini ndemu bégele ná u yabilinji sífente e ke, yii áha raa lire caa si jɔcè me. ⁸ Nka Kile Munaani sí n-tíge yii juŋ'i sí fánha kan yii á, lire ká mpyi, yii sí raa mii kyaa yu Zheruzalemu kánhe ná Zhude kùluni sannii puni ná Samari kùluni i, fo mà sà nɔ dijnyeni cyeyi puni i.»

⁹ Nye u à puru jwo ke, mà u túnntunmpii yaha pi i u wíi, u à kò a yíri pi shwɔhɔl'e mà kàre nìjnyinji na, ka nahánke kà si u njwɔhɔ pi na. ¹⁰ Mà pi yaha pi à yyahayi yírig'a le nìjnyinji i, na u ninjarenji wíi, pi à pâl'a nàmbaa shuunni jya pi à vaaŋvinyinye le a yyére pi taan. ¹¹ Ka pire shiin shuunniŋi si jwo: «Galile kùluni shiinbii, di k'à ta a jwo ka yii i yyére na nìjnyinji wíi ye? Yesu u à kò a yíri yii shwɔhɔl'e mà kàre nìjnyinji na ke, canjka u sí nùru n-pa bà yii à u ninjarenji jya nìjnyinji na me.»

Macyasi à Zhudasi tayyérege lwɔ

¹² Nye ka Yesu túnntunmpii si yíri Olivye cire janke na, maa nùr'a kàre Zheruzalemu kánhe e. Kuru cyage ná Zheruzalemu mpyi a culumetiri ninjin kwɔ. ¹³ Pi à nùr'a nɔ kánhe e ke, batɔnge nìjnyibabilini i pi mpyi maha ntée na piye bínnini ke, ka pi i dùg'a jyè lire e. Pyeri ná Yuhana ná Yakuba ná Andire ná Filipi ná Tomasi ná Baritelemi ná Macwo ná Alife jyanji Yakuba ná Simɔ pi maha mpyi Zeloti†, ná Yakuba jyanji Zhude, pire pi mpyi. ¹⁴ Pire puni mpyi maha piye bínnini térii nìjnyahagil'e, marii Kile jaare ná funŋɔ ninjin i. Cyeebii pii ná Yesu nunji Mariyama ná Yesu cìnmpyibii mú mpyi maha mpyi ná pi e.

¹⁵ Nye pi canmbinniŋi canjke kà, mà pi nimbinnibii yaha, pi mpyi a shiin ŋkuu ná beŋjaaga (120) kwɔ, ka Pyeri si yír'a yyére pi shwɔhɔl'e maa jwo: ¹⁶ «Mii cìnmpyibii, Kile Munaani mpyi a Dawuda yyaha cù, ka u u jwumpe mpemu jwo ná p'à séme Kile Jwumpe Semeni i, na Zhudasi u sí n-tòro sùpyire yyaha na, si Yesu le cye e ke, fánha kyaa li mpyi li li, puru jwumpe pu fúnŋɔ. ¹⁷ Zhudasi sí na mpyi wuu kurunje sùpya, wuu ná uru mpyi na báara ninjin pyi.»

¹⁸ (Nye pi à sàranji ŋgemu kan u á u kapiini nimpyiini jùŋɔ taan ke, u à sà keŋege shwɔ ná ur'e. Lire kántugo u à cwo a jya, ka u funŋɔ yaayi si jɔcɛg'a máha. ¹⁹ L'à pyi kyaa Zheruzalemu kánhe shiinbii puni mpyi a ndemu cè ke, fo ka pi i mpa kuru cyage mege le pi shɛenre e: «Akélidama» kuru jwɔhɔ ku jnye: «Sishange Keŋege».)

²⁰ Nye Pyeri à shà yyaha na ná jwumpe e sahanjki maa jwo na: «Y'à séme Zaburu sémenji i na

“U pyenge ninjage ku kwôro,

Sùpya kà ntɛɛn k'e me†.”

“Waberɛ u u báaraŋwɔge lwɔ§.”

²¹⁻²² Lire kurugo mà Kafoonji Yesu yaha u u jaare na ntùuli ná wuu e cyeyi yyaha kurugo, mpíi pi mpyi maha mpyi ná wuu e ke, wuu à yaa wuu shin ninjin cwɔnɔɔ pire e, wuu bàra wuye na, wuu raa yi yu sùpyir'á na Yesu à jè

* **1:6** Yesu túnntunmpii mpyi ná Kile Nijcwɔnɔnɔ mpanji sigili Yahutuubii sanmpii fiige, u u mpa pire yige Ɔromu shiinbii fánjyage e, u u Izirayeli shiinbii wà piye na, bà pi mpyi saanji Dawuda tiŋi ná saanji Solomani tiŋi i me. † **1:13** Zeloti»: kuru mege jwɔhe ku jnye: «kɔni kyal'à táan ŋgemu á sèl'e ke». ‡ **1:20** Zaburu 69.26 § **1:20** Zaburu 109.8

sèenji na. Mà lwó canŋke Yuhana à Yesu batize ke, fo mà sà nò canŋke u à kò a yíri wuu shwòhòl'e mà kàre nìjyinjì na ke, mpìi pi à cyire karigii puni jya tapyige e ke, uru wà u à yaa u pyi urufoo.»

²³ Nye ka pi i shiin shuunni cyêe, Yusufu pi maha mpyi Barisabasi, lire jye me Zhutusi ke, uru ná Macyasi. ²⁴ Lire kântugo maa Kile jáare na: «Kafoonji, mu u à sùpyire puni zòompìi cè ke, mpìi shiin shuunniŋi i, nge mu à cwòonro ke, uru cyêe wuu na, ²⁵ bà u si mpyi si Zhudasi tayyérege lwó túnnture báaraŋi i, Zhudasi à kuru ŋkemu yaha maa ŋkàre u yabilinjì cyage e ke.»

²⁶ Nye ka pi i ŋkyaanwooni pyi, ka ŋkyaanwooni si Macyasi cyêe, ka uru si bàra Yesu túnntunmpii ke ná ninŋinŋi na.

2

Kile Munaani à tîge dánafeebii nɔnɔ'i

¹ Pantekotinjì canŋke, dánafeebii puni mpyi a bínni cyaga ninŋin i. ² Ka túnmbwòhò si mpál'a fwo ro nìjyinjì na, mu à jwo kafeebwòhò túnmbò, bage e pi mpyi a bínni ke, mà kuru jì. ³ Ka pi i njiriji jya na fiige cyi à láha láha cyiye na mà pa ntèen ntèen pi puni ninŋin ninŋinŋi na. ⁴ Ka Kile Munaani si pi puni jì, maa pi shin maha shin pyi u u shèenre tabere yu mà tàanna ná Kile Munaani ti kanŋkanni i urufol'á.

⁵ Yahutuubii pi mpyi na fyáge Kile na dijnyenji puni yyaha kurugo ke, lir'à pire pii ta Zheruzalemu kànhe e. ⁶ Nye puru túnmp'á fwo ro ke, ka pire si sà piye bínni wani, pi puni kakyanhala wuu pi mpyi, naha na ye pi shin maha shin mpyi na u tateenge shèenre nùru pi jwò na. ⁷ Li mpyi a pi puni bilibili fo mà pi yírigi pi yákilibii nɔnɔ'i. Ka pi i wá na piye yíbili maa ŋko: «Nte sùpyire ti jye na yu ame ke, taha Galile kùluni i bà pi pun'à yíri me? ⁸ Di l'à pyi wuu shin maha shin sí i u tateenge shèenre nùru pi jwò na ye? ⁹ Pariti kinni ná Medi kinni ná Elamu kinni shiin na jye wuu e, pli na jye wuu e pir'à yíri Mezopotami kinni i, pli s'à yíri Zhude ná Kapadósi ná Pòn wuuni ná Azi kùligil'e, ¹⁰ ná Firijyi wuuni ná Panfili wuuni ná Misira wuuni ná Libi kinni cyage ku jye Sireni kànhe taan ke, wuu pli s'à yíri Jromu kànbwòhe e. ¹¹ Yahutuu na jye wuu e, pli sí jye Yahutuu me, ŋka pi à jyè Yahutuubii Kile kuni i. Pii na jye wuu e, pir'à yíri Kereti kinni ná Arabubii wuuni i. Di pi à pyi maa jìni na Kile kabwòhigii nimpjyinkii yu, wuu shin maha shin sí i cyi nùru u tateenge shèenre e ye?»

¹² Nye mà pi kakyanhala wuubii yaha fo pi jye a pi nìjwuyoye cè me, ka pi i wá na piye yíbili: «Nde jwòhe k'à sù ŋki be?» ¹³ Ka pii si wá na pi fwòhòre maa ŋko: «Sinmpe pu jye pi na!»

Pyeri à jwo ná sùpyire e

¹⁴ Nye ka Yesu túnntunmpii ke ná shuunniŋi si yír'a yyére, ka Pyeri si jwo fànha na: «Yii pi à tèen Zhude kùluni ná yii mpìi puni pi naha naha Zheruzalemu kànhe e ke, yii ninjyigigii múgo, yii i na jwumpé lógo, yii i pu yyaha cè. ¹⁵ Sinme bà pu jye nte sùpyire na mà tàanna ná yii sònnòŋkanni i me, naha na ye nyège tēni baacyere wuuni li jye nume, sinme tēbyaa sàha ŋkwò a nò, wà u kwò a bya a wùrugo me. ¹⁶ Kile túnntunŋi Zhoueli mpyi a ndemu jwo ke, lire li jye na mpyi nume. ¹⁷ U mpyi a jwo na Kile à jwo:

“Dijnyenji canzanjyi ká nò,

mii sí na Munaani pyi li tîge sùpyire puni nɔnɔ'i.

Yii nànjjiipyire ná yii pùcepyire sí raa Kile túnnture yu.

Mii sí naye cyêe yii nànjjiibii na, si karigii yyaha cyêe pi na.

Yii nàŋkolyeebii sí raa mii karigii ɲaa ŋɔɔyi i.

¹⁸ Sèe wi, cyire canmpyaagil'e,
mii sí na Munaani pyi li tige
mii bilinambaabii ná mii bilicyeebii ɲuŋ'i.
Pi sí n-pyi mii tũntunmii.

¹⁹ Mii sí kakyanhala yaayi yà pyi yi fworɔ nìŋyinj na,
si kakyanhala kacyeenƁii cyi yaa ɲiŋke na,
sishange ná nage ná ŋguruge sí n-pyi.

²⁰ Canŋaɲyiini sí n-kèɛnŋe n-pyi numpire.
Yiŋke sí ɲáaŋa mu à jwo sishan.

Cyire puni kàntugo, Kafoonji canmbilini sí nɔ.

Li sí n-pyi canmbwɔhɔ, sí n-pyi canmbile ndemu sinampe sí n-pèe ke.

²¹ ɲye shin maha shin u ɲye na Kafoonji mege yiri ke, urufooo sí n-shwɔ*.”»

²² ɲye Pyeri à kwɔ Zhoueli jwumpe niŋjwumpe na ke, maa núr'a jwo: «Yii, Izirayeli shiinbii, yii niŋyigigii pɛɛ, yii raa nuru. Yii à li cè na Nazareti kàŋhe shinŋi Yesu na mpyi sùpya, ŋgemu cye kurugo Kile à u fàŋhe cyêe yii na ná kabwɔhigii ná kakyanhala karigii ná kacyeenƁii mpyinj i yii shwɔhɔl'e ke.

²³ ɲka nde Kile mpyi a yaa mà yyaha tí ná u e, mà tàanna ná u karigii puni ɲcèŋi i ke, lire yii à pyi. Yii à u le shinpiibii cye e pi à kwɔro cige na mà bɔ.

²⁴ ɲka Kile à u ɲùŋɔ wwù kwùŋi yapwoyi i, maa u ɲè a yige kwùŋi i. Naha kurugo ye li fàŋhe mpyi kwùŋi na u ja a u cú a yaha wani me. ²⁵ Saanŋi Dawuda à fyànha a jwo u kyaa na, u mpyi a jwo:

“Mii maha na Kafoonji ɲaa naye taan tèrigii puni i,
ɲaha na ye u maha mpyi mii kàniŋke na,

bà li si mpyi yaaga kà n-ja mii cúnŋɔ ɲjĩrige na tayyérege e me.

²⁶ Lire kurugo mii zòmbilin'á ɲi funntange na,
mii jwumpe puni sí ɲye funntanga jwumɔ.

Mii à tèen ná l'e, ali mii kwunƙwooni kàntugo,
mii cyeeere sí ɲiŋe mii na.

²⁷ Naha kurugo ye Kafoonji, mu si ɲee mii múnaani yaha
li kwɔro kwùŋi numpini i me.

Mu mú si ɲee ma báarapyinj niŋcɛnŋi yaha u fwónhɔ fanŋke e me.

²⁸ Mu à nùmpaŋke tata kuni le mii taan

Mà mu yaha ná mii i, mu sí mii pyi mii i ɲi funntange na†.”»

²⁹ ɲye Pyeri à kwɔ Dawuda jwumpe niŋjwumpe na ke, maa núr'a jwo: «Mii cìnmpyiibii, yii na yaha si wuu tulyage Dawuda kani finiŋe ɲjwo yii á. Tèni i u à mpe jwumpe jwo ke, u mpyi a pu jwo a wà uye na me, ɲaha kurugo ye wuu à li cè na u à kwù, u buwun'á tò. Ali niŋjaa u kwùunni na ɲye naha wuu yyéere.

³⁰ Dawuda na mpyi Kile tũntunŋɔ, u mú mpyi a li cè na Kile à kâa ur'á na uru na sí n-pa u ɲambilini là tiŋe u fàŋhe tatɛenge e u kàntugo. ³¹ Kile à wyèr'a yi jwo Dawuda á na Kile Niŋcwɔnrɔŋi sí n-pa ɲè n-fworɔ kwùŋi i. Lire kurugo Dawuda à jwo na “U si n-kwɔro kwùŋi numpini i me, u cyeeere si n-fwónhɔ fanŋke e me‡.” ³² Yesu kyaa li, Kile à u ɲè a yige kwùŋi i. Lir'á pyi wuu mú puni ɲyiin na. ³³ U à dùg'a kàr'a sà ntèen Kile kàniŋe cyeege na. Kile Munaani ɲwɔmɛɛni u mpyi a lwɔ wuu á ke, Tufoonji Kile à lire kan u á, ka u u li yaha

* 2:21 Zhoueli 2.28-32 † 2:28 Zaburu 16.8-11 ‡ 2:31 Zaburu 16.10

l'à tǵe wuu ɲuŋ'i. Lire yii ɲye na ɲaa ame, maa nũru li ɲwɔ na. ³⁴ Yii li cɛ na Dawuda yabilinji ɲye a dũgo ɲɲɲinji na me, ɲka lire ná lí wuuni mú i, u à jwo "Kafoonji Kile à jwo mii Kafoonji á

"Ta ma a pa ntɛen na kàniŋe cyege na,

³⁵ mii sí n-pa mu zàmpeɛnbii le mu tooyi ɲwɔh'iš.' »

³⁶ ɲye Pyeri à puru jwumpe taha a kwɔ ke, maa jwo: «Lire e ke yii Izirayeli shiinbii pun'à yaa yii li cɛ na nákaana baa na Yesu yii à kwɔro cige na ke, Kile à uru pyi Kafoonji ná uru Kile ɲɲɲwɔnɔŋi.»

³⁷ Pi à puru lógo ke, ka pu u pi zòompɲii cúnŋɔ sèl'e, ka pi i Pyeri ná túnntunmpɲii sanmpɲii pyi: «Wuu cɲmpɲiibii, ɲaha wuu à yaa wuu pyi be?» ³⁸ Ka Pyeri si pi pyi: «Yii yii toronƁanni kɛenŋe, yii puni ɲɲkin ɲɲkinŋ'á yaa yii batize Yesu Kirisita mege na, bà yii kapegigii si mpyi si yàfa yii na me. Lire ká mpyi, yii sí Kile Munaani ta. ³⁹ ɲaha kurugo ye Kile à u Munaani ɲwɔmeeni lwɔ yii ná yii túlug'á, mà bàra mpɲii pi ɲye tatɔnyi i ke. Mpɲii wuu Kafoonji Kile si n-pa n-yyere si mpyi u pyi ke, l'à lwɔ pire pun'á.»

⁴⁰ Pyeri à jwumɔ ɲɲyahama jwo pi á sahanƁi Yesu kyaa na, maa pi yeɛ na pi nũru ɲge diɲyeɲi sùpyire nintiimbaare ɲwɔh'i, bà Kile si mpyi si pi shwɔ me.

⁴¹ Sùpyire t'á dá u jwumpe na ke, ka pire si batize. Mpɲii pi à bàra dánafeebii kurunƁe na kuru canƁe ke, pire mpyi a shiin kampwɔhii taanre (3.000) kwɔ.

Dánafeebii wwoŋeɛge pyiŋkanni

⁴² Yesu túnntunmpɲii mpyi maha yeɛyi ɲjemu kaan ke, dánafeebii mpyi a piye waha maa yire nũru tɛrigii puni i, maa ɲkwɔro wwoŋeɛge e. Pi mpyi maha bwúuruɲi kwúun na ntáali piye na na lyí, maa Kile ɲáare sɲɲcyan. ⁴³ Sùpyire puni mpyi ná fyagare e, ɲaha na ye kakyanhala karigii ná kacyeenƁii mpyi na mpyi Yesu túnntunmpɲii cye kurugo. ⁴⁴ Shin maha shin u mpyi a dá Yesu na ke, pire puni mpyi a wwɔ maa mpyi ɲɲkin, pi cyeyaayi puni mpyi kàŋgwɔro wuyo. ⁴⁵ Tɛrigii cɲl'e, pi mpyi maha pi taare tà ná pi cyeyaayi yá pɛrɛli, maa yire wyéɛɲi táali piye na mà tàanna ná shin maha shin ɲũŋɔ tugure e.

⁴⁶ Pi mpyi maha piye bínnini canƁa maha canƁa, ná sɔnŋɔro ɲɲkin i Kileɲaarebage e, maa Kile pɛre. Pi mpyi maha bínnini pi pyenyi i, maa bwúuruɲi kwúun na ntáali piye na maa pi ɲɲyɲi lyí ná funntange ná funɲɲɲɲɲi i. ⁴⁷ Pi mpyi maha Kile kɛre, pi kyaa mpyi a táan sùpyire pun'á. Mpɲii Kafoonji à shwɔ ke, u mpyi maha pire bàrali pi kurunƁe na canƁa maha canƁa.

3

Pyeri à cwɔhɔmɔfoonji wà cùuŋɔ

¹ CanƁa yàkoŋɔ, Kileɲarege tɛni i, Pyeri ná Yuhana à kàre Kileɲaarebage e. ² Lir'à pi ta pi à sà faanji wà yaha Kileɲaarebage tajjiɲwɔge kà na, pi maha ɲkemu pyi: «Tajjiɲwɔge Nisinaŋke» ke. Amuni u mpyi a si. CanƁa maha canƁa, pi mpyi maha mpa u yaha kuru cyage e, sùpyire ti ɲye na jyè Kileɲaarebage e ke, bà u si mpyi s'a pire ɲáare me. ³ Uru faanji à Pyeri ná Yuhana ɲya tajjiɲge e maa pi ɲáare. ⁴ Ka pi i u yal'a wíi, ka Pyeri si jwo: «Wuu wíi.» ⁵ Ka nàŋi si yyahe yírig'a le pi e. U mpyi na sɔnŋi na pi sí yaaga kan ur'á.

⁶ ɲye ka Pyeri si u pyi: «Wyéɛre, lire ɲye me sɛɛn ɲye mii á mii u kan mu á me, ɲka yaage ku ɲye mii á ke, mii sí kuru kan mu á. Nazareti kànhɛ shinŋi Yesu Kirisita mege na, yíri ma a ɲaare!» ⁷ U à yire jwo ke, maa nàŋi cù kàniŋe cyege na mà yírigɛ. ɲye ka nàŋi tooyi ná u nintajjiigii si ntíl'a cyiye ta.

⁸ Ka u u yi a yír'a yyéere, maa li jwɔ cû na jaare, maa sà jyè Kilejaarebage e* ná Pyeri ná Yuhana i, maa jaare, maa yini, maa Kile kêre. ⁹ Sùpyire pun'à u nya u u jaare marii Kile kêre. ¹⁰ Pi mpyi a li cè na nàŋi u mpyi maha ntèn Kilejaarebage Tajyijwɔge Nisinaŋke na maa sùpyire jaare ke, uru wi. Pyyinꝲkanni na uru nàŋ'à pyi maa ja na jaare ke, ka lire si sùpyire bilibili.

¹¹ Nàŋi mpyi a taha a yaha Pyeri ná Yuhana fye e. Ka sùpyire kàkyaanhala wuubii si fè a kàr'a sà bínni pi taan, Kilejaarebage ŋkubabwòhe kà jwòh'i, pi mpyi a Saanji Solomani mege le kuru ŋkubage na. ¹² Pyeri à sùpyire nya ke, maa jwo: «Wuu cìnmppyiibii, Izirayeli shiinbii, jaaha na nde kan'à yii kàkyaanhala ye? Naha na yii na wuu wíl'ame mu à jwo wuu yabilimpíi sífente ná wuu Kile yyahafyagare t'à wuu pyi wuu à nge nàŋi pyi u à yíri na jaare ye? ¹³ Ibirayima ná Ishaka ná Yakuba ná wuu tulyeyi sanji u Kilenji, u à u báarapyiŋi Yesu jùŋke yírigé ná l'e. Yii à u le fànhafooni Pilati cye e, ka uru si li ta na yaaga nye a yaa ku pyi u na me, ka yii i jcyé u na Pilati jyi na. ¹⁴ Nge u à jwɔ maa ntíi ke, yii à cyé uru na, nge u à boore pyi ke, maa Pilati jaare na u uru cye yaha. ¹⁵ Nge u nye na shìŋi nìŋkwombaanji kaan ke, yii à uru bò, ŋka Kile à u jè a yige kwùŋi i. Wuu à u nya u jèŋkwooni kàntugo. ¹⁶ Nge nàŋi u nge yii i jaa, ná yii à u cè ke, wuu à dányanji pyi Yesu na, lire cye kurugo, u à ja a yír'a yyéere. Wuu à dányanji pyi Yesu mege na, lire l'à nge nàŋi yampe kwɔ feefee bà yii puni jyi wá u na me.

¹⁷ Mii cìnmppyiibii, mii à li cè na li jcembaanji u à yii ná yii jùŋufeebii pyi yii à lire kani pyi. ¹⁸ Lire e ke Kile à jwumpe mpemu jwo fo tèmòni i u tùnntunmpii cye kurugo ke, pur'à fùŋŋo. U mpyi a jwo na Kile Nijcwònròŋi à yaa u kyaala. ¹⁹ Lire e ke yii yii toronkanni kèŋŋe, yii i yiye kan Kile á, bà u si mpyi si yii kapegii yafa yii na me. ²⁰ Lire ká mpyi, Kafooni Kile sí taŋŋo kan yii á. Mà bàra lire na, nge u à yaha yii yahare e ke, u sí uru tũgo yii á, Yesu u nye Kile Nijcwònròŋi ke, uru kyaa li. ²¹ Nka u à yaa u tèn nìyini na fo u aha yaayi puni pyi y'à núru yi lyempe e, yire Kile à jwo fo tèmòni i u tùnntunmpii cye kurugo.

²² Nye Kile tùnntunjiMusa à jwo
 “Bà wuu Kafooni Kile à mii tun me, amuni u sí n-pa yii cìmpworonji wà pyi u tùnntunjo mii fiige. U aha jwumɔ maha jwumɔ jwo yii á ke, yii i jee puru na.

²³ Shin maha shin u nye u nye a jee uru tùnntunji jwumpe na me, urufoo sí n-bò n-yige sùpyire shwòhòl'e†.”

²⁴ Nye mà lwó Kile tùnntunji Samuweli na, Kile tùnntunmpii pun'à jwo nde tènì kyaa na mú, Musa fiige. ²⁵ Jwumpe Kile tùnntunmpil'à jwo ke, pur'à jwo yii á mú. Tunmbyaare Kile à le ná yii tulyeyi i, tènì i u à jwo Ibirayima á na uru sí jwó le jùŋke supyishiŋi pun'à u tũluge cye kurugo ke, tire tunmbyaar'à le ná yii e mú†. ²⁶ Lire e Kile à u báarapyiŋi yaha a pa yii Izirayeli shiinbii mee na yyecyiige na, u u jwó le yii á, yii i láha pege karigii na.»

4

Pi à kàre ná Pyeri ná Yuhana i yukyaabii yyéere

* **3:8** Kuru k'à pyi urufoo canjcyiige mà jyè Kilejaarebage kaanke funŋke e, jaaha na ye Yahutuubii Saliyanji i, kafuun li mpyi li li cwòhòmfòo u jyè Kilejaarebage kaanke funŋke e. † **3:23** Duteremòmu 18.15, 18, 19 † **3:25** Zhenzi 22.18; 26.4

¹ Nye mà Pyeri ná Yuhana yaha jwumpe na, Kile sáragawwuubii ná Kileñaarebage saŋcwənsigibii n̄ñufooŋi ná Sadusiibii pil'á n̄o wani. ² Li mpyi a sáa p̄en pi e mà Pyeri ná Yuhana n̄ya pi i s̄up̄yire yerege ná Kile Jwumpe e na Yesu á j̄è a fworó kw̄ñi i, na lir'á li cȳe na s̄up̄yire sí n-pa j̄è n-fworó kw̄ñi i n̄umpan̄a. ³ Ka pi i pi c̄u a le k̄asun̄i i fo mà s̄a n̄o kuru can̄ña n̄umpan̄a na, n̄aha na ye numpilage mpyi a ww̄o a kw̄o. ⁴ N̄ka lire ná li wuuni mú i, mp̄ii pi mpyi na Pyeri ná Yuhana jwumpe n̄uru ke, p̄ire n̄iyahamil'á dá Yesu na, ka lire si d̄anafeebii kurun̄ke shiimbii pyi pi á kampw̄h̄ii kan̄kuro (5.000) kw̄o.

⁵ Kuru can̄ña n̄umpan̄a, Yahutuubii n̄ñufeebii ná kacw̄nribii ná Kile Saliyan̄i cyelentiibil'á pa piye bínni Zheruzalemu k̄anhe e. ⁶ Kile sáragawwuubii n̄ñufembw̄he Ana* mú mpyi wani, mà b̄ara Kayifu ná Yuhanan̄i waber̄e ná Alezandiri ná sáragawwuubii n̄ñufembw̄he pyenge shiimbii puni. ⁷ Ka pi i n̄k̄ar'a s̄a Pyeri ná Yuhana yige k̄asun̄i i mà pa yȳeŋe piye shw̄h̄ol'e, maa pi yíbe: «Ná f̄anhe n̄kire e, lire n̄ye me ná mege n̄kire e yii á n̄ge n̄ñi c̄uñ̄o ye?»

⁸ Nye mà Pyeri yaha u á j̄í Kile Munaani na u á jwo: «Yii pi n̄ye wuu Yahutuubii n̄ñufeebii ná kacw̄nribii ke, ⁹ ná yii sí naha a wuu yíbe faann̄i ná u cuun̄ñkanni kyaa na n̄ijjaa, ¹⁰ yii puni, mà b̄ara Izirayeli shiimbii sanmp̄ii puni na, yii li c̄e na Nazareti k̄anhe shin̄i Yesu Kirisita mege na n̄ge n̄ñ'á c̄uñ̄o. Yesu yii á kw̄oro cige na mà b̄o, ka Kile si u j̄è a yige kw̄ñi i ke, uru mege na n̄ge n̄ñi n̄ñjyeren̄i u n̄ge yii yyaha na ke, u á c̄uñ̄o. ¹¹ Yesu kyaa l'á jwo Kile Jwumpe Sem̄eñi i na «Yii bafaanribil'á cȳe kafaage n̄kemu na ke,

kuru k'á pa mpyi bage kafaage s̄e woge bage mb̄iini na†.»

¹² Nye shwofooŋi w̄a saha n̄ye uru baare e me. Mege cye kurugo wuu sí n̄umpan̄a ta ke, kuru n̄ye a le s̄up̄yan̄i w̄a tufiige na n̄ke n̄ñke na Yesu baare e me.»

¹³ Yahutuubii n̄ñufeebii ná kacw̄nribil'á Pyeri ná Yuhana n̄ya pi i yu fyagara baa ke, ka li i pi k̄akyanhala, n̄aha na ye pi mpyi a li c̄e na Pyeri ná Yuhana n̄ye a k̄ala s̄el'e me, ka pi i li k̄aanmucya mà li n̄ya na pi ná Yesu u mpyi.

¹⁴ Nye n̄ñi u á c̄uñ̄o ke, pi á uru n̄ñjyeren̄i n̄ya Pyeri ná Yuhana taan ke, pi n̄ye a yà ta si n̄jwo me.

¹⁵ Ka pi i Pyeri ná Yuhana pyi pi á fworó nt̄ani na, maa n̄kw̄oro na piye yíbili: ¹⁶ «Naha wuu á yaa wuu pyi mp̄ii shiimbii na be? Kakyanhala kani pi á pyi ke, Zheruzalemu shiimbii pun'á li c̄e, wuu mú si n-j̄ ná k̄aana pyi lire e me. ¹⁷ N̄ka nde kani n̄ye a yaa li c̄eeg'a n̄o cyeyi puni i me, lire e ke wuu pi yyere, wuu u pi f̄uguro, b̄a li si mpyi pi áha n̄uru kuru mege kyaa jwo s̄up̄yan̄i w̄a tufiig'á me.»

¹⁸ Ka pi i Pyeri ná Yuhana yyere maa yi jwo a waha pi á, na pi áha n̄uru Yesu kyaa jwo s̄up̄yan̄i w̄a tufiig'á, lire n̄ye me si s̄up̄yan̄i w̄a k̄ala ná u kani i me. ¹⁹ Ka Pyeri ná Yuhana si pi pyi: «N̄cyii kapyaaгии mú shuunn̄i i, li ndi l'á t̄i Kile á ye? Mà yii n̄w̄omeeni c̄u laa, mà Kile n̄w̄omeeni c̄u? Yii yabilimp̄ii pi yi k̄aanmucya de! ²⁰ Nde wuu kan'á n̄ya maa li l̄ogo ke, wuu si n-j̄ ná n-pyi ná wuu n̄ye na lire yu me.»

²¹ Ka pi i pi f̄uguro sahan̄ki maa pi yaha. Pi n̄ye a mpyi a c̄e yaage pi sí n-pyi pi na me, n̄aha na ye kakyanhala kani li mpyi a pyi ke, s̄up̄yire mpyi na Kile k̄e lire kurugo. ²² N̄ñi u mpyi a c̄uñ̄o lire kakyanhala cuun̄ñkanni na ke, uru sh̄ñi mpyi a n̄yaha yyee beeshuunni na.

Dánafeebil'á Kile n̄áare

* 4:6 Nge Anan̄i na mpyi n̄o. † 4:11 Zaburu 118.22

²³ Pi à Pyeri ná Yuhana cye yaha ke, ka pi i ñkàre Yesu túnntunmpii sanmpii cyage e. Nje Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwónribil'á jwo pi á ke, maa sà yire puni yyaha jwo pi á. ²⁴ Nyé pi à yire lógo ke, ka pi puni si wwò sòñjòrò ñin̄kin na maa Kile jáare fánha na: «Kafoon̄ji, mu u à ñin̄yini ná ñin̄ke dá, maa suumpe lwòhe ná ku fun̄jò yaayi puni dá. ²⁵ Wuu tulyage Dawuda u nyé mu báarapyin̄ji ke, mu à ma Munaani pyi l'á u yyaha cù, ka u u jwo “Naha kurugo supyishin̄'á ñùñò kyán ye?”

Naha na k̄irigii sùpyire maha vùnmpwòore pyi ye? Ti nyé ñùñò baa.

²⁶ Saanbii pi nyé ñin̄ke na ke, pir'á piye bégele kàshige m̄e na,

ka ñùñufeebii si piye bégele Kafoon̄ji Kile ná u N̄in̄cwónr̄on̄ji m̄e na.†”

²⁷ Sèe wi de! Nke kànhe e, saan̄ji Eròdi ná Pónse Pilati à wwò ná Izirayeli shiin̄bii ná supyishin̄ji san̄ji i, báarapyin̄ji mu à cwòonr'a yaha maye m̄e na, ná uru u nyé Yesu ke, maa nt̄in̄ke taha uru na. ²⁸ Lire mpyin̄ji cye kurugo, kyaa maha kyaa mu à kyaala a yaha fo tèem̄oni i mà tàanna ná ma sifente ná ma nyii wuuni i ke, cyire pi à pyi. ²⁹ Nka Kafoon̄ji, pi à wuu fùguro ná jwumpe mpemu i num̄e ke, mu à puru lógo. Wuu pi nyé mu báarapyii ke, wuu t̄ege, wuu raa mu jwumpe yu fyagara baa. ³⁰ Li síñi yaha wuu na, wuu já wuu a yampii cùun̄ji, wuu raa kacyeen̄kii ná kakyanhala karigii pyi mu báarapyin̄ji ñin̄c̄en̄ji Yesu mege na.»

³¹ Pi à Kile jáar'a kwò ke, cyage e pi mpyi a bínni ke, ka kuru cyage ñin̄ke si ñcȳenne, ka Kile Munaani si pi puni ñí, ka pi i wá na Kile jwumpe yu fyagara baa.

Dánafeebii cyeyaayi pun'á pyi kàngwòrò wuyo

³² Dánafeebii kuruñke mpyi a wwò maa pi zòmpii ná pi sòñjòre pyi ñin̄kin, f̄ereñe yaaga saha nyé a mpyi pi wá á m̄e, pi yaayi puni mpyi kàngwòrò wuyo.

³³ Sifente na mpyi Yesu túnntunmpil'á sèe sèl'e pi i yi yu sùpyir'á na Kafoon̄ji Yesu à ñè a fworò kwùñi i. Kile mpyi a ñwò pi puni na maa pi t̄ege sèl'e.

³⁴ Kanhamafoo nyé a mpyi pi e m̄e, ñaha na ye mp̄ii pi mpyi ná taare e, lire nyé m̄e pyenyi i ke, pire mpyi maha yire pérel̄i, ³⁵ maa ma na uru wyéren̄ji kaan Yesu túnntunmpil'á. Pi mpyi maha uru wyéren̄ji táali piye na, maha nt̄aanna ná pi shin maha shin ñùñò tugure e. ³⁶ Nyé n̄an̄ji wá na mpyi wani, uru mege na mpyi Yusufu, Levi t̄uluge shin u mpyi u wi, u mpyi na ȳiri Sipiri kini i. Yesu túnntunmpii mpyi a u mege le Barinabasi, kuru mege ñwòhe ku nyé: «Ŋgemu u maha màban leni sùpyire e ke.» ³⁷ Ker̄ege na mpyi uru n̄an̄'á, ka u u ku pére, maa mpa ná ku wyéren̄ji i mà pa ñkan Yesu túnntunmpil'á.

5

Ananiyasi ná u cwon̄ji Safira kani

¹ Nyé n̄an̄ji wá na mpyi wani, uru mege na mpyi Ananiyasi, u cwon̄ji mege sí nyé Safira, ka pire mú si taare tà pére. ² Ka pi mú shuunni si bê li na, ka u u taare wyéren̄ji táa, maa taaga ñwòhò, maa ñkàre ná ku san̄jke e mà sà ñkan Yesu túnntunmpil'á. ³ Ka Pyeri si u pyi: «Ananiyasi, di mu à pyi maa Sitaannin̄ji yaha u à sòñjòpeere t̄eg'a mu zòmbilini ñí fo mu à ma taare wyéren̄ji wá ñwòhò maa mpa fin̄e Kile Munaani á ye? ⁴ Mà mu yaha mu sàha ñkwò a taare pére m̄e, taha mu woro bà ti mpyi ti ti m̄e? Mu à ti pére ke, taha mu wu bà u mpyi ti wyéren̄ji m̄e? Naha k'á nde kani mpyin̄ji sòñjòre t̄irige mu fun̄jke e ye? Sùpya á bà mu à fin̄e mà de! Kile á mu à fin̄e.»

† 4:26 Zaburu 2.1, 2

⁵ Ananiyasi à puru lógo ke, maa jɔcwo jɔŋke na mà kwû. Mpii pi à yire lógo ke, ka pire puni si fyá sèl'e. ⁶ Ka nàŋjiibii si yíri maa u buwuŋi pɔwɔ a sà ntò. ⁷ Nyɛ tɛr'à pyi ke, ka Ananiyasi cwɔŋi si nɔ wani, nde l'à u poonji ta ke, u mpyi a lire cè mɛ. ⁸ Ka Pyɛri si u pyi: «Sɛɛŋi jwo na á, kampyi nge dáŋi na taar'à pére.» Ka ceenji si jwo: «Ɔɔn, uru na t'à pére.» ⁹ Ka Pyɛri si u pyi: «Naha k'à pa ná l'e, ka yii i jwo a jɔwɔ si Kafoonji Munaani jɔwɔ cú yɛ? Nyɛ mpii pi à sà mu poonji tò ke, pire pi mpii cyiinji na, pi mú si n-kàre ná mu i.» ¹⁰ Ka ceenji si ntíl'a cwo jɔŋke na Pyɛri fere e mà kwû. Ka nàŋjiibii si jyɛ pyɛnge e, mà u ta u à kwû. Ka pi i u lwɔ a kàr'a sà ntò u poonji taan. ¹¹ Nyɛ dánafeebii kurunke ná sùpyire puni t'à puru jwumpe lógo ke, ka pire puni si fyá sèl'e.

Yesu túnntunmpil'à kakyanhala kariii ninyahagii pyi

¹² Kacyeenji ninyahagii ná kakyanhala kariii ninyahagii mpyi maha mpyi sùpyire shwɔhɔl'e Yesu túnntunmpii cye kurugo. Dánafeebii puni mpyi maha piye bínnini Kileŋaarebage ntàani na, saannji Solomani ŋkubabwɔhe jɔwɔh'i. ¹³ Mpii pi nyɛ pi nyɛ a dá Yesu na mɛ, pire wà nyɛ a mpyi na jɛeg'a bàra pi na mɛ. Lire ná li wuuni mú i, pi mpyi maha pi pére sèl'e. ¹⁴ Nàmbaabii ná cyeebii pi mpyi na ma na piye kaan Kafoonji á ke, là mpyi na bàrali pire na sèl'e. ¹⁵ Kakyanhala karigii nimpyiiŋkii kurugo, sùpyire mpyi maha ma na yampii sínniŋi bàmbaŋyɛ, lire nyɛ mɛ dɛmɛbii na pyɛnkuubil'e, bà li si mpyi li mɛɛ ka bê shin ninŋin na, Pyɛri nintoronji nàŋjanji ká ntò ŋgemu na ke, urufoo si jɔcúuŋɔ mɛ. ¹⁶ Shinjyahara mú mpyi maha yíri ná yampii ná jínacyaanbil'e Zheruzalɛmu kwúumpe kányi na, na ma na jɔcyère Yesu túnntunmpii na, pi pizer mú si mpyi maha jɔcúuŋi.

Pi à Yesu túnntunmpii kyérege

¹⁷ Nyɛ ka yɔncyɛge si jyɛ Kile sáragawwuubii jùŋufembwɔhe ná u fyɛjɔwɔhɔshiiŋbii Sadusiibil'e.

¹⁸ Ka pi i cye taha Yesu túnntunmpii na, maa pi cú a le kasubabwɔhe e. ¹⁹ Nyɛ ka Kafoonji Kile mèlɛkɛŋi wà si mpa kasubage jɔwɔ múgo numpilage e, maa pi yige, maa pi pyi: ²⁰ «Yii a sì Kileŋaarebage e, yii i sà a nge shìŋi kani sɛnmɛge yii a yu sùpyir'á.» ²¹ Nyɛ pi à yire lógo ke, kuru canŋa numpianja nyɛsɔge na, ka pi i ŋkàre Kileŋaarebage e, maa sà a sùpyire kálali.

Tɛr'à pyi ke, ka Kile sáragawwuubii jùŋufembwɔhe ná u fyɛjɔwɔhɔshiiŋbii si yukyaala kurunke ná Izirayɛli shiiŋbii kacwɔnribii puni yyer'a bínni, maa sòrolashiibii pyi pi sà Yesu túnntunmpii yige kasubage e, pi a ma. ²² Ka pire si ŋkàre, pi nyɛ a sà túnntunmpii ta wani mɛ, maa núr'a sà pi pyi: ²³ «Wuu à kàr'a sà kasubage ta k'à yal'a tò, ku saŋcwɔnsigibii mú si wá a mpyi na ku saŋcwɔnŋi sigili. Nka wuu à ku múgo ke, wuu nyɛ a sùpya ta wani k'e mɛ.»

²⁴ Nyɛ Kileŋaarebage saŋcwɔnsigibii jùŋufoonji ná sáragawwuubii jùŋufeebil'à puru lógo ke, pi saha nyɛ a pi nimpyii cè mɛ, ka pi i wá na piye yíbili li pyiŋkanni na. ²⁵ Mà pi yaha puru na, ka wà si mpa pi pyi: «Nàmpii yii à cú a le kàsunji i ke, pi wá na sùpyire kálali Kileŋaarebage e.» ²⁶ Nyɛ ka Kileŋaarebage saŋcwɔnsigibii jùŋufoonji ná u shiiŋbii pii si yír'a kàr'a sà pi yyer'a pa. Pi nyɛ a jɛn'a pi cú fàŋhe e mɛ, naha na yɛ pi mpyi na fyáge sùpyire ká ŋkwɔ pire wà mbò ná kafaayi i mɛ.

²⁷ Pi à nɔ ná pi e yukyaala kurunke yyére ke, ka sáragawwuubii jùŋufembwɔhe si pi pyi: ²⁸ «Taha wuu nyɛ a mpyi a yi jwo a waha yii á na yii àha nùru raa sùpyire kálali ná Yesu mɛge e mɛ? Ku ke, yii à Zheruzalɛmu kàŋhe puni shwɔ a ta ná yii kàlanji i, mà bàra lire na, yii sí nge nàŋi mbòŋi tugure pyi ti pyi

wuu woro.» ²⁹ Ka Pyeri ná Yesu túnntunmpii sanmpii si pi pyi: «Wuu pi Kile jwɔmɛeni cù, wuu à lire funɔ cè mà tòro wuu yii jwɔmɛeni cù. ³⁰ Yesu yii à kwɔro cige na mà bò ke, wuu tulyeyi u Kilenji à u jɛ à yige kwùni i, ³¹ maa u pyi u à dùg'a kàr'a sà ntɛen uru kàniɲe cyege na, maa u pyi Nùjufooɲi ná Shwofooɲi, bà u si mpyi si Izirayeli shiinbii pyi pi pi toronkanni kɛɛnɲe pi i láha kapegigii na, Kile si cyi yáfa pi na mɛ. ³² Wuu ná Kile Munaani na cyire karigii shɛɛnre yu, Kile à lire ndemu kan u jwɔmɛeni cùveebil'á ke.» ³³ Yukyaala kurun̄k'á yire lógo ke, ka pi lùgigii si yíri fo pi la mpyi si Yesu túnntunmpii bò.

³⁴ Nyɛ Farizhen̄ji wà na mpyi pi shwɔhɔl'e, uru mɛge na mpyi Gamaliyeli, Kile Saliyan̄ji cyelentu u mpyi u wí, sùpyire puni mpyi na u pɛre, ka uru si yír'a yyére yukyaala kurun̄ke shwɔhɔl'e maa jwo na pi Yesu túnntunmpii yige ntàani na tère nimbilere fun̄j'i. ³⁵ Pi à fworò ntàani na ke, ka u u jwumpe lwó maa jwo: «Mii cinmpyibii Izirayeli shiinbii, nde yii la nyɛ si mpyi mpíi shiinbii na ke, yii a yiye kàanmucaa dɛ! ³⁶ Naha kurugo yɛ li sàha mɔ mɛ, nàɲi wà mpyi a yíri naha, u mɛge mpyi Tedasi. U mpyi a uye pyi shinbwo fo shiin̄ ɲkwuu sicyɛere (400) fiige mpyi a taha u fye e. Nka pi à pa u bò ke, ka u shiinbii puni si jcaala, ka yire si yyére wani. ³⁷ Lire kàntugo Galile kùluni shin̄ji wà à yíri sùpyire mɛsemɛni tɛni i, uru nàɲi mɛge mpyi Zhudasi, u mpyi a shin̄yahara yákiilibii kɛɛnɲe pi à taha u fye e. Nka uru mú à bò, ka u fyɛjwɔhɔshiinbii puni si jcaala.

³⁸ Lire kurugo numɛ, mii si njemu jwo yii á ke, yire yi nyɛ, yii àha mpíi shiinbii kani pwo yii múnahigii na mɛ, yii pi yaha pi a sɪ. Kampyi pi fun̄jɔ kani, lire nyɛ mɛ pi kapyin'á fworò sùpyire e, li sí n-pa n-yyére. ³⁹ Nka kampyi Kile e l'á fworò, yii sí n-jà li kɛɛge mɛ. Yii a yiye kàanmucaa, bà li si mpyi yii àha ɲkwɔ nta yii i Kile túnni mɛ.»

Nyɛ ka yukyaala kurun̄ke si nyɛ Gamaliyeli jwumpe na, ⁴⁰ maa Yesu túnntunmpii yyer'a pa, maa pi bwɔn, maa pi pyi na pi àha nùru Yesu mɛge kyaa jwo sùpya á mɛ, maa pi cyɛ yaha pi a sɪ. ⁴¹ Ka túnntunmpii funntanga wuubii si yíri yukyaala kurun̄ke taan mà kàre jaha kurugo yɛ Kile à li ta na pi à yaa pi kyaa Yesu mɛge kurugo, ka lire si mpyi pi á jùɲjirire kyaa. ⁴² Can̄ja maha can̄ja, pi mpyi maha sùpyire yɛrege Kilejaarebage ná pyɛnyi i tèrigii puni i, maa jwumpe Nintanmpe yu na Yesu u nyɛ Kile Nijcwɔnrɔɲi.

6

Kacwɔnrɔɲi tɛgɛfeebii kani

¹ Nyɛ cyire canmpyaagil'e là mpyi na b̄arali cyelempyibii jyahan̄ji na. Dánafeebii kurun̄ke e, mpíi pi mpyi na Girekiibii shɛɛnre yu ke, ka pire si wá na Eburubii shɛɛnre jwufeebii jùɲji tare, jaha na yɛ pi mpyi a li kàanmucaa mà li jya na pire u kàmpañke lenkwucyeebii nyɛ a cù cùɲkanna n̄jɛcɛnɛ na yalyire kàmpañke na mɛ*. ² Nyɛ ka Yesu túnntunmpii ke ná shuunn̄ji si cyelempyibii puni yyer'a bínni, maa yi jwo pi á: «Wuu aha Kile jwumpe njwun̄ji yaha maa wuye pwo jyij̄ji karigii kanni jcwɔnrɔɲi na, lire nyɛ a tíi mɛ. ³ Lire e ke

* **6:1** Yahutuubii mpyi a taa mà pyi kuruyo shuunni: 1 mpíi pi nyɛ pi nyɛ Izirayeli taare e mɛ, maa Girekiibii shɛɛnre yu, ná tire ti nyɛ pi nushɛnre ke; 2 mpíi pi nyɛ Izirayeli taare e maa Eburubii shɛɛnre yu ke. Mpíi pi à tɛɛn cyeyi yabere e nàmpɔnnte e ke, ɲgemu ká lyɛ ke, uru maha nùr'a kàre Izirayeli k̄ni i, jaha na yɛ Yahutuubii la mpyi pire puni si ntò Izirayeli taare e. Mpíi pi à kwù Zheruzalemu i maa pi cyeebii yaha ke, pire lenkwucyeebii mpyi maha ntɛn wani. Lire kurugo lenkwucyeebii n̄jyahamii mpyi na Girekiibii shɛɛnre yu.

wuu cɪnmpyiibii, yii nàmbaa baashuunni cwɔɔnrɔ yiye shwɔhɔl'e, mpiimu pi nyɛ ná mɛtange e maa mpyi yákilifee, maa jɪ Kile Munaani na ke. Wuu sí njyɪŋi kataanmpe le pire cye e. ⁴ Wuu pi ke, wuu sí wuye pwɔ Kilejarege ná Kile jwumpe njwuŋi na.» ⁵ Ka puru jwumpe si ntáan sùpyire puni i, ka pi i shiin baashuunni cwɔɔnrɔ. Pi njɪcyiŋi u à pyi Ecyeni, u mpyi a dá Kile na sèl'e, Kile Munaani mpyi a u jɪ, uru ná Filipi ná Porokori ná Nikanɔri ná Timɔ ná Parimɛnasi ná Antiyɔshi kàñhe shinŋi Nikola u mpyi a fyànha a pyi Yahutuubii Kile kuni i ke. ⁶ Ka pi i mpa pire shiin baashuunniŋi cyêe Yesu tũntunmpii na, ka pire si Kile jãare pi na, maa cyeyi taha pi jũjyi na, maa jwó le pi á.

⁷ Kile Jwumpe mpyi na jɪcaali, cyelempyiibii sí i nyahage fwɔfwɔ Zheruzalemu kàñhe e, Kile sárágawwuubii njnyahamii sí i jɛɛge Yesu na.

Yahutuubil'á Ecyeni cù

⁸ Kile mpyi a jwɔ Ecyeni na sèl'e, maa síŋi kan u á. U mpyi maha kakyanhala karigii ná kacyeenƁii pyi sùpyire shwɔhɔl'e. ⁹ Nyɛ Kile Jwumpe kàlambage pi maha mpyi: «Bilibii njjahabii kàlambage» ke, Sírɛni kàñhe shiinbii ná Alɛzandire kàñhe shiinbii pii mpyi a yíri kuru kàlambage e, mà bàra Silisi kùluni shiinbii pii ná Azi shiinbii pii na, ka tire sùpyire si mpa nàkaana pyi ná Ecyeni i. ¹⁰ Nka Kile Munaani mpyi a Ecyeni yyaha cù maa u pyi u u yákilifente jwumpe mpemu yu ke, pi nyɛ a jà a jwɔshwɔrɔ ta puru na mɛ.

¹¹ Nyɛ lir'á pyi ke, ka pi i wyéɛŋi tɛg'a sùpyire tà sòn a yaha Ecyeni na, ka pire si fin'a taha u na maa jwo: «Wuu à u jwumpe lógo, u à Kile tũntunŋiMusa ná Kile mɛge kɛɛge.» ¹² Lir'á pyi ke, ka sùpyire ná kacwɔnrɪbii ná Kile Saliyaŋi cyelentiibii lùgigi si yíri Ecyeni taan, maa u cyán a cù fànhe e, maa njkàre ná u e yukyaala kurunƁe yyéɛ. ¹³ Pi mpyi a kàre ná kafinivinibii pil'e mú, ka pire si fini na: «Ŋge nàŋi maha jwumpimpe yu Kilejãarebage ná Musa Saliyaŋi na tɛrigii puni i. ¹⁴ Wuu à lógo u jwɔ na na Nazareti kàñhe shinŋi Yesu na sí n-pa Kilejãarebage jya, si Kile tũntunŋi Musa ládaabii kɛɛŋɛ.»

¹⁵ Ka yukyaala kurunƁe shiinbii puni si yyahayi le Ecyeni i na wíi, mà u yyahe nya k'á pyi mu à jwo Kile mɛlɛkɛŋi wà wogo ki.

7

Ecyeni à Yahutuubii funŋɔ cwo Kile Jwumpe na

¹ Ka Kile sárágawwuubii njũufembwɔhe si Ecyeni pyi: «Nje pi na yu mu na ke, sèe wi la?» ² Ka u u pi pyi: «Mii cɪnmpyiibii ná mii tiibii, yii lógo na jwɔ na. Mà wuu tulyage Ibirayima yaha Mɛzopotami kɪni i, sinampe foonjɪ Kile à uye cyêe u na mà u ta u sàha ntɛɛn Kyaran kàñhe e mɛ. ³ Maa yi jwo u á na u fwoɔ u tupyɛnge e, u fwoɔ u kɪni i, kɪni uru sí n-cyêe u na ke, u raa si lire e* . ⁴ Nyɛ ka Ibirayima si yíri Kalide shiinbii kùluni i, maa njkàr'a sà ntɛɛn Kyaran kàñhe e. U tunjɪ kwũŋkwooni kàntugo, kɪni i yii nyɛ amɛ ke, ka Kile si u pyi u à nùr'a pa naha. ⁵ Kile nyɛ a mpyi a u mɛge cyaga kan u á kɪni i mɛ, ali cyaga nimbilere nyɛ a mpyi a kan u á mɛ. Nka Kile mpyi a jwɔmɛɛni lwɔ u á na uru sí kɪni kan u á, u kwũŋkwooni kàntugo, lí mú sí n-pyi u tũluge wuu, mà li ta kuru canƁe na, pyà nyɛ a mpyi Ibirayima á mɛ. ⁶ Kile mpyi a yi jwo Ibirayima á na u tũluge sí n-pa n-pyi nãmpɔnnte e kɪni labɛr'e, pi sí n-pyi bilii, pi sí pi kyéɛge yyee njkwuu sicyɛɛre (400) funŋi. ⁷ Nka kɪni shiinbil'á pi sí bilere pyi ke, uru Kile

* 7:3 Zhenezi 12.1

yabilinji u sí lire kîni shiinbii tûn†. Lire kântugo pi sí n-yîri wani si mpa uru Kile pée naha ñke cyage e. ⁸ Lire kântugo ka Kile si tunmbyara le ná Ibirayima e, maa ñkwònnji pyi tire fyèñi. Lire kurugo Ibirayima à u jyanji Ishaka kwòñ u canzege canmpyibaatanrewuuni. Ishaka mú à pa Yakuba ta ke, maa uru kwòñ, ka Yakuba mú si wuu tulyeyi ke ná shuunniñi kwòñ.

⁹ Wuu tulyeyi i, wà mege na mpyi Yusufu, uru jyncyēge mpyi pi sanmpil'e, ka pi i u pére, u à kâr'a sà mpyi biliwe Misira kîni i. Nka Kile mpyi ná u e, ¹⁰ maa u shuu yyefuge karigii puni na. Kile mpyi a yákilifente kan u á, maa u kyaa pyi l'à táan Misira kîni saannji Faron á, ka uru si u tñe Misira kîni ná u pyenge puni ñũñ na. ¹¹ Nyē ka katibwòhò si mpa ñcwo Misira kîni puni ná Kana kîni puni na. Sùpyire mpyi na ñkyaali sèl'e. Wuu tulyeyi mpyi na ñjyi taa na lyí mē. ¹² Yakuba à pa lógo na ñjyi na wá na ntaa Misira kîni i ke, maa wuu tulyeyi tun pi toñcyiige e pi sà wà shwò, pi a ma. ¹³ Nyē pi à pa shà pi tozhòwoge na sùmanji tashwòge e ke, ka Yusufu si nta a uye cyēe u cìnmpyiibii na. Lir'à pyi ke, ka Faron si nta a Yusufu cìnmpyiibii cè. ¹⁴ Lire kântugo ka Yusufu si pi tun pi à kâr'a sà u tunji Yakuba ná u pyenge shiinbii lwó mà pa. Pi shiin beetaanre ná ke ná kan̄kuro (75) pi mpyi. ¹⁵ Lire pyiñkanni na, Yakuba à kàre Misira kîni i. Wani u à kwû, mà bára wuu tulyeyi san̄jyi na mú. ¹⁶ Ibirayima mpyi a fann̄ke ñkemu shwò Kyamòri jyaabil'á Sikemu kànhe e ke, ka pi i pi buwuubii tug'a kâr'a sà ntò wani kuru fann̄ke e.

¹⁷ Nyē ñwòmēeni Kile mpyi a lwó Ibirayima á ke, lire tēefun̄ñon'à pa na byanhare ke, ka wuu shiñi si mpa ñyaha maa mpēe Misira kîni i. ¹⁸ Pi à kwòro Misira kîni i fo mà sà nò saannji wà u tii na. Uru saannji nyē a mpyi a yafyin cè Yusufu kataanmpe e mē. ¹⁹ Uru saannji'à wuu shiñi sùpyire kyérege cwòore e. U mpyi maha pi pyi pi i pi pyiibii lwúu na wàa, bà pi si mpyi s'a ñkwúu mē. ²⁰ Lire tēni i Kile tūntun̄ñiMusa à si. U lemē mpyi a ñwò, u kyaa mpyi a táan Kile á, ka u sifeebii si u ñwòhò yinye taanre funj'i bage e maa u ñwò caa. ²¹ U à pa ñwòhò jà, ka pi i u yige bage e ke, ka saannji Faron pworonji si u lwó na byíi mu à jwo u yabilinji jya wi. ²² Lire pyiñkanni na, yaaga maha yaaga na Misira kîni shiinbii mpyi a taanna ke, Musa mpyi a taanna yire puni na. Fànhe na mpyi u jwumpe ná u kapyiinkii puni i. ²³ Nyē Musa shiñ'a pa nò yyee beeshuunni na ke, u cìnmpyiibii pi nyē Izirayeli shiinbii ke, ka u u lí lwó uye funj'i si sà fworò pi na. ²⁴ U à sà nò wani mà sà Misira shinji wà ta u u u cìnmpworonji wà bwùun, ka Musa si u cìnmpworonaji shwò maa u ñkoonji wwù fo mà Misira shinji bò. ²⁵ Musa mpyi na sònnji na lire mpyiñi sí uru cìnmpyiibii pyi pi li cè na Kile na sí pi yige bilere e uru cye kurugo, ñka u cìnmpyiibii nyē a jà a yi yyaha cè mē. ²⁶ Kuru can̄ña nùmpañja, ka Musa si sà u cìnmpyiibii pli shuunni ta pi i ntūnni, ka u u wá na ñcaa si pi jwo nde piye e maa jwo pi á “Yii na nyē cìnmpyi, ñaha kurugo yii nyē na ntūnni yē?” ²⁷ Nge u mpyi na u shiñjēñi bwùun ke, ka uru si Musa ñòñ'a wà maa jwo: “Jofoo u à mu tñe mà pyi wuu ñũñufoonji ná wuu yukyaanji yē?” ²⁸ Bà mu à Misira shinji bò tajjaa mē, taha amuni mu la nyē si mii bò†?” ²⁹ Nàn'a puru jwo ke, ka Musa si fê a kàre Madiyani kîni i. Maa ceewe fúru wani maa pùnampyire shuunni ta u na.

³⁰ Nyē yyee beeshuunni kântugo, can̄ñka mà Musa yaha Sinayi ñan̄ke byanham'i, ka Kile mèl̄ekēñi wà si uye cyēe u na, nage mpyi na jì tahe ñkemu na ke, kuru fun̄ñke e. ³¹ Musa à lire ñya ke, ka li i u kàkyanhala. Ka u u file ku na si ku yaa ñgí, ka Kafoonji Kile si u pyi ³² “Mii u nyē mu tulyeyi Ibirayima

ná Ishaka ná Yakuba u KilenjĩS.” Ka Musa si fyá fo na jcyêenni, u saha jye a jɛn'a ku wí me. ³³ Jye ka Kafoonji si u pyi “Ma tanhanyi wwú ma tooyi na, nahá na ye cyage e mu à yyére amé ke, kuru na jye Kile wogo. ³⁴ Yyefuge e mii shiinbii jye Misira kini i ke, mii à kuru jya, mii à pi parage lógo mú. Mii à tíg'a pa si mpa pi njũᵋ wwú bilere e. Jye nume, mii sí mu tun Misira e*.”

³⁵ Jye Izirayeli shiinbii mpyi a cyé Musanjĩ ᵋgemu na, maa u pyi “Jofoo u à mu tĩᵋ mà pyi wuu njũᵋfoonji ná wuu yukyaanyi ye?” ke, uru Musanjĩ Kile à tun u à sà mpyi pi njũᵋfoonji, si pi yige bilere e, Kile mèlekɛnjĩ u à uye cyé u na tahe nage woge e ke, uru mèlekɛnjĩ cye kurugo. ³⁶ Uru Musanjĩ u à pi yige bilere e Misira e, maa kakyanhala karigii ná kacyeenkii pyi Misira kini ná Suumpe Lwáhe Nijyage ná síwage e yee beeshuunni funj'i. ³⁷ Uru Musanjĩ ninunji mú u à yi jwo Izirayeli shiinbil'á na, bà Kile à uru tun me, amuni Kile sí n-pa tũntunᵋ yige pi shinjĩ i uru fiige†. ³⁸ Mà sũpyire yaha t'à bínni síwage funjke e, Kile Mèlekɛnjĩ u mpyi na yu Sinayi nanjke njũᵋ'i ke, uru Musanjĩ ninunji u mpyi uru Mèlekɛnjĩ ná wuu tulyeyi shwóh'le. U à jwumò báraga wumò jwo u á, ka u u pu jwo wuu á. ³⁹ Nka wuu tulyeyi jye a jɛɛ puru jwumpe na me, pi à pu cyé maa sũnjĩ si nũru s'a wá Misira kini i. ⁴⁰ Ka pi i Arɔn pyi “Yasunᵋjyĩ yá yaa njemu yi sí wuu yyaha cú ke, nahá na ye Musanjĩ u à pyi kanᵋᵋ mà wuu pyi wuu à fworo Misira e ke, yaage k'à u ta ke, wuu jye a cè me‡.” ⁴¹ Jye cyire canmpyaagil'e, ka pi i nunaga yaa mà pyi kacyiin, maa kuru sunni. Kuru nunage pi à yaa ná pi yabilimpii cyeyi i ke, maa kuru kataanni pyi. ⁴² Jye ka Kile lúuni si yĩri, maa kántugo wà pi á, maa pi yaha pi i njĩnjĩ yaayi pére mu à jwo bà Kile tũntunᵋ wà mpyi a yi séme Kile Jwumpe Semenjĩ i na “Yii Izirayeli shiinbii, yatɔre yii à pyi sáraga, mà bára sárayi yii à wwú yyeegii beeshuunniᵋ funj'i

mà yii yaha síwage e ke, taha mii á yii à yire wwú la?
Mii á bà yii à yire wwú mà dɛ!

⁴³ Yii yasunᵋke meᵋe ku jye MólakĩS ke, kuru u vãnᵋjke bage yii à tug'a kàre. Mà bára lire na, woni meᵋe ku jye Erefan ke, lire shinjĩ yii à yaa na mpère. Lire e ke mii sí yii cú n-kàre fo Babilon kántugo*.”

⁴⁴ Jye Ecyeni à puru jwumpe taha a kwò ke, maa jwo: «Mà wuu tulyeyi yaha jani na síwage e, tunmbyaare vãnᵋjke bage na mpyi pi á. Kuru bage mpyi maha li cyé na Kile na jye ná pi e. Kile mpyi a yaanᵋkanni ndemu cyé Musa na ke, lire yaanᵋkanni na u mpyi a ku yaa. ⁴⁵ Lire kántugo lyeᵋwoge ku mpyi a taha wuu tulyeyi woge na ke, ka u u kuru bage kan pir'á. Kini shiinbii Kile mpyi na sí n-kòrɔ n-yige si li kan Izirayeli shiinbil'á ke, ka Zhosuwe si pi yyaha cú mà kàre lire kini i ná kuru bage e. Tunmbyaare vãnᵋjke bag'à kwòro wani pi á fo mà sà nɔ saanᵋj Dawuda tĩnjĩ na.

⁴⁶ Dawuda kyaa mpyi a táan Kile á, ka u u li cya Kile á si бага faanra u á, uru ᵋgemu u jye Yakuba u Kilenjĩ ke. ⁴⁷ Nka saanᵋj Solomani u mpyi Dawuda jyanj ke, uru u à pa mpyi kuru bage faanrafoonji.

⁴⁸ Nka wuu à yaa wuu li cè na njĩnjĩ u Kilenjĩ jye na ntèn sũpyanjĩ bafanrage e me, bà Kafoonji Kile à yi jwo u tũntunᵋj wà cye kurugo me, na

§ 7:32 Ekizodi 3.6 * 7:34 Ekizodi 3.5, 7, 8, 10 † 7:37 Duterenomu 18.15, 18 ‡ 7:40 Ekizodi 32.1 § 7:43 Amoritĩ shiinbii yasunᵋke meᵋe ku jye kure. Kuru yasunᵋke kyal'à pen Kile á mà tòro yasunᵋjyĩ sanᵋjyĩ na. Ku téesunni i, nanᵋkopyire ku maha mpyi pi i nᵋkan k'à sáraga. (Levitiki 18.21; 20.2-5; 1 Saanbii 11.7; 2 Saanbii 23.10; Zheremi 32.35). * 7:43 Amosi 5.25-27

49 «N̄iɲyɲi u ɲye mii saanre yatεɛn̄ɲke, ɲɲɲke sɪ ɲye mii tooyi tayahage. Bage ɲkire yii saha sɪ n-jà n-faanra mii á, kuru si mpyi mii taɲɔɲke ye?»

50 Mii cyεge bà k'à yire yaayi puni yaa mà†?»

51 ɲye Ecyeni à puru jwumpe taha a kwò ke, maa jwo: «Yii à kwòɲ, ɲka yii à yii zòomp̄ii ná yii ɲɲgyiḡiḡii tò Kile yini yyaha na, maa ɲcyé Kile Munaani na. Yii à pyi yii tulyeyi fiige. 52 Yii tulyey'á Kile tún̄ntun̄mp̄ii puni kyérege. ɲge u à sàa t̄i ke, mp̄ii pi à uru mpan̄i kyaa jwo ke, pi à pire bò. Numε, ka yii i núr'a pa wwú uru s̄upyan̄i nintiɲi ɲwòh'i mà bò. 53 Yii pi à Kile Saliyan̄i ta Kile màlekεεbii cye kurugo ke, yii ɲye a ɲεε na uru Saliyan̄i kuriḡii ɲaare mε.»

Ecyeni boɲkanni

54 Yukyaabil'á yire lógo ke, ka pi lùḡiḡii si ȳiri fo mà tatεenge fò pi na Ecyeni kurugo. 55 ɲka mà Ecyeni yaha u à ɲi Kile Munaani na, u à yyahe ȳirig'a le ɲɲyɲi i, mà Kile sinampe ɲya, maa Yesu ɲya u à yyére Kile k̄aniɲε cyεge na, 56 ka u u pi pyi: «Yii lógo, mii naha ɲɲyɲi ɲya u à múgo, Supyan̄i Jyan̄i s'á yyére Kile k̄aniɲε cyεge na.»

57 ɲye Ecyeni à puru jwo ke, ka pi i ɲkwúulo f̄anha na, maa pi ɲɲgyiḡiḡii tò, maa ɲkár'a sà bògoro u na, 58 maa u cú a yige k̄an̄he k̄antugo yyére, maa sà u wà ná kafaayi i mà bò. Mp̄ii pi à fin'a taha u na ke, pire mpyi a pi v̄aan̄tin̄ɲȳi wwú a kan n̄aɲɲiɲi wà á, uru mεge na mpyi Soli.

59 Mà pi yaha pi i Ecyeni wàa ná kafaayi i, u à Kile ɲáare na: «Kafoon̄i Yesu, mii sɪ na múnaani kan mu á!» 60 Maa ɲɲkure sín maa jwo f̄anha na: «Kafoon̄i, ma hà nde kapiini fwooni tò pi na mε!» U à puru jwo ke, ka u múnaani si fwooro u e.

8

Soli à dánafeebii kyérege

1 Soli mú mpyi a ɲεε Ecyeni mbòɲi i. Kuru can̄ɲke, ka pi i li ɲwò cú na Zheruzalem̄u k̄an̄he dánafeebii kyérege s̄εε s̄εl'e. Kuru yyefuge mp̄eɲi kurugo, tún̄ntun̄mp̄ii baare e, dánafeebii puni mpyi a caala mà k̄are Zhude k̄uluni ná Samari wuuni i. 2 Mp̄ii pi mpyi na fyáge Kile na ke, ka pire pi si Ecyeni lwó a k̄ar'a sà ntò, maa u kw̄ɲi yamεɲi s̄ú s̄εl'e.

3 Soli sɪ wi ke, uru mpyi a sàa uye pwò si dánafeebii kurun̄ke shi tò. U mpyi maha jyé pyenyi i, maa dánafeebii, n̄ambaabii bàra cyeebii na, maa pire cwòre na si na leni k̄asun̄j̄i i.

Filipi na Jwumpe Nintanmpe yu Samari k̄uluni i

4 ɲye dánafeebii pi mpyi a f̄ε a ȳiri Zheruzalem̄u k̄an̄he e ke, pire mpyi na ɲaare na màre na Jwumpe Nintanmpe yu. 5 Pire e, wà na mpyi wani, uru mεge na mpyi Filipi, ka uru si ɲk̄are Samari k̄an̄he e mà sà na Kile N̄iɲcw̄ɔɲɲi kyaa yu s̄up̄yir'a. 6 Kakyanhala kariḡii Filipi mpyi na mpyi k̄an̄he shiɲnbii sɪ i cyi ɲaa marii cyi kyaa n̄uru ke, cyire mpyi a pi puni pyi pi a ɲɲgyiḡiḡii pere s̄εl'e maa u jwumpe n̄uru. 7 Filipi mpyi na j̄in̄cyaan̄bii ɲɲyaham̄ii j̄inahii k̄òre na yige pi e. Pire j̄in̄abii mpyi maha ɲkwúuli f̄anha na maa fwoore pifeebil'e. U mpyi na sup̄yir̄u yu ɲɲyahaya ná dishiyifee ɲɲyaham̄ii c̄un̄ɲi. 8 Lire mpyi a pyi kuru k̄an̄he shiɲnbil'á fun̄tanga nimbwòho.

† 7:50 Ezayi 66.1-2

⁹ Nye nàŋji wà na mpyi wani kuru kànhe na, uru mege na mpyi Simo. U mpyi maha jinamahare pyi, u kapyiin̄kii mpyi maha Samari kùluni shiinbii puni kàkyanhala. U mpyi a uye pyi shinbwo. ¹⁰ Shinbwo bàra shinbilere na, sùpyire puni mpyi a j̄e u á. Pi mpyi maha ŋko na: «Kile sífente ti j̄e sífente nimbwore ke, tire ti j̄e ŋge nàŋ'á.» ¹¹ Pi puni mpyi a j̄e u á, naha na ye mà lwó fo tèmōni i, u mpyi a pi tegele ta ná u jinamahare karigil'e.

¹² Nye Jwumpe Nintanmpe Filipi à jwo pi á Kile Saanre ná Yesu Kirisita kyaa na ke, ka pi i dá puru na, maa batize, nò bàra ceewe na. ¹³ Ka Simo mú si dá puru jwumpe na, maa batize, maa ŋkworo Filipi taan. Kakyanhala karigii ná kacyeen̄kii u mpyi na j̄aa cyi i mpyi ke, cyire mpyi a u bilibili.

¹⁴ Yesu túnntunmpii pi mpyi a kworo Zheruzalemu kànhe e ke, pir'à lógo na Samari kànhe shiinbii pii na wá a dá Kile jwumpe na ke, ka pi i Pyeri ná Yuhana tun pi á. ¹⁵ Pyeri ná Yuhana à nò Samari kànhe e ke, maa Kile jáare dánafeebil'á, bà pi si mpyi si Kile Munaani ta me. ¹⁶ Naha na ye Kile Munaani mpyi na sàha ŋkwò a tige pi j̄un'i me, pi mpyi a batize kanna Kafoonji Yesu mege na. ¹⁷ Nye ka Pyeri ná Yuhana si pi cyeyi taha pi j̄unji na, ka Kile Munaani si jyè pi e.

¹⁸ Nye Simo à túnntunmpii jya pi à pi cyeyi taha dánafeebii na, ka Kile Munaani si jyè pi e ke, ka u u wyére j̄wò jya Pyeri ná Yuhana á, ¹⁹ maa pi pyi: «Yii kuru fânhe kà kan na á mú, bà li si mpyi mii aha na cyege taha shin maha shin j̄un̄ke na ke, Kile Munaani si jyè urufol'e me.»

²⁰ Ka Pyeri si u pyi: «Ná mu sí naha na sônji na Kile màkange maha jà a shwò wyéren̄ji na, mu ná ma wyéren̄ji puni u kèege s̄j̄ncyan. ²¹ Mu nàzhan j̄ye a sii nde kani i me, naha na ye mu zòŋi j̄ye a j̄wò Kile yyahe taan me. ²² Ma toron̄kanni kèen̄je, ma a ma sòn̄ŋon̄kanni nimp̄iini yaha, ma a li jáare Kile á, kamp̄ȳi li sí n-jà n-pyi, u u li yàfa ma na. ²³ Naha kurugo ye mii naha a li jya mu i, na mu a j̄l̄ j̄ȳip̄eenni na, maa mpyi biliwe kapegii mpyin̄ji kàmp̄an̄ke na.»

²⁴ Nye ka Simo si Pyeri ná Yuhana pyi: «Yii yabilimp̄ii pi Kafoonji jáare na á, nje yii à jwo ke, bà u si mpyi si mii shwò yire puni na me.»

²⁵ Pyeri ná Yuhana à Kafoonji kani ná u jwumpe jwo sùpyir'á mà kwò ke, maa núru na ŋkèege Zheruzalemu kànhe e. Pi nin̄karibii mpyi na Jwumpe Nintanmpe yu Samari kùluni kanyi nin̄yahaya na, na ŋkèege.

Filipi ná Ecwopi kini shin̄ji kani

²⁶ Ka Kafoonji Kile mèleken̄ji wà si Filipi pyi: «Yiri maa si woro kùl'e yéere kàmp̄an̄ke na. Kuni l'à yiri Zheruzalemu kànhe e mà kàre Gaza kànhe e, ná wà saha j̄ye na ntùuli l'e me, ma a lire lwó.» ²⁷ Ka Filipi si ntíl'a yir'a kàre. U nin̄karen̄ji, ka u u bē ná Ecwopi kini shin̄ji w'e, u à yiri Kile tapeen̄ke e Zheruzalemu i. Uru nàŋi na mpyi fànhafeembwòhò. Saancwon̄ji u mpyi Ecwopi kini j̄un̄ŋ na, ná u mege mpyi Kandasi ke, uru u mpyi uru saancwon̄ji nàfuun̄ji puni tabegege j̄un̄ŋ na. ²⁸ U mpyi a núru na ŋkèege pyenge. U mpyi a tēen u shōnge wōtoron̄ji fun̄ke e maa Kile túnntun̄ji Ezayi Semeŋi kálali.

²⁹ Ka Kile Munaani si Filipi pyi: «File ŋge wōtoron̄ji na.» ³⁰ Ka u u fê a file wōtoron̄ji na, mà sà Ecwopi shin̄ji ta u u cyage kà kálali Kile túnntun̄ji Ezayi sēmeŋi i. Ka u u pyi: «Cyage mu j̄ye na ŋkálali am̄e ke, mu à ku yyaha cè la?»

³¹ Ka u u Filipi pyi: «Di mii sí ku yyaha cè, ná wà bà u a ku yyaha jwo mii á mà ye?» Maa li cya Filipi á na u dūg'a tēen uru ŋkere na wōtoron̄ji j̄un̄ji. ³² Ka u u dūg'a tēen u ŋkere na. Cyage u mpyi na ŋkálali ke, kuru ku j̄ye:

«U à pyi mu à jwo mpàŋi pi à cû na ŋkèege tabonŋke e ke, mu à jwo mpàŋi u nyε u nyε na yu u shire kwɔnfeebii cye e mε. U nyε a yafyin jwo mε.

³³ U à uye tîrige, ŋka pi nyε a tànga kan u á mε.

Ná pi à u shi tò ŋke jìŋke na,

di wà sí n-jà u tùluge kyaa jwo n-jwo yε*?»

³⁴ Ka nàŋi si Filipi pyi: «Jofoo kyaa Kile tûntunŋi nyε na yu amε ye? U yabilinŋi laa, wabεε? Mii na mu náare, ma a yi yyaha jwo na á.» ³⁵ Ka Filipi si jwumpe lwó, maa uye tígile kuru takalage na, Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tíi ná Yesu i ke, maa puru ffininŋ'a jwo u á. ³⁶ Mà pi ninŋkaribii yaha, pi à sà nò lwòhe kà na, ka nàŋi si u pyi: «Lwòhe ku ŋke de, mii si n-jà batize mà?» [³⁷ Ka u u jwo: «Mu aha dá Yesu na ná ma zòmbilini puni i, mu sí n-jà batize.» Ka u u pyi: «Mii à dá li na na Yesu Kirisita u nyε Kile Jyanŋi.»] ³⁸ Nyε ka u u wòtoronŋi yyéene, ka pi i ntíge lwòhe e, ka Filipi si u batize. ³⁹ Pi à fworo lwòhe e ke, ka Kafoonŋi Kile Munaani si Filipi lwó a yíri nàŋi taan, u saha nyε a u nya mε, ka u funntanga wunŋi si kuni lwó na ŋkèege.

⁴⁰ Filipi wi ke, ka uru si sà uye ta Azoti kànhe e, maa yíri wani mà kàre Sezare kànhe e. U ninŋkareŋi Sezare e, kànha maha kànha na u à tòro ke, u à Jwumpe Nintanmpe jwo yire puni na.

9

Soli à dá Yesu na pyinŋkanni ndemu na ke

¹ Nyε lire tēni i Soli saha mpyi a uye pwɔ Kafoonŋi Yesu cyelempyiibii vùguronŋi na. U mpyi maha ŋko na uru ká pi ŋgemu ta ke, na uru sí urufoo bò. Canŋka ka u u ŋkàre Kile sáragawwuubii nùŋufembwohe pyenge e, ² maa sà yi jwo u á na u sémii yaa u kan ur'á. U la mpyi si sà pire sémébii kan Kile Jwumpe kálambayi nùŋufeebil'á Damasi kànhe e, bà li si mpyi, nò bàra ceewe na, u aha shin maha shin ta u à jyè Yesu kuni i ke, si urufoo pwɔ s'a ma Zheruzalemu kànhe e mε.

³ Mà u ninŋkareŋi yaha, u à sà byanhara Damasi kànhe na ke, ka bèenmε si mpàl'a yíri nìnyinŋi na mà pa u kwùulo. ⁴ Ka u u ŋcwɔ jìŋke na, ka mejwu u si fworo na: «Soli, Soli, jaha kurugo mu nyε na mii kyéerege yε?» ⁵ Ka u u jwo: «Jofoo u nyε mu yε, nùŋufoonŋi?» Ka mejwuuni si núr'a fworo maa jwo: «Mii u nyε Yesu, mii mu nyε na ŋkyéerege. ⁶ Numε, yíri ma a si kànhe funŋke e, nde mu à yaa mu u pyi ke, pi sí lire jwo mu á wani.»

⁷ U kùsheŋεebii fyagara wuubii mpyi a yyéere jwumɔ baa, pi mpyi na jwumpe nùru, ŋka pi mpyi na sùpya jaa mε. ⁸ Ka u u yír'a yyéere, u nyiigii mpyi a múgo, ŋka u mpyi na jaa cyi e mε, ka pi i u cû cyége na mà kàre Damasi kànhe e. ⁹ U à canmpyaa taanre pyi, u nyε na jaa mε, u nyε na lýi mε, u nyε na byii mε.

¹⁰ Nyε Yesu cyelempyanŋi wà na mpyi Damasi kànhe e, uru mεge na mpyi Ananiyasi, ka Kafoonŋi si uye cyéere uru na maa u pyi: «Ananiyasi!» ka u u jwo: «Mii u nge, Kafoonŋi.» ¹¹ Ka Kafoonŋi si jwo: «Pyenkuunŋi pi maha mpyi kuntiige ke, yíri ma a kuru lwó, ma a si Zhuda pyenge e. Tarisi kànhe shinŋi mεge pi maha mpyi Soli ke, ma a sà uru yibige pyi. U numε wunŋi na nyε Kileŋarege na. ¹² Mà u yaha Kileŋarege na, u à mu Ananiyasi nya, mu à jyè bage e, ma a ma cyeyi taha u na, bà u si mpyi si nùru s'a jaa mε.»

* 8:33 Ezayi 53.7, 8

13 Ka Ananiyasi si jwo: «Ei Kafoonji! Mu wuubii pi nyε Zheruzalemu i ke, kyéregenkanni na nge nàŋ'à pire kyéregé ke, shinnyahara à lire jwo mii á. 14 Kile sáragawwuubii jùŋufeebii'à kuni kan u á naha wuu yyére, na u aha shin maha shin ta u u mu mege yiri ke, u u pifee cû a pwɔ.»

15 Ka Kafoonji si Ananiyasi pyi: «Ta sɔ, jaha na ye mii à nge nàŋi cwɔɔnrɔ, bà u si mpyi s'a báare mii á, si mii mege cyéé supyishinji sanŋi ná pi saanbii ná Izirayeli shiinbii na mε. 16 Yyefuge k'à yaa ku u ta mii mege kurugo ke, mii yabilinji sí kuru cyéé u na.»

17 Nyε ka Ananiyasi si yír'a kàre, maa sà jyé bage e, maa u cyeyi taha Soli na, maa jwo: «Mii cɔmpworonanji Soli, Kafoonji Yesu u à uye cyéé mu na mà mu nɔmpaŋi yaha kuni na ke, uru u à mii tun mu á, bà mu si mpyi si nùru s'a jaa, Kile Munaani si mu jɔ mε.»

18 Ka yaayi yà si ntíl'a fworɔ Soli nyiigil'e fyákwooyo fiige, mà cwo jɔŋke na. Ka u u nùru na jaa, maa yírɔ, ka pi i u batize. 19 Lire kántugo ka pi i nyi kan u á, ka fàŋhe si jyé u e. Yesu cyelempyiibii pi mpyi Damasi kàŋhe e ke, ka u u canmpyaa pyi pire taan.

Soli à Jwumpe Nintanmpe sɔ na yu

20 Ka Soli si ntíl'a li jwɔ cû na yi yu Kile Jwumpe kàlambayi i, na Yesu u nyε Kile Jyanji. 21 Mpii pi mpyi na u jwumpe nùru ke, ka pire puni kakyanhala wuubii si wá na ŋko: «Taha nge nàŋi bà u mpyi maha Yesu mege yyerefeebii kyéregé Zheruzalemu kàŋhe e mε? U kapani jùŋke bà ku mpyi naha, si mpa tire sùpyire shinji cû si pi pwɔ si raa sí Kile sáragawwuubii jùŋufeebii yyére Zheruzalemu i mà?»

22 Nyε Soli jwumpe mpyi a li jwɔ cû na sùpyire yákilibii kɛɛnŋi. Yahutuubii pi mpyi Damasi kàŋhe e ke, li mpyi a pire bilibili, fo pi sàha mpyi a niŋjwuyo cè mε, u mpyi maha yi fininji na yu pi á na Yesu u nyε Kile Njɔcwɔnrɔŋi.

23 Nyε tɛr'à pyi ke, ka pi i bɛ li na, maa li lwó piye funŋ'i si Soli bò. 24 Nka kuru tunŋke pi à pwɔ Soli na ke, u à pa fworɔ kuru jwɔhɔ na. Pi mpyi na kàŋhe tajiŋwɔyi puni kàanmucaa pilaga bàra canja na, bà pi si mpyi si u ta mbò mε.

25 Canjka numpilage e, ka Soli cyelempyiibii si u le shàhala funŋ'i, maa mεere pwɔ li na mà yige káanŋke kántugo, bà u si mpyi si shwɔ mε.

26 Ka Soli si ŋkàre Zheruzalemu i. U à nɔ wani ke, ka u la si mpyi si jyé Yesu cyelempyiibii kurunŋke e, ŋka pi puni mpyi na fyáge u na. Pi nyε a mpyi a dá li na na Soli na nyε sɛenji na Yesu cyelempya mε. 27 Barinabasi sí wi ke, ka uru si ŋkàre ná Soli i Yesu túnntunmpii yyére. Mà Soli niŋkarenji yaha Damasi kàŋhe e, nyanŋkanni na u à Kafoonji jya mà u yaha kuni na ke, ná jwuŋkanni na Kafoonji à jwo ná u e ke, ná pyinŋkanni na Soli à Yesu mege finin'a jwo fyagara baa Damasi kàŋhe e ke, ka Barinabasi si yire puni yyaha jwo túnntunmpil'á. 28 Mà lwó lire tɛni na, ka Yesu túnntunmpii si jɛε Soli na, ka u u wá na si na Jwumpe Nintanmpe yu Kafoonji Yesu mege na fyagara baa Zheruzalemu kàŋhe e, marii ma. 29 Yahutuubii pi mpyi na Girekiibii shɛɛnre yu ke, u ná pire mpyi maha Kafoonji kani nákaante pyi, ŋka pire mú mpyi na pyinŋkanna caa si u bò. 30 Dánafeebii sanmpil'á yire lógo ke, maa u tũgo Sezare kàŋhe e. Lire kántugo maa u yaha u à kàre Tarisi kàŋhe e.

31 Nyε mà lwó lire tɛni na, dánafeebii pi mpyi Zhude ná Galile ná Samari kùligil'e ke, ka pire puni si yyeŋinŋke ta. Pi mpyi maha piye tère, maa jaare

Kafoonji yyahafyagare e. Kile Munaani mpyi a pi pyi pi i si yyaha na Kile kuni i, là si i b̄arali pi j̄yahaŋi na.

Pyeri à Tabita buwuŋi j̄n̄

³² Pyeri mpyi maha j̄aare na m̄are k̄ini yyaha kurugo, maa d̄anafeebii k̄aanmucaa. Canŋka d̄anafeebii pi mpyi Lida k̄anhe e ke, ka Pyeri si ŋk̄ar'a s̄a fworo pire na, ³³ mà s̄a n̄aŋi w̄a ta u à yyee baataanre pyi yampe tasinnage e. Uru n̄aŋi mege mpyi Ɛne. U mpyi a m̄uruŋo. ³⁴ Ka Pyeri si j̄wo: «Ɛne, Yesu Kirisita à mu c̄uunŋo, ȳiri ma a ma yasinn̄iŋke yaa may'á.» U à yire j̄wo ke, ka Ɛne si nt̄il'a ȳiri. ³⁵ Lida ná Sar̄on k̄anyi shiinbii pun'à lire j̄ya ke, ka pi i piye kan Kafoonji á.

³⁶ Nȳe ceenji w̄a na mpyi Zhope k̄anhe e, cyelempya u mpyi u wi, u mege mpyi Tabita. Kuru mege ku nȳe Girekiibii sh̄eɛnre e: «Dorokasi» kuru j̄w̄ohe ku j̄ȳe: «Ceŋke». Uru ceenji mpyi maha kac̄eŋŋiki pyi t̄erigii puni i, maa f̄oŋofeebii t̄ere.

³⁷ Mà Pyeri yaha Lida k̄anhe e, ka yama si Tabita ta cyire canmpyaagil'e, ka u u ŋkw̄u. Ka pi i u buwuŋi wili, maa u lw̄ó a s̄a yaha bat̄oŋge n̄ij̄yibabilini l'e. ³⁸ Lida k̄anhe ná Zhope k̄anhe laage mpyi a t̄oon me. Cyelempyibii pi mpyi Zhope k̄anhe e ke, pir'à l̄ogo na Pyeri na j̄ȳe Lida k̄anhe e ke, ka pi i shīin shuunni tun pi s̄a u j̄áare, na u pa nume sasa. ³⁹ Nȳe pi à s̄a t̄unnture j̄wo ke, ka Pyeri si nt̄il'a ȳir'a k̄are ná pi e. U à n̄o wani ke, ka pi i d̄ugo ná u e bat̄oŋge n̄ij̄yibabilini i. Lenkwucyeebii pi mpyi wani ke, ka pire puni meŋuwuubii si file u na. V̄aanntinmpȳeere ná v̄aanntinmbwoyi Tabita mpyi a yaa pi á mà u yaha shi na ke, maa yire cȳe Pyeri na. ⁴⁰ Ka u u s̄up̄yire puni yige nt̄aani na, maa niŋkure s̄in j̄iŋke na, maa Kile j̄áare. Lire k̄antugo maa yyahe k̄eɛnŋe buŋi yȳere maa j̄wo: «Tabita, ȳiri!» Ka u u j̄ȳiigii múgo. U à Pyeri j̄ya ke, maa ȳir'a t̄eɛn. ⁴¹ Ka Pyeri si u c̄u cȳe na, maa u t̄ege, ka u u ȳiri. Lire k̄antugo ka Pyeri si lenkwucyeebii ná Kile wuubii sanmpii yyere, maa Tabita j̄ȳi wuŋi cȳe pi na. ⁴² Zhope shiinbii pun'à lire kani l̄ogo. Ka pi niŋyahamii si mpa dá Kafoonji na. ⁴³ Ka Pyeri si nt̄eɛn mà t̄ere nimbwoo pyi Zhope e, seefanhanji w̄a pyeŋge*.

10

Pyiŋkanni na Kile à Pyeri taanna Jwumpe Nintanmpe nj̄wuŋi na sup̄yishinji sanj'á ke

¹ N̄aŋi w̄a na mpyi Sezare k̄anhe e, uru mege mpyi K̄orineyi. Ɔ̄omu s̄orolashiibii yyaha yȳere shinŋi w̄a u mpyi u wi. S̄orolashiibii kurunŋe j̄uŋo na u mpyi ke, pi mpyi maha kuru mege pyi Itali s̄orolashikurunŋe. ² U ná u pyeŋge shiinbii mpyi a piye p̄w̄o s̄èl'e Kile na, maa mpyi ná Kile yyaha fyagare e. U mpyi maha Yahutuubii f̄oŋofeebii t̄ere s̄èl'e, u mpyi maha Kile j̄áare t̄erigii puni i.

³ Nȳe canŋka ȳaŋoŋo*, mà u yaha u bage e, ka Kile mèl̄ekeŋi w̄a si uye cȳe u na, maa u pyi: «K̄orineyi!» ⁴ Ka K̄orineyi fyagara wuŋi si yyahe ȳirig'a le mèl̄ekeŋi i, maa j̄wo: «N̄uŋufoonji, j̄aha shi ȳe?» Ka mèl̄ekeŋi si u pyi: «Kilej̄areyi mu j̄ȳe na mpyi, maa f̄oŋofeebii t̄ere ke, yir'à pyi s̄araga n̄uguntanga wugo fiige mà n̄o Kile na. ⁵ Nume, ma shiinbii pii yaha pi sh̄a Zhope k̄anhe e,

* **9:43** Yahutuubil'á, shinŋi u j̄ȳe na yat̄are seeyi báare ke, urufoo maha j̄w̄oŋo Kile á, u mú si n-j̄a n-file Kile na me. Puru funŋke e, Pyeri u j̄ȳe Yahutu ke, mu aha uru j̄ya u à j̄en'a k̄are seefanhanji Simo pyeŋge e, lir'à li cȳe na u s̄onŋoŋkanni na ŋk̄eɛnŋi. * **10:3** Yahutuubii ȳaŋoŋke Kilej̄arege t̄eni li mpyi li li.

nàŋi mege ku nyɛ Simɔ, ná pi maha u pyi Pyɛri ke, pi i sà uru yyere. ⁶ U à ƒrige seefanhaŋi wà yyére, uru mege mú na nyɛ Simɔ. U bage na nyɛ suumpe lɔwɔhe nyɔwɔge na.»

⁷ Nyɛ mèlɛkɛŋi' à puru jwumpe jwo a kwɔ maa ŋkàre ke, ka Kòrineyi si u báarapyiibii pii shuunni yyere, sòrolashiŋi u mpyi na fyáge Kile na u sòrolashikuruŋke e ke, mà bàra uru na. ⁸ Jwumpe mèlɛkɛŋi à jwo u á ke, maa puru puni jwo pi á, maa pi tun Zhope kànhe e.

⁹ Kuru canŋa nùmpaŋa, pire shiin taanren' à kàr'a sà byanhara Zhope kànhe na mà canŋke yaha jùŋɔ niŋi i ke, ka Pyɛri si dùgo bage kàtanŋke na, maa Kile náare. ¹⁰ Kateg' à pa u ta ke, ka u u jwo na uru sí n-lyí. Mà pi yaha pi i yalyire sore u á, ka Kile si kani là cyêe u na. ¹¹ Ka u u niŋyiŋi nya u à múgo, maa yaage kà nya vaaŋa nitabaaga fiige, ku mbiŋkii sicyɛɛreni s' à pɔwɔ, k' à yiri niŋyiŋi na, na ntíri niŋke na. ¹² Sige yaare shiŋi puni ná niŋke yafiliyi shiŋi puni ná saŋcyɛɛnre shiŋi puni mpyi kuru vaaŋke funŋi' í†. ¹³ Ka mejwuu si fwooro na: «Pyɛri, yíri ma a búu ma a ŋkyàa.» ¹⁴ Ka Pyɛri si jwo: «Lire sí n-jà n-pyi la Kafoonji? Yaaga maha yaaga ku nyɛ ku nyɛ a yaa k' a lyí mɛ, lire nyɛ mɛ k' à nyɔwɔhɔ ke, mii saha sàa kuru kà lyí mà nya mɛ.» ¹⁵ Ka mejwuuni si núr'a fwooro maa jwo: «Yaage Kile à pyi na k' à fíniŋe ke, mà hà nyjwo na kur' à nyɔwɔhɔ mɛ.» ¹⁶ Lir' à pyi mà nɔ tooyo taanre na ke, ka vaaŋke si ntíl' a núr' a dùgo niŋyiŋi na.

¹⁷ Lire kani Pyɛri à nya ke, mà u funmpɛn wuŋi yaha u u uye yíbili li nyɔwɔhe na, lire tɛni mpyi a Kòrineyi túnntunmpii ta pi à nɔ Zhope kànhe e, maa seefanhaŋi Simɔ pyɛnge yibige pyi, ka pi i ku saha cyêe pi na, ka pi i ŋkàr' a sà yyére pyɛnge nyɔwɔge na, ¹⁸ maa yini pyi, maa jwo: «Simɔ pi maha mpyi Pyɛri ke, naha u sunmbage nyɛ la?» ¹⁹ Lire tɛni saha mpyi a Pyɛri ta u u uye yíbili lire kani nyɔwɔhe na. Ka Kile Munaani si jwo: «Pyɛri, shiin taanre pi mpíi pi i mu kyaa pyi pyenge nyɔwɔge na. ²⁰ Yiri nume sasa, ma a ntíge, ma a sí ná pi e fyagara baa, naha na ye mii u à pi tun mu á.» ²¹ Ka Pyɛri si ntíg' a pa, maa jwo: «Sùpyaŋi yii nyɛ na nca ke, mii wi, yii kà kan!» ²² Ka pi i u pyi: «Sòrolashiibii yyaha yyére shiŋi mege ku nyɛ Kòrineyi ke, uru u à wuu tun. U na nyɛ sùpya ŋgemu u à tii, maa fyáge Kile na ke. Yahutuubii puni na u metange yíri. Kile mèlɛkɛŋi wà à uye cyêe u na, maa yi jwo u á na u mu yyer' a shà u pyɛnge e, na jwumɔ na nyɛ mu á, mu u jwo u á.» ²³ Ka Pyɛri si pi pyi pi à jyɛ pyɛnge e, maa tashwɔŋɔ kan pi á. Nyɛg' à múgo ke, ka u ná pire si ŋkàre, mà bàra Zhope kànhe cìmpyiibii dánafeebii pii na.

²⁴ Kuru canŋa nùmpaŋa, pi à sà nɔ Sezare kànhe e, mà sà Kòrineyi ta u u pi sigili. U mpyi a u cìmpyiibii ná u ceveebii sèe wuubii yyere uye yyére. ²⁵ Nyɛ Pyɛri à sà nɔ na ŋko raa jyɛ pyɛnge e ke, ka Kòrineyi si mpa u jùŋɔ bɛ, maa niŋkure sín niŋke na u fere e, si u pɛe. ²⁶ Ka Pyɛri si u cù cyɛge na mà yírigɛ, maa jwo: «Mii mú na nyɛ sùpya mu fiige!» ²⁷ Ka Pyɛri ná Kòrineyi si wà na yu na ŋkɛge mà sà jyɛ bage e, mà sà shiŋnyahara ta pi à bínni wani. ²⁸ Ka Pyɛri si pi pyi: «Yii à li cè na mà tàanna ná wuu Yahutuubii saliyaŋi i, wuu nyɛ a yaa wuu a bārali supyishiŋi sanŋi na mɛ, lire nyɛ mɛ mà jyɛ u wà pyɛnge e mɛ. Nka Kile à li cyêe mii na na mii nyɛ a yaa mii u sùpyaŋi wà tufige pyi na u à nyɔwɔhɔ, lire nyɛ mɛ u nyɛ fíniŋimbaa Kile yyahe taan mɛ. ²⁹ Lire l' à li ta, yii à mii yyere, ka mii i ntíl' a pa jwunyahama baa. Nyɛ nume, yii à mii yyere ndemu na ke, mii la na nyɛ si lire cè.»

† 10:12 Mà tàanna ná Yahutuubii Kile kuni i, Kile mpyi a pi pyi na pi àha raa kyaare shiŋi wà kyàa mɛ.

³⁰ Ka Kōrineyi si Pyeri pyi: «Cyi canmpyaa sicyere u nyε nijjaa, mà mii yaha Kilejarege na yakoŋke na pyenge e, mii à pâl'a nàŋi wà nya u à vānvyinweeweere le mà yyere mii yyahe taan, maa jwo ³¹ «Kōrineyi, Kile à mu jarege shwò, ntègeni mu à pyi fōŋofeebil'á ke, Kile funŋo nyε a wwò uru na mε. ³² Pii tun Zhope kànhe e, Simò pi maha mpyi Pyeri ke, pi i sà uru yyere pi a ma. U à tiringe seefanhaŋi wà yyere, pi maha uru mege pyi Simò wu. U pyenge na nyε suumpe lwòhe jwòge na.»

³³ Lir'à pyi ke, ka mii i ntl'a pii tun pi sà mu yyere. Mu pama lem'à jwò. Numε, wuu puni pi mpai Kile yyahe taan, yaaga maha yaaga Kafoonji à pyi mu u jwo wuu á ke, wuu la nyε si yire lógo.»

³⁴ Ka Pyeri si jwumpe lwò maa jwo: «Numε mii à li cè sèenji na, Kile nyε a sùpya pòwòŋo sùpya na mε. ³⁵ Shin maha shin u nyε na fyáge Kile na, maa jaare ntinji i ke, u méε ká nta supyishi o shi ke, uru kyaa li maha ntáan Kile á. ³⁶ Kile à u jwumpe jwo Izirayéli shiinbil'á. Jwumpe Nintanmpe pu nyε na yyeŋŋke kaan ke, maa puru jwo pi á Yesu Kirisita cye kurugo, uru ngemu u nyε sùpyire puni Kafoonji ke.

³⁷ Yuhana Kile jwumpe jwuŋkwooni kántugo maa batizeliŋi pyi, karigii cyi à pyi mà lwò Galile kùluni na, mà sà nò Zhude wuuni na ke, yii à cyire cè. ³⁸ Pyiŋkanni na Kile à Nazareti kànhe shinji Yesu cwòonrò, maa u Munaani tég'a u jì, maa fànha kan u á ke, yii à lire cè. U mpyi na jaare na màre, maa kacēŋkii pyi sùpyire na. Mpii pi mpyi Sitaanniŋi bilere e ke, maa pire puni yige tire bilere e, naha na ye Kile mpyi ná u e. ³⁹ Karigii puni u à pyi Zheruzalēmu kànhe ná Yahutuubii kànyi sanji na ke, wuu na nyε cyire shérii. Pi à u kwòro cige na mà bò. ⁴⁰ U kwùŋi canmpyitanrewuuni, Kile à u jè a yige kwùŋi i, maa u pyi u à uye cyéε sùpyire na. ⁴¹ Sùpyire puni bà t'à u nya mε. Kile mpyi a fyànha a wuu mpiimu cwòonrò mà pyi u shérii ke, wuu pi à u nya. U jēŋkwooni kántugo mà fworò kwùŋi i, wuu pi à lyí maa bya ná u e. ⁴² U à tūnture le wuu cye e, na wuu a jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á, wuu raa yi fīniŋi wuu a yu pi á, na Kile à Yesu tìŋe u u kwùubii ná nyii wuubii sàra u tàanna ná pi kapyiŋkil'e. ⁴³ Kile tūntunmpii puni mpyi a jwo u kyaa na na shin maha shin u à dá u na ke, u mege fànhe cye kurugo, urufoo kapegigii sí yàfa u na.»

⁴⁴ Mà Pyeri yaha puru jwumpe na, mpai pi mpyi na u jwumpe nùru ke, Kile Munaani à tige pire puni jwŋ'i. ⁴⁵ Yahutuubii dánafeebii pi mpyi a shà ná Pyeri e ke, li mpyi a sàa pire kàkyanhala mà Kile nya u à u Munaani sùguro supyishiŋi sanji jwŋ'i mú. ⁴⁶ Naha kurugo ye pi mpyi a tìre sùpyire nya ti i yu shēenre taber'e, maa Kile mege kêre Kile Munaani cye kurugo.

Nyε ka Pyeri si jwo: ⁴⁷ «Tá wuu saha sí n-jà nte sùpyire sige t'áha batize lwòhe e mε? Bà wuu à Kile Munaani ta mε, amuni pi mú à li ta.»

⁴⁸ Nyε u à puru jwo ke, maa pi pyi pi à pi batize Yesu Kirisita mege na. Pi batizenkwooni kántugo, ka pi i li cya Pyeri á na u canmpyaa pyi ná pire e.

11

Karigii cyi à pyi supyishiŋi sanji shwòh'al'e ke, Pyeri à cyire jwo Zheruzalēmu dánafeebil'á

¹ Yesu tūntunmpii ná dánafeebii pi mpyi Zhude kùluni i ke, pire mpyi a lógo na supyishiŋi sanji sùpyiibii pli mú na nyε a jēε Kile Jwumpe na.

² Nyε Pyeri à nùr'a kàre Zheruzalēmu kànhe e ke, Yahutuubii dánafeebii pi mpyi a ŋkwòŋŋi le barag'e ke, ka pire si u faha, ³ maa jwo: «Naha na sùpyire ti

nye ti nye a kwòn me, mu à ñen'a sà wwò ná pire e, fo mà lyí ná pi e ye?» ⁴ Nye karigii cyi à pyi ke, ka Pyeri si jyè cyire yyahe e nin̄kin nin̄kin mà jwo pi á.

⁵ U à jwo: «Mà mii yaha Zhope kànhe e Kileñarege na can̄jka, Kile à kani là cyèe mii na, ka mii i yaage kà nya v̄aanja nitabaaga fiige, ku mbin̄kii sicyeeren̄ji s' à pwò, k' à yíri n̄jnyini na na nt̄iri, mà pa yyère mii taan. ⁶ Ka mii i ku yal' a wii. Yatòre ná sige yaare ná ñ̄ñke yafiliyi ná sañcyen̄re, yire yi mpyi kuru v̄aanjke e. ⁷ Ka mii i mējwuu lógo na “Pyeri, yíri ma a bùu ma a ñkyáa.”

⁸ Ka mii i jwo “Lire sí n-jà n-pyi la Kafoon̄ji? Naha na ye yaaga maha yaaga ku nye ku nye a yaa k' a lyí me, lire nye me mà ñwòhò ke, mii sàha sàa kuru kà lyí mà nya me.” ⁹ Ka mējwuuni si núr'a fworò n̄jnyini na “Yaage Kile à pyi na k' à fin̄iñe ke, ma hà ñjwo na kur' à ñwòhò me.” ¹⁰ Lir' à pyi mà nò tooyo taanre na, ka v̄aanjke ná ku fun̄ñò yaayi si nta a dùgo n̄jnyini na. ¹¹ Pyenge e mii mpyi ke, lire tèn' à nàmbaa taanre ta pi à yyère kuru pyenge ñwòge na. Pi mpyi a pire tun mii á mà yíri Sezare kànhe e. ¹² Ka Kile Munaani si yi jwo mii á na mii u a sì ná pi e fyagara baa. C̄in̄mpyinambaabii baaniñi u n̄ge ke, pire pi à mii tũugo mà kàre Sezare e, ka wuu u sà jyè K̄orineyi pyenge e. ¹³ Nyan̄kanni na u à Kile mèl̄ek̄en̄ji n̄jnyeren̄ji nya u bage e, ka mèl̄ek̄en̄ji si ñjemu jwo u á ke, ka u u jyè yire yyahe e mà jwo wuu á, na mèl̄ek̄en̄ji' à jwo na uru u pii tun Zhope kànhe e, Simò pi maha mpyi Pyeri ke, pi i sà uru yyère pi a ma. ¹⁴ Pyn̄kanni na u ná u pyenge shiin̄bii sí n-pa n-shwò ke, na mii Pyeri u sí n-pa lire jwo u á.

¹⁵ Nye mii à jwumpe sii ke, ka Kile Munaani si nt̄il' a tige pi ñun̄' i bà li mpyi a fyànha a tige wuu ñun̄' i me. ¹⁶ Lir' à pyi ke, jwumpe Kafoon̄ji mpyi a jwo ke, ka mii fun̄ñò si nt̄il' a cwo puru na. U mpyi a jwo na “Yuhana à sùpyire batize ná lwòhe e, ñka yii pi ke, ná Kile Munaani i yii sí batize.” ¹⁷ Nye lire pyn̄kanni na, wuu pi à dá Kafoon̄ji Yesu Kirisita na ke, Kile à ñwò wuu na maa màkange ñkemu kan wuu á ke, kuru ninuge u à kan pi á, lire e ke, di mii mpyi na sí n-jà Kile nyii wuuni fyin̄ne n-jwo ye?»

¹⁸ Mpii pi mpyi wani maa Pyeri jwumpe lógo ke, ka pire fun̄nyi si nta a ñ̄ñe, ka pi i Kile kèe maa jwo: «Sèe wí, mpii pi nye pi nye Yahutuu me, Kile à pyn̄kanna kan pir' á bà pi si mpyi si pi toron̄kanni k̄en̄ñe, si n̄umpan̄ja ta me.»

Antiyoshi kànhe dánafeebii kurun̄ke tasiige

¹⁹ Yyefuge ku mpyi a dánafeebii ta Ecyeni bon̄kwooni k̄antugo na ke, kuru mpyi a pi pyi pi à fê a caala. Ka pi pii si ñkàre fo Fenisi kùluni ná Sipiri k̄ini i, ka pii si ñkàre Antiyoshi kànhe e. Yahutuubii baare e, pire nye a mpyi na Jwumpe Nintanmpe yu waber' á me. ²⁰ Lire ná li wuuni mú i, dánafeebii pii mpyi a yíri Sipiri k̄ini ná Sireni kànhe e mà pa Antiyoshi kànhe e. Mpii pi nye pi nye Yahutuu me, Jwumpe Nintanmpe p' à yyaha tii ná Kafoon̄ji Yesu i ke, ka pire si puru jwo pi á. ²¹ Kafoon̄ji à pire dánafeebii t̄ege sèl' e pi báarañi i, ka lire si shin̄nyahara pyi t' à dá u na, maa tiye kan u á.

²² Zheruzalem̄u kànhe dánafeebii kurun̄k' à yire lógo ke, ka pi i Barinabasi tun Antiyoshi kànhe e. ²³ Pyn̄kanni na Kile mpyi a ñwò Antiyoshi kànhe dánafeebii na ke, Barinabasi à nò wani maa lire nya ke, ka u fun̄ñke si nt̄aan, ka u u m̄aban̄ le pi e, maa pi pyi na pi piye waha pi i ñkwòro Kafoon̄ji kuni i. ²⁴ Yii li cè na Barinabasi na mpyi sùpya ñ̄ñcen̄ñe. Kile Munaani mpyi a u ñ̄, u d̄aniyan̄ji mpyi a p̄e, ka shin̄nyahara si ñ̄e Kafoon̄ji na.

²⁵ Lire k̄antugo ka Barinabasi si ñkàre Tarisi kànhe na mà sà a Soli caa. ²⁶ U à u cya a nya ke, maa núr' a kàre ná u e Antiyoshi e. Pi à yyee nin̄kin pyi wani, pi

mpyi maha sà na bínini ná cyelempyiibil'e, maa shinꝑyahara kâla Kile kuni na. Antiyoshi kânhe e, pi à cyelempyiibii mege le: «kerecyenbii*». Lire l'à pyi ku toꝑcyiige.

²⁷ Kile túnntunmpii pii mpyi a yíri Zheruzalemu i cyire canmpyaagil'e mà pa Antiyoshi kânhe e. ²⁸ Wà mege na mpyi pi e Agabusi. Mà Kile Munaani yaha l'à uru yyaha cù, ur'à jwo na katibwòhò na sí n-pa n-pyi diꝑꝑeꝑi cyeyi puni i. Nyé saanꝑi Kolodi tène i, lir'à pa mpyi. ²⁹ Lir'à pyi ke, cyelempyiibii pi mpyi Antiyoshi e ke, ka pire si li lwó piye funꝑ'i, cinmpyiibii dánafeebii pi nyé Zhude kùluni i ke, si cyeyi wà yiye na mà tàanna ná pi shin maha shin pèrege e si ntège pire tège. ³⁰ Yaayi pi à wà yiye na mà ta ke, ka pi i yire kan Barinabasi ná Soli á pi sà nꝑkan Zhude kùluni dánafeebii kacwónribil'á.

12

Yakuba mbòꝑi ná Pyeri kàsujyiini kani

¹ Lire tène i, saanꝑi Eròdi mpyi na dánafeebii pii kyérege. ² U à Yuhana cinmpworonani Yakuba bò ná kàshikwónꝑwóni i. ³ U à lire nya l'à táan Yahutuubil'e ke, bwúuruꝑi niꝑjirigembaanꝑi kataanni i, ka u u pi pyi pi à Pyeri cù mú. ⁴ Pi à Pyeri cù ke, ka u u pi pyi pi à u le kàsuni i, maa sòrolashii ke ná baani pyi pi i u kàanmucaa. U la mpyi kataanni ká ntòro si nta u yíbe sùꝑyire jꝑyii na. ⁵ Mà Pyeri yaha kàsuni i, dánafeebii mpyi a kwóro Kileparege na u á.

⁶ Canmbilini i Eròdi mpyi na sí Pyeri yíbe sùꝑyire jꝑyii na ke, numpilage ku sí n-tòro lire canmbilini sí n-ta a nò ke, kuru numpilage e, mà Pyeri niꝑwónꝑi yaha ná yòròꝑi shuunni i sòrolashiibii pii shuunni shwòhòl'e, u mpyi na nꝑwúuni. Sòrolashiibii pii mpyi a yyére kasubage jꝑwòge na maa ku kàanmucaa. ⁷ Ka Kafoonꝑi Kile mèlekeꝑi wà si mpál'a jyè kasubage e, ka ku puni si mpyi bèenme, ka mèlekeꝑi si Pyeri bwòn bwòn nꝑkere na mà jè, maa jwo: «Yíri fwòfwò!» Ka yòròꝑi si ntíl'a kwòn a láha u cyeyi na mà cwo, ka u u yíri. ⁸ Ka mèlekeꝑi si jwo: «Seepwòge tèg'a maye bínni, ma a ma tanhanꝑi pwò.» Ka u u li pyi amuni. Ka mèlekeꝑi si núr'a jwo: «Ma väänntinmbwòhe le, ma a ma na fye e.» ⁹ Ka u u fwor'à taha u fye e. Nde mèlekeꝑi'à pyi ke, u nyé a mpyi a cè na lire na nyé sèe me. U mpyi na sònꝑi na nꝑòꝑo uru nyé na nꝑwúuni. ¹⁰ Sòrolashiibii pi nyé na kasubage kàanmucaa ke, ka Pyeri ná mèlekeꝑi si nꝑkàr'a sà ntòro pire sòrolashikuruꝑke niꝑcyiige taan, maa nꝑkàr'a sà ntòro kuruꝑke shònwoꝑe taan, tònnte bàrage ku mpyi a tèg'a tajꝑjꝑwòge tò, ná ku jꝑwòge mpyi a kan kânhe funꝑke yyére ke, mà jwo pi nò kuru na ke, ka ku u múgo kuy'á, ka mèlekeꝑi ná Pyeri si fworò na nꝑkège. Mà pi niꝑkaribii yaha, ka mèlekeꝑi si mpál'a pínni u na.

¹¹ Lir'à pyi ke, ka Pyeri yákiini si nta a múgo, ka u u jwo: «Numé sèenꝑi na, mii à dá li na na Kafoonꝑi u à u mèlekeꝑi wà tun u à pa mii shwò Eròdi na, Yahutuubii la mpyi si kaꝑegii jꝑcyiimu pyi mii na ke, si mii shwò cyire puni na mú.»

¹² Pyeri yákiini'à pa ntèen ke, Yuhana pi maha mpyi Marika ná u nuꝑi mege nyé Mariyama ke, ka u u nꝑkàre uru Mariyamanꝑi ꝑyenge e. Dánafee niꝑyahamii mpyi a bínni wani, maa Kile náare. ¹³ U à nò maa bage jꝑwòge kúu ke, báarapyicwonꝑi wà na mpyi wani na Æròda, ka uru si yír'a pa si mpa ku múgo. ¹⁴ U à Pyeri mejwuuni lóg'a cè ke, funntange kuruꝑo, mà jwo u ꝑyenge jꝑwòge múgo ke, ka u u fè a kàr'a sà yi jwo pi sanmpil'á, na Pyeri niꝑjyerenꝑi na wá

* 11:26 Kerecyenbii jꝑwòhe ku nyé: Yesu Kirisita fyèꝑwòhòshinbii.

pyenge jwōge na. ¹⁵ Ka pi i jwo: «Taha mu jũmbwuuni bà jnyε a jwō me?» Ka Ōrōda si nūr'a jwo: «Sèe, uru u wá sũ u wĩ!» Ka pi i nūr'a jwo: «Mèlèkɛŋi u maha u kãanmucaa ke, uru u sí n-ta u à uye pyi u fiige mà pa.»

¹⁶ Mà pi yaha puru na, ka Pyeri si njkwōro na pyenge jwōge kũuli. Pi à pa jwōge múgo mà u nya ke, ka li i pi bilibili. ¹⁷ Ka u u cyege yĩrige pi á, maa pi pyi pi à fyáha. Pyyĩkanni na Kafoonji à u yige kãsuŋi i ke, ka u u yire puni yyaha jwo pi á. Maa yi jwo pi á na pi sà yi yyaha jwo Yakuba* ná cĩmpyĩbii sanmpil'á, maa yĩri wani mà kàre cyage kabɛr'e.

¹⁸ Nyèg'à pa múgo ke, ka sòrolashiibii si wá na jnyàha na wũruge piye e, maa piye yĩbili: «Di Pyeri à pyi a jwo ye?» ¹⁹ Ka Erōdi si pi pyi pi à sà a u caa, ŋka pi jnyε a u nya mε. Ka Erōdi si sòrolashiibii yyer'a yĩbe, maa pi pyi pi à pi bò†. Lire kãntugo maa yĩri Zhude kũluni i, mà kàre Sezare kãnhe e mà sà tere pyi wani.

Erōdi kwũŋkanni

²⁰ Lire mpyi a saanji Erōdi lùuni ta l'à yĩri Tiri ná Sidon kãnyi shiinbii taan sèe sèl'e. Ka pire si bê ninŋin na, maa sà jwo a jwō ná saanji bage jũjufoonji i, uru mege na mpyi Bilasitusi. Lire kãntugo maa ŋkàr'a sà saanji jãare na u uye sanji yaha u u yoge kwò, jaha na ye Erōdi kini i pire mpyi na pi njyĩŋi taa.

²¹ Canmbilini na pi mpyi a bê si cyire karigii yyaha cwōnrō ke, lir' à pa nō ke, ka Erōdi si u fãnhe vãanntĩŋke le, maa mpa ntēen saanre yatēŋke e, jwumpe pu jnyε u á ke, maa puru jwo sũpyir'á. ²² U à kwò u jwumpe na ke, ka sũpyire si jwo fãnha na: «Kile u à mpe jwo lire baare e, sũpya bà me!» ²³ Lire tèenuuni i, ka Kafoonji Kile mèlèkɛŋi wà si ntĩl'a fyēenre cyán Erōdi i mà bò, jaha na ye pēente t'à yaa ti taha Kile na ke, u jnyε a tire taha u na mε.

²⁴ Kile Jwumpe mpyi na jcaali, dãnafeebii sí i jnyahage. ²⁵ Barinabasi ná Soli à kwò pi báaraŋi na Zheruzalɛmu kãnhe e ke, maa nūr'a kàre Antiyōshi kãnhe e. Pi ninŋaribii, Yuhana pi maha mpyi Marika ke, maa ŋkàre ná ur'e.

13

Kile Munaani à Barinabasi ná Soli cwōnr'a yaha piye kanni na

¹ Kile tũntunmii ná cyelentii na mpyi Antiyōshi kãnhe dãnafeebii kurũŋke e. Pire meyi yi jnyε: Barinabasi ná Simiyon pi maha mpyi: «Nizheri» ke, ná Lusisi uru mpyi a yĩri Sireni kãnhe e, ná Manayeni uru ná saanji Erōdi mpyi a lyε pyennuge e, ná Soli. ² Canjka mà dãnafeebii yaha pi a sũnŋi le maa Kile pēre, ka Kile Munaani si jwo ná pi e na: «Yii Barinabasi ná Soli yaha piye kanni na mii á, báaraŋi mε na mii à pi yyere ke, bà pi si mpyi si uru pyi mε.» ³ Pi à sũnŋi le maa Kile jãare a kwò ke, maa pi cyeyi taha Barinabasi ná Soli jũŋke na, maa pi yaha pi à kàre Kile báaraŋi na.

Barinabasi ná Soli à kàre Sipiri kini i

⁴ Nyε lire pyĩkanni na, Kile Munaani à Barinabasi ná Soli tun pi à kàre Selusi kãnhe na. Pi à nō wani ke, ka pi i jyé bakwōge k'e maa ŋkàre Sipiri kini i, lire kini na jnyε lwōhe ninŋke e. ⁵ Pi à sà nō Salamisi kãnhe e ke, ka pi i wá na jãare na Kile jwumpe yu Yahutuubii Kile Jwumpe kãlambayi i. Yuhana pi maha mpyi: «Marika» ke, uru mpyi a pi tēge pi báaraŋi i.

* **12:17** Yakubani kyaa l'à jwo naha ke, Yesu cĩmpworonji kyaa li. † **12:19** Ōromu shiinbil'á, kasubage kãanmucyafoonji ká mpyi u jnyε na ku kãanmucaa na jwōge mε, ka kãsujiŋi wà si fworo, nde li mpyi a yaa li pyi uru kãsujiŋi na ke, lire pi maha mpyi ku kãanmucyafoonji na.

⁶ Lire kàntugo ka pi i k̀ini puni jyiil'a sà nɔ Pafɔsi kànhɛ na. Yahutu nàŋji wà na mpyi kuru kànhɛ na, uru mɛge na mpyi Bariyesu. Jinamaha u mpyi u wí. U mpyi maha fini na uru na j̄yɛ Kile t̀untunŋɔ. ⁷ Uru jinamahanji mpyi ná Sipiri k̀ini j̀ũŋufooŋi Serijusi Polusi i. Serijusi Polusi yákiilŋi mpyi a j̄wɔ, ka u u Barinabasi ná Soli ywere, jaha na yɛ u la mpyi si Kile jwumpe lógo. ⁸ Pi mpyi maha uru jinamahanji pyi Girekiibii shɛɛnre e: «Elimasi». Ka u u wá na Barinabasi ná Soli kyáali. U la mpyi si k̀ini j̀ũŋufooŋi j̀ũŋɔ kyán bà u si mpyi u àha ndá Yesu na mɛ.

⁹ Soli pi maha mpyi: «Poli» ke, mà u yaha u a j̄í Kile Munaani na, u à jinamahanji yal'a wíi, ¹⁰ maa jwo: «Mu funŋk'à j̄í cwɔɔre ná kafinare na, Sitaanniŋi s̀ũpya u j̄yɛ mu, mu kafuunni li j̄yɛ mà katiile pyi. Kafooŋi Kile kurigii cyi à t̄í ke, jaha t̀ere e mu sí cyire ŋk̀ɛɛŋɛ j̄wɔ yaha yɛ? ¹¹ Yí lógo! Numɛ, Kafooŋi sí mu pyi fyin. Mu sí t̀ere pyi, mu sí canŋaŋyiini b̀ɛɛnmpe jya mɛ.»

Lire t̀enuuni i, ka Elimasi j̄yigi si nt̄il'a wwɔ, ka numpini si j̄yɛ u yyahe e, ka u u wá na cyɛge fyíngɛ na màre na wà caa ŋgemu u si u cyɛge c̀u, si u yyaha c̀u ke. ¹² K̀ini j̀ũŋufooŋ'á lire jya ke, maa dá Yesu na. Nde u mpyi a lógo Kafooŋi kyaa na ke, lire mpyi a u k̀ákyanhala s̀ɛɛ s̀ɛl'e.

Poli ná Barinabasi à k̀are Antiyoshi kànhɛ e

¹³ Lire kàntugo ka Poli ná u sh̀ɛɛfɛebii si ȳiri Pafɔsi kànhɛ e, maa j̄yɛ bakwɔge k'e mà k̀are Pɛrige kànhɛ e, kuru kànhɛ na mpyi Panfli k̀uluni i. Yuhana pi maha mpyi: «Marika» ke, ka uru si láha pi na, maa núr'a k̀are Zheruzalɛmu kànhɛ e.

¹⁴ Lire kàntugo ka Poli ná Barinabasi si ȳiri Pɛrige kànhɛ e mà k̀are Antiyoshi kànhɛ e, kuru na j̄yɛ Pisidi k̀uluni i. Yahutuubiicanŋk'á pa nɔ ke, ka pi i ŋk̀ar'a sà j̄yɛ a t̀ɛɛn Kile Jwumpe k̀alambage e. ¹⁵ Nyɛ cyag'á pa ŋk̀ála a kwɔ mà f̀woro MusaSaliyaŋi ná Kile t̀untunmpii sanmpii s̀ɛmɛbil'e ke, ka k̀alambage j̀ũŋufɛebii si pi pyi pi à yí jwo Poli ná Barinabasi á: «C̀impyiibii, kampyi yɛɛge jwumɔ na wá yii á mà jwo s̀ũpyir'á, yii pu jwo.»

¹⁶ Nyɛ ka Poli si ȳiri, maa cyɛge ȳirige s̀ũpyir'á, maa pi pyi na pi fyáha. Pi à fyáha ke, ka u u jwo: «Yii Izirayeli shiimbii ná yii mp̄ii puni pi j̄yɛ na fyáge Kile na ke, yii lógo na j̄wɔ na. ¹⁷ Wuu pi j̄yɛ Izirayeli shiŋi ke, wuu u Kileni à wuu tulyeyi cwɔɔnrɔ, maa pi pyi pi à j̄yaha mà pi yaha bilere e Misira k̀ini i. Lire kàntugo maa pi yige lire k̀ini i ná u f̀anhɛ e. ¹⁸ U à kwóro ná pi e síwage funŋke e, maa pi karigii kwú uye e, mà sà nɔ yyeɛ beeshuunni laage na.

¹⁹ Lire kàntugo u à supyishi kuuyo baashuunni shi b̀ò a yige Kana k̀ini i, maa pire u taare kan pi á. ²⁰ Pi à tire taare fente pyi mà sà nɔ yyeɛ ŋkwuu sicɛɛre ná yyeɛ beeshuunni ná kɛ (450) laage na. Lire kàntugo ka u u kacwɔnr̄ibii p̄ii t̄ɛŋ wuu tulyeyi j̄ũŋ'i fo mà sà yaa ná Kile t̀untunŋi Samuweli u t̄iŋi i. ²¹ Puru funŋke e, ka wuu tulyeyi si lí cya na u saanŋi wà kan pir'á. Nyɛ Kisi u j̄yɛ Benzhamu u t̀uluge shin ke, ka Kile si uru jyanji Sawuli pyi u à pyi pi saanŋi yyeɛ beeshuunni funŋ'i.

²² Nyɛ ka Kile si mpa j̄cyé Sawuli na, maa Dawuda kan pi á, pi à pyi pi saanŋi. Uru kyaa na Kile à jwo na «S̀ũpyaŋi shiŋi m̄ii j̄yɛ na j̄caa, ná uru u j̄yɛ m̄ii j̄yii wuŋi ke, uru u j̄yɛ Zhese jyanji Dawuda. Uru u sí n-pa m̄ii j̄yii karigii puni pyi.» ²³ Bà Kile mpyi a li j̄wɔmɛɛni lwɔ mɛ, Dawuda t̀uluge shin u à pa mpyi Izirayeli shiimbii Shwofooŋi. Uru u j̄yɛ Yesu.

24 Mâ jwo uru Shwofoonji u pa ke, Yuhana mpyi a fyânha a yi jwo Izirayeli shiinbii pun'á, na pi pi toronƁanni kɛɛnɛ pi i láha kapegigii na, pi i batize. 25 Yuhana báaraŋi mpyi na byanhare u takwɔare na ke, u mpyi maha ŋko sùpyir'á na “Yii na sɔŋŋi na joofo u ɲye mii ye? Shwofoonji yii ɲye na sigili ke, uru bà u ɲye mii mà de! Nka wà sí n-pa mii kántugo, mii ɲùŋke bá à cyère u tanhaŋji mɛere zàhanji i.”

26 Mii cìmpyiibii, wuu pi ɲye Ibirayima túluge shiinbii ke, mà bàra yii mpii puni pi ɲye na fyáge Kile na ke, wuu á uru zhwoŋi jwump'à jwo. 27 Yii li cè na Zheruzalemu kànhe shiinbii ná pi ɲùŋfeebii mpyi a cè na Yesu u ɲye uru Shwofoonji mɛ. Kile tũntunmpii jwumpe pi mpyi na ŋkálali canŋoŋo maha canŋoŋo ke, pi mpyi a puru yyaha cè mɛ. ɲye pi Yesu ntũnŋi cye kurugo, Kile tũntunmpii jwump'à tɔro pu jwuŋkanni na. 28 Ali mà li ta pi ɲye a ɲùŋo ta, ŋkemu ku sí n-pa sí l'e u bɔ mɛ, lire ná li wuuni mú i, pi à fánhafoonji Pilati ɲáare si u ta mbò kworokworocige na. 29 Kile tũntunmpii mpyi a yaaga maha yaaga séme Yesu kyaa na ke, tɛni i cyire pun'à fũŋŋo ke, ka pi i u túrige kworokworocige na mà sà ntò fanŋke e.

30 Nka Kile à u ɲè a yige kwùŋi i. 31 Mpii pi mpyi a taha u fye e mà yiri Galile kùluni i, mà kàre Zheruzalemu i ke, u ɲɛŋkwooni kántugo, u à uye cyèe pire na canmpyaa niŋyahagii funŋ'i. Pire mú pi ɲye na u kyaa yu sùpyir'á numɛ.

32 Mii ná Barinabasi sí l'e u ke, Jwumpe Nintanmpe ɲwɔmɛeni Kile mpyi a lwó wuu tulyey'á ke, puru wuu mú ɲye na yu yii á. 33 Wuu pi ɲye pi túluge shiin ke, Kile à lire ɲwɔmɛeni fũŋŋo wuu á, Yesu ɲɛŋi cye kurugo, bà l'à séme Zaburu sémeŋi kuni shonwuuni i na “Mu u ɲye mii Jyaŋi,

Niŋjaa mii à pyi mu Tuŋi*.”

34 Kile à Yesu ɲè a yige kwùŋi i, lire e u saha si n-fwónhɔ mɛ, yire y'à jwo “Yaayi niŋcɛŋŋi ɲwɔmɛeni mii à lwó Dawuda á ke, mii sí yire kan yii á†.”

35 Y'à séme Zaburu sémeŋi cyage kabɛr'e lire ɲwɔmɛeni kyaa na na “Mu si ɲɛɛ ma báaraŋi niŋcɛŋŋi buwuŋi yaha u fwónhɔ fanŋke e mɛ‡.”

36 Dawuda sí wi ke, Kile mpyi a ndemu yaa ke, Dawuda à báaraŋi pyi mà tàanna ná lire e. U à báaraŋi pyi a kwó ke, u a kwú, maa sà bàra u tiibii na, maa fwónhɔ mú. 37 Nka Kile à Yesu ɲè a yige kwùŋi i, u ɲye a fwónhɔ mɛ.

38 Mii cìmpyiibii, yii à yaa yii li cè na uru cye kurugo, yii kapegigii sí n-jà yáfa yii na. Kile tũntunŋi Musa Saliyaŋi mpyi na si n-jà cyi yáfa yii na mɛ.

39 Nka yii shin maha shin u à dá Yesu na ke, urufoo wogigii puni sí yáfa u na.

40 Lire e ke nde Kile tũntunmpil'à jwo ke, yii a yiye káanmucaa, bà li si mpyi lire kà ŋkwó nɔ yii na mɛ. Pire cye kurugo Kile à jwo

41 “Yii wíi, yii pi ɲye yii ɲye a Kile jwumpe yaha laage e mɛ,

nde Kile sí n-pa n-pyi ke, lire sí yii kàkyanhala, puru funŋke e yii sí n-kwú.

Yii tɛɛn ná l'e, mii si n-pa kani là pyi yii tiiŋi i,

ndemu li ɲye, wà mée n'a mpyi a li jwo yii á,

yii mpyi na si n-dá li na mɛ§.”»

42 ɲye Poli ná Barinabasi mpyi na fwore Kile Jwumpe kàlambage e ke, pi à li cya pi á, na pi pa yà jwo pir'á nde kani ninuuni kyaa na canŋoŋke niŋpanke na. 43 Sùpyire mpyi na ɲcaali ke, mpii pi à jyè Yahutuubii Kile kuni i ke, ka

* 13:33 Zaburu 2.7 † 13:34 Ezayi 55.3 ‡ 13:35 Zaburu 16:10 § 13:41 Abakuki 1.5

pire niɲyahamii ná Yahutuu niɲyahamii si ntaha Poli ná Barinabasi ɲwɔh'i, ka pi i wá na màban leni pi e, maa pi pyi, na Kile à ɲwɔ pi na maa pi le kuni ndemu i ke, na pi kwòro lire e.

⁴⁴ Ɗye canɲɔŋk'à núr'a nɔ ke, ka kànhe shiinbii fànha si ɲkàr'a sà bínni, maa Kafoonji Jwumpe lógo Poli ná Barinabasi ɲwɔ na. ⁴⁵ Yahutuubii ɲùɲufeebil'à tire supyiyahare ɲya ke, ka yiɲcyege si jyè pi e, ka pi i wá na Poli ná Barinabasi jwumpe ndire páanni, maa pi cyere.

⁴⁶ Ɗye ka Poli ná Barinabasi si yi ffiniɲ'à jwo pi á: «Yii Yahutuubil'à, Kile Jwumpe mpyi a yaa pu fyánha a jwo. Ɗka ná yii s'à cyé pu na, maa li cyé na yii ɲye na ɲcaa shiɲi niɲkwombaanji na me, lire e ke mpíi pi ɲye pi ɲye Yahutuu me, wuu sí n-kàre pire yyére. ⁴⁷ Naha kurugo ye yire Kafoonji Kile à jwo wuu á u Jwumpe Semɛɲi i na

“Mii à mu tiɲe, bà mu si mpyi si mpyi bèɛnme supyishiɲi pun'á, si zhwonji jwumpe jwo diɲyeɲi cyeyi puni i me*.”»

⁴⁸ Mpíi pi ɲye pi ɲye Yahutuu me, pir'à puru jwumpe lógo ke, pi funntanga wuubil'à Kafoonji Jwumpe le barag'e. Mpíi pi mpyi shiɲi niɲkwombaanji ntaɲi laage e ke, ka pire puni si dá Yesu na.

⁴⁹ Lire pyiɲkanni na, Kafoonji Jwumpe mpyi na ɲcaali lire kùluni puni i. ⁵⁰ Cyeebii megefeebii pi mpyi a jyè Yahutuubii Kile kuni i ke, ka Yahutuubii ɲùɲufeebii si pire ná kànhe shinwoobii sòn mà yaha Poli ná Barinabasi na, ka pi i pi kyéree, maa pi kàr'a yige pi kùluni i. ⁵¹ Poli ná Barinabasi niwvorobil'à pi tooyi bambanji kwòro kwòr'a wu pi na†. Lire kàntugo maa ɲkàre Ikoni kànhe e. ⁵² Cyelempyiibii pi mpyi Antiyòshi kànhe e ke, pire mpyi a ɲi funntange ná Kile Munaani na.

14

Poli ná Barinabasi à Kile jwumpe jwo Ikoni kànhe e

¹ Ɗye nde l'à pyi Antiyòshi kànhe e ke, lire ninuuni l'à pyi Ikoni kànhe e. Poli ná Barinabasi à sà nɔ Ikoni i ke, maa ɲkàre Yahutuubii Kile Jwumpe kàlambage e, maa Kile Jwumpe jwo fo ka Yahutuu niɲyahamii ná supyishiɲi sanɲi sùpyire tà niɲyahara si dá Yesu na. ² Ɗka Yahutuubii pi mpyi a cyé si piye kan Yesu á ke, ka pire si dánafeebii meyi kèege supyishiɲi sanɲ'á, ka pire si yiri dánafeebii kurugo. ³ Lire ná li wuuni mú i, Poli ná Barinabasi à kwòro wani mà tère nimwoo pyi. Pi mpyi a pi cyege taha Kafoonji Yesu na maa u kyaa yu sùpyir'à fyagara baa. Kafoonji mpyi maha fànhe kaan pi á, pi i kakyanhala karigii ná kacyeenɲii pyi. Lire cye kurugo pi mpyi maha li cyé na jwumpe pi ɲye na yu na Kile à ɲwɔ ke, na puru na ɲye sèe. ⁴ Ɗye lir'à pyi ke, ka kànhe shiinbii si ntáa, ka taage kà si mpyi ná Yahutuubii kàmpanɲke e, ka ku sanɲke si mpyi ná Yesu tünntunmpil'e.

⁵ Yahutuubii ná supyishiɲi sanɲi ná pi ɲùɲufeebii mpyi a bê li na, si Poli ná Barinabasi kyéree, si pi wà mbò ná kafaayi i. ⁶ Poli ná Barinabasi à pa ɲcè na pi na pire tabonɔ caa ke, maa fê a kàre Likayoni kùluni i, Lisitiri ná Deribe ná yi kwùumpe kànyi na. ⁷ Mà pi yaha wani, pi mpyi maha Jwumpe Nintanmpe yu.

Pi mpyi na sônɲi na Poli ná Barinabasi na ɲye yasunyɔ

* 13:47 Ezayi 49.6 † 13:51 Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wíi.

⁸ Nàŋi wà na mpyi Lisitiri kànhe e, u tooyi mpyi a fàan. U mpyi a si cwòhòmfòo. ⁹ Canŋka mà Poli ná Barinabasi yaha pi i yu ná sùpyire e, uru nàŋi nintεenŋi na mpyi sùpyire shwòhəl'e. U mpyi na Poli jwumpe nùru. Ka Poli si mpa u yal'a wíi mà li nɔya na dáníyanŋi nɔye u á, u jà a cùuŋo. ¹⁰ Ka u u jwo fànha na: «Yíri, ma a ntíl'a yyére ma tooyi na!» Ka nàŋi si yi a yír'a yyére, maa ntí na jaare. ¹¹ Sùpyir'a lire nɔya ke, maa jwo fànha na pi shεenre e: «Kakyanhala! Yasunŋyi yà à yiye kéenŋ'a pyi sùpyii, mà tíg'a pa wuu yyére!» ¹² Ka pi i Barinabasi mege le Zusi, pi yasanmbwòhe mege ku mpyi kure. Yasunŋke mege ku mpyi Erimesi ke, kuru ku mpyi maha Zusi tũnture yu, ka pi i kuru mege le Poli na, naha na ye uru mpyi maha jwumpe yu. ¹³ Yasunŋke Zusi bage na mpyi kànhe tajjɔwoge na. Nge u mpyi maha kuru sunni ke, ka uru si nupyahigii cyii cù, maa cire yafyεenre myígile cyi yacyi i, mà pa yyéenŋe yyéenŋe kànhe tajjɔwoge na. U ná sùpyire la mpyi si yire niyi bò si mpyi sáraga Poli ná Barinabasi á.

¹⁴ Poli ná Barinabasi à pa yire cè ke, ka pi nàvunŋo wuubii si pi vāanntinɔyi cwɔn cwɔn, maa fyál'a pi nũŋo bɛ, maa jwo fànha na: ¹⁵ «Wuu cɔnmpyiibii, naha kurugo yii nɔye na nde pyi ye? Wuu na nɔye sùpyii, yii fiige. Wuu à pa mpa Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, na yii kántugo wà nɔyi laaga baa karigii na, Kilenŋi nɔyi wunŋi u à niŋyiŋi ná nĩŋke ná suumpe lwòhe ná ku funŋo yaayi dá ke, yii i yyaha kéenŋe uru Kilenŋi á. ¹⁶ Tɛni là à tóro, Kile mpyi a supyishɔŋi puni yaha pi i pi nɔyi kurigii jaare. ¹⁷ Nka lire ná li wuuni mú i, Kile maha u táange cyére yii na ná kacεnŋi niŋyahagil'e: u maha zànhe kaan yii á na yíri niŋyiŋi na, maa yii sùmanŋi pyi u u nɔwoge u tɛfaani i, maa njyɔŋi kaan yii á fo maha yii funŋyi táan.»

¹⁸ Poli méε nɔye u à mpe jwumpe puni jwo ke, pi à kànha maa jà a sùpyire sige niyi mbòŋi na, si mpyi sáraga pi á.

¹⁹ Lire kántugo ka Yahutuubii pii si yíri Antiyòshi kànhe ná Ikoni kànhe e, maa mpa sùpyire sòn a wà pi na, ka pi i Poli wà a cyán ná kafaayi i, maa u fillil'a sà nɔyán kànhe kántugo. Pi mpyi na sònŋi na u à kwù. ²⁰ Nka cyelempyiibil'á pa bínni u taan ke, ka u u yíri mà jyè kànhe e. Kuru canŋa nũmpanŋa, ka u ná Barinabasi si yíri wani mà kàre Dεribe kànhe na. ²¹ Nye Poli ná Barinabasi à Jwumpe Nintanmpe jwo Dεribe kànhe e, ka shinŋyahara si dá Yesu na, maa mpyi u cyelempyi.

Poli ná Barinabasi à nùr'a kàre Antiyòshi kànhe e

Lire kántugo ka Poli ná Barinabasi si nùr'a kàre Lisitiri kànhe e, maa yíri wani mà kàre Ikoni kànhe e, maa nùr'a yíri wani mà kàre Antiyòshi kànhe e, kuru na nɔye Pisidi kùluni i. ²² Pi nintorobii na yire kànyi na, pi mpyi maha màban leni cyelempyiibil'e, maa pi yeŋe bà pi si mpyi si nkwòro Kile kuni i mε. Pi mú mpyi maha yi yu pi á na: «Wuu à yaa wuu yyefugo kari niŋyahagii kwú wuye e si nta njyè Kile Saanre e.»

²³ Dánafeebii kurunŋyi yi mpyi yire kànyi na ke, ka Poli ná Barinabasi si kacwɔnrɔbii pii cwɔnr'a yaha yire kurunŋyi puni niŋkin niŋkinŋi nũŋo na. Lire kántugo maa súnŋi le, maa Kile nàare pi kyaa na. Kafoonŋi Yesu na pi à dá ke, maa pi kyaa le uru cye e.

²⁴ Lire kántugo maa Pisidi kùluni jyille maa nkwàre Panfili wuuni i. ²⁵ Pi à Kile jwumpe jwo Perige kànhe e mà kwò ke, maa nkwàre Atali kànhe e.

²⁶ Pi à nɔ wani ke, maa jyè bakwòoge e mà kàre Antiyòshi kànhe e. Báaranŋi u nge Poli ná Barinabasi à pyi amε ke, wani kuru kànhe na dánafeebii mpyi a

Kile jáare pi na maa pi le Kile cye e uru báaraŋi mpyiŋi mεε na, bà Kile si mpyi si jwɔ pi na si pi tɛge mε. ²⁷ Pi à nɔ wani ke, maa dánafeebii puni bínni. Kile mpyi a pi pyi pi à já a yaaga maha yaaga pyi ke, mà bàra pyiŋkanni na Kile mpyi a dániyaŋi kuni cyêe supyishiŋi sanŋi na ke, maa yire puni yyaha jwo dánafeebil'á. ²⁸ Maa ntɛnn'a tère nimbwoo pyi ná pi e wani.

15

Dánafeebil'à mpinni nimbwo pyi Zheruzalemu i

¹ Yahutuubii dánafeebii pii mpyi a yíri Zhude kùluni i mà pa Antiyoshi kànhe e, cìmpyiibii dánafeebii pi mpyi pi jye Yahutuu mε, maa mpa a pire kálali maa ŋko pir'á na: «Yii aha mpyi yii jye a kwɔn mà tàanna ná Kile túnntunŋi Musa Saliyaŋi i mε, yii sì nùmpañja ta mε.» ² Poli ná Barinabasi jye a mpyi a jεε puru jwumpe na mε, ka ti i mpyi nákaana pi shwɔhɔl'e fo mà ti páaña. Li jye a pa jwɔ mε fo ka li i yaa mà Poli ná Barinabasi ná piiberii tun Zheruzalemu kànhe e, pi sà mpe jwumpe cyêe Yesu túnntunmpii ná kacwɔnrìbii na.

³ Ka dánafeebii kurunke si pi tũgo. Pi niŋkaribil'à tòro Fenisi kùluni ná Samari wuuni i. Mpii pi jye pi jye Yahutuu mε, pyiŋkanni na pir'á piye kan Yesu á ke, ka pi i lire yyaha jwo cyire kùligii cìmpyiibil'á. Puru jwumpe mpyi a cìmpyiibii puni funŋyi táan sèl'e. ⁴ Poli ná u shèfeebil'à sà nɔ Zheruzalemu i ke, ka dánafeebii kurunke ná Yesu túnntunmpii ná kacwɔnrìbii si pi jũŋɔ bɛ a jwɔ. Yaaga maha yaaga pi à já a pyi Kile fànhe cye kurugo ke, ka pi i yire puni yyaha jwo pi á. ⁵ Farizheenbii pi mpyi a dá Yesu na ke, ka pire pii si yíri maa jwo: «Supyishiŋi sanŋi sùpyiibii pi à dá Yesu na ke, fànha kyaa li pire pi kwɔn, mà bàra lire na, pi à yaa pi a Musa Saliyaŋi kurigii sanŋkii jaare.»

⁶ Lir'à pyi ke, ka túnntunmpii ná kacwɔnrìbii si bínn'a tɛen, maa piye nya puru jwumpe na. ⁷ Pi à puru jwumpe ñiri piye shwɔhɔl'e mà mɔ, ka Pyeri si mpa yíri maa jwo:

«Mii cìmpyiibii, yii à li cè, mà lwɔ fo tɛemɔni i Kile à mii cwɔnrɔ yii shwɔhɔl'e, bà mii si mpyi s'a jwumpe Nintanmpe yu supyishiŋi sanŋ'á, pi i pu lógo, si dá Yesu na mε. ⁸ Kile sí u à sùpyire puni zòompìi cè ke, ur'à li cyêe na ur'à jεε supyishiŋi sanŋi na, lire kurugo u à u Munaani le pi e bà u à li le wuu e mε. ⁹ Kile jye a sìncwɔnrɔgo pyi wuu ná pire shwɔhɔl'e mε. U à pi zòompìi fínŋe, naha na ye pi à dániyaŋi pyi Yesu na.

¹⁰ Jye wuu Yahutuubii, tugure ti jye wuu ná wuu tulyeyi jye a já ti na mε, naha na yii à cyé Kile nyii wuuni na si tire tɛge mpìi cyelempyiibii juŋ' i ye?

¹¹ Yii áha funŋɔ wwɔ li na na bà wuu à dá li na mε, amuni pire mú à dá li na na Kafoonŋi Yesu à jwɔ wuu na maa wuu shwɔ.»

¹² Ka sùpyire puni si fyáha maa núru, kakyanhala karigii ná kacyeenŋii Barinabasi ná Poli à pyi Kile fànhe cye kurugo supyishiŋi sanŋi shwɔhɔl'e ke, ka pi i cyire jwo pi á. ¹³ Pi à jwo a kwɔ ke, ka Yakuba* si jwumpe lwɔ maa jwo: «Mii cìmpyiibii, yii lógo na jwɔ na. ¹⁴ Mà lwɔ fo ku tasiige e, Kile à yákili yaha supyishiŋi sanŋi na, maa pii cwɔnrɔ pi shwɔhɔl'e mà pyi uye wuu pyiŋkanni ndemu na ke, Simɔ Pyeri à yire jwo yii á. ¹⁵ Puru jwumpe ná Kile túnntunmpii jwump'à pa bɛ niŋkin na, bà yi mpyi a sémε Kile jwumpe Semɛŋi i na

¹⁶ «Lire kántugo mii sí núru n-pa,

* **15:13** Yakuba na mpyi Yesu cìmpworɔ maa mpyi Zheruzalemu dánafeebii kurunke yyaha yyére shiŋi.

Dawuda bage k'à cwo ke, mii sí kuru faanra sahanƙi.

Mii sí n-pa ku nkunɔɔyi yírige si ntí sahanƙi,

¹⁷ Mpii pi nyɛ pi nyɛ Yahutuu mɛ, bà pìre puni si mpyi si mpa mii Kafoonji Kile á, s'a mii pèrɛ mɛ.

Mii à supyishinji sanji yyer'a pyi naye wuu, pi raa mii pèrɛ†.

¹⁸ Cyire karigii mii Kafoonji Kile à cyêe fo tɛmɔni i.”

¹⁹ Lire kurugo mii Yakuba á, supyishinji sanji sùpyiibii pi à piye kan Kile á ke, wuu àha nùru tuguro taha pìre ɲɲ'i mɛ. ²⁰ Nka wuu letɛrɛ kan pi á, wuu u yi jwo pi á na pi àha raa yasunɔɔyi kyaare kyàa mɛ, pi àha raa jacwɔrɔ pyi mɛ, yatɔɔge k'à kwù mà ta sishan nyɛ a fworɔ k'e mɛ, pi àha kuru kyà mɛ, pi àha raa sishange lyí mɛ. ²¹ Yii à li cè na mà lwó fo tɛmɔni i, canɲɔɲɔ maha canɲɔɲɔ, Musa Saliyanji jwumpe na nkálali Kile Jwumpe kálambayi i kànyi puni i.»

Yesu túnntunmpil'à letɛrɛ tun supyishinji sanji dánafeebil'á

²² Yakuba a jwo a kwò ke, ka túnntunmpii ná kacwɔnribii ná dánafeebii kurunƙe shiinbii puni si bɛ li na na pi pii cwɔnɔrɔ piye shwɔhɔl'e pi bàra Poli ná Barinabasi na, pi tun Antiyɔshi kànhe e. Nye Zhude pi maha mpyi Barisabasi ke, ka pi i uru ná Silasi cwɔnɔrɔ, pìre shiin shuunninji tayyérege mpyi a pèe cɪnmpyiibii dánafeebii shwɔhɔl'e. ²³ Letɛrɛnɔ pi mpyi a sém'a kan pi á pi sà nƙan ke, yi mpyi a sémɛ ur'e na:

«Wuu cɪnmpyiibii dánafeebii pi à fworɔ supyishinji sanji i ná pi nyɛ Antiyɔshi kànhe ná Siri kɪni ná Silisi wuuni i ke, wuu fwù na nyɛ yii na. Wuu pi nyɛ Yesu túnntunmpii ke, wuu ná dánafeebii kurunƙe kacwɔnribii pi à nge letɛrɛnɔ tun yii á. ²⁴ Wuu à lógo na pii na nyɛ a yíri naha wuu yyére mà kàr'a sà yii yákiilibii wùrugo ná jwumpe p'e fo mà yii funɔɔyi pyi y'à pɛn, mà li ta wuu bà pi à pi tun mɛ.

²⁵ Lire kurugo wuu pun'à wwò a tɛn maa bɛ li na, si pii tun yii á, mà bàra wuu ntàannamacɪnmpyiibii Barinabasi ná Poli na. ²⁶ Pìre shiin shuunnin'á piye kan wuu Kafoonji Yesu báaraɲ'á fo na nƙo si mpɔɔn pi múnahigil'e. ²⁷ Wuu à Zhude ná Silasi tun mà bàra pi na, nje wuu à jwo sémɛnɔ i ke, pìre yabilimpɔ si yire jwo yii á.

²⁸ Kile Munaani à ndemu cyêe wuu na, ka wuu u nyɛ li na ke, lire li nyɛ, wuu nyɛ a yaa wuu tugure tabɛrɛ tɛge yii ɲɲ'i, ná nyɛyii kapyaaɲii bà mɛ. Wuu sí yi jwo n-waha yii á, ²⁹ yii àha raa yasunɔɔyi kyaare kyàa mɛ, yii àha raa sishange lyí mɛ, yatɔɔge k'à kwù mà ta sishan nyɛ a fworɔ k'e mɛ, yii àha kuru kyaare kyà mɛ, yii láha jacwɔrɛ na. Yii aha láha cyire karigii mpyinji na, lir'à ɲwɔ. Wuu fwù nyɛ yii na.»

³⁰ Nyɛ ka pi i pi yaha pi à kàre. Pi à sà nɔ Antiyɔshi kànhe e ke, maa dánafeebii bínni, maa letɛrɛnɔ kan pi á. ³¹ Ka pi i u kála, yerɛyi jwumpe pu mpyi u e ke, puru jwumpe mpyi a sàa pi funɔɔyi táan. ³² Zhude ná Silasi u nyɛ Kile túnntunmpii ke, ka pìre si yerɛye nɲyahaya kan cɪnmpyiibii dánafeebil'á, maa màban le pi e Kile kuni i, ³³ maa ntɛn wani mà tère pyi ná pi e. Lire kántugo ka dánafeebii si jwó le pi á, maa pi tũugo. Cyage e pi mpyi a yíri ke, ka pi i nùr'a kàre wani pi tunveebii yyére. [³⁴ Ka Silasi si li lwó uye funɔɔyi si ntɛn Antiyɔshi kànhe e.]

³⁵ Ka Poli ná Barinabasi si tère pyi Antiyɔshi e. Sùpyire tabɛrɛ nɲyahara mpyi a bàra pi na, pi i sùpyire kálali, maa Kafoonji jwumpe yu pi á, puru pu nyɛ Jwumpe Nintanmpe.

† 15:17 Amosi 9.11, 12

Poli ná Barinabasi à láha piye na

³⁶ Lire kántugo ka Poli si Barinabasi pyi: «Wuu à Kafoonji jwumpe jwo kànyi njemu na ke, wuu núr'a shà wani, wuu sà dánafeebii kàanmucya kampyi pi wá na si yyaaha na Kile kuni i.»

³⁷ Mà pi yaha pi i ŋko raa núruli, Yuhana pi maha mpyi Marika ke, Barinabasi la mpyi uru si ŋkàre ná pire e. ³⁸ Ka Poli si jwo na u jye a yaa u kàre ná pire e me, naha na ye mà pire yaha Panfili kùluni i, u à nùru pire fye e, u saha jye a pire tège pi báaranji na me. ³⁹ Nye ka li i mpyi jwuŋyahama pi shwòhò'e fo ka pi i láha piye na. Ka Barinabasi si Marika bàra uye na, ka pi i jyè bakwòge e, mà kàre Sipiri kini i. ⁴⁰ Poli wi ke, ka uru si Silasi bàra uye na. Ka dánafeebii si jwó le pi á, maa pi kyaa le Kile cye e, bà Kafoonji si mpyi si jwò pi na, si pi tège me. ⁴¹ Lire kántugo ka pi i ŋkàre Siri kini i, maa yíri wani mà kàre Silisi kùluni i. Lire tooy'e, pi mpyi maha màban leni dánafeebil'e.

16

Timòti à bàra Poli ná Silasi na

¹ Lire kántugo ka Poli ná Silasi si ŋkàre Deribe kànye e, maa yíri wani mà kàre Lisitiri kànye e. Cyelempyanji wà na mpyi wani Lisitiri kànye e, uru mege na mpyi Timòti. U nuŋi na mpyi dánafoo, Yahutu u mpyi ure, ŋka u tunji na mpyi Gireki. ² Cinnpyiibii dánafeebii pi mpyi Lisitiri kànye e, mà bàra mpii pi mpyi Ikonì kànye e ke, pire mpyi na u metange yiri. ³ Lire kurugo Poli la mpyi si u pyi u báarapyjɛɛ. Nye Yahutuubii pi mpyi wani ke, pire kurugo, ka Poli si u kwòŋ, naha na ye sùpyire puni mpyi a cè na u tunji na jye Gireki*. ⁴ Pi niŋkaribii na, kànha maha kànha na pi à tòro ke, Yesu túnntunmpii ná Zheruzalemu kànye dánafeebii kacwònrìbii mpyi a karigi jcyiimu jwo ke, ka pi i cyire jwo yire kànyi dánafeebil'á, maa li cya pi á, na pi a cyi kurigii jaare. ⁵ Là mpyi na bàrali dánafeebii kurunji fànhe jyahanyi na, pii si i bàrali pi na canja maha canja.

Kile kacyeeni l'à Poli pyi u à kàre Masedoni kùluni i ke

⁶ Nye Poli ná u shèɛfeebii la mpyi si sà Kile jwumpe jwo Azi kùluni i, ŋka Kile Munaani jye a jɛɛ me. Lire e ka pi i Firijyi kùluni jyiile mà kàre Galati kùluni i. ⁷ Pi à sà byanhara Misi kùluni na ke, ka pi la si mpyi si ŋkàre Bitini wuuni i, ŋka Yesu Munaani † jye a jɛɛ me. ⁸ Nye ka pi i Misi kùluni jyiile mà kàre Torasi kànye na. ⁹ Mà Poli yaha wani, Kile à kani là cyèe u na. Canjka numpilage e, u à Masedoni kùluni shinji wà niŋjyerewe nya, ka uru si jwo: «Poli, mi na mu jaare, ta ma Masedoni i ma a wuu tège.»

¹⁰ Nye Poli à yire jwo wuu á ke, ka wuu † u ntíl'a li lwó wuye funji si ŋkàre Masedoni i, naha na ye wuu à li nya na nàkaana baa, Kile à li cyèe wuu na na wuu sà Jwumpe Nintanmpe jwo wani shiinbil'á.

Lidi à uye kan Kafoonji á Filipi kànye na

¹¹ Ka wuu u yíri Torasi kànye e, maa bakwòge lwó maa ntíl'a kàre Samótirasi kànye e. Kuru canja nùmpañja, maa ŋkàre Neyapolisi kànye e. ¹² Maa yíri wani mà kàre Filipi kànye na, kuru ku jye Masedoni kùluni kànye

* **16:3** Ná Timòti nuŋi sí mpyi Yahutu, lire e pi mú mpyi maha u wíi Yahutu. Ŋka Yahutuubii pi ja pi a u wíi Yahutu sèe wu, u mpyi a yaa u kwòŋ mà tàanna ná pi saliyanji i. Poli à Timòti pyi u à uye kan pi à kwòŋ bà u si mpyi si mpyi Yesu Kirisita shenɛ jwufoo niŋcenɛ Yahutuubii shwòhò'e me. † **16:7** Yesu Munaani ná Kile Munaani jye niŋkin. † **16:10** Luka à jwo: «wuu»: lir'á li cyèe naha ŋke cyage e u à bàra Poli na, pi i báare sijcyan.

nijncyiige, maa mpyi Ɔromu shiinbii màrampe e. Wuu à canmpyaa pyi kuru kànhe e. ¹³ Canṅoṅk'à pa nò ke, ka wuu u ṅkàre kànhe kàntugo yyéere dùge jwòge na, naha na ye wuu à li ta na wani pi maha Kileṅarege pyi^S. Wuu à sà cyeebii mpiimu ta pi à bínni wani ke, wuu à Kile jwumpe jwo pir'á. ¹⁴ Pire cyeebil'e, wà mege na mpyi Lidi, uru mpyi a yíri Cyatiri kànhe e, u mpyi na fyáge Kile na. Uru ceenji mpyi maha vāanṅyi nijnyeyi lonḡara wuyi péréli. Ka Kafoonji Kile si u zòmbilini múgo, maa u pyi u à ṅee Poli jwumpe na. ¹⁵ Ka u ná u pyenge shiinbii puni si batize. Lire kàntugo ka u u wuu pyi: «Ná yii s'à dá li na na sèenji na mii à naye kan Kafoonji á, yii a ma mii pyenge e.» U à wuu kárama fo wuu à ṅee.

Pi à Poli ná Silasi cú a tò kàsujii

¹⁶ Canṅka mà wuu nijkaribii yaha Kileṅarege cyage e, wuu à círi ná bilicwonji w'e. Jínanji wà na mpyi u e, uru jínanji mpyi maha u pyi u u ceere pyi. Uru ceenji mpyi maha wyérenyahaga taa lire céepyyiini na ṅkaan u jùṅufeebil'á. ¹⁷ Ka uru ceenji si ntaha wuu ná Poli fye e, maa ṅko fànha na: «Mpii shiinbii na ṅye Kileṅi nijyi wunji báarapyii. Kuni i zhwonji ṅye na ntaa ke, lire pi ṅye na jcyéere yii na.»

¹⁸ Ceen'á lire pyi canmpyaa nijnyahagii funṅ'i, li ṅye a pa jwò me. Canṅka ka Poli lùyiri wunji si yyaha kéenne u á, maa jínanji pyi: «Yesu Kirisita mege na, fworo nge ceenji i.» Ka jínanji si ntíl'a fworo u e. ¹⁹ Uru bilicwonji jùṅufeebil'á li ṅya na wyérenji pire ṅye na ntaa u céepyyiini cye kurugo ke, na lire kuni na ṅko s'a ntùni ke, ka pi i Poli ná Silasi cú, cyage e sùpyire maha bínnini ke, maa ṅkàre wani ná pi e fànhafeebii yyéere. ²⁰ Pi à nò wani ke, maa jwo yukyaabil'á: «Mpii shiinbii wá na wuu kànhe ṅyàha na wùruge. Yahutuu pi ṅye pi pi. ²¹ Pi wá na karigii jcyiimu yu sùpyir'á ke, kapyimbaagii cyi ṅye cyi cyi, wuu Ɔromu shiinbii si ṅee cyi na, si nta jnyere cyi mpyi na me.»

²² Sùpyir'á yire lógo ke, ka pi lùgigii si yíri Poli ná Silasi taan. Ka yukyaabii si pi pyi pi à pi vāanṅyi diril'a wwù pi na, maa pi bwòṅ ná kàsorigil'e. ²³ Pi à pi bwòṅ sèl'e mà kwò ke, maa pi le kàsujii i, maa kasubage kàanmucyafoonji pyi u a pi kàanmucaa sèl'e. ²⁴ Pi à puru jwo kàanmucyafoon'á ke, ka u u ntíl'a Poli ná Silasi lèṅe kasubage bapyegii puni kàntugo yyéere wuuni i, maa pi tooyi le a shwòho cinṅke kà na.

²⁵ Nyé nijinṅke byanhampe e, Poli ná Silasi mpyi na Kile jáare, maa Kile pèente myahigii cèe, kàsujyibii sanmpii sí i nùru. ²⁶ Mà pi yaha puru na, ka jìṅke si mpál'a cyéenne, maa kasubage cúnṅò cúnṅò sèe sèl'e, ka ku jwòyi puni si ntíl'a múgo, ka kàsujyibii puni yòròyi si ṅkwòṅ ṅkwòṅ a láha pi na. ²⁷ Ka kasubage kàanmucyafoonji si jè. U à kasubage jwòyi ṅya y'á múgo ke, maa wá na sòṅji na kàsujyibil'á fê a fworo, maa u ṅwòtòṅge dir'a wwù si ntèḡe uye bò*. ²⁸ Ka Poli si jwo fànha na: «Ma hà kapii pyi maye na me! Wuu puni na naha naha!»

²⁹ Nyé ka kasubage kàanmucyafoonji si bèenme cya. U fyagara wunji fo na jcyéenni, maa fyál'a jyè babilini i, mà sà jcwò Poli ná Silasi fere e. ³⁰ U à yíri

§ 16:13 Filipi kànhe Yahutuubii nàmbaabii ṅye a mpyi a ke kwò me. Lire e kuni ṅye a mpyi a kan pi á pi Kile jwumpe kàlambaga cyán wani me. Lire kurugo Yahutuubii mpyi maha piye bínnini lwohe jwòge na kànhe kàntugo. Làdaabii pi mpyi maha mpyi tufeempe ntaṅi kurugo ke, kuru lwohe pi mpyi maha ntèḡe na pire pyi. * **16:27** Ɔromu shiinbil'á, kasubage kàanmucyafoonji ká mpyi u ṅye na ku kàanmucaa na jwòge me, ka kàsujyinjì wà si fworo, nde li mpyi a yaa li pyi uru kàsujyinjì na ke, lire pi maha mpyi ku kàanmucyafoonji na.

ke, maa pi yige ntàani na, maa jwo: «Na cìnpyii, naha mii à yaa mii u pyi si nùmpañja ta yε?» ³¹ Ka pi i u pyi: «Dá Kafoonji Yesu na, lire ká mpyi, mu ná ma pyenge shiinbii sí nùmpañja ta.»

³² Lire kántugo ka Poli ná Silasi si Kafoonji jwumpe jwo u ná u pyenge shiinbii pun'á. ³³ Kuru numpililyage e, ka kasubage kàanmucyafoonji si ñkàre ná Poli ná Silasi i, maa sà pi nɔɔyi wyεε pyi, maa ntíl'a batize mà bâra u pyenge shiinbii puni na. ³⁴ Lire kántugo maa Poli ná Silasi pyi pi à dùgo u bage ñnyinjì na, maa pi kan pi à lyí. Uru nàñi ná u pyenge shiinbii puni mpyi funntange e, naha na yε pi mpyi a piye kan Kile á.

³⁵ Nyε nyèg'á pa múgo ke, ka yukyaabii kurunke si pìi tun pi sà yi jwo kasubage kàanmucyafoon'á na u Poli ná Silasi cye yaha. ³⁶ Ka kasubage kàanmucyafoonji si sà Poli pyi: «Fànhafeebii naha a tùnntunmii yaha pi à pa yi jwo mii á na mii u yii cye yaha. Yii sí n-jà n-fworo s'a si yyeñjike e.» ³⁷ Ka Poli si pi pyi: «Pi nyε a wuu yal'a yíbe me, maa wuu bwòn, mà li ta wuu na nyε Ɔromu shiin†. Lire kántugo pi à wuu le kàsuni i. Numε, pi la na nyε si nùru wuu ñwòhɔ ñjige kàsuni i la? Lire mpyi nyε me, fo pire yabilimpìi pi pa wuu yige.»

³⁸ Ka tùnntunmpii si núr'a kàr'a sà yire jwo yukyaabil'á. Pi à lógo na Poli ná Silasi na nyε Ɔromu shiin ke, ka pi i fyá, ³⁹ maa ñkàr'a sà piye mpinni kan Poli ná Silasi á, maa pi yige kàsuni i, maa li ñáare pi á na pi fworo kànhe e. ⁴⁰ Pi à fworo kàsuni i ke, maa ñkàre Lidi yyére, mà sà dánafeebii ta wani, maa pi yεre maa màban le pi e, maa nta a kàre.

17

Nyàhanjurgunji u à pyi Tesaloniki kànhe e ke

¹ Lire kántugo ka Poli ná Silasi si ntòro Anfipolisi kànhe e, maa yìri wani maa sà ntòro Apoloni kànhe e mà kàre Tesaloniki kànhe e. Kile Jwumpe kàlambage kà na mpyi wani Yahutuubil'á. ² Bà Poli mpyi maha ntée na li pyi me, canñɔñke ká nɔ, u mpyi maha ñkàre Kile Jwumpe kàlambage e. Canñɔñyi taanre funñ'i, ñje y'à séme Kile Jwumpe Semεñi i ke, ka u ná wani shiinbii si jwo yire kyaa na. ³ U mpyi maha yi fíñiñ na yu pi á, maa li cyère pi na na fànha ku mpyi ku ki Kile Njncwɔnrɔñi u kyéreg'a bɔ, u u jε a fworo kwùñi i. U mpyi maha pi pyi: «Yesu kyaa mii nyε na yu yii á ke, uru u nyε Kile Njncwɔnrɔñi.» ⁴ Yahutuubii pìi mpyi a ñεε puru jwumpe na, maa bâra Poli ná Silasi na. Mpii pi mpyi na fyáge Kile na Girekiibil'e ke, ka pire ñnyahamii ná cyeebii megfeebii pìi ñnyahamii mú si dá.

⁵ Ka lire yjncyεge si jyè Yahutuubii ñùñfeebil'e, ka pire si kànhe supyifafahayá yà yyer'a wà yiye na, maa yi sòn mà wà Poli ná Silasi na. Ka yire si jwunyahama yirige sùpyire shwòhɔ'e fo mà kànhe puni nyàha a wùruko. Maa piye tug'a kàre Zhasɔn pyenge e, mà sà a Poli ná Silasi caa si ñcú raa ma sùpyire cyage e. ⁶ Pi nyε a sà Poli ná Silasi ta wani me, maa Zhasɔn ná dánafeebii piiberii cù a kàre fànhafeebii cyage e maa jwo fànha na: «Nte sùpyire ti nyε na ñnyeyñi puni nyàha na wùruge ke, numε pir'à nɔ naha wuu yyére! ⁷ Zhasɔn yyére pi à sunmbage lèñe, mà li ta karigii cyi nyε cyi ná Ɔromu saanbwòhe

† 16:37 Mpii pi nyε pi nyε Ɔromu shiin me, yukyaabii mpyi maha pi pyi pi à pire bwòn maa nta a pi yíbe. Nka li mpyi na fún mà Ɔromu shin pyi amuni. Poli ná Silasi mpyi Ɔromu shiin, lire e ke pi mpyi a yaa pi bwòn me.

saliyaŋi nyɛ a bê mɛ, cyire pi nyɛ na yu. Pi wá na ŋko na saanŋi wabere na nyɛ, na uru mege na nyɛ Yesu.»

⁸ Puru jwumpe ndògoŋi mpyi a sàa kànhe shiinbii ná fànhafeebii yákiilibii wùrugo. ⁹ Mà tàanna ná saliyaŋi i, wyéɛ Zhasɔn ná u pyenge shiinbil'à kan a yaha fànhafeebil'à pi i nta a pi yaha.

Poli ná Silasi à Kile jwumpe jwo Bere kànhe e

¹⁰ Numpilag'à pa wwò ke, ka dánafeebii si ntíl'a Poli ná Silasi pyi pi à kàre Bere kànhe e. Pi à sà nò wani ke, maa ntíl'a jyé Yahutuubii Kile Jwumpe kàlambage e. ¹¹ Yahutuubii pi mpyi Bere kànhe e ke, pire mpyi funɔɔɔnyefee mà tòro Tesaloniki kànhe wuubii na. Kile jwumpe ndògoŋi mpyi a táan pir'à sèe sèl'e. Jwumpe Poli ná Silasi mpyi maha yu ke, pi mpyi maha puru kàanmucaa canŋa maha canŋa, si ɔcè kampyi pu ná Kile Jwumpe Semɛŋi wumpe na nyɛ niŋkin. ¹² Lir'à pyi ke, ka Yahutuubii niŋyahamii si dá Yesu na. Girekiibii shwòhòl'e, ka cyebii megefeebii niŋyahamii ná nàmbaabii niŋyahamii mú si dá Yesu na. ¹³ Nka Tesaloniki kànhe Yahutuubii pil'à lógo na Poli ná Silasi wá na Kile jwumpe yu Bere kànhe e ke, ka pire si ŋkàr'a sà Bere kànhe shiinbii sòn a wà pi na. ¹⁴ Nyɛ ka cìmpyiibii dánafeebii si ntíl'a Poli pyi u à kàre suumpe lwòhe jwòge na, maa sà bakwòge kà lwó, ka Silasi ná Timòti si ntɛn wani Bere kànhe e. ¹⁵ Mpii pi mpyi a kàr'a sà Poli tùugo ke, pir'à kàr'a sà u yaha fo Ateni kànhe e. Pi ninurubii na, ka Poli si yi jwo pi á na pi sà yi jwo Silasi ná Timòti á, na pi a fyáa, pi a si uru jwòh'i.

Poli à jwo ná Ateni kànhe ɔcèfeebil'e

¹⁶ Mà Poli yaha u u Silasi ná Timòti sigili Ateni kànhe e, u à li kàanmucya mà li nya na kàn'h'à ní yasanŋi na, ka lire si sàa pen u e. ¹⁷ Nyɛ Yahutuubii ná supyishiŋi sanŋi u mpyi na fyáge Kile na ke, u mpyi maha si na yu ná pire e Kile Jwumpe kàlambage e. Canŋa maha canŋa, u mpyi maha si sùpyire tabinniŋi i, u aha sà mpiimu ta wani ke, u mpyi maha jwo ná pire e. ¹⁸ Ka Epikuri toŋkuni shiinbii pii ná Sitoyiki toŋkuni shiinbii pii si mpa na yu ná Poli i*. Pi pil'à jwo: «Naha jwunyahama nge nàŋi nyɛ na yu ye?» Ka pii si jwo: «Yasanŋi yi nyɛ yi nyɛ naha wuu yyéɛ mɛ, li naha kee yire kyaa u nyɛ na yu.» Pi à yire jwo naha na ye Poli à Jwumpe Nintanmpɛ jwo pi á Yesu ná kwuɔɔni kyaa na†.

¹⁹ Ka pi i Poli yyer'a kàre kànhe jwumpe tabinnige e, pi maha kuru cyage mege pyi: «Areyopazi». Pi à nò wani ná u e ke, maa jwo: «Ná kàlanŋi niwòŋi i mu à pa ke, wuu la nyɛ ma a yà jwo wuu á uru kàmpaŋke na. ²⁰ Naha kurugo ye jwumpe mu nyɛ na yu ke, puru na nyɛ jwumò niwònmò wuu á, lire kurugo, wuu la na nyɛ ma a pu yyaha yal'a jwo wuu á.»

²¹ Ateni kànhe shiinbii puni ná nàmpwuunbii pi mpyi pi shwòhòl'e ke, pire mpyi maha pi tɛni fànha lwó kafònni kani ndògoŋi ná li bàraŋi na.

* **17:18** Mà tàanna ná Epikuri toŋkuni shiinbil'e sùpyaŋi maha mpyi shi na ntàanŋi kanni mɛɛ na, na Kile kuro nyɛ niŋke e mɛ, na karigii puni na nyɛ niŋò kurugo wogii. Sitoyiki toŋkuni shiinbii nyɛ a mpyi a jɛ sùpyire t'a ntàanŋi kanni caa mɛ. Mà tàanna ná pire sòŋòŋkanni i, niŋke kataanmp'à cwòɔnɔ mà tàanna ná saliya e, lire e ke, sùpyir'à yaa pi piye waha pi i uru saliyaŋi yaha jɛire e. Pi mpyi a kariii soro, pi la mpyi si fànha ta pi funŋò karigii puni ná cyereyampe na ná pi yákiilibil'e. † **17:18** «Kwuɔɔni»: Girekiibii shɛɛnre e, cyee mege ki. Poli mpyi na Yesu ná kwuɔɔni kyaa yu ke, lire mpyi a pi pyi pi i sòŋi na yasanŋi yi shaunni kyaa Poli nyɛ na yu. Yasunmpɛge ku nyɛ yesu ná yasanɔcwòge ku nyɛ kwuɔɔni ke, pi mpyi na sòŋi na yire kyaa Poli nyɛ na yu.

²² Mǎ Poli niŋjyerenŋi yaha kǎnhe jwumpe tabinnige e, u à jwo: «Yii Ateni kǎnhe shiinbii, mii à li kǎanmucya mà li ŋya na yii na Kile caa cyaŋkannigii shiŋi puni na. ²³ Naha kurugo ye mà mii yaha ŋani na yii kǎnhe e, yaaga maha yaaga yii ŋye na sunni ke, mii à yire puni ŋya. Ali mii à sémere tà ŋya t'à sémé tasunŋke k'e, na "Kilenŋi u ŋye sùpya ŋye a u cè me." Uru Kilenŋi yii ŋye na mpère mà li ta yii ŋye a u cè me, uru kyaa mii ŋye na yu yii á.

²⁴ Uru u ŋye Kile. Uru u à diŋyeni ná u funŋo yaayi puni dá ke, uru u ŋye niŋyiŋi ná ŋiŋke Kafoonŋi. U ŋye na ntèn sùpya bafanrage e me. ²⁵ Kile ŋye a tige na sùpya u báara pyi si ntaha uru tège me, naha na ye uru u maha shiŋi ná ŋoni ná yi sanŋyi puni kaan sùpyire pun'á. ²⁶ U à supyishiŋi puni pyi u à fworó shin niŋkin i, maa pi pyi pi à tēen ŋiŋke cyeyi puni i, maa tērigii láha láha cyiye na, maa pi tateenyi tēgigii láha láha cyiye na mà kan pi á. ²⁷ U à lire pyi bà pi puni si mpyi s'a uru Kile caa, bà wà maha yaaga caa na màre me, mà li ta u laage ŋye a tōon wuu wà tufiŋe na me. ²⁸ Naha kurugo ye uru u à wuu dá, maa shiŋi kan wuu á, maa wuu pyi wuu u jini na ŋyàha. Mpii pi maha myahigii cēe yii shwǎhǎle e ke, yire pire pil'á jwo na "Wuu à fworó Kile e."

²⁹ ŋye ná wuu s'à fworó Kile e, lire e ke sùpyaŋi cyeg'á yaayi njemu yaa na mpère mu à jwo seenni wuyi, lire ŋye me wyérefyinŋi wuyi, lire ŋye me kafaayi lonŋara wuyi ke, wuu ŋye a yaa wuu a sōnŋi na yire yaayi sùpyaŋ'á yaa ná u sōnŋore e ke, na Kile na ŋye yire fiŋe me. ³⁰ Mpii pi à pi tiŋi pyi Kile ŋcēmbaanŋi i ke, Kile ŋye a pire cū a tàanna ná lire e me. Nka Kile na yi yu nume sùpyire pun'á cyeyi puni i, na pi pi toronŋanni kēenŋe pi i mpa ur'á. ³¹ Naha kurugo ye Kile à canŋke kà tège, ŋkemu i u sí n-pa diŋyeni sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiŋkil'e ntiŋi funŋke e ke. U yabiliŋi shincwǎnŋrŋi cye kurugo u sí lire pyi. U à u nè a yige kwùŋi i, lire cye kurugo u à li cyāe sùpyire na na uru Kile à u cwǎnŋrǎ.»

³² ŋye pi à kwùubii ŋēŋi jwumpe lógo Poli ŋwǎ na ke, ka pi si wá na u fwǎhǎre, ka pii si jwo: «Wuu sí n-pa pu sanmpe lógo canŋke kabere.» ³³ ŋye ka Poli si yiri pi taan mà kǎre. ³⁴ Lire ná li wuuni mú i, pii mpyi a taha u fye e, maa dá Yesu na. Pire e, wà mege na mpyi Denisi. Kǎnhe jwumpe cwǎnŋrǎfoonŋi wà u mpyi ure. Ceenŋi wà mú na mpyi, uru mege na mpyi Damarisi, mà bára piiberii na.

18

Poli à kǎre Kǎrenti kǎnhe e

¹ Lire kǎntugo Poli à yiri Ateni kǎnhe e, mà kǎre Kǎrenti kǎnhe e. ² U à sà Yahutu nǎŋi wà ta wani, uru mege na mpyi Akilasi. Pǎn kùluni shin u mpyi u wi. U nimpavǎnŋi u mpyi mà yiri Itali kini i ná u cwoŋi Piriisili i, naha na ye saanŋi Kolodi mpyi a jwo na Yahutuubii puni pi fworó ŋomu kǎnbwǎhe e. Ka Poli si bára pi na. ³ Ná u ná pire sí mpyi na vǎanŋyi bayi báaraŋi ninuŋi pyi, ka u u ntēen pi yyére maa tère pyi ná pi e báaraŋi na. ⁴ Canŋōŋyi puni i, u mpyi maha si na yu ná Yahutuubii ná Girekiibil'e Kile Jwumpe kǎlambage e, maa ŋcaa pyiŋkannigii puni na, si pi pyi pi dá Yesu na. ⁵ Mà lwó Silasi ná Timoti à yiri Masedoni kùluni i mà shǎ ke, Poli saha ŋye a labere bára Kile jwumpe ŋjwuŋi na me*. U mpyi maha yi finiŋi na yu Yahutuubil'á na Yesu u ŋye Kile

* **18:5** Filipi kǎnhe dánafeebil'á wyéere kan Silasi ná Timoti á pi tũgo Poli á. Lire mpyi a Poli pyi u à yyeŋiŋe ta u Kile báaraŋi i, ka lire sí u pyi u saha ŋye a uye yaha wyéere cya báara na me. Yii 2 Kǎrenti Shiinbii 11.9 ná Filipi Shiinbii 4.14-15 ná Kapyiŋkii 17.15 wí.

Niɲɔwɔnɔŋi. ⁶ Nka Yahutuubii ɲye a ɲee Poli jwumpe na me, maa u cyere. Lir' à pyi ke, ka u u vaaɲntinɲke ɲâhara mà wà pi na†, maa yi jwo pi á: «Yii méé ká mpyi yii ɲye a shwɔ̀ nùmpañja yoge na me, mii kuro saha ɲye yire e me. Mpii pi ɲye pi ɲye Yahutuu me, nume mii sí raa wá pire yyére si sà Jwumpe Nintanmpe jwo pir' á.»

⁷ ɲye ka Poli si yîri wani mà kàre nàɲi wà pyenge, uru mege na ɲye Titusi Zhutusi. Uru nàɲi mpyi na fyáge Kile na, u pyenge mpyi a tíɲe Kile Jwumpe kàlambage na. ⁸ Ka Kile Jwumpe kàlambage ɲùɲufoonji Kirisipusi ná u pyenge shiinbii puni si mpa dá Kafoonji Yesu na. Kòrenti kànhe shiinbii pi mpyi na núru Poli ɲwɔ̀ na ke, ka pire niɲyahamii si mpa dáníyanji pyi, maa batize.

⁹ Canɲka numpilage e, Kafoonji à kani là cyée Poli na maa jwo: «Ma hà raa fyáge me, ta yu, ma hà vyáha me, ¹⁰ mii na ɲye ná mu i, wà mú si n-jà nɔ mu na si kapii pyi mu na me, mii wuubil' à ɲyaha naha ɲke kànhe e.»

¹¹ ɲye ka Poli si ntéen mà yee niɲkin ná yɲye baani pyi wani kuru kànhe e na sùpyire kálali Kile jwumpe na.

¹² ɲye mà Galiyɔn yaha Akayi kùluni ɲùɲufente na, canɲka Yahutuubii pil' à jwo a ɲwɔ̀, maa ɲkàr' a sà Poli cú a kàre u yyére, u u sà u yíbe. ¹³ Pi à sà nɔ ná u e Galiyɔn yyére ke, maa jwo: «Ŋge nàɲi wá na sùpyire yákilibii kèenɲi na pi a Kile père pyiɲkanni labere na, ndemu l' à kántugo wà wuu Saliyanji á ke.»

¹⁴ ɲye mà Poli yaha u u ɲko raa yu, ka Galiyɔn si jwumpe lwó maa jwo Yahutuubil' á: «Kampyi kapii, lire ɲye me kapyimbaala ɲge nàɲi mpyi a pyi, mii mpyi na sí ɲee yii Yahutuubii jwumpe lógo. ¹⁵ Nka ná li s' à pa nta na jwumpe pà ná meyi yà ná yii Saliyanji karigii cyi nàkaana ti ɲye ti ti, yii yabilimpíi pi yi yyaha cwɔ̀nɔ. Mii la ɲye si yogo kwɔ̀n wà ná mpe e me.» ¹⁶ Galiyɔn à puru jwo ke, maa pi pyi pi fworu yukyaala bage e. ¹⁷ Lir' à pyi ke, Kile Jwumpe kàlambage ɲùɲufoonji mege ku ɲye Sositeni ke, ka pi i uru cyán a cú, maa u yal' a jya yukyaala bage yyaha yyére, ka Galiyɔn si uye pyi mu à jwo u ɲye na pi ɲaa me.

Poli à núr' a kàre Antiyoshi kànhe e

¹⁸ Cyire puni kántugo, Poli à mɔ̀ Kòrenti kànhe e sahanɲi maa nta a kuni cya dánafeebil' á, ka u ná Pisisili ná Akilasi si jyé bakwɔ̀ge e mà kàre Siri kɲi kàmpañke na. Lire mpyi a Poli ta u à ɲwɔ̀faaga fáa Kile á, lir' à pyi ke, ka u u u ɲùɲjoore kwɔ̀n Sannkere kànhe e maa nta a kàre. ¹⁹⁻²¹ Pi à sà nɔ Efese kànhe e ke, ka Poli si ɲkàre Kile Jwumpe kàlambage e, maa sà jwo ná Yahutuubil' e. Ka pire si u náare na u téen wani pire yyére u tère pyi, ɲka Poli ɲye a ɲee me, maa kuni cya pi á, maa jwo na l' aha ntáan Kile e, na uru na sí núru n-pa pi yyére. Lire kántugo maa yîri u shèrefebii Pisisili ná Akilasi taan maa ɲkàr' a sà jyé bakwɔ̀ge e mà kàre. ²² Pi à sà nɔ Sezare kànhe e ke, ka Poli si fwor' a kàre Zheruzalemu kànhe e mà sà dánafeebii kurunke shéere, maa yîri wani mà kàre Antiyoshi kànhe e. ²³ U à tère pyi wani maa nta a kàre Galati kùluni i, maa yîri wani mà kàre Firijyi wuuni i. Lire ɲani tooye, u à màban le cyelempyiibii puni i, bà pi si mpyi s' a si yyaha na Kile kuni i me.

Apolosi à kàr' a sà a Kile jwumpe yu Efese ná Kòrenti kànyí na

²⁴ Lire tēni i, Yahutunji wà na mpyi a yîri Alézandire kànhe e mà pa Efese kànhe e, uru mege mpyi Apolosi, u mpyi a jwumpe cè, maa Kile Jwumpe Semerji cè sèe sèl' e. ²⁵ Pi mpyi a u kàla Kafoonji Yesu kuni ɲaaraɲkanni na, ɲka

† 18:6 Yii Marika 6.11 ná Luka 9.5 wíi.

nde li ɲɛ batizeliŋi kani ke, u tacenke mpyi a láha Yuhana Batizelipyiŋi u kàlanji na. Lire ná li wuuni mú i, u mpyi maha Yesu kani fíniŋi na yu ná u zòmbilini puni i sùpyir'á. ²⁶ U mpyi maha yu sùpyire yyaha yyére fyagara baa Kile Jwumpe kàlambage e. Piriŋi ná Akilasi à u jwumpe lógo ke, maa u yyer'a kàre, maa Kile kuni yal'a cyé u na.

²⁷ Akayi kùluni zhèŋi lage mpyi a pa mpyi Apolosi na, ka cìmpyiibii dánafeebii si màban le u e, maa letere sém'a kan Akayi kùluni cyelempyiibil'á, maa yi jwo pi á na u aha nò wani pi yyére, pi i u cùmu lemɛ ɲwɔ. U à pa shà ke, ka Kile si ɲwɔ u na, ka u kàlanji niŋkanŋi si fànha kan dánafeebil'á, maa pi pyi pi i si yyaha na Kile kuni i. ²⁸ U mpyi maha Yahutuubii tawurugoyi cyére pi na sùpyire shwɔhɔl'e. Wà mpyi na si n-jà u kyáala mɛ. U mpyi maha Kile Jwumpe Semɛŋi yyahe fíniŋi na yu pi á na Yesu u ɲɛ Kile Niɲɔwɔnrɔŋi.

19

Poli na Kile jwumpe yu Efese kànde e

¹ Maa Apolosi yaha Kɔrenti kànde e, Poli à Azi ɲaŋyi jyiile mà kàre Efese kànde e, mà sà cyelempyiibii pì ta wani, ² maa pi pyi: «Tèni i yii à dá Yesu na ke, yii à Kile Munaani ta la?» Ka pi i u pyi: «Wuu bá sàha ɲkwɔ a Kile Munaani kyaa lógo mà ɲya mɛ.» ³ Ka u u núr'a pi pyi: «Lire sanni i ke, batizeliŋi shiŋi ɲgire pi à pyi yii na yɛ?» Ka pi i u pyi: «Yuhana Batizelipyiŋi mpyi na ɲgemu pyi ke.» ⁴ Ka u u jwo: «Mpii pi mpyi maha pi toronkanni kèɛɲɲe ke, pire Yuhana mpyi maha batizeli lwohe e. Ɗka u mpyi maha yi yu sùpyir'á na ɲgemu u si n-pa uru kàntugo ke, na pi dá uru na, uru u ɲɛ Yesu.» ⁵ Ɗye pi à yire lógo ke, maa nta a batize Kafoonji Yesu mege na. ⁶ Ka Poli si u cyeyi taha pi ɲùɲyi na, maa Kile ɲáare pi na, ka Kile Munaani si ntíge pi ɲuŋ'i, ka pi i wá na yu shɛɛnre taber'e, maa Kile tũnture yu. ⁷ Tire sùpyire mpyi a shiin ke ná shuunni kwɔ.

⁸ Maa Poli yaha kuru kànde e, u mpyi maha si na Kile Saanre kani fíniŋi na yu sùpyir'á fyagara baa Kile Jwumpe kàlambage e. U mpyi maha pyiŋkannigii puni pyi bà u lógofeebii si mpyi si ɲɛ puru jwumpe na mɛ. U à lire pyi fo mà sà nò yiɲɛ taanre na. ⁹ Ɗka shiŋnyahara mpyi a pi niŋgyigigii waha, maa ɲcyé si ndá Poli jwumpe na, maa Kafoonji kuni fwɔhɔre sùpyire ɲyii na. Ɗye ka Poli si cyelempyiibii yyer'a yiri pi taan, maa ɲkàre ná pi e Tiranusi kàlambage e, maa sà a pi kálali wani canja maha canja. ¹⁰ Poli à lire pyi mà nò yee shuunni na. Lir'á pyi ke, Yahutuubii ná supyishi maha shi u mpyi Azi kùluni i ke, pire pun'á Kafoonji jwumpe lógo.

Yahutuubii pi mpyi na jínabii kàre na yige pifeebil'e ke, pire kani

¹¹ Kakyanhala karigii cyi à sii sùpya sàha sàa cyi ɲya mɛ, Kile mpyi maha cyire pyi Poli cye kurugo. ¹² Vãanŋyi, lire ɲɛ mɛ sicyi yi mpyi a bwɔn Poli na ke, pi mpyi maha yire lwúu maha si na ntare yampii ná jínacyaanbii na. Lire mpyi maha yampii pyi pi i ɲcũuŋi, maa jínacyaanbii jínabii pyi pi i fwore pi e.

¹³ Yahutuubii pì na mpyi wani, pire mpyi maha ɲaare na màre, marii jínabii kàre na yige pifeebil'e. Ka pire la si mpyi s'a jínabii kàre s'a yige pifeebil'e ná Kafoonji Yesu mege e mú. Pi aha jínacyanŋi wà ɲya, pi mpyi maha jwo: «Yesuŋi kyaa Poli maha yu ke, uru mege na, yii fworo!» ¹⁴ Yahutuubii sáragawwuubii ɲuufembwɔhe kà mege na mpyi Sikɛva. Uru pyiibii nàmbaa baashuunni mú mpyi maha uru ɲge báaraŋi pyi. ¹⁵ Ɗye canjka, pi à puru jwumpe jwo ná jínacyanŋi w'e, ka jinaŋi si jwo: «Mii à Yesu cè, Poli ɲɛ sùpyanji ɲgemu ke, mii à uru cè mú, ɲka yii de? Mpire pi ɲɛ yii yɛ?»

¹⁶ Nàŋi i jínabii ñye ke, ka uru si ñcwo pi na, maa pi kyéerege sèè sèl'e fo mà pi bànnaga, ka pi cipyire wuubii si fê a fworu u bage e.

¹⁷ Yahutuu yo, supyishinji sanji yo, shin maha shin u mpyi Efese kànhe e ke, pire pun'à nde kani lógo maa fyá. Ka Kafoonji Yesu mege sí n-pêe.

¹⁸ Mpii pi mpyi a dá Yesu na ke, pire niñyahamii mpyi na ma na yyérelì sùpyire yyaha na, maa pi kapegigii nimpyiinŋii yu. ¹⁹ Mpii pi mpyi na siñkanmpe pyi ke, pire niñyahamil'à pa ná pi siñkanmpe sémebil'e, ka pi i mpa pi bínni piye ñuñ'i, maa pi súugo sùpyire ñyii na, maa pire sémebii lwòore wà tiye na, ka pi lwòore sí mpa bê wyérefyinŋi kampwòhii beeshuunni ná ke (50.000) na.

²⁰ Lire pyinŋanni na, Kafoonji jwumpe mpyi na ñcaali cyeyi yyaha kurugo fwòfwò maa fánha taa.

Nyàhanŋurugunji u à pyi Efese kànhe e ke

²¹ Cyire karigii toronŋwooni kántugo, mà Kile Munaani yaha l'à Poli yyaha cù, u à li lwó uye funŋ'i si ntòro Masedoni ná Akayi kùligil'e si raa wá Zheruzalému kànhe e. U mpyi maha yi yu na uru ká nò wani, na ur'à yaa u sà fworu Jramu kànbwòhe e mú. ²² Ñye ka u u ñaarapɛɛbii pii shuunni yaha pi à kàre Masedoni i, pire pi mpyi Timòti ná Erasiti. Ka u yabilinji si ntèen mà tère pyi sahanŋi Azi kùluni i.

²³ Kafoonji Yesu kuni kani mpyi a nyàhanŋurugo nimbwo yirige lire tēni i. ²⁴ Sɛɛnbunji wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Demetirusi, wyérefyinŋi u mpyi na bùu. Yasunŋke mege pi maha mpyi Aritemisi* ke, uru nàŋi mpyi maha kuru yasunŋke bage shinji yaa ná wyérefyinŋi i na mpérelì. U ná u báarapyiibii mpyi maha wyérenyahaga taa uru báaranji i. ²⁵ Ñye canŋka, ka uru nàŋi si u báarapyiibii ná sɛɛnbuubii puni yyer'a bínni maa jwo: «Mii cinmpyiibii, yii à li cè na nge báaranji i wuu ñye na wuu ñwòlyinji taa. ²⁶ Ñka nde nge Polinji ñye na mpyi ke, yii na li nùru maa li ñaa. U à jwo na sùpyire maha kacyanhigii ñcyiimu yaa ná pi cyeyi i ke, na cyire ñye yafyin me. Nde kani ñye Efese kànhe kanni ñùŋò kyaa mà de, li na ñko si mpyi Azi kùluni puni ñùŋò kyaa. U s'à shinnyahara ñumbogii kèenŋe ná puru jwumpe e mà kwò. ²⁷ Ná wuu ñye a wuye waha me, wuu là nta kuni sí n-tò, mà bàra lire na, wuu yasunŋcwòge mege ku ñye Aritemisi ke, kuru yasunŋke bage saha si n-pa n-pyi laage e me. Kuru yasunŋke Azi kùluni shiinbii ná kini shiinbii puni ñye na sunni ke, pèene saha si n-pa n-taha ku na me.»

²⁸ U à puru jwo ke, mpii pi mpyi wani ke, ka pire lùyiri wuubii si wá na yasunŋke báami maa ñko fánha na: «Wuu Efese kànhe shiinbii yasunŋcwòge Aritemisi fiige ñye me!»

²⁹ Ñye ka pi i kànhe puni ñyàha a wùrugo ná puru tūnmpe e. Lire mpyi a Poli ñaarapɛɛbii pii shuunni, Gayusi ná Asitariki ta wani. Masedoni kùluni shiin pi mpyi pire, ka sùpyire si ntúl'a pire cyán a cù mà kàre tafage e. ³⁰ Poli yabilinji la mpyi si ñkàre sùpyire tabinnige e, ñka cyelemppyiibii ñye a ñe me. ³¹ Azi kùluni fánhafembwoyi yà mú na mpyi wani, yire na mpyi Poli cevee, ka pire si tūnturo tun u á, na u àha zhà sùpyire tabinnige e me.

³² Lire tēni mpyi a jwumpe ta p'a ñyaha sùpyire shwòhòl'e, wà ná wà wumò ñye a mpyi niñkin me. Nde na pi mpyi a bínni ke, shinnyahara na mpyi wani, pi ñye a mpyi a lire cè me.

* **19:24** Shinnyahara mpyi na sòŋŋi na kuru yasunŋke na ñye ceewe ñgemu u maha pyiibii kaan sùpyir'á, maa sùmanji pyi u u ñwòge ke. Efesi kànhe e kuru yasunŋke tabwòhe mpyi.

³³ Yahutuŋi wà na mpyi wani, uru mege na mpyi Alezandiri. Ka pi i uru ŋɔŋ'a kàr'a sà yyéŋe sùpyire yyaha yyére. Ka u u cyege tég'a sùpyire pyi na ti fyáha. U la mpyi si u Yahutuŋeɓii túbile kòrɔ sùpyire shwohol'e. ³⁴ Ŋka sùpyir'à pa ɲcè na Yahutu u ɲye u wí ke, ka pi puni si bínn'a jwo fànha na: «Wuu Efese kànha shiibii yasunɲcwøge Aritemisi fiige ɲye me!» Maa ŋkwòro lire na fo na ŋko si nɔ leri shuunni fiige na.

³⁵ Sémeɓemɓi u mpyi kànhe e ke, uru u à pa jà a sùpyire pyi t'à fyáha, maa jwo: «Efese kànhe shiibii, sùpyire pun'à li cè na yasunɲcwøge Aritemisi k'à yíri nɲiyiŋi na mà cwo ke, na Efese kànhe ku ɲye kuru ná ku bage kàanmucyafoonji. ³⁶ Sùpya si n-jà yire kyáala mɛ. Lire e ke yii yii funɲyi ɲíŋe, yii àha raa karigií pyi ɲùŋɔ kurugo mɛ. ³⁷ Yii à mpíi nàmpíi cù mà pa naha, mà li ta pi ɲye a yafyin yú yasunɲke bage e mɛ, pi mú ɲye a jwumpime jwo mà yyaha tíi ná wuu yasunɲke e mɛ. ³⁸ Demetirusi ná u báarapyiŋeɓii la ká mpyi si sùpyaŋi wà cège kani là na, pi a si yukyaala bage e yukyaabii yyére ná lire kani i. ³⁹ Kampyi pabere sí na wá yii á, wuu mpínniŋi canɲke, wuu sí puru cwɔɔnrɔ. ⁴⁰ Lire baare e nde li nde wuu à pyi amɛ nɲjaa ke, wuu sí n-jà ɲcège ta l'e, ɲaha na ye pi aha wuu yibe, wuu si n-jà ɲùŋɔ ta sùpyire kabinnini na mɛ.» ⁴¹ U à puru jwo a kwò ke, maa sùpyire cye yaha.

20

Nde Poli à pyi Masedoni ná Geresi kùligil'e ke

¹ ɲye máhan'á pa fyáha ke, ka Poli si cyelemɲyibii yyer'a bínni maa pi yeɛe, lire kàntugo maa kuni cya pi á maa ŋkàre Masedoni kùluni i. ² U à yeɛye nɲyahaya kan lire kùluni dánafeebil'á maa nta a jyiil'a kàre Geresi kùluni i. ³ U à yɲye taanre pyi wani. Tèni i u à uye bégele si jyè bakwøøge e raa ŋkèege Siri kàni i ke, ka u u lógo na Yahutuubii pii na wá a vùŋɔ pwo u mɛe na. ɲye lir'à pyi ke, ka u u li lwó uye funɲ'i si nùru ntòro Masedoni i s'a wá. ⁴ Mpíi pi mpyi a u tũugo ke, pire pi mpyi Bere kànhe shinɲi Pirusi jyanji Sopateri ná Asitariki ná Sekundusi, pire shiin shuunniŋi mpyi a yíri Tesaloniki kànhe e, mà bàra Gayusi na, uru mpyi a yíri Deribe kànhe e, ná Timòti, ná Tisike ná Torofimu, pire shiin shuunniŋi mpyi a yíri Azi kùluni i. ⁵ Ka pire si ŋkàre wuu yyaha na maa sà wuu sige Torasi kànhe e. ⁶ Bwúuruŋi nɲjirigembaanji kataanni toronkwooni kàntugo, ka wuu u bakwøøge kà lwó Filipi kànhe e, maa canmpyaa kanɲkuro ɲara pyi maa nta a nɔ Torasi kànhe e, maa ntèen wani mà cibilaaga pyi.

Poli à bu ɲè Torasi kànhe e

⁷ Cibilaage canɲcyiige* ka wuu u wwò maa Kafoonji ɲjyɲi lyí sɲcyan. Poli la mpyi s'a ŋkèege kuru canɲa nùmpañña na. ɲye ka u u Kile Jwumpe jwo ná dánafeebil'e fo mà sà ɲɲke ɲí. ⁸ Wuu mpyi a bínni batøønge nɲyibabilini l'e, bèenme yaaya nɲyahaya mpyi a mîni mîn'a yaha lire babilini yyaha kurugo. ⁹ Nàɲjiŋi wà na mpyi ná wuu e, uru mege na mpyi Etikusi, uru mpyi a tèen finɛtirɲi ɲwøge na. Poli à mɔ jwumpe na ke, ka uru si mpa ŋɔn'a funɲɔ wwò uye na. Pur'e u à kwòro mà bwòn a pól'a yíri batøønge nɲyibabilini tanrewuuni i mà pa ɲcwɔ. Pi à ta pi sà u yírigɛ ke, mà u ta u à kwú. ¹⁰ Ka Poli si ntíg'a kàre maa sà lyèele u ɲun'í, maa u cù u cyeyi na maa jwo: «Yii àha raa fyáge mɛ, u na ɲye ɲyíi ná!»

* **20:7** Yahutubil'á cibilaage canɲcyiige ku ɲye kárinji.

¹¹ Lire kàntugo ka Poli si núr'a dùgo maa sà bwúuruŋi lwó maa u kwòñ kwòñ a táa pi à lyí, maa ñkwò maa jwumpe sogo mà sà nò fo canŋaŋyini téesworoni na, maa nta a kàre. ¹² Nye ka pi i nàŋjiinji tùug'a kàre pyenge e, u mpyi nyii na, ka lire si màban lèŋe dánafeebil'e.

Poli na Efese kànhe dánafeebii kacwənrībii yeɛge

¹³ Lire kàntugo ka wuu u bakwəoge lwó a kàre Azosi kànhe e. Poli mpyi a jwo na uru sí raa jaare s'a wá tǝare na kuru kànhe na. Wani u mpyi na sí sà bàra wuu na bakwəoge e. ¹⁴ U à sà wuu ta Azosi kànhe e ke, maa bàra wuu na, ka wuu u bakwəoge lwó mà kàre Mitileni kànhe e, ¹⁵ maa yíri wani mà kàr'a sà nò kuru canŋa nùmpaŋa na Kiyosi kini sicampe na. Kuru canŋa nùmpaŋa, maa nò Samosi kini i. Kuru canŋa nùmpaŋa, maa nò Mileti kànhe e. ¹⁶ Yii li cè na Poli la mpyi si ntòro Efese kànhe taan yyérembaa. U la nyé a mpyi si mǝ Azi kùluni i mǝ. U funŋke mpyi a wyèɛ, jaaha na ye u la mpyi, ná labere nyé a pyi mǝ, si Pantekotinj kataanni nùŋǝ bɛ Zheruzalemu kànhe e.

¹⁷ Lire e ka u u ntéen Mileti kànhe e maa túnnturo tùugo Efese kànhe dánafeebii kurunke kacwənrībibil'á, na pi pa.

¹⁸ Pi à pa ke, ka u u pi pyi: «Mà lwó mii à pa naha Azi kùluni i ke, fo mà pa nò ninjaa na, yii à mii toronkanni cè yiye shwəhəl'e. ¹⁹ Mii à naye tírige pyinƁannigii puni na, maa báaraŋi pyi Kafoonji á, maa ñkyaala fo mà nyilwəhe wu, jaaha na ye Yahutuubil'á vùnnyi pwo tooyo ninjahay'e mii na, maa yyefugo ninjahaga nò mii na. ²⁰ Lire ná li wuuni mú i, yaaga maha yaag'e yii tǝon nyé ke, mii nyé a kuru kà ñwəhə yii na mǝ. Sùpyire shwəhəl'e yo, yii pyenyi i yo, mii à yii kála yire na.

²¹ Yahutuubii bàra supyishinj sanŋi na, mii à yi jwo a waha pi á na pi pi toronkanni kɛɛnɛ, pi i piye kan Kile á, pi i dá wuu Kafoonji Yesu na. ²² Nyé numɛ, mii ninƁarenji u nge Zheruzalemu i, nde li sí n-sà mii ta wani ke, mii nyé a lire cè mǝ. Nka Kile Munaani fànhe ku nyé mii na. ²³ Nde mii à cè ke, lire li nyé: kànha maha kànha na mii na ntùuli ke, Kile Munaani maha li cyéé mii na na kàsuyjiini ná yyefuge ku nyé mii yyaha na wani. ²⁴ Nka mii múnaani kani nyé a mii funŋǝ pɛn mǝ. Nde l'á mii funŋǝ pɛn ke, lire li nyé: Kafoonji Yesu à báaraŋi ñgemu le mii cye e ke, mii u já a uru pyi a jwó si nò u tɛgeni na. Uru u nyé, Kile à jwó wuu na maa kani ndemu pyi ke, mà lire jwumpe jwo sùpyir'á.

²⁵ Nyé yii mpiimu yyére mii à tòro maa Kile Saanre jwumpe jwo ke, mà lwó numɛ na, yii saha sí mii nya mǝ. ²⁶ Lire kurugo mii sí yi jwo yii á ninjaa, yii ñgemu ká kani là para ke, urufoo nùŋǝ tuguro ti nyé tire, ti saha nyé mii woro mǝ. ²⁷ Naha kurugo ye yii zhwonji kàmpaŋke na, kyaa maha kyaa li nyé Kile nyii wuuni ke, mii nyé a lire là ñwəhə yii na mǝ. ²⁸ Lire e ke yii a yiye kàanmucaa, Kile Munaani à yii tiŋe yatonkurunke ñkemu nùŋǝ na ke, yii raa kuru kàanmucaa. Kile Jyanji à u sìshange wu, ka Kile si dánafeebii mpiimu cya mà wá piye na ke, yii yaha pire na, yii raa pi jwó caa. ²⁹ Mii à li cè, mii kareŋkwooni kàntugo, bà sigepwuunbii maha jyé mpàkurunke shwəhəl'e maa ku bwòñ a caala mǝ, amuni sùpyire tà sí n-pa jyé yii shwəhəl'e si yii wurugo.

³⁰ Ali yii shwəhəl'e, p̄i sí n-pa raa fini si cyelempyibii p̄i fáanŋa si ñgurugo pi i ntaha pire fye e. ³¹ Lire e ke yii yákili yaha yiye na, yii funŋyi cwo li na na mii à yyee taanre pyi na yii puni yeɛge pilaga bàra canŋa na, fo tooyi y'e mii mpyi maha nyilwəhe wuuni yii kurugo.

³² Nyé numɛ, mii sí yii le Kile cye e. Jwumpe p'á li cyéé na Kile à jwó wuu na ke, puru pu sí n-jà fànha kan yii á si yii pyi yii a sí yyaha na Kile kuni i, yaayi

Ƶwɔmɛɛni Kile à lwó ke, si yire kan yii á mà bâra u wuubii puni na. ³³ Mii Ƶye a Ƶyii yige sùpya wyéɛ, lire Ƶye mɛ sɛɛn, lire Ƶye mɛ u vâanya kurugo mɛ. ³⁴ Yii yabilimpil'à li cè na mii à báaraŋi pyi ná na cyeyi i, bà mii si mpyi si já Ƶjyéɛ ná naye e, mà bâra na shèɛfeebii na mɛ. ³⁵ Mii à li cyèe yii na pyiŋkannigii puni na, na amuni wuu à yaa wuu a báaraŋi pyi, wuu raa fòŋafeebii tère, mà bâra lire na, wuu u funŋo cwo Kafoonj Yesu jwumpe na. U à jwo na “Jwóni na ntaa ŋkanji i mà tòro ntaŋi taan.”»

³⁶ Poli à puru jwumpe jwo a kwò ke, maa niŋkure sín maa Kile Ƶáare ná pi e. ³⁷ Lire kântugo ka dánafeebii puni mɛsuwuubii si wá na Poli pûruli na Ƶcwôre maa pi fwùŋi nizanŋi kaan u á. ³⁸ Pi yyetanha wuubii pi mpyi, naha na ye u mpyi a jwo na pi saha si uru Ƶya mɛ, ka pi i ŋkàr'a sà u tùg'a yaha bakwóoge talwóge e.

21

Poli à núr'a kàre Zheruzalemu kànhe e

¹ Wuu à pishɛɛɛɛŋi kan a kwò ke, maa Ƶjè bakwóoge e, maa ntíl'a kàre Kosi kini i. Kuru canŋa nùmpaŋa, maa ŋkàre Ƶròdi i, maa yíri wani mà kàre Patara kànhe e. ² Wuu à sà bakwóoge kà ta wani ku u ŋko raa ŋkèege Fenisi kùluni i, ka wuu u Ƶjè kur'e mà kàre. ³ Wuu à kàr'a sà byanhara Sipiri kini na fo na li Ƶaa ke, ka wuu u li kwòŋ a yaha wuu kàmene cyege na, maa ŋkàre Siri kini i. Wuu à sà nò Tiri kànhe na ke, maa yyéɛ wani, naha na ye yaayi yi mpyi bakwóoge e ke, wani kuru kànhe na yire mpyi na sí n-tírige. ⁴ Ka wuu u Ƶjè kànhe e mà sà cyelempyiibii pi ta wani, maa ntènn'a canmpyaa baashuunni pyi ná pi e. Kani li mpyi na sí n-pa Poli ta Zheruzalemu kànhe e ke, ka Kile Munaani si lire cyèe pi na. Lir'à pyi ke, ka pi i yi jwo Poli á na u àha ŋkàre Zheruzalemu i mɛ.

⁵ Cyire canmpyaagii baashuunniŋ'à tòro ke, ka wuu u kuni cya. Ka cyelempyiibii puni si fwoɔ ná pi cyeebii ná pi pyiibil'e, maa wuu tùg'a fwoɔ kànhe e. Wuu à sà nò suumpe lwohe Ƶwóge na ke, ka wuu puni si niŋkure sín lwohe Ƶwóge na, maa Kile Ƶáare. ⁶ Wuu à pishɛɛɛɛŋi kan wuy'á mà kwò ke, ka wuu u bakwóoge lwó na ŋkèege. Dánafeebii pi ke, ka pire si núr'a kàre kànhe e.

⁷ Ƶye Ƶani wuu à pyi suumpe lwohe Ƶuŋ'i mà yíri Tiri kànhe e ke, Pitolemayisi kànhe e wuu à lire Ƶùŋke kuu. Ka wuu u fwoɔ bakwóoge e mà kàre kànhe e mà sà dánafeebii shéɛɛɛ, maa canmbile niŋkin pyi ná pi e. ⁸ Kuru canŋa nùmpaŋa, ka wuu u ŋkàre Sezare kànhe e, maa sà sunmbage lèŋe Filipi yyéɛ. Jwumpe Nintanmpe jwufoonj wà u mpyi u wi. Nambaabii baashuunniŋi pi mpyi a cwóonɔ pi a Yesu túnntunmpii tège Zheruzalemu kànhe e ke, pire wà u mpyi u wi mú. ⁹ Pùcepyilyeye sicyɛɛɛɛ na mpyi u á, yire mpyi maha Kile túnnture yu sùpyir'á.

¹⁰ Wuu à canmpyaa niŋyahagii pyi Filipi pyeŋge e. Mà wuu yaha wani, ka Agabusi si yíri Zhude kùluni i mà pa. Kile túnntunŋo u mpyi u wi. ¹¹ U à pa wuu ta wani ke, maa Poli seepwóge lwó, maa ku tég'a u yabiliniŋi tooyi ná u cyeyi pwo maa jwo: «Kile Munaani à jwo na ŋgemu u Ƶye ná ŋke seepwóge e ke, Yahutuubii Ƶùŋufeebii sí n-pa urufoo cù Zheruzalemu kànhe e, si urufoo pwo amɛ si nde supyishiŋi sanŋi cye e.» ¹² Wuu à puru jwumpe lógo ke, ka wuu ná kuru cyage dánafeebii puni si wá na Poli Ƶáare na u àha ŋkàre Zheruzalemu i mɛ. ¹³ Ka Poli si jwo: «Naha na yii Ƶye na mɛɛ súu amɛ ye? Yii àha na yákiliŋi wùrugo mà de! Mii à Ƶɛɛ na mpwónj i fo mà sà nò na mbòŋi na Zheruzalemu i Kafoonj Yesu mɛge kurugo.» ¹⁴ Wuu à pa li Ƶya na wuu si n-jà u zhèŋi fyilinne

Zheruzalemu kàñhe e me, ka wuu u u yaha wani, maa jwo: «Kafoonji nyii wuuni li pyi.»

¹⁵ Canmpyal'à tòro ke, ka wuu u wuye bégele, maa yîri Sezare kàñhe e mà kàre Zheruzalemu i. ¹⁶ Sezare kàñhe cyelempyiibii pii mpyi a kàre ná wuu e. Pire pi à wuu yyaha cû a kàre, ka wuu u sà wuu sunmbage lèḡe Sipiri kîni shinji wà yyére, uru nàñi meḡe mpyi Minasôn. Cyelempyanji wà u mpyi u wi fo tèmòni i.

Karigii cyi à pyi supyishinji sanji shwòhòl'e ke, Poli à cyire yyaha jwo Zheruzalemu dánafeebil'á

¹⁷ Wuu à sà nò Zheruzalemu kàñhe e ke, ka dánafeebii si wuu nùḡò bê ná funntange e. ¹⁸ Kuru canña nùmpañña, Poli à kàre ná wuu e Yakuba yyére. Dánafeebii kurunḡe kacwònrìbii puni mpyi a piye bínni wani mú. ¹⁹ Fwùñi pyinḡwooni kántugo, Poli à jwumpe lwó, karigii Kile à pyi mà u yaha supyishinji sanji shwòhòl'e ke, maa cyire puni yyaha jwo pi á ninḡin ninḡin. ²⁰ Pi à puru lógo ke, maa Kile kèe. Lire kántugo maa jwo Poli á: «Wuu cìmpworonaji, mu nyé a nya mà? Yahutuu kampwòhii ninḡyahamil'à dá Yesu na naha, ḡka ali nume, pi à piye pwò Kile tùnntunḡi Musa Saliyanji kurigii jaaranji na. ²¹ Nyé pil'á pa yi jwo pi á na mu à jwo na Yahutuubii pi à tèen supyishinji sanji shwòhòl'e ke, na pire kà nùru raa Musa Saliyanji kurigii jaare me, na pi àha raa pi pyiibii kwùun sahanḡi me, na pi àha nùru raa làdaabii karigii pyi me. ²² Lire e ke naha wuu à yaa wuu pyi be? Naha kurugo ye pi sí mu mpanji cè. ²³ Nyé wuu sí njemu jwo mu á ke, yire mu à yaa mu u pyi. Nàmbaa sicyeere na nyé naha wuu shwòhòl'e, pire mpyi a jwò fáa Kile á. ²⁴ Jyè ná pi e Kilejaarebage e, maa maye fininḡe ná pi e, maa pi fininḡefininḡe yaare lwòore wwù, pi i pi nùnyii kùlu* . Lire ká mpyi, Yahutuubii sí n-cè na jwumò maha jwumò sùpyire nyé na yu na ntare mu na ke, na puru pà nyé sèe me, ḡka na mu yabilinji na Musa Saliyanji kurigii jaare.

²⁵ Nyé mpìi pi à dá Yesu na supyishinji sanji i ke, nje wuu à jwo pir'á ke, yire yi nyé: pi àha raa yasunḡyii kyaare kyàa me, pi àha raa sishange lyí me, yatòḡe k'à kwù mà ta sishan nyé a fworò k'e me, pi àha kuru kyà me, pi àha raa jacwòore pyi me.»

²⁶ Kuru canña nùmpañña, ka Poli si bàra pire nàmbaabii na, maa sà uye fininḡe ná pi e. Lire kántugo ka u u ḡkàr'a sà jyè Kilejaarebage e, canmpyaagii pi sí n-pyi si fininḡe ke, cyire canmpyaagii sí n-kwò canḡke ḡkemu i ke, maa kuru canḡke cyèe. Kuru canḡke ninuge e, pi shin maha shin sàrage mpyi a yaa ku wwù.

Pi à sà Poli cû Kilejaarebage e

²⁷ Canmpyaagii baashuunninji sùpyanji mpyi maha mpyi si nta víninḡe ke, cyir'à pa byanhara cyi takwòore na, lire mpyi a Azi kùluni Yahutuubii ta pi à Poli nya Kilejaarebage funḡke e, ka pire si jwunḡyahama pyi maa sùpyire yìrig'a yaha Poli fye e, pi à cû. ²⁸ Pi mpyi na màhanji jyii maa ḡko: «Izirayeli shiinḡbii, yii pa wuu tèḡe! Nge nàñi u maha jaare cyeyi puni i maa ḡko na wuu shinji nyé yafyin me, na wuu Saliyanji nyé a jwò me, na wuu maha wuu Kilenji père cyage ḡkemu i ke, na kuru nyé a jwò me. Mà bàra lire na, u à pa ná

* **21:24** Nwofaage mpìi Yahutuubii mpyi a fáa ke, ná kuru tèni mpyi a fùnnò me, pi nùnyii nyé a mpyi a yaa yi kùlu me.

supyishiŋi sanŋi sùpyire t'e wuu Kileŋaarebage funŋke e mà pa kuru cyage nisananŋke ɲwóhɔ wuu á†.»

²⁹ Pi mpyi na puru yu, ɲaha na ye pi mpyi a Poli ná Efese kánhe shinŋi Torofimu ɲya sɲcyan kánhe funŋke e, ka pi i wá na sônŋi na Poli à kàre ná u e Kileŋaarebage funŋke e. ³⁰ Li mpyi a kánhe puni ɲyàha a wùrugo, ka sùpyire si wá na fi na fwoe kámpaŋɲi puni na. Ka pi i sà Poli cyán a cù, maa u òr'a yige Kileŋaarebage e, maa ntíl'a ku ɲwɔyi tò. ³¹ Mà pi yaha pi i Poli bonkanna caa, ka pi i sà yi jwo sòrolashiibii ɲùɲufembwòh'á na: «Zheruzalemu kánhe puni na wá a ɲyàha a wùrugo!» ³² Ka uru si ntíl'a sòrolashiibii pìi ná pi yyaha yyére shiin yírige pi a fê a kàre pi cyage e. Yahutuubil'à sòrolashiibii ná pi ɲùɲufembwòhe ɲya ke, maa Poli bwɔnre ɲwɔ yaha.

³³ ɲye ka sòrolashiibii ɲùɲufembwòhe si file, maa Poli cù, maa pi pyi pi à u pwo ná yòrɔyɔ shuunni i. Pi à u pwo ke, ka u u sùpyire yíbe: «Jofoo u ɲye u wi ye? Naha shi u à pyi ye?» ³⁴ Sùpyire puni mpyi na máhanjii jyii, wá ná wá wumɔ ɲye a mpyi ninŋin me. Máhanjii ɲyahanjii kurugo, sòrolashiibii ɲùɲufembwòhe ɲye a já a yafyin yyaha cè pi jwumpe e me, ka u u sòrolashiibii pyi pi à kàre ná Poli i pi káanŋe funŋke e. ³⁵⁻³⁶ Pi à kàr'a sà nɔ tajyiɲwɔge na ke, ka supyiɲyahara si lwó a tò pi na ná kafuge e, maa ŋko: «Yii u bò!» Li ɲye a pa ɲwɔ me, ka sòrolashiibii si Poli lwó.

Poli à uye jwo a fɲinje sùpyir'á

³⁷ Tèni i pi mpyi na ŋko raa jyè ná Poli i káanŋe funŋke e ke, u à sòrolashiibii ɲùɲufembwòhe yíbe: «Nùɲufoonjii, mii sí n-jà n-jwo ná mu i la?» Ka uru si jwo: «Taha mu à Girekiibii shɛenre cè? ³⁸ Li sàha mɔ me, Misira kini shinŋi u mpyi a pa ɲùɲɔ kyán naha maa ŋkàre ná shiin kámpwòhii sicyɛere e (4.000) síwage funŋke e supyibuuni me na ke, taha uru bà u naha mu mo!» ³⁹ Ka Poli si u pyi: «Mii na ɲye Yahutu, mii à yíri Tarisi kánhe e, Silisi kùluni i. Mii na yíri kánbwòhɔ na, ŋkemu mege k'à pèe ke. Mii na mu ɲáare, ma a na yaha si ɲjwo ná sùpyire e.» ⁴⁰ Ka sòrolashiibii ɲùɲufembwòhe si kuni kan Poli á, mpe pu ɲye u á ke, u u puru jwo. ɲye mà u ninjyerenjii yaha babwòhe tajyiɲwɔge na, ka u u cyege yírige sùpyir'á. Pi pun'à pa fyàha ke, ka u u jwo ná pi e Eburubii shɛenre e. U à jwo:

22

¹ «Mii cìmpyibii ná mii tiibii, mii na i caa yii á, yii i lógo na ɲwɔ na. Mii sí jwumɔ jwo si ntège naye fɲinje yii á.» ² Sùpyir'á u ɲya u u yu ná pi e pi yabilimpjii shɛenre e ke, ka pi puni si fyàha fyii, ka Poli si jwo: ³ «Mii na ɲye Yahutu, mii à si Tarisi kánhe e, Silisi kùluni i, ŋka naha a Zheruzalemu kánhe e pi à mii byé. Mii cyelentuŋi u mpyi Gamaliyeli. Uru u à mii yal'a kâla wuu tulyeyi Saliyanjii na. Mii mú mpyi a naye pwo sèl'e Kile na, bà yii naha yiye pwo u na ninjaa me. ⁴ Mpii pi mpyi na Yesu kuni ɲaare ke, mii mpyi maha pire kyége fo maha pi bùu. Mii mpyi maha lire kuni ɲaarafeebii wòre, nò bàra ceewe na, na mpwu na leni kásuŋi i. ⁵ Sáragawwuubii ɲùɲufembwòhe ná Yahutuubii kacwónribii puni pi ɲye mii shéribii lire kani i. Pire pi mpyi a séme yal'a kan mii á mii u sà ŋkan Damasi kánhe Yahutuubil'á, maa li cyèe na mii aha sà lire Kile kuni ɲaarafoonjii shin maha shin ta ke, si u pwo s'a ma Zheruzalemu kánhe e, pi i mpa pi kyége. ⁶ Mà mii ninjarenjii yaha Damasi

† 21:28 Mpii pi ɲye pi ɲye Yahutu me, pire mpyi a yaa pi a jyè Kileŋaarebage kaanŋe funŋke e me (Ezekiyeli 44.7).

kànhe e, canvwuge laage e mii à sà byanhara kànhe na ke, ka mii i bèenge nya k'à pâl'a yiri ninyiŋi i mà pa mii kwùulo. ⁷ Ka mii i wwùl'a cwo nɔŋke na, ka meƵwu si fwo ro na “Soli Soli, naha na mu nyɛ na mii kyérege yɛ?”

⁸ Ka mii i jwo “Kafoonji, joofo u nyɛ mu yɛ?” Ka meƵwu si fwo ro “Mii u nyɛ Nazareti kànhe shinŋi Yesu, mii mu nyɛ na nkyérege.” ⁹ Nyɛ mpɛi pi mpyi ná mii i ke, pir'à bèenge nya, nka shinŋi u mpyi na yu ná mii i ke, pi nyɛ a mpyi a urufoo jwumpe lógo mɛ. ¹⁰ Ka mii i jwo “Kafoonji, naha mii à yaa mii i mpyi yɛ?” Ka Kafoonji si jwo “Yiri ma a si Damasi kànhe e, yaaga maha yaaga mu à yaa mu u pyi ke, pi sí sà yire puni jwo mu á.”

¹¹ Nyɛ ná bèenge sí mpyi a mii nyiigii bya mà mii pyi mii saha nyɛ na nna mɛ, mpɛi pi mpyi ná mii i ke, ka pire si mii cù na cyɛge na, mà kàre Damasi kànhe e. ¹² Nàŋi wà na mpyi wani Damasi kànhe na, u mege mpyi Ananiyasi, u mpyi na fyáge Kile na, maa MusaSaliyanji kurigii naare cyi naaranƙanni na. Damasi kànhe Yahutuubii puni mpyi maha u metanga yiri. ¹³ Ka uru si mpa mii fye e, maa mpa yyére mii taan maa jwo “Mii cɔmpworonji Soli, ma nyiigii múgo ma raa nna.” Ka mii nyiigii si ntíl'a múgo, ka mii i wíl'a u nya. ¹⁴ Ka u u jwo “Mà nɔŋjaa yaha u sàha nɔ mɛ, wuu tulyeyi u Kilenji à mu cwɔnɔ, bà mu si mpyi si u nyii wuuni cɛ mɛ, nɔgemu u a sàa tɔi ke, si uru nya, si lógo u yabilinji jwɔ na. ¹⁵ Naha kurugo yɛ mu sí n-pyi u shɛnre jwufooo, nde mu à nya maa ndemu lógo ke, si cyire puni yyaha jwo sùpyire pun'á. ¹⁶ Lire e ke numɛ ma hà nùru yi le shuunni i mɛ, yiri ma a batize, ma a Kafoonji Yesu mege yyere bà mu kapegigii si mpyi si jyé ndáha mu na mɛ.”

¹⁷ Nyɛ ka mii i mpa nùr'a kàre Zheruzalemu i. Canƙa mà mii yaha Kilejarege na Kilejaarebage e, Kile à kani là cyéé mii na. ¹⁸ Ka mii i Kafoonji nya. Ka u u jwo mii á “Fyál'a fwo ro Zheruzalemu i, naha na yɛ jwumpe mu sí n-jwo mii kyaa na ke, nke kànhe shiinbii si nyɛ pu na mɛ.” ¹⁹ Ka mii i u pyi “Kafoonji, mii mpyi maha jyé Kile Jwumpe kàlambayi i, maa dánafeebii cyán na nɔwɔ, maa pi bwùun, maa pi leni kàsunji i pyinƙanni ndemu na ke, pi à lire cɛ. ²⁰ Ecyɛni u mpyi maha mu kyaa yu ke, tɛni i pi à uru bò ke, mii yabilinji mpyi wani kuru cyage e. Mii mpyi a nyɛ u mbòŋi i. Mpɛi pi à u wà a bò ke, mii bá u mpyi a pire vaaŋntinmbwoyi shwɔ a cù.” ²¹ Ka Kafoonji si jwo mii á “Fwo ro kànhe e, mii sí mu tun tatɔnge e supyishinji sanŋi sùpyir'á.”

²² Nyɛ sùpyire puni mpyi a fyáha maa nùru fo Poli à jwo mà pa nɔ nke cyage na. Nka tɛni i u à mpe jwumpe jwo ke, ka pi puni si wá na màhanji jyii maa nko: «Yii u bò, nge sùpyanji shinji nyɛ a sàa yaa u yaha shi na mɛ!»

²³ Maa wá na màhanji jyii fàha na, maa pi vaaŋntinnyi wwù na fyíngɛ, maa nticyɛnŋi kure na wàa ninyiŋi i.

²⁴ Nyɛ lir'à pyi ke, ka sòrolashiibii nɔŋufembwòhe si sòrolashiibii pyi na pi Poli lɛŋɛ babwòhe e, pi i u bwòn ná tiripaanni i, nde u à pyi ka sùpyire si wá na màhanji jyii u kurugo ke, pi i u kàrama u u li jwo. ²⁵ Mà pi yaha pi i u pwu ná yapwoyi i s'a u bwùun, sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi nɔgemu u mpyi wani u taan ke, ka u u uru pyi: «Mà tàanna ná saliyani i, yii à yaa yii i Ɔromu shin bwòn u yíbembaa la?»

²⁶ Ur'à yire lógo ke, maa nƙàr'a sà nɔŋufembwòhe pyi: «Naha mu la nyɛ si mpyi nge nàŋi na amɛ yɛ? Ko Ɔromu shin u wá u wi.» ²⁷ Ka nɔŋufembwòhe si sà Poli pyi: «Ɔromu shin u nyɛ mu la? Yi yyaha jwo na á.» Ka Poli si jwo: «Ɔn.» ²⁸ Ka u u jwo: «Wyéreyahaga mii à sàra maa nta a pyi Ɔromu shin de!» Ka Poli si jwo: «Mii wi ke, mii à si Ɔromu shin.»

²⁹ U à yire jwo ke, mp̄ii pi mpyi na ŋko s'a a bwùn ke, ka pire si ntíl'a yíri u taan. Sòrolashiibii ñùñufembwòhe yabilin'á ta u cè na Ɔr̄omu kini shin ur'à pyi pi p̄wò ke, ka fyagare si jyè u e.

Pi à kàre ná Poli i yukyaala kurunke yyére

³⁰ Ñùñke na Yahutuubii mpyi na Poli cêge ke, sòrolashiibii ñùñufembwòhe la mpyi a sii si kure cè. Kuru canṅa nùmpañṅa, ka u u Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná yukyaala kurunke yyer'a bínni, maa yòr̄oyi wwù Poli na, maa ŋkàr'a sà u yyéñe pi yyaha yyére.

23

¹ Ka Poli si yukyaala kurunke wíl'a máha maa jwo: «Mii cìnmpyiibii, mii à sàa Kile ñyii wuuni pyi fo mà pa nò ñijjaa na ná zòvynire e.» ² Mp̄ii pi mpyi Poli taan ke, ka Kile sáragawwuubii ñùñufembwòhe Ananiyasi si pire pyi na pi u bwòn u ñwoge na. ³ Ka Poli si jwo: «Mu à fyinme tò wwomò na, Kile mú sí mu bwòn. Mu à tíg'a tèen naha na mu na yogo kwùn mii na mà tàanna ná Saliyañi i, mà li ta mu yabilin'á Saliyañi kyáala. Mu à jwo na pi mii bwòn, mà tàanna ná Saliyañi i, lire sí ñye a yaa li pyi me.» ⁴ Mp̄ii pi mpyi u taan ke, ka pire si jwo: «Kile sáragawwuubii ñùñufembwòhe mu ñye na ñcyere amè la?» ⁵ Ka u u pi pyi: «Mii cìnmpyiibii, mii ñye a mpyi a cè na Kile sáragawwuubii ñùñufembwòhe kí me, lire baare e mii mpyi na si ñee yi jwo me. Naha kurugo ye y'á séme Kile Jwumpe Semèñi i na “Ma hà jwumpime jwo yíi shiñi yyaha yyére shinji na me*.”»

⁶ Poli mpyi a cè na yukyaala kurunke kàmpañke kà na mpyi Sadusii, ku sanṅke sí ñye Farizheen, ka u u jwo fánha na pi shwòhò'e: «Mii cìnmpyiibii, mii na ñye Farizhen, mii sifeebii na ñye Farizheen! Mii à na sònṅore taha li na na kwùubii sí ñè nùmpañṅa ke, lire kurugo yoge ñye na ŋko raa ŋkwùn mii na amè!»

⁷ Ñye u à yire jwo ke, ka jwunyahama si yíri Farizheenbii ná Sadusiibii shwòhò'e, ka sùpyire si ntáa. ⁸ Sadusiibii máha ŋko na kwunene ñye nùmpañṅa me, na mèlekèe ñye me, na jínahii ñye me, mà li ta Farizheenbil'á dá na yire puni na ñye. ⁹ Là mpyi na b̄arali máhanji nyahañi na, ka Farizheenbii kàmpañke Saliyañi cyelentiibii p̄i si mpa yíri maa ñcyere maa jwo: «Wuu náha sàa tapege ñya ŋge nàñi na me. Li sí n-jà n-ta mèlekèñi wà, lire ñye me jínanji wà u à jwo ná u e.»

¹⁰ Máhan'á pa nyaha fo sòrolashiibii ñùñufembwòhe mpyi na sònñi na pi sí Poli ñiri n-wáaga piye shwòhò'e. Ñye ka u u sòrolashiibii p̄i pyi na pi tige, pi i sà u cyán a shwò sùpyire na pi a ma pi babwòhe e.

¹¹ Ñye kuru canṅa nùmpañṅa numpilage e, ka Kafoonji si uye cyéé Poli na maa jwo: «Maye waha, mu à mii kyaa jwo Zheruzalemu kànhe shiinbil'á pyinṅanni ndemu na ke, amuni mu à yaa mu u sà mii kyaa jwo Ɔr̄omu kànbwòhe shiinbil'á mú.»

Yahutuubil'á vùnṅo p̄wò Poli na

¹² Kuru canṅa nùmpañṅa ñyège na, ka Yahutuubii p̄i si vùnṅo p̄wò Poli mee na, maa ŋkàa piy'á na pi wà si n-lyí, lire ñye me si n-bya me, fo pire ká bú Poli bò. ¹³ Mp̄ii pi mpyi a kuru vùnṅke p̄wò ke, pire mpyi a nyaha shiin beeshuunni na. ¹⁴ Ka pire si ñkàre Kile sáragawwuubii ñùñufeebii ná Yahutuubii kacwòribii yyére maa sà pi pyi: «Wuu à kàa wuy'á na wuu wà si n-lyí, lire

* 23:5 Ekizodi 22.28

nyε me si n-bya me, fo wuu aha Poli ta à bò tēni ndemu i ke. ¹⁵ Lire e ke yii ná yukyaala kurunƁ'á yaa yii bê li na, yii i pii tun pi sà sòrolashiibii nùnjufembwøhe náare, na u Poli yaha u pa, na yii sí n-pa u karigii kàanmucya si vyiinne. Wuu pi ke, wuu sí n-bégele si u sige, si u cya mbò mà u yaha kuni na.»

¹⁶ Nka kuru vùnƙe pi mpyi a pwø ke, Poli cìmpworocwoŋi jyaŋi mpyi a fworø ku nwoho na. Babwøhe e Poli mpyi ke, maa nƙàr'a sà jyε kuru bage e, maa yi yyaha jwo u á. ¹⁷ Nyε ka Poli si sòrolashiibii yyaha yyére shinŋi wà yyere maa jwo: «Mii na mu náare ma a shà ná nge nàŋjiinŋi i ma nùnjufembwøhe yyére, jwumø na nyε u á mà jwo u á.»

¹⁸ Ka uru yyaha yyére shinŋi si nƙàre ná u e u nùnjufembwøhe yyére maa sà jwo: «Nùnjufoonŋi, Poli u nyε kàsunŋi i ke, uru u à mii yyere maa jwo na mii u pa ná nge nàŋjiinŋi i mu yyére, na jwumø na nyε u á mà jwo mu á.» ¹⁹ Ka nùnjufembwøhe si nàŋjiinŋi cù cyage na, maa fƣen ná u e, maa u yibe: «Naha shi ku nyε mu á mà jwo mii á yε?» ²⁰ Ka nàŋjiinŋi si u pyi: «Yahutuubii pil'á bê li na na pire sí n-pa yi jwo mu á na ma Poli yaha u shà nùmpañña, na yukyaala kurunƁ'á jwo na kuru la na nyε si sà u karigii yaa vyiinne sahanƙi. ²¹ Nka ma hà ndá pi jwumpe na me, naha na ye pi pii na wá a mà vùnƙø pwø u na si u bò mà u yaha kuni na. Mpii pi à kuru vùnƙe pwø ke, pir'á jyaha shiin beeshuunni na. Pi à kàa piy'á na pi si n-lyî, lire nyε me si n-bya me fo pire ká bú Poli bò tēni ndemu i ke. Pi à bégele li mεε na mà kwò, mu nwošhwøore kanni pi nyε na sigili.» ²² Ka nùnjufembwøhe si nàŋjiinŋi cye yaha maa u pyi: «Ma hà nŋjwo sùpya á na mu à ncyii karigii yyaha jwo mii á me.»

Pi à Poli tùugo fànhafoonŋi Felisi yyére

²³ Lire kàntugo ka nùnjufembwøhe si sòrolashiibii yyaha yyére shiinbii pii shuunni yyere maa pi pyi: «Yii sòrolashii nƙwuu shuunni (200) ná shonfemii beetaanre ná ke (70) mà bàra shiin nƙwuu shuunni (200) mpiimu pi à se tãanbii na ke, yii pire bégel'a yaha. Pi sí n-kàre numpilage tēni baacyerewuuni na Sezare kànhe na. ²⁴ Yii shonyi yà bégele, bà Poli niŋcennε wu si mpyi si nò fànhafoonŋi Felisi yyére me.»

²⁵ U à puru jwo ke, maa séme sém'a kan Felisi á nǵemu funŋ'i u à jwo:

²⁶ «Mii Kolodi Lisiyasi u à nge sémenŋi séme si nƙan fànhafoonŋi niŋcennŋi Felisi á. Mii fwù na nyε mu na.

²⁷ Nàŋi u nge mii à tùugo wani mu yyére ke, Yahutuubii pii mpyi a u cù raa bùu. Mii à lógo na Ɔromu shin u nyε u wi ke, ka mii i na sòrolashikurunƙe ká yaha k'á sà u shwø pi na. ²⁸ Nde u à pyi ka pi i u cƣege ke, mii la mpyi si lire cè, ka mii i pi pyi pi à kàre ná u e pi yukyaala kurunƙe yyére.

²⁹ Mii à pa li kàanmucya mà li nŋya na pi Saliyaŋi kurugo pi à u cƣege, lire baare e u nyε a kyaa pyi ndemu li sí n-pa ná l'e u bò, lire nyε me mà u le kàsunŋi i me.

³⁰ Numε, pi à pa yi jwo mii á na pi wá à vùnƙø pwø u mεε na. Lire kurugo mii à tìl'a u tùugo wani mu yyére. Mpii pi nyε na u cƣege ke, nùŋke na pi nyε na u cƣege ke, mii à yi jwo pi á, pi a si mu yyére pi i sà ku yyaha jwo mu á. Yire yi mpyi mii á mà jwo mu á.»

³¹ Ka sòrolashiibii si li pyi bà y'á jwo pi á me maa nƙàre ná Poli i kuru numpilage e fo Antipatirisi kànhe na. ³² Kuru canŋa nùmpañña, sòrolashiibii pi mpyi tōre na ke, ka pire si shonyifeebii yaha pi i nƙége ná u e, maa núr'a kàre pi babwøhe e. ³³ Shonyifeebil'á sà nò Sezare kànhe e ke, maa sémenŋi ná Poli kan fànhafoonŋi Felisi á. ³⁴ Fànhafoonŋi'á sémenŋi kála ke, maa Poli yibe na

kùluni ndire e u à yíri ye†. Ka u u jwo na ur'à yíri Silisi kùluni i. ³⁵ Ka u u Poli pyi: «Mpii pi à mu cêege ke, pi aha nɔ naha, mii sí jwumpe kan mu á.» U à kwò ke, maa pi pyi pi Poli lèye saanji Erɔdi saanre bage e, pi raa u kàanmucya.

24

Pi à Poli cêege fànhafoonji Felisi á

¹ Nye canmpyaa kanƙur'à tòro ke, Ananiyasi u nye Kile sàragawwuubii jùñufembwòhe ke, ka uru si mpa Sezare kànhe e ná Yahutuubii kacwɔnribii píl'e mà bàra Teritulusi na, uru na mpyi yoge tǔpyikɔrɔwɔ. Karigii cyi à tòro pi ná Poli shwòhòl'e ke, ka pi i mpa cyire tígire cyán u na fànhafoonji Felisi á. ² Ka pi i Poli yyer'a pa. Nde na pi à u cêege ke, ka Teritulusi si jwumpe lwó si lire yyaha jwo Felisi á. U à jwo: «Fànhafoonji nɔncɛnɔ, mu u à wuu kɔni pyi l'à tɛen yyenɔnke e. Mu yákilifente kurugo, ñkɛɛnɔ nɔnyahawa à pyi kɔni i, li yyaha yyere zhèni kurugo. ³ Cyire shɔji mu nye na mpyi wuu á cyeyi puni ná tèrigii puni i ke, wuu fwù na nye mu na sèe sèl'e cyire kurugo. ⁴ Nka mii la nye si mu cù njaha mɛ, lire kurugo mii na li caa mu á ma a maye sanja yaha ma a lógo wuu jwò na tère nɔmbilere funɔji. ⁵ Wuu à li kàanmucya mà li nya na nge nàh'à pyi yapege sùpyire shwòhòl'e. U à Yahutuubii puni yákilibii nyaaha a wùrugo ðɔnyɛni cyeyi puni i. Uru u nye Nazareti shiinbii Kile kuni yyaha yyere shinnji. ⁶ U la bá mpyi si wuu Kileñaarebage pyi njirivaha yaaga, ka wuu u u cù. [Wuu la mpyi si yoge kwòn u na, si ntàanna ná wuu Saliyanji i, ⁷ nka sòrolashiibii jùñufembwòhe Lisiyasi à u cyán a shwò wuu na fànhe e, maa jwo na wuu pa u kacɛgeni jùñke jwo naha mu á.] ⁸ Wuu à u cêege yaaga maha yaaga na ke, mu yabilinji ká u yíbe, mu sí li cè na yire puni na nye sèe.» ⁹ Yahutuubii sanmpii pi mpyi wani ke, ka pire si sogo puru jwumpe na, maa jwo: «Sèe u à jwo!»

Poli à uye jwo a fɔniɛ Felisi á

¹⁰ Nye ka fànhafoonji si kuni kan Poli á u jwumpe lwó. Ka u u jwo: «Mii à li cè, cyi à yyee nɔnyahagii kwò, mu u nye wuu shɔji yukyaalanji. Lire kurugo mii si n-fyá si naye tanga jwo mu á mɛ. ¹¹ Li sàha ñkwò a tòro canmpyaa ke ná shuunni na mɛ, mii à kàr'a sà Kile pèe Zheruzalɛmu kànhe e. Li mée ká bɛ mu á, mu sí n-jà puru jwumpe kàanmucya si pu sèe ná pu kafinara cè. ¹² Canja nɔnkin wà nye a mii nya mii i nàkaana pyi ná sùpya e, lire nye mɛ na sùpyire jùñɔ kyáŋge Kileñaarebage e, lire nye mɛ Kile Jwumpe kàlambayi i, lire nye mɛ kànhe yyaha kurugo mɛ. ¹³ Nte sùpyire si yafyin ta si njwo na lire li nye mii kacɛgeni jùñke mɛ. ¹⁴ Mii sí yi jwo mu á, mii na báaraɔni pyi wuu tulyeyi u Kilenji á kuni labɛr'e. Pi à jwo na lire Kile kuni nye sèe mɛ. Yaaga maha yaaga si k'à sème Saliyanji sémɛni ná Kile tùnntunmpii sémɛbil'e ke, mii à dá yire puni na. ¹⁵ Mii à na sòñɔre taha yaage ñkemu na ke, kuru ninuge na pi à pi sòñɔre taha, na shincɛnɔ bàra shinpi na, Kile si sùpyire puni jè nùmpañja. ¹⁶ Lire kurugo mii à naye waha bà mii si mpyi si mpyi tígire cyaga baa Kile ná sùpyir'á mɛ. ¹⁷ Yyee nɔnyahagii toronkwooni kàntugo, mii à núr'a kàre Zheruzalɛmu i, mii shɔji sùpyiibii pi nye wani ke, maa sà wyére kan fòñfeebil'á, maa sàraya wwù Kile á. ¹⁸ Nye yire na mii mpyi, ka pi i sà mii ta wani Kileñaarebage ntàani na. Karigii sùpyanji maha mpyi si nta víniɛ Kile yyaha taan ke, cyire nizanɔkii mii mpyi na mpyi. Shinnyahara nye a mpyi wani mɛ, nyàhanjurgurugo nye a mpyi

† 23:34 Felisi la mpyi si jwò kɔni kɔni jùñɔ na uru nye ke, lire l'e Poli à yíri, puru funɔke e si jwò kɔni kɔni uru si n-jà Poli yíbe.

wani me. ¹⁹ Mii ná Azi kùluni Yahutuubii pìi pi mpyi wani. Pire pi mpyi a yaa pi pyi naha, kampyi mii à kapyimbaala pyi, pire mpyi na sí mii cêege mu á. ²⁰ Lire nyé me, tēni i pi à mii yyēne sùpyire yyaha yyére maa yoge kwòn mii na ke, kampyi mii à kapyimbaala pyi, sùpyire ti naha naha ke, pi yi jwo. ²¹ Mā mii nīnjyerenj yaha pi yyaha yyére, mii à jwo fānha na “Mii à tēen ná l'e na kwùubii sí n-jē n-fworo kwùnj i nùmpañja. Lire kurugo yoge nyé na ņkwùun mii na yii yyaha yyére nīnjjaa.” Puru jwumpe mii à jwo ke, mii kacegeni nūnjke ku nyé kuru la?»

²² Nyé Felisi mpyi a Kafoonj Yesu kuni karigii yyaha cè sèl'e, lire e u à jwumpe nùrunj'a yaha canjke kabere na maa pi pyi: «Yii a si, sòrolashiibii nūnjufembwōhe Lisiyasi ká bú mpa, mii sí yii kataanmpe káanmucya.»

²³ Lire kántugo ka u u sòrolashiibii yyaha yyére shinjji wà pyi na u Poli lènjē kasubage e u raa u káanmucaa, na u àha u fége n-tòro me, na u shincenji wà la ká mpyi si mpa fworo u na, si yaage kà kan u á, u àha urufoo sige lire na me.

²⁴ Canmpyal'à tòro ke, ka fānhafoonj Felisi si mpa ná u cwoñj Durusili i. Yahutu u mpyi u cwoñj, maa pi pyi pi a sà Poli yyere. Poli a pa ke, pyiñkanni na sùpyanjí sí n-jà n-dá Yesu Kirisita na ke, maa yire yyaha jwo pi á. ²⁵ Pyiñkanni na sùpyanj'á yaa u a jaare ntiñj i, ná pyiñkanni na u à yaa u cú uye na ke, ná pyiñkanni na Kile sí n-pa sùpyire puni sàra si ntāanna ná pi kapyiñkil'e ke, mā Poli yaha u u yire yyaha yu, ka Felisi fyagara wunji si u pyi: «Wuu nīnjjaa wuyi yaha amē, mu sí n-jà raa si, mii aha tēni labere ta, mii sí nūru mu yyere.»

²⁶ Felisi la mpyi Poli si wyére kan ur'á, lire kurugo u mpyi maha u yīri tère tère maa yu ná u e. ²⁷ Pi a yye shuunni pyi pur'e, lire kántugo, ka Pōrisusi Fēsitusi si mpa Felisi fáa kīni nūnjufente na. Felisi la mpyi si uye kyaa táan Yahutuubil'á, lire kurugo u mpyi a Poli tò a yaha kāsūñj i.

25

Poli à jwo na uru karigii cyi sà ņcwānŋō saanbwōhe Sezare yyére

¹ Canjke Fēsitusi à tēen kùluni nūnjufente na ke, canmpyaa taanr'á tòro ke, u à yīri Sezare kånhe na mā kàre Zheruzalemu kånhe e. ² U à nō wani ke, nāvunjke ku nyé Kile sáragawwuubii nūnjufeebii ná Yahutuubii yyaha yyére shiinbil'e mā yyaha tíi ná Poli i ke, ka pire si sà kuru paara u á, ³ maa li jaare u á na u Poli yaha u nūru u a ma Zheruzalemu i. Yii lí cē na pi mpyi a vūñjō pwō Poli na si u cya mbò mā u yaha kuni na. ⁴ Ka Fēsitusi si yi jwo pi á na Poli na nyé kāsūñj i Sezare kånhe e, na ņcyère uru mú sí nūru n-kàre wani. ⁵ Maa yi jwo pi á na: «Kampyi yii la nyé si tīgire cyán nge nāñj na, yii yii yyaha yyére shiinbii yaha pi a ma Sezare kånhe e. Pi aha nō wani, nde na pi nyé na tīgire cyāan u na ke, pi i sà lire jwo.»

⁶ Fēsitusi nyé a tòro canmpyaa baataanre, lire nyé me canmpyaa ke na Zheruzalemu i me, maa nūr'a kàre Sezare kånhe e. Canjke u à shā ke, kuru canja nūmpañja, u à kār'a sà ntēen yukyaala bage e, maa pi pyi pi à sà Poli yyere. ⁷ Poli à pa ke, Yahutuubii pi mpyi a yīri Zheruzalemu i mā pa ke, ka pire si mpa yyér'a u kwùulo, karigii cyi à pi ke, maa u cêege na u à cyire nīnyahagii pyi, mā li ta pi yabilimpjii mpyi na sí n-jà pi jwumpe pyāagii cyē sùpya na me. ⁸ Nyé ka Poli si jwumpe lwó sí uye fīniñje maa jwo: «Mii nyé a yafyin pyi ndemu l'á para Yahutuubii Saliyanj i, lire nyé me mā Kilejaarebage kafuun pyi, lire nyé me mā saanbwōhe Sezari mūmpenme pyi me.»

⁹ Nye Fesitusi la mpyi si uye kyaa táan Yahutuubil'á, lire e u à Poli pyi: «Mu la nye si ñkàre Zheruzalemu i pi i sà mu karigii cwóonrò mii nyii na la?» ¹⁰ Ka Poli si u pyi: «Cyage e saanbwóhe Sezari maha pi pyi pi i karigii cwóonre ke, mii ñijyerenj u nge kuru cyage e mà kwò, naha mii karigil'á yaa cyi cwóonrò. Mii nye a yafyin pyi Yahutuubii na me, mu yabilin'á lire cè. ¹¹ Mii n'a mpyi a ta mii à wurugo, lire nye me mà kapii pyi ndemu l'á nì kabonò kwò ke, mii mpyi na si n-cyé na mbòji i me. Nka pi na mii cêge ndemu na ke, sèe ká mpyi u nye a ta lire e me, wà nye a yaa u mii le pi cye e me. Mii la na nye saanbwóhe Sezari u mii karigii cwóonrò.»

¹² Nye ka Fesitusi ná u jwumpebii si sà piye taanna. Pi à kwò ke, ka u u Poli pyi: «Ná mu s'á jwo na mu karigii cyi sà jcwóonrò saanbwóhe yyére, mu sí sà yyéene saanbwóhe yyahe taan.»

Saanji Agiripa la nye si lógo Poli jwò na

¹³ Canmpyal'á tòro ke, ka saanji Agiripa ná u còonji Berenishi* si ñkàre Sezare kànhe e mà sà fworò Fesitusi na. ¹⁴ Nye pi à canmpyaa ñijyahagii pyi Sezare kànhe e ke, ka Fesitusi si Poli kyaa jwo saanji'á na: «Nàji wà na nye Felisi u à le kàsujj i naha. ¹⁵ Tèni i mii à shà Zheruzalemu kànhe e ke, Kile sàragawwuubii ñujufeebii ná Yahutuubii kacwónribil'á nge nàji kyaa jwo mii á, maa li cya mii á na mii u tún. ¹⁶ Ka mii i pi pyi na Jromu fánhafeebii nye na jecg'a sùpya tún, mà li ta mpai pi nye na urufoo cêge ke, u ná pifee nye a tèn maa jwo piye nyii na urufoo sí uye tanƙanna jwo mà ye.

¹⁷ Nye ka pi pii si mpa ná mii i naha. Wuu à nò naha ke, mii nye a yi le shuunni i me, kuru canja nùmpañja ka mii i ñkàre yukyaala bage e maa ntí'a pi pyi pi à u yyer'a pa. ¹⁸ Mpii pi mpyi na u cêge ke, ka pire si jwumpe lwó maa pi wumpe jwo. Nka kapii maha kapii mii mpyi na sònni u sí n-ta u à pyi ke, pi nye a lire là jwo me. ¹⁹ Pi Kile kuni karigii na pi mpyi na piye kyáali kanna. Tire nàkaante mpyi a yyaha tí ná nàji wà kyal'e, uru mege na nye Yesu. Pi mpyi na ñko na u à kwú, Poli sí i ñko na u à jè. ²⁰ Mii wi ke, mii nye a mpyi a cè nde mii sí n-pyi mpe kataanmpe e me. Nye ka mii i Poli yibe kampyi u sí jee n-kàre Zheruzalemu i, u kataanmpe si sà jcwóonrò wani. ²¹ Nka Poli à jwo na mà uru karigii yaha saanbwóhe ku cwóonrò, lire kurugo mii à pi pyi pi à u yaha kasubage e fo mii aha a si u tùgo saanbwóhe yyére tèni ndemu i ke.»

²² Ka Agiripa si Fesitusi pyi: «Mii yabilinji la na nye si lógo uru nàji jwò na.» Ka Fesitusi si jwo: «Nùmpañja mu sí n-lógo u jwò na.»

²³ Nye kuru canja nùmpañja, ka Agiripa ná Berenishi si piye yal'a le väänjiyi i, ka shinjyahara si pi ñùjò bè mà lèje bàanni i. Pi ná sòrolashiibii ñujufembwoyi ná kànhe shinbwoobii pi mpyi. Ka Fesitusi si pi pyi pi à pa ná Poli i.

²⁴ U à pa ke, ka Fesitusi si jwumpe lwó maa jwo: «Saanji Agiripa ná yii mpai pi naha naha ná wuu e ke, yii nyii nye nge nàji na, mà lwó Zheruzalemu na, mà pa nò naha, Yahutuubii pun'á piye nāvunhò jwo mii á u kyaa na, maa jwo na u saha nye a sàa yaa u yaha shi na me. ²⁵ Mii sí wi ke, mii u kàanmucyage e, mii nye a yafyin nya u à pyi ndemu l'á u kabonò kwò me. Ná u yabilinji s'á jwo na uru kataanmpe pu le saanbwóhe cye e, lire kurugo mii à li lwó si u tùgo wani. ²⁶ Mii nàha a jwumò ta si zème u kyaa na si ñkan saanbwòh'á me, lire kurugo mii à pa u yyéene yii yyahayi taan, mu saanji Agiripa kanyee na, bà li si mpyi u aha bú yíbe, ka u u jjemu jwo ke, si yire sème me. ²⁷ Naha kurugo

* 25:13 Ceewe mege ku nye Berenishi.

ye mà kàsujy tũugo Ɔromu i, nũŋke na u à le kàsujy i ke, mà li ta kuru nyɛ a cè mɛ, nũŋo nyɛ lire na mii á mɛ.»

26

Saanŋi Agiripa à jwumpe kan Poli á

1 Ka Agiripa si Poli pyi: «Jwump'à kan mu á, mpe pu nyɛ mu á ke, mu sí n-jà puru jwo.» Ka Poli si cyɛge yĩrige maa jwumpe lwó si uye fininɛ. 2 U à jwo: «Saanŋi Agiripa, l'à táan mii i mà naye ta mu yyahe taan niŋjaa, si li cyêe mu na na Yahutuubil'à yaaga maha yaaga jwo a taha mii na ke, na kuru kà nyɛ sèe mɛ. 3 Mu yabilin' à Yahutuubii ládaabii karigii puni ná pi nákaante pyinƁanni cè. Lire e ke mii na mu jáare ma a ma lùuni bò, ma a lógo na jwɔ na.

4 PyinƁanni na mii à na nàŋkocyyere pyi, ná jaaranƁanni na mii mpyi na jaare mà lwó fo tasiige e na shinji shwóhól'e Zheruzalemu kànhe e ke, Yahutuubii pun'à lire cè. 5 Mà lwó fo tèmɔni i, pi pun'à li cè na Farizhɛenbii tonƁuni i mii nyɛ, Yahutuubii Kile kuni jaarafeebil'e, pire tonƁuni karigii cyi à waha mà tóro pi sanmpii wogigii na. Pi sí n-jà n-pyi mii shérii, kampyi pi la na nyɛ si sèenji jwo.

6 Nyɛ jwɔmɛeni Kile à lwó wuu tulyey'á ke, mii à na sòŋɔre taha lire na ke, lire l'à pi ta pi i yoge kwùun mii na numɛ. 7 Wuu shinji tũluyi ke ná shuunnin' à* pi sòŋɔre taha li na na Kile sí lire jwɔmɛeni fũnŋo, lire kurugo pi na Kile père pilaga bàra canŋa na. Saanŋi Agiripa, mii mú à na sòŋɔre taha lire na ke, lire kurugo Yahutuubii na mii cêege amɛ! 8 Yii Yahutuubii, jaha k'à li ta yii nyɛ a dá li na na Kile sí n-jà kwùubii jè n-yige kwùŋi i mà ye?

9 Mii mú mpyi na sòŋŋi na fànha kí, mii i sàa Nazareti kànhe shinŋi Yesu mɛge tũn. 10 Lire mii à pyi Zheruzalemu i. Lire sàragawwuubii nũŋufeebii mpyi a kuni kan mii á, ka mii i Yesu fyèjwóhóshiiinbii niŋyahamii le kàsujy i. Pi aha ŋko si pi bò, mii mú mpyi maha jwo na mii à jɛɛ. 11 Tèrii niŋyahagil'e, mii mpyi maha jaare Kile Jwumpe kàlambayi i, maa pi kyérege. Mii la mpyi maha mpyi si pi kárama njige pi Kile kuni i. Mii lùuni mpyi a sàa yĩri pi taan fo mii mpyi maha jaare kànkwoore na, maa pi kyérege.

12 Lire pyinƁanni na, sàragawwuubii nũŋufeebii mpyi a kuni kan mii á báaranji ŋgemu mɛɛ na ke, canŋka mii à yĩri na ŋkèege Damasi kànhe dánafeebii mɛɛ na.

13 Saanŋi Agiripa, mà mii niŋkarenji yaha, canŋk'á pa nɔ nũŋo niŋji i ke, ka mii i mpâl'a bèenge jya k'à yĩri niŋyini na. Kuru bèenge mpyi a pèe canŋke woge na, ka ku u mpa mii ná na shèrefeebii kwùulo. 14 Ka wuu puni si wwúl'a cwo niŋke na. Ka mii i mejwuu lógo wuu Eburubii shɛenre e na “Solí, Solí, jaha na mu na mii kyérege amɛ ye? Mu à ma ntũŋke taha mii na, lire e mu à maye bânni bà faapyinunji niŋcyini maha uye bânni tũge na mɛ.” 15 Ka mii i yibe “Kafoonji, jofoo u nyɛ mu ye?” Ka Kafoonji si mii jwɔ shwó “Mii u nyɛ Yesu, mii mu nyɛ na ŋkyérege. 16 Nyɛ yĩr'a yyére numɛ. Mii à naye cyêe mu na bà mu si mpyi s'a báare mii á mɛ. NyanƁanni na mu à mii jya niŋjaa ke, mu sí raa lire yu sũpyir'á. Mii sí n-pa naye cyêe mu na si karigii nyiimu jwo mu á ke, mu sí raa cyire yu pi á mú. 17 Yahutuubii ná supyishinji sanŋ'á mii sí mu tun ke, mii sí n-pyi ná mu i, si mu shwó pi na. 18 Mii sí mu tun pi á, bà mu si mpyi si pi nyiigii múgo, si pi yige numpini i si mpa bèenmpe na, si pi yige Sitaanninji

* 26:7 Yakuba jyaabii ke ná shuunninji i Yahutuubii tũluyi ke ná shuunnin' à fwoore, pire pi nyɛ Izirayeli shiinbii.

fàñhe ƙwàh'i, pi i piye kan Kile á, bà pi si mpyi pi aha dá mii na, pi kapegigii nimpyiinƁii si yàfa pi na, pi ná Kile wuubii sanmpii si mpyi koolyijɛɛ mɛ.»

¹⁹ Nye saanji Agiripa, mà láha lire tɛni na, nde Kile à cyéɛ mii na ke, lire kyaa mii jye na yu. ²⁰ Damasi kàñhe shiinbil'á mii à fyánha a yi jwo, lire kàntugo maa yi jwo Zheruzalɛmu kàñhe ná Zhude kùluni shiinbii sanmpii pun'á fo mà sà nɔ supyishinji sanji shiinbii na. Mii à yi jwo pi á pi pi toronƙanni kɛɛnɛ, pi i nùru Kile á, pi raa kariii pyi jcyiimu cyi sí li cyéɛ na pi à pi toronƙanni kɛɛnɛ sèenji na ke. ²¹ Lire kurugo Yahutuubil'á sà mii cù mà mii yaha Kilejaarebage e, maa ŋko raa mii bùu. ²² Nka Kile à kwôro ná mii i, maa mii tɛɛɛ fo mà pa nɔ ninjaa na. Kile tũntunji Musa ná Kile tũntunmpii sanmpii mpyi a fyánha a kani ndemu shɛnɛ jwo na li sí n-pa n-pyi ke, mii mú sí na jye naha si lire kyaa jwo sùpyire pun'á, shinbwoo bâra sùpyire sannte na. Mii mú sí jye na yaaga bârali lire na mɛ. ²³ Pi mpyi maha yi yu na Kile Nijcwànrɔji sí n-kyaaala n-kwù, na uru mú u sí n-pyi shincyiwe si jɛ vworo kwùji i, si bèɛnmpɛ kyaa jwo wuu shinji ná supyishinji sanj'á.»

²⁴ Mà Poli yaha puru jwumpe na u u uye tanga yu, ka Fesitusi si sêe u na: «Poli, sicyer'á jyè mu i! Mu à kàlanji pyi fo mà sà ma jũŋke pyi k'á yîri!» ²⁵ Ka Poli si u pyi: «Mii jũŋufooji, sicyere jye mii i mà dɛ! Sèenji jwumpe kanni mii jye na yu, pu mú s'á finijɛ. ²⁶ Saanji Agiripa yabilin'á jcyii karigii puni cè, lire l'á mii ta mii i cyi yu fyagara baa u yyahe taan. Mii à tɛɛn ná l'e na u à cyi puni cè, naha na ye li là jye a pyi ŋwàhɔre e mɛ. ²⁷ Saanji Agiripa, Kile tũntunmpil'á jjemu jwo ke, mu jye a dá yire na mà? Mii à li cè na mu à dá yire na.» ²⁸ Ka Agiripa si u pyi: «Poli, mu naha na sɔnɔji na mu sí n-jà mii kɛɛnɛ mpyi dánafoɔ dɛ!» ²⁹ Ka u u pyi: «L'á pyi nume yo, l'á pyi canŋke kabɛɛ yo, mii na Kile jaare l'áha ndá mu kanni na mà dɛ, ŋka li pyi yii puni pi naha na mii jwumpe nùru ninjaa ke, yii puni pi pyi mii fiige, ŋka pi áha yòrɔyò tɛɛɛ yii pwò mii fiige mɛ.»

³⁰ Nye ka saanji ná fàñhafooji ná Berenishi, mà bâra mpai pi mpyi ná pi e ke, ka pire puni si yîri na fwore, ³¹ maa ŋko piy'á: «Ŋge nàñi naha a kyaa pyi ndemu l'á u kabonɔ kwò, lire jye mɛ mà u kalene kwò kàsɔji i mɛ.» ³² Nye ka Agiripa si yi jwo Fesitusi á: «Kàmpyi ŋge nàñi naha mpyi a u kataanmpɛ le saanbwàhɛ Sezari cye e mɛ, u cye naha a mpyi sí n-jà n-yaha numɛ.»

27

Poli ná kafeebwàhe kani suumpe lwàhe jɔŋ'i

¹ Tèni i pi la mpyi si wuu lɛɛɛ bakwàɔge e wuu a ŋkɛɛge Itali kɔni i ke, pi à Poli ná kàsuyiibii pii kan sòrolashiibii yyaha yyéɛe shinji wà á, uru mɛge na mpyi Zhuliyusi. Uru nàñi na mpyi Ɔromu shiinbii sòrolashikurumbwàhe kà jũŋo na, pi mpyi maha kuru mɛge pyi: «Saanbwàhe Sorolashikurunŋke.» ² Nye ka wuu u jyè bakwàɔge k'e, kuru mpyi a yîri Adaramiti i na ŋkɛɛge Azi kùluni kàmpanŋke na. Asitariki na mpyi ná wuu e. Tesaloniki kàñhe shin u mpyi u wi, Masedoni kùluni i. ³ Kuru canja nùmpañja, ka wuu u nɔ Sidon kàñhe e. Zhuliyusi mpyi a Poli cùmu lemɛ jwò, maa kuni kan Poli á u sà fworo u ceveebii na, yaayi kyaa li jye u na ke, bà u si mpyi si sà yire cya pi á mɛ. ⁴ Lire kàntugo wuu à yîri wani maa kuni lwò na ŋkɛɛge mà sà ntòro Sipiri kɔni ŋkere na, naha na ye kafɛɛge mpyi na wuu jũŋo bèni. ⁵ Ka wuu u ŋkàre suumpe lwàhe jɔŋ'i mà sà ntòro Silisi kùluni ná Panfili wuuni taan, maa ŋkàre mà sà nɔ Mira kàñhe na Lisi kùluni i. ⁶ Nye ka sòrolashiibii yyaha yyéɛe shinji si bakwàɔge kà ta wani

k'a yîri Alezandire kânhe e na ñkèege Itali kîni i, maa wuu pyi wuu à fworò bakwòoge ñjcyiige e mà jyè kur'e.

⁷Wuu à canmpyaa ñjyahagii pyi lwòhe ñjñ'i. Bakwòoge ñye a mpyi a já na ñkèege fwòfwò me. Wuu à kânha sèl'e maa nta a já a nò kînidi kânhe sìcampe na. Ñye ná kafeege mpyi a wuu kárama pen kuru kâmpañke na, ka wuu u ntòro Kereti kîni ñkere na, mà kàre Salamoni kâmpañke na. ⁸Kuru kâmpañke sheme mpyi a pen, ñka wuu à wuye waha maa ñkàre mà sà nò cyage k'e, pi maha kuru mege pyi: «Bakwooyi Tayyerege Ñjñcennke». Kuru cyage na ñye Lase kânhe ñkere na.

⁹Tère nimbwoo mpyi a tòro wuu na kuni na mà kwò. Bakwofeni mpyi a pa mpyi farati, ñaha na ye wyeere tēni mpyi a nò a kwò, Yahutuubii sūñji tēni mpyi a tòr'a kwò. Ñye ka Poli si u tayyage jwo. ¹⁰U à jwo: «Mii ceveebii, mii naha a li kâanmucya mà li ñya na wuu kùsheeni si ñjñò kuu ná kakyara nimbwòrò ñye a fworò l'e me. Yaayi wuu à le bakwòoge e ke, ti si n-dâ yire ná bakwòoge na mà de! Wuu yabilimpïi pi ñye k'e ke, wuu múnahigii na ñye ku ñwòge e mú.»

¹¹Ñka sòrolashiibii yyaha yyére shinñi mpyi a dá bakwòoge fèvoonji ná ku ñjñufoonji wumpe na mà tòro Poli wumpe táan. ¹²Kuru cyage bakwooyi tayyérege mú ñye a mpyi a ñwò wyeere tēni i me. Lire kurugo mpïi pi mpyi bakwòoge e ke, pire ñjyahara mpyi a li ta na pi pyiñkanna cya pi i yîri wani kuru cyage e, pi a si Fenikisi kânhe bakwooyi tayyérege e Kereti kîni i, pi i sà wyeere tēni pyi wani. Kuru cyag'à yyaha kan canñacwumpe e. Kafeebwoyi ñye na nōni kuru cyage na me.

¹³Ñye kafeege nimbiler'à pa na fwu na yîri wòro kùl'e ke, ka pi i wá na sōñji na pire sí n-jà n-kàre. Tōonmpirige pi maha ntèg'a bakwòoge yyéñje ke, maa kuru wwù wani, ka bakwòoge si wá na ñkèege Kereti kîni ñkere na. ¹⁴Li ñye a mō me, ka kafeebwòhò si yîri na fwu na yîri suumò kùl'e na ñkèege canñafyinmpe e na ñcwùnni wuu ñjñ'i. Pi maha kuru kafeebwòhò mege pyi: «Erakilōn». ¹⁵Ka kuru kafeebwòhe si mpa bakwòoge lwò. Wuu ñye a já a ku kēññe me, ka wuu u wuye yaha ku cye e. ¹⁶Kafegg'à kàre ná wuu e, ka wuu u sà ntòro kire nimbilere ñkere na, suumpe lwòh'à li kwùulo, li mege ñye Koda. Kuru cyag'à pa jyè wuu ná kafeege shwòhòl'e maa ku tēgēle kwòñ wuu na dooni ke, bakwobileni* li mpyi wuu á ke, ka wuu u wuye waha maa lire ñáhana a yige lwòhe e, ñka báara u mpyi lire tayigege e de!

¹⁷Ñye wuu à nūr'a pa bakwobileni lēñe ke, maa meere tēg'a bakwobwòhe yal'a pwo. Vāanñke ku maha bakwòoge pyi ku u ñkèege ke, maa kuru tírige, ñaha na ye wuu mpyi na fyáge kafeege kà ñkwò bakwòoge lwò si ñkàre zà yaha nticyēññi ñjñ'i Libi kîni kâmpañke na me, maa wuye yaha kafeege cye e ku u ñkēññi. ¹⁸Kafeebwòhe fànha mpyi na mpère fo li ñye a pa ñwò me, kuru canña nūmpañja, ka pi i wá na bakwòoge funñò yaayi yà wwù na wàa lwòhe e. ¹⁹Ku canntanrewoqe, ka bakwòoge feveebii yabilimpïi si pi báarapyiyaayi yà wwùl'a wà lwòhe e. ²⁰Wuu à canmpyaa ñjyahagii pyi, canñajyiini bára wòrigii na, wuu ñye a kuru kà ñya me. Kafeebwòhe fànhe mpyi na ñyahage na wá, fo wuu puni mpyi a li yaha na wuu wà saha si n-shwò me.

²¹Wuu mpyi a mō maa yalyige lyí. Ka Poli si mpa yîr'a yyére sūpyire yyaha na, maa jwo: «Mii ceveebii, yii mpyi a yaa yii i mii jwumpe lógo, wuu u ntēen Kereti kîni i. Lire n'a mpyi a pyi, ñke kafeebwòhe ku ñke k'à wuu ta, ka wuu u

* **27:16** Bakwobileni maha mpyi nimbwòhe funñke e. Nimbwòhe ká ñkèege, sūpyire maha jyille ná nimbileni i.

mpɔɔn yaayi njemu i ke, lire là mpyi na sì n-pyi mɛ. ²² Nka numɛ, mii sí yi jwo yii á, yii àha vyá mɛ, yafyin sì yii wà ta mɛ. Bakwɔɔge kanni i wuu sí n-pɔɔn. ²³ Kilenji ngemu wu u nyɛ mii, mii sí i báare u á ke, yii li cɛ na uru mèlɛkɛnɔ wà à uye cyée mii na pilaga, ²⁴ maa yi jwo mii á na mii àha raa fyáge mɛ, na mii à sàa yaa mii yyéɛnɛ saanmbwɔhe Sezari yyahe taan. Kile à nwɔ mii na maa mii nareyi lógo. Shin maha shin u nyɛ ná mii i bakwɔɔge e ke, u sí wuu puni shwɔ. ²⁵ Lire e ke mii ceveebii, yii àha raa fyáge mɛ. Mii à dà Kile na. Nje y'à jwo mii á ke, yire puni sí n-tòro yi jwuɔkanni na. ²⁶ Nka bakwɔɔge sí n-kɛɛge ná wuu e lwɔhe ninke kini l'e.»

²⁷ Kuru ku mpyi wuu numpili ke ná sicyɛrewoge suumpe lwɔhe njɔ'i, kafeebwɔhe sí i wuu lwúu na nkɛɛge ku nyii cyeyi i. Suumpe lwɔhe njɔ'i wuu mpyi ke, kuru mɛge na mpyi Adiriyatiki. Nɔɔk'á pa nɔ ke, ka bakwɔɔge feveebii sí wá na sɔnni na wuu à byanhara kumpoge na. ²⁸ Ka pi i mɛɛre le a tírige lwɔhe e maa ku súma mà ku cùgumpe ta metirii bejaaga ná ke ná baashuunni. Ka pi i file yyaha na, maa núr'a ku súma mà ku ta metirii bejaaga ná baataanre. ²⁹ Pi mpyi na fyáge bakwɔɔge kà nkɔwò zà nkúu kafaage kà na lwɔhe e mɛ. Nyɛ tɔɔmpiriyi pi maha ntɛg'a bakwɔɔge yyéɛnɛ ke, ka pi i yire sicyɛre tírige lwɔhe e bakwɔɔge kántugo yyére, maa ntɛn pi funvwugo wuubii na nyége sigili. ³⁰ Nyɛ mà pi yaha pur'e, mpíi pi mpyi na bakwɔɔge fí ke, pí'r'à bakwɔbileni yig'a tírige lwɔhe e, maa piye pyi mu à jwo tɔɔmpirige kà píre la nyɛ si ntírige bakwɔɔge yyaha yyére, mà li ta tafɛnɛ pi mpyi na nɔca bakwɔbileni cye kurugo. ³¹ Ka Poli si sòrolashiibii ná pi yyaha yyére shinɔi pyi: «Ná bakwɔɔge feveebii nyɛ a tɛn bakwɔɔge funnke e mɛ, yii sì n-sii n-shwɔ mɛ.» ³² Nyɛ mɛɛre ti mpyi a tɛg'a bakwɔbileni pwɔ ke, ka sòrolashiibii si tire kwɔn, maa li yaha l'à kàre lwɔhe njɔ'i.

³³ Nyɛ nyɛg'à pa byanhara ke, ka Poli si li cya pi pun'á na pi njyi cya pi lyí. U à jwo: «Canmpyaa ke ná sicyɛɛre cyi nyɛ ncyii, yii funmpɛn wuubii pi nyɛ, yii sàha njyi sɛe wu lyí mɛ. ³⁴ Lire e mii na li caa yii á, yii njyi cya yii lyí. Lire li sí yii pyi yii fàha ta yii i shwɔ. Mii sí yi jwo yii á, yii wà njɔnjɔɔ ninɔin si n-sii n-pínni mɛ.»

³⁵ Poli à yire jwo ke, maa bwúuruɔi lwó maa fwú kan Kile á pi puni nyii na, maa u kwɔn kwɔn, maa wà lwó na lyí. ³⁶ Pi sanmpil'à lire nɔa ke, ka pi puni yákilibii si ntɛn, ka pi i wá na lyí mú. ³⁷ Wuu shiin nkɔwu shuunni ná shiin beetaanre ná ke ná baani (276) pi mpyi bakwɔɔge e. ³⁸ Wuu pun'à lyí a tɔn ke, sùmapyanɔi u mpyi bakwɔɔge e ke, ka pi i uru wu lwɔhe e, bà bakwɔɔge si mpyi si faha mɛ.

³⁹ Nyɛg'à pa múgo mà wuu ta wuu à nɔ cyage nkemu i ke, bakwɔɔge feveebii nyɛ a mpyi a kuru cyage cè mɛ. Ka pi i lùɔkuunɔi wà nɔa, nɔɔke mpyi a fworò wani, ka pi la si mpyi s'a nkɛɛge wani kuru cyage e. ⁴⁰ Nyɛ tɔɔmpirige ku maha ntɛg'a bakwɔɔge yyéɛnɛ ke, pi à kuru sàha mà tírige lwɔhe e, mɛɛre ti maha ntɛg'a bakwɔɔge yafɛnke pwɔ ke, maa tire sàha mú, maa vaaɔa nitabaaga pili bakwɔɔge yyaha yyére, bà kafɛɛge si mpyi s'a nkɛɛge ná k'e suumpe lwɔhe nɔaɔge na mɛ. ⁴¹ Pur'e pi nyɛ, ka bakwɔɔge si nkàr'a sà dùgo nticyɛn nɔɔke kà njɔ'i, lùɔkuubii pìi shuunni shwɔhɔl'e. Bakwɔɔge munag'à kàr'a sà nɔcúru nticyɛnɔi i, ku nyɛ a jà a fworò mɛ. Lir'à lwɔhe ta ku u fuuli na yíri na ma na bakwɔɔge kántugo yyéɛnɔi bwúun, fo mà sà kuru kɛɛge.

⁴² Sòrolashiibii la mpyi si kàsuyiibii bò, bà li si mpyi pi wà kà nkɔwò lwɔhe nà vworo si shwɔ mɛ. ⁴³ Nka sòrolashiibii yyaha yyére shinɔi la mpyi Poli si bò mɛ.

Lire kurugo nde sòrolashiibii la mpyi si mpyi ke, ka u u pi sige lire na. Mpii pi na jini lùpani na ke, ka u u jwo na pire pi fyánha a cwo lwøhe e, pi i ku ná pi sà fworò kùmpoge na. ⁴⁴ Maa yi jwo pi sanmpil'á na pi cikwooyi yà, lire nyε me bakwøøge jyayi yà lwó pi i dùgo yire ñunji' pi i fánha le, pi i lwøhe jyiile yire ñunji'. Amuni l'á pyi, ka pi puni si jyiil'a kàre kùñke na, yaaga nyε a pi wá ta me.

28

Karigii cyi à pyi mà Poli yaha Maliti kini i ke

¹ Nyε wuu shwoñkwooni kântugo, ka pi i yi jwo wuu á na kuru cyage mege na nyε Maliti. ² Lire kini shiinbil'á wuu cümü lemε ñwø sèl'e. Ná zànhe sí mpyi na ñcwo wyeere sí nyε, ka pi i nabwøhø le, maa wuu puni pyi wuu à pa ntènn'a kuru kwúulo na ware. ³ Poli à pa yíri si kànkyaaanyi yà fàara si mpa le nage e, lir'á màcwoñji wá ta wani yire kànkyaaanyi i. Yí talenke e, nage kafug'á jyé uru màcwoñji i ke, ka u u yír'a kwòro Poli cyεge na. ⁴ Kànhe shiinbil'á wwòñji ñya u u fánñi Poli cyεge na ke, ka pi i wá na yu piy'á na: «Nàkaana baa, ñge nàñi sí n-ta shinbu. U méε nyε u à shwø lwøhe na ke, wuu yasunñke “Seenjifoo” nyε na ñko si u yaha u shì shà me.»

⁵ Nyε ka Poli si wwòñji ñàhara a cyán nage e. Wwòñji tanønñke nyε a mpyi a yafyin pyi u na me. ⁶ Sùpyire mpyi na sòññi na kuru cyεge sí n-fwø, na u sí n-cwo n-kwù lire tèenuuni i. Pi à u nyii cyán mà nò, pi nyε a yafyin ñya k'á u ta me, ka pi funzønñore si ñkèenñe, maa jwo na yasunñke kà ku nyε Poli.

⁷ Cyage e wuu mpyi ke, kinifooñji cyage kà na mpyi kuru ñkere na, uru nàñi mege na mpyi Pubilusi. U mpyi a wuu ñùñò bê a ñwø, maa wuu pyi wuu à wuu sunmbage lèñe u pyenge e canmpyaa taanre funñ'i. ⁸ U tunji mpyi tasinnage e cifwure ná tógotógonñi cye e. Ka Poli si ñkàr'a sà fworò u na, maa u cyεge taha u na, maa Kile ñáare u á, ka u u ñcùñò. ⁹ Lir'á pyi ke, ka kuru cyage yampii puni si wá na si Poli yyére, ka u u wá na pi cùñji. ¹⁰ Kuru cyage shiinbil'á pèente shinji puni taha wuu na. Wuu tèekaren'á pa nò, ka wuu u wá na ñko raa jyé bakwøøge e ke, yaayi kani li mpyi wuu na ke, pi à yire puni kan wuu á.

Poli à nò Ɔrømu kànbwøhe e

¹¹ Yinyε taanre wuu à pyi kuru cyage e. Bakwøøge k'á yíri Alezandire kànhe e ná pi maha ku pyi: «Ñampii*» ná ku mpyi a yyér'a kafeebwoyi tēni pyi wani ke, wuu tèekaren'á pa nò ke, ka wuu u jyé kur'e na ñkèεge. ¹² Wuu à sà nò Sirakusi kànhe na ke, maa canmpyaa taanre pyi wani. ¹³ Wuu à yíri wani ke, maa ñkèεge suumpe lwøhe ñwø kurugo mà sà nò Erezho kànhe na, maa shwòn wani. Kuru canña nùmpañña, mà wuu ñiñkaribii yaha, ka kafeebwøhø si yíri na fwu wuu kàmene yyére. Canmpyaa shuunni wuu à pyi kuni na, maa nta a nò Puzòli kànhe na. ¹⁴ Wuu à sà dánafeebii pìi ta wani kuru kànhe na, ka pire si li cya wuu á na wuu cibilaaga ñiñkin pyi wani ná pire e. Puru funñke e wuu à pa yíri wani mà kàre Ɔrømu kànbwøhe e.

¹⁵ Nyε Ɔrømu dánafeebil'á wuu kyaa lógo na wuu wá na sà wani pi yyére ke, ka pi pìi si mpa wuu ñùñò bê fo Apwusi caange na. Cyage mege pi maha mpyi: «Nampwuunbii Tatriyi Taanrenji» ke, ka pìi si mpa wuu ñùñò bê wani. Poli à pi ñya ke, maa ntíl'a fwù kan Kile á, ka màban si jyé u e. ¹⁶ Wuu à sà nò Ɔrømu

* 28:11 Bakwofempii mpyi maha pire ñampii sunni bà pi si mpyi s'a pire kàanmucaa lwøhe ñunji' me.

kànbwòhe e ke, ka pi i ñkàr'a sà Poli yaha u meɛɛ cyage e, maa sòrolashinjì wà yaha u u kàanmucaa.

Poli à Jwumpe Nintanmpe jwo Ɔrɔmu kànbwòhe e

¹⁷ Nye canmpyaa taanr'à pa ntòro ke, ka Poli si Yahutuubii ñùñufeebii yyere uye yyére. Pi à pa bínni ke, ka u u jwo: «Mii cinnmpyiibii, pi à mii cù Zheruzalemu kànhe e, maa mii le Ɔrɔmu fànhafeebii cye e mà li ta mii ñye a yafyin pyi wuu shinjì sùpyire na me, mii mú ñye a yafyin pyi ndemu l'à para ná wuu tulyeyi làdaabil'e me. ¹⁸ Pir'à mii yíb'a kwò ke, pi la mpyi si mii yaha, ñaha na ye pi ñye a yafyin ta mii à pyi ndemu li sí n-pa ná l'e pi mii bò me. ¹⁹ Nka Yahutuubii ñye a mpyi a ñe pi mii yaha me, lire kurugo, li mpyi a pyi fànha kyaa mii na, mii i na kataanmpe le saanbwòhe Sezari cye e. Nka wuu shinjì sùpyire ñcèɛɛge funñjo ñye a mpyi mii á mà de! ²⁰ Lire na mii à li cya si yii ñya si jwo ná yii e. Izirayeli shiibii sòñr'à taha Shwofoonjì ngemu na ke, yii li cè na uru kurugo pi à mii pwo ná ñje yòrɔyi i.»

²¹ Ka pi i Poli pyi: «Zhude kùluni shin sàha séme kan naha wuu á mu kyaa na me, wuu cinnmpworonjì wà mú sàha ñkwò a yíri wani mà pa yafyin jwo, lire ñye me mà mu meɛɛge jwo wuu á me. ²² Nka ñje yi ñye mu á ke, wuu la ñye ma a yire jwo wuu á, ñaha na ye wuu à li cè na Kile kuni i mu ñye ke, sùpyir'à ntùñke taha lire na cyeyi puni i.»

²³ Nye ka pi i canñke kabere tég'a kan piy'á. Kur'à pa nò ke, ka shinñyahara si bàra sùpyire na mà piye ta Poli cyage e. Mà lwò ñyège na fo mà sà nò yàkoñke na, ka Poli si wá na Kile Saanre kyaa yu pi á, maa pynñkannigii puni cya ná MusaSaliyanjì ná Kile tùnntunmpii sanmpii sémebii jwumpe e, bà pi si mpyi si dá Yesu na me. ²⁴ Ka pi si dá Poli jwumpe na, ñka pi ñye a dá pu na me. ²⁵ Tire sùpyire ñye a bê ñinjin na me. Nka mà jwo pi caala ke, ka Poli si kyaa ñinjin jwo pi á, u à jwo: «Kile tùnntunñjì Ezayi mpyi a jwumpe mpemu jwo yii tulyeyi na, Kile Munaani fànhe cye kurugo ke, puru mpyi a sii sèe. ²⁶ Kile mpyi a u pyi

“Sà yi jwo nge supyishinjì'á na:

‘Yii sí n-sìi raa núru, ñka yii sí raa yafyin yyaha cini me.

Yii sí n-sìi raa wíi, ñka yii sí raa yafyin ñaa me.’

²⁷ Naha kurugo ye nge supyishinjì'á cyé si pi zòmpii kèɛññe,

maa pi ñinñyigigii tò,

maa pi ñyiigii tò,

bà pi ñyiigii si mpyi cyi àha raa ñaa me,

pi ñinñyigigii kà hà raa núru me,

pi zòmpyaagii kà hà ñkèññe me.

Lire l'à pi ta pi ñye a ñen'a yyaha kèɛññe mii yyére, si shwò me†.”

²⁸ Ka Poli si núr'a pi pyi: «Supyishinjì sanñjì u ñye u ñye Yahutuu me, yii li cè na Jwumpe Nintanmpe pu ñye na sùpyire zhwonjì kyaa yu ke, Kile à puru tun pir'á. Pire pi ke, pire sí pu lógo.»

[²⁹ Poli à puru jwo ke, ka Yahutuubii si yíri na ñkèɛge, maa piye kyáali sèl'e na wá.]

³⁰ Poli à yee nimpunñjì shuunni pyi bage k'e Ɔrɔmu kànbwòhe e. U mpyi maha kuru bage sàrani. Sùpyire ti mpyi maha si u yyére ke, u mpyi maha tire puni cwòre na ñwòge. ³¹ U mpyi maha sùpyire kálali Kile Saanre kyaa na, maa

Kafoonɔi Yesu Kirisita kyaa yu pi á fyagara baa, wà mú mpyi maha u sige uru báaranɔi mpyinɔi na mɛ.

Letereŋi Poli à tun Ɔrɔmu dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Poli na mpyi Yahutu, u à si Siri kɔni i, Tarisi kànhɛ e. Nka Zheruzalemu kànhɛ e u à lye, wani u à Kile Jwumpe taanna mú. Poli mpyi a uye pwɔ Yahutuubii láda karigii na sèl'e. U mpyi maha dánafeebii kyérege sèl'e. Nka Kafooŋi Yesu à uye cyèe u na, maa u yyer'a pyi u túnntunŋo supyishinji sanŋi'á.

Poli la mpyi si nkàre Ɔrɔmu kànbwàhe e si Jwumpe Nintanmpe jwo, si yíri wani si nkàre Èsipani kɔni i si sà Jwumpe Nintanmpe jwo wani mú, nka u jye a jà a li pyinŋkani ta mɛ.

Dánafeebii kurunŋe ku mpyi Ɔrɔmu kànbwàhe e ke, kuru shiinbii mpyi Yahutuubii ná supyishinji sanŋi.

Nye ka Poli si mpa lógo na dánafeebii pi mpyi a fworo Yahutuubii shinji i, ná mpíi pi mpyi a fworo supyishinji sanŋi i ke, na ngaha na wá uru supyishinji kuuyi shuunninji shwàhɔl'e: Yahutuubii mpyi a supyishinji sanŋi le barag'e mɛ, naha kurugo ye pi mpyi a li ta na supyishinji sanŋi jye na Kile túnntunŋi Musa Saliyanji kurigii jaare mɛ. Supyishinji sanŋi mpyi na sɔnŋi na pir'á pwɔrɔ, naha kurugo ye pire jye a pwɔ uru Saliyanji na mɛ.

Ka Poli si li cyèe pi kuuyi shuunninji na na Kile jye a sùpya pwɔŋo sùpya na mɛ, Jwumpe Nintanmpe na jye sùpyire puni wumɔ, Yahutuubii bàra supyishinji sanŋi na.

Sùpyire pun'á Kile jwɔmɛɛni yaha, Yahutuubii bàra supyishinji sanŋi na. Kile lúun'á yíri sùpyire puni taan (1.18--3.20). Nka Yesu u jye u jye a kapii pyi mɛ, ur'á kwù sùpyire puni cyaga. U kwùŋ'á sùpyire kapegii yáfa ti na. Lire e shin maha shin u à dá u na ke, Kile maha pire tɔre shintiibil'e (3.21--5.21). Pyinŋkani na Kile maha sùpyanji pyi na u à tíi ur'á ke, Jwumpe Nintanmpe na lire cyèe. Dániyanji kanni kurugo lire maha jà a pyi, mà lwɔ tasiige na, mà sà nɔ takwage na (1.17).

Poli à li cyèe na Kile Saliyanji na jye yacɛnŋe, nka li fànhɛ jye sùpyanji i, u jà u a u kurigii jaare mɛ. Nka Kile à jùjaara ta wuu na, maa u Munaani tun l'á wuu tɛge (6--8).

Nye Poli à jwo mà yyaha tíi ná Yahutuubil'e, u a jwo: Yahutuubii pìi mén'á Kile Nijɛwɔnɔŋi cyé ke, Kile jye a u shiinbii cyé mɛ. U à jwɔ pi na maa pi cwɔɔnɔ. Canŋka Izirayeli shiinbii sí shinji ninŋkwombaani ta Yesu Kirisita cye kurugo (9--11).

Mà tàanna ná Kirisita kacɛni nimpyiini i wuu mú pun'á, pyinŋkani na dánafeebil'á yaa pi piye pwɔ u na, pi i piye kyaa táan piy'á ná pi zòmpyaagii puni i ke, Poli à lire cyèe pi na (12--16).

Letereŋi tasiige

¹ Mii Poli na jye Yesu Kirisita báarapyi. Kile à mii cwɔɔnɔ maa mii yyere mà pyi Yesu túnntunŋo, bà mii si mpyi s'a u Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á mɛ.

² Kile mpyi a puru Jwumpe Nintanmpe jwɔmɛɛni lwɔ fo tɛemɔni i u Jwumpe Semɛŋi i u túnntunmpii cye kurugo. ³ Puru Jwumpe Nintanmpe na u Jyanji shɛnre yu, uru ngemu u à pa mpyi sùpya maa mpyi saanŋi Dawuda tɔluge shin ke.

⁴ U à jè a fworo kwùŋi i, Kile Munaani à li cyèe na Kile Jyanji wi, uru u

nyɛ wuu Kafoonji Yesu Kirisita, uru u nyɛ sɔnjifoo. ⁵ Uru cye kurugo Kile à jwɔ mii na, maa mii pyi tũntũnɔ Kafoonji metange kurugo, bà supyishinji puni si mpyi si dá u na s'a u pɛre mɛ. ⁶ Yii mú na nyɛ tire sũpyire e, yii Kile à yyere yii pyi Yesu Kirisita wuu ke. ⁷ Yii pi nyɛ Ɔromu kànbwɔhe e ke, yii pun'á mii à nge letɛɛnɔ kan. Kile à yii kyaa táan uy'á, maa yii yyer'a pyi u wuu. Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwɔ yii na, pi i yyeɛnɔke kan yii á.

Polɔ la nyɛ si sà fworɔ Yesu dánafeebii na Ɔromu kànbwɔhe e

⁸ Yyɛcyiige na, mii à fwù kan na Kilenji á, Yesu Kirisita mɛge na yii puni kurugo, naha na yɛ yii dániyani kyaa na yu diɲyɛnɔ cyeyi puni i. ⁹ Mii na báare Kile á ná na zòmbilini puni i, u Jyanji Jwumpe Nintanmpe njwuɲi cye kurugo. Kile à li cè na mii na sɔnɲi yii kyaa na, na Kileɲareyi puni i. ¹⁰ Tère o tère e mii nyɛ na Kile ɲáare ke, mii maha li cya u á, kampyi u nyii wuuni li nyɛ li li, u na yaha si tère ta sà fworɔ yii na. ¹¹ Yii li cè na mii la à sii si yii nya, Kile Munaani à kàlanɔ ngemu kan mii á ke, bà mii si mpyi si sà yii taanna uru na, yii i fánha ta mɛ. ¹² Mii la nyɛ si maban le yii e bà yii si mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i mɛ. Mà bàra lire na, mii la nyɛ yii Kile kuni yyaha yyére zhèni si maban le mii i.

¹³ Mii cɔnmpyiibii, mii la na nyɛ yii li cè, na mii mpyi a li lwó tooyo niɲyahay'e naye funɲ'i, si sà fworɔ yii na, bà mii si mpyi si báara pyi yii yyére si u fyé nya yii shwɔhɔl'e, bà mii à u nya supyishinji sanɲi shwɔhɔl'e mɛ. Nka ali numɛ, mii sàha já a shà mɛ. ¹⁴ Kànbwɔhɔshiin bàra nyɛgeɲwɔhɔshiin na, mpii pi à kála ke, mà bàra mpii pi nyɛ pi nyɛ a kála mɛ, sũpyire puni fwoɔ na nyɛ mii na Jwumpe Nintanmpe njwuɲi kàmpañke na. ¹⁵ Lire kurugo l'á sàa táan mii á, mà sà Jwumpe Nintanmpe jwo yii Ɔromu shiinbil'á mú.

¹⁶ Mii nyɛ na sílege si Jwumpe Nintanmpe jwo mɛ, naha kurugo yɛ mpiimu ká dá pu na ke, Kile sífene ti nyɛ pu pi mà pire shwɔ, mà lwó Yahutuubii na, mà sà nɔ supyishinji sanɲi na. ¹⁷ Yii li cè, pyinɲkanni na Kile maha sũpyanji pyi u à tíi u yyaha taan ke, Jwumpe Nintanmpe maha lire cyére. Dániyanji kanni cye kurugo lire maha já a pyi, mà lwó tasiige e, mà sà nɔ takwɔge e. Yire y'á séme Kile Jwumpe Semɛnɔ i na: «Sũpyanji u à tíi ke, dániyani cye kurugo uru maha mpyi nyii na*.»

Mpii pi nyɛ pi nyɛ na fyáge Kile na mɛ

¹⁸ Mpii pi nyɛ pi nyɛ na fyáge Kile na, maa mpyi pi nyɛ a tíi mɛ, Kile lùyirini na liye cyére mà yiri niɲyini i pire mɛe na, naha na yɛ pi ntiimbaanji kurugo, pi à cyé sɛɛnɔ na. ¹⁹ Mà li ta, nde wà sí n-já n-cè Kile kyaa na ke, lir'á fininɔ pi á. Kile yabilin'á lire finin'á cyé pi na. ²⁰ Kile sífente tɛgele baa woore ná u yabilinji nyɛ yaage nɲkemu ke, yire na nyɛ yaaya niɲyambaaya. Nka mà lwó diɲyɛn'á dá ke, yaayi Kile à dá ke, u sífente tɛgele baa woore ná u kileere na naa na ɲcwúu yire cye kurugo. Lire e ke tanga tataga nyɛ sũpya á mɛ. ²¹ Ali mà li ta pi à Kile cè, u ná pèente t'á yaa ke, pi nyɛ a tire taha u na mɛ, pi nyɛ na fwù kaan u á mú mɛ. Pi sɔnɲɔre na nyɛ laaga baa, pi yákilibii puni sí nyɛ numpire. ²² Pi à piye yaha yákilifee, mà li ta sɲɲcomii pi.

²³ Kile u nyɛ u nyɛ na nɲkwúu mɛ, pi à uru sinampe fáa ná yaayi yà malwɔɔre e, nɲemu yí nyɛ na nɲkwúu ke, mu à jwo: sũpyanji ná sanɲɛɛnre ná tooyo sicyɛere yaayi ná niɲke yafiliiyi.

* 1:17 Abakuki 2.4

24 Lire kurugo Kile à pi yaha piy'á pi i katupwɔhɔyi pyi mà tàanna ná pi nyii wuuni i, fo ka pi njini si láha pi na. 25 Pi à Kile sɛɛnɛ fáa kafinare na, maa u yadayi pɛre maa yi kɛre, maa jcyé yi Davoonɛ na, uru sí u à yaa ná nkɛɛnɛ i fo tɛekwombaa. Amiina. 26 Lire kurugo Kile à pi yaha piy'á pi i pi nyii karigii silege baa wogigii pyi. Tasinnage k'á yaa k'a mpyi nɔnɛ ná ceenɛ shwɔhɔl'e ke, pi cyeebil'à kuru kɛɛnɛ na mpyi ná piye e. 27 Lire pyinjanni na, nãmbaabii mú à cyeebii yaha wani, ka pi nãmbaɛɛbii lage si shwɔ pi e. Nyɛ nãmbaabil'à silegebaare pyi ná pi nãmbaɛɛbil'e, maa pi kapiini sàranɛ ta. 28 Nyɛ ná pi sí nyɛ a li ta kacɛnne si Kile cɛ mɛ, lire e Kile à pi yaha piy'á ná pi sɔnɔnɔkanni nimpini i, ka pi i wá na kapyimbaagii pyi. 29 Pi zòompil'à jí ntiimbaanɛ karigii shinjɛ puni ná pege na, pi nyɛ na ntinni mɛ, maa mpyi nyipɛɛnfee. Pi zòompil'à jí yinjcyɛge ná boore ná yoge ná nãnwɔhɔre ná zɔnkuuyi ná jwoore na. 30 Mɛkɛɛgɛfee pi, maa mpyi Kile zãmpɛnmii. Pi nyɛ na silege mɛ, yãmpɛne ná funmbwɔhɔ sùpyii pi. Tɛrigii puni i, kaɛgii nívɔnɔnɛ yyaaha pi na jcaá. Pi nyɛ a pi sifeebii jwɔmɛɛni cù mɛ. 31 Yákili baafɛe pi, jwɔmɛɛfee bà mɛ, sùpyigire nyɛ pi e mɛ, jùnaara nyɛ pi e mɛ. 32 Ali mà li ta pi à Kile Saliyanɛ cɛ, na cyire jcyii karigii pyifeebil'à yaa ná kwɔnɛ i, pi nyɛ a li dà cyi mpyinjɛ kanni na mà dɛ! Nka mpɛi pi nyɛ na cyi pyi ke, pi maha màban leni pire e.

2

Shinji u nyɛ na sùpyire sannte cɛɛge ke, urufoo maha jɛɛɛnɛ nɔ uye na

1 Nyɛ mu shin maha shin u maha sùpyire sannte cɛɛge ke, tãnga nyɛ a sɛi mu á mɛ. Mu aha a sùpyire sannte cɛɛge, mu maha jɛɛɛnɛ cyán maye na, jaha na yɛ karigii na mu na sùpyire sannte cɛɛge ke, mu mú na cyire pyi. 2 Wuu à li cɛ na mpɛi pi nyɛ na cyire karigii pyi ke, Kile sí pire sãra si ntãanna ná pi kapyiinjil'e ntɛnɛ funɛke e. 3 Mu u nyɛ na cyire karigii pyifeebii cɛɛge mà li ta cyire mu mú nyɛ na mpyi ke, mu na sɔnɛ mu sí n-shwɔ Kile yibige na bɛ? 4 Lire e ke Kile u à karij kwú ke, mu na uru ticɛnmpɛ ná u lùtaanni tegɛle baa wuuni njini fare la? Mu nyɛ a cɛ na Kile ticɛnmp'á yaa pu mu pyi mu u ma toronkanni kɛɛnɛ mà? 5 Mu ninɔyiwãani ná mu toronkanni nkɛɛnɛmbaanɛ kurugo, mu na nãvunɛke binnini maye yyaaha na canjka mɛɛ na, kuru nkɛmu i Kile sí u lùyirini ná u yukyaani cyɛɛ sùpyire na ntɛnɛ funɛke e ke. 6 U sí sùpyire puni sãra si ntãanna ná ti kapyiinjil'e*. 7 Mpɛi pi à piye waha maa kacɛnɛkii pyi bà pi si mpyi si mpyi shinbwoo Kile yyahe taan, u u pi kɛe, pi i mpyi ná u e tɛrigii puni i mɛ, u sí shinɛ ninjkwombaanɛ kan pir'á. 8 Nka mpɛi pi nyɛ na nãkaante pyi, maa jcyé sɛɛnɛ na, maa jɛɛ ntiimbaanɛ na ke, nãvunɛke ná lùyirini sí nɔ pire na. 9 Shin maha shin u nyɛ na kaɛgigii pyi ke, mà lwɔ Yahutuubii na yyɛcyiige na, mà sà nɔ supyishinjɛ sannɛ na, kyaage ná yyɛfuge sí pire puni ta. 10 Nka shin maha shin u nyɛ na kacɛnɛkii pyi ke, mà lwɔ Yahutuubii na, mà sà nɔ supyishinjɛ sannɛ na, nkɛɛnɛ ná pɛɛnte ná yyɛnɛnɛke sí n-kan pire pun'á. 11 Naha na yɛ Kile nyɛ a sùpya pwɔɔnɔ sùpya na mɛ.

12 Mpɛi pi à kaɛgigii pyi mà pi ta pi nyɛ a Musa Saliyanɛ cɛ mɛ, yoge sí n-kwɔnɛ pire na u baa. Nka mpɛi pi à kaɛgigii pyi mà pi ta pi à Musa Saliyanɛ cɛ ke, yoge sí n-kwɔnɛ pire na si ntãanna ná u e. 13 Mpɛi pi nyɛ na Musa Saliyanɛ jwumpe núru kannã ke, pire bà pi à tíi Kile á mɛ. Nka mpɛi pi nyɛ na u kurigii jaare ke, pire Kile sí n-pyi na pi à tíi. 14 Supyishinjɛ sannɛ u nyɛ u nyɛ a Musa Saliyanɛ cɛ mɛ, pire ká a jaare na ntãanna ná u e piy'á, pi mɛɛ nyɛ Saliyanɛ

* 2:6 Zaburu 62.13; Taanlinjii 24.12

cèmbaa ke, pi maha li cyêe pi ñaaraŋkanni cye kurugo, na pir'à pi nimpyiini cè. ¹⁵ Pi maha li cyêe na nje Saliyaŋi ñye na yu ke, yir'à tèn pìre funŋ'i. Pi zòmpyaagii maha lire cyêe. Tèrigii cyil'e, pi sònŋore maha pi cêege; tèrigii cyil'e ti maha pi tanga kaan. ¹⁶ Ñye bà mü à li jwo Jwumpe Nintanmpe e me, canŋke Kile sí shin maha shin sâra si ntàanna ná u kapyiŋkil'e Yesu Kirisita cye kurugo ke, kuru canŋke, sùpyire numpire karigii puni ñwòhò sí múgo.

Kile à Yahutuubii cêege mü

¹⁷ Ñye mu u à maye pyi Yahutu, ma a ma sònŋore taha Musa Saliyaŋi na, ma a maye pèe na mu na ñye Kile wu ke, ¹⁸ mu à Kile ñyii wuuni cè, mu s'à taanna Musa Saliyaŋi karigii na, ka mu u kacenni cè. ¹⁹ Mu à maye pyi fyinmpii kàbicuŋi, mpü pi ñye numpini i ke, ma a maye pyi pìre bènmpè. ²⁰ Mpii pi ñye pi ñye a kyaa cè me, maa mpyi nàŋkopyire fiige ke, mu à jwo na mu u ñye pìre cyelentuŋi, mà li ñŋŋke pyi na mu à sèeŋi kuni ñcèŋi puni ta Saliyaŋi i.

²¹ Ñye mu u ñye na sùpyire sannte kâlili ke, maye kâla ke! Mu u ñye na ŋko na nàŋkaage ñye a ñwò me, mu sí i ku pyi mà de? ²² Mu u ñye na ŋko na kacynzunn'à pèñ mu á, mu sí maha kacynimbayi yaayi nàŋkaage mà de? ²³ Mu u à maye pèe na mu à Musa Saliyaŋi karigii cè, mu sí ñye na u kurigii ñaare me. Lire e mu à Kile ñjini faha! ²⁴ Yii li cè na y'à jwo Kile Jwumpe Semèŋi i na: «Yii Yahutuubii kurugo, supyishinji sanŋ' à Kile mege kèege†.»

²⁵ Sèe wi, mu aha a Musa Saliyaŋi kurigii ñaare, ka ñwò maha mpyi ñkwòŋŋi na, ŋka ná mu ñye na Saliyaŋi kurigii ñaare me, mu ñkwòŋŋi maha mpyi laaga baa. ²⁶ L'aha mpyi mu à jwo shinŋi u ñye u ñye a kwòŋ me, ŋka u na Saliyaŋi kurigii ñaare, tá li sí n-pyi Kile á mu à jwo u à kwòŋ me? ²⁷ Uru nàŋi ñye a kwòŋ u cyeere e me, ŋka u na Saliyaŋi kurigii ñaare. Ñye mu u ñye mu ñye na Saliyaŋi kurigii ñaare me, uru nàŋi u sí mu cêege. Mà li ta, Saliyaŋi à sém'a kan mu á, mu mú s'à kwòŋ. ²⁸⁻²⁹ Mà si Yahutu cye kurugo, lire kanni ñye na wà pyi Yahutu sèe wuu me. Fyèŋi mú sí u à bwòŋ cyeere na mà taanna ná Yahutuubii karigil'e ke, uru bà u ñye ñkwòŋŋi sèe wuŋi me. Yahutuŋi sèe wuŋi u ñye shinŋi u ñye u wi funŋò karigil'e ke, Kile Munaani maha ñkwòŋŋi ŋgemu pyi zòmbilini i ke, uru u ñye ñkwòŋŋi sèe wuŋi. Sùpyir'à bà Yahutuŋi sèe wuŋi maha u ñkèeŋi taa me; Kile á u maha u taa.

3

Sùpyaŋi wà tufiige ñye à tí me

¹ Ñye l'aha nta amuni, ñaha k'à Yahutuŋi wwú supyishinji sanŋi i ye? Ka ñwò na ñye ñkwòŋŋi na be? ² Ka ñwò nimbwoo na ñye u na kàmpanŋyi puni na! Yahutuubil'á Kile à fyánha a u Jwumpe kan. ³ Ñye ná Yahutuubii pii sí ñye a pyi ñwòmèe ñiŋkinfee me, lire sí Kile pyi u yiri u ñwòmèeni ñun'i la? ⁴ Sèeŋi na, lire si n-pyi me. Wuu à yaa wuu li cè na Kile na sèeŋi yu, sùpyire puni sí ñye kafinivinimii bà y'à sémè Kile Jwumpe Semèŋi i me, na:

«Kile, sùpyir'à yaa ti li cè na mu jwump' à tí.
Pi aha mu cêege, mu à yaa mu u ta tangafoo*.»

⁵ Ñka kapegiiŋ wuu ñye na mpyi ke, cyire ká li cyêe na Kile à tí, ñaha saha ye? Kile lùuni ká yiri wuu taan, tá wuu à yaa wuu jwo na u ñye a tí me? (Naha

† 2:24 Ezayi 52.5; Ezekiyeli 36.22-23 * 3:4 Zaburu 51.6

mii na yu funṅɔ baa shin fiige.) ⁶ Kaṅεε bà mε! Kampyi Kile mpyi a tí mε, di u mpyi na sí dṅnyenji sùpyire kapegigii fwooni tò pi na n-jwo yε?

⁷ Nyε pii mú sí n-jà n-jwo: «Mii kafinare cye kurugo, Kile sēenji ká fwor'a yyēre u pēente kurugo, lire e, ta mii saha à yaa mii i ṅcú mu à jwo kapimpyiṅε?» ⁸ Nyε pii ká a puru yu, ṅaha na wuu àha n-jwo na: «Wuu à kapegigii pyi, kacεnṅkii si nta a fworɔ cyi e mà yε»? Pii na mii cēεge na mii à yire jwo. Pire si n-sii n-shwɔ Kile yoge na mε.

⁹ Di yi nyε yε? Wuu Yahutuubil' à pwɔrɔ sùpyire sannte na la? Mà byanhara bá la! Mii à fyánha a li cyēe, Yahutuubii bàra supyishinji sanji na, pi puni na ṅyε kapegigii tugure ṅwɔh'i, ¹⁰ bà y' à sémε Kile Jwumpe Semεnji i na: «Sùpyanji wà tufiige ṅyε a tí mε, ali shin ṅinṅkin!

¹¹ Wà ṅyε a sii yákillifoo mε, wà ṅyε na Kile caa mε!

¹² Pi pun' à kuni ṅinṅcenni yaha, pi pun' à pyi kaṅwɔɔ baa.

Wà ṅyε na kacεnne pyi mε, ali shin ṅinṅkin†!

¹³ Pi ṅkòṅnyi na ṅyε mu à jwo fanmugonahaga.

Pi maha pi ṅjirigii tēε na pi sanmpii wuruge†.

Pi ṅwɔshεεnr' à pi mu à jwo màcwɔn shɔnrɔ§.

¹⁴ Lanṅke jwumpe ná jwumpimpe kanni pu maha fwore pi ṅwɔyi i*.

¹⁵ Pi supyibo ton' à wyēre.

¹⁶ Pi maha ṅkēεgeṅi ná yyefuge yare pi tatoroyi puni i.

¹⁷ Pi ṅyε a yyenṅke kuni cε mε†.

¹⁸ Pi ṅyε a sii na fyáge Kile na mε†.»

¹⁹ Nyε yire y' à sémε Kile Jwumpe Semεnji i Saliyanji kyaa na. Wuu s' à cε na wuu Yahutuubil' à y' à sém'a kan, bà li si mpyi sùpya ká tanga ta mε, sùpyire puni si ṅcēεge Kile yyahe taan. ²⁰ Lire kurugo Kile yyahe taan, sùpyanji wà tufiige si n-jà n-tí Saliyanji kurigii ṅaaranji cye kurugo mε. Nde kanni Saliyanji maha já a pyi ke, lire li ṅyε, u maha sùpyanji pyi u à kapiini cε.

Sùpyanji ká dá Kile na, Kile maha jwo na u à tí

²¹ Nka numε, pyinṅkanni na wuu si n-jà n-tí Kile yyahe taan ke, Kile à lire cyēe wuu na. Lire ṅyε a lwɔ a pwɔ Saliyanji kurigii ṅaaranji na mε. Yire Kile tūntunṅi Musa ná Kile tūntunṅpii sanmpil' à jwo. ²² Kile maha sùpyire pyi shintilli dáníyanji cye kurugo Yesu Kirisita na, wà ṅyε a wwú w'e mε. ²³ Sùpyire pun' à kapegigii pyi, lire l' à pi nàzhan yige Kile sinampe e. ²⁴ Nka Kile à ṅwɔ pi na maa pi pyi pi à tí mana, Yesu Kirisita à pi ṅùṅ wúwú pi kapegigil'e ke, lire cye kurugo. ²⁵⁻²⁶ Kile à Yesu yaha a pa, pi i u kwòro cige na, bà u si mpyi si Kile lúuni ṅiṅε, si wuu kapegigii yáfa wuu na, u sishange ṅgunji cye kurugo mε. Mà ta lire sáha mpyi mε, Kile lútaanni kurugo, u ṅyε a mpyi a sùpyire cú a tàanna ná ti kapyiinṅkil'e mε. Numε, Yesu à pa, mpíi pi à dá u na ke, ali mà ta pi à kapegigii pyi, Kile à jwo na pi à tí. Lire Kile à pyi ke, ntiimbaa bà mε, ṅaha na yε Yesu à pi kapegigii tugure lwɔ.

²⁷ Nyε tá tanga saha na ṅyε wà a u uye pēe? Ɔnhɔ! Naha kurugo yε nde li ṅyε na wíi ke, Saliyanji kurigii ṅaaranji bà mε, ṅka dáníyanji. ²⁸ Sēe wí, wuu à li cε na

† 3:12 Zaburu 14.1-3; 53.2-4; Ekileziyasi 7.20 ‡ 3:13 Zaburu 5.10 § 3:13 Zaburu 140.4 * 3:14 Zaburu 10.7 † 3:17 Ezayi 59.8 ‡ 3:18 Zaburu 36.2

sùpyire ntɔ̄nji na ntaa dáníyanji cye kurugo, ɲka Musa Saliyanji kurigii ɲaaranji i bà me. ²⁹ Taha Yahutuubii kanni wu u ɲye Kile? Supyishinji sannji wu mú bàl'à? Ɔɔn ke! Supyishinji sannji wu wi mú de! ³⁰ Naha kurugo ye Kile ninjkin u ɲye. Uru u sí Yahutuubii pyi na pi à tí pi dáníyanji kurugo, si supyishinji sannji mú pyi na pi à tí pi dáníyanji kurugo.

³¹ ɲye wuu aha dáníyanji kaɲwɔɔni jwo amuni, lir'à li cyêe na Musa Saliyanji na ɲye kaɲwɔɔ baa la? Mà byanhara bà la! Wuu bà maha u kaɲwɔɔni yal'a cyêe.

4

Pyinjanni na Kile à Ibirayima pyi na u à tí ke

¹ ɲye Ibirayima u mpyi wuu Yahutuubii túluge síifooŋi ke, ɲaha wuu sí n-jwo uru kyaa na ye? ² Kampyi yi mpyi a jwo na Ibirayima à tí u kapyiinjkii kurugo, u mpyi na sí n-jà uye pèe, ɲka ná yire sí bà y'à jwo me, u sí n-jà uye pèe Kile yyahe taan me. ³ Yii li cè na y'à jwo Kile Jwumpe Semeŋi i na: «Ibirayima à dá Kile na, u dáníyanji kurugo, Kile à jwo na u à tí*.» ⁴ Shin ká báara pyi, u sàranj'à yaa u kan u á. Uru sàranj ɲye a kan mana me, ɲka u ná ur'à yaa. ⁵ Shinji u ɲye u ɲye a u sɔnɲɔre taha u katiigii nimpyiinjkii na me, maa dá li na na Kile maha kapegigii pyifeebii kapegigii yáfani pi na ke, Kile maha urufoo le shintiibil'e u dáníyanji kurugo.

⁶ Lire pyinjanni na, sùpyanji Kile à pyi u à tí mà ta u kapyiinjkii fye bà me, saanji Dawuda mú à mee cèe urufoo wuuni ɲwɔŋi kyaa na:

⁷ «Mpiimu u ntiimbaa kari cyi à yàfa pi na, ka toro si ntaha pi kapegigii na ke, pire wuun'à ɲwɔ.»

⁸ Kafoonji Kile ɲye a shinji ɲgemu cù a tàanna ná u kapegigil'e me, urufoo wuun'à ɲwɔ†.»

⁹ ɲye mpii pi à kwɔn ke, pire kanni wuuni l'à ɲwɔ laa, ninjkwɔnmbaabii wuuni mú à ɲwɔ? Wuu à yi jwo a kwɔ na: «Ibirayima à dá Kile na, u dáníyanji kurugo, Kile à jwo na u à tí.» ¹⁰ Tèni i Kile à u cè shintiibe ke, u mpyi a kwɔn laa, u mpyi na sàha ɲkwɔn me? U ninjkwɔnŋi bà me, ɲka u ninjkwɔnmbaanji.

¹¹ Lire kántugo ka u u ɲkwɔnŋi fyèŋi ta, ɲgemu u à li cyêe na Kile mpyi a u cè shintiibe u dáníyanji kurugo mà u ta kwɔnmbaa ke. Lire pyinjanni na, mpii pi ɲye pi ɲye a kwɔn me, ɲka pi à dá Kile na, ka Kile si jwo na pi à tí ke, Ibirayima à pyi pire puni tunji dáníyanji kuni i, ali pi mée nta pi ɲye a kwɔn me. Kile à cè cè shintiilii. ¹² Mpii pi à kwɔn ke, Ibirayima mú u ɲye pire tunji. Mpii pi ɲye pi ɲye a kwɔn cyeere e kanna me, ɲka pi na dáníyanji kuni ɲaare wuu tunji Ibirayima fiige ke, pire kyaa mii ɲye na yu. Ur'à dá Kile na mà ta u sàha ɲkwɔn me.

¹³ ɲwɔmɛeni Kile à lwɔ Ibirayima ná u túlug'à na pi sí dɲyeyɛni ta kɔɔgɔ ke, li ɲye a lwɔ mà li ɲɔŋke pyi na Ibirayima na Saliyanji kurigii ɲaare me, u à dá Kile na ka Kile si jwo u à tí ke, lire kurugo l'à lwɔ. ¹⁴ Lire ɲwɔmɛeni n'a mpyi a lwɔ a pɔwɔ Saliyanji kurigii ɲaaranji na, dáníyanji kaɲwɔɔ mpyi na si n-pyi me, Kile ɲwɔmɛeni mpyi na si n-pyi laage e mú me. ¹⁵ Yii li cè na Kile lùyirini ɲɔŋke ku ɲye Saliyanji, ɲka ná Saliya ɲye me, wà mpyi na si u kafuun pyi me.

¹⁶ Lire pyinjanni na, yaayi ɲwɔmɛeni Kile à lwɔ ke, dáníyanji kurugo l'à lwɔ, bà yi si mpyi s'a ntaa mana me. Wuu pi ɲye Ibirayima túluge shiinbii ke, wuu

* 4:3 Zhenezi 15.6 † 4:8 Zaburu 32.1-2

à tɛn ná l'e, wuu sí yire ta dáníyanji cye kurugo, ali wuu méε ká mpyi wuu nyε na Yahutuubii láda karigii pyi mε. Mpii pi à dá Kile na Ibirayima fiige ke, píre puni mú sí yire ta. Uru u nyε wuu puni tunji Kile kuni i. ¹⁷ Amuni y'à séme Kile Jwumpe Semεnji i na: «Mii à mu pyi supyishi nijyahawa tu†.» Kile u maha kwúubii nɛni, yaayi yi nyε yi mpyi mε, maa yire dá ke, uru u à mpe jwo. Ibirayima à dá Kile na maa mpyi wuu tunji Kile yyahe taan.

¹⁸ Sònnɔrɔ mpyi na si n-jà n-taha kani ndemu na mε, Ibirayima à dá maa u sònnɔre taha lire na. Lire e u à pa mpyi supyishi nijyahawa tu bà y'à jwo Kile Jwumpe Semεnji i mε na: «Mu túluge shiinbii sí nyaha wɔrigii fiige§.» ¹⁹ Ibirayima mpyi a byanhara yyeε njkuu (100) na mà kwò. Ali mà u yaha u u sònnji na ur'à lyε pyítaa na, u cwonji Sara sí nyε cijirinjε, u nyε a u sònnɔre láha Kile na mε. ²⁰ Nwɔmεeni Kile à lwó ke, u sònnɔre nyε a láha lire na mà nya mε. Lire bá mpyi a u pyi u à dá Kile na sèl'e, maa u pèrε. ²¹ Ibirayima mpyi a sàa dá li na na njwɔmεeni Kile à lwó ke, u sí n-jà li fúnɔ. ²² Lire e u dáníyanji kurugo, Kile à jwo na u à tíi. ²³ «Kile à jwo na u à tíi» puru jwumpe nyε a séme uru kanni kurugo mε. ²⁴ Kile u à wuu Kafoonji Yesu nyε a yige kwùnji i ke, wuu mpiimu pi à dá uru na ke, p'à séme wuu kurugo mú, naha kurugo yε wuu mú sí n-pyi na wuu à tíi. ²⁵ Kile à u kan kwùnj'á wuu kapegigii kurugo, maa u jè a yige u e, bà wuu si mpyi si ntíi uru yyahe taan mε.

5

Wuu ná Kile shwòhɔnj'á yaa

¹ Lire pyinjanni na, wuu à pyi shintiilii Kile yyahe taan, wuu dáníyanji kurugo, lire e wuu nyε yyejinjke e ná Kile e numε, wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo. ² Yesu barag'e, wuu dáníyanji kurugo, wuu à Kile ticεnmpe cè, maa pu taa numε canja maha canja. Wuu funjy'á sàa táan, naha na yε wuu à dá li na na Kile sí wuu pyi shinbwoo uye yyére. ³ Mà bàra lire na, wuu à kwòro funntange e yyefuge tɛni i, naha na yε wuu à li cè na yyefuge maha ma ná mayezhiilinj i. ⁴ Mayezhiilinj maha ma ná sítaare e zòzhwòre na. Sínji ká nta, sònnɔre tatahage mú maha nta. ⁵ Tire sònnɔre tatahage si wuu njwòhɔ yaha mε, naha na yε Kile à wuu zòmpyaagii njí u tàange na u Munaani cye kurugo, u à lire ndemu kan wuu á ke.

⁶ Mà wuu yaha wuu fánhanjcyεrεrε e, Kile nyii tèn'à nɔ ke, ka Kirisita si njkwú maa wuu nimpibii shwò. ⁷ Shinji u à tíi ke, li sí n-waha sùpya u nyε si njkwú uru kurugo; njka shinji u nyε na njkannji pyi sèl'e ke, wà bá kú n-jà njùɔ waha si nyε njkwú uru kurugo. ⁸ Njka Kile à li cyée wuu na na ur'à sàa wuu kyaa táan uy'á. Mà wuu yaha kapegigii mpyinj i sahanjki, Kirisita à kwú wuu kurugo. ⁹ U à u sishange wu mà pyi sàraga maa wuu pyi shintiilii numε Kile yyahe taan. Ná lire s'á pyi, wuu à sàa tɛn ná l'e na Yesu Kirisita sí wuu shwò Kile lùyirini na. ¹⁰ Mà wuu yaha Kile zàmpεnmii, Kile à wuu ná uru shwòhɔnji yaa u Jyanji njkwùnji cye kurugo. Mà wuu ná u shwòhɔnji yaha u à yaa, nákaana baa, wuu sí n-shwò u Jyanji nɛnji cye kurugo. ¹¹ Lire kanni bà mε, wuu funntanga wuu pi nyε Kile wwojεεge e wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo, uru u à wuu ná Kile pyi wuu à wwò.

Kapegigii sìnjanni ná cyi láhanjanni

† 4:17 Zhenezi 17.5   § 4:18 Zhenezi 15.5

¹² Kapegigil' à jyè dijnyenji i shin nin'kin cye kurugo, uru u jnye Adama, ka kapegigii si mpa ná kwùñi i. Lire pyin'kanni na, kwùñ' à nò sùpyire puni na, naha na ye pi pun' à kapegigii pyi. ¹³⁻¹⁴ Yii li cè, mà lwó Adama tèni na mà pa nò Kile tünntunñi Musa wuuni na, sùpyire mú mpyi na kapegigii pyi. Lire tèni i, Kile mpyi na si n-jà yoge kwòñ pi na na pi à Musa Saliyanji kuni yaha me, naha na ye uru Saliyanji mpyi na sàha ñkwò à kan pi à mē. Pi mú jnye a mpyi a Adama kapiini nimpyiini shi pyi me. Lire ná li wuuni mú i, pi mpyi maha ñkwúu. Nye nde Adama mpyi a pyi ke, lire mpyi a kyaa nò sùpyire na. Amuni li mú jnye, Yesu Kirisita u mpyi na sí n-pa ke, nde ur' à pa mpyi ke, lir' à kyaa nò sùpyire na.

¹⁵ Nka Kile à kani ndemu pyi mana ke, lire tayyérege ná Adama kapiini nimpyiini woge jnye sumara me. Shin nin'kin kapii ká mpyi kañuñò mà kwùñi nò shin'nyahara na, yii li cè na kacenni Kile à sàa pyi shin'nyahara á shin nin'kin cye kurugo, ná uru u jnye Yesu Kirisita ke, lire si n-jà n-jwo si nò li tēgeni na me.

¹⁶ Mà bâra lire na, Kile kacenni tayyérege ná shin nin'kinñi kapiini tayyérege jnye nin'kin me, naha na ye shin nin'kin kapii kurugo, Kile à sùpyire puni cēge. Nka kapegii nin'yahagii pyin'kwooni kántugo, Kile kacenni nimpyiini kurugo, pi sí n-jà n-tíi Kile yyahe taan. ¹⁷ Shin nin'kin kannu u à kapiini pyi, ka lire si sùpyire pyi ti i ñkwúu. Ná lire s' à pyi, nákaana baa, shin nin'kin cye kurugo mú, mpiimu ká jne Kile ticenmpe na, ka u u pi pyi na pi à tíi ke, pire sí sí ta, mà lwó nume na, fo tèekwombaa. Uru shinñi nin'kinñi u jnye Yesu Kirisita.

¹⁸ Nye shin nin'kin kapii kurugo, Kile à sùpyire puni cēge, lire pyin'kanni na mú, shin nin'kin kacenne kurugo, sùpyire pun' à pyi shintiilli maa shinji nin'kwombaañi ta. ¹⁹ Shin nin'kin Kile jwomēyahani kurugo, shin'nyahara à pyi kapimpyimii. Lire pyin'kanni na mú, shin nin'kin Kile jwomēecunte kurugo, shin'nyahara sí n-pyi shinziilli Kile yyahe taan.

²⁰ Kile à Saliyanji kan, bà sùpyire si mpyi si jncè na pir' à kapegii nin'yahagii pyi me. Nka cyage e kapegigil' à nyaha ke, Kile kacenñkii maha núr' a nyaha sèl' e cyi na. ²¹ Tèni l' e, sùpyire mpyi na si n-jà n-pyi ná ti jnye na kapegigii pyi me; lire na kwùñ' à nò ti na. Nka Kile à jwò wuu na maa jwo na wuu à tíi, lire e, wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo, wuu sí shinji nin'kwombaañi ta.

6

Wuu à kwú kapegigii kàmpañke na, maa mpyi nyii na, ná Kirisita e

¹ Jnye wuu naha jwo be? Wuu à yaa wuu kwóro kapegigii mpyini i, Kile ticenmpe si mpêe la? ² Mà byanhara bá la! Wuu pi jnye mu à jwo kwúu, kapegigii kàmpañke na ke, naha na wuu saha sí n-kwóro kapegigil' e ye? ³ Wuu mpíi pí à batize Yesu Kirisita mege na ke, yii jnye a cè na l' à pyi mu à jwo wuu à kwú ná u e mà? ⁴ Uru batizelini kurugo, l' à pyi mu à jwo wuu à le fanñke e ná u e, bà Kirisita à jè a fworó kwùñi i Tufoonji sífente cye kurugo me, amuni wuu sí shinji nivonñi ta.

⁵ Sèenji na, ná wuu s' à wwò ná u e u kwùñi shinji i, wuu mú sí n-wwò ná u e u jèñji shinji i. ⁶ Wuu li cè na wuu à wuu pyin'kanni nin'jyeeni kwóro cige na ná Kirisita e, kapegigii mpyini lage ku mpyi maha mpyi wuu na ke, bà kuru si mpyi si ñkwò me. Wuu saha jnye ku bilere e me. ⁷ Naha na ye shinñi u à kwú ke, uru saha jnye kapegigii fàñhe jwòh' i me.

⁸ Ná wuu à kwú ná Kirisita e, wuu à dá li na mú na wuu sí n-kwóro ná u e nyii na. ⁹ Naha na ye wuu à li cè na Kirisita à jè, u saha si n-kwú me, kwùñi

saha si n-jà u na me. ¹⁰ U ninjkwuñi, u à kwù tōgo ninjkin si kapegigii fānhe kwō. Numε, mā u yaha jyyii na, u na karigii puni pyi si Kile pēe. ¹¹ Lire pyinjanni na mū, yii a yiye tōre kwūubil'e kapegigii kàmpañke na. Yesu Kirisita wwojεεge kurugo, yii a yiye tōre jyyii wuubil'e, yii raa yii karigii puni pyi Kile mege mpēenji kurugo. ¹² Lire e yii āha nūru kapegigii mpyiñi lage yaha ku fānha ta yii na me. Mā yii yaha yii si n-pa n-kwū n-fworo ŋe dijnyenji i, yii āha nūru jεε u jyyii karigii na me. ¹³ Yii āha nūru yii cyeere yatanjyi yaha ntiimbaanji karigii lage e me. Nā yii s'ā jē mā fworo kwūñi i, yii yiye puni kan Kile á. Yii yii yatanjyi yaha katiigii mpyiñi laage e. ¹⁴ Yii li cē na kapiini fānhe saha jye yii na me, jaha na ye yii saha jye MusaSaliyanji fānhe jwōh'i me, ŋka Kile ticenmpe funñke e yii jye.

¹⁵ Nyε ná wuu sí jye Musa Saliyanji fānhe jwōh'i me, fo Kile ticenmpe funñke e, tá lir'á li cyēe na wuu à yaa wuu a kapegigii pyi? Mā byanhara bá la! ¹⁶ Yii à li cē na yii aha yiye kan shin á s'a u pēre, yii maha mpyi urufoo biliwe. Lire e yii aha a kapegigii pyi, yii maha mpyi cyire bilii, cyire sí cyi maha ma ná kwūñi i, ŋka yii aha a Kile pēre, yii maha mpyi u bilii, lire sí li maha ma ná ntiñji i. ¹⁷ Wuu fwū kan Kile á, jaha na ye yii pi mpyi kapegigii bilii ke, numε, kàlanji u à kan yii á ke, yii à jεε uru na ná yii zōmpyaagii puni i. ¹⁸ Yii à fworo ntiimbaanji bilere e mā jyē ntiñji bilere e. ¹⁹ Kilenji ná sūpyire karigii jcyii yyaha cēme si n-taan me, lire kurugo, mii à nde tāanlini jwo yii á mā yyaha tii ná bilere kani i. Yii mpyi a fyānha a yiye puni yaha jwōhōmpe ná ntiimbaanji bilere e, tire ntemu ti maha ma ná jūñkyaanre e Kile na ke. Lire pyinjanni na, yii yiye puni kan bilii fiige ntiñji karigii mpyiñi mεε na, bà yii si mpyi si fniñe me. ²⁰ Tēni i yii mpyi kapegigii bilere e ke, yii kuro jye a mpyi ntiñji karigil'e me. ²¹ Yii na silege karigii jcyiimu tapyige e numε ke, tōññi ŋgire yii mpyi maha ntaa cyi mpyiñi i ye? Cyire karigii maha ma ná kwūñi i. ²² Ŋka numε, yii à fworo kapegigii bilere e mā pyi Kile bilii. Lire e yii maha si yyaha na Kile jyyii karigii mpyiñi i. Tōññi yii sí n-ta lire e ke, uru u jye shiñji ninjkwombaanji.

²³ Nyε yii li cē na kapiini fwotonte ti jye kwūñi. Ŋka Kile maha yaage ŋkemu kaan mana wuu ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita wwojεεge kurugo ke, kuru ku jye shiñji ninjkwombaanji.

7

¹ Mii cinnmpyiibii, mii à li cē na jje mii na yu yii á ke, yii à yi cē a kwō, jaha na ye yii à saliyani karigii cē. Yii à li cē na sūpyanji ká mpyi shi na, lire e saliyani fānhe maha mpyi u na. ² Yyecyeenε na, ceenji u jye nāmbage e ke, mā u poonji yaha shi na, saliyani maha pi pwō piye na. Ŋka nōñi ká ŋkwū, saliyani fānhe saha jye ceenji na nōñi kàmpañja na me*. ³ Nyε mā u poonji yaha shi na, u aha ŋkàre nōñi waber'á, u à jacwōro pyi. Ŋka u poonji ká ŋkwū, saliyani saha jye u juj' i me, u aha ŋkàre nōñi waber'á, u jye a jacwōro pyi me.

⁴ Mii cinnmpyiibii, amuni yii wuuni mú jye. Li mpyi mu à jwo MusaSaliyanji u mpyi yii poonji. Ŋka numε, l'á pyi mu à jwo yii à kwū ná Kirisita e. Lire e ke yii poonji fānhe saha jye yii na me. Yii na jye nōñi waber'á ŋgemu u à jē a fworo kwūñi i ke. Lir'á pyi bà yii si mpyi s'á kacenñji pyi s'á Kile pēre me. ⁵ Yii li cē na tēni i wuu mpyi na wuu jyyii karigii pyi ke, Musa Saliyanji mpyi a wuu jyyii karigii nimpegigii lage pyi k'á wuu yaha kapegigii na, jcyiimu ná

* 7:2 Oromu shiinbii yyére, wà fānha mpyi lenjkwucyeebii na me. U poonji kwunjkwooni kántugo, cyage k'á tään u á ke, u mpyi maha sà nāmbage lēje wani.

Saliyaŋi mpyi a kàntugo wà yiy'á ke. Lire mpyi a wuu le kwùŋi kuni i. ⁶ Numε wuu à fworu Musa Saliyaŋi bilere e, ŋaha kurugo yε wuu mpyi uru ŋgemu cyε e kasujyii fiige ke, wuu à kwù uru kàmpañke na. Saliyaŋi nizemeŋi u ŋye ke, wuu mpyi maha ŋcaa s'a ŋaare s'a ntàanni ná ur'e, ŋka numε, Kile Munaani à fànhe kan wuu á, wuu u ŋaare ŋaaraŋkanna nivønnò na.

Musa Saliyaŋi maha kapegigii cyêre

⁷ ŋye mpe funŋke e, ŋaha mii la ŋye si jwo yε? Musa Saliyaŋi na ŋye kapii la? Mà byanhara bá la! Saliyaŋi u à mii pyi mii à kapiini cè. Uru baare e, mii mpyi na si n-cè na ŋyipεenni na ŋye kapii mε. Nje y'á jwo Saliyaŋi i na: «Ma hà ma supyiŋeŋi cyeyaage ŋyipεen pyi mε» yire y'á mii pyi mii à li cè kapii†. ⁸ ŋye Saliyaŋi à pyi kaŋuŋò mà kapegigii mpyiŋi lage tírige mii funŋ'i pyiŋkannigii niŋyahagii na. Naha na yε Saliyaŋi kàmpyi u ŋye mε, wuu mpyi na sí wuu kapegigii cè mε. ⁹ Tèni l'e, mii mpyi a Saliyaŋi cè mε, ŋka tèni i u à cyêre mii na ke, ka mii i nta a cè na mii na kapegigii pyi, ¹⁰ na mii laage mpyi a tóon Kile na. Lire e Saliyaŋi u mpyi a yaa u shiŋi niŋkwombaaŋi kuni le mii taan ke, u à kwùŋi kuni le mii taan. ¹¹ Kapegigii mpyiŋi lage ku ŋye mii i ke, kur'à mii wurugo, maa mii pyi mii à kwù Saliyaŋi cyε kurugo.

¹² ŋye Saliyaŋi à fworu Kile e, ŋje y'á jwo u e ke, yire mú à tíi, maa ŋwò. ¹³ Lire e ke yaage k'á ŋwò ke, kuru k'á pyi kaŋuŋò si mii bò la? Mà byanhara bá la! ŋka kuru yaag'à pyi kaŋuŋò mà kapegigii mpyiŋi lage pée mii funŋ'i, ka lire si mii pyi mii à kwù. Lir'á pyi mii si li cè na mii kapyiŋkii ŋye a tíi mε. Mii aha ŋcè na mii à Kile Saliyaŋi kuni yaha, mii maha ŋcè na mii sòŋŋore ŋye a sàa ŋwò mε.

¹⁴ Sèeŋi na, wuu à li cè na Saliyaŋi à y'iri Kile yyére, ŋka mii na ŋye sùpya, ŋgemu fànha k'á cyére ke. Mii na ŋye mu à jwo biliwe kapegigii mpyiŋi kàmpañke na. ¹⁵ Naha na yε nde mii na mpyi ke, mii ŋye na lire yyaha cìni mε. Nde l'á táan mii á ke, mii ŋye na lire pyi mε, nde l'á pεn mii á ke, lire mii maha mpyi.

¹⁶ ŋye nde l'á pεn mii á ke, ná lire mii maha mpyi, lire e ke, mii à li cè na Saliyaŋi à ŋwò. ¹⁷ ŋka mii fànha ŋye naye na mε, ŋaha na yε kapegigii mpyiŋi lage ku ŋye mii i ke, kuru ku maha mii yaha li na. ¹⁸ Mii à li cè na kacεŋkii mpyiŋi fànha ŋye mii i mε. Sèeŋi na, mii la maha mpyi s'a katiigii pyi, ŋka mii maha já mε. ¹⁹ Kacεŋkii mii la maha mpyi s'a mpyi ke, mii ŋye na jini na cyire pyi mε fo kapegigii, cyire lage sí ŋye mii na mε. ²⁰ Nde l'á pεn mii á ke, mii aha a lire pyi, lir'á li cyêre na mii fànha ŋye naye na mε, ŋka kapegigii mpyiŋi sòŋŋore ti ŋye mii i ke, tire fànhe ku ŋye mii na.

²¹ Mii à nde kani kàanmucya naye e, tère o tère e mii la ŋye s'a kacεŋii pyi ke, kapiini mpyiŋi lage ku maha mii ta. ²² Kile Saliyaŋi kyal'à sàa táan mii á. ²³ ŋka mii maha kani labere fànha ŋya naye na, ndemu li ŋye li ŋye mii ŋyii wuuni mε. Lire li maha mii yaha kapegigii mpyiŋi na, mii a si mpyi cyi biliwe. ²⁴ Ei! Mii wuun'à kèege de! Mii sòŋŋopeere ti sí kwùŋi nò mii na ke, joofo u sí mii shwò tire na yε? ²⁵ Wuu Kile kêe, ŋaha na yε wuu Kifoŋi Yesu Kirisita à wuu shwò.

ŋye mii la na ŋye s'a Kile Saliyaŋi kurigii ŋaare, ŋka kapegigii mpyiŋi lage kurugo, mii ŋye a já a li pyi mε.

† 7:7 Ekizodi 20.17; Duteronomu 5.21

8

Naaranjanni l'á táan Kile Munaani á ke

¹ Nye nume, mpíi pí nyé Yesu Kirisita wwojɛɛge e ke, Kile saha sì tìgìre cyán píre na mɛ. ² Kile Munaani maha shìnjì ɲgemu kaan Yesu Kirisita wwojɛɛge e ke, líre fành'a mii ɲùɲò wwù kapegìgii ná kwùnjì fành'e. ³ Sùpyanjì fành'a cyéɛ, líre kurugo wuu nyé a já na MusaSaliyanjì kurigii ɲaare si ntíi mɛ. Líre e Kile á u yabilinjì Jyanjì tun, u á pa sùpya wuu kapimpyiibii fiige, maa u pyi kapegìgii yàfanjì sárage. ⁴ U á líre pyi, bà wuu sí mpyi s'a ɲaare ntíinjì i Kile Saliyanjì yì wuwɲkanni na mɛ. Numɛ, wuu saha nyé na ɲaare wuu nyii wuuni i mɛ, ɲka wuu na ɲaare na ntàanni ná Kile Munaani nyii wuuni i.

⁵ Yii lí cè, shinjì u na ɲaare na ntàanni ná u nyii wuuni i ke, u nyii karigii kanni na urufoo maha sònjì. Nka shinjì u na ɲaare na ntàanni ná Kile Munaani nyii wuuni i ke, líre nyii karigii na urufoo maha sònjì. ⁶ Na sònjì ma nyii karigii na, líre maha kwùnjì nò mu na, ɲka na sònjì Kile Munaani nyii karigii na, líre maha shìnjì ná yyeɲɲke kaan. ⁷ Mpíi pí maha sònjì pí nyii karigii kanni na ke, píre na nyé Kile zàmpeɲmii. Naha na ye pí nyé na ɲeɛge na Kile Saliyanjì kurigii ɲaare mɛ, pí bá jìni mɛ. ⁸ Líre l'á lí ta, mpíi pí na sònjì pí nyii karigii kanni mpyinjì na ke, píre sí n-jà Kile nyii karií pyi mɛ. ⁹ Yii pí ke, yii nyé na ɲaare na ntàanni ná yii nyii wuuni i sahanjki mɛ, Kile Munaani nyii wuuni yii nyé na mpyi, ɲaha na ye Kile Munaani na nyé yii e.

Ná Kirisita Munaani* nyé ɲgemu i mɛ, urufoo nyé Kirisita wu mɛ. ¹⁰ Yii méɛ nyé yii sí n-kwù yii kapegìgii kurugo ke, ná Kirisita sí na nyé yii zòmpyaagil'e, Kile Munaani sí shìnjì nìɲkwombaanjì kan yii á, ɲaha na ye Kile á jwo na yii á tíi. ¹¹ Ná Kile s'á Yesu ɲè a yige kwùnjì i u Munaani cye kurugo, Kile Munaani sí nyé yii e, yii aha ɲkwù, Kile sí yii ɲè u Munaani cye kurugo mú.

¹² Líre e ke cìmpyiibii, wuu á yaa wuu a ɲaare wuu a ntàanni ná Kile Munaani nyii wuuni i, ɲka wuu nyé a yaa wuu a ɲaare wuu a ntàanni ná wuu nyii wuuni i mɛ. ¹³ Yii aha a ɲaare na ntàanni ná yii nyii wuuni i, yii sí n-kwù, ɲka yii aha yii nyii karigii nimpègìgii bò Kile Munaani barag'e, yii sí shìnjì nìɲkwombaanjì ta.

¹⁴ Nye mpíi pí na ɲaare na ntàanni ná Kile Munaani nyii wuuni i ke, píre puni na nyé Kile pyi. ¹⁵ Naha na ye Kile Munaani lí nyé yii e ke, líre kurugo, yii saha sí n-pyi bilii mɛ, yii mú saha sí raa fyáge mɛ. Lí sí yii pyi Kile pyi, sí yii pyi yii já yii a ɲko fành'a na Kile á: «Baba, Tufooɲi!» ¹⁶ Líre Kile Munaani lí maha wuu pyi wuu á tɛɛn ná l'e wuye funɲ'i na wuu na nyé sɛɛnjì na Kile pyi. ¹⁷ Nye ná wuu sí nyé u pyii, wuu á pyi u koolyii mú, maa mpyi Kirisita koolyiɲɛɛ. Ná wuu s'á pyi ná u e u yyefuge e, wuu mú sí n-pyi ná u e u sinampe e.

Sinampe nimpampe kani

¹⁸ Mii á lí cè na yyefuge e wuu nyé amɛ nume ke, kuru nyé yafyìn mɛ, sinampe nimpampe Kile sí n-kan wuu á ke, ku bá sí n-jà n-tàanna ná pur'e mɛ. ¹⁹ Yii lí cè na canjke Kile sí u pyiibii sinampe cyéɛ ke, Kile yadayi puni funvwugo wuyi yì nyé na kuru canjke sigili. ²⁰ Yaayi Kile á dá ke, yire pun'á pa mpyi kaɲwɔɔ baa. Líre nyé a pyi yire yaayi nyii kyaa mà de! Kile u á lí pyi l'á pyi amuni. Líre ná lí wuuni mú i, sòɲɔɔɔ tatahaga saha na nyé. ²¹ Bà bilinjì maha fworo bilere e mɛ, amuni yaayi Kile á dá ke, yire sí n-pa n-fworo vwònhònjì i. Líre

* 8:9 Kirisita Munaani ná Kile Munaani nyé nìɲkin.

pyinjanni na, Kile pyilibii na jyye sinampe mpemu i ke, yire yaayi si n-pyi pur'e.
 22 Wuu à li cè, ali nijjaa, yaayi puni na njkyèn yyefuge cye e, layirilifoo fiige.
 23 Lire kanni bà me, wuu mú na njkyèn. Yaayi Kile sí n-pa n-kan wuu á ke, Kile Munaani à kan wuu á mà pyi yire nijcyiige. Kile sí n-pa yaayi puni kan u pyiibil'á mà bâra cyeere nivonnte na canjke njkemu i ke, mà jwo kuru canjke ku nò ke, wuu mú na njkyèn. 24 Kile à wuu shwò, nka wuu sàha njkwò à yire yaayi puni ta me. Wuu à wuu sònjore taha yire na. Yii li cè na mu aha yaage njkemu ta à kwò ke, mu sàha maha kuru nta sònni me. 25 Nyē yaage na wuu na sònni ke, ná wuu sàha ku ta me, wuu wuu funjyi jñje wuu raa ku sigili.

26 Kile Munaani maha wuu tère wuu fânhanjcyereere karigil'e mú. Naha na ye wuu à yaa wuu Kile jáare kani ndemu na ke, wuu maha lire cè me. Kile Munaani maha Kile jáare wuu kurugo fo maha kyènnkanni là pyi, wuu jyye a ndemu yyaha cè me. 27 Kile u maha sùpyanji zòmbilini karigii yyaha caa ke, nde u Munaani jyye na jcaaa ke, uru u à lire cè. Yii li cè na mpii pi jyye Kile wuubii ke, Kile Munaani maha u jáare pire kurugo maha ntàanna ná Kile jyyi wuuni i. 28 Mpii pi à Kile kyaa táan piy'á ke, wuu à li cè na yaayi puni maha báarañi pyi sijcyan pire ntègenji kurugo, u à pire mpiimu yyere mà táanna ná u kayaanjahani i ke. 29 Kile à fyánha a mpiimu cwóonro ke, u à wyèr'a li lwó uye funñ'i, si pire pyi u Jyanji fiige, bà u Jyanji si mpyi si mpyi shinnyahara yyaha wu me. 30 Mpiiimu u kariii Kile à fyánha a cwóonro ke, u à pire yyere. U à pi yyere ke, maa pi pyi na pi à tí. Nàkaana baa, u mú sí pi pyi shinbwoo uye yyéere.

Tàange ku jyye Yesu Kirisita e ke, yafyin si n-jà wuu láha kuru na me

31 Nyē naha wuu saha sí raa yu ye? Ná Kile sí jyye ná wuu e, naha wà sí n-jà n-pyi wuu na ye? 32 Kile jyye a jenn'a u yabilinj Jyanji shwò kyaage na me, nka u à u yaha u à kwú mà pyi sáraga wuu puni kurugo, naha ku sí li ta na u àha yaayi puni kan wuu á u Jyanji cye kurugo mà ye? 33 Mpii Kile à cwóonro ke, jofoo u sí n-jà tigare cyán pire na ye? Wà si n-jà me, naha na ye Kile u à pi pyi pi à tí. 34 Jofoo u sí n-jà pi cèege ye? Wà si n-jà me, naha na ye Yesu Kirisita à kwú wuu cyaga, lire kanni bà me, u à jè a fworro kwùñi i, u à sà ntèen Kile kàniñe cyege na, maa Kile jáare wuu á. 35 Tàange ku jyye Kirisita e mà yyaha tí ná wuu e ke, naha ku sí n-jà wuu láha kuru na ye? Yyefuge sí n-jà la? Lire jyye me fyagare, lire jyye me wuu njkyèregenji, lire jyye me katege, lire jyye me fòñke, lire jyye me kawaa, lire jyye me boore la? 36 Yire y'à séme Kile Jwumpe Semenj i na:

«Mu kurugo, wuu maha mpyi kwùñi laage e canmpuni,

pi maha wuu pyi mu à jwo mpàa, pi na njkèege ná mpiimu i tabonji ke!»

37 Nka lire ná li wuuni mú i, nge u à wuu kyaa táan uy'á ke, uru fânhe cye kurugo, wuu à sí ta yire yyefuyi puni na. 38 Sèenji na, mii à sàa dá li na na kwùñi yo, shinj yo, mèlkekèebii yo, jínabii yo, nume yaayi yo, yaayi nimpayi yo, 39 nijyinj fânhe yaayi yo, nijke jùñj wuyi yo, yaaga maha yaaga k'à dá ke, tàange ku jyye Kile á mà yyaha tí ná wuu e, u à kuru njkemu cyêe wuu na wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo ke, kuru kà si n-jà wuu láha kuru na me.

9

Kile à Izirayeli shiinbii cwóonro

† 8:36 Zaburu 44.23

1 Sèenji mii nyɛ na yu yii á, kafinara bà mɛ, ɲaha kurugo ye mii nyɛ Kirisita wu, mii zòmbilini yyaha Kile Munaani à cù ke, lir'à li cyêe mii na na sèenji mii nyɛ na yu na: 2 mii yyetanha wu ná mii nàvunɲo wu u nyɛ mii shiɲi shiinbii taan. 3 Lanɲanke mée n'a mpyi a cwo mii na pi cyaga, maa mii yige Kirisita wwoɲeege e bà pi si mpyi si jyè kuru wwoɲeege e mɛ, lire mpyi na sí n-táan mii í. 4 Pire pi nyɛ Izirayeli shiinbii, Kile à pi pyi u pyenge shiin. U à sinampe kan pi á, maa tunmbyaare le ná pi e, maa Saliyanj kan pi á, pyinƙanni na pi á yaa pi a uru père ke, maa lire cyêe pi na, maa yaayi ɲwɔmyahigii lwó pi á. 5 Pi à fworó tiibii niɲcyiibil'e. Pire cye na Kirisita à pa, uru u nyɛ yaayi puni ɲunɲo na, uru u nyɛ Kile. U à yaa u a mpère tèrigii puni i, fo tèekwombaa. Amiina.

6 Izirayeli shiinbii niɲyahamii mén'à Kile cyé ke, lire nyɛ a li cyêe na yaayi ɲwɔmyahigii Kile à lwó ke, na cyir'à pyi kanwɔɔ baa mà de! Yii li cè na Izirayeli shiinbii puni nyɛ Izirayeli túluge shiin mɛ. 7 Ibirayima túluge shiinbii puni nyɛ Ibirayima pyii mɛ. Kile mpyi a yi jwo Ibirayima á na: «Ishaka pyiibii pi sí n-pyi mu túluge shiinbii*.» 8 Lire ɲwɔhe ku nyɛ, pyiibii pi à ta mà tàanna ná sùpyire ɲyii wuuni i kanna ke, pire nyɛ Kile pyii mɛ. Mpii pi à ta mà tàanna ná Kile ɲwɔmɛɛni i ke, pire pi nyɛ Ibirayima túluge shiinbii. 9 Kile ɲwɔmɛɛni jwumpe pu nyɛ mpe: «Yeela numɛcyiin, mii sí nùru n-pa, lire sí pyà ta Sara á†.» 10 Lire kanni bà mɛ. Wuu sɔnɲo Erebeke na mú! Ur'à u ɲampii laani lwó wuu tulyeɛge Ishaka á. 11-13 Mà pyiibii yaha pi sàha si, si ɲkwò kacɛnne, lire nyɛ mɛ kapii pyi mɛ, Kile mpyi a yi jwo Erebeke á na yyahafoonji Ezawu sí n-pyi kántugo wunji Yakuba báarapyi‡. Kile à jwo u Jwumpe Semɛɲi i na: «Mii à Yakuba funɲo lwó mà tɔro Ezawu na§.» Kile à yire jwo mà pi ta pi sàha si mɛ. Lir'à li cyêe na kani Kile à bégel'a yaha ke, u na u báaranj pyi na ntàanni ná lire e, u nyɛ na u pyi mà tàanna ná sùpyanji kapyiinƙil'e mɛ.

Kile maha sùpyire cwɔɔnre maha ntàanna ná u ɲyii wuuni i

14 Nyɛ ɲaha wuu sí n-jwo ye? Lire e ke Kile nyɛ a tíl'à bɛ? Ɔnhò! Lire bà mɛ! 15 Sèenji na, u à yi jwo Musa á na: «Shinji na mii la nyɛ si ɲunɲaara ta ke, mii sí ti ta uru na, shinji i mii la nyɛ si ɲunɲke pi ke, mii sí ku pi ná ur'e*.» 16 Lire e ke sùpya ɲyii wuu, lire nyɛ mɛ u kapyinji si n-jà lire pyi li pyi mɛ, fo Kile ká ɲunɲaara ta ɲgemu na ke. 17 Kile Jwumpe Semɛɲi i, Kile à jwo Faron á na: «Mii à mu tiɲe saanre tateenge e bà mii fànhe ná mii mɛge si mpyi si nɔ ɲunɲke cyeyi puni i mu cye kurugo mɛ†.» 18 Lire e ke shinji na Kile la nyɛ si ɲunɲaara ta ke, u maha ti ta urufoo na, u la ká mpyi si ɲgemu ɲingyii waha ke, u maha li waha. 19 Wà sí n-jà mii yíbe na «Naha na Kile maha nùru na wuu cèeɛge ye? Jofoo u sí n-jà n-cyé u ɲyii wuuni i ye?» 20 Mu u nyɛ sùpya kanna ke, ɲaha ku nyɛ mu, ka mu u wá na Kile kyáali ye? Pwoore cwooni sí n-jà li yaafoonji pyi na ɲaha na u à lire yal'amɛ ye la‡? 21 Pwoore cwɔnhɔfoonji bà u maha ti pyi u ɲɛɛmpe mà? L'aha u táan, ná pwoore ninure e, u sí n-jà longara cwoo, lire nyɛ mɛ cwotiile yaa. 22 Kile la mpyi si li cyêe na uru lùun'à yíri, si u sífente cyêe mú. Nja cyire cwɔhigii cyi mpyi a yaa cyi kèeɛge ná Kile lùuni mpyi a yíri cyi taan ke, Kile à li kwú uye e, maa ɲcú uye na cyi taan. 23 Mpii na u à ɲunɲaara ta maa pi bégel'a yaha pi i jyè niɲyinj i ke, u à lire pyi si li cyêe sùpyire puni na na u pènte na nyɛ teɛɛle baa. 24 Wuu u à ywere ke, Yahutuubii kanni shwɔhɔl'e bà u wuu

* 9:7 Zhenezi 21.12 † 9:9 Zhenezi 18.10, 14 ‡ 9:11-13 Zhenezi 25.23 § 9:11-13 Malaki 1.2,3
 * 9:15 Ekizodi 33.19 † 9:17 Ekizodi 9.16 ‡ 9:20 Ezayi 29.16; 45.9; Zheremi 18.6

yyere me, u à wuu pii yyere mà fworò supyishinji sannji shwòhòl'e mú. ²⁵ Yire y'à jwo Kile túnntunji Oze sémenji i na:

«Mpii pi nyé pi mpyi mii shiin me,
mii sí pire pyi na shiin.

Supyishinji u nyé mii mpyi a u kyaa táan nay'á me,

mii sí uru kyaa táan nay'á sèl'eŠ.

²⁶ Cyage e yi mpyi a jwo pi á na

“Yii nyé mii shiinbii me” ke,

kuru cyage ninuge e pi sí raa yiri Kile nyii wunji pyibii* .»

Nje Kile à jwo Izirayeli shiinbii kyaa na ke

²⁷ Kile túnntunji Ezayi mú mpyi a jwo Izirayeli shiinbii kyaa na na:

«Izirayeli shiinbii méé ká sàa nyaha suumpe lwohe jwòge nticenni fiige,
pi shin paanra kanna ti sí n-shwò.

²⁸ Yii li cè na jwumpe Kafaonji Kile à jwo ke,

u sí pu fúnno feefee jùkè na fwòfwò†.»

²⁹ Kile túnntunji Ezayi mú mpyi a fyánha a jwo na:

«Kàmpyi Sinji Punifoo Kile nyé a mpyi a shinpaaanra yaha t'à kwòro wuu shinji
i me,

wuu shinji mpyi na sí n-tò Sòdomu fiige,

wuu shinji mpyi na sí n-tò Gòmòri fiige‡.»

Mpii pi à dá Kirisita na ke, Kile à jwo na pire pun'à tíi

³⁰ Nyé supyishinji sannji shiinbii pi mpyi pi mpyi na ntiinji caa me, pir'à ntiinji ta pi dányanji kurugo; ³¹ mà li ta, Izirayeli shiinbii pi mpyi na sònnji si ntiinji ta Musa Saliyanji kurigii jaaranji kurugo ke, pire nyé a u ta me. ³² Naha na lir'à pyi yé? Pire pi ke, mà jwo pi dányanji pyi si u ta ke, pi mpyi na u caa ná pi kapyiinkil'e. Nyé l'à pyi mu à jwo pi à búruge kafaage na mà cwo. ³³ Yire y'à séme Kile Jwumpe Semerji i na:

«Yii wíi, kafaage na sùpyire sí raa búruge ke, mii à kuru yaha Siyon kànhe e.

Kafaage ku sí raa sùpyire cyáan ke, mii à kuru yaha wani.

Ŋka ŋgemu u à dá ku na ke, urufoo si n-sílege meŠ.»

10

¹ Nyé mii cinmpyibii, nde mii na jcaa ná na zòmbilini puni i, maa Kile jáare li na na shinji Izirayeli shiinbii kurugo ke, lire li nyé, pi nùmpañja ta. ² Sèenji na, mii à li nya na pi à piye pwò sèl'e Kile kuni jaaranji na, ŋka pi nyé a li yyaha cè me. ³ Pyinƙanni na Kile maha sùpyanji pyi na u à tíi ke, pi nyé a lire yyaha cè me, maa ntiinji caa ná pi yabilimpíi kapyiinkil'e. Lire pyinƙanni na, kuni i Kile maha sùpyanji pyi u à tíi ke, pi à cyé lire na. ⁴ Kirisita u nyé Saliyanji tégèni, bà li si mpyi, shin maha shin u à dá u na ke, Kile sí urufoo le shintiibil'e me.

⁵ Ntiinji u maha ntaa Saliyanji cye kurugo ke, Kile túnntunji Musa à jwo uru kyaa na na: «Ŋgemu ká jà na Saliyanji kurigii puni jaare ke, urufoo sí shì ta lire cye kurugo*.» ⁶ Ntiinji u maha ntaa dányanji kuni i ke, shinji u nyé na jáare lire kuni i ke, urufoo sí n-jà n-jwo Kile túnntunji Musa fiige na: «Li nyé a nò yii pi dùgo ninyinji i† (yii sà Kirisita cya yii tírige me.) ⁷ Li mú nyé a nò yii tíge kacýewyicugunke e (yii i Kirisita pyi u jé à fworò kwùni i me.)» ⁸ Ŋka jaha

§ 9:25 Oze 2.22 * 9:26 Oze 1.10 † 9:28 Ezayi 10.22, 23 ‡ 9:29 Ezayi 1.9 § 9:33 Ezayi 8.14; 28.16 * 10:5 Levitike 18.5 † 10:6 Duterènomu 30.12

Kile Jwumpe Semɛŋi à jwo yɛ? U à jwo: «Jwumpe na jɛyɛ mu taan, mu jɔwɔge e ná mu zɔmbilini i†.» Puru jwumpe pu jɛyɛ dáníyanji jwumpe, wuu na puru mpemu yu sùpyir'á ke. ⁹ Mu aha jɛn'a yyére li na ma jɔwɔge e na Yesu u jɛyɛ Kafoonji, maa dá li na ná ma zɔmbilini puni i na Kile à u jɛ a yige kwùŋi i, mu sí nùmpañja ta. ¹⁰ Wà ha dá Kirisita na u zòŋi na, Kile maha jwo na urufol'á tíi. Wà ha yyére li na u jɔwɔge e sùpyire jɛyii na na Yesu u jɛyɛ Kafoonji, urufoo sí nùmpañja ta. ¹¹ Yii li cè na y'á séme Kile Jwumpe Semɛŋi i na: «Shin maha shin u à dá u na ke, urufoo sí n-sílege mɛŋ.» ¹² Lire e ke Yahutuubii bàra supyishiŋi sanji na, wà jɛyɛ a wwu' w'e mɛ. Kafoonji ninunji u jɛyɛ pi puni jùŋɔ na. Mpiimu ká u jáare ke, u maha pire kan fo maha pi funjɛyɛ jɛŋɛ. ¹³ Naha na yɛ yire y'á séme Kile Jwumpe Semɛŋi i na: «Shin maha shin ká Kafoonji Kile mɛge yyere ke, urufoo sí n-shwɔ*.»

Yahutuubil'á cyé Jwumpe Nintanmpe na

¹⁴ Jɛyɛ wà sí n-jà n-jwo, ná pi jɛyɛ a dá u na mɛ, di pi sí n-jà u yyere n-jwo yɛ? Ná pi jɛyɛ a u kyaa lógo mɛ, di pi sí n-jà n-dá u na n-jwo yɛ? Ná wà jɛyɛ na u kyaa yu mɛ, di pi sí u kyaa lógo n-jwo yɛ? ¹⁵ Ná pii jɛyɛ a tun u shɛɛnre jɛjwuŋi mɛɛ na mɛ, di u shɛnre sí raa yu s'a ŋko yɛ? Y'á jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i na: «Mpii pi na ma ná Jwumpe Nintanmpe e ke, pire pama lem'á jɔwɔ cyeyi puni i†.» ¹⁶ Ŋka sùpyire puni jɛyɛ a dá Jwumpe Nintanmpe na mɛ. Jɛyɛ yire Kile túnntunŋi Ezayi à jwo na: «Kafoonji Kile, Jwumpe Nintanmpe wuu à jwo ke, jofoo u à dá pu na yɛ†?» ¹⁷ Dáníyanji maha ntaa Jwumpe Nintanmpe ndògoŋi cyé kurugo, puru Jwumpe Nintanmpe à fworó Kirisita e. ¹⁸ Yíbigɛ wà sí n-jà n-pyi ke, kuru ku jɛyɛ: «Taha Yahutuubii jɛyɛ a pu ta a lógo mɛ?» Pi à pu lógo ke! Y'á jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i na:

«Pi à yiŋ jwumpe lógo jɛŋke cyeyi puni i,
yi jwump'á nɔ dɛjɛŋi jùŋyɛ puni na*.»

¹⁹ Yíbigɛ wà saha sí n-jà n-pyi ke, kuru ku jɛyɛ: «Taha Izirayɛli shiinbii jɛyɛ a mpe jwumpe yyaha cè mɛ?» Kile túnntunŋi Musa mpyi a jwo na Kile à jwo: «Supyishiŋi u jɛyɛ yii jɛyɛ a u le dá e mɛ, mii sí uru yɛjɛyɛge lɛŋɛ yii e, yii na supyishiŋi ŋgemɛ sòŋŋi yákili baafɛe ke, mii sí uru nàvunŋke pyi ku yii ta†.»

²⁰ Ezayi mú à jwo fyagara baa na Kile à jwo:

«Mpii pi mpyi pi mpyi na mii caa mɛ, pir'á mii jɛyɛ,
mpii pi mpyi pi mpyi na mii yíbili mɛ, mii à naye cyêe pire na†.»

²¹ Ŋka nde li jɛyɛ Izirayɛli shiinbii kâmpañjɛ ke, Kile à jwo:

«Mii à canmpuni pyi na na cyɛge kaan sùpyire t'á,
ntemu ti jɛyɛ ti jɛyɛ ná pèen'i mɛ, maa jùŋɔ kyán keŋ.»

11

Kile jɛyɛ a cyé Izirayɛli shiinbii na mɛ

¹ Jɛyɛ yíbigɛ wà sí n-jà n-pyi ke, kuru ku jɛyɛ: «Lire e ke Kile à u shiinbii, Izirayɛli shiinbii cyé bɛ?» Mâ byanhara bá lá! Naha na yɛ mii yabilinji na jɛyɛ Izirayɛli shin, maa mpyi Ibirayima tùluge shin, mà fworó Benzhamá bage e.

† 10:8 Duterɛnɔmu 30.14 § 10:11 Ezayi 28.16 * 10:13 Zhouɛli 2.32 † 10:15 Ezayi 52.7

† 10:16 Ezayi 53.1 § 10:18 Canjanyii ná yɛŋke ná wɔrigii, cyire kyaa li jɛyɛ naha ŋke cyage e.

* 10:18 Zaburu 19.5 † 10:19 Duterɛnɔmu 32.21 † 10:20 Ezayi 65.1 § 10:21 Ezayi 65.2

2 Sùpyire Kile à cwɔɔnrɔ mà lwó fo ku tasiige e ke, u nyɛ a pi cyé mɛ. Nje Kile túnntunɔni Eli à jwo Kile á Izirayeli shiinbii kyaa na ke, Kile Jwumpe Semɛɔni à njemu jwo mà yyaha tí ná yire e ke, yii nyɛ a yire cè mà? 3 U à jwo: «Kafoonji, pí à mu túnntunmpii bò, maa mu sárayi tawwuyi jya. Mii kanni u à kwôro, pi la na nyɛ si mii mú bò*.» 4 Nka di Kile à u jwɔ shwɔ a jwo yɛ? U à jwo: «Mii à shiin kampwɔhii baashuunni (7.000) bégel'a yaha naye mɛɛ na, pire wà nyɛ a u ninjure sín Baali† taan mɛ.» 5 Lire pyinjanni na mú, ninjaa Izirayeli shiinbii paanra na nyɛ wani, Kile à jwɔ pire na, maa pi cwɔɔnrɔ. 6 Ná u s'à jwɔ pi na maa pi cwɔɔnrɔ, pi kapyiinkii bà cyi à lire pyi l'à pyi mɛ. Kampyi pi kapyiinkii fyè u mpyi u wi, li mpyi na sí n-pyi mu à jwo fwotonɔ na Kile nyɛ, ná lire bà mɛ, u nyɛ a jwɔ pi na mɛ.

7 Nyɛ nje mii si n-jwo ke, yire yi nyɛ: nde Izirayeli shiinbii mpyi na jca a ke, pi nyɛ a lire ta mɛ. Mpii Kile à cwɔɔnrɔ ke, pire pi à lire ta. Pi sanmpil'à pi ninjyigii waha. 8 Yire y'à jwo Kile Jwumpe Semɛɔni i na:

«Kile à pi yákilibii tò,
maa pi nyiigii pyi cyi nyɛ na jaa mɛ,
maa pi ninjyigii pyi cyi nyɛ na núru mɛ,
fo mà pa nɔ ninjaa na‡.»

9 Saanji Dawuda mú à jwo:

«Njyini pi à wwò a lyí ke,
Kile à uru pyi pi á kánhaɔa k'a pi cwôre,
maa u pyi pi á kaɔnɔ s'í raa pi cyáan,
lire si mpyi pi kapyiini sàranji.

10 Na pi nyiigii cyi wwò, pi àha raa jaa mɛ,
pi tùbuubii pi kûr'a yaha tɛrigii puni i§.»

Izirayeli shiinbii nùmpañke kani

11 Nyɛ yibige wà sí n-jà n-pyi ke, kuru ku nyɛ: «Taha Izirayeli shiinbii sí n-kwôro pi taburuguyɔwoge e?» Mà byanhara bá la! Pi jcwun'á pyi kaɔnɔ, ka supyishini sanji si nùmpañja ta. Lir'à pyi bà yijcyɛge si mpyi si jyè Izirayeli shiinbil'e mɛ. 12 Nyɛ Izirayeli shiinbii ngurugonji ká mpyi kaɔnɔ mà kacɛnɔnii nimbwɔhii pyi ninjke na, ka pi jcwunji si mpyi kaɔnɔ mà supyishini sanji pyi u à tɔɔn nimbwo ta, lire e ke pi puni ká nûr'a pa Kile à tɛni ndemu i ke, nákaana baa, là sí n-bâra kacɛnɔnii nyahaɔni na. 13 Yii pi nyɛ supyishini sanji wuubii Yahutuubii shwɔhɔl'e ke, ná yii e mii nyɛ na yu. Mii na nyɛ Yesu túnntunɔnɔ ngemu u à tun supyishini sanji'á ke. Mii à uru báaranji cû ná na cyeyi shuunnini i, 14 bà yijcyɛge si mpyi si mpêe mii cɔnmpyiibii Izirayeli shiinbil'e, lire si pi pli pyi pi shwɔ mɛ. 15 Kampyi Kile à pi yaha nkere na ke, lir'à pyi kaɔnɔ mà Kile ná diɔyɛ sùpyire shwɔhɔni yaa, Kile ká nûr'a pi bâra uye na tɛni ndemu i ke, karigii ninjɛnɔnii cyi sí n-pyi ke, yii sɔnɔ cyire na ke. Li sí n-pyi mu à jwo mpii pi mpyi a kwû ke, pir'à nûr'a jè.

16 Sùmanji ninjyini u à nɔ pi à kwɔn ke, uru ká yaha Kile mɛɛ na, u mbyimpe ká ntɛg'a bwúuru yaa, uru mú na nyɛ Kile wu. Cige ndire ká yaha Kile mɛɛ na, ku nkɛnyi mú maha mpyi u wuyo. 17 Izirayeli shiinbii na nyɛ mu à jwo olivyɛ cige, nkemu k'à cɛnɔmɛ kɛɛɛge e ke, yii supyishini sanji sí nyɛ mu à jwo nyɛge

* **11:3** 1 Saanbii 19.10, 14 † **11:4** Baali»: Sùpyire ti mpyi a tɛn Izirayeli shiinbii nkere na ke, pire yasanmbwɔhe ká mɛge ki. Izirayeli shiinbii ninjahamii mú mpyi a li jwɔ cû na ku pɛre (1 Saanbii 19.18). ‡ **11:8** Duterɛnɔmu 29.4; Ezayi 29.10 § **11:10** Zaburu 69.23-24

funɲɔ woge. Pi à kerege woge ɲkéɲyi yà kwɔ̀n, maa ɲyege funɲɔ woge ɲkéɲyi yà kwɔ̀n a pwɔ̀ yire takwɔ̀nyi i, bà yii si mpyi si ku tunmpe pà ta mɛ. ¹⁸ Lire e ke ma hà raa ɲkéɲyi niɲkwɔ̀ɲnyi f̀wɔ̀hɔ̀re si maye p̀e mɛ. Mu aha maye p̀e, li cè na mu bà u à ndìre yyéɛɛ mɛ, ɲka ndìre t' à mu yyéɛɛ. ¹⁹ Mu sí n-jà n-jwo na yire ɲkéɲy' à kwɔ̀n, si mu pwɔ̀ yi takwɔ̀nyi i. ²⁰ Sèe mu à jwo. Yi dánabaare kurugo y' à kwɔ̀n, maa mu pwɔ̀ yi takwɔ̀nyi i mu dányiɲi kurugo. Ʋka ma hà maye p̀e ná lire e mɛ! Fyá Kile na! ²¹ Kile ká mpyi u ɲye a ɲ̀ɲaara ta cige yabilinji ɲkéɲyi na mɛ, mu ɲye a cè na u sí n-jà mu mú pyi amuni mà? ²² Kile kacenni ná u kawaani nimpyiini wí ke! Mpii pi à cwo ke, u à kawaa pyi pire na, maa kacenne pyi mu na. Maye waha maa ɲkwɔ̀ro puru ticenmpe e de, lire baare e mu mú sí n-kwɔ̀n. ²³ Izirayeli shiinbii mú ká fwo ro pi dánabaare e, Kile sí nuru pi pwɔ̀ pi talyege e, ɲaha na ye sí na ɲye Kile na mà pi pwɔ̀ sahanji. ²⁴ Mu u à kwɔ̀n ɲyege olivye cige na mà pa mpwɔ̀ kerege olivye cige ɲkéɲyi takwonge e mà ta yii ɲye niɲkin mɛ, mu ɲye a cè a jwo na yire pwɔ̀hɔ̀mɔ̀ sí n-táan yi ɲ̀ɲke na mà tòro mu taan mà?

²⁵ Mii cìmpyiibii, kani l' à ɲwɔ̀hɔ̀ ke, mii la ɲye yii i lire cè, bà li si mpyi, yii pi ɲye supyishinji sanji shiinbii ke, yii àha ɲkwɔ̀ yiye pyi yákilifee mɛ. Supyishinji sanji shiinbii pi sí n-shwɔ̀ ke, Izirayeli shiinbii pli sí pi niɲyigigii waha fo sà yaa ná pire e pi à f̀ɲɲɔ̀. ²⁶ Lire ká mpyi, Izirayeli puni sí n-shwɔ̀ bà y' à sème Kile Jwumpe Semɛɲi i na:

«Shwofoonji sí n-yíri Siyɔ̀n kànhe e,
U sí n-pa Yakuba túluge shiinbii pyi pi pi toronkanni k̀éɛɛɛ, pi raa fyáge Kile na.»

²⁷ Yire Kile mpyi a jwo u Jwumpe Semɛɲi i na: «Tunmbyaare mii sí n-le ná pi e ke, tire ti ɲye nte: mii sí pi kapegigii yáfa pi na*.»

²⁸ Jwumpe Nintanmpe kámpanɲke na, pi à cyé puru na ke, pi à pyi Kile zàmpenmii, ka lire si yii pyi yii à t̀ɔ̀n ta. Kile pi ɲcwɔ̀ɔ̀nɲɔ̀ni kámpanɲke na, pi kyaa saha à táan u á pi tulyeyi kurugo. ²⁹ Ʋaha na ye Kile ká yaage ɲkemu kan ke, u saha ɲye na kuru shuu mɛ, u à ɲgemu yyere ke, u ɲye na urufoo cyíge sahanji mɛ. ³⁰ Tèni l'e, yii ɲye a mpyi a Kile ɲwɔ̀mɛɛni cú mɛ, ɲka numɛ, Izirayeli shiinbil' à cyé Kile na ke, lir' à Kile pyi u à ɲ̀ɲaara ta yii na. ³¹ Lire pyiɲkanni ninuuni na, Izirayeli shiinbil' à Kile ɲwɔ̀mɛɛni yaha, bà li si mpyi, Kile à ɲ̀ɲaara ta yii na pyiɲkanni ndemu na ke, u ɲ̀ɲaara ta pi na nume mú. ³² Yii li cè na Kile à s̀pyire puni yaha ti ɲwɔ̀mɛɛ yahare e, si ɲkwɔ̀ mpa ɲ̀ɲaara ta ti puni na.

Kile yákilifente kani

³³ Ei! Tegɛɛ ɲye Kile nàfuufente ná u yákilifente ná u ɲcèɲi na mɛ!
Karigii u à bégel' a yaha ke, wà si n-jà cyire yyaha cè mɛ.

Wà ɲye a u kurigii cè mɛ.

³⁴ Y' à sème Kile Jwumpe Semɛɲi i na:
«Jofoo u à Káfoonji Kile s̀ɲɲɔ̀re cè ye?

Jofoo u ɲye u yeɛfoonji ye †?

³⁵ Jofoo u à fyánha a yaaga fwo le u na,
u u mpa urufoo fwooni tò ye †?»

³⁶ Yii li cè na yaayi pun' à fwo ro Kile e,
maa mpyi u mɛ na,

* 11:27 Ezayi 59.20, 21; 27.9; Zheremi 31.33, 34 † 11:34 Ezayi 40.13 ‡ 11:35 Zhobu 41.2

maa mpyi u wuyo.
Pèente ti taha u na fo tèekwombaa.
Amiina.

12

Naarajkanni nivɔnni kani

¹ Nye mii cɪnmpyiibii, ná Kile s'a nùnaara ta wuu na, lire e ke, mii na li caa yii á, yii yiye puni kan u á sáraga nɪɲcɛɲɛ* fiige, ɲkemu ku ɲye Kile yahare e, maa ntáan u á ke. Kile pèenɲkanni nɪɲcɛnni li ɲye lire. ² Yii àha raa yii karigii pyi dɪɲye sùpyire wogigii fiige mɛ, ɲka yii Kile yaha u a yii kéɲɲi, u u yákiili nivɔnnmii kan yii á. Lire ká mpyi, nde li ɲye Kile ɲyii wuuni, maa ɲwɔ, maa ntáan ná cyaga ɲye a li fô mɛ, yii sí lire cè.

³ Kile à ɲwɔ mii na maa sífente ntemu kan mii á ke, mà tàanna ná tire e, mii sí yi jwɔ yii pun'á, yii àha yiye pɛme si ntòro mɛ. Yii yiye t̄rige, fànhe Kile à kan yii á yii dáníyaɲi kurugo ke, yii a yii karigii pyi yii a ntáanni ná kur'e.

⁴ Wuu cyeere na ɲye nɪɲkin, ɲka ti yatanɲy'á ɲyaha, yi puni ná yi báara sí u ɲye. ⁵ Lire pyiɲkanni na, wuu dánafeebil'á ɲyaha, ɲka wuu na ɲye cyere nɪɲkin Kírísita wwoɲeɲge e. Wuu pun'á ɲwɔ ɲwɔ wuye na. ⁶ Kile à ɲwɔ wuu na, maa màkanyi ɲjemu kan wuu á wuu a báare ke, yir'á ɲyaha. Kile t̄unture ɲjwuɲi màkange ɲye ɲgemu a ke, urufoo u a ti yu u tàanna ná u dáníyaɲi i. ⁷ Dánafeebii ntèɲɲi màkang'á kan ɲgemu á ke, urufoo u a pi tère. ɲgemu wogo ku ɲye na kálanɲi kaan sùpyir'á ke, urufoo u a lire pyi. ⁸ Yerege màkang'á kan ɲgemu á ke, urufoo u a sùpyire yerege. Sùpyire ɲkanɲi màkange ɲye ɲgemu á ke, urufoo u a sùpyire kaan sèl'e. Yyahe yyére shingire màkang'á kan ɲgemu á ke, urufoo u a ti pyi ná sèl'e. Kanhamafeebii ntèɲɲi màkang'á kan ɲgemu á ke, urufoo u a li pyi ná funntange e.

⁹ Tàange sèe woge ku pyi yii ná yiye shwɔhɔl'e, yii a kapegigii fún, yii i ɲkwòro yii a kacɛɲkii pyi. ¹⁰ Tàange ku maha mpyi cɪnmpyiibii ná piye shwɔhɔl'e ke, kuru ku pyi yii shwɔhɔl'e. Shin maha shin u a li caa si mpyi shincyiɲi sí raa pi sanmpii père. ¹¹ Yii àha mpyi sáafee mɛ, yii pyi màbanfee. Yii a báare Kafoonɲi á ná yii zòmpyaagii puni i. ¹² Sònɲore tatahage ku ɲye yii á ke, yii pyi funntange e kuru kurugo. Yii funɲyi ɲɲye yufefge t̄eni i, yii yiye waha Kileɲarege na. ¹³ Yaayi kuunɲi u ɲye yii cɪnmpyiibii dánafeebii na ke, yii yire kan pi á, yii raa nàmpwuunbii cwòre yii a ɲwɔge yii pyenyi i.

¹⁴ Mp̄ii pi na yii kyérege ke, yii a jwó leni pir'á. Yii àha pi láɲa mɛ, yii a jwó leni pi á. ¹⁵ Mp̄ii pi ɲye funntange e ke, yii pyi funntange e ná pire e; mp̄ii pi na mɛɛ súu ke, yii a mɛɛ súu ná pire e. ¹⁶ Yii yii sònɲore pyi nɪɲkin, yàmpeene ká mpyi yii e mɛ, yii yiye t̄rige, yii àha yiye yaha yákiilifee mɛ.

¹⁷ Yii àha kapii fwoò tò ná kapil'e mɛ, yii yiye waha yii raa kacɛɲɲi pyi sùpyire puni na. ¹⁸ Yii fànha le bà yyeɲɲɲe si mpyi si ɲkwòro yii ná pi sanmpii shwɔhɔl'e, kampyi lire sí n-jà n-pyi mɛ. ¹⁹ Mii ntáannamacɪnmpyiibii, wá ká yii mùmpɛnɲe pyi, yii àha yii wuuni ɲkooɲi láha mɛ, yii li yaha Kile á. Yii li cè na y'á séme Kile Jwumpe Semɲi i na: «Mii u sí yii t̄ubileni kòrɔ, mii u sí yii ɲkooɲi wwú†.» Kafoonɲi Kile u à jwɔ amuni. ²⁰ Y'á jwɔ mú na: «Katege ká mpyi mu zàmpɛnɲi na, ɲjyi kan u á. Byage ká mpyi u na, l̄wɔhɔ kan u á. Mu aha lire pyi, li maha mpyi mu à jwɔ nàɲkyanhii mu à wwú u ɲɲɲe e‡.» ²¹ Ma hà kapegigii

* 12:1 Pii maha jwɔ: «sáraga ɲyii wogo». † 12:19 Duterɛnɔmu 32.35 ‡ 12:20 Taanliɲkii 25.21, 22

mpyiŋi lage yaha ku fānha ta ma na mε, maye waha ma a kacεnŋkii pyi, ma a fānha ta kapegigii mpyiŋi na.

13

Dánafeebil'à yaa pi piye tírige fānh'á

¹ Sùpyire pun'à yaa ti tiye tírige fānh'á, ŋaha na ye fānha ŋye wani, ŋkemu k'à tíŋe Kile pàama mε, fānhafeebii pi ŋye ke, Kile u à pi tíŋe. ² Lire e ke ŋgemu u à cyé fānhafeebii wuyi na ke, urufol'à cyé Kile wuyi na mú. Mpii pi à cyé amuni ke, pire maha ŋcεεgeŋi pyi u à nɔ piye na. ³ Mpii pi na kacεnŋkii pyi ke, pire ŋye na fyáge fānhe yyaha na mε, mpii pi ŋye pi ŋye na kacεnŋii pyi mε, pire pi maha fyáge ku yyaha na. Kampyi mu la ŋye s'a fyáge ku yyaha na mε, ta kacεnŋii pyi. Lire ká mpyi, mu sí ŋkée ta. ⁴ Fānhafeebii na ŋye Kile báarapyii yii tɔnŋi kurugo. Ná mu ŋye na kacεnŋii pyi mε, mu sí raa fyáge pi na, ŋaha na ye káshikwɔnyaage ŋye pi cye e tawage e mε. Kile báaranj na pi ŋye s'a kapegigii pyifeebii kapyiŋkii ŋkooŋi wwú pi na. ⁵ Lire e ke sùpyir'à yaa ti tiye tírige fānh'á. Yyefuge pi maha ntége sùpyire na ke, pi àha li pyi kuru yyaha na kanna mà de, ŋka pi li pyi, ŋaha na ye li kun'à tíi.

⁶ Lire na yii na múnalwɔɔre sárali mú. Mpii pi maha ti shuu ke, Kile u à pire yaha uru báaranj na, pi raa u pyi pi a ŋwɔge. ⁷ Shin maha shin à yaa ná ndemu i ke, yii lire kan u á. Shinŋ'á yii à yaa yii a múnalwɔɔre kaan ke, yii a ti kaan ur'á. Cúuy'à yaa y'a ŋkaan ŋgemu á ke, yii a yi kaan ur'á. Shinŋi na yii à yaa yii a fyáge ke, yii a fyáge uru na. Shinŋi yii à yaa yii a mpére ke, yii a uru pére.

⁸ Tàange baare e, yafyin kà zii mpyi yii ná yii supyiŋεebii shwɔhɔl'e mε. Ŋgemu u à sùpyire sannte kyaa táan uy'á ke, urufoo na Kile Saliyanj kurigii puni náare. ⁹ Yii li cè na nje y'a jwo Kile Saliyanj i na: «Ma hà zínni ná wabere cwo e mε, ma hà sùpya bɔ mε, ma hà nàŋkaaga pyi mε, ma hà ma supyiŋεeŋi cyeyaage ŋyipeen pyi mε*» ke, yire ná Saliyanj kapyaaagii sanŋkil'à lwɔ a pwɔ nde kabilini na: «Ma shinŋeŋi kyaa táan may'á ma yabilini fiige†.» ¹⁰ Tàange ká mpyi ŋgemu i ke, urufoo ŋye na kawaa pyi u shinŋeŋi na mε. Ŋye mu aha sùpyire sannte kyaa táan may'á, mu à Kile Saliyanj kurigii puni ŋaara.

Wuu bégele, wuu a wuu Kafoonj cannuruge sigili

¹¹ Yii mpe lóg'a tara, tɛni i wuu ŋye numε ke, yii à lire cè. Tèn'à nɔ wuu jè a yiri ŋɔmpe na, ŋaha na ye tɛni i wuu à jyè Kile kuni i ke, wuu à zhwoŋi byanhara numε mà tɔro lire tɛni na. ¹² Numpilag'à nɔ cyage e, ŋyege na ŋko raa múru. Lire e ke wuu numpire karigii ŋwɔ yaha, wuu bɛɛnmpe káshikwɔnyaayi le wuye na. ¹³ Wuu a ŋaare ntiŋi i, bà sùpyanji maha ŋaare canŋke e mε. Wuu láha ŋyiyitoronj ná sinmbyaani ná jacwɔɔre ná silegebaare ná yukwɔnni ná yinɔcyege na. ¹⁴ Yii Kafoonj Yesu Kirisita pyiŋkanni lwɔ yii karigii puni i, yii àha raa yii cyeere ŋyii karigii pyi mε.

14

Dánafeebii ŋye a yaa pi a piye cêge mε

¹ Mpii pi ŋye pi sàha fānha ta Kile kuni i mε, yii pire cùmu lemε ŋwɔ, yii àha raa pi jwumpe cyíge mε. ² Wà na ŋye wani, ur'à cè a jwo na uru sí n-jà raa faalyire puni lyí, wà sí ŋye wani ŋgemu u ŋye u sàha fānha ta Kile kuni i mε, faayaayi kanni uru na lyí. ³ Ŋge u ŋye na yi puni lyí ke, uru kà raa yi puni

* 13:9 Ekizodi 20.13-15, 17; Duterenɔmu 5.17-19, 21 † 13:9 Levitike 19.18

lyimbaafoonji fare me, yi puni lyimbaafoonji mú kà raa yi puni lyifoonji fwóhore me, naha na ye Kile à ne uru na mú. ⁴ Di mu nye na maye sònni maa wabere báarapyi cêge ye? U à báaracenne pyi yo, u nye a báaracenne pyi mà yo, mu kuro nye yire e me, u ná u ñufoonji shwóhól'e yire nye. U mú sí báaracenne pyi, naha na ye síji na nye Kafoonji na mà lire pyi. ⁵ Wà maha canmpyaagii cyii sònni na cyir'à ñwò mà tóro cyi sanñkii na, wabere sí i sònni na canmpyaagii pun'à tàanna. Shin maha shin u u sònnònkanni yaha li pyi sèe. ⁶ Shinji u à canñke kà pwóño canñyi sanñyi na ke, urufoo maha lire pyi Kafoonji pèente kurugo. Shinji u nye na yalyire puni lyí ke, uru mú na lire pyi Kafoonji pèente kurugo, naha na ye u maha fwù kaan Kile á ti kyaa na. Shinji u nye u nye na yalyire puni lyí me, uru mú maha lire pyi Kafoonji pèente kurugo, naha na ye uru mú maha fwù kaan Kile á. ⁷ Sèenji na, wuu wà tufiige nye na u shìji pyi uye kurugo me, wuu wà mú sí nye na ñkwúu uye kurugo me. ⁸ Mà wuu yaha shì na, wuu nye Kafoonji wuu, wuu mú sí ká ñkwú, wuu na nye Kafoonji wuu. Lire e ke wuu nye shì na yo, wuu à kwú yo, wuu na nye Kafoonji wuu. ⁹ Lire kurugo Kirisita à kwú maa ñè si mpyi kwúubii ná nyii wuubii Kafoonji.

¹⁰ Nye mu wi ke, naha na mu nye na ma cìmpworonji cêge ye? Mu sí wi ke, naha na mu nye na ma cìmpworonji fare ye? Wuu shin maha shin sí Kile yibige ñwò shwò canñka.

¹¹ Kafoonji Kile à jwo u Jwumpe Semenji i na:

«Mii nyii wuñi u nye,
 sùpyire puni sí raa ñiñkure sínni mii yyahe taan,
 pi puni sí raa mii père* .»

¹² Lire pyiñkanni na, wuu shin maha shin sí u kapyiñji yyaha jwo Kile á.

Yii àha raa yii cìmpyiibii ñuño kyánge me

¹³ Nye wuu wuye ñcèegeñi ñwò yaha, yii àha yaaga yaha yii cìmpworonji yyaha na si u yyaha kwón, lire nye me si u pyi u cwo me. ¹⁴ Mii à li cè maa dá li na, na Kafoonji Yesu barag'e, yaage kà tufiige nye a ñwóhò me. Nka wà ha ñkemu pyi na k'à ñwóhò ke, kuru maha ñwóhò urufol'á. ¹⁵ Mu aha ñcè na mu shiñneñi sí ñige mu yalyige na, ma hà ku lyí u nyii na me, ná lire bà me, mu sí tàange kuni yaha u kàmpañke na. Mu cìmpworonji kurugo Kirisita à kwú ke, ma hà mpyi kañuñ si u ñuño kyán yalyire kurugo me. ¹⁶ Ma hà ma mege yaha ku kèege yaaga kurugo, na k'à táan mu á me. ¹⁷ Yii li cè na Kile Saanre kani nye a yyaha tí ná ñyíñi ná yabyere e me, ñka Kile Munaani maha ntiñji ná yyeñjke ná funntange ñkemu kaan ke, ná yire e t'à yyaha tí. ¹⁸ Shinji u nye na báare Kirisita á lire pyiñkanni na ke, urufoo kyaa li maha ntáan Kile á, sùpyire mú maha urufoo kère.

¹⁹ Nye nde li si yyeñjke kan wuu á, si wuu pyi wuu fànha ta wuu ná wuye shwóhól'e Kirisita kuni i ke, wuu wuye waha lire na. ²⁰ Ma hà Kile báaranji kèege yalyire ñuño taan me. Sèe wi, yalyire pun'à ñwò, ñka ntemu ñyí sí n-jà n-pyi kañuñ si mu cìmpworonji ñuño kyán ke, tire ñyíñi nye a ñwò me.

²¹ Kyara yo, sinmbyaa yo, yaaga maha yaaga ku sí n-jà n-pyi kañuñ si mu cìmpworonji ñuño kyán ke, kuru yaha wani, lire l'à pwóro. ²² Nde mu nye na sònni mà yyaha tí ná ñke cyage e ke, lire yaha mu ná Kile shwóhól'e. Shinji u nye u funñke nye a cenne ná u kapyiñkil'e me, uru wun'à ñwò. ²³ Nka mu funñke ká ñcenne yalyige kà ñyí na, maa núr'a ku lyí, Kile sí mu cêge, naha

* 14:11 Ezayi 45.23

na ye mu jye a li pyi ná dániya e me. Kani sí li jye li jye a pyi ná dániya e me, lire maha mpyi kapii.

15

Dánafeebil'à yaa pi piye cùmo lemε jwō

¹Wuu mpiimu pi à fánha ta Kile kuni i ke, mpíi pi jye pi sàha fánha ta l'e me, wuu pi fánhancyerere karigii kwú wuye e. Wuu áha raa wuu jyii karigii kanni caa raa mpyi me. ²Shin maha shin à yaa u a u shinjereñi jyii kariii pyi jcyiimu cyi sí lá jwō u na, si u pyi u a si yyaha na Kile kuni i ke. ³Yii lí cè na ali Kirisita jye a u yabiliñi jyii wuuni pyi me, mà tàanna ná yi jwuñkanni i Kile Jwumpe Semēñi i na: «Mpii pi à mu faha ke, mii pifefel'à faha*.» ⁴Yaaga maha yaaga ku mpyi a séme fo tēmōni i Kile Jwumpe Semēñi i ke, yire pun'à séme si wuu kâla, bà wuu zòmpii si mpyi si ntàra, wuu u wuye waha, wuu u sònjore tatahaga ta me. ⁵Kile u maha wuu pyi wuu a wuye waha, maa wuu zòmpii taali ke, uru u yii sònjore pyi niñkin, bà Yesu Kirisita jye na li caa me, ⁶bà wuu puni si mpyi si wuu Kafoonji Yesu Tunji Kile pēe ná yákili niñkin ná mee niñkin i me. ⁷Bà Kirisita à yii cùmu lemε jwō me, yii a yiye cùmu lemε jwōge amuni, lire sí pēene taha Kile mege na. ⁸Sēñi na mii sí yi jwo yii á, Kirisita à pyi Yahutuubii báarapyi, jwōmyahigii Kile à lwó pi tuluyey'á ke, bà cyire si mpyi si fūñjō me. Lir'à li cyēe na Kile ká ndemu jwo ke, u maha lire pyi. ⁹U kapani jùñke ku jye mú, bà supyishiñi sanni si mpyi s'a Kile pēre u kacēñkii kurugo bà y'à séme Kile Jwumpe Semēñi i na: «Lire kurugo mii sí mu pēe supyishiñi sanni shwōhól'e, mii sí mee cēe si mu kēe†.»

¹⁰Y'à séme mú na:

«Supyishiñi sanni puni, yii pyi funntange e ná Kile shiinbil'e sijcyan‡.»

¹¹Y'à nūr'a séme mú na:

«Supyishiñi puni, yii a Kafoonji kēre.

Sùpyire puni, yii a u pēre§.»

¹²Kile tūnntunñi Ezayi mú à jwo na:

«Sùpya sí n-pa n-fworo Zhese tūluge e, u sí n-pa n-yiri si mpyi supyishiñi sanni jùñjufoonji, pi mú sí pi sònjore taha u na*.»

¹³Kilenji u maha sònjore tatahage kaan ke, uru u funntanga nimbwōho ná yyeñjke kan yii á, yii dániyanji kurugo, bà li si mpyi jwōmēeni u à lwó wuu á ke, Kile Munaani fánhe si yii pyi yii sònjore taha lire na sèl'e me.

Poli báarañi pyinjanni

¹⁴Mii cinnmpyibii, nde li jye yii kàmpañjke ke, mii à sàa li cè na yii à sàa yiye yaha cēnmpē mpyiñi laage e, jçēñi sēe wuñi mú sí na jye yii e, na yii si n-ja raa yiye yerēge. ¹⁵Nka nge letereñi i, mii à naye waha maa karigii cyii séme si yii funñyi cwo cyi na. Mii à lire pyi, jaha na ye Kile à jwō mii na, ¹⁶maa mii pyi Yesu Kirisita báarapyi supyishiñi sanni shwōhól'e. Jwumpe Nintanmpe jwuñji báarañi mii jye na mpyi ke, uru na jye mu à jwo sáragawwu báara, mpíi pi jye pi jye Yahutuu me, bà pire si mpyi si mpyi sáraga fiige ñkemu k'à táan Kile á, ka Kile Munaani si ku yaha kuye kanna na, uye mee na ke. ¹⁷Lire

* 15:3 Zaburu 69.10 † 15:9 2 Samuweli 22.50; Zaburu 18.50 ‡ 15:10 Duterēnōmu 32.43

§ 15:11 Zaburu 117.1 * 15:12 Ezayi 11.10

e ke Yesu Kirisita wwoɲeege kurugo, mii sí n-jà raa ɲkwóhòli ná na báaraɲi nimpɲiɲi i Kile á. ¹⁸ Sèenɲi na, mii aha a si yaaga jwo, nde Kirisita à pyi mii cye kurugo ke, lire kanni mii maha jwo. Mpɲi pi ɲye pi ɲye Yahutuu me, u à mii tège, maa pire pyi pi à ɲen'a Kile ɲwomeeni cù mii jwumpe ná mii kapyiɲkii cye kurugo. ¹⁹ Lir'à pyi kacyeenɲkii ná kakyanhala karigii cye kurugo, Kile Munaani sífente funɲke e. Lire pyiɲkanni na, Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tii ná Kirisita kani i ke, puru kámpaɲɲke na, mii à saa báaraɲi pyi mà nɔ u tegeri na mà lwó Zheruzalemu kànhe e mà sà nɔ Iliri kùluni puni i. ²⁰ Kirisita kyaa sàha jwo a ɲya cyeyi ɲjemu i me, mii à naye waha maa Jwumpe Nintanmpe jwo yire cyeyi i, bà li si mpyi, mii àha ɲkwó raa wà fyè tare me. ²¹ Nka l'à pyi mu à jwo bà y'à sème Kile Jwumpe Semɲɲi i na:

«U kyaa ɲye a jwo mpiimu á me, pire sí u ɲya, Mpɲi pi ɲye pi ɲye a u kyaa lógo me, pire sí u cè†.»

²² ɲye lire l'à saa mii tegele kwòɲ fo tooyo ɲyiyahay'e yii yyére zhèɲi na.

²³ ɲye nume, mii báaraɲi'à kwó naha ɲcyii kùligil'e. Ná cyi naha a yyee lada kwó, mii la mpyi si sà fworɔ yii na, ²⁴ mii niɲkareɲi Esipaɲi kɲi i, mii sí n-yyére si tère pyi yii yyére. Mii aha a ɲkèege, yii i na tège bà mii si mpyi si nɔ wani me. ²⁵ Nka mii sí n-fyànha n-shà Zheruzalemu i, Kile wuubii pi ɲye wani ke, mii sí n-sà ntège kan pir'á. ²⁶ Yii li cè na dánafeebii pi ɲye Masedoni ná Akayi kùligil'e ke, pir'á cyeyi wà yyie na si ntège Zheruzalemu dánafeebii fòɲofeebii tège. ²⁷ Pi à li lwó piye e si pi tège, ɲka sèenɲi na, pi ná li mpyiɲ'à yaa, ɲaha na ye pi ɲye Yahutuu me, ɲka Jwumpe Nintanmpe pu ɲye náfuu fiige Kile maha ɲgemu kaan ke, Zheruzalemu Yahutuubii dánafeebil'á pi à puru ta. Lire e ke pi aha pi tège ná pi cyeyaayi i, lire na ɲye pi nimpɲii. ²⁸ ɲye mii aha cyire karigii cwòɲɲɔ, maa uru wyérenɲi kan, mii sí n-tòro yii yyére s'a wá Esipaɲi kɲi i. ²⁹ Mii mú s'à li cè na mii aha nɔ wani yii yyére, Kirisita sí jwóɲi lwó wuu na sèe sèl'e.

³⁰ ɲye mii cɲmpyiibii, ná wuu sí ɲye Kafoonɲi Yesu Kirisita wuu, Kile Munaani s'à wuu pyi wuu u wuye kyaa táan wuy'á, mii na li caa yii á, yii raa Kile ɲáare mii á na zhileni na, ³¹ Zhude kùluni shiɲnbii pi ɲye pi ɲye Kile kuni i me, bà mii si mpyi si shwó pire na, ntègenɲi mii sí sà n-kan Kile wuubil'á Zheruzalemu i ke, pi i ɲee uru na ná funntange e me. ³² Lire ká mpyi, Kile ká ɲee, mii funntanga wuɲi sí nɔ yii yyére, mà bàra lire na, yii sí màban le mii i. ³³ Yyeɲiɲkefoo Kile u pyi ná yii puni i. Amiina.

16

Poli à u ceveebii shéere

¹ Mii sí wuu cɲmpworocwoɲi Febe kyaa jwo yii á, metangafoo u ɲye u wi, Sannkere dánafeebii kurunɲke tegefooɲi wà wi. ² U aha nɔ yii yyére, yii i u cùmu lemɲe ɲwó Kafoonɲi mege kurugo, mu à jwo bà l'à yaa l'a mpyi Kile wuubii shwóhòl'e me. U aha ntège cya yii á kyaa maha kyal'e ke, yii u tège. U yabilɲi à shiɲnyahara tège mà cye cyán mii yabilɲi na.

³ Yii Pirisili ná Akilasi shéere. Pire na ɲye mii báaraɲiɲee Yesu Kirisita báaraɲi i. ⁴ Pire mpyi na ɲko si mpòɲ pi múnahigil'e mii wuuni zhwoɲi kurugo. Mii kanni bà u ɲye na pi kère me, supyishɲi sannɲi dánafeebii kurunɲi puni mú na pi kère. ⁵ Dánafeebii pi maha piye bínnini pi pyenge e ke, yii pire shéere mú. Yii mii ntàannamacɲmpworɲi Epayinɲeti shéere. Uru u à pyi shincyiɲi mà dá Kirisita na Azi kùluni i. ⁶ Mariyama u à báaraɲyahage pyi

† 15:21 Ezayi 52.15

yii á ke, yii uru shéere. ⁷ Yii Andoronikusi ná Zhuniyasi shéere. Mii ná pire nyé supyishi niñkin, wuu à pyi kàsuni i siñcyan. Pi mey'á fworó sèl'e Yesu túnntunmpii shwòhàl'e, pi mú à jyè Kirisita kuni i mii yyaha na.

⁸ Yii Anpiliyasi shéere, mii ntàannamacinmpworó wí Kafoonji wwoñeege e. ⁹ Yii Urubén shéere, wuu báarápyijñee u nyé ure Kirisita báarañi i, yii i mii ntàannamacinmpworonji Sitasisi shéere. ¹⁰ Yii Apelesi shéere, ur'à ñee yfefuge na Kirisita mege kurugo. Yii Arisitobuli pyenge shiinbii shéere. ¹¹ Yii mii cinmpworonañi Eròdiyón shéere. Narisisi pyenge shiinbii pi à dá Kafoonji na ke, yii pire shéere. ¹² Yii Tirifeni ná Tirifosi shéere, pire cyeebii shuunniñi na báarañi pyi Kafoonji á. Yii mii ntàannamacinmpworocwoñi Perisidi shéere, ur'à uye kan Kafoonji báarañ'á sèl'e. ¹³ Yii Kafoonji niñcwónrónji Urufusi ná u nunji shéere, mii nu mú u nyé ure. ¹⁴ Yii Aseñkiriti ná Filegón ná Erimesi ná Patorobasi ná Erimesi shéere, cinmpyiibii sanmpii pi nyé ná pi e ke, yii pire puni shéere mú. ¹⁵ Yii Filologi ná Zhuli ná Nere ná u cinmpworocwoñi shéere mà bára Olenpi na. Dánafeebii sanmpii pi nyé ná pi e ke, yii pire puni shéere. ¹⁶ Yii a cinmpworogo fwùñi kaan yiy'á ná funñicennji i, Kirisita dánafeebii kuruyji pun'á yii shéere.

Yereyi nizananyi

¹⁷ Mii cinmpyiibii, mpíi pi maha ma ná ndàhalanji i dánafeebii shwòhàl'e, maa pi wuruge, maa ntùñke taha wuu kàlanji na ke, mii na li caa yii á, yii a yiye kàanmucaa pire na. ¹⁸ Wuu Kafoonji Kirisita á bà tire sùpyire nyé na báare me, pi fuceriñil'á pi maha báare. Mpíi pi nyé pi saha ñkwò á fánha ta Kile kuni i me, pi maha piye wuruge ná jwuntanmpe ná káyituwógore e. ¹⁹ Yii pi ke, yii à Kafoonji ñwómeeñi cù pyiñkanni ndemu na ke, sùpyire pun'à lire cè. Lire e ke mii funntanga wunji u à siñ yii kurugo. Mii na li caa yii á, yii pyi yákilifee, yii raa kacennji pyi, yii i láha kapegigii na feefee. ²⁰ Nyé li saha si mō me, yyeñiñke kanvoonji Kile sí Sitaanniñi tírige n-cyán yii a fwòñi ná yii tooy'e. Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u ñwò yii na, u u yyeñiñke kan yii á. ²¹ Mii báarápyijñeeñi Timoti à yii shéere. Lusisi ná Zhason ná Sosipateri à yii shéere, mii ná pire mpíi na nyé shinnuu. ²² Nyé mii Teritusi u à Poli tég'a ñge letereni séme ke, mii mú à yii shéere Kafoonji wwoñeege e. ²³ Gayusi yyéere mii nyé nampónnte na ke, ur'à yii shéere. Uru yyéere dánafeebii maha piye bínnini mú. Kánhe wyéramarañi Erasiti ná wuu cinmpworonji Karitusi à yii shéere.

[²⁴ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u ñwò yii na, u u yyeñiñke kan yii á. Amiina.]

²⁵ Wuu pèene taha Kile na. Jwumpe Nintanmpe mii nyé na yu Yesu Kirisita kyaa na yii á ke, sí na nyé Kile á mà puru pyi pu fánha kan yii á. Puru cye kurugo, Kile à u kanwòhoni cyêe, u mpyi a lire ñwòhò mà lwó fo diñyeni téesiini i. ²⁶ Numé, l'á yige bèenmpe na. Nyé Kile túnntunmpii sémebii cye kurugo, mpíi pi nyé pi nyé Yahutuu me, pire pun'à lire kanwòhoni cè. Kilenji u nyé wani fo tèekwombaa ke, uru u à li kuni kan, bà sùpyire puni si mpyi si dá uru na s'a uru père me.

²⁷ Kile kanni u nyé yákilifoñji ke, pèente ti taha u na tèrigii puni i Yesu Kirisita cye kurugo fo tèekwombaa. Amiina.

Poli à letereŋi niŋcyiŋi ŋgemu kan Kòrenti kàŋhe dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Kòrenti kàŋhe na mpyi kànbwòhò, yasuŋnyi mpyi a nyaha k'e sèl'e. Cikwuŋi ná nàŋkwuŋi mpyi na mpyi pyiŋkannigii puni na kuru kàŋhe e.

Yesu túnntunŋi Poli à yee niŋkin ná paanga pyi Kòrenti kàŋhe e. Lire tènì i, u à Jwumpe Nintanmpe jwo wani, ka pii si piye kan Yesu á (Kapyiŋkii 18.1-18). Poli karenkwooni kántugo, nyahaŋgurug'à jyè dánafeebii ná piye shwòhòl'e. Poli à yire lógo maa ŋge letereŋi tun si pi yeɛ, maa li cyèe pi na, na dánafeebii wwoŋeɛge na nyɛ mu à jwo cyere, ti nùŋke ku nyɛ Yesu Kirisita kanni. Tire cyee yatanŋi pun'à yaa yi yiye kyaa táan yiy'á, yi raa yiye tère (13).

Dánafeebii kurunke e, pii mpyi a letere túngo u á, maa yibi yi yà pyi u na. Poli à ŋge letereŋi séme maa jwòshwòrò kan yire yibi yi na, yire yi mpyi:

Dánafeebii sí n-jà fúru pyi la? (7)

Mpii pi nyɛ na zunŋi pyi ke, dánafeebii sí n-jà n-lyí pire yyére la? (8--10)

Dí dánafeebil'á yaa pi a báare ná Kile Munaani màkanyi i ye? (12--14)

Dánafoonji kwùŋi kántuge nyɛ naha shi ye? (15)

Jwumpe tasiige

¹ Mii Poli u à yyer'a pyi Yesu Kirisita túnntunŋo mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, mii ná wuu cinnmpworonji Sositeni u à ŋge letereŋi séme si ŋkan ² yii dánafeebii kurun'á, Kòrenti kàŋhe e, yii mpiimu pi à pyi Kile wuu Yesu Kirisita cye kurugo ke, u à yii yyer'a pyi u wuu, mà bàra mpii puni pi nyɛ na wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege yiri cyeyi puni i, maa u pyi pi Kafoonji wuu fiige ke, ³ wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwò yii na, pi i yyeŋinke kan yii á.

Poli à fwù kan Kile á Kòrenti dánafeebii kurugo

⁴ Mii fwù nyɛ Kile na tèrigii puni i, naha na ye u à jwò yii na, yii ná Yesu Kirisita wwoŋeɛge kurugo. ⁵ Mà yii yaha kuru wwoŋeɛge e, yii à Kile màkanyi shiŋi puni ta, mà cye cyán jwumpe ná jicèŋi na. ⁶ Naha kurugo ye jwumpe pu nyɛ na Kirisita kyaa yu ke, pur'à tateŋge wwù yii e. ⁷ Lire e canŋke wuu Kafoonji Yesu Kirisita sí ye cyèe ke, mà yii yaha yii i kuru canŋke sigili, Kile màkange kà tufiige kuu nyɛ yii na me.

⁸ Uru Kile mú u sí yii tège si fànha kan yii á, bà yii si mpyi si ŋkwòro u kuni i fo sà nò li tɛgeni na, si mpyi tigire cyaga baa Kafoonji Yesu Kirisita cannuruge me. ⁹ Kile na nyɛ jwòmɛɛ niŋkinfoo, uru u à yii yyere bà yii si mpyi si mpyi u Jyanji, wuu Kafoonji Yesu Kirisita wwoŋeɛge e me.

Poli à li cya Kòrenti dánafeebil'á na pi bê

¹⁰ Mii cinnmpyiibii, mii na li jáare yii á, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege na, yii i bê niŋkin na, yii áha n-láha yiye na me. Yii bê, yii i mpyi ná sòŋŋòrò niŋkin i, yii i yii karigii kapyiŋi nùŋke yaha ku pyi niŋkin. ¹¹ Naha kurugo ye mii cinnmpyiibii, mii à lógo Kilowe pyeŋge shiinbii pii jwò na, na mbèmbaanji na wá yii shwòhòl'e, ¹² na pii na wá na ŋko yii shwòhòl'e na pire na nyɛ mii Poli wuu, pii sí i ŋko na pire na nyɛ Apolosi wuu, pii sí i ŋko na pire na nyɛ Pyeri wuu,

pi sanmpii sí i ñko na pire na ñye Kirisita wuu. ¹³ Mii sí yii yíbe, Kirisita à táa la? Taha Poli u à kwòro kworokworocige na yii kurugo, lire ñye me taha Poli mege na yii à batize? ¹⁴ Mii Poli à Kile shéere, ñaha na ye Kirisipusi ná Gayusi baare e, mii ñye a yii wà tufiige batize wani me. ¹⁵ Lire e yii wà si n-sii n-jà n-jwo na ur'à batize mii mege na me. ¹⁶ Mii funño ñaha mpyi a wwò, mii mú u à Sitefanasi pyenge shiinbii batize, pire baare e, mii ñaha a dá na mii sàha à sùpya batize wani yii yyéere me.

Sùpyire yákilifente ñye Kile nyii na sijncomò

¹⁷ Yii li cè na báarañi ñiñcyiñi mée na Kirisita à mii tun ke, uru bà u ñye batizeliñi me, Jwumpe Nintanmpe jiwunji kurugo u à mii tun. Mii mú sí ñye na tire túnnture pyi mà tàanna ná sùpyire yákilifente e me, bà li si mpyi sùpyire kà raa ñirili mii jwunjkanni kurugo me, ñka pi a ñirili Kirisita kwunji kurugo kworokworocige na. ¹⁸ Mpii pi ñye kuni ñimpiini i, ná Kile sí n-pa pi shi bò ke, jwumpe pu ñye na yu mà yyaha tíi ná Kirisita kwunji i kworokworocige na ke, puru na ñye sijncomò pire mpil'á. Ñka wuu mpii pi ñye kuni ñiñcenni i, ná Kile sí n-pa wuu shwò ke, Kile sífente ti ñye ti ti wuu á.

¹⁹ Ñye y'á séme Kile Jwumpe Semeni i na:

«Mpii pi na piye sòññi yákilifée ke, mii sí pire sijncompe cyèe.

Mpii pi na piye sòññi na pir'a kya a cè ke, mii sí li cyèe na pire ñye a yafyin cè me*.»

²⁰ Mà tàanna ná lire e, taa yákilifeebii ñye ke? Mpii pi na piye sòññi na pir'a Kile Saliyanji cè ke, taa pire ñye ke? Taa ñge ñiñyeñi jwunjeempii ñye ke? Kile à li cyèe na ñge ñiñyeñi yákilifente na ñye sijncomò. ²¹ Mà tàanna ná Kile yákilifente e, u à li lwò ñge ñiñyeñi yákilifeebii kà n-jà uru cè ná pi yabilimpíi yákilifente e me. Lire kurugo jwumpe wuu ñye na yu, ná ñiñyeñi sùpyire na pu sòññi sijncomò ke, Kile à li lwò sùpyire t'á dá puru jwumpe na ke, si pire shwò.

²² Ñye Yahutuubii la maha mpyi s'a kakyanhala karigii ñaa tapyige e si nta ndá puru jwumpe na. Girekiibii sí na ñcaa pire yákilibii sí múgo si nta ndá pu na. ²³ Wuu pi ke, Kirisita kani wuu ñye na yu na u à kwò kworokworocige na ke, puru na ñye jwunjjwumbaama Yahutuubil'á, maa mpyi sijncomò supyishiñi sann'á. ²⁴ Ñka Kile à mpiimu yyer'a pyi u wuu ke, pi à pyi Yahutuu yo, pi à pyi Girekii yo, pir'á Kirisita na Kile sífente ná u yákilifente cyèere. ²⁵ Ñaha kurugo ye kani Kile à pyi, ka sùpyire si wá na sòññi sijncomò ke, lir'á fánha tò pi yákilifente na. Nde Kile à pyi, ka sùpyire si wá na sòññi na fánhacyereere ti ñye ti ti ke, lir'á fánha tò sùpyire na.

²⁶ Mii cinmpyiibii, yyerenkanni na Kile à yii yyer'a pyi uye wuu ke, yii lire kàanmucya a wíi ke! Mà tàanna ná sùpyire kàanmucyage pyiñkanni i, yákilifée ñiñyahamii ñye yii e me, sífee ñiñyahamii ñye yii e me, yii ñiñyahamii mú sí ñye a si shinbwoo pyenyi i me. ²⁷ Ñye karigii ñiñyeñi sùpyire na sòññi sijncomò ke, cyire Kile à cwòñr'a tég'a ñiñyeñi yákilifeebii sílege. Ncyii pi ñye na sòññi fánhacyereere wogigii ke, maa cyire cwòñr'a tég'a fánhafeebii sílege. ²⁸ Karigii cyi ñye ñño baa ñiñye sùpyire nyii na, ná pi kuro ñye cyi e me, cyire karigii Kile à cwòñro, pi na ñcyiiimu sòññi sèe wogii ke, mà tég'a cyire kége. ²⁹ U à lire pyi, bà li si mpyi sùpyañi wà tufiige kà ñkwò uye pèe uru Kile yyahe taan me.

³⁰ Uru u à wuu le Yesu Kirisita wwoñege e. Kile à pyi kañño, ka Yesu Kirisita si wuu pyi yákilifée, maa jwo na wuu à tíi, maa wuu pyi Kile wuu,

* 1:19 Ezayi 29.14

maa wuu jùṅṅ wwu kapegigii bilere e. ³¹ Nye bà l'à sémé Kile Jwumpe Semēṅi i mē: «ṅgemu la ká mpyi si pèene taha yaaga na ke, urufoo u ti taha Kafoonji Kile na†.»

2

Poli nye a Kile jwumpe jwo ná sùpyire yákilifente e me

¹ Mii cinmpyiibii, tēni i mii à sà Kile jwumpe jwo yii yyéere ke, mii nye a naye pēe na mii à jwumpe cè, lire nye mē na mii yákilif'á pēe mà tōro pi sanmpii wuṅi na mē. ² Naha kurugo ye mii nye a li lwó naye funn'i, si yaage kabere kyaa jwo yii á, Yesu Kirisita kántugo na mē, si u kwūṅi kyaa jwo yii á kworokworocige na. ³ Mii fānhe mpyi a cyéré wani yii shwòhòl'e, fyangare mpyi maha mpyi mii na fo mii mpyi maha jcyéenni sèl'e. ⁴ Tère o tère e mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á ke, ná sùpyire yákilifente e bà mii mpyi maha pu yu si nta yii jùmbogigii kēenne ná p'e mē. Nka ná Kile Munaani sífente e mii mpyi maha pu yu, ⁵ bà li si mpyi yii dáníyaṅi kà ntaha sùpyire yákilifente na mē, fo Kile sífente.

Kile maha u yákilifente kaan wuu á, u Munaani cye kurugo

⁶ Kile jwump'á tatēenge wwu mpiimu zòmpyaagil'e ke, pire maha yákilifente taa wuu jwumpe e. Nka Kile sí n-pa ṅge dīnyeṅi sùpyire ná u jùṅṅufēebii mpiimu shi bò ke, yákilifente ti nye pir'á ke, tire shiṅi bà mē. ⁷ Kile yákilifente shēnre wuu nye na yu ke, sùpya mpyi a ti shi cè mē, naha na ye Kile mpyi a ti ṅwòhò. Mà jwo dīnyeṅi u dá ke, Kile mpyi a lire kanwòhòni yaa, bà wuu si mpyi si mpyi shinbwoo si ntēen ná u e u cyage nisinaṅke e mē. ⁸ ṅge dīnyeṅi jùṅṅufōonji wà nye a tire yákilifente cè mē. Ná lire bà mē, pi mpyi na si jēe Kafoonji Peentefoo kwòro kworokworocige na mē. ⁹ Bà l'à sémé Kile Jwumpe Semēṅi i na:

«Sùpya nyii sàha ṅkwò a ndemu nya mē,
ná ṅingyii sàha ṅkwò a li lóg'a nya mē,
ná li sàha ṅkwò a tige sùpya funn'i mà nya mē,

mpii pi à Kile kyaa táan piy'á ke, lire u à bégel'a yaha pire mē na*.»

¹⁰ Wuu pi ke, Kile à lire kani cyéere wuu na, u Munaani cye kurugo. Lire li maha karigii puni yyaha caa, ali karigii Kile à ṅwòhò ke, li maha cyire puni yyaha caa, si cyi cè, ¹¹ bà li nye sùpya si n-jà u supyiṅeṅi funzonṅore cè ná u yabilinji bà mē, amuni li mú nye sùpya si n-jà Kile funnò karigii cè mē, Kile Munaani kanni l'à cyi cè. ¹² Wuu sí pi ke, Kile à u Munaani le wuu e, lire l'à wuu ná sùpyire sannte sòṅṅòṅkanni pyi l'à wwu liye e. U à lire pyi bà li si mpyi, u à ṅwò wuu na maa yaayi njemu kan wuu á ke, wuu u yire cè mē. ¹³ Ná sùpyire yákilifente e bà wuu nye na yire yaayi kyaa yu mē. Nka Kile Munaani à ndemu cyéere wuu na ke, lire wuu nye na yu sùpyir'á, wuu na li yu bà Kile Munaani à li jwo mē. ¹⁴ Nka Kile Munaani ká mpyi li nye a tēen sùpyaṅi ṅgemu i mē, urufoo nye na jēege Kile Munaani karigii na mē, naha na ye u maha cyire karigii sòṅṅi sijncomò. U si n-jà cyi yyaha cè mē, naha na ye Kile Munaani kanni cye kurugo sùpyaṅi maha já a cyi yyaha cè. ¹⁵ Kile Munaani nye sùpyaṅi ṅgemu i ke, uru u maha yaayi puni cè a wwu yiye e. Shintiiwe mú sí nye na n-jà a urufoo kapyiinṅkii cè a wwu cyiye e mē. ¹⁶ Yire y'à sémé Kile Jwumpe Semēṅi i na:

«Sùpya nye a sli ṅgemu u à Kafoonji funzonṅore cè mē?

Sùpya mú nyɛ a sì n-gemu u sí n-jà u yɛɛ mɛ†.»

Nka wuu pi ke, Kile Munaani nyɛ wuu mpiimu i ke, wuu à Kirisita funzɔŋɔɔɛ cè.

3

Kile báarapyibii puni tayyérege nyɛ nin̄kin

¹ Mii cìmpyibii, mà sɛɛnji jwo, mp̄ii pi à Kile Munaani yaha l'à pi yyaha cù ke, jwuŋkanni na mii maha yu ná p̄ire e ke, mii nyɛ a jà a jwo ná yii e lire jwuŋkanni na mɛ. Nka mp̄ii pi nyɛ na pi nyii karigii kanni pyi ke, mii à jwo ná yii e mu à jwo ná p̄ire e mii nyɛ na yu. Mii na yii sɔŋnji mu à jwo p̄inmp̄innyeya mà yyaha tí ná Kirisita kuni i. ² Jwumpe mii à jwo yii á ke, pur'à pyi mu à jwo jirime mii à kan yii á. Mii nyɛ a nɛn'a yawaya kan yii a lyí mɛ, naha na ye yii mpyi na si n-jà yawaya lyí mɛ. Ali numɛ yii si n-jà yawaya lyí mɛ, ³ naha na ye yii saha na yii nyii karigii pyi. Sɛɛ wi dɛ! Ná yin̄cyɛge ná mbɛmbaan̄ji sí nyɛ yii shwɔhɔl'e, lire l'à li cyɛɛ na yii ná sùpyire sannte nyɛ a wwú yiyɛ e mɛ. Yii ná pi kapyiin̄kii pun'à pyi nin̄kin. ⁴ Nyɛ ná yii p̄ii s'à jwo na yii na nyɛ Poli wuu, ka p̄ii si jwo na p̄ire na nyɛ Apolosi wuu, mà tàanna ná lire e, tá yii ná sùpyire sannte sɔŋŋɔŋkann'à wwú liyɛ e bɛ?

⁵ Yii li cè na Apolosi wi yo, mii Poli wi yo, Kile báarapyii pi nyɛ wuu kanna. Wuu à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, ka lire si mpyi kaŋuŋɔ mà yii lɛŋɛ Kile kuni i, wuu mú pun'à wuu báaran̄ji pyi mà tàanna ná Kafoon̄ji u kan̄kanni i wuu shin maha shin á. ⁶ L'à pyi mu à jwo mii à cige cɛnmɛ, ka Apolosi si ku lwò, nka Kile u à cige pyi k'à yíri. ⁷ Lire e ke l'à pyi cige cɛnmɛfoon̄ji yo, l'à pyi ku lwòfoon̄ji yo, pi wà tayyérege nyɛ a p̄ɛe mɛ. Kile kanni u tayyérege k'à p̄ɛe, naha na ye uru u maha cige pyi ku u lyɛge. ⁸ Cige cɛnmɛfoon̄ji ná ku lwòfoon̄ji mú à tàanna. Kile sí pi shin maha shin sàra si ntàanna ná pi báaran̄ji nimp̄yini i. ⁹ Mà tàanna ná lire e, wuu na nyɛ báarapyin̄ɛ Kile báaran̄ji i, yii pi nyɛ Kile cikɔɔge.

Yesu u nyɛ Kile bage nintaani

Yii mú pi nyɛ Kile bage. ¹⁰ Mà tàanna ná Kile màkange e mii á, mii à kuru bage n̄wɔhɔ cyán bafaanrawa nin̄cɛn̄ɛ fiige, ka piibere si mpa ku faanra a dùrugo. Nka shin maha shin la ku nyɛ si vaanra pyi kuru bage nintaani n̄un̄'i ke, urufoo u u báaran̄ji pyime cè dɛ! ¹¹ Naha kurugo ye bage nintaani l'à cyán ke, lire li nyɛ Yesu Kirisita. Sùpya saha si n-jà nintaani labere cyán lire kántugo na mɛ. ¹² Bafaanribii p̄ii sí báara nin̄cɛn̄ɛ pyi, si pi vaanran̄ji pyi kuru bage nintaani na ná sɛɛnji i, lire nyɛ mɛ ná wyéɛfyin̄ji i, lire nyɛ mɛ ná kafaayi lon̄gara wuyi i. Nka p̄ii sí báarapege pyi si vaanran̄ji pyi ná cire e, lire nyɛ mɛ ná nyɛsigire e, lire nyɛ mɛ ná kacyeere e. ¹³ Nka yii li cè, can̄ŋke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiin̄kil'e ke, shin maha shin à báaran̄ji n̄gemu pyi ke, uru shi sí n-cyɛɛ kuru can̄ŋke. Nage cye kurugo shin maha shin u báara shi sí n-cè. ¹⁴ Nage ká mpyi ku nyɛ a n̄gemu u tafaanraga súugo mɛ, urufoo sí tɔn̄ ta. ¹⁵ Nka nage ká n̄gemu u tafaanraga súugo ke, urufoo si tɔn̄ ta mɛ. Urufoo kɔni sí n-shwɔ sa! Nka li sí n-pyi mu à jwo nage e urufol'à jyɛ a fworɔ.

¹⁶ Yii nyɛ a li cè na Kilenaarebage ku nyɛ yii, Kile Munaani à tɛn̄ kuru n̄kemu i mà? ¹⁷ Shin maha shin ká kuru bage jya, Kile sí urufoo shi bò, naha na ye Kile wogo ki, yii sí pi nyɛ kuru bage.

† 2:16 Ezayi 40.13

18 Wà ha uye jwò fáanna mà de! Yii wà ha nta u u sònni na uru na jye yákilifoo mà tàanna ná sùpyire sònnòkanni i, urufoo u uye pyi sijncoṅo. Lire ká mpyi, urufoo sí yákilifente sèe woore ta. 19 Naha kurugo ye karigii ñnyeni sùpyire jye na sònni yákilifene ke, cyire na jye sijncomò Kile jyi na. Y'à sème Kile Jwumpe Semeni i na: «Kàhanyi nge ñnyeni yákilifeebii maha jcyáan ke, Kile maha pi pyi pi i jcwòre yire na*.»

20 Y'à sème mú na:

«Mpii pi jye na piye sònni yákilifee ke, Kafoonj à pire funzònnòre cè. Pi funzònnòre jye u á laaga baa†.»

21 Lire kurugo wà jye a yaa u a ñkwòhòli na uru na jye mucyiin wu me, naha na ye yaayi puni jye yii wuyo. 22 L'à pyi mii Poli yo, l'à pyi Apolosi yo, l'à pyi Pyeri yo, l'à pyi ñnyeni yo, l'à pyi shìni yo, l'à pyi kwùni yo, l'à pyi nume yaayi yo, l'à pyi yaayi nimpayi yo, yire puni na jye yii wuyo. 23 Yii yabilimpìi pi ke, yii na jye Kirisita wuu, Kirisita sí jye Kile wu.

4

Yesu túnntunmpii báaraṅi ná pi yyefuge kani

1 Lire kurugo yii li cè na wuu na jye Kirisita báarapyii kanna, maa mpyi kacwònrìi fiige. Karigii Kile mpyi a ñwòhò sùpyire na tèeyiini i ke, Kile à cyire cyèe wuu na, bà wuu si mpyi s'a cyi yyaha yu sùpyir'á me. 2 Nde sí li jye na jcaá báarapyiibil'á ke, lire li jye pi pyi sèeshiin pi raa pi báaraṅi pyi pi a jwòge. 3 Mii wi ke, l'à pyi yii jworo yo, l'à pyi sùpyire sannte jworo yo, mii kuro jye tire e me. Mii mú sí jye a naye cège na báaraṅi nimpyiṅi na me. 4 Naha na ye mii jye a naye pen na báaraṅi wà tufiige e me. Nka lire jye a li cyèe na mii báaraṅi puni pyiṅkann'à jwò mà de! Kafoonj kanni u sí n-jà u jwò ná u jwòmbaa jwo.

5 Lire kurugo yii àha tanga kan sùpya á, lire jye me si u cège mà li tēni ta li sàha nò me. Yii Kafoonj cannuruge sige. U aha mpa, karigii cyi à ñwòhò numpini i nume ke, u sí n-pa cyire yige bèenmpe na, si sùpyire funzònnòre yige cyiṅni na. Nye kuru canjke, shin maha shin à yaa ná ñkēeni ngemu i mà tàanna ná u báaraṅi nimpyiṅi i ke, Kile sí uru kan urufol'á. 6 Mii cinnmpyiibii, mii à mii ná Apolosi kani lwó a pyi yyecyeene mà tēg'a yii le kur'e, si li cyèe yii na, na yii jaaraṅkann'à yaa li tàanna ná Kile Jwumpe Semeni yi jwuṅkanni i. Lire e yii wà jye a yaa u kàsimeṅii yogolo na uru na jye wà wu, s'a u shiṅereṅi fwòhòre me. 7 Mu u jye na sònni na mu à pwòro pi sanmpii na ke, di mu jye na maye sònni be? Naha ku jye mu á mà ta Kile bà u à ku kan mu á mà ye? Nye ná Kile sí u à yi kan mu á, mu kàsimeṅkii kayogoni li jye ndire, kee mu yabilinji u à yi ta may'á ye?

8 Yii pi ke, yii na sònni na yii à yaayi puni ta mà kwò, na yii funjy'à jín'á kwò, yii na sònni na ññufent'á le yii cye e mà kwò, maa wuu yaha. Nka mii la jye yii i mpyi ññufee sēeni na, bà wuu mú si mpyi si ntēen ná yii e ññufente e me. 9 Yii li cè, wuu pi jye Yesu túnntunmpii ke, li jye mu à jwo Kile à wuu yaha sùpyire puni kántugo. L'à pyi mu à jwo kwùni laage e wuu jye. Wuu à pyi yawiye ñnyeni jwòhòyaayi pun'á, sùpyire bàra mèlekeebii na. 10 Wuu à pyi sicyerefee fiige Kirisita mege kurugo, nka yii pi ke, yii na sònni na yii à Kirisita yákilifente puni ta a kwò. Yii à jwo na wuu pi jye fànhanjcyereṅe sùpyiibii, maa yiye sònni na yii pi jye fànhanjahaga wuubii. Sùpyire jye a wuu le dá e me, nka yii pi ke, pi à yii pēe. 11 Ali nume, wuu na ñkyaali katege ná byage cye e, maa

* 3:19 Zhubu 5.13 † 3:20 Zaburu 94.11

mpyi v̄aanhkuunji i. Sùpyire maha wuu bwùun, wuu na jaare na mâre cyeyi yyaha kurugo. ¹² Wuu na báarañi ninḡañi pyi, bà wuu si mpyi s'a wuu n̄ñḡ karigii yaa m̄. Mpii pi maha wuu cyere ke, wuu maha jwó leni pir'á. Pi maha wuu kyérege, ñka wuu maha li kwú wuye e. ¹³ Sùpyire m̄é ká a jwumpimpe yu wuu na, wuu maha jwuñc̄enmpe t̄èg'a pi n̄ñḡ b̄ê. Ali num̄e wuu na nȳe mu à jwo yakuuyo ná kàkyaya sùpyire nyii na.

¹⁴ Mii nȳe a mpe jwumpe s̄eme si yii sílege m̄e, ñka mii à yii yēe ná p'e, ñaha na yēe yii pi nȳe mu à jwo mii pȳibii, yii kyal'à táan mii á s̄èl'e. ¹⁵ Ali li m̄é nta cyelentii n̄ñyah̄nyah̄amii pi nȳe na Kirisita kyaa yu yii á, yii li c̄e na yii tunji na nȳe nin̄kin. Mii wi, ñaha na yēe mii u à jwumpe Nintanmpe jwo yii á, ka yii i dá Yesu Kirisita na. ¹⁶ M̄a táanna ná lire e, mii na li caa yii á, yii raa yii karigii pyi mii wogigii fiige. ¹⁷ Lire e Tim̄oti u nȳe mii jyanji m̄a táanna ná Kafoonji wwoñēge e ke, mii sí uru tun yii á. U kyal'à táan mii á, ñw̄m̄ēe nin̄kinfoo u nȳe u wi Kafoonji báarañi i. U aha n̄o yii na t̄eni ndemu i ke, mii karigii pyin̄kanni li nȳe ndemu Kirisita wwoñēge e ke, u sí yii funñḡ cwo lire na, bà mii nȳe na li yu na mâre cyeyi puni i d̄ánafeebii kuruñy'á m̄e.

¹⁸ Pii na nȳe yii shw̄h̄ol'e, mpiimu pi na s̄on̄ji na mii saha si n-shà wani yii yyé̄e m̄e, maa li ñw̄o c̄u na piye yare tabwoyi i. ¹⁹ Ñka Kafoonji ká ñēe, li saha si m̄o m̄e, mii sí n̄uru n-kàre wani yii yyé̄e, mpii pi nȳe ná tire ȳampeente e ke, kampyi jwumbwompe kanni pi na yu, lire nȳe m̄e kampyi Kile sífente nȳe pi á s̄eñji na, si lire c̄e. ²⁰ Naha kurugo yēe Kile Saanre nȳe jwumbwoñjwuu m̄e, Kile sífenē ti nȳe ti ti. ²¹ Nȳe di yii ko num̄e b̄e? Yii la nȳe mii u shà yii yyé̄e ná kasor'e laa, ná nt̄annamagare ná ñumpin̄ke e?

5

Silegebaare kani l'à pyi Kōrenti d̄ánafeebii shw̄h̄ol'e ke

¹ Mii c̄inmpyiibii, wuu à l̄ógo na silegebaara kani là à pyi yii shw̄h̄ol'e, ali Kilec̄embaabii mú bà si ñēe ndemu pyi m̄e. Pi à jwo na yii wà na wá a u tunji cwoñji l̄eñe. ² Lire ná li wuuni mú i, yii à yiye p̄ēe, m̄a li ta lire mpyi a yaa li pyi yyetanhara kyaa yii á, bà yii si mpyi si lire kapiini pyifoonji yige yiye shw̄h̄ol'e m̄e.

³ Mii laage k̄on'à t̄aon yii na, ñka mii nȳe yii shw̄h̄ol'e Kile Munaani cye kurugo. Nde l'à yaa li pyi ñge kapimpyiñi na ke, wuu Kafoonji Yesu Kirisita m̄ēge na, mii à lire lw̄o naye funñ'i m̄a kw̄ò. ⁴ Lire pyin̄kanni na, mii ná yii ká b̄inn'a t̄ēen, Kafoonji Yesu f̄anhe cye kurugo, ⁵ urufol'a yaa u le Sitaanniñi cye e, u u ñkyaaala, bà li si mpyi kapegigii mpyiñi lage ká ww̄u u na, ka u u cyi ñw̄o yaha t̄eni ndemu i ke, Kile si u shw̄o Kafoonji Yesu cannuruge m̄e.

⁶ Yii na yiye p̄ere tawage e, yii nȳe a c̄e a jwo na: «bw̄úuruñi ȳirigeyirige yaani nimbileni maha nt̄èg'a farani mbyimpe n̄ñcw̄on̄h̄ompe puni ȳirige» m̄a? ⁷ Lire kurugo yii kapimpyiñi yige yiye shw̄h̄ol'e, bw̄úuruñi ȳirigeyirige yaani l'à lȳe ke, u na nȳe lire fiige, bà yii si mpyi si nt̄ēen f̄w̄on̄r̄o baa mbyiv̄on̄m̄o n̄ñcw̄on̄h̄om̄o fiige m̄e. Yii li c̄e na yat̄ōge Yahutuubii mpyi maha b̄o pi bilereñkw̄onji kataanni i ke, Yesu à b̄o kuru yat̄ōge fiige, maa wuu kapegigii yáfa wuu na. Lire e wuu nȳe num̄e mu à jwo mbyiv̄on̄m̄o n̄ñcw̄on̄h̄om̄o, bw̄úuruñi ȳirigeyirige yaani nȳe a le mpemu i m̄e. ⁸ Lire kurugo bw̄úuruñi u à yaa ná ȳirigeyirige yaani nin̄jyeeñi i ke, wuu àha kataanni pyi ná ur'e m̄e, uru u nȳe katupw̄oh̄oyi ná pege. Bw̄úuruñi u à yaa ȳirigeyirige yaani baa ke, wuu wuu kataanni pyi ná ur'e, uru u nȳe z̄ov̄yinre ná s̄ēejwuuni.

⁹ Leterenji mii à fyánha a kan yii á ke, ur'e mii mpyi a yi jwo yii á na yii áha jacwoobii pyi yii kapyiñeε me. ¹⁰ Nka mii ñye a jwo yii á na mpíi pi ñye pi ñye Kile kuni i ná yii e me, ná pi na jacwōore pyi, lire ñye me na nàñwōhōrō pyi, lire ñye me na nàñkaage pyi, lire ñye me na kacyanhigii sunni ke, na yii áha pire pyi yii kapyiñeε mà de! Lire baare e li sí n-pyi kee yii sí n-fworo ñiyenji i de! ¹¹ Pu kajwuuni ñùñke ku mpyi ñke: shin maha shin u à uye pyi na uru na ñye Kile kuni i, maa ñkwōro na jacwōore pyi, lire ñye me na nàñwōhōre pyi, lire ñye me na kacyanhigii sunni, lire ñye me na jwumpimpe yu, lire ñye me mà uye yaha sinmbyaani kanni laage e, lire ñye me na nàñkaage pyi ke, yii áha cyire karigii pyifeebii pyi yii kapyiñeε me, yii bá kà ñeε pi a lyi ná yii e me.

¹²⁻¹³ Yii li cè, mpíi pi ñye pi ñye Kile kuni i me, mii kuro ñye pire wogigill'e me, Kile u sí pire wogigi cwōōnrō. Nka yii ná mpíi pi ñye wwoñeε Kile kuni i ke, yii pi à yaa yii a pire karigii cwōōnre. Y'à sème na: «Yii kapimpyinji kòr'a yige yige shwōhōl'e*.»

6

Dánafeebii ñye a yaa pi a piye yiri fānhe e me

¹ Yii Kile wuubii kurunje e, kyaa ká jyè wà ná u cìñmpworoñi wà shwōhōl'e, ñaha na urufoo maha u cìñmpworoñi yyere fānhe e yukyaabii Kilecembraabii yyère, mà li ta yii Kile wuubii pi à yaa yii a yii karigii cwōōnre ye? ² Mpíi pi ñye pi ñye Kile kuni i ná yii e me, yii ñye a cè a jwo na yii Kile wuubii pi sí n-pa pire u karigii cwōōnrō mà? Ñye ná yii sí pi sí n-pa pire u karigii cwōōnrō, ñaha na yii ñye na yii ná yiye shwōhōñi kapyeεre cwōōnre mà ye? ³ Yii ñye a li cè na ali wuu sí n-pa raa mèlekeebii ñùñō karigii cwōōnre mà? Ná wuu sí n-pa raa pire ñùñō wogigii cwōōnre, tá jwumō saha na ñye yii á, yii ná yiye shwōhōñi wogigii ñcwōōnrōñi na? ⁴ Kyaa sí ká jyè yii wà ná u shinñeε shwōhōl'e, mpíi pi ñye pi ñye na sōññi dánafeebii sōññōñkanni na me, ñaha kurugo yii maha ñkàr'a sà lire cwōōnrō pire yyère ye?

⁵ Puru kajwuuni li ñye yii i li cè na silege ku ñye ku ki yii á. Safe, yákilifoo ñye yii e, ñgemu u sí n-jà kyaa cwōōnrō yii wà ná u cìñmpworoñi wà shwōhōl'e mà ke? ⁶ Tá kacenne li ñye li li, cìñmpyiibii pi à piye yiri fānhafeebii yyère, mpiimu bá pi ñye pi ñye a dá Yesu na me?

⁷ Mbēmbaanji u pyi yii shwōhōl'e, fo ku sà nō yii à yiye yiri fānhe e, lire kann'a yii kacēgele kwò. Ñaha na wà ká yii mùmpenme kyaa pyi, yii ñye na jìn'a li kwú yiye e mà ye? Ñaha na wà ká yii nàñwōhōrō, yii maha lire kwú yiye e mà ye? ⁸ Yii ñye na lire pyi mo! Marii pi sanmpii mùmpenme karigii pyi, maa pi nàñwōhōre, yii sí na ñye cìñmpyii mà tàanna ná Kile kuni i.

⁹ Mpíi pi ñye na kapegigii pyi ke, yii ñye a cè a jwo na pire nàzhan à fworo Kile Saanre e mà? Yii áha raa yiye jwō fāanji mà de! L'à pyi jacwoo yo, l'à pyi kacyzunmii yo, l'à pyi mpíi pi ñye pi ñye a kúu pi fúrupyiñeεbii na mà yo, nambaabii pi maha wwúu ná piye e nò ná ceewe wwoñkanni na ke, l'à pyi pire yo, ¹⁰ l'à pyi nàñkaabii yo, l'à pyi nàñwōhōre pyifeebii yo, mpíi pi à piye yaha sinmbyaani kanni laage e ke, l'à pyi pire yo, l'à pyi jwumpimpe jwufeebii yo, mpíi pi maha sùpyire yaayi cyáan na shuu pi na ke, l'à pyi pire yo, yii li cè na pire wà tufiige nàzhan ñye Kile Saanre e me. ¹¹ Mà li ta yii pii mpyi na cyire karigii pyi. Nka wuu Kilenji Munaani cye kurugo, yii à jyé a fīññe, maa

* 5:12-13 Duterenoñu 17.7; 19.19; 21.21; 22.21,24; 24.7

yii yaha yiye kanni na, mà pyi Kile wuu, maa yii pyi yii à tíi Kile yyahe taan Kafoonji Yesu Kirisita mεe na.

Wuu cyeer'à dá Kafoonji Yesu nyii wuuni mpyiñi mεe na

¹² Yii à jwo na karigii puni mpyiñi kun'à kan yii á, ñka mii sí yi jwo yii á, tòn ñye karigii puni i mε. Mii mú sí n-jà n-jwo na karigii puni mpyiñi kun'à kan mii á, ñka mii kōni sí naye pyi biliwe fiige kani là tufige e mε. ¹³ Yii mú à jwo na yalyire maha shwòho fuceni mεε na, na fuceni mú à dá yalyire mεε na, na canñka Kile sí yi mú shuunniñi shi bò, ñka mii sí yi jwo yii á, sùpyañi cyeere ñye a dá jacwòore mpyiñi mεε na mε. T'à dá Kafoonji Yesu nyii wuuni mpyiñi mεε na, Kafoonji mú u ñye ti foo. ¹⁴ Kile à Kafoonji ñè mà yige kwùñi i. Kile sí n-pa wuu mú ñè n-yige kwùñi i ná u sífente e. ¹⁵ Yii ñye a li cè na yii pi ñye Kirisita cyeere yatanñyi mà? Mà Kirisita yatanñyi lwó a bàra fwòrobacwoñi wuyi na, lire ñye a sù kacenne mε. ¹⁶ Taha yii bà ñye a cè na shinñi u à wwò ná fwòrobacwo e ke, na urufoo ná fwòrobacwoñi maha mpyi shin ñinñin mε? Y'à séme Kile Jwumpe Semεñi i na: «Pi mú shuunniñi sí n-pyi shin ñinñin*.» ¹⁷ Ñka yii li cè na shinñi u à uye pwò Kafoonji na ke, urufoo ná Kafoonji maha mpyi sònñorò ñinñin.

¹⁸ Lire kurugo yii àha zii ñye jacwòore mpyiñi i mε. Kapεgigi sannkii puni sùpyañi maha mpyi ke, cyire ñye na jyè u cyeere e mε. Ñka shinñi u ñye na jacwòore pyi ke, urufoo maha u cyeere yake lwó. ¹⁹ Yii ñye a li cè na yii shin maha shin cyeere ti ñye Kileñaarebage, Kile Munaani à tēen kuru ñkemu i mà? Kile à u Munaani pyi l'à tēen yii e, lire e yii ñye yiye wuu mε. ²⁰ Naha kurugo ye Kile à yii ñùñò wwù ná loñgare e. Lire kurugo yii a Kile pēre ná yii cyeere yatanñyi puni i.

7

Fúrunji karigii cùñkanni

¹ Leterεñi yii mpyi a tũgo mii á ke, u ñwòshwòore ti ñye nte. Yii à jwo na kacenni li ñye li li, nòñi u kwòro ceewe baa. ² Yire na ñye sèe, ñka jacwòore mpyiñi yyaha na, nambaabii pun'à yaa pi cyee lèñe, cyeebii puni mú à yaa pi pyi nambay'e. ³ Nòñi ñye a yaa u tasinnage kwòñ u cwoñi na mε. Ceenji mú ñye a yaa u tasinnage kwòñ u pooñi na mε. ⁴ Naha kurugo ye ceenji ñye uye wu mε, nòñi u ñye u fooñi. Nòñi mú ñye uye wu mε, ceenji u ñye u fooñi. ⁵ Nòñi ná u cwoñi ñye a yaa pi a tasinnage kwòñ piye na mε, fo pi mú shuunni ká bē li na sí tere yaha piye na Kileñarege mεε na. Ñka lire tēni ká ntòro, pi à yaa pi nùru piy'á, bà Sitaanniñi si mpyi u àha ñjà pi sòn ñgà jacwòore na mε. ⁶ Mii à puru jwo si ntēge yii yeε, fànha bà mii ñye na ñcyáan yii na mε.

⁷ Mu aha li yaha mii na, sùpyire puni mpyi a yaa pi kwòro mii fiige. Ñka shin maha shin ná u Kile màkanga ku ñye, Kile maha kani là pyipyi fànha kan wà á, maa labere pyipyi fànha kan waber'á.

⁸ Lenkwunambaabii* ná lenkwucyeebii pi ke, mii sí yi jwo pir'á na pi aha jà a kwòro amuni mii fiige, lir'à ñwò. ⁹ Ñka pi aha li ñya na pi si n-jà cù piye na mε, pi fúru pyi†, lir'à pwòro tasinnage kani li tatεenge fò pi na.

* 6:16 Zhenczi 2:24 * 7:8 Pii maha jwo: «Mpii pi ñye pi sàha a fúru pyi mε, pire». † 7:9 Kōrenti shiinbii yyéere, wà à fànha pyi lenkwucyeebii na mε. U pooñi kwunkwooni kántugo, cyage k'à táan u á ke, u mpyi maha sà nambaage leni wani.

¹⁰ Mpii pi à fúru pyi ke, mii sí yi jwo pir'á, mii yabilinji jwɔmuguro bà me, Kafoonji Yesu jwɔmuguro ti, na fúrucwo jye a yaa u nàmbaga fworu me. ¹¹ Nka là ká mpa ná l'e u à nàmbaga fworu, u jye a yaa u kabere jyè me, u à yaa u kwôro amuni, lire jye me nòñi jwɔn'i u à fworu ke, u núr'a sà uye kan u á. Nòñi mu sí jye a yaa u u cwoñi nàmbage kwò me.

¹² Nje mii sí n-jwo mà yyaaha tí ná pi sanmpil'e ke, Kafoonji i bà yir'á fworu me, mii yabilinji jwɔmuguro ti jye tire. L'aha nta ceewe na jye dánafoonji wà á, ngemu u jye u jye Kile kuni i me, ka ceenji si jien'a tèn urufol'á nàmbage e, urufoo jye a yaa u u nàmbage kwò me. ¹³ L'aha nta mú na nò na jye dánafeerjwɔn' wà á, ngemu u jye u jye Kile kuni i me, nòñi ká jien'a u mára, u jye a yaa u nàmbaga fworu me. ¹⁴ Naha kurugo ye ceenji kurugo, Kile maha jwò le nòñ'á mà li ta nòñi jye Kile kuni i me. Amuni li mú jye, nòñi kurugo, Kile maha jwò le ceen'á mà li ta ceenji jye Kile kuni i me. Lire baare e pi pyiibii mpyi na si n-finiñe Kile yyaaha taan me, mà li ta Kile à jwò le pi á. ¹⁵ Nka nge u jye u jye Kile kuni i me, uru ká ndàhanji cya, mu u jye dánafoonji ke, mà hà u sige me. Li saha si n-pyi fánha mu ná uru u kwôro yiye jwɔn'i me. Nka mu à yaa mu u maye waha yii i bē. Naha kurugo ye Kile à wuu yyere bà wuu si mpyi si ntèn yyeñin'ke e me. ¹⁶ Mu u jye Kile kuni i maa mpyi fúrucwoñi ke, shwòhòl'e mu sí n-jà n-pa ma pooñi lèñe Kile kuni i. Mu u jye Kile kuni i maa mpyi cipoonji ke, shwòhòl'e mu sí n-jà n-pa ma cwoñi lèñe Kile kuni i.

¹⁷ Nka nde Kafoonji Yesu à pyi shin maha shin á, ka Kile si urufoo yyere mà pyi uye wu mà u ta pyin'kanni ndemu na ke, urufol'á yaa u kwôro amuni. Yire ninuyu mii jye na yu dánafeebii kurujyi pun'á. ¹⁸ L'aha nta Kile à ngemu yyere mà u ta u à kwòñ a kwò ke, urufoo u kwôro amuni. Li sí ká nta Kile à ngemu yyere mà u ta kwòñmbaa ke, urufoo ká nuru uye kan pi kwòñ me†. ¹⁹ Wà à kwòñ yo, wà jye kwòñmbaa yo, lire là jye na wíi me. Nde li jye na wíi ke, lire li jye na Kile Saliyanji kurigii jaare. ²⁰ Kile à shin maha shin yyere mà u ta pyin'kanni ndemu na ke, urufol'á yaa u kwôro amuni. ²¹ L'aha nta Kile yin'á nò mu na mà mu ta bilere e, mà hà lire tège maye funnjo pen me. Nka mu aha pyin'kanna ta si jjà vworo t'e, lire pyi. ²² Naha kurugo ye Kafoonji ká ngemu yyere mà u ta bilere e ke, urufoo maha fworu bilere e Kafoonji cye kurugo. Amuni li mú jye, Kafoonji ká ngemu yyere mà urufoo ta u jye bilere e me, urufoo maha mpyi Kirisita biliwe. ²³ Kile à yii jwò wwu ná longare e, lire e yii àha nuru jye sùpyire t'a yii kèenji ná pi sòññon'kanni i me. ²⁴ Mii cinnmpyiibii, Kile à yii shin maha shin yyere mà u ta pyin'kanni ndemu na ke, urufol'á yaa u kwôro lire pyin'kanni na Kile yyaaha taan.

Mpii pi jye pi jye a fúru pyi me

²⁵ Nye nàmbaabii ná cyeebii pi jye pi sàha fúru pyi me, nde li jye pire u kàmpañje ke, mii jye a Kafoonji Yesu jwɔmuguro ta mà yyaaha tí ná pire e me. Nka mii yabilinji sí na tapnyage jwo, yii mú s'a yaa yii dá mii jwumpe na, jaha na ye Kile à jwònaara ta mii na, maa mii pyi dánasupya. ²⁶ Mà tàanna ná nume tiñji yyefuge karigil'e, mii tapnyage ku jye ñke: pi shin maha shin à yaa u kwôro bà u jye me. ²⁷ Ngemu u jye ná ceewe e ke, urufoo kà u nàmbage kwò me. Ngemu u jye ceewe baa ke, urufoo u kwôro ceewe baa. ²⁸ Nka lire ná li wuuni mú i, nòñi ngemu ká uye jya u sí n-jà ceewe lèñe ke, lire jye kapii me.

† 7:18 Lire tēni i Yahutuubii kanni pi mpyi na ñkwūun. Supyishinji sanñi mpyi na ñkwūun me.

Pùcwonji ñgemu ká li ñya na uru sí nàmbaga jyè ke, lire ñye kapii me. Nka kyaage ku sí n-pa fúrupyiibii ta ke, mii la ñye yii i shwò kuru na.

²⁹ Ñye mii cìmpyiibii, nje mii sí n-jwo yii á ke, yire yi ñye nje, diñyenji tèekwoon'à byanhara, lire e mà lwó nume na, fúru na ñye mpiimu shwòhòl'e ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, fúrunji ñye a yaa u pi sige Kile báaranji na me.

³⁰ Mpii pi ñye na myahigii súu ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, mee suuni ñye a yaa li pi sige Kile báaranji na me. Mpii pi ñye funntange e ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, funntange ñye a yaa ku pi sige Kile báaranji na me. Mpii pi ñye na zhwonji pyi ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, zhwonji ñye a yaa u pi sige Kile báaranji na me. ³¹ Mpii pi ñye na là taa nge diñyenji i ke, pi fànha le pi raa báare Kile á, nge diñyenji lantani ñye a yaa u pi sige Kile báaranji na me. Naha kurugo ye diñyenji sí n-pa n-kwò.

³² Mii la ñye yii i mpyi funmpere e me. Nòñi u ñye ceewe baa ke, uru maha já a uye pwo Kafoonji báaranji na bà u kyaa si mpyi si ntáan Kafoonji á me. ³³ Nòñi sí u à ceewe lèñe ke, fúrunji karigii maha uru yyaha ñi, u maha li kòre si ntáan u cwonji á. ³⁴ Ñye lire pyin kani na, u yákiñi maha ntáa u cwonji kàmpañke ná Kile kàmpañke shwòhòl'e. Amuni li mú ñye, Kafoonji báaranji maha ceenji nò baa wunji ná pùceebilini yyaha ñi. Pi maha u pyi bà pi si mpyi si piye puni kan Kafoonji á me. Nka ceenji u ñye nàmbage'e ke, nàmbage karigii maha uru yyaha ñi. U maha li kòre si ntáan u poonji á.

³⁵ Mii ñye na mpe yu si yii kárama njaha kani là na mà de! Yii nàfannji kurugo mii ñye na pu yu. Kuni i yii nàfannji ñye ke, lire mii la ñye yii lwó, yii i yiye puni kan Kafoonji báaranji mee na.

³⁶ Ñye wà ha nta u à cyé u tàcwonji lwògò, ka li i mpa ntíge urufoo funñi na ur'à u yake lwó, u ndèñenji lage ká nta k'à tateenge fò urufoo na, u u lèñe, lire ñye kapii me. ³⁷ Nka cilenembaani fànha ká mpyi ku ñye a cyán tãnòñi na me, fo u à li lwó uye funñi na uru sí ceewe lèñe me, u aha já a cù uye na, maa li lwó uye funñi na uru sí nò u tàcwonji na me, lir'à ñwò.

³⁸ Lire e tãnòñi ñgemu ká u tàcwonji lwó ke, lir'à ñwò, nka ñgemu ká u tàcwonji yaha lwómbaa ke, lir'à ñwò sèl'e.

³⁹ Nwonyega nin kin na, ceewe maha ceewe poo u ñye shi na ke, nàmbage maha u pwo u poonji na. Nka nòñi ká mpyi u saha ñye shi na me, cyage k'à ceenji táan ke, u sí n-jà n-sà nàmbage kabere jyè wani, li tegini li ñye, nòñi á u sí n-shà ku jyè ke, uru u pyi dánafoo. ⁴⁰ Nka mii na sòñji na li sí n-pwòrò uru ceenji á u kwòro lenkwucwògore e. Mii à tèn ná l'e na mpe jwump'à bè Kile Munaani nyii wuuni na.

8

Poli à jwo yasunji kyaare kyaa na

¹ Nde li ñye yasunji kyaare kàmpañke ke, bà yii à yi jwo na wuu mú pun'à kyaa cè me, yire na ñye sèe. Nka mà li yaha maye funñi na mu à kyaa cè, lire maha sùpñanji pyi u à uye pèe. Mà li ta ntàannamagare maha pi sanmpii tège sèl'e pi i si yyaha na Kile kuni i. ² Wà ha nta u u sòñji na ur'à kyaa cè, urufoo u li cè na yaaga saha a urufoo fò. ³ Nka ñgemu u à sùpyire sannte kyaa táan uy'á ke, urufoo maha mpyi Kile cevoo*.

* 8:3 Pii maha jwo: «Ŋka ñgemu u à Kile kyaa táan uy'á ke, Kile maha urufoo cè.»

⁴ Yibige yii à pyi na: «wuu sí n-jà raa yasunɲyi kyaare kyàa laa, wuu sì n-jà raa ti kyàa mɛ†?» ke, mii sí yii ɲwɔ shwɔ numɛ. Wuu à li cè na sùpyire maha sônɲi na yasunɲyi yi ɲye pire u kileebii mà li ta yire yasunɲyi ɲye Kile mɛ, Kile na ɲye niɲkin. ⁵ Li mɛɛ ká nta sùpyire na niɲyini yaayi yà ná niɲke wuyi yà sônɲi kileebii pii, maa sônɲi na kafeebil' à ɲyaha pir'á, ⁶ wuu kɔn'á, Kile na ɲye niɲkin, uru u ɲye wuu Tuɲi, maa mpyi yaayi puni Davoonɲi, uru mɛɛ na wuu ɲye shì na. Kafoo niɲkin mú sí u ɲye, uru u ɲye Yesu Kirisita. Uru cye kurugo, Kile à yaayi puni dá maa shɲi kan wuu á mú.

⁷ Nka dánafeebii puni ɲye a uru sèɲi cè mɛ. Pii na ɲye pi e, zunɲi mpyi a tateɲge wwú pi e, ali niɲjaa pi aha ntòr'a yasunɲɔ kyara kyà, pi maha sônɲi na pire saha na zunɲi pyi. Pi ɲye a sèɲi cè sèl'e mɛ, lire e pi maha sônɲi na yasunɲyi kyaare maha pire ná Kile shwɔhɔɲi kɛɛge. ⁸ Li ɲye mu à jwo yalyige ku maha wuu kyaa táan Kile á mà de! Wuu à lyi yo, lire si yafyin bára wuu ná Kile shwɔhɔɲi na mɛ. Wuu ɲye a lyi mà yo, lire si yafyin yige wuu ná Kile shwɔhɔɲi i mɛ. ⁹ Ti ɲyɲi ná ti ɲyɲimbaanɲi i, nde l'à táan yii á ke, yii sí n-jà lire pyi. Nka yii a yiye káanmucaa, mpɲi pi ɲye pi sàha ɲkwɔ a Kile kuni karigii yyaha cè sèl'e mɛ, bà li si mpyi yii àha mpyi kaɲuɲɔ si pire wurugo mɛ.

¹⁰ Mu u ɲye na maye sônɲi na mu à kyaa cè ke, mpɲi pi ɲye pi ɲye a sèɲi cè sèl'e mɛ, uru wà ká mu ɲya mu à tɛɛn yasunɲke ká tasunɲi na lyi, tá lire si mában lɛɲe urufol'e yasunɲyi kyaare ɲkyàɲi na mɛ? ¹¹ Lire ká mpyi, uru cɪmpworonɲi kurugo Kirisita à kwú mú ke, tá mu u ɲcɛɲi shɲi si n-pyi kaɲuɲɔ si uru wuuni pyi li kɛɛge mɛ? ¹² Mu aha lire pyi, mu maha uru cɪmpworonɲi yake lwó, ɲaha na ye kani u ɲye na sônɲi kapyimbaala ke, li maha mpyi kee mu à u sòn a wà lire na. Lire mpyini tooy'e, Kirisita na mu maha lire kapiini pyi.

¹³ Lire kurugo kampyi yalyige ká ku sí n-pyi kaɲuɲɔ mii i na cɪmpworonɲi wà yaha u kapii pyi, mú sí raa kuru yalyige fún, bà li si mpyi mii àha ɲkwɔ na cɪmpworonɲi ɲuɲɔ kyán mɛ.

9

Yesu túnntunmpii tayyérege

¹ Taha yii na sônɲi na mii sí n-jà raa na ɲyii karigii pyi mɛ? Taha Yesu túnntunɲɔ bà u ɲye mii mɛ? Taha yii na sônɲi na mii ɲye a wuu Kafoonɲi Yesu ɲya mɛ? Báaraɲi mii à pyi Kafoonɲi á ke, taha yii bà pi ɲye uru yaseere mɛ? ² ɲye sùpyire sannte mɛɛ ká a sônɲi na mii ɲye Yesu túnntunɲɔ mɛ, yii kɔn'á yaa yii li cè na mii na ɲye Yesu túnntunɲɔ. ɲaha kurugo ye Kafoonɲi Yesu túnnture mii à pyi yii á, ka yii i jye u wwɔɲɛge e ke, lire l'à li cyèe nákaana baa na mii na ɲye u túnntunɲɔ.

³ Mpɲi pi ɲye na mii ɲuɲke tare na mii ɲye Yesu túnntunɲɔ mɛ, nde mii maha ntɛg'a jwumpe cyán pire na ke, lire li ɲye nde: ⁴ tá mii ɲye a yaa mii a lyi s'a byii Yesu túnnture báaraɲi i mɛ? ⁵ Taha yii bà na sônɲi na mii mú sí n-jà dánafoonɲi wà lɛɲe n-pyi na cwo, mii ná uru s'a ɲaare na báaraɲi tooy'e, bà Yesu túnntunmpii sanmpii ná Kafoonɲi cɪmpyibii ná Pyeri à li pyi mɛ? ⁶ Taha

† 8:4 Mpɲi pi maha zunɲi pyi ke, pi aha yatɔɔgɔ tɛg'a zun pyi, ku kyaare ntemu ká ɲkwɔro ke, pi maha tire pɛre caange na. Dánafeebii mpyi maha sônɲi na pire ká tire kyaare tà kyà, tá li sí n-pyi mu à jwo pire na ɲye kuru yasunɲke wwɔɲɛge e mɛ? Sùpyire t'à kariii yyaha cè sèl'e Kile kuni i ke, pire maha ɲcɛ na tapege ɲye tire kyaare shɲi ɲkyàɲi i mɛ. Nka mpɲi pi ɲye pi sàha mɔ Kile kuni i si kariii yyaha cè sèl'e l'e mɛ, mu aha tire kyaare kyà pire wà ɲyii na, lire maha já a urufoo yákiɲi kánha. Yii Ɔrɔmu shiinbii 14 wí mú.

yii na sɔnɔŋi na mii ná Barinabasi kanni u à yaa wuu a báaraŋi pyi wuu raa wuye ɲwɔ caa la? ⁷ Jofoo yii à tɛl'a ɲya u à kàre sòrolashigire e, maa yyére ná uye e sàra baa ye? Lire ɲye mɛ, cikwɔge fooŋi ɲgire u ɲye u ɲye na u cire yasɛɛre lyí mà ye? Lire ɲye mɛ, jofoo u maha ɲiye náha, u àha ɲkwɔ nùjirimpe pà lyí mà ye?

⁸ Yɛyɛeente mii à pyi ke, sùpyire kanni bà pi ɲye na sɔnɔŋi amuni mɛ, yire y'à sɛmɛ Kile Jwumpe Semɛŋi i mú. ⁹ Kile tùnntunɲiMusa à jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i na: «Mu aha a sùmaŋi bwùun ná ɲiye i, si u pyàŋi wwù, ma hà yi ɲwɔyi pwɔ mɛ*.» Yii na sɔnɔŋi na puru jwump'à li cyéɛ na Kile na sɔnɔŋi ɲiye kanni na la? ¹⁰ Wuu pi ɲye Kile báaraɲyibii ke, tá wuu kurugo bà u à yi sɛmɛ mɛ? Sɛɛŋi na, wuu kurugo u à yi sɛmɛ, ɲaha na ye shinɲi u ɲye na faaŋi pyi ke, u maha u pyi ná làntaŋi funɲke e. Nge u maha sùmaŋi bwùun si u pyàŋi wwù ke, u maha u bwùun ná làntaŋi funɲke e mú.

¹¹ Wuu à Kile jwumpe jwo yii á ke, l'à pyi mu à jwo nùgunɔ wuu à pyi. Nye numɛ tá wuu aha yii cyeyaayi yà ta mà tɛg'a wuye tɛge, lir'à para be? ¹² Ná pìi sí na yii cyeyaayi yà taa na mpyi pi ɲɛɛmpe, tá wuu wuuni bà l'à lyɛ mɛ?

Ŋka wuu ɲye a tige lire kurugo mɛ. Wuu à karigii puni kwú wuye e, bà li si mpyi Jwumpe Nintanmpe pu ɲye na Kirisita kyaa yu ke, wuu àha mpyi kaɲuŋɔ si puru yyaha yyére zhèŋi fyìinni mɛ. ¹³ Yii à li cè cɛcɛ na mpìi pi ɲye na báaraŋi pyi Kileɲaarebage e ke, na wani pire ɲwɔcyɛɛre maha fwore. Mpìi pi ɲye na sàrayi wwù wani sàrayi tawwuge na ke, pire nàzhan maha mpyi yire sàrayi yaayi i. ¹⁴ Amuni li mú ɲye, mpìi pi ɲye na Jwumpe Nintanmpe yu ke, Kafoonɲi à jwo na pire u ɲwɔcyɛɛre t'a fwore uru báaraŋi i.

¹⁵ Ŋka lire ná li wuuni mú i, mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, mii ɲye a yafyin cya yii á mɛ. Mii mú sí ɲye a mpe sɛmɛ si yaaga cya yii á mɛ, ɲaha na ye mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á mana ke, lir'à mii ɲuŋke yírigɛ. Mii à na kwùŋi funɲɔ lwɔ mà tɔro mii u pɔɔn tire ɲuŋjirire e. ¹⁶ Jwumpe Nintanmpe ɲjwuŋi ɲye mii á yàmpeɛ kyaa mɛ, ɲaha na ye kyaa li ndemu mpyinɲi fàha ku ɲye mii ɲuŋ'í ke, lire kurugo, ná mii ɲye na pu yu mɛ, mii pɔɔn u ɲye lire e. ¹⁷ Kampyi mii mpyi a li lwɔ naye e s'a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á, mii mpyi na si raa sàra shuu li ɲuŋɔ taan, ɲka ná li fàha s'a cyán mii na, pu ɲjwuŋi u ɲye mii nàzhan. ¹⁸ Lire e ke mii sàraŋi u ɲye ɲaha shi be? Nùjirire mii ɲye na ntaa Jwumpe Nintanmpe ɲjwuŋi i sùpyir'á mana, yaaga shwombaa ke, tire ti ɲye mii sàraŋi.

¹⁹ Sùpyaŋi wà tufiige si n-jà fàha cyán mii na, mà lire ɲuŋke pyi na u na mii sàrali mɛ. Ŋka lire ná li wuuni mú i, mii à naye tírige mu à jwo biliwe sùpyire pun'á, bà shinɲyahara si mpyi si dá Yesu na mɛ. ²⁰ Mii aha mpyi Yahutuubii shwɔhɔl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na mɛ. MusaSaliyaŋi fàha ɲye mii na mɛ, ɲka mpìi pi à piye pwɔ uru Saliyaŋi kurigii ɲaaraŋi na sɛl'e ke, mii aha mpyi pire shwɔhɔl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na mɛ. ²¹ Musa Saliyaŋi fàha ɲye mpiimu na mɛ, mii aha mpyi pire shwɔhɔl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na mɛ. Mii maha lire pyi, mà li ta mii na Kile Saliyaŋi kurigii ɲaare, ɲaha na ye mii ɲye Kirisita Saliyaŋi kuni i. ²² Mpìi pi ɲye sùpyire ɲye a pi le dá e mɛ, mii aha mpyi pire shwɔhɔl'e, mii maha naye pyi pi fiige, bà pi si mpyi si dá Yesu na mɛ. Mii à naye pyi sùpyire shinɲi puni fiige, bà li si mpyi pyinɲkannigii

* **9:9** Duterenoŋu 25.4 Lire tɛni i Yahutuubii tɛnni i, ɲiye pi mpyi maha ntɛg'a sùmaŋi fwɔɔŋɔ maa u pyàŋi wwù.

puni na, pi pii si dá Yesu na si shwɔ me. ²³ Mii na cyire karigii puni pyi, bà Jwumpe Nintanmpe si mpyi s'a si yyaha na, mii yabiliŋi sí na nàzhan ta p'e me.

²⁴ Yii à li cè cècè na mpíi pi maha kajatafɛere fí ke, pi maha jiyaha tafɛŋke e, ŋka shin niŋkin u maha ti nàfanŋi ta. Nyɛ yii yiye waha amuni Kile kuni i, bà yii si mpyi si li nàfanŋi ta me. ²⁵ Mpíi pi maha kajatafɛere fí ke, pi maha piye fége pyiŋkannigii puni na, maa jɔcú piye na karigii cyi tapyige e. Ŋka yaage pire maha nta tire tafɛere e ke, kuru na jye yakwɔgo. Wuu sí pi ke, wuu na wuu woore fí yaage ŋkemu kurugo ke, kuru na jye yakwombaaga. ²⁶ Lire kurugo mii na na tafɛere fí maa yákili yaha ti kafeni na. Mii jye mu à jwo kanjuruwanŋi u maha kanjukurubogigii wàa tawage e me. ²⁷ Ŋka mii na naye kyerege sèl'e, nde l'à taan mii cyeer'á ke, lire bà mii jye na mpyi mà de! Mii na Kile jyii wuuni caa raa mpyi, bà li si mpyi Kile Jwumpe jwurŋkwooni kàntugo sùpyir'á, mii àha ŋkwɔ na tafɛere kuzheeni bwanmpoo me.

10

Karigii cyi à nɔ Izirayeli shiinbii na ná cyi na dánafeebii yerɛge ke, cyire kani

¹ Mii cinmpyibii, nde l'à wuu tulyeyi ta mà pi yaha ná Kile túnntunŋiMusa e síwage funŋke e ke, mii la jye yii i sɔnŋɔ lire na. Pi pun'à jaara jahañke jwɔh'i, maa suumpe lwɔhe jyiile mú. ² L'à pyi mu à jwo pi à batize kuru jahañke ná suumpe lwɔhe e maa shwɔ Misira shiinbii na Musa cye kurugo. ³ Yalyire ti mpyi na yíri niŋyini na ke, pi puni pi mpyi na tire lyí. ⁴ Lwɔhe Kile à kan pi á ke, pi puni pi à kuru bya. Kile mpyi a kafaage kà pyi k'à taha pi fye e, kuru mpyi maha lwɔhe kaan pi á. Kirisita u mpyi kuru kafaage*. ⁵ Ŋka lire ná li wuuni mú i, pi niŋyahajyahara à Kile mumpɛnmpɛ pyi. Lire kurugo pi à kwú síwage yyaha kurugo.

⁶ Ncyii karigii cyi à pi ta ke, cyir'á wuu yerɛ, bà wuu si mpyi wuu àha ŋkwɔ jyii yige karigii nimpegigii kurugo pi fiige me. ⁷ Yii àha jɛe kacyzunni i, bà pi pii mpyi maha li pyi me. Y'à sème pi kyaa na Kile Jwumpe Semɛŋi i: «Sùpyir'á tɛen maa lyí maa bya, lire kàntugo maa yíri na bàhare pi kacyiinni taan†.»

⁸ Wuu àha wuye yaha jacwɔre laage e bà pi pil'à li pyi, ka Kile si shiin kampwɔhii benjaaga ná taanre (23.000) bò pi e canŋa niŋkin me. ⁹ Wuu àha raa Kafoonŋi jwɔ cwɔre, bà pi pil'à li pyi, ka wwɔobii si pire nɔ a bò me. ¹⁰ Yii àha raa Kile jũŋke tahare bà pi pil'à li pyi me. Nyɛ mpíi pi à lire pyi ke, Kile mèlɛkɛŋi u maha kakyaare pyi ke, ka Kile si uru yaha u à pa pire bò.

¹¹ Cyire karigil'à nɔ pi na, maa mpyi yyecyeene wuu á. Wuu mpíi pi jye diŋyeni tɛekwooni byanhampe e ke, cyi à sème si wuu yerɛ bà wuu si mpyi s'a wuye kàanmucaa me. ¹² Lire kurugo shinŋi u jye na sɔnŋi na ur'à fànha ta Kile kuni i ke, urufoo u a uye kàanmucaa, u àha ŋkwɔ jɔcwo me. ¹³ Pyiŋkanni na Sitaanniŋi jye na yii sɔnni na wàa kapegigii na ke, amuni u jye na li pyi sùpyire sannte na. Ŋka Kile na jye jwɔmɛɛ niŋkinfoo, u si jɛe Sitaanniŋi u yii tɛgele ta fo si ntòro yii pèrege taan me. Kawaa mée ká yii ta, Kile sí fànha kan yii á, bà yii si mpyi si lí kwú yiye e fo si sà nɔ li tɛɛni na me.

* **10:4** Yahutuubii cyelentiibii kàlanŋi funŋke e, pi mpyi a jwo na kafaage e lwɔhe mpyi maha fwoore ke, na kuru ku mpyi a taha Izirayeli shiinbii fye e síwage funŋke e. Nɔmburu 20.8-11 na yu kuru kafaage kyaa na. † **10:7** Ekizodi 32.6

14 Lire kurugo mii ntàannamacinmpyibii, yii láha kacyzinunni na feefee. 15 Yii na nyε yákilifee. Kampyi sée mii à jwo, yii à yaa yii li cè. 16 Wuu aha a Kafoonji njyĩnji lyĩ, wuu maha fwù kan Kile á yabyeere ntemu kurugo maa ti bya ke, tá tire maha li cyêe na wuu ná Kirisita na nyε wwoñεε u sishange cye kurugo me? Bwúuruñi wuu maha ñkwòñ ñkwòñ a táa wuye na ke, tá uru maha li cyêe na wuu ná Kirisita na nyε wwoñεε u cyeere cye kurugo me? 17 Bwúuru ninjin u nyε, uru u nyε Yesu cyeere. Wuu méε nyε wuu à nyaha ke, wuu mú pun'à wà wuye na mà pyi cyere ninjin. Naha kurugo ye wuu mú pun'à wà ta uru bwúuruñi ninjinnji i†.

18 Amuni li mú nyε Yahutuubii pi maha sárayi kyaare kyàa ke, Kilenji á tire kyaar'à pyi sárage ke, pi ná uru Kilenji maha mpyi wwoñεε. 19 Yii na sònnji na jwumpe mii à jwo ame ke, na pur'à li cyêe na kacyyiinni na nyε yaaga la? Lire nyε me, li maha sun ná kyaare ntemu i ke, na tire na nyε ná tayyérege e la? Yire bà me! 20 Mpe mii la nyε si jwo ke, puru pu nyε: sùpyire ti nyε na kacyanhigii sunni ke, Kilenji sée wuñi bà pi nyε na mpère me. Jínabii pi maha sunni. Mii la sí nyε yii ná jínabii pi pyi wwoñεε me. 21 Yii si n-jà raa byii Kafoonji fùññcwokwuuni i, s'a byii jínabii wuuni i me. Yii si n-jà raa Kafoonji njyĩnji lyĩ s'a jínabii wuñi lyĩ me. 22 Taha yii la nyε si Kafoonji lùuni yĩrige la? Yii na sònnji na yii aha lire pyi, ku ñwòge sí n-táan yii na la?

Kacyinzunkyaare ñkyañi ná ti ñkyambaaji kani

23 Yii pil'à jwo na karigii puni kun'à kan yii á, ñka tòn nyε karigii puni mpyiñi i me. Karigii puni kun'à kan yii á, ñka karigii puni si n-jà sùpyire sannte tège pi a si yyaha na Kile kuni i me. 24 Yii wà nyε a yaa u a u yabilinji kanni tònñji caa me, shin maha shin à yaa u a pi sanmpii tònñji caa.

25 Kyara maha kyara ti nyε na mpérelì caange na ke, yii aha ti ta, yii ti kyà yibige baa. 26 Naha kurugo ye y'à séme Kile Jwumpe Semεñi i na: «Nĩñke ná ku ññòg yaayi puni nyε Kafoonji wuyo\$.»

27 Shinñi u nyε u nyε Kile kuni i me, uru wà ká yii yyere yii sà lyĩ uru yyéere, ka yii i ñεε maa ñkàre, u aha yalyige maha yalyige kan yii á ke, yii ku lyĩ, yibige baa. 28 Ñka u aha jwo yii á na: «Ñke yatòg' à bò kacyyin na» u jwumpe kurugo, yii áha tire kyaare kyà me, bà urufoo yákiñji si mpyi u áha ñkwò ñgùrugo me. 29-30 Ti ñkyàñi si yaaga kèεge yii á me. Ñka urufol'á, li sí n-jà yaaga kèεge, naha na ye u sí n-jà raa sònnji na yii na nyε kacyzinunmii.

Lire nde baare e, mii si n-cyé yalyige kà tufiige na sùpyire yyaha fyagare na me. Yalyige kurugo, mii à fwù kan Kile á maa ku lyĩ ke, naha na sùpyañi wabere sí mii cèεge kuru njyi na ye?

31 Mii sí yi jwo yii á, ñwònyεga ninjin na, l'à pyi njyi yo, l'à pyi yabyara yo, l'à pyi yii kapyii yo, cyire karigii pun'à yaa cyi pèene taha Kile mege na. 32 L'à pyi Yahutuu yo, l'à pyi Girékii yo, l'à pyi dánafee yo, yii áha sùpyañi wà tufiige mùmpenme pyi me. 33 Yii na pyiñkanni lwó. Mii à naye waha, bà mii kyaa si mpyi si ntáan sùpyire pun'à karigii puni i me. Mii nyε na ñkòre naye kurugo me, ñka pi sanmpii kurugo mii nyε na ñkòre, bà shinñyahara si mpyi si dá Yesu na, sí shwò me.

11

1 Yii a mii pyimpe taanni, bà mii yabilinji nyε na Kirisita pyimpe taanni me.

Kileḡarege tapyiyi i, ceen'á yaa u u ḡũḡke tò

² Mii à yii kēe, ḡaha na ye yii à yákili yaha mii na karigii puni i, yeḡeyi mii à kan yii á ke, marii yire kurigii ḡaare. ³ Lire ná li wuuni mú i, mii la ḡye yii i li cè, bà Kirisita ḡye nàmbaabii puni ḡũḡke, Kile sí ḡye Kirisita ḡũḡke me, amuni nḡḡi mú ḡye ceenji ḡũḡke*.

⁴ ḡye mà tàanna ná lire e, nḡ ká a Kile ḡáare, lire ḡye me na Kile tũnture tà yu dánafeebil'á mà ḡũntoḡo ta u ḡũḡke na, urufoo maha u ḡũḡke† faha. ⁵ Ceewe mú ká a Kile ḡáare, lire ḡye me na Kile tũnture tà yu dánafeebil'á, mà li ta u ḡye a u ḡũḡke tò me, u maha u ḡũḡke‡ faha, li maha mpyi mu à jwo ceenji u à u ḡũḡke§ kũlu ke. ⁶ Ceenji ḡgemu ká mpyi u ḡye na u ḡũḡke tũni Kileḡarege tēni i me, u ku kũlu ke! Kampyi ceenji ḡũḡjoore ḡkwḡḡḡi, lire ḡye me u ḡũḡke ḡkũluḡi na ḡye silege kyaa, lire e ke, u a ku tũni. ⁷ Nḡḡi kḡni ḡye a yaa u a ḡũntoḡo tũni Kileḡarege tēni i me, ḡaha na ye nḡḡi u ḡye Kile malwḡḡe, u sinampe mú maha pēene taha Kile na. Ceenji sí wi ke, uru sinampe maha pēene taha nḡḡi na. ⁸ Yii li cè, tēni i Kile à dḡyeyi dá ke, nḡḡi bà u à fwooro ceenji i me, ḡka ceenji u à fwooro nḡḡi i. ⁹ Nḡḡi mú sí ḡye a dá ceenji me na me. ḡka ceenji u à dá nḡḡi me na. ¹⁰ Lire kurugo cyeebil'á yaa pi a pi ḡũḡyi tũni Kileḡarege tapyige e, lire sí n-pyi kyaa ndemu li sí li cyēe na pi sí n-jà raa Kile pēre, bà Kile mèlèkēebii lùḡigii si mpyi cyi àha ḡḡiri pi taan me*. ¹¹ ḡka lire ná li wuuni mú i, mà wuu yaha Kafoonji wwoḡeḡe e, ceenji sí n-jà n-kàre nḡḡi yaha me, nḡḡi mú sí n-jà n-kàre ceenji yaha me. ¹² ḡaha kurugo ye dḡyeyi tēesiini i, ceen'á fwooro nḡḡi i. ḡka nume nàmbaabii maha fwore cyeebil'e. Kile u ḡye cyire karigii puni ḡũḡke.

¹³ Yii na ḡye yákilifee. Kampyi kacenne li ḡye li li, ceenji u u ḡũḡke múḡ'a yaha Kileḡarege tēni i, yii à yaa yii li cè. ¹⁴ Mà tàanna ná sũpyigire yyeshage e, silege ku ḡye ku ki, nḡḡi u pyi ná ḡũḡḡyahaḡe e. ¹⁵ Mà li ta nḡḡḡyahaḡe na ḡye pēene kuro ceen'á. Yii li cè na Kile à ḡũḡḡyahaḡe kan ceen'á ti i mpyi u ḡũntoḡo. ¹⁶ Wà ha mpe ḡwumpe cyé, urufoo u li cè na wuu ḡye a tēe li na cyeebii pi a Kile ḡáare pi ḡũḡyi ntḡmbaa dánafeebii tabinniyi i me.

Kafoonji Yesu ḡḡyḡi lyḡḡkanni

(Macwo 26.26-29; Marika 14.22-25; Luka 22.15-20)

¹⁷ Nde mú sí n-jwo yii á nume ke, mú ḡye a yii kēe lire e me, ḡaha na ye yii mpḡnniḡi na ndemu kēeḡe yii á ke, u ḡye na lire ḡwḡge yii na me. ¹⁸ Li nḡcyiini li ḡye, y'á jwo mú á na yii mpḡnniḡi cyeyi i, na yii ḡye na ḡwḡme nḡḡin yu me, mú s'á dá li na, na sēe sí n-ta puru ḡwumpe e. ¹⁹ (Mbēmbaan'á yaa u pyi yii shwḡḡl'e, lire ká mpyi mpḡi pi à dá Kile na sēenji na ke, pire sí n-cè.) ²⁰ Yii maha yiye binnini Kafoonji Yesu ḡḡyḡi me na, ḡka lyḡḡkanni nimpḡiini na yii maha u lyḡ ke, lire maha li cyēe na Kafoonji ḡḡyḡi bà yii na lyḡ me. ²¹ ḡaha kurugo ye yii aha ḡkwũulo uru ḡḡyḡi me na, yii shin maha shin funvwugo wuḡi maha ḡcaa si uru ḡḡyḡi lyḡ si ḡḡaha u zanneḡe laage e. Li maha mpa mpyi fo pii katege wuu maha mpyi, mà li ta pil'á lyḡ a tḡn maa bya fo mà wũrugo. ²² Lire sanni i ke, taha pyēne ḡye yii á me? Yii sí n-jà raa lyḡ s'a byii yii

* **11:3** Pli maha jwo: «bà Kirisita ḡye nàmbaabii puni ḡũḡḡo na, Kile sí ḡye Kirisita ḡũḡḡo na me, amuni nḡḡi mú ḡye ceenji ḡũḡḡo na.» † **11:4** Pli maha jwo: «ḡũḡḡoḡḡi.» ‡ **11:5** Pli maha jwo: «ḡũḡḡoḡḡi.»

§ **11:5** Lire tēni i, ceenji ḡũḡḡoore ti mpyi u ḡḡire cyage (11.15 wí). Lire e ceenji ḡũḡḡoore ḡkwḡḡḡi, lire ḡye me u ḡũḡke ḡkũluḡi mpyi a sii silege. * **11:10** Pli maha jwo: «Lire kurugo dánafeebii tabinniyi i, ceen'á yaa u u ḡũḡke tò, lire li maha li cyēe na u à uye tḡire nḡḡ'á, bà Kile mèlèkēebii lùḡigii si mpyi cyi àha ḡḡiri u taan me.»

pyenyi i mà? Taha yii la nyε si nùzogoro nɔ fòŋɔfeebii na si dánafeebii kurunke njini faha? Lire sannii i ke, yii la nyε mii u naha jwo yε? Yii la nyε mii u yii kée la? Séeŋi na, mii si n-sii n-já yii kée mpe nùŋɔ taan mε!

²³ Jwumpe Kafoonji à jwo mii á ke, puru mii à taha yii á, mii sí nùru pu kurugo sahanji: canŋke numpilage e Kafoonji Yesu à le cye e ke, u à bwúuruŋi lwó, ²⁴ maa fwú kan Kile á u kyaa na, maa u kwɔn kwɔn a kan u cyelempyiibil'á maa jwo: «Ŋge bwúuruŋi u nyε mii cyeere t'à kan yii kurugo ke, yii a nde pyi yii raa yiye funŋɔ cwo na na.» ²⁵ Lire pyiŋkanni na mú, pi à kwɔ njyŋi na ke, u à fùŋŋcwokwuuni lwó, εεεεε sinmε mpyi l'e, maa jwo: «Nde fùŋŋcwokwuuni li nyε Kile tunmbyaare nivɔnnte, ntemu t'à le ná mii sishange e ke. Yii a byii nde fùŋŋcwokwuuni i, yii raa yiye funŋɔ cwo na na.» ²⁶ Nyε fo mà sà yaa ná Kafoonji téenuruni i, yii aha uru bwúuruŋi kyà maa bya lire fùŋŋcwokwuuni i tère o tère e ke, Kafoonji kwùŋi shεnrε yii maha jwo amuni.

²⁷ Lire kurugo ŋgemu ká mpyi u nyε na Kafoonji bwúuruŋi lyí u lyiŋkanna na maa byii u fùŋŋcwokwuuni i li byanŋkanna na mε, urufol'à kapii pyi Kafoonji na, bà Kafoonji bofeebil'à kapii pyi u na mε. ²⁸ Lire kurugo yii shin maha shin à yaa u uye kàanmucya, u u nta u a uru bwúuruŋi lyí, u raa byii lire fùŋŋcwokwuuni i. ²⁹ Naha kurugo yε wà ha uru bwúuruŋi kyà maa bya lire fùŋŋcwokwuuni i, maa mpyi u nyε a li lwó a wí na dánafeebii pi nyε Kirisita cyeere mε, urufoo na li caa Kile sí urufoo tùn. ³⁰ Lire kurugo yii niŋyahara à pyi yamii, ka pì si ŋkwú yii e. ³¹ Wuu aha wuye kàanmucya maa nta a uru bwúuruŋi kyà, maa bya lire fùŋŋcwokwuuni i, Kile saha si wuu tùn mε. ³² Ŋka Kafoonji à wuu sàra numε mà tàanna ná wuu kapyiŋkil'e, maa wuu le kur'e, bà li si mpyi u àha bú ŋkwò wuu tùn ná Kilecembraabil'e mε.

³³ Lire kurugo mii cìmpyiibii, yii aha bínni tère o tère e Kafoonji njyŋi mεe na ke, yii pyi ná sùpyigire e pi sanmpii kàmpañŋke na, yii raa wwuú yii a u lyí. ³⁴ Katege ká mpyi ŋgemu na ke, urufoo u lyí u pyεnge e, u u nta u a maa Kafoonji njyŋi talyige e, bà li si mpyi yii àha ŋkwò kapyimbaala pyi uru njyŋi talyige e, Kile si yii sàra a tàanna ná lire e mε.

Mii aha nɔ wani yii yyére tēni ndemu i ke, karigii sanŋkii cyi à yáaŋa a yaha ke, mii sí cyire cwɔnŋrɔ.

12

Kile Munaani màkanyi kani

¹ Nyε mii cìmpyiibii, nde li nyε Kile Munaani màkanyi kani ke, mii la nyε yii i ŋkwóro numpini i yire kàmpañŋke na mε. ² Pyiŋkanni na yii mpyi mà yii yaha yii sàha Kile cε mε, yii sɔnŋɔ lire na ke! Yii mpyi a yiye pwo kacinŋkwanji na sèl'e, mà li ta cyire kacyanhigii nyε na já a jwo mε. ³ Lire kurugo mii sí yi fíniŋe n-jwo yii á, Kile Munaani à sùpŋaŋi ŋgemu yyaha cù ke, urufoo si n-já jwumpimε jwo Yesu na mε. Sùpya mú si n-já n-jwo na: «Yesu u nyε Kafoonji» ná Kile Munaani bà l'à urufoo yyaha cù mε.

⁴ Kile Munaani màkanyi shiŋ'à nyaha, ŋka Kile Munaani ninuuni li maha yi puni kaan. ⁵ Báaraŋi Kile Munaani maha ŋkaan ke, u shiŋ'à nyaha. Ŋka Kafoonji ninun'á uru báaraŋi puni maha mpyi. ⁶ Karigii pyiŋkannigil'à nyaha. Ŋka Kilenji ninun'á uru maha cyire karigii pyiŋki fàhna kaan cyi pyifeebii pun'á. ⁷ Kile Munaani à báaraŋi wà kan dánafeebii puni ninŋin ninŋin'á pi kurunke ntεŋŋi mεe na.

⁸ Yii li cè na Kile Munaani à yákilifente jwumpe njwuŋi kan pil'á. Lire Kile Munaani ninuun'à ñcèñi jwumpe njwuŋi kan piiberil'á. ⁹ Lire Kile Munaani ninuun'à dáníyanj shinj wà kan pil'á, maa pyiŋkanna kan piiberil'á pi i yampii cùuŋi. ¹⁰ Li maha pìi pyi pi i jìni na kakyanhala karigii pyi, maa Kile túnnture pyipyi fànhe kan pil'á, li maha pìi pyi pi i jìni na Kile karigii ná Sitaanninj wogigii cìni na wwù cyiye e, li maha pìi pyi pi i jìni na shèenre tabeɛe yu, maa pìi pyi pi i jìni na tire shèenre kèenji. ¹¹ Kile Munaani ninuuni li maha cyire karigii puni pyipyi fànhe kaan cyi pyifeebil'á. Mà tàanna ná li nyii wuuni i, l'à kani là pyipyi fànha kan pil'á, maa labeɛe pyipyi fànha kan piiberil'á.

¹² Sùpyanj cyeeere na nyɛ ninŋin, ŋka u yatanŋyi maha nyaha. U yatanŋyi ná yi nyahanj mú i, yi puni maha wà yiye na maha mpyi cyere ninŋin. Yii li cè na wuu mpìi pi nyɛ Kirisita wwoŋeɛge e ke, amuni wuu mú nyɛ. ¹³ Naha kurugo yɛ wuu mú puni à batize Kile Munaani ninŋinji cye kurugo, maa wwò maa mpyi cyere ninŋin, lire Munaani ninŋinji cye kurugo, l'à pyi Yahutuu yo, l'à pyi Girekii yo, l'à pyi billi yo, li nyɛ a pyi billi mà yo, Kile Munaani ninŋinji l'à tìg'a tèn wuu mú puni i.

¹⁴ Sùpyanj cyeeere nyɛ yatanŋa ninŋin kanna mɛ, ŋka yi maha nyaha. ¹⁵ Tòoge ká jwo na kuru nàzhan nyɛ cyeeere e mɛ, mà lire ñùŋke pyi na kuru nyɛ cyɛge mɛ, tá lire sí n-jà ku nàzhan yiye cyeeere e be? ¹⁶ Nyɛ ninŋenke ká jwo na kuru nyɛ cyeeere yatanŋke kà mɛ, mà lire ñùŋke pyi na kuru nyɛ nyii mɛ, tá lire sí n-jà ku nàzhan yiye cyeeere e? ¹⁷ Kampyi cyeeere yatanŋyi puni mpyi nyii, di sùpyanj mpyi na sí raa nùru raa ŋko yɛ? Kampyi ti puni mpyi ninŋenye, di sùpyanj mpyi na sí raa nùge taa raa ŋko yɛ? ¹⁸ Mà sèenji jwo, Kile nyɛ a cyeeere dá amuni mɛ, u à ti yatanŋyi puni ninŋin ninŋinji dá mà tàanna ná u nyii wuuni i. ¹⁹ Kampyi yatanŋa ninŋin kanna ku mpyi, wà mpyi na si raa ku pyi cyeeere mɛ. ²⁰ Lire kurugo sùpyanj cyeeere yatanŋy'á nyaha, ŋka cyere ninŋin ti nyɛ ti ti.

²¹ Lire e nyiini sí n-jà n-jwo na lire kuro nyɛ cyɛge e mɛ. Nùŋke mú sí n-jà n-jwo na kuru kuro nyɛ tooyi i mɛ. ²² Ŋka yatanŋyi yi nyɛ cyeeere e fànha baa ke, yire tayyégè'á pèe sèl'e. ²³ Yatanŋyi wuu nyɛ na sòñji na yi nyɛ kuru fiige silege wuyo mɛ, wuu maha yákili yaha yire na mà tòro yatanŋyi sanŋyi na. Yatanŋyi yi nyɛ silege cyeyi wuu cyeeere e, ná yi nyɛ a yaa y'a ñaa cyiinj na mɛ, wuu maha yaha yire na sèl'e. ²⁴ Yatanŋyi yi nyɛ yi nyɛ silege wuyo wuu cyeeere e mɛ, wuu nyɛ na yare yire na sèl'e mɛ. Yatanŋyi njemu wuu nyɛ na sòñji na yi nyɛ tòn wuyo mɛ, Kile à cyeeere dá maa yire yatanŋyi le dá e. ²⁵ Kile à lire pyi, bà cyeeere yatanŋyi si mpyi y'aha ndáha ndáha yiye na mɛ. Ŋka yi puni y'a yiye tère. ²⁶ Yatanŋke kà ha mpyi ná tayanŋyage e, cyeeere puni ti maha yà. Yatanŋke kà ha ŋkèe ta, cyeeere puni ti maha mpyi kuru funntange e.

²⁷ Yii pi ke, yii pi nyɛ Kirisita cyeeere, yii shin maha shin à pyi tire cyeeere yatanŋke kà. ²⁸ Lire kurugo Kile à pìi tìŋe dánafeebii kuruŋke e u báaranj mɛe na. Yyeciige na, u à Yesu túnntunmpii tìŋe, li shonwuuni maa Kile túnnture pyifeebii tìŋe, li tanrewuuni maa cyelentiibii tìŋe. Lire jwohò na, u à kakyanhala karigii pyifeebii tìŋe, mpìi pi maha yampii cùuŋi ke, maa pire tìŋe, maa dánafeebii tegefeebii tìŋe, maa yyaha yyéere shiinbii tìŋe, maa pìi pyi pi i jìni na shèenre tabeɛe yu. ²⁹ Tá y'à jwo na pi puni pi pyi Yesu túnntunmii? Lire nyɛ mɛ, Kile túnnture pyifee? Lire nyɛ mɛ, cyelenti? Lire nyɛ mɛ, kakyanhala kari pyifee? ³⁰ Lire nyɛ mɛ, pi a yampii cùuŋi? Lire nyɛ mɛ, na yu shèenre tabeɛe? Lire nyɛ mɛ, na tire shèenre yyaha yu pi sanmpil'á? Tá

lire kani là nin̄kin pyipyi fānh'à kan pi pun'á? ³¹ Yii a Kile Munaani màkanyi puni nīnc̄enyi caa. Lire e mii sí lire kuni nīnc̄enni le yii taan nume.

13

Ntāannamagare kani

¹ Nȳe wuu méé ká sh̄ēnre puni cè na yu, mà bàra Kile mèl̄ek̄ebii woore na mú, ná ntāannamagare nȳe wuu zòm̄pyaagil'e me, wuu jwumpe maha mpyi màhawaya. Li maha mpyi mu à jwo t̄ōn̄h̄o, lire nȳe me yatin̄e wuu nȳe na bw̄uun n̄h̄o kurugo. ² Kile méé ká wuu pyi u t̄un̄tun̄mii, karigii cyi à n̄w̄h̄o ke, maa wuu pyi wuu u j̄ini na cyire yige b̄ēn̄mpe na, maa n̄c̄è̄ni sh̄in̄ji puni kan wuu á, ali wuu d̄aniyan̄ji fānhe méé ká s̄aa nyaha fo na j̄ini na n̄yan̄ji pyi yi i n̄k̄uni na ȳiri yi tatēnyi i, ná ntāannamagare nȳe wuu zòm̄pyaagil'e me, wuu nȳe yafyin me. ³ Wuu méé ká wuu cyeyaayi puni t̄aa f̄ōn̄f̄eebii na pi à t̄è̄ge na piye n̄w̄o caa, mà li t̄aan wuy'á pi wuu kyé̄rege Kirisita kurugo, ná ntāannamagare nȳe wuu zòm̄pyaagil'e me, lire si yafyin n̄w̄o wuu na me.

⁴ Ntāannamagare ká mpyi n̄gemu i ke, urufoo l̄ūni maha b̄o, u maha kac̄en̄k̄ii pyi s̄up̄yire san̄nte na, nȳip̄ēen nȳe na mpyi u e me, bwom̄o nȳe na mpyi u e me, ȳam̄peene nȳe na mpyi u e me. ⁵ Urufoo nȳe na j̄ȳè n̄uzogoro karil'e me, u yabilin̄ji n̄āfan karigii kanni bà urufoo maha mpyi me, urufoo nȳe na mpyi l̄ūfwufoo me, u nȳe na w̄à n̄avun̄njaga yare uye fun̄n̄'i me. ⁶ Ntiimbaan̄ji karigii nȳe na urufoo fun̄n̄o t̄ange me. N̄ka n̄tīn̄ji karigii cyi maha u fun̄n̄ke t̄aan. ⁷ U maha n̄c̄u uye na karigii puni i, u maha dá Kile na karigii puni i, u maha u s̄ōn̄h̄ore taha karigii puni na, maa karigii puni kw̄u uye e. ⁸ Ntāannamagare si n-si n-kw̄o me, n̄ka Kile t̄un̄nture báaran̄ji sí n-pa n-kw̄o, m̄pii pi nȳe na sh̄ēnre tabēre yu ke, lire sí n-pa n-kw̄o, n̄c̄è̄ni u nȳe wuu e ke, uru sí n-pa n-kw̄o. ⁹ Yii li cè na wuu nȳe a karigii puni cè me. Wuu tacēn̄ke nȳe a p̄ē Kile t̄un̄nture báaran̄ji i me. ¹⁰ N̄ka Kile ká u báaran̄ji f̄ū̄n̄h̄o can̄n̄ke n̄kemu i ke, wuu karigii nivun̄n̄ombaagii sí n-kw̄o.

¹¹ T̄eni i wuu mpyi n̄n̄kocyēere e ke, n̄n̄kocyēere mpyi maha jaa wuu jwumpe ná wuu s̄ōn̄h̄okanni ná wuu karigii k̄aan̄mucyan̄kanni i. N̄ka wuu à pa lye ke, wuu à lire puni n̄w̄o yaha. ¹² Nume, wuu nȳe na karigii jaa na n̄cw̄u me, li na nȳe mu à jwo bà w̄à maha uye w̄i d̄uba e me*. Can̄n̄a na ma, wuu sí raa karigii jaa raa n̄cw̄u. Nume wuu tacēn̄ke nȳe a p̄ē me, n̄ka kuru can̄n̄ke, bà Kile à wuu cè feefee me, amuni wuu sí n-pa Kile karigii yyaha cè. ¹³ Nȳe kapyaa taanre cyi nȳe, cyire si n-si n-kw̄o me, cyire cyi nȳe: d̄aniyan̄ji ná s̄ōn̄h̄ore tatahage ná ntāannamagare, n̄ka nde li nȳe cyi puni nimbwooni ke, lire li nȳe ntāannamagare.

14

Kile t̄un̄ntur'à yaa t'a mpyi d̄anaf̄eebii sh̄ēnre nīnc̄ente e

¹ Lire kurugo ntāannamagar'á yaa ti pyi yii yacyage nīnc̄yige. Kile Munaani maha màkanyi n̄jemu kaan ke, yii raa yire caa mú. N̄ka Kile t̄un̄nture n̄jwun̄ji màkange wuuni l'á lye. ² Naha kurugo ye sh̄in̄ji u nȳe na sh̄ēnre tabēre yu ke, ná s̄up̄yire e bà urufoo maha yu me, ná Kile e u maha yu, naha na ye w̄à nȳe na u jwumpe yyaha c̄ini me. Karigii cyi nȳe cyi yyaha nȳe a cè me, Kile Munaani

* **13:12** T̄ōn̄nte sh̄in̄ji w̄à t̄ēcyiini sh̄iin̄bii mpyi maha nt̄è̄g'a d̄uban̄ji yaa, lire mpyi maha s̄up̄yan̄ji pyi u j̄in'a uye w̄il'a cw̄o u e me. D̄uban̄ji yyaha nȳe a mpyi maha n̄cw̄o me.

sífente cye kurugo u maha cyire kyaa yu. ³ Nka ñgemu u ñye na Kile túnnture yu ke, ná sùpyire e urufoo maha yu, maa ti tère ti i si yyaha na Kile kuni i, maa màban leni t'e, maa ti zòmpyaagii tàali. ⁴ Shinñi u ñye na yu sheenre taber'e ke, ti maha urufoo kanni tère u u si yyaha na Kile kuni i. Mà li ta shinñi u ñye na Kile túnnture yu ke, urufoo maha dánafeebii kurunke puni tère pi i si yyaha na Kile kuni i.

⁵ Yii puni ká a ñini na sheenre tabere yu, lir'à táan mii i. Nka nde l'à táan mii i sèe sèl'e ke, lire li ñye yii puni pi a Kile túnnture yu. Kile túnnture jwufoonji tayyéreg'à fànha tò sheenre tabere jwufoonji woge na, fo wà ha nta na tire sheenre kèenñi, bà ti si mpyi si dánafeebii kurunke tège pi a si yyaha na Kile kuni i me. ⁶ Mii cìmpyiibii, yii yabilimpìi pi li kàanmucya a wíi ke! Mà jwo mii u pa Kile túnnture tà jwo yii á, si kani là cyèe yii na Kile kuni i, lire ñye me si yerege kà kan yii á ke, kampyi sheenre taber'e mii mpyi a pa jwo ná yii e, ñaha tòn yii mpyi na sí n-ta lire e ye?

⁷ Nde li ñye yatinñyi kàmpañke, mu à jwo tìmpini, lire ñye me ñkònnñi ke, kuru ká mpyi ku ñye a bwòn ku bwònñkanna na me, meeni li ñye na bwùn ke, di wà sí n-jà lire cè n-jwo ye? ⁸ Tìmpini pi maha wyi maha ntèg'a kàshikwònbii wà piye na ke, ná lire ñye a wyi li wyiñkanna na me, jofoo u sí uye bégele kàshige mee na ye? ⁹ Amuni li mú ñye yii á, yii pi ñye na yu sheenre taber'e ke, yii lógofebii ká mpyi pi ñye na yii jwumpe nùru me, ñje yii ñye na yu ke, di pi sí yire cè n-jwo ye? Li maha mpyi mu à jwo ná kaféeg e yii ñye na yu. ¹⁰ Sheenre shin'á ñyaha diñyeñi i, ñka tire sheenre puni na nùru ti jwufebil'á. ¹¹ Mii aha mpyi mii ñye na sheenre tà nùru me, ti jwufoonji maha mpyi nàmpòññi mii á, mii mú maha mpyi nàmpòññi ti jwufoon'á. ¹² Ñye ná Kile Munaani màkanyi lage sí ñye yii na, ñje yi sí n-sli n-jà dánafeebii pyi pi a si yyaha na Kile kuni i ke, yii a yire caa ná yii cyeyi shuunñi i.

¹³ Lire kurugo shinñi u ñye na sheenre tabere yu ke, urufoo u a Kile ñáare, bà u si mpyi s'a ti kèenñi me. ¹⁴ Ñaha kurugo ye mii aha a Kile ñáare sheenre taber'e, mii kòni maha mpyi Kileñarege na, ñka mii ñye na na jwumpe yyaha cini me. ¹⁵ Lire e ke ñaha mii à yaa mii u pyi ye? Mii sí n-jà raa Kile ñáare sheenre taber'e, ñka sheenre mii à cè ke, mii mú sí n-jà raa u ñáare tire sheenre e. Mii sí n-jà raa Kile pèente myahigii cèe sheenre taber'e, ñka sheenre mii à cè ke, mii mú sí n-jà raa cyi cèe tire sheenre e. ¹⁶ Ñye mu aha a fwù kaan Kile á sheenre taber'e, wà ha nta dánafeebii kurunke e ñgemu u ñye u ñye na tire sheenre nùru me, di urufoo sí n-jà n-jwo: «Amiina» mà li ta u ñye a mu jwumpe lógo mà ye? ¹⁷ Mu fwùñi niñkannji mée ká nta u à jwò sèl'e, u si n-jà urufoo tège Kile kuni i me.

¹⁸ Mii à Kile shéere, ñaha na ye u à mii tège mii à jà na yu sheenre sannte e mà tòro yii puni na. ¹⁹ Nka lire ná li wuuni mú i, mii aha mpyi dánafeebii kurunke e, mà jwòñyea kanjuro kanna jwo dánafeebii sheenre nindogore e, mii maha lire funñi l'wó maha ntòro mii u canmpuni l'wó jwumpe na sheenre taber'e pi ñye na tire ntemu nùru me.

²⁰ Mii cìmpyiibii, yii àha raa sòñi nàñkopyire sòññiñkanni na me. Nka kapegigii kàmpañke na, yii yiye pyi pìmpinñye ye fiige. Yákilifente kàmpañke na, yii yiye pyi shinlyee. ²¹ Y'à sème Kile Jwumpe Semèñi i na Kafoonji Kile à jwo: «Nàmpwuunbii pli mii sí n-tun na shiinbil'á. Pire sí n-jwo ná pi e sheenre

taber'e. Nka lire ná li wuuni mú i, pi sí mii jwómēeni cū me* .» 22 Mà tàanna ná lire katoronkwooni i, nje mii sí n-jwo ke, yire yi nyē: wà ha shēenre tabere jwo, mpii pi nyē pi nyē Kile kuni i me, lire maha li cyēe pire na na Kile sí yoge kwōn pire na. Puru jwumpe nyē a yyaha tíi ná dānafeebil'e me. Wà ha Kile túnnturo jwo, lire maha li cyēe dānafeebii na na Kile nyē pi shwōhól'e. Mpii pi nyē pi nyē Kile kuni i me, puru jwumpe nyē a yyaha tíi ná pire e me.

23 Nyē l'aha mpyi kee yii dānafeebii kurunjk'à bínni, ka yii puni si wá na shēenre tabere yu, shincyi ká mpa yii ta pur'e, ngemu u nyē u nyē a Kile cè me, tá u sí n-jwo na yii funjy'à shwō yii na me? 24 Nka l'aha mpyi mu à jwo Kile túnnture yii nyē na yu, ka u u mpa jyē yii kurunje shwōhól'e, u aha yii jwumpe lógo, lire sí u pyi u cè na sēenji yii nyē na yu, si u pyi u cè na uru kapyiñkii nyē a tíi me. 25 Yaaga maha yaaga k'à ñwōhō urufoo zōñi na ke, yire puni sí n-yige cyiñji na, fo u sí yyaha cyigile si niñkure sín si Kile kēe, si jwo sēenji na, Kile na nyē yii shwōhól'e.

Kile pèente karigii sogolo ñkann'à yaa li jwō

26 Mii cìmpyibii, yii à yaa yii ndemu pyi ke, lire li nyē: yii aha yiye bínni Kile pèente mēe na, mēe ká mpyi wà á, urufoo u li cēe. Yerege jwumō ká mpyi wà á, urufoo u pu jwo, Kile ká nta u à kani là cyēe wà na, urufoo u li jwo. Kile ká nta u à shēenre tabere le wà jwō e, urufoo u ti jwo. Kile ká nta u à pyiñkana kan wà á u u jà a tire shēenre kēenñe, urufoo u ti kēenñe. Nka cyire karigii pun'à yaa cyi dānafeebii tēge pi a si yyaha na Kile kuni i. 27 Mpii pi nyē na shēenre tabere yu ke, pire nyē a yaa pi tōro shiin shuunni taanre na me, pi raa yu niñkin niñkin, li i nta wà mú na nyē wani ngemu u sí n-jà raa tire shēenre kēenñi ke. 28 Kēenñefoo ká mpyi u nyē a ta tire shēenre na me, ti jwufeebil'à yaa pi fyàha, pi raa yu piye funj'i ná Kile e.

29 Nde li nyē Kile túnntunmpii kàmpañke ke, pire shiin shuunni taanr'à yaa pi a yu niñkin niñkin. Pi sanmpii s'a pi jwumpe nūru pi raa pu kàanmucaa. 30 Nka Kile ká nta u à kani là cyēe wabere na, ngemu u à fyànha a jwumpe lwō ke, ur'à yaa u fyàha, u u u yaha u li jwo. 31 Yii nyē a yaa yii bínni yii a Kile túnnture yu me, yii a ti yu niñkin niñkin, bà ti si mpyi si dānafeebii le kur'e, si maban le pi e me. 32 Yii li cè na li síñi nyē Kile túnntunñi na mà jà a cū u jwōge na, si pi sanmpii yaha pi jwo a kwò. 33 Naha kurugo ye nyàhanjurugunji nyē a táan Kile á me, mà karigii yal'a sogolo yyeñinke e, lire l'à táan u á, bà li nyē na mpyi dānafeebii kurunji puni i me.

34 Cyeebil'à yaa pi fyàha mpìnniñi cyeyi i, naha na ye kuni nyē a kan pi á, pi jà pi a yu yire cyeyi i me. Pi à yaa pi piye tūrige, bà MusaSaliyanj à yi jwo me. 35 Pi la ká mpyi si yibige pyi cyage kà na, pi aha nō pyenge pi kuru yibige pyi pi nambaabii na. Naha kurugo ye li lemp'à pi ceewe u a jwumpe lwúu dānafeebii kurunje e†.

36 Taha yii na sōñji na yii бага jwumō pu nyē Kile jwumpe? Lire nyē me, taha yii na sōñji na yii kanni na puru jwump'à nō? 37 Wà ha nta u u sōñji

* 14:21 Tēni i Izirayeli shiinbil'à Kile jwómēeni yaha ke, Kile à jwo na uru sí Babilon shiinbii kàshicyege yaha ku pa pi tūn pi i jà pi na. Shenre nàmponno Babilon shiinbii mpyi na yu. Izirayeli shiinbil'à pi nyā pi i tire shēenre yu ke, ka lire si li cyēe pi na na Kile à tūn ná pire Izirayeli shiinbil'e e (Ezayi 28.11-12.)

† 14:35 Pii na sōñji na Poli à cyeebii sige pi àha raa pi nambaabii yfibi Kile pèente tēni i me. Pii sí na sōñji na Poli nyē a kuni kan cyeebil'à pi a Kile túnnture jwufeebii jwumpe jwōhe tūru me. Pii sí i sōñji na mpii pi à ntūñke taha Poli na ke, pire jwumpe pu nyē 14.35 i. 14.36 i Poli nyē a jēe puru jwumpe na me.

na Kile Munaani maha jwumpe leni uru jwɔ e na yu pi sanmpil'á, u li cè na yeɛge mii jye na sémeni si ŋkan yii á ame ke, kur'à fworɔ Kafoonji Yesu i. ³⁸ Wà ha ŋke yeɛge jwumpe cyé, yii áha nùru urufoo le laage e me.

³⁹ Mii cinnmpyiibii, jwɔjyega nin̄kin na, yii a Kile tūnture báaraŋi caa yii a mpyi. Wà ha a si raa yu shɛnre taber'e, yii áha urufoo sige lire na me. ⁴⁰ Li tɛgni li jye, yii karigii puni cyi pyi ná j̄jire e, yii i cyi sogolon̄kanni yaha li jwɔ.

15

Kirisita à jè a fworɔ kw̄ŋi i ke, kw̄ubii mú sí jè

¹ Jye mii cinnmpyiibii, Jwumpe Nintanmpe mii à jwo yii á, ka yii i dá pu na, maa yiye pwɔ pu na ke, mii la jye si yii funɔ cwo puru na. ² Puru jwumpe cye kurugo, kuni li maha sùpyire shwɔ ke, lire yii à lwɔ. Yii aha ŋkwôro lire kuni i, Kile sí yii shwɔ. Naha na yii na sôn̄ŋi na yii dányan̄ji kapyiini jye j̄ŋɔ baa ye?

³ Jwumpe p'à jwo mii á, ná pu tayyéreg'à pèe ke, mii à puru jwo yii á. Puru pu jye: Kirisita à kw̄u wuu kapegigii yàfaŋi kurugo, bà l'à fyánha a jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i me. ⁴ U buwun̄'à le fan̄ŋke e, u kw̄ŋi canmpyitanrewuuni, u à jè, bà l'à fyánha a jwo Kile Jwumpe Semɛŋi i me. ⁵ U j̄ŋkwooni kántugo, u à uye cyèe Pyeri na, lire kántugo, maa uye cyèe u cyelempyiibii ke ná shuun̄ŋi na. ⁶ Lire kántugo cinnmpyiibii dánafeebii na u à uye cyèe tère nin̄kin i ke, pir'à jyaha shiin ŋkwuu kan̄kuro (500) na. Shinpaanra kannna pi à kw̄u pire e, lire baare e, pi nijyahamii saha na jye shi na. ⁷ Lire kántugo u à uye cyèe Yakuba na, maa uye cyèe u tūntunmpii sanmpii puni na.

⁸ Pire puni kántugo, u à uye cyèe mii Poli na mú, mii u jye mu à jwo pin̄pin̄nyaga nijjyembaga ŋkemu k'à si ke. ⁹ Yii li cè, mii u jye Yesu tūntunmpii puni kántugo yéere wun̄ji. Mii bá mpyi a yaa mii u t̄ɔɔ u tūntunmpil'e me, naha na ye mii mpyi maha Kile dánafeebii kurun̄ke kyéere sèl'e. ¹⁰ Nka tayyérege e mii jye nijjaa ke, Kile u à jwɔ mii na maa mii yaha kur'e. Tawage e bà u à sàa jwɔ mii na mà de! Mii bá à báaraŋi pyi mà t̄ɔɔ Yesu tūntunmpii sanmpii na, ŋka ná na yabilin̄ji fánhe e bà mii à u pyi mà de! Kile u à jwɔ mii na maa mii pyi mii à u pyi. ¹¹ Lire e ke l'à pyi mii u à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á yo, l'à pyi Yesu tūntunmpii sanmpii yo, Jwumpe Nintanmpe ninumpe wuu jye na yu, yii mú s'à dá pu na.

Dánafeebii j̄ŋi kani

¹² Jye ná wuu s'à jwo yii á na Kirisita à jè a fworɔ kw̄ŋi i, naha na yii pii maha jwo na kw̄ŋeŋe jye nūmpañja mà ye? ¹³ Kampyi yii na sôn̄ŋi na kw̄ŋeŋe jye nūmpañja me, lir'à li cyèe na yii jye a dá na Kirisita mú à jè a fworɔ kw̄ŋi i me. ¹⁴ Kampyi Kirisita jye a jè a fworɔ kw̄ŋi i me, Jwumpe Nintanmpe wuu jye na yu ke, puru kajwuuni mpyi na sí n-pyi j̄ŋɔ baa, yii dányan̄ji kapyiini mú mpyi na sí n-pyi j̄ŋɔ baa.

¹⁵⁻¹⁶ Jye jwumpe wuu jye na yu na ntare Kile na ke, puru mpyi na sí n-pyi kafinara, naha na ye wuu à jwo na Kile à Kirisita jè a yige kw̄ŋi i. Kampyi yii na sôn̄ŋi na kw̄ŋeŋe jye nūmpañja me, lir'à li cyèe na yii na sôn̄ŋi na Kirisita mú jye a jè a fworɔ kw̄ŋi i me. ¹⁷ Kàmpyi Kirisita jye a mpyi a jè a fworɔ kw̄ŋi i me, j̄ŋɔ mpyi na sí n-pyi yii dányan̄ji kapyiini na me, yii kapegigii tugure mú mpyi na sí n-kwôro yii j̄ŋŋ'i. ¹⁸ Lire mpyi na sí li cyèe mú na mp̄ii pi à kw̄u mà pi ta pi à dá Kirisita na ke, na pir'à p̄inni. ¹⁹ Kampyi wuu à wuu

sònhɔre taha Kirisita na nume tìnjɔ kanni kurugo, lire e ke wuu pi nyɛ dijnye sùpyire puni kanhamafeebii.

²⁰ Nka sèenji na, Kirisita à nè a fworò kwùnjɔ i. Mpii pi à kwù ke, Kile à u nè a yiye kwùnjɔ i yeyeyiige na, maa li cyèe na kwùubii mú sí n-pa nè. ²¹ Yii li cè, bà kwùnjɔ à jyè dijnyenji i shin ninjin cye kurugo mɛ, amuni kwujɛni mú à jyè shin ninjin cye kurugo. ²² Sùpyire puni sí n-kwù, naha na ye pi nyɛ Adama wɔwɔɛge e. Amuni li mú nyɛ, dánafeebii puni sí nùru nè, naha na ye pi nyɛ Kirisita wɔwɔɛge e. ²³ Nka shin maha shin ná u tɛɛɛɛɛ li nyɛ, Kirisita u à pyi shincyiiwe mà nè, lire kántugo, mpii pi nyɛ u wuubii ke, u aha bú nùr'a pa canjke nkemu i ke, pire mú sí nè. ²⁴ Lire kántugo dijnyenji sí n-kwù. Kirisita sí jùnjufente puni ná sífente puni ná fànhafente puni shi kwù, si Saanre le Tufoonji Kile cye e. ²⁵ Yii li cè na fànha ku nyɛ ku kí, Kirisita u tɛɛɛ jùnjufente na fo si zà yaa ná Kile e, u à u zàmpeɛnbii puni le u tooyi jwɔh'i. ²⁶ Zàmpeɛnɔ nizanɔji u sí shi hò ke, uru u nyɛ kwùnjɔ. ²⁷ Y'á sémɛ Kile Jwumpe Semenji i na: «Kile à sínji kan u á yaayi puni na*.» Nka puru jwumpe e, l'à fíninjɛ na sínji nyɛ Yesu á mà pyi Kile jùnjɔ na mɛ, naha na ye Kile u à sínji kan u á u pyi yaayi puni jùnjɔ na. ²⁸ Nyɛ yaayi puni ká bú nkúu Kirisita á tɛni ndemu i ke, uru u nyɛ Jyafoonji ke, Kile ká sínji kan u á yaayi puni na tɛni ndemu i ke, u mú sí uye tírige Kile á. Lire ká mpyi, Kile sí n-pyi yaayi puni ná sùpyire puni jùnjɔ na.

²⁹ Mpii pi maha piye batizeli kwùubii kurugo ke, yii sònhɔ pire na mú ke, kampyi kwujɛne nyɛ a sù nùmpanɔ mɛ, naha kurugo pi maha piye batizeli pi kurugo yɛ†? ³⁰ Wuu mú de? Kampyi kwujɛne nyɛ mɛ, naha kurugo wuu maha wuu múnahigii pérelɔ tɛrigii puni i yɛ? ³¹ Mii cɔmpyiibii, mii sí n-sii yi jwo n-waha yii á, mii na nyɛ kwùnjɔ jwɔge e canjɔ maha canjɔ. Sèenji na, mà yii yaha wuu Kafoonji Yesu Kirisita wɔwɔɛge e, yii pi à mii jùnjke yírige. ³² Zhìnjɔ mii à le ná Efese kànhe sige yaayi i ke, kampyi nùmpanɔ nyɛ wani mɛ, naha lire zhileni mpyi na sí jwɔ mii na yɛ? Kampyi kwujɛne nyɛ nùmpanɔ mɛ, mii sí n-jà n-jwo sùpyire sannte fiige na:

«Wuu a lýi, wuu raa byii,

jaha na ye wuu aha nkúwù, y'à kwù†.»

³³ Yii a yiye kàanmucaa: «Sùpyanji naaranɛɛnɔ ká mpyi u nyɛ a jwɔ mɛ, uru u maha u wurugo, maa u le kumpiini i.» ³⁴ Yii yákili ta, yii i láha kapegii na, lire l'à jwɔ. Pii na nyɛ yii shwɔhól'e, pi sàha nkúwù a Kile cè mɛ! Mii na yire yu yii i li cè na yii silege kyaa li nyɛ li li.

Dánafeebii sí nè ná cyere nivanni i

³⁵ Mii mɛɛ nyɛ mii à mpe jwo ke, mii à li cè na wà sí n-jà mii yíbe na di kwùubii sí nè n-jwo yɛ? Ná cyeere shinjɔ ntire e pi sí n-pyi yɛ? ³⁶ Sijnɔɔ ká ke, sùmanji mu maha nùgo ke, u mpùrampe ká fwónhɔ, u maha fyín mà? ³⁷ Sùmashinjɔ mu maha nùgo, mu à jwo kálage. Lire baare e ku cige nimpunje bà mu maha sà jɔcúru mɛ. ³⁸ Nyɛ u nùgunkwooni kántugo, Kile maha u pyi u à fyín maa u pyi u à pyi sùmacige, maha bɛ ná u nyii wuuni i. Sùmanji shinjɔ puni ná u cire ti nyɛ.

³⁹ Amuni jyi yaayi puni cyeere mú nyɛ, kà ná kà woro nyɛ ninjin mɛ. Sùpyire cyeere na nyɛ ti yɛ, yatɔɔre woore sí nyɛ ti yɛ, saɔɔɛnre woore na nyɛ ti

* **15:27** Zaburu 8.7 † **15:29** Pii maha jwo: «Nyɛ naha kurugo pii maha piye kan pi a batize maa piye le kwùnjɔ jwɔge e yɛ? Kampyi sèe wí na kwujɛne nyɛ mɛ, naha kurugo pi maha piye le kwùnjɔ jwɔge e maa piye kan pi a batize yɛ?» ‡ **15:32** Ezayi 22.13

ye, fyaabii woore na jye ti ye. ⁴⁰ Yaayi yi jye niñyiñi na ke, yire cyeere na jye ti ye, nje yi jye niñke na ke, yire woore mú sí jye ti ye. Nyii yaayi yi jye niñyiñi na ke, yire sinampe ná niñke wuyi sinampe jye niñkin me. ⁴¹ Canñanyiini sinampe na jye pu ye, yiñke sinampe na jye pu ye, worigii sinampe mú sí na jye pu ye, ali worigii sinamp'á wúw puye e.

⁴² Jye kwúbii ká a sí jè, amuni li mú sí n-pyi. Bà sùmabilini ká nùgo, li mpùrampe maha fwónhò me, amuni li jye, buñi ká ntò, u maha fwónhò, ñka u aha jè tènì ndemu i ke, u saha jye na fwónre me. ⁴³ Buñi ká ntò, u leme maha mpi, wà kuro sàha maha mpyi u e me, ñka u aha jè, u maha mpyi ná sinampe e. Pi aha u tò, fànha maha mpyi u e me, ñka u aha jè, u maha mpyi ná fàn'h'e. ⁴⁴ Cyeere múnaa baa woore ti maha ntò, ñka ti múnaa woore ti maha jè. Sùpyire cyeere na jye wani, Kile Munaani maha cyeere ntemu kaan ke, tire na jye wani mú. ⁴⁵ Y'à séme Kile Jwumpe Semeni i na: «Adama u jye sùpyani niñcyiñi, Kile à u dá maa múnaani le u eš.» Ñka Adamañi u sí n-pa kàsanra na, ná uru u jye Yesu Kirisita ke, uru u maha shìñi kaan sùpyir'á Kile Munaani cye kurugo. ⁴⁶ Kile Munaani maha cyeere ntemu kaan ke, tire bà ti jye niñcyiire me, supyicyeere ti jye niñcyiire, lire kántugo Kile Munaani woore maha nta a pa. ⁴⁷ Adamañi niñcyiñi na jye niñke wu, Kile à u yal'a yiye pwoore e, ñka Adamañi shònwuñi jye niñyiñi wu. ⁴⁸ Sùpyani u à yal'a yiye niñke e ke, bà uru jye me, yaaga maha yaaga k'à fworò ur'e ke, amuni yire puni jye. Nge sí u jye niñyiñi wuñi ke, bà uru jye me, yaaga maha yaaga k'à fworò ur'e ke, amuni yire puni mú jye. ⁴⁹ Sùpyani u à yal'a yiye niñke e ke, bà wuu jye uru fiige me, ñge u jye niñyiñi wuñi ke, amuni wuu mú sí n-pyi uru fiige.

⁵⁰ Mii cìmpyiibii, nje mii sí n-jwo yii á ke, yire yi nje: cyeere ti jye wuu na ame ke, wuu sí n-jà n-je Kile Saanre e ná tire e me. Cyeere ti sí n-pa n-fwónhò ke, mà tire yaha wuu na, wuu sí n-jà n-pyi kwùmbaa me.

⁵¹ Kani li mpyi a ñwòhò ke, mii sí lire yyaha jwo yii á, lire li jye, wuu puni sí n-kwù me, ñka wuu cyeere puni sí n-kéññe. ⁵² Li sí n-pyi tère niñkin ná wiile niñkin tiimpini wylzanni na. Dìnyeni canñkwoge tiimpini ká wyl tènì ndemu i ke, mpii pi à kwù ke, pire sí jè, pi saha sí n-kwù me, wuu cyeere puni sí n-kéññe.

⁵³ Yii li cè na cyeere ti jye wuu na ke, tir'à yaa ti kéññ'a pyi cyere, ntemu ti jye ti sí n-fwónhò me. T'à yaa ti kéññ'a pyi cyere ntemu ti jye ti sí n-kwù me. ⁵⁴ Jye wuu cyeere ká bú ñkéññ'a pyi cyere niwvònhòmbaara ná niñkwumbaara tènì ndemu i ke, jwumpe p'à séme Kile Jwumpe Semeni i ke, puru sí n-fùñjò. Y'à séme: «Sì à ta kwùñi na, kwùñi shi à pìnni feefee*!»

⁵⁵ «Kwù wà we, taha mu síñi jye ke?

Kwù wà we, taha mu bàhe jye ke†?»

⁵⁶ Kapegii mpyiñi jye baha fiige, ñkemu ku maha kwùñi pyi u u nòni wuu na ke. Saliyani kuni ñaaran'á wuu jà ke, lire l'à pa ná l'e kapegii'á fànha ta wuu na. ⁵⁷ Ñka wuu à fwù kan Kile á, ñaha na ye uru u à wuu pyi wuu à sí ta kwùñi na, wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo.

⁵⁸ Lire kurugo mii ntàannamacinmpyiibii, yii fànha le yiye e, yii àha yafyin yaha ku yii pyi yii a nùruli kántugo me, yii a sí yyaha na Kafoonji báaranji i tèrigii

puni i. Yii li cè mà yii yaha Kafoonji báaraŋi na, kanhare yii à pyi ke, tire si n-sii n-pyi ñùŋɔ baa mɛ.

16

Wyérenji Kɔrenti dánafeebil'à bínni si ntéŋe Zheruzalemu wuubii tège ke

¹ Nye mii cɛmpyiibii, wyérenji u nyɛ na bínnini si ntéŋe Kile wuubii tège Zheruzalemu kànhe e ke, yii mú à yaa yii a lire pyi bà mii à yi jwo Galati kùluni dánafeebii kurunɔy'á mɛ. ² Cibilaaga maha cibilaaga, canɔcyiige* yii shin maha shin à yaa u wwú u ñùŋɔ wyérenji i, mà tàanna ná u cyentage e, u yaha uye kanni na, bà li si mpyi mii aha nta si nɔ yii yyére ke, mii i sà uru wyérenji ta u à bínn'a kwò mɛ. ³ Mii aha bú nɔ wani tɛni ndemu i ke, tuntunmpii yii sí n-cwòɔnrɔ ke, mii sí séme taha pire na ná wyérenji i pi sà ŋkan Zheruzalemu kànhe e. ⁴ L'aha mii kakarala kwò, mii ná pire sí n-kàre siŋcyan.

⁵ Mii la nyɛ si jara pyi Masedoni kùluni i, si nta raa si yii yyére, jaha na ya mii la nyɛ si ntòro Masedoni i. ⁶ Mii aha nɔ wani yii yyére, shwòh'è mii sí tère nimbilere, lire nyɛ mɛ mii sí wyeere tɛni pyi ná yii e, bà yii si mpyi si mii tège mii i na tashage ta mɛ. ⁷ Naha kurugo yɛ numɛ tɔoge e, mii la nyɛ si sà yii nya kanni si ntòro mɛ, ŋka mii la nyɛ si tère pyi yii taan, Kafoonji ká nɛɛ. ⁸ Ŋka lire ná li wuuni mú i, mii sí n-kwòro Efese kànhe e, fo zà nɔ Pantekotɛni kataanni na, ⁹ jaha na yɛ Kile à sàa li laage kan mii á, mii u báarabwòhɔ pyi wani, ali mà li ta mii zàmpeɛnbil'à nyaha wani.

¹⁰ Timòti ká nɔ wani yii yyére, yii i u cùmu lemɛ jwɔ, bà li si mpyi u àha bú ŋkwò màban fò uye na mɛ, jaha na yɛ u na báare mii fiige Kafoonji á. ¹¹ Yii àha ŋkwò u wí jcwò mɛ! Yii u tège u kùsheeni na bà u ñɔɔnɔ wu si mpyi si nɔ mii na mɛ, jaha na yɛ mii ná cɛmpyiibii naha na u sigili naha.

¹² Nde li nyɛ wuu cɛmpworonji Apolosi u kàmpañke ke, mii à màban le u e sèl'e, bà u ná cɛmpyiibii sanmpii si mpyi si sà fworò yii na mɛ. Ŋka u à yi jwo mii á na sɛenji na, li tɛni sàha nɔ mɛ. Li tɛni ká nɔ u á, u sí li pyi.

¹³ Yii kwòro nyii na, yii yiye waha yii i ŋkwòro Kile kuni i, yii àha màban yaha u fò yii na mɛ, yii fàha le. ¹⁴ Ntàannamagar'a à yaa t'a jaa yii kapyiinkii puni i.

¹⁵ Mii cɛmpyiibii, mii sí kyaa ñɔŋkin cya yii á sahanji. Yii à li cè na Sitefanasi ná u pyenge shiinbii pi à pyi dánafeebii ñɔɔnyibii Akayi kùluni i, pi à piye pwo Kile wuubii ntéŋenji na mú. ¹⁶ Yii à yaa yii a nùru tire sùpyire shin'á, mà bàra mpai puni pi à piye pwo Kile báaraŋi na ke.

¹⁷ Mii funntanga wu u nyɛ, jaha na yɛ Sitefanasi ná Foritunatusi ná Akayikusi naha ná mii i. Yii n'a mpyi naha, nde yii mpyi na sí n-pyi ke, pi à lire pyi. ¹⁸ Pi à mii funnke jíŋe, bà pi à yii funnyai jíŋe mɛ. Yii a nte sùpyire shinji metanga yiri.

¹⁹ Azi kùluni dánafeebii kurunɔy'á yii shéere. Akilasi ná Pirusili à yii shéere ná dánafeebii pi nyɛ na bínnini pi pyenge e ke, pir'à yii shéere sèl'e Kafoonji mege na. ²⁰ Mii cɛmpyiibii pun'à yii shéere.

Yii a cɛmpworogo fwùŋi kaan yiy'á ná funɔɔnɔni i.

²¹ Mii Poli yabilinji u à nge fwùŋi séme ná na cyege e.

²² Kafoonji kyaa ká nta l'a pɛn ŋgemu á ke, Kile u urufoo lája.

«Kafoonji, ta ma!»

²³ Kafoonji Yesu u jwɔ yii na, u u jwò le yii á!

²⁴ Yii mú puni kyal'à táan mii á, Yesu Kirisita wwojɛge e.

* 16:2 Yahutibil'à cibilaage canɔcyiige ku nyɛ kárinji.

Poli à letereŋi shɔnwuŋi ŋgemu kan KƆrɛnti kànhɛ dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋɔ jwumpe e ke

Poli u à ŋge letereŋi séme sahanƙi mà kan KƆrɛnti kànhɛ dánafeebii kurunƙ'á. U letereŋi niŋcyiini í, u mpyi a jwo na uru la ŋye si sà yyaha yige pi na. Uru letereŋi tuugonƙwooni kántugo u ŋye a jà a wyèr'a kàre me, ŋaha kurugo ye u wwoŋereŋi Timoti mpyi a yíri KƆrɛnti kànhɛ e ná jwumpe p'e mà yyaha tí ná dánafeebii kurunƙe e, mpemu p'à waha Poli na ke.

Dánafeebii mpyi a ɲɛ kafinivinibii pii jwumɔ na, pire mpyi a piye pyi Yesu túnntunmii. Pire kafinivinibii u kàlanɔ mpyi a kántugo wà Jwumpe Nintanmpe na, Poli mpyi a fyánha a puru mpemu jwo dánafeebil'á ke. Pire kafinivinibii mpyi maha yi yu dánafeebil'á na Poli ŋye Yesu túnntunŋɔ me. Lire mpyi a Poli lùuni pyi l'à yíri, ka u u letere séme ná jwuŋgam'i mà tùugo KƆrɛnti dánafeebil'á. Uru letereŋi kyaa ŋye a cè me, ŋaha kurugo ye u à pínni. Titi u mpyi a sà uru letereŋi kan KƆrɛnti shiinbil'á.

Ŋye lire kántugo ka Poli ná Titi si núr'a piye ŋya, ka Titi si yi jwo u á na u letereŋi jwumpe na wá a ŋkɛɛŋɛ lèŋɛ KƆrɛnti dánafeebii toronƙanni i (7.1-7). Lire ná li wuuni mú i, Poli mpyi a lí cè na dánafeebii pii saha na ŋye wani, mpiimu pi ŋye na uru mɛpɛŋɛ yu ke. Lire kurugo u à ŋge letereŋi séme.

Nde l'à u zhèŋi fylinne pi yyére ná nde l'à u ta u à jwuŋgampe jwo pi na ke, u à lire yyaha jwo pi á. Mà bàra lire na, u à li cyèe pi na na uru funntanga wu u ŋye, ŋaha kurugo ye jwumpe ur'à jwo a tùugo pi á ke, pur'à ŋkɛɛŋɛ pyi u à jyè pi karigil'e (1--7).

Wyéŋi pi mpyi na bínnini Zheruzalemu fòŋfeebii ntèŋi mɛɛ na ke, u à màban le pi e lire wyéŋe binnini na (8--9).

Letereŋi takwɔre e, u à jwumpe waha mà yyaha tí ná kafinivinibil'e, pire mpiimu pi mpyi a piye pyi Yesu túnntunmii ke, u à li cyèe pi na na uru Poli à si Yesu túnntunŋɔ. Poli à yire jwo, ŋaha kurugo ye u la mpyi pire kafinivinibii si dánafeebii le kumpiini i me (10--13).

Letereŋi tasiige

¹ Mii Poli u ŋye Yesu Kirisita túnntunŋɔ mà tàanna ná Kile ŋyii wuuni i ke, mii ná wuu cɛmpworonɔ Timoti u à ŋge letereŋi séme, yii Kile dánafeebii kurunƙe ku ŋye KƆrɛnti i ná yii mpii puni pi ŋye Kile wuu Akayi kùluni i ke, si ntun yii á.

² Wuu Tunɔ Kile ná wuu Kafoonɔ Yesu Kirisita pi ŋwɔ yii na, pi i yyerɛŋke kan yii á.

Poli à fwù kan Kile á u ntèŋi kurugo

³ Wuu Kile kèe, uru u ŋye wuu Kafoonɔ Yesu Kirisita Tunɔ. Uru u ŋye òŋaare punifoo, uru u maha wuu tère tèrigii puni i, ⁴ maa màban leni wuu e yyefuge shɛŋi puni tèrigil'e. Lire e wuu maha jini na màban leni yyefuge shɛŋi puni feebil'e, bà u maha u leni wuu e me. ⁵ Yii li cè na, bà wuu maha yyefuge taa sèl'e Kirisita mɛge kurugo me, amuni Kile mú maha màban leni wuu e sèl'e Kirisita cye kurugo. ⁶ Mu aha wuu ŋya yyefuge e, lire òŋke ku ŋye si màban le yii e, yii raa si yyaha na Kile kuni i. Kile ká màban le wuu e, lire òŋke ku

nye si màban le yii e, si yii pyi yii ja a wuu kyaage shiŋi kwú yiye e. ⁷Wuu à sàa dá li na na yafyin si n-jà yii pyi yii fworò Kile kuni i me, naha na ye wuu à li cè na, bà yii nye na yii nàzhan lwúu ná wuu e kyaage e me, amuni yii mú nye na yii nàzhan lwúu màbanŋi ntaŋi i ná wuu e.

⁸Nye cìmpyiibii, yyefuge e wuu à tòro Azi kùluni i ke, wuu la na nye yii i kuru cè. Ku fànhe mpyi a pèe mà tòro wuu pèrege na, fo wuu sàha mpyi a tèn na l'e na wuu si n-shwò kwùŋi na me. ⁹Wuu mpyi a sàa li yaha na pi sí wuu bò, lire e wuu sàha mpyi a wuu sònŋore taha wuye na me, fo Kile na, uru u maha kwùubii nèn ke. ¹⁰Uru u à wuu shwò uru kwùŋi na, u sí n-pa wuu shwò sahanŋi. Sèe wi, wuu à tèn ná l'e na u saha sí n-pa wuu shwò. ¹¹Yii mú na wuu tère ná Kileparege e. Yire Kilepareyi niŋyahayi kurugo, kacenni Kile à pyi wuu á ke, shiŋyahara na fwù kaan u á lire kurugo.

Poli à u tashage kèenŋe

¹²Nde l'à wuu nùnyi yíriŋe ke, lire li nye wuu toronkanni diŋyeŋi i, mà cye cyán tèn i wuu mpyi yii shwòhòl'e ke. Wuu à li cè wuye e na wuu à lire pyi ná funvyinge ná sèenŋi i, Kile barag'e. Sùpyire yákilifente bà t'à lire pyi me, ŋka Kile ntèenŋi cye kurugo l'à pyi. ¹³⁻¹⁴Yii li cè na nde yii à kála wuu lèteribil'e maa li yyaha cè ke, wuu nye a yafyin sème mà tòro lire na me. Wuu Kafoonŋi Yesu cannuruge wuu pi sí n-pyi kaŋuŋò si yii nùnyi yíriŋe, yii sí n-pyi kaŋuŋò si wuu wuyi yíriŋe. Yii à jcyère cè lire kani i mà kwò, ŋka mii na sònŋi yii sí n-pa li puni yyaha cè sèl'e.

¹⁵Mii à dá lire na, lire e, mii la mpyi si sà fworò yii na, si jwò yii na sahanŋi. ¹⁶Mii la mpyi si ntòro yii yyère, si ŋkàre Masedoni kùluni i, si yíri wani, si nùru mpa yii yyère, bà yii si mpyi si mii tège mii i ja a kàre Zhude kùluni i me. ¹⁷Nye mii nye a pa shà me, lir'à li cyèe na li nye a mpyi mii sèe na mà? Taha mii na na karigii pyi mà táanna ná diŋyeŋi sùpyire pyiŋkanni i, maha jwo: «ɔɔn» maa nùr'a kèenŋ'a jwo: «ɔnhò» la? ¹⁸Kile u nye jwòmee niŋkin fooŋi ke, uru u nye mii shèrefooŋi, mpe mii à jwo yii á ke, puru nye a mpyi: «ɔɔn» ná «ɔnhò» tanuge e me. ¹⁹Naha na ye Kile Jyanŋi Yesu Kirisita kyaa mii ná Siliven ná Timòti à jwo yii á ke, uru mú mpyi na «ɔɔn» ná «ɔnhò» yu kani ninuuni i me, jwòmee niŋkinfoo u nye u wi. ²⁰Uru cye kurugo, Kile jwòmehigii puni maha fùŋŋò, uru cye kurugo mú, wuu maha jwo: «Amiina» maa Kile mege pèe. ²¹Kile yabilinŋi u maha wuu ná yii fànhe jyahage Kirisita wwoŋeege e, uru mú u à wuu cwònrò mà pyi uye wuu, ²²maa u fyèŋi bwòn wuu na, maa u Munaani le wuu e. Lire kurugo yacenyi sanŋyi Kile à bègel'a yaha wuu mee na ke, wuu à tèn ná l'e na wuu sí yire ta.

²³Yii li cè, mii la nye a mpyi si ŋgaha nò yii na me, lire kurugo mii nye a nùr'a shà wani yii yyère Kòrenti kànhe e me. Mii aha fine, Kile kà na yaha me, uru u nye mii shèrefooŋi. ²⁴Wuu nye na ŋko si fànha cyán yii na yii naaranŋkanni i Kile kuni i me, naha na ye yii à fànha ta l'e. Ŋka wuu la na nye si yii tège bà yii funŋyi si mpyi si ntáan me.

2

¹Lire e mii la saha nye a mpyi si ntòro yii yyère, wuu kwò a sà wuye yyahayi tanha me, ²naha na ye mii aha yii yyahayi pyi y'à tanha, joofo u sí n-jà mii funŋke pyi ku táan ye? Yii kanni pi sí n-jà mii funŋke pyi ku táan, ŋka mii aha yii yyahayi pyi y'à tanha, di yii sí n-jà lire pyi n-jwo ye? ³Lire kurugo mii mpyi a lètere tun yii á, bà li si mpyi, mii aha nò yii yyère, yii pi à yaa yii mii

funŋke táan ke, mii áha ŋkwò sà yyetanhara ta wani me. Mii à dá li na na mii funntange na nyé yii puni funntanga. ⁴ Mii nàvunŋo wu ná mii yyetanha wu u mpyi a letere séma tun yii á, mii mpyi na nyilwàhe tírige. Lire nyé a pyi si yyetanhara nò yii na me, ŋka si li cyéé yii na na yii kyal'à waha mii na sèl'e.

⁵ Ngemu u à pyi yyetanhare nŋŋke ke, mii Poli kanni yyahe bà urufol'à tanha me! Yii puni yyahayi urufol'à tanha. Ŋka mii la nyé si jwo ntòro me, lire e mii sí n-jwo, yii pii yyahaya u à tanha. ⁶ Yii shinnyahara à bê maa ndemu pyi urufoo na ke, lir'à yaa. ⁷ Ŋka nume, yii yàfa u na, yii i màban le u e, bà li si mpyi u yyahe kà ŋkwò ntanha si u yákiŋi nyàhanŋurugo me. ⁸ Lire kurugo mii na li caa yii á, yii i li cyéé u na na u kyal'à táan yii á. ⁹ Letereŋi mii mpyi a séme mà tũgo yii á ke, mii mpyi a uru séme mú si yii zò shwò ŋgi si jicè kampyi yii na mii jwumpe puni kurigii naare. ¹⁰ Yii aha yàfa ngemu na ke, mii mú sí yàfa urufoo na. Kirisita u nyé mii shèrefoonji, yii aha mii nya lire na, mii à li pyi yii kurugo, ¹¹ bà li si mpyi, Sitaanninji kà ŋkwò tajyige ta wuu shwòhòl'e me, jaha na ye wuu à sàa u funzòŋore cè.

¹² Nyé mii à nò Torasi kàñhe e ke, Jwumpe Nintanmpe pu nyé na Kirisita kyaa yu ke, Kifoŋji mpyi a kuni pwò mii á puru njwuŋi kurugo. ¹³ Lire ná li wuuni mú i, mii yákiŋi mpyi a tèn me, jaha na ye mii nyé a mpyi a na cinmpworonji Titi nya me. Nyé ka mii i kuni cya pi á, maa ŋkàre Masedoni kùluni i.

Poli báaraŋi pyiŋkanni

¹⁴ Wuu fwù kan Kile á, uru u maha wuu pyi yawiye njemu yi maha Kile sífente cyéé wuu ná Kirisita wwoŋege kurugo ke. U maha wuu pyi wuu u Kirisita kyaa yu cyeyi puni i. Lir'à Kirisita kani pyi l'à nò cyeyi puni i, bà wusunaji nùge maha ŋkège kafège e me. ¹⁵ Yii li cè na mpii pi nyé zhwoŋi kuni i ná mpii pi nyé kwùŋi wuuni i ke, Kirisita cye kurugo, wuu na nyé mu à jwo wusuna nũguntanga wu Kile á, ngemu nũgo ku maha nòni pire puni na ke. ¹⁶ Mpii pi nyé kwùŋi kuni i ke, pir'à nũgumpenge kí, ŋkem u si kwùŋi nò pi na ke; mpii sí pi nyé zhwoŋi kuni i ke, pir'à nũguntanga kí, ŋkem u maha shiŋi niŋkwombaarji kaan ke*.

Nyé jofoo u sí n-jà nge báaraŋi shiŋi na ye? ¹⁷ Shinnyahara à Kile jwumpe pyi náfu u cya kuro, ŋka wuu nyé pire fiige me. Kile u à wuu tun, u à li cè na wuu na u jwumpe yu fyinmpe funŋke e, Kirisita wwoŋege e.

3

¹ Nyé tá puru jwump'à li cyéé na wuu na wuye metanga yu yii á be? Bà pi sanmpii maha li pyi me, wuu à yaa wuu a leterii kaan yii á, mpiimu pi nyé na wuu metanga yu laa, yii a pire figii tũge wuu á? ² Yii yabilimpai pi nyé wuu letereŋi, ngemu u à séme wuu zòmpyaagii na ke, sũpyire puni sí n-jà u kâla si u yyaha cè. ³ Sèeŋi na, yii na nyé letere, Kirisita à ngemu séme wuu cye kurugo ke. U nyé a séme ná sémeŋkaani i me, ŋka ná Kile nyii wuŋi Munaani i u à séme. U nyé a séme kafaatenye na me, ŋka sũpyaŋi zòmbilini na u à séme*.

* **2:16** Kàshige ká ŋkwò n kwò, mpii pi a pyi javeebii ke, pire maha ntàanna piye na, bilibii pi à ta kàshige cyage e ke, maa pire tàanna pi kántugo maha mpa jyè kàñhe e. Kàñhe shiinbii funntanga wuubii maha cige wyere niŋcenne ta kwò maha jcyán jcyán pyenkuuŋi i, maa nũguntanga yaayi yà sũgo. Kuru nũguntanga ku maha fwore ke, kuru maha ntán kàshikwòñbil'à. Ŋka ku maha mpyi bilibil'à kwò nũgo.

* **3:3** Saliyaŋi u mpyi a kan Musa á ke, uru mpyi a séme kafaatenye na (Ekizodi 24.12). Kile tũntunŋi Zheremi a jwo na Kile sí u Saliyaŋi niwòŋi séme sũpyire zòmpyaagil'e (Zheremi 31.33).

⁴ Kirisita cye kurugo, wuu à sàa dá lire na Kile yyahe taan. ⁵ Wuu j̄ȳe a li yaha wuye fun̄j̄'i na báaraŋi wuu j̄ȳe na mpyi ke, na wuu f̄anhe k'á u pyi m̄e, Kile f̄anhe cye kurugo wuu maha j̄a a u pyi. ⁶ Uru u à pyiŋkanna kan wuu á wuu pyi u báaraŋȳi, wuu raa tunmbyaare niv̄onnte kyaa yu s̄up̄yir'á. Tire tunmbyaare j̄ȳe mu à j̄wo saliya ŋgemu u à s̄em̄e m̄e, Kile Munaani i t'á f̄woro. Saliyaŋi maha mpa j̄n̄j̄o kuu kw̄uŋi na, ŋka Kile Munaani maha ma ná sh̄iŋi nin̄kwombaari i.

⁷ Saliyaŋi u maha mpa j̄n̄j̄o kuu kw̄uŋi na ke, Kile mpyi a uru karigii s̄em̄e kafaatenȳe j̄n̄j̄'i. Uru Saliyaŋi mpyi a pa ná sinampe mpemu i ke, puru mpyi maha Kile tún̄ntun̄ji Musa yyahe pyi ku u j̄i, fo Izirayeli shiibii mpyi na j̄a a ku wíi m̄e, mà li ta puru sinampe mpyi na si m̄o m̄e. ⁸ J̄ȳe Saliyaŋi kuni sinampe ká mp̄e lire pyiŋkanni na, tá Kile Munaani kuni wumpe cye si n-tòro m̄e? ⁹ Kuni li maha kw̄uŋi n̄o s̄up̄yaŋi na ke, lire sinampe ká mp̄e am̄e, ndemu li maha s̄up̄yaŋi pyi u à t̄i Kile yyahe taan ke, lire u sinampe cye si n-tòro mà? ¹⁰ Sinampe p'á fȳanha a tòro ke, puru j̄ȳe a s̄i yafyin num̄e wumpe t̄egele baa wumpe taan m̄e. ¹¹ Yaage ku j̄ȳe yakw̄o ke, kuru ká sinama ta, ŋke ku j̄ȳe ku si n-kw̄o m̄e, kuru wuuni j̄ȳe a tòro mà?

¹² Tire s̄on̄j̄ore tatahage ku j̄ȳe wuu á, lire l'á wuu ta wuu u karigii pyi fyagara baa. ¹³ Wuu j̄ȳe na li pyi Musa fiige m̄e. Uru mpyi maha v̄aanna tò u yyahe na, Izirayeli shiibii ká ŋkw̄o u yyahe sinampe j̄ya takw̄oge e m̄e. ¹⁴ Pi yákilibii mpyi a pa nt̄o. Lire l'á pi ta ali niŋjaa, pi aha a tunmbyaare niŋj̄ȳere j̄wumpe kálali, li maha mpyi mu à j̄wo v̄aanna k'á para pi yyaha na, maha pi pyi pi si raa pu yyaha c̄ini m̄e. Kirisita wwoŋege kanni cye kurugo kuru v̄aann̄ke sí n-j̄a n-láha wá yyaha na. ¹⁵ Ali niŋjaa, pi aha a Musa s̄em̄ebii kálili, kuru v̄aann̄ke maha pi yákilibii tò. ¹⁶ Ŋka ŋgemu ká n̄uru maa uye kan Kafoon̄ji á ke, kuru v̄aann̄ke maha láha urufoo yyaha na. ¹⁷ Kafoon̄ji kyaa l'á j̄wo naha ke, Kile Munaani kyaa li. Kafoon̄ji Munaani† ká mpyi ŋgemu i ke, urufoo s̄aha maha mpyi bilere e m̄e. ¹⁸ V̄aanna j̄ȳe a para wuu mpiimu yyaha na m̄e, wuu puni pi maha Kafoon̄ji sinampe j̄aa‡. Lire kurugo can̄ja maha can̄ja, wuu maha ŋk̄eŋni na mpyi Kafoon̄ji fiige, sinampe pa sí i bárali pa na. Kafoon̄ji Munaani cye kurugo lire maha mpyi.

4

¹ Kile à j̄naara ta wuu na, maa ŋge báaraŋi le wuu cye e. Lire e s̄aage j̄ȳe na j̄ȳe wuu e m̄e. ² Wuu à numpire karigii puni j̄wo yaha, j̄n̄zogore na n̄ta cyire j̄cyiimu i ke. Wuu j̄ȳe na n̄aŋw̄oŋo pyi m̄e, wuu mú j̄ȳe na Kile J̄wumpe labali na yu m̄e, s̄eŋi wuu j̄ȳe na finiŋi na yu, bà s̄up̄yire puni si mpyi si j̄a li c̄e piye e na wuu na j̄ȳe s̄eeshiin m̄e. Kile u j̄ȳe wuu sh̄erefoon̄ji cyire karigil'e. ³ Lire ná li wuuni mú i, J̄wumpe Nintanmpe wuu j̄ȳe na yu ke, puru ká n̄ta pu j̄ȳe a finiŋe m̄e, mpii pi j̄ȳe kw̄uŋi kuni i ke, pir'á pu j̄ȳe amuni. ⁴ Tire s̄up̄yire ti j̄ȳe ti j̄ȳe Kile kuni i m̄e, Sitaanniŋi u j̄ȳe ŋge diŋȳeŋi j̄n̄j̄ufoon̄ji ke, ur'á ti yákilibii tò. Lire e Kirisita u j̄ȳe Kile n̄aŋjaŋi ke, J̄wumpe Nintanmpe pu j̄ȳe na uru sinampe cȳere ke, puru maha finiŋe pi á m̄e. ⁵ Wuu j̄ȳe na wuye kyaa yu yii á mà de! Yesu Kirisita kyaa wuu j̄ȳe na yu, uru u j̄ȳe Kafoon̄ji. Wuu pi ke, wuu na báare yii á Yesu kurugo. ⁶ Kilen̄ji u à j̄wo t̄eeyiini i na: «B̄eŋmpe

† 3:17 Kafoon̄ji Munaani ná Kile Munaani j̄ȳe nin̄kin. ‡ 3:18 Pli maha j̄wo: «Wuu pi maha Kafoon̄ji sinampe wíi, maa pu cȳere mu à j̄wo d̄iba e pu j̄ȳe.»

pu láha numpini na» ke, uru ninunji u à bèenmppe le wuu zòmpyaagil'e, bà li si mpyi, Kile sinampe pu nye Yesu Kirisita yyahe e ke, wuu u puru cè me.

Poli fàhne mée nye k'à cyére ke, u mabanj'à nyaha

⁷Nye uru jicèni sèe wunji nye wuu e, ali mà li ta wuu fành'à cyére. Li nye mu à jwo nàfuubwàhò k'à le pworocwol'e bà li si mpyi si jicè na sifente kakyanhala woore nye a fworu wuu e me, nka Kile e t'à fworu. ⁸Kyaage shiñi pun'à tège wuu na, nka wuu maha tafworonjo ta. Wuu yákilibil'à wùrugo, nka sònnoo tatahaga nye a fò wuu na me. ⁹Pi maha wuu kyérege, nka Kile à kwôro ná wuu e. Pi maha wuu bwùun na jcyáan, nka wuu maha yiri. ¹⁰Pi maha wuu caa raa búu tèrigii puni i bà pi à Yesu bò me, nka Kile maha wuu wwù bà sùpyire puni si mpyi si jicè na Yesu na nye nyii na me, na uru cye kurugo wuu nye nyii na. ¹¹Mà wuu yaha nyii na, wuu na nye kwùni laage e tèrigii puni i Yesu kurugo bà sùpyire puni si mpyi si jicè na Yesu na nye nyii na, maa fàhne kaan wuu cyere fàhna baa woor'à me. ¹²Lire e wuu na nye kwùni jwàge e bà yii si mpyi si shùni sèe wunji ta me.

¹³Y'à jwo Kile Jwumpe Semeni i na: «Mii à dá Kile na, lire kurugo mii à jwo u mege na.» Wuu mú à dá u na, lire kurugo, wuu na u jwumpe yu. ¹⁴Wuu à li cè na Kile u à Kafoonji Yesu jè a yige kwùni i ke, uru mú u sí wuu jè ná Yesu i, si wuu ná yii bínni u yyahe taan. ¹⁵Nye yii kurugo jcyii karigii pun'à nò wuu na, bà shiñnyahara si mpyi s'a bàrali Kile kasinani ceveebii na, lire si fwùni ninjkanji pyi u nyaha, u mege si mpèe me.

¹⁶Lire l'à sàage pyi ku nye a jye wuu e me. Wuu cyere fàhne mée ká a jcyéreni, là na bàrali wuu múnahigii fàhne na canja maha canja. ¹⁷Yyefuge nimbileni i wuu nye nume ke, kuru na wuu bégeli Kile sinampe tegele baa wumpe mee na, puru si n-kwò me. ¹⁸Sùpyanji maha yaayi njemu jaa ke, wuu nye na yire caa me. Nje yi nye wà nye na yi jaa me, yire wuu nye na jcaa, jaha na ye yaayi sùpyanji maha jaa ke, yire si n-kwò; nje yi nye wà nye na yi jaa me, yire nye na njkwù me.

5

¹Cyere ti nye wuu na nke njñke na ke, tire na nye mu à jwo vùnno. Wuu à li cè na kuru ká jcwò, Kile à бага njicenne yaha wuu yahare e njnyini na, sùpya cye bà k'à kuru yaa me, kuru nye na nkéége me. ²Mà wuu yaha kuru vùnñke e, wuu na nkyèn, jaha na ye wuu la à sii si njkàre kuru bage e Kile yyére si cyere nivónno ta. ³Sèeni na, wuu sí cyere nivónno ta, wuu cyere baa wuu si n-pyi me. ⁴Mà wuu yaha kuru vùnñke e, wuu na njyaali maa nkyèn. Li nye mu à jwo na wuu la na nye Kile u tire cyere láha wuu na mà de! Wuu la na nye u cyere nivónnte bàra, tire ntemu ti nye ti nye na fwónre me, bà tire si mpyi, cyere ti nye na fwónre ke, si tire fáa me. ⁵Kile yabilinji u à wuu dá tire cyere nivónnte mee na. U à u Munaani kan wuu á. Lire e ke wuu à tèn ná l'e na u sí tire cyere nivónnte kan wuu á.

⁶Lire kurugo wuu yákilibil'à tèn tèrigii puni i, ali mà li ta wuu à cè na mà wuu yaha nte cyere e, wuu ná Kafoonji laag'à tòn wuye na. ⁷Wuu nye na u jaa me, nka wuu à dá u na, maa jaaare u kuni i. ⁸Sèeni na, wuu yákilibil'à sàa tèn, wuu la mú sí nye si fworu nte cyere e si sà ntèn Kafoonji yyére. ⁹Lire l'à li ta, wuu à kàre Kafoonji yyére yo, wuu nye njñke na yo, wuu maha wuye waha maa u nyii karigii pyi. ¹⁰Jaha kurugo ye wuu pun'à yaa wuu sà yyére

Kirisita yyahe taan, u u shin maha shin sâra u tàanna ná urufoo kapyinjil'e nj̄nke na, katiigii bâra kapegigii na.

Kirisita à wuu ná Kile shwǎhǎŋi yaa

¹¹ Lire kurugo wuu na fyáge Kafoonji na, maa Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á, bà pi si mpyi si j̄e pu na m̄e. Kile à wuu karigii puni cè. Mii na sǎn̄ŋi na wuu kapyinj̄kii na j̄ye yii funj'i mú. ¹² Wuu j̄ye na puru yu si wuye cyêe yii na sahan̄ki m̄e, ŋka wuu na pu yu si pyinj̄kanna kan yii á, bà yii si mpyi si j̄nj̄j̄irire ta wuu báaraŋi nimp̄yinj̄i kurugo m̄e. Lire pyinj̄kanni na, karigii cye j̄ye na jaa ke, mp̄ii pi j̄ye na piye pére ná cyire e maa nj̄nyambaagii yaha ke, pire ká a yà yu yii na, yii sí tajwugo ta. ¹³ L'aha nta wuu funj̄yij̄i j̄ye wuu á m̄e, kuru j̄ye tapege m̄e, wuu ná Kile shwǎhǎl'e yire j̄ye. Li mú sí ká nta na wuu funj̄yij̄i na j̄ye wuu á, yii kurugo lir'á pyi. ¹⁴ Yii li cè na bà Kirisita à wuu kyaa táan uy'á m̄e, wuu na wuu karigii puni pyi kuru tàange kurugo. Wuu à dá li na na uru nj̄ŋinj̄i u à kwú sùpyire puni cyaga, lir'á pyi mu à jwo ti pun'à kwú. ¹⁵ U à kwú sùpyire puni cyaga, bà li si mpyi mp̄ii pi j̄ye shi na ke, pire kà ha raa pi j̄yij̄i karigii pyi sahan̄ki m̄e, ŋka Kirisita u à kwú maa j̄è pi kurugo ke, pi a pi karigii pyi pi a ntàanni ná uru j̄yij̄i wuuni i.

¹⁶ Lire kurugo num̄e, wuu saha j̄ye na sùpya cwôre na ntàanni ná sùpyire sǎn̄ŋŋkanni i m̄e. Tèni l'e, wuu mpyi a Kirisita cú mà tàanna ná sùpyire sǎn̄ŋŋkanni i. Nka num̄e, wuu saha j̄ye a u cú amuni m̄e. ¹⁷ Ngemu ká mpyi Kirisita wwoj̄ege e ke, urufoo maha mpyi shinf̄ŋŋ. U maha toroŋkanni nj̄j̄yeeni yaha, maa nivonn̄o lwó. ¹⁸⁻¹⁹ Cyire karigii pun'à fworo Kile e. U à wuu ná uye shwǎhǎŋi yaa Kirisita cye kurugo, maa uru báaraŋi le wuu cye e na wuu a yi yu sùpyir'á, na Kirisita cye kurugo Kile à u ná sùpyire shwǎhǎŋi yaa. U saha j̄ye a ti kapegigii wí kyaa m̄e. U à wuu tun na wuu a puru jwumpe yu sùpyir'á.

²⁰ Lire e ke wuu maha yu Kirisita cyaga num̄e. Li j̄ye mu à jwo Kile yabilih̄i u j̄ye na yu wuu cye kurugo. Kirisita m̄ege na, wuu na li caa yii á, yii yii ná Kile shwǎhǎŋi yaha u j̄wǎ. ²¹ Kirisita u j̄ye u j̄ye a kapii pyi mà j̄ya m̄e, Kile à uru pyi u à wuu kapegigii tugure lwó, bà wuu si mpyi si ntí Kile yyahe taan Kirisita cye kurugo m̄e.

6

¹ Wuu ná Kile na j̄ye báara pyij̄e. Lire kurugo wuu na li caa yii á, Kile à j̄wǎ yii na maa ndemu pyi yii á ke, yii àha lire yaha li pyi ka j̄wǎ baa m̄e. ² Yii li cè na Kile à jwo:

«Tèni l'à táan mii á ke, lire e mii à mu j̄arege shwǎ,

zhwonj̄i canŋke, mii à mu t̄eǵe*.»

J̄ye mii c̄nmp̄yij̄ibii, yii lógo, Kile j̄yij̄i tèni li j̄ye num̄e, zhwonj̄i canŋke ku j̄ye nj̄jaa.

³ Wuu la j̄ye si wurugo sùpyanj̄i wà tufiig'á, wà u kwò a j̄c̄eǵe cyaga ta wuu báaraŋi na m̄e. ⁴ Lire e wuu maha li cyêre wuu kapyinj̄kii puni cye kurugo na wuu na j̄ye Kile báara pyii. Wuu maha kyaage ná kanhare ná yyefuge kwú wuye e. ⁵ Bwǎnre yo, kásuj̄yiini yo, mà sùpyire sǎn a yaha wuu na yo, báara wayi yo, ŋómbaaraŋi yo, nj̄j̄yimbaaraŋi yo, wuu maha cyire puni kwú wuye e. ⁶ Wuu na báare ná zòvyinre e, wuu à s̄eŋj̄i cè. Wuu l̄uun'á táan, wuu zòŋ'á j̄wǎ. Kile Munaani maha wuu t̄ere, tàange s̄e woge na j̄ye wuu e. ⁷ Wuu na s̄eŋj̄i

* 6:2 Ezayi 49.8

jwumpe yu, Kile sífente na nyɛ wuu á. Wuu à ntiŋji pyi wuu kàshikwɔnyaayi, si wuu zàmpeɛnbii tùn, si wuye màra. ⁸ Pii maha wuu père, pii maha wuu fare, pii maha wuu mɛpɛnge yíri, pii maha wuu metange yíri. Pii maha sɔ̀nɔ̀ji na wuu maha pire jwɔ̀ fáanɔ̀ji, mà li ta sèenji wuu maha yu. ⁹ Pii maha piye pyi mu à jwo pi nyɛ a wuu cè mɛ, mà li ta sùpyire pun'à wuu cè. Pii maha wuu wí kwùu fiige, mà li ta wuu nyɛ nyii na. Pii maha wuu kyéerege, ŋka wuu nyɛ a kwù mɛ. ¹⁰ Pii maha sɔ̀nɔ̀ji na wuu yyah'à tanha, mà li ta wuu funntanga wuubii pi nyɛ tèrigii puni i. Pii maha wuu sɔ̀nɔ̀ji fòŋɔ̀fee, mà li ta wuu à shiɔ̀nyahara pyi t'à pyi yaarafee. Pii maha sɔ̀nɔ̀ji na yaaga nyɛ wuu cye e mɛ, mà li ta yaayi puni nyɛ wuu wuyo.

¹¹ Kŏrenti shiinbii, wuu à fíniŋ'a jwo yii á. Wuu à yii kyaa táan wuy'á sèl'e.

¹² Wuu nyɛ a cyé si yii kyaa táan wuy'á mɛ, ŋka yii à cyé si wuu kyaa táan yiy'á.

¹³ Nyɛ mii na yu ná yii e mu à jwo mii pyii. Yii wuu kyaa táan yiy'á, bà wuu à yii kyaa táan wuy'á mɛ.

Mpii pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni i ná yii e mɛ, yii yii karigii pyiŋkanni cè ná pire e

¹⁴ Mpii pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni i ná yii e mɛ, yii ná pire nyɛ a yaa yii pyi pwoow mɛ. Katiigii ná kapegii sí n-jà n-shà kununi i la? Bèɛnmpe ná numpini sí n-jà n-shà siŋcyan la? ¹⁵ Wwoŋɛge ŋkire ku nyɛ Kirisita ná Sitaanniŋi shwɔ̀hɔ̀l'e yɛ? Mpii pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni i mɛ, wwoŋɛge ŋkire ku nyɛ pire ná Kile kuni jaarafeebii shwɔ̀hɔ̀l'e yɛ? ¹⁶ Ngwòŋi ŋgire u nyɛ Kilejaarebage ná kacynmbage shwɔ̀hɔ̀l'e yɛ? Wuu pi nyɛ Kilenji nyii wuŋi bage, bà Kile à yi jwo na:

«Mii sí n-tɛɛn pi shwɔ̀hɔ̀l'e,

si mpyi ná pi e.

Mii sí n-pyi pi Kilenji,

pi sí n-pyi mii shiinbii†.

¹⁷ Lire kurugo Kafoonji Kile à jwo:

“Yii fworɔ̀ pi shwɔ̀hɔ̀l'e,

yii wâl'a láha pi na,

yii àha mbwɔ̀n yaŋwɔ̀hɔ̀ge kà tufiige na mɛ.

Lire ká mpyi, mii sí jɛɛ yii na‡,

¹⁸ si mpyi yii Tuŋi,

yii sí n-pyi mii pùnampyire ná mii pùceepyire.”

Kafoonji Kile Siŋi Punifoo u à jwo amuni.»

7

¹ Mii ntàannamacinmpyiibii, ná Kile s'à cyire jwɔ̀myahigii lwɔ̀ wuu á, lire kurugo wuu wuu cyeere ná wuu zòmpyaagii fíniŋ'a yiige kaŋwɔ̀hɔ̀yi puni i, wuu wuye waha wuu raa si yyaha na fyínmpe karigil'e, wuu raa jaare Kile yyahafyagare e.

Poli funntange jùŋke

² Wuu na li caa yii á, yii jɛɛ wuu na. Wuu nyɛ a kapyimbaala pyi wà na mɛ, wuu nyɛ a wà wuu kɛɛge mɛ, wuu mú nyɛ a wà yaaga nàŋwɔ̀hɔ̀ɔ̀ mɛ. ³ Puru kajwuuni bà li nyɛ si yii cɛɛge mà de! Mii à fyánha a yi jwo yii á, na yii kyal'à táan wuu á sèl'e. Yafyín sì n-jà wuu láha wuye na diŋyɛŋi i mɛ, ali kwùni mú

† 6:16 Levitiki 26.12; Zheremi 32.38; Ezekiyeli 37.27 ‡ 6:17 Ezayi 52.11

si n-jà mε. ⁴ Mii à sàa dá yii na, maa naye p̄e ná yii kani i sèl'e. Numε, mii yákiilinj' à t̄eεn sèl'e. Wuu m̄εε nyε yyefuge e ke, mii funnj'k' à táan sèl'e.

⁵ S̄eεnji na, mà lwó wuu à n̄o Masedoni k̄uluni i ke, wuu nyε a yyeɲiɲε ta mε. Yyefuge sh̄inj̄i puni na nyε wuu na. Pi mpyi na yoge kw̄ulun wuu na k̄ampanyi puni na, fyagare sí mpyi wuu e. ⁶ N̄ka Kile u maha cw̄dn̄r̄m̄afeebii f̄ōnh̄ji ke, uru u à wuu f̄ōnh̄ji Titi mpanji cye kurugo. ⁷ Nyε Titi mpanji kanni bà mε, n̄ka yii kan' à u funjke j̄iɲε j̄iɲεj̄kanni ndemu na ke, lir' à wuu puni funjyi j̄iɲε mú. U à yi jwo wuu á na mii seepenge na wá yii na, na kani li mpyi a pyi ke, na lir' à yii yyahayi tanha, na numε yii à mii kani cú ná yii cyeyi shuunniɲi i. Lir' à là bàra mii funntange na.

⁸ L̄eter̄εɲi mii à t̄ugo yii á ke, u jwumpe m̄én' à yii yyahayi tanha ke, mii nyε a naye c̄εεge mε. Mii mpyi na n̄ko si naye c̄εεge t̄eni l' e li mpyiɲi i, jaha na yε mii à li cè na u mpyi a yii yyahayi tanha, n̄ka lir' à pyi t̄ere nimbilere funnj' i kanna. ⁹ Lire e mii funntanga wu u nyε numε. Yii yyetanhare bà t' à mii funjke táan mε, n̄ka l' à pyi k̄ap̄uɲo mà yii pyi yii à yii toron̄kanni k̄éεn̄jε ke, lire l' à mii funjke táan. Yii yyahay' à tanha mà tàanna ná Kile j̄yii wuuni i, lire e ke, nde wuu à pyi yii na ke, lire nyε a para mε. ¹⁰ Yii li cè na yyetanhare t' à s̄up̄yaɲi ta mà tàanna ná Kile j̄yii wuuni i ke, tire maha u pyi u à u toron̄kanni k̄éεn̄jε maa shw̄o. Maye j̄c̄éεge nyε lire e mε. N̄ka yyetanhare ntemu ká mpyi n̄ge d̄ij̄yεɲi woro ke, tire maha kw̄uɲi n̄o s̄up̄yaɲi na. ¹¹ Yyetanha kani l' à yii ta mà tàanna ná Kile j̄yii wuuni i ke, lir' à n̄k̄éεn̄ji n̄gemu l̄ēɲε yii karigil' e numε ke, yii uru k̄aanmucya. Kani l' à pyi yii shw̄oh̄l' e ke, yii à li lwó yiye e si wen̄kuro kw̄dn̄ lire na numε. Lire kanni bà mε, yii à li cyēe na yii saha nyε a j̄εε lire kapiini pyifooɲi na yiye shw̄oh̄l' e mε. Lire kan' à s̄aa yii l̄uuni ȳirige. Yii mú à fyá sèl' e. Yii la mpyi a s̄i si n̄uru mii j̄ya, yii à yii p̄erege pyi maa lire kani pyifooɲi t̄un. Yii à li cyēe pyiɲkannigii puni na, na yii à yiye finij' a yige lire kani i. ¹² Lire e mii nyε a mpyi a l̄eter̄εɲi t̄ugo yii á, kapiini pyifooɲi, lire nyε mε l' à pyi n̄gemu na ke, pire wà kurugo mε. Yii à wuu kani cú ná yii cyeyi shuunniɲi i pyiɲkanni ndemu na Kile yyahe taan ke, mii mpyi a u t̄ugo yii á, yii puni si lire cè. ¹³ Lire l' à wuu funjyi pyi y' à j̄iɲε.

Lire kanni bà mε, n̄ka yii à Titi yákiilinj̄i t̄iɲε t̄iɲεj̄kanni ndemu na, ka u u ȳiri yii yyéere ná funntange n̄kemu i ke, lir' à wuu funjyi pyi y' à táan s̄eε sèl' e mú. ¹⁴ Mii à yii metanga yyere u á, yii mú nyε a mii sílege mε. Yaaga maha yaaga wuu à jwo yii á ke, yir' à pa nta s̄eε. Amuni, j̄iye wuu à jwo Titi á yii kyaa na ke, yire mú à pa nta s̄eε. ¹⁵ T̄eni i u à shà yii yyéere ke, yii à u j̄w̄om̄εeni cú, maa u c̄umu lemε j̄w̄o p̄eente funjke e pyiɲkanni ndemu na ke, u funnj̄o nyε à w̄w̄o lire na mε, lir' à là bàra u t̄aange na mà yyaha t̄i ná yii e. ¹⁶ Mii funntanga wu u nyε, jaha na yε mii sí n-jà n-dá yii na karigii puni i.

8

N̄t̄εɲi K̄or̄enti dánafeebil' à pyi Zheruzal̄emu wuubil' á ke

¹ Mii cinmpyibii, Kile à j̄w̄o Masedoni k̄uluni dánafeebii na j̄w̄oj̄kanni ndemu na ke, wuu sí lire yyaha jwo yii á. ² Pi à kyaala sèl' e, n̄ka pi funjyi mpyi a táan sèl' e. Kuru funntange kurugo, ali mà li ta f̄ōɲfee pi à s̄i pi pi, Kile wuubii pi nyε Zheruzal̄emu k̄anhe e ke, pi à n̄kanji pyi sèl' e pir' á. ³ S̄eεnji na mii sí yi jwo yii á, pi à pi p̄erege pyi, pi bá à t̄oro pi p̄erege taan. Wà bà u à f̄anha cyán pi na mà de! Pi à li lwó piye e. ⁴ Pi à s̄aa wuu j̄áare, na Kile wuubii pi nyε Zheruzal̄emu i ke, na wuu kuni kan pir' á, pire mú si pi t̄εge. ⁵ Lire kanni bà pi

à pyi mε, Kafoonji á pi à piye kan yyecyiige na, maa nta a piye kan wuu á mà tâanna ná Kile nyii wuuni i. Lire pi à pyi ke, lir'á tòro wuu sònḡḡkanni taan. ⁶Lire kurugo wuu à li cya Titi á u shà yii yyére, báaraḡi njɛcɛnḡi jwɔ u à cù na yii wyérenḡi bínnini ke, u u sà uru fúnḡo. ⁷Dániyaḡi i yo, Kile Jwumpe njwuḡi i yo, njɛnḡi i yo, mà karigii puni pyi ná sèl'e yo, mà wuu kyaa táan yiy'á sèl'e, bà wuu à yii kyaa táan wuy'á sèl'e mε, yii a sàa jwɔ cyire karigii puni i. Nyε bà yii à jwɔ cyire karigil'e mε, yii yiye waha yii i mpyi amuni nḡe wyérenḡi ḡkanḡi kâmpañke na mú.

⁸Fànha bà mii nyε na ḡko si jcyán yii na mà de! Pi sanmpil'á piye waha maa ndemu pyi ke, lire mii nyε na yu yii á, si yii tàange kâanmucya kampyi tàange sèe wogo ku nyε ku ki. ⁹Wuu Kafoonji Yesu Kirisita à jwɔ yii na jwḡḡkanni ndemu na ke, yii à lire cè. Pèente ná yaayi puni mpyi u á, ḡka yii kurugo, u à cyé yire puni na, bà yii si mpyi si Kile yaayi njɛcɛnḡi ta mε.

¹⁰⁻¹¹Nyε na taḡyage mii sí n-jwo yii á. Yii à fyânha a uru wyérenḡi mbìnninḡi kani sònḡ'a ta, maa li jwɔ cù taḡyee. Lire e numε, mii na sònḡi yii aha lire kani pyi mà nɔ li tɛḡeni na, lire sí n-pwóro. Yii li pyi ná uru yákiliḡi njɛcɛnḡi i, ḡgemu i yii à li jwɔ cù ke, yii tâanna ná yii pèrege e. ¹²Sùpya la ká mpyi si kyaa pyi uye e Kile kurugo, lir'á táan Kile á. ḡka u pèrege nyε ḡkemu ke, kuru na Kile maha jɛcáa. ḡke ku nyε ku nyε u á mε, Kile si kuru cya u á mε.

¹³Mii nyε a jwo na yii pi sanmpii wuuni njaaḡi tɛḡ'a yii wuuni kèeḡe mε, ḡka mii la nyε sùpyire puni si ntàanna. ¹⁴Sí na nyε yii na njɛjaa, lire e ke, mpíi pi nyε sí baa ke, yii pire tɛḡe. Sí ká mpa mpyi pire na canḡka mà yii ta sí baa, pire sí n-jà yii tɛḡe. Lire ká mpyi, yii puni sí n-tàanna, ¹⁵bà y'à séme Kile Jwumpe Semerḡi i mε, na:

«ḡgemu u à yalyire njɛyahara kuu ke, uru woore paanga nyε a kwóro mε; ḡgemu u à nimpɛyigere kuu ke, uru woore mú nyε a u kùḡḡo mε*.»

¹⁶Wuu à fwù kan Kile á, u à Titi pyi u à yii kani cù ná u cyeyi shuunninḡi i wuu fiige. ¹⁷Wuu à li cya u á, u sà fworo yii na, ka u u jɛε, ḡka lire mpyi a u ta u à li lwó uye e mà kwò, jaha na ye li mpyi a sàa táan u e. ¹⁸U ná wuu cìmpworonaḡi wà wuu sí n-tun yii yyére. Dánafeebii kuruyi puni na uru cìmpworonaḡi kère Jwumpe Nintanmpe njwuḡi kurugo. ¹⁹Mà bàra lire na, dánafeebii kuruyi'á u le ná wuu e wuu kùsheḡeε lire wyére bínnini na. Wuu na uru báaraḡi njɛcɛnḡi pyi Kafoonji pèente kurugo, si li cyé na wuu la na nyε si wuu cìmpyibii tɛḡe.

²⁰Wuu à kuru wyérenḡyahage karigii cwóonro amuni, bà li si mpyi wà kà ḡkwò cwò cyaga ta wuu báaraḡi na mε. ²¹Wuu la nyε s'a wuu karigii pyi ntiḡi i Kafoonji yyahe taan kanna mε, ḡka sùpyire yyahe taan mú.

²²Wuu sí wuu cìmpworonaḡi wabere bàra pi na si ntun yii á. Wuu à uru nḡe kâanmucya kariii njɛyahagil'e, mà li jya na u à uye kan Kile báaraḡ'á. U bá à là bàra u uye kanḡkanni na báaraḡ'á numε, jaha na ye u à dá yii na sèl'e. ²³Titi wi ke, uru na nyε mii wwoḡeε ná mii báaraḡyineε. Wuu na báare yii á. Dánafeebii kuruyi y'á wuu cìmpyibii mpíi shuunninḡi tun. Pi na báaraḡi pyi Kirisita mεḡe mpèenḡi kurugo. ²⁴Lire kurugo yii li cyé pi na na pi kyal'á táan yii á, dánafeebii kuruyi y'á pi tun ke, yire si jɛcè na wuu nyε na yii kère tawage e mε.

* 8:15 Ekizodi 16.18

9

¹ Nye wyérenji yii nyé na bínnini sí ntéḡe Zheruzalemu shiinbii tḡe ke, nūḡo saha nyé mii i yà jwo yii á uru kyaa na mē. ² Naha na yé funḡcenḡke ku nyé yii á uru báaraḡi mēe na ke, mii á ku cè. Mii á yii metanga yyere kuru kyaa na Masedoni dánafeebii shwòhòl'e. Mii á yi jwo pi á na mà lwó fo tanjyee na, Akayi kùluni dánafeebil'à bégele sí Kile wuubii tḡe Zheruzalemu i. Kuru funḡcenḡke ku nyé yii á ke, kur'à màban le pi shinḡyahar'e pi á ntéḡenji pyi sèl'e.

³ Lire ná li wuuni mú i, mii sí mpíi cínmpyíibii tun yii yyére, ḡkēenji nimbwoḡi yii à ta ḡe wyérenji kyaa na ke, uru kà mpyi laaga baa mē, pi i sà yii ta yii à bégele bà mii mpyi a yi jwo mē. ⁴ Ná lire bà mē, Masedoni dánafeebii píi ká shà ná mii i, mà sà li ta yii nyé a bégele mē, ku sí n-pyi silege wuu á, ḡka yii wuuni cye sí n-tòro. ⁵ Lire e mii à li ḡya na mii à yaa mii i mpíi cínmpyíibii ḡáare, pi raa wá na yyaha na yii yyére, wyérenji ḡwòmēeni yii á lwó ke, pi i sà uru karigii cwònrò mà jwo mii u nò wani ke. Lire sí li cyé na yii à u kan ná funḡo nḡḡin i, mà ta fánha nyé a cyán yii na mē.

⁶ Yii li cè na mu aha sùmashi nimpýigere nūḡo, sùma nimpýigere mu maha ḡkwòḡn. Mu sí kà nḡyahawa nūḡo, mu maha nḡyahawa kwòḡn. ⁷ Pèreḡe shin maha shin á lwó uye funḡ'i sí ḡkan ke, urufoo u kuru kan. U li pyi ná funḡtange e, l'áha mpyi mu à jwo fánha kyaa mē, naha na yé shinḡi u à ḡkanḡi pyi ná funḡtange e ke, uru kyaa li maha ntáan Kile á. ⁸ Síḡi na nyé Kile á si kacēḡkii shinḡi puni pyi yii á, bà yii si mpyi s'a yii màkwuḡwòyaayi puni taa tḡerigii puni i fo si shinḡyahara tḡe teḡēḡkannigii nḡyahagii na, ⁹ bà y'à sème Kile Jwumpe Semēḡi i sùpyaḡi nḡcenḡi kyaa na mē na:

«U maha fòḡfeebii kaan sèl'e,

u cèḡmpe nyé a sii na ḡkwùu mē*.»

¹⁰ Kile u maha sùmashinḡi kaan faapyin'á, maa yalyire kaan u á ke, uru sí yii cyeyaayi ḡyaha mú, bà pi sanmpíi sí mpyi s'a yaaya nḡyahaya taa yii á mē.

¹¹ Yii sí yaayi shinḡi puni ta, bà yii si mpyi s'a pi sanmpíi kaan sèl'e tḡerigii puni i mē. Lire ká mpyi, wyérenji yii sí n-kan wuu sà ḡkan ke, shinḡyahara sí fwù kan Kile á uru kyaa na. ¹² Uru wyérenji yii sí n-bínni ke, uru sí Kile wuubii wuuni ḡwò Zheruzalemu kànhe e. Lire kanni bà mē, li sí n-pyi kaḡuḡo pi sí fwù kan Kile á sèl'e. ¹³ Pi aha uru ntéḡenji ta, pi sí Kile kēe, naha na yé pi sí li cè na Jwumpe Nintanmpe p'à yyaha tíi ná Kirisita e ke, na yii à dá puru na, maa pu kurigii jaare, maa yii cyeyaayi táali sèl'e ná pi e, mà bára sùpyire sannte na. ¹⁴ Nwòḡkanni na Kile à sàa ḡwò yii na ke, lire kurugo pi sí raa Kile ḡáare yii á, si yii kyaa táan piy'á sèl'e.

¹⁵ Nyé mii cínmpyíibii, Kile à yabwòhe ḡkemu kan wuu á mana, ná sùpya sí n-jà yi yyaha jwo mē, wuu u pēe kuru kurugo.

10

Poli à uye tànga jwo u túnnture báaraḡi i

¹ Mii cínmpyíibii, píi'à jwo na mii Poli ká mpyi yii shwòhòl'e, mii maha mpyi fyagarafoo, ḡka mii aha mpyi latòḡḡe e, mii maha mpyi nò. Mii na li caa yii á Kirisita nùmpinḡke ná u cèḡmpe kurugo, ² mii aha nò wani yii yyére, mii la nyé sí sà jwuḡgama jwo yii na mē. ḡka mpíi pi nyé na ḡko na wuu na wuu karigii pyi mà tàanna ná sùpyire sòḡḡḡkanni i ke, mii kòni sí n-sà jwuḡgama jwo pire na. ³ Sèe wí, wuu puni na nyé sùpyii, ḡka kàshige wuu nyé na ḡkwùun ke, wuu

* 9:9 Zaburu 112.9

nye na ku kwùun mà tàanna ná sùpyire sònḡḡkanni i me. ⁴ Naha na ye wuu kàshikwònyaayi nye a yîri sùpyire yyére me, Kile yabilinḡ fanḡaḡyahaga yaaya yi. Wuu maha Sitaanninḡ fànhe kèege ná y'e, naha na ye wuu maha sùpyire sònḡḡre laaga baa woore shi tò. ⁵ Yampente jwumpe pu maha sùpyire sige ti si Kile cè me, wuu maha nye puru pà tufiige na me. Wuu maha sùpyire sònḡḡre puni kèennḡ, bà ti si mpyi si nye Kirisita na me. ⁶ Yii aha u ḡwòmeeni cù karigii puni i tēni ndemu i ke, mp̄ii pi si n-cyè u na ke, wuu si pire tūn.

⁷ Yii maha karigii cwôre cyi ḡyanḡkanni na, mà ta yii nye a cyi ḡwòhe cè me. Yii wà ká nta u à dá li na na uru na nye Kirisita wu, urufoo u li cè na bà uru nye Kirisita wu me, amuni wuu mú nye. ⁸ Fànhe Kafoonḡ à kan wuu á ke, mii méé ká nta mii i ḡko si naye pēe si ntòro ná kuru kani i, kuru silege nye mii na me. Kuru fànḡ'à kan wuu á, si yii tēge yii a si yyaha na Kile kuni i, ku nye a kan wuu á si yii wuuni kèege me. ⁹ Yii àha raa sònḡḡ na mii à la leterbii tūugo yii á si yii pyi yii fyá me. ¹⁰ Naha na ye pil' à jwo na mii leterbii jwumpe fànḡ'à ḡyaha maa súuli, ḡka na mii aha mpyi yii shwòhòl'e, mii fànhe maha ḡcyére, mii jin' à jwuntarama jwo me. ¹¹ Pirefee pi li cè, bà wuu à yi jwo wuu leterbil' e me, wuu aha nò wani, amuni wuu sí li pyi.

¹² Mp̄ii pi maha piye kère ke, taha yii na sònḡḡ na wuu nye pire fiige? Wuu si nye wuye tàanna ná pi e me! Pi maha piye tàanni ná piye e, maa piye wíi. Lir' à li cyèe na pi nye a cyiige me. ¹³ Wuu pi ke, wuu nye na wuye dùruge na ntùuli wuu pèrege taan me. Báaraḡḡ Kile à le wuu cye e, ná yii mú na nye u e ke, ur' à láha cyage ḡkemu i ke, wani wuu maha wuye dùrug' à láha. ¹⁴ Wuu pi à pyi shincyiibii mà Jwumpe Nintanmpe jwo yii á Kirisita kyaa na. Lire e ke wuu à nò wani yii yyére ke, wuu saha nye a tòro wuu tēgeni taan me. ¹⁵ Lire e wuu nye a tòro wuu báaraḡḡ tēgeni taan, mà sà pi sanmp̄ii wunḡ lwó, si wuye pēe ná ur' e me. Yii dániyaḡḡ ká mpa mp̄ee, wuu na sònḡḡ wuu báaraḡḡ sí n-shà yyaha na yii yyére, si ntàanna ná Kile u tēgeni niḡcyeeni i. ¹⁶ Lire ká mpyi, kirigii cyi nye yii kántugo ke, wuu sí n-jà Jwumpe Nintanmpe caala si nò cyire e, mà ta wuu nye a wuye pēe ná piiberii báara nimp̄y i me.

¹⁷ Y' à sémé Kile Jwumpe Semēḡi i na: «ḡgemu la ká mpyi si pèene taha yaaga na ke, urufoo u ti taha Kafoonḡ Kile na*» ¹⁸ Yii li cè, sùpyanḡ u nye na uye metanga yu ke, Kafoonḡ Kile si nye urufoo na me, u yabilinḡ na ḡgemu metanga yu ke, uru na u maha nye.

11

Poli ná tūntunmp̄ii kaf̄nvinibii kani

¹ Ei! Mii cinmp̄yibii, kamp̄y yii mpyi na sí nye mii sḡcompe kwú yiye e tère nimbilere e, lire mpyi na sí n-táan mii i. Nye yii pu kwú yiye e. ² Yii tãange na nye mii i fo mà pyi yḡcyege, lire s' à fworò Kile e, naha na ye li na nye mu à jwo mii à yii cù nò niḡkin mēe na, uru u nye Kirisita. Mii la nye si yii kan u à pùcepyinòcembaala fiige. ³ ḡka mii na fyáge yii yákilibii ká ḡkwò ḡkēenḡe, p̄wòḡkanni na yii à yiye p̄wò Kirisita na ke, yii i lire yaha, bà w̄wòḡ' à cwòre tēg' a Awa ḡwò fáanḡa a wurugo me. ⁴ Naha na ye mii à li ḡya na wà ká mpa yabere jwo yii á Yesu kyaa na ḡjemu yi nye yi ná wuu wuyi nye niḡkin me, yii maha nye yire na. Wà mú ká munaani labere kyaa jwo yii á ndemu li nye li ná yii zòm̄pyaagii funḡ wuuni nye niḡkin me, lire nye me mà jwumpe nintanmpe pabere jwo yii á, mp̄emu pu nye pu ná wuu wumpe nye niḡkin me, yii maha

* 10:17 Zheremi 9:23

ntíl'a dá puru na, ⁵ mà li ta, pire yii ñye na sônñi túnntunmii, maa sônñi megefée pi ke, mii á pi ñye a pŵórŵ mii na cyaga maha cyag'e me. ⁶ Ali mii méé ká mpyi mii ñye a jwumpe cè sèl'e me, nde li ñye ñcèñi kuni ke, mii à là cè lire e. Wuu à lire cyêe yii na pyiñkannigii puni ná karigii puni i.

⁷ Mii à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á mana, mii ñye a yafyin cya yii á me. Lir'à li cyêe na mii à naye tírige maa yii dùrugo. Lire na ñye kapyimbaala la? ⁸ Mii à ñee dánafeebii kurujyi ya cyeyaaya na, maa ñee pi i mii sára, bà mii si mpyi si já raa báare yii á me. ⁹ Tèni i mii mpyi yii yyéere ke, mii cyege mpyi a kùuñŵ, ñka mii ñye a ñen'a naye tírñe yii wà na me. Yaayi kani li mpyi mii na ke, cinmpyibii pi à yíri Masedoni kùluni i ke, pir'à pa yire kan mii á. Mii ñye a sàa ñee mà na tugure tège yii wà ñuñ'i me, mii mú si ti tège yii wà ñuñ'i me. ¹⁰ Lir'à pyi kañuñŵ mà mii ñuñke yírige. Akayi kùluni puni i, sùpya si n-jà lire wwù mii i me. Mii na puru yu mà taha Kirisita sèñji na, uru sèñji u ñye mii zòbilini i. ¹¹ Mii à jwo na mii ñye a ñen'a na tugure tège yii ñuñ'i me, lir'à li cyêe na yii kyal'à pen mii á la? Kile à li cè na yii kyal'à taan mii á.

¹² Ñye mii sí raa na báarañi pyi bà mii à tée na u pyi me, bà li si mpyi, túnntunmpii pi ñye na piye père na pire na ñye wuu fiige ke, pire kà n-jà raa piye tàanni ná wuu e me. ¹³ Túnntunmii kafiniviniimii pi. Pi maha sùpyire wuruge, maa piye pyi mu à jwo Kirisita túnntunmii. ¹⁴ Li ñye a sàa paa wuu e me, ñaha na ye Sitaannñi yabilñi maha uye pyi bèenmpe mèlèke fiige. ¹⁵ Lire e ke l'aha yii paa si Sitaannñi báarañyibii nya pi à piye pyi báarañyii sèe wuu fiige me. Yii li cè na Kile sí n-pa pi puni sàra si ntàanna ná pi kapyiñkil'e.

¹⁶ Mii sí yi taha yii á, wà tufiige kà n-sli raa sônñi na sicyere ti ñye mii i me. Ñka yii méé ká nta yii sônñi na mii na ñye sicyerefoo, yii ñee na sicyere na tère nimbilere funñ'i, bà mii si mpyi si naye pèe me. ¹⁷ Mpe mii sí n-jwo nume ke, Kafoonjì bà u à puru jwo a kan mii á me. Mii sí n-jwo sicyerefoo fiige. ¹⁸ Ná shiñnyahara s'à tiye pèe mà tàanna ná sùpyire pyiñkanni i, mii mú sí naye pèe, ¹⁹ ñaha na ye yii maha sicyerefeebii karigii kwú yiye e jwuyyahama baa, mà li ta yii na sônñi na yii na ñye yákilifee. ²⁰ Tire sùpyire ti maha yii cù bili fiige, maa yii cyeyaayi lyi, maa yii nàñwòhòre, maa piye pèe yii na, maa yii bwùun yii yyahayi i ke, yii maha tire karigii kwú yiye e. ²¹ Wuu ñye a ñen'a lire fiige pyi me, lire na yii ñye na wuu sônñi fànha baa shiin la? Tá kur'à yaa ku pyi wuu á silege?

Mii sí n-jwo mu à jwo sicyerefoo. Pi sanmpii maha piye pèe ná ndemu i ke, mii mú sí n-jà naye pèe ná lire e. ²² Pi aha jwo na pire na ñye Eburu shiin, mii mú na ñye uru wà. Pi aha jwo na pire na ñye Izirayeli shiin, mii mú na ñye uru wà. Pi aha jwo na pire na ñye Ibirayima túluge shiin, mii mú na ñye uru wà. ²³ Pi aha jwo na pire na ñye Kirisita báarañyii, mii na ñye Kirisita báarañyii mà tòro pi taan. Mii na yu ñumbwuyirilifoo fiige. Mii à báarañi pyi mà tòro pi taan, mii kàsunjì jyiigil'à ñyaha pi wogigii na, mii bwòonre nizhwòor'à sàa ñyaha. Mii múnaan'à pyi kwùñi ñwòge e tooyi ñjemu i ke, yir'à ñyaha pi wuyi na. ²⁴ Yahutuubii pil'à mii bwòn fo tooyo kañkuro, tóogŵ maha tóogŵ tiripaanni ñèe beñjaaga ná ke ná baacyeere pi à le mii i. ²⁵ Oromu fànhafeebil'à mii bwòn tooyo taanre ná kàbil'e. Tóoge k'e, sùpyir'à mii wà si mbò ná kafaayi i. Bakwòog'à kènge ná mii i tooyo taanre suumpe lwòhe ñuñ'i. Mii à canmbile niñkin ná numpilaga niñkin pyi suumpe lwòhe niñke e. ²⁶ Mii à kùshègii ñiyahagii pyi, cyire tooy'e, mii múnaani mpyi kwùñi ñwòge e mu à jwo: lwòhe tajyiilige e ná nàñkaabii cye e ná mii shiñjì sùpyiibii ná supyishinjì sanjì wuubii cye e. Kànhe

e yo, sige e yo, suumpe lwøhe ɲuŋ'i yo, mii cɪnmpyibii pi à piye pyi dánafee mà ta dánafee bà mɛ, pire cye e yo, mii múnaani mpyi kwùŋi ɲwøge e. ²⁷ Mii à báaraŋi pyi sèl'e, maa kanhare kwú naye e. Mii à numpiliye ɲiɲyahaya pyi mii ɲye a ɲóo mɛ. Mii à katege ná byage shwɔ. Tèrii ɲiɲyahagil'e, mii maha ɲjyi ta mɛ. Mii à wyeere shwɔ, vâanya mpyi mii á mɛ. ²⁸ Mà bâra yire puni na, canɲa maha canɲa mii funŋk'à pɛn ná dánafeebii kuruɲi puni i. ²⁹ Wà fânha ká nta k'à cyére, mii woge mú à cyére. Wà ká kapii pyi, lire maha waha mii na sèl'e.

³⁰ Kampyi mii à yaa mii i naye pèe, mii sí naye pèe na fânhaɲcyereere kurugo. ³¹ Kile u ɲye Kafoonji Yesu Kirisita Tuŋi ke, ur'à li cè na mii ɲye a finɛ mɛ. Uru u à yaa ná pèente e tèrigii puni i fo tèekwombaa. ³² Mà mii yaha Damasi kànhe e, fânhafoonji u mpyi na saanji Aretasi karigii cwɔnre kuru kànhe e ke, uru mpyi a pii yaha pi a tajjiɲwɔyi kàanmucaa, bà pi si mpyi si mii ta ɲcú mɛ. ³³ Nka dánafeebil'à mii le shàhal'e mà yige ɲkunɲke wyige e, kànhe kántugo. Lire l'à pyi mii shwonkanni.

12

Karigii Kile à cyêe Poli na ke

¹ Fo mii i naye pèe, ali mà li ta kaɲwɔɔ ɲye lire na mɛ. Lire e ke karigii Kafoonji à cyêe mii na, maa ɲceni ɲgemu kan mii á ke, mii sí yà jwo yire e numɛ. ² Mii à nàŋi wà cè*, ɲgemu u à dá Kirisita na ke, Kile à u lwó a kàre ɲiɲyiŋi tanrewuŋi i†, li yee ke ná sicyere u ɲye ɲge. Lir'à pyi mà uru nàŋi ta ná u cyeere e yo, l'à pyi mà u ta u cyeere baa yo, mii ɲye a cè mɛ, Kile kanni u à yire cè. ³ Mii kòn'à cè na uru nàŋ'á shà Arijinanji i maa mpa. Lir'à pyi mà u ta ná u cyeere e yo, l'à pyi mà u ta u cyeere baa yo, mii ɲye a cè mɛ, Kile kanni u à yire cè. ⁴ U à shà Arijinanji i maa jwumpe mpemu lógo ke, puru yyaha si n-jà n-jwo mɛ, sùpya bà ɲye a yaa u a puru jwumpe yu u ɲwøge e mɛ. ⁵ ɲye mii sí n-jà naye pèe si li cyêe na mii u ɲye uru nàŋi, ɲka mii sí lire pyi mɛ. Mii aha a si naye pèe, karigii cyi ɲye na mii fânhe ɲcyèreŋi cyére ke, cyire kanni kàmpañke na mii sí naye pèe. ⁶ Mii la méé ká mpyi si naye pèe, tire ɲye sicyere mɛ, ɲaha na ye sèŋi mii sí n-jwo. Nka mii sí lire pyi mɛ, ɲaha na ye mii na ndemu pyi, maa ɲjemu yu ke, mii la na ɲye sùpyire ti mii cú a tàanna ná yire e kanna. ⁷ Mii la ɲye sùpyire ti pèene taha mii na, mà li ɲuŋke pyi na mii à kakyanhala kariii ɲya mɛ.

Lire e Kile à yyefuge kà tège mii ɲuŋ'i, bà ɲguro maha sùpya súuli u cyeere e mɛ. Li ɲye mu à jwo Sitaanniŋi tũntunŋi wà u à yyefuge yaha mii na, bà li si mpyi, mii àha naye pèe mɛ. ⁸ Mii à Kafoonji ɲáare tooyo taanre, u kuru yyefuge láha na na, ɲka u ɲye a ɲɛ mɛ, ⁹ maa mii ɲwɔ shwɔ na ur'à cɛnmpɛ mpemu pyi mii á ke, na puru sí mii ta, ɲaha na ye tɛni i sùpyanji fàn'h'à cyére ke, lire tɛni i uru fânhe maha kuye ya'l'a cyêe. Lire kurugo li maha ntáan mii á mà naye dùrugo na fânhaɲcyereere tɛni i, bà Kirisita fânhe si mpyi si tatɛnge wwú mii i mɛ. ¹⁰ Lire e mii fânhe ká ɲcyére, lire ɲye mɛ pi aha mii cyahala, lire ɲye mɛ mà kawaa pyi mii na, lire ɲye mɛ mà mii kyérege, lire ɲye mɛ mà nàvunŋo kyaa pyi mii na Kirisita kurugo, li maha ntáan mii i, ɲaha na ye lire tɛni i Kirisita maha u fânhe le mii i.

* **12:2** Poli ká jwo na ur'à Kirisita cyelempanyi wà cè, uye kyaa na u ɲye. † **12:2** ɲiɲyiŋi tanrewuŋi u ɲye ɲiɲyiŋi tegeŋi. Mà tàanna ná Yahutuubii sɔnŋonkanni i, kuru cyage e Kile à tɛn, pi maha ku pyi Arijinanji mú.

KƆrenti shiinbii kan'à Poli funḡo pɛn

¹¹ Tèni i mii mpyi a naye pèe ke, mii mpyi na yu sicyerefoo fiige, ḡka yii pi à mii pyi mii à li pyi. Yii pi mpyi a yaa yii a mii mɛtange yu, ḡaha na yɛ li mée ká nta na mii ḡyɛ yaaga mɛ, pìre tũntunmpii yii ḡyɛ na sɔḡḡi shinbwoo ke, pi ḡyɛ a pɔwɔrɔ mii na yafyi kãmpãḡa na mɛ. ¹² Karigii cyi à li cyèe na mii na ḡyɛ Yesu tũntunḡo ke, mii mpyi a naye waha maa cyire pyi yii shwɔhɔl'e. Yii à Kile sífente fyèḡi ná kabwɔhigii ná kakyanhala kariii niḡyahagii ḡya mii cye kurugo. ¹³ Mii ḡyɛ a na tugure yaha yii ḡun'í mɛ, lire kanni baare e, ḡaha mii à pyi dánafeebii kurunyi sanḡy'á ná mii ḡyɛ a li fiige pyi yii á mà yɛ? Yii tãḡa ku ḡyɛ mii na, yii yãfa na na.

¹⁴ Yii wíi, na tontanrewog'á mii ḡyɛ na sì wani yii yyére, ḡka mii mée sì na tugure yaha yii ḡun'í mɛ, ḡaha na yɛ yii cyeyaayi kurugo bà mii ḡyɛ mɛ, yii yabilimpiii kurugo mii ḡyɛ. Pyibilere ḡyɛ na wyére caa na li sífeebii ḡwɔ caa mɛ, ḡka sífeebii pi maha wyérenḡi caa na pyibileni ḡwɔ caa. ¹⁵ Mii wi ke, mii sí ḡɛɛ na cyeyaayi puni kan yii kurugo ná funntange e, si naye kan ntaha yi na mú. ḡyɛ mii aha yii kyaa táan nay'á amuni, lire li sí yii pyi na yii àha mii kyaa táan yiy'á sahanḡi mà?

¹⁶ Yii à li cè na mii ḡyɛ a naye tĩḡe wà tufiige na mɛ, ḡka yii pìi saha na ḡko na mii à cyiige dɛ, na mii à yii wyérenḡi wà lyí sɔḡcyiimpe e. ¹⁷ Lire e ke mpíi mii à tun yii á ke, pìre wà à yii yaaga nãḡwɔhɔr'a pa ḡkan mii á la? ¹⁸ Mii à li cya Titi† á, u shà yii yyére ná wuu cɔḡmpwɔronaḡi i. Taha Titi à yii wyére nãḡwɔhɔrɔ la? Taha mii ná Titi sɔḡḡḡkanni wá niḡkin karigil'e mɛ? Taha wuu ḡaaraḡkanni wá niḡkin mɛ?

¹⁹ Mà lwó tèemɔni i, yii na sɔḡḡi na tãḡa wuu ḡyɛ na ḡcaa yii á, lire sí bà mɛ. Wuu maha yu Kile yyahe taan, Kirisita wwoḡɛɛge e. Wuu ntãannamacinmpyiibii, yaaga maha yaaga wuu à jwo ke, wuu à yire puni jwo, bà yii sí mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i mɛ. ²⁰ Mii na fyáge si zhà yii yyére, mii àha ḡkwɔ sà yii ta yii à pyiḡkanni labere lwó ndemu li ḡyɛ li ḡyɛ a táan mii á mɛ. Lire baare e nde mii sí n-pyi ke, lire mú si n-táan yii á mɛ. Lire ḡwɔhe ku ḡyɛ, mii na fyáge, mii àha ḡkwɔ zà mbɛmbaanḡi ná yĩḡcyɛge ná lùyirini ná ḡyipeenni ná jwoore ná mɛkegere ná yãmpɛente ná ḡyãḡḡurugunḡi ta yii shwɔhɔl'e mɛ. ²¹ Mii na fyáge, mii aha shà yii yyére, Kile kà ḡkwɔ mii sílege yii á sahanḡi mɛ. Mii na fyáge, sũpyire t'à kapegii pyi, maa mpyi ti ḡyɛ a láha ti katupwɔhɔyi ná ti jacwɔre ná ti sílege baa karigii na mɛ, mii àha ḡkwɔ mɛɛ sú tire kurugo mɛ.

13

Yereyi nizananyi

¹ Mii tontanrawoge ku sí n-pyi ḡke yii yyére. Wuu sí n-sà kapegii pyifeebii sãra si ntãanna ná pi kapyĩḡkil'e, bà y'á jwo Kile Jwumpe Semɛḡi i na: «Shiin shuunni taanre ká kani ndemu ḡya tapyige e ke, lire kani sí n-cwɔɔnrɔ si ntãanna ná pìre niḡjwuyi i*» ² Mii tozhɔnwoḡe yii yyére, mpíi pi mpyi a kapegii pyi ke, mii mpyi a pìre puni yere, mà bàra sũpyire sannte na. Numɛ, mà mii laage yaha k'á tɔɔn yii na, mii sí yi jwo yii á sahanḡi, mii aha sà mpiimu ta pi i kapegii pyi sahanḡi ke, mii sí ku táan pìrefee na mɛ. ³ Ná yii s'á jwo na yii la ḡyɛ si ḡcè na Kirisita u à u jwumpe le mii ḡwɔge e, yii sí li cè. Kirisita fãhe ḡyɛ a cyére yii karigil'e mɛ, u maha u sífente cyére yii na. ⁴ Sèe wi, tèni i

† 12:18 Poli mpyi a jwo uru cɔḡmpwɔronaḡi kyaa na mà kwɔ (8.22).

* 13:1 Duteremɔmu 19.15

pi mpyi na u kwòre cige na ke, u mpyi a uye pyi fànha baa yaaga, ñka u à jè a fworò kwùnjì i Kile sífente cye kurugo. Wuu fàn'h'à cyére, bà Kirisita woge mpyi a cyére mɛ. Nka wuu aha núr'a shà yii yyére, yii sí li nya wuu karigii pyiñkanni i, na Kile maha fànhe kaan wuu á, bà u à ku kan Kirisita á mɛ.

⁵ Yii yiye káanmucya sèe sèl'e kámpyi sèenji na yii na jaare Kile kuni i. Yii nyɛ a li cè yiye e na Yesu Kirisita na nyɛ yii e mà? U aha nta u nyɛ yii e mɛ, lir'à li cyéè na yii à kùun'a cwo Kile kuni i. ⁶ Nka mii na sônji yii sí li cè yiye e na wuu nyɛ a kùun'a cwo Kile kuni i mɛ. ⁷ Wuu na Kile jaare, yii àha ñkwò kapii pyi mɛ. Li kapyiini ñùñke bà ku nyɛ si li cyéè yii na na wuu na jìn'a kyaa pyi mɛ, ñka li kapyiini ñùñke ku nyɛ si yii nya kacenne tapyige e. Yii a kacennji pyi, ali lire méé ká nta li sí li cyéè na wuu à wurugo, lire nyɛ tapege mɛ. ⁸ Wuu sí n-jà Kile sèenji fyinne mɛ, nde kanni wuu sí n-jà n-pyi ke, lire li nyɛ mà u pyi u a si yyaha na. ⁹ Wuu fànhe méé ká nta k'à cyére, ka yii woge si mpéè, lire na nyɛ wuu á funntanga. Wuu Kilejaarege ku nyɛ, yii ndire le Kile kuni i.

¹⁰ Mà mii laage yaha k'à tòn yii na, mii na nge lɛtɛɛnji sémenì si ñkan yii á, bà li si mpyi, mii aha nò yii yyére, mii àha zà yafyin cwòonrò ná fahan'i si ntàanna ná Kafoonji fànhe niñkange e mii á mɛ. U à kuru fànhe kan mii á, si yii tège yii a si yyaha na Kile kuni i. Ku nyɛ a kan si yii ñùñò kyán Kile kuni na mɛ.

Jwumpe nizanmpe

¹¹ Nyɛ numɛ, mii cìnmppyiibii, yii pyi funntange e. Nde li sí yii pyi yii ndire le Kile kuni i ke, yii a lire pyi. Yii a maban leni yiye e. Yii yii sònjore pyi niñkin, yii i yyeñjke yaha ku pyi yii ná yiye shwòhòl'e. Lire ká mpyi, Kilenji u maha tàange ná yyeñjke kaan ke, uru sí n-pyi ná yii e. ¹² Yii a cìmpworogo fwùnjì kaan yiy'á ná funjɛnñi i. Kile wuubii pi nyɛ naha ke, pire pun'à yii shéere. ¹³ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u ñwò yii na, tàange ku nyɛ Kile e ke, kuru ku pyi yii ná yiye shwòhòl'e, yii i mpyi Kile Munaani wwoñe e.

Letereŋi Poli à tun Galati kùluni dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Kini mege pi maha mpyi Turiki nme ke, Galati shiinbii mpyi a tèn lire kini i cyage k'e. Poli à tooyo shuunni pyi pi yyère na Jwumpe Nintanmpe yu, puru njwunji tooy'e pii mpyi a dá Yesu na. Nye Poli Kile jwumpe jwunkwooni kântugo Galati shiinbil'á, Yahutuubii pii mpyi a shà maa pi pyi na Yesu Kirisita dányanji kanni si n-jà sùpya shwò u kapegigii na me, fo mu aha a Yahutuubii làdaabii kurigii jaare mú. Lire e pi mpyi na yu na fànha ku jnye ku ki dánafeebii puni pi kwòn mà tàanna ná Yahutuubii làdaabil'e.

Poli à jwo na mu à pyi Yahutu yo, mu jnye a pyi Yahutu mà yo, sùpyire puni sí n-shwò Yesu Jwumpe Nintanmpe mpemu kurugo ke, na tire sùpyire kàlanj'á kântugo wà puru jwump'á. Poli à lógo na Galati dánafeebii wá na ŋko raa kântugo wàa Kile kun'á, si ntaha pire kafinvinibii jwòh'i ke, ka u u nge letereŋi sém'a tùugo pi á, maa pi yeŋe, bà pi si mpyi si ŋkúu Jwumpe Nintanmpe na, si ŋkwòro Kile kuni i me. Yeŋeji Poli à kan pi á ke, yire yi jnye jne.

U à li cyèe pi na na ur'à uye kan Kile á, na Kafoonji Yesu u à uru tun uru u a Jwumpe Nintanmpe yu. U à li cyèe pi na mú, na uru ná Zheruzalemu dánafeebii kurun'á bín'a tèn, dánafeebii pi jnye pi jnye Yahutuu me, maa jwo pire kyaa na. Nde na pir'à bé ke lire li jnye nde: pire dánafeebii jnye a yaa pi pyi Yahutuubii saliyanji jwòh'i me (1–2).

U à uye tígile Kile Jwumpe Semenji na, maa yi yyaha jwo pi á na Yahutuubii saliyanji kuni jaaranji i bà zhwonji jnye na ntaa me; ŋka mu aha dá Yesu Kirisita na, lire kanni li sí n-jà sùpya shwò (3–4).

Letereŋi takwòore e, u à yi jwo a waha pi á na pi piye yaha Kile Munaani l'a ŋkènnji, naha kurugo ye lire li maha sùpyanji yige Musa Saliyanji tugure jwòh'i, maa fànhe kan u á, u u kacennkii shinji puni pyi. Kacennkii puni yyaha yyère wuuni sí li jnye tàange (5–6).

Poli à fwù kan Galati dánafeebii kurun'á

¹ Mii Poli u jnye Yesu Kirisita tūntunŋo ke, mii u à nge letereŋi tūugo yii á. Mii u pyi Yesu Kirisita tūntunŋo, sùpya bà u à lire yaa me, sùpya bà u à mii tun me. Yesu Kirisita u à jè a fworò kwùŋi i Tufoonji cye kurugo ke, uru ná Tufoonji Kile u à wwò lire na. ² Mii cinmpyiibii puni pi naha ná mii i ke, mii ná pire pi à wwò maa nge letereŋi tūugo Galati kùluni dánafeebii kurun'á. ³ Wuu Tuŋi Kile ná Kafoonji Yesu Kirisita pi jwò yii na, pi yyeŋin'ke kan yii á. ⁴ Yesu Kirisita u à uye kan mà pyi sáràga si wuu kapegigii yáfa wuu na, bà wuu si mpyi si fworò nge diŋyeŋi nimpinji karigii puni i mà tàanna ná Tufoonji Kile jnyi wuuni i me. ⁵ Pèente ti taha Kile na tērigii puni i, fo tēkwombaa. Amiina!

L'à Poli paa, u lógo na Galati dánafeebil'á kuni labere lwó

⁶ L'à mii paa sèl'e mà lógo na yii à wyère na ŋko raa kântugo wàa Kile á, uru ŋgemu u à yii yyere maa jwò yii na maa yii shwò ke, mpai pi jnye na yii shwonkanni jwumpe labali na yu ke, maa ntaha pire jwumpe jwòh'i, ⁷ mpemu ná Jwumpe Nintanmpe jnye nin'kin me. Tire sùpyire na yii wuruge, Jwumpe Nintanmpe pu jnye na Kirisita kyaa yu ke, marii jcaa s'a puru kènnji.

⁸Wuu à njemu jwo yii á Yesu kyaa na ke, l'à pyi wuu yabilimpíi yo, l'à pyi Kile mèleke mà yíri nínjini na yo, wà ha mpa yabere jwo yii á, Kile u urufoo láŋa. ⁹Mii à yi jwo yii á mà kwò, mii sí nùru yi taha, Jwumpe Nintanmpe yii à lógo wuu jwò na, maa jee pu na ke, shin maha shin ká puru labala a jwo yii á jwunjanni labere na ke, Kile u urufoo láŋa.

¹⁰Naha yii na sònni nume be? Mii na jcaa si ntáan sùpyir'á laa, mii na jcaa si ntáan Kile á? Sùpyire jyii wuuni mii na mpyi be? Mii n'a mpyi na sònni si ntáan sùpyir'á, mii mpyi na si n-pyi Kirisita báarapyi me.

Pyinƙanni na Poli à pyi Yesu túnntunŋo ke

¹¹Mii la jye yii li cè mii cìmpyiibii, Jwumpe Nintanmpe mii à jwo yii á ke, pu jye a fworò sùpya e me. ¹²Mii jye a pu ta sùpya á me, wà mú sí jye a mii kála pu na me, ŋka Yesu Kirisita yabílini u à pu cyèe mii na.

¹³Yii à mii pyinƙanni kyaa lógo mà mii yaha Yahutuubii Kile kuni i. Yii mú s'à cè na mii à Kile dánafeebii kurunƙe kyerege fo mà tòro. Mii mpyi na li kàre si ku jya. ¹⁴Yahutuubii Kile kuni jaaraŋi i, mii mpyi na yyejwage shiinbii puni yyaha na. Mii tiibii làdaabii kani mpyi a sàa waha mii na.

¹⁵Ŋka Kile à jwò mii na mà mii ta mii sàha si me, maa mii cwònrò, mii a báare ur'á. ¹⁶Amuni, li mú à pyi, l'à sàa bê u á mà u Jyaŋi cyèe mii na, mii s'a u kyaa yu supyishini sanŋ'á, mpíi pi jye pi jye Yahutuu me, mii jye a sùpya yíbe si nta li pyi me. ¹⁷Mpii pi à pyi Yesu túnntunmii mii yyaha na ke, mii jye a shà Zheruzalemu i si pi jya me. Mii à til'a kàre Arabubii kini i, maa yíri wani mà kàre Damasi kànhe e.

¹⁸Yee taanre kántugo na, mii à kàre Zheruzalemu kànhe e, mà sà canmpyaa ke ná kanƙuro pyi Pyeri yyere si u cè. ¹⁹Ŋka uru ná Kafooji Yesu cìmpworonji Yakuba baare e, mii saha jye a Yesu túnntunŋi wabere jya me.

²⁰Kampyi kafinara mii na sémèni na ntùuge yii á, Kile u jye mii shèrefooji.

²¹Lire kántugo mii à kàre Siri kini i, maa yíri wani mà kàre Silisi kùluni i.

²²Ŋka fo mà sà nò lire tènì na, Zhude kùluni dánafeebii kurunƙi mpyi na sàha ŋkwò a mii cè me. ²³Pi mpyi a lógo kanna na ŋge u mpyi na pi kyerege si nta pi sige pi àha ndá Jwumpe Nintanmpe na me, na uru u na pu yu sùpyir'á nume.

²⁴Lire e ke pi na Kile metange yiri mii kurugo.

2

Jwumpe Nintanmpe Poli mpyi na yu ke, Yesu túnntunmpii sanmpil'á jee puru na

¹Jye yee ke ná sicyeer'à tòro ke, ka mii i nùr'a kàre Zheruzalemu kànhe e ná Barinabasi i. Titi mpyi a kàre ná wuu e mú. ²Mii à nde kùluni tóoge lwò, naha na ye Kile yabílini u à li cyèe mii na. Mii à nò wani ke, maa bínn'a tēn ná dánafeebii jñufeebil'e. Jwumpe Nintanmpe mii na yu supyishini sanŋ'á, mpíi pi jye pi jye Yahutuu me, ka mii i jyè puru yyahe e mà jwo dánafeebii jñufeebil'á. Mii la jye a mpyi tafere mii à fê tanjaa ná ninjaa Yesu Kirisita kurugo ke, tire ti kwòro kajwò baa me.

³⁻⁵Jye mà mii yaha wani, kafiniviniibii pli mpyi a piye pyi dánafee fiige maa ŋwòhò a jyè wuu shwòhòl'e si nta jce pyinƙanni na Yesu Kirisita à wuu shwò MusaSaliyaŋi bilere na ke, si lire kēge si nta wuu yaha bilere e sahanƙi. Ali mà li ta mii jaaraŋeŋi Titi mpyi Yahutu me, pi la mpyi u u ŋkwòñ fànhe e mà tàanna ná Musa Saliyaŋi i. Ŋka wuu jye a jēn'a wuye yaha pi cye e tere ninƙin i, maa lógo pi jwò na me, Jwumpe Nintanmpe pu jye sēŋi ke, bà puru si mpyi

si ŋkwôro yii á me. Wuu ná Zheruzalemu dánafeebii kacwónribii mpyi a wwò jwómee ninjin na, pi nyé a jén'a fánha cyán Titi na u u ŋkwón me. ⁶ Jwumpe Nintanmpe wuu na yu ke, pi sí nyé a jén'a yaaga bâra puru na me. (Sèenji na, pi tayyérege mpyi ŋkemu ke, kuru nyé yaaga mii á me, jaha kurugo ye Kile nyé a sùpya pwóŋŋ sùpya na me.) ⁷ Sèenji na, pi à li ta na Kile à mii tun mii u sà a Jwumpe Nintanmpe yu supyishinji sanŋ'á, bà u à Pyeri tun u sà a pu yu Yahutuubil'á me.

⁸ Kilenji u à fánhe kan Pyeri á maa u tun Yahutuubil'á ke, uru mú u à fánhe kan mii á maa mii tun supyishinji sanŋ'á. ⁹ Amuni, Yakuba ná Pyeri ná Yuhana pire pi nyé jùŋufeebii, maa ntéen li taan na Kile à jwò mii na, mii u a nte tũnture pyi. Lire na pi à Barinabasi cyege ná ndoge cù, si li cyèe na wuu ná pire na nyé wwoŋee. Wuu à bínn'a téen maa jwò li na na pire sí n-sà a Jwumpe Nintanmpe yu Yahutuubil'á. Wuu pi ke, wuu sí n-sà a pu yu supyishinji sanŋ'á. ¹⁰ Pi à wuu jáare kanna na wuu àha funŋò wwò dánafeebii fòŋfeebii na wani me. Mii s'à fère sín maa lire pyi.

Poli à Pyeri la wwù Antiyòshi kánhe e

¹¹ Nyé tēni i Pyeri à pa Antiyòshi kánhe e ke, l'à fwor'a yyére na u karigii pyinŋkanni mpyi a jwò me, lire e mii à u tñe maa u cēege sùpyire puni jyii na. ¹² Pyeri làwwuge jùŋke ku ŋke: u mpyi a fyánha na lyí ná supyishinji sanŋi dánafeebil'e, lire mpyi a jwò, ŋka pil'á yíri Yakuba yyér'a pa, pire mpyi maha jwo na supyishinji sanŋ'á yaa u kwón Yahutuubii fiige, u à fyá pire na, maa li jwò cù na láre supyishinji sanŋi dánafeebii na, fo mà pa kántugo wà pi á. ¹³ Lír'à pyi ke, ka Antiyòshi kánhe Yahutuubii dánafeebii sanmpii si mpyi jwóm yahigii shuunnifée Pyeri fiige. Ali Barinabasi yabilinji mpyi a taha pi fye e. ¹⁴ Mii à pa li kàanmucya mà li ta Jwumpe Nintanmpe na sèenji ŋgemu yu ke, pi nyé na jaare uru sèenji fye e me, ka mii i yi jwo Pyeri á pi puni jyii na:

«Mu u nyé Yahutu ke, Kile kuni yyahe yyére zhèŋi kurugo mu à jén'a Yahutuubii làdaabii pii yaha maa mpyi supyishinji sanŋi fiige, lire mpyi a jwò, ŋka nume, jaha na mu la nyé si supyishinji sanŋi kēenŋe fánhe e si mpyi Yahutuu ye? ¹⁵ Mii ná mu, wuu à si Yahutuu, wuu nyé supyishinji sanŋi fiige ŋge u nyé a Kile kuni cè me. ¹⁶ Ŋka lire ná li wuuni mú i, wuu à cè na sùpya si n-jà n-tí Kile yyahe taan mà lire jùŋke pyi na u à Musa Saliyanji kurigii jaara me. Dániyanji kanni cye kurugo Yesu Kirisita na, sùpya maha ntíi Kile yyahe taan. Lire kurugo wuu mú à dá Yesu Kirisita na, bà wuu si mpyi si ntíi Kile yyahe taan me. Lire nyé Saliyanji kapyii me, jaha na ye sùpya si n-sii n-jà n-tíi ka lire jùŋke si nta na u à Saliyanji kurigii jaara me.»

¹⁷ Wuu pi ke, wuu na jcaa si ntíi Yesu cye kurugo, ŋka l'aha mpa nta na wuu na kapegii pyi, lir'á li cyèe na Kirisita e cyi à fworu la? Mà byanhara bá la! ¹⁸ Mu aha fworu Musa Saliyanji kuni i mà pa Yesu Kirisita wuuni i, kántugo yyére maa núr'a fwor'a jyè lire kuni ninjyeeni i, lire cye kurugo mu maha núr'a pyi Saliyanji kēegefoo.

¹⁹ Mii wi ke, mii à fworu Musa Saliyanji i. Lire e ke mii saha nyé uru Saliyanji jwòh'i me. Uru Saliyanji yabilinji ŋgahanji u à mii pyi mii à fworu u e. Cyire pun'á pyi, bà mii si mpyi si nta mpyi Kile sùpya me. ²⁰ L'à pyi mu à jwo mii ná Kirisita à kwòro sɔncyan kworokworocige na. Lire kurugo mii yabilinji sàha bà u nyé na naye karigii cwóonre me. Ŋka Kirisita na nyé mii i. Kyaa maha kyaa mii na mpyi nume ke, mii à na cyege taha Kile Jyanji na maa nta a li pyi. Uru u à mii kyaa táan uy'á, maa uye kan sárage mii kurugo. ²¹ Kile à jwò mii

na maa yaage nkemu kan mii á ke, mii sí n-cyé kuru na mε. Kàmpyi Kile mpyi a jwo na mu aha ntaha Musa Saliyanj fye e na mu à tí uru yyahe taan, lire tēni i ke, Kirisita kwūnj mpyi na sí n-pyi kaɲwɔɔ baa de!

3

Kile à jwo na sùpyanji maha ntú u dáníyanji kurugo

¹ Yii Galati dánafeebii funɲɔ baa sùpyiibii! Jofoo u à yii le kuni nimpini i ye? Mà li ta ɲɲnke na Yesu à kwòro cige na ke, mii à kuru fininj'a jwo yii á. ² Yii li cè na yii ɲye a Kile Munaani ta Musa Saliyanj kuni ɲaaranj cye kurugo mε, nka Jwumpe Nintanmpe yii à lógo maa dá pu na ke, puru cye kurugo yii à li ta. ³ Di yii à pyi maa mpyi funɲɔ baa shiín bε? Kani yii à sí ná Kile Munaani sínj i ke, ɲaha na yii la ɲye s'a lire pyi numε ná yii yabilimpii sífente e ye? ⁴ Karigii puni Kile à pyi yii á ke, cyir'à pyi kaɲwɔɔ baa ke? Nka cyire sí ɲye a yaa cyi pyi kaɲwɔɔ baa mà de! ⁵ Yii wii! Kile ká u Munaani yaha l'à pa yii yyaha cú, ka yii i kakyanhala karii pyi, yii àha raa sɔnnj na yii na Musa Saliyanj kuni ɲaare ke, na lire kurugo u à li pyi mε, nka Jwumpe Nintanmpe yii à lógo maa dá pu na ke, lire kurugo u à lire pyi.

⁶ ɲye nde Ibirayima à pyi ke, lire tayyéreg'à pēe wuu á. U à dá Kile na, lire cye kurugo Kile à jwo na u à tí*. ⁷ Lire e ke yii li cè, mpíi pí à dá Kile na ke, píre pí ɲye Ibirayima túluge shiínbii sèesee wuubii. ⁸ Kile Jwumpe Semenj mú s'à jwo a kwò na Kile na sí supyishinj sannj pyi shintiilii u yyahe taan, pí dáníyanj kurugo. Lire kurugo u à jwo Ibirayima á na: «Mii sí jwó le supyishinj pun'á mu cye kurugo†.» ⁹ Ibirayima à dá Kile na, ka Kile sí jwó le u á, amuni li mú ɲye shin maha shin ká dá Kile na ke, u sí jwó le urufol'a Ibirayima fiige.

¹⁰ Mpíi pí na Musa Saliyanj kuni ɲaare marii sɔnnj na Kile sí jwó le píre'á ke, píre'á cwo laɲanke e mà kwò. ɲaha kurugo ye l'à sémε Kile Jwumpe Semenj i na: «Yaaga maha yaaga k'à sémε Saliyanj i ke, ɲgemu ká mpyi u ɲye na cyire kapyaaagii kurigii puni ɲaare mε, urufol'à láɲa†.»

¹¹ ɲye nákaana baa, sùpya sí n-jà n-tí Kile yyahe taan Saliyanj cye kurugo mε, ɲaha na ye l'à sémε mú na: «Shinj u à tí ke, dáníyanj cye kurugo, uru maha mpyi ɲyii na Š.» ¹² Musa Saliyanj kuni ná dáníyanj wuuni ɲaaranj ɲye ninjin mε, ɲaha na ye l'à sémε mú na: «ɲgemu la ká mpyi sí shinj ta Saliyanj cye kurugo ke, urufol'à yaa u Saliyanj kurigii puni ɲaara*.»

¹³ Nka Kirisita à wuu laɲanke lwó wuu cyaga, maa wuu shwɔ Saliyanj laɲanke na. L'à sémε mú na: «Shin maha shin pí à dùrugo cige e mà u bò ke, urufol'à láɲa†.» ¹⁴ Lir'à pyi, Kile à dùbábii mpiimu le Ibirayima á ke, bà píre sí mpyi sí nɔ supyishinj sannj na mú Yesu Kirisita cye kurugo mε. Kile à u Munaani ɲwɔmεeni ndemu lwó ke, bà wuu sí mpyi sí lire ta dáníyanj cye kurugo mε.

Musa Saliyanj ɲye a Kile ɲwɔmεeni fyinne mε

¹⁵ Mii cɪnmpyiibii, mii sí kani là yyaha jwo yii á mà tàanna ná sùpyire karigii pyinjanni i. Shiín shuunni ká tunmbyara le, píre mú shuunni i, shin ninjin sí n-jà tire kēge mε, u mú sí n-jà yaaga le tire e mε. ¹⁶ ɲye amuni Kile à tunmbyara le ná Ibirayima ná u túluge e. Li ɲye a sémε: «Ibirayima ná u túluyi

* 3:6 Zhenzi 15.6 † 3:8 Zhenzi 12.3; 18.18; 22.18 ‡ 3:10 Duterenomu 27.26 § 3:11 Abakuki 2.4 * 3:12 Levitiki 18.5 † 3:13 Duterenomu 21.23

i» mε. Li n'a mpyi a sέme amuni, li mpyi na sí n-pyi mu à jwo u tùluy'à j̄yaha. N̄ka l'à sέme: «Ibirayima ná u tùluge e†» kuru ku j̄yε Kirisita. ¹⁷ Mii jwumpe j̄wəhe ku j̄yε ηke: Kile à tire tunmbyaare le, yyeε ηkwuu sicyεere ná yyeε bej̄jaaga ná ke (430) kántugo, ka MusaSaliyaŋi si nta a pa. Uru Saliyaŋi si n-jà Kile j̄wəmeeni f̄yilnne, si nta raa ηko, mà li shi bò mε. ¹⁸ Kàm̄pyi Kile mpyi a sùpyire pyi u koolyii mà tàanna ná Saliyaŋi kuni jaaraŋi i, li sàha mpyi na si n-pyi j̄wəmeeni kayaala mε. Mà li ta Kile à j̄wə Ibirayima na j̄wəmeeni cye kurugo.

Naha kurugo Kile à Saliyaŋi kan yε?

¹⁹ L'aha mpyi amuni, jaha kurugo Kile à Saliyaŋi kan yε? U à u kan bà wuu si mpyi si u kafuunn̄kii cè mε. L'à pyi si yaa ná Ibirayima tùluge mpan̄i i, kur'á Kile à nde j̄wəmeeni lwó.

J̄yε Kile mèlekeεbii ná pi toromayyahafooni cye kurugo Saliyaŋi à no sùpyire na. ²⁰ N̄ka tēni i Kile à lire j̄wəmeeni lwó Ibirayima á ke, u kuro j̄yε a mpyi toromayyahafooni i mε. Kile yabiliŋi ye niŋkin u à t̄il'a yi jwo Ibirayima á. ²¹ Tá lir' à li cyée na Saliyaŋi à kántugo wà Kile j̄wəmyahigil'á? Mà byanhara bá la! Kàm̄pyi Saliyaŋi mpyi na sí n-jà shin pyi Kile sùpya, u mpyi na sí n-jà sùpyire pyi ti t̄i mú Kile yyahe taan. ²² N̄ka Kile Jwumpe Semēŋi à jwo na kapegiŋii mpyiŋ' à fànha ta sùpyire puni na. Lire e ke yaayi j̄wəmeeni Kile à lwó ke, pyiŋkanni niŋkin̄i na wà sí n-jà yire ta ke, lire li j̄yε mà dá Yesu Kirisita na.

²³ Mà uru dán̄iyaŋi tēni yaha li sàha nō mε, Musa Saliyaŋi u mpyi a tēen sùpyire puni j̄uŋ'i mà wuu pyi kāsuj̄yii fiige. U à tēen wuu j̄uŋ'i fo mà sà no tēni i Kile kun' à cyée wuu na, ka wuu u dá Kirisita na ke. ²⁴ Lire pyiŋkanni na, Musa Saliyaŋi à wuu le kuni i fo mà sà n̄ka Kirisita á, bà wuu si mpyi s'a ntōre ná shintiibil'e Kile yyahe taan dán̄iyaŋi cye kurugo mε. ²⁵ Numε mà wuu yaha wuu à dá Kirisita na, wuu saha j̄yε Musa Saliyaŋi cye e mε.

Kile pyifente tan̄kanni

²⁶ Yii pun' à pyi Kile pyi dán̄iyaŋi cye kurugo Yesu Kirisita wwoŋεεge e. ²⁷ Yii mpii pi à batize Yesu Kirisita wwoŋεεge e ke, yii à Kirisita yabiliŋi pyiŋkanni lwó. ²⁸ Lire e mu à pyi Yahutu yo, mu à pyi supyishiŋi san̄i yo, mu à pyi biliwe yo, mu j̄yε a pyi biliwe mà yo, mu à pyi nō yo, mu à pyi ceewe yo, sùpya j̄yε a wwú sùpya e mε. Yii puni na j̄yε niŋkin Yesu Kirisita wwoŋεεge cye kurugo. ²⁹ J̄yε yii aha nta Kirisita wuu, yii mú na j̄yε Ibirayima tùluge shiin. Yaage j̄wəmeeni Kile à lwó Ibirayima á ke, yii sí kuru ta mú.

4

¹ Yii na yaha si yi yyaha jwo yii á. Li na j̄yε bà tufoo maha j̄wəmeε lwó u pyà á mε. Mà pyāŋi yaha nāŋkocyεere e, u maha mpyi biliwe fiige, mà li ta u tuŋi yaayi puni j̄yε u wuyo. ² U byifeebii ná mpii pi na u karigiŋi cwəonre ke, pire maha yaha u na, fo tēni kyaa u tuŋ' à jwo ke, lire ká nō.

³ Wuu mú pi ke, wuu mpyi mu à jwo nāŋkopyire mà wuu yaha diŋyēŋi yasun̄yi làdaabii bilere e. ⁴ N̄ka Kile j̄wəmeeni tēn' à fūn̄ŋə ke, ka u u u Jyaŋi tun u à si sùpya mà yaha MusaSaliyaŋi j̄wəh' i. ⁵ mpii pi j̄yε uru Saliyaŋi j̄wəh' i ke, bà u si mpyi si pire j̄uŋə wwú bilere e, Kile si pi pyi u pyi mε. ⁶ Nde l' à li

cyêe na yii na nyε Kile pyii ke, lire li nyε Kile à u Jyanji Munaani* tun yii zòmpii na, lire l'à li ta yii aha Kile náare yii maha jwo: «Baba, wuu Tu Kile!»

7 Nyε lir'à li cyêe na yii à fworò bilere e. Yii à pyi numε Kile pyii. Ná yii s'à pyi u pyii de, yaayi puni u à bégel'a yaha u pyiibii mεε na ke, yii pi nyε yire tafeebii.

Poli funɲk'à pen ná Galati dánafeebil'e

8 Nyε tèecyiini i, yii mpyi na sàha ɲkwò a pyi ná Kile e mε, lire e yii mpyi a yiye le yasuɲyi bilere e, ɲjemu yi nyε yi nyε Kile sée wuɲi mε. 9 ɲka numε yii nyε ná Kile e, a fo Kile bà u nyε ná yii e, ɲaha na yii la nyε si nùru yiye le yire diɲyeni yasuɲyi ládaabii bilere e ye? Yire yasuɲyi nyε fànha ná kaɲwò baa de! 10 Yii maha canmpyaagii cyii tòre canntanya, yiɲyi yà na nyε amuni, tèrigii cyii na nyε amuni, yyeegii cyii na nyε amuni, ɲaha na be? 11 Yii kapyiɲkil'à mii funɲò pen, fo mii na sòɲɲi mii kanhare puni sí n-pyi kaɲwò baa.

12 Mii cinmpyiibii, mii à fworò Yahutuubii ládaabii bilere e maa mpyi yii supyishɲi sanɲi fiige. Mii na yii náare, yii i mpyi mii fiige, yii áha yiye le tire bilere e mε.

Mà mii yaha yii yyéere yii nyε a mii mùmpεnme pyi mε. 13 Yii à li cè na yampe p'à mii pyi mii à tɛen yii shwòhól'e na toɲcyiige, maa Jwumpe Nintanmpe jwo yii á. 14 Mii yamp'à yii tɛenme pen, ɲka yii nyε a ɲjige maa ɲcyé mii na mε, yii à mii cùmò leme ɲwò mu à jwo Kile mèlɛkɛɲi wà, mu à jwo Yesu Kirisita yabilɲi wi. 15 Lire tèni i, yii yayahai mpyi a táan ná mii i sèl'e. Numε taa kuru yyetange de! Mii à dá li na na mii kyaa mpyi a táan yii á, kàmpyi li mpyi na sí n-jà n-pyi, yii mpyi na sí yii ɲyiigii wwù n-kan mii á. 16 Lire e ke mii na sɛɲɲi yu yii á ke, lire l'à mii pyi yii zàmpen be?

17 Sùpyire ti na Jwumpe Nintanmpe labali na yu ke, tire na dirili yii kurugo, ɲka sèeshiin bà mε. Pi la nyε si mii ná yii láha wuye na, bà yii si mpyi si zii ntaha pire fye e mε. 18 L'à ɲwò yii kwòro kuni ɲiɲɛenni i tèrigii puni i, ali mii mεε ká mpyi mii nyε yii shwòhól'e tèni ndemu i mε. 19 Mii pyiibii, mii na ɲkànre yii kurugo sahanɲi layirilifoo fiige, fo Yesu Kirisita ká yii zòmpii puni shwò a ta. 20 Cyage e mii nyε amε ke, li mpyi na sí n-táan mii i mà pyi yii shwòhól'e nde tèni i, si jwuɲkanni kɛɛɲɲe ná yii e, ɲaha na ye nde mii sí n-pyi yii á ke, mii nyε a li cè mε.

Kile ɲwòmɛɛni ná Kile Saliyaɲi na nyε Ibirayima cyeebii shuunɲi fiige

21 Mii à jwo yo! Yii mpii la ku nyε si mpyi Musa Saliyaɲi ɲwòh'i ke, ɲje Saliyaɲi Semɲi à jwo ke, yii nyε a yire lógo mà? 22 L'à sémε na Ibirayima à pùnampyire shuunni ta, wà à ta bilicwo á, wà s'à ta u cilenɲi'á. 23 Bilicwoɲi pyàɲ'á ta mà tàanna ná u sifeebii ɲyii wuuni i, ɲka cilenɲi wuɲ'á ta mà tàanna ná Kile ɲwòmɛɛni i.

24 Mpe jwumpe ɲwòh'à cùgo, mpii cyeebii shuunɲi na nyε mu à jwo tunmbyara tatɛɲyε shuunni Kile à ntemu pyi ke. Agari u nyε bilicwoɲi ke, uru u nyε mu à jwo tunmbyaare Kile à le ná Musa e Sinayi ɲanɲe ɲuɲ'i ke, u pyiibii maha sini bilii. 25 Nyε Agari na nyε Sinayi ɲanɲe fiige Arabubii kɲi i, maa mpyi naha Zheruzalɛmu kànhe fiige mú, kuru ná ku shiinbii na nyε bilere e†. 26 ɲka Zheruzalɛmu kànhe ku nyε ɲiɲyiɲi na ke, kuru nyε bilere e mε, kuru mú sí ku nyε wuu nuɲi. 27 L'à sémε na:

* 4:6 U Jyanji Munaani ná Kile Munaani nyε ɲiɲkin. † 4:25 Pyiɲkanni na Yahutuubii mpyi na Kile père maa piye pwo Musa Saliyaɲi na fo mà sà mpyi bilii fiige ke, ná lire e Poli à Zheruzalɛmu tàanna naha ɲke cyage e.

«Cijiriŋe, ta múgure sèl'e, mu u nyε mu sàha laa yaŋkanna cè me, ta ŋkwúuli funntange e, naha na ye ceenji nòŋ'à wál'a yaha ke,

uru pyiibii sí nyaha n-tòro nònyiiwɔŋji wuubii na‡.»

²⁸ Mii cìmpyiibii, yii pi ke, yii à pyi Ishaka fiige, pyiibii jwɔmεεni Kile à lwó maa pi kan Ibirayima á ke, pire pi nyε yii.

²⁹ Bilicwɔŋji pyàŋ'à ta u sifeebii nyii taŋkanni na, cilenɛŋji wuŋ'à ta Kile Munaani sífente cye kurugo. Nka bilicwɔŋji pyàŋ'à tée na cilenɛŋji wuŋji yyahe fwóhore, fo mà sà nɔ niŋjaa na. ³⁰ Nyε naha Kile Jwumpe Semɛŋji à jwo ye? Y'à séme:

«Ma bilicwɔŋji ná u jyanji kòrɔ, naha na ye u nàzhan nyε kooŋe e ná cilenɛŋji jyanji i mεS.»

³¹ Lire kurugo mii cìmpyiibii, wuu nyε bilicwɔŋji pyii me, ŋka cilenɛŋji pyiibii pi à sii wuu.

5

Yii àha núru yiye le Musa Saliyanji bilere e me

¹ Kirisita à wuu yige bilere e, bà wuu si mpyi si mpyi wuye wuu, sèŋji na me. Lire e yii kwòro pur'e, yii àha núru yiye le bilere mεere na me. ² Yii lógo! Mii Poli, mii sí yi jwo yii á, yii aha nta yii à dá li na na yii à yaa yii kwòŋ si nta zhwo, lire e Kirisita kaŋwɔɔ saha nyε yii á me. ³ Mii sí núru pu taha yii á, shin maha shin u à uye kan pi à kwòŋ ke, urufol'à yaa u a MusaSaliyanji kurigii puni naare. ⁴ Yii pi na jcaa si nti Kile yyahe taan Musa Saliyanji cye kurugo ke, yii à kàntugo wà Yesu Kirisita na, lire e Kile si jwɔ yii na si yii shwɔ me. ⁵ Wuu pi ke, Kile Munaani à wuu pyi wuu à tɛen li taan na wuu sí n-tí Kile yyahe taan wuu dányanji kurugo. ⁶ Wuu aha mpyi Yesu Kirisita wwoŋεe e, l'à pyi ŋkwòŋ yo, l'à pyi ŋkwòŋmbaa yo, lire là nyε na wíi me. Nde li na wíi ke, lire li nyε mà dá Yesu Kirisita na. Wuu ná wuye shwòhɔlɔ kapyiŋkii tàange maha lire cyé.

⁷ Yii fɛŋkanni mpyi a jwɔ sèŋji kuni i, joofo u à yii yige l'e ye? ⁸ Yii li cè na yii yyerefoonji Kile kapyii bà me. ⁹ Yii nyε a cè na: «bwúuruŋji yírigeyirige yaani nimbileni maha mbyimpe niŋcwònhɔmpe puni yirige» mà? ¹⁰ Lire ná li wuuni mú i, mii à cyεge taha Kafoonji Yesu na na yii sòŋŋŋkanni ná mii wuuni sí n-pyi niŋkin. Nka shin maha shin ká yii wurugo ke, Kile sí yoge kwòŋ urufoo na.

¹¹ Mii cìmpyiibii, mii wi ke, mii n'a mpyi na Kile jwumpe yu mà yyaha tí ná ŋkwòŋŋi i, na sùpya si n-jà n-shwɔ u baa me, shin mpyi na si n-sii mii yyaha fwóhɔrɔ niŋjaa me. Jwumpe mii na yu, na Yesu Kirisita à kwú kworokworociŋe na ke, puru mpyi na si n-sii n-waha wà na mú me. ¹² Mii la ku nyε, mpii pi nyε na yii wuruge na yige sèŋji kuni i ná ŋkwòŋŋi kani i ke, pi àha li dá ŋkwòŋŋi na me, pi piye tùŋŋ!

Yii Kile Munaani yaha li yii yyaha cù

¹³ Mii cìmpyiibii, yii pi ke, Kile à yii yyer'a yige bilere e, ŋka yii àha lire pyi kaŋŋɔ s'a yii nyii wogigii pyi me. Yii yiye kyaa táan yiy'á, yii raa jwɔge yiye na. ¹⁴ Naha na ye Kile Saliyanji puni na ntaa mpe jwumpe niŋkinji i: «Ma supyiŋεŋji kyaa táan may'á, bà mu yabilinji kyal'à táan may'á me*.» ¹⁵ Nka yii

yabilimpíi ká yíri yiye fye e, marii yiye n̄oni, marii yiye kyaa sige yaaya fiige, yíi a yiye k̄aanmucaa yíi àha yiye k̄eεge ŋkwò me.

¹⁶ Mpe mii la ŋye si jwo yíi á ke, puru pu ŋye: yíi a ñaare yíi yyaha tíi ná Kile Munaani ŋyíi wuuni i, lire ká mpyi, yíi saha si raa yíi ŋyíi karigíi nimpegigíi pyi me. ¹⁷ Naha kurugo ye sùpyañi ŋyíi wogigíi ŋye a táan Kile Munaani á me, Kile Munaani ŋyíi wuuni sí ŋye a táan sùpyañ'á me. Cyire kapyaaagíi shuunní'á t̄un. Lire e Kile Munaani ká mpyi yíi e, yíi saha si raa yíi ŋyíi karigíi pyi me. ¹⁸ Yíi aha Kile Munaani yaha l'á yíi yyaha c̄u, Musa Saliyañi f̄anhe saha si n-pyi yíi na me.

¹⁹ Wuu aha ntaha wuu ŋyíi wuuni fye e, wuu kapyiñkii cyi maha mpyi ŋcyii: jacw̄ore ná katupw̄oh̄yi ná silege baa karigíi ²⁰ ná kacyzunni ná s̄ñkanmpe ná pege ná yoge ná yíjcyεge ná l̄yirintononi ná fadiyañi ná mb̄embaañi ná nd̄ahalañi ²¹ ná ŋyipeenni ná sinmbyaani ná lakyanhayi ná cyire fiige karigíi. Mii à fyánha a yí jwo, ŋka mii sí yí taha, shin maha shin u kapyiñi ká mpyi cyire ŋcyii, urufoo n̄azhan ŋye Kile Saanre e me.

²² Kile Munaani ká sùpyañi ŋgemu yyaha c̄u ke, urufoo kapyiñkii cyi maha mpyi ŋcyii: tàange ná funntange ná yyeñjke ná l̄utaanni ná sùpyigire ná c̄enmpe ná d̄anasupyigire ná ²³ ñumpin̄ke ná c̄umayenañi. Uru saliya ŋye ŋgemu u ŋye na cyire karigíi shiñi t̄unni me.

²⁴ Mpii pi ŋye Yesu Kirisita wuubii ke, pir'á pi ŋyíi karigíi ná pi m̄untanma wogigíi b̄o, b̄a Yesu Kirisita à b̄o kworokworocige na me.

²⁵ Kile Munaani cye kurugo wuu à shiñi n̄iv̄onñi ta, lire kurugo, wuu Kile Munaani yaha li wuu yyaha c̄u. ²⁶ Wuu wà ká uye p̄ee me, wuu àha raa wuye ŋw̄o cw̄ore me, wuu àha raa wuye yíjcyεge pyi me.

6

¹ Mii c̄inmpyiibii, yíi pi à yiye yaha Kile Munaani li i ŋk̄eññi ke, wà ká Kile kafuun pyi, yíi urufoo yeε ná l̄utaanni i, yíi i u le kuni n̄intiini i. Yíi mú s'a yiye k̄aanmucaa lire fiige ká ŋkwò yíi ta me. ² Yíi yiye t̄εge yíi i yiye tugure lw̄o, lire pyiñkani na, yíi sí KirisitaSaliyañi f̄un̄ñ̄o. ³ Ŋgemu ká a s̄onñi na ur'á pw̄o pi sanmpii na, mà li ta u ŋye a s̄i yafyin me, urufoo na uye ŋw̄o fáan̄ñi. ⁴ Shin maha shin à yaa u uye toron̄kanni k̄aanmucya s̄el'e. L'aha nta l'á ŋw̄o, urufol'á yaa u pyi funntange e, u sí ŋye a yaa u wab̄eε wuu fw̄oh̄o me. ⁵ Naha kurugo ye Kile sí shin maha shin yíbe u kapyiñkii kyaa na.

⁶ Ŋye ŋgemu ká a yíi k̄alali Kile jwumpe na ke, yíi a yíi cyeyaayi yà kaan urufol'á.

Nde mu à pyi ke, lire t̄onñi mu maha nta

⁷ Yíi àha raa yiye ŋw̄o fáan̄ña me, sùpya si n-jà raa Kile fare me. Sùpyañi ká yaage shiñi ŋgemu n̄ugo ke, kuru shiñi u maha ŋkw̄on. ⁸ Lire ŋw̄ohe ku ŋye na ŋgemu ká a u karigíi pyi mà tàanna ná u ŋyíi wuuni i ke, kw̄on̄i u ŋye na urufoo sigili. Ŋka ŋgemu ká a u karigíi pyi mà tàanna ná Kile Munaani ŋyíi wuuni i ke, Kile Munaani sí urufoo t̄on̄ ná shiñi niñkwombaani i. ⁹ Ŋye l'aha mpyi amuni, wuu àha ŋk̄anha kac̄eñkii mpyiñi taan me, ñaha kurugo ye wuu aha m̄aban le kac̄eñkii mpyiñi i, t̄eni là na ma, wuu sí n-pa li t̄onñi ta. ¹⁰ Lire kurugo wuu a kac̄eñkii pyi sùpyire pun'á t̄ere o t̄ere e wuu à li laage ta ke. Ŋka wuu c̄inmpyiibii d̄anafeebii wuuni l'á lyε.

Jwumpe nizanmpe

¹¹ Nyε yii nte sémere nintibuunte wíi, mii yabiliŋi cyεge k'à ti sém'a tùugo yii á. ¹² Mpii la ku nyε yii raa ŋkwùun fànhe e ke, pi na lire pyi si nta ntáan sùpyir'á. Kabile niŋkin jwəh'i pi nyε, pi la nyε sùpyire s'a pi yyaha fwóhore na pi na yu na Kirisita kwùŋi kanni u si n-jà sùpyaŋi shwə mε. ¹³ Mà li ta, pire pi à kwòn ke, pi yabilimpíi nyε na jaare mà yyaha tí ná MusaSaliyaŋi i mε. Pi la nyε yii i ŋkwòn si nta raa piye cyéere na yii à jεŋ'a taha pire fye e. ¹⁴ Mii wi ke, mii nyε a sii na li caa si naye jwo si cye taha yaaga na mà tóro wuu Kafoonji Yesu Kirisita kworokworocige na mε. Kuru kworokworocige kurugo dijyεŋi tðonŋ'á kwð mii á, mii tðonŋi mú s'à kwð ŋge dijyεŋi i. ¹⁵ Wà à kwòn yo, wà nyε a kwòn mà yo, yaaga nyε lire e mε, zðŋi nivonŋi Kile maha le wuu e ke, uru u na wíi. ¹⁶ Mpii pi na li kuni jaare ke, Kile u yyeŋiŋke kan pir'á, u u jùjaara ta pi na. Kile sùpyire kyaa na mii nyε, tire ti nyε Izirayeli.

¹⁷ Sùpya kà núru na kánha mε, nðopiyyi yi nyε mii cyeere na ke, Yesu kurugo mii à yire ta.

¹⁸ Mii cìmpyiibii, wuu Kafoonji Yesu Kirisita u jwə yii puni niŋkin niŋkinŋi na u u jwó le yii á. Amiina!

Leterenji Poli à tun Efese kànze dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè leterenji funṅṅ jwumpe e ke

Efese u mpyi Azi kùluni kànbwòhe, nume pi maha lire mege pyi Turiki. Poli u à Jwumpe Nintanmpe jwo kuru kànze shiinbil'á, ka pì si jye pu na, maa dá Kafoonji Yesu na. Lire l'á pyi dánafeebii kurunke sinṅkanni wani. U à yee taanre pyi kuru kànze e Kile jwumpe jwunji na. Puru funṅṅke e u à dánafeebii kurunji yà tije tije kuru kwúumpe kanyi puni na.

Poli à nge leterenji sém'a kan jje dánafeebii kurunji'á, maa Kile kayaani jwo. Lire kayaani li jye, mà niṅyini yaayi puni ná jinke yaayi puni le jũṅufoo niṅkin cye e. Uru jũṅufoonji u jye Yesu Kirisita (1.10). Kirisita à kwú, lire cye kurugo, u à Yahutuubii dánafeebii ná supyishini sanji dánafeebii shwò, maa pi puni wà piye na mà pyi kurunṅ niṅkin. Lire kurugo mpì pi à dá Kirisita na ke, jceenneni u mpyi nge supyishini shuunnini shwòhò'e ke, ur'á kwò (1-3).

U à li cya dánafeebil'á na pi piye kyaa tán piy'á, pi raa piye tere bà cyee niṅkinji yatanji maha báare sinṅcyan me. Poli à li cyèe dánafeebii na na Kile sifent'á fàhà li sifente sannte puni na. Lire e u à li cya dánafeebil'á, pi Kile kàshikwònyaayi puni lwò, bà pi si mpyi si yere Sitaannini ná u nàṅwòhore karigii puni sige me (4-6).

Jwumpe tasiige

¹ Mii Poli u jye Yesu Kirisita tũntunṅò mà tàanna ná Kile jyii wuuni i ke, mii u à nge leterenji sème si ntun yii á, yii mpiimu pi à pyi Kile wuu, ná yii à taha Yesu Kirisita fye e terigii puni i [Efese kànze e] ke. ² Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwò yii na, pi i yyejinke kan yii á.

Kacennkii Kile à pyi Yesu Kirisita cye kurugo ke

³ Wuu wuu Kafoonji Yesu Kirisita Tunji Kile kèe, u à wuu wuuni jwò, yacenyi Kile Munaani maha nkaan ke, maa yire puni kan wuu á niṅyini na, wuu ná Kirisita wwojenge kurugo. ⁴ Uru cye kurugo, mà jwo diṅyeni u dá ke, Kile mpyi a wuu cwònrò, bà wuu si mpyi si finije, si mpyi tigre cyaga baa u yahe taan me. ⁵ U à wuu kyaa tán uy'á, lire na, mà ta diṅye sàha dá me, u à li lwò uye funṅ'ì si wuu pyi u pyi Yesu Kirisita cye kurugo. Lire l'á pyi u jyii wuuni mà yyaha tí ná wuu e. ⁶ Lire e ke wuu pèene taha u na, u kacenni nimbwooni kurugo. U à lire pyi wuu á u Jyanji Yesu Kirisita cye kurugo, uru ngemu kyaa l'á waha u á sèl'e ke.

⁷ Yesu Kirisita à uye pyi sàraga, maa wuu jũṅṅ wwu u sishange cye kurugo, maa wuu kapegigi yàfa wuu na, mà tàanna ná Kile kacenni nimbwooni mpyini i. ⁸ Kile à sàa cyire pyi maa yákilifente shini puni ná jceṅi shini puni kan wuu á. ⁹ Mà tàanna ná u jyii wuuni i, kani u mpyi a yal'á yaha Yesu Kirisita cye kurugo, ná li mpyi a ṅwòhò ke, u à lire cyèe wuu na. ¹⁰ Lire li jye: tēni ká fũṅṅ, u sí niṅyini yaayi ná jinke wuyi puni le jũṅufoo niṅkin cye e, uru u jye Kirisita.

¹¹ Kirisita cye kurugo mú, Kile à wuu cwònrò mà pyi uye wuu. U mpyi a lire kani yaa fo tēmōni i mà tàanna ná u jyii wuuni i. ¹² Lire e wuu pi à

pyi shincyiibii mà wuu sònḡore taha Kirisita na ke, wuu sí n-pyi kaḡuḡo Kile meḡe ku p̄e.

¹³ Yii mú pi ke, yii na ḡye Kirisita wwoḡeḡe e, mà lwó yii à s̄eḡi jwumpe lógo yii zhwoḡi kyaa na ke, puru pu ḡye Jwumpe Nintanmpe. Yii à dá Kirisita na ke, Kile à fȳe bw̄n yii na u Munaani ḡkann̄i cye kurugo yii á, u mpyi a lire ndemu ḡw̄meḡe lwó ke. ¹⁴ Yac̄eḡḡi Kile à yal'a yaha u wuubii meḡe na ke, Kile Munaani l'à wuu pyi wuu à t̄eḡn ná l'e na wuu si yire ta, Kile ká u wuubii ḡuḡo w̄w̄ feefee t̄eni ndemu i ke, bà u si mpyi si ḡk̄e u meḡe mp̄eḡi kurugo me.

Poli à Kile ḡáare d̄ánafeebil'á

¹⁵ Pyiḡkanni na yii à dá Kafoḡi Yesu na s̄èl'e, ná pyiḡkanni na yii à Kile wuubii sanmpii kyaa táan yiy'á s̄èl'e ke, mii à lire lógo. ¹⁶ Lire kurugo mii maha fw̄u kaan Kile á t̄èḡiḡi puni maa u ḡáare yii kyaa na. ¹⁷ Mii ḡarege funḡe e, mii maha li caa wuu Kafoḡi Yesu Kirisita u Kileḡi á, uru ḡgemu u ḡye Tufoḡi s̄inampefoo ke, u yákilifente kan yii á s̄èl'e, u u uye cȳe yii na, bà yii si mpyi si u s̄eḡmeḡe ḡc̄e me. ¹⁸ Mii na u ḡáare mú u u yii yákilibii múgo. Lire ká mpyi, u à yii yere maa sònḡore tatahage ḡkemu kan yii á ke, yii sí kuru c̄e, kuru ku ḡye yaayi nisinaḡi niḡyahayi u à yal'a yaha u wuubii meḡe na ke. ¹⁹ Mii na li ḡáare u á mú, bà yii si mpyi si u sífente kakyanhala woore c̄e wuu d̄ánafeebii k̄ampanḡe na me. ²⁰ Tire sífente cye kurugo mú, u à Kirisita ḡè a yige kw̄ḡi i, maa u pyi u à s̄à nt̄eḡn u k̄aniḡe cȳeḡe na, niḡyiḡi na. ²¹ Yaayi niḡyambaayi yi ḡye ná ḡuḡufente ná sífente ná f̄anhafente ná kafente e ke, Kile à u t̄iḡe yire puni ḡuḡo na, mà bára meḡe maha meḡe ku ḡye na yiri yi na nume, ná meḡe maha meḡe ku sí n-pa raa yiri yi na t̄iḡi n̄impan̄i i ke, u à u t̄iḡe yire puni ḡuḡo na. ²² Kile à yaayi puni t̄iḡiḡ'a cȳán u á, maa u pyi d̄ánafeebii kuruḡe ḡuḡufoḡi, ²³ kuru ḡkemu ku ḡye u cȳeere ke. Yaaga maha yaaga ku ḡye u e ke, yire puni ḡye kur'e maa mpyi cȳeyi puni i.

2

Mà fworo kw̄ḡi i maa mpyi sh̄i na

¹ Yii pi ke, t̄eni l'e, yii mpyi mu à jwo kw̄u yii n̄tiimbaani ná yii kapeḡiḡi kurugo. ² Yii mpyi maha cyire karigii pyi ḡe d̄iḡȳeḡi s̄uḡyire sannte fiḡe. F̄anha yaayi yi ḡye kaf̄eḡe e ke, yire ḡuḡufoḡi ḡyiḡi wuuni yii mpyi na mpyi. Mpii sí pi à ḡuḡo kȳán Kile na ke, uru u ḡye na báaraḡi pyi pire e, ali nume. ³ Wuu mú puni mpyi pire fiḡe, wuu mpyi maha wuu karigii pyi mà t̄aanna ná wuu yabilimp̄i ḡyiḡi wuuni i, nde l'à táan wuu cȳeer'á ná nde l'à t̄iḡe wuu funḡi ke, lire wuu mpyi maha mpyi. Lire kurugo Kile l̄uuni mpyi a yiri wuu taan pi sanmpii fiḡe.

⁴ ḡka Kile ḡuḡaar'á p̄e s̄èl'e. U à wuu kyaa táan uy'á s̄èl'e. ⁵ Lire kurugo wuu pi mpyi kw̄u fiḡe wuu kapeḡiḡi kurugo ke, u à wuu ḡè a yige kw̄ḡi i ná Kirisita e. Yii li c̄e na Kile à ḡw̄o yii na, maa yii shw̄o. ⁶ Wuu ná Kirisita wwoḡeḡe kurugo, Kile à wuu ḡè a yige kw̄ḡi i ná u e, bà wuu si mpyi si nt̄eḡn ná u e niḡyiḡi i me. ⁷ U à lire pyi Yesu Kirisita cye kurugo, bà u si mpyi si u kacenni t̄eḡeḡe baa wuuni cȳeḡe lȳeḡw̄oḡi n̄impayi na me. ⁸ Yii li c̄e na Kile à ḡw̄o yii na, maa yii shw̄o yii d̄aniyaḡi cye kurugo. Yii yabilimp̄il'e bà lir'á fworo me. Kile u à lire pyi yii á mana. ⁹ Lire ḡye a pyi yii kac̄eḡḡi cye kurugo me, lire e s̄uḡyaḡi w̄a tufiḡe s̄i n-ḡa uye p̄e me. ¹⁰ Yii li c̄e na Kile à wuu pyi sh̄inḡn̄m̄i wuu ná Yesu Kirisita wwoḡeḡe cye kurugo, kac̄eḡḡi mpyiḡi meḡe na, u mpyi a cyire ḡcyiimu yal'a yaha, bà wuu si mpyi s'a cyi pyi me.

Kirisita kwùj' à Yahutuubii ná supyishinji sanji pyi pi à wwò

¹¹ Nye pyinƙanni na yii mpyi yyecyiige na ke, yii sònno lire na ke! Yii pi nye yii nye Yahutuu me, Yahutuubii mpyi maha yii pyi na yii nye a kwòn me, maa nko na pir' à kwòn, mà li ta cyeere kanni na uru nkwònn' à pyi. ¹² Lire tēni i, yii mpyi a Kirisita cè me, yii mpyi Izirayeli shiinbil' e me, tunmbyaare Kile mpyi a le ná u shiinbil' e maa yaayi njemu nwómee lwó ke, yii nāzhan mpyi yire e me. Yii mpyi sònno tatahaga baa, yii mpyi a Kile cè me. ¹³ Nye yii laage ku mpyi a fyānha a tōon Kile na ke, Yesu Kirisita à u sìshange wu mà pyi sàraga, kuru kurugo yii à byanhara Kile na nume.

¹⁴ Uru u à yyejinke kan, maa Yahutuubii ná supyishinji sanji wà piye na mà pyi ninƙin. Māpenge ku mpyi pi shwòhòl' e kàsògo fiige ke, maa kuru kwò. ¹⁵ U kwùji cye kurugo, u à MusaSaliyanjì ná u tonjì karigiì fānhe kwò. Lire pyinƙanni na, maa supyishinji kuuyi shuunniyi wà yiye na mà pyi supyishi nìvòno ninƙin, maa yyejinke pyi k' à pa pi shwòhòl' e. ¹⁶ U kwùji cye kurugo kworokworocige na, u à māpenge kwò pi shwòhòl' e, maa yire kurunji shuunniyi wà yiye na mà pyi ninƙin, maa pi ná Kile shwòhòji yal' a nwò. ¹⁷ Mpii laage ku mpyi a tōon Kile na, ná mpii pi mpyi a byanhara Kile na ke, Jwumpe Nintanmpe p' à yyaha tí ná yyejinke e ke, u à pa puru jwo pi á. ¹⁸ Uru cye kurugo, wuu supyishinji kuuyi shuunniyi sí n-jà tabaraga ta Tufooji Kile na, Kile Munaani ninuuni cye kurugo. ¹⁹ Lire kurugo yii saha nye nāmpwuun, lire nye me shintahantorii me, nka yii à bàra Kile wuubii na nume, maa mpyi pyennugo shiin Kile bage e. ²⁰ Yii na nye бага, Kile à nkemu faanra ke. Yesu tūntunmpii ná Kile tūntunmpii pi nye kuru bage nintaani, Yesu Kirisita yabiliji u nye ku nintaani kafaage sée woge mbiini na. ²¹ Uru cye kurugo, bage nkunjiyi pun' à yiye cù cù, maa mpyi бага njicenne Kafooji Kile á. ²² Uru cye kurugo mú, yii à pyi mu à jwo kafaaya y' à wà yiye na mà tēg' a бага faanra, Kile à tēen nkemu i u Munaani cye kurugo ke.

3

Supyishinji sanji u nye u nye Yahutuu me, Poli à pyi Kile jwumpe jwufoo pir' á

¹ Lire kurugo mii Poli u nye kāsuni i Yesu Kirisita Jwumpe Nintanmpe njwunji kurugo yii supyishinji sanj' á ke, mii na Kile náare yii kyaa na. ² Kile à nwò mii na, maa báaranjì ngemu kan mii á mà yyaha tí ná yii e ke, yii wà tufiige nye à pínni uru na me. ³ Kani Kile mpyi a yal' a yaha ná li mpyi a nwòho ke, u à lire cyée mii na, bà mii à cyiì ninƙin ninƙin sème yii á nge letereji i mà yyaha tí ná l' e mà kwò me. ⁴ Yii aha cyire kála, pyinƙanni na Kile à mii yákiñji múgo, ka mii i lire kanwòhòni cè mà yyaha tí ná Kirisita e ke, yii sí lire cè. ⁵ Kile nye a mpyi a lire kanwòhòni cyée tēecyiini sūpyire na, bà u à li cyée nume u Munaani cye kurugo u tūntunmpii ná u jwumpe jwufeebii na me. ⁶ Lire kanwòhòni li nye: yaayi Kile sí n-kan Yahutuubil' á ke, supyishinji sanji sí yire ninuyi ta, naha na ye pi à wwò maa mpyi ninƙin, maa nwómeeeni yaayi ninuyi ta Yesu Kirisita wwojenge e, Jwumpe Nintanmpe cye kurugo.

⁷ Kile à nwò mii na u sífente cye kurugo, maa mii pyi u báarapyi puru Jwumpe Nintanmpe njwunji kurugo. ⁸ Mii u nye na naye sònji Kile wuubii puni nimbileni ke, Kile à nwò mii na, maa mii pyi mii i Kirisita kasinani tegele baa wuuni yu supyishinji sanj' á. ⁹ Kile u à yaayi puni dá ke, kani u mpyi a nwòho fo tēmòni i ke, u à mii pyi mii i lire yige bēenmpe na. ¹⁰ Lire e yaayi njyambaayi yi nye ná njūfente ná fānhafente e dijyeji njūo na ke, yire sí

li cè nume dánafeebii kurunke cye kurugo, na yákilifente na nyε Kile á karigii puni i. ¹¹ U mpyi a lire kani yaa mà ta dnyε sàha dá mε, maa mpa li pyi wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo. ¹² Wuu ná Yesu Kirisita wwojεεge funnke e, wuu dániyaŋi cye kurugo, wuu yákiliteεnre wuubil'à tabaraga ta Kile na. ¹³ Lire kurugo mii na li caa yii á, yyefuge e mii nyε yii kurugo ke, yii àha kuru kani tēge mában fō yiye na mε, jaha na yε mii nyε k'e yii njñjirire kurugo.

Poli à Kile jáare dánafeebil'á sahanjki

¹⁴ Lire kurugo mii maha na niŋkure sínni maa Tufoonji Kile jáare, ¹⁵ uru ŋgemu u à niŋyini ná niŋke yaayi puni meyi le ke. ¹⁶ Mii na u jáare, bà u si mpyi si fánha le yii e u Munaani cye kurugo mà tàanna ná u sífente tegele baa woore e mε. ¹⁷ Yii dániyaŋi cye kurugo, Kirisita u tateŋge wwú yii zòmpyaagil'e, yii i ndire wà tàange e, yii i yiye waha kur'e. ¹⁸ Lire e yii ná Kile wuubii sanmpii, yii sí Kirisita tàange tegele baa woge cè. ¹⁹ Kuru tàange k'à tòro sùpyire puni taceŋke taan ke, yii sí kuru cè. Lire ká mpyi, yaayi puni yi nyε Kile e ke, yire puni sí n-pyi yii e. ²⁰ Yaayi wuu nyε na jáare, lire nyε mε na sññi njjemu na ke, mà tàanna ná Kile sífente ti nyε wuu e ke, u sí n-jà yire kan wuu á fo si njà ntòro bá! ²¹ Pèente ti taha u na tērigii puni i dánafeebii kurunke shwòhál'e Yesu Kirisita wwojεεge e fo tèkwombaa. Amiina!

4

Dánafeebii ŋgwòŋi kani

¹ Nyε lire kurugo, mii u nyε kàsuni i Kafoonji Yesu Kirisita mege kurugo ke, mii na li caa yii á, Kile à yii yyere ndemu mεε na ke, yii raa jáare yii a ntàanni ná lire e. ² Lire li nyε, yii sàa yiye tīrige, yii i mpyi njñpinjefee ná lùtaanfee, yii yiye karigii kwú tàange funnke e. ³ Yyeŋiŋke cye kurugo, Kile Munaani à yii pyi yii à wwò wwoŋkanni ndemu na ke, yii yiye waha yii i ŋkwòro uru ŋgwòŋi i. ⁴ Yii li cè na yii à pyi mu à jwo cyere niŋkin, Kile Munaani ninuuni li nyε yii puni i. Kile à yii yyere maa sññore tatahage ŋkemu kan yii á ke, kuru mú na nyε niŋkin. ⁵ Kafoo niŋkin u nyε, uru ninuŋi na yii pun'à dá, maa batize uru ninuŋi mεge na. ⁶ Kile niŋkin u nyε, uru u nyε wuu puni Tunji, maa mpyi wuu puni njñŋ na, u na báaraŋi pyi wuu puni cye kurugo, maa mpyi wuu puni zòmpyaagil'e.

⁷ Njka Kile à jwò wuu na, maa màkange kà kan wuu shin maha shin á mà tàanna ná Kirisita sùpyire kanŋkanni sumare e. ⁸ Lire e y'à jwo Kile Jwumpe Semēŋi i na:

«Tèni i u à dùgo ke,
u à kàre ná bilii niŋyahamil'e,
maa mayaaya kan sùpyir'á*.»

⁹ U à dùgo niŋyini i, di lire jwòhe nyε yε? Lir'à li cyèe na u mpyi a fyánha a tige fo njñke na. ¹⁰ Nge u à tige ke, uru ninuŋi u à dùg'a kàre fō cyeyi puni niŋyini na, bà u si mpyi si niŋyini ná njñke puni jñ ná u sífente e mε. ¹¹ Uru u à pii pyi Yesu túnntunmii, maa pii pyi Kile túnntunmii, maa pii pyi Jwumpe Nintanmpe jwufee, maa pii pyi dánafeebii kurunke sançwònsigibii, maa pii pyi ku cyelentii. ¹² U à lire pyi, Kile wuubii pi nyε Kirisita cyeeere ke, bà pi si mpyi si pire bégele báaraŋi mεε na, pi raa sì yyaha na Kile kuni i siŋcyan, ¹³ fo

* 4:8 Zaburu 68.18-19

mpa mpyi nin̄kin dáníyan̄ji ná Kile Jyan̄ji ɲcèŋi i mɛ. Lire ká mpyi, wuu sí raa sí yyaha na Kile kuni i, si mpa fún̄ŋɔ̄ Kirisita fiige.

¹⁴ Lire e ke wuu saha si n-pyi mu à jwo n̄n̄kopyire s'a fyíŋe raa mâre cyelentiibii kafinivinibii kàlan̄ji kafɛɛge cye kurugo mɛ. Pi maha sùpyire yákilibii kɛɛŋ̄ni ná pi kàyituwɔ̄ɔre e. ¹⁵ N̄ka wuu aha a sèŋi yu tàange fun̄ŋke e, wuu sí raa sí yyaha na karigii puni i Kirisita wwoɲɛge e. Uru u ɲye dánafeebii kurun̄ke n̄n̄jke. ¹⁶ Kuru n̄n̄jke cye kurugo, cyere yatan̄ɲi pun'á sogo sogo yiye na, maa mpyi cyere nin̄kin. Yire yatan̄ɲi puni nin̄kin nin̄kin̄ji ká a yi báaran̄ji pyi, cyeere sí raa lyɛge si fán̄ha ta tàange fun̄ŋke e.

Dánafeebii ɲaaran̄kanni nivónni

¹⁷ Lire kurugo mii sí yi jwo n-waha yii á Kafoon̄ji mɛge na na mp̄ii pi ɲye pi ɲye Kile kuni i ná yii e mɛ, yii àha raa yii karigii pyi pire wogigii fiige mɛ. Pire maha pi karigii pyi mà tàanna ná pi sòn̄ŋɔ̄ŋkanni laaga baa wuuni i. ¹⁸ Pi yákilibii ɲye a múgo mɛ, sh̄ŋi nivón̄ni Kile maha n̄kaan ke, pi Kile kuni ɲcèmbaan̄ji ná pi nin̄gyiwaani kurugo pi nàzhan̄ ɲye ur'e mɛ. ¹⁹ Lire e silege saha ɲye a sii pi na mɛ, pi à piye yaha silege baa karigii laage e, maa katupwòh̄ɔ̄yi sh̄ŋi puni pyi. Pi fun̄ɲi ɲye a sii na ɲíŋini mɛ.

²⁰ N̄ka yii pi ke, amuni bà yii à Kirisita kani taanna mà de! ²¹ Nàkaana baa yii à u kyaa lógo, yii mú s'á u kani taanna maa li sèŋi cè, ²² na yii à yaa yii yii kapyiɲyɛgigii yaha. Sùpyan̄ji u ɲye na ɲaare lire pyiɲkanni na ke, uru ɲyii karigii maha u wurugo, lir'a si u shi bò. ²³ Yii yii yákilibii ná yii sòn̄ŋɔ̄ŋkanni kɛɛŋ̄ɲe. ²⁴ Yii pyiɲkanna nivón̄no lwó, nde li sí li cyèe na Kile à yii pyi shiinfón̄mii ke. Lire li ɲye, katiigii ná f̄ȳn̄mpe karigii mpyiɲi, cyire maha n̄ta sèŋi cye kurugo.

²⁵ Lire kurugo yii láha kafinare na, shin maha shin u à sèŋi yu u sh̄ŋɲɛŋ'á, jaha na ye wuu pun'á pyi cyere nin̄kin yatanya. ²⁶ Yii wà lùu ká ȳri, u àha kapii pyi mɛ, u bá kà can̄ɲaȳiini yaha li cwo ná lire lùyirini i mɛ†. ²⁷ Yii àha Sitaann̄ni yaha u pyiɲkanna ta si yii yaha kapii na mɛ. ²⁸ Yii wà ká n̄ta u mpyi n̄n̄kaawa, urufoo u láha n̄n̄kaage na, u raa báare sèl'e n̄tiɲi fun̄ŋke e, bà u si mpyi s'a kanhamafeebii tère mɛ. ²⁹ Jwumpimpe pà tufige ɲye a yaa p'a fwore yii ɲwòyi i mɛ. Jwumò maha jwumò pu sí n-já sùpya pyi u a sí yyaha na Kile kuni i ke, yii a puru yu bà pu si mpyi si pu lógofeebii tɛge mɛ. ³⁰ Yii àha raa Kile Munaani lùyiri karigii pyi mɛ. Lire li ɲye Kile fyèŋi yii na, ɲgemu u à li cyèe na Kile sí n-pa yii n̄n̄ɔ̄ wwú feefee can̄ɲka ke. ³¹ Yii àha wà n̄vun̄ŋɔ̄ yaha yiye e mɛ, yii àha mpyi lùpɛɛn̄fee mɛ, yii àha yii lùgigii yaha cyi à ȳri mɛ, yii àha raa sère sùpyire na mɛ, yii àha raa cyàhii pyi mɛ. Yii láha pege karigii sh̄ŋi puni na. ³² Yii a kacɛŋ̄ji pyi yiye na, yii raa ɲ̄naara taa yiye na, yii a yàfani yiye na, bà Kile à yàfa yii na Kirisita kurugo mɛ.

5

¹ Lire e ná yii kyaa s'á tán̄ yii Tun̄ji Kile á, yii a u pyiɲkanni taanni. ² Yii a yii karigii puni pyi tàange fun̄ŋke e, bà Kirisita yabilin̄'á wuu kyaa tán̄ uy'á fo mà uye kan kwùŋ'á wuu kurugo, mà pyi sáraga ɲkemu k'á tán̄ Kile á ke.

³ Lire kurugo jacwòɔre ná kan̄wòh̄ɔ̄yi sh̄ŋi puni ná fun̄mbwòhe, cyire karigii pyifoo ɲye a sàa yaa u ta yii shwòh̄ɔ̄l'e mɛ. Naha kurugo ye Kile wuubii ɲye a yaa pi a cyire karigii pyi mɛ. ⁴ L'á pyi silege baa jwumò yo, l'á pyi n̄n̄ɔ̄ baa jwumò yo, l'á pyi keetupwòh̄ɔ̄ya yo, puru pà mú ɲye a yaa p'a fwore

yii jwòyi i me, fo Kile fwùñji kanni. ⁵ Yii li cè na jacwoobii ná katupwòhoyi pyifeebii ná funmbwòhe feebii, pire wà tufiige nàzhan jye a sii Kirisita ná Kile Saanre e me. Funmbwòhe ná kacyzunn'à tàanna.

⁶ Mpii pi à jùñò kyán Kile na ke, cyire karigii cyi maha u lùuni pyi l'à yîri pire taan. Lire e yii àha n-sii wà yaha u yii jwò fáanña a wurugo ná laaga baa jwum'i me. ⁷ Yii àha ñgwò ná pire mpil'e kyaa na me. ⁸ Yii li cè na tēni l'e, yii mpyi numpini i, ñka nume, Kafoonji wwoñe e cye kurugo, yii jye bēenmpe e. Lire e ke yii a ñaare bēenmpe sùpyiibii ñaarañkanni na, ⁹ ñaha na ye shinñi u jye na ñaare bēenmpe e ke, urufoo kapyiñkii maha mpyi kacēñkii ná katiigii ná sēejwuuni. ¹⁰ Yii yiye waha nde l'à táan Kafoonji á ke, yii i lire cya a cè. ¹¹ Numpini karigii jye ná ñafan e me. Yii àha raa cyi pyi me, yii bá à yaa yii a cyi yiye bēenmpe na. ¹² Karigii tire sùpyire jye na mpyi numpini i ke, cyire jwunji mú bá à sii silege. ¹³ Yii li cè na kyaa maha kyaa jwòhò k'à múgo ke, lire maha fworo bēenmpe na. ¹⁴ Kyaa maha kyaa sí l'à fworo bēenmpe na ke, lire yyaha maha jçè. Lire kurugo y'à jwo:

«Mu u jye na ñwùuni ke,
yîri ñòompe na, jè a fworo kwùubii shwòhòl'e,
Kirisita sí bēenmpe yiye mu á.»

¹⁵ Jye yii a yiye kàanmucaa, yii i yii toronkanni cè. Yii àha mpyi yákili baa shiin me, ñka yii pyi yákilifee. ¹⁶ Tēni li jye yii á ke, yii yiye waha yii raa kacēññi pyi, ñaha kurugo ye tiñ'á kēege. ¹⁷ Lire kurugo yii àha mpyi funñò baa shiin me, ñka nde li jye Kafoonji jyi wuuni ke, yii lire cya a cè. ¹⁸ Yii àha sinmpe bya si méé me, lire maha sùpyañji yaha silege baa karigii mpyiñji na, ñka yii jñ Kile Munaani na tērigii puni i. ¹⁹ Yii a maban leni yiye e ná Zaburu sēmeñji myahigii ná Kile pēente myahigii ná Kile kuni myahigil'e. Yii a Kafoonji pēre cyire myahigil'e ná yii zòmpyaagii puni i. ²⁰ Yii a fwù kaan Tufoonji Kile á tērigii puni i karigii puni kurugo, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mege na.

Nñji ná u cwoñi piye cùñkanni

²¹ Yii yiye tñrige yiy'á Kirisita yyaha fyagare kurugo. ²² Cyeebii, yii yiye tñrige yii nambaabil'á, bà yii à yiye tñrige Kafoonji á me, ²³ ñaha na ye nñji u jye u cwoñi jùñke, bà Kirisita jye dánafeebii kurunke jùñke me*. Dánafeebii kurunke ku jye Kirisita cyeeere, u à kuru ñkemu shwò ke. ²⁴ Bà dánafeebii kurun'á kuye tñrige Kirisita á me, amuni cyeebil'á yaa pi piye tñrige karigii puni i pi nambaabil'á.

²⁵ Nambaabii, yii yii cyeebii kyaa táan yiy'á, bà Kirisita à dánafeebii kurunke kyaa táan uy'á, fo mà uye kan sáraga ku kurugo me. ²⁶ U à lire pyi, si ku yaha kuye kanna na Kile á, ku fñiññkwooni kántugo ná lwòhe e Jwumpe Nintanmpe cye kurugo, ²⁷ bà u si mpyi si ku yaha uye yyahe taan ku sinampe e, fwonrò baa ná takuruyo baa ná cyire ticyiin baa me. Ñka ku pyi jçēege cyaga ná cwo cyaga baa. ²⁸ Lire pyiñkanni na, nambaabil'á yaa pi pi cyeebii kyaa táan piy'á, bà pi yabilimpii cyeeere kyal'á táan piy'á me. Shinñi u à u cwoñi kyaa táan uy'á ke, urufool'á uye kyaa táan uy'á. ²⁹ Ñaha kurugo ye sùpyañji wà tufiige cyere kyaa jye a sàa pen u á me, ñka u maha uye jwò caa maa yaha uye na, bà Kirisita maha li pyi dánafeebii kurun'á me. ³⁰ Wuu sí pi jye u cyeeere yatanñyi. ³¹ Y'à jwo Kile Jwumpe Sēmeñji na «Lire kurugo nñji sí u tunji ná u

* 5:23 Pii maha jwo: «ñaha na ye nñji u jye u cwoñi jùñò na, bà Kirisita jye dánafeebii kurunke jùñò na me.»

nunji yaha si mpwə u cwoŋi na, pi mú shuunni si mpyi shin ninjin†.» 32 Puru jwumpe jwəh'ə cūgo sèl'e. Mii na pu yu mà yyaha tí ná Kirisita ná dánafeebii kurunje wwoŋe e. 33 Nka p'ə yyaha tí ná yii e mú: yii shin maha shin à yaa u u cwoŋi kyaa táan uy'á, bà urufoo kyal'á táan uy'á me. Cyeebii, yii pèene le yii nambaabil'e.

6

Sifeebii ná pyìbii piye cùŋkanni

1 Pyìbii, yii yii sifeebii jwəmeeni cù yii tàanna ná Kafoonji nyii wuuni i, naha na ye lire l'á tí. 2 Y'ə jwo Kile Jwumpe Semenji i «Ma tunji ná ma nunji pèe*.» Kile Saliyanji kapyaaagil'e, kabilini niŋcyiini Kile à jwo maa jwəme jwo a taha li na ke, lire li nyé lire. 3 Nwəmeeni u à lwó ke, lire li nyé: «Mu shìŋi canmpyaagii sí nyaha, si ntáan niŋke na†.» 4 Tiibii, yii pi ke, yii àha mpi yii pyìbii na s'a pi luyiri karigii pyi me, nka yii a pi byí, yii raa pi yeŋe yii tàanna ná Kafoonji jwumpe e.

Bilibii ná pi nùŋufeebii piye cùŋkanni

5 Bilibii, yii sàa yii nùŋufeebii jwəmeeni cù pèente funŋke e ná funvyinge e, yii li pyi bà yii à Kirisita jwəmeeni cù me. 6 Yii àha raa pi nyiŋyaga báaraŋi kanni pyi si nta ntáan pi á me, nka yii a u pyi mu à jwo Kirisita bilii, mpiimu pi nyé na Kile nyii wuuni pyi ná funŋo ninjin i ke. 7 Yii a báare pi á ná funŋenŋi mu à jwo Kafoonji á yii nyé na báare, yii àha li pyi mu à jwo sùpyire kann'á yii nyé na báare me. 8 Yii li cè na shin maha shin, mu na báare wà á yo, mu na báare may'á yo, Kafoonji sí n-pa sùpyire puni sàra si ntáanna ná pi kapyiŋkii niŋcenŋkil'e.

9 Nùŋufeebii, yii mú pi ke, yii yii bilibii cùmu leme jwə, yii àha ntanha pi na me. Yii li cè na nùŋufoonji ninunji u nyé yii ná pire nùŋo na niŋyini na ke, uru nyé a sùpya pwóŋo sùpya na me.

Dánafeebii kàshikwənyaayi kani

10 Nyé mpe mii sí n-bàra puru na ke, puru pu nyé: yii a yii fàŋhe caa Kafoonji wwoŋe e, uru fàŋh'á sàa pèe. 11 Yii Kile kàshikwənyaayi puni le yiye na, bà yii si mpyi si já tayyéŋe niŋcenŋe wwú, si Sitaanniŋi nàjwəhəre karigii nùŋo bè me. 12 Yii li cè, wuu ná mpii pi nyé kàshige na ke, sùpyii bà me. Nka yaayi yi nyé numpini i ná nùŋufente ná fàŋhafente ná kafente e diŋyeni nùŋo na ŋkèeŋe me na ke, wuu ná yire yi nyé ku na. 13 Lire kurugo yii Kile kàshikwənyaayi puni lwó, bà yii si mpyi si já kuru kàshige kwòŋ canmpege e me, lire kàntugo yii beŋeŋkanni niŋcenni kurugo, yii i já a kwòro yii tayyéŋe e.

14 Lire e ke yii bégel'a yaha, yii i sèŋi pyi yii seepwəge, yii i katiigii mpyini pyi tənənə vānntinŋe yii le yiye na. 15 Yyeŋiŋke ku nyé na ntaa Jwumpe Nintanmpe cye kurugo ke, yii kuru pyi mu à jwo tanhanya yii tooyi na, bà yii si mpyi si já njiyé kàshige sige me. 16 Yii daniyanji pyi yii tənntte yabenke. Ná ur'e yii si n-jà Sitaanniŋi nyahigii nage wogigii puni fūgo. 17 Zhwoŋi yii à ta Kile á ke, yii uru pyi yii tənntte niŋtonje. Kile Munaani na kàshikwəŋwəŋi ndemu kaan ke, yii lire lwó, lire li nyé Kile jwumpe.

† 5:31 Zhenezi 2.24. Lire jwəhe ku nyé: «Lire kurugo nòŋi ná u cwoŋi si n-wwó si mpyi shin ninjin, nòŋi ná u cwoŋi shwəŋ'ə yaa u jwə mà tōro nòŋi ná u sifeebii wunji na.» * 6:2 Ekizodi 20.12 † 6:3 Ekizodi 20.12

¹⁸ Yii a Kile nareyi shiŋi puni pyi t̄erigi puni i, Kile Munaani nt̄eḡeŋi funŋke e, yii i ŋkw̄oro lire na. Yii raa Kile n̄áare u wuubii puni kurugo. ¹⁹ Yii a Kile n̄áare mii á mú, bà li si mpyi t̄ere o t̄ere e mii à na n̄w̄oge múgo Jwumpe Nintanmpe n̄jwuŋi m̄εε na ke, si j̄à raa pu kan̄w̄oh̄oni yu raa f̄iniŋi fyagara baa m̄ε. ²⁰ Puru n̄jwuŋi kurugo Kirisita à mii t̄iŋe, puru kurugo mii n̄ye ȳd̄oyi na naha k̄asun̄i í. Yii a Kile n̄áare mii á, bà mii si mpyi s'a pu yu pu jwuŋkanni na fyagara baa m̄ε.

Jwumpe nizanmpe

²¹ Kyaa maha kyaa li n̄ye mii n̄ũŋo taan, ná nde mii n̄ye na mpyi ke, wuu nt̄añnamacinmpworon̄i Tisike sí n-sà cyire puni jwo yii á. Kafoon̄i báarapyi n̄j̄c̄en̄ŋe u n̄ye u wi. ²² Mii à li ȳirige li kurugo maa u tun yii á, nde li naha wuu k̄ampan̄ke na ke, yii i lire c̄e, u u m̄aban le yii e. ²³ Wuu Tuŋi Kile ná wuu Kafoon̄i Yesu Kirisita u yyeŋiŋke ná t̄ange ná d̄aniyan̄i kan c̄impyiibii pun'á. ²⁴ Shin maha shin u à Kafoon̄i Yesu Kirisita kyaa táan uy'á s̄eŋi na ke, Kile u n̄w̄o pire puni na, u u jwó le pi á!

Letereŋi Poli à tun Filipi kàñhe dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Filipi kàñhe na mpyi Masedoni kùluni kàñhe kà. Yahutuubii mpyi a jyahaha wani me, pi mú bá mpyi a shiin ke kwò si nta nò pi Kile Jwumpe kàlambaga faanra me.

Tèni i Poli à sà Jwumpe Nintanmpe jwo wani ke, lire tooy'e pìl'à piye kan Yesu á maa mpyi dánafee (Kapyiŋkii 16.11-40). Dánafeebii kurunke shiinbii fànha mpyi supyishiŋi sanŋi, Yahutuubii mpyi a jyahaha pi e me. Lire kàntugo u kùsheeni là tooy'e, fànhafeebil'à u cù a tò kàsunji i Jwumpe Nintanmpe njwunji kurugo. Filipi dánafeebil'à yire lógo ke, maa wà tun ná bùyeye yaay'i, u sà ŋkan u á kàsunji i. Nye Poli à ñge letereŋi sème mà u yaha kàsunji i, maa fwù kan pi á. U jwump'à yyaha tíi ná funntange e, ñkemu i dánafeebil'à yaa pi pyi yyefuge tégil'e ke.

Poli à li cya Filipi dánafeebil'à pi mbèŋi yaha u kwòro pi ná piye shwòhol'e. Yesu Kirisita à uye tûrige pyiŋkanni ndemu na ke, maa li cya pi á, pi piye tûrige piy'á lire pyiŋkanni na.

Cyelentiibii kafinivinibii pìi mú na mpyi wani, pire la mpyi si fànha cyán dánafeebii na pi raa Yahutuubii saliyaŋi kurigii ñaare. Pii sí na mpyi wani, pire mpyi na pi jyii karigii kanni pyi. Poli à nje yereyi kan dánafeebil'à mà taha cyire kapyaaŋii shuunniŋi na, bà pi si mpyi s'a piye kàanmucaa me.

Ñge letereŋi funŋo jwump'à li cyèe na Filipi dánafeebii kyal'à táan Poli á sèe sèl'e.

Jwumpe tasiige

¹ Mii Poli ná Timòti, wuu pi jye Yesu Kirisita báarayii ke, wuu pi à ñge letereŋi sème, si ŋkan yii Kile wuubii ná yii kàanmucyafeebii ná tégfeebil'á, yii pi jye Yesu Kirisita wwoŋege e, Filipi kàñhe e ke. ² Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwò yii na, pi i yyeŋiŋke kan yii á.

Poli à li cyèe Filipi dánafeebii na na pi kyal'à táan ur'á

³ Tère o tère e mii à sòñŋo yii kyaa na ke, mii maha fwù kan Kile á. ⁴ Mii aha a Kile ñaare yii kyaa na tère o tère e ke, mii maha u ñaare ná funntange e, ⁵ jaha na ye mà lwò ku tasiige e mà pa nò fo nume na, yii à mii tège Jwumpe Nintanmpe njwunji na.

⁶ Kilenji u à uru báaraŋi niŋcenni sii yii e ke, mii à tèn ná l'e na u sí uru pyi yii e, zà nò u tégèni na Yesu Kirisita cannuruge.

⁷ Mii à yaa mii u a sòñji lire sòñŋoŋkanni na yii kyaa na, jaha na ye yii kyal'à waha mii na sèl'e. Mà mii yaha kàsunji i, lire jye me mà mii yaha mii u Jwumpe Nintanmpe báami maa pu pyàagii sènmège na jcyère supyire na, Kile à jwò mii na maa uru báaraŋi ñgemu kan mii á ke, yii à pyi mii wwoŋe uru báaraŋi i. ⁸ Kile yabilij'à li cè na bà Yesu Kirisita à wuu kyaa táan uy'á me, amuni yii kyal'à táan mii á sèe sèl'e.

⁹ Nde mii na ñaare Kile á ke, lire li jye, tàange ku jye yii ná yiye shwòhol'e ke, kuru k'a sè yyaha na, yii i yákilifente ná jcèŋi sèe wunji ta, ¹⁰ bà li si mpyi ndemu l'à yaa ná yii e ke, yii i lire cè me. Lire e yii sí n-pyi sùpyii mpiimu pi à tíi, maa mpyi tígire cyaga baa, fo zà nò Yesu Kirisita cannuruge na ke.

11 Yii karigii puni sí raa n-pyi ntùñi funñke e ná Yesu Kirisita fânhe e. Lire li sí metange ná pèente taha Kile na.

Poli kàsuni njyìñ'á Jwumpe Nintanmpe pyi p'á nò cyeye niñyahay'e

12 Mii cìmpyiibii, mii la jnye yii i li cè na kyaage k'à mii ta ke, kuru bá à pyi kapunò mà shiñyahara pyi t'á Jwumpe Nintanmpe lógo. 13 Naha kurugo ye saanbwohe pyenge shiinbii ná sùpyire sannte pun'á li cè na Kirisita kurugo pi à mii cù a pwò naha kàsuni i. 14 Lire e mii kàsuni njyìñi kurugo, mpìi pi à dá Kafoonj Yesu na ke, pire niñyahara à piye waha Kile jwumpe njwunji na sùpyir'á, fyagara baa.

15 Sèe wi, pìi maha Kirisita kyaa yu mii báarañi yijcyege ná u jnyireenni na, ñka pìi maha u kyaa yu ná funvyinge e. 16 Pire maha uru báarañi pyi tàange funñke e, naha na ye pi à li cè na mii jnye naha kàsuni i s'a Jwumpe Nintanmpe báami sùpyir'á. 17 Ñka mpìi pi jnye na Kirisita kyaa yu ná mii báarañi yijcyege e ke, pire funzòñjore jnye a jwò me, pi maha lire pyi si nta là bàra mii yyefuge na naha kàsuni i. 18 Ñka pi na lire pyi ná funñcennji' yo, pi jnye na li pyi ná funñcennji' mà yo, mii kuro jnye yire e me. Kirisita kyaa na yu sùpyir'á mà kwò ke, lir'á mii funñke taan.

Là bá sí n-bàra mii funntange na, 19 naha na ye mii à li cè na yii Kilejarege ná Yesu Kirisita Munaani* fânhe sí cyire kawaagii kèenne mpyi mii á, sí ta kuro. 20 Nde mii jnye na sigili ná na zòmbilini puni i, maa na sòñjore taha li na ke, lire li jnye, mii sí n-sìi n-silege si raa Kirisita père ná naye puni i me. Mii sí raa lire pyi fyagara baa bà mii à li pyi tajjaa fo mà pa nò niñjaa na me, ali li mée ká sàa bè ná mii múnaani i.

21 Naha kurugo ye mii múnaani jnye a taha yafyin na ñke niñke na Yesu Kirisita wwoñege kántugo na me. Mii aha ñkwù, mii sí kuru wwoñege tònñi ta. 22 Ñka mii u mò shì na, kampyi lire sí n-jà mii pyi mii u báara niñcennje pyi sahanji, jnye mii sàha naha a niñjwuyo cè me. 23 Mii funñke na mii shwòhali cyire jcyii kapyaañi shuunnñi shwòhòl'e. Mà kwù, maa mpyi ná Kirisita e, lire l'á taan mii á, lire tònñi mú u à pèe. 24 Ñka mii u pyi shì na, lire li sí n-pwòrò yii á sèl'e. 25 Mii mú s'á tèn ná lire e. Lire kurugo mii à li cè na mii sí tère pyi yii puni taan, si yii tège, bà yii si mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i ná funntange e me. 26 Lire e mii aha nùr'a kàre yii yyére tènì ndemu i ke, lire sí yii jnyii yirige Yesu Kirisita wwoñege e.

27-28 Ñka Jwumpe Nintanmpe p'á jwo Kirisita kyaa na ke, yii kapyiñkii pun'á yaa cyi yyaha tí ná pur'e. Mii jnye yii shwòhòl'e yo, mii laag'á tòn yii na yo, li tégèni li jnye mii u lógo na yii na wá a kwòro jwòme niñkin na†, maa yii sòñjore pyi niñkin, maa yii fânhe pyi niñkin báarañi na, mpìi pi jnye na Jwumpe Nintanmpe tùnni ke, bà yii fyagara baa wuubii si mpyi si pire sige lire na me. Pire u kapyiñkil'á li cyèe na Kile sí pi shi bò, yii kapyiñkii s'á li cyèe na Kile sí yii shwò. Kile mú sí u à lire yaa, 29 naha na ye u à jwò yii na, maa yii pyi yii à dá Kirisita na, lire kanni bà me, maa yii pyi yii à kyaala u kurugo mú. 30 Mpìi pi jnye na Jwumpe Nintanmpe tùnni ke, zhìñi yii mpyi a nya mii u leni ná pire e, ná mii saha na u leni nume ke, uru zhìñi shìñi yii na leni nume.

* 1:19 Yesu Kirisita Munaani ná Kile Munaani jnye niñkin. † 1:27-28 Pìi maha jwo: «li tégèni li jnye mii u lógo na Kile Munaani cye kurugo yii à kwòro jwòme niñkin na.»

2

Yii yiye tírige Yesu Kirisita fiige

¹ Nye ná Kirisita à wuu tège wuu u màban leni wuye e, maa wuu zòmpyaagii taali tãange cye kurugo, maa wuu pyi wuu à wwò Kile Munaani cye kurugo, maa wuu tège wuu à pyi òjũaraafee ná òjũmpĩnɛfee, ² lire e ke, yii yii sònjore pyi ninjin, yii yiye kyaa táan yiy'á, yii bê yii i mpyi ninjin. Lire ká mpyi, mii funntange sí n-fũnjo. ³ Yii àha raa yii karigii pyi ná yĩncyege e s'a yiye cyère me, nka yii yiye tírige, yii yiye yaha pi sanmpii kántugo. ⁴ Yii àha raa karigii pyi yii yabilimpĩi tònji kanni kurugo me, nka yii a cyi pyi pi sanmpii tònji kurugo mú.

⁵ Yii sònjorokann'à yaa li pyi Yesu Kirisita wuuni fiige:

⁶ U ná Kile na òye ninjin,

nka u òye a li lwó uye funji si fère sín kuru tayyerege na me.

⁷ U à òen'a uye tírige, maa mpa mpyi sùpya, maa mpyi biliwe fiige.

Puru funjke e

⁸ u à òen'a uye tírige,

maa Kile òwómɛɛni cù fo mà sà nò kwùni na, kworokworocige òunji u à kwù bá!

⁹ Lire kurugo Kile à u dùrugo sèe sèl'e,

mɛge k'à fànha tò mɛyi puni na ke, maa kuru le u na,

¹⁰ bà ònyĩni yaayi ná ònjke wuyi ná ònjke òwòhò wuyi puni

si mpyi s'a ònjkure sínni Yesu mɛge na

s'a u père,

¹¹ si ntɛɛn li taan na

Yesu Kirisita u òye Kafoonji me.

Lire sí pèente taha Tufoonji Kile na.

¹² Lire e ke mii ntàannamacinmpyibii, pyĩnkanni na yii à mii òwómɛɛni cù mà mii yaha yii shwòhòl'e ke, mii mɛɛ òye mii òye yii shwòhòl'e me, yii là bàra tire òwómɛɛcunte na. Kile à yii shwò báarañi ngemu mɛɛ na ke, yii a uru pyi yiye ntĩrigenji funjke e, yii i pèene taha u na. ¹³ Naha na ye Kile yabilinji u à fànhe kan yii á maa uru báarañi mpyinji lage le yii e, bà u òyii wuuni si mpyi s'a mpyi me.

¹⁴ Yii a yii karigii puni pyi òwũyahama ná nàkaana baa, ¹⁵ bà yii si mpyi si ntii si mpyi tĩgire cyaga baa, si mpyi Kile pyii, wà si tajwugo ta mpiimu na, ònyĩni sùpyire ònyĩni ònyĩni shwòhòl'e me. Yii bɛɛnmp'a yaa p'a òni tire shwòhòl'e mu à òwò wòrii. ¹⁶ Jwumpe Nĩntanmpɛ pu òye na shĩni ònjkwombaañi kaan ke, yii raa puru yu pi á. Lire ká mpyi, Kirisita cannuruge, yii sí mii pyi mii u ònjĩrĩre ta. Lire sí li cyèe na báarañi ònjanji mii à pyi ke, uru òye a pyi ònjò baa me.

¹⁷ Yii li cè na uru báarañi mii òye na mpyi yii daniyanji kurugo ke, mii sìshange mɛɛ ká mpyi na sí n-wu sáraga fiige uru tooy'e, lire sí n-táan mii i, mii sí n-pyi funntange e ná yii puni i. ¹⁸ Yii pyi kuru funntange e ná mii i mú.

Báarañi Timòti ná Epaforoditi à pyi ke

¹⁹ Kafoonji Yesu ká òye, li saha si mɔ me, mii sí Timòti tun yii á, u u sà màban le yii e, u u yii yĩrĩnkanni cè u pa jwo na á, lire sí màban le mii i. ²⁰ Naha kurugo ye uru kanni baare e, sùpya òye naha ngemu u na sònji yii kyaa na mii fiige me. Sèenji na, u na sònji yii kyaa na. ²¹ Pi sanmpii puni na òkòre piy'á. Yesu Kirisita á, bà pi òye na òkòre me. ²² Nka Timòti wi ke, yii à li cè na u à li cyèe

na u na nyε báarapyi njɛɛnɛ. U à mii tège Jwumpe Nintanmpe njwunji na, bà pyà maha u tu tège báara na mε. ²³ Lire kurugo mii karigii sí n-cwɔɔnɔ n-yaha cyage njkemu i ke, mii aha bú kuru cè, mii sí n-tí u tun wani yii yyére. ²⁴ Mii mú s'à tɛɛn ná l'e, Kafoonji ká nyε, li saha sì mɔ mε, mii yabilinjí sí n-sà n-fworo yii na.

²⁵ Mii cɛmpworonji ná mii báarapyiɛɛnji Epaforoditi wi ke, u à mii tège zhileni na Kile Jwumpe yyaha yyére zhèni kurugo. Yaayi kani li mpyi mii na ke, yii à u tun ná yire e naha mii yyére. Numε mii à li lwɔ naye e si u núrunjɔ ntùugo wani yii yyére. ²⁶ Naha kurugo yε u la mpyi a sii si sà fworo yii puni na. Tèni i u à lógo na yii à uru yampe kyaa cè ke, li mpyi a waha u na. ²⁷ Sèenji na, u mpyi a yà fo na njko raa njkwúu. Nka Kile à njnaara ta u na. U kanni na bà Kile à njnaare ta mε, u à njnaara ta mii na mú, bà li si mpyi yyetanhare tà hà njkwò mbàra mii yyetanhare na mε. ²⁸ Lire kurugo mii à wyére na njko si u tũgo yii yyére, bà li si mpyi yii aha núr'a u nya, li i yii funnyí táan, là si fworo mii funmpeɛnre e mε.

²⁹ Lire e ke u aha bú nɔ wani yii yyére, yii i u njũɔ bɛ ná funntange e Kafoonji Yesu wwoɛɛge kurugo. Yii à yaa yii a pèente tare nte sùpyire shinjí na. ³⁰ Naha kurugo yε Kirisita báaranji kurugo, u mpyi na njko si mpɔɔn u múnaani i. Kàmpyi yii mpyi naha mii taan, báaranji yii mpyi na sí raa mpyi mii á ke, u à uye kan ur'á fo na njko si mpɔɔn u múnaani i.

3

Yesu kurugo Poli à kàntugo wà yaayi puni na

¹ Nyε mii cɛmpyibii, yii pyi funntange e Kafoonji kurugo. Jwumpe mii à fyànha a jwo yii á ke, mii sì n-sì n-kànha si puru ninumpe taha yii á mε. Puru pu sí yii pyi yii kwòro kuni njɛɛnni i.

² Mpii pi maha báaraɛɛge pyi ke, yii a yiye kàanmucaa pire na, pi à pi mu à jwo pwuun, pi maha sɔnɛnɛ na njkwɔnɛnɛ u maha sùpyanjí pyi u à pyi Kile sùpya, yire sí nyε sèe mε. ³ Wuu pi nyε na Kile père Kile Munaani fànhe cye kurugo, maa dá Yesu Kirisita na maa wuye pèe ná u kani i ke, wuu pi nyε Kile sùpyiibii sèe wuubii. Wuu nyε a wuu sɔnɛnɛ taha sùpyire làdaabii karigii na mε.

⁴ Kàmpyi sùpyire làdaabii karigii mpyi ná kajúwɔɔni i, mii yabilinjí mpyi na sí na sɔnɛnɛ taha cyi na. Wà mée ká nta u u sɔnɛnɛ na tanga na nyε ur'á mà u sɔnɛnɛ taha cyire làda karigii na, tanga na nyε mii á mà tòro urufoo na. ⁵ Naha kurugo yε mii zinjí canmpyibaatanrewuuni, pi à mii kwòɔn, Izirayeli shinjí sùpya u nyε mii, maa mpyi Benzhamá tũluge shin. Mii à sii Eburu, mii mpyi na MusaSaliyanji kurigii naare mà tàanna ná Farizhɛɛnɛnɛ tonjkuni cyi jwunjkanni i. ⁶ Mii mpyi a sàa naye pwɔ lire na fo mii mpyi maha dánafeebii kyérege. Tígire cyaga nyε a mpyi mii na Saliyanji kàmpanɛke na mε.

⁷ Mii mpyi na tɔɔn taa cyire karigil'e, njka Kirisita kurugo, tɔɔn saha nyε cyi na mii á mε. ⁸ Mà mii Kafoonji Yesu Kirisita cè, yafyin nyε a sàa njwɔ mà lire kwò mii á mε. Uru kurugo mii à kàntugo wà yaayi puni na. Yaayi pun'à pyi mii á mu à jwo kafuntuɛnɛnɛ bà mii si mpyi si Kirisita ta mε.

⁹ Mà mii yaha ná u e, li saha nyε na ntíri mii funnjí na Saliyanji kuni naaranji cye kurugo mii à tí mε. Nka mii à dá Kirisita na ke, lire cye kurugo Kile à jwo na mii à tí. Dániyanji cye kurugo Kile maha jwo na sùpyanjí à tí. ¹⁰ Nde mii na njcaa ke, lire li nyε mà Kirisita yal'a cè, fànhe k'à u pyi u à nè a fworo kwũnjí i ke, si kuru ta mú, yyefuge k'à u ta ke, si jyé kur'e mú, pyinjkanji na u à uye

tîrige maa ñkwû ke, si lire pyinƙanni lwó mú. ¹¹ Cyire puni lage ñye mii na, bà Kile si mpyi si mii ñe ñjige kwûñi i me.

Wuu wuye waha wuu u tafere fe a no ti tege ni na

¹² Li ñye mu à jwo mii à na karigii pyi a no cyi tege ni na maa cyi tònñi ta, lire ñye me mà pyi tîgire cyaga baa me. Ali nume, mii à yyaha le tafere na, bà mii si mpyi si mpyi Yesu Kirisita fiige me. Lire kurugo Yesu Kirisita à wuu cwònr'a pyi uye wuu. ¹³ Mii cinmpyibii, mii ñye a jwo na mii à ti tònñi ta a kwò mà de, ñka kyaa ninƙin li ñye mii funñ'i, lire li ñye: karigii cyi à tòr'a kwò ke, mii ñye na cyire kàanmucaa me, nde li ñye mii yyaha yyere ke, lire mii ñye na jcaa ná na cyeyi shuunninji i tafere e. ¹⁴ Mii à naye waha tire tafere venji na, fo si sà no ti tayyerege na, bà mii si mpyi si ti tònñi ta me. Uru tònñi kurugo Kile ñye na wuu yiri ñinyinji na Yesu Kirisita cye kurugo.

¹⁵ Lire e ke Kile Jwumpe à tatenge wwû wuu mpiimu zòmpyaagil'e ke, wuu sònñonƙanni l'à yaa li pyi lire. Yii wà ha nta ná sònñore taber'e, Kile sí yi yyahe finije n-cyêe urufoo na. ¹⁶ L'aha mpyi pyinƙanna o pyinƙanna na, Kile kuni i yii ñye fo mà sà no nume na ke, yi kwôro lire kuni i.

¹⁷ Mii cinmpyibii, yii puni ñaarañkann'à yaa li pyi mii wuuni fiige. Mpii pi na ñaare wuu ñaarañkanni na ke, yii a pire pyinƙanni taanni. ¹⁸ Jwumpe p'à jwo na Kirisita à kwû kworokworocige na ke, pii na ñye wani yii shwòh'e, pire kapyinƙil' à li cyêe na pi na puru jwumpe tûnni. Mii à fyâha a yi jwo yii á, ñka nume mii meesuwanji saha sí núru yi taha yii á. ¹⁹ Pire canmpyaagii ká ñkwò, Kile sí pi shi bô, ñaha na ye pi à pi muntanma karigii funño lwó mà tòro Kile na. Karigii cyi sí pi sílege ke, pi maha piye pêe ná cyire e. Dinyenji karigii kanni cyi à pi yyaha ñi.

²⁰ Ñka wuu pi ke, wuu pyenge na ñye ñinyinji na Kile yyere. Wuu na wuu Kafoonji Yesu Kirisita sigili, uru u ñye wuu Shwofoonji. U sí n-yiri wani si mpa. ²¹ U aha bú mpa, u sí wuu cyeere fâha baa woore kênne mpyi cyere nisinana u woore fiige ná u sífente e, tire ntemu ti sí yaayi puni pyi yi kúu u á ke.

4

Poli à sònñonƙanni ñjicenni cyêe dánafeebii na

¹ Ñye mii ntàannamacinmpyibii, mii la à sù si núru yii ñya. Mii funñk'à táan yii kurugo, yii à mii ñunƙe yîrige. Mii ntàannamacinmpyibii, yereyi mii à kan yii á nume ke, yire kurugo, yii kwôro Kafoonji Yesu wwoñege e.

² Mii na li ñáare Evodi ná Sentisi á, pi i bê ninƙin na, pi i ñkwôro Kafoonji wwoñege e. ³ Mu u ñye mii báarapyinjeñi sêe wanji ke, mu wi ke, mii à li cya mu á, ma a mpii cyeebii shuunninji tège, ñaha na ye pi à fere sín ná mii i, ka wuu u Jwumpe Nintanmpe jwo sùpyir'á, mà bàra Kilema ná wuu báarapyinjeebii sanmpii meyi y'à sême shinji ñinƙwombaanji tafeebii meyi tasemege e ke.

⁴ Yii pyi funntange e Kafoonji kurugo teregii puni i. Mii sí yi taha yii á sahanƙi, yii pyi funntange e. ⁵ Yii sùpyire puni yaha pi li cè na yii na ñye ñmpinjeefe. Kafoonji ñye yii ñkere na. ⁶ Yii áha zii kyaa tège yiye funño pen me, ñka yaaga maha yaaga kyaa ku ñye yii na ke, yii kuru cya Kile á, yii i u ñáare sèl'e, yii i fwù kan u á. ⁷ Lire ká mpyi, yyeñinƙe Kile maha ñkaan ná k'à tòro sùpyanji sònñonƙanni taan ke, kuru sí n-kwôro yii zòmpii ná yii sònñore na Yesu Kirisita wwoñege e.

⁸ Nye mii cɪnmpyiibii, jwumpe nizanmpe mii sí n-jwo yii á ke, puru pu nye mpe: kyaa maha kyaa li nye sèe ke, pèente na ntaa kyaa maha kyal'e ke, kyaa maha kyaa l'à tíi ke, kyaa maha kyaa l'à fininje ke, kyaa maha kyaa l'à táan Kile á ke, kyaa maha kyaa l'à yaa l'a mpyi ke, kyaa maha kyaa l'à jwɔ ke, kyaa maha kyal'e sùpya sí n-jà ñkèe ta ke, yii a sònñi cyire karigii shiñi na. ⁹ Mii à yii taanna karigii jcyiimu na, ka yii i jcyiimu ta, maa jcyiimu lógo mii jwɔ na ke, mà bâra yii à mii nya jcyiimu tapyige e ke, yii a cyire pyi. Lire ká mpyi, Kilenji u maha yyeñinje kaan ke, uru sí n-pyi ná yii e.

Poli à fwù kan Filipi shiinbil'á pi bùynye yaayi kurugo

¹⁰ Mii funntanga wuñ'á fwù kan Kafoonji á sèl'e, ñaha na ye yii à li cyêe mii na sahanji na yii na sònñi mii na. Yii mpyi a fyánha na sònñi mii na, ñka pyinƙanna nye a mpyi yii á si mii tège me. ¹¹ Yaaga kurugo bà mii nye na yi yu mà de, ñaha na ye yaaga na nye mii á yo, yaaga nye mii á mà yo, cyire puni maha bê mii á. ¹² Fòñke e yo, yaarafente e yo, mii à naye pyinƙanni cè. Pyinƙanna maha pyinƙanna na mii à sii cyaga maha cyag'e ke, lire maha bê mii á. Yalyire na nye mii á yo, mii na nye katege e yo, yaarafente e yo, yaare kuñji i yo, mii à tée cyire puni na. ¹³ Kírisita à fànhe ñkemu kan mii á ke, kuru ku maha mii pyi mii u jini cyire karigii puni na. ¹⁴ Ñka lire ná li wuuni mú i, yii à mii tège mii yyefuge tēni i, yii à kacenne pyi.

¹⁵ Yii Filipi shiinbii pi ke, yii à li cè na tēni i mii à yiri Masedoni kùluni i mà pa Jwumpe Nintanmpe jwuwuñ jwɔ cù ke, yii baare e, dánafeebii kurunje kabere nye a cye le mii á na báarañi i me. Yii à tōn ta mii báarañi i, maa mii tège ná yii cyeyaayi i. ¹⁶ Ali mà mii yaha Tesaloniki kànhe e, yaayi kuñji u mpyi mii na ke, yii kanni pi à yire tūgo mii á fo tooyo shuunni.

¹⁷ Li nye mu à jwo yii cyeyaayi yà kurugo mii nye mà de, ñka mii la ku nye Kile si jwó le yii á, yii cyeyaayi ññkanyi kurugo. ¹⁸ Yaayi puni kyaa li mpyi mii na ke, yii à là taha yire na mà kan Epaforoditi u à pa ñkan mii á. Numé mii funñk'á ññe, ñaha na ye yaaga kuu saha nye mii na me. Yir'à pyi mu à jwo sáraga nūguntanga wogo ñkemu na Kile à jee ke. ¹⁹ Mii Kilenji sí yii màkwujwɔyaayi puni kan yii á mà tàanna ná u yaarafente tegele baa woore e, Yesu Kirisita kurugo. ²⁰ Pèente ti taha wuu Tunji Kile na fo tèekwombaa. Amiina!

Fwùñi nizanji

²¹ Yii Kile wuubii puni ññkin ññkin shéere Yesu Kirisita wwoñeege e. Cɪnmpyiibii pi naha naha ná mii i ke, pir'à yii shéere. ²² Kile wuubii puni pi nye naha ke, pir'à yii shéere. Ñka mp̄ii pi nye na báarañi pyi Ōromu saanbwòhe Sezari pyenge e ke, jcyi bá a taha pire u fwùñi ññkanñi na.

²³ Kafoonji Yesu Kírisita u jwɔ yii na, u u jwó le yii á.

Letereŋi Poli à tun Kòlòsi kànze dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funḡo jwumpe e ke

Poli wwoḡeŋi Epafurasi u à Jwumpe Nintanmpe jwo Kòlòsi kànze e, ka pii si piye kan Yesu á. Poli yabilinḡi jnye a nò wani kuru kànze na me, ḡka u mpyi maha Kile náare pire dánafeebil'á, ali mà u yaha kàsuni i.

Nye mà Poli yaha kàsuni i, Epafurasi à kàr'a sà yi jwo u á na cyelentiibii kafinivinibii pii na wá na nyàhanḡurugunḡi pyi dánafeebii shwòhòl'e Kòlòsi kànze e. Pire kafinivinibii mpyi na dánafeebii jùnyii tare, mà lire jùḡke pyi na pi jnye na pi yalyire ná pi kataangii karigii cwòḡnre mà tàanna ná Yahutuubii ládaabil'e me, na pi jnye na Kile mèlèkèebii père me.

Nye Poli à yire lógo ke, ka li i u funḡo pèn. Lire e u à ḡge letereŋi sém'a tun Kòlòsi kànze dánafeebil'á maa pi funḡo cwo Yesu Kirisita fànze na, maa li cyèe pi na na Yesu Kirisita à fànzha tò mèlèkèebii na. Uru cye kurugo, Kile à pi dá. Yesu ká mpyi ná ḡgemu i ke, urufoo saha jnye a yaa u a Kile mèlèkèebii père me.

Lire e Poli à li cyèe pi na na pi kàntugo wà dḡnyenḡi nyii karigil'á, bà pi kyaa si mpyi si ntáan pi jùḡfoonḡi Yesu á me, pi a yàfani piye na, pi i piye kyaa táan piy'á, mpii pi jnye pi jnye Kile kuni i ná pi e me, pi i jwunḡanna cè ná pire e.

Poli à Kòlòsi dánafeebii shéere

¹ Mii Poli u jnye Yesu Kirisita tūntunḡo mà tàanna ná Kile nyii wuuni i ke, mii ná wuu cḡmpworonḡi Timòti, ² u à ḡge letereŋi tun Kile wuubil'á Kòlòsi kànze e. Yii pi jnye wuu cḡmpyiyibii pi à taha Kirisita fye e tèrigii puni i ke, wuu Tunḡi Kile u jwò yii na, u u yyeḡḡke kan yii á.

Poli à fwù kan Kile á Kòlòsi dánafeebii kyaa na

³ Nye tèrigii puni i wuu aha a si raa Kile náare yii kyaa na, uru ḡgemu u jnye wuu Kafoonḡi Yesu Kirisita Tunḡi ke, wuu maha u shéere, náha na ye ⁴ pyiḡkanni na yii à dá Yesu Kirisita na ke, ná pyiḡkanni na Kile wuubii puni kyal'á táan yii á ke, wuu à yire lógo. ⁵ Yii à yii sòḡḡore taha yaage ḡkemu na, ná yii sí kuru ta nḡnyinḡi na ke, kuru ku jnye yii dāniyanḡi ná yii tãange jùḡke. Jwumpe Nintanmpe pu jnye sèenḡi, ná p'á fyànha a nò yii na ke, pur'á ku kyaa jwo. ⁶ Puru jwump'à nò dḡnyenḡi puni na bà p'á nò yii na me, p'á yasere pyi, maa mpúgo. Pu na lire pyi yii shwòhòl'e mú, mà lwó yii à Kile kacenni kyaa lógo, maa li cè sèe sèl'e ke. ⁷ Wuu ntāannamabaarapyiḡeŋi Epafurasi à yii kála yire cyeyi na. Kirisita báarapyi nḡcēḡe u jnye u wi yii shwòhòl'e. ⁸ Kile Munaani à tãange ḡkemu le yii e ke, u à kuru kyaa jwo wuu á.

Poli na Kile náare Kòlòsi dánafeebii kyaa na

⁹ Lire l'á li ta, mà lwó canḡke wuu à yii kyaa lógo ke, wuu na Kile náare yii á tèrigii puni i. Wuu na u náare, nde u la jnye yii a mpyi ke, bà yii si mpyi si lire sémḡe ḡcè me. U u yákilifente kan yii á, bà yii si mpyi s'a u karigii jaa s'a ḡcwúu me. ¹⁰ Lire e yii toronḡkanni sí Kafoonḡi Kile wuuni lwó, s'a u jnyii wogigii kanni pyi, s'a kacennḡii shinḡi puni pyi, s'a si yyaha na Kile ḡcēḡi i. ¹¹ Kile Sinḡi Punifoo sí raa fànze kaan yii á, bà yii si mpyi si yii kalenḡii puni kwú ná funntange ná funḡḡke e me.

Kirisita jnye dḡnyenḡi puni jùḡo na

12 Yaayi Tufoonji Kile à yaha u bèenmpɛ e n̄nyin̄ji na, u wuubii mɛɛ na ke, yii a fwù kaan u á yire kurugo, ɲaha na yɛ u à yii le yire tafeebil'e. 13 U à wuu ñir'a yige numpini fànhe e mà le u Jyan̄ji saanre e, uru ɲgemu kyaa l'à táan u á ke. 14 Uru cye kurugo Kile à wuu ɲùɲɔ wwù kapegigii bilere e, maa cyi yàfa wuu na.

15 Uru u ɲyɛ Kilen̄ji n̄nyambaan̄ji n̄nyan̄ji, uru u à fànha tò Kilen̄ji yayaayi puni na,

16 ɲaha na yɛ uru cye kurugo Kile à ñnyɛn̄ji yaayi puni dá, n̄nyin̄ji wuyi ná ɲɲɲke wuyi, yaayi n̄nyayi ná n̄nyambaayi,

mu à jwo ɲje yi ɲyɛ saanre ná kafente ná ɲùɲfente ná fànhafente e ke, yire yaayi pun'à dá u cye kurugo, maa dá u mɛɛ na.

17 Uru u ɲyɛ yaayi puni yyaha na, uru cye kurugo yaayi pun'à yiye cù.

18 Uru u ɲyɛ dánafeebii kurun̄ke ɲùɲke* .

Kuru na ɲyɛ sùɲyan̄ji cyeere fiige, uru u ɲyɛ kuru tasiige,

ɲaha na yɛ uru u à pyi shincyiwe mà ɲè a fworokwùɲi i.

Lire na, u à yyahayeren̄ji lwó karigii puni i.

19 L'à táan Kile á, cye yi puni yi ɲyɛ ur'e ke, na yire yi pyi u Jyan̄ji i.

20 Uru cye kurugo Kile à mbèni cya ná yaayi puni i.

Sishange u à wu kworokworocige na ke,

ná kur'e Kile à yyeɲɲɲke kan ɲɲɲke ná n̄nyin̄ji yaayi pun'à.

21 Tèecyiini i, yii sònɲopeere ná yii kapyiɲkii mpyi a li cyèe na yii laage mpyi a tɔn Kile na, maa mpyi u zàmɛɛnmii. 22 ɲka u Jyan̄ji à pa mpyi sùɲya maa ɲkwù. U kwùɲi cye kurugo, Kile à yii ná uru shwòh̄ni yal'a ɲwò. Lir'à pyi bà Kile si mpyi si yii fwònrò baa wuubii ná yii tigre baa wuubii yaha yii yyéu u yyahe taan si ɲɛ yii na mɛ. 23 ɲka fo yii aha yiye pwo Kile kuni i, maa tayegege ɲɲɛn̄je wwù, yaage na yii sònɲɔr'à taha n̄nyin̄ji na ke, maa mpyi yii ɲyɛ a funɲɔ wwò kuru na mɛ. Kuru yaage kyaa Jwumpe Nintanmpɛ ɲyɛ na yu. Yii à pu lógo, p'à jwo ɲɲɲke sùɲyire pun'à mú. Puru jwumpe ɲjwun̄ji kurugo, Kile à mii Poli pyi u báarapyi.

Poli na zh̄ɲi leni dánafeebii kurugo

24 ɲyɛ mii cɪnmpyiibii, yyefuge e mii ɲyɛ naha numɛ yii kurugo ke, kur'à táan mii i, ɲaha na yɛ Kirisita ná dánafeebii kurun̄k'a kwòro kuru yyefuge e fo mà sà nò tɛni là na, mii sí na nàzhan̄ji pyi kur'e, bà dánafeebii kurun̄ke si mpyi s'a si yyaha na mɛ. 25 Mii à pyi dánafeebii kurun̄ke báarapyi, Kile u à mii yaha uru báaran̄ji na yii á. Mii à yaa mii u Kile jwumpe puni jwo yii á. 26 L'à mɔ, puru jwumpe mpyi a ɲwòh̄o sùɲyire puni na, ɲka numɛ p'à jwo a nò Kile sùɲyiibii na.

27 U la mpyi si lire kanwòh̄oni nisinani nimbwooni cyèe supyishin̄ji puni na. Lire kanwòh̄oni li ɲyɛ: Kirisita ɲyɛ yii e, lire l'à yii pyi yii à tɛn ná l'e na yii sí n-pyi shinbwoo Kile yyéu. 28 Wuu na Kirisita kyaa yu sùɲyire pun'à, marii pi yeɛge maa pi kálali ná yákilifente e, bà pi si mpyi si fùɲɲɔ Kile kuni i, Kirisita wwoɲɛge cye kurugo mɛ. 29 Lire kurugo mii ɲyɛ na báaran̄ji pyi. Kirisita à fànhe ɲkemu kan mii á ke, ná kure e mii na zh̄ɲi leni. Kuru fànhe ku maha síɲi kaan mii á.

* 1:18 Pii maha jwo: «dánafeebii kurun̄ke ɲùɲɔ na».

2

¹ Zhìjì mii na leni yii ná Lawodisi dánafeebii kurugo, mà bàra mpìi pí jye pí sàha ñkwò a mii jya a jya me, mii la jye yii i li cè na ur'à waha a tòro. ² Mii na uru zhìjì leni si màban le yii ná pire puni i, yii i yiye kyaa táan yiy'á cìmpworoje ñgwòjì funñke e, yii i yákilifente shìjì puni ta, yii i Kile kanjwòhòni cè, lire li jye Kirisita. ³ Ur'e náfuunji ñinjwòhòjì jye mu à jwo yákilifente ná jçèjì. ⁴ Mii na puru yu bà yii si mpyi si yiye shwò kàyituwògore jwufeebii na me. ⁵ Mii laage mée ká ntòon yii na, mii jye yii taan sònjòre e. Mii funntanga wu u jye, ñaha na ye yii karigii puni sogolonjann'à jwò yiye shwòhòl'e, yii s'à taha Kirisita fye e ná funjò ñinjkin i.

Yii aha mpyi ná Kirisita e, yii nàzhan à fworò yasunjiyi

⁶ Jye bà yii à jen'a Yesu Kirisita pyi yii Káfoonji me, yii kwòro kuru wwojjege e ná u e. ⁷ Bà cige ndire maha mpyi jñjke e, jñjka'a si wá na ku jwò caa me, lire pyinjanni na, yii ndire le Kirisita wwojjege e, bà yii si mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i, bà yii à taanna li na me. Mà bàra lire na, yii fwùnjì ñinjkanji u jyahá u á.

⁸ Yii a yiye kàanmucaa, yii àha ñkwò yiye yaha jwòtanyifeebii pí yii jwò fáanja a cú me. Pí jwumpe jye kafinara, Kile e bà p'à fworò me. Pu jye jùnjò baa, maa yyaha tí ná làdaabii karigii ná dijnyeni yasunjiyi i, yire ná Kirisita sí jye kunul'e me. ⁹ Kirisita u à pyi sùpya ke, yaayi puni yì jye Kileni sèe wunji i ke, yire puni na jye u e. ¹⁰ Yaaga maha yaaga ku jye ná jùnjufente ná sífente e ke, u à fànha tò yire puni na. Yii ná uru wwojjege cye kurugo, yii à yaayi puni ta mà yii funjiyi jñjke. ¹¹ U wwojjege cye kurugo mú, yii à kwònd, lire jye a li cyèe na sùpya u à yii cyeere cyage ká kwònd me. Njka u à yii sònjòpeere kwònd a láha yii zòompìi na. ¹² Yii à batize ke, l'à pyi mu à jwo yii à le fanjke e ná Kirisita e maa jè ná u e maa mpyi ná u e wwojjege e. Lir'à pyi dánianji cye kurugo Kile sífente e. Tire sífente t'à Kirisita jè a yige kwùnjì i. ¹³ Yii mpyi mu à jwo kwùu, ñaha na ye yii kapegigii ná yii sònjòpeere mpyi na sàha ñkwò a láha yii na me, njka Kile à shì ñivonjò kan yii á ná Kirisita e, maa yii kapegigii puni yáfa yii na. ¹⁴ Tìgìre ná kapegigii cyi mpyi a sém'a yaha wuu yyaha na, na wuu à Saliyanji kèege ke, Yesu Kirisita kwùnjì kworokworocige na, lir'à cyire puni shi bò. L'à pyi mu à jwo uru sémèj' à kwòro kworokworocige na. ¹⁵ Uru kwùnjì cye kurugo, yaayi yì jye numpini i ná jùnjufente ná sífente e ke, Kile à yire fànhe shwò yì na, maa yì sílege, maa yì pyi yawiige dijnyè puni jyi na.

¹⁶ Lire e yii àha nùrujje sùpya u a yii la wwù yii yalyire ná yii yabyeere làdanji ntiimbaanji na me. Yii mú àha jje pi a yii la wwù kataanni canjiyi ná yivonni ná canjòjke làdanji ntiimbaanji na me. ¹⁷ Cyire karigii puni mpyi kántugo yyéere wuuni nimbwooni ñimpani ñanjani. Yesu Kirisita kyaa li, u à fànha tò ñanjani na, uru u jye sèenjì puni. ¹⁸ Mpiì pi na yà yu yii Kile pèenjanni na ke, yii àha raa pire kàanmucaa me, ñaha na ye mà piye tírige maraa mèlèkèebii pére, lire l'à táan pi á. Pí njòyi na pi à piye tíjje, maa piye pèl'a tòro, mà tàanna ná pi sònjòjkanji i. ¹⁹ Pí saha jye a piye pwo Yesu na me, uru sí u jye jùnjke, mà li ta cyeere ká a jçáa yaage ñkemu na ke, jùnjke ku maha kuru kan t'à. Jùnjke ku maha yatanzogompe ná kapaanre pyi cyere ñinjkin, Kile sí u maha tire cyeere lyege.

²⁰ Jye yii à kwù ná Kirisita e ke, yii nàzhan à fworò ñke jùnjke yasunjiyi i. Yii kuro saha jye yì kafuunnkil' e me. Lire e ke yii àha nùrujje pi fànhe cyán yii na jcyii karigil' e me: ²¹ «Ma hà nde lwò me, li jye a jwò me. Ma hà nde néene me, li

nye a nywō me. Ma hà mpwòn nde na me, li nye a nywō me.» ²² Cyire kafuunnkil'a yyaha tí ná yaayi njemu i ke, yi shìnjì nye a nyaha me. Yalyire nintiire ti nye ti ti, t'aha lyí a kwò, yi maha nkwo. Sùpyiibii yabilimpíi nijnjaanjii cyi nye cyi cyi, cyi nye a lwó a pwó Kile kuni na me. ²³ Pii na sònnjì na cyire karigii na nye jicè, naha kurugo ye cyi na yu Kile pèenjkanni ná sùpyanjì uye nkyèregenji kyaa na. Mà li ta, kajwōwō nye cyi na me, sùpyire maha tiye père ná cyi e, Kile bà pi nye na mpère ná cyi e me.

3

Toronjkanni nijnjyeeni ná nivønni kani

¹ Ná yii s'à jè a fworò kwùnjì i ná Yesu i, lire e ke, sèeyaayi yi nye nijnjijini na, cyage e Yesu à tēen Kile kàniñe cyēge na ke, yii a yire caa. ² Yii a sònnjì kanna nijnjijini sèeyaayi na, yii i njñke wuyi yaha wani. ³ Naha na ye yii à kwù maa jè, yii shifònmii wuu pi à tēen ná Kirisita e Kile yyère. Uru shifònnjì na nye kyaa ndemu li nye li nye na jaa me. ⁴ Kirisita u à shifònnjì kan yii à ke, u aha a si jya canjke nkemu i ke, yii sí jya ná u e u sinampe e.

⁵ Lire e ke yii yii zòmpiibii bò, mu à jwo kajwòhòyi ná jacwòore shinjì puni ná yaayi lapege ná funmbwòhe, kuru ná kacyzunni mú à tàanna. ⁶ Mpijì pi nye pi nye na Kile père me, cyire karigii shinjì cyi maha Kile lùuni pyi l'à yiri pire taan. ⁷ Tèecyini i, yii mpyi na ntùuli cyi kurigil'e, yii mpyi cyire kapegigii cye e. ⁸ Nka nume, lùyirini ná lùpèenni ná pege, yii cyire karigii puni yaha. Cyàhigii, lire nye me silege baa jwumpe pà tufiige nye a yaa p'a fwoore yii jwòyi i me. ⁹ Yii àha nùru raa fini yiye na me, naha kurugo ye yii à fwoore yii lyempe e, maa yii kapyijnjyegigii yaha. ¹⁰ Yii a zòmii nivønmmii lwó, yii à pyi sùpyii nivønmmii, maa mpyi yii Davoonji málwòrò, si u cè sèl'e. ¹¹ Lire kurugo yii à pyi Yahutuu yo, yii à pyi shinjì waberε yo, yir'à fworò y'e, yii à kwòn yo, yii nye a kwòn mà yo, yir'à fworò y'e, yii à pyi kànbwòhòshiin yo, yii à pyi nyegejwòhòshiin yo, yir'à fworò y'e, yii à pyi bilii yo, yii nye a pyi bilii mà yo, yir'à fworò y'e. Nde li nye na wí ke, lire li nye: Kirisita kyaa l'à jwo ke, uru u nye yaayi puni jùñjò na, maa mpyi wuu puni i.

Dánafeebii wwoñege kani

¹² Nye ná Kile s'à yii cwònrò, maa yii pyi uye wuu, maa yii kyaa táan uy'á, lire e yii a jùñaara taa yiye na, yii raa sùpyigire pyi ná yiye e, yii i yiye tírige yiy'á, yii i mpyi nùmpinjefee ná lùtaanfee, ¹³ yii i yii karigii kwú yiye e, yii raa yii kapyijnkii yàfani yiye na. Wà ha wurugo wà á, yii i puru jwo a kwò feefee, bà Kafoonji Yesu à yii ná uru shwòhòlò wogigii kwò feefee me. ¹⁴ Mà bàra cyire puni na, yii sàa yiye kyaa táan yiy'á, naha kurugo ye tàange ku maha ngwònjì shiinbii pwò piye na. ¹⁵ Mbènjì Kirisita à le yii shwòhòl'e ke, uru u kwòro yii shwòhòl'e, naha na ye Kile u à yii yyere yii i mpyi ninjkin. Yii a fwù kaan u á mú.

¹⁶ Yii Kirisita jwumpe yaha pu tatεngε wwù yii zòmompil'e sèe sèl'e. Yii a yiye kálali, yii raa yiye yeεge ná yákilifente e, ná Zaburu sémenji myahigii ná Kile pèente myahigii ná Kile kuni myahigil'e. Yii a myahigii cèe ná yii zòmpyaagii puni i, yii raa Kile shéere. ¹⁷ Yii a yii kapyijnkii ná yii kajwujkii puni pyi Kafoonji Yesu mege na. Cyire tooy'e, yii raa Tufoonji Kile shéere Yesu mege kurugo.

Pyenge wwoñege kani

¹⁸ Cyeebii, yii yiye tîrige yii nàmbaabil'á, lir'à yaa ná yii e Kafoonji Yesu wwoŋe e. ¹⁹ Nàmbaabii, yii yii cyeebii kyaa táan yiy'á, yii áha pi cù bilii fiige me. ²⁰ Nàŋkopyire, yii yii sifeebii ŋwomyahigii cù karigii puni i. Yii aha a lire pyi, lire sí n-táan Kafoonji Yesu i. ²¹ Tiibii, yii áha lùgigii pen ná yii pyiibil'e me, lire ká mpyi, màbanŋi sí n-fworo pi e.

Bilibii ná pi ñuŋufeebii kani

²² Bilibii, yii yii ñuŋufeebii ŋwomyahigii cù karigii puni i. Yii áha raa pi ñyinyaga báaraŋi kanni pyi sí nta ntáan pi á me. Yii a u pyi ná funvyinge e, yii raa Kafoonji Yesu père. ²³ Báara maha báara na yii ñye ke, yii a u pyi ná zòvynre e, bà yii maha báare Kafoonji Yesu á me, l'áha mpyi mu à jwo yii na báare sùpyir'á me. ²⁴ Yii áha ŋkwò funŋo wwò na Kafoonji sí yii sàra me. Yaayi u à yaha u wuubil'á ke, yire yà u sí n-kan yii á. Kafoonji Kirisita á yii na báare. ²⁵ Ŋka shin maha shin u kapyii li ñye báaraŋe ke, urufoo sí n-sàra n-tàanna ná kur'e, ñaha na ye Kafoonji ñye a sùpya pwoŋo sùpya na me.

4

¹ Ñuŋufeebii, yii a yii bilibii cwòre ná fyinmpe ná ntiŋi i, yii áha funŋo wwò na yii mú na ñye ná Ñuŋufoonji w'e ñyinyi na me.

Yereyi nizanyii

² Yii áha ndáha Kileŋarege na me, yii yyaha le ku na, yii raa fwù kaan Kile á tèrigii puni i. ³ Yii raa Kile ñáare wuu á mú, bà u si mpyi si pyiŋkanni ñyicenni kan wuu á, wuu raa Kirisita kaŋwòhoni kyaa yu sùpyir'á me. Lire kurugo mii à le kàsuyi i.

⁴ Yii kwòro ñarege na mii á, bà mii si mpyi s'a li sènmège s'a yu li jwuŋkanni na me.

⁵ Ñye mpii pi ñye pi ñye Kile kuni i ná yii e me, tère o tère e yii à laaga ta ke, yii a kacèŋŋii pyi pi á, yii raa pi cwòre ná yákilifente e. ⁶ Yii ŋwòmugure ti pyi ná tipoomò ná kaŋwòni i tèrigii puni i, yii raa sùpyire ŋwò shuu yii a ŋwòge.

Fwùŋi nizanyii

⁷ Wuu ntàannamacinmpworonji, Kafoonji Yesu báaraŋyini Tisike, u ñye na báare ná mii i ke, ŋwòmèe ñiŋkinfoo wi. Kyaa maha kyaa li ñye naha ke, u sí n-sà cyire puni jwo yii á. ⁸ Mii à li yîrige li kurugo maa u tun yii á, u sà wuu yiriŋkanni jwo yii á, bà lire si mpyi si màban le yii e me. ⁹ Mii à Onèzimu mú bàra u na, yii ntàannamacinmpworonji wà wi, dánasupya wi. Karigii cyi ñye naha ke, u sí cyire puni jwo yii á.

¹⁰ Mii kàsuyiyiŋeŋi Asitariki à yii shéere. Barinabasi cinmpworonji Marika mú à yii shéere. Mii à u kyaa jwo yii á mà kwò. U aha nò yii na, yii u cù a ŋwò. ¹¹ Yesu pi maha mpyi Zhutusi ke, ur'à yii shéere mú. Yahutuubii dánafeebil'e, pire shiin taanrenji kanni pi à mii tège, pyiŋkanni na sùpya sí n-jà n-nyè Kile Saanre e ke, ka wuu u lire jwo sùpyir'á. Pi à màban le mii i sèl'e. ¹² Yii cinmpworonji Epafirasi u na báare Yesu Kirisita á ke, ur'à yii shéere mú. Tèrigii puni i u à uye waha Kileŋarege na yii kyaa na, bà yii si mpyi si ŋkwòro Kile kuni i si fúnŋo l'e, s'a Kile ñyii wuuni pyi tèrigii puni i me. ¹³ Mii sí n-jà yi jwo yii á: yii ná Lawodisi dánafeebii ná Erapolisi wuubii kani ñye Epafirasi zòŋi na sèe sèl'e. ¹⁴ Luka, wuu cevoonji dōgōtōŋanji ná Demasi, pir'à yii shéere.

¹⁵ Yii Lawodisi kànhe dánafeebii shéere, Nimifa ná dánafeebii pi maha bínnini u bage e ke, yii i pire shéere mú. ¹⁶ Yii aha ŋge lèterenji kála, yii i u kan Lawodisi dánafeebil'á pi kála, sémèŋi ŋgemu ká yîri Lawodisi i ke, yii mú pi uru kála. ¹⁷ Yii

yi jwo Arisipi á, na u àha ñkwò funṅo wwò Kafoonji Yesu báaranji niṅkanji na u á mε. U u u pyi u nò u tεgeni na.

¹⁸ Mii Poli yabilinji cyεge k'à nge fwùṅji séme. Yii àha funṅo wwò li na na mii nyε naha kàsunji i mε.

Kile u jwò yii na, u u jwó le yii á.

Poli à lɛtɛɛŋi niŋcyiŋi ŋgemu tun Tesaloniki kànhɛ dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cɛ mà jwo yii jyɛ lɛtɛɛŋi funŋɔ jwumpe e ke

Tesalonike kànhɛ na mpyi Masedoni kùluni i. Silasi ná Timɔti à Poli tɛgɛ Jwumpe Nintanmpe njwuŋi na wani, ka pii si piye kan Yesu á. Poli jye a já a tère nimbwoo pyi wani kuru kànhɛ na mɛ, jaha kurugo ye Yahutuubil'à u kyérege wani (Kapyiŋkii 17).

Poli yìrŋkwooni kàntugo lire kùluni i, u à Timɔti tun Tesaloniki kànhɛ e, u sà dánafeebii kàanmucya kampyi yyefuge jye a pi pyi pi à sàa le Kile kuni naaranj na mɛ. Nye tɛni i Timɔti à nùr'a pa maa jwuntanma jwo Poli á mà yyaha tí ná dánafeebil'e ke, ka Poli funntanga wuŋi si nge lɛtɛɛŋi sém'a tun pi á.

Nge lɛtɛɛŋi funŋke e u à fwù kan Kile á, maa màban le dánafeebil'e, bà pi si mpyi si ŋkwòro Kile kuni i s'a si yyaha na mɛ.

U à pi funŋɔ cwo u báaranj pyiŋkanni na tɛni i u mpyi pi shwòhɔl'e ke. U funŋk'à táan, jaha kurugo ye u à li jya na dánafeebil'à kwòro Kile kuni i, ali mà li ta ngahaŋi jye pi juŋ'i. U la jye si nùru pi jya (1–3). U à pi funŋɔ cwo u kàlanj na mà yyaha tí ná naaranjanni niŋcenni i. U à li cya pi á na pi a piye kàanmucaa katupwòhɔyi na (4.1-12).

Dánafeebii kurunke e, pii funmpɛn wuu pi mpyi mà yyaha tí ná dánafeebii niŋkwoobil'e. Ka Poli si màban le pi e maa li cyèe pi na na Yesu à jɛ a fworo kwùŋi i pyiŋkanni ndemu na ke, dánafeebii pi à kwù ke, Kile sí pire jɛ Yesu fiige. U à jwo na Yesu sí nùru n-pa canjka. U aha mpa, dánafeebii puni sí n-pyi ná u e fo tɛekwombaa (4.16-17).

Jwumpe tasiige

¹Yii dánafeebii kurunke ku jye wuu Tunj Kile ná wuu Kafoonj Yesu Kirisita wuubii Tesaloniki kànhɛ e ke, mii Poli ná Siliven ná Timɔti, wuu pi à nge lɛtɛɛŋi sémɛ si ŋkan yii á. Kile u jwò yii na, u u yyeŋiŋke kan yii á.

Tesaloniki kànhɛ dánafeebii Kile kuni naaranjann'à Poli yyaha jɛ

²Wuu maha fwù kaan Kile á yii kyaa na tɛrigii puni i. Wuu aha a si raa u jáare tère o tère e ke, wuu funŋɔ jye na wwùu yii na mɛ. ³Kacɛnŋkii yii à pyi maa li cyèe na yii à dá Yesu Kirisita na ke, ná báaranj yii à pyi maa li cyèe na Kile kyal'à táan yii á ke, ná pyiŋkanni na yii à yiye waha maa yii sòŋjɔre taha wuu Kafoonj Yesu Kirisita na ke, wuu aha a Kile jáare, wuu funŋɔ jye na wwùu cyire na mɛ. ⁴Wuu cɛnmpyiibii, wuu à li cɛ na Kile à yii kyaa táan uy'á maa yii cwònr'a pyi u wuu. ⁵Yii li cɛ na tɛni i wuu à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á ke, li jye a mpyi a dá jwòjwumpe kanni na mɛ, ŋka Kile Munaani fànhɛ mú mpyi a bàra maa yii pyi yii à dá na wuu jwumpe na jye sɛe. Naaranjanni na wuu mpyi na jaare yii shwòhɔl'e yii ntɛgɛŋi kurugo ke, yii à lire cɛ. ⁶Wuu naaranjanni ná Kafoonj wuuni jye niŋkin, lire naaranjanni yii s'à lwó. Kile Munaani fành'à yii pyi yii à jɛɛ Kile jwumpe na ná funntange e yii yyefuge tɛrigil'e. ⁷Lire pyiŋkanni na, yii à pyi yyecyeenɛ Masedoni ná Akayi kùligii dánafeebii pun'á. ⁸Yii à pyi kaŋuŋɔ mà Kafoonj Jwumpe pyi p'à caala mà lwó yii yyére, mà sà nò fo Masedoni ná Akayi kùligii na, mà bàra lire na, dányanji

yii à pyi Kile na ke, uru kyal'à jwo cyeyi puni i. Lire kurugo wuu saha nyε na wuye kànre na yii kyaa yu sùpya á mε. ⁹Tèni i wuu à shà yii yyéke ke, pyiŋkanni na yii à wuu ñũŋò bê, ná pyiŋkanni na yii à kántugo wà yii yasunŋy'á ke, mà bára lire na, Kilenji nyii wunji u nyε Kilenji sèe wunji ke, yii à nyε uru na maa u père, sùpyire puni na yire yu. ¹⁰Pi à li cè mú na yii na Kile Jyanji Yesu sigili. Kile à u ñe à yige kwùñi i, uru u sí n-yíri ñiŋyinjì na mpa wuu shwò Kile lùyirini nimpani na.

2

Kile báaraŋi Poli à pyi Tesaloniki kànhe e ke

¹Wuu cìmpyiibii, yii yabilimpil'à li cè na wuu kasheeni nyε a pyi yii yyéke ñũŋò baa mε. ²Yii à li cè na Filipi kànhe shiinbil'à wuu kyérege, maa wuu cyahala, ŋka lire ná li wuuni mú i, Kile barag'e, wuu à wuye waha maa ŋkàr'a sà Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, ali mà li ta wuu zàmpeenbil'à nyaha.

³Jwumpe wuu à jwo sùpyir'á maa pi le kuni ñiŋcenni i ke, wuu nyε a puru jwo pi á ná pi ŋgurugo funŋ'i, lire nyε mε ná funŋkyaange e, lire nyε mε ná ñàŋwòhòrò funŋ'i mε. ⁴Ŋka Jwumpe Nintanmpe Kile à kan wuu á ke, puru wuu nyε na yu. Naha kurugo yε u à wuu kàanmucya mà li nya na wuu sí n-jà uru báaraŋi pyi, lire e u à wuu pyi wuu u mpe Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á. Wuu nyε na pu yu wuu kyaa si ntáan sùpyir'á mε, ŋka wuu na pu yu wuu kyaa si ntáan Kile á. Uru u à wuu zòompìi cè.

⁵Yii yabilimpil'à li cè kàyituwògòrò bà wuu à jwo yii á mε, là nta kurugo bà wuu mú s'á pu jwo mε. Kile u nyε wuu shèrefooni. ⁶Mεcyara kurugo bà wuu nyε na puru Jwumpe Nintanmpe yu yii á, lire nyε mε sùpyire sannt'á mε. ⁷Mà li ta wuu mpyi na sí n-jà fànha cyán yii na, naha na yε Kirisita tũntunmii pi nyε wuu. Ŋka lire ná li wuuni mú i, wuu à pyi ñũmpinŋefee yii shwòhòl'e, bà pyàŋi nuŋi ñũŋke maha mpi ná u e, maa yaha u na mε. ⁸Nyε yii ntáannamagare t'á sii wuu e ke, tire t'á wuu pyi wuu à Jwumpe Nintanmpe jwo yii á, puru mpemu p'à fworò Kile e ke. Lire kanni bà mε, wuu mpyi a sàa li ta kacenne si yii tège pyiŋkannigii puni na, ali li mée ká bē ná wuu múnahigil'e, naha na yε yii kyal'à waha wuu na sèl'e.

⁹Mii cìmpyiibii, tèni i wuu à sà Kile jwumpe jwo wani yii yyéke ke, kanhanŋkanni ná báarawage wuu à pyi pìlaga bára canŋa na, bà li si mpyi wuu àha bú ŋkwò mpyi tuguro yii ñunŋ'i mε, yii funŋò nyε a wwò lire na mà kε!

¹⁰Yii à li nya, Kile mú à li nya, ñaaraŋkanni na wuu mpyi na ñaare yii shwòhòl'e ke, lire mpyi a ñwò maa ntíi, wuu mú mpyi tìgìre cyaga baa.

¹¹Yii mú à li cè na bà tufooni maha u pylìbii cù mε, amuni wuu à yii puni ñiŋkin ñiŋkinŋi cù. ¹²Wuu mpyi maha yii yεrege maa màban leni yii e, maa yi yu na wahage yii á, na yii yii ñaaraŋkanni yaha li yyaha tíi ná Kile nyii wuuni i, uru ŋgemu u à yii yyere, bà yii si mpyi sí jyè u Saanre sinampe e mε.

¹³Lire kurugo wuu fwù nyε Kile na tèrigii puni i, naha na yε Jwumpe Nintanmpe wuu à jwo yii á ke, yii nyε a pu pyi sùpyire jwumò mε. Ŋka bà pu nyε mε, yii à pu cù amuni, maa li cè na Kile jwumpe pu nyε pu pi, yii pi á dá Yesu na ke, na puru pu nyε na yii sòŋŋore kèenŋi. ¹⁴Wuu cìmpyiibii, Kile à mpiimu yyere ka pi i dá Yesu Kirisita na Zhude kùluni i ke, yii ná pire mú à pyi ñiŋkin, naha na yε bà Yahutuubii pìl'à pire kyérege mε, amuni yii yabilimpìi sùpyiibil'à yii kyérege. ¹⁵Pire Yahutuubil'à Kile mùmpenmε pyi maa Kafooni Yesu ná Kile tũntunmpii bò, maa wuu kyérege. Pi à piye pyi sùpyire puni

zàmpenmii. ¹⁶ Jwumpe wuu nyε na yu supyishiŋi sanŋ'á, bà pi si mpyi si shwɔ me, pi la nyε si wuu sige puru njwuŋi na. Lire mpyiŋi cye kurugo, pi à là bàra pi kapegii na, fo Kile lùun'à pa yíri pi taan maa bégele pi ntùŋŋi mεε na.

Tesaloniki kànhe dánafeebii lage nyε Poli na

¹⁷ Cìmpyiibii, wuu pi ke, wuu à yíri yii taan si tère pyi, wuu nyε na yii jaa mε. Nka wuu na sòŋŋi yii kyaa na. Mà pu finiŋ'a jwɔ, wuu la nyε si yii nya sahanŋi. ¹⁸ Lire kurugo wuu la nyε si sà fworɔ yii na. Mii Poli yabilin'á lire kùsheeni kyal'á yaha tooyo niŋyahay'e, nka Sitaanniŋi à wuu pyi wuu nyε a jà a lire kùluni tɔge lwɔ me.

¹⁹ Nyε joofo u nyε wuu sòŋŋɔre tatahage yε? Joofo u nyε wuu funntange jùŋke yε? Joofo u nyε wuu pèente jùŋke yε? Yii pi. Wuu Kafoonji Yesu cannuruge, yii pi sí n-pyi wuu sòŋŋɔre tatahage, si mpyi wuu funntange jùŋke, si mpyi wuu pèente jùŋke Yesu yyahe taan. ²⁰ Sèenji na, yii pi nyε wuu pèente ná wuu funntange jùŋke.

3

Poli à Timòti tun Tesaloniki kànhe dánafeebil'á

¹ Nyε wuu à mɔ a yii kyaa lógo fo li nyε a pa jwɔ me, ka wuu u li lwɔ wuye funŋ'i, maa ntèen naha Atení kànhe e, ² maa wuu cìmpworonanŋi Timòti tun yii á, bà u si mpyi si yii tège yii a si yyaha na Kile kuni i, si maban le yii e me. Kile báarapyiŋe u nyε u wi Jwumpe Nintanmpe njwuŋi kurugo, puru mpemu pu nyε na Kirisita kyaa yu ke. ³ Wuu à lire pyi bà li si mpyi yyefuge ku nyε yii jùŋ'i ke, kuru kà nkɔwɔ maban fò yii e me. Yii yabilimpil'á li cè na kuru yyefuge yahare e wuu nyε. ⁴ Mà wuu yaha wani yii yyére, wuu mpyi maha yi yu yii á na yyefugo karií sí n-pa wuu dánafeebii ta. Nyε bà yii nyε na li jaa me, kuru yyefuge e yii nyε nume. ⁵ Lire kurugo l'á pa tayyérege fò mii na, ka mii i Timòti tun yii yyére u u sà yii Kile kuni jaaranŋanni kàanmucya u pa jwɔ na á, jaha na ye mii mpyi na fyáge Sitaanniŋi kà nkɔwɔ yii sòn n-yige Kile kuni i, si wuu báaranŋi pyi jùŋŋɔ baa me.

⁶ Nka Timòti à nùr'a pa a yíri yii yyére ke, jwumpe u à jwɔ wuu á mà yyaha tí ná yii Kile kuni jaaranŋanni ná yii ntàannamagare e ke, pur'á wuu funŋyi jùŋe. U à jwɔ wuu á mú na yii funŋŋɔ wà à wwɔ wuu na me, na bà wuu la nyε si yii nya me, amuni yii la mú nyε si wuu nya. ⁷ Lire kurugo wuu cìmpyiibii, wuu à yire lógo ke, ali mà li ta wuu nyε yyefuge ná nàvunŋke e, yii Kile kuni jaaranŋann'á wuu funŋyi pyi y'á jùŋe. ⁸ Nume, wuu yákilibil'á tɛen, jaha na ye yii à kwòro Kafoonji wwoŋeεe e. ⁹ Yii kan'á wuu funŋyi táan pyiŋkanni ndemu na ke, wuu bá naha à cè pyiŋkanni na wuu sí Kile shéere n-jwɔ me. ¹⁰ Wuu na Kile jáare sèe sèl'e pilaga bàra canŋa na, bà u si mpyi si wuu yaha wuu nùr'a sà fworɔ yii na me, lire cye kurugo cyeyi yi nyε yii sàha nkɔwɔ a yire cè Kile kuni i me, bà wuu si mpyi si yii taanna yire na me.

¹¹ Lire kùluni tɔge wuu sí n-lwɔ si nkàre yii yyére ke, wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu u kuni pwɔ wuu á. ¹² Ntáannamagare ti nyε yii ná yiye shwɔhɔl'e ná yii ná sùpyire sannte shwɔhɔl'e ke, Kafoonji u là bàra tire na sèl'e, bà u a là bàra wuu woore na mà yyaha tí ná yii e me. ¹³ Lire ká mpyi, yii sí fànha ta, si nkɔwòro tufeempe e si mpyi tigire cyaga baa wuu Tunji Kile yyahe taan, Kafoonji Yesu cannuruge e ná u wuubii puni i.

4

Naaraŋkanni l'à táan Kile á ke

¹ Nye cìmpyiibii, naaraŋkanni na yii à yaa yii a jaare, bà yii kyaa si mpyi si ntáan Kile á me, wuu à lire cyée yii na. Yii mú bá sí na jaare amuni mà kwò. Nde wuu à sii na jcaá yii á Kafoonji Yesu mege na nume sahaŋki ke, lire li jye, yii là bàra lire naaraŋkanni na. ² Yerɛyi Kafoonji Yesu à kan wuu á, ka wuu u yire jwo yii á ke, yii à yire cè.

³ Nde l'à táan Kile á ke, lire li jye: yii pyi fyinme sùpyii, yii i jcu jacwòre mpyiŋi na. ⁴ Yii shin maha shin u pyi sèeshin u já uye na, u raa njire kariii pyi. ⁵ Mpii pi jye pi jye Kile kuni i ná yii e me, yii àha jacwòre mpyiŋi lage yaha ku yii ta pire fiige me. ⁶ Cikwuŋi kàmpaŋke na, yii wà jye a yaa u u cìmpworonji wà mùmpenme pyi si u nàjwòhò me, jaha na ye bà wuu à tɛl'a yi jwo a waha yii á me, Kafoonji sí cyire karigii shiŋi pyifeebii tùn. ⁷ Yii li cè na Kile jye a wuu yyere katupwòhòyi mpyiŋi mɛɛ na me, fo fyinme karigii. ⁸ Lire kurugo ŋgemu ká jcyé nje yerɛyi na ke, sùpya jwòjwumò bà urufol'à cyé me. Kilenji u à u Munaani le wuu e, ná lire li jye Munaani ni jcenni ke, uru na urufol'à cyé.

⁹ Ndemu li jye yii ná yiye shwòhòŋi ntàannamagare kani ke, jùŋò jye mà yaaga sém'a kan yii á kuru kàmpaŋke na sahaŋki me, jaha na ye Kile yabilin'á lire kuni le yii taan mà kwò. ¹⁰ Lire kuni i yii mú jye na jaare, mà yyaha tí ná Masedoni kùluni dánafeebii puni i. Nka lire ná li wuuni mú i, mii cìmpyiibii, wuu na li caa yii á, yii là bàra tire ntàannamagare na sahaŋki. ¹¹ Mà bàra lire na, mbèŋi u pyi yii ná sùpyire sannte shwòhòl'e. Sùpyire sannte karigii kàmpaŋke na, yii yiye pyiŋkanni cè, yii raa báaraŋi pyi bà yii si mpyi si yyere ná yii jùŋò karigil'e me. Wuu à fyánha a yire jwo yii á. ¹² Lire ká mpyi, mpii pi jye pi jye Kile kuni i ná yii e me, yii naaraŋkanni sí pire yyaha jì, li mú saha si nò sùpya u yii tugure lwò me.

Kwùubii jèŋi kani

¹³ Wuu cìmpyiibii, mpii pi à kwù ke, wuu la jye yii i mpyi numpini ná yyetanhare e pire kàmpaŋke na sùpyire sannte fiige me, pire mpiimu pi jye sòŋòrò tatahaga baa ke. ¹⁴ Ná wuu à dá li na na Yesu à kwù maa jè, wuu mú à dá li na na dánafeebii pi à kwù ke, na Kile sí pire jè n-yige kwùŋi i Yesu cye kurugo pi i mpyi ná Yesu i. ¹⁵ Mà tàanna ná Kafoonji Yesu jwumpe e, wuu sí mpemu jwo yii á ke, puru pu jye mpe: Kafoonji cannuruge, jyii wuubii si n-sii n-yaha kwùubii yyaha na me. ¹⁶ Kuru canŋke, Kafoonji Yesu ká kuni kan, Kile mèlekɛɛbii jùŋufoonji mejwuuni sí n-lógo, lire jwòhò na Kile tìmpini sí n-wyi. Lire ká wyi, Kafoonji Yesu yabilinji sí n-yíri nìnyinji na si mpa. Mpii pi à kwù mà pi yaha Yesu Kirisita wwoŋege e ke, pire pi sí n-fyánha jè. ¹⁷ Nye lire ká mpyi a dánafeebii mpiimu ta jyii na ke, pire sí n-bàra pire na, si ŋkò n-yíri sɔjcyán, si ŋkàre nahanyi i, si zà Kafoonji jùŋò bɛ nìnyinji na. Lire pyiŋkanni na, wuu sí n-pyi ná Kafoonji i tɛrigii puni i. ¹⁸ Lire e ke yii a yiye fòŋŋi ná puru jwumpe e.

5

Dánafeebil'à yaa pi bégel'a Kafoonji Yesu cannuruge sige

¹ Mii cìmpyiibii, nde li jye Kafoonji Yesu tènuruni, lire jye me u cannuruge kani ke, jùŋò jye mà yaaga sém'a kan yii á kuru kàmpaŋke na me. ² Yii yabilimpil'à li cè a kwò na canŋke Kafoonji sí nuru n-pa ke, kuru canŋke sí

n-pâa sûpyire e, bà nàŋkaanji maha mpâa yaage fol'e numpilage e mε. ³ Tèni i sûpyire sí n-pa raa ŋko: «Wuu nyε yyeŋŋke e, wuu saŋɔwɔŋŋ'á kòr'a jwɔ» ke, jyε lire tèni i yyefugo nimbwɔhɔ sí n-pâa n-cwo pi na, bà layaŋke maha mpâl'a cwo ceenji laa wuŋi na mε. Pi wà tufige sí n-shwɔ mε. ⁴ Nka mii cìnmppyiibii, yii pi ke, kuru canŋke sí n-jà n-pâa yii e, bà nàŋkaanji maha mpâa yaage fol'e mε, jaha na yε yii jyε numpini i mε. ⁵ Yii puni na jaare bèenmpe na canŋke e, wuu jyε mu à jwɔ sûpyire ti maha jaare numpilage e numpini i mε. ⁶ Lire e ke wuu àha raa ŋwúuni bà sûpyire sannte maha li pyi mε. Nka wuu kwôro jyii na, wuu u wuye pèrege cè. ⁷ Yii li cè na numpilage e sûpyire maha ŋwúuni, mpïi pi maha sinmpe byii na jcwu ke, numpilage e pire maha byii. ⁸ Nka wuu pi jyε na jaare bèenmpe e ke, wuu wuye pèrege cè. Dániyanji wuu à pyi Yesu Kirisita na ke, wuu raa sí yyaha na ur'e, wuu u wuu shinjεebii kyaa táan wuy'á. Wuu aha a lire pyi, li sí n-pyi mu à jwɔ tɔɔnɔ vâanntinŋe wuu à le wuye na kâshige yyaha na. Canŋke Kile sí wuu shwɔ ke, wuu wuu sòŋŋɔre taha lire na. Lire ká mpyi, li sí n-pyi mu à jwɔ tɔɔnɔ jùntɔŋɔ wuu à tò.

⁹ Yii li cè na Kile à wuu yyere ndemu mεε na ke, lire bà li jyε si tigire cyán wuu na mε. Nka u à wuu yyere bà wuu si mpyi si shwɔ wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo mε. ¹⁰ Yesu à kwú wuu kurugo, bà li si mpyi u cannurug'á wuu ta jyii na yo, k'à wuu ta wuu à kwú yo, wuu u mpyi ná u e shì na mε. ¹¹ Lire e ke bà yii à tée na li pyi mε, yii a màban leni yiye e, yii raa fàha leni yiye e.

Yεyεi nizanŋyi

¹² Wuu na li jaare yii á wuu cìnmppyiibii, mpïi pi jyε na báare sèl'e Kile á yii shwɔhɔl'e, maa yii yεrege, maa yii yyaha cù mà tàanna ná Kafoonji jyii wuuni i ke, yii pire pyi yii silegeshiin, ¹³ yii pèene le pi e sèl'e yii i pi kyaa táan yiy'á pi báaraŋi kurugo. Yii yyeŋŋke yaha ku pyi yii ná yiye shwɔhɔl'e.

¹⁴ Wuu na li jaare yii á wuu cìnmppyiibii, yii i jwɔ ná sàafeebil'e, bà pi si mpyi s'a báare mε. Mpïi pi jyε na fyáge ke, yii pire zòmpyaagii waha. Mpïi pi jyε pi jyε a shà yyaha na sèl'e Kile kuni i mε, yii pire tège. Yii yii lùgigii táan ná sûpyire puni i. ¹⁵ Yii a yiye kàanmucaa, yii wà jyε a yaa u kapii tég'a kapii fwoo tò mε. Yii a kacennkii pyi yii ná yiye shwɔhɔl'e, ná yii ná sûpyire sannte shwɔhɔl'e mú tèrigii puni i.

¹⁶ Yii pyi funntange e tèrigii puni i. ¹⁷ Yii a Kile jaare tèrigii puni i. ¹⁸ L'à pyi ntáan yo, l'à pyi mpen yo, yii a fwù kaan Kile á cyire karigii puni i. Lire li jyε Kile jyii wuuni mà yyaha tí ná yii e, Yesu Kirisita wwoŋεge e.

¹⁹ Yii àha Kile Munaani nage fùgo yiye shwɔhɔl'e mε. ²⁰ Mpïi pi jyε na Kile tùnnture yu yii á ke, yii àha raa tire tùnnture jwumpe cyíge mε. ²¹ Nka yii a pu puni kàanmucaa. Mpe p'à jwɔ ke, yii i puru cù. ²² Jwumɔ maha jwumɔ pu sí n-jà sùpya wà kapii na ke, yii àha jεε puru pà tufige na mε.

Poli à jwɔ le Tesaloniki kànhe dánafeebil'á

²³ Kilenji u jyε na yyeŋŋke kaan ke, uru u yii tège, bà yii si mpyi si mpyi sèeshiin karigii puni i mε. U u yii múnahigii ná yii zòmpii ná yii cyeere màra, bà yii si mpyi si ŋkwôro tigire cyaga baa fo si zà nɔ wuu Kafoonji Yesu Kirisita cannuruge na mε. ²⁴ Kilenji u à yii yyere ke, u sí lire pyi, jaha na yε jwɔmεε niŋkinfoo u jyε u wi.

²⁵ Cìnmppyiibii, yii a Kile jaare wuu á mú.

²⁶ Yii cìnmppyiibii puni shéere cìmpworogo fwù na ná funjɔcɔnŋi i.

²⁷ Mii na li jaare yii á Kafoonji mεge na, yii i ŋge leterɔŋi kála cìnmppyiibii pun'á.

²⁸Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u ɲwɔ yii na, u u yii tɛgɛ.

Poli à lετερενη shɔnwuɔni nɔgemu tun Tesaloniki kànhε dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cε mà jwo yii jyε lετερενη funɔɔ jwumpe e ke

Nyε Tesaloniki dánafeebii mpyi yyefuge e, Poli à yire lógo ke, maa nge lετερενη shɔnwuɔni tun pi á maa màban le pi e, bà pi si mpyi si nkwôro Kile kuni i mε. U à li cyêe pi na na Kafoonji Yesu si nûru n-pa pi shwɔ si pi kyéregefεebii tûn. Pii na mpyi wani kuru kànhε e, pire mpyi a màban fô dánafeebii pii na ná pi jwumpe e, pi mpyi maha nko na Kafoonji Yesu à nûr'a pa a kwɔ. Poli à li cyêe na pi à fine. Mà jwo Yesu Kirisita u pa ke, Shinpiɔni sí n-pa fɔlɔ si jûɔɔ kyán Kile na. Nka Kafoonji Yesu Kirisita sí u shi bò.

Poli mpyi a lógo mú na dánafeebii pii na wá a piye yaha làmpyimbaanji yahare e. Ka u u màban le pire e, bà pi si mpyi s'a báaranji pyi mε. U à li cyêe pi na na báaranji nyε a táan nɔgemu á mε, urufoo mú nyε a yaa u a lyí mε (3.10).

Jwumpe tasiige

¹Yii dánafeebii kuruɔnke ku nyε wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita wuubii Tesaloniki kànhε e ke, mii Poli ná Siliven ná Timoti u à nge lετερενη séme si nkan yii á. ²Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwɔo yii na, pi i yyεɔniɔnke kan yii á.

Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiɔnkil'e ntiɔni funɔnke e

³Wuu cinmpyiibii, wuu à yaa wuu a fwù kaan Kile á tèrigii puni i yii kyaa na. Lir'á yaa ná mpyi i, naha na ye yii na si yyaha na Kile kuni i sèl'e, ntàannamagare ti nyε yii mú puni niɔkin niɔkinɔni ná yiye shwɔhol'e ke, là sí i bàrali tire na na wá. ⁴Lire kurugo wuu aha a yii shεnre yu Kile dánafeebii kuruɔni sanjy'á, wuu jûɔni maha yirige. Pyiɔnkanni na yii à yiye waha yyefuge tèrigii puni ná nàvunɔnke tèrigii puni i, maa ntεen Kile kuni i ke, wuu maha yire yu pi á.

⁵Cyire karigii puni funɔnke e, Kile sí li cyêe na uru yukyaan'à tíi. Yii li cε na kuru yyefuge e yii nyε ke, kuru ku sí yii bégele n-yaha Kile Saanre mεe na, tire ntemu kurugo yii nyε kyaage e ke. ⁶Yii li cε na Kile à tíi, puru funɔnke e mpɔii pi nyε na yii kyérege ke, u sí n-pa pire kyérege, ⁷si yyεɔniɔnke kan yii á, yii pi nyε kyaage e ke, mà bàra wuu na. Canɔnke Kafoonji Yesu sí n-yiri niɔniɔni na si uye cyêe ná u mèlekεebii fànhajnyahaga wuubil'e ke, kuru canɔnke, cyire karigii sí n-pyi. ⁸U sí n-pa naniɔnke e, mpɔii pi à cyé Kile na, maa jcyé Jwumpe Nintanmpe na, puru mpemu p'à yyaha tíi ná wuu Kafoonji Yesu kani i ke, u sí pire tûn. ⁹Tunɔnkanni na u sí pi tûn ke, lire li nyε: u si pi shi bò feefee, pi laage sí n-tɔɔn Kafoonji na, pi laage sí n-tɔɔn u sífente nisinante na. ¹⁰Canɔnke Kafoonji sí nûru n-pa ke, kuru canɔnke jcyii karigii sí n-pyi. Mpɔii pi à dá u na maa mpyi u wuubii ke, pire puni si péene taha u na, si jnyii yige u kurugo. Yii mú sí n-pyi pire e, naha na ye mpe wuu à jwo yii á u kyaa na ke, yii à dá puru na.

¹¹Lire kurugo wuu na Kile jáare yii á tèrigii puni i. Nde wuu nyε na jáare u á ke, lire li nyε u yii tège bà yii kapyiɔnkii si mpyi si yyaha tíi ná yii kayini i mε. Yii dániyaɔni funɔnke e, kacεnɔnkii yii la nyε s'a mpyi ke, wuu na li jáare u á, u yii

tège ná u sífente e, yii raa cyire pyi. ¹² Lire ká mpyi, yii cye kurugo pèente sí n-taha wuu Kafoonji Yesu mege na, uru cye kurugo yii mú sí pèene ta. Lire na nyé kyaa wuu Kilenji ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita à ndemu pyi wuu á mana ke.

2

Karigii cyi sí n-pyi mà jwo Yesu u pa ke

¹ Wuu cìmpyiibii, nde li nyé wuu Kafoonji Yesu Kirisita cannuruge kani, ná pyinƙanni na wuu sí n-bínni u taan ke, wuu sí kyaa niƙin jwo yii á kuru kàmpañke na, lire li nyé: ² píl'á jwo na Kafoonji Yesu à núr'a pa a kwò. Yii a yiye kàanmucaa! Puru jwumpe na nyé kafinara, yii àha raa pu nùru mē. Yii àha pi yaha pi a yii bàhabaha ná puru jwumpe e, lire nyé mē si pu tège yiye funƙo pēn mē. Yii li cè na wà sí n-jà n-pa puru jwo yii á, si jwo na Kile u à uru tun, lire nyé mē si pu sémē lēter'e si ntùugo yii á ná wuu mege e. ³ Yii àha zii jēē sùpya yaha u yii jwò fáanƙa a wurugo pyinƙanni là tufiige na mē. Yii li cè na mà jwo kuru canƙe ku nò ke, shinƙyahara ti sí n-fyànha jùƙò kyán Kile na. Lire kàntugo sùpyanji u à sàa pi maa jùƙò kyán, ná u à yaha mbòƙi laage e ná Kile sí n-pa u shi bò ke, uru si uye cyèe mà jwo kuru canƙe ku nò ke. ⁴ Sùpyire na Kile mege yiri yaaga maha yaaga na, maa yaaga maha yaaga pēre ke, uru shinƙinji sí ntùƙe taha yire puni na. U sí uye pēe yire puni na fo si njàre sà jyè ntēn Kilejaarebage e, si jwo na uru yabilinji u nyé Kile.

⁵ Mà mii yaha yii yyére wani, mii à jcyii karigii jwo yii á, taha yii funƙ'á kwò a wwò cyi na? ⁶ Nde l'á uru shinƙinji síge u si n-jà nya numē mà u tējnyaani yaha nōmbaa mē, yii à lire cè. ⁷ Lire ná li wuuni mú i, sífente ti nyé shinƙinji'á ná t'á njwò ke, tire na báaranji pyi mà kwò. Nka yaaga k'á para u yyaha na ke, ná kuru nyé a yíri wani mē, u si n-jà raa u báaranji pyi u nyii pyinƙanni na mē.

⁸ Nyé kuru ká yíri wani tēni ndemu i ke, shinƙinji sí n-ta n-fworo. U aha fworo, Kafoonji Yesu sí u bò ná u jwòge kafēge e. Kafoonji Yesu nimpanji bēenmpe sí uru shinƙinji shi bò. ⁹ Uru shinƙinji sí n-pa uye cyèe ná Sitaanninji fānhe e, kabwòhigii cyi sí sùpyire kàkyanhala si pi bilibili ke, u sí raa cyire pyi, bà u si mpyi si pi yákilibii yú mē. ¹⁰ Kuni li maha Kile pyi u à sùpyanji shi bò ke, mpíi pi maha jaare lire kuni i ke, shinƙinji sí pire jwò fáanƙa si njaha ntiimbaanji karigii shinji puni na. Kile sí pi shi bò, naha na ye sēenji u sí n-jà pi shwò ke, pi nyé a jēē uru na, maa u kyaa táan piy'á mē. ¹¹ Ná pi s'á cyé uru sēenji na, lire kurugo Kile sí pi yaha tire sífente cye e, ti i pi yákilibii kēēnƙe kafinar'á. ¹² Nyé shin maha shin u nyé u nyé a jēn'a dá sēenji na mē, maa ntiimbaanji karigii táan uy'á ke, Kile sí n-pa urufoo tùn.

Dánafeebil'á yaa pi piye jwò Kile kuni i

¹³ Yii pi nyé wuu cìmpyiibii ná Kafoonji Yesu à yii kyaa táan uy'á ke, wuu à yaa wuu a fwò kaan Kile á yii kurugo tērigii puni i. Mà lwò fo tasiige e, Kile à yii cwònrò maa yii shwò. Yii li cè Kile Munaani à yii cwònr'a yaha yiye kanni na, ka yii i dá sēenji jwumpe na. ¹⁴ Kile à yii yyere lire mē na, Jwumpe Nintanmpe cye kurugo, wuu à puru mpemu jwo yii á ke. Lir'á pyi bà yii si mpyi si ntēn ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita e u bwompe e mē. ¹⁵ Lire e wuu cìmpyiibii, yii yyére tayyérege niƙcēnƙi i, yii i yiye jwò. Yēyēi wuu à jwo yii á, lire nyé mē jje wuu à sém'a tùugo yii á ke, yii àha zii njkwò funƙo wwò kuru kà na mē.

¹⁶ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita ná wuu Tunji Kile u à wuu kyaa táan uy'á, maa jwɔ wuu na, maa wuu zòompíi taala nùmpañña mɛɛ na ná sɔ̀nɔ̀rɔ̀ tatahaga ninɔ̀nɔ̀n'í ke, ¹⁷ pi yíi zòompíi taala, pi raa fànhe kaan yíi á, bà yíi si mpyi s'a kacɛ̀nɔ̀kii pyi tèrigii puni i, yíi karigii pyinɔ̀kanni ná yíi jwunɔ̀kanni i mɛ.

3

Poli à li cya dánafeebil'á pi a Kile náare pir'á

¹ Nye wuu cɛ̀nmpyiibii, mpe mii sí n-bàra puru na ke, puru pu nyɛ: yíi a Kile náare wuu á, bà Kafoonji Jwumpe si mpyi si jcaala fwɔfwɔ, pi i pu le njire e, bà l'à pyi yíi yyére mɛ. ² Sùpyire t'à sàa pi ke, yíi a Kile náare bà wuu si mpyi si shwɔ tire na mɛ. Yíi li cè, sùpyire puni nyɛ a dá Kile na mɛ. ³ Nka Kafoonji na nyɛ jwɔmɛɛ ninɔ̀nɔ̀n'í, u sí fànhe kan yíi á, si yíi shwɔ Sitaanninji na. ⁴ Kafoonji à wuu pyi wuu à dá yíi na, yɛɛyɛ wuu à kan yíi á ke, wuu à tɛ̀ɛn ná l'e na yíi na yi kurigii jaare, yíi mú sí n-kwɔro s'a yi kurigii jaare.

⁵ Kafoonji u yíi tɛ̀gɛ bà yíi si mpyi si Kile kyaa táan yiy'á, si karii kwú yiye e Kirisita fiige mɛ.

Shin maha shin à yaa u a báare u raa uye jwɔ caa

⁶ Wuu cɛ̀nmpyiibii, mpíi pi nyɛ na fàhafaha na màre là mpyimbaa yíi shwɔhɔl'e, maa mpyi pi nyɛ na wuu yɛɛyɛ kurigii jaare mɛ, wuu na li náare yíi á, wuu Kafoonji Yesu Kirisita mɛge na, yíi àha pire pyi yíi kapyiɔ̀ɛɛ mɛ. ⁷ Yíi yabilimpil'á li cè na yíi à yaa yíi wuu pyinɔ̀kanni lwɔ. Tèni i wuu mpyi wani yíi yyére ke, wuu mpyi a wuye yaha báarapyimbaani laage e mɛ. ⁸ Wuu mpyi a wuye tɛ̀nɛ sùpyanji wà tufiige na uru s'a wuu jwɔ caa mana mɛ. Pilaga bàra canña na, wuu mpyi maha báaranji ninɔ̀nɔ̀n'í pyi, bà li si mpyi wuu àha nkɔ̀wɔ mpyi tuguro yíi wà tufiige nɔ̀n'í mɛ. ⁹ Li nyɛ mu à jwo wuu mpyi na yíi ntɛ̀genji fún mà de! Nka wuu la mpyi yíi i li cè na yíi à yaa yíi a báaranji pyi wuu fiige. ¹⁰ Tèni i wuu mpyi wani yíi yyére ke, wuu à yi jwo a waha yíi á na báaranji nyɛ a táan ngemu á mɛ, urufoo mú nyɛ a yaa u a lyí mɛ.

¹¹ Lire ná li wuuni mú i, wuu à yi lógo na yíi pìi na wá na fàhafaha na màre là mpyimbaa, maa pi jwɔyilɛni sùpyire sannte karigil'e. ¹² Pire pi mpe lóg'a tàra, wuu sí yi jwo n-waha pi á Kafoonji Yesu Kirisita mɛge na, na pi tɛ̀ɛn tanuge e, pi raa báaranji pyi, pi i yyére ná pi jwɔlyinji i.

¹³ Mii cɛ̀nmpyiibii, yíi pi ke, yíi àha zì nkànha kacɛ̀nɔ̀kii mpyinji taan tèni là tufiige e mɛ. ¹⁴ Yɛɛyɛ wuu à kan yíi á nge letɛ̀ɛnɔ̀n'í i ke, wà ha jcyé yi lógogo, yíi urufoo jwɔhɔ múgo, yíi àha nùru ngwɔ ná urufol'e mɛ. Lire ká mpyi, u sí n-silege. ¹⁵ Lire nyɛ a li cyèe na yíi urufoo pyi yíi zàmpɛn mà de! Yíi u yɛɛ, jaha na yɛ yíi cɛ̀nmpworu u nyɛ u wí.

Jwumpe nizanmpe

¹⁶ Kafoonji u nyɛ yɛɛnɔ̀nɔ̀n'í kanfoonji ke, uru u yɛɛnɔ̀nɔ̀n'í kan yíi á tèrigii puni ná pyinɔ̀kannigii puni na. Kafoonji u pyi ná yíi puni i.

¹⁷ Mii Poli yabilinji cyɛge k'à nge fwùni séme. Amɛ mii maha na kampeeni fyɛ̀nɔ̀n'í yare na letɛ̀ribii puni na. Mii sémere ti nyɛ nte.

¹⁸ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita u jwɔ yíi puni ninɔ̀nɔ̀n'í ninɔ̀nɔ̀n'í na, u u mpyi ná yíi e.

Poli à letereŋi niŋcyiŋi ŋgemu tun Timŏti á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋŋ jwumpe e ke

Poli u à ŋge letereŋi tun Timŏti á. Timŏti tunŋi na mpyi Gireki. U nunŋi sí jye Yahutu, uru Yahutucwoŋi mpyi a pa uye kan Yesu á.

Jye tēni i Poli à Jwumpe Nintanmpe jwo Azi kùluni shiinbil'á ke, u ná Timŏti à piye jya. Lire pyiŋkanni na pi à jyè piye e. Mà Poli yaha Kile jwumpe jwuwuŋi na, tooyo niŋyahay'e Timŏti mpyi maha ŋkàre ná u e. Dánafeebii kurunŋi kani li mpyi a Poli funŋŋ pen ke, u mpyi maha Timŏti tunni pire dánafeebil'á. Mà Timŏti yaha Kile jwumpe jwuwuŋi na Efese kànhe e, Poli à ŋge letereŋi niŋcyiŋi tũguo u á maa kapyaa sicyeere cya u á.

U à yi jwo u á na cyelentiibii kafnininibii pi jye na Kile jwumpe labali na yu Efese kànhe yaha kurugo ke, na Timŏti u yi jwo dánafeebil'á na pi àha ntaha pire jwòh'i me, na pi Kile kuni jye sèe me. Pi maha jwo na diŋyeŋi yaayi pun'à pi, na ŋgemu la ká mpyi si shwò yire yapiyi na ke, urufol'à yaa u a yalyire ná yabyeere tà fún, urufoo mú sí jye a yaa u fúru pyi me. Nka Poli à jwo na yaayi Kile à dá diŋyeŋi i ke, yire pun'à jwò.

U à Kile pēŋkanni jwo u á.

Pyiŋkanni na dánafeebii kacwōnribil'à yaa pi pyi ke, Poli à lire jwo u á mú.

Timŏti na mpyi cyelentu nāŋjibile. Lire kurugo yeŋkanni na u à yaa u a dánafeebii yeŋge ke, Poli à lire kuni le u taan.

Poli à Timŏti shéere

¹ Mii Poli u jye Yesu Kirisita tũntunŋŋ mà tàanna ná wuu shwofoonŋi Kile tũnture e ná Yesu Kirisita, wuu sōŋŋore tatahage e ke, ² mii u à ŋge letereŋi tun mu á, Timŏti, mu u jye mii jyaŋi sèesee wuŋi mà tàanna ná Kile kuni i. Wuu Tuŋi Kile ná wuu Kafoonŋi Yesu Kirisita pi jwò ma na, pi i jũnaara ta ma na, pi i yyepiŋke kan ma á.

Poli à cyelentiibii kafnininibii kyaa jwo Timŏti á

³ Bà mii à yi jwo a waha mu á, mii niŋkareŋi Masedoni kùluni i me, mu à yaa mu u ntēen Efese kànhe e, cyelentiibii pi jye na Kile Jwumpe labali na yu ke, maa pi sige lire na. ⁴ Yi jwo pi á na pi àha piye pwò jwunŋyempe laaga baa wumpe ná pi à fworō tulyeyi njemu i ke, yire siifeebii meyi nàkaante laaga baa woore niŋkwombaare na me. Cyire karigii maha nàkaante jyahage, cyi jye a yyaha tii ná Kile jyiŋi wuuni i me, wuu maha lire ndemu cè u kuni cye kurugo ke. ⁵ Kuru yeŋge jũŋke ku jye pi á, bà pi si mpyi si pi shinŋeebii kyaa táan piy'á ná zòvyinre ná funŋcēŋke ná dāniyaŋi sèe wuŋi i me. ⁶ Nka pii na jye wani, pir'à kàntugo wà lire kun'á, maa ŋkwōro na jwumpe laaga baa wumpe kanni yu. ⁷ Pi la jye si mpyi Kile Saliyaŋi cyelentii, mà li ta jwumpe pi jye na yu ke, pi jye a puru yyaha cè me. Pi à piye pwò maa sũpyire kálali ndemu na ke, pi jye a lire cè me.

⁸ Kile Saliyaŋi wi ke, wuu à li cè na u à jwò, ŋka fo sũpyire ká a ŋkálali u na na jwòge. ⁹ Wuu à li cè mú na uru Saliyaŋi jye a tiŋe shintiibii kurugo me, ŋka u à tiŋe shinpiibii kurugo. Mpii pi à jũŋŋ kyán Kile na ke, mpii pi jye pi jye na fyáge Kile na me, ná kapimpyiibii, Kile à Saliyaŋi tiŋe pire mpii puni me na. Mpii pi jye pi jye na Kile pēre mú me, ná Kile mekeŋge feebii ná mpii pi à

pi sifeebii cùmu lemε pi ke*, ná supyiboomp̄ii, Kile à u Saliyaŋi t̄iŋε pire puni mεε na, ¹⁰ ná jacwoobii ná nàmbaabii pi maha wwùu ná piye e ke, ná mp̄ii pi maha sùpyire cwôre na mp̄érel̄i ke, ná kaf̄iniv̄inibii ná mp̄ii pi maha ŋk̄âre Kile na laaga baa ke, ná kyaa maha kyaa l'â kântugo wâ kâlan̄i niŋcenn̄i'â ke, Kile à Saliyaŋi t̄iŋε cyire karigii puni pyifeebii mεε na. ¹¹ Uru kâlan̄i niŋcenn̄i na nta Jwumpe Nintanmpe e, mpe p'â Kile p̄ente cyêe wuu na ke. Kilen̄i u j̄yε yyeŋin̄ke kanfoon̄i ke, uru u à mpe jwumpe kan mii á.

Poli à fwù kan Kile á, ŋaha na yε Kile à j̄wɔ u na maa u shwɔ

¹² Mii à fwù kan wuu Kafoon̄i Yesu Kirisita á, ŋaha na yε u à cyεge taha mii na, maa mii pyi u báarapyi, maa f̄anha kan mii á uru báaran̄i mεε na. ¹³ Mà li ta t̄eeyiini i, mii mpyi na u mεge k̄εge, mp̄ii pi à dá u na ke, marii pire kyége, marii pi cyere mú. Ŋka Kile à j̄n̄aara ta mii na, ŋaha na yε mii mpyi na cyire karigii pyi cyi j̄c̄embaan̄i fun̄ŋke e, mii mpyi na s̄aha ŋkw̄ɔ a dá Yesu na mε. ¹⁴ Ŋka wuu Kafoon̄i Kile à j̄wɔ mii na s̄eε s̄èl'e, maa mii t̄εge, ka mii i dá Yesu Kirisita na, maa u kyaa t̄aan nay'á. ¹⁵ Mpe jwumpe na j̄yε kan̄yεε, sùpyire pun'â yaa ti j̄yε pu na: Yesu Kirisita à pa diŋyεŋi i si kapimpyiibii yige pi kapegigil'e. Pire kapimpyiibil'e, mii wogigii cyi à pi pi puni wogigii na. ¹⁶ Ŋka Yesu Kirisita à j̄n̄aara ta mii na, mii u mpyi kapimpyiibii puni n̄impiŋi ke, lire nde cyε kurugo, u à u l̄utaanni cyêe sùpyire na. U à tire yyεcyente pyi sùpyir'á, nte ti sí n-pa dá u na si sh̄iŋi niŋkwombaan̄i ta ke. ¹⁷ P̄ente ti taha saanrefoo Kile na t̄erigii puni i, uru u j̄yε j̄yii na t̄erigii puni i ke, sùpya j̄yε na u j̄aa mε; uru u j̄yε Kilen̄i niŋkin̄i fo t̄ekwombaa. Amiina!

Poli à Timŏti yεre na u uye pwɔ Kile kuni na

¹⁸ Mii jyan̄i Timŏti, mii à nte t̄unture jwo mu á mà t̄aanna ná Kile t̄untunmp̄ii p̄ii jwum'i, mpe p'â fȳanha a jwo mu kyaa na ke. Zh̄iŋi mu j̄yε na leni bà sùpyire si mpyi si kâlan̄i s̄eε wun̄i ta mε, puru jwumpe pu f̄anha kan ma á lire zh̄ileni na. ¹⁹ Maye pwɔ Kile kuni j̄aaran̄i na ná fun̄cenn̄i'i. Kuru fun̄cenn̄i'â p̄ii k̄uŋɔ, ka pi Kile kuni j̄aaran̄i si yyére shwɔh̄al'e, mu à jwo bakwɔɔgɔ k'â f̄uru maa nt̄ige lw̄ohe j̄wɔh'i. ²⁰ Nàmbaa shuunni na j̄yε pire e, Im̄ene ná Al̄ezandiri, mii à pire yaha Sitaann̄i'â, pi i ŋkyaaala, bà pi si mpyi pi à ha n̄uru raa Kile mεge k̄εge mε.

2

Dánafeebil'â yaa pi a Kile j̄áare sùpyire puni kurugo

¹ J̄yε yaage niŋcyiige mii j̄yε na j̄caa dánafeebil'â ke, kuru ku j̄yε ŋke: yii a Kilen̄areyi niŋcenn̄i shiŋi puni pyi, yii raa u j̄áare sùpyire puni kyaa na, yii raa fwù kaan u á ti puni kurugo. ² Yii a Kile j̄áare saan̄bii ná shinwoobii puni kurugo, bà wuu si mpyi si nt̄een yyeŋin̄ke ná f̄erempe e, s'a Kile p̄ere ná j̄aaran̄kanna niŋcenn̄i'i mε. ³ Lire l'â j̄wɔ, lire mú l'â t̄aan wuu Shwofoon̄i Kile á. ⁴ U la j̄yε sùpyire puni si shwɔ, ti i s̄eŋi c̄e. ⁵ Ŋaha kurugo yε Kile na j̄yε niŋkin, sisuruleŋe niŋkin mú u j̄yε u ná sùpyire puni shwɔh̄al'e, sùpya u j̄yε u wi, Yesu Kirisita kyaa li. ⁶ U à uye kan mà pyi sùpyire puni j̄n̄ŋgwulwɔrɔ ti kapegigil'e. Kile j̄yii t̄en'â nɔ ke, u à lire pyi si li cyêe sùpyire na na uru la j̄yε ti i shwɔ.

* 1:9 P̄i maha jwo: «ná mp̄ii pi maha pi sifeebii bùu ke».

⁷ Puru jwumpe njwunji kurugo, Kile à mii Poli tìŋ'a pyi u tùnntunŋo. Mii nyɛ a finɛ mɛ, sɛɛ u nyɛ u wi, supyishinji sannji u nyɛ u nyɛ Yahutuu mɛ, Kile à mii tun na mii u sà a pire taanni u kuni jaaraŋkanni na, lire kuni li nyɛ sɛɛnji.

Pyinƙanni na nàmbaabii ná cyeebil'à yaa pi a Kile kuni jaare ke

⁸ Nyɛ cyaga maha cyag'e dánafeebii na bínnini ke, mii la nyɛ nàmbaabii pi a pi cyeyi yĩrige, pi raa Kile jaare ná zòvɔyinre e, lùyirili ná jwunyahama baa.

⁹ Mii la mú nyɛ cyeebii pi pi vàanyɛi nínɔdeyi cè. Pi à yaa pi a vàanya leni njemu yi nyɛ yi sɛ pi njini faha mɛ. Pi nyɛ a yaa pi a njũnyi puw sùpyire s'a pi cyère kamyahii na mɛ, pi nyɛ a yaa pi a vàanyɛi lonƣara wuyi ná pùcyage yaayi lonƣara wuyi leni mɛ, mu à jwo sɛɛnji wuyi ná ŋkɛɛncurigií lonƣara wogigii. ¹⁰ Ŋka pi pùcyage yaleer'à yaa ti pyi kacɛnmpyiini, ceewe maha ceewe u nyɛ na Kile père ke, amuni u à yaa u pyi. ¹¹ Mà bàra lire na, cyeebii ká mpyi Kile Jwumpe tajwuge e, pi à yaa pi tɛɛn tanuge e, pi raa pu núru pi raa jaare pi a ntàanni ná p'e. ¹² Mii nyɛ a nyɛ ceewe u a sùpyire kálali na cyeebii nyɛ nàmbaabii njũŋo na mɛ, u à yaa u tɛɛn tanuge e*. ¹³ Lire kajwuuni li nyɛ, Kile à Adama dá yɛcyiige na, lire njwɔhɔ na maa Awa dá. ¹⁴ Adama bà Sitaanninji à njwó fáanŋa yɛcyiige na mɛ, ŋka ceɛnji u à fyánha a njwó fáanŋa, ka u u Kile njwɔmɛɛni yaha. ¹⁵ Ceɛnji pyiisini sɛ n-jà u pyi u pòɔn u nũmpanjke e mɛ, li tɛgeni li nyɛ u kwôro Kile kuni i ná tàange ná tufeempe e, u uye pèrege cè.

3

Dánafeebii kurunƙe kàanmucyafeebii kani

¹ Mpe jwumpe na nyɛ kajnyɛ: ŋgemu la ká mpyi si mpyi dánafeebii kurunƙe kà kàanmucyafɔon' à yaa u pyi sùpya, tìgire cyaga nyɛ ŋgemu na mɛ, u à yaa u kúu u cwonji na*, u uye pèrege cè, u nyɛ a yaa u kyaa pyi a tòro li tɛgeni taan mɛ, u à yaa u pyi sùpya ŋgemu u à tii ke, u à yaa u pyi nàmponmarawa, u à jà u a sùpyire kálali u a njwoge Kile kuni jaaraŋkanni na. ³ U nyɛ a yaa u pyi sinmbya mɛ, u mú nyɛ a yaa u pyi supyikyanga mɛ, ŋka u à yaa u pyi njũmpinjɛfoo. U nyɛ a yaa u pyi káshikwɔn mɛ, u múnaani mú nyɛ a yaa li lwó a pwó náfuunji na mɛ. ⁴ U à yaa u jà u pyɛnge šiinbii cùŋkanni na, u pyilibii s'a u père sèl'e. ⁵ Yire kajwuuni li nyɛ, ŋgemu u nyɛ u nyɛ a jà u pyɛnge šiinbii cùŋkanni na mɛ, di urufoo sɛ n-jà Kile dánafeebii kurunƙe yyaha cù n-jwo yɛ? ⁶ U mú nyɛ a yaa u pyi sùpya ninjivɔnŋo Kile kuni i mɛ, lire njũke ku nyɛ u àha ŋkwó uye pèe, Kile si ŋkwó a u cèege bà u à Sitaanninji cèege mɛ. ⁷ Mpii pi nyɛ pi nyɛ Kile kuni i ná yii e mɛ, dánafeebii kurunƙe kàanmucyafɔonji mú à yaa u pyi ná metange e pire shwɔhɔl'e, bà sùpyire sɛ mpyi t'àha bú u njini faha, u u nyɛ Sitaanninji kánhanƙe e mɛ.

Dánafeebii kurunƙe tɛgefeebii kani

⁸ Nyɛ dánafeebii kurunƙe tɛgefeebii'à yaa pi pyi metangafee, pi nyɛ a yaa pi pyi njwomyahigii shuunni jwufee mɛ, pi nyɛ a yaa pi pyi sinmbyaa mɛ, pi nyɛ a yaa pi a náfuunji caa cyanƙanna nimpíi na mɛ. ⁹ Kuni i Kile à wuu le, ná li mpyi a njwɔhɔ tɛɛcyiini i ke, pi à yaa pi a lire kuni jaare ná funvyinge e. ¹⁰ Pi à yaa

* **2:12** Pli maha jwo: «Mii la nyɛ cyeebii pi pyi nàmbaabii cyelentii, lire nyɛ mɛ pi pyi nàmbaabii njũŋo na mɛ. Pi aha mpyi Kile jwumpe tajwuge e pi a yaa pi fyáha, pi raa núru.» * **3:2** Pli maha jwo: «u à yaa u pyi ceewe ninƙin poo.»

pi kàanmucya sèl'e kampyi tìgire cyaga nyɛ pi na mɛ, pi i nta pi a uru báaraŋi pyi.

¹¹ Cyeebii mú à yaa pi pyi metangafee, pi nyɛ a yaa pi a sùpyire sannte meyi kɛɛge mɛ, pi à yaa pi piye pèɛge cɛ, pi à yaa pi pyi dánasupyii karigii puni i.

¹² Dánafeebii kurunke tegefoon'á yaa u kúu u cwonj na†, u à yaa u já u pyiibii ná u pyenge shiinbii puni cùŋkanni na. ¹³ Mpii pi nyɛ na uru báaraŋi pyi na nwɔge ke, pire sí n-kée. Pi sí raa pi báaraŋi pyi fyagara baa Kile kuni i, Yesu Kirisita wwoŋeɛge e.

Yaaga maha yaaga Kile à dá ke, yire pun'à nɔwɔ

¹⁴ Mii na sɔnɔji, li sí mɔ mɛ, mii sí n-kàre mu yyére, ŋka mii sí ŋcyii karigii séme si ntun mu á. ¹⁵ Mii mɛɛ ká mpyi mii nyɛ a wyɛr'a nɔ mu yyére mɛ, mu sí li cɛ ŋge letɛɛŋi cye kurugo, pyiŋkanni na Kile bage shiinbil'á yaa pi a Kile kuni jaare ke. Kuru bage shiinbii pi nyɛ Kile nyii wuŋi dánafeebii kurunke, pire pi à kàlaŋi sèe wuŋi cwɔhɔ cinɔjo ná cinɔkunɔ fige.

¹⁶ Sèe wi, kani li mpyi a nɔwɔhɔ Kile kuni i ke, li mpyi a pèe sèe sèl'e, sùpya si n-sii n-jà nàkaana pyi lire e mɛ:

Kirisita à uye pyi sùpya, maa uye cyé sùpyire na,
Kile Munaani à li cyé na u à tii,
Kile mèlɛkɛɛbil'á u nɔya.

U kyal'á jwo supyishinɔ pun'á,
Dɔnyɛŋi cyeyi puni i, pil'á dá u na,
Kile à u lwɔ a kàre nɔnyinɔ na maa u pèe.

4

¹ Nyɛ Kile Munaani à yi fɔninɔ'a jwo wuu á na dɔnyɛŋi tɛekwooni ká byanhara, pii sí kántugo wà Kile kun'á, sí ntaha kafinivinibii pii nɔwɔhɔ, mpii pi nyɛ na sùpyire wurugo ke, pire u kàlaŋi s'á fworɔ jínabil'e. ² Pire cyelentiibii na nyɛ kafinivinimii, pi à fyinme tò wwoŋɔ na, pi saha si n-jà sɛɛŋi cɛ n-wwù kafinare e mɛ. ³ Pire cyelentiibii maha sùpyire kálali na fúruŋi nyɛ a nɔwɔ mɛ, na yalyire shinɔ puni nyɛ a yaa t'a lyí mɛ, mà li ta Kile u à yalyire puni dá. U la nyɛ mpii pi à dá uru na maa sɛɛŋi cɛ ke, pi fwù kan ur'á pi i ti lyí. ⁴ Yaaga maha yaaga Kile à dá ke, yire pun'à nɔwɔ, wuu nyɛ a yaa wuu cyé yaaga na mɛ, ŋka wuu à yaa wuu fwù kan u á yaayi puni kurugo. ⁵ Wuu à li cɛ Kile jwumpe cye kurugo na wuu aha fwù kan u á yaayi nɔjemu kurugo ke, yire maha fɔninɛ.

Yesu Kirisita báaraŋiŋi nɔncɛnɔji

⁶ Mu à yaa mu u ŋcyii karigii yyaha jwo dánafeebil'á, lire e mu sí n-pyi Yesu Kirisita báaraŋi nɔncɛnɔŋe ŋgemu u na uye nɔwɔ caa ná kàlaŋi nɔncɛnɔŋi i Kile kuni i ke. ⁷ Ma hà raa jwunɔjɛmpe laaga baa wumpe núru mɛ, pu nyɛ a fworɔ Kile e mɛ. Ta maye taanni Kile yyaha fyagare na.

⁸ Mà cyeere taanna karigii cyi na, lir'á nɔwɔ, ŋka mà maye taanna Kile yyaha fyagare na, lire tɔɔŋ'á pèe sèl'e

naha na yɛ Kile à nɔwɔmɛɛni lwɔ wuu á na
uru yyaha fyagare sí wuu nɔnɔjaŋi ná wuu nùmpaŋke nɔwɔ.

⁹ Puru na nyɛ sèe, sùpyire pun'á yaa ti nɛɛ uru sɛɛŋi na. ¹⁰ Nyɛ lire kurugo wuu na báaraŋi pyi, marii zhɔni leni, naha na yɛ wuu à wuye tɔnɛ Kilenɔ nyii

† 3:12 Pii maha jwo: «Dánafeebii kurunke tegefoon'á yaa u pyi ceewe ninɔin pɔo.»

wuŋi na, uru u nyε sùpyire puni Shwofooŋi, ŋka mp̄ii pi à dá Yesu Kirisita na ke, pire wuuni l'à lyε. ¹¹ Mu à yaa mu u cyire karigii yyaha jwo pi á sèl'e maa pi taanna cyi na.

¹² Mu ŋaaraŋkanni niŋcenni l'à yaa li sùpyire sige t'àha bú ŋkwò mu wíŋ ŋcwò na mu na nyε nàŋkocyaawa mε. Mu a yaa mu u ma jwuŋkanni ná ma ŋaaraŋkanni ná ma ntàannamagare ná ma dániyaŋi ná ma zòvvinre cyée dánafeebii na, bà pi si mpyi si mu pyiŋkanni lwó cyire karigii puni i mε.

¹³ M̄a jwo mii u nò mu yyére ke, maye waha Kile Jwumpe Semεŋi ŋkàlaŋi na sùpyir'á, maa u jwumpe yyaha jwo pi á, bà pi si mpyi si ntaha pu fye e mε. ¹⁴ Kile túnnture ntemu t'à jwo mu kyaa na, ka dánafeebii kacwònribii si pi cyeyi taha mu jùŋke na, ka mu u Kile màkange ŋkemu ta u báaraŋi mεε na ke, ma hà cye láha kuru na mε.

¹⁵ Maye waha maa cyire karigii pyi ná ma fànhe puni i, bà sùpyire si mpyi si ŋcè na mu na sì yyaha na Kile kuni i mε. ¹⁶ Ma ŋaaraŋkanni kàanmucya. Kàlaŋi mu nyε na ŋkaan sùpyir'á ke, maa uru kàanmucya mú. Maye pwò cyire karigii na tèrigii puni i. Lire ká mpyi, mu yabiliŋi sí n-shwò, mp̄ii pi nyε na mu jwumpe nùru ke, pire mú sí n-shwò mu cye kurugo.

5

Yεreŋkanni na Timati à yaa u a dánafeebii yεrege ke

¹ Ma hà raa jwuŋjwumbaama yu nàŋkolyeebii na mε, ŋka ta pi yεrege ná lùtaanni i mu à jwo mu tii pi. Lire pyiŋkanni na mú, ta nàŋjiibii yεrege mu à jwo mu cinnmpyii. ² Cìŋjyeebii pi ke, ta pire yεrege mu à jwo mu nεε pi. Cipyire mú ti ke, ta tire yεrege mu à jwo ma cinnmpyicyee, ŋka ná zòvvinre e.

Leŋkwucyeebii pi à yaa ná ntègeŋi i ke

³ Tεgefee nyε leŋkwucyeebii mpiimu na mε, pire pi à yaa ná ntègeŋi i. ⁴ Ŋka pyii, lire nyε mε ŋampyire ká mpyi leŋkwucwoŋi ŋgemu á ke, pir'á yaa pi Kile yyaha fyagare ntaanninŋi s̄ii pi pyenyi na, pi i pi sifeebii tugure lwó, bà pi sifeebil'à fyánha a pi woore lwó mε. Lire l'à táan Kile á. ⁵ Leŋkwucwoŋi u nyε uye kanni na, ná sùpya nyε u á, ŋgemu u sí u tugure lwó mε, ur'à Kile pyi u cyεge tatahage, marii u ŋáare pilaga bàra canŋa na, bà Kile si mpyi si u tège mε. ⁶ Ŋka leŋkwucwoŋi u nyε mayaare e ke, uru niŋkwuŋi u nyε, ali mà li ta u nyε nyii na. ⁷ Ta dánafeebii kálali ŋcyii karigii na, bà pi si mpyi s'a cyi kuni ŋaare, si mpyi tigare cyaga baa mε. ⁸ Shin maha shin à yaa u u cinnmpyibii tugure lwó, ŋka u pyεge shiinbii wuuni l'à lyε. Ŋgemu ká mpyi u nyε a lire pyi mε, urufol'à fworo Kile kuni i feefee. Kilecemaabii mú bà à pwòrò urufoo na.

⁹ Leŋkwucyeebii pi à nò yyee beetaanre (60) na ke, l'aha nta pi mpyi a kúu pi nambaabii na, pire mp̄ii m̄eyi y'à yaa y'a sémeni dánafeebii s'a pire tère. ¹⁰ Pi à yaa pi pyi mεtangafee pi kacεŋkii cye kurugo, pi à yaa pi ta pi à pi pyiibii byé byíŋkana niŋcenne na, pi à yaa pi ta pi à nampwuun màra, maa dánafeebii tooyi jyé mú*, pi à yaa pi ta pi à kanhamafeebii p̄ii tège, pi à yaa pi ta pi à kacεŋkii shiŋi puni pyi. Nyε leŋkwucyeebii pi nyε amuni ke, pire m̄eyi y'à yaa y'a sémeni.

¹¹⁻¹² Ŋka leŋkwucyeebii pi nyε cipyire ke, ma hà raa pire m̄eyi sémeni mε. Shwòhòl'e nàmbajyiini lage sí n-pa pi ta. Lire ká mpyi, jwòmεeni pi maha lwó, na pire sí raa báare Kirisita kann'á ke, pi sí lire kèεge si kàntugo wà

* **5:10** Lire tēni i, nāmpōŋŋō n'a mpyi a pa mu yyére, mu mpyi maha biliŋi wà pyi u à u tooyi jyé. Lire na mpyi bilibii kapyii.

u á. ¹³ Mâ bâra lire na, mu aha a pi m̄eyi s̄emeni, pi sí n-pyi s̄afee s'a ñaare pyenyi ná yiye shwòhòl'e laaga baa, là mpyimbaa. Lire kanni bà m̄e, pi sí n-pyi jwunyahamafee, s'a pi ñwòyi leni s̄ùpyire sannte jwumpe e, s'a jwunjwumbaampe yu mú. ¹⁴ Lire kurugo mii la ñye lenkwucipyire ti nàmbaya jyè†, pi i pyii si, pi i yákili yaha pi pyenyi na s̄èl'e, bà wuu zàmpeebii si mpyi pi àha ñkwò t̄igire cyaga ta wuu na m̄e. ¹⁵ Mii na mpe jwumpe yu ñaha na ye lenkwucipyire tà à kántugo wà Kile kun'á mà kwò, maa ntaha Sitaanninjì ñwòh'i. ¹⁶ Dánafeebii shwòhòl'e, ceenji wà c̄impyicyee ká mpyi lenkwucyee, ur'á yaa u pi tugure lwó, lenkwucyeebii pi ñye piye kanni na ke, bà dánafeebii kurunke si mpyi si jà ñjyére ná pire e m̄e.

Dánafeebil'á yaa pi a pi kacwòribii p̄ere

¹⁷ Dánafeebii kacwòribii pi ñye na pi báarañi pyi na ñwòge ke, pire pi à yaa ná p̄eente e, yii yaha pire na s̄èl'e, mpiimu bá pi à piye pwò Kile jwumpe ñjwuñi na ke, pire kañyee na. ¹⁸ Naha kurugo ye y'á jwo Kile Jwumpe Semenji i na:

«Mu aha a s̄umañi bwùun ná ñiyi i si u pyàñi wwù, mu ñye a yaa mu u yi ñwòyi pwò m̄e†.»

Yi mú à jwo Kile Jwumpe Semenji i na:

«Báara pyinj'á yaa ná u sàrañi i§.»

Nde Timòti à yaa u pyi wà ha dánafeebii kacwòrñji wà c̄eēge u á ke

¹⁹ Wà ha dánafeebii kacwòrñji wà c̄eēge kani là na, ná shiin shuunni taanre ñye a lire kani ñya maa li jwo mu á m̄e, ma hà ndá li na m̄e. ²⁰ Kacwòribii pi ñye na kapegigii pyi ke, pire yeere pi sanmpii ñyii na, bà pire mú si mpyi s'a fyáge si kántugo wà kapegigii na m̄e. ²¹ Mii sí yi jwo n-waha mu á, Kile ná Yesu Kirisita ná u mèl̄ek̄ebii ñjcwòribii ñyii na, na mu à yaa mu u maye waha maa ñcyii karigii puni pyi. Mu à yaa mu u s̄ùpyire puni cù cùñkanna ñinjin na, ma hà s̄ùpya pwòñjò s̄ùpya na m̄e.

²² Mâ hà funñke wyēñe si ma cyeyi taha s̄ùpya ñùñjò na si u pyi dánafeebii kacwòrñwò m̄e. Shinji u ñye na kapegigii pyi ke, ma hà ñgwò ná urufol'e m̄e, mu à yaa mu u pyi ná zòvynre e t̄erigii puni i.

²³ Ma hà raa lùtiige kanni byii m̄e, ta erēzen sinmpe nimbilere byii ma funñjanke kurugo, bà mu si mpyi si ñcùunjò m̄e, ñaha na ye mu ñye na ñcùunji na ntahali m̄e.

²⁴ Pii na ñye wani, pi kapegigii maha ñcè, mà li ta wà sàha ñkwò a pi yíbe m̄e. Pii wogii sí na ñye wani cyire maha ñcè pi yíbenkwooni kántugo na. ²⁵ Amuni li mú ñye kac̄enñkii ñye na jà a ñwòhò m̄e, cyi maha ñaa. Cyii m̄eē ká mpyi cyi sàha ñkwò na ñaa m̄e, cyire si n-kwòro ñcèmbaa m̄e.

6

Dánafeebii pi ñye bilere e ke, pir'á yaa pi a pi ñùñfeebii p̄ere

¹ Bilibil'á yaa pi a pi ñùñfeebii p̄ere, bà s̄ùpyire si mpyi t'aha raa Kile m̄ege k̄eēge, si wuu kálanji pyi laaga baa m̄e. ² Pi ñye a yaa pi a pi ñùñfeebii ñwò kwùun, na pire na ñye c̄impyyii mà tàanna ná Kile kuni i m̄e. Nka pi bá à yaa

† 5:14 Lire teenni i, wà fánha mpyi lenkwucyeebii na m̄e. U poonji kwunkwooni kántugo, cyage k'á tánan u á ke, u mpyi maha sà nàmbage l̄eñe wani. † 5:18 Duterena mu 25.4 § 5:18 Levitiki 19.13; Duterena mu 24.14-15

pi a báare pi á sèl'e, naha kurugo yε mpiimu á pi nyε na báare ke, pire na nyε ntàannamadanafee.

Cyire karigii jwo a waha dánafeebil'á.

Cyelentiibii kafinivinibii ná nàfuunji kani

³ Wà ha a kàlanji wabere kaan sùpyir'á ngemu u à kàntugo wà wuu Kafoonji Yesu Kirisita kàlanji niñcenji ná Kile kun'á ke, ⁴ urufoo na uye père tawage e, u nyε a yafyin cè me. Jwunyahamafoo u nyε u wi. U maha kàshige kwùun jwumpe laaga baa wumpe jùhò taan, cyire karigii maha ma ná yijcyeye ná yoge ná cyàhigii ná sònñòpeere ⁵ ná nàkaante tēgele baa woore e sùpyire shwàh'l'e. Pire cyelentiibii funjyi nyε a jwò me, pi nyε na sèenji jaa sahanjki me. Pi na sònñi na Kile kuni na nyε nàfuutakuro.

⁶ Sèenji na, Kile kuni na nyε nàfuu li naarafeebil'á, ná pi cyeyaay'à pi funjyi jñe. ⁷ Wuu canzege, wuu nyε a pa ná yafyin i me, wuu canjkwuge wuu mú si n-kàre ná yafyin i me. ⁸ Lire e yalyire ná vaañnyi ká mpyi wuu á, yir'à yaa yi wuu funjyi jñe. ⁹ Mpiimu la ku nyε si mpyi nàfuufee ke, pire maha piye le kapegigii jwoge e. Sitaanninji maha pi cù bà yatəəgo maha jicù kàhanja na me. Pi nyii karigii nimpegigii ná laaga baa wogigii cyi maha pi wuuni kēege feefee. ¹⁰ Naha kurugo yε nàfuunji lage ku maha kapegigii shinj puni sini, u lag'à pii ta, ka pi i fworò Kile kuni i, maa piye le kyaage e.

Poli à Timoti yere

¹¹ Nka Timoti, mu u nyε Kile sùpya ke, laaga təən cyire karigii puni na, ma a maye waha katigii mpyinji na Kile yyahe taan. Fànha le ma a maye pwo Kile na, ma a mpyi dánasupya, ma a ma shinjēebii kyaa táan may'á sèl'e, ma a maye waha Kile kuni jaaranji i, ma a mpyi jùmpinjefoo. ¹² Ta Kile kuni zhìji niñcenji leni. Shìji niñkwombaanji ta, uru kurugo Kile à mu yyere, ka mu u uru jwumpe jwo, maa li cyèe na mu na Kile kuni jaare, shinjyahara a lire kani lógo maa li jya.

¹³ Nyε mii sí yi jwo n-waha mu á, nyii yaayi puni Davoonji Kile nyii na ná Yesu Kirisita nyii na, ngemu u à sèenji jwo Pəonse Pilati á ke, ¹⁴ mu à yaa mu u Kile tūnnture kurigii puni jaara. Ma hà tigire cyaga yaha ku ta ma na me, fo mà sà yaa ná Kafoonji Yesu Kirisita cannuruge e. ¹⁵ U sí nūru n-pa Kile nyii tere e, Kilenji u nyε yaayi puni jùhò na ke, uru u nyε yeyinjke foonji, kilenji wà saha nyε uru kàntugo me, uru u nyε saanbii puni Saanji, kafeebii puni Kafoonji. ¹⁶ Uru kanni u nyε Kilenji nyii wunji tēekwombaa; cyage e u nyε ke, kuru cyage bēenmpe mpèenji kurugo, sùpya si n-jà n-file u na me, sùpya nyii sàha u nya me, sùpya nyii mú si n-jà u nya me. Pèente ná siji u pyi u wuyo, fo tēekwombaa. Amiina!

Nde nàfuufeebil'à yaa pi pyi ke

¹⁷ Yi jwo nàfuufeebil'á na pi àha raa piye père si pi cyeyi taha pi nàfuunji na me, naha na yε nàfuunji na nyε yakwəgo. Pi à yaa pi pi cyeyi taha Kile na, uru u sí yaayi puni kan wuu á, si wuu funjyi jñe. ¹⁸ Yi jwo pi á na pi a kacenji niñyahagii pyi tērigii puni i, pi àha mpyi cyengarafee me, pi raa pi cyeyaayi yà kaan sùpyir'á ná funjò niñkinji i. ¹⁹ Pi aha a lire pyi, pi sí nàfuu nimbwo ta nūmpañja, nàfuunji sèe wunji niwənhəmbaanji ná shìji niñkwombaanji.

Poli yerege nizanjke Timoti á

²⁰ Nyε mii jyanji Timoti, tūnnture Kile à le mu cye e ke, ti cù ná ma cyeyi shuunninji i. Jwumpe laaga baa wumpe p'à kàntugo wà Kile kun'á ke, maye

káanmucya puru ná nàkaante jùṅṅṅ baa woore na. Pii maha cyire karigii sônṅi na jɔcè, mà li ta sèe bà mɛ. ²¹ Pii'á jwo na pii'á jɔcèṅi ta amuni, mà li ta pi à fwooro Kile kuni i.

Kile u jwṅ yii na, u u jwó le yii á.

Poli à letereŋi shonwunji ngemu tun Timōti á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Letereŋi shonwunji Poli à tun Timōti á ke, uru u à pyi Poli letereŋi nizanŋi, mpii u à sème na pi jye Kile Jwumpe Semēŋi i ke. Pi à u niŋjyewunji cū a le kàsunji i Kile jwumpe njwunji kurugo. U mpyi a cè na uru tèekwuun'à byanhara. U mpyi a cè mú na uru ká ŋkwū, na uru sí n-kàre Kafoonji Yesu yyere. Lire e u à nge letereŋi sème maa u yereyi nizanŋyi le u e mà tun Timōti á, maa màban le u e u báaraŋi mpyiŋi na.

Poli mpyi a cè na Timōti à ngaha ta Kile báaraŋi i. Lire kurugo u à u yere na u pyi uru fiige, u u ŋkwôro u a sùpyire kálali Kile jwumpe na, bà pi à u kála pu na mà u yaha nàŋjiiwe me; na u à yaa u a kacēŋji pyi sùpyire puni na, u mú à yaa u a sùpyire taanni Kile kuni jaaraŋkanni na ná lùtaanni i. Bà faapyiŋi maha u kerege báare me, u raa báare sèe sèl'e amuni, bà Jwumpe Nintanmpe si mpyi si nɔ cyeye niŋyahay'e me.

Poli à Timōti shéere

¹ Mii Poli u jye Yesu Kirisita tūntunŋo mà tàanna ná Kile jyii wuuni i ke, shiŋi jwɔmēēni Kile à lwó ná uru maha ntaa Yesu Kirisita wwojēēge cye kurugo ke, u à mii tun mii u sà a uru jwumpe yu. ² Mii à nge letereŋi tun mu á Timōti, mu u jye mii ntāannamajyaŋi mà tàanna ná Kile kuni i ke, wuu Tuŋi Kile ná wuu Kafoonji Yesu Kirisita pi jwɔ ma na, pi i jùjaara ta ma na, pi i yyeŋiŋke kan ma á.

Poli à màban le Timōti i Kile jwumpe njwunji na

³ Mii à Kile shéere, uru ngemu á mii na báaraŋi pyi ná funvyinge e, na tulyeyi fiige ke. Pilaga bàra canŋa na, mii aha a Kile jáare, mii funŋo jye na wwùu mu na me. ⁴ Canŋke wuu à láha wuye na ke, mu à mēē sú sèl'e, mii funŋo jye a wwò lire na me. Lire e mii la jye si nūru mu jya, bà mii funŋke si mpyi si ntāan sèl'e me. ⁵ Mii funŋo saha wwò mu Kile kuni jaaraŋkanni niŋcēnni na me, mu nulyage Loyisi ná mu nunji Enisi à lire ndemu jaara mu yyaha na ke. Mii mú s'à tēēn ná l'e na mu à kwôro lire kuni i.

⁶ Lire kurugo tēni i mii à na cyeyi taha mu jùŋke na maa Kile jáare, ka mu u Kile màkange ŋkemu ta u báaraŋi mēē na ke, maye pwo bà kuru si mpyi si ŋkwôro mu cye e me. ⁷ Kile Munaani ká wuu yyaha cū, wuu saha jye a yaa wuu a fyáge me, jaha na ye li sí fánha kan wuu á, si tàange le wuu zòmpyaagil'e, si wuu pyi wuu cū wuye na. ⁸ Lire kurugo ma hà raa silege s'a wuu Kafoonji Yesu kyaa yu sùpyir'á me. Mii mēē jye kàsunji i u mēge kurugo ke, lire kà mpyi ma á silege kyaa me. Nka maye pwo Kile fánhe niŋkange na, ma a ma nàzhan lwó kyaage e mii fiige Jwumpe Nintanmpe njwunji kurugo.

⁹ Kile u à wuu shwɔ, maa wuu yyer'a pyi sùpyii fwɔnrɔ baa wuu. Wuu kacēŋkii kurugo bà u à lire pyi me, wuu ná Yesu Kirisita wwojēēge kurugo, u à jwɔ wuu na maa lire pyi mà tàanna ná u jyii wuuni i, mà diŋyēŋi ta u saha sii me. ¹⁰ Numē u à lire kacēnni cyēe wuu na wuu Shwofoonji Yesu Kirisita mpaŋi cye kurugo. Uru u à fánha ta kwùŋi na, maa li cyēe na wuu aha jēē Jwumpe Nintanmpe na, wuu sí shiŋi niŋkwombaaŋi ta. ¹¹ Puru Jwumpe Nintanmpe njwunji kurugo Kile à mii pyi u tūntunŋo. Mii na puru jwumpe yu sùpyir'á

marii pi kâlali pu na. ¹² Lire kurugo ñke yyefuge puni ñye mii ñunji. Nka lire ná li wuuni mú i, lire ñye mii á silege kyaa me, ñaha na ye ñgemu na mii á na cyege taha ke, mii á uru cè, mii mú à tèn ná l'e, nde mii á kan u á ke, li síñji ñye u na mà lire màra fo ññye canñkwøge.

¹³ Ñye Timŏti, jwumpe sèe wumpe mii à jwo mu á ke, puru yaha maye funñji, maa maye pwo Kile kuni ñaarañji na. Ntànna magare ti ñye na ntaa Yesu Kirisita wwoñege e ke, ta ma karigii pyi ma a ntànna ná tire e. ¹⁴ Jwumpe Nintanmpe p'à jwo mu á ke, ma hà wà yaha u a pu labali u a yu me. Pu màra ná Kile Munaani fànhe e, lire ndemu l'à tèn wuu e ke.

¹⁵ Mu à cè na Azi kùluni dánafeebii pun'à kàntugo wà mii na, Fijeli ná Erimojeni mú na ñye pire e. ¹⁶ Nka Onexifori wi ke, u à mii funñke ññye kariii ññyahagil'e. Mii kàsuyiini ñye a pyi u á silege kyaa me. Kafoonji u ññjaara ta u pyenge šiinbii na. ¹⁷ Tèni i u à pa naha Æromu kànbwøhe e ke, u à mii cya fo mà mii ñya. ¹⁸ Kafoonji Kile u ññjaara ta u na ññyeñji canñkwøge Kafoonji Yesu mege na. U à kacennkii ñcyiimu pyi mii na mà mii yaha Efese kànhe e ke, mu Timŏti à cyire cè mà tòro sùpyire puni na.

2

Kirisita sèebaapyiñji kani

¹ Ñye mii jyañji Timŏti, Yesu Kirisita à ñwo mu na maa fànhe ñkemu kan mu á, mu ná u wwoñege e ke, ta Kile kuni ñaare ná kur'e. ² Kile Jwumpe mu à lógo mii ñwo na shiññyahara ñyii na ke, puru jwumpe jwo piiberil'á, wà sí n-jà cye taha mpiimu na, ná pire mú sí n-jà pu jwo piiberil'á ke.

³ Ná mu sí ñye Yesu Kirisita sòrolashi ññcennje, ma nàzhan lwó yyefuge e. ⁴ Kampyi sòrolashiñji la ñye si ntàn u ñññufoon'á, u kapyiñkii saha ñye a yaa cyi pyi shintiiwe wogii fiige me. ⁵ Ñgemu u ñye na kajataferε fi mú ke, u aha mpyi u ñye na fi mà tàanna ná tire tafεere kuzhegil'e me, urufoo sí kajajjwooni ta me. ⁶ Faapyiñji u à màban le uye e sèl'e ke, uru sí n-fyànha u kanhare tònñji ta. ⁷ Karigii yyaha mii à jwo mu á ke, funñke cya cyi na sèl'e. Lire ká mpyi, wuu Kafoonji sí mu tège bà mu si mpyi si cyi puni yyaha cè me.

⁸ Funñjo cwo saanñji Dawuda tùluge shinñji Yesu Kirisita na, u à kwú maa ñè a fworo kwùñji i. Puru Jwumpe Nintanmpe mii ñye na yu sùpyir'á. ⁹ Puru jwumpe ñjwuñji kurugo, mii ñye kyaage e, pi à mii le a pwo kàsunji i, mu à jwo kakuumpyi u ñye mii. Nka lire ñye a li cyèe na Kile Jwumpe pi à le a pwo kàsunji i mà de! ¹⁰ Mii à kuru kyaage puni kwú naye e, Kile ññcwønribii kurugo, bà Yesu Kirisita si mpyi si pi shwó pi i mpyi Kile sinampe e fo tèekwombaa me.

¹¹ Mpe jwumpe na ñye kanyεε:

Wuu aha ñkwú ná Kirisita e,
wuu sí n-pyi ñyii na ná u e.

¹² Wuu aha kyaage kwú wuye e,
wuu sí n-pyi fànhe e ná u e,
ñka wuu aha kàntugo wà u na,
u mú sí kàntugo wà wuu na.

¹³ Wuu méε ká mpyi wuu ñye a jà a kwôro ná u e tèrigii puni i me,
wuu a yaa wuu li cè u na ñye ná wuu e tèrigii puni i
ñaha na ye u ñye na nùruli u ñwómεεni ñwòh'i me.

¹⁴ Ta sùpyire funñjo cwo mpe jwumpe na, yi jwo a waha pi á Kile ñyii na, na pi àha raa nàkaante laaga baa woore pyi me, kanywó ñye ti na me, ti mú ñye

na ti lógofeebii leni kuro niɲɲenni i me, ti maha pi wuuni kèege. ¹⁵ Mu wi ke Timŏti, maye waha ma a li cyêe Kile na na mu na ɲye u báarapyi niɲɲenɲe, bà mu si mpyi ma hà bú ɲuzogoro ta ma báaranɲi cye kurugo me. Ta Kile jwumpe yu ma a ɲwŏge, puru pu ɲye sèenɲi. ¹⁶ Cú maye na nàkaante laaga baa woore mpyinɲi na, ti ɲye a táan Kile á me, ɲaha na ye mpíi pi maha tire nàkaante shinɲi pyi ke, ti maha pire laage tŏonge Kile na. ¹⁷ Tire nàkaante maha kakyaaere pyi, bà nŏkwombaaga maha fwŏnre na ɲkèege me. Imene ná Fileti na ɲye tire nàkaante pyifeebil'e. ¹⁸ Pi à sèenɲi kuni yaha marii fini na Kile à dánafeebii ɲè a yige kwùɲi i mà kwò, na kwuɲene saha ɲye me. Lire pyinɲkanni na, pi à sùpyire tà ɲwŏ fáanna a yige Kile kuni i. ¹⁹ ɲka Kile Jwumpe ɲye na ɲkèenɲi me, pu na ɲye mu à jwo бага nintaa ndemu l'á faanra a ɲwŏ ke, l'á séme lire nintaani na:

«Kafoonɲi Kile à u wuubii cè*.»

L'á séme mú na:

«Shin maha shin u à jwo na uru na ɲye Kafoonɲi Kile wu ke, urufoo u láha kapegigii mpyinɲi na.»

²⁰ Mu aha ɲè shinbwoɲi wà bage e, mu maha li ɲya na bage yaayi yà na ɲye sɛen wuyo, yà s'á yaa ná wyérefyinnɲi i, yà sí ɲye cire wuyo, yà sí ɲye cogo wuyo. Yajigiyi longara wuyi maha yaha canmbwoyi mee na, marii jígini ná yi sanɲyi i canmpyaagii sanɲkil'e. ²¹ ɲye amuni li mú ɲye, ɲgemu ká láha kapegigii mpyinɲi na ke, urufoo sí n-pyi mu à jwo yajiginɲe longara wogo. Urufoo sí n-yaha uye kanni na u ɲùɲufoonɲi báaranɲi mee na. Urufoo kaɲwŏni sí n-pêe u á sèl'e. Urufoo sí n-bégele báaranɲi niɲɲenɲi shinɲi puni mpyinɲi mee na.

²² Timŏti, nàɲɲiibii na dirili pi ɲyii karigii nintiimbaagii ɲcyiimu kurugo ke, laaga tŏon cyire na feefee! Maye waha ma a katiigii pyi, ma a mpyi dânasupya, ma a ma shinɲeebii kyaa táan may'á, mpíi pi ɲye na Kafoonɲi père ná zŏvynre e ke, mu ná pire pi bê. ²³ Ma hà raa ma ɲwŏge leni nàkaante laaga baa woore e me, tire maha ma ná yoge e. ²⁴ Mà li ta Kafoonɲi Yesu báarapyi ɲye a yaa u a kâshi kwùun me. U à yaa u a sùpyigire pyi ná sùpyire puni i, u mú à yaa u a sùpyire taanni Kile kuni ɲaaranɲkanni na, u à yaa u kariu kwú uye e. ²⁵ Mpíi pi ɲye na u kyáali ke, u raa pire leni kur'e ná lùtaanni i. Shwŏhŏl'e Kile sí pyinɲkanna kan pi á, bà pi funzŏnɲore si mpyi si ɲkèenɲe, pi i sèenɲi cè me, ²⁶ si funɲenɲe ta si piye shwŏ Sitaanninɲi na, uru ɲgemu u à pi cú bà kánhaɲa maha yaaga cú me. Pi kacuni li ɲye Sitaanninɲi á, pi raa uru ɲyii wuuni pyi.

3

Dɲyɲɲi canzanɲyi kani

¹ ɲye Timŏti, mu à yaa mu u li cè na dɲyɲɲi canzanɲyi sí n-waha sèe sèl'e, ² ɲaha na ye sùpyire sí raa n-kòre tiy'á, ti funzŏnɲore puni sí n-taha wyérenɲi na, pi sí raa piye père, pi sí raa piye cyiin sŏnɲŏ me, pi sí raa Kile mege kèege, pi sí n-pyi ná pèen'i mà yaha tí ná pi sifeebil'e me, pi sí wà kacenne cè me, pi mú si Kile kuni kani là le dá e me. ³ Pi sí n-pyi sùpyigire baa ná ɲɲaara baa shiin, s'a sùpyire sannte meyi kèege, pi sí n-jà n-cú kapegigii mpyinɲi na me, pi sí n-pyi shinpii, pi tafunnɲi u sí n-pyi kacennkii mpyinɲi. ⁴ Pi sí raa sùpyire leni cye e, pi tɛnme sí n-pen, s'a piye père sèl'e. Pi sí ɲyii yige pi yabilimpíi ɲyii karigii kurugo mà tòro Kile ɲyii wogigii na. ⁵ Pi sí piye pyi sùpyire ɲyii na, mu

* 2:19 Nomburu 16.5

à jwo Kile kuni ñaarafee niñcennii, mà li ta pi si ñee piye yaha Kile u a ñkêenni me. Timŏti, laaga tŏn uru supyishinji na.

⁶ Pi pii maha jyè pyenyi i marii cyeebii funŋo baa wuubii pii wŏge ná pi ñwŏtanyi i, bà pi si mpyi s'a ñeege pi jwumpe na me. Pire cyeebil'à kapegigii niñyahagii pyi, maa pi ñyii karigii shinji puni pyi ñcyiimu cyi à kântugo wà Kile kun'à ke. ⁷ Tèrigii puni i, pi la maha mpyi si kariii yyaha cè, ñka pi si n-sii n-jè sèenji cè me. ⁸ Pire nambaabii na sèenji tũnni, bà Zhanesi ná Zhanberesi* à Kile tũntunŋiMusa tũn tèecyiini i me. Pi funzŏnŋore pun'à lwŏ a pŏwŏ kapegigii mpyiñji na, pi Kile kuni ñaaranji ñye ñũŋo baa. ⁹ Ñka pi karigii si n-shà yyaha na me, ñaha na ye shinñyahara sí n-pa li cè na pi funŋo baa wuu pi ñye, mu à jwo Zhanesi ná Zhanberesi.

Timŏti à yaa u kwŏro Kile kuni i

¹⁰⁻¹¹ Timŏti, mu wi ke, karigii na mii à kâla ke, ná mii toronŋkanni ná karigii mii la ñye si mpyi ke, ná mii Kile kuni ñaaranŋkanni ná pyinŋkanni na mii à cù naye ke, ná pyinŋkanni na sùpyire sannte kyal'à táan mii á ke, ná pyinŋkanni na mii à naye waha Kile kuni i ke, ná pyinŋkanni na mii à kyaala sùpyire cye e ke, mu à pyi mii fiige cyire puni i. Mu à li cè na mii à kyaala Antiyŏshi ná Ikoni ná Lisitiri kányi i. Mii à kyaala wani sèl'e, ñka lire ná li wuuni mú i, wuu Kafoonji à mii yige kuru yyefuge puni i pi cye e. ¹² Lire pyinŋkanni na, shin maha shin la ku ñye s'a Kile kuni ñaare Yesu Kirisita wwoñeege e ke, urufoo si n-kyaala sùpyire cye e. ¹³ Ñka shinpiibii ná kafinivinibii pi ke, pire sí yyaha le kapegigii mpyiñji na, pi sí raa sùpyire wuruge s'a piye wuruge mú.

Kile Jwumpe Semenji kañwŏni

¹⁴ Mu wi ke Timŏti, karigii na mu à taanna, ka mu u dá cyi sèenji na ke, maye pŏwŏ cyi na, ñaha na ye mpii pi à mu taanna cyi na ke, sèeshiin pi. ¹⁵ Mà lwŏ fo mu ñye nàñkocyere e, mu à Kile Jwumpe Semenji kâla a cè, uru Semenji jwumpe pu sí n-jà yákilifente kan mu á, bà mu si mpyi si dá Yesu Kirisita na si shwŏ me. ¹⁶ Uru Semenji jwumpe pun'à fworŏ Kile e, lire kurugo pu tayyéreg'à pèe, pu sí n-jà sùpya taanna, pu sí n-jà sùpya ye e si u le kuni niñcenni i, pu sí n-jà sùpyañji kúu, si u yaha katiigii mpyiñji na, pu na lire puni ñwŏge. ¹⁷ Lir'à pyi bà Kile kuni ñaarafeebii si mpyi si fũnŋo s'a si yyaha na kacennkii shinji puni mpyiñji i me.

4

Polì à Timŏti pyi u yyaha le Kile jwumpe ñjwunji na

¹ Mii si yi jwo n-waha mu á, Kile ná Yesu Kirisita ñyii na, uru ñgemu u sí nũru n-pa saanwa, si mpyi sùpyire ñũŋo na, si kwũubii ná ñyii wuubii sâra si ntáanna ná pi kapyiinŋkil'e ke, ² na mu à yaa mu u a Kile jwumpe yu ma a finiñe sùpyir'à tèrigii puni i, tèewaa bàra tèetaan na. Pi aha kyaa pyi ndemu l'à para ná Kile kuni i ke, li jwo pi á. Ta pi ye ege ma a màban leni pi e sèl'e, ma a pi taanni Kile kuni ñaaranŋkanni na ná lùtaanni i. ³ Ñaha kurugo ye tèni là na ma, sùpyire sí n-pa raa ñcyiige kàlanji niñcennji lógogo, s'a pi ñyii karigii pyi si ntaha cyelentiibii kafinivinibii pii ñwŏh'i mpiimu jwumŏ p'à táan pi niñgyigigil'à ke. ⁴ Pi sí raa ñcyiige sèenji lógogo, jwunñyempe laaga baa wumpe pu sí n-táan pi niñgyigigil'à. ⁵ Ñka mu wi ke Timŏti, cù maye na tèrigii puni i, ma a kyaage

* **3:8** Yahutuubii na sŏnŋi na Mísira ñcèfeebii kyaa l'à jwo Ekizodi 7–8 i ke, pire pi ñye Zhanesi ná Zhanberesi.

kwú maye e, ma a Jwumpe Nintanmpe yu sùpyir'á. Báara maha báara Kile à le mu cye e ke, ma a uru pyi ma nò u tēgeni na.

Poli à jwo u mbòji kyaa na

⁶ Mii wi ke, li saha si mō me, mii sí n-kwú. Mii sishange sí n-wu n-pyi sáraga fiige. ⁷ Mii à báaraŋi pyi Yesu Kirisita á ná na zòmbilini puni i, bà zhileŋe n̄j̄c̄eŋe maha zhì lení me. Báaraŋi Kile à kan mii á ke, mii à uru pyi a nò u tēgeni na. Mii tafēer'á nò ti tēgeni na, mà mii ta mii à kwôro Kile kuni i. ⁸ Numē Kafoonji Yesu à mii tafēere sàraŋi yaha mii yyaha na n̄j̄nȳiŋi na, mii sí nt̄iŋi kajaŋjwooni ta. U à tí, u sí sùpyire puni sàra si n-tàanna ná pi kapyiŋkil'e dij̄nȳeŋi canŋkwoge. Mii kann'á bà u sí uru sàraŋi kan me, shin maha shin u à bēgel'a u tēenuruni sige ná funntange e ke, pire puni sí uru sàraŋi ta.

Poli yereyi nizan̄yi Timōti á

⁹ Timōti, maye waha ma a mpa na yyéere numē sasa, ¹⁰ jaha na ye mii wwoŋeŋi Demasi à kàntugo wà mii na, u funzōŋore pun'á taha dij̄nȳeŋi karigii na, lire e u à kàre Tesaloniki kànhe e. Kerezansi à kàre Galati kùluni i, Titi mú s'á kàre Dalimasi kùluni i. ¹¹ Luka kanni u à kwôro ná mii i naha. Mu aha a si raa ma, yi jwo Marika á yii raa ma s̄j̄c̄yan, jaha na ye u tayyéreg'á pēe mii báaraŋi i. ¹² Mii à Tisike tun Efese kànhe e. ¹³ Mu nimpaŋi, ma a ntōro Torasi kànhe e Karipusi yyéere, ma a na vāanntinmbwohe shwō ma a ma, ná mii sémebii, ŋka seēge wuubii kyaa li j̄nȳe mii na sèl'e.

¹⁴ Tunntunnaŋi Alēzandiri à kapii pyi mii na. Ŋka Kafoonji sí li fwooni tò u na. ¹⁵ Ta maye kàanmucaa u na mú, jaha na ye u à nt̄ŋke taha wuu na wuu jwumpe kurugo.

¹⁶ Ton̄cyiige e mii à kàre yukyaala bage e ke, sùpyaŋi wà tufiige j̄nȳe a j̄n'á mii tēge jwumpe na me. Pi pun'á kàntugo wà mii á, maa mii yaha naye n̄j̄kin. Ŋka Kile kà lire kapiini fwooni tò pi na me. ¹⁷ Ŋka Kafoonji Yesu à mii tēge maa fànha kan mii á, ka mii i jà a Kile Jwumpe jwo sèl'e, mpii pi j̄nȳe pi j̄nȳe Yahutuu me, pire pun'á pu lógo.

Sitaanniŋi na j̄nȳe mu à jwo cànrage, ŋka Kafoonji à mii shwō ku na. ¹⁸ Mii à li cē na Kafoonji sí mii shwō si mii pyi mii u láha kapegigii mpyiŋi na, si mii le u saanre e n̄j̄nȳiŋi na. U à yaa ná pēente e fo tēekwombaa. Amiina

Fwùŋi nizan̄ji

¹⁹ Pirisili ná Akilasi shéere ma a Onezifōri pyēnge shiinbii shéere mú. ²⁰ Erasiti wi ke, ur'á tēen Kōrenti kànhe e. Torofimu sí wi ke, mii à ȳfri u yaŋgwuŋi taan Miletī kànhe e. ²¹ Maye waha, ma a mpa na yyéere mà jwo wyeere tēni li nò ke. Ebulusi ná Pudēnsi ná Linusi ná Kolojya ná dānafēebii sanmpii pun'á mu shéere naha. ²² Kafoonji Yesu u kwôro ná mu i, u u jwō yii na, u u jwō le yii á.

Λετερειji Poli à tun Titi á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè λετερειji funjò jwumpe e ke

Titi na mpyi Poli báarapyijne Kile kuni i. Tèni i Poli à nge letereji tùugo u á ke, lir'à u ta Kereti kùni i. Poli à yi jwo u á na u kacwónribii pli tije tije Kereti kùni dánafeebii kuruyi jùjò na, pi raa pi karigii cwónre. Nge letereji i jùmbwoyi taanrenji yi jye:

Pyinjànni na dánafeebii kacwónribil'à yaa pi pyi ke (1.5-16).

Ná dánafeebil'e Titi sí raa báare, mu à jwo nànkolyeebii ná kàcijnjyeebii ná nàjniiibii ná bilibii ke, Poli à Titi yere pire cùnkanni na (2.1-15).

Nde dánafeebil'à yaa pi pyi bà pi si mpyi si ntèn yyejinke e me, u à lire jwo u á (3.1-15).

Poli à Titi shéere

¹ Mii Poli u jye Kile báarapyi ná Yesu Kirisita túnntunjò ke, mii u à nge letereji séme.

Kile à mpiimu cwónro ke, u à mii tun na mii u kuni le pire taan, si sèenji cyèe pi na mà tàanna ná Kile yyaha fyagare e, ² bà pi si mpyi si sònjò tatahaga ta shìji ninjkwombaanji kàmpañke na me. Kilenji u jye u jye na fini me, uru u à uru shìji ninjkwombaanji jwómèeni lwó mà dijyeni ta u sàha sli me.

³ Wuu Shwofoonji Kile jyii tèt'à nò ke, ka u u uru shìji cyèe wuu na u jwumpe cye kurugo, maa puru jwunji túnnture le mii cye e.

⁴ Nye Titi, mu u jye mii jyanji yabilinji mà tàanna ná Kile kuni i, lire ndemu l'à wuu pyi wuu à wwò ke, mii sí nge letereji tun mu á. Wuu Tunji Kile ná wuu Shwofoonji Yesu Kirisita pi jwò ma na, pi i yyejinke kan ma á.

Dánafeebii kacwónribii kani

⁵ Nye Titi, mii à mu yaha Kereti kùni i, bà mu si mpyi si karigii ninjcwónrømbaagii yaha cyi cyi kuni ta me. Kacwónribii pli cwónro dánafeebii shwòhòl'e ma a pire tije kànyi yyaha kurugo dánafeebii kuruyi jùjò na, bà mii à yi jwo mu á me.

⁶ Dánafeebii kacwónrøn'á yaa u pyi tìgire cyaga baa, u à yaa u kúu u cwonji ná*, u pylibil'à yaa pi u jwómèeni cù, pi jye a yaa pi jùjò kyán u na me. Pi à yaa pi pyi metangafee. ⁷ Tìgire cyaga jye a yaa ku ta dánafeebii kurunke kàanmucyafoonji wà na me, jaha na ye Kile sùpyiibii kacwónrønji u jye u wí, u jye a yaa u pyi yàmpeenefoo me, u jye a yaa u pyi lùfwuufoo me, u jye a yaa u pyi sinmbya me, u jye a yaa u pyi supyikyanga me, u à yaa u a wýerenji caa fyinnè na. ⁸ U à yaa u pyi nàmponmarawa, u raa kacenji pyi, u à yaa u pyi yákilifoo, u raa katiigii pyi, u à yaa u pyi ná zòvynre e, u u jà uye na. ⁹ U à yaa u uye pwo jwumpe sèe wumpe nkàlanji na, mpemu na u à kàla ke, lire e u sí n-jà màban le sùpyire e, s'á ti taanni Kile kuni jaaranjanni na. Lire cye kurugo mú, mpíi pi jye na jwumpe sèe wumpe túnni ke, u sí n-jà pire tawuruge cyèe pi na.

Kereti kùni dánafeebii kuruyi kani

* 1:6 Pli maha jwo: «u à yaa u pyi ceewe ninjin poo.»

¹⁰ Mii na mpe jwumpe yu, naha na ye shinnyahara nyε na nyεge jwumpe sée wumpe na mε, maa piye pwɔ jwumpe laaga baa wumpe njwuŋi na, marii sùpyire wuruge, pire e Yahutuubii pi maha jwo na fânhe kyaa li dánafeebii pi kwôn ke, pire pi à nyaha. ¹¹ Mu à yaa mu u pi sige puru jwumpe shinj njwuŋi na, naha na ye pi maha pyenyi yà nimpuyo jwɔ fáanji na yige Kile kuni i ná uru jwuzhiji i, wyérenji kurugo. ¹² Sijncyiimefooji wà na mpyi Kereti kini i, ur' à jwo na:

«Kereti kini shiinbii na nyε kafinvinimii tèrigii puni i, pi na nyε mu à jwo sige yaaya nimpaye, sàafee pi nyε pi pi, pi funzɔnjɔre pun' à taha yalyire na.»

¹³ Uru nàŋ' à sée jwo, lire kurugo mu à yaa mu u pi yeε ma a pi le kur'e, bà pi si mpyi s'a Kile kuni jaare li naaraanjanni na mε. ¹⁴ Pi nyε a yaa pi taha Yahutuubii jwuŋjyempe laaga baa wumpe jwɔh' i mε. Mpii pi na sèenji cyíge ke, pi mú nyε a yaa pi taha pire jwumpe fye e mε. ¹⁵ Mpii pi nyε ná zòvynre e ke, yafyin si n-jà pi jwɔhɔ Kile yyahe taan mε, nka mpii pi nyε na Kile kuni túnni, ná pi nyε ná zòvynre e mε, yafyin si n-jà pire pyi pi finije Kile yyahe taan mε, mà li pyi naha na ye pi nyε ná funjɔcennj' i mε, pi sɔnjɔr' à pi. ¹⁶ Pi maha jwo na pir' à Kile cè, nka pi kapyiinji cye kurugo, li maha jɔcè na pi jwumpe nyε sée mε, shinpii pi nyε pi pi, pi à jùŋɔ kyán Kile na, pi si n-sii n-jà kacenne pyi mε.

2

Yerɛŋkanni na Titi à yaa u a dánafeebii yerεge ke

¹ Mu wi ke Titi, ta kàlanji nijcennji kaan sùpyir' á. ² Yi jwo nànkolyeebil' á na pi i piye pèrege cè, pi i mpyi sèeshiin, pi i mpyi yákilifee, pi i piye waha Kile kuni i ná tàange ná lùtaanni i.

³ Yire ninuyi taha cijjyeebil' á mú, bà pi naaraanjanni si mpyi si ntàanna ná Kile kuni i mε, pi àha raa pi shinjɛebii mɛyi kεge mε, pi àha mpyi sinnmyaa mε; pi a sùpyire sannte leni kur'e, ⁴ bà pi si mpyi si li cyée cipyire na, pyinjanni na pi à yaa pi pi nambaabii ná pi pyilibii kyaa táan piy' á mε; ⁵ pi i mpyi yákilifee, pi i mpyi fyinme sùpyii, pi i piye kan pi pyenyi báaraŋ' á, pi raa kacennji pyi; pi i pi nambaabii jwɔmyahigii cù, bà sùpyire si mpyi si Kile jwumpe le dá e mε.

⁶ Yire mu à yaa mu u jwo nànjiiibil' á mú, na pi pyi yákilifee karigii puni i. ⁷ Mu yabilin' à yaa mu u pyi yyecyeene kacennmpyiini i. Fànha le ma a sùpyire taanni ná zòvynre e. ⁸ Ta jwuntarampe kanni yu, bà sùpyire si mpyi pi àha raa cwo cyaga jaa mu na mε. Mu aha jà lire na, wuu zàmpeenbii sí n-silege, pi mú saha si tajwugo ta wuu na mε.

⁹ Yi jwo bilibil' á na pi piye trige pi jùŋufeebil' á karigii puni i, pi raa pi nyii karigii pyi. Pi àha raa pi jwɔ kwùun mε. ¹⁰ Pi àha pi yaaga yu mε, pi li cyée tèrigii puni i na pire na nyε dánasupyii, jwumpe wuu nyε na yu wuu Shwofooji Kile kyaa na ke, bà sùpyire si mpyi si puru le dá e mε.

¹¹ Naha kurugo ye kacenni Kile à pyi ke, u à lire cyée sùpyire na. Lire kacenni cye kurugo sùpyire puni sí n-jà n-shwɔ. ¹² Lire kacenni kurugo, Kile à jwo na wuu cyé kapegigii na, wuu u kántugo wà wuu nyii karigii nimpegigil' á. Lire ká mpyi, wuu sí n-pyi nge dijnyeni i yákilifee s'a kattigii pyi, s'a fyáge Kile na. ¹³ Wuu sɔnjɔr' à taha canmbwɔhe nkemu na, ná wuu na kuru sigili ke, kur'e wuu Shwofooji Yesu Kirisita u nyε wuu Kilebwoonji ke, uru sí uye cyée u sinampe e. ¹⁴ U à uye pyi sáraga wuu kurugo, maa wuu jùŋɔ wwù kapegigii

puni i. U à lire pyi bà wuu si mpyi si mpyi sùpyii fwònṛò baa wuu, mpiimu Kile à cwònr'a yaha uye mεε na ke, si wuye pwò kacεnṅkii mpyiṅi na.

¹⁵ Nye tayyérege Kile à kan mu á ke, mà tàanna ná kur'e fànha le ma a sùpyire yεrege ná mpe jwumpe e bà pi si mpyi si ṅkwòro Kile kuni i mε. Wà jye a yaa u mu wíl'a faha mε.

3

Kile à jwò wuu na maa wuu shwò mana

¹ Yi jwo dánafeebil'á ma a pi funṅò cwo, na pi piye tírige fánhafeebii ná kìni jùṅufeebil'á, pi i pi jwòmεeni cù, pi i piye pwò kacεnṅkii mpyiṅi na tèrigii puni i. ² Pi àha jwumpime jwo sùpya na mε, pi àha raa kàshi kwùun mú mε, pi pyi lùtaanfee ná jùmpinṅfee tèrigii puni i. ³ Tèni l'e, wuu mpyi funṅò baa shiin, maa jùṅò kyán Kile na. Wuu mpyi numpini i, marii wuu jyiṅi karigii shiṅi puni pyi. Wuu mpyi shinpii, maa mpyi ná yjncyεge e. Wuu kapyiṅkii mpyi a pεn sùpyire sannt'á, wuu ná wuye shwòhòl'e maa wuye pεn mú. ⁴ Nka tèni i wuu Shwofoonji Kile à li cyée sùpyire na na ur'à jwò, ti kyaa mú s'à táan ur'á ke, ⁵ u à wuu shwò mana. Wuu kacεnṅkii kurugo bà u à lire pyi mε. Kile à wuu jùṅaara ta maa wuu shwò, maa wuu jyé a ffinṅe. U à lire pyi u Munaani fànhe cye kurugo, maa wuu pyi sùpyii nivónmii bà wuu si mpyi si shiṅi nivónṅi ta mε. ⁶ Kile à u Munaani le wuu e ná funvyinge e, wuu Shwofoonji Yesu Kirisita cye kurugo. ⁷ Lire pyiṅkanni na, u à jwò wuu na maa wuu tíi u yyahe taan, shiṅi niṅkwombaanji na wuu sònṅòr'á taha ke, bà wuu si mpyi si uru ta mε. ⁸ Puru jwumpe na jye kanyεε.

Mii la jye ma a pu jwo a waha dánafeebil'á bà pi si mpyi s'a kacεnṅii pyi tèrigii puni i mε. Lir'á jwò, sùpyire puni tòn na jye lire e. ⁹ Ma hà raa ma jwòge leni nákaante jùṅò baa woore e mε. Pi aha a wuu tulyeyi u tulyeyi meyi nákaante pyi, ma hà ma jwòge le t'e mε. Pi aha nákaana pyi mà yyaha tíi ná MusaSaliyanji i marii piye túnni, ma hà jwò ná pi e mε. Tire nákaante pun'à sii jùṅò baa.

¹⁰ Ngemu ká a li caa si dánafeebii kurunṅke jya ke, urufoo yεε, u aha mpyi u jye a li jwò yaha mε, jwo ná u e tozhónwogo. U aha mpyi u jye a lógo mε, ma hà nùru ṅgwò ná u e kyaa na mε. ¹¹ Mu à li cε na shin maha shin u jye ná kuru funṅke shiṅi i ke, urufol'à fworo Kile kuni i, shinpi u jye u wí, naha na ye u kapyiṅkil'à li cyée na u jye a tíi mε.

Yεrege nizanṅke

¹² Mii sí túnntunṅò tun mu á, shwòhòl'e Aritemasi, lire jye mε Tisike. Pi wà ha nò mu na, ma a maye waha, ma a mpa na yyére Nikopolisi kànhe e, naha na ye mii la jye si sà wyeere tèni pyi wani. ¹³ Zenasi u maha kini saliyanji cyère sùpyire na ke, maye waha ma a u ná Apolosi tège pi kùsheeni na, bà li si mpyi yaaga kà ṅkwò pi kùunṅ mε. ¹⁴ Wuu cìnmppyiibii jye a yaa pi pyi ká jwò baa mε. Maban le pi e bà pi si mpyi s'a kacεnṅkii shiṅi puni pyi tèrigii puni i s'a pii tère tēweaagil'e mε.

¹⁵ Cìnmppyiibii pi naha naha ná mii i ke, pire pun'à mu shéere. Wuu kyal'à táan mpiimu á Kile kuni i ke, wuu à pire puni shéere.

Kile u jwò yii puni na, u u jwò le yii á.

Leterenji Poli à tun Filemó á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè leterenji funṅṅ jwumpe e ke

Jwumpe Nintanmpe pu nyɛ na Yesu kyaa yu ke, Poli à puru jwo Filemó á, ka u u dá pu na. Filemó na mpyi shinbwo, bilinanji wà na mpyi u á, uru mege na mpyi Onezimu. Ka uru bilinanji si mpa fê.

Lir'à pi ta pi à Poli cù a tò kàsunji i Kile Jwumpe njwuṅji kurugo. Nyɛ ka Onezimu si fê a sà uye ta Poli yyére kàsunji i. Nyɛ lir'à pyi ke, ka Poli si wá na Yesu kyaa yu Onezimu á fo u à pa dá Yesu na. Lire kântugo ka u u Poli tège Yesu kani njwuṅji na sùpyire sannt'á. U kyaa mpyi a táan Poli á sèe sèl'e fo Poli mpyi maha u pyi uru jyanji mà tàanni ná Kile kuni i. Nyɛ tēni là à pa nò, ka Poli si li lwó uye funṅṅ'i na uru sí Onezimu núrūṅṅ n-tùugo Filemó á.

Lire tēni i, bilinji n'a mpyi a fê, ka pi i núr'a u ta a cù, u njūfuoṅji mpyi maha u kyéree, lire nyɛ me maha u bò. Lire e Poli à nge leterenji séme a kan Filemó á, maa yi jwo u á na Onezimu ká núr'a nò u na, u áha u cù biliwe fiige me, nka u u cù u cɔmpworo fiige mà tàanna ná Kile kuni i. Poli zòṅji mpyi na n̄kure mpe jwumpe tajwuge e Filemó á Onezimu kyaa na me, jaha kurugo ye u mpyi a tēen ná l'e na ur'à jwo a kùṅṅ cyage n̄kemu na ke, na Filemó sí li pyi n-tòro kuru cyage taan. Puru mpe jwumpe cye kurugo, Poli mpyi a yi fēen a cyán Filemó taan na u Onezimu cye yaha bilere na.

Poli à Filemó shéere

¹ Mii Poli u nyɛ kàsunji i Yesu Kirisita kurugo ke, mii ná wuu cɔmpworoṅji Timóti u à nge leterenji tun mu Filemó á, wuu cevoṅji ná wuu báarapyijneṅji, ² ná mu Afya á wuu cɔmpworoṅji ná mu Arisipi u à wuu tège zhileni na Kile jwumpe yyaha yyére zhèṅji kurugo ke, ná dánafeebii pi maha piye bínnini mu Filemó bage e ke. ³ Wuu Tunji Kile ná wuu Kafoṅji Yesu Kirisita pi jwá yii na, pi i yeyinjke kan yii á.

Poli à lógo na dánafeebii kyal'à táan Filemó á

⁴ Filemó, tère o tère e mii à Kile jáare ke, mii maha u shéere mu kurugo, ⁵ jaha na ye mii à lógo na Kile shiinbii kyal'à táan mu á, ali nume mu à maye tíṅje Kafoṅji Yesu na. ⁶ Lire kurugo mii na Kile jáare mu á, Kile kuni l'à wuu pyi wuu à wwò ke, bà kuru wwoṅeege si mpyi s'a si yyaha na me, yaayi njcɛnyji wuu à ta Kirisita á ke, kuru wwoṅeege ku ma pyi mà yire cè a jwá. ⁷ Pyinjanni na Kile wuubii kyal'à táan mu á ke, lir'à mii funṅṅke táan maa màban le mii i sèl'e. Mii cɔmpworoṅji, lire mpyinj cye kurugo, mu à Kile wuubii zòmpyaagii waha.

Poli à Filemó jáare bilinanji Onezimu kyaa na

⁸ Lire kurugo mii sí kyaa nj̄kin cya mu á. Mà tàanna ná wuu wwoṅeege e Kirisita na, mii mpyi na sí n-jà fánha cyán mu na mu u li pyi. ⁹ Nka Kile wuubii ntàannamagare ti nyɛ mu i ke, tire kurugo mii sí mu jáare ma a li pyi. Funṅṅ cwo li na na mii Poli yecwugo wuṅji pi à cù a tò kàsunji i Yesu Kirisita kurugo ke, mii u na mu jáare. ¹⁰ Onezimu kurugo mii na mu jáare, jaha na ye u à pyi nume mii pyà Yesu Kirisita wwoṅeege e naha kàsunji i. ¹¹ Tēni l'e, u kaṅwá mpyi mu á me. Nka nume, u kaṅwáon' à ta mii ná mu á. ¹² Ali mà li ta u kyal'à

waha mii na bà mii yabilinji kan'à waha naye na me, mii sí u núrurɔ n-tùugo mu á. ¹³ Mâ mii yaha naha kâsunji i Jwumpe Nintanmpe jwunji kurugo, li mpyi na sí n-tâan mii i mà u yaha naye taan, u raa kariii pyi mii á mu cyaga. ¹⁴ Nka mii à li sônɔ'a ta na mii jye a yaa mii u kyaa pyi mu kântugo ná mii jye a li jwo mu á, ka mu u li ɔn shwɔ mà ye. Mii la jye si mu kárama mu u kacenne pyi mii á me, fo ndemu ká fwordo mu i ke.

¹⁵ Li sí n-jà n-ta Onézimu à láha mu na tère nimbilere e, si nuru nkɔwò mpyi ná mu i fo tèekwombaa. ¹⁶ U saha si n-pyi mu biliwe kanna me, u sí n-pwɔɔ biliwe na, u sí n-pyi mu cɔmpworɔ. U kyal'à táan mii á sèl'e, nka u kyal'à yaa li taan mu á mà tòro mii na, jaha na ye u jye mu wu, maa mpyi Kafoonji Yesu wu mú. ¹⁷ Nye kampyi mii à si mu cɔmpworɔ mà tàanna ná Kile kuni i, mii n'a mpyi a shà mu yyére, mu mpyi na sí mii cù jwɔ cùnkanni ndemu na ke, mii na li caa mu á, Onézimu ká nɔ mu na, ma a u cù a jwɔ amuni. ¹⁸ U aha nta u à kakyara pyi mu á, lire jye me mu fwoo ká nta u na, mii sí cyire puni tò. ¹⁹ Mii Poli yabilinji cyege k'à mpe jwumpe puni séme na mii sí mu fwɔhigii puni tò, mii si na wuuni jáara mu na me, lir'à li cyée na mii fwoo jye mu na, jaha na ye mii à mu le Kile kuni i.

²⁰ Mii cɔmpworɔnɔ, mii la jye ma a lire kacenni ninɔkinɔ pyi na á Kafoonji Yesu kurugo, ma a màban le mii i Kirisita wwojɛɛge e. ²¹ Mii à li cè na nde mii à cya mu á ke, na mu sí lire pyi mii á. Lire kurugo mii à nge lɛtɛɛnɔ tùugo mu á. Mii mú à tèn ná l'e na mii à jwo a kùunɔ cyage nkemu na ke, mu sí li pyi n-tòro kuru cyage taan.

²² Nye ta na bashonge bégeli, mii à tèn ná l'e, Kile sí yii jareyi shwɔ pi i mii cye yaha mii i sà fwordo mu na.

Fwùɔnɔ nizanɔ

²³ Epafirasi u naha naha ná mii i kâsunji i Yesu Kirisita mege kurugo ke, u à mu shéere. ²⁴ Mii báarayijɛɛbii Marika ná Asitariki ná Demasi ná Luka à mu shéere mú.

²⁵ Kafoonji Yesu Kirisita u jwɔ yii na, u u jwó le yii á.

7 Mu à u pyi u tayyérege nyé a mèlèkèebii woge kwò sèl'e mè†, mu à pèente ná fànhe kan u á maa njire taha u na.

8 Mu à yaayi puni tírig'a cyán u á†.»

Kile à yaayi puni tírig'a cyán u á, lire njwòhe ku nyé, yafyin nyé u njùhò na mè. Lire ná li wuuni mú i, wuu à li nya na yaayi puni sàha ñkwò a yiye tírige u á mè. 9 Ñka wuu à ndemu kàanmucya ke, lire li nyé: Yesu mpyi a tírige mèlèkèebii njwòh'i mà tère nimbilere pyi, bà u si mpyi si ñkwù sùpyire puni cyaga Kile kacenni kurugo mè. Numé, pèente ná njini saanwa maha nta ke, u à yire ta, jaha na ye u à kyaala maa ñkwù wuu kurugo.

10 Kile à yaayi puni yaa uye wuyo. Lire kurugo li mpyi a njwò na Yesu u kyaala, bà u si mpyi si shinnyahara pyi ti pyi shinbwoo u yyére mè. Kyaage cye kurugo, Yesu à pyi njùhufoo ñijcennje, ñgemu u à ja a kuni múgo shinnyahara á, bà ti si mpyi si nùmpañña ta mè. 11 Yesu u maha sùpyire fininj Kile yyahe taan, u aha mpiimu fininj ke, u ná pire maha mpyi Tu na, lire kurugo u nyé a cwònrò s'a pi pyi u cìnmppyiibii mè. 12 Lire e u à jwo Kile á:

«Mii sí mu mege kèe na cìnmppyiibil'á, mii sí mu mege pèe mu wuubii shwòhòl'eS.»

13 U à jwo mú na:

«Mii kòni, mii sí na sònjòre láha Kile na mè * maa núr'à jwo:

«Pyiibii Kile à kan mii á ke, mii ná pire pi mpii†.»

14 Nyé Yesu à pire mpiimu pyi pi à nùmpañña ta ke, pire na nyé sùpyii, lire kurugo Yesu mú à pyi sùpya. U à lire pyi bà li si mpyi, u kwùnjì cye kurugo, Sitaanninjì cye e kwùnjì fànhe nyé ke, si uru fànhe kwò, 15 mpii pi mpyi u bilere e kwùnjì fyagare na pi shinjì canmpyaagil'e ke, si pire njùhò wwù mè. 16 Sèenji na, Yesu nyé a pa mpa mèlèkèebii tège mè, u à pa mpa Ibirayima túluge shiinbii tège. 17 Lire kurugo fànha ku mpyi ku ki, u sàa pa sùpya u cìnmppyiibii fiige karigii puni i, bà u si mpyi si mpyi Kile sàragawwujñufembwòhò, ñkemu njùnaare t'á pèe, maa báaranjì pyi na njwòge Kile á, maa sùpyire kapegigii tugure lwò mè. 18 Nyé ná u s'à tòro njwòwwuure kyaage e, lire e mpii pi nyé k'e nume ke, u sí n-jà pire tège.

3

Yesu à fànha tò Kile túnntunji Musa na

1 Lire e ke mii cìnmppyiibii, yii Kile à yyére mà pyi uye wuu ke, yii a Yesu wíi. Wuu Kile kuni i, uru u nyé Kile túnntunji ná Kile sàragawwujñufembwòhe. 2 Yesu à báaranjì pyi u yyerefoon'á ná njwòmèefente e, bà Musa à u pyi Kile pyenge shiinbil'á mè. 3-6 Nyé бага maha бага, ku ná ku faanrafoonji u nyé, yaayi puni Davoonji sí u nyé Kile. Nyé bage faanrafoonji na nyé ná njire e mà tòro bage na. Lire pyinčkanni ninuuni na, Kile Jyanjì Yesu Kirisita u nyé bafaanranjì wwoñcennjì sèe wunji, maa mpyi bage njùhufoonjì ke, uru na nyé ná njire e mà tòro Musa na. Musa mú à báaranjì pyi ná sèl'e kuru bage e. Lire e u mpyi báarapyi kanna. Karigii Kile mpyi na sí n-pa n-pyi ke, u báaranjì u mpyi na cyire yyaha yu sùpyir'á. Wuu aha wuye waha maa wuu sònjòre

† 2:7 Pii maha jwo: «Mu à u tírig'a wwù Kile mèlèkèebii taan mà tère pyi.» ‡ 2:8 Zaburu 8.4-6
S 2:12 Zaburu 22.22 * 2:13 Ezayi 8.17 † 2:13 Ezayi 8.18

taha Kafooni na fyagara baa ná funntange e mà sà nò tɛgɛni na, wuu sí n-pyi u bage.

Taɲɔŋke k'à bégel'a yaha Kile wuubii mɛɛ na ke

⁷ Lire e Kile Munaani à jwo:

«Yii aha Kile mejuuuni lógo niɲjaa,

⁸ yii àha yii niŋgyigigii waha,

bà yii tulyey'à cyé Kile na síwage e, maa u ɲwɔ cù mɛ.

⁹ Kuru cyage e, yii tulyey'à jwo na yire sí mii Kile ɲwɔ cù, mà li ta pi à mii kapyiɲkii ɲya fo yyee beeshuunni.

¹⁰ Lire l'à mii lùuni yìrige pi taan,

ka mii i jwo «Pi yabilimpìi sàɲɔre ti ɲye na pi wuruge tɛrigii puni i, kuni mii la ɲye pi lwó ke, pi ɲye a cè mɛ.»

¹¹ Lire e mii lùyiri wuɲ'à kâa

«Taɲɔŋke mii à bégel'a yaha pi yyaha na ke,

pi saha si n-sii n-ɲyè kur'e mɛ*.»

¹² Mii cìmpyiibii, yii yiye kàanmucya, sùpya kà n-sii ta yii e, pege ná dánabaare zòɲi ɲye ɲgemu i fo si sà nò u cyé Kile ɲyii wuɲi na mɛ. ¹³ Lire e ke canmbile maha canmbile wuu sí n-jà n-yyere: «niɲjaa» ke, yii a yiye yɛɛge cyire e, bà kapegigii mpyiɲi lage si mpyi k'àha yii wà wurugo si u niŋgyiini pyi li waha mɛ. ¹⁴ Wuu aha sàa kwôro Kile kuni i mà lwó tasiige e fo mà sà nò tɛgɛni na, wuu à pyi Kirisita wwoɲɛɛ.

¹⁵ Y'à jwo Kile Jwumpe Semɛɲi i na:

«Yii aha Kile mejuuuni lógo niɲjaa,

yii àha yii niŋgyigigii waha,

bà yii tulyey'à ɲùɲo kyán Kile na mɛ†.»

¹⁶ ɲye mpire pi à ɲùɲo kyán Kile na u mejuuuni lógoɲkwooni kàntugo yɛ? Musa à mpiimu yyaha cù a fworó Misira kini i ke, tá pire bà mɛ? ¹⁷ Mpire taan Kile lùuni mpyi a yìri yyee beeshuunni funɲ'i yɛ? Mpii pi mpyi a kapiini pyi fo pi à kwú síwage e ke, tá pire bà mɛ? ¹⁸ Mpire kyaa na Kile à kâa na pi si n-ɲyè uru taɲɔŋke e mà yɛ? Mpii pi à cyé u na ke, tá pire bà mɛ? ¹⁹ Lire pyiɲkanni na, mii cìmpyiibii, wuu à li ɲya na pi dánabaare kurugo, pi ɲye a já a ɲyè kuru taɲɔŋke e mɛ.

4

Kile à taɲɔŋo ɲwɔmɛɛ lwó u pyiibil'á

¹ ɲye Kile à u ɲwɔmɛɛni kan na wuu sí n-pyi ná ur'e u taɲɔŋke e. Lire e wuu pun'à yaa wuu wuye waha, wuu wà kà ɲkwò ɲkùuɲo kuru cyage na mɛ. ² Wuu à Jwumpe Nintanmpe lógo, bà wuu tulyeyi mpyi a pu lógo mɛ. ɲka wuu à li ɲya na pu ɲye a yafyín ɲwɔ pi na mɛ, ɲaha na yɛ pi à pu lógo, ɲka pi ɲye a dá pu na mɛ. Lire kurugo pi ɲye a ɲyè taɲɔŋke e mɛ. ³ Wuu pi à dáníyaɲi pyi ke, wuu pi sí n-ɲyè kuru taɲɔŋke e. Mpii pi ɲye pi ɲye a dáníyaɲi pyi mɛ, Kile à jwo pire kyaa na:

«Mii lùyiri wuɲ'à kâa,

taɲɔŋke mii à bégel'a yaha ke,

pi si n-sii n-ɲyè kur'e mɛ*.»

* 3:11 Zaburu 95.7-11 † 3:15 Zaburu 95.7,8 * 4:3 Zaburu 95.11

Mà li ta taṅṅ'k' à yaa, ṅaha na ye Kile à kwò ku báaraṅi na fo tēni i diṅṅeṅ' à dá ke. ⁴ Yii li cè, y' à jwo cibilaage canmpyibaashonwuuni kyaa na Kile Jwumpe Semēṅi i na:

«Kile à kwò u báaraṅi puni na, maa ṅò canmpyibaashonwuuni †»

⁵ Y' à jwo Kile Jwumpe Semēṅi cyage kabere na:

«Taṅṅke mii à bégel'a yaha ke,

pi si n-sii n-ṅyè kur'e me†.»

⁶ Mpii pi à pyi shincyibii mà Jwumpe Nintanmpe lógo ke, pire ṅye a ṅen'a dá pu na me. Lire l' à li ta, taṅṅke Kile à bégel'a yaha ke, pi ṅye a já a ṅyè kur'e me. ṅka piiberii sí n-ṅà n-ṅyè k'e. ⁷ Lire kurugo Kile mpyi a canṅke kabere kan ku ṅṅyṅi me na, kuru ku ṅye ṅṅjaa. Shincyibii Kile ṅwómēni yahanṅwooni kántugo, yye ṅṅyahigil' à tòro ke, ka Kile si jwumpe pà jwo saanṅi Dawuda cye kurugo, puru pu mpe:

«Yii aha Kile meṅwuuni lógo ṅṅjaa,

yii àha yii ṅṅyigigii waha meŠ.»

⁸ Taṅṅke ṅvòṅṅke kyaa l' à jwo ke, kṅni i Zhouwe à kàre ná sùpyire e ke, lire bà me. Kamyi lire kṅni li mpyi li li, Kile sàha mpyi na si taṅṅke kabere kyaa jwo me. ⁹ ṅye Kile wuubii sí n-ṅyè kuru taṅṅke e si ṅò, bà Kile à ṅò canmpyibaashonwuuni me. ¹⁰ ṅgemu ká ṅyè kuru taṅṅke e ke, urufoo sí ṅò u báaraṅi na, bà Kile à u wuṅi pyi a kwò maa ṅò me. ¹¹ Lire e ke wuu wuyē waha wuu u ṅyè kuru taṅṅke e, wà kà ṅkwò mpyi kántugo bà Kile ṅwómēcumbaabil' à li pyi me.

¹² Kile jwumpe na ṅye ṅyii na, pu fānh' à ṅyaha. Pu ṅwòg' à táan kàshikwòṅwòṅo ṅwòyṅi shuunni woge na. Pu maha ṅyè sùpyaṅi cyere e fo maha u zòmbilini ná u múnaani láha yiye na, mà sà nò kacizogompe ná kaciiyi sṅmpe na. Pu maha sùpyaṅi zòṅi ná u sòṅṅore kàanmucya fo maha ṅcè. ¹³ Yadanke kà tufiṅge ṅye a sii ṅkemu k' à ṅwòṅo Kile na me. U ṅyiwiiini bēenmp' à wu yi puni na. Ur' à wuu puni sí sà wuu nintaga yyaha jwo.

Yesu u ṅye wuu sáragawwunṅufembwòhe

¹⁴ ṅye wuu à li cè na sáragawwunṅufembwòṅo na ṅye wuu á ṅkemu k' à dùg' a kàre fo Kile yyère ke, kuru ku ṅye Yesu, Kile Jyaṅi. Lire e ke Kile kuni i wuu ṅye ke, wuu wuyē waha, wuu u ṅkwòro l'e. ¹⁵ Sáragawwunṅufembwòhe ku ṅye ku si n-ṅà ṅṅnaara ta wuu na wuu fāhṅcyereṅe karigil' e me, kuru bà ku ṅye wuu woge me. Bà Sitaanniṅi maha wuu sònni na wàa kapegigii shiṅi puni na me, amuni Sitaanniṅi à ku sòn a wíi, ṅka ku ṅye a kapii pyi me. ¹⁶ Lire e ke wuu wuu zòmpii waha, wuu file Kile saanre yatēṅṅke na, uru u à ṅwò maa mpyi wuu saanṅi. Lire ká mpyi, u sí ṅṅnaara ta wuu na. Wuu la ká mpyi u wuu tēge tēni ndemu i ke, u sí ṅwò wuu na.

5

¹ ṅye Izirayeli shiinbii shwòṅol'e, sáragawwuubii ṅṅufembwòhe maha ṅcwòṅro, ku s'a sùpyire ná Kile shwòṅṅi yaa. Kuru ku maha sùpyire yaayi ṅṅkanyi ná ti sárayi ṅṅgwuyi kaan Kile á, bà Kile si mpyi si ti kapegigii yàfa ti na me. ² Sáragawwuubii ṅṅufembwòhe fānhe mú à cyère, puru funṅke e, mpii pi ṅye pi ṅye a Kile kuni cè me, mà bàra mpii pi à wurugo l'e ke, ku maha já a pire tēge ná lùtaanni i. ³ Tire fāhṅcyereṅe kurugo, bà ku maha sùpyire kapegigii

yàfanji sárayi wwû me, amuni ku maha yaa ku ku yabilingi wogigii sárayi wwû.
 4 Wà nyε na kuru mebwøhe kaan uy'á me, nka Kile yini li maha ku nò wà na, bà Arøn wuun'à pyi me.

5 Amuni Kirisita wuun'à pyi. Uru bà u à uye pyi sáragawwujunufembwøhe me. U à ti pèente ta Kile á, uru ngemu u à jwo:

«Mu u nyε mii Jyanji,

nijnjaa mii à pyi mu Tunji*» ke.

6 Kile à jwo u á sahanjki:

«Mu à pyi tèrigii puni sáragawwujni Melikisedeki fiige†.»

7 Mâ Yesu yaha njñke na, u mpyi a cè na Kile sí n-jà uru shwø kwùñi na. U à uye tírige Kile á, maa mejwuuni dùrugo maa u páare fànha na fo mà nyilwøhe tírige, ka Kile sí u jarege shwø, jaha na ye u à uye tírige. 8 U mén'à sii Kile Jyanji ke, u mpyi maha Kile jwømeεcunte taanni yyefuge cye kurugo. 9 Kile à u pyi u à fúnñø. Lire kurugo mpii pi à u jwømeεni cù ke, Kile à u pyi u à pire puni shwø fo tèekwombaa. 10 Yii li cè na sáragawwujunufembwøhe shiñi u mpyi Melikisedeki ke, kuru shiñi Kile à pyi u wi.

Yii àha Kile kuni yaha me

11 Nyε mii cinmpyiibii, kariñ ninyahagii na nyε wuu á mà jwo yii á puru kyaa na, nka cyi yyaha cèm'à pèn yii á, jaha na ye yii nyε na kyaa yyaha cin'a ta me. 12 Numε mpyi a yaa li yii ta yii à pyi cyelentii, nka ali numε, pi saha na yii taanni Kile kuni karigii nijcyiigii na. Yii na nyε mu à jwo pinmpinnyeya. Jirimpe kanni yii nyε na njwøre, njyñi fànhe k'à nyaha ke, yii si n-jà uru lyí me. 13 Shiñi u nyε na uye jwø caa ná jirimpe kanni i ke, uru na nyε pinmpinnyaga, u nyε a kacennε cè a wwù kapil'e me. 14 Nka shinlyeebii pi maha fànhanjyahaga yalyire lyí, pire yákilibil'à nò pi kacennε cè a wwù kapil'e, jaha na ye pi à tée cyi na.

6

1-2 Lire kurugo wuu àha njkwôro s'a nùruli Kirisita kani kàlanji tasiige na me. Wuu àha nùru cyi sii cyi tasiige e s'a nko: wuu wuu toronkanni kèenñe, karigii cyi maha kwùñi nò sùpyanji na ke, wuu u cyire jwø yaha, wuu u dá Kile na me. Cyeresεεge jyíñkannigii ná cyeyi katahani sùpyanji na si jwó le u á, ná pyinñkanni na Kile sí kwùubii jè, si pi sàra si ntàanna ná pi kapyiinñkil'e fo tèekwombaa ke, li saha nyε a nò wà si kàla kan wuu á mà yyaha tíi ná cyire e me. Wuu a si yyaha na, bà wuu si mpyi si Kirisita kuni karigii yyaha cè sèl'e me. 3 Kile ká jεε, lire wuu sí n-pyi.

4-6 Lire l'à li ta mà kwôro na karigii nijcyiigii taanni, lire nyε na ntège pyi me. Pil'à Kile bèenmpe ta, ka Kile si jwø pi na, ka Kile Munaani si pi tège, ka pi i li cè na Kile jwump'à jwø, maa dijnyenji nimpañi fànhe kà ta, maa nùr'a fworø Kile kuni i. Pire saha si n-jà pi toronkanni kèenñe me. Li na nyε mu à jwo pi na Kile Jyanji kwôre cige na sahanjki, maa sùpyire sannte pyi ti i u cyere.

7 Nyε zànhe ká a ma sèl'e njñke nkemu na, ka ku yafaayi si jwø ku faafoonj'á ke, lire maha li cyé na Kile à jwó lwó kuru njñke na. 8 Nka k'aha a ngure ná nyèpege kanni yige, kajwø nyε na mpyi ku na me. Li nyε na mōni me, Kile maha kuru cyage láña, pi a si ku súgo.

9 Wuu na mpe puni yu, nka wuu ntàannamacinmpyiibii, wuu à li cè yii na nyε kuni nijcenni i, ndemu i Kile sí yii shwø ke. 10 Kile nyε kacennεcembaawa me.

* 5:5 Zaburu 2.7 † 5:6 Zaburu 110.4

Yii à ndemu pyi maa yii tàange cyêe u na u wuubii ntêgeni cye kurugo mà lwó tajjaa na mà pa nò nijjaa na ke, u si funṅṅo wwò lire na me. ¹¹ Nka wuu la nyɛ yii shin maha shin u uye waha u u já a nò tɛgeni na, nde na u à u sònṅore taha ke, bà u si mpyi si lire ta me. ¹² Wuu la nyɛ yii pyi sàafee me. Yaayi ṅwómɛeni Kile à lwó ke, mpɛ pi sí yire ta pi dáníyanjì ná piye zhiilinjì kurugo ke, yii a pire pyimpe taanni.

¹³ Kile à ṅwómɛeni lwó Ibirayima á tɛni ndemu i ke, u à kâa uye na, ṅaha na yɛ u nyɛ a yaaga ta ṅkemu k'à fànha tò uye na me. ¹⁴ U à Ibirayima pyi: «Nàkaanna baa, mii sí jwó lwó mu na, si mu tɔluge pɛe sèl'e*.» ¹⁵ Nyɛ ka Ibirayima si Kile ṅyii cyán. Lire pyinjìkanni na, yaage ṅkemu ṅwómɛe Kile mpyi a lwó u á ke, u à kuru ta.

¹⁶ Sùpyire ká a ṅko si ṅkâa, yaage k'à fànha tò ti na ke, kuru na ti maha ṅkâa si li cyêe na ṅje tir'à jwo ke, yire na nyɛ sèe, nàkaante puni maha ṅkwò. ¹⁷ Yaayi ṅwómɛeni Kile à lwó ke, mpɛ pi à yaa pi yire ta ke, Kile la mpyi si li cyêe pire na na uru ká ṅwómɛeni ndemu lwó ke, lire nyɛ na fyiinni me. Lire kurugo u à kâa. ¹⁸ U à ṅwómɛeni lwó wuu á, maa ṅkâa. Cyire kapyaaḡii shuunninjì si n-kɛɛnɛ me, ṅaha na yɛ Kile nyɛ na fini me. Lire e ke wuu pi à u pyi wuu tajwòhɔge ke, wuu wuye waha, ṅaha na yɛ ṅwómɛeni u à lwó wuu á ke, wuu à tɛɛn ná l'e, u sí li yige li kuni i. ¹⁹ Tire sònṅore tatahage ku nyɛ wuu á ke, kuru na nyɛ mu à jwo tɔɔnmɛɛge, ṅkemu k'à wuu yal'a pwo Kile na ke. Kuru tɔɔnmɛɛge maha bage táataa vâanṅke† jyiile ná wuu e maha ṅkâre Kile tateenge e. ²⁰ Wani Yesu à fyánha a jyè wuu yyaha na wuu ntêgeni kurugo. U à pyi Melikisedeki fiige sáragawwuṅufembwòhe fo tèekwombaa.

7

Melikisedeki à fànha tò Ibirayima na

¹ Uru Melikisedeki mpyi Salemu kànhe saannjì, maa mpyi sáragawwu Kilenjì ṅijyi wuṅ'á. Nyɛ Ibirayima à kàshige kwòn saannjì na maa já pi na, maa núru na ma tɛni ndemu i ke, Melikisedeki à fwor'a sà u ṅùṅò bɛ, maa jwó le u á. ² Yaayi Ibirayima à ta kàshige e ke, u à yire puni yáhanjì kan Melikisedeki á. Nyɛ Melikisedeki mege ṅwòhe ku nyɛ: «ntiinjì saannjì». Mà bâra lire na, Salemu saannjì u nyɛ u wí, puru ṅwòhe ku nyɛ: «yyejinjìke saannjì». ³ U tunjì mege nyɛ a yyere me, u nunjì mege nyɛ a yyere me, u tayirige mú nyɛ a jwo me, Kile Jwumpe Semɛnjì wà tufiige nyɛ a sii na u sinjìkanni, lire nyɛ me na u kwùṅkanni kyaa yu me. U na nyɛ mu à jwo Kile Jyanjì, ṅaha na yɛ u sí n-kwòro sáragawwu tèrigii puni i.

⁴ Yii nyɛ a li ṅya na Melikisedeki tayyéreg'à pɛe mà? Puru funṅke e, wuu tulyeḡe Ibirayima à kàshige kwòn mà yaayi ṅjemu ta ke, u à yire puni yáhanjì kan u á. ⁵ Levi tɔluge shiinbii pi nyɛ sáragawwuubii ke, MusaSaliyanjì mpyi a fànhe cyán pi na pi à pi cìmpyiibii Izirayeli shiinbii cyeyaayi yáhanjì shuu, ali mà li ta pi ná pire puni na nyɛ Ibirayima tɔluge shiín. ⁶ Melikisedeki mpyi Levi tɔluge shin me, nka uru u à Ibirayima cyeyaayi yáhanjì ta. Mà bâra lire na, uru u à jwó le Ibirayima á, mà li ta Ibirayima á Kile mpyi a ṅwómɛyahigii lwó. ⁷ Nàkaana baa, jwònjì lefoonj'á fànha tò u tafoonjì na.

* 6:14 Zhenezì 22.17 † 6:19 bage táataa vâanṅke»: sùpyire mpyi maha Kile pɛre vâanṅa bage e. Pi mpyi maha vâanṅa pyi maha ntêg'a bage sèe cyage láha ku sèsee cyage na. Kuni mpyi a kan sáragawwuubii ṅùṅufembwòhe kann'á ku jyè bage sèsee cyage e, tɔḡo ṅinjin yyeeni i.

⁸ Sáragawwuubii pi maha yáhañi shuu sùpyir'á ke, pire na nyε sùpyii mpiimu pi sí n-kwú canñka ke. Melikisedeki mú mpyi na yáhañi shuu, ñka uru sí n-kwóro nyii na bà y'à sémε Kile Jwumpe Semεñi i mε. ⁹ Levi túluge shiinbil'á yáhañi maha ñkaan ke, wuu bá sí n-jà n-jwo na pire mú à yáhañi wwú, ñaha na yε pi tulyεge Ibirayima à u wwú mà kan Melikisedeki á. ¹⁰ Tèni i Melikisedeki à Ibirayima ñùñò bē maa yáhañi ta ke, Levi mpyi na sáha si mε, ñka u mpyi u tulyεge Ibirayima sishange e, lire e ke u mú à wwú yáhañi i.

¹¹ Ma tàanna ná Izirayeli shiinbii Saliyañi i, Levi túluge shiinbii kanni pi mpyi a yaa pi jà a pyi sáragawwu. Kampyi pi sáragawwuuni mpyi na sí n-jà Kile nyii wuuni pyi li fúnñò, ñùñò sáha mpyi na si n-pyi sáragawwuñi wabεε u pa mà ta u nyε a pyi Aron fiige mε, fo Melikisedeki fiige.

¹² Nyε sáragawwuuni ká fáa, fànha ki Saliyañi mú u fáa. ¹³ Ná wuu Kafoonji i, mpe jwump'à yyaha tíi ke, ur'à fworò túluge ñkemu i ke, pire wà nyε a sáragawwubaarañi pyi mà ñya sárayi tawwuge e mε. ¹⁴ Sùpyire pun'à cè na wuu Kafoonji à fworò Zhuda túluge e, ñka Kile túnntunñi Musa à jwo sáragawwuubii kyaa na ke, u ñwòge nyε a nò Zhuda túluge na mε.

Yesu nyε Melikisedeki fiige

¹⁵ Wuu Kafoonji à pyi sáragawwu bà Melikisedeki mpyi mε, lire l'à li fínin'la cyéε na u ná Levi túluge nyε piye kur'e mε. ¹⁶ Túlugo karií cye kurugo bà u à pyi sáragawwu mε, shññi ñinñkwombaañi fànhe ku nyε u e ke, kuru cye kurugo u à pyi u wi. ¹⁷ Y'à jwo Kile Jwumpe Semεñi i na:

«Mu à pyi tèrigii puni sáragawwu Melikisedeki fiige*.»

¹⁸ Lire pynñkanni na, Saliyañi ñinñyen'á yírige, ñaha na yε fànha nyε a mpyi u e mε, kanñwò mú nyε a mpyi u na mε. ¹⁹ Musa Saliyañi nyε a kyaa yaa ndemu l'à fúnñò mε, ñka numε sòññòrò tatahaga sèε wog'à kan wuu á. Kuru cye kurugo, wuu à tabaraga ta Kile na. ²⁰ Mà bàra lire na, Kile à káa Yesu á, pi sanmpii s'à pyi sáragawwu mà ta Kile nyε a káa pir'á mε. ²¹ Yesu wi ke, ur'à le sáragawwubaarañi i tēni ndemu i ke, Kile à káa u à na:

«Mii Kafoonji Kile à káa,

mii si na ntilwòhe ñinñyange lwó sahañki mε:

“mu na nyε sáragawwu fo tēkwombaa†.”»

²² Lire kurugo tunmbyaare Kile à le ná wuu e numε ke, tir'à fànha tò ñinñyεεre na. Yesu cye kurugo, wuu à tēεn ná lire e.

²³ Nyε kani là saha na nyε, ndemu l'à u ná pi wwú piye e ke. Sáragawwuubii ñinñyahamil'á tóro mà li ñùñke pyi, pi mpyi na ñkwúu. ²⁴ Ñka Yesu wi ke, uru na nyε nyii na fo tēkwombaa, sùpya saha si n-pyi sáragawwu u cyaga mε. ²⁵ Lire l'à li ta, mpiimu pi à bàra Kile na u cye kurugo ke, u sí n-jà pire shwò numε fo tēkwombaa, ñaha na yε u na nyε nyii na tèrigii puni i, maa Kile ñáare pir'á.

²⁶ Sáragawwuñi ñùñufembwohe kurugo wuu mpyi ke, kuru ku nyε Yesu. U à fíninε, ñcēεge cyaga ná ñwòhómò cyaga nyε u na mε. Kile à u láha kapimpyiibii na, maa u dùrugo fo ñinñyiñi tēgeni na. ²⁷ Yesu nyε sáragawwuubii ñùñufembwoyi sañyi fiige mε, u kuro nyε canña maha canña sáragawwuuni i uye kapegigii yàfanji kurugo si nta sùpyire sannte wogigii yàfanji sárayi wwú mε. U à uye pyi sáraga tōgò ñinñkin tèrigii puni mεε na. ²⁸ Yii li cè, Musa Saliyañi mpyi a mpiimu tñε mà pyi sáragawwuubii ñùñufembwoyo ke, pire mpyi a fúnñò mε. Ñka Musa Saliyañi kántugo, Kile à káa maa jwumpe mpemu jwo ke, pur'à pyi

* 7:17 Zaburu 110.4 † 7:21 Zaburu 110.4

kaṅṅo mà u Jyanjì tìṅe mà pyi sáragawwujufembwòhò, uru u à fùṅṅò tèrigii puni i.

8

Yesu, wuu sáragawwujufembwòhe

¹ Nye wuu jwumpe ñumbwòhe ku nye: sáragawwujufembwòhò na nye wuu á bà wuu à yi jwo me. U à sà ntèen ñiṅyinjì i fànhe cyage e, Kile Sinji Punifoo kàniṅe cyage na. ² Sèe cyage e u nye na báaraṅi pyi ke, kuru ku nye Kile vāanṅke bage sèe woge, sùpya cye kurugo bà k'á faanra me, Kile yabilinjì cyage k'á ku faanra. ³ Sáragawwubii ñufembwoyi pun'à tìṅe, yi raa ṅkanṅi pyi Kile á s'a sárayi pyi y'a noni Kile na. Lire pyiṅkanni na, wuu sáragawwujufembwòhe mú à yaa k'a yaaga kaan Kile á. ⁴ Kàmpyi u mpyi ñiṅke na, u bá mpyi na si n-pyi sáragawwu me, ñaha kurugo ye sáragawwubii pi na nye ñaha mpiimu pi nye na yakanyi kaan mà tàanna ná MusaSaliyaṅi i ke. ⁵ Pire sáragawwubii na báare cyage ṅkemu i ke, kuru na nye mu à jwo ñiṅyinjì woge ñaṅjaṅi. Tèni i Musa mpyi a bégele s'a Kile vāanṅke bage yyéṅi ke, Kile à yi jwo u á: «Lóg'a ṅwò, yaayi mii à cyéé mu na ñaṅke ṅuṅ'i ke, maye waha ma a yire ṅcamii yaa*.» ⁶ Nye nume, Yesu Kirisita u nye wuu sáragawwujufembwòhe ke, báaraṅi Kile à kan ur'á ke, ur'à fànha tò pire wurji na, ñaha na ye tunmbyaare u à le wuu ná Kile shwòhòl'e ke, tir'à fànha tò ñiṅyeyere na. Yaayi ṅwòm yahigii Kile à lwò nume ke, yire mú à fànha tò tèecyiini wuyi na.

⁷ Kàmpyi tunmbyaare ñiṅcyiire† mpyi na sí n-jà Kile nyii wuuni fùṅṅò, ñiṅṅò sàha mpyi na sí n-pyi, mà shònworo tég'a ti fáa me. ⁸ Nka Kile à u shiinbii cèṅge maa jwo:

«Mii Kafoonji Kile à jwo,
“Canṅa na ma, mii sí n-pa tunmbyara ñivòṅṅò le
ná Izirayeli shiinbii ná Zhuda shiinbil'e.

⁹ Canṅke mii à pi tulyeyi cú pi cyeyi na, mà fwo Misira kini i ke,
tunmbyaare mii à le ná pi e ke, ti sí n-pyi tire fiṅge me,
ñaha na ye pi à tire kèṅge.

Lire na, mii à pi yaha wani.”

Mii Kafoonji Kile à jwo amuni.

¹⁰ “Nye cyire canmpyaagil'à tòro ke,
tunmbyaare mii sí n-le ná Izirayeli shiinbil'e ke, tire ti nte:
Mii sí na Saliyaṅi le pi yákilibil'e,
si u jwumpe séme pi zòmpii na.

Mii sí n-pyi pi Kilenji,
pi sí n-pyi mii shiinbii.

¹¹ Wà saha si u shinṅee, lire nye me u cìmpworo pyi
‘Maye waha ma a Kafoonji cè’ me,
ñaha na ye pi puni sí mii cè,
shinbwo bàra shinbilere na.

¹² Mii sí toro taha pi ntiimbaanji na,
mii sí pi kapegigii yàfa pi na‡.”»

¹³ Kile à tunmbyara ñivòṅṅò kyaa jwo, puru funṅke e, ñiṅyeyere kakwoo saha nye me, fànha saha nye t'e me, ṅcyère ti sí n-pínni.

* 8:5 Ekizodi 25.40 † 8:7 Tunmbyaare t'à le Sinayi ñaṅke ṅuṅ'i ke, tire kyaa li nye na yu naha (Ekizodi 24.3-8). ‡ 8:12 Zheremi 31.31-34

9

Tunmbyaare niŋjyεεre

¹ Tunmbyaare niŋjyεεre tēni i, piyŋkannigii cyi mpyi wani, ŋcyiimu ŋwɔ kurugo sáragawwuubii mpyi maha yaa pi tòro, pi i nta a sárayi wwú ke. Baga mú mpyi wani niŋke na, ŋkemu i pi mpyi maha yi wwú ke. ² Váanŋa бага ku mpyi ku kí, maa ku táa mà pyi bapyaа shuunni. Babilini niŋcyiini i bēenmbwōhe fūkinanji ná tábalaŋi ŋuŋ'i pi mpyi maha sárage bwúuruŋi yaha ke, yire yi mpyi wani. Lire babilini mege mpyi «bage sēecyage». ³ Váanŋa mpyi lire babilini ná funŋo wuuni shwōhól'e. Funŋo babilini mege mpyi «bage sēesee cyage». ⁴ Kuru cyage e, sárayi tasogoge sēenŋi woge mpyi, pi mpyi maha wusunani súuge ku ŋuŋ'i. Tunmbyaare mbwúuni mú mpyi wani. Sēenŋi mpyi a tēg'a lire mbwúuni puni wōogō. Sēen cwoō mpyi li funŋke e. Njyŋi mege ku ŋyε mani ke, uru wà mpyi lire sēenŋi cwooni i. Arōn kábiini* li mpyi a wyεεre yige ke, ná kafaatente na Kile mpyi a u tunmbyaare jwumpe séme ke, yire mú mpyi mbwúuni i. ⁵ Sheribēenbii mpyi mbwúuni ŋuŋ'i, pire mpyi maha li cyēre na Kile yabilinji ŋyε naha. Pire mpyi a fukanyi pili mbwúuni ŋwōtonke ŋuŋ'í†. Nka mii si n-jà cyire karigii puni jwo nō cyi tēgeni na nume me.

⁶ Nyε vāanŋke bage ná ku funŋo yaayi mpyi a bēgele lire bēgelenkanni na. Sáragawwuubii mpyi maha jyε kuru bage babilini niŋcyiini i canŋa maha canŋa na pi báaraŋi pyi. ⁷ Sáragawwuubii ŋuŋufembwōhe kanni ku mpyi maha jyε babilini shonwuuni i tōogō niŋkin yyeeni i. Kuru cyage e u mpyi maha ma ná yatōore sishange e na ŋkaan Kile á, u yabilinji ná sūpyire sannte ŋgurugonji kurugo. ⁸ Cyire karigii cye kurugo, Kile Munaani á li cyēre wuu na na kuni niŋjyeeni tēni i, sūpyire mpyi na si n-jà n-jyε bage sēesee cyage e me.

⁹ Lire maha wuu tēge wuu à karii yyaha cē niŋjaa, maa li cyēre wuu na na sūpyanji u ŋyε na Kile pēre maa yaaya kaan u á, lire ŋyε me na yatōore bùu u á ke, lire si n-jà urufoo zōŋi fiŋiŋe Kile á me. ¹⁰ Kuni niŋjyeeni karigii cyi mpyi sárayi yalyire ná yabyεere ná wiliŋkannigii cyi, si cyeere tufeempe ta. Cyire kurigii ŋaaraŋi fānhe mpyi a cyán sūpyire na fo mà sà yaa ná tēni i Kile à cyi fáa ná piyŋkanni niwōnni i ke.

Yesu Kirisita sishange

¹¹ Nyε nume, Kirisita à pa. Uru u ŋyε sáragawwuŋuŋufembwōhe, uru u à pa yaayi niŋcenŋyi kan wuu á. Kile vāanŋke bage tayyérege k'à fānha tò niŋjyεge na, ku karigii s'a fūnŋo ke, kur'e Kirisita à jyε. Sūpya bà u à kuru bage yaa me, ku mú ŋyε ŋge diŋyeni i me. ¹² Kirisita à jyε bage sēesee cyage e ke, ná sikapere sishan, lire ŋyε me nupeelyevōnnō sishan e bà u à jyε me. Nka u à jyε tōogō niŋkin fo tēekwombaa maa u yabilinji sishange kan maa wuu ŋuŋo wwú wuu kapegigil'e. Tire ŋuŋwuure na ŋyε tēekwombaa woro. ¹³ Sūpyiibii pi mpyi pi ŋyε a fiŋiŋe mà táanna ná kuni niŋjyeeni i me, pi mpyi maha sikapērigii ná nūpyahigii bùu, maa cyire sishange wuuni pire na. Pi mpyi maha nūpya bò maa u súugo, maa tire cwōnre kuu na wuni pire sūpyiibii na. Lire mpyi maha pire cyeere pyi t'à fiŋiŋe Kile á. ¹⁴ Yatōore sishange mpyi na lire pyi, Kirisita woge s'à pwóro kuru na. Kile Munaani li sí n-kwōro fo tēekwombaa ke, lire l'à u yyaha cū, ka u u uye kan sáraga cwō cyaga baa wogo Kile á. Karigii cyi

* **9:4** Arōn kábiin'á poroyo yige, maa yasere pyi, lir'á li cyēre na Kafoonji funŋk'á táan ná Musa ná Arōn e (Nōmburu 17.1-11). † **9:5** Yatōore pi mpyi maha bò sūpyire kapegigii yáfanji kurugo ke, kuru ŋwōtonke ŋuŋ'í tire sishange mpyi maha wu.

maha kwùjì nò wuu na ke, u sishange sí n-jà wuu zòompìi fíniñe cyire e. Lire ká mpyi, wuu sí n-jà n-file Kile nyii wuñi na, s'a báara u á.

¹⁵ Ná Kirisita s'à lire pyi, lire kurugo u à pyi tunmbyaare nivante sùsurulenji Kile ná sùpyire shwòhòl'e. Sùpyire mpyi a kapegigii ncyiimu pyi tunmbyaare niñjyere tēni i ke, Kirisita à kwù si ti jùññò wwù cyire e, bà li si mpyi Kile à mpiimu yere maa yaayi niñkwombaayi jwòmēēni lwó pi á ke, pi i yire ta mē.

¹⁶ Yii li cè, mu aha tunmbyaare nya t'à le, yaaga ku maha bò maha mpyi sáraga. ¹⁷ Ná kuru nyē a bò mē, mà ku yaha nyii na, tunmbyaare maha fwooro mē. ¹⁸ Lire kurugo Kile nyē a tunmbyaare niñcyiire le ná sùpyire e sishan baa mē†. ¹⁹ Nyē ka Musa si Kile Saliyanji kapyaaagii jwo sùpyir'á, lire kántugo maa nunaare ná sikaperigii sishange shwò, maa lwòhe wùrugo k'e, maa izope cige wyēere tà ná mpà shire le a wu k'e, mà jaraga jaraga Kile Saliyanji Semēñi ná sùpyire puni na, ²⁰ maa jwo: «Tunmbyaare Kile à le ná yii e ke, ñke sishange k'à tire tígileš.» ²¹ Lire pyiñkanni na mú, ka Musa si sishange kà jaraga Kile vānñke bage ná Kile pēepeē yaayi puni na. ²² Mà tàanna ná Musa Saliyanji i, sishange mpyi maha kariii niñyahagii fíniñe. Ná sishanga nyē a wu mē, sùpyire kapegigii si yàfa ti na mē.

²³ Wuu à li nya na yatòore sishange ku mpyi maha ntèg'a kuni niñjyeeni yaayi fíniñe, yire sí na nyē niñyiñi sēyaayi nàñja kanna. Lire e ke sárage sishange tayyērege k'à pēe yire woge na ke, kuru kyaa li nyē Kile na yaayi sēe wuyi vīniñi kurugo. ²⁴ Sùpyir'á Kile bage ñkemu faanra ke, kur'e bà Kirisita à jyē mē. Sùpyir'á ñkemu faanra ke, kuru na nyē Kile bage niñyi woge malwòro kanna. Niñyiñi yabilinji i Kirisita à jyē maa Kile náare wuu kurugo. ²⁵ Kuni niñjyeeni i, sáragawwuubii jùñfembwòhe mpyi maha jyē Kile bage sēsee cyage e ná yatòore sishange e yyeē maha yyeē, ñka Kirisita nyē a jyē niñyiñi i maa uye kan sáraga tooyo niñyahay'e mē. ²⁶ Ná lire bà mē, mà lwó dīnyēñ'á dá ke, mà pa nò niñjaa na, numē mpyi na sí u ta u à kyaala tooyo niñyahay'e mà kwò. Ñka numē tēni takwòore e, u à pa maa uye pyi sáraga tōōgo niñkin tērigii puni mē na, maa kapegigii tugure láha wuu na. ²⁷ Yii à li cè na sùpyanji maha ñkwù tōōgo niñkin, lire kántugo Kile maha u yíbe u kapyiñkii na. ²⁸ Lire pyiñkanni na mú, Kirisita à pyi sáraga tōōgo niñkin kanna, bà u si mpyi si shiñyahara kapegigii tugure lwó mē. Mpii pi nyē na u sigili ke, u sí n-pa uye cyēē pire na tozhñwogo pi zhwoñi kurugo, ñka kapegigii yàfanji kurugo bà mē.

10

Yesu à uye pyi sáraga

¹ MusaSaliyanji mpyi yaayi niñcēñyi nimpayi nàñjanji kanna, u mpyi a fūññò mē. U mpyi a jwo na sárayi ninuyi y'à wwù yyeē maha yyeē. Lire e sùpyiibii pi nyē na bārali Kile na ke, u si n-jà pire fíniñe n-fūññò mē. ² Kàmpyi u mpyi na sí n-jà lire pyi, pi mpyi na sí n-kwòro s'a yi wwù mē. Naha na ye kàmpyi vīniñi kurugo yi maha wwù, mpii pi maha yi wwù ke, li mpyi na sí n-pyi mu à

† **9:18** Pli maha jwo: «16Wuu kōōge kani kàanmucya. Mu aha lógo na ma kōōge taa, sùpyanji u à kwù sēēni na ke, uru kōōge ku maha ntáa. 17Sùpya ká u kōōge táanjkanni jwo, ná u nyē a kwù mē, wà nyē na ku táali mē. 18Amuni, yi mú nyē Kile tunmbyaare kàmpañke na. Tēni i Kile à tunmbyaare niñcyiire le ke, u à jwo pi á na pi yatòore tà bò, sùpyiibii puni si ti sishange nya, si jcè na t'à kwù.» **§ 9:20** Ekizodi 24.8

jwo pir' à fíniŋ'a kwò, pi sàha mpyi na sí piye nya kapimpyii mε. ³ Nka lire bà li mpyi li li mε. Yyee maha yyee, sárayi mpyi maha wwú si sùpyire funŋo cwo ti kapegigii na. ⁴ Naha na ye nupyahigii ná sikaperigii sishange si n-si n-jà sùpya kapegii yàfa u na mε.

⁵ Lire kurugo tēni i Kirisita mpyi na ma diŋyeŋi i ke, u à jwo Kile á:

«Mu à jwo na mu nyε na ŋcaa yatòore sárayi na mε,
mu nyε a ŋεε sùpya si yaaga kan mu á mε,
ŋka mu à cyere yaa mii na.

⁶ Yatòore ti nyε na súuge sárayi tasogoge e,
lire nyε mε sárayi saŋnyi yi nyε na ŋkaan mu á kapegigii yàfaŋi kurugo ke,
kuru kà nyε a mu funŋke ŋiŋe mε.

⁷ Lire kurugo mii à jwo

“Kile, mii u ŋge,

mii à pa si mpa mu nyii wuuni pyi,

bà y' à séme mii kyaa na Kile Jwumpe Semeŋi i mε*.”»

⁸ Bà wuu à li nya mε, Kirisita à fyânha a jwo Kile á: «Mu à jwo na sárayi ná yakanyi ná sárayi nizogoyi ná kapegigii yàfaŋi sárayi nyε a táan mu á mε, na yire na bà mu nyε na ŋcaa mε.» U à yire puni jwo mà li ta MusaSaliyaŋi à jwo na yire puni y' a mpyi. ⁹ Nyε ka Kirisita si núr'a jwo: «Kile, mii u ŋge, mii à pa si mpa mu nyii wuuni pyi.» Puru jwump' à li cyēe na sáraga nivɔŋŋ' à tég'a sárayi niŋjyeyi fáa. ¹⁰ Yesu Kirisita à Kile nyii wuuni pyi. U yabilin' à uye kan mà pyi sáraga tɔgɔ niŋkin tērigii puni mεε na, lire pyiŋkanni na wuu kapegigil' à jyé a láha wuu na.

¹¹ Kuni niŋjyeeni tēni i, canŋa maha canŋa, sáragawwuubii mpyi maha sárayi ninuyi wwú Kile á, ŋka yire sárayi mpyi na si n-si n-jà wà kapegigii yàfa u na mε. ¹² Nka Kirisita wi ke, ur' à uye kan mà pyi sáraga tɔgɔ niŋkin, kuru sárage na nyε tērigii puni wogo. U à lire pyi kapegigii yàfaŋi kurugo, lire kántugo maa ŋkár'a sà ntēen Kile kaniŋe cyεge na. ¹³ Tēni i Kile sí n-pa u zàmpeenbii pyi u tooyi tatahage ke, u à tēen wani kuru cyage e na lire sigili. ¹⁴ Yii li cè, kuru sárage niŋkinŋi cye kurugo, Kile à mpiimu finiŋe ke, u à pire pyi ŋcēge cyaga baa fo tēekwombaa.

¹⁵ Kile Munaani mú à yire fíniŋ'a jwo wuu á. L' à jwo na:

¹⁶ «Kafoonji Kile à jwo “Tunmbyaare mii sí n-le ná pi e canŋyi nimpayi i ke, tire ti nyε:

‘Mii sí na Saliyaŋi le pi zòompil'e,
si u jwumpe séme pi yákilibii na†.’ ”»

¹⁷ Maa núr'a jwo:

«Mii saha si na yákilinji yaha pi kapegigii ná pi ntiimbaŋi karigii na mε‡.»

¹⁸ Nyε kapegigil' à yàfa cyage ŋkemu i mà kwò ke, niŋŋo saha na nyε mà sáraga wwú cyi kurugo la?

Wuu yákiliteŋrε wuubii pi file Kile na

¹⁹ Lire pyiŋkanni na, mii cɔnmpyiibii, Yesu sishange cye kurugo, wuu sí n-jà n-jyè Kile bage sēesee cyage e fyagara baa. ²⁰ Bage táataa vāanŋke ku mpyi wuu yyaha na ke, bà kur' à cwɔn mε, amuni pi à Yesu cyeere pyi, ka lire si kuro nivɔŋŋ múgo wuu á sáragu li sí wuu nɔ Kile na, si shiŋi sēe wuŋi kan wuu á ke. ²¹ Uru u nyε wuu sáragawwuunŋufembwòhe maa mpyi Kile bage niŋŋo

* 10:7 Zaburu 40.6-8 † 10:16 Zheremi 31.33 ‡ 10:17 Zheremi 31.34

na. ²² Numε, wuu zòompil'à jyé a yige kaṛwòhòyi puni i njemu yi nyε na wuu cêεge ke, wuu cyeere s'à jyé ná lùcεnṅke e. Lire e wuu àha nùru raa fyáge mε, wuu sàa dá Kile na, wuu u file u na ná funṅo ninṅin i. ²³ Wuu a yi yu ṅwòfyinge na, na wuu à wuu sòṅṅore taha Kile ṅwòmεeni na. Wuu àha wuu funṅyi cεenne mε, ṅaha na yε u aha ndemu jwo ke, u maha lire pyi. ²⁴ Wuu yaha wuye na wuu raa màban leni wuye e, bà wuu si mpyi s'a si yyaha na tãange ná kacεmppyini i mε. ²⁵ Wuu àha wuye mbìnniṅi ṅwò yaha bà pil'à li pyi mε, ṅka wuu a màban leni wuye e, ṅaha na yε yii à li ṅya na Kafoṅji tèepan'à byanhara.

²⁶ Wuu aha sèṅji kuni cè maa ṅcwó maa ṅkwóro na kapegigii pyi, sáraga saha ṅyε ṅkemu ku sí cyire yàfa wuu na mε. ²⁷ Shinṅi u ṅyε na lire pyi ke, ur'à yaa u a fyáge Kile yibige ná nabwòhe yyaha na. Mpii pi à cyé Kile na ke, kuru ku sí pire súgo. ²⁸ Wà n'a mpyi a MusaSaliyanṅi kafuun pyi shiin shuunni taanre ṅyii na, ka pire si yi jwo, pi mpyi maha urufoo bò ṅṅaara baa. ²⁹ Numε, shinṅi u ṅyε na Kile Jyanṅi fare ke, Kile ṅyε a yaa u kyaa pyi uru na ndemu l'à fànha tò mbòṅi na mà? Sèṅji na, sishange k'à tég'a tunmbyaare le maa urufoo kapegigii yàfa ke, u ṅyε a pèene taha kuru na mε. Kile Munaani li maha wuu pyi wuu à Kile ticεnmpe cè ke, u bá à lire cyahala. ³⁰ Nyε Kile yabilinṅ'a jwo: «Mii u sí na ṅkoonṅi wwù. Mii u sí katupwòhòyi pyifeebii sàraS.» Yi mú à sémε na: «Kafoṅji Kile sí u wuubii yibe pi kapyiinṅi na*.» Nyε wuu à li cè na nde u à jwo ke, u sí lire yige li kuni i. ³¹ Fyagara kyaa li ṅyε li li wà u cwo Kile ṅyii wunṅi cyeyi i.

³² Nde l'à pyi yii na tãṅjaanṅi i ke, yii funṅo cwo lire na. Yii à Kile bèenmpe ta tēni ndemu i ke, yyefug'à yii kànha sèl'e cyire canmpyaagil'e, ṅka lire ṅyε a yii yatanṅyi bò mε. ³³ Tèrigii cyil'e, pi mpyi maha yii cyere, maa yii kyérege sùpyire ṅyii na. Tèrigii cyil'e, mpyi pi mpyi maha ṅkyérege yii fiige ke, yii mpyi maha pire tère. ³⁴ Mpii pi mpyi a le kàsunṅi i ke, yii à pire tégε pire yyefugo karigil'e. Pi à yii cyeyaayi cyán a shwò yii na, ka yii i li kwú yiye e ná funntange e, ṅaha na yε yii à li cè na yaage ku ṅyε yii á ke, kur'à fànha tò yire puni na, ku mú ṅyε na ṅkwúu mε. ³⁵ Lire e ke yii àha yii dáníyanṅi láha Kile na mε, lire sí yii pyi yii tòn nimbwo ta. ³⁶ Yii yiye waha numε, yii raa si yyaha na Kile ṅyii wuuni mpyinṅi i, lire ká mpyi, yaage ṅwòmεeni u à lwó ke, yii sí kuru ta. ³⁷ Y'à sémε Kile Jwumpe Semεṅi i na:

«Ncyère, ṅgemu u à yaa u pa ke, uru sí n-pa,
u sí mō mε.»

³⁸ Kile à jwo:

«Shinṅi u à tí ke, dáníyanṅi cye kurugo uru maha mpyi ṅyii na.

ṅka wà ha kántugo wà mii á, mii funṅke si n-táan ná urufol'e mε†.»

³⁹ Mii à tēen ná l'e, mpyi pi maha ntér'a nùru maa ṅkàre tapinnage e ke, wuu ṅyε pire e mε. Nūmpanṅa tafēebii pi à dá Kile na ke, pire e wuu ṅyε.

11

Mpii pi à fyànha a dá Kile na ke, wuu pire kàanmucya

¹ Naha ku ṅyε dáníyanṅi yε? Mà ma sòṅṅore taha yaaga na maa ntēen ná l'e mu sí ku ta, lire ṅyε mε yaage ku ṅyε mu ṅyε na ku ṅaa mε, maa dá ku na

mu à jwo mu nyii na nyε ku na ke, lire li nyε dányani. ²Wuu tulyeyi dányani kurugo, Kile à nyε pi na.

³Dányani cye kurugo, wuu à li cè na Kile à ninyini ná n̄n̄ke dá u jwumpe cye kurugo. Puru fun̄ke e, yaaga maha yaaga wuu nyε na jaa ke, Kile à ku dá ná yanyambaage e. ⁴Abeli à dá Kile na, lire kurugo sárage u à wwú Kile á ke, kur'á pwóró Kanji woge na. U dányani kurugo, Kile à jwo na u à tíi maa nyε u sárayi na. U à kwú, n̄ka u dányani kani maha wuu kálili ali n̄njaa.

⁵Enóki à dá Kile na, lire kurugo Kile à u lwó a kàre n̄nyini na mà ta u nyε a kwú mε. Wà saha nyε a u nya mε, jaha na yε Kile à u lwó. Kile à jwo na ur'á nyε u na, mà jwo u u lwó ke. ⁶Nyε Kile si n-já nyε sùpya na ná urufoo nyε a dá u na mε. Jaha na yε ngemu la ká mpyi si file Kile na ke, fo urufoo u dá li na na Kile na nyε wani, na mpii pi nyε na u caa ke, na u sí pire sára.

⁷Nuhu à dá Kile na, lire kurugo u mpyi na Kile yεyεi núru mà yyaha tíi ná karigii nimp̄ankil'e n̄cyiimu cyi nyε cyi sáha n̄kwò na jaa mε. U à Kile jwumpe cù ná sèl'e, maa bakwóoge yaa n̄kemu i u ná u pyenge shiinbil'á shwó ke, ka lire si sùpyire sannte n̄timbaani cyéε. U à dá Kile na, lire e Kile à jwo na u à tíi.

⁸Ibirayima à dá Kile na, lire kurugo, Kile à u yyere ke, u à Kile jwóm̄eni cù. Kìni Kile mpyi a bégele u mεε na ke, u à fwo-ro u yabiliñi wuuni i na n̄kège lire e, mà ta u nyε a u tashage cè mε. ⁹U à dá Kile na, lire kurugo k̄ini jwóm̄eni Kile mpyi a lwó u á ke, u à j̄en'a k̄ar'a sà nt̄en lire e n̄amp̄onnte na. U mpyi na shwúun v̄aani bayi i. Ishaka ná Yakuba mú mpyi na shwúun yire y'e. Nwóm̄eni ninuuni mú mpyi a lwó pir'á. ¹⁰Kànhe nintaani l'á cyán a jwó ke, kuru na Ibirayima à u s̄on̄jore taha. Kile yabiliñi u à kuru kànhe bégele, maa ku faanra.

¹¹Ali mà li ta Ibirayima mpyi a lyε, Sara sí nyε cijirine, mà Ibirayima yaha u à dá na Kile sí u jwóm̄eni f̄un̄jore pire pyitaani kyaa na, u à jà a p̄un̄abile si. ¹²Ali mà u yaha u u s̄on̄ji na uru tèekwuun'á n̄o a kwò, n̄ka sup̄yinyahara à fwo-ro uru n̄ani n̄in̄k̄ini i mu à jwo w̄arigii ná lwóhe jwóge n̄tic̄eni.

¹³Pire pun'á kwú ná pi dányani i Kile na. Kile mpyi a yaayi njemu jwóm̄εε lwó ke, pi nyε a yire ta mε, n̄ka pi à yi nya laage e, ka lire si mpyi pi á funntanga. Puru fun̄ke e, pi à nyε na pire na nyε n̄amp̄wuun na jaare na màre n̄ke n̄n̄ke na. ¹⁴L'à f̄iniñe na sùpyiibii pi à nyε pur'e ke, na tat̄enge kabere pire nyε na jcaa. ¹⁵Cyage e pi à ȳiri ke, k̄amp̄y kuru kani mpyi a tíge pi fun̄ji, pi mpyi na sí pyin̄kanna ta si núru n̄kàre wani. ¹⁶N̄ka s̄eñi na, cyaga pi nyε na jcaa n̄kemu k'á jwó ke, kuru na nyε n̄nyini i. Lire kurugo Kile maha nyε t̄ire sùpyire t'a uru yiri ti Kilenji, jaha na yε u à cyaga b̄égel'a yaha ti mεε na. ¹⁷⁻¹⁸Kile mpyi a jwóm̄eni lwó Ibirayima á na u t̄uluge sí n-fwo-ro Ishaka e*, maa n̄ur'a Ibirayima zò shwó a w̄ii na u Ishaka pyi sárage. Ibirayima mpyi a dá Kile na, lire kurugo u nyε a cyé si u jyanji n̄in̄k̄ini pyi sárage mε. ¹⁹Li mpyi u fun̄ji na síñi na nyε Kile á mà Ishaka n̄è a yige kwùni i, lire kurugo Kile à u jyanji n̄ur̄un'a kan u á. L'à pyi mu à jwo kwùni i u à fwo-ro.

²⁰Ishaka à dá Kile na, lire kurugo u à jwó le Yakuba ná Ezawu á karigii nimp̄aankii kyaa na.

²¹Yakuba à dá Kile na, lire kurugo, u tèekwuun'á n̄o ke, u à jwó le Yusufu jyaabii shuunn̄ini n̄in̄kin n̄in̄k̄in'á, maa nt̄igile u k̄abiini na, maa n̄in̄kure sín, maa Kile p̄e.

* 11:17-18 Zhenezi 21.12

²² Yusufu à dá Kile na, lire kurugo, u tèekwuun'à nò ke, u à jwo u kacyyiyyi kyaa na, na Izirayeli shiinbii ká a sí raa fwore Misira k̀ini i, pi a sí ná uru kacyyiyy'e.

²³ Musa sifeebil'à dá Kile na, lire kurugo, Musa à si ke, ka pi i u ñwòhò yìnye taanre, ñaha na ye pi mpyi a li ñya na u lem'à ñwò. Jwumpe saanji mpyi a jwo na pi a p̀unampyire niziv̀onnte puni bùu ke, pi ñye a fyá puru na me.

²⁴ Musa à dá Kile na, lire kurugo, u à pa yyaha cwo ke, u ñye a ñee pi a uru pyi Faron pworonji yjanji me. ²⁵ M̀a jwo u uye yaha kapegigii mpyiñi funntange e ke, u à li lwó uye e si ñkyaala ná Kile shiinbil'e, ñaha kurugo ye kuru funntange shiñi ñye na m̀oni me. ²⁶ Musa mpyi a c̀e na Misira k̀ini náfuun'jà ñyaha, ñka mà ñee cyáhigii na, bà Kile Nijcẁonr̀onji sí n-pa ñee cyi na me, lire náfanñ'jà f̀anha tò Misira náfuunji na. U mpyi a u s̀onñore taha uru náfanñi na, u sí n-pa uru ñgemu ta ke. ²⁷ Musa à dá Kile na, lire e u à fworo Misira k̀ini i mà ta u ñye a fyá lire k̀ini saanji l̀uyirini yyaha na me. Kilenji u ñye wà ñye na u ñaa me, u mpyi a uye waha mu à jwo u ñyii na ñye uru na. ²⁸ U à dá Kile na, lire kurugo u à Izirayeli shiinbii pyi pi à bilereñkwoñi kataanni pyi, maa pi pyi pi à mp̀abilini s̀ishange ñaraga ñaraga pi bayi ñwòyi na, bà li si mpyi m̀elekeñi u maha boore pyi ke, uru nintoronji k̀a raa pi p̀unampyicyiire bùu me.

²⁹ Izirayeli shiinbil'à dá Kile na, lire kurugo Suumpe Lwòhe Nijnyage à t̀aa, ka pi i jyiile ñiñke ñiñgage na. Misira shiinbii la mpyi si jyiile t̀eni ndemu i ke, ka lwòhe si pi puni lyi.

³⁰ Izirayeli shiinbil'à dá Kile na, lire kurugo pi à Zheriko k̀anhe m̀ahana canmpyaa baashuunni i, ka k̀anhe k̀aanke si ñcwò.

³¹ Fwòrobacwoñi Arahabu à dá Kile na, lire e Izirayeli shiinbii pi mpyi a pa k̀anhe ñwòh'a wii ke, uru ceen'jà pire t̀ege. Lire kurugo u ñye a bò ná Kile ñwòmeecumbaabil'e s̀ijcyan me.

³² Nyè mii bá sí n-jà yi puni jwo me, ñaha na ye t̀ere naha mii á, mii i jwo a nò Zhedeyon ná Baraki ná Samuson ná Zhefitè ná Dawuda ná Samuweli ná Kile t̀unntunmpii sanmpii kyaa na me. ³³ Pir'à dá Kile na, lire kurugo pi à jà saanbii pii na, maa f̀anhe pyi ná ntiñji i, yaayi ñwòmeeni Kile mpyi a lwó ke, maa yire ta, maa c̀anriyi yà ñwòyo pwo. ³⁴ Pi à pii le nage e, ñka yaaga ñye a pire ta me. Pi à jwo na pire sí pii bò ná k̀ashikwòñwòñi i, ñka pir'à shwò. F̀anha mpyi pi e me, ñka pi à f̀anha ta. Síñi mpyi pi á k̀ashige cyage e, pi à k̀irigii cyi k̀ashicyeye k̀òr'a caala. ³⁵ Cyeebii pii s̀upyii ñiñkwul'à ñè mà kan pi á.

Pii mpyi wani, kampyi pire mpyi a fworo Kile kuni i, pi mpyi na sí pi yaha, ñka pi ñye a ñen'a fworo l'e me. Pi à ñee pi pi kyéree, bà Kile si mpyi si pi ñè ñeñkanna ñiñcenne na me. ³⁶ Pi à pii fwòhòro maa pi bwòñ ná tiripaanni i. Pi à t̀oonnte yòr̀oyi le pi na mà yaha k̀asunji i. ³⁷ Pi à pii wà a bò ná kafaayi i, maa pii pahala ná cikyangayi i, maa pii bò ná k̀ashikwòñwòñi i. Pii mpyi na ñaare na màre ná mp̀aseeyi ná sikaseeyi i, yire yi mpyi pire v̀aanndeyi. Yaaga mpyi pi á me. S̀upyiibil'à pi c̀uñcyere c̀u maa pi kyéree. ³⁸ Pi mpyi maha ñaare na màre sige ná ñanyi ñun'ji, maa shwuun kafawiyi ná wyikuuyi i, mà li ta nte s̀upyire ñjin'à p̀ee ñge ñinyeñi na.

³⁹ Tire nte s̀upyire puni mpyi a dá Kile na, lire e Kile à ñee ti na. Lire ná li wuuni mú i, yaayi ñwòmeeni Kile mpyi a lwó ke, ti ñye a yire ta me. ⁴⁰ Naha na ye Kile à yaaga ñiñcenne bégele wuu mee na, u la ñye a mpyi pi kuru ta a wuu yaha me.

12

Wuu kyaage kwú wuye e Yesu fiige

¹Wuu pi ke, pire sùpyiibii puni pi mpyi a dá Kile na ke, pir'à pyi yeyecyeene maa wuu kwúulo, wuu Kile kuni tafere e. Lire kurugo tuguro maha tuguro ti nye wuu juŋ'i maa wuu sige tire tafere na ke, wuu juŋnyi wwú tire puni juwòh'i, wuu u kapegigii juwò yaha, cyire cyi maha wuu pyi wuu u búruge. Tafere na Kile à wuu yaha ke, wuu wuye waha wuu u tire fê fênkanna niŋcenne na. ²Wuu a Yesu wíi, uru u à wuu pyi wuu à dá Kile na, uru mú u sí wuu pyi wuu u nò tegeri na. U à jee, ka pi i u kwòr'a bò cige na. U nye a kuru silege wíi yaaga me, naha na ye funntange Kile mpyi a bégel'a yaha u mee na ke, kuru u mpyi na wíi. U à tèn nume saanre e Kile kàniŋe cyege na. ³Kapimpyiibil'à ntúnke taha u na maa u kyérege sèl'e, u à lire kwú uye e pyiŋkanni ndemu na ke, yii funŋo cwo lire na, bà li si mpyi yii àha ŋkànha me, yii yatanŋyi kà ŋkwú me. ⁴Naha kurugo ye yoge yii nye na ŋkwúun kapegigii na ke, yii wà sàha jà a ku kwòn a nò u shìŋi tegeri na me. ⁵Yii pi nye Kile pyiibii ke, yerege Kile à kan yii á maa màban le yii e ke, yii funŋ'a wwò kuru na la? U à jwo:

«Mii jyanŋi, Kafoonŋi ká mu kíbe,
ma hà lire wíi juwò me.
U aha mu cêege mú,
lire kà ma yatanŋyi bò me.

⁶Naha na ye shinŋi u à táan Kile á ke, uru u maha ŋkíbili.
U à ŋgemu cè u pyà ke, uru u maha bwúun*.»

⁷Yii Kile ŋkibiŋi kwú yiye e, naha kurugo ye Kile à yii cú mu à jwo u pyii, lire kurugo u maha yii kíbili. Pyanŋi ŋgire u nye ná u tunŋi nye na u kíbili mà ye?
⁸Kile maha u pylibii puni kíbili. U aha mpyi u nye a yii kíbe me, lir'à li cyèe na yii nye u pyii sèenŋi na me, ŋka kàsòogò kùŋò pyii pi nye yii.

⁹Tii na nye wuu na naha niŋke na, pi maha wuu kíbili, ŋka wuu maha pi père. Lire e ke wuu Tunŋi niŋyi wuŋi ká a wuu kíbili, tá wuu nye a yaa wuu jee lire na sèe sèl'e, bà wuu si mpyi si shìŋi niŋkwombaanŋi ta me? ¹⁰Wuu tiibii maha wuu kíbili tère nimbilere funŋ'i maha ntàanna ná pi sòŋŋoŋkanni i. Nka Kile ká a wuu kíbili, u maha li pyi, bà wuu si mpyi si mpyi shincenmii uru yabilinŋi fiige me. ¹¹Sèe wi, mu aha a si sùpyanŋi kíbe, li tasiige maha mpyi u á yyetanha kyaa, funntanga kyaa bà me. Nka urufoo ká kála ta ŋkibiŋi funŋke e, li maha mpa juŋò kuu yeyinŋke ná ntiŋi na.

¹²Lire kurugo yii yii cyeyi fànha baa wuyi yirige, yii niŋkunŋyi yi nye na jcyèenni ke, yii i yire tígil'a yyéŋe. ¹³«Yii a jaare kuntuile e†.» Lire e shinŋi u nye na sègere ke, uru lògoŋcini si n-fèen me, u bá a yaa u cùuŋò.

¹⁴Yii yiye waha yii raa yeyinŋke caa yii ná sùpyire puni shwòhòl'e. Yii raa jaare fyinmpe e, naha kurugo ye sùpya si n-jà Kafoonŋi nya mà ta u nye na jaare fyinmpe e me. ¹⁵Kile à juwò yii na maa yii shwò. Yii a yiye kàanmucaa, wà kà ŋkwò jcyé lire na me. Wà hà uye pyi cige fiige yii shwòhòl'e ŋkemu bàha k'à pi, si kakaare pyi ti nò shinŋyahara na me. ¹⁶Yii yákali ta, sùpya kà zii mpyi jacwò yii shwòhòl'e me. Yii àha jcyé pèene tahaga Kile yaayi na Ezawu fiige me. Ur'à u lyege tònŋi fáa zànnèege niŋkin kanna kurugo. ¹⁷Yii à li cè na kántugo, u la

* 12:6 Taanliŋkii 3.11,12 † 12:13 Taanliŋkii 4.26

mpyi u tunji si jwó le u á, ñka tufoonj'à cyé. U mæesuwuñi la mpyi si tufoonj' sònnòñkanni kèenne, ñka u nyé a já mæ.

¹⁸ Kile ñanke na wà sí n-jà n-bwòn ke, tèecyiini i Izirayeli shiinbil'à file ku na pyinñkanni ndemu na ke, yii nyé a file Kile na amuni mæ. Nabwòho ná numpilaga ná nimpiriné ná zànha kafeebwòho mpyi ñanke na, ¹⁹ ka pi i mpuruge tùmpe ná mejuwu nimbwoo lógo. Lire mejuwuuni jwumpe ñgahanj kurugo, pu lógofeebil'à jwo na pà kà núru mbàra pu na mæ. ²⁰ Naha na ye nje yi mpyi a jwo: «Shin maha shin ká bwòn ñanke na ke, ali li méé ká nta yatòògò, kuru sí n-wà ná kafaayi i si mbò ke†» yire mpyi a fànha tò pi na. ²¹ Nde pi à nya ke, lire mpyi a sii fyagara fo Kile tùntunñiMusa à jwo: «Mii naha fyá fo na jcyéenni§!»

²² Nka lire nyé yii wuuni mæ. Yii pi ke, yii à file Siyon ñanke ná Kile nyii wunji kànbwòhe na, kuru ku nyé ñinyinj Zheruzalemu, ñkemu i Kile mèlèkèe kampwòhii ñnyahajnyahamii nyé na kataanni pyi ke. ²³ Yii à bàra dánafeebii kurunke na, pire pi nyé Kile pyicyiibii. Pi mey'à séme ñinyinj i. Yii à file Kile na, uru u maha sùpyire puni sàra a tàanna ná ti kapyiinñkil'e. Mpii pi à toro ná pi mpyi a tíi, ka Kile si pi pyi pi à fúnñò ke, yii à file pire na mú. ²⁴ Yii à file Yesu na. U à u sishange wu, maa ñkwú wuu kurugo. U sishange fàn'h'à pèe Abeli sishange woge na. Lire pyinñkanni na, Kile à tòro Yesu cye kurugo, maa tunmbyaare nivonnte le ná wuu e.

²⁵ Yii a yiye kàanmucaa, Kile ká a yii yerege, yii àha jcyé logogo mæ. Musa u mpyi na Kile jwumpe yu mà u yaha ñinke na ke, Izirayeli shiinbil'à cyé uru yerege logogo, lire kurugo kakyaar'à nò pi na. Nyé Kile ká jwo ná wuu e mà u yaha ñinyinj i maa wuu yere, wuu aha jcyé, di wuu sí n-shwò n-jwo ye? ²⁶ Tèni i Kile à jwo Sinayi ñanke ñun' i ke, u jwumpe mpyi a ñinke cyéenne. Numæ, u à káa na: «Tòoge kabere, mii si ñinke kanni cyéenne mæ, mii si ñinyinj cyéenne mú*.» ²⁷ Lire jwòhe ku nyé, yadayi yi sí n-jà n-kèege ke, yire sí n-pinni. Lire ká mpyi, nje yi nyé yi sí n-jà n-kèege mæ, yire kanni yi sí n-kwòro.

²⁸ Amuni li nyé, saanre ti nyé ti si n-cyéenne mæ, wuu sí n-nyé tire e. Lire e ke wuu fwù kan Kile á, wuu raa báare u á, wuu raa u jyii wuuni pyi, wuu raa u père, wuu raa fyáge u na. ²⁹ Naha na ye «wuu Kile mú na nyé na fiige, ñkemu ku maha sùpyanj sùug'a kwò ke†.»

13

Toronkanni l'à táan Kile á ke

¹ Mii cinmpyiibii, yii yiye waha yii i tàange yaha ku pyi yii ná yiye shwòhòl'e cinmpworoge e. ² Yii àha funñò wwò nàmpwuunbii sunmbashwooni na mæ, ñaha na ye puru funñke e pil'à Kile mèlèkèebii ñi sunmbaya shwò pi pyenyi i mà ta pi nyé a cè mæ. ³ Yii cinmpyiibii pi nyé kàsunj i ke, yii funñò cwo pire na mu à jwo yii yabilimpíi na nyé u e ná pi e. Mpii pi nyé na ñkyéerege ke, yii funñò cwo pire na mu à jwo yii yabilimpíi pi nyé na ñkyéerege.

⁴ Shin maha shin u fúrunj yaha ñjire e, fúrupyijeneñi wà nyé a yaa u tasinnaga pyi ná waber'e u bage wunji kàntugo na mæ. Naha kurugo ye mpii pi nyé pi nyé a kúu pi fúrupyijeneñi na mæ, Kile sí n-pa pire ná jacwòre pyifeebii cèege.

⁵ Yii àha wyérenj kani yaha li tateenge fò yii na mæ, ñka yii cye wunji u yii funjyi ñíje. Naha na ye Kile yabilinj'à jwo:

† 12:20 Ekizodi 19.12,13 § 12:21 Dutereno mu 9.19 * 12:26 Agize 2.6 † 12:29 Dutereno mu 4.24

«Mii sí n-sìi n-yaha mu na.

Mii sì mu yaha maye niŋkin me* .»

⁶ Lire kurugo wuu maha ja a jwo fyagara baa:

«Kafoonji u nyε mii tegefōonji,

mii sì n-fyá yafyin na me,

naha shi sùpya sí n-ja n-pyi mii na ye†?»

⁷ Yii yyaha yyére shiinbii niŋcyiibii pi à Kile jwumpe jwo yii á ke, yii funŋo cwo pire na, yii i mpyi pi fiige, bà pi à dá Kile na fo mà sà nō pi canŋkwōge na me. ⁸ Yesu Kirisita nyε na ŋkēenni me: bà u mpyi taŋjaa me, amuni u nyε niŋjaa, amuni u sí n-kwōro fo tèekwombaa. ⁹ Yii a yiye kàanmucaa, sùpyire ti nyε na ma ná kàlanj niwōnŋi shiŋj puni i ke, yii àha tire yaha ti yii wurugo me. Karigii cyi à yyaha tí ná yalyire kani i ke, cyire tayyérege nyε a pēe me. Ngemu ká ntaha cyire fye e ke, urufoo si tōn ta cyi e me. Kuni niŋcenni li nyε ndemu i Kile yabilij'á jwō wuu na maa maban le wuu e ke.

¹⁰ Yesu à kan sárage wuu kurugo, ŋka mp̄ii saha pi nyε na sárage wuwù mà tàanna ná kuni niŋjyeeni i ke, pire nyε a yaa pi tōn ta u sárage e me. ¹¹ Pi sáragewuubii niŋufembwōhe maha jyé bage sēesee cyage e ná yatōre sishange e sùpyire kapegigii yāfanj kurugo. Lire kántugo pi maha yatōre niŋkwure yiye maa ti sùugo kànhe kántugo. ¹² Lire kurugo Yesu mú à kwù kànhe kántugo, bà u si mpyi si sùpyire finiŋe u yabilinj sishange cye kurugo me. ¹³ Nyε wuu a si u taan kànhe kántugo†, wuu taha Yesu fye e, silege k'á u ta ke, wuu wuu nàzhan lwó kur'e ná u e. ¹⁴ Naha na ye kànha nyε naha wuu á ŋke niŋke na, ŋkemu ku si n-kwōro fo tèekwombaa me. Kànhe ku nyε Kile yyére ke, kuru wuu nyε na jcaā.

¹⁵ Lire kurugo wuu a fwù kaan Kile á, wuu raa u mege kēre tèrigii puni i Yesu cye kurugo. Lire na nyε mu à jwo sárage wuu à wuwù u á. ¹⁶ Yii a kacennjii pyi yiye na, yii raa yiye tēre ná yii cyeyaayi i. Yii àha funŋo wwō lire na me. Lire na nyε sárage ŋkemu k'á táan Kile á ke.

¹⁷ Yii yii yyaha yyére shiinbii jwōmyahigii cù, yii i yiye tūrige pi á, naha na ye pire pi nyε na yii kàanmucaa maa yaha yii na. Pire Kile sí n-yíbe nūmpanŋa yii múnahigii kyaa na. Yii kúu pi á, lire ká mpyi, pi sí raa pi báaranj pyi ná funntange e. Lire baare e pi sí n-pyi yyetanhare e, yii sí si tōn ta me.

¹⁸ Yii a Kile jáare wuu á. Wuu à tēen ná l'e na funŋcennjε na nyε wuu á. Wuu la mú si nyε s'a ŋaare ŋaaranŋkana niŋcenne na tèrigii puni i. ¹⁹ Mii à sii na li caa yii á, yii a Kile jáare na á, bà mii si mpyi si wyère nūru zhà yii yyére me.

Jwumpe nizanmpe

²⁰⁻²¹ Yyeniŋkefoo Kile u à wuu Kafoonji Yesu jè a yiye kwùni i ke, uru u yii tège yii ja yii a karigii niŋcennjkii shiŋj puni pyi, yii raa u jyii wogigii pyi. Nde l'á táan u á ke, u yii yaha yii ja yii a lire pyi Yesu Kirisita cye kurugo. Uru u nyε mpànahanj niŋcennj. U sishange k'á pyi sárage ke, kur'á wuu le tunmbyaare niŋkwombaare e. U mege ku pēe tèrigii puni i fo tèekwombaa! Amiina.

²² Mii cinnmpyiibii, mii na li caa yii á, yii i na yeŋege jwumpe lóg'a tara. Yii li cè na mii jwumpe nyε a tōn sèl'e me.

²³ Mii sí yi jwo yii á na wuu cinnmpworonj Timōti a fwooro kāsunj i. U aha wyēr'a nō naha mii yyére, mii ná uru sí n-shà wani yii yyére siŋcyan.

* **13:5** Duterennomu 31.6 † **13:6** Zaburu 118.6,7 ‡ **13:13** Wuu a si u taan kànhe kántugo: lire jwōhe ku nyε, wuu àha nūru raa ŋaare kuni niŋjyeeni i me.

²⁴ Yii na fwùḡi kan yii yyaha yyére shiinbii puni ná Kile wuubii pun'á. Dánafeebii pi nyε Itali k̀ini i ke, pir'á yii shéεre.

²⁵ Kile u ḡwᵔ yii puni na, u u jwó le yii á!

Letereŋi Yakuba à tun dánafeebil'á ke Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funṅṅ jwumpe e ke

Dánafeebii pi à caala a tēen diŋye yyaha kurugo ke, Yakuba à nge letereŋi tun pir'á, maa maban le pi e Kile kuni jaaraŋi na.

U à jwo na yákilifente kyaa ká mpyi wà na, u ti jáare Kile á, lire ká mpyi, ti sí n-kan urufol'á.

U à jwo na wuu aha dá Kile na, maa mpyi wuu ŋye na kacēnŋii pyi maa yaha wuu ŋjirigii na me, uru dáníyaŋi na ŋye laaga baa. Lire kurugo Yakuba à nje yeŋyi kan dánafeebil'á maa maban le pi e maa jwo na:

pi kwôro ná Kile e tēewaagil'e

pi i Kile jwumpe kyaa táan piy'á, pi raa pu kurigii jaare

pi i pi shinŋeebii kyaa táan piy'á, pi raa ŋwoge fōŋofebii na

pi àha raa pi karigii pyi pi kanni tōŋŋi kurugo me

pi àha raa jwumpime yu sùpyire sannte na mú me.

Yakuba à fwù kan dánafeebil'á

¹ Mii Yakuba u ŋye Kile ná Kafoonj Yesu Kirisita báarapyi ke, mii u à nge letereŋi tun Izirayeli túluyi ke ná shuunnin'á*, pire pi à caala a tēen diŋye yyaha kurugo ke, mii fwù ŋye pi na.

Yefuge kani

² Mii cinnpyiibii, yyefugo maha yyefugo k'à nō yii na ke, yii kuru pyi funntanga nimbwəhə. ³ Yii i li cè na Kile ká yii dáníyaŋi káanmucya yyefuge tēni i mà u ta u à ŋwə, lire li sí yii pyi yii yiye waha Kile kuni i. ⁴ ŋye yii yiye waha tērigii puni i, yii raa si yyaha na Kile kuni i, bà yii si mpyi si mpyi sùpyii niŋcēnmii sēeŋi na, tūgire cyaga ŋye mpiimu na me.

Yákilifente kani

⁵ Mii cinnpyiibii, yákilifente ká yii wà kùŋŋə, urufoo u ti jáare Kile á. Kile sí ti kan, jaaha na ye u maha sùpyire puni kaan ná funvyinge e fahana baa.

⁶ Ŋka urufoo u ti jáare ná funṅṅ niŋkin i, u àha funṅyi pyi shuunni me, jaaha na ye shinŋi u ŋye na jaarege pyi ná funyṅ shuunni i ke, urufoo na ŋye mu à jwo suumpe lwəhe ku maha fuuli na yiri kafēge cye kurugo, marii ku ŋŋŋi na ŋkēge kámpaŋyi puni na ke. ⁷ Shin maha shin u ŋye amuni ke, urufoo u tēen ná l'e na u si yaaga ta Kafoonj á me, ⁸ jaaha na ye funyishuunnifoo u ŋye u wi, yyeshaga niŋkin ŋye urufoo na kani là tufiige e me.

Náfuufente ná fōŋofente

⁹ ŋye cinnpyiibii pi ŋye fōŋke e ke, yii pyi funntange e, jaaha na ye Kile à yii ŋūŋyi yirig'a kwə. ¹⁰ Ŋka cinnpyiibii náfuufebii, Kile ká ŋuzogoro nō yii na, yii pyi funntange e, jaaha na ye náfuufoonj sí n-tōro mu à jwo ŋyege yafyēnre.

¹¹ Canŋke ká fworō, ku kafuge maha kuru ŋyege waha, maa ku yafyēnre wu, ti sīnamp'a sī lāha ti na. Amuni li mú ŋye, náfuufoonj sí n-kwú n-fworō u cyelenkarigii shwəhəl'e.

* **1:1** Naha ŋke cyage e, Izirayeli túluyi ke ná shuunnin'á jwo a wà dánafeebii puni na diŋyeŋi yyaha kurugo.

Yaage ku maha sùpyañi sòn a yaha kapiini na ke

¹² Shin maha shin u à ja a uye waha yyefuge tēni i, maa ntēen Kile kuni i ke, urufoo wuun'à jwɔ, jaha na ye yyefuge kántugo, Kile à shinjì nìnjkwombaani ngemu jwɔmɛe lwó u tàañjɛebil'á ke, u sí urufoo t̄son ná uru shìjì i.

¹³ Nka shin maha shin, mu aha òri kapii kurugo, ma hà jwɔ na Kile u à mu sòn a wà li na mà de! Naha kurugo ye yafyini si n-jà Kile sòn n-wà kapii na mɛ. Kile mú sí jye na sùpya sònni na wàa kapii na mɛ. ¹⁴ Nka sùpyañi yabiliñi jyi karigii cyi maha u cù kànhaña fiige ke, cyire cyi maha u sòn maha wà kapegigii na. ¹⁵ Mu jyi karigii nìmpègigii sí ká fànha ta mu na, cyire maha mu yyaha kēenñe kapegigii mpyinj'á. Cyire sí ká nɔ cyi tēgeni na, cyi maha kwùñi nɔ mu na. ¹⁶ Mii ntāannamacinmpyiibii, yii àha raa yiye jwɔ fáanñi mɛ. ¹⁷ Yacēñe maha yacēñe wuu maha ntaa ke, yire puni na yiri wuu Tunji Kile yyé. Uru mú u à bēenmpe yaayi puni dá, u jye na ñkēenñi mɛ, numpire cyaga jye u e mɛ. ¹⁸ Kile Jwumpe pu jye sēenji ke, mà tàanna ná u jyi wuuni i, u à shifōñji kan wuu á puru jwumpe cye kurugo, bà wuu si mpyi si mpyi mu à jwo u yadayi puni shwòhòl'e nìjcyiige, ñkemu ku jye u yahare e mɛ.

Yii a jaare yii a ntàanni ná Kile Jwumpe e

¹⁹ Mii ntāannamacinmpyiibii, yii jycyii karigii lóg'a tàra, shin maha shin à yaa u u nìngyiini pére, u raa núru, u jwɔge kà ñgyère mɛ, u lùuni kà mpɛn mɛ. ²⁰ Naha kurugo ye sùpyañi lùyiri wuñi si n-jà katiile pyi Kile jyi na mɛ. ²¹ Lire kurugo yii pege karigii shinjì puni jwɔ yaha, cyire na jye katupwòhòyɔ. Kile jwumpe pu jye yii funñ'i ke, yii yiye tírige yii i jye puru na, puru pu sí n-jà yii shwò.

²² Yii wà ká mpyi pu lógofoo kanna, urufoo na uye jwɔ fáanñi. Yii a pu kurigii jaare. ²³ Naha kurugo ye ngemu u na Kile jwumpe núru, u sí jye na pu kurigii jaare mɛ, urufoo na jye mu à jwo ñge u maha uye wí dúbani i, ²⁴ uye wíñkwooni kántugo, u a sí ñkàre, u sí ñkēenñe yafyini pyi mɛ, lire tēenuuni mujye e, maa funñɔ wwò uye pyiñkanni na ke. ²⁵ Nka Saliyañi sēe wuñi u maha wuu yige kapegigii mpyinjì bilere e ke, ngemu u à ja na uru kàanmucaa, marii jaare na ntāanni ná u kurigii puni i, maa mpyi u jye a funñɔ wwò u na mɛ, urufoo wuuni sí jwɔ u kapyiñkii puni i. ²⁶ Ngemu ká a sònñi na uru na jaare Kile kuni i, mà ta u jwuñkanni jye a jwɔ mɛ, urufoo na uye jwɔ fáanñi, u Kile kuni jaarañi jye laaga baa. ²⁷ Kile kuni jaarañkanni sēe wuuni li jye nde wuu Tunji Kile yyaha taan: mà yákili yaha círimpii ná lenkwucyeebii na, pi yyefuge tērigil'e. Maa kántugo wà ñge òjyeyi karpwòhòyi shinjì pun'á.

2

Yii àha sùpya pwòñjò sùpya na mɛ

¹ Mii cinmpyiibii, yii pi à dá pēentefoo wuu Kafoonji Yesu Kirisita na ke, yii àha sùpya pwòñjò sùpya na mɛ. ² L'aha mpyi mu à jwo yii à bínni yii Kilepeebage e, ka shiini shuunni si mpa jye yii shwòhòl'e, wà nìjkin jye ná sēen kampefegewe e, maa vāanya nisinanya le, u sanñi sí jye fòñfofo, maa vāansicuyo le. ³ Ka yii i vāansinayifoo pé, maa tateenge nìjceññe kan u á, maa fòñfofoñi pyi u yyé, lire jye mɛ u tēen nìñke na yii tooy'e. ⁴ Tá yii jye a sùpya pwòñjò sùpya na, maa sñcwòñrɔgɔ pyi ná yii sònñjòkanni nimpìini i mɛ?

⁵ Mii ntāannamacinmpyiibii, yii lógo na jwɔ na: Kile à ñge òjyeyi fòñfofebii cwòñr'a pyi nàfuufee Kile kuni i, pi i mpyi u Saanre e u à tire ntemu jwɔmɛe lwó u tàañjɛebil'á ke. ⁶ Nka yii pi ke, jaha na yii à fòñfofebii yaha laaga baa ye? Tá nàfuufebii jye na jcwu yii na, marii yii yiri yukyaabii yyé mɛ? ⁷ Yesu

Kirisita metange ku nyε yii na ke, pire nàfuufeebii ninuubii bà pi nyε na kuru mege kèεge mà?

⁸ Yii aha a Kile SaanreSaliyanj kurigii jaare, bà l'à séme Kile Jwumpe Semenj i me na: «Ma shinjεenj kyaa táan may'á, ma yabilinj fiige*» lire na nyε kyaa njncenne. ⁹ Nka yii aha sùpya pwóññ sùpya na, yii à kapii pyi, ka Kile Saliyanj si yii cèεge, jaha na ye yii nyε a uru Saliyanj kurigii jaare me.

¹⁰ Nyε shin maha shin u nyε na Kile Saliyanj kurigii jaare, maa njkùññ uru Saliyanj kabilini là ninjin kanna na ke, urufol'à cèεge u puni i. ¹¹ Naha kurugo ye Kilenj u à jwo: «Ma hà zínni ná wabεε cwo e me†» uru mú u à jwo: «Ma hà sùpya bò me‡.» Nyε mu aha mpyi mu nyε a jacwəwə pyi me, maa sùpya bò, mu à cèεge Kile Saliyanj i. ¹² Saliyanj u à yii yige kapegigii mpyinj bilere e ke, Kile sí yii toronkanni tàanna ná ur'e. Lire kurugo yii yii jwuñkanni ná yii kapyiñkii puni yaha cyi yyaha tí ná uru Saliyanj i. ¹³ Ngemu ká mpyi u nyε a pi sanmpii jùñaara ta me, canjke Kile sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiñkil'e ke, u mú si jùñaara ta urufoo na me. Nka yii aha jùñaara ta pi sanmpii na, Kile sí jùñaara ta yii na si yii shwo.

Mu aha dá Kile na, li maha jçè mu kapyiñkii cye kurugo

¹⁴ Mii cìmpyiyibii, wà ha jwo na ur'à dá Kile na, u sí nyε na kacennjii pyi, jcyii cyi à li cyé na u à dá Kile na me, uru dánianj si jaha jwə urufol'á ye? Tá uru dánianj si n-jà urufoo shwə be? ¹⁵ L'aha mpyi kee cìmpworonanj wà, lire nyε me cìmpworocwoñj wà na nyε vāanjkunñ ná sùmakunñ i, ¹⁶ ka yii wà si jwo pi á: «Kile u yii tège, u u vāanya kan yii á, u u sùma kan yii á» mà li ta yaayi kuñj yi nyε pi na ke, urufoo nyε a yire kan pi á me, jaha uru jwónj ndenj si jwə ye? ¹⁷ Nyε amuni li mú nyε sùpya ká dá Kile na, maa mpyi u nyε na kacennjii pyi me, uru dánianj na nyε laaga baa.

¹⁸ Shwəhəl'e wà sí n-jà n-jwo: «Pìl'à dá Kile na, pii sí i kacennkii pyi.» Nka nje mii sí n-jwo ke: «Mii sí n-jà mu dánianj nya kacennjii baa me. Nka mii wi ke, mii sí na dánianj cyé na kacennkii cye kurugo.» ¹⁹ Mu à jwo na mu à dá na Kile na nyε ninjin, lir'à jwə. Nka lire kanni si n-jà mu shwə me. Jínabii mú à dá li na Kile na nyε ninjin, lire maha pi pyi pi à fyá fo na jcyéenni. ²⁰ Mu funñə baafonj, jaha tère e mu sí li cè na dánianj kacennjii baa wunj nyε laaga baa ye?

²¹ Naha kurugo Kile à jwo na wuu tulyage Ibirayima à tí ye? U kapyiñkii kurugo bàl'à? U à jnen'a u jyanj Ishaka cù si mpyi sárage. ²² Yii nyε a li nya na Ibirayima a dá Kile na, maa kacennjii pyi mà? Nyε lire pyiñkanni na, u kacennkil'à u dánianj funñə. ²³ Lire pyiñkanni na, jwumpe Kile Jwumpe Semenj à jwo Ibirayima kyaa na ke, pur'à pyi sèe. Y'à séme: «Ibirayima à dá Kile na, u dánianj kurugo, Kile à jwo u à tí§.» Lire cye kurugo, u à pyi Kile cevoo. ²⁴ Yii à li nya numε na sùpyanj maha ntí Kile yyahe taan u kacennkii kurugo, dánianj kanni bà u maha u pyi u à tí me.

²⁵ Yii sónñə fwòobacwoñj Arahabu kyaa na. Tèni i Izirayeli shiinbii túnntunmpil'à nɔ u yyère ke, u à pi tège, maa pi njwəh, maa kuni labεε le pi taan, bà pi si mpyi si shwə me. Lire kacenni mpyinj kurugo, Kile à jwo u à tí.

* **2:8** Levitiki 19:18 † **2:11** Ekizodi 20.14; Duterənmə 5.18 ‡ **2:11** Ekizodi 20.13; Saliyanj kanshonwuuni 5.17 § **2:23** Zhenezi 15.6

²⁶ Kwùnkanni na cyeere maha ñkwù, múnaani ká fworó t'e ke, amuni li mú nyé, kacennkii ká mpyi cyi nyé dányanji ngemu i mé, uru dányanji mú maha ñkwù.

3

Wuu à yaa wuu jwunjkanna cè

¹ Nyé mii cìmpyiibii, yii ñnyahamii nyé a yaa yii funjnyi wyèren'a pyi dánafeebii cyelentii mé. Yii li cè, wuu pi nyé cyelentiibii ke, wuu aha wurugo, nde Kile sí n-pyi wuu na ke, lire sí n-waha mà tòro pi sanmpii wuuni na. ² Wuu puni na wuruge karii ñnyahagil'e, ñka ngemu ká já a cù u jwòge na, maa mpyi u nyé na jwumpime yu mé, urufoo na nyé sùpya ngemu u à fúnjò ná u sí n-jà n-cù uye na ke. ³ Wuu maha mēere le shonge jwòge na ku raa wuu nyii wogigii pyi. Lire e wuu maha já na ku kēneni na ñkēge wuu nyii cyeyi puni i. ⁴ Yii bakwòge kàanmucya a wí mú, k'à pēe, kafeebwoyi maha ku ñòñi na ñkēge. Ñka yaani là nimbilere li maha mpyi bakwòge na, lire li maha ku pyi ku u ntíli na ñkēge ku fèvoonji nyii cyeyi i. ⁵ Amuni njini nyé sùpyanji cyeere e tabilere. Ñka li maha liye pēe marii jwumbwompe yu.

Tá nabilere bà li maha le a tég'a sibwòhe súugo mé? ⁶ Sùpyanji njini mú na nyé na fiige. Dìnyenji pege puni na nyé l'e, l'à tēen wuu cyeere e, marii ti puni jwòre, marii nage leni, ñkemu ku sí wuu tìñi puni kēge ke, kuru nage na yíri nafugombaage yabilinji i. ⁷ Sige yaare shinji puni ná sañcēnre ná ñìjke yafilii yá l'wòhe jwòhò yaayi, sùpyanji maha já a yire puni kúu. ⁸ Ñka njini li ke, sùpya nyé a sii ngemu u sí n-jà li kúu mé. Naha kurugo yé yapege ku nyé ku kì, ñkemu tēenmé p'à pen ke, ku mú s'à ñi shōnre na. ⁹ Kafoonji Kile u nyé wuu Tunji ke, wuu maha uru pēre ná njini i, marii jwumpimpe yu sùpyire na ná lire njini ninuuni i, Kile à ntemu dá mà pyi u yabilinji malwòro ke. ¹⁰ Kile pēente na mpyi ná jwòge ñkemu i ke, kuru jwòge ñinjinji i jwumpimpe nyé na fwoore. Mii cìmpyiibii, lire nyé a yaa li pyi mé. ¹¹ Lùtanga ná lùsorogo sí n-jà raa fwu raa fwoore lùbilinji ñinjinji i la? ¹² Mii cìmpyiibii, fizhiye cige sí n-jà olivye cige yasere pyi la? Lire nyé mé, erēzen cige sí n-jà fizhiye cige yasere pyi la? Suumpe l'wòhe na fwoore lùbilinji ngemu i ke, lùtanga sì n-jà n-fworó ur'e mé.

Yákilifente sèe woore

¹³ Nyé wà ha nta yii shwòhòl'e ngemu u nyé na uye sòñji yákilifoo ná kacenje ke, urufoo u a kacennji pyi, u u uye tìrige, lire li sí li cyé na u na nyé yákilifoo. ¹⁴ Ñka l'aha nta yinicyege ná nyipēenni nyé yii e, yii saha nyé a yaa yii yiye pēe s'a fini na yákilifente na nyé yii á mé. ¹⁵ Tire yákilifente shinji nyé a fworó Kile e mé. T'à fworó nge dìnyenji i. Sùpyire yabilimpíi yákilifente ti nyé ti ti, Sitaanninji i t'à fworó. ¹⁶ Naha kurugo yé cyaga maha cyag'e yinicyege ná nyipēenni nyé ke, nyàhanjurugunji ná katupwòhòyi shinji puni mú maha mpyi wani. ¹⁷ Ñka yákilifente Kile maha ñkaan ke, tire ti nyé yákilifente sèe woore. Shin maha shin u à tire ta ke, urufoo maha mbèñi caa sùpyire shwòhòl'e, maa mpyi jùmpinjefoo, u maha wyerege na jēege pí sanmpii jwumpe na, u maha mpyi jùnaarafoo, marii kacennkii pyi, u mú nyé na sùpya pwòñji sùpya na mé, u nyé na jwòmyahii shuunni yu mé. ¹⁸ Mpii pi nyé na sisure leni sùpyire shwòhòl'e ke, pire báaranji tònñi u nyé ntinji.

4

Yii kàntugo wà dɔnyɛni nyii karigil'á, yii i ntaha Kile fye e

¹ Nyɛ yoge ná nákaante ti nyɛ yii shwɔhɔl'e ke, ɲaha ku nyɛ ná lire e be? Yii nyii karigii nimpegigii cyi à yii yyaha ɲi ke, cyire fyɛ bàl'á? ² Yii ɲyiin'à fworɔ yaaya ɲiɲyahaya kurugo, yii nyɛ na yi taa mɛ, lire kurugo shinbuuni lage nyɛ yii na. Yii ɲyiin'à fworɔ yaaya ɲiɲyahaya kurugo, ɲka yii sí n-jà yi ta mɛ, lire kurugo kàshige ná yoge nyɛ yii shwɔhɔl'e. Yaayi yii na ɲcaa ke, yii nyɛ na yire taa mɛ, ɲaha na ye yii nyɛ na Kile ɲáare mɛ. ³ Yii mɛɛ ká Kile ɲáare si yaage ká ta, u nyɛ na kuru kaan yii á mɛ, ɲaha na ye yii nyɛ na Kile ɲáare ná funɲɛnɲi i mɛ. Yii maha u ɲáare yii yabilimpɲi nyii karigii nimpegigii kurugo. ⁴ Yii pi à kàntugo wà Kile á, maa ntaha dɔnyɛni nyii karigii fye e ke, yii nyɛ a cè a jwo na shinɲi u à dɔnyɛni nyii karigii kyaa táan uy'á ke, na urufoo maha Kile kyaa pɛn uy'á mà? Amuni li mú nyɛ, ɲgemu ká dɔnyɛni karigii kyaa táan uy'á ke, urufoo maha uye pyi Kile zàmpɛn. ⁵ Yii na sɔnɲi na nde l'à sémɛ ke, na lir'à jwo ɲùɲɔ baa la? Y'à sémɛ na: «Sùpyaɲi sɔnɲɔ'á pi. Tire sɔnɲɔpeere maha u pyi u à ɲyii yige yaaya ɲiɲyahaya kurugo.» ⁶ Lire ná li wuuni mú i, Kile à ɲwɔ wuu na, maa fánha kan wuu á, ka wuu u sí ta tire sɔnɲɔpeere na. Nde Kile Jwumpe Semɛni à jwo ke, lire li nyɛ nde: «Mpiimu pi à piye pɛe ke, Kile maha pire tùn. ɲka mpiimu pi à piye tɔrige ke, u maha kacɛnɲii pyi pir'á*.» ⁷ Lire kurugo yii yiye tɔrige Kile yyahe taan, yii i Sitaannɲi tùn, lire ká mpyi u sí n-fê si laaga tɔn yii na. ⁸ Yii file Kile na, Kile sí n-file yii na mú. Yii mpii pi nyɛ na kapegigii pyi ke, yii yii cyeyi jyɛ a yige cyire mpyiɲi i feefee. Yii funɲyi shuunnifeebii, yii yii zòmɲyaagii yaha cyi fíniɲe. ⁹ Yii pyi yyetanhare e yii kapegigii kurugo, yii raa myahigii súu fo ɲyilwɔhe ká a fworɔ yii ɲyiigil'e. Yii kataanre ti kɛɛnɲ'a pyi mɛɛ súu. Yii funntange ku kɛɛnɲ'a pyi yyetanhara mú. ¹⁰ Yii yiye tɔrige Kafoonɲi Kile yyahe taan, lire ká mpyi, u sí ɲùɲjirire kan yii á.

Yii àha raa yiye yu mɛ

¹¹ Mii cɛnmpyiibii, yii àha raa yiye yu mɛ. ɲgemu ká u cɛnmpworɔni jwo, lire nyɛ mɛ mà tìgire cyán u na ke, Kile Saliyaɲi nyɛ urufol'á ɲùɲɔ baa ná kanwɔɔ baa. L'aha mpyi amuni, lir'à li cyɛe na mu saha nyɛ na uru Saliyaɲi kuni ɲáare mɛ, ɲaha na ye u à mu pɛn. ¹² Kile kanni u à Saliyaɲi tɲɛ, uru kanni mú u sí n-jà sùpya cɛɛge, lire nyɛ mɛ si tanga kan u á, uru kanni mú u sí n-jà sùpya shwɔ, lire nyɛ mɛ mà u shi bò. Joofo mu na maye sɔnɲi marii ma cɛnmpworɔni cɛɛge ye?

Yii àha yiye pɛe mɛ

¹³ Yii lógo, yii mpii pi maha jwo: «Nɲjaa, lire nyɛ mɛ nùmpaɲa wuu sí n-kàre kànye kà na, si yyee ɲiɲkin pyi wani, si cwɔhɔnte pyi, si wyɛɛɲyahaga ta» ke, ¹⁴ nde li sí n-pyi nùmpaɲa ke, yii à lire cè la? Yii nyɛ yafyin mɛ, yii na nyɛ mu à jwo kàɲkuraɲa. K'aha mpa, tère nimbilere funɲ'i, ku maha mpími. ¹⁵ Yii à yaa yii jwo: «Kile ká ɲɛn'a wuu cùuɲɔ, wuu sí nde ná nde pyi.»

¹⁶ ɲka mà jwo yii lire pyi ke, kabwɔhigii yii la nyɛ si mpyi ke, yii maha yiye pɛre cyire kyaa na, yàmpeente sí nyɛ a ɲwɔ mɛ.

¹⁷ Nyɛ yii li cè na ɲgemu u à kacɛnɲi cè, u sí nyɛ na li pyi mɛ, urufol'á kapii pyi.

* 4:6 Taanliɲkii 3.34

5

Yerege k'à yyaha tii ná nàfuufeebil'e ke

¹ Nye yii pi nye nàfuufeebii ke, yii lógo! Yyefuge ku nye yii yyaha na ke, yii a myahii súu, yii raa kwuuyi wàa kuru yyaha na. ² Yii nàfuun'á fwónhó. Ntónn'á yii vāanpi lyí. ³ Zún'á yii sēn'á ná yii wyéren'á cū, uru zún'á u sí yii cēge. U sí n-pyi na fiige s'a yii cyeere sūge fo si yii shi bò. Yii a yii nàfuun'á bínn'a yaha yiye mēe na, yii nye a li cè na dīnyen'á tēekwoon'á byanhara mà? ⁴ Mā li ta báarapyyibii pi à yii kereyi sūman'á kwón ke, yii nye a pire sàran'á kan pi á me! Myahigii pire báarapyyibil'á sū ke, cyir'á nō Sij'á Punifoo Kile na. ⁵ Yii à yii dīnyen'á canmpyaagii puni pyi ntāan'á kanni na, marii yii nyii karigii pyi. Yii à pēe mu à jwo yatōgō, nkemu pi à byé si mbò mpyi kyara ke. ⁶ Sūpyan'á u nye u nye a yaaga pyi yii na mē, yii à uru cēge, ka u u uye yaha yii cye e yii à bò, naha na ye sí nye u na mē.

Funjike ná Kileparege

⁷ Lire kurugo mii cinnpyiibii, yii funjii jige fo Kafoon'á Yesu cannuruge ká nō. Yii nye a faapyin'á kàanmucya mà? U maha funjike jige na zānpi nīncyiyi ná nizan'á sigili, naha na ye yire yi maha sūman'á pyi u à jwō. ⁸ Yii mii pi funjii jige amuni, yii i yiye waha, naha na ye Kafoon'á Yesu tēpan'á byanhara.

⁹ Mii cinnpyiibii, yii àha raa tigare cyáan yiye na mē, Kile kà nkwò ntige yii na mē. Kafoon'á Yesu tēpan'á byanhara, uru u sí n-pa sūpyire sàra si ntāanna ná pi kapyiinkil'e. ¹⁰ Kafoon'á Kile túnntunpii pi à tōro tēcyiini i ke, yii pire pyiinkani lwó, yyefug'á pi ta, ka pi i ku kwú piye e maa jcu piye na. ¹¹ Mpii pi à jà a cū piye na yyefuge e, maa ntēn Kile kuni i ke, pire wuun'á jwō. Yii à yi lógo pyiinkani na Zhubu à cū uye na yyefuge e, ná nde Kafoon'á Kile à pyi u á yyefuge kántugo ke. Sēn'á na, Kafoon'á Kile maha jūnaara taa sūpyire na sēe sèl'e.

¹² Mii cinnpyiibii, mii sí li jwo n-waha yii á, yii àha raa nkāre Kile na mē, yii àha raa nkāre njike na mē, yii àha raa nkāre yaayi yabere na mē, yii sōn'á yaa u pyi sōn, yii sōn'á yaa u pyi sōn, bà Kile sí mpyi u àha bú nkwò yii cēge mē.

¹³ Nye wà ha mpyi yyefuge e yii shwòhòl'e, urufoo u Kile jáare. Wà ha mpyi funntange e, urufoo u Kile shéere ná myahigil'e. ¹⁴ Kampyi yii wà na yà, urufoo u dánafeebii kacwōnribii yyere pi i mpa Kile jáare u na, pi i sinmpe tiri u na* Kafoon'á mēge na. ¹⁵ Kileparege ká mpyi ná dānīyan'á i, yan'á sí n-cūn'á, Kafoon'á Kile sí u yirige. U aha nta u à kapegii pyi, Kile sí cyi yàfa u na.

¹⁶ Lire kurugo mii cinnpyiibii, yii a yii kapegii yu yiy'á, yii raa Kile jáare yiy'á, bà yii si mpyi si ticuumpe ta mē. Sūpyan'á u à tí Kile yyahe taan ke, uru Kileparege maha mpyi ná fānhe e sèl'e. ¹⁷ Yii sōn'á Kile túnntun'á Eli na, u mpyi sūpya wuu fiige. U à Kile jáare ná u zōmbilini puni i, na zānha ká mpa mē. Nye mà lwó lire tēni na, mà sà nō yyee taanre ná yinye baani na, zānha nye a pa mē. ¹⁸ Lire kántugo ka u u Kile jáare sahan'á, ka zānhe si mpa cire ná sūman'á na, ka yi i yaserē pyi.

¹⁹ Mii cinnpyiibii, Kile kuni li nye sēn'á kuni ke, wà ha fworo lire e, ka yii wà si urufoo yere, ka u u nūr'a pa jyè l'e, lir'á jwō. ²⁰ Yii li cè na shin'á u à kapimpyin'á yere, ka u u láha cyi na ke, urufol'á u shwò kwūn'á na. U mēe ká nta u à kapegii nīnyahagii pyi, Kile sí cyi yàfa u na.

* 5:14 Pli maha jwo: «pi i sinmpe wu u na.»

Pyeri letereŋi niŋcyiŋi **Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo** **jwumpe e ke**

Tùntunmpii ke ná shuunniŋi Yesu mpyi a cwɔ̀nɔ̀ ke, Pyeri mpyi uru wà. Pyeri ná u siŋeŋi Andire mpyi maha fyaabii cwɔ̀re Galile baŋi i. Nka Yesu à pi yyere ke, ka pi i fyácyaaŋi yaha maa ntaha u fye e. U à pa dùgo niŋyiŋi na ke, ka Pyeri si wá na Jwumpe Nintanmpe yu na ntùuli.

Nye Pyeri à nge letereŋi sém'a tun dánafeebil'á, pire mpiimu pi à caala a tɛ̀en tɛ̀en Azi kùluni i ke. Lire pi maha mpyi niŋjaa Turiki. Lire tɛ̀ni i, dánafeebii mpyi yyefuge e wani. Lire kurugo Pyeri à nge letereŋi sém'a tun pi á, maa màban le pi e. U à pi funŋo cwo na Kile à yaaya niŋcɛ̀nyɛ̀ bégel'a yaha pi mɛ̀e na niŋyiŋi na, pi sí yire ta tɛ̀ni i Yesu sí núru n-pa diŋyeŋi i ke. Lire kurugo pi à yaa pi kwóro Kile kuni i, ali pi mɛ̀e ká mpyi yyefuge e. Kile yabiliŋi u sí raa pi káanmucaa. U à li cya pi á na pi a fyáge Kile na, pi i pi shiŋjɛ̀ebii kyaa táan piy'á, mpii pi jye pi jye Kile kuni i ná pi e mɛ̀, pi a jaare jaaranŋkanna niŋcɛ̀nne na pire shwɔ̀hɔ̀l'e. U à li cya pi á mú na pi Yesu Kirisita piyŋkanni lwó: u à kyaala, mà li ta u jye a kapii pyi mɛ̀.

Jwumpe tasiige

¹ Mii Pyeri u jye Yesu Kirisita tùntunŋo ke, mii u à nge letereŋi séme mà tun yii Kile niŋcwɔ̀nribil'á, yii mpiimu pi à tɛ̀en tɛ̀n'n'a máha mu à jwo nàmpwuun Pɔ̀n ná Galati ná Kapadosi ná Azi ná Bitini kùligil'e ke. ² Mà tàanna ná Tufoonji Kile karigii puni jɛ̀cɛ̀ni i, u à yii cwɔ̀nɔ̀ fo tɛ̀emɔ̀ni i mà pyi u wuu, u Munaani cye kurugo, bà yii sí mpyi si Yesu Kirisita jwɔ̀mɛ̀eni cú, u sishange si jaarag'a wà yii na si yii finiŋe mɛ̀.

Kile u jwɔ̀o yii na, u u yyeŋiŋke kan yii á sèl'e.

Dánafeebii sòŋjɔ̀re tatahage kani

³ Wuu Kafoonji Yesu Kirisita Tuŋi Kile à yaa u kɛ̀e! U à sàa jùjaara ta wuu na sɛ̀e sèl'e, lire kurugo u à wuu pyi shiŋfɔ̀nmii, Yesu Kirisita nɛ̀ŋi cye kurugo mà fwoɔ̀ kwùŋi i, bà wuu si mpyi si sòŋjɔ̀rɔ̀ tatahaga niŋcɛ̀nɛ̀e ta ⁴ niŋyiŋi yaayi kurugo mɛ̀. U à yire yal'a yaha u wuubii mɛ̀e na. Yire yaayi jye na ŋkɛ̀ege mɛ̀, yi jye na jwɔ̀re mɛ̀, là jye na fwoɔ̀o yi sɛ̀nampe e mɛ̀. Kile à yire yaha wani niŋyiŋi na yii yyaha na, ⁵ maa yii màra u fànhafente funŋke e, yii daniyaŋi cye kurugo yii zhwoŋi mɛ̀e na, uru ŋgemu u à bégel'a kwò, ná u sí n-pa n-cyɛ̀e diŋyeŋi canŋkwage ke.

⁶ Lire l'à yii funŋyi pyi y'à táan sèl'e, ali mà li ta yii jye ŋgahaŋi shiŋi puni i numɛ̀, yii sí n-jà lire fyiiŋne mɛ̀, lire nde na jye tɛ̀re nimbilere kyaa. ⁷ Uru ŋgahaŋi jùŋke ku jye si yii daniyaŋi tayyérege cè. Sɛ̀eŋi u jye yakwɔ̀go ke, sɛ̀eŋbuubii maha u le nage e, si jɛ̀cè kampyi u à jwɔ̀. Lire piyŋkanni na, yii daniyaŋi u à pwóro sɛ̀eŋi na sɛ̀e sèl'e ke, ŋgahaŋi maha nɔ̀ yii na, bà uru shi sí mpyi si jɛ̀cè mɛ̀. Lire e yii daniyaŋi sɛ̀e wunji kurugo, canŋke Yesu Kirisita sí uye cyɛ̀e ke, yii sí ŋkɛ̀eni ná pɛ̀ente ná metange ta kuru canŋke. ⁸ Yii mɛ̀e jye yii sàha ntêl'a u nya mɛ̀, u kyal'à táan yii á, yii jyiŋi jye u na mɛ̀, ŋka yii à dá u na. Funntange ku jye yii e ke, kuru mpɛ̀eŋi kurugo sùpya si n-jà ku jwo nɔ̀ ku

tɛɛni na mɛ, ⁹ naha na ye ndemu kurugo yii à dáníyanji pyi ke, yii sí lire ta, lire li nyɛ Kile sí yii shwɔ.

¹⁰ Kile túnntunmpil'á uru zhwonji kani yyaha cya sèe sèl'e, tɛni i pi à jwo kuru Kile màkange kyaa na, kuru nkemu Kile à yaha yii yahare e ke. ¹¹ Kirisita Munaani* li mpyi pi e ke, lire mpyi a li cyèe pi na na Kirisita sí n-pa n-kyaaala, kuru kyaage kántugo, u sí pèene ta. Pi la mpyi si cyire karigii tɛepyiini ná cyi pyinƙanni cè. ¹² Kile mpyi a li cyèe pi na na karigii shɛnrɛ pi mpyi na yu ke, na pi yabilimpíi wogii bà mɛ, nka yii wogigii cyi. Nyɛ ninjaa, Jwumpe Nintanmpe jwufeebil'á cyire karigii jwo yii á Kile Munaani cye kurugo, Kile à lire ndemu yaha a yiri ninjani na ke. Ali Kile mèlɛkɛɛbii na jcaa si cyire karigii yyaha cè.

Dánafeebii naaranƙanni

¹³ Lire kurugo yii yáƙilibii yaha báaraŋi na tɛrigii puni i, yii i jɔú yiye na, Kile sí n-pa jwɔ yii na si ndemu pyi yii á, Yesu Kirisita cannuruge ke, yii i yii sɔnhɔre puni taha lire na. ¹⁴ Yii i Kile jwɔmɛɛni cù, yii nyii karigii yii mpyi a fyánha na mpyi mà ta yii sàha Yesu Kirisita cè mɛ, yii i cyire jwɔ yaha. ¹⁵ Yii i mpyi fyinmɛ sùpyii yii kapyiinƙii puni i, bà yii yyerefoonji Kile à fíniŋe mɛ. ¹⁶ Yire y'á sémɛ Kile Jwumpe Semɛŋi i na: «Yii pyi fyinmɛ sùpyii, naha na ye mii à fíniŋɛ†.»

¹⁷ Kile u maha sùpyire puni sàra mà tàanna ná pi kapyiinƙil'e ke, uru nyɛ a wà pwɔŋɔ wà na mɛ. Ná yii maha u yiri yii Tunji yii jareyi i, lire kurugo, yii a yii karigii puni pyi ná u yyaha fyagare e, mà yii yaha nge diɲyɛŋi i nàmpwuun fiige. ¹⁸ Yii à li cè na Kile à yaage nkemu tɛg'a yii jùŋɔ wwú yii naaranƙanni laaga baa wuuni i, yii mpyi a lire ndemu ta yii tulyey'á ke, kuru nyɛ yakwɔgo wyérenji ná sɛɛnƙi fiige mɛ. ¹⁹ Nka u à yii jùŋɔ wwú ná Kirisita sishange longara woge e. Uru u à uye pyi sáraga mpàbili fiige wuu kurugo, ndemu li nyɛ cwɔ cyaga baa ná fwɔnrɔ baa ke. ²⁰ Mà jwo diɲyɛŋi u dá ke, Kile mpyi a u cwɔnrɔ lire mɛɛ na. Ncyii tɛrigii nizanzkil'e, Kile à u pyi u à pa yii kurugo. ²¹ Uru cye kurugo yii à dá Kile na, uru ngemu u à u jè a yige kwùŋi i, maa u pèe, bà yii dáníyanji ná yii sɔnhɔre si mpyi si ntaha Kile na mɛ.

²² Yii à jɛɛ sɛɛni jwumpe na ke, lir'á yii zòmɲyaagii fíniŋe, maa yii pyi yii à yii cinnpyiibii kyaa táan yiy'á ná funvyinge e. Lire e yii yiye kyaa táan yiy'á ná yii zòmɲyaagii puni i. ²³ Yii li cè na yii à pyi shinƙnmii, nùguzhinji u maha fwónre ke, uru cye kurugo bà lir'á pyi mɛ, nka nge u nyɛ u nyɛ na fwónre mɛ, uru cye kurugo lir'á pyi, uru u nyɛ Kile jwumpe, pu na nyɛ nyii na, pu nyɛ na nkɛɛnƙi mɛ. ²⁴ Naha kurugo ye y'á sémɛ Kile Jwumpe Semɛŋi i na:

«Sùpyanji na nyɛ mu à jwo nyèpurugo,
u sɛnɲampe na nyɛ mu à jwo nyɛge yafyɛɛnrɛ.
Nyɛge maha waha, ku yafyɛɛnr'a si mɛn'a wu,

²⁵ nka Kafoonji Kile jwumpe sí n-kwôro fo tɛekwombaa‡.»

Puru jwumpe sí pu nyɛ Jwumpe Nintanmpe p'á jwo yii á ke.

2

¹ Lire e ke yii láha pege karigii shiŋi puni ná nàpwohɔre karigii shiŋi puni na. Yii áha fyinmɛ tò wwomɔ na mɛ, yii i láha nyiɲɛɛnni ná jwoore shiŋi puni na. ² Bà jirimpe lage maha mpyi pinmpinnyɛge na mɛ, yii Kile Jwumpe lage yaha ku pyi yii na amuni, puru jwumpe na nyɛ yii á mu à jwo jirimpe yabilinji,

* 1:11 Kirisita Munaani ná Kile Munaani nyɛ ninƙin. † 1:16 Levitiki 11.44, 45; 19.2 ‡ 1:25 Ezayi 40.6-8

bà yii si mpyi s'a si yyaha na Kile kuni i yii zhwoŋi mee na me, ³ɲaha na ye yii à li cè ɲwɔŋkanni na Kafoonji à ɲwɔ ke.

Yesu u ɲye bage kafaage sèe woge bage mbini na

⁴Yii file Kafoonji na, uru u ɲye kafaage ɲyii woge, sùpyir'à cyé ɲkemu na ke. ɲka Kile à ku tayyéreg'e ɲya k'à pèe, maa ku cwɔɔnrɔ. ⁵Yii yabilimpïi na ɲye kafaaya ɲyii wuyo, lire e yii wà yiye na, yii i mpyi bage, Kile Munaani si n-tɛɛn ɲkemu i ke, yii i mpyi Kile sáragawwuubii kurunɔ, Kile Munaani sí ɲkemu pyi k'a sárayi nintanyi wwú Kile à Yesu Kirisita cye kurugo ke. ⁶Yii li cè na y'à sème Kile Jwumpe Semɛŋi i na:

«Yii wíi, mii à kafaaga cwɔɔnrɔ,
ku tayyéreg' à pèe sèl'e.

Mii sí ku pyi bage kafaage sèe woge bage mbini naSiyon kànhe e.
Shinji u à dá ku na ke,

urufoo si n-sii n-sílege me* .»

⁷Yii pi à dá ku na ke, yii ɲùnyi sí n-yírige. ɲka mpïi pi ɲye pi ɲye a dá ku na me, y'à sème Kile Jwumpe Semɛŋi i na:

«Bafaanribil' à cyé kafaage ɲkemu na ke,

kuru k'à pa mpyi bage kafaage sèe woge bage mbini na†.»

⁸«Kafaaga ku ɲye ku ki, sùpyire maha búruge ɲkemu na ke,
fáaga ku ɲye ku ki, ɲkemu ku maha sùpyire pyi ti i ɲcwɔ ke‡.»

Pi ɲye na Kile Jwumpe kurigii ɲaare me, lire kurugo pi maha ɲcwu. Lire yahare e Kile mpyi a pi yaha.

⁹ɲka yii pi ke, yii na ɲye supyishi, Kile à ɲgemu cwɔɔnrɔ ke, Saanji Kile sáragawwuubii kurunke ku ɲye yii, maa mpyi Kile kini shiin, maa mpyi sùpyii, Kile à mpiimu ɲùɲɔ wwú, bà yii si mpyi s'a u kakanhala karigii nimpyiŋkii shɛre yu me. Uru u à yii yyer'a yiye numpini i, maa yii le u bɛɛnmpe e, puru pu ɲye bɛɛnmpe sèsee wumpe. ¹⁰Tèni l'e, yii mpyi na sàha ɲkwà a pyi Kile shiin me, ɲka nume, yii à pyi Kile shiin. Tèni l'e, Kile mpyi na sàha ɲkwà a ɲùnaara ta yii na me, ɲka nume, u à ɲùnaara ta yii na.

Dánafeebil' à yaa pi piye ɲaaranjanni cè

¹¹Mii ntàannamacinmpyiibii, yii na ɲye ɲge diɲyeŋi i mu à jwo nàmpwuun, kùshee fiige, lire kurugo mii na li caa yii á, yi raa yiye kàanmucaa sùpyarŋi ɲyii karigii nimpigigii na, cyire karigii maha yii tùnni Kile kuni i. ¹²Mpii pi ɲye pi ɲye Kile kuni i ná yii e me, yii yii ɲaaranjanni cè pire shwɔhól'e. Lire e pi méé ká a fini na ntare yii na na yii à kapii pyi, pi sí raa yii kacɛnɲkii ɲaa si Kile pèe canŋke u sí n-pa fworo pi na ke.

¹³Kafoonji kurugo, yii yiye tírige ɲùɲufeebii pun'á: yii yiye tírige saanbwɔh'á, uru u ɲye pi puni ɲùɲɔ na, ¹⁴yii yiye tírige fànhafeebil'á, pire mpiimu pi à tíŋe saanbwɔhe cye kurugo, bà pi si mpyi s'a kapimpyiibii tùnni s'a kacɛnmpyiibii kère me. ¹⁵Yii li cè na Kile ɲyii wuuni li ɲye yii a kacɛnɲkii pyi, bà yii si mpyi si supyikuuyi funɲɔ baa wuyi ɲwɔyi tò yi funɲɔ jwumpe na me. ¹⁶Yii ɲye bilere e me. Yii a ɲaare yii a ntàanni ná lire e, ɲka yii áha lire tɛge fɲlnme tò wwomɔ na s'a kapegigii pyi me. Yii pyi Kile bilii. ¹⁷Yii a sùpyire puni père, yii yii cinmpyiibii kyaa táan yiy'á, yii raa fyáge Kile na, yii raa saanbwɔhe père.

Bilibil' à yaa pi Kirisita pyinjanni lwó yyefuge tɛrigil'e

* 2:6 Ezayi 28.16 † 2:7 Zaburu 118.22 ‡ 2:8 Ezayi 8.14

¹⁸ Bilibii, yii yiye tírige yii ñùñfueebil'á Kile yyaha fyagare funñke e. Mpii pi à jwə maa mpyi ná sùpyigire e ke, yii àha yiye tírige pire kann'á mε. Ali mpii pi à kyán ke, yii yiye tírige pir'á, ¹⁹ ñaha na yε yyefuge ku ñye yii ná kuru ñye a yaa mε, pi aha kuru tège yii ñuñ'i, ka yii i ntéen k'e, maa li pwə Kile na, lire na ñye kacenne. ²⁰ Ñka l'aha nta kapyimbaala yii à pyi, ka yyefugo si nɔ yii na, ka yii i ku kwú yiye e, pèente ntire yii sí n-ta lire e yε? Ñka yii kacennpyiini kurugo, yyefugo ká yii ta, ka yii i ku kwú yiye e, lire na ñye kacenne Kile á. ²¹ Yii li cè na kuru yyefuge shinñi mεε na Kile à yii yyere. Kirisita yabilin'á kyaala yii kurugo, maa lire kuni le yii taan, bà yii si mpyi s'a ñaare u fyèñi i mε. ²² U ñye a kapiini là tufiige pyi mε, kafinara jwumə ñye a fworu u ñwəge e mà ñya mεš. ²³ Pi à u cyahala, u ñye a cyàhii ñkoo láha pi na mε, pi à u kyérege, u ñye a pi fùguro mε, ñka ñge u sí n-pa sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiin'kil'e ntiiñi funñke e ke, u mpyi a u wuuni yaha uru cye e. ²⁴ U à wuu kapegii tiğure lwó u cyeere e kworokworocige na, bà wuu si mpyi si ñkwú kapegii kàmpanñke na, si shifəññə ta, s'a ñaare ntiiñi i mε. Kyaage tooy'e u à tabannayi ñjemu ta ke, yire cye kurugo yii à cùññə. ²⁵ Yii li cè na yii mpyi mu à jwo mpáa mpiimu pi mpyi piye ñuñə kurugo ke, ñka nume yii à núr'a pa yii nàhafoon'á, uru u ñye na yii múnahigii sañcwəññi sigili.

3

Cilenəmbaabii ná nàmbajiyiceebii kani

¹ Ñye lire pynkanni na, cyeebii, yii yiye tírige yii nàmbaabil'á. Lire e ali li mεε ká nta pi pii ñye a ñεε Kile jwumpe na mε, bà pire si mpyi si jyé Kile kuni i yii toronkanni cye kurugo, mà ta yii ñye a yaaga jwo pi á mε, ² ñaha na yε yii toronkanni ná yii sùpyigire sí pi yyaha ñi. ³ Yii àha yii wuuni kwó ñjaha pùcyage yaleere ndenji kanni na, mu à jwo ñumpwooni ná sɛɛnñi pùcyage yaayi ndenji ná vaañyi lonğara wuyi ndenji na mε. ⁴ Ñka pùcyage yaleere ti ñye zòmbilini i ke, yii a tire caa. Tire ñye na ñkèege mε, tire yaleere ti ñye ñumpin'ke ná zòmpyiini, kuru ku ñye pùcyage sée woge yaleere Kile á. ⁵ Tèecyiini i, cyeebii pi mpyi a piye pwə Kile na, maa pi sənñore taha u na ke, pire mpyi maha piye tírige pi nàmbaabil'á, lire li mpyi pire pùcyage lonğara yaayi. ⁶ Amuni Sara mpyi. U mpyi a Ibirayima ñwəməeni cù fo u mpyi maha u pyi: «mii kàfoonji». Ñye niñjaa, yii pi ñye Sara pworibii, ñka fo yii aha a kacənñkii pyi, maa mpyi yii ñye a yaaga yaha k'á yii fùgur'a láha lire na mε.

⁷ Lire pynkanni na mú, nàmbaabii, yii yii cyeebii cùmu lemε ñwə, ñaha na yε cεere na ñye yaaga ñkemu fàñhe k'á cyéere yii woge na ke. Kile à ñwə wuu na maa shiñi niñkwombaanji ñgemu kan wuu á ke, yii ná yii cyeebil'á uru ta siñcyan. Lire e yii pi le ñjire e, bà li si mpyi yaaga ká ñjà yii Kileñarege pyi ká raa noni Kile na mε.

Dánafeebil'á yaa pi kwôro kacənñkii mpyiñi na, ali pi mée ká ñgaha ta l'e

⁸ Ñwojyega niñkin na, yii yii sənñore pyi niñkin, yii i mpyi ná funñə niñkin i, yii i yiye kyaa táan yiy'á cìmpworoge e, yii raa ñuñara taa yiye na, yii i yiye tírige yiy'á. ⁹ Yii àha kapii tège kapii fwoó tó mε, yii àha cyàhii tège cyàhii ñkoo láha mε. Ñka yii a jwó leni pi á, ñaha na yε lire mεε na yii à yyere, jwóñi ñwəməeni Kile à lwó yii á ke, bà yii si mpyi si uru ta mε. ¹⁰ Yire y'á sémε Kile Jwumpe Semənji i na:

«Shin maha shin la ku ñye si shi ta,

u canmpyaagii si ntáan u na ke,
urufol'à yaa u láha jwumpimpe njwunji
ná kafinare na.

¹¹ Urufoo u laaga tóon pege na,
u raa kacennjii pyi,
u u uye waha u raa yyejinjke caa
u ná sùpyire sannte shwòhòl'e,

¹² Naha na ye mpíi pí à tíi ke,
Kafoonji Kile maha pire kàanmucaa,
u maha ningyiini pèe maa pí náreyi núru.
Nka mpíi pí njye na kapegigii pyi ke,

Kafoonji sí yyaha kèenne pir'á si pí tún*.»

¹³ Nye yii aha yiye pwo kacennkii mpyinj na, jofoo u sí yii kyérege ye?
¹⁴ Yyefugo méé ká nò yii na yii ntiinj kurugo, yii lí cè na yii wuun'à njwò. Mpii
pí njye na yii kyérege ke, yii áha raa fyáge pire na me, yii áha yii yákilibii yaha pí
wùrugo mé†. ¹⁵ Nka yii njee Kirisita kafente na ná yii zòmpyaagii puni i. Sònnòre
tatahage ku njye yii á ke, tère o tère e wà sí yii yibe kuru kyaa na ke, yii bégele
tèrigii puni i yii i njwòshwòrò njicenne kan urufol'á. ¹⁶ Nka yii à yaa yii lire pyi
lùtaanni ná pèente funjke e, ná funvyinge e. Lire e kyaa maha kyal'e pí njye na
yii njnyj tare, metange ku njye yii na Kirisita wwojerege e, maa kuru kèege ke,
cyire karigii pyifeebii sí n-sílege. ¹⁷ L'à pwòrò yii kyaala kacennmpyiini kurugo,
kampyi Kile njyii wuuni lí njye lí lí, mà tòro yii kyaala kapegigii mpyinj kurugo.

¹⁸ Yii lí cè na Kirisita yabilinj mú à kyaala tógò ninjin wuu kapegigii
kurugo. Uru u à tíi ke, u à kwù shintiimbaabii kurugo, bà u sí mpyi sí yii
yyaha kèenne Kile á me. Sùpyir'à u bò naha njjke na, nka Kile Munaani cye
kurugo u à njè a fworò kwùnj i. ¹⁹ Jínabii pí mpyi tanjwòhoge e ke, lire Munaani
cye kurugo mú u à sà yi jwo pir'á na ur'à fánha ta pí na‡. ²⁰ Tèecyiini i, pire pí
mpyi a njùgò kyán Kile jwumpe na Nuhu tènì i ke, Kile mpyi a u lùni bò, ka
Nuhu sí bakwòoge yaa. Shiin baataanre kanna pí à jyè k'e, maa shwò lùbwooni
kakyaare na.

²¹ Nye kuru lwòhe mpyi na batizelinj kyaa yu. Numè uru batizelinj maha lí
cyèe na wuu à shwò. Lire njye a lí cyèe na wuu cyeer'à jyè mà fwònnre láha tí na
me, nka lire njwòhe ku njye wuu maha Kile náare u wuu zòmpyaagii ffinije S. Wuu
à shwò Yesu Kirisita njènj cye kurugo, ²² uru u à dùg'a kàre njnyinj na, maa sà
ntèen Kile kàniije cyège na. Puru funjke e, mèlèkèebii ná yaayi njnyambaayi
sanjyi yi njye ná njùnjufente ná sífente e ke, pire pun'à kúu u á.

4

Dánafeebii pyinjkanii nivónni

¹ Nye ná Kirisita s'á kyaala cyeere e, yii bégele mú ná tire sònnòre ninure e.
Yii lí cè na uru u à kyaala cyeere e ke, uru u à fánha ta kapegigii na. ² Lire e
mà lwò numè na, yii à yaa yii shinj canmpyaagii sanjkii pyi yii tàanna ná
Kile njyii wuuni i, yii sùpyire njyii karigii yaha. ³ Yii lí cè na tènì l'e, mpíi pí njye
pí njye Kile kuni i ná yii e me, pire mpyi na piye muntanma karigii njcyiimu
pyi ke, yii à mò a tòro pire muntanma karigii mpyinj i. Yii mpyi na sílege

* **3:12** Zaburu 34.12-16 † **3:14** Ezayi 8.12 ‡ **3:19** Pii maha jwo: «sùpyire múnahigii cyi mpyi
tanjwòhoge e ke, lire Munaani cye kurugo mú, u à sà Kile jwumpe jwo cyir'á.» § **3:21** Pii maha jwo:
«wuu maha Kile njáare ná zòvyinre e.»

baa karigii pyi, maa mpyi ná yaayi lapege e, maa sinmpe byii na jcwɔ, yii mpyi lakyanhayafee, yii mpyi sinmbyampiye, maa mpyi kacyzunmii lire s'à núr'a pɛn Kile á. ⁴ Nka numɛ, yii saha jye na cyire kapegigii pyi ná pi e mɛ, lir'à pi kákyanhala fo pi na yii jnyí tare. ⁵ Kile sí n-pa pi yiɓe lire na. Uru u sí sùpyire puni sára si ntáanna ná pi kapyiĩkil'e, jyii shiinbii bára kwúubii na. ⁶ Lire kurugo mpíi pi à kwú ke, Jwumpe Nintanmpe mpyi a jwo pir'á mú, bà li si mpyi kwúji ká nɔ pi na sùpyire sannte fiige, pi i shiɓi niɓkwombaanji ta Kile á, u Munaani cye kurugo mɛ.

⁷ Karigii puni takwɔɔr'à byanhara, lire e ke, yii pyi yákilifée, yii i jcwú yiye na, bà yii si mpyi si yiye pɔw Kilejarege na mɛ. ⁸ Karigii puni niɓcyiini li jye: yii yiye kyaa táan yiy'á sèl'e, jaha na ye tàange maha pege karigii niɓyahagii kwɔ sùpyire ná tiye shwɔhɔl'e. ⁹ Yii a yiye sunmbage shuu, jwujyahama baa.

¹⁰ Yii shin maha shin à Kile màkange nkemu ta mà tàanna ná Kile yabilinji ku kanɓkanni i ke, yii yire cùmu lemɛ jwɔ, yii raa jwɔge yiye na ná y'e. ¹¹ Wà ha mpyi Kile jwumpe jwufoo, urufoo jwump'à yaa p'a fwore Kile e, wà ha nta u u sùpyire sannte tère, urufoo u a pi tère ná Kile fànhe niɓkange e, bà pèente si mpyi si ntaha Kile na karigii puni i Yesu Kirisita cye kurugo mɛ. Pèente ná fànhe jye u woyo fo tèekwombaa.

Amiina!

Dánafeebii maha yyefuge nkemu taa ke

¹² Mii ntáannamacinmpyiibii, yyefuge e yii jye numɛ ke, ali li mée ká nta kuru na yii sùge na fiige, lire jye a yaa li paa yii e mɛ, yii àha raa sɔnɓi na kani labɛɛ li jye li li mɛ. Zòzhwɔɔ ti jye ti ti. ¹³ Lire bà à yaa li pyi funntanga kyaa yii á, mà li jya na yii à yii nàzhan lwó Kirisita yyefuge e. Lire e canɓke Kirisita sí u sinampe cyée ke, kuru canɓke yii sí raa yogore si mpyi funntange e. ¹⁴ Wà ha yii cyahala mà lire jnyɓke pyi na yii na jye Kirisita wuu, yii wuun'à jwɔ, jaha na ye Kile Munaani li jye sinampe wuuni ke, lire na jye ná yii e. ¹⁵ Lire e ke yii a yiye káanmucaa, yyefugo jye a yaa ku nɔ yii wà na, mà lire jnyɓke pyi na urufol'à sùpya bò, lire jye mɛ mà nàɓkaaga pyi, lire jye mɛ mà kapii pyi, lire jye mɛ mà yii jwɔyi le kani l'e, ndemu li jye li jye yii kur'e mɛ. ¹⁶ Nka yyefugo ká nɔ yii wà na, mà lire jnyɓke pyi na urufol'à dá Kirisita na, urufoo ka lire pyi silege kyaa mɛ, nka u Kile kée kuru mɛge kurugo. ¹⁷ Yii li cè na Kile sí sùpyire puni sára si ntáanna ná pi kapyiĩkil'e, lir'à jwɔ cù Kile wuubii na mà kwɔ. Ná lire s'à jwɔ cù wuu na, mpíi pi à cyé Kile jwumpe na ke, di pire sí n-pyi n-jwo jye? ¹⁸ Mpíi pi à tíi ke, pire numpañña ntaɓi ká waha, lire e ke, mpíi pi jye pi jye na fyáge Kile na mɛ maa kapegigii pyi ke, di pire wuuni sí n-pyi n-jwo ye?

¹⁹ Lire kurugo mpíi pi jye yyefuge e mà lire jnyɓke pyi na pi na Kile jyii wuuni pyi ke, pir'à yaa pi piye le yaayi puni Davoonji cye e, jwɔmɛɛ niɓkin foo u jye u wi, pi raa kacɛnɓkii pyi.

5

Pyeri jwumpe nizanmpe dánafeebii ná pi kacwɔnribil'á

¹ Numɛ, mii sí kariii láda cya yii dánafeebii kacwɔnribil'á. Dánafeebii kacwɔnrɔɓi wà u jye mii yii fiige, maa Kirisita yyefuge karigii jya. U sí n-pa ná u sinampe mpemu i ke, mii sí pà ta pur'e mú. Lire e nde mii jye na jcaa yii á ke, lire li jye: ² dánafeebii kuruɓke Kile à le yii cye e mpàa fiige ke, yii pire cùmu lemɛ jwɔ. Li jye a yaa li pyi mu à jwo sùpya u à yii kárama a yaha uru báaraɓi na mɛ, yii a u pyi u lage na, yii tàanna ná Kile jyii wuuni i. Yii àha raa

u pyi nàfuu kurugo me, nka yii a u pyi ná funɲɛnɲ'i. ³ Dánafeebii pi à le yii cye e ke, yii àha raa fànha cyáan pi na me. Nka yii pyi yyecyeene pi á. ⁴ Lire ká mpyi, tēni i dánafeebii kacwɛnribii ɲɲufembwɔhe sí n-pa ke, yii sí kajajwooni nisinani ta, lire ɲye na nkèege me.

⁵ ɲye nàɲjiibii, yii yiye t̄rige kacwɛnribil'á. Yii puni, yii yiye t̄rige yiy'á, yii i yiye t̄ge, ɲaha na ye y'á séme Kile Jwumpe Semɛɲi i na: «Mpii pi à piye p̄e ke, Kile maha p̄re t̄n, nka mpii pi à piye t̄rige ke, Kile maha kacɛnɲkii pyi pir'á*.» ⁶ Lire kurugo yii yiye t̄rige Kile cyege fànhaɲyahaga wog'á, bà u si mpyi si yii dùrugo u ɲyii tēni i me. ⁷ Yii yii funmpɛn karigii puni le u cye e, ɲaha na ye uru u à yaha yii na. ⁸ Yii i ɲcú yiye na, yii yákili yaha yiye na, ɲaha na ye yii zàmpɛnɲi u ɲye Sitaannɲi ke, uru na ɲaare na màre, maa nkyáŋge mu à jwo cànraga katege wogo ku ɲye na ku ɲjyɲi caa. ⁹ Yii yiye pwɔ Kile kuni i, yii i u t̄n. Yii li cè na kuru yyefuge ninuge e yii c̄nmpyiibii ɲye diɲɛɲi yyaha kurugo.

¹⁰ Nka Kilenɲi u maha kacɛnɲkii shɲi puni pyi ke, uru u à yii yyere Kirisita wwoɲege e, bà yii si mpyi si u sinampe t̄gele baa wumpe ta me. Yii sí n-kyaala t̄re nimbilere funɲ'i, nka u sí b̄raga le yii e, si màban le yii e, si fànha kan yii á, si yii pyi yii yiye waha Kile kuni i. ¹¹ Fànhe ɲye uru wogo t̄rigii puni i. Amiina.

Jwumpe nizanmpe

¹² Silivɛn u à mii t̄g'a ɲje ɲwɔkanyi séme si yii yeɛ. Mii c̄nmpworo u ɲye u wi, ɲwɔmɛɛ niɲkinfoo wi. Mii à nge letɛɛɲi tun yii á si màban le yii e, si li cyêe yii na na kacɛni nimbwooni Kile à pyi ke, yii yiye pwɔ lire na.

¹³ Kile à mpiimu cwɔnɲɔ Babilɔnni kànhe e yii fiige ke, pir'á yii sh̄ere, mà bàra Marika na, uru na ɲye mii jya mà tàanna ná Kile kuni i. ¹⁴ Yii a c̄nmpworo fwù kaan yiy'á.

Yii shin maha shin u ɲye Kirisita wwoɲege e ke, Kile u yyenɲke kan yii á.

* 5:5 Taanliɲkii 3.34

Pyeri letereŋi shonwuŋi Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Nge letereŋi i Pyeri à li cya dánafeebil'á na pi piye pwɔ Kile jwumpe na, bà pi si mpyi si já piye shwɔ cyelentiibii kafiniviniibii na me. Pyeri à jwɔ tãra toronkanni nijcenni na mà yyaha tí ná Kile kuni i, ná jwɔmɛecunte mà yyaha tí ná Kile yini zhwoŋi i (1).

Mà bâra lire na, mpíi pi jye na Kile mege kèege ná pi yabilimpíi jwuŋjaampe e ke, u à pire toronkanni mú jwo (2). Mpíi pi jye na Kirisita mpaŋi sigili ke, pi maha pire fwóhore, maa ŋko na u saha sí n-pa me. Nka Pyeri à jwo na u papa tooy'á jíŋe, naha kurugo ye Kile à funŋke jíŋe si tēni kan sūpyire pun'á, bà tí si mpyi si nūru mpa tiye kan u á si shwɔ me (3).

Jwumpe tasiige

¹ Mii Simɔ Pyeri u jye Yesu Kirisita báaraŋyi maa mpyi u tūntunŋo ke, mii u à nge letereŋi sémé si ntun yii á, yii mpíi pi à dáníyaŋi sée wuŋi ta wuu fiige ke, uru dáníyaŋ'á ta wuu Kileni ná wuu Shwofoŋi Yesu Kirisita ntíŋi cye kurugo. ² Kile u jwɔ yii na, u yyejɔŋke kan yii á sèl'e, Kile ná wuu Kafoŋi Yesu kani jicēŋi cye kurugo.

Dánafeebil'á yaa pi a naare naaraŋkanni ndemu na ke

³ Yaaga maha yaaga ku sí n-jà wuu pyi wuu shɔŋi sée wuŋi ta, si wuu pyi wuu wuye pwɔ Kile na ke, Kileni u à u sinampe ná u fãhe kakyanhala woge tég'a wuu yyere ke, uru kani jicēŋi cye kurugo Yesu Kirisita à yire puni kan wuu á, u kileere fãhe funŋke e. ⁴ Puru sinampe ná kuru fãhe cye kurugo, Kile à jwɔmyahigii jcyiimu lwɔ wuu á ke, cyire fãh'a à sàa pēe, Kile sí cyire jwɔmyahigii fūŋŋo, yaayi lage maha ma ná dijyeŋi kakegeyi njemu i ke, bà yii si mpyi si shwɔ yire na, si Kile pyiŋkanni lwɔ me.

⁵ Lire kurugo yii yiye waha yii i naaraŋkanni nijcenni bâra yii dáníyaŋi na, yii i Kile jicēŋi bâra yii naaraŋkanni nijcenni na, ⁶ yii i cūmayenaŋi bâra Kile jicēŋi na, yii i lūtaanni bâra cūmayenaŋi na, yii i Kile yyaha fyagare bâra lūtaanni na, ⁷ yii i cɔmpworoge bâra Kile yyaha fyagare na, yii i ntāannamagare bâra cɔmpworoge na. ⁸ Cyire karigii ká ndire wà a ta yii e, cyi sí yii yaha kacēŋkii mpyiŋi na, si yii pyi yii tōn ta wuu Kafoŋi Yesu Kirisita kani jicēŋi i.

⁹ Nka cyire karigii ká mpyi cyi jye ŋgemu i me, urufoo maha mpyi fyin fiige, u maha jaa na jcwúu me. U funŋo maha wwɔ li na na Kile à u finíŋ'a yige u kapyiŋyagil'e. ¹⁰ Lire kurugo mii cɔmpyiibii, yii yiye waha yii i li cyēe yii naaraŋkanni cye kurugo na Kile à yii yyere maa yii cwɔnɔrɔ. Yii aha a lire pyi, yafyin si n-jà yii pyi yii búrug'a cwo me. ¹¹ Lire pyiŋkanni na, wuu Kafoŋi ná wuu Shwofoŋi Yesu Kirisita Saanre tēekwombaa woore tajyiŋwoge sí múgo yii á faaa.

¹² Lire kurugo mii sí raa yii funŋo cwo jcyii karigii na tērigii puni i, ali mà li ta yii à cyi puni cè a kwɔ, sēŋi jwumpe p'á jwo yii á ke, maa yiye pwɔ puru na. ¹³ Mà mii yaha jyi na, mii à li ta kacēŋe li jye li li, mii u a yii funŋo cwo tērigii puni i. ¹⁴ Bà wuu Kafoŋi Yesu Kirisita à li cyēe mii na me, mii à li cè na mii canmpyaagii sanŋkii neŋke saha jye a tōn ŋke jɔŋke na me. ¹⁵ Lire kurugo mii

sí naye waha, bà li si mpyi ali mii kwùṅkwooni kàntugo yii i jà a ṛcyii karigii yaha yiye funṅ'i me.

Nàkaana ṛye Yesu Kirisita fàṅhe ná u mpaṅi kani i me

¹⁶ Yii li cè na jwupjyeme laaga baa wumò na bà wuu à wuye pwò maa wuu Kafoonji Yesu Kirisita fàṅhe ná u mpaṅi kyaa jwo yii á me. Wuu yabilimpíi ṛyíigil' à u bwompe ṛya, ¹⁷ ṛaha na ye canṅke u à pèente ná sinampe ta Tufoonji Kile á ke, lir' à pyi wuu ṛyíi na. Kile u ṛye sinampe ná pèente punifoo ke, ur' à meε wà kuru canṅke na: «Mii Jyaṅi u ṛye u ṛge, u kan' à waha mii na sèl'e, u kapyiṅkil' à táan mii á mú*.» ¹⁸ Mà wuu yaha ná u e Kile ṛaṅke ṛuṅ'i, lire meṅjwuuni li mpyi a fworo ṅiṅyiṅi na ke, wuu à li lógo.

¹⁹ Lire kurugo mú, wuu à dá Kile túnntunmpii ṅiṅjwuyi na sèl'e. Yii aha yiye pwò puru jwumpe na, lire sí n-yaa ná yii e, ṛaha na ye pu sí yii zòmṛpyaagii fíniṅe, bà bèenmpé maha ṛi numpilage e fo mà sà nò canṅke na me. Lire tēni i Kirisita u bèenmpé sí yii zòmṛpyaagii fíniṅe, bà ṛyèṅmugo woni maha bèenmpé yige me. ²⁰ Kabilini ṅiṅcyiini yii à yaa yii cè ke, lire li ṛyē: jwumò maha jwumò Kile túnntunmpil' à jwo, ka pu u sémé Kile Jwumpe Semēṅi i ke, puru pà ṛye a fworo pi yabilimpil' e me†, ²¹ ṛaha na ye Kile túnntunṅi wà tufiṅe ṛye a li yige uye e s' a Kile túnnture yu me, ṅka Kile Munaani li mpyi a pi yaha Kile túnnture ṛjwuyi na.

2

Cyelentiibii kafinivinibii kani

¹ Bà kafinivinibii pìi mpyi a piye pyi Kile túnntunmiitzirayeli shiinbii shwòhòl'e me, amuni li mú sí n-pa n-pyi yii á. Cyelentiibii kafinivinibii pìi sí n-pa n-yíri yii shwòhòl'e, pi jwumpe sí n-pyi kafinara, s' a kakaare pyi. Kafoonji u à pi ṅùṅò wwú ke, pi sí uru cyé, ṅka pi yabilimpíi nimpyiini sí kakaare pyi ti pâl'a nò pi na. ² Shinṛyahara sí n-taha pi fye e pi silege baa karigil'e. Pi kapyiṅkii sí sēṅi kuni meṅe pēn. ³ Nafuunji kani sí tatēṅe fò pi na, lire kurugo, pi sí raa yii cyeyaayi fōṅṅi raa shuu yii na ná pi ṛwòtanyi i. ṅka mà lwó fo tēemōni i, Kile à bégele si pi sâra si ntàanna ná pi kapyiṅkil'e. Li saha si mò me, Kile sí pi shi bò.

⁴ Yii li cè na mèlèkēebii pi mpyi a kapegigii pyi ke, Kile ṛye a li táan pire na me. ṅka u à pi wà Jahanamaṅi numpini i, canṅke u sí pi sâra si ntàanna ná pi kapyiṅkil'e ke, na kuru canṅke sigili, pi sí n-jà piye shwò lire numpini na me. ⁵ Yii li cè na mpíi pi mpyi pi mpyi na fyáge Kile na Nuhu tēni i me, Kile ṛye a li táan pire na mú me, u à lúbwooni tēg'a pire puni shi bò. ṅka Nuhu u mpyi maha yi yu lire tēni sùpyir' á na pi a katiigii pyi ke, Kile à uru shwò tire kakaare na, mà bāra shiin baashuunni na. ⁶ Yii li cè mú na u à Sòḍomú ná Gomōri kányi shi tò, maa yi sùug'a pyi cwōnrò yi kapegigii kurugo. Mpíi pi ṛye pi sí n-pa raa fyáge Kile na me, u à nde pyi mà tēg'a pire yēre. ⁷ ṅka Loti u mpyi a tíi, ná u mpyi pire silege baa shiinbii shwòhòl'e, ná pi kapyiṅkii mpyi a u tēgēle ta ke, Kile à uru shwò tire kakaare na. ⁸ Uru u mpyi a tíi maa mpyi tēnni i ná tire sùpyire e ke, u mpyi maha ti jaa silege baa karigii tapyige e, maa ti laaga baa jwumpe ṅiṅjwumpe nūru canṅa maha canṅa. Lire mpyi a pyi u á kayana. ⁹ ṅye ṛcyii karigii pun' à li cyēe wuu na na mpíi pi à piye pwò

* **1:17** Macwo 17.5; Marika 9.7; Luka 9.35 † **1:20** Pii maha jwo: «Wà si n-jà Kile túnntunmpii jwumpe ṛwòhe cè ná ma yabilinji yákilifente e me.»

Kafoonji Kile na ke, u sí n-jà pire yige kawagil'e, si shinpiibii yaha raa canŋka sigili, kuru canŋke u sí pi sâra si ntâanna ná pi kapyiinŋkil'e, si ngaha nɔ pi na. ¹⁰ Mpii pi nyɛ na dirili pi yabilimpíi nyii karigii kurugo, maa katupwɔhɔyi pyi, maa Kafoonji fānhafente njini fare ke, nde li sí n-pa pire ta ke, lire lemp'á pi a tòro.

Pire cyelentiibii kafiniviniibii nyɛ na fyáge mɛ, pi maha piye pɛre. Yaayi yi nyɛ ná pèente e nɔnyinji na ke, pi maha yire fare. ¹¹ Mà li ta ali mèlekɛɛbii pi nyɛ ná Kile e ná pi tayyéreg'á fānha tò pire kafiniviniibii woge na fānhe ná sífente e ke, pire nyɛ a sii na jɛɛg'a pire cyahala mɛ. ¹² Nka pire cyelentiibii kafiniviniibii na nyɛ funŋɔ baa sige yaaya fiige, njemu yi nyɛ jɛcùŋi ná mbòŋi laage e ke, yaayi y'á fānha tò pi tacenke na ke, pi maha yire njini fare. Pi shi sí n-pa n-tò sige yaare fiige. ¹³ Lire e kapiini pi à pyi ke, kapii li sí n-tɛge lire fwooni tò pi á. Na silege baa karigii pyi sùpyire nyii na, ali canŋke e, lire l'á táan pi á. Kɛɛmpɛ karigii ná jwɔhɔmpɛ karigii kanni cyi à pi yyaha jɛ. Cyire maha sùpyire wuruge, pi aha a wwùu ná yii e kataangii na, pi maha yii meyi kɛɛge. ¹⁴ Jacwɔre kanni t'á pi yyaha jɛ, pi nyɛ na nkànre kapegigii mpyinji taan mɛ. Mpii pi nyɛ pi sàha fānha ta Kile kuni i mɛ, pi maha pire yákilibii kɛɛnŋi ná pi jwɔtanyii i. Pi yákilibii pun'á taha náfuunji na, pi à láŋa. ¹⁵ Pi à kuni njɛcenni yaha maa kumpiini lwɔ Beyəri jyanji Balamu* fiige. Wyérenji lage mpyi maha uru yaha ntiimbaanji karigii na. ¹⁶ Nka Kile à u faha u ntiimbaanji kurugo, maa dúfaanŋa pyi k'á sùpyii mɛɛ jwo ná u e. Ka lire si mpyi kajunŋɔ mà Kile túnntunŋi Balamu pyi u à láha u funŋɔbaara karigii na.

¹⁷ Nyɛ pire cyelentiibii kafiniviniibii na nyɛ laaga baa, pi na nyɛ mu à jwo lwɔhɔ baa lùbilii, pi na nyɛ mu à jwo kilewwoɔ kafɛɛg'á ndemu fwɔ a tòro ke, kyaage ku nyɛ na pi sigili numpini cyage e. ¹⁸ Jwumbwompe laaga baa wumpe pi maha yu. Mpii pi à fwooro kumpiini jaarafeebii ngwòŋi i káavo ke, pi maha pire yákilibii kɛɛnŋi ná pi silege baa karigil'e, cyire cyi à táan pi á. ¹⁹ Pi maha jwo na pire sí pi yige bilere e, mà li ta pi yabilimpíi na nyɛ kapegigii bilere e, tire ntemu ti sí kakyaare nɔ pi na ke. Yii li cè na yaaga maha yaaga k'á fānha ta mu na ke, mu maha mpyi kuru biliwe.

²⁰ Sèenji na, wuu Kafoonji u nyɛ wuu Shwofoonji Yesu Kirisita ke, mpii pi à fwooro dínyɛnŋi katupwɔhɔyi i uru kani jɛcèŋi cye kurugo ke, cyire karigii ká núr'a pi cù maa fānha ta pi na, nde li sí n-pa pifree ta ke, lir'á pi mà tòro njɛcyiini na. ²¹ Li mú bá mpyi a pwɔrɔ pi á, pi àha kuni nintiini cè mɛ, mà tòro pi li cè pi i núr'a kàntugo wà Kile tonji na, u à uru ngemu kan pi á ke. ²² Tàanlini sùpyire maha yu na:

«Pwunŋ'á nùru u tùgur'á» ke,

ná nde pi maha yu na:

«Caan'á wùli, maa ntíl'a sà uye máanŋa yòɔge e» ke,
lire li nyɛ mpii shiinbii wuuni.

3

Kafoonji Yesu Kirisita mpanji kani

¹ Mii ntàannamacinmpyiibii, mii sémenji shɔnwunji u nyɛ nge mà tùugo yii á. Pire sémebii shuunninji puni i, mii à yii funŋɔ cwo yii kàlanji nintanji na, si yii yákilibii múgo, ² Kile túnntunmpil'á jwumpe mpemu jwo fo tɛmɔni i, mà bàra

* **2:15** Wyérenji kurugo, Balamu mpyi a Izirayeli shiinbii wurugo pi i yasunŋyi sunni (Nɔmburu 22.4-35).

Kafoonji u nyε Shwofoonji ke, kàlanji ur'à jwo u tũntumpil'á, pi à jwo yii á ke, bà yii si mpyi si funnɔ cwo uru na mε. ³ Kabilini nɔncyiini yii à yaa yii cè ke, lire li nyε: dɔnyɛni canzanɔyi i, sũpyire tà sí n-pa a yii fwóhɔre. Pi sí raa pi nyii karigii pyi, s'a yii fwóhɔre na: ⁴ «Yesu à li ɔwɔmɛeni lwó na uru sí núru n-pa, taa u sí nyε ke? Mà lwó wuu tulyey'á kwú ke, karigii puni saha nyε cyi talyεge e dɔnyɛni tɛsiini fiige.»

⁵ Nyε tire sũpyire nyε na ɔεg'a tɛn li taan, na nɔnyɛni ná ɔɔk'á yaa l'á mɔ mε. Kile à yire yaa u yabilɔni ɔwɔjwumpe cye kurugo. U à ɔɔke yige lwóhe e, maa ku ná lwóhe tɛgeni wwú. ⁶ Nyε kuru lwóhe k'á dɔnyɛni ná u funnɔ yaayi puni lyi tɛcyiini i. ⁷ Nka numε, Kile ɔwɔjwumpe cye kurugo mú, nɔnyɛni ná ɔɔk'á bégel'a yaha nage mεε na. Canɔke Kile sí sũpyire puni sára si ntáanna ná ti kapyiɔkil'e ke, u à yi bégel'a yaha kuru canɔke mεε na. Mpii pi nyε pi nyε na fyáge u na mε, u sí pire shi tò kuru canɔke.

⁸ Nka mii ntàannamacinmpyiibii, kabile nɔkin na nyε wani, yii àha funnɔ wwó lire na mε, lire li nyε: canmbilini nɔkinɔni na nyε Kafoonji á mu à jwo yyeε kampwoo (1.000), yyeε kampwoo sí nyε u á mu à jwo canmbile nɔkin. ⁹ ɔwɔmɛeni Kafoonji à lwó ke, u sí mɔ ná u nyε a li fũnɔ mε, ali mà li ta pii na sɔnɔni na u à li yaha l'á mɔ fũnɔmbaa. Nka yii li cè na u à funnɔke ɔɔhe ná yii e, ɔaha na yε u la nyε sũpyani wá tufiige u pɔɔn u nũpanɔke e mε, ɔka u la nyε sũpyire puni sí ti torɔnkanni kɛnɔnɔ. ¹⁰ Yii li cè na Kafoonji cannuruge sí n-páa sũpyire e, bà nànkɔanji maha mpáa cyagefol'e mε. Kuru canɔke, nɔnyɛni sí n-tòro ná tũmbwóh'e, u funnɔ yaayi sí ɔa, dɔnyɛni ná u funnɔ yaayi puni sí n-kwó.

¹¹ Ná yire yaayi puni sí n-pa n-kwó lire kwóɔkanni na, lire e ke, yii a ɔaare ɔaaranɔkanna nɔcɛnne na, yii i yiye pwo Kile na, ¹² yii raa Kile canmbilini sigili, yii yiye waha bà lire canmbilini si mpyi si wyɛre nɔ mε. Kuru canɔke nage sí nɔnyɛni súgo, si u funnɔ yaayi puni ɔa. ¹³ Nka wuu pi ke, bà Kile à li ɔwɔmɛeni lwó wuu á mε, wuu sí nɔnyɛni nɔvɔnɔni ná ɔɔke nɔvɔnɔke ta, katiigii kanni cyi sí raa n-pyi wani, lire wuu nyε na sigili.

¹⁴ Lire kurugo mii ntàannamacinmpyiibii, mà wuu yaha yire yaayi ziginji na, yii yiye waha bà yii fyɔnme wuubii ná yii tɔgire cyaga baa wuubii si mpyi si nta Kile yyahe taan yyeɔnɔke e kuru canɔke mε. ¹⁵ Yii li cè na wuu Kafoonji à funnɔke ɔɔhe, bà sũpyire si mpyi si shwɔ mε. Wuu ntàannamacinmpworɔni Poli mú à yire séme mà tàanna ná Kile yákilifente nɔkɔanre u á. ¹⁶ Cyaga maha cyag'e u à jwo ɔcyii karigii kyaa na u lɛtɛribil'e ke, mpe jwumpe ninumpe u à jwo. U lɛtɛribil'e cyeyi yà na nyε wani, yire yyahacemε nyε a táan mε. Mpii pi nyε pi nyε a yaaga cè mε, mà bàra mpii pi nyε pi nyε a fàha ta Kile kuni i mε, pire maha yire cyeyi jwumpe ɔwóhe labali na yu, bà pi maha lire pyi ná Kile jwumpe semɛni cyeyi sanɔyi i mε. Lire e pi yabilimpɔii nũpanɔke ntambaanji sí n-fworo pi e.

¹⁷ Nyε mii ntàannamacinmpyiibii, yii pi ke, mii à yii yere mà kwó, yii a yiye kàanmucaa, tayyérege sèe woge ku nyε yii á ke, bà li si mpyi shinpiibii kà ɔɔa kuru shwɔ yii na ná pi kumpiini i mε. ¹⁸ Pɔyɔnkanni na Kile maha ɔwóge yii na ke, yii a sɔnɔni lire na, yii raa ɔwóge yiye na. Wuu Kafoonji u nyε wuu Shwofoonji Yesu Kirisita ke, yii raa si yyaha na uru ɔcɛni i. Uru u à yaa ná pɛente e, numε fo tɛkwombaa. Amiina!

Yuhana letereŋi niŋcyiŋi Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋa jwumpe e ke

Yuhana mpyi Yesu tùntunŋo. Uru u à nge letereŋi sém'a tùngo dánafeebil'á Azi kùluni i. U à li cyêe dánafeebii na na pi nyɛ a yaa pi a ŋko pire nyɛ na kapegigii pyi mɛ, pi à yaa pi a yyérelɛ pi kapegigii na, naha kurugo yɛ Yesu à kwù, maa pi kapegigii jyé a láha pi na.

U à li cya dánafeebil'á na pi piye kyaa táan piy'á, naha na yɛ Kile u à fyánha a wuu kyaa táan uy'á. Cyelentiibii kafiniviniibii pii mú na mpyi wani, pir'à jwo na Yesu nyɛ a pa sùpa dijyɛni i mɛ, na Kile Jyanji wi kanná. Yuhana à li cya dánafeebil'á na pi a piye kàanmucaa pire na.

Jwumpe pu nyɛ na shìŋi sèe wuŋi kaan ke

¹ Mà jwo dijyɛni u dá ke, nge u mpyi wani ke, wuu à uru kyaa lógo, wuu nyiigil'à u nya, wuu à u wíi maa bwòn u na ná wuu cyeyi i. Jwumpe pu nyɛ na shìŋi sèe wuŋi kaan ke, puru kyaa li. ² Kile à uru shìŋi cyêe wuu na. Shìŋi niŋkwombaanji u mpyi Tufoonji Kile taan ná u à u cyêe wuu na ke, wuu à u nya, wuu na u shɛnɛ yu, uru kyaa wuu nyɛ na yu yii á. ³ Ngemu wuu a nya maa u kyaa lógo ke, uru kyaa wuu nyɛ na yu yii á, bà yii si mpyi si jyè wuu ngwòŋi i mɛ. Wuu pi ke, wuu ná Tufoonji ná u Jyanji Yesu Kirisita pi nyɛ wwoŋɛɛ. ⁴ Wuu na nyii karigii sémeni si ntun yii á, bà wuu funntange si mpyi si fúnŋo mɛ.

Wuu à yaa wuu a jaare bènmpɛ e

⁵ Jwumpe wuu à lógo u á si njwo yii á ke, puru pu nyɛ: Kile na nyɛ bènmpɛ, numpire cyaga nyɛ a sii u e mɛ. ⁶ Wuu aha jwo na wuu ná uru na nyɛ wwoŋɛɛ, mà li ta wuu na jaare numpini i, wuu na fini, wuu nyɛ sèenji juŋ'ji mɛ. ⁷ Nka wuu aha a jaare bènmpɛ e, bà Kile yabilinji nyɛ bènmpɛ e mɛ, wwoŋɛɛge sí n-pyi wuu ná wuye shwòhòl'e. U Jyanji Yesu sishange sí wuu kapegigii puni jyé n-láha wuu na. ⁸ Wuu aha jwo na wuu nyɛ na kapegii pyi mɛ, wuu na wuye jwò fáanji, sèenji nyɛ wuu á mɛ. ⁹ Nka wuu aha ntèn li taan, na wuu na nyɛ kapimpyimii, Kile sí cyi yàfa wuu na, si ntiimbaanji puni jyé n-láha wuu na, naha na yɛ jwòmɛɛ niŋkinfoo u nyɛ u wi, u à tí. ¹⁰ Wuu aha jwo na wuu nyɛ a kapii pyi mɛ, wuu maha Kile pyi kafiniviniwe, u jwumpe nyɛ wuu funŋ'ji mɛ.

2

¹ Mii pyilibii, mii à nge letereŋi séme si ntun yii á, bà yii si mpyi si láha kapegigii mpyiŋi na mɛ. Nka wà ha kapii pyi, tegefóo niŋcɛnɛ na nyɛ wuu á Tufoonji taan, Yesu Kirisita kyaa li, u à tí. ² U à uye pyi sáraga maa wuu kapegigii tugure lwó maa Kile lùuni tíŋɛ. Wuu kanni wogigii kurugo bà u à uye pyi sáraga mɛ, nka dijyɛni sùpyire puni wogigii kurugo.

³ Wuu aha a u tonji kurigii jaare, lire cye kurugo wuu sí n-cè na wuu à u cè. ⁴ Wà ha jwo na ur'à u cè, mà li ta urufoo nyɛ na u tonji kurigii jaare mɛ, urufoo na nyɛ kafiniviniwe, sèenji nyɛ urufol'á mɛ. ⁵ Nka ngemu u nyɛ na u jwumpe kurigii jaare ke, uru maha li cyêe na Kile kyal'à táan ur'á sèenji na. Lire cye kurugo, wuu maha li cè na wuu ná Kile à wwò. ⁶ Wà ha jwo na ur'à wwò ná u e, urufol'à yaa u a u karigii pyi Yesu wogigii fiige.

⁷ Mii ntàannamacinmpyiibii, tonji kyaa mii à jwo yii á nge leterengi i ke, to nivɔnɔɔ bà me. To nijnye wi, canjke na yii à jyè Kile kuni i ke, uru tonj'à kan yii á kuru canjke. Jwumpe p'à fyànha a jwo yii á ke, puru pu nyɛ uru tonji nijnye. ⁸ Nka lire ná li wuuni mú i, to nivɔnɔɔ wi mú. Yesu Kirisita à uru tonji kuni jaara, yii mú sí na u kuni jaare. Numpini na ntùuli, bèenmpe sèe wumpe na jí mà kwò. ⁹ Shinji u à jwo na uru na jaare bèenmpe e, mà li ta u à u cinmpworoŋi kyaa pen uy'á ke, urufoo saha na nyɛ numpini i. ¹⁰ Shinji u à u cinmpworoŋi kyaa táan uy'á ke, urufoo maha mpyi bèenmpe e, yafyin nyɛ na jin'a urufoo pyi u à cwo me. ¹¹ Nka shinji u à u cinmpworoŋi kyaa pen uy'á ke, urufoo na nyɛ numpini i, u na jaare numpini i, u nyɛ a tashaga cè uye na me, jaaha na ye numpin'à u yyahe wwò u na.

¹² Mii pyiibii, mii na nje sémeni si ntun yii á, jaaha na ye yii kapegigil'à yàfa yii na Yesu mege na.

¹³ Tiibii, mii na nje sémeni si ntun yii á, jaaha na ye mà jwo dijnyeŋi u dá ke, ngemu u nyɛ ke, yii à uru cè.

Nànjiibii, mii na nje sémeni si ntun yii á, jaaha na ye yii à jà Sitaanniŋi na.

¹⁴ Mii nàŋkwoobii, mii à nje sém'a tun yii á, jaaha na ye yii à Tufoonji cè.

Tiibii, mii à nje sém'a tun yii á, jaaha na ye ngemu u nyɛ mà jwo dijnyeŋi u dá ke, yii à uru cè.

Nànjiibii, mii à nje sém'a tun yii á, jaaha na ye yii à pyi fàhanyahaga sùpyii.

Kile jwump'à tateenge wwù yii zòompil'e, ka yii i jà Sitaanniŋi na.

¹⁵ Yii àha dijnyeŋi ná u funŋo karigii kyaa táan yiy'á me. Shinji u à dijnyeŋi kyaa táan uy'á ke, Tufoonji kyaa maha ntáan urufol'á me. ¹⁶ Naha kurugo ye yaaga maha yaaga ku nyɛ dijnyeŋi i mu à jwo sùpyaŋi nyii karigii ná yaayi u maha jaa maa nyii yige yi kurugo ke, ná dijnyeŋi karigii cyi maha ma ná yàmpeente e ke, lire là nyɛ a fworo Tufoonji i me, nka dijnyeŋi i cyi à fworo. ¹⁷ Dijnyeŋi ná u nyii karigii na ntùuli. Nka shinji u nyɛ na Kile nyii wuuni pyi ke, urufoo sí n-kwòro tèekwombaa.

Kirisita zàmpeŋi kani

¹⁸ Mii nàŋkwoobii, dijnyeŋi tèekwooni laaga saha nyɛ a tɔɔn me. Y'à jwo yii á na Kirisita zàmpeŋi sí n-pa. Nyɛ tɛni i wuu nyɛ nume ke, Kirisita zàmpeŋbii nijyahamil'à pa a kwò. Lire cye kurugo wuu à li cè na dijnyeŋi tèekwoon'à byanhara. ¹⁹ Pi à fworo wuu shwòhòl'e, nka pi mpyi ná wuu e me, jaaha na ye kàmpyi pi mpyi ná wuu e, pi mpyi na sí n-kwòro ná wuu e. Nka pi à fworo wuu shwòhòl'e ke, lir'à li cyèe na pi wà tufiige mpyi ná wuu e me.

²⁰ Nka yii pi ke, Yesu Kirisita u à fworo Kile e ke, ur'à Kile Munaani le yii e, ka yii puni si sèeŋi cè. ²¹ Mii à nge leterengi sém'a tun yii á, nka lire nyɛ a li cyèe na yii nyɛ a sèeŋi cè mà de! Yii à u cè ke, lire kurugo u à tun yii á. Yii à li cè mú na kafinara si n-jà n-fworo sèeŋi i me.

²² Jofoo sí u nyɛ kafiniviniŋi ye? Shinji u à Yesu cyé na Kile Nijcwònròŋi bà u nyɛ u wi me, uru u nyɛ kafiniviniŋi, maa mpyi Kirisita zàmpeŋi. Urufol'à cyé Tufoonji ná Jyafoonji na. ²³ Shin maha shin u à Jyafoonji cyé ke, urufoo nyɛ ná Tufoonji i me. Nka ngemu ká jɛe Jyafoonji na ke, urufoo mú na nyɛ ná Tufoonji i.

²⁴ Yii pi ke, jwumpe pu nyɛ na yu yii á mà lwò fo yii tèejyiini i Kile kuni i ke, pur'à yaa pu kwòro yii funŋ'i. Puru ká nkwòro yii funŋ'i, yii sí n-pyi Jyafoonji wwòjɛe, sí n-pyi Tufoonji wwòjɛe mú. ²⁵ Nwòmɛeni Jyafoonji s'à lwò wuu á ke, lire li nyɛ: shiŋi niŋkwombaaŋi.

²⁶ Sùpyire ti nyé na yii leni kumpiini i ke, mii à ñcyii karigii sé m'a tun yii á pire kyaa na. ²⁷ Yii pi ke, Kile Munaani Jyafoonji à le yii e ke, lir'à tɛɛn yii e. Lire e ke ñũɔ saha nyé mà yaaga jwo yii á mɛ, ñaha na yɛ lire Munaani na karigii puni yyaha yu yii á. Yaaga maha yaaga li ñnyé na yu ke, yire puni nyé sèe, li ñnyé na fini mɛ. Nyé lire e ke, l'aha ndemu jwo yii á ke, yii a lire pyi. Yii kwôro Kirisita wwoɲɛge e.

Kile pyiibii pyiɲkanni

²⁸ Nyé mii pyiibii, yii kwôro Kirisita wwoɲɛge e, bà li si mpyi, canɲke u sí núru n-pa ke, u u mpa wuu yákiibii ta pi à tɛɛn, k'aha ñkwô mpyi wuu á silege kuru canɲke mɛ. ²⁹ Bà yii à li cè na Kirisita à tí mɛ, yii li cè mú na shin maha shin u maha katiigii pyi ke, urufoo maha li cyêe lire cye kurugo na uru nyé Kile pya.

3

¹ Táanɲkanni na wuu kyal'à táan Tufoonji á ke, yii lire kàanmucya ke! U à wuu kyaa táan uy'á fo wuu na yire Kile pyii. Kile pyii pi à sii wuu. Nde l'à ñnyɛɲi sùpyire pyi ti nyé a wuu cè mɛ, lire li nyé: pi nyé a Kile cè mɛ. ² Mii ntáannamacinmpyiibii, numɛ kɔni, wuu à pyi Kile pyii. Wuu sí n-pa n-pyi yaage ñkemu ke, kuru sàha ñkwô a cyêe wuu na mɛ. Ñka wuu kɔn'à cè, canɲke Yesu Kirisita sí n-cyêe ke, pyiɲkanni na u nyé ke, wuu sí n-pyi amuni. Lire e*, pyiɲkanni na u nyé ke, wuu sí u ñya amuni. ³ Shin maha shin u à u sɔɲɔre taha li na na uru sí n-pyi Yesu fiige ke, urufoo maha uye finɲɛ bà u à finɲɛ mɛ.

⁴ Shin maha shin u nyé na kapegigii pyi ke, urufoo maha Kile Saliyanj tũnni, ñaha na yɛ kapegigii cyi nyé Kile Saliyanj kafuunnkii. ⁵ Yii s'a li cè na Yesu Kirisita à pa si kapegigii shi kwô. Uru yabilɲi nyé a kapii pyi mà ñya mɛ. ⁶ Lire e ke shin maha shin u nyé Yesu Kirisita wwoɲɛge e ke, urufoo sí ñnyé n-kwôro kapegigii mpyiɲi na mɛ. Shin maha shin u à kwôro kapegigii mpyiɲi na ke, urufoo nyé a Yesu Kirisita ñya mɛ, u mú nyé a u cè mɛ.

⁷ Mii pyiibii, yii áha ñkwô wà yaha u yii le kumpiini i mɛ. Shin maha shin u nyé na katiigii pyi ke, urufo'la tí bà Yesu Kirisita à tí mɛ. ⁸ Shin maha shin u nyé na kapegigii pyi ke, urufoo na nyé Sitaannɲi wu, ñaha na yɛ mà lwô fo tasiige e, Sitaannɲi na kapegigii pyi. Kile Jyanj kapani sí li nyé si Sitaannɲi kapyiɲkii shi bô.

⁹ Shin maha shin u nyé Kile pya ke, urufoo nyé na ñkwôroli kapegigii mpyiɲi na mɛ, ñaha na yɛ Kile fànhe maha mpyi urufo'le. Ná urufoo sí nyé Kile pya, lire kurugo u si n-jà n-kwôro kapegigii mpyiɲi na mɛ. ¹⁰ Nde l'à Kile pyiibii ná Sitaannɲi pyiibii wwú piye e ke, lire li nyé: shin maha shin u nyé u nyé na katiigii pyi, maa u cɪnmpworɔɲi kyaa táan uy'á mɛ, urufoo nyé Kile pya mɛ.

Pyiɲkanni na wuu à yaa wuu wuu cɪnmpyiibii kyaa táan wuy'á ke

¹¹ Yii li cè na jwumpe p'à jwo yii á mà lwô fo yii tɛɛjyiini i Kile kuni i ke, puru pu nyé: wuu wuye kyaa táan wuy'á. ¹² Wuu áha mpyi Kanji fiige mɛ, uru na mpyi Sitaannɲi wu, u à u sɲɛɛɲi bô. Kanji kapyiɲkii mpyi a pi, lire kurugo u à u sɲɛɛɲi bô, mà li ta u sɲɛɛɲi wogigii mpyi a tí.

¹³ Cɪnmpyiibii, yii kyaa ká mpɛn ñnyɛɲi sùpyir'á, lire kà mpâa yii e mɛ. ¹⁴ Wuu à li cè na tɛni l'e shɲi sèe wuɲi mpyi wuu á mɛ. Ñka numɛ u nyé wuu á, ñaha na yɛ wuu à wuu cɪnmpyiibii kyaa táan wuy'á. Shinɲi u à u cɪnmpyiibii

* 3:2 Pii maha jwo: «ñaha kurugo yɛ».

kyaa pɛn uy'á ke, urufoo na nyɛ kwùŋi i. ¹⁵ Shin maha shin u à u cɛnmpworoŋi kyaa pɛn uy'á ke, urufoo ná supyibon'a tàanna. Yii s'à li cè na supyibonɔ si n-jà n-kwôro supyibuuni na, si shɛŋi niŋkwombaanji ta mɛ. ¹⁶ Ndemu cye kurugo wuu à tàange shi cè ke, lire li nyɛ: Yesu Kirisita à u múnaani kan wuu kurugo. Lire e wuu mú à yaa wuu wuu múnahigii kan wuu cɛnmpyibii kurugo. ¹⁷ Náfuufoo ká u cɛnmpworoŋi wà nya kanhare e, maa mpyi u nyɛ a nɛn'a u tɛge mɛ, tà Kile tàange nyɛ urufof'e? ¹⁸ Mii pyibii, wuu tàange nyɛ a sáa yaa ku pyi nɔwɔwumɔ kanna mɛ. K'à yaa ku pyi tàange yabilinji, ŋkemu ku sí raa nɔa wuu kapyiin'kil'e ke.

¹⁹ Lire cye kurugo, wuu sí li cè na wuu na nɔaare sɛɛŋi nɔn'li, wuu yákilibii mú sí n-tɛn Kile yyahe taan. ²⁰ Ali wuu zòmpyaagii mɛɛ ká sii na wuu cɛge karigii cyil'e, wuu li cè na Kile à fánha tò wuu zòmpyaagii na, u à karigii puni cè. ²¹ Mii ntàannamacɛnmpyibii, wuu zòmpyaagii ká mpyi cyi nyɛ na wuu cɛge mɛ, wuu yákilibii sí n-tɛn Kile yyahe taan. ²² Lire ká mpyi, wuu aha yaaga maha yaaga nɔaare u á ke, u sí kuru kan wuu á, naha na yɛ wuu na u tonji kurigii nɔaare, maa u nyii karigii pyi. ²³ Nde u à cya wuu á uru tonji funŋke e ke, lire li nyɛ: wuu dá u Jyanji Yesu Kirisita na, wuu u wuye kyaa táan wuy'á bà u à li cya wuu á mɛ. ²⁴ Shinji u nyɛ na Kile tonji kurigii nɔaare ke, urufoo ná Kile maha mpyi wwoɲɛɛ, Kile ná urufoo mú maha mpyi wwoɲɛɛ. Ndemu cye kurugo wuu maha li cè na wuu ná Kile nyɛ wwoɲɛɛ ke, lire li nyɛ: u à u Munaani le wuu e.

4

Ndemu cye kurugo Kile túnntunŋi maha nɔcè ke

¹ Mii ntàannamacɛnmpyibii, mpɛi puni pi nyɛ na ma yii á, na pire na nyɛ Kile túnntunmii ke, yii áha ndá pi puni na mɛ, yii a pi zòmpii shuu yii a wíi, yii i nɔcè kampyi Kile u à pi tun, naha na yɛ shinɔyahara na fini diɲyɛŋi yyaha kurugo na pire na nyɛ Kile túnntunmii. ² Ndemu cye kurugo Kile túnntunŋi maha nɔcè ke, lire li nyɛ: shin maha shin u à tɛn li taan na Yesu Kirisita à pa mpyi sùpya ke, urufoo na nyɛ Kile túnntunŋɔ. ³ Nka shin maha shin u à jwo na uru na nyɛ Kile túnntunŋɔ, maa Yesu cyé ke, urufoo nyɛ Kile túnntunŋɔ mɛ. Kirisita zámpeɲŋi túnntunŋɔ u nyɛ urufoo, u kyaa s'à jwo yii á na u sí n-pa, u s'à pa a kwò diɲyɛŋi i.

⁴ Yii pi ke, mii pyibii, yii na nyɛ Kile wuu. Yii à fánha ta pire kafinivinibii na, naha na yɛ Munaani l'à tɛn yii e ke, lir'à fánha tò diɲyɛŋi sùpyire wuuni na. ⁵ Pire kafinivinibii pi ke, pire na nyɛ diɲyɛŋi wuu, lire kurugo pi maha yu mà tàanna ná diɲyɛŋi jwun'kanni i, diɲyɛŋ'a si wá na núru pi nɔwɔ na. ⁶ Wuu pi ke, wuu na nyɛ Kile wuu. Shinji u à Kile cè ke, urufoo maha núru wuu nɔwɔ na. Ngemu u nyɛ u nyɛ Kile pyà mɛ, urufoo nyɛ na núru wuu nɔwɔ na mɛ. Lire cye kurugo, wuu maha túnntunmpii sɛɛ wuubii cè a wwú kafinivinibil'e.

Kile à wuu kyaa táan uy'á, wuu wuu shinɛebii kyaa táan wuy'á mú

⁷ Mii ntàannamacɛnmpyibii, wuu wuye kyaa táan wuy'á, naha na yɛ tàang'à fworo Kile e. Shin maha shiin u à u cɛnmpyibii kyaa táan uy'á ke, urufoo na nyɛ Kile pyà, maa u cè. ⁸ Shinji u nyɛ u nyɛ a u cɛnmpyibii kyaa táan uy'á mɛ, urufoo nyɛ a Kile cè mɛ, naha na yɛ Kile na nyɛ tàanga. ⁹ Pyin'kanni na Kile à li cyé wuu na na wuu kyal'à táan ur'á ke, lire li nyɛ: u à u Jyanji niŋkinŋi tun u à pa diɲyɛŋi i, bà wuu si mpyi si shɛŋi sɛɛ wunji ta u cye kurugo mɛ. ¹⁰ Kuru tàange ku nyɛ: wuu bà pi à Kile kyaa táan wuy'á mà de! Nka Kile u à wuu kyaa

táan uy'á, maa u Jyanji tun u à pa mpyi sáraga maa wuu kapegigii tugure lwó maa Kile lùuni tñe.

¹¹ Nyε mii ntàannamacinmpyiibii, ná Kile à wuu kyaa táan uy'á lire pyiñkanni na, lire e wuu mú à yaa wuu wuye kyaa táan wuy'á. ¹² Sùpya nyii nyε a tég'a nya Kile na me, ñka wuu aha wuye kyaa táan wuy'á, wuu sí n-kwôro Kile wwoñεεge e, u tàange mú sí raa ñaa wuu shwôhol'e sèenji na.

¹³ Ndemu cye kurugo wuu à li cè na wuu à wwò ná Kile e, Kile mú s'à wwò ná wuu e ke, lire li nyε: u à u Munaani le wuu e. ¹⁴ Tufoonji à Jyafoonji tun u à pa mpyi diñyεñi Shwofoonji, wuu à lire nya wuu nyiigii na, maa mpyi lire kani shεenre jwufee. ¹⁵ Shinñi u à tēen li taan na Yesu u nyε Kile Jyanji ke, Kile à wwò ná urufol'e, urufoo mú à wwò ná Kile e. ¹⁶ Táanjkanni na Kile à wuu kyaa táan uy'á ke, wuu à lire cè, maa dá li na. Kile na nyε tàanga, shinñi u à kwôro tàange e ke, urufol' à wwò ná Kile e, ka Kile sí wwò ná urufol'e.

¹⁷ Wuu kyal' à táan Kile á sèenji na, lire kurugo canñke u sí sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiinñkil'e ke, wuu yákiliteenre wuu pi sí n-pyi kuru canñke. Naha kurugo ye bà Yesu Kirisita mpyi ñge diñyεñi i me, amuni wuu mú nyε.

¹⁸ Shinñi u à Kile ná u cinmpyiibii kyaa táan uy'á ke, urufoo yákiñji maha ntēen, naha na ye tàange sèe woge maha fyagare kwò. Yii li cè na mu aha sùpyañi nya u u fyáge, u kapegigii sí ndemu nò u na ke, lire yyaha na u maha fyáge. Lir' à li cyée shinñi u nyε na fyáge ke, tàange nyε a ndire wà urufol'e me. ¹⁹ Wuu pi ke, Kile u à fyánha a wuu kyaa táan uy'á, lire kurugo wuu à Kile ná wuu cinmpyiibii kyaa táan wuy'á. ²⁰ Wà ha jwo na Kile kyal' à táan ur'á, mà li ta urufol' à u cinmpworonji kyaa pen uy'á, urufoo na nyε kafiniviniwe, naha na ye mu nyii nyε ma cinmpworonji ñgemu na ke, mu aha uru kyaa pen may'á, Kile u nyε mu nyii nyε uru na me, di uru kyaa sí n-jà n-táan mu á n-jwo ye? ²¹ Nde Kile nyε na ñcaa wuu á ke, lire li nyε: uru kyal' à táan ñgemu á ke, urufoo u u cinmpworonji kyaa táan uy'á mú.

5

Kile à ñjemu jwo Yesu kyaa na ke, wuu dá yire na

¹ Shin maha shin u à dá li na na Yesu u nyε Kile Njncwónrñji ke, urufoo na nyε Kile pyà. Tufoonji Kile kyal' à táan shin maha shin á ke, u pyiibii kyaa maha ntáan urufol' á mú. ² Wuu aha Kile kyaa táan wuy'á, maa u tonji kurigii ñaare, lire cye kurugo wuu sí li cè na u pyiibii kyal' à táan wuu á. ³ Yii li cè, mà Kile kyaa táan may'á, lire li nyε: na u tonji kurigii ñaare. Cyire sí nyε kapyimpengii me, ⁴ naha na ye shin maha shin u nyε Kile pyà ke, urufoo maha fánha ta diñyεñi na. Yaage urufoo maha ntég'a fánha ta diñyεñi na ke, kuru ku nyε wuu dányañi Yesu Kirisita na. ⁵ Jo u sí n-jà fánha ta diñyεñi na ye? Shinñi u à dá li na na Kile Jyanji u nyε Yesu ke, urufoo wi.

⁶ Yesu Kirisita à pa diñyεñi i, maa batize lwôhe e, maa uye pyi sáraga, u sishang' à wu. U nyε a batize kannna me, u à batize, lire kántugo maa uye pyi sáraga, u sishang' à wu. Kile Munaani na yire yu wuu á, lire li nyε sèenji. ⁷ Nyε yii li cè na yaayi taanre yi nyε na Yesu Kirisita kyaa yu wuu á, yire yi nyε: ⁸ Kile Munaani ná lwôhe ná sishange. Yire taanrenji mú s' à bê niñkin na u kyaa na. ⁹ Nde sùpyir' à nya maa li yu ke, wuu maha ñεεge lire na, mà li ta nde Kile nyε na yu ke, lir' à fánha tò sùpyire wuuni na, naha na ye Kile yabiliñ' à jwo u Jyanji kyaa na. ¹⁰ Shin maha shin u à dá Kile Jyanji na ke, urufol' à nyε Kile niñjwuyi na, maa yi yaha uye funñ'i. Ñgemu sí u nyε u nyε a dá Kile niñjwuyi na me,

urufol'à Kile pyi kafiniviniwe, ɓaha na ye nde Kile à jwo u Jyanji kyaa na ke, urufoo ɓye a dá lire na me. ¹¹ Lire sí li ɓye: Kile à shìɓi nɓɓkwombaanji kan wuu á, uru shìɓi na ntaa u Jyanji cye kurugo. ¹² Shin maha shin u ɓye ná Jyafoonji i ke, shìɓi sèe wuɓi na ɓye urufol'á. Shinji u ɓye u ɓye ná u e me, shìɓi sèe wuɓi ɓye urufol'á me.

Jwumpe nizanmpe

¹³ Yii pi à dá Kile Jyanji na ke, mii à nge letereɓi sème si ntun yii á, bà yii si mpyi si li cè na yii à shìɓi nɓɓkwombaanji ta me. ¹⁴ Wuu aha yaaga maha yaaga ɓáare Kile á mà tàanna ná u ɓyii wuuni i ke, wuu à tɛɛn ná l'e na u si wuu ɓarege lógo. ¹⁵ Ná wuu s'à li cè na u maha wuu ɓareyi núru, lire e, wuu aha yaaga maha yaaga ɓáare u á ke, wuu maha li cè na wuu à kuru ta a kwò.

¹⁶ Wà ha cinmpworonji wà ɓya u u kapii pyi, ndemu li ɓye li sí kwùɓi nò u na me, urufoo u Kile ɓáare u á. Kile sí shìɓi sèe wuɓi kan u á, kapegigii cyi ɓye cyi ɓye na kwùɓi nɓɓi sùɓyanji na me, cyire pyifeebii kyaa li. Nka kapiini là na ɓye wani, lire maha sàa kwùɓi nò sùɓyanji na. Lire kapiini shìɓi pyifoonji kyaa na bà mii à jwo yii Kile ɓáare me. ¹⁷ Kyaa maha kyaa l'á para tapyige e ke, lire na ɓye kapii. Nka kapegigii puni ɓye na kwùɓi nɓɓi sùɓyanji na me*.

¹⁸ Wuu à li cè na shin maha shin u ɓye Kile pyà ke, urufoo ɓye na uye yare kapegigii mpyinji yahare e me, ɓaha na ye Kile Jyanji maha urufoo ɓaɓcwɔnɓi sigili, lire kurugo Sitaanninji si n-jà yafyin pyi urufoo na me.

¹⁹ Wuu à li cè na wuu na ɓye Kile wuu, diɓyeɓi sùɓyire sannte sí ɓye Sitaanninji fàɓhe ɓwòh'i.

²⁰ Wuu à li cè mú na Kile Jyanji à pa, maa wuu yákilibii múgo, ka wuu u Kilenji sèe wuɓi cè. Wuu ɓye Kilenji sèe wuɓi wwoɓeɛ, wuu ná u Jyanji Yesu Kirisita wwoɓeɛge cye kurugo. Uru u ɓye Kilenji sèe wuɓi, nɓemu u maha shìɓi nɓɓkwombaanji kaan ke.

²¹ Mii pyilibii, yii a yiye kàanmucaa yasunɓi na.

---

* 5:17 Yii Marika 3.28-29 wíi.

Yuhana letereŋi shonwunji Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Yuhana mpyi Yesu tūntunŋo. Uru u à nge letereŋi sém'a tūngo dánafeebii kurunke kà á. Ku mpyi a sàa táan u á. Lire e u à ku yyere: «cìmpworocwoŋi». U à ku dánafeebii yyere: «cìmpworocwoŋi pylibii».

Yuhana à li cya pi á, pi piye kyaa táan piy'á. U à li cya mú na wà ha mpa pi á ná kàlanji waber'e, ngemu u à li cyèe na Yesu nyé a pa mpyi sùpya dijnyenji i mē, pi àha nyé urufoo na mē.

Jwumpe tasiige

¹ Mii u nyé dánafeebii kacwōnrōŋi ke, mii u nyé na nge letereŋi sémēni si ntun cìmpworocwoŋi* ná u pylibil'á, Kile à uru ngemu cwōnrō ke. Yii kyal'à táan mii á sēŋi na. Mii kann'á bà yii kyal'à táan mē, nka mpīi puni pi à sēŋi cè ke, yii kyal'à táan pire pun'á. ² Yii kyal'à táan wuu á, naha na ye wuu à sēŋi cè, u mú si n-kwōro ná wuu e, fo tēekwombaa. ³ Tufoonji Kile ná u Jyaŋi Yesu Kirisita sí jwō wuu na, si jūnaara ta wuu na, si yyenijke kan wuu á, bà wuu si mpyi s'a jaare sēŋi jūŋ'i, si wuye kyaa táan wuy'á mē.

Wuu à yaa wuu a jaare sēŋi jūŋ'i, wuu u wuye kyaa táan wuy'á

⁴ L'à pyi mii á funntanga nimbwōhō, mà li nya na mu pylibii pli na jaare sēŋi jūŋ'i, bà Tufoonji à li cya wuu á mē. ⁵ Nyé mii cìmpworocwoŋi, jje mii jye na sémēni si ntun mu á numē ke, to nìwōnhō bà mē. Uru ton'á le wuu á, canjke wuu à jyè Kile kuni i ke, uru u nyé: wuu wuye kyaa táan wuy'á. ⁶ Wuu aha a Kile tonji kurigii jaare, lire li nyé tàange. Yire yi nyé na yu yii á, mà lwō fo yii canjyige Kile kuni i, yii a lire pyi.

⁷ Mpii pi nyé na sùpyire jwō fáanji na leni kumpiini i ke, pir'à jyaaha dijnyenji yyaha kurugo numē. Pi nyé na nyeg'á tēen li taan na Yesu Kirisita à pa dijnyenji i ná supycyeere e mē. Shin maha shin u nyé amuni ke, urufoo na nyé kafiniviniwe, maa mpyi Kirisita zāmpen. ⁸ Yii a yiye kāanmucaa, bà li si mpyi yii àha njkwō wuu báaraŋi kapyiini yaha li pyi laaga baa mē, yii yiye waha bà yii si mpyi si u tōŋŋi puni ta mē. ⁹ Kàlanji u à yyaha tí ná Kirisita kani i ke, shin maha shin u nyé u nyé a uye pwō uru na mē, maa laaga tōŋ uru na ke, urufoo nyé ná Kile e mē. Nka shinji u à uye pwō uru na ke, urufoo nyé ná Tufoonji ná Jyafoonji i. ¹⁰ Wà ha mpa yii á ná kàlanji waber'e, ngemu u nyé u nyé a yyaha tí ná Kirisita kani i mē, yii àha nyé urufoo yaha u sunmbage lēŋe yii pyenge e† mē. Yii àha urufoo shéere bá mē, ¹¹ naha na ye ngemu ká urufoo shéere ke, u à wwō ná urufol'e kuru báaraŋe na.

Jwumpe nizanmpe

¹² Karii niyahagii saha na nyé mii á mà jwo yii á, mii la nàha si cyi séme mē, naha na ye mii la nyé si njkàre wani yii yyere si sà cyi jwo yii á, bà wuu

* **1:1** Naha nke cyage e, dánafeebii kurunke kà mege ki. Dánafeebii kurunke shiimbii pi nyé u pylibii.

† **1:10** Pyenge kyaa l'à jwo naha nke cyage e ke, dánafeebii tabinnige kyaa li. Lire tēni i cyeye mpyi sàha njkwō a faanra Kile pēente mē na mē, dánafeebii mpyi maha piye binnini pyenyi i.

funntange si mpyi si fûnno me. ¹³ Mu cìmpworocwoŋi Kile à cwɔɔnrɔ ke, uru pyiibil' à mu shéere.

Yuhana letereŋi tanrewuŋi Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋə jwumpe e ke

Yuhana mpyi Yesu tũntunŋə. Uru u à nge letereŋi sém'a tun Gayusi á. Tũntunmpii Yuhana mpyi a tun pi sà Jwumpe Nintanmpe jwo Gayusi kànhe e ke, Gayusi mpyi a pire sunmbage lèŋe. Nka nàŋi wà na mpyi dánafeebii shwəhə'le, na Jwoterefu. Uru mpyi a jɛe Yuhana tũntunmpii sunmbage na mɛ. U mpyi maha Yuhana jũŋke tare. Yuhana à Gayusi kée maa li cya u á na u àha mpyi Jwoterefu fiŋe mɛ.

Nge letereŋ'á li cyée na shin maha shin u jye na báare Kafoonj á ke, wuu à yaa wuu pire cümü lemɛ jwə.

Jwumpe tasiŋe

¹ Mii u jye dánafeebii kacwənrəŋi ke, mii u jye na nge letereŋi séməni si ntun mii ntàannamacinmpworəŋi Gayusi á. Sèeŋi na, mu kyal'à táan mii á. ² Mii ntàannamacinmpworəŋi, mii na li jáare Kile á, u u ma wuuni jwə, u u ma yaha ticuumpe e, bà mu jye na si yyaha na Kile kuni i mɛ. ³ Mii funŋk'à táan sèl'e, jaha na ye pyiŋkanni na mu à maye pwə sèeŋi na, ná pyiŋkanni na mu jye na jaare u jwə'i ke, cìmpyiibii pìl'à pa yire jwo mii á. ⁴ Mà lógo na mii pyiibii wá na jaare sèeŋi jwə'i, funntanga nimbwəhə jye a tōro kuru na mii á mɛ.

Gayusi kani

⁵ Mii ntàannamacinmpworəŋi, kyaa maha kyaa mu jye na mpyi cìmpyiibii'á fo mà sà nə nàmpwuunbii na ke, mu à li cyée na mu na jye jwəməe niŋkinfoo cyire karigii cye kurugo. ⁶ Pyiŋkanni na mu à li cyée pi na na pi kyal'à táan mu á ke, pi à pa lire jwo naha dánafeebii kuruŋk'á. Mu aha yákili yaha pi na, maa pi tège pi kūsheeni i mà tàanna ná Kile jyii wuuni i, lire sí n-yaa. ⁷ Li cè na Kirisita mege kurugo pi à nde kùluni təge lwó, mpii pi jye pi jye Kile kuni i ná wuu e mɛ, pi jye a pire cyeyaage kà tufige jáare mɛ. ⁸ Nye wuu à yaa wuu a tire sùpyire shiŋi tère. Wuu aha a lire pyi, lire li sí li cyée na wuu à cyeyi kan wuy'á maa báare, bà sèeŋi jwumpe si mpyi si nə tanyahay'e mɛ.

Jwoterefu ná Demetirusi kani

⁹ Mii à jwəjyeyə sém'a tũgo dánafeebii kuruŋk'á wani, nka Jwoterefu à wuu jwumpe cyé, u la jye si uye pyi dánafeebii puni jũŋufoonj. ¹⁰ Lire e mii aha nə wani, kapyimbaagil'e u à cye le, maa wuu jũnyi tare ke, mii sí cyire puni tège yii niŋyigigii na. Lire kanni bà mɛ, u jye na jeege cìmpyiibii sunmbage na mɛ, mpiimu la si ku jye s'a pi sunmbage lèŋi ke, u maha nũru na pire sigili lire na, maa pi kōre na yige dánafeebii kuruŋke e.

¹¹ Mii ntàannamacinmpworəŋi, ma hà raa ñirili kapiini kurugo mɛ, ta ñirili kacenni kurugo. Shiŋj u jye na kacenni pyi ke, urufoo na jye Kile wu. Nka shiŋj u jye na kapiini pyi ke, urufoo jye a yafyin cè Kile e mɛ.

¹² Demetirusi wi ke, dánafeebii puni na uru metanga yu, sèeŋi jwə'i u jye na jaare ke, uru mú à li cyée na u meŋ'á táan. Wuu na u metanga yu mú, mu s'à li cè na jje wuu à jwo u kyaa na ke, yire na jye sèe.

Jwumpe nizanmpe

¹³ Karii niɲyahagii saha na naha mii á si ɲɲwo mu á, ɲka mii la nàha si cyi séme me. ¹⁴ Mii na sònni li saha si mɔ me, wuu sí wuye ɲya, si jwo ná wuye e.

¹⁵ Kile u yyeɲiɲke kan ma á.

Mu ceveebil'à mu shéere. Wuu ceveebii puni niɲkin niɲkinni shéere wani.

Zhude letereŋi

Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè letereŋi funŋo jwumpe e ke

Zhude na mpyi wuu Kafoonji Yesu Kirisita cìmpworo. Cyelentiibii kafinivinibii pii mpyi na kàlanji wà kaan dánafeebil'á na Kile maha sùpyire kapegii yàfani pi na, ná lire e dánafeebii sí n-jà raa pi jyii karigii puni pyi. Lire e Zhude à nge letereŋi sém'a tun dánafeebil'á, maa li cyêe pi na na pi áha raa pi jwumpe núru me, naha kurugo ye pi jye na fyáge Kile na me.

Jwumpe tasiige

¹ Mii Zhude u jye Yesu Kirisita báarapyi, maa mpyi Yakuba siŋee ke, Tufoonji Kile à yii mpiimu ywere mà pyi u wuu, maa yii kyaa táan uy'á, maa yii saŋcwónŋi sigili na Yesu Kirisita cannuruge sigili ke, yii á mii à nge letereŋi tun. ² Kile u jùnaara ta yii na, u u yeyinŋe ná taange kan yii á sèe sèl'e.

Cyelentiibii kafinivinibii kani

³ Mii ntàannamacìmpyiibii, mii la mpyi a sù si letere sème si ntun yii á wuu mú puni zhwoŋi kyaa na. Nka mii à li ta kacenne li jye li li mii u nge letereŋi tun yii á si màban le yii e, bà yii si mpyi si yiye waha Kile kuni zhì leni na, lire ndemu l'á le Kile wuubii taan tɔɔgɔ ninŋin fo tɔekwombaa ke. ⁴ Mii à u tun yii á, naha na ye mpai pi jye pi jye na fyáge Kile na me, pire pill'á nwoh'a jyè yii shwòh'e, maa wuu Kile kacenni kani labali na yu, si nta raa silege baa karigii pyi. Wuu jùnjufoonji ná wuu Kafoonji ninŋinŋi u jye Yesu Kirisita ke, pi maha uru cyige. Mà lwó fo tɛemɔni i y'á sème Kile Jwumpe Semɛni i na Kile sí pire sàra si ntàanna ná pi kapyinŋil'e.

⁵ Kyaa maha kyaa mii sí n-jwo yii á ke, yii à cyire puni cè mà kwò, nka mii sí yii funŋo cwo cyi na na Kafoonji à u shiinbii yige Misira kɪni i ke, mpai pi mpyi pi e pi jye a dá u na me, u à pire bò. ⁶ Yii funŋo cwo li na mú, mèlekɛɛbii pi mpyi ná pi tayyérege mpyi a pi yyaha jɪ me, ka pi i yɪri pi tateŋge e ke, pire nimpwɔnjahabii pi jye tɛrigii puni i yòrɔyi na numpini cyage e, na canmbwohe sigili, kuru canŋe Kile sí pi sàra si ntàanna ná pi kapyinŋil'e. ⁷ Yii funŋo cwo Sɔdɔmu ná Gɔmori kànyi shiinbii ná pi kwùumpe kànyi shiinbii na mú. Pire mpyi a piye yaha jacwɔɔre ná silege baa karigii mpyinŋi na pire mèlekɛɛbii fiige. Lire e Kile à nafugombaage tɛg'a pire súgo si mpyi yyecyeene.

⁸ Nye pire cyelentiibii kafinivinibii kyaa mii à jwo ke, cyire karigii shinŋi pire jye na mpyi mú: pi maha piye jwóre ná jacwɔɔre e, maa nko na cyire karigii kun'á kan pir'á nɔɔyi i, pi maha Kafoonji kafente cyige, pɛent'á yaa ti taha yaaga maha yaaga na ninŋinŋi na ke, pi maha yire cyere. ⁹ Mà li ta Misheli u jye mèlekɛɛbii jùnjufembwòhɔ ke, mà u ná Sitaanniŋi yaha piye na Musa buwunŋi kyaa na, u jye a Sitaanniŋi jwò shwò ná cyàhigil'e me, nka u à jwo kann: «Kafoonji Kile u ma sàra.» ¹⁰ Nka pire kafinivinibii jye a yaage nkemu cè me, pi maha kuru njini fare, pi na jye mu à jwo sige yaaya. Pi maha karigii pyi piye jùŋo kurugo, pi yabilimpai kapyiini li sí pi shi tò. ¹¹ Pi wuun'á kɛge, naha kurugo ye pi à kumpiini lwó Kanŋi* fiige. Wyéŋi kurugo pi à

* 1:11 Adama jyanŋi ninŋyini u mpyi Kanŋi. Ur'á u cɔŋŋi bò (Zhenzi 4.1-8).

sùpyire wurugo Balamu† fiige. Pi à jùṅṅ kyán Kile na, bà Kore‡ mpyi a jùṅṅ kyán me, lire kurugo Kile sí pi shi bò.

¹² Pire pi maha karigii nyaha na wùruge yii kangworo njyinj cyeyi i, silege jye pi na me. Piye kanni pi maha wii. Pi na jye mu à jwo kilewwo kafεεg'à ndemu fwò a tòro ke, pi na jye mu à jwo cire ntemu ti jye ti jye a sii na yasere pyi tēni là tuffige e me, pi na jye mu à jwo cige k'à dir'a kò ná ku ndire e ke, lire kurugo k'à waha. ¹³ Pi maha pi silege baa karigii pyi sùpyire jyii na, bà suumpe lwòhe maha nkânji na yiri maa kakyayi yige na wàa cyiinji na me. Pi na jye mu à jwo wòri jcyiimu cyi jye na jaare na màre ke. Nde Kile à bégele pi mεε na ke, lire li jye nimpirinke, pi sí n-pyi kur'e fo tèekwombaa.

¹⁴ Enòki u mpyi Adama tùluge lyejwòge baashonwoke ke, Kile mpyi a uru pyi u à jwo mp̄ii shinpiibii shinj kyaa na, u mpyi a jwo: «Kafoonji sí n-pa ná u mèlεεebii kampwòhii njyahajyahamil'e, ¹⁵ si sùpyire puni sàra si ntàanna ná pi kapyiinkil'e, mp̄ii pi jye pi jye na fyáge Kile na me, si pire cεεge pi kapegigii mpyinj kurugo. Jwun̄gama maha jwun̄gama pi à jwo u na ke, u sí pi cεεge cyire puni kurugo.»

¹⁶ Jwun̄yahamafee pi jye pi pi, pi funjke jye na jínjini me, pi maha jaare na ntàanni ná pi jyii karigil'e, pi maha jwumbwompe yu, maa sùpyire booli pi náfanji kurugo.

Dánafeebil'à yaa pi piye waha Kile kuni i

¹⁷ N̄ka mii ntàannamacinmpyiibii, yii pi ke, jwumpe Yesu tūntunmpil'à fyánha a jwo yii á ke, yii áha funjò wwò puru na me. ¹⁸ Pi mpyi a jwo yii á na dijyēni canzan̄jyi i, sùpyire tà sí raa yii fwòhore, pi sí raa fyáge Kile na me, pi sí raa pi jyii karigii pyi. ¹⁹ Tire sùpyire ti jye nte, pi maha ma ná ndàhalanj i dánafeebii kurun̄ke e, pi maha pi karigii pyi mà tàanna ná pi yabilimp̄ii sōn̄ṅkanni i. Kile Munaani jye pi e me.

²⁰ N̄ka yii pi ke, mii ntàannamacinmpyiibii, yii yiye waha yii raa si yyaha na Kile kuni i, yii raa Kile jáare u Munaani fánhe cye kurugo. ²¹ Kile à yii kyaa táan uy'á, yii kwòro kuru tàange e. Kafoonji Yesu Kirisita n̄jaare funjke e, u sí sh̄inj̄i n̄jkwombaan̄j̄i ṅgemu kan yii á ke, yii a uru sigili. ²² Mp̄ii pi jye ná funyò shuunni i ke, yii a pire n̄jaare taa, yii fánha le, yii i pi yákilibii t̄j̄e. ²³ Yii i pii dir'a yige nage e bà pi si mpyi si shwò me. Pii na jye wani, yii a n̄jaara taa pire na mú, n̄ka yii a yiye káanmucaa pi na, yii laaga tōn̄ pi katupwòh̄oyi puni na, ali pi vāannt̄inj̄yi y'á n̄wòh̄o kapegigii cye kurugo ke, yii yire cyé.

Jwumpe nizanmpe

²⁴ Kile sí n-jà yii shwò kapegigii mpyinj na, si yii t̄gire cyaga baa wuubii ná yii funntanga wuubii pyi yii yyére u yyahe taan u sinampe e can̄jka. ²⁵ Uru Kile nin̄kin̄j̄i u à wuu shwò wuu Kafoonji Yesu Kirisita cye kurugo. Sinampe ná pèente ná fánhe ná j̄n̄jufente jye u á, mà ta dijyēni sàha dá me, maa mpyi u á nume ná tèekwombaa. Amiina!

† 1:11 Wyéren̄j̄i kurugo, Balamu mpyi a Izirayeli shiinbii wurugo pi i kacyanhigii sunni (N̄omburu 22.4-35). ‡ 1:11 Kore mpyi a jùṅṅ kyán Kile tūntun̄j̄i Musa na (N̄omburu 16.1-35).

Kacyeenkii sémenji Mpe yii à yaa yii cè mà jwo yii jyè sémenji funṅṅ jwumpe e ke

Azi kùluni pi maha mpyi nume Turiki ke, Yesu tùnntunṅi Yuhana u à nḡe leterenji sé'm'a tun lire dánafeebii kurunyi baashuunnin'á. Lire tēni i, Jṛomu saanbwəhe mpyi na dánafeebii kyérege. Lire funṅke e, pi à Yuhana cù mà le kàsunji i Patimōsi i, lwoh'à kuru cyage kwūulo. Mà Yuhana yaha wani, Kafoonji Yesu Kirisita à uye cyēe u na maa nḡyini yaayi ná yaayi nimpayi cyēe u na, maa u pyi na nde u à nḡa ke, na u lire séme. Nḡe sémenji i Yuhana à li cyēe na ncyère Yesu sí n-pa si u wuubii shwə, si u zàmpeebii shi bò. Puru jwumpe cye kurugo, u à dánafeebii fōonṅə, maa maban le pi e, bà pi si mpyi si piye pwə Kile kuni i yyefuge tēni i me.

Kuni nḡcyiini i, pyinḡkanni na Yesu à uye cyēe Yuhana na ke, u à lire jwo. Jwumə tatēnye baashuunni yi nḡe nḡe sémenji funṅke e, yire tatēnyeni puni nḡinḡin nḡinḡin si n-jà n-táa tataaya baashuunni shuunni.

Jwumpe tatēnyeni nimbwoyi baashuunninji u nḡe:

Leteribii baashuunninji u à tūgo Azi kùluni dánafeebii kurun'yá ke (2--3).

Fyèebii baashuunninji kani (4.1--8.6).

Mpuruyi baashuunninji kani (8.7--11.19).

Kabwəhigii kani (12--15).

Kile luyirini nḡkunaḡigii baashuunninji kani (16).

Kapyaagii cyi à yyaha tí ná Babilonni kàhe e ke (17.1--19.10).

Kacyeenkii nizanḡkii mà yyaha tí ná tērigii nizanḡkii ná Zheruzalemu nḡvənnji kani i (19.11--22.5).

Sémenji takwəore e, Yesu à nḡwəme lwo, u à jwo «Ncyère, mii sí n-pa.»

Sémenji tasiige

¹ Yesu Kirisita à karigii nimpaanḡkii ncyiimu nḡa ke, cyire cyi nḡe nḡe sémenji i. Kile u à cyire karigii cyēe u na, u cyēe u báarapyiibii na na ncyère cyi sí n-pyi. Yesu à u mēlekenji tun u pa cyire karigii cyēe u báarapyinji Yuhana na.

² Kile à karigii ncyiimu kyaa jwo, ka Yesu Kirisita si cyi sēenji cyēe Yuhana na, ka u u cyi puni nḡa ke, Yuhana à cyire puni séme. ³ Nḡemu ká nḡe sémenji kála sùpyir'á, ka mpiimu si u funṅṅ jwumpe lógo karigii nimpaanḡkii kyaa na, maa pu kurigii nḡare ke, pifefee wuun'à nḡwə, naha na ye nḡe sémenji karigii tēpyiin'à byanhara.

⁴ Dánafeebii kurunyi baashuunninji* yi nḡe Azi kùluni i ke, mii Yuhana u à nḡe sémenji séme si ntun yir'á. Kilenji u nḡe, ná u mpyi, ná u sí n-pa ke, uru u nḡwə yii na, u u yyeinḡke kan yii á. Múnahigii baashuunninji cyi nḡe u saanre yatēnḡke yyaha yyére ke, cyire mú cyi nḡwə yii na, cyi i yyeinḡke kan yii á. ⁵ Yesu Kirisita u à Kile jwumpe jwo ná nḡwəme efente e, maa mpyi shincyiinji mà nḡe à fworó kwūnḡi i ná uru u nḡe nḡe saanbii nḡuufoonji ke, uru mú u nḡwə yii na, u u yyeinḡke kan yii á.

Uru u à wuu kyaa táan uy'á maa wuu nḡṅṅ wwú wuu kapegigil'e, u sishange nḡunji cye kurugo, ⁶ maa wuu le u Saanre e, maa wuu pyi sáragawwu, bà wuu

* 1:4 Yahutuubil'á, baashuunninji maha jwo a wà yaaga na nḡkemu k'à fūnṅṅ ke. Naha nḡe cyage e, baashuunnin'á jwo a wà Azi kùluni dánafeebii kurunyi puni na.

si mpyi s'a báare u Tunji Kile á mε. Pèente ná fànhε na nyε u á tèrigii puni i, fo tèekwombaa. Amiina!

⁷ Yii li cè, u si n-pa nahanyi! Sùpyire puni sí u nya, ali mpíi pi à u fúruugo ke, pire mú sí u nya. Njñke supyishinji puni sí mεε sú u kurugo. Amuni li sí n-pyi. Amiina.

⁸ Kafoonji Kile à jwo: «Mii u nyε Alifa ná Omega--tasiige ná takwøge. Mii u nyε, mii u mpyi, mii sí n-pa, Sinji Punifoo.»

Yesu Kirisita à uye cyêe Yuhana na

⁹ Mii Yuhana u nyε yii cìmpworonji ke, mii ná yii pi nyε Kile saanre shiinbii, maa wuye shiile yefuge e Yesu wwoñεεge kurugo ke, Kile jwumpe ná Yesu kani njwun'á pi pyi pi à mii cù a kàre Patiməsi i†. ¹⁰ Kafoonji pèente canñke, ka Kile Munaan si mii yige na lyempe e, ka mii i mejwu u nimbwoo lógo naye kántugo mu à jwo mpurugo mεε. ¹¹ L'á jwo: «Nde mu nyε na naa ke, lire sém'a tũugo dánafeebii kurunji baashuunnin'á nje kanyi na: Efese ná Simirina ná Perigamu ná Cyatiri ná Saridesi ná Filadelifi ná Lawodisi.»

¹² Ka mii i yyaha kèenñe si ncè shinji u nyε na yu ná mii i ke. Mii à yyaha kèenñe ke, ka mii i seenni fùkinabii baashuunni nya, ¹³ maa yaage kà nya fùkinabii shwòhòl'e mu à jwo sùpya. Vãanntinmbwòhò mpyi u à le, kuru mpyi na u taa fo u nintakuru yi na, seen vãnmeεge s'à tèg'a u mãhana u ntũñke e. ¹⁴ U njũñke mpyi a fĩniñe weewee, nyiigii sí i jĩ mu à jwo na. ¹⁵ U tooyi mpyi na jĩ mu à jwo dànye tɔɔnnò pi à le a fwò nage e, u mejwuuni sí nyε mu à jwo lufoomò tũnmò. ¹⁶ Wørii baashuunni mpyi u kaniñe cyege e. Nwøyo shuunni kãshikwønñwotanga mpyi na fwore u njwøge e. U yyahe mpyi na jĩ bà canñke maha mpyi canvwuge na mε.

¹⁷ Mii à u nya ke, maa jcwò u fere e, mu à jwo mii à kwú. Ka u u u kaniñe cyege taha mii na, maa jwo: «Mà hà raa fyáge mε, mii u nyε niñcyiñji ná nizanji. ¹⁸ Mii nyii wu u nyε. Mii mpyi a kwú, nka nume mii nyε nyii na fo tèekwombaa. Kwũñi ná njñke njwòhò shiinbii cyage tirikyaanni na nyε mii cye e. ¹⁹ Nyε karigií cyi nyε na mpyi numε, ná jcyii cyi sí n-pa n-pyi ke, cyire puni mu à nya ke, cyi séme. ²⁰ Wørigii baashuunninji mu à nya mii kaniñe cyege e, ná seenni fùkinabii baashuunninji mu à nya ke, cyire karigií njwòhe k'á njwòhe ke, kuru ku nyε nke: wørigii baashuunninji cyi nyε dánafeebii kurunji baashuunninji yyaha yyére shiinbii‡. Fùkinabii pi nyε yire kurunji baashuunninji.

2

Leterñi u à tũugo Efese kãñhe dánafeebii kurunji'á ke

¹ Dánafeebii kurunji ke ku nyε Efese kãñhe e ke, leterε sém'a kan kuru yyaha yyére shinji'á*, maa yi jwo u á na:

“Mii kaniñe cyege e wørigii baashuunninji nyε, mii i jaare seenni fùkinabii baashuunninji shwòhòl'e ke, mii à jwo: ² mii à yii kapyiñkii cè, báaranji yii nyε na nyi na maa yiye shiile shiilinj kanni ndemu na ke, mii à yire cè. Mii à li cè na yii nyε na jεεge shinpiibii karigií na mε. Mpii pi à piye pyi Yesu tũnntunmii mà ta sèe bà mε, yii à pire kãnmucya mà li ta na pi na fini. ³ Yii à yiye waha, maa kyaage kwú yiye e mii mεge kurugo, sàage nyε a jyé yii e mε. ⁴ Cyire mú i, mii

† 1:9 Kiribilere li nyε li li suumpe lwøhe niñke e. ‡ 1:20 Pii maha jwo: «dánafeebii kurunji baashuunninji mèlkeebii». * 2:1 Pii maha jwo: «mèlkeñ'á».

à tìgìrè cyán yìi ná, ñàhà ná yé yìi mpyi a mii kyaa táan yiy'á pyiŋkanni ndemu ná ke, là a fworò lire e. ⁵ Cyage yìi à kùun'á cwo ke, yìi funŋò cwo kuru ná, yìi i yiye cêéŋé, yìi i nùru yìi toronkanni niŋjyeen'á. Ná yìi ñyè a lire pyi mē, mii sí n-pa yìi mēé ná, si yìi fùkinaŋi lwó u tayahage e. ⁶ Nka kyaa niŋkin ná ñyè yìi e, ndemu l'á táan mii á ke. Nikolayiti shiinbii† kapyiŋkil'á pēn yìi á, mii fiige. ⁷ Ñyè Kile Munaani ná ñjemu yu dánafeebii kuruŋy'á ke, ñgemu la ku ñyè si yire yyaha cè ke, urufoo u niŋgyigigii pēre, u raa nùru. Ñgemu ká mpyi javoo ke, shìŋi cige ku ñyè Kile Arijanani i ke, mii sí kuru yasēere tà kan urufoo u lyi.”

Leterēji u à tūugo Simirina kànhè dánafeebii kuruŋk'á ke

⁸ Dánafeebii kuruŋke ku ñyè Simirina kànhè e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyére shinŋ'á†, maa yi jwo u á na:

“Mii u ñyè niŋcyiŋi ná nizanŋi ke, mii u mpyi a kwú maa ñè ke, mii à jwo: ⁹ mii à yìi yyefuge ná yìi fòŋke cè, ñka Kile kàmpañke ná, yìi ná ñyè yaarafee. Mpii pi maha ñko ná pire pi ñyè Kile shiinbii§, mà ta sèe bà mē, pire ná yìi mēyi kèéŋe pyiŋkanni ndemu ná ke, mii à lire cè. Sitaanniŋi wwoŋjē pi ñyè pi pi. ¹⁰ Yyefuge ku sí raa yìi taa ke, yìi àhà vyá kuru yyaha ná mē. Yii lógo, Sitaanniŋi sí yìi pìi le kàsuni i, bà pi si mpyi si yìi zò shwò ñgí mē. Yii sí canmpyaa ke yyefugo pyi, ñka yìi kwòro Kile kuni i, pi mēé ká mpyi ná si yìi bò. Lire ká mpyi, mii sí shìŋi niŋkwombaanŋi kan yìi pyi yìi kajaŋjwooni.

¹¹ Ñyè Kile Munaani ná ñjemu yu dánafeebii kuruŋy'á ke, ñgemu la ku ñyè si yire yyaha cè ke, urufoo u niŋgyigigii pēre, u raa nùru. Ñgemu ká mpyi javoo ke, kwùŋi shònwuŋi sè nò urufoo ná mē.”

Leterēji u à tūugo Perigamu kànhè dánafeebii kuruŋk'á ke

¹² Dánafeebii kuruŋke ku ñyè Perigamu* kànhè e ke, letere sém'a kan kuru yyaha yyére shinŋ'á†, maa yi jwo u á na:

“Nwoyò shuunni kàshikwòŋwòtange ñyè mii ñgemu á ke, mii à jwo: ¹³ mii à yìi tatēnge cè. Mii à cè ná Sitaanniŋi fànhè tatēnge ki. Antipasi u à pyi ñwómē niŋkinfoo maa mii kyaa jwo ke, pi à uru bò wani yìi yyére Sitaanniŋi tatēnge e. Lire ná li wuuni mú i, yìi à yiye pwo mii ná, yìi ñyè a ñen'a kántugo wà mii ná mē. ¹⁴ Cyire mú i, mii à tìgìrè cyán yìi ná, ñàhà ná yé pìi ná ñyè yìi shwòhòl'e, pir'á taha Balamu† kàlanŋi fye e. Balamu u mpyi a saanŋi Balaki sòn, ka lire si mpyi kaŋuŋò mà Izirayeli shiinbii yaha yasunŋyi kyaare ñkyaŋi ná jacwòere karigii mpyiŋi ná. ¹⁵ Amuni li mú ñyè, sùpyire tà ná ñyè yìi shwòhòl'e, tir'á taha Nikolayiti shiinbii§ kàlanŋi fye e. ¹⁶ Ñyè yìi yìi toronkanni kēŋeŋe, lire baare e kàshikwòŋwòŋni li ñyè ná fworè mii ñwòge e ke, ñcyère mii sí n-shà yìi yyére si sà tire tùn ná l'e.

† **2:6** Nikolayiti shiinbii ná mpyi tonkuro. Lire tonkuni shiinbii mpyi maha sùpyire leni kumpiini i ná pi kàlanŋi ná pi kapyiŋkil'e. ‡ **2:8** Pii maha jwo: «mèlekeŋ'á». § **2:9** Pii maha jwo: «Yahutuubii». Yahutuubii pii mpyi maha sònŋi ná pire pi ñyè Kile shiinbii, ali pi mēé ká mpyi pi ñyè ná kaceniŋii pyi mē. * **2:12** Kacinzunni mpyi a fàhà ta kuru kànhè e. Kuru mú k'á pyi kànhà niŋcyiŋe ñkemu i pi à ŋòmú saanbwohe pēe mu à jwo Kile ke. † **2:12** Pii maha jwo: «mèlekeŋ'á». ‡ **2:14** Yereyi Balamu à kan saanŋi Balaki á ke, yir'á pyi kaŋuŋò mà Izirayeli shiinbii le kumpiini i (Nòmburu 31.16). Naha ñke cyage e, cyelentiibii kafiniviniŋii pi ñyè ná sùpyire leni kumpiini i ná pi kàlanŋi i ke, Yuhana à pire tàana ná Balamu i. § **2:15** Nikolayiti shiinbii ná mpyi tonkuro. Lire tonkuni shiinbii mpyi maha sùpyire leni kumpiini i ná pi kàlanŋi ná pi kapyiŋkil'e.

17 Kile Munaani na njemu yu dánafeebii kurunɔ'á ke, ngemu la ku nyɛ si yire yyaha cè ke, urufoo u ninɔyigigii pɛɛɛ, u raa núru. Ngemu ká mpyi javoo ke, njyɔni mege ku nyɛ mani ná u à ɔwɔhɔ ke, mii sí uru kan urufol'á. Mii sí kafafyinge kan urufol'á mú. Mege nivɔnnɔ'á sème kuru kafaage juɔ'ni, sùpya nyɛ a ku cè me, fo ku tafoonɔi."

Leterɛni u à tùugo Cyatiri kànhe dánafeebii kurunɔ'á ke

18 Dánafeebii kurunɔke ku nyɛ Cyatiri kànhe e ke, letɛɛ sém'a kan kuru yyaha yyére shinɔ'á* maa yi jwo u á na:

"Mii Kile Jyanɔ nyiigii cyi nyɛ na ní na fiige, mii tooyi sí i ní dānyɛ tɔɔnnɔ fiige ke, mii á jwo: 19 'Mii à yii kapyiɔnkii ná yii taaŋge ná yii dāniyanɔ ná yii sùpyire ntɛgenɔ ná yii yiye zhiilɔni cè. Yii báaraɔni mú s'à njyaha numɛ mà tɔro niɔcyiɔni na. 20 Cyire mú i, mii à tìgire cyán yii na, naha na yɛ ceenɔ u nyɛ Zhezabeli† ke, ur'á finɛ na uru na nyɛ Kile tūntunɔ, ɔka yii à u yaha u u mii báaraɔnyii leni kumpiini i ná u kàlanɔ i, bà pi sí mpyi s'a jacwɔɔre pyi, s'a yasunɔyi kyaare kyàa me. 21 Mii à tère kan u á u u toronɔkanni kɛɛnɔ, ɔka u la nyɛ si láha u jacwɔɔre karigii na me. 22 Lire kurugo mii sí yampe pà yaha u na fo si u sínɔniɛ. Mpii pi nyɛ na jacwɔɔre pyi ná u e ke, mii sí yɛfɛwɔ nimbwɔhɔ wà pira na mú, fo pi aha pi toronɔkanni kɛɛnɔ. 23 Mii sí u fyɛɔwɔhɔshinɔni pyi pi a ɔkwúu. Lire e, dánafeebii kurunɔyi puni sí n-cè na shinɔni u à sùpyire sɔnnɔre ná ti funɔni karigii cè ke, mii wí. Mii sí yii shin maha shin sàra si ntàanna ná u kapyiɔnkil'e.

24 Nyɛ yii sanmpii pi nyɛ Cyatiri i, ná yii nyɛ a nyɛ uru ceenɔ kàlanɔ na me, yii pi à pyi yii nyɛ a nyɛ'n'a Sitaannɔni kanwɔhigii yyaha cya si jɔcè me, mii sí kyaa niɔkin kanna cya yii á, lire li nyɛ: 25 kàlanɔ yii à ta ke, yii kwɔro uru na fo mà sà nɔ mii tɛpani na. 26 Ngemu ká mpyi javoo maa mii nyii karigii pyi mà nɔ fo tɛgeni na ke, mii sí supyishɔni puni nūɔufente kan urufol'á. 27 U sí raa pi kɛɛnɔni ná tɔɔnnɔ kàbil'e, si pi jya jya pwoɔ cwoɔ fiige. 28 Mii sí tire nūɔufente kan urufol'á, bà mii Tuɔni Kile à ti kan mii á me. Mii sí nyèmuɔgo woni kan urufol'á mú.'

29 Kile Munaani na njemu yu dánafeebii kurunɔ'á ke, ngemu la ku nyɛ si yire yyaha cè ke, urufoo u ninɔyigigii pɛɛɛ, u raa núru."

3

Leterɛni u à tùugo Saridesi kànhe dánafeebii kurunɔ'á ke

1 Dánafeebii kurunɔke ku nyɛ Saridesi kànhe e ke, letɛɛ sém'a kan kuru yyaha yyére shinɔ'á* maa yi jwo u á na:

"Kile múnahigii baashuunnɔni ná wɔrigii baashuunnɔni nyɛ mii ngemu á ke, mii á jwo mii á yii kapyiɔnkii cè. Sùpyire na sɔnnɔni na yii à shɔni sèe wunɔni ta, mà li ta yii à kwú u kàmpannɔke na. 2 Nyɛ yii yiri nɔɔmpe na, yii fánha le yiye e, naha na yɛ yii fánh'a à kwɔ à kwɔ. Yii li cè na yii nyɛ na yii karigii pyi na nɔni cyi tɛgeni na mii u Kilenɔni nyii na me. 3 Kàlanɔ yii à lógo maa nyɛ u na ke, yii funɔni cwo uru na, yii i u cú yii tãanna ná u lógonɔkanni i, yii i yii toronɔkanni kɛɛnɔ. Ná yii nyɛ a nyiigii múgo me, mii sí n-pâa yii e nānkaawa fiige, yii si mii tɛpani cè me. 4 Lire ná li wuuni mú i, sùpyire tà na nyɛ wani Saridesi kànhe e, tire nyɛ

* **2:18** Pii maha jwo: «mèleken'á». † **2:20** Uru ceenɔ Zhezabeli kurugo, Akabu mpyi a Kile kuni yaha (1 Saanbii 16.29-31; 1 Saanbii 18.4,19; 2 Saanbii 9.22). Lire kurugo, naha ɔke cyage e, ceenɔ u à dánafeebii le kumpiini i ná u kàlanɔ i ke, Yuhana à uru ceenɔ mege le Zhezabeli. * **3:1** Pii maha jwo: «mèleken'á».

a ti v̄aan̄nyi jwóh̄o m̄e. Tire ti sí n-pa v̄aan̄vinyin̄nyi le, s'a j̄áare ná mii i, jaha na ye ti ná lir'á yaa.

⁵ Ngemu ká mpyi javoo ke, urufoo mú sí v̄aan̄vyinge kà le amuni. Mii sí n-sii urufoo mege b̄ò sh̄nji nin̄kwombaan̄ji tafeebii m̄eyi tasemege e m̄e. Mii sí yi jwo mii Tun̄ji Kile ná u m̄èl̄ek̄eεbii nyii na, na urufoo na nȳe mii wu. ⁶ Kile Munaani na njemu yu dánafeebii kurun̄j'á ke, ngemu la ku nȳe si yire c̄e ke, urufoo u nin̄gyigigii p̄ere, u raa núru.”

Let̄erēnji u à tùugo Filadelifi kànhe dánafeebii kurun̄j'á ke

⁷ Dánafeebii kurun̄jke ku nȳe Filadelifi kànhe e ke, let̄erē sém'a kan kuru yyaha yyéere shin̄j'á†, maa yi jwo u á na:

“Mii u nȳe nin̄c̄en̄ji, s̄een̄j̄ifoo, saan̄ji Dawuda tirikyaanni foo. Mii aha jw̄oge nk̄emu múgo ke, wà si n-jà kuru tò m̄e, mii aha nk̄emu tò ke, wà si n-jà kuru múgo m̄e. ⁸ Mii à yii kapyiin̄kii c̄e. Mii à li c̄e na yii f̄anh'á cȳère, lire ná li wuuni mú i, yii à kw̄oro na mii jwumpe kuni jaare, yii nȳe a cȳé mii na m̄e. Lire kurugo, mii à jw̄oge múgo yii á, s̄upyan̄ji wà tufiige si n-jà ku tò m̄e.

⁹ Sitaann̄nji wwōn̄eεbii pi à piye pyi Kile shiin̄‡ mà ta s̄eε b̄a m̄e, mii sí f̄anha cȳán̄ pire na, pi a ma pi a nin̄kure sín̄ni yii á, s'a yii p̄ere. Lire e pi sí n-c̄e na yii kyal'á táan̄ mú á. ¹⁰ Yii à kw̄oro na mii jwumpe kurigii jaare, maa yiye shiile. Lire kurugo, yyefuge ku sí n-pa din̄ȳen̄ji s̄up̄yire puni ta si pi zò shw̄o nḡí ke, kuru t̄eni ká n̄o, mii mú sí n-kw̄oro ná yii e. ¹¹ Ncȳère mii sí n-pa. Kàlan̄ji yii à ta ke, yii uru c̄ú ná s̄èl'e, wà kà nk̄w̄ò kaj̄an̄jwooni shw̄o yii na m̄e. ¹² Ngemu ká mpyi javoo ke, mii sí uru pyi cin̄nkun̄j̄o mii Kilen̄ji j̄áarebage e, u saha si n-fworo wani m̄e. Mii sí na Kilen̄ji mege ná Kile kànhe mege s̄eme urufoo na. Kuru ku nȳe Zheruzalemu kànhe niv̄on̄jke, nk̄emu ku sí n-ȳiri nin̄ȳin̄ji i Kile yyéere si nt̄ige ke. Mii sí na yab̄ilin̄ji mege niv̄on̄jke s̄eme urufoo na mú.

¹³ Kile Munaani na njemu yu dánafeebii kurun̄j'á ke, ngemu la ku nȳe si yire yyaha c̄e ke, urufoo u nin̄gyigigii p̄ere u raa núru.”

Let̄erēnji u à tùugo Lawodisi kànhe dánafeebii kurun̄j'á ke

¹⁴ Dánafeebii kurun̄jke ku nȳe Lawodisi kànhe e ke, let̄erē sém'a kan kuru yyaha yyéere shin̄j'á§, maa yi jwo u à na:

“Mii u nȳe Amiina*, ngemu u nȳe na Kile jwumpe yu ná jw̄om̄eεfente ná s̄en̄ji i ke. Mii cye kurugo Kile à yaayi puni dá. ¹⁵ Mii à yii kapyiin̄kii c̄e. Yii nȳe a j̄īge m̄e, yii mú nȳe a wȳère m̄e. Yii n'a mpyi a j̄īge, lire nȳe m̄e mà wȳère, lire bá mpyi na sí n-pw̄ór̄o. ¹⁶ Nka yii na nȳe mu à jwo l̄uw̄oεgo. Yii nȳe a wȳère m̄e, yii mú nȳe a j̄īge m̄e, lire kurugo mii sí yii tùgo na jw̄oge e. ¹⁷ Yii na yiye s̄on̄ji yaarafee, na yaayi puni na nȳe yii á, na yaf̄yin̄ kyaa saha nȳe yii na m̄e, nka yii nȳe a c̄e na yii na nȳe kanhamafee ná j̄un̄aarafee m̄e. Yii cȳengaya wuu ná yii cip̄yire wuu pi nȳe, maa mpyi f̄yin̄mii. ¹⁸ Lire kurugo, mii na yii ȳerege: yii a ma, mii sí s̄en̄ji s̄eε wun̄ji p̄ere yii á, b̄a yii si mpyi si mpyi yaarafee m̄e. Yii a ma, mii sí v̄aan̄vinyin̄nȳe p̄ere yii á, yii t̄èg'a yii cip̄yire tò, b̄a s̄ilege si mpyi si láha yii na m̄e. Yii a ma, mii sí nȳiigii wȳere p̄ere yii á, yii pyi yii nȳiigii na, b̄a yii si mpyi s'a jaa m̄e. ¹⁹ Mpii kyaa l'á táan̄ mii á ke, pire wà ká wurugo, mii maha u ȳere, maa u le kuni i. Nȳe yii yiye waha, yii i yii toron̄kanni k̄en̄n̄je.

† 3:7 Pii maha jwo: «m̄èl̄ek̄en̄j'á». ‡ 3:9 Pii maha jwo: «Yahutuubii». Yii 2.9 wii. § 3:14 Pii maha

jwo: «m̄èl̄ek̄en̄j'á». * 3:14 Nde jwumbilini jw̄ohe ku nȳe naha nk̄e cyage e: «S̄eε wi.» Kirisita mege ká mpyi Amiina, lir'á yaa li wuu pyi wuu t̄en̄ ná l'e na jw̄om̄yahigii Kile à lw̄o u cye kurugo ke, cyire puni sí n-f̄un̄j̄o.

²⁰ Mii niŋjyerenji na nyε jwɔge na, maa ku kúuli. Ngemu ká mii meɔwuu ni lógo, maa jwɔge múgo ke, mii sí n-ɔyé urufoo yyére si lyí ná u e, urufoo mú sí n-lyí ná mii i.

²¹ Ngemu ká mpyi javoo ke, mii sí urufoo pyi u tɛɛn ná mii i na saanre yateɛnɔke e, bà mii à pyi javoo maa ntɛɛn ná na Tunji i u saanre yateɛnɔke e mɛ.

²² Kile Munaani na njemu yu dánafeebii kuruɔy'á ke, ngemu la ku nyε si yire yyaha cè ke, urufoo u niŋgyigigii pɛɛ, u raa núru.”

4

Kile pèente niŋyini i

¹ Lire kántugo nde à pyi mii á kacyeele mà jwɔgo nya k'à múgo niŋyini i. Meɔwuu ni mii mpyi a fyánha a lógo mpurugo mɛɛ fiige ke, lir'à jwo: «Dùgo naha, karigii cyi à yaa cyi pyi nde kántugo ke, mii sí cyire cyéɛ mu na.» ² Lire tɛnuuni i, ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka mii i saanra yateɛnɔke nya niŋyini i, wà s'à tɛɛn k'e. ³ Urufoo mpyi na jí zasipe ná sariduwanɛ kakyanhala kafaare lonɔara woore fiige. Zánhanjwɔge mpyi a kuru tateɛnge kwúulo, ku mpyi na jí mu à jwo kafaani pi maha mpyi ɛmerodini ke. ⁴ Saanra yateɛnyε beɔjaaga ná sicyεere mpyi a saanre yateɛnɔke niŋcyiige kwúulo. Kacwɔnrii beɔjaaga ná sicyεere mpyi a tɛɛn y'e, pi mpyi a vǎanvynre le, maa sɛɛnɔni jùntoɔni tò pi jùnyí na. ⁵ Kileɔini ná tùmpe ná kiletinni mpyi na fwoore kuru saanre yateɛnɔke e. Fùkinahii baashuunni mpyi na jí ku yyaha yyére, pɛre pi nyε Kile múnahigii baashuunni. ⁶ Yateɛnɔke yyaha yyére, tafabwɔhɔ mpyi wani mu à jwo lwɔhɔ cyaga. Kuru cyage mpyi na jí dùba ná zánhafunɔcɛɛnɔke fiige. Nyii yaaya sicyεere mpyi saanre yateɛnɔke niŋke e maa ku kwúulo, yire yyaha yyérenji ná yi kántugo yyérenji puni mpyi nyipyaa. ⁷ Nyii yaage niŋcyiige mpyi mu à jwo cǎnraga, shɔnwoge mpyi mu à jwo nupeyaaga, tanrawoge yyaha sí nyε mu à jwo sùpya wogo, sicyεrewoge sí nyε mu à jwo nyε u nyε na mpéeli. ⁸ Fukanya baani mpyi yire nyii yaayi sicyεerenji puni niŋkin niŋkinji na. Yi cyeere puni mpyi nyipyaa. Pilaga bàra canɔa na, yi maha ŋko: «Niŋcɛnɔni, niŋcɛnɔni, niŋcɛnɔni, Kafoonji Kile, Sinji Punifoo, ngemu u mpyi, ná u nyε, ná u sí n-pa ke.»

⁹ Nge u à tɛɛn saanre yateɛnɔke e, ná u nyε nyii na fo tèekwombaa ke, nje nyii yaayi ká a uru père, maa u báami, maa fwù kaan u á tère o tère e ke,

¹⁰ kacwɔnribii beɔjaaga ná sicyεerenji maha niŋkure sín saanre yateɛnɔkefoo yyaha yyére, uru nyii wunji u nyε tèrigii puni i, maa u pèe, maa pi kajajjwooni jùntoɔni kwɔɔng'a tūrige u taan, maa jwo:

¹¹ «Wuu Kafoonji Kile, mu à yaa ná pèente ná ŋkèenji ná sífente e, naha na yε mu u à yaayi puni dá, mu à yi dá mà tàanna ná ma nyii wuuni i.»

5

Mpabilini ná sémeɔwenke kani

¹ Nyε nge u mpyi a tɛɛn saanre yateɛnɔke e ke, ka mii i sémeɔwenɔ nimbwɔhɔ nya k'à myígile uru kàniŋe cyεge e. Sémeɔ mpyi ku kàmpanjny shuunniŋi na, maa ku jwɔ tò ná fyéɛ baashuunni i. ² Ka mii i Kile mɛleke fanhanjyahaga wu nya u u yu fánha na: «Jofoo u à yaa ná fyéebii ndáhanji i si sémeɔni jwɔ múgo yε?»

³ Nka wà nyε a ta n̄nyin̄i ná n̄j̄jke ná n̄j̄jke n̄wòh'i, ngemu u sí n-jà sémeñi n̄wò múgo si u fun̄jke wíi me. ⁴ Ka mii i mee sú sèl'e, naha na ye sùpya nyε a ta ngemu u à yaa ná sémeñi mùgoñi i, si u fun̄jke wíi me. ⁵ Ka kacwónr̄ñi wà nin̄kin si mii pyi: «Ma hà raa mee súu me. Zhuda túluge shin̄ji u nyε mu à jwo cànr̄aga, maa mpyi saann̄i Dawuda n̄amp̄yige ke, yii lí cè na kur'a pyi javoo. Lire e, ku sí n-jà fyèebii baashuunn̄i láha, sí sémeñi n̄wò múgo.»

⁶ Nyε ka mii i Mpabili n̄ya l'à yyére saanre yatεñjke yyaaha yyére, nyii yaayi sicyεeren̄i ná kacwónribii shwòh̄l'e. Li mpyi mu à jwo l'à bò mà pyi sár̄aga. N̄ñ̄ji baashuunni mpyi l'á, ná nyii baashuunni, cyire cyi nyε Kile múnahigii baashuunn̄i cyi à túugo d̄nyen̄i cyeyi puni i ke. ⁷ Ka Mpabilini si file maa sémeñi shwò saanre yatεñjke t̄eenfoon̄i k̄aniñe cyege e. ⁸ Lir'a pyi ke, ka nyii yaayi sicyεeren̄i ná kacwónribii beñjaaga ná sicyεeren̄i si piye t̄rig'a cyán Mpabilini á. Pi shin maha shin mpyi ná ñkònn'i, mà bàra s̄en ñk̄nahii, cyire puni mpyi a n̄i wusuna n̄uguntanga wu na. Nareyi Kile wuubii maha mpyi ke, yire yi mpyi uru wusunan̄i. ⁹ Pi mpyi na mee n̄iv̄on̄n̄o c̄e na:

«Mu u à yaa ná ñke sémeñjke zhwon̄ji i,
si ku fyèebii láha,

naha na ye mu à bò mà pyi sár̄aga,

maa sùpyire tà n̄j̄j̄ w̄w̄ú ná ma sishange e mà pyi Kile wuu,
t̄luyi puni ná sh̄eenre puni ná sup̄yish̄in̄ji puni ná k̄irigii puni i.

¹⁰ Mu à pi pyi saanlii ná sár̄agawwu, bà pi si mpyi s'a báare Kile á,
si mpyi n̄ñ̄ufente e n̄j̄jke na me.»

¹¹ Lire k̄antugo ka mii i Kile mèl̄ek̄ee miliyoo n̄j̄yah̄nyah̄amii mee l̄ogo. Pi mpyi a saanre yatεñjke ná nyii yaayi ná kacwónribii kw̄ulo. ¹² Pi mpyi na ñko f̄anha na:

«Mpabilini l'à bò mà pyi sár̄aga ke,

lire l'à yaa ná sífente ná yaarafente ná yákilifente ná f̄anche

ná p̄ente ná sinampe ná ñk̄eñji i.»

¹³ Yaaga maha yaaga k'à dá n̄nyin̄i ná n̄j̄jke ná n̄j̄jke n̄wòh'i ná lwòhe e ná yaaga maha yaaga ku nyε ke, ka mii i yire puni n̄ya yi i mee c̄e na:

«Ñk̄eñji ná p̄ente ná sinampe ná f̄anhafente ti pyi saanre yatεñjke t̄eenfoon̄i
ná Mpabilini woro, fo t̄ekwombaa!»

¹⁴ Nyii yaayi sicyεeren̄i mpyi na ñko: «Amiina». Ka kacwónribii si piye t̄rig'a cyán, maa saanre yatεñjke t̄eenfoon̄i ná Mpabilini p̄e.

6

Mpabilini à fyèe baani láha yyecyiīge na

¹ Nyε sémeñjke fyèebii baashuunn̄i i, ka mii i Mpabilini n̄ya l'à n̄j̄cyiin̄i láha. Nyii yaayi sicyεeren̄i i, ka mii i kuru kà nin̄kin n̄ya k'à jwo f̄anha na mu à jwo kilen̄i u à t̄in, na: «Pa naha!» ² Ka mii i wíl'a sh̄onfyinge n̄ya, sintaaga mpyi ku f̄eoon̄i cye e. Kajan̄jwoon̄i n̄inton̄o mpyi a kan u á, ka u kajan̄gun̄ji si ñk̄are si sà mpyi kajan̄a sahan̄ki.

³ Mpabilini à fyèñi sh̄onwun̄i láha sémeñjke na ke, ka nyii yaage sh̄onwoge si jwo: «Pa naha!» ⁴ Nyε ka sh̄onge kabere si fworo. Kuru mpyi a n̄áan̄a. F̄anche mpyi a kan ku f̄eoon̄i á u yyeñjke kwò n̄j̄jke na, bà sùpyire si mpyi s'a tiye bùu me. K̄ashikwón̄j̄wòt̄oñgo mpyi a kan u á.

⁵ T̄eni i Mpabilini à fyèñi tanrewun̄i láha ke, ka nyii yaage tanrawoge si jwo: «Pa naha!» Ka mii i sh̄ongò n̄ingwòh̄o n̄ya k'à fworo. N̄ge u mpyi ku

Manase shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,
 7 Simiyòn shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,
 Levi shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,
 Isakari shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,
 8 Zabulòn shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,
 Yusufu shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na,
 Benzhama shiinbil'e, maa u bwòn shiin kampwòhii ke ná shuunni na.

Shinyahanyahara na Kile pére

9 Lire kántugo ka mii i núr'a wíi mà sùpyijyahanyahara nya wà sìn-jà ntemu tðrò me. Kirigii puni ná tùluyi puni ná supyishini puni ná sheenre puni sùpyii pi mpyi pi pi. Pi mpyi a yyére Kile saanre yatεεnɲke ná Mpabilini yyaha yyére. Vãanvyinre mpyi pi na, sháhankenye* sí nyε pi cye e. 10 Pi mpyi na yu fànha na: «Wuu Kileni u à téen saanre yatεεnɲke e ke, uru ná Mpabilini à wuu shwò.» 11 Kile mèlεεebii puni mpyi a saanre yatεεnɲke ná kacwònrìbii ná nyii yaayi sicyεerenj kwúulo, maa piye tìrig'a cyán saanre yatεεnɲke taan, maa Kile pére, 12 maa ŋko:

«Amiina!
 Nkèenji ná sìnampe
 ná yákilifente ná fwùñi ná pèente
 ná sífente ná fànhe
 na nyε wuu Kileni wuyo fo tèekwombaa.
 Amiina.»

13 Nyε ka kacwònrɔñi wà niñkin si mii pyi: «Mpire pi à nte vãanvyinre le ame ye, taa pi à yiri ke?» 14 Ka mii i jwo: «Mu à pi cè káfoonji.» Ka u u jwo: «Mpii pi à fworò kyaage nimbwòhe e, maa pi vãanji jyé a fíniñe Mpabilini sishange e ke, pire pi. 15 Lire e, pi nyε Kile saanre yatεεnɲke yyaha yyére, maa u pére u bage e pilaga bâra canja na. Nge u à téen saanre yatεεnɲke e ke, uru sí n-téen pi shwòhòl'e, si pi le u fukange òwòh'i. 16 Katege ná byage saha si pi ta me, 17 naha na ye Mpabilini li nyε saanre yatεεnɲke niñke e ke, lire si n-pyi pi náhafoonji. Lùbilibii lwòhe ku maha shìñi sèe wuñi kaan ke, li sí n-kàre ná pi e pire cyage e. Kile yabilini sí pi nyilwòhe puni cwùun.»

8

Mpabilini à fyèji baashonwuñi láha

1 Tèni i Mpabilini à fyèji baashonwuñi láha ke, ka tùmpe si fyàha niñyini i, mà tère nimbilere pyi. 2 Kile mèlεεebii baashuunnini u à yyére Kile yyaha yyére ke, ka mii i pire nya, ka mpuruyo baashuunni si ŋkan pir'á.

3 Ka Kile mèlεεenji wabere si mpa yyére sárayi tasogoge taan. Wusunasuugocwo mpyi u cye e, ndemu l'à yaa ná seεenji i ke. Ka wusuna niñyahawa si ŋkan u á, u pyi sárage ná Kile wuubii puni ñarey'e, sárayi tasogoge seεenji woge ku nyε Kile saanre yatεεnɲke yyaha yyére ke, kuru ñuñ'i. 4 Ka wusunañi ñguruge si wá na fwoore cwooni i Kile mèlεεenji cye e, na dùru ná Kile wuubii ñarey'e Kile yyahe taan. 5 Lire kántugo ka Kile mèlεεenji si wusunañi cwooni jñ sárayi tawwuge nanñyanhigii na, mà wu niñke na. Ka kileni si wá na ntñni, maa jñ, tùmpe s'à ñyaha, ka niñke si jcyéenne.

* 7:9 Yire ñkényii mpyi na funntange ná kataanni cyére.

Kile mèlèkεεbil' à mpuruyo baani wyi yyecyiige na

⁶ Kile mèlèkεεbii baashuunniŋi cye e mpuruyi baashuunniŋi mpyi ke, ka pire si bégele s'a yi wyi.

⁷ Kile mèlèkεεni niŋcyiin' à u mpuruge wyi ke, ka zànhafunŋεεŋyi ná nage ná sishange si wùrugo yiye e mà yiri niŋyiŋi na mà wà niŋke na. Niŋke ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à sógo ná ku cire ná ku jyèpuruge e.

⁸ Kile mèlèkεεni shonwun' à u mpuruge wyi ke, ka yaaga nimbwòhò si wà suumpe lwòhe e mu à jwo naŋa nawogo. Suumpe lwòhe ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à kèŋŋ'a pyi sishan. ⁹ Nyii yaayi yi jye suumpe lwòhe e ke, yire ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à kwù, bakwooyi ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à murulo.

¹⁰ Kile mèlèkεεni tanrewun' à u mpuruge wyi ke, ka woro nintabaala si yiri niŋyiŋi i mà mpa jcwò niŋke na. Li mpyi na jí na fiige. Baabii ká ntáa tataaya taanre, l' à cwo taaga niŋkin ná ku lùbilibii jun' i. ¹¹ Lire woni mege na jye Zoroŋi. Lwòhe ká ntáa tataaya taanre, l' à taaga niŋkin pyi k' à soro. Mpii pí à ku bya ke, pire niŋyaha à kwù ku zoroŋi kurugo.

¹² Kile mèlèkεεni sicyerewun' à u mpuruge wyi ke, canŋke ná yinŋke ná wòrigii ká ntáa tataaya taanre taanre, taaya niŋkin niŋkin à kèege. Lir' à pyi ke, yi saha jye a já a bèenmpe yige pu yigenkanni na me. Canŋke ká ntáa tataaya taanre, taaga niŋkin à kwòro canŋaŋyiini bèenmpe baa. Numpilage ká ntáa tataaya taanre, yinŋke jye a bèenme yige taage tanrawoge e me.

¹³ Ka mii i núr' a jye jya fo niŋyiŋi i, u u ŋko fànha na: «Niŋke sùpyire wuun' à kèege, l' à kèege, l' à kèege, jaha kurugo ye jcyère mèlèkεεbii taanreŋi sanŋi sí pi mpuruyi wyi.»

9

¹ Jye Kile mèlèkεεni kanŋkuro wun' à u mpuruge wyi ke, ka mii i woni là jya l' à yiri niŋyiŋi i mà mpa jcwò niŋke na, ka kacye wiyicugunŋe tirikyaanni si ŋkan l' á. ² Ka li i ku múgo, ka ŋguruge si ntii na dùgudugu na dùru mu à jwo kacεεge ku jye na sóre, mà canŋaŋyiini ná kafεεge pyi k' à wwò. ³ Ka kampεεŋye si fwooro kuru ŋguruge e mà caala mà niŋke tò. Fànhe mpyi a kan y' a sùpyire noni nóŋgyahigii fiige. ⁴ Y' à jwo y' á na y' àha yaaga pyi jyege, lire jye me cire, lire jye me yaaga maha yaaga k' à si na fyin niŋke na ke, kuru kà na me, fo sùpyire ti jye Kile fyèŋi jye a bwòn ti byahigii na me. ⁵ Kuni jye a kan y' á, y' a sùpyire bùu me, ŋka yi ti yyahayi fwòhòro yinŋe kanŋkuro funŋ' i. Yi tanòŋke yanŋanni ná nóŋgyaani woge na jye niŋkin. ⁶ Cyire canmpyaagil' e, sùpyire sí raa kwùŋi caa, ŋka ti si u ta me. Ti la sí n-pyi si ŋkwù, ŋka kwùŋi sí raa fi ti yyaha na.

⁷ Yire kampεεŋyi mpyi shonyo fiige, jjemu y' à bégele kàshige mee na ke. Yaaya na mpyi yi jùnŋi na sɛɛn jùntoyo fiige, yi yyahayi mpyi sùpya wogo fiige. ⁸ Yi jùŋjoore mpyi ceewe woro fiige, ŋkànhigii sí jye cànrage wogii fiige. ⁹ Yi ntùŋke mpyi mu à jwo k' à tò ná tɔɔnnò vàanntinŋ' i, yi fukanyi tùmpe mpyi mu à jwo shonkuruŋò ku jye na fi ná yi wòtoribil' e na wá kàshige cyage e. ¹⁰ Yi neŋyi mpyi ná sènŋil' e nóŋgyahii fiige. Yire neŋyi cye kurugo, fànhe mpyi y' e, yi já a yyefuge nò sùpyire na yinŋe kanŋkuro funŋ' i. ¹¹ Kacyewiyicugunŋe mèlèkεεni u mpyi yi saanŋi. Eburubii sheenre e pi maha u mege pyi: «Abadon» Girekiibii woore e maa u mege pyi: «Apoliyon». (Kuru mege jwòhe ku jye: «kakyampyiŋi».)

¹² Jye yyefuge niŋcyiig' à tòro, yii li cè shuunni saha na ma kàntugo.

13 Nyε Kile mèlekeɛɛni baani wuɲ'à u mpuruge wyi ke, sárayi tawwuge seɛɛɛni woge ku nyε Kile yyaha yyére ke, ka mii i meɲwuu lógo kuru mbiɲkii sicyeɛɛrenɲi na. 14 Kile mèlekeɛɛni baani wuɲi u mpyi ná mpuruge e ke, ka nde meɲwuu si uru pyi: «Kile mèlekeɛɛbii sicyeɛɛrenɲi u à pwo Efirati baɲi nimbwoni cyage e ke, pire sánha.» 15 Pire Kile mèlekeɛɛbii sicyeɛɛrenɲi mpyi a bégel'a yaha na nde yyeeni ná nke yɲke ná nde canmbilini ná nde tēni yabiliɲi sigili ke, pi à sánha, bà li si mpyi, diɲyε sùpyire ká ntáa tataaya taanre, pi i taaga niɲkin bò mε. 16 Pi kàshikwóɔnbii pi mpyi shónyi ɲuɲ'i ke, pire pèreg'á jwo mii á. Pi mpyi shiin miliyoo ɲkwuu shuunni (200.000.000). 17 Kacyeeni mii à ɲya ke, lire l'á pyi, mii à shónyi ná yi feveebii ɲya. Tóɔnnte vāanntiɲyi yi mpyi pi na ke, yire mpyi a ɲáaɲa na fiige, maa mpyi bula fiige, maa mpyi nεɛ fiige. Shónyi ɲùɲyi mpyi canraya wuyi fiige. Nage ná ɲguruge ná ɲkíriginɲi mpyi na fwore yi ɲwóyi í. 18 Diɲyeni sùpyire ká ntáa tataaya taanre, nage ná ɲguruge ná ɲkíriginɲi u mpyi na fwore shónyi ɲwóyi i ke, yire yyefuyi taanren'á taaga niɲkin bò. 19 Shónyi fánhe mpyi yi ɲwóyi ná yi neɲyi i. Yi neɲyi mpyi wwòo fiige, maa mpyi ná ɲumbogil'e. Cyire cye kurugo, yi mpyi maha yyefuge wāa sùpyire na.

20 Nyε sùpyire t'á pyi ti nyε a kwú yire yyefuyi cye e mε, tire nyε a láha ti cyeyayaayi mpéeni na mε. Ka ti i ntóro ná ti ɲinasunni ná ti kacyzunni i, ti mpyi a yire ɲjemu yaa ná seɛɛɛni, lire nyε mε wyérfyinni, lire nyε mε dàɲyeni, lire nyε mε kafaayi, lire nyε mε ná cire e ke. Mā li ta, yire yaayi ɲyε na ɲaa mε, yi ɲyε na núru mε, yi ɲyε na jà a ɲaara mε. 21 Ti mú ɲyε a láha ti supyibuuni ná ti siɲkanmpe ná ti jacwóore ná ti nāɲkaage na mε.

10

Sémébileni kani

1 Lire kántugo ka mii i Kile mèleke fanhanɲyahaga wuɲi wabεɛɛ ɲya u à tíge mà yíri ɲiɲyiɲi i. Nahaja mpyi u na vāanntiɲyε fiige, zánhanwóoge sí nyε u ɲiɲke e. U yyahe mpyi canɲaniyiini fiige, u tooyi sí nyε mu à jwo na ku nyε cinɲkunyo na. 2 Sémébileni là ɲwó mpyi a múgo u cye e. Ka u u à kaniɲe tóoge yaha suumpe lwóhe ɲuɲ'i, maa kámene woge yaha ɲiɲke na, 3 maa jwo fánha na canraga fiige. U à jwo amuni ke, ka kilenɲi si ntín tooyo baashuunni. 4 Cyire kiletiɲɲkii baashuunni'á ɲjemu jwo ke, mii la mpyi si yire séme, ɲka mii à meɲwuu lógo ɲiɲyiɲi i na: «Kiletiɲɲkii baashuunni'á ɲjemu jwo ke, puru pyi mā kanni funɲo kyaa, mā hā pu séme mε.» 5 Kile mèlekeɛɛni mii mpyi a ɲya u à u tóoge kà niɲkin yaha suumpe lwóhe ɲuɲ'i, maa ku sanɲke yaha ɲiɲke na ke, ka uru sí u kaniɲe cyεge yíriɲe ɲiɲyiɲi i, 6 maa jwo: «Kilenɲi u nyε fo tēekwombaa, ná u à ɲiɲyiɲi ná ɲiɲke ná suumpe lwóhe ná yi funɲo yaayi puni dá ke, mii sí n-kāa uru mεge na na tēn'á nɔ, tère saha nyε mε. 7 Mèlekeɛɛni baashonwuɲi ká u mpuruge wyi canɲke ɲkemu i ke, kanwóhoni Kile à bégel'a yaha ke, u sí lire pyi, bà u à yi jwo u tūntunmpii, u báarapyiibil'á mε.»

8 Meɲwuu mii mpyi a fyánha a lógo mà yíri ɲiɲyiɲi i ke, ka lire si núr'a mii pyi: «Kile mèlekeɛɛni u à yyére suumpe lwóhe ná ɲiɲke ɲuɲ'i ná sémebileni nimugonɲahani i ke, sà li shwó u cye e.» 9 Ka mii i file uru Kile mèlekeɛɛni na, maa u pyi u sémebileni kan, ka u u mii pyi: «Li shwó ma a ɲkyáa, li sí n-soro mu funɲke e, ɲka li sí n-póo mu ɲwóoge e sεɛ fiige.» 10 Nyε ka mii i sémebileni shwó Kile mèlekeɛɛni cye e mà kyá. Li mpyi a póo mii ɲwóoge e sεɛ fiige, ɲka mii à li jò ke, ka li i mii funɲke pyi ku u mii yà zoronɲi cye e.

¹¹ Ka pi i yi jwo mii á na Kile saha sí túnnturo le mii cye e mii u jwo supyishi niyahawa ná kirii niyahagii ná shenre niyahara süpyii ná saanlii niyahamil'á.

11

Kile túnntunmpii shuunniñi kani

¹ Nye lire kántugo, ka pi i sumara pyipyi yaaga kan mii á mu à jwo kábii, maa yi jwo mii á: «Yír'a Kileñaarebage ná sárayi tawwuge súma, mpíi pi nyé wani na Kile père ke, ma a pire tòro. ² Nka ma hà Kileñaarebage ntàani súma me, ñaha na ye mpíi pi nyé pi nyé Kile kuni i me, kuru cyag'à kan pir'á. Pire pi sí n-pa Kile kánhe jya yinye beeshuunni ná shuunni funñ'i. ³ Mii sí na jwumpe jwufeebii shuunniñi tun ná bubaga vaañyi i yacy'e. Pi sí raa mii túnnture pyi canmpyaa kampwoo ná ñkwuu shuunni ná beetaanre (1.260) funñ'i.» ⁴ Olivye ciyi shuunniñi ná fúkinabii shuunniñi pi nyé ññke Kafoonji taan ke, yire yi nyé pire túnntunmpii shuunniñi. ⁵ Süpya la ká mpyi si kawaa pyi pi na, nage maha fworó pi ñwóyi i, maa uru zampenñi bò. Sèenji na, süpya maha süpya la ká mpyi si kawaa pyi pi na, urufol'à yaa u bò amuni. ⁶ Fánhe na nyé pi á pi já a zánhe cù k'áha mpa pi túnnture canmpyaagii funñke e me. Pi mú maha já a lwóhe kèenñ'a pyi sishan. Tère o tère l'à pi táan ke, yyefuge shinj i u à pi táan ke, pi maha já a kuru wá süpyire na ññke na.

⁷ Pye yi túnnture jwo a kwò tēni ndemu i ke, sige yapege kà sí n-fworó kacwewyicugunke e si mpa pi tún, si já pi na, si pi bó. ⁸ Pi buwuubii sí n-yaha kánwóhe tafage e. Kuru kánhe ku sí n-já n-tàanna ná Sodomu* ná Misira† e, yi kapegiñi kurugo, kur'e pi à pi Kafoonji kwòro cige na mú. ⁹ Pii sí n-yíri kirigii puni ná túluyi puni ná shēenre puni ná supyishinj puni i si mpa a pi buwuubii wíi canmpyaa taanre ná paanga funñ'i, pi si ñee wá u pi tò me. ¹⁰ Pi ñkwùñi funntange kurugo, ñnyé süpyire sí n-pyi ntàanji i, s'a ma yaaya kaan piy'á, ñaha na ye pire Kile túnntunmpii shuunniñi mpyi a ñnyenji süpyire yyahayi fwóhòrò sèl'e.

¹¹ Nye cyire canmpyaa taanre ná paange kántugo, ka shinj ñoni si yíri Kile yyére mà jyè pi e, ka pi i yír'a yyére. Mpíi pi à pi ñya ke, ka pire si fyá sèl'e. ¹² Ka pire túnntunmpii shuunniñi si mejwuu lógo fánha na mà yíri ñinyinj i na: «Yii dùgo naha.» Ka pi i dùgo ñinyinj i ñahanke k'e, mà pi zampenbii yaha tayyérege e na pi wíi. ¹³ Ka ññke si ntí'l'a cyéenne sèl'e. Kánhe ká ntáa tataaya ke, taaga ñinjin baya mpyi a cwo, ka shiin kampwóhi baashuunni (7.000) si ñkwú kuru ññke ñcyēenninj kajyil'e. Mpíi pi à kwòro ke, ka pire si fyá sèl'e, Kilenji u nyé yaayi puni ñùro na ke, maa li ñwó cù na uru père.

¹⁴ Nye yyefuge shónwog'à tòro, ñka ñcyère tanrawoge sí ñwó cù.

Kile mèlekēñi baashonwuj'à u mpuruge wyi

¹⁵ Nye Kile mèlekēñi baashonwuj'à u mpuruge wyi ke, ka mejwugii si fworó ñinyinj i fánha na: «Ñnyenji ññufent'à pyi wuu Kafoonji Kile ná u Njncwónrēñi woro fo tēkwombaa.»

¹⁶ Kacwónribii benjaaga ná sicyēerenji u à tēen pi saanre yatēenji i Kile yyahe yyére ke, ka pire si piye trig'a cyán, maa Kile pēe, ¹⁷ maa jwo:

* **11:8** Kuru kánhe mpyi a cè ná silege baa karigil'e (Zhenczi 19.4-11). † **11:8** Lire kini shiinbii na mpyi Izirayeli shiinbii zampenmii. Wani Izirayeli shiinbii mpyi bilere e.

«Kafoonji Kile, Siŋi Punifoo,
mu u nyε, ná mu mpyi ke,
wuu fwù na nyε mu na,
jaha na ye mu à ma fànhe nimbwòhe tìŋe ma Saanre e.

¹⁸ Supyishinji puni lùgigii mpyi a yîri,
ŋka numε mu u lùyirini li nyε na jaa.
Tèni i mu sí kwùubii yibe ke, lir'á nò numε,
mu túnntunmpii pi nyε mu báarapyiibii ke, pire sàranji tèni mú à nò,
mà bàra mu shiinbii ná mpìi pi nyε na fyáge mu yyaha na ke,
shinbwo bàra shinbilere na.
Mpìi pi nyε na sùpyire kèεge jìŋke na ke,
pire téekegeɛni mú à nò.»

¹⁹ Lire kántugo Kileŋaarebage ku nyε nìjnyinji i ke, ka kuru si múgo. Ka Kile tunmbyaare mbwùuni si jya kuru bage e. Ka kilejini ná túnmpε ná kiletinni ná jìŋke jcyéɛnnɛni si mpyi mà bàra zànhafunjɛɛɛnyinji na.

12

Ceenji ná wwòlyege kani

¹ Lire kántugo nde à pyi kacyelee nìjnyinji i, mii à ceenji wà jya, canŋanyiinii mpyi u na mu à jwo vaaɛntinŋe, yìŋke sí nyε u tooyi jwòh'i, wòrii ke ná shuunni s'á pyi kajanjwoo jùntoŋo u jùŋke na. ² U laa wu u mpyi, u mpyi na ŋkwùuli zinj cyereyampe cye e.

³ Lire kántugo nde à pyi kacyeeni labεε nìjnyinji i, mii à wwòlyege nimbwòho nìjnyega jya. Ku mpyi ná jùmbogii baashuunni ná jɛnii ke e, saanra jùntoŋo na mpyi jùmbogigii puni niŋkin niŋkinji na. ⁴ Wòrigii ká ntáa tataaya taanre, k'á ku nɛŋke tég'a taaga niŋkin pwó a wu jìŋke na. Ku mpyi a yyéce ceenji taan, u aha si si pyàni jò. ⁵ Ka ceenji si pùnambile si, ka Kile mèlekeɛni wà si li lwó a kàre Kile saanre yatεɛnŋke taan, Kile yyéce. Lire li sí n-pyi supyishinji puni jùŋo na, s'a ti kèɛnni ná tɔɔnnò kabil'e. ⁶ Nyε ka ceenji si fê a kàre síwage e. Kile mpyi a cyage kà bégel'a yaha u mεε na wani, bà pi si mpyi s'a u kaan u a lyí canmpyaa kampwoo ná ŋkwuu shuunni ná beetaanre (1.260) funŋ'i mε.

⁷ Lire kántugo ka kàshige si yîri nìjnyinji i. Misheli u nyε Kile mèlekeɛebii jùŋufoonji wà ke, ka uru ná u mèlekeɛebii sí wwòlyege tùn, ka wwòlyege ná ku mèlekeɛebii si pi tùn mú. ⁸ Ŋka ku nyε a já kàshige na mε, ku ná ku mèlekeɛebii saha nyε a tateɛnge ta nìjnyinji i mε. ⁹ Kuru wwòlyege ku mpyi tèecyiini i. Kuru ku nyε jínabii jùŋufoonji, maa mpyi Sitaanninji ke, ka pi i kuru wà jìŋke na ná ku mèlekeɛbil'e. Kuru ku maha dɛnyɛni sùpyire wuruge.

¹⁰ Lire kántugo ka mii i mejwuu lógo fànha na nìjnyinji i na:
«Tèni i wuu Kilenji sí sùpyire shwò, si u sífente cyêe, si ntèɛn u saanre tateɛnge e ke, lir'á nò numε,
ŋge u à cwòɔnrò mà pyi Shwofoonji ke, uru jùŋufente tèepyiin'á nò mú.
Naha na ye ŋge u maha wuu cìmpyiibii cèεge Kile yyahe taan pìlaga bàra canŋa na ke,
pi à uru wà jìŋke na.

¹¹ Wuu cìmpyiibil'á pyi javee u na,
Mpabilini sishange ŋgunji
ná Jwumpe Nintanmpε jɛjwunji cye kurugo.
Pi à jɛε mà pi múnahigii kan sárage.

¹² Lire e ke tateɛnge na nyε yii mpiimu á nìjnyinji i ke,

yii pyi funntange e,
 ŋka ñiŋke ná suumpe lwøhe wuun'à kèege,
 ñaha na ye Sitaannini ñavunŋo wun'á tige yii yyére.
 U à cè na uru canmpyaagii ñeŋe saha ñye a tɔon me.»

¹³ Wwòlyeg'á pi ñya pi à kuru wà ñiŋke na ke, ceenji u mpyi a pùnambilini si ke, maa ntaha uru fye e na ŋkòre. ¹⁴ Ka ñye nimbwøho fukanya shuunni si ŋkan ceen'á, u yiri yire na u a si u tateenge e síwage e, bà u ñwø si mpyi s'a ñcaa wani yyee taanre ná paanga funn'i, si laaga tɔon wwòlyege na me. ¹⁵ Lir'á pyi ke, ka wwòlyege si lwøho yige ku ñwøge e mà wà ceenji kàntugo ba fiige, bà kuru si mpyi si u lwó me. ¹⁶ Ŋka ñiŋk'á ceenji tège. Lwøhe wwòlyeg'á yige ku ñwøge e mà wà ke, ñiŋk'á múgo, maa kuru bya. ¹⁷ Lir'á pyi ke, ka wwòlyege luumi si yiri ceenji taan, maa kàshige kèenŋe u pyiibii sanmpil'á. Pire pi ñye, mpii pi ñye na Kile tonji kurigii ñaare, maa Yesu kyaa yu sùpyir'á ke.

¹⁸ Lire kàntugo ka wwòlyege si sà yyére suumpe lwøhe ñwøge na.

13

Sige yapiyi shuunninji kani

¹ Ñye lire kàntugo, ka mii i sige yapege kà ñya ku u fwore suumpe lwøhe e. Ñeŋii ke ná ñumbogigii baashuunni ñye k'á. Saanre ñuntonŋo na mpyi cyire ñeŋkii puni ñiŋkin ñiŋkinji na, Kile mekegere meyi s'à séme ku ñumbogigii na.

² Sige yapege mii mpyi a ñya ke, kuru mpyi cin fiige. Fànhe mpyi ku tooy'e, ku ñwøge sí ñye cànrage wogo fiige. Ka wwòlyege si ku fànhe fiige kan k'á, maa ku saanre yateenŋe kan k'á, maa ñiŋufente kan k'á sèl'e. ³ Sige yapege ñumboge kà ñiŋkin mpyi a banni mù à jwo ku sí n-kwú. Ŋka kuru tabannag'á pa ñkwò, ka li i mpyi kakyanhala sùpyir'á fo t'à yir'a taha ku fye e. ⁴ Ka ti i wwòlyege pèe, ñaha na ye k'á ñiŋufente kan sige yapeg'á. Ka ti i sige yapege pèe mú na: «Jofoo u ñye ŋke sige yapege ñca ye? Jofoo u sí n-jà ku tùn ye?»

⁵ Ñwøg'á kan k'á, bà ku si mpyi si kuye pèe, s'a Kile mekegere jwumpe yu me. Kun'à pa ŋkan k'á yiŋye beeshuunni ná shuunni funn'i, k'a lire pyi. ⁶ Ka ku u ku ñwøge múgo maa Kile ná u tateenge mege kèege, mpii pi à tèn ñiŋyiŋi i ke, maa pire meyi kèege mú. ⁷ Kun'à pa ŋkan k'á, ku Kile wuubii tùn, ku u jà pi na. Fàn'h'á kan k'á, ku pyi tuluiyi puni ná kirigii puni ná shænre puni jwufeebii ná supyishinji puni ñiŋo na. ⁸ Diŋye sùpyire puni sí raa ku père, fo mpii meyi y'à séme shiŋi ñiŋkwombaanji tafeebii meyi tasemege e mà lwó diŋye tasiige e ke. Mpabilini l'á pyi sàrage ke, uru sémeŋi na ñye lire wu.

⁹ Ŋgemu la ku ñye si karii yyaha cè ke, urufoo u ñiŋgyigigii père, u raa núru. ¹⁰ Ŋgemu ká mpyi na si n-le kàsuni i ke, urufoo sí n-le kàsuni i. Ŋgemu ká mpyi na si n-bò ná kàshikwønŋwòni i ke, urufoo sí n-bò ná l'e. Lire e ke Kile wuubil'á yaa pi kyaage kwú piye e, pi i ñkwòro Kile kuni i.

¹¹ Ñye ka mii i núr'a sige yapege kabere ñya ku u fwore ñiŋke e. Ñeŋii shuunni mpyi ku na mpàbili wogii fiige, ku mpyi na yu wwòlyege fiige. ¹² Ku mpyi na ku karigii pyi sige yapege ñiŋcyiige ñyii na, ná kuru u fànhe puni i. Tabannage mpyi na ŋko s'a sige yapege ñiŋcyiige ñkemu bùu, ka ku u núr'a yiri ke, ŋke nume wog'á diŋyeŋi ná u sùpyire pyi na t'a kuru père. ¹³ Sige yapege shønwoge mpyi maha kakyanhala karigii pyi, fo maha nage pyi ku u yiri ñiŋyiŋi i na ntiri ñiŋke na sùpyire ñyii na. ¹⁴ Lire pyiŋkanni na, fànhe ku mpyi a kan k'á kakyanhala karigii pyi sige yapege ñiŋcyiige ñyii na ke, ku mpyi a diŋyeŋi sùpyire wurugo ná cyire karigil'e. Kàshikwønŋwòni mpyi a sige

yapege nkemu bânni, ka ku u nûr'a cùũŋ ke, ku mpyi a dijnyeni sùpyire pyi na ti kuru nànjani yaa ti raa ku pèrè. ¹⁵ Nyé sige yapege nijnyige nànjani sùpyir'á yaa ke, fánh'à kan sige yapege shónwog'á, ka ku u múnaa le uru nànjani í, bà u si mpyi s'a yu, mpiimu ká jcyé si u pèe ke, u u pire bò mé. ¹⁶ Ka ku u fánha cyán sùpyire puni na, bà fyè si mpyi si bwón pi shin maha shin kàniŋe cyége, lire nyé mé u byaani na mé, shinbilere bâra shinbwo na, yaarafoo bâra yaara baafoo na, biliwe bâra shinji u nyé u nyé biliwe mé. ¹⁷ Sùpya mpyi na si n-jà zhwo pyi, lire nyé mé mà pèrémé pyi, ná nke sige yapege fyèni nyé urufoo na mé. Uru fyèni u nyé sige yapege mége, lire nyé mé tórəmpe pu sí n-bê ná ku mege e ke.

¹⁸ Nde na nyé yákilifee kyaa. Tórəmpe pu sí n-bê na sige yapege mége jwòh'i ke, shinji u nyé yákilifoo ke, urufoo u puru jwòhe cya a cè. Sùpya mége ku nyé ku ki. Kuru ku nyé nkwwu baani ná beetaanre ná baani (666).

14

Mpabilini ná l'à mpiimu jùŋo wwú ke

¹ Lire kántugo ka mii i wíi mà Mpabilini nijjyereni nya Siyón jánke jún'i. Shiin kampwòhii nkwwu ná beeshuunni ná sicyeere (144.000) mpyi ná l'e. Mpabilini mége ná li Tunji mége mpyi a séme pire shiinbii byahigii na. ² Ka mii i mejwuu lógo l'à fworó nìjnyini i mu à jwo lufoomò túnmo, maa mpyi mu à jwo kiletinne. Lí mú mpyi mu à jwo pii pi nyé na nkònnii bwúun. ³ Pi mpyi Kile saanre yatènyke ná nyii yaayi sicyeereni ná kacwòribii yyaha yyéere na mee nívònnò cêe. Pire shiin kampwòhii nkuu ná beeshuunni ná sicyeereni jùŋo Kile à wwú dijnyeni i ke, pire baare e, sùpya mpyi na si n-jà lire meeni taanna mé. ⁴ Tire sùpyire nyé a mpyi a jèn'a tiye jwòhò ná cibahani i mé. Ti nyé a mpyi a ceewe shi cè mé. Tire mpyi maha ntaha Mpabilini fye e li tasheyi puni i. Tire jùnyi y'à wwú yyecyige na sùpyire shwòhòl'e, maa ti pyi Kile ná Mpabilini wuu. ⁵ Ti nyé a sii na fini mé, jcége cyaga nyé ti na mé.

Kile mèlèkèbii taanreni kani

⁶ Lire kántugo ka mii i Kile mèlèkèni wabere nintorowo nya fo nìjnyini i. Jwumpe Nintanmpe pu nyé tèrigii puni wumpe ke, puru mpyi u á jwuwu mé na sùpyire pun'á. U mpyi a yaa u a pu yu kìrigii puni ná tuluiyi puni ná shèenre puni jwufèebii ná supyishini pun'á. ⁷ Ka u u wá na yu fánha na: «Yii a fyáge Kile na, yii raa u kère, jaha na ye tèn'à nò u dijnyé sùpyire yíbe ti kapyiŋkii na. Uru u à nìjnyini ná jùŋke ná suumpe lwòhe ná lùbilibii dá ke, yii a u pèrè.»

⁸ Kile mèlèkè shónwò mpyi a pa nijcyiini kántugo maa nko: «K'à jyal Kànbwòhe Babilónni à jya! Kuru k'à ku ézezen sinmpe kan supyishini puni u a bya. Lire jwòhe ku nyé, k'à supyishini puni pyi u à jacwòore pyi ku fiige.»

⁹ Nyé Kile mèlèkè tanrewu mpyi a pa mpii shuunnini kántugo, maa nko fánha na: «Shin maha shin ká nke sige yapege ná ku nànjani pèe, ka ku fyèni si bwón u byaani, lire nyé mé u cyége na ke, ¹⁰ urufoo sí ézezenji sinmpe nintanhampe bya. Puru pu nyé Kile luyirini. Yyefuge sí nò u na nage ná nkìrigini cye kurugo, Kile mèlèkèbii ná Mpabilini nyii na. ¹¹ Nage e u sí n-pyi ke, kuru si n-sii n-fugo mé. Mpii pi à sige yapege ná ku nànjani pèe, ku mége fyèni sí nyé pi na ke, pilaga bâra canja na, nòmo sí n-pyi pir'á mé.»

¹² Lire e ke mpii pi nyé Kile wuubii, maa u tonji kurigii jaare maa ntaha Yesu fye e ke, pir'á yaa pi kyaage kwú piye e.

¹³ Lire kàntugo ka mii i mejwuu lógo ñiɲyiɲi i na: «Yi séme na mà lwó nume na, sùpyire ti sí n-kwú si ti yaha Kafoonji wwoɲeege e ke, tire wuun'à ɲwɔ.» Kile Munaani à jwo: «Sée wi, tire sí ɲɔ̀ ti báarawage na, ɲaha na ye Kile si funɲo wwɔ̀ ti báaraɲi ɲiɲcɛɲi na me.»

Kile lùyirini l'à tàanna ná sùmakwɔngigil'e ke

¹⁴ ɲye ka mii i núr'a wíi mà ɲahaɲke kà nivyinge ɲya, wà mpyi a tɛɛn ku na mu à jwo sùpya. Sɛɛn ɲùntoɲo mpyi urufoo ɲùɲke na, kòɲɲa nintan sí ɲye u cyege e. ¹⁵ Ka Kile mèlɛkɛɲi wabere si fworo Kileɲaarebage e, maa jwo fàɲha na ná ɲahaɲke ɲùɲi wuɲi i na: «Nìɲke sùmaɲi tèekwòɲn'n'à nɔ, sùmaɲi pun'à nɔ, ma kòɲɲaɲi lwó ma a u kwùun.» ¹⁶ ɲge u mpyi a tɛɛn ɲahaɲke ɲuɲ'i ke, ka uru si u kòɲɲaɲi lwó, maa ɲiɲke sùmaɲi kwòɲ.

¹⁷ Lire kàntugo ka Kile mèlɛkɛɲi wabere si fworo Kileɲaarebage e ɲiɲyiɲi na, kòɲɲa ɲwɔtanga wu na mpyi uru cye e mú.

¹⁸ Ka Kile mèlɛkɛɲi wabere si fworo sárayi tawwuge e, uru u ɲye nage ɲùɲo na. Ka u u kòɲɲaɲifoo pyi: «Nìɲke erezenɲi'à nɔ, u kwòɲ ná ma kòɲɲaɲi í.»

¹⁹ Ka Kile mèlɛkɛɲi si u kòɲɲaɲi lwó, maa ɲiɲke erezenɲi kwòɲ mà wà erezen lwòhe tawwuge wyige e. Kuru ku ɲye Kile lùyirini. ²⁰ Ka pi i erezenɲi fwòɲoɲo kuru wyige e kàɲhe kàntugo. Mà pi yaha pi i u fwòɲoɲi, sishang'à fworo wyige e mà dùg'a nɔ shònyi ɲwòyi na, maa fwu a kàre sumare kampwoo ná ɲkwuu baani (1.600*) ɲiɲke na.

15

Kile mèlɛkɛɛbii baashuunniji ná yyefuyi nizanɲyi kani

¹ Lire kàntugo mii à núr'a kakyanhala kacyeelɛ nimbwoo ɲya ɲiɲyiɲi i: Kile mèlɛkɛɛ baashuunni mpyi ná yyefugo kuuyo baashuunni i piye cye e. Yyefuyi nizanɲyi yi mpyi yire, Kile lùyirini sí ɲùɲo kuu yire na.

² Lire kàntugo ka mii i cyage kà ɲya suumpe lwòhe fiige, ku mpyi na ɲi dùba fiige, maa mpyi mu à jwo na k'à wùrugo k'e. Mpii pi à pyi javee sige yapege na ke, mii à pire ɲya pi à yyere suumpe lwòhe cyage e. Pire ɲye a mpyi a sige yapege ná ku ɲaɲɲaɲi pèe me, tɔɔmpe pu sí n-bê ná ku mege ɲwòhe e ke, pi à cyé uru fyèɲi na piye na. Nkòɲnibii Kile mpyi a kan pi á ke, pire mpyi pi cye e. ³ Pi mpyi na Kile báarapyiɲi Musa meeni ná Mpabilini meeni cêe na:

«Kafoonji Kile, Sinji Punifoo!

Mu kapyiɲkii na ɲye kabwòhii ná kakyanhala.

Supyishinji puni Saanji,

mu kapyiɲkii pun'à tii,

maa mpyi sée!

⁴ Kafoonji, joofo u ɲye u si n-fyá mu yyaha na mà ye?

Joofo u ɲye u si mu pèe mà ye?

Mu kanni u ɲye ɲiɲcɛɲi.

Supyishinji puni sí n-pa ɲiɲkure sín mu á,

ɲaha na ye mu katiigii ɲimpyiɲkil'à finiɲ'a cyêe pi na.»

⁵ Lire kàntugo ka mii i tunmbyaare cyage ɲya k'à múgo ɲiɲyiɲi i Kileɲaarebage e. ⁶ Yyefuyi baashuunniji mpyi Kile mèlɛkɛɛbii baashuunniji mpiimu cye e ke, ka pire si fworo Kileɲaarebage e. Vànvyinweeweere mpyi pi à le. Sɛɛɲi vâanmeɛnye mpyi pi à tèg'a piye bíni ntùɲyi i. ⁷ ɲyii yaayi

* 14:20 Ku laag'à culumetirii ɲkwuu taanre (300) kwò.

sicyereŋi i, ka kà niŋkin si sɛɛn ŋkunaahii baashuunni kan Kile mèlekɛɛbii baashuunniŋ'á. Kilenji u nyɛ nyii na fo tèekwombaa ke, cyi mpyi a jî uru lùyirini na. ⁸ Lire tɛni i, ka Kileŋaarebage si jî nanŋuruge na, lir'á li cyɛɛ na Kile sɪnampɛ ná u fánhafente na nyɛ kuru cyage e. Kile mèlekɛɛbii baashuunniŋ mpyi a pa ná yyefuyi baashuunniŋ jjemu i ke, sùpya mpyi na si n-jà n-ŋyɛ Kileŋaarebage e ná yire nyɛ a tɔro mɛ.

16

Nkunahigii baashuunniŋi cyi nyɛ na Kile lùyirini kyaa yu ke

¹ Lire kántugo ka mii i meŋwuu lógo fánha na Kileŋaarebage e, li i ŋko Kile mèlekɛɛbii baashuunniŋ'á na: «Kile lùyirini na nyɛ ŋkunaahigii baashuunniŋi jicyiimu i ke, yii sà cyi sùguro niŋke na.»

² Nyɛ ka Kile mèlekɛɛni niŋcyiini si sà u ŋkunaani sùguro niŋke na. Lir'á pyi ke, sige yapege fyɛni mpyi mpiimu na, pi sí i ku nàŋjanji pɛre ke, ka nɔwapiye si fworo pire na.

³ Ka Kile mèlekɛɛni shɔnwuŋi si sà u ŋkunaani sùgoro suumpɛ lwohe e, ka lwohe si ŋkɛɛniŋ'á pyi mu à jwo supyikwugo sishan. Nyii yaayi yi mpyi k'e ke, ka yire puni si ŋkwú.

⁴ Ka Kile mèlekɛɛni tanrewuŋi si sà u ŋkunaani sùgoro banji lwohe ná lùbilibil'e, ka yire puni si ŋkɛɛniŋ'á pyi sishan. ⁵ Kile mèlekɛɛni u nyɛ lwohe jùŋɔ na ke, ka mii i uru nya u à jwo: «Mu u nyɛ niŋcɛniŋi, mu u nyɛ, ná mu mpyi ke, mu à tíi, naha na ye amuni mu nyɛ na yoge kwúun. ⁶ Pi à mu shiinbii ná mu túnntunmpii sishange wu, ka mu u sishange kan pi a byii, pi ná lir'á yaa.» ⁷ Lire kántugo ka mii i meŋwuu lógo sárayi tawwuge e na: «Sɛɛni na, Kafooni Kile, Siji Punifoo, mu yoge kwònnkann'á tíi.»

⁸ Ka Kile mèlekɛɛni sicyerewuŋi si u ŋkunaani sùgoro canŋaŋyiyiini jùn'i, bà li kafuge si mpyi si mpɛe s'a sùpyire súuge na fiige mɛ. ⁹ Kuru kafug'á sùpyire súugo sèl'e. Ka pi i wá na Kile mɛge kɛɛge, uru cyɛ e cyire yyefuge karigii nyɛ. Pi nyɛ a jɛn'á pi toronkanni kɛɛniŋe si u pɛe mɛ.

¹⁰ Ka Kile mèlekɛɛni kanŋkuro wuŋi si u ŋkunaani sùgoro sige yapege saanre yatɛɛniŋke e. Ku mpyi na ku saanre pyi cyeyi jjemu jùŋɔ na ke, ka numpini si jyɛ yire puni i, ka sùpyire si wá na ti jirigii nɔni yyefuge cyɛ e. ¹¹ Yyefuge ná nɔwapiyi kurugo, ka pi i wá na niŋyini Kilenji mɛge kɛɛge, ŋka pi nyɛ a pi toronkanni kɛɛniŋe mɛ.

¹² Ka Kile mèlekɛɛni baani wuŋi si u ŋkunaani sùgoro Efirati banji i, ka banji lwohe si waha maa tatorogo kan saanbil'á, pire mpyi a yiri canŋafyinmpɛ e. ¹³ Lire kántugo ka mii i múnapegii taanre nya ntàsɛɛn fiige, là à fworo wwòlyege jwɔge e, ka là si fworo sige yapege jwɔge e, ka là sí fworo túnntunni kafiniviniŋi jwɔge e. ¹⁴ Jínahii pi mpyi cyire múnahigii, cyi maha kakyanhala karigii pyi. Cyi sí n-shà diŋyeni saanbii puni bínni, bà pi si mpyi si kashige kwòn Kile Siji Punifoo canmbwɔhe e mɛ.

¹⁵ Kafooni à jwo: «Lógo, mii sí n-pa mu à jwo nàŋkaawa. Ngemu u à kwôro nyii na, maa mpyi u nyɛ a u vâaŋyii wwú sùpyire ti kwò t'a u silege cyeyi naa mɛ, urufoo wuun'á jwɔ.»

¹⁶ Nyɛ ka jínabii si sà saanbii bínni cyage k'e, pi maha kuru mɛge pyi Eburubii shɛɛnre e: «Arimagedon*».

* **16:16** Izirayeli shiinbil'á kàshibwoyi kwòn kuru cyage e.

17 Nye ka Kile mèlèkèñi baashonwunji si u ñkunaani sùgoro kafèege e. Ka mejwuu si fworò Kileñaarebage e saanre yateennke e na: «Y'à kwò nume.» 18 Ka kileñini ná túnmpè ná kiletinni si mpyi, ka ñiñke si jcyèenne sèl'e. Mà lwó sùpyire ñye ñiñke na ke, ku mpyi na saha jcyèenne lire cyèenneñkanni na me. 19 Ka Babilónni kànbwòhe si jya mà pyi taanre. Ka kìrigii puni kànyi si jcwò. Kile funño ñye a wwò kuru kànbwòhe na me, maa u lùyirini tìrige ku shiinbii ñun'i, lire li ñye mu à jwo u à ezezen sintanhampe kan pi a bya. 20 Kiripyere ti mpyi suumpe lwòhe ñiñke e ke, ka tire puni si mpínni, wà saha ñye a ñanpyi saha cè me. 21 Ka zànhafunñeenyè nitabaaya si wá na jcwò sùpyire ñun'i. Yi puni ñiñkin ñiñkinji mpyi a dùgo sèe sèl'e. Ka sùpyire si wá na Kile mege kèege kuru yyefuge mpèenji kurugo.

17

Fwòrobacwòge kani

1 Ñkunahigii baashuunninji mpyi Kile mèlèkèebii baashuunninji mpiimu cye e ke, ka pire wá si file mii na, maa jwo: «Ta ma, fwòrobacwòge ku ñye lùbwoyi ñwòge na ke, tunñkanni na mii sí kuru kapegigii tún ke, mii sí lire cyèe mu na. 2 Dìñyeñi saanbil'à jacwòore pyi ná k'e, ka ñiñyeñi sùpyire si ku ezezen sinmpè bya a méé, lire li ñye pi à jacwòore pyi ku fiige.»

3 Ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka Kile mèlèkèñi si ñkàre ná mii i síwage e. Wani mii à ceenji wá ñya u à téen sige yapege ñiñyeega ñun'i. Kuru sige yapege mpyi ná ñumbogii baashuunni ná ñeñii ke e, Kile mekegere jwumpe mpyi a séme ku puni na. 4 Vàanya longara wuyo ñiñyeega ceenji mpyi a le, maa uye yaa ná seenni ná kafaare longara woore ná kóonni longara wunji i. Seenni fúnñwokwuu na mpyi u cye e, jacwòore karigii cyi à nàar'a pi maa ñwòho ke, li mpyi a ñi cyire na. 5 Mege kà mpyi a séme u byaani na ñkemu ñwòhe k'à cùgo ke, kuru mege ku ñye: «Kànbwòhe Babilónni: jacwoobii ná ñiñyeñi katupwòhayi pyifeebii ñunji.» 6 Mii à li ñya na ñge ceenji mpyi a bya mà méé Kile wuubii sìshange ná Yesu kani jwufeebii sìshange e.

Mii à u ñya ke, li mpyi a mii kàkyanhala mà tòro. 7 Nye ka Kile mèlèkèñi si mii pyi: «Naha na l'à mu kàkyanhala ye? Ceenji u à téen sige yapege ñun'i ná ku ñye ná ñumbogigii baashuunninji ná ñeñkii keñi i ke, mii sí lire ñwòhe jwo mu á. 8 Sige yapege mu à ñya ke, ku mpyi ñyii na, ñka ku saha ñye me, ku sí n-pa fworò wycugunke e, si ñkàre tapinnage e. Mà lwó ñiñyeñ'à dá ke, sùpyire ti ñye ti meyi ñye a séme shinji ñiñkwombaarji tafeebii meyi tasemege e me, sige yapege ñyanji sí n-pàa tire e. Yii li cè na tènì l'e ku mpyi ñyii na, ñka ku saha ñye me, ku sí n-uru n-pa.

9 Sìñcyiimpe ná yákiñji u à yaa u tég'a ñke cyage yyaha cè. Ñumbogigii baashuunninji na ñye ñanpya baashuunni yire ñjemu ñun'i uru ceenji'à téen ke. 10 Cyire ñumbogigii na ñye saanlii baashuunni mú, kanñkur'à cwo pire e, ñiñkin na ñye wani, u sanñji sàha mpa me. Ñka uru ká mpa, u sí tère nimbilere pyi kanna. 11 Sige yapege ku mpyi ñyii na, ná ku saha ñye me, kuru mú na ñye saanñji wà, kuru ku sí pi fúnño baataanre, ñka ku na ntòre mpìi saanbii baashuunninji i. Kuru na ñkèege tapinnage e. 12 Ñeñkii keñi mu à ñya ke, cyire na ñye saanlii ke, pire sàha ñkwò a téen fànhe na me. Pire sí n-pa ñunñufente ta sí tère nimbilere kanna pyi ná ñke sige yapege e sìñcyan. 13 Sòññore ninure ti ñye pire pun'á, pi sí pi fànñufente ná pi ñunñufente kan sige yapeg'á. 14 Pi sí Mpabilini tún, ñka Mpabilini sí n-jà pi na, ñaha na ye lire li ñye káfeebii puni

Kafoonji ná saانبii puni Saannji. Mpii pi nyε ná l'e ke, pire Kile à yyere maa pi cwōnrō, ka pi i nkwōro u kuni i.»

¹⁵ Ka Kile mèlεkeɲi si nūr'a mii pyi: «Lùbwoyi ɲwōge na mu à fwōrobacwoɲi ɲya u à tēen ke, yire na nyε kirii ná supyikuruyo ná supyishi ɲiyahawa ná shēnrε. ¹⁶ Nεεɲkii keɲi mu à ɲya ke, cyire ná sige yapege sí fwōrobacwoɲi kyaa pēn yiy'á. Yi sí u cyēɲgaya wuɲi ná u cipyire wuɲi yaha, si ɲkya u e, si u sanɲi súgo.

¹⁷ Yii li cè, Kile u à sōɲɲore le pi e pi i uru ɲyii wuuni pyi, pi i pi sōɲɲore pyi ɲɲɲkin, pi i pi ɲùɲufente kan sige yapeg'á, fo Kile jwumpe ká fūɲɲō. ¹⁸ Kānbwōhe ku ɲyε na ɲɲɲke saانبii puni kēɲɲi ke, ceɲɲi mu à ɲya ke, uru u ɲyε kure.»

18

Babilōnni kānbwōh'à ɲya

¹ Lire kántugo ka mii i Kile mèlεkeɲi wabere ɲya u à yiri ɲɲɲɲi i na ntiri. Nùɲufente mpyi u á sèl'e, u sɲnampe mpyi bēɲɲme ɲɲɲke cyeyi puni i. ² Ka u i nkwúulo fānha na: «K'à ɲya! Babilōnni kānbwōh'à ɲya! K'à pyi nume ɲɲɲabii tateɲge, maa mpyi múnapegii puni ná màpēge saɲcyēɲɲwōhoyi puni taɲwōhōgo. ³ Lir'à pyi, ɲaha na yε k'à supyishɲi puni pyi pi à jacwōore pyi ku fiige, ka lire si mpyi mu à jwo pi à ku eɲeɲen sɲmpe bya. Nɲɲke saانبil'à jacwōore pyi ná k'e, ɲɲɲke cwōhōmpil'à pa mpyi kāmɲyaafee ku pūcyage yaare cye kurugo.»

⁴ Nyε ka mii i mejwuuni labere lógo ɲɲɲɲi i na: «Mii shiɲbii, yii fwoɲ Babilōnni kānhe e, lire e kapegigii k'à pyi ke, yii nāzhan si n-pyi cyire e mε. Amuni li mú ɲyε, yyefuyi yi sí nō ku na ke, yii nāzhan si n-pyi yire e mε. ⁵ Yii li cè na ku kapegigil'à bíɲni cyiye e, mà dùg'a nō fo ɲɲɲɲi na. Kile funɲō ɲyε a wwō ku ntiimbaanji karigii na mε. ⁶ Nde k'à pyi pi sanmpii na ke, yii lire fiige pyi ku na. Yii ku ɲimpyiɲi fiigii shuunni pyi ku na. K'à yaage ɲkemu kan yii à bya ke, ɲkemu fānhe k'à ɲyaha kuru woge na tooyo shuunni ke, yii kuru le ku byabya ceni i. ⁷ Bà k'à yasinayi ná nāfuɲi tég'a kuye pēe mε, yii kyaage ná nāvunɲke pyi ku nō ku na amuni, ɲaha na yε k'à kuye pyi saancwo, na kuru ɲyε leɲkwucwo mε, na kuru si n-si yameε sú mε. ⁸ Lire kurugo, yyefuyi yi ɲyε ku mεε na ke, yire yi ɲyε: kwùɲi ná yameɲni ná katege. Yire sí nō ku na canɲa ɲɲɲkin. Nage sí ku súgo, ɲaha na yε Kafoonji Kile u ɲyε na yoge kwùun ku na ke, fānhe na ɲyε ur'e.»

⁹ Nyε ɲɲɲke saانبii pi à jacwōore pyi ná k'e, maa ku pūcyage loɲgara yaayi ta ke, pire ká ku súgo súgo naɲɲgurge ɲya, pi sí raa ɲkwúuli s'a yameɲni súu sēe sèl'e. ¹⁰ Pi sí n-yyere tatōnge e, ɲaha na yε pi sí raa fyáge ku yyefuge ká ɲkwō nō pire na mε, s'a ɲko: «Kānbwōhe Babilōnni wuun'à kēge! L'à kēge! Nāmbaa kānhe! Yoge ku kwōn mu na, lire ɲyε a pyi kamōnō mε, tēre nimbilere kannā.»

¹¹ Dɲɲyēɲi cwōhōmpii mú sí raa ɲkwúuli s'a yameɲni súu ku kurugo, mà li ɲɲɲke pyi pi yapeɲyi saha ɲyε na shuu mε. Yire yaayi yi ɲyε: ¹² sēɲɲi ná wyēɲfyɲɲi ná loɲgara kafaare ná loɲgara kōɲɲi ná shire vāanɲyi ná vāanɲyeyi ɲisɲanɲi ná vāanɲtufagare loɲgara woore ná nūguntanga cire ná ntāsuɲi ɲkyaangil'à tég'a yaayi ɲjemu yaa ke, ná loɲgara cir'à tég'a yaayi ɲjemu yaa ke, ná dàɲyēɲi wuyi ná tōɲnnte wuyi ná kafaayi loɲgara wuy'à te mà pyi yaayi ɲjemu ke, ¹³ ná cyangayaare nūguntanga woore ná lātikolonji ná miri nūguntanga sɲmpe ná wusunɲi ná eɲeɲen sɲmpe ná sɲmpe ná farini

mbyimpe ná m̀d̀onji ná ǹiyi ná mp̀aabii ná sh̀onyi ná ẁotoribii, ali bilibii mú. ¹⁴ Pi sí raa ŋko: «Yaayi mu mpyi a cya ke, yire pun'à fworu mu cye e. Uru náfuunji ná yire kakyanhala yaayi pun'à p̀inni mu na, mu saha sí n-sii yi ta me.» ¹⁵ Cẁdh̀omp̄ii pi à náfuunji ta ku cye kurugo ke, pire sí laaga t̀on ku na, ku yyefuge kà ŋkẁd̀ ǹo pire na me. Pi sí raa mee súu s'a ŋkẁúuli, ¹⁶ s'a ŋko: «K̀anbẁohe wuun'à k̀eɛge! L'à k̀eɛge! Ku sí mpyi a yal'a jẁẁ ná shire v̀aanjyi ná v̀aanjyeyi ná s̄eenji ná kafaare lonjara woore ná k̀óonji lonjara wuñi í. Yire puni y'à k̀eɛge ame t̀ere ninjin!»

¹⁷ Bakwooyi ǹun̄ufeebii puni ná yi k̀usheebii ná mp̄ii pi jye na báare yi e ke, ná shin maha shin u jye na u jẁẁlyinj̄i taa suumpe lẁohe j̄un̄'i ke, pire pun'à pa yyere tat̄onge e, ¹⁸ maa k̀anhe w̄i tasogoge e, maa jwo f̀anha na: «K̀anha mpyi a s̀aa p̀el'a ŋke k̀anbẁohe kẁd̀ me.» ¹⁹ Pi à cẁoore wu pi ǹumbogigil'e, maa yameeni k̄wuuni wà, maa jwo: «K̀anbẁohe wuun'à k̀eɛge! L'à k̀eɛge! Ku lonjara yaayi yi mpyi a bakwooyi feebii puni pyi yaarafee ke, t̀ere ninjin funj̄'i kur'à p̀inni. ²⁰ N̄ij̄inj̄i, ta múgure ku j̄j̄yanji kurugo! Kile wuubii ná Yesu t̀untunmp̄ii ná Kile t̀untunmp̄ii, yii a múgure mú, jaha na ye Kile à yogo kẁon ku na, maa yii ŋkooñi w̄ẁu ku na.»

²¹ Jye ka Kile m̀lekeñi wà si kafaabẁohe lẁẁ mu à jwo tiraga, maa ku wà suumpe lẁohe e, maa jwo: «Ame Babilonni k̀anbẁohe sí n-wà f̀anha na, wà saha sí ku jya me. ²² Ǹk̀onno ná meceen̄kurun̄o ná t̀inmpire ná mpurugo mee saha sí n-sii n-lógo wani me. Cyebaarapyi saha sí jya wani me, tiraga mee saha sí n-fworu wani me. ²³ F̀ukina b̀eenme saha sí n-fworu wani me, tacwokẁongò ná ku poo jwum̀o saha sí n-lógo wani me, jaha na ye mu cẁdh̀omp̄ii pi mpyi d̄ij̄ye shinbẁoobii, mu sin̄kanma karigil'à d̄ij̄ye s̀up̄yire puni wurugo. ²⁴ M̀a b̀ara lire na, Kile t̀untunmp̄ii ná Kile wuubii ná s̀up̄yire puni t' à b̀o j̄in̄ke na ke, mu yyere pire puni s̄ishang'à jya.»

19

¹ Lire k̀antugo ka mii i t̀unmbẁohe lógo n̄ij̄inj̄i i, mu à jwo sup̄yij̄yahara ti jye na yu, na: «Aleluya*! Zhwonji ná p̀ente ná sífente na jye wuu Kilenji á. ² U kapegigii tun̄kanni na jye s̄e, maa nt̄i, jaha na ye fẁorobacẁoge ku mpyi a d̄ij̄ye s̀up̄yire pyi t' à tiye pẁo kapegigii na ke, u à kuru t̀un. Kile báarapyiibii k' à b̀o ke, Kile à lire ŋkooñi w̄ẁu ku na.» ³ Ka pi i n̄ur'a jwo: «Aleluya! Ku súgосуugo nanguruge sí raa d̀uru t̀erigii puni i.» ⁴ Ka kacẁonriibii bejjaaga ná sic̄yereñi ná j̄yi yaayi sic̄yereñi sí piye t̄rig'a cyán, maa Kile n̄int̄en̄ji p̀e u saanre yat̄en̄ke e na: «Amiina, Aleluya!»

D̀anafeebii kurun̄k' à b̀egel'a yaha Mpabilini mee na mu à jwo t̀acwo

⁵ Jye ka mejwuu si fworu saanre yat̄en̄ke cyage e na: «Yii pi jye Kile báarapyiibii maa fyáge u na ke, shinpyere b̀ara shinbẁoobii na, yii puni, yii a wuu Kilenji k̀e.» ⁶ Ka mii i n̄ur'a t̀unmbẁohe lógo mu à jwo shin̄yahara, lire jye me lufoom̀o, lire jye me mu à jwo kile u à s̄e f̀anha na na: «Wuu wuu Kafoonji Kile k̀e, jaha na ye wuu Kafoonji Kile, Siñi Punifoo na jye u saanre e. ⁷ Wuu pyi funntange e, wuu raa múgure, wuu u p̀ene taha u na, jaha na ye Mpabilini cikẁonr' à ǹo, li t̀acwonji mú à t̀en li t̄enl'e. ⁸ Kun'à kan u á, u v̀aanv̄inweeweere n̄isinana le. Kile wuubii kapyiinj̄i n̄intiigii cyi jye tire v̀aanv̄inre.»

* 19:1 Lire jẁohe ku jye: «Wuu Kile k̀e!»

⁹ Ka Kile mèlekenji si mii pyi: «Yi séme “mpii pi à yyére Mpabilini cikwóonre njyinj na ke, pire wuun'à jwó.» Maa núr'a mii pyi: «Kile yabilinj jwumpe pu jye mpe.»

¹⁰ Ka mii i ninjure sín u fere e si u pée, nka u à mii pyi: «Ma hà li pyi me, mii mú na jye Kile báarapyi mu à jwo mu ná ma cinmpyiibii pi jye na Yesu kyaa yu sùpyir'á ke. Kile mu à yaa mu u a mpére.» Jwumpe pu jye na yu Yesu kyaa na ke, puru pu jye Kile túnntunmpii túnnture jùnjke.

Kirisita à pyi javoo sige yapege ná ku fyènwáshinbii na

¹¹ Ka mii i ninjyinj nya u à múgo, ka shóngo nivyinge si fwo. Sùpyanj u mpyi ku juj'i ke, uru mege ku jye: «Nwómee ninjinfoonji ná sèenjifoonji». Ntùnj funjke e, u maha yoge kwùun maa sùpyire tùnni. ¹² U nyiigii na jí na fiige, saanra jùntoyo ninjahaya sí jye u jùnjke na. Mege kà mpyi a séme u na, uru kanni baare e wà jye a kuru cè me. ¹³ U mpyi a vaaantinnmbwóho le, ku puni mpyi sishan. U mege na jye: «Kile Jwumpe». ¹⁴ Ninjyinj kàshikwóonbii kurujyi mpyi a taha u fye e shonfyinyi juj'i. Pi puni mpyi a shire vaaanvynweeweere le. ¹⁵ Kàshikwóonjotanga mpyi na fwore u jwóge e, si ntége sùpyire bò. U sí raa pi kèenji ná tóonmbil'e. U sí Kile Sinji Punifoo lùwirini nimbwooni cyéé, bà pi maha éezenpinjke fwóonj éezen lwóhe tawwuge wyige e me. ¹⁶ Mege kà mpyi a séme u vaaantinjke ná u cyiini na na: «saanbii Saanji, kafeebii Kafoonji».

¹⁷ Lire kántugo ka mii i Kile mèlekenji wà nya u à yyére canjanyiini juj'i, sajcyenre ti jye na mpéeli fo ninjyinj i ke, maa jwo fánha na tire pun'á: «Yii a ma, yii pa bínni yii a Kile lyimbwooni sigili. ¹⁸ Yii pa saanbii ná kàshicyeyi jùnjufeebii ná kàshikwóonmpiyi ná shonyi ná shonfeempii ná sùpyire puni, bilibii ná mpii pi jye pi jye bilii me, ná shinpyere ná shinbwoobii kyaare kyà.»

¹⁹ Nyé ka mii i sige yapege ná njnke saanbii ná pi kàshicyeyi nya y'à bínni si kàshige kwón shonfyinge fèvoonji ná u kàshicyege na. ²⁰ Ka pi i sige yapege cù mà bàra túnntunji kaviniviniinj u mpyi maha kakyanhala karigii pyi sige yapege jyii na ke. Kuru sige yapege fyènj mpyi sùpyire ntemu na, ka ti i ku nànjani pée ke, cyire kakyanhala karigil'à pire wuruge. Ka sige yapege ná túnntunji kafiniviniinj jyii wuubii si jécù a wà nkiriginj nabwóhe e. ²¹ Kàshikwóonjwóge ku mpyi na fwore shonfyinge fèvoonji jwóge e ke, ka u u pi sanmpii bò ná kur'e. Sajcyenre pun'à jò a tin pi kyaare e.

20

Sitaanninj à pwó mà yyee kampwoo pyi

¹ Lire kántugo ka mii i Kile mèlekenji wà nya u à yiri ninjyinj i na ntíri, kacwewyicugunke tirikyaanni ná yórojo nitabaaya mpyi u cye e. ² Wwòlyege ku mpyi téeeyiini i, ná pi maha ku pyi jínabii jùnjufoonji, lire jye me Sitaanninj ke, ka pi i kuru cù a pwó fo yyee kampwoo (1.000) ³ maa ku wà kacwewyicugunke e, maa ku shwóho, maa fyé bwón ku jwótonjke na, bà li si mpyi, k'áha nùru s'a sùpyire wuruge jcyii yyee kampwooni funjke e me. Cyire ká ntòro, k'à yaa ku yige ku tère nimbilere pyi.

⁴ Nyé ka mii i saanra yatènyé nya. Mpii pi mpyi a téen yi juj'i ke, fánhe mpyi a kan pir'á, pi a yoge kyáali. Mpii jùmbogigii pi mpyi a kwón Yesu kani njwunj ná Kile jwumpe njwunj kurugo ke, mii à pire múnahigii nya. Pi mpyi a jien'a sige yapege, lire jye me ku nànjani pée me, pi mú mpyi a jee fyènj u bwón pire byahigii, lire jye me pire cyeyi na me. Pire mpyi a jè, maa ntéen

ná Kirisita e saanre e mà yye kampwoo pyi. ⁵ Shincyiibii pi nyε pire mà jε a fworo kwùñi i. Kwùubii sanmpii nyε a jε mà ta yyeegii sàha fúnñò kampwoo na mε. ⁶ Mpii pi à pyi nĩncyiibil'e mà jε ke, pire wuun'à jwò, pi à pyi Kile wuu. Pi saha sì kwùzhonwu kwù mε. Pi sí n-pyi Kile ná Kirisita sáragawuu, si ntéen ná Kirisita e saanre e si yye kampwoo pyi.

Fànha à ta Sitaanniji na

⁷ Yye kampwooni (1.000) ká fúnñò, Sitaanniji sí n-yige u tatonke e. ⁸ U sí n-kàre si sà supyishini puni wurugo dijnyeni yyaha kurugo. Uru supyishini puni mege ku nyε Gōgi ná Magōgi*. U sí supyishini puni bínni káshige mεε na. Pir'à jyaha bà suumpe lwohe jwōge nticyeni nyε mε. ⁹ Mii mpyi a li jya na pi à pa cyage puni shwò a ta, maa Kile wuubii cyage kwùulo, kuru ku nyε kànhe tàange woge. Mà pi yaha puru na, nage kà à yíri nĩnyini na mà pa pi puni súgo. ¹⁰ Nyε Sitaanniji u mpyi maha súpyire wuruge ke, ka pi i uru cù, ñkiringi na nyε kacyewyige nage ñkemu i ke, maa u wà kur'e sige yapege ná túnntunji kafiniviniñi kurugo. Pi sí raa ñkyaali wani pilaga bàra canña na fo tēkwombaa.

Kile yoge nizanñke

¹¹ Nyε ka mii i nūr'a saanre yatēññke kà nimbwòhò nivyinge jya, wà u à tēen k'e. Ka nĩnyini ná jĩñke si fε a yíri u yyaha na, wà saha nyε a yi jya mε. ¹² Mpii pi à kwù ke, ka mii i pire jya, shinbwo bàra shinbilere na, pi puni mpyi a yyere saanre yatēññke yyaha yyere. Ka sémēbii pi si múgo. Lire kántugo ka wà si nūr'a múgo, shiji nĩñkwombaanji tafeebii mēyi tasemēge ku mpyi ure. Ka Kile si kwùubii sàra a tàanna ná pi kapyiñkil'e jcyiimu cyi à sémε sémēbil'e ke. ¹³ Suumpe lwohe mpyi a súpyire ntemu lyi ke, k'à tire núrñ'a yige. Mpii pi à kwù mà kàre jĩñke jwòhò shiimbii cyage e ke, pire mú à fworo, ka shin maha shin si sàra mà tàanna ná u kapyiñkil'e. ¹⁴ Nyε ka kwùñi ná jĩñke jwòhò shiimbii cyage si wà kacyewyige nage e, kuru ku nyε kwùñi shonwuñi. ¹⁵ Shin maha shin u nyε u mege nyε a ta k'à sémε shiji nĩñkwombaanji tafeebii mēyi tasemēge e mε, pire pun'à wà kacyewyige nage e.

21

Zheruzalemu kànhe nivonñke kani

¹ Lire kántugo ka mii i nĩnyini nivonñò ná jĩñke nivonñò jya, jaha na ye nĩnyini nĩnyeni ná jĩñke nĩnyēge mpyi a pĩnni, suumpe lwohe mú sàha mpyi mε. ² Ka mii i Kile kànhe jya, Zheruzalemu kànhe nivonñke, k'à yíri Kile yyere nĩnyini i na ntĩri jĩñke na. Ku mpyi a légel'a jwò mu à jwo tacwokwóngo ku nyε na ñkēge ku poo yyere. ³ Ka mii i mejwu nimbwoó lógo saanre yatēññke cyage e na: «Yii lógo! Kile à u tatēnge yaa súpyire shwòhòl'e, u sí n-tēen ná t'e, ti sí n-pyi u shiimbii, Kile yabiliñi sí n-pyi ná t'e, si mpyi ti Kileni. ⁴ U sí ti jylwòhe puni cwùun. Kwù saha si n-pyi mε, yamēesu mú si n-pyi mε, mēesu si n-pyi mε, kyaaga si n-pyi mε, jaha na ye yalyey'à tòro.» ⁵ Nge u à tēen saanre yatēññke e ke, ka uru si jwo: «Yii li cè, mii sí yaayi puni kēññe n-pyi nivonnyò numε.» Maa nūr'a jwo mii á: «Mpe jwumpe sémε, jaha na ye pu na nyε pyàa jwumò sèe wumò!» ⁶ Maa nūr'a mii pyi: «L'à pyi a kwò. Mii u nyε Alifa ná

* **20:8** Gōgi u mpyi Magōgi kini nũjufooni (Ezekiyeli 38-39). Uru u à pyi Izirayeli shiimbii zàmpenji nizanji. Naha ñke cyage e, Sitaanniji à mpiimu wurugo supyishini puni i ke, pire pi maha mpyi Gōgi ná Magōgi. Pire pi sí n-pa káshige kwón ná Kile shiimbil'e dijnyeni canñkwoge.

Omega, tasiige ná takwøge. Byage na nyε ngemu na ke, lùbilingi lwøhe ku nyε na shìngi sèe wunji kaan ke, mii sí uru lwøhe kan urufoo u bya mana. ⁷ Ngemu ká mpyi javoo ke, mii sí yire kan urufol'á. Mii sí n-pyi urufoo Kilenji, urufoo sí n-pyi mii pyàni. ⁸ Nka fyagarafeebii ná mpii pi nyε pi nyε a dá mii na mε, ná kapimpyiibii ná shinbuubii ná jacwoobii ná sinḡkanfeebii ná kacyinzunmpii ná kafinivinibii puni, pire nàzhannji u nyε ḡkiriginji wycugunḡke nage. Uru u nyε kwùngi shonwunji.»

⁹ Nyε ḡkunahigii baashuunninji cyi mpyi a jñ kasanrage yyefuyi baashuunninji na ke, cyire mpyi Kile mèlekεebii baashuunninji ngemu cye e ke, ka pire wà ninḡkin si mpa mii pyi: «Pa naha, mii sí cifōnḡji cyēe mu na, Mpabilini cwōnḡji.» ¹⁰ Ka Kile Munaani si mii yige na lyempe e, ka Kile mèlekεnḡji si ḡkàre ná mii i naḡa nintōngō jun'ji, Kile kånhe ku nyε Zheruzalemu ke, maa kuru cyēe mii na. Ku mpyi na ntñri mà yñri nḡnyinji i Kile yyére. ¹¹ Kile sinampe mpyi ku na mà ku pyi ku u jñ loḡgara kafaare pi maha mpyi zasipe ke, tire fiige. Tire maha jñ dùba fiige. ¹² Kàsōōgō nintōngō mpyi a kånhe kwùulo. Tajyijñwōyō ke ná shuunni mpyi ku na. Tajyijñwōyō maha tajyijñwōyō, Kile mèlekε ninḡkin mpyi kuru na. Izirayeli tuluiy ke ná shuunninji meyi mpyi a séme yire tajyijñwōyi na. ¹³ Tajyijñwōyō taanre taanre mpyi kāmpannyji sicyεrenji na: canḡafyinmpe ná canḡacwumpe ná suumō kùlo ná wōro kùlo. ¹⁴ Kàsōōge mpyi a cyán kafaaya ke ná shuunni jun'ji, Mpabilini tūntunmpii ke ná shuunninji meyi mpyi a séme yire kafaayi na.

¹⁵ Mèlekεnḡji u mpyi a jwo ná mii i ke, súmasuma sēen kábii mpyi uru cye e, u tēg'a kånhe ná tajyijñwōyi ná kàsōōge súma. ¹⁶ Kånhe mpyi sicyeye sicyεere, sicyeyi puni mpyi a taanna. U mpyi a kånhe súma ná kábiini i. Sicyaga maha sicyaga mpyi kábiini sinnagii kampwōhii ke ná shuunni (12.000). Ku yyesanhampe ná ku yyeparampe ná ku yyerempe mpyi a taanna. ¹⁷ Lire kántugo ka u u kånhe kàsōōge bilimpe súma, ka ku u bê kāsimeeni sinnagii ḡkuu ná beeshuunni ná sicyεere (144) mà taanna ná sùpyire sumare pyinḡkanni i. ¹⁸ Loḡgara kafaare pi maha mpyi zasipe ke, tire ti mpyi a tēg'a kàsōōge faanra, maa sēenḡji yabilinji tēg'a kånhe faanra, ku u jñ dùba fiige. ¹⁹ Kàsōōge nintaani mpyi a cyán ná loḡgara kafaayi shinji puni i. Nintaani kafaage ninḡcyiige mege mpyi zasipe, shonwoge mege mpyi safiri, tanrawoge mege mpyi agati, sicyerewoge mege mpyi emerodi, ²⁰ kanḡkuro woge mege mpyi onikisi, baani woge mege mpyi sariduwane, baashonwoge mege mpyi kirizoliti, baatanre-woge mege mpyi berili, baacyerewoge mege mpyi topazi, ke woge mege mpyi kirizopirasi, ke ná ninḡkin woge mege mpyi iyasenti, ke ná shonwoge mege sí mpyi amētisiti. ²¹ Kånhe tajyijñwōyi ke ná shuunninji bàrayi mpyi loḡgara kōōnḡji pyàa ke ná shuunni. Bàraga maha bàraga mpyi kōōnbile ninḡkin. Kånhe tafabwøhe mpyi sēenḡji yabilinji, maa jñ mu à jwo dùba.

²² Mii nyε a Kileñaarebaga nya kånhe e mε. Kafoonji Kile, Sinji Punifoo ná Mpabilini li mpyi kånhe Kileñaarebage. ²³ Bēenmpe kāmpanḡke na, kånhe kuro nyε a mpyi canḡajyitiini, lire nyε mε yinḡke e mε. Kile sinampe mpyi ku bēenmpe, Mpabilini sí nyε ku fūkinanji. ²⁴ Ninḡke sùpyire sí raa ñaare ku bēenmpe e, ninḡke saanbii sí n-nyε k'e ná pi bwompe e. ²⁵ Kånhe tajyijñwōyi si n-tō tēni là tufiige e mε, jaha na ye numpilage saha si n-wwō wani mε. ²⁶ Supyishinji puni sí raa ma ná u pēente ná u njire yaay'e ku funḡke e. ²⁷ Yaḡwōhōge kà tufiige si n-nyε wani mε, shin maha shin u nyε na kapegigii pyi, lire nyε mε na fini ke, pire wà si n-nyε wani mε. Mpabilini sémenji u nyε

¹⁸ Shin maha shin u à nge sémeŋi jwumpe lógo mà yyaha tí ná karigii nimpankil'e ke, mii sí yi jwo n-waha pir'á, ngemu ká pà bára pu na ke, yyefuyi kyaa l'à jwo nge sémeŋi i ke, Kile sí yire bára urufoo woge na. ¹⁹ Sùpya ká là yige nge sémeŋi jwumpe e, shìŋi cige yaseere ná Kile kànhe kyaa l'à jwo u e ke, Kile sí urufoo nàzhan yige yire e.

²⁰ Ngemu u à li cyêe na ncyii karigii na nyε sèe ke, ur'à jwo: «Sèeŋi na, ncyèe mii sí n-pa.»

Amiina! Ta ma, Kafoonji Yesu.

²¹ Kafoonji Yesu u nɔwɔ yii puni na, u u jwó le yii á!